

ชุดอารยธรรม ตะวันออก

Introduction to
Oriental
Civilizations

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

เล่ม ๒

ภาค ๕ - ๖

จำนงค์ ทองประเสริฐ

แปลจาก

Sources of Indian Tradition

edited by Wm. Theodore de Bary

ราชบัณฑิตยสถาน

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๒

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๑

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย เล่ม ๒ ภาค ๕-๖ -- กรุงเทพฯ :

ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๑

๕๖๔ หน้า

๑. อินเดีย -- ความเป็นอยู่และประเพณี. ๒. วัฒนธรรมอินเดีย.

I. จำนงค์ ทองประเสริฐ, ผู้แปล.

II. ชื่อเรื่อง.

390. 0954

ISBN 974-8123-14-6

แบบปก

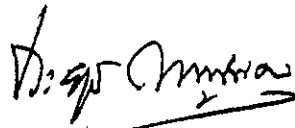
อาคม คงทน

พิมพ์ที่ : บริษัท นิวไทยมิตร (๑๙๙๖) จำกัด ๕๘ ซ. เกษมสันต์ ๒ ถ. พระราม ๑ เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐. โทร. ๒๑๕-๓๔๑๖, ๒๑๕-๓๐๖๓ โทรสาร ๒๑๕-๒๕๔๑

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสือ “บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย” ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้มอบให้นายจันทศักดิ์ ทองประเสริฐ แปลและเรียบเรียงจากหนังสือ Sources of Indian Tradition ฉบับของ Columbia University Press และราชบัณฑิตยสถานได้ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ นั้น ได้จำหน่ายหมดไปนานแล้ว ราชบัณฑิตยสถานพิจารณาเห็นว่า หนังสือชุดนี้ยังมีผู้เรียกร้องให้จัดพิมพ์ใหม่ เพราะเป็นหนังสือที่มีคุณค่าในการศึกษาขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีของประเทศเพื่อนบ้านที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยอยู่มาก จึงได้ติดต่อกับมูลนิธิอาเซียเพื่อเจรจาขออนุญาตจากสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ดังที่ได้เคยปฏิบัติมาแล้วในครั้งก่อน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิอาเซียเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ราชบัณฑิตยสถานได้ตีพิมพ์เนื้อหาตามต้นฉบับเดิมทุกประการ นอกจากชื่อวิสามานยนามบางแห่งที่ยังไม่เป็นเอกภาพก็ได้ปรับปรุงให้เป็นเอกภาพขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านจะไม่ต้องสับสนในเรื่องชื่อวิสามานยนามเหล่านั้น แต่ในการพิมพ์ครั้งนี้ได้แยกพิมพ์ออกเป็น ๒ เล่ม เพื่อให้หนังสือมีขนาดใกล้เคียงกันและเข้าชุด “บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน” ที่ได้จัดพิมพ์ไปแล้ว.

(ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนดุล)

นายกษัตริย์ราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน

๑๑ มกราคม ๒๕๔๑

สารบาญ

	หน้า
คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๒	(๑)
ภาค ๕ : ศาสนาสิกข์	๕๔๙
บทที่ ๒๐ : ศาสนาและองค์การทางสังคมของพวกสิกข์	๕๕๑
ภาค ๖ : อินเดียและปากีสถานสมัยใหม่	๕๗๗
บทที่ ๒๑ : เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก	๕๘๑
บทที่ ๒๒ : การฟื้นฟูลัทธิฮินดู	๖๓๘
บทที่ ๒๓ : ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง	๗๐๗
บทที่ ๒๔ : การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง	๗๖๐
บทที่ ๒๕ : การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม	๗๙๙
บทที่ ๒๖ : ตะกอรกับคานธี	๘๔๙
บทที่ ๒๗ : ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต	๙๐๓
บทที่ ๒๘ : ทางสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย	๙๖๒
ดรรชนี	๑๐๒๙

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ภาค ๕

ศาสนาสิกข์

บทที่ ๒๐

ศาสนาและองค์การทางสังคมของพวกสิกข์

ศาสนาสิกข์ เป็นศาสนาของชาวอินเดียประมาณ ๖,๒๕๐,๐๐๐ คน บ้านเกิดเมืองนอนของพวกสิกข์ ก็คือ หุบเขาซุตเลจ (Sutlej) อันเป็นภูมิภาครอบ ๆ เมืองอมฤตสาร์ (Amritsar) จุลลันดัวร์ (Jullundur) และลูเรียนา (Ludhiana) ในปัญจาบ มีพวกสิกข์จำนวนน้อยกว่านั้นทำงานรับจ้างหรือค้าขายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของอินเดียมากมายหลายแห่งด้วยกัน โดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยที่ได้อพยพหลังไหลมาจากปากีสถานตะวันตกในสมัยที่แบ่งแยกปากีสถานจากอินเดีย เมื่อว่าโดยเชื้อชาติแล้ว พวกสิกข์ก็ได้แตกต่างไปจากพวกปัญจาบอื่น ๆ ที่พวกเขาได้สืบสายมาเลย

ศาสนาสิกข์ได้เริ่มต้นในฐานะเป็นขบวนการทางศาสนาขบวนการหนึ่งในหลายขบวนการด้วยกันที่เกิดขึ้นในอินเดียภาคเหนือ เพราะการเผชิญหน้ากันระหว่างศาสนาฮินดูกับศาสนาอิสลาม คำสอนของศาสดาผู้ให้กำเนิดศาสนาสิกข์ คือ ท่านน่านัก (Nanak) ที่ยังเหลืออยู่นั้นไม่แข็งขันเหมือนคำสอนของศาสดาองค์ก่อน คือ ท่านกัฟิร (Kabir) ทั้งไม่เป็นแบบดั้งเดิมเหมือนคำสอนของศาสดาองค์ต่อมาคือ ท่านดาดู (Dadu) ซึ่งท่านทั้งสองนี้ได้ตั้งนิกายเล็ก ๆ ขึ้น และก็ยังคงมีอยู่จนถึงทุกวันนี้ แต่ศาสนาสิกข์ได้เปิดเผยอำนาจแห่งความเจริญเติบโตทั้งทางศาสนาและทางการเมือง ซึ่งท่านกัฟิรบันตี หรือท่านดาดูบันตีไม่เคยมีมาก่อนเลย ดังนั้นแม้ว่าศาสนาสิกข์จะเป็นนิกายเล็ก ๆ แต่ในด้านการเมือง ประชาคมชาวสิกข์ก็คงมีความสำคัญอยู่มาก ศาสนาสิกข์จึงมีผลประโยชน์กำลังสอง ตัวอย่างเช่น ประการแรกก็คือ ผลประโยชน์เกี่ยวกับความคิดทางศาสนาแบบสังเคราะห์คำสอนในลัทธิศาสนาต่าง ๆ เข้าด้วยกันในคำสอนของน่านัก ประการที่สองก็คือ ผลประโยชน์เกี่ยวกับการตกแต่งมโนคติทางด้านวิญญาณเข้าในสถาบันต่าง ๆ

แคว้นปัญจาบในสมัยที่ท่านน่านักเกิด (พ.ศ. ๒๐๑๒) นั้น ได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองและอิทธิพลของพวกมุสลิมมาประมาณ ๔๐๐ ปีแล้ว โดยเฉพาะนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๘ มา พวกซูฟีทำการเข้มแข็งมาก ตอนแรกก็นิกายชีชตี (Chishti) กับนิกายสุหรวารดี (Suhrawadi) แล้วต่อมาก็ นิกายกาดีรี (Qadiri) และนิกายนักศพันดี (Naqshbandi) คำสอนและปูชนียสถานของนักบุญในศาสนาสิกข์ได้รับการเคารพจากพวกฮินดูและมุสลิมเช่นเดียวกัน แคว้นปัญจาบได้รับอิทธิพลจากขบวนการภักติอย่างลึกซึ้งมาก ขบวนการภักติเป็นการระเบิดออกแห่งศาสนาที่

เต็มไปด้วยความภักดี ซึ่งครอบงำไปทั่วอินเดีย เป็นปฏิกิริยาที่ห้าวหาญของพวกฮินดูที่มีต่อการที่พวกฮินดูถูกมุสลิมประหัตประหาร และต่อคำสอนที่เป็นแบบเอกเทวนิยมของพวกมุสลิมซึ่งเป็นผู้รุกราน

ในระหว่างขบวนการสองขบวนการคือ ขบวนการซูฟี กับขบวนการภักติ ซึ่งมีคำสอนที่ไม่สลักสำคัญอะไร และเป็นเรื่องส่วนบุคคลนั้น ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่ปัจเจกชนมีต่อพระผู้เป็นเจ้านั้น นับว่าสำคัญมากด้วยกันทั้งคู่ ผู้ให้บรรดาอธิบายในศาสนาสิกข์และเรื่องการเข้าสู่ศาสนาใหม่นี้ ในอินเดียภาคเหนือซึ่งทำงานสืบเนื่องกันมาสามคน ได้แก่ ท่านกพิรุ ซึ่งเป็นมุสลิม (พ.ศ. ๑๙๘๓-๒๐๖๑) ท่านน่านัก ซึ่งเป็นฮินดู (พ.ศ. ๒๐๑๒-๒๐๘๑) และ ท่านดาตุ ซึ่งเป็นมุสลิม (พ.ศ. ๒๐๘๗-๒๑๔๖) ทั้งสามท่านนี้ใช้คำภักติเช่นกันเทศนาสอน ซึ่งคำสอนที่มีการเน้นต่าง ๆ กันนั้น ก็มีรากฐานเป็นอย่างเดียวกันหมด ความจริงคัมภีร์ของศาสนาสิกข์และของท่านดาตุป็นที่สอดคล้องต้องกันกับคำสอนและร้อยกรองของท่านกพิรุมาก ทั้งพวกฮินดูและมุสลิมต่างก็สนใจต่อคำสอนของท่านกพิรุ นานัก และดาตุมาก และเรื่องราวของท่านกพิรุ และท่านน่านักที่คนทั้งหลายทราบกันดี ทำให้พวกมุสลิมและฮินดูอ้างว่าร่างกายของครูที่ตายไปแล้วนั้น เป็นหน้าที่ที่ตนจะต้องทำการฝังและถนอมรักษาไว้

ตราบเท่าที่ “การทอดไมตรี” มีอยู่ พวกออร์ธอดอกซ์ทั้งของศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลาม ต่างก็ตกอกตกใจไปตาม ๆ กัน ในรัชสมัยจักรพรรดิออรังเซบ ในขณะที่พวกมุสลิมออร์ธอดอกซ์กำลังปฏิบัติเพื่อห้ามปรามพวกซูฟีนั้น พวกฮินดูออร์ธอดอกซ์ก็ประณามพวกครูของศาสนาสิกข์ว่าเป็นผู้บิดเบือนศาสนาฮินดู ดังที่ท่านดาตุได้โอดครวญไว้ว่า : “เมื่อพวกเขาเห็นว่าข้าพเจ้ามิได้เป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง พวกเขาจะกลายเป็นบุคคลที่เกรี้ยวกราดและชิงชังน่าสะพรึงกลัวขึ้นมาทีเดียว”

ครูน่านักกับคำสอนของท่าน

น่านัก ซึ่งเป็นศาสดา (ครู) แห่งศาสนาสิกข์ เป็นผู้นับถือศาสนาฮินดู และเป็นคนในวรรณะกะชัตริย์ ในหมู่บ้านซึ่งเป็นชาติภูมิของท่าน แม้ประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นฮินดู แต่ก็มีชาวมินดาร์ (เจ้าของที่ดิน) ที่เป็นมุสลิมอยู่คนหนึ่ง และมีผู้พูดว่า เพื่อนบ้านที่เป็นมุสลิมผู้หนึ่งได้ให้ความอุปถัมภ์แก่น่านักเพื่อศึกษาต่อ หลังจากจบการศึกษาที่บัณฑิตในหมู่บ้านนั้นสอนให้แล้ว น่านักได้แต่งงานกับหญิงสาวที่นับถือศาสนาฮินดูเช่นกัน และมีบุตรชายด้วยกันสองคน และดูเหมือนจะมีบุตรสาวคนหนึ่ง เพราะอิทธิพลของพี่ชายของท่านนั่นเอง ท่านจึงมีอาชีพเป็นคนเก็บ

พัสดุของ เดาลัต ข่าน ลอดิ (Daulat Khān Lodi) ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดชาวอัฟกัณที่สำคัญยิ่ง

ดังนั้น ในชีวิตตอนแรกของนานักจึงแสดงให้เห็นการที่พวกมุสลิมและฮินดูในแคว้นปัญจาบต้องพึ่งพาอาศัยกัน เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของท่านได้กล่าวถึงว่า ในตอนแรกๆ ท่านมีความสนใจในคำสอนของพวกนักบวชที่จาริกผ่านไปผ่านมาเสมอ มุห์ซิน-อิ-ฟานี (Muhsin-i-Fānī) ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า ท่านนานักซึ่งเป็นฮินดู ในที่สุดก็ตัดสินใจเอาชีวิตทางศาสนาแบบจาริกเรื่อย ๆ ไปมาใช้ ทั้งนี้เพราะได้รับแรงกระตุ้นจาก darwish ที่เป็นมุสลิมผู้หนึ่ง เมื่อนานักได้เลิกทำงานอยู่กับ เดาลัต ข่าน ลอดิ ในตอนเริ่มต้นมัชฌิมวัยแล้ว ท่านก็สะลุกลมและครอบครองแล้วก็เริ่มช่วงระยะเวลาเดินทางตามประเพณีซึ่งได้ทำให้ท่านได้มีโอกาสเดินทางไปทั่วอินเดียลังกา และแม้กระทั่งไปยังเมืองเมกกะ (มักกะฮ์) และเมดินะ ทั้งนี้โดยมีนักดนตรีมุสลิมคนหนึ่งชื่อ มาร์ทาน (Mardāna) ติดตามไปด้วย ท่านได้มาแวะเยือนปัญจาบเป็นครั้งคราว ในช่วงระยะเวลา ๑๐ หรือ ๑๕ ปีหลังแห่งชีวิตของท่าน ท่านได้พักอยู่ที่หมู่บ้านการตาร์ปूर (Kartarpur) ซึ่งเป็นหมู่บ้าน สิกข์ ที่เพิ่งตั้งขึ้นมาใหม่ ๆ ในแคว้นปัญจาบ ท่านได้อยู่กับครอบครัวในฐานะเป็นพ่อบ้านที่หมู่บ้านการตาร์ปूरนั้น โดยได้เทศนาสั่งสอนอยู่ในหมู่บ้านนั้น และสอนพวกลูกศิษย์ที่ห้อมล้อมอยู่จนกระทั่งท่านถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๑

นานักมิใช่นักเทววิทยาที่มีระบบ และความคิดของท่านซึ่งได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ก็ได้เป็นแบบที่ประติดประต่อกันได้เป็นเรื่องเป็นราวเสมอไป แต่ศรัทธาที่จะทำงานส่วนตัวของท่านได้ประกาศยืนยันถึงความสูงศักดิ์และเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้าอยู่ตลอดเวลา เปรียบเทียบความสำคัญของนบีหรือผู้อวตารทั้งหลาย ความไม่มีสาระที่หายไปอย่างรวดเร็วของชีวิตทางโลก และความต้องการที่จะเข้าสู่พระผู้เป็นเจ้าเพราะความกลัวและความรัก พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้าง พระผู้เป็นเจ้าทรงกำจัด แต่พระผู้เป็นเจ้าก็ทรงมีความเมตตากรุณา เพราะฉะนั้นทุกคนจึงสามารถเข้าถึงพระองค์โดยการรับใช้และมีภักดีได้ ถ้าปราศจากการรับใช้และภักดีเสียแล้ว พิธีกรรมที่ทำตามอย่างกันทั้งปวงก็ไม่มีค่าอะไร

พระผู้เป็นเจ้ากับการบูชาพระผู้เป็นเจ้า เป็นหลักสำคัญแห่งการเทศนาสั่งสอนของนานักมากกว่าที่จะเป็นเรื่องการหลุดพ้นของมนุษย์ ภาวะของพระผู้เป็นเจ้าอยู่พ้นวิสัยสามารถที่มนุษย์จะรู้ จะเล่าหรือจะเข้าใจได้ เป็นภาวะที่ห่อหุ้มไปด้วยความลึกลับ “พระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ที่มองไม่เห็น เป็นอนันตะ ไม่มีทางที่เหตุผลจะเข้าถึงได้ เป็นผู้ที่เราจะเข้าใจไม่ได้” แต่ ณ ที่นี้ถ้าหากจะมีอะไรบางอย่างเกี่ยวกับทัศนคติแบบฮินดู (หรือแบบมูฏาซีไลต์) ที่นิยามพระผู้เป็นเจ้าโดยคำปฏิเสธตลอดเวลาแล้ว พระผู้เป็นเจ้าก็จะทรงกลายเป็นเพียงนัยนามธรรมทาง

ปรัชญาเท่านั้น ตามปกติ นานักได้เน้นถึงเรื่องความจริงของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งอำนาจและความรุ่งโรจน์ของพระองค์ได้แสดงให้เห็นในการสร้างโลกของพระองค์แล้ว **“มีพระผู้เป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ที่พระนามของพระองค์แท้จริงคือผู้สร้างสรรพ”** ณ ที่นี้จะเห็นว่าศาสนาอิสลามมีอิทธิพลอย่างเด่นชัดและเข้มแข็งมากทั้งยังจะเห็นทัศนภาพของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งมีเจตจำนงของพระองค์เป็นผู้สนับสนุนคำจูนและกำหนด ความเหลือที่จะเข้าใจได้ และความมีอำนาจทุกอย่างนี้ได้ถูกนำไปสู่การสรุปตามหลักตรรกศาสตร์ของศาสนาอิสลามออร์ธอดอกซ์ นำไปสู่การกำหนดจุดหมายปลายทางไว้ล่วงหน้า และการยอมรับโอองการของพระผู้เป็นเจ้าโดยดุษณี

แต่ภูมิหลังแห่งความคิดของนานัก ก็เป็นแบบฮินดู หมายความว่า การอุปมาอุปไมยและมโนภาพที่เป็นมูลฐานของศาสนาฮินดูได้มาสู่ท่านตามธรรมชาติ ดังนั้น แม้ในข้อเขียนของท่านทั้งหมด ทัศนภาพเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่งจึงนับเป็นจุดเด่น ทั้งยังมีข้อความบางตอนที่เกี่ยวกับการที่พระผู้เป็นเจ้าทรงมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง **“พระองค์เท่านั้นทรงเป็นผู้ปรุงรส พระองค์เท่านั้นทรงเป็นรสชาติ พระองค์เท่านั้นทรงเป็นผู้ขึ้นชมรสชาติ”** นับว่าเป็นข้อความที่ก่อให้เกิดการตั้งข้อสงสัยแตกต่าง ๆ กันมากทีเดียว ในทำนองเดียวกัน นานักก็ยอมรับลัทธิคำสอนนั้นเข้าในรูปรอยที่ไม่ค่อยจะสอดคล้องต้องกันกับปรัชญาฮินดูนักก็ตาม ดังนั้นระบบกรรมซึ่งเกือบจะเป็นแบบอัตโนมิติ ที่ปรัชญาได้มอบให้มนุษย์นั้น นานักก็ได้ทำให้เป็นว่าขึ้นอยู่กับเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า สังสารวัฏ คือ การเวียนว่ายตายเกิด ก็ได้กลายเป็นการลงโทษ กลายเป็นนรกที่พระผู้เป็นเจ้าอาจทรงตัดสินให้มนุษย์ไปตกก็ได้ แต่แม้เขาจะได้ทำความชั่วไว้มากมาย หากอาศัยพระมหากรุณาของพระผู้เป็นเจ้าแล้ว พระองค์อาจทรงช่วยให้เขาพ้นจากนรกนั้นได้ **“แม้ว่าเขากำลังจะจมลงในบาป แต่พระผู้เป็นเจ้าก็ยังคงคอยเอาใจใส่ดูแลเขาอยู่”**

แล้วอะไรเล่าที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า? ได้เคยเสนอแนะมาแล้วว่า สำหรับพวกมุสลิมนั้น “เหตุผลต่อการที่มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ในโลก วัตถุประสงค์แห่งชีวิตประจำวันของเขา นับว่าเป็นการยอมหมอบกราบคานแก้ว และเป็นการบูชาพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงมีอำนาจทุกอย่าง” เมื่อนานักคิดถึงพระผู้เป็นเจ้าว่าทรงมีอำนาจทุกอย่างนั้น ท่านได้ทำให้มีการยอมมอบกายถวายชีวิตอย่างสมบูรณ์และด้วยความเต็มอกเต็มใจ ท่านได้เน้นถึงความอ่อนแอของมนุษย์ การที่มนุษย์รู้สึกผิดหวังหรือรู้สึกว่าเป็นบาป และการที่มนุษย์มีความกลัวพระผู้เป็นเจ้าด้วยความจริงใจ

แต่ท่านนานัก ก็คิดถึงพระผู้เป็นเจ้าว่า ทรงเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่น่ารัก ทรงเป็นผู้ประทานความเมตตากรุณาที่ไม่สมควรที่มนุษย์จะได้รับ ไว้ว่า :

“โคบาลระวังรักษาและเฝ้าดูฝูงโคของตนฉันใด พระผู้เป็นเจ้าก็ทรงทนต์นอม
และระวังรักษามนุษย์ และทำให้มนุษย์มีความสุขตลอดวันตลอดคืนฉันนั้น

โอ ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงมีพระกรุณาต่อคนยากจน ข้าพระองค์แสวงหา
ความคุ้มครองจากพระองค์ ขอทรงมองดูข้าพระองค์ ด้วยความพอพระทัยเถิด”

ในข้อความนี้ท่านน่านักได้มอบตัวเองไว้ในพระมหากุณาของพระผู้เป็นเจ้า และขอ
ให้พระองค์ทรงมีเมตตากรุณาต่อมวลมนุษย์ผู้มีความทุกข์ทั้งปวง

แต่ท่านน่านักมิได้เข้าใจโดยประจักษ์ว่ามนุษย์เป็นเพียงฝ่ายรับเท่านั้น มนุษย์อาจถูก
มายาชักนำไปในทางที่ผิด แต่ ณ ที่นี้มายามีไซมิหะแท้ๆ แห่งลัทธิเอกนิยมแบบเวทาคะ ซึ่ง
ทำให้มนุษย์ไม่รู้แจ้งว่าพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่ทรงมีอยู่จริง แต่ก็มีบางอย่างที่ใกล้ชิดคนเกี่ยวกับ
บ่วงและมายาของพวกเพียวริตันมาก ถ้าหากว่ามนุษย์เลือกโลก ร่างกาย และปีศาจ เขาก็ต้อง
เป็นผู้รับผิดชอบต่อการเลือกนั้นอยู่บ้าง ท่านน่านักได้ยอมรับด้วยความเสียใจว่า ท่านมีบาป
เพียงโดยการลืมนึกว่า “ข้าพเจ้าไม่เคยทำความดีเลย” เท่านั้น ท่านได้ให้เค้าโครงวิธีที่มนุษย์
ควรจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการกระทำในโลกนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อ “ใส่สิ่งทีบริสุทธิไว้ในท่ามกลางความไม่
บริสุทธิของโลก”

อย่างไรก็ตาม หากมีความเชื่อที่คงที่ใดๆ ในเจตจำนงเสรีของมนุษย์ไม่ และแม้ในที่ที่
มนุษย์เลือกชีวิตที่ดีงาม เขาก็ยังคงต้องอาศัยพระมหากุณาของพระผู้เป็นเจ้าอยู่แน่นอน เขาไม่
อาจหาเลี้ยงชีพได้ ยิ่งการที่จะถึงซึ่งความหลุดพ้นยังมีน้อยลงไปอีก “เราไม่อาจเอาชนะพระผู้
เป็นเจ้าด้วยการประกอบพิธีกรรมอื่นใดทั้งสิ้น” อย่างไรก็ดี เราก็คือว่าการบูชาและมีภักดีเป็นวิถี
ทางที่จะทำได้เข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า ความจริงพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ที่เต็มไปด้วยพระมหากุณา
เป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ ความมีภักดีอย่างสุดหัวใจก็คงเป็นวิถีทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์เข้า
ถึงพระผู้เป็นเจ้าได้

มนุษย์อาจต้องหลีกเลี่ยงการต้องเข้าไปพัวพันอยู่ในมายาด้วยการยอมหมอบกราบ
คาบแก้ว และการแสดงความภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า :

โดยการเชื่อฟังพระองค์ บริชาญานและความเข้าใจจะเข้ามาสู่จิตใจเขา

โดยการฟังพระนาม (พระผู้เป็นเจ้าที่เปิดเผยแล้ว) ก็จะไม่มีความเสียใจและบาปอีก
ต่อไป

แต่พระผู้เป็นเจ้าของเรามีได้ทรงเปิดเผยพระองค์โดยตรง หรือมนุษย์ไม่อาจเรียนเพื่อจะรัก พระผู้เป็นเจ้าของเรานั้นได้รับความช่วยเหลือได้ ในระหว่างพระผู้เป็นเจ้าของเรานั้นอยู่นอกเหนือ ธรรมชาติกับมนุษย์นั้น จำเป็นจะต้องมีสื่อกลาง สื่อกลางนั้นก็คือ ครู

สำหรับท่านนิก ซึ่งไม่มีครูที่เป็นมนุษย์ของตนเอง เราก็ใช้คำเกี่ยวกับการแนะนำ แบบมนุษย์น้อยกว่า ทั้งนี้ก็เพื่อพระผู้เป็นเจ้าของ คือเพื่อพระวิญญาณที่บริสุทธิ์ แต่คำสอนของท่านสอดคล้องต้องกันกับคำสอนตามแบบศาสนาฮินดูโบราณของครูที่สอนลูกศิษย์ทั้งปวง ด้วยการเน้นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง พิร (Pir) กับ มูริด (Murid) ในหมู่พวกซุฟีเป็นอย่างดี บางทีก็มีความสัมพันธ์กับลัทธิคำสอนของอิหม่าม นิกายชีอะฮ์ด้วย คำสอนของครูเป็นคำสอนที่มี จุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสำคัญในศาสนาฮินดูให้มากขึ้น

ประการสุดท้าย ทศนคติเชิงปฏิเสธแบบเพียวริตันแห่งคำสอนของท่านนิกนั้นเป็น อย่างไรบ้าง? มีการโจมตีไม่ว่าอะไรที่ขัดตมมนุษย์จากพระนามที่แท้จริงอันเป็นหนึ่งใน นั่นคือ ความ ภาควิไมในการเรียนหนังสือ ความภาควิไมในการถือศีลอด และการบำเพ็ญตบะ ความภาควิ ภาควิไมความบริสุทธิ์เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ หรือในการทำมาชวันละห้าครั้ง ได้มี การโจมตีไม่ว่าเรื่องอะไรที่ดั่งขึ้นมานั้นในฐานะเป็นผู้ทำหน้าที่แทนพระผู้เป็นเจ้าของ ไม่ว่าจะเป็นบี หรืออวตารก็ตาม ได้มีการโจมตีไม่ว่าอะไรที่ทำให้ความมั่งคั่ง เวลาว่าง และแม้แต่พันธะใน ครอบครัวต้องวอกแวก และมีการโจมตีการบูชารูปเคารพอย่างฉาจากจรรเจ็จที่สุด

ท่านนิกได้เคยเป็นผู้ทำลายรูปเคารพที่หลักแหลมคนหนึ่งว่า: “ลูกประคำก็ทำด้วยไม้ เทพเจ้าทั้งหลายก็ทำด้วยหิน ยมุนา (Jumna) ก็ประกอบด้วยน้ำ พระรามและพระกฤษณะก็สิ้น พระชนม์ไปแล้ว พระเวททั้งสี่ก็เป็นเรื่องนวนิยาย” ลัทธิเอกเทวนิยมของท่านนิกไม่ค่อยจะมี คุณภาพดีนัก บางทีท่านก็กล่าวเลียนแบบท่านนิก โดยชี้ให้เห็นความไม่ลงรอยกันในคัมภีร์พระ เวททั้งสี่ เหตุผลผิด ๆ ที่สอนไว้ในคัมภีร์ รามายณะ และ มหาภารตะ หลายครั้งที่เดียวที่ท่านได้ พิสูจน์หลักฐานแห่งข้อโต้แย้งของท่าน ซึ่งมีอยู่ในข้อความสองสามบรรทัดนี้ว่า

“ณ ประตูละของพระผู้เป็นเจ้าของ มีพระมุฮัมมัดตั้งหลายพันองค์ มีพระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะหลายพันองค์

มีพระผู้เป็นเจ้าของเป็นเทพเจ้าทั้งหลายอยู่เพียงองค์เดียว ซึ่งเป็นผู้ทรงสร้างสรรค์ พระ นามของพระองค์เท่านั้นจริง”

แต่ นบีหรือเทพเจ้าของฮินดู แม้จะเป็นผู้ที่ถูกสร้างสรรค์แต่ก็มีความแท้จริง และการ

บูชาเทพเจ้าเหล่านั้น ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตก็มีคุณค่าบางประการเหมือนกัน เป็นการยากมากที่จะเป็นมุสลิมหรือเป็นฮินดูที่ดี เป็นการยากมากที่จะให้ทาน ถือศีลอด หรือสวดอ้อนวอนอย่างมีความหมาย แต่การเป็นหรือการทำเช่นนั้นเป็นความดี วรรณะซึ่งท่านนายนักถือว่าไม่เข้าประเด็นนั้นท่านเห็นว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความภาคภูมิใจในทางด้านวิญญาณ ในบรรดาเรื่องต่างๆ ทั้งปวงนี้ เรื่องที่ท่านนายนักเสียดายก็คือ การทำให้รูปฟอร์มภายนอกกลับสนกับวัตถุประสงค์ภายใน “สุเจ้าจะไปสวรรค์โดยเพียงการละเลงขนมเบี้งด้วยปากเท่านั้นไม่ได้ สุเจ้าจะหลุดพ้นได้ก็โดยการปฏิบัติตามสัจธรรมเท่านั้น”

นายนัก

คำสอนของคุรุนานัก ซึ่งมีปรากฏอยู่ใน “อาทิกรันธ” (Ādi Granth) นั้นอยู่ในรูปบทสวดและในรูปคีตคาถา ส่วนมากสั้นๆ และคมคาย ซึ่งกำหนดจดจำได้ง่ายเพราะเขียนไว้ในรูปร้อยกรองที่กระชับ บทร้อยกรองของท่านก็คล้ายๆ ข้องคุรุทั้งหลาย คือ มักเป็นแบบการกล่าวข้อความซ้ำๆ เพราะบทร้อยกรองเหล่านั้นเป็นตัวแทนคำเทศนาสอนของท่านที่แสดงต่อผู้ฟังที่ต่าง ๆ กันหลายประเภท และแก่ชาวบ้านที่ไม่รู้หนังสือในสมัยนั้น

พวกสิกข์ถือว่า สารัตถะสำคัญแห่งคำสอนของคุรุนานัก มีอยู่ในจัปติ (Jupiti) หรือบทสวดในตอนเช้า จากจัปตินั้น ไคลกนาซึ่งมี ๓ ไคลก จากไคลกทั้งหมด ๓๘ บท กับบทสรุปได้นำมาแสดงไว้ข้างล่างแล้ว ณ ที่นี้เราจะพบการสร้างมโนภาพของนายนักเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้า ผู้สร้างสรรพที่นอกเหนือธรรมชาติผู้ทรงกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างและทัศนะของท่านเกี่ยวกับมนุษย์ที่พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงกำหนดดวงชะตาไว้ล่วงหน้าแล้ว ผู้มีบาป ผู้จะต้องถูกนำไปสู่การพิจารณาตัดสิน

(จากเรื่อง ศาสนาสิกข์ ของ M.A. Macauliffe, เล่ม ๑ หน้า ๑๙๕-๑๙๘, ๒๐๔, ๒๑๗)

มีพระผู้เป็นเจ้าอยู่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ที่พระนามของพระองค์ถูกต้อง อันได้แก่ผู้สร้างสรรพ ผู้ทรงปราศจากความกลัวและความเป็นศัตรู ผู้ทรงเป็นอมตะ อชาตะ สยัมภู พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ยิ่งใหญ่และเปี่ยมไปด้วยพระมหากริณา จงกล่าวพระนามของพระองค์ซ้ำบ่อยๆ

พระผู้แท้จริงได้มีอยู่ในการเริ่มต้น พระผู้แท้จริงได้ทรงมีอยู่ในสมัยแรกเริ่มเดิมที พระผู้แท้จริงบัดนี้ก็ทรงมีอยู่ด้วย โอ, นายนัก พระผู้แท้จริงจะทรงมีอยู่ต่อไป

เพราะโองการของพระองค์ รูปกายจึงถูกสร้างขึ้นมา โองการของพระองค์ไม่อาจนำมาพรรณนาได้

เพราะโองการของพระองค์ ดวงวิญญาณจึงไปเข้าสิงอยู่ในร่างกาย เพราะโองการของพระองค์ มนุษย์จึงได้รับความยิ่งใหญ่

เพราะโองการของพระองค์ มนุษย์จึงมีสูงบ้าง ต่ำบ้าง เพราะโองการของพระองค์ที่ทรงกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว มนุษย์จึงได้รับความทุกข์หรือความสุข

เพราะโองการของพระองค์ บางคนก็ได้รับรางวัล เพราะโองการของพระองค์ บางคนจะต้องเวียนว่ายตายเกิดเรื่อยไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด

มนุษย์ทั้งปวงล้วนแต่ต้องขึ้นต่อโองการของพระองค์ทั้งนั้น ไม่มีใครเลยที่จะได้รับการยกเว้น

ผู้ที่เข้าใจโองการของพระผู้เป็นเจ้า, โอ นานัก, ย่อมไม่เคยมีความผิดเกี่ยวกับการพูดถึงตนเองมากเกินไปเลย (น. ๑๙๕-๑๙๖)

พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นสิ่งที่แท้ พระนามของพระองค์ก็แท้ เรากล่าวพระนามของพระองค์ด้วยความรักที่ไม่มีที่สิ้นสุด

ประชาชนสวดอ้อนวอนและทูลขอว่า “ขอจงประทานให้เรา ขอจงประทานให้เรา” พระผู้เป็นเจ้าผู้ให้ก็ประทานของขวัญให้

แล้วเราจะถวายอะไรแก่พระองค์ที่เทวสำนักของพระองค์จะเห็นได้เล่า? เราจะใช้ริมฝีปากของเราเปล่งถ้อยคำอะไรเล่า ที่พอพระองค์ทรงสดับก็จะทรงรักเรา?

ในชั่วโม่งที่สดชื่นในตอนเช้า จงเข้าสมาธิเพ่งที่พระนามที่แท้จริง และที่ความยิ่งใหญ่ของพระผู้เป็นเจ้า

พระองค์ผู้ทรงมีพระมหากษัตริย์จะประทานเสื้อคลุมขาวอันทรงเกียรติให้แก่เรา และโดยอาศัยความโปรดปรานของพระองค์ เราก็จะไปถึงประตูแห่งความหลุดพ้น

นานัก ดังนั้น เราก็จะทราบที่พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นสิ่งที่แท้จริงแน่นอน (น. ๑๙๗-๑๙๘)

คนใจที่ตาบอดอย่างน่าสะพรึงกลัวมีจำนวนสุดคณานับ

ขโมยและผู้ที่ยึดถือลัทธิศาสนาหรือพิธีกรรมของผู้อื่นก็มีจำนวนสุดคณานับ

ผู้ที่ใช้อำนาจสร้างอธิปไตยของตนขึ้นมาก็มีจำนวนสุดคณานับ
 พวกที่ชอบเชือดคอหอยและฆาตกรก็มีจำนวนสุดคณานับ
 ผู้ที่พูดเท็จเที่ยวเดินโกหกไปทั่วบ้านทั่วเมืองก็มีจำนวนสุดคณานับ
 คนสกปรกลามกที่ชอบสิ่งสกปรก ๆ ก็มีจำนวนสุดคณานับ
 พวกที่ชอบพูดล่อลวงที่ชอบสมคำปราชญ์คนอื่นไว้เต็มหัว
 นานักได้พรรณนาไว้ว่าเป็นบุคคลที่เลวทราม
 ข้าพเจ้าค่อย ๆ เป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะเป็นพลีให้แก่พระองค์แม้เพียงครั้ง
 เดียวได้
 อะไรก็ตามที่ทำให้พระองค์ทรงพอพระทัย ถือว่าดีทั้งนั้น
 โอ ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีรูปร่าง พระองค์ทรงเป็นผู้หลุดภัยเป็นนิรันดร์ (น. ๒๐๔)

.....

กุศลกรรมและอกุศลกรรมจะถูกนำมาอ่านในเวลาพิพากษา
 ตามการกระทำของมนุษย์ทั้งหลาย บางคนก็จะได้อยู่ใกล้พระผู้เป็นเจ้า และบางคนก็
 จะตั้งอยู่ห่างไกลพระองค์
 ผู้ที่คำนึงถึงพระนามของพระองค์ และจากไปหลังจากที่ได้ทำงานด้วยความเหนื่อย
 ยากเสร็จสิ้นแล้ว
 จะทำให้สีหน้าของเขาผุดผ่อง โอ นานัก, จะมีสักกี่คนนะที่จะหลุดพ้นตามพวกเขาไป
 ได้ ! (น. ๒๑๗)

ครุกับผู้ที่ไม่เคร่งในศีลธรรม

(จากเรื่อง ศาสนาสิกข์, ของ Macauliffe, เล่ม ๑ หน้า ๒๒๘, ๒๗๒-๘๓, ๓๒๖-๓๑)

คนนอกศาสนาจะต้องตาย เพราะความระหยาบเช่นเดียวกับปลาที่พ้นจากน้ำจะนั้น
 โอ มนุษย์, ถ้าหากสุเจ้าหายใจโดยไม่ได้ประโยชน์อะไร สุเจ้าก็จะตายโดยปราศจาก
 พระผู้เป็นเจ้า
 โอ มนุษย์, สุเจ้าจงกล่าวพระนามของพระผู้เป็นเจ้าซ้ำ ๆ และจงยกย่องพระองค์
 แต่ถ้าปราศจากครุเสียแล้ว : สุเจ้าจะได้รับความสุขใจนี้ได้อย่างไร? ครุเท่านั้นที่ทำให้
 มนุษย์รวมกับพระผู้เป็นเจ้าได้

การเข้าสมาคมกับผู้นับถือที่ย่อมเป็นคุณการเจริญรุ่งเรืองไปนั้สการที่อันศักดิ์สิทธิ์จะนั้น
(น. ๓๓๐-๓๑)

พวกมนุษย์ถูกนำไปนอกถิ่นนอกทางเพราะการอ่านถ้อยคำ พวกแก่พิธีรีตองก็มีความ
หยิ่งโสมมาก

อะไรเล่าจะทำให้หัวใจได้รับการชำระล้าง ณ สถานที่ที่เดินรุ่งเรืองไปสู่

ถ้าหากในหัวใจยังเต็มไปด้วยความสกปรกแห่งความหยิ่งโสมอยู่?

นอกจากครูแล้ว ใครเล่าจะอธิบายได้ว่า กษัตริย์และจักรพรรดิทรงมีอยู่ในหัวใจ?

มนุษย์ทุกคนบกพร่องทั้งนั้น เฉพาะพระผู้ทรงสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่เท่านั้นที่ไม่
ทรงบกพร่อง

ผู้ที่ว่ากล่าวตักเตือนหัวใจของเขาภายใต้คำแนะนำสั่งสอนของคุณนั้นจะต้องรักพระผู้
เป็นเจ้าของ

นานัก ซึ่งพระวณะที่ไม่มีอะไรเสมอเหมือนทำให้ได้พบพระผู้เป็นเจ้าของ จะไม่ลืมนะ
องค์ผู้แท้จริงเลย (น. ๒๗๒-๗๓)

พวกฮินดูได้ลืมนะผู้เป็นเจ้าของเสียแล้ว และกำลังเดินไปตามทางที่ผิด

พวกฮินดูบูชาตามที่ท่าน นารอด (Nārada) สอนไว้

พวกฮินดูเป็นคนบอดและคนหนวก เป็นคนบอดที่สุดเหนือคนบอดทั้งปวง
คนที่โง่มงายได้เอาก่อนหินมาบูชา

โอ ชาวฮินดูทั้งหลาย หินซึ่งตัวมันเองก็จมน้ำ จะพาท่านข้ามน้ำได้อย่างไร?

(น. ๓๒๖)

วรรณะมีอำนาจอะไร? วรรณะเป็นความแท้จริงที่ได้ถูกทดสอบ

เราอาจเอามือถือยาพิษได้ แต่ถ้าหากเขากินมัน เขาก็จะต้องตาย

ทุกยุคทุกสมัยทราบดีว่า พระผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงทรงมีอำนาจอธิปไตย

ผู้ที่เชื่อฟังคำสั่งของพระผู้เป็นเจ้าของ จะเป็นผู้ดีในเทวสำนัก (น. ๒๘๓)

ผู้ที่ได้เข้าสมาธิเพ่งพระผู้เป็นเจ้าว่าเป็นสิ่งที่จริงที่สุดเหนือสิ่งทีจริงทั้งหลายได้ทำการ
บูชาที่แท้จริงและพระผู้เป็นเจ้าทรงโปรด
พวกเขาจะดเว้นจากความชั่ว ทำแต่ความดี และมีความซื่อสัตย์
พวกเขาจะดำรงชีวิตอยู่ด้วยข้าวโพดและน้ำนืดน้อย และได้ระเบิดเครื่องกีดขวาง
แห่งโลกให้พังทะลายลงได้
พระองค์ทรงเป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ พระองค์ประทานของขวัญที่เพิ่มขึ้นเสียวนหนึ่ง
ผู้ที่พูดอวดอ้างพระผู้เป็นเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ยอมได้พบพระองค์แล้ว (น. ๒๒๔)

การพัฒนาศาสนาลิกขีในฐานะที่เป็นศาสนาที่เด่นชัด

ความอดกลั้นอันเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่เชื่อว่ามีวิถีทางที่จะนำไปสู่พระผู้เป็นเจ้า
อยู่หลายสายด้วยกันนั้น นับว่าเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของศาสนาฮินดู ขบวนการภักติ
และซูฟีต่างก็เป็นลัทธิคำสอนย่อยต่อการที่จะสถาปนาการติดต่อกับพระผู้เป็นเจ้าโดยตรงด้วยกัน
พระเจ้าอัครบดีได้ทรงพยายามที่จะเป็นผู้เข้าสู่พระผู้เป็นเจ้าอย่างเสรี ดารา ซิกข์ ได้ให้เหตุผลว่า
ไม่มีอะไรที่แยกมุสลิมออกจากฮินดูเลย จะมีก็แต่ความแตกต่างในด้านการใช้คำเท่านั้น ท่านกพิร
หรือดาตุ เรียกพระผู้เป็นเจ้าว่า อัลเลาะห์ รามกริม โดยไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย สำหรับท่าน
น่านัก บางทีท่านมิได้หาทางที่จะทำให้ศาสนาอิสลามกับศาสนาฮินดูผสมผสานกันเลย ทั้งมิได้
ตั้งศาสนาของตนขึ้นมาใหม่ด้วย ท่านเห็นว่ามุสลิมหรือฮินดูที่ดำรงชีวิตตามลัทธิคำสอนของตน
อย่างดีที่สุด จะต้องได้รับอะไรบางอย่าง แต่ก็มีความน้อยกว่าการบูชาพระนามที่ถูกต้องอย่างเทียบ
กันไม่ได้เลย พระผู้เป็นเจ้าประทับอยู่ในภายใน สิ่งที่อยู่ภายนอกศาสนาอิสลามหรือศาสนาฮินดู
ไม่อาจนำมามนุษย์ไปถึงพระองค์ได้ อีกประการหนึ่ง เท้าที่มีบันทึกลงอยู่ ท่านน่านักได้ทำเพียงเล็ก
น้อย หรือมิได้ทำอะไรเลยในอันที่จะรวบรวมจัดตั้งบุคคลทั้งหลายที่ท่านทำจิตใจของเขาให้มี
ความปรารถนาอย่างแรงกล้าขึ้นมาแล้ว เพื่อจะได้อธิบายให้พวกเขาทราบถึงเรื่องวิถีชีวิต หรือ
แบบฟอร์ม หรือพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาที่แตกต่างกัน

อิทธิพลส่วนตัวของท่านน่านักยังไม่สลายไปหมด ศาสนาลิกขีได้เกิดขึ้นมาในฐานะ
เป็นศาสนาที่เด่นชัดศาสนาหนึ่ง การที่ท่านน่านักปฏิเสธชีวิตนักบวชของตนเอง และการที่ท่าน
น่านักปฏิเสธชีวิตนักบวชของบุตรชายชื่อศรีจันทร์เพราะท่านได้ก่อตั้งนิกายที่สงบที่สุดขึ้น เรา
อาจเห็นได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งไปพร้อมๆ กับการที่ท่านเน้นถึงเรื่องการดำรง
ชีวิตที่ดีในโลกนี้ซึ่งทำให้เกิดเป็นวิถีชีวิตตามแบบลิกขีที่เด่นชัดขึ้นมา การที่ท่านตัดสินใจที่จะแต่ง

ตั้งทายาทซึ่งไม่ค่อยจะมีบ่อนัก ซึ่งท่านถือว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นครูสำหรับพวกศาสนิกษย์ของท่านต่อไปนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะทำให้การที่พวกสิกข์จะเกิดเป็นร่างที่แยกออกไปอีกร่างหนึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ความเป็นครูของทายาทสี่คนแรกของท่านนาค คือ อังคัท (Angad : พ.ศ. ๒๐๔๒-๒๐๙๕) อมรทาส (Amar Das : พ.ศ. ๒๐๙๕-๒๑๑๗) รามทาส (Rām Dās : พ.ศ. ๒๑๑๗-๒๑๒๔) และ อรชุน (Arjun : พ.ศ. ๒๑๒๔-๒๑๔๙) นั้น ได้ผ่านไปด้วยความสงบเรียบร้อย พระเจ้าอัครบารทรวงพพระทัยต่อชีวิตแบบนักบุญของครูเหล่านั้น และก็ไม่มีทะเลาะวิวาทอะไรกับศาสนาอิสลามหรือกับบ้านเมืองเลย ครูแต่ละองค์ต่างก็ได้เพิ่มอะไรบางอย่างให้แก่เอกลักษณ์ที่แยกๆ กันของศาสนาสิกข์ทั้งนั้น

ครูอังคัท ได้บรรจุเขียนต้นฉบับพิเศษเรื่องหนึ่งชื่อ *คุรมุขี* (Gurmukhi) โดยถือเอาต้นฉบับของพวกให้กูเงินในแคว้นปัญจาบเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตและคำสอนของท่านนาคไว้ ท่านยังได้ตั้งสถาบัน *ลังการ* (langar) หรือครัวเสรี ที่มีความสำคัญยิ่งกว่า *คุรมุขี* ขึ้นอีกด้วย ในสมัยครูอมรทาส องค์การที่ช่วยเหลือของศาสนาสิกข์ได้ก้าวหน้าต่อไปอีก แต่ในสมัยนั้นอาจถือว่า “พวกสิกข์เป็นผู้ที่แข็งขันและอยู่เฉยๆ ภายในบ้าน” ที่แยกตัวออกจากพวกอุทาสี (Udasis) ที่เป็นพวกนักบวช ซึ่งเป็นผู้เจริญรอยตามท่านศรีจันทร์ เมื่อถึงชีวิตแบบนักบวชเสียเช่นนั้นแล้ว ศาสนาสิกข์ก็ต้องการลักษณะภาพทางสังคมที่เด่นชัดสักอย่างหนึ่ง โดยการเน้นถึงเรื่อง *ลังการ* มากยิ่งขึ้นไปอีก บางทีครูอมรทาสก็ทำให้ความรู้สึกรู้สึกในเรื่องชั้นวรรณะในหมู่บุคคลที่มีส่วนร่วมในการรับประทานอาหารด้วยกันเบาบางลงได้ ท่านได้ให้วัตถุประสงค์ที่สามัญร่วมกันแก่พวกสิกข์ที่ให้ความสนับสนุน *ลังการ* ดังที่ท่านได้ปฏิบัติเมื่อได้สร้างสระใหญ่ที่เป็นขั้นๆ (*บะวะลี*) ที่โคอินทวัล (Goindwal) อันเป็นสถานที่แห่งแรกสำหรับที่พวกสิกข์จะจาริกไปแสวงบุญ การที่ท่านกำหนดให้พวกสิกข์มาชุมนุมกันปีละสามวัน การที่ท่านจัดให้มีการศพบและการแต่งงานสำหรับพวกสิกข์เป็นพิเศษ การที่ท่านเข้าใจให้มี *สะตี* (Sati) และการผ่อนผันในเรื่องการดื่มเหล้าที่เขาเอามาเลี้ยงดูเพื่อแยกพวกสิกข์ออกจากพวกปัญจาบที่เป็นฮินดูหรือมุสลิม นอกจากนั้นยังมีการระดมพลเข้ารับราชการทหารอีกมากมาย ทั้งจากประชาคมฮินดูและประชาคมมุสลิม ทั้งนี้เพื่อจัดตั้ง *มันชะ* (manjas) หรือมณฑลขึ้น ๒๒ แห่ง แต่ละมณฑลอยู่ภายใต้การปกครองของสิกข์ผู้ใหญ่มณฑลเหล่านี้จะเป็นที่ที่พวกสิกข์มาชุมนุมกันเพื่อบูชา และเป็นที่ที่จะส่งพวกเผยแพร่ศาสนาออกไปปฏิบัติกร (การบูชาแบบมาร่วมชุมนุมกันมากๆ นี้ บางทีจะได้แบบมาจากศาสนาอิสลาม)

คุรรามทาส ทำให้ปูชนียสถานที่มีชื่อเสียงที่สุดของพวกสิกข์คือ อมฤตสาร์ หรือสระแห่งน้ำอมฤตสำเร็จลงได้ จากสระน้ำอมฤตนี้เองเมืองนี้จึงได้ชื่อว่า เมืองอมฤตสาร์ (อมฤตสระ) ไปด้วย และได้สร้างวิหารทองขึ้นในท่ามกลางของสระนี้ด้วย คุรรามทาสได้ดำเนินการขั้นสำคัญโดยส่งตัวแทน (มะซันด์) ไปรวบรวมทุนเพื่อการนี้ ทายาทของท่านชื่อ คุรอรซุน เป็นผู้แข็งขันในการจัดตั้งมณฑลต่าง ๆ (มันชะ) และการรวบรวมอากรสิบชักหนึ่งจากพวกที่นับถือโดยผ่านทางตัวแทนยิ่งไปกว่าคุรรามทาสเสียอีก สมัยนั้นเมืองอมฤตสาร์ได้กลายเป็นศูนย์กลางของพวกสิกข์ทั้งปวง อย่างไรก็ดี สิ่งสำคัญที่สุดที่คุรอรซุนได้ให้ก็คือ การรวบรวมอาทิตร์นัท (คัมภีร์เล่มแรก) ซึ่งเป็นการรวบรวมบทสวดและบทร้อยกรองของคุรน่านักและทายาทของท่านพร้อมกับการรวบรวมงานส่วนใหญ่จากท่านกพิรและบรรดาภักตะและซูฟีอื่น ๆ ซึ่งคำสั่งสอนของท่านเหล่านั้นสอดคล้องต้องกันกับงานของคุรน่านัก บัดนี้ศาสนาสิกข์มีคัมภีร์ของตนเองแล้ว พวกสิกข์บูชานับถือคัมภีร์ของตนมากพอ ๆ กับที่พวกมุสลิมบูชานับถือคัมภีร์กุรอาน ฉะนั้น ในสมัยคุรอรซุน ศาสนาสิกข์มีภาษา คัมภีร์ พิธีกรรม ชีวิตประชาคม และศูนย์กลางที่พิเศษของตน คุรอรซุนเองได้เน้นถึงข้อเท็จจริงข้อนี้ไว้ว่า :

“ข้าพเจ้าได้แตกจากพวกฮินดูและมุสลิมแล้ว

ข้าพเจ้าจะไม่บูชาร่วมกับพวกฮินดู ทั้งจะไม่ไปเมืองเมกกะอย่างพวกมุสลิม

ข้าพเจ้าจะรับใช้พระองค์ และจะไม่รับใช้ผู้อื่นใดทั้งสิ้น”

อย่างไรก็ตาม ข้ออ้างนี้ได้ปิดบังข้อเท็จจริงที่ว่า ศาสนาสิกข์กำลังหันไปเป็นฝ่ายตรงข้ามกับศาสนาอิสลามและศาสนาฮินดูรุนแรงยิ่งขึ้น คุรอังคัท กับ คุรอมรทาส ได้เคยเป็นฮินดูที่ใจจดใจจ่อต่อศาสนา ก่อนที่จะหันมานับถือศาสนาสิกข์ และข้อเขียนของคุรอมรทาส คุรรามทาส และคุรอรซุน ก็มีทางเสียงไปในทางฮินดูมากที่สุด พวกที่หันไปนับถือศาสนาสิกข์ส่วนมากเป็นฮินดู จะมีมุสลิมบ้างก็เป็นส่วนน้อย นอกจากนั้น โดยเหตุที่บัดนี้พวกสิกข์ได้อุบัติขึ้นมาในฐานะเป็นประชาคมที่จัดเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นอย่างดีภายใต้การนำของพวกคุรที่มีอำนาจทางโลกมาก จึงดูเหมือนว่าจะมีความแตกร้างและการกระทบกระทั่งกันระหว่างพวกสิกข์กับผู้ปกครองบ้านเมืองที่เป็นมุสลิมขึ้นทุกที ใน พ.ศ. ๒๑๔๙ คุรอรซุนได้มีส่วนร่วมในการที่เจ้าชายคุสรา (Khusrau) เป็นกบฏต่อพระราชบิดาพระนามว่า พระจักรพรรดิชะหาคีร์ แต่ทว่าทำการไม่สำเร็จ ตัวคุรอรซุนเองถูกลงโทษขึ้นปรับเป็นเงิน แต่ท่านไม่ยอมจ่าย จึงถูกประหารชีวิต ทั้ง ๆ ที่จักรพรรดิชะหาคีร์ครั้งหนึ่งจะอยู่ในราชบัลลังก์ด้วยความปลอดภัย จะทรงเป็นผู้อดทนในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาเกือบพอ ๆ กับพระราชบิดา คือ พระเจ้าอักบาร์ ก็ตาม ในสายตาของพวกสิกข์แล้ว คุร

อรชุนได้กลายเป็นผู้ที่ยอมรับความทุกข์ทรมานเพื่อเพื่อนมนุษย์แต่ทว่าในสายตาของพวกมุสลิมแล้ว
ครุอรชุน กลับกลายเป็นศัตรูไป

หาร์โคบินท์ (Hargobind : พ.ศ. ๒๑๔๙-๒๑๘๘) ได้เป็นครูสืบต่อครุอรชุนเมื่ออายุ
ได้เพียง ๑๑ ขวบ และมีความเชื่อฟังคำสั่งสุดท้ายของครุอรชุน จึงได้เรียกระดมกำลังทหารมาไว้
รอบ ๆ ตัว ในระหว่างที่ท่านเป็นครูอยู่นั้นได้มีการปะทะกับกองทัพของราชวงศ์โมกุลหลายครั้ง
หลายหน ที่นับว่ามีชื่อมากก็คือ การปะทะกันเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๑, ๒๑๗๔ และ ๒๑๗๗ ทั้งยังมี
การปะทะกันกับพวกราชาของเผ่าต่าง ๆ ที่เชิงเขาหิมาลัยอีกด้วย ครูได้กลายเป็นผู้นำทั้งในด้าน
การทหารและในด้านจิตใจ ต่อมา ครูองค์ที่เก้า คือ ครูเตม บะหาดัวร์ (Tegh Bahādur : พ.ศ.
๒๒๐๗-๒๒๑๘) ซึ่งได้รับราชการอยู่กับพวกโมกุลในอัคคี ได้ถูกเรียกตัวไปยังสำนักของ
จักรพรรดิออรังเซบ และได้รับข้อเสนอมให้เลือกเอาว่า จะหันไปนับถือศาสนาอิสลามหรือจะเลือก
เอาความตาย ท่านได้เลือกเอาความเป็นนักบุญผู้ยอมรับความทุกข์ทรมานเพื่อเพื่อนมนุษย์ทั้ง
หลาย

บุตรของท่าน คือ ครูโกวินทสิงห์ (Gobind Singh : พ.ศ. ๒๒๑๘-๒๒๕๑) ผู้
ประสบผลสำเร็จในการเปลี่ยนรูปชาวสิกข์ทั้งหลายให้เป็นประชาคมทหารในขั้นสุดท้าย ท่าน
กล่าวว่าบิดาของท่าน (คือ เตม บะหาดัวร์) ได้ตายไป “เพื่อพิทักษ์รักษาเครื่องหมายที่หน้าผาก
และด้วยศักดิ์สิทธิ์ของพวกเขาฮินดูไว้” บัดนี้ท่านได้ถอนรากถอนโคนระบบทราษย์ออกจากแผ่นดิน
ได้แล้ว ชีวิตของครูโกวินทสิงห์ เป็นการบันทึกการทำสงครามขับเคี่ยวอยู่ตลอดเวลา ส่วนใหญ่
เป็นการทำสงครามกับพวกโมกุล แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ทว่าประสบผลสำเร็จในการทำ
สงครามกับพวกราชาตามภูเขามากกว่า แม้ถ้าหากท่านจะผิถวิลในฐานะเป็นทหาร แต่ท่านก็
ประสบผลสำเร็จในฐานะเป็นสิกข์คนหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๒๔๒ ท่านได้เริ่มประกอบพิธีชาลสะ (Khālsa)
คือ การสาบานเป็นพี่น้องกับพวกสิกข์ที่กำลังต่อสู้กับพวกข้าศึกศัตรู ในการประกอบพิธีเข้าเป็น
ชาลสะนั้น พวกสิกข์จะได้รับนิมิต ๕ ประการ อันเป็นเครื่องหมายแสดงว่าแตกต่างจากพวก
ฮินดูและมุสลิม ที่นับว่ารู้จักกันดีก็คือ การไว้ผมและหนวดโดยไม่ต้องตัด และได้นามว่า สิงห์
ต่อท้ายชื่อ การต็มน้ำจากขันน้ำอมฤตที่ใช้ในการประกอบพิธีชาลสะร่วมกันนั้น เท่ากับตัด
ระบบวรรณะภายในศาสนาสิกข์ลงได้หมดการสังสรรค์กับพวกฮินดูหรือมุสลิมถือว่าเป็นบาป
สำหรับผู้ที่ยายในฐานะเป็นสิกข์ได้รับคำมั่นสัญญาว่าจะได้ไปเกิดในสวรรค์

ในการทำสงครามกับพวกโมกุลนั้น ครูโกวินทสิงห์ได้สูญเสียลูกชายของท่านจนหมด
สิ้น ท่านจึงได้ให้มีการสืบต่อเป็นครูได้ ๒ วิธีด้วยกัน วิธีแรก โดยการเชื่อฟังและการให้คำสั่ง

สอนว่า “จงเชื่อฟัง ‘ครันต์ สาหิพ’ (Granth Sahib) ครันต์ สาหิพ คือร่างของคุรุที่มองเห็นได้” แต่ครันต์ สาหิพ (ท่านได้เพิ่มข้อเขียนของท่านเองเป็นจำนวนมากลงใน “อาทิกรันต์”) วิธีที่สองโดยการทำขาลสะให้เป็นเครื่องประดับของคุรุว่า : “ณ ที่ใดมีชาวสิกข์ห้าคนประชุมกัน สิกข์เหล่านั้นก็ชื่อว่าดำรงชีวิตอยู่ตามคำสอนของคุรุ และทราบว่ามีข้าพเจ้าอยู่ท่ามกลางพวกเขา นับตั้งแต่นั้นไป ณ ที่นี้ คุรุก็จะเป็นขาลสะและขาลสะก็จะเป็นคุรุ”

ในสถาบันต่าง ๆ ของคุรุโควินทสิงห์ เราอาจเห็นการที่เกลียวเชือกที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดสามเกลียวมาเชื่อมโยงกันอยู่ในศาสนาสิกข์ นั่นคือ มโนคติเกี่ยวกับคุรุ ครันต์ สาหิพ และภราดรภาพของพวกสิกข์ คุรุนานักได้ตรัสไว้ว่า “โดยอาศัยคุรุ มนุษย์เราจึงได้รับชีวิตที่แท้จริง” และคุรุองค์ต่อ ๆ มา ก็ได้เน้นถึงความสำคัญแห่งความเป็นคุรุไว้ในทำนองเดียวกัน แต่ข้อนี้มิได้ยิ่งไปกว่าที่ท่านกัฟิรได้เน้นไว้เลย สิ่งที่ทำให้คุรุมีความสำคัญมากก็คือ การปฏิบัติที่คุรุได้เลือกทายาท ซึ่งท่านจะต้องให้สิ่งของและจะต้องเชื่อฟัง ในกรณีของ คุรุองค์และคุรุอมรทาส การเลือกทายาทนั้นเลือกจากบรรดาสานุศิษย์ทั้งหลายโดยอาศัยหลักที่ว่า ท่านทั้งสองนี้ประเสริฐเหนือคนอื่น ๆ ทั้งปวงในความสมบูรณ์แบบแห่งการที่ท่านยอมตามเจตจำนงของคุรุ คุรุรามทาส ซึ่งเป็นคุรุองค์ที่ดีเป็นบุตรเขยของคุรุอมรทาส แต่ถึงกระนั้นก็ได้มีผู้เน้นว่าท่านมีความล้าเลิศในเรื่องการยอมมอบการถวายชีวิตและความถ่อมตน นี่นับว่าเป็นการเน้นสำหรับพวกสิกข์ทั้งปวง นั่นคือ คุณความดีที่เกิดจากการเชื่อฟังคุรุโดยสิ้นเชิง ได้มีการพัฒนาทฤษฎีที่ว่า ความจริงคุรุเป็นดวงวิญญาณหนึ่งที่อยู่ทอดจากร่างหนึ่งไปสู่อีกร่างหนึ่ง นับตั้งแต่คุรุรามทาสเป็นต้นมา ความเป็นคุรุได้ถ่ายทอดทางด้านกรรมพันธุ์ เป็นการถ่ายทอดที่พวกสิกข์จะคิดถึงคุรุว่าเป็นเทวดาจะโดยวิธีใดก็ตาม คุรุทั้งหลาย โดยเฉพาะคุรุโควินทสิงห์ได้ประณามมโนคติเช่นนั้นว่าเป็นการลบหลู่ที่ร้ายแรง แต่ในมโนคติเช่นนั้นก็ยังคงมีอยู่เรื่อยมา ความจริงเมื่อเด็ก ๆ อายุ ๕ หรือ ๙ ขวบ (หาร์กิชานและโควินทสิงห์) ได้รับการรับรองว่าเป็นผู้นำในด้านวิญญาณนั้น ก็เป็นที่แจ่มชัดแล้ววามโนคติเกี่ยวกับการอวดตารได้เข้ามาแทนที่มโนคติเกี่ยวกับคุรุที่เป็นมนุษย์

บางสิ่งบางอย่างแห่งกระบวนการอย่างเดียวกันนั้นจะเห็นได้ในท่าทีของสิกข์ที่มีต่อ “ครันต์ สาหิพ” ได้มีการเพิ่มหางเสียงที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำลึกลับของคุรุนานัก คือ คำว่า “นาม” หรือ “วจนะ” ให้แก่ในภาพของหนังสือ จนกระทั่งตัวหนังสือเองได้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งสำหรับเคารพบูชาไป

มโนภาพที่เป็นมูลฐานประการที่สาม ก็คือ มโนภาพที่เกี่ยวกับภราดรภาพของสิกข์ (เทียบกับมโนภาพเกี่ยวกับภราดรภาพของอิสลาม) การที่พวกสิกข์ทำความพยายามร่วมกัน ซึ่ง

บางทีก็ถูกพวกมุสลิมหรือฮินดูขัดขวางนั้นได้ให้ความรู้สึกทางภาคปฏิบัติเกี่ยวกับชีวิตที่ร่วมมือกันขึ้น สำหรับข้อนี้ได้ทำให้เพิ่มความรู้สึกเกี่ยวกับการเป็นผู้ที่ได้รับเลือกขึ้นมา คุรุรามทาสได้สาปแช่งผู้ที่ละทิ้งประชาคม และให้คำมั่นสัญญาแก่ผู้ที่มีศรัทธามั่นในศาสนาว่าจะได้รับความหลุดพ้น “พระผู้เป็นเจ้าเองทรงเป็นผู้พิทักษ์ครูที่แท้และจะช่วยให้คนทั้งปวงที่ปฏิบัติตามครุมีความปลอดภัย” शिक्षที่แท้ไม่เพียงช่วยตนเองให้ปลอดภัยเท่านั้น แต่ยังสามารถช่วยผู้อื่นให้ปลอดภัยอีกด้วย การปฏิบัติตามนักบุญเหล่านั้นจะได้รับการสักการะเป็นพิเศษในทำนองเดียวกัน จนกว่าท่านโควินท-สิงห์จะสามารถทำให้ทั้งห้าลสาสะใด ๆ มารวมเข้ากับตัวครูเองได้ มโนคติเหล่านี้และองค์การทางภาคปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จภายใต้การนำของครูได้ทำหน้าที่รับใช้เพื่อพิทักษ์รักษาศาสนาสิกข์ และประชาคมสิกข์ในปีต่าง ๆ ที่มีความยากลำบากมาก หลังจากที่คุรุองค์สุดท้ายได้ถึงแก่กรรมแล้ว

อังกิ

การสืบต่อตำแหน่งครู

คำสอนของคุรุอังกิมีเหลืออยู่น้อยมาก แต่ข้อความสองสามบรรทัดเหล่านี้ที่ได้มาจากโคลกที่ขับในงานราชาภิเษกที่กวิบาลวันท์ (Balwand) เป็นผู้แต่งนั้นได้สะท้อนให้เห็นภาพ “ความลึกลับ” แห่งความเป็นครูที่กำลังเจริญเติบโตขึ้น และความสำคัญแห่งการเชื่อฟังในฐานะเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นเพื่อความเป็นครู ณ ที่นี้คำว่า “ละหิณะ” หมายถึงคุรุอังกิ (พ.ศ. ๒๐๘๒-๒๐๙๕)

(จากเรื่อง ศาสนาสิกข์ ของ Macauliffe, เล่ม ๒, หน้า ๒๕, ๒๖)

คุรูนานักประกาศอ้างถึงการที่ละหิณะได้ครองตำแหน่งครูว่า เป็นรางวัลแห่งการรับใช้ เขามีแสงสว่างอย่างเดียวกัน มีวิถีทางอย่างเดียวกัน กษัตริย์เท่านั้นที่ทรงเปลี่ยนร่างกายของตนเองได้ (น. ๒๕)

จิตรสวรรค์สะบัดพริ้วอยู่เหนือเขา เขาได้ครอบครองบัลลังก์ในตำแหน่งของคุรูนานัก... ละหิณะเชื่อฟังสิ่งที่คุรุสั่ง และได้รับรางวัลเนื่องมาจากการกระทำของเขา (น. ๒๖)

อมรทาส

คุรุองค์ที่สามคือ คุรุอมรทาส (พ.ศ. ๒๐๙๕-๒๑๑๗) เป็นนักเทศน์ที่มีอำนาจมาก เป็นผู้ที่ไม่เพิ่มการเน้นถึงเรื่องครู อันหมายถึงครูที่เป็นมนุษย์ พร้อมกับการถูกพวกพราหมณ์ และ

ผู้ที่ปฏิเสธศาสนาสิกข์อย่างรุนแรงให้แก่คำสอนของคุรุนานัก

(จากเรื่อง ศาสนาสิกข์, ของ Macauliffe, เล่ม ๒, หน้า ๑๖๖-๑๖๗, ๒๒๑, ๒๓๔)

ผู้ที่หันหลังให้ครุฑที่แท้จะไม่พบบ้านเรือนเลย

เขาจะท่องเที่ยวพเนจรจากประตูบ้านหนึ่งไปยังอีกประตูบ้านหนึ่ง คล้ายสตรีที่มี

ลักษณะเลวร้าย และเสียชื่อเสียงซึ่งถูกสามีหย่าร้างฉะนั้น

นานัก, ผู้ที่ได้รับอภัยเพราะคำสั่งสอนของคุรุจะกลมกลืนเข้ากับพระผู้เป็นเจ้า (น. ๒๒๑)

ขออย่าให้ใครมีความเย่อหยิ่งในวรรณะของตนเลย

ผู้ที่รู้จักพระผู้เป็นเจ้าชื่อว่าเป็นพราหมณ์

โอ คนผู้โง่เขลา, เจ้าจงอย่าเย่อหยิ่งในวรรณะของเจ้าเลย

เพราะความเย่อหยิ่งนั้น จะทำให้เจ้าได้รับบาปกรรมมากมาย

ทุก ๆ คนกล่าวว่ามิมีวรรณะอยู่ ๔ วรรณะ

แต่พวกเขาทั้งหมดก็เกิดมาจากเชื้อของพระผู้เป็นเจ้าเหมือนกัน

โลกถูกสร้างขึ้นมาจากดินเหนียวก้อนเดียว

แต่พระผู้เป็นเจ้าเป็นดุจช่างหม้อ ได้ทำดินเหนียวให้เป็นภาชนะต่างๆ มากมาย

หลายชนิด

ร่างกายก็เกิดจากการผสมของธาตุห้า

ขอให้ทุกคนได้พิจารณาดูว่าในองค์ประกอบของเขานั้นมีธาตุห้ามากหรือน้อย

นักบุญนานัก, ดวงวิญญาณถูกการกระทำของมันเองผูกมัดไว้

ถ้าไม่ได้พบครุฑที่แท้แล้ว เขาจะหลุดพ้นไม่ได้เลย (น. ๒๓๔)

ถ้าคนมีนิสัยเสียถูกกล่าวด่าเตือน เขาจะเอาใจใส่ต่อคำเตือนนั้นหรือ ?

ถ้าหากคนที่มีนิสัยเสียพบคนดี พวกเขาจะไม่สังสรรค์กับคนดีเลย เขาจะต้องเวียนว่าย

ตายเกิดอยู่เรื่อยไป

มีอยู่สองทางเท่านั้น ทางหนึ่งคือรักพระผู้เป็นเจ้า อีกทางหนึ่งคือรักทรัพย์ศฤงคาร

วิถีทางที่มนุษย์เราดำเนินไปขึ้นอยู่กับเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า

ผู้ที่เชื่อถือในพระผู้เป็นเจ้าย่อมทำหัวใจของเขาให้บริสุทธิ์ และนำเอาเกณท์แห่งพระ

วณะมาใช้กับหัวใจ

เพราะหัวใจของเขานี้เองเขาจึงได้ทะเลาะวิวาท เพราะหัวใจนี้เองเขาจึงต่อสู้ดิ้นรน เขา

ยุ่งเกี่ยวอยู่กับหัวใจของเขา

ผู้ที่รักพระวณะที่แท้จริงทุกคนจะได้รับสิ่งที่หัวใจปรารถนา
เขาจะรับประทานทิพย์โอชาแห่ง “พระนาม” ตลอดไปและจะปฏิบัติตามคำสอนของ
ครู
ผู้ที่ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น แทนที่จะทะเลาะกับหัวใจของเขาเองนั้น ชื่อว่าทำชีวิตของ
ตนให้เสียเปล่า
ผู้ที่มีนิสัยเสียย่อมได้รับความเสียหายเพราะความดีดิ่ง และเพราะการปฏิบัติผิดและ
การหลอกลวง
ผู้ที่ยอมมอบหัวใจให้เพราะคำสั่งสอนของครู จะมีความรักมั่นในพระผู้เป็นเจ้า
นานัก, ผู้ที่เชื่อถือนในพระผู้เป็นเจ้าย่อมปฏิบัติความจริง ส่วนผู้ที่มีนิสัยเสียก็จะได้รับ
ทุกข์เพราะการเวียนว่ายตายเกิด (น. ๑๖๖-๖๗)

รามทาส

คุรุรามทาส (พ.ศ. ๒๑๑๗-๒๑๒๔) ซึ่งเป็นคุรุองค์ที่สี่ได้ให้แบบฟอร์มแก่ศาสนาสิกข์
ต่อไปอีกโดยการสอนและการแนะนำประชาคมสิกข์ของท่าน)

(จากเรื่อง ศาสนาสิกข์, ของ Macauliffe, เล่ม ๒, หน้า ๒๖๔)

ขอให้เขาผู้เรียกตัวเองว่าสิกข์แห่งคุรุที่แท้จริงตื่นเช้าตรู่แล้วเข้าสมาธิเพ่งถึงพระผู้เป็นเจ้า
ขอให้เขาออกกำลังในตอนเช้าตรู่ อาบในสระน้ำอมฤต
จงเปล่งพระนามพระผู้เป็นเจ้าซ้ำ ๆ ตามที่คุรุสอน แล้วบาปและการเวียนว่ายตายเกิด
ของเขาก็จะหมดสิ้นไป
ขอให้เขาร้องเพลงที่เป็นบทสวดของคุรุในตอนที่เป็นอาทิตยอุทัยแล้วก็นั่งหรือยืน
ก็ได้ทำสมาธิเพ่งถึงพระนามของพระผู้เป็นเจ้า
สานุศิษย์ที่ทำสมาธิเพ่งถึงพระผู้เป็นเจ้าอยู่ทุกขณะจิตจะทำให้หัวใจของคุรุมีความ
ชื่นชมยินดี
คุรุยอมถ่ายทอดคำสอนไปให้ศิษย์ที่พระผู้เป็นเจ้าของเราทรงเมตตา
นานักผู้เป็นทาสสวดอ้อนวอนเพื่อรู้สิทธิแห่งตำแหน่งศิษย์ของคุรุนั้นผู้ที่กล่าวพระนาม
ของพระผู้เป็นเจ้าซ้ำ ๆ และทำให้ผู้อื่นกล่าวพระนามของพระผู้เป็นเจ้าซ้ำ ๆ ด้วย

อรชุน

คุรุอรชุน (พ.ศ. ๒๑๒๔-๒๑๔๙) ได้เขียนหนังสือไว้มากมาย ท่านผิดจากคุรุคนที่ ๒, ๓, และ ๔ คือท่านได้ตรัสทั้งกับพวกฮินดูและมุสลิม

(จากเรื่อง ศาสนาสิกข์ ของ Macauliffe, เล่ม ๓, หน้า ๑๓, ๒๘-๒๙, ๖๔, ๓๑๑, ๔๒๒)

ข้าพเจ้ามิได้ปฏิบัติกรอดอาหาร ทั้งมิได้อดอาหาร (ในเดือน) รามชาน (รวมฏอน)

ข้าพเจ้ารับใช้พระผู้เป็นเจ้าผู้ที่จะทรงรักษาข้าพเจ้าได้ในชั่วโมงสุดท้าย

ผู้ที่เป็นใหญ่ของโลกเพียงผู้เดียวก็คือพระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้านี้เอง

ที่จะตัดสินทั้งพวกฮินดูและมุสลิมด้วยความยุติธรรม

ข้าพเจ้าไม่จาริกไปแสวงบุญที่เมืองมักกะฮ ไม่กราบไหว้สถานที่สำหรับจาริกไป

แสวงบุญของพวกฮินดู

ข้าพเจ้ารับใช้พระผู้เป็นเจ้าพระองค์เดียว และไม่ยอมรับใช้ใครอีกเลย

ข้าพเจ้าไม่บูชาอย่างที่พวกฮินดูบูชา และไม่สวดอ้อนวอนอย่างพวกมุสลิม

ข้าพเจ้าเอาพระผู้เป็นเจ้าผู้มีรูปฟอร์มมาไว้ในหัวใจข้าพเจ้าและเชื่อฟังพระองค์

ข้าพเจ้าไม่เป็นฮินดู ทั้งไม่เป็นมุสลิม

วิญญาณและร่างกายเป็นของพระผู้เป็นเจ้า ไม่ว่าเราจะเรียกพระองค์ว่าอัลเลาะห์ หรือรามก็ตาม

ท่านกพิตรได้บรรยายไว้อย่างนี้

เมื่อข้าพเจ้าพบคุรุหรือพิรที่แท้สักคนหนึ่ง ข้าพเจ้าจะถือว่า คุรุหรือพิรนั้นเป็นเจ้านายของข้าพเจ้า (น. ๔๒๒)

ถ้าปราศจากสมาคมของพวกนักบุญเสียแล้ว มนุษย์ที่ยังลังเลใจอยู่จะต้องได้รับทุกข์หนัก

แต่โดยการรักพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด เขาก็จะได้รับผลประโยชน์จากสารัตถะสำคัญของพระองค์ (น. ๓๑๑)

บัดนี้ได้เพิ่มการอาบน้ำในสระอมฤต และ “อาทิกร์นถ์”

ที่คุรุได้รวบรวมไว้ไว้ในพระวจนะและพระนาม ในฐานะเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นด้วย

โดยการอาบน้ำในสระของท่านรามทาส
 บาปทั้งปวงที่มนุษย์ทำไว้ก็จะถูกชะล้างให้หมดไป
 และเขาจะกลายเป็นผู้บริสุทธิ์เพราะการชำระล้างนั้น
 ครุที่สมบรูณ์ได้ประทานสิ่งที่เป็คุณประโยชน์นี้แก่เรา
 เมื่อเราเข้าสมาธิเพ่งถึงคำสั่งสอนของครู
 พระผู้เป็นเจ้าก็จะประทานความสะอาดสบายและความสุขทั้งปวงให้แก่เรา
 และจะทำให้สินค้าที่บรรทุกเรือ (คือพวกเรา) ทั้งหมดข้ามทะเล (สังสารวัฏ) ไปได้
 โดยสวัสดิภาพ
 ด้วยการสังสรรค์กับพวกนักบุญทั้งหลาย ความไม่สะอาดทั้งหลายก็จะหมดไป
 และพระผู้เป็นเจ้าผู้สูงสุดก็จะประทับอยู่กับพวกเรา
 โดยการเข้าสมาธิเพ่งพระนามของพระผู้เป็นเจ้า คุณนาค
 ก็ได้พบพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงเป็นภาวะปฐม (น. ๑๓)

สามสิ่งได้ถูกบรรจุเข้าไว้ในภาชนะ (คือ "อาทิกรนต์")... ได้แก่ สัจธรรม ขันติ และ
 สมาธิ
 ทั้งได้บรรจุพระนามที่เป็นอมตะของพระผู้เป็นเจ้า การสนับสนุนคนทั้งปวงเข้าไว้ใน
 อาทิกรนต์ด้วย
 ผู้ที่บริโภคและชื่นชมยินดีต่อสิ่งเหล่านั้นจะปลอดภัย
 บทบัญญัตินี้ไม่ควรจะเพิกเฉย จงยึดมั่นไว้ในหัวใจตลอดเวลา
 โดยการยึดพระนามของพระผู้เป็นเจ้าไว้ เราก็จะข้ามพ้นทะเลแห่งความมืดได้ นานัก,
 ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นการขยายของพระผู้เป็นเจ้าทั้งนั้น (น. ๖๔)

โอ ดวงวิญญาณของเรา, จงยึดที่พักพิงของพระผู้เป็นเจ้าผู้สูงสุด และทรงมีอำนาจทุก
 อย่างไว้
 จงกล่าวพระนามของพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงคำจูนภูมิภาคต่างๆในโลกและจักรวาลไว้บ่อยๆ
 โอ นักบุญของพระผู้เป็นเจ้า, จงทิ้งความเย่อหยิ่งในด้านสติปัญญาของท่านเสีย จง
 เข้าใจเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า แล้วท่านจะมีความสุข
 จงยอมรับว่าการกระทำของพระผู้เป็นเจ้าเป็นสิ่งที่ดีงาม จงเข้าสมาธิเพ่งถึงพระองค์

ทั้งในเวลาที่ยุ่งเรื่องและเวลาล่มจม
 พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงสร้างสรรค์ทรงช่วยคนนับล้านๆ ที่ตกต่ำให้ปลอดภัยในชั่วอึดใจเดียว
 และในกรณีนี้ ย่อมไม่มีความโอ้อวดใด ๆ
 พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ทำลายความทุกข์ และความเสียใจของคนจน พระองค์จะ
 ประทานรางวัลแก่คนที่พระองค์ทรงพอพระทัย
 พระองค์ทรงเป็นมารดาและบิดา เป็นผู้ทรงถนอมชีวิตและวิญญาณ และทรงเป็น
 ทะเลแห่งความสะอาดสบายสำหรับคนทั้งปวง
 ไม่มีความบกพร่องใด ๆ ในทางสมบัติของพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงสร้างสรรค์ พระองค์ทรง
 มีอยู่ในที่ทุกหนทุกแห่งและทรงเป็นเหมือนเพชรพลอย
 โอ พระผู้เป็นเจ้า, คนขอทานจะทูลขอพระนามของพระองค์ พระองค์ประทับอยู่ใน
 ทุกๆ หัวใจ
 ทาสชื่อนานัก ได้เข้าสู่สถานของพระองค์, ซึ่งผู้ที่จากพระองค์ไปจะไม่มีใครไปมี
 แปลาเลย (น. ๒๘-๒๙)

โควินทสิงห์

คุรุองค์ที่สิบ คือท่านโควินทสิงห์ (พ.ศ. ๒๒๑๘-๒๒๕๑) เป็นผู้ให้กำเนิดชาลสะ คือ
 การสาบานเป็นพี่น้องกันของชาวสิกข์นักต่อสู้ โสลกของท่านฟังเสียงคล้ายโน้ตเพลงสงคราม

(จากเรื่อง ศาสนาสิกข์, ของ Macauliffe, เล่ม ๕, หน้า ๑๗๗, ๒๖๑-๒๒, ๒๘๖)

ขอให้เราได้รับความคุ้มครองจากพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงเป็นภาวะอมตะเกิด!
 ขอให้เราได้รับความคุ้มครองจากพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงเป็นเสมือนเหล็กกล้าทั้งปวง (All-
 steel) เกิด!
 ขอให้เราได้รับความคุ้มครองจากพระผู้เป็นเจ้าผู้อยู่เหนือความตายทั้งปวง (All-death)
 เกิด!
 ขอให้เราได้รับความคุ้มครองจากพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงเป็นเสมือนเหล็กกล้าทั้งปวงเกิด
 (น. ๒๖๑-๒๒)

.....
 พระองค์ทรงเป็นผู้ปราบปรามประเทศต่างๆ ทรงเป็นผู้ทำลายกองทัพบกของคนคดโกง

ในสมรภูมิ พระองค์ได้ทรงเป็นผู้ที่กล้าหาญที่สุด
 พระหัตถ์ของพระองค์ไม่รู้จักตก ความสุขใสของพระองค์โชติช่วงมาก รัศมีและความ
 สงดงามของพระองค์เป็นประกายสดใสคล้ายแสงอาทิตย์
 พระองค์ประทานความสุขให้แก่คนดี พระองค์ทรงทำให้คนชั่วหวาดสะดุ้ง
 พระองค์ทรงทำคนบาปให้กระจัดกระจายไป ข้าพเจ้าแสวงหาความคุ้มครองของพระ
 องค์
 เชิญครับ! ขอเชิญพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงสร้างโลก ผู้ทรงช่วยสรรพสัตว์ที่พระองค์ทรง
 สร้างสรรค์ให้ปลอดภัย พระองค์ผู้ทรงถนอมของข้าพเจ้า ขอเชิญพระองค์ผู้ทรง
 เป็นดาบ! (น. ๒๔๖)

ในที่สุด เพื่อเป็นตัวอย่างว่านับตั้งแต่สมัยของคุรุนานักเป็นต้นมา พวกสิกข์ได้ก้าวไป
 แด่ไหนแล้ว ณ ที่นี้จะนำเอาส่วนหนึ่งแห่งคุรุโควินทสิงห์เกี่ยวกับวิถีทางที่จะนำไปสู่ความหลุด
 พันมาแสดง

จึงมีความเกี่ยวข้องกับคนทุกคน แต่จงพิจารณาตัวตัวเองให้เห็นว่าแตกต่างจากคน
 เหล่านั้น ศรัทธาและหน้าที่ประจำวันของท่านย่อมแตกต่างจากศรัทธาและหน้าที่ของคนเหล่านั้น
 จงอาบน้ำในตอนเช้าทุกวันก่อนที่จะรับประทานอาหารเช้า ถ้าหากร่างกายของท่านทนต่อน้ำที่เย็น
 มากไม่ได้ ก็ต้องทำน้ำให้อุ่น จงงดเว้นจากการสูบบุหรี่ตลอดกาล จงจดจำพระผู้เป็นเจ้าผู้เป็น
 อมตะองค์เดียวไว้ให้ดี จงกล่าวระหิราสช้า ๆ ในตอนเย็นและกล่าวโซหิละช้า ๆ ในเวลาเช้านอน จง
 รับประทานอาหารเป็นสิกข์และคำสั่งสอนของคุรุและปฏิบัติตาม “ครันถ์สาหิพ” จงเกาะเรือที่ท่านขึ้นไว้ให้มั่น
 จงอย่าเที่ยวแสวงหาศาสนาอื่น ๆ จงภาวนาบทสวดของคุรุบ่อย ๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน จง
 แต่งงานกับสิกข์ด้วยกันเท่านั้น จงระมัดระวังภรรยาและบุตรของท่านอย่าให้คบคนชั่ว จงอย่า
 โลภอยากได้เงินที่คนอื่นเขาบริจาคเพื่อวัตถุประสงค์ในด้านศาสนา จงหมั่นเข้าโบสถ์สิกข์เป็น
 ประจำและรับประทานอาหารศักดิ์สิทธิ์เล็กน้อยจากโบสถ์นั้น

พัฒนาการในศาสนาสิกข์สมัยต่อมา

เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าในสมัยคุรุโควินทสิงห์ มีชาวสิกข์เป็นจำนวนมากที่ยังยึดมั่นอยู่
 กับวิถีทางของฮินดู โดยไม่คำนึงถึงแบบชีวิตที่เด่นของสิกข์ที่คุรุได้บรรจรวางไว้อย่างประณีต มี
 ต่าง ๆ ที่พวกโมกุลขับไล่พวกสิกข์ คือนับตั้งแต่สมัยที่ออวังเซบโจนตีทั้งพวกฮินดูและพวกสิกข์
 ทำให้พวกสิกข์เข้าไปอยู่ในความคุ้มครองของพวกฮินดู ซึ่งชาวสิกข์ได้นำเอาขนบธรรมเนียม

ประเพณีของพวกฮินดูมาใช้เป็นส่วนใหญ่ เมื่อรันจิต (Ranjit) ผู้ตั้งอาณาจักรสิกข์ขึ้นในปัญจาบ ถึงแก่กรรมแล้ว พวกสิกข์ก็นำเอาพิธีละติของฮินดูมาใช้ การให้ความเคารพต่อโคซึ่งคุรมิได้สอนไว้เลยก็ได้นำไปสู่การห้ามฆ่าโคอย่างเคร่งครัด มัลคอล์ม (Malcolm) ได้เน้นถึงความเข้มงวดอย่างน่าสะพรึงกลัวในเรื่องวรรณะในศาสนาสิกข์ซึ่งมีเหนือการแต่งงานอย่างเด็ดขาดและซึ่งมีผลสะท้อนถึงการรับประทานอาหารร่วมกันด้วย

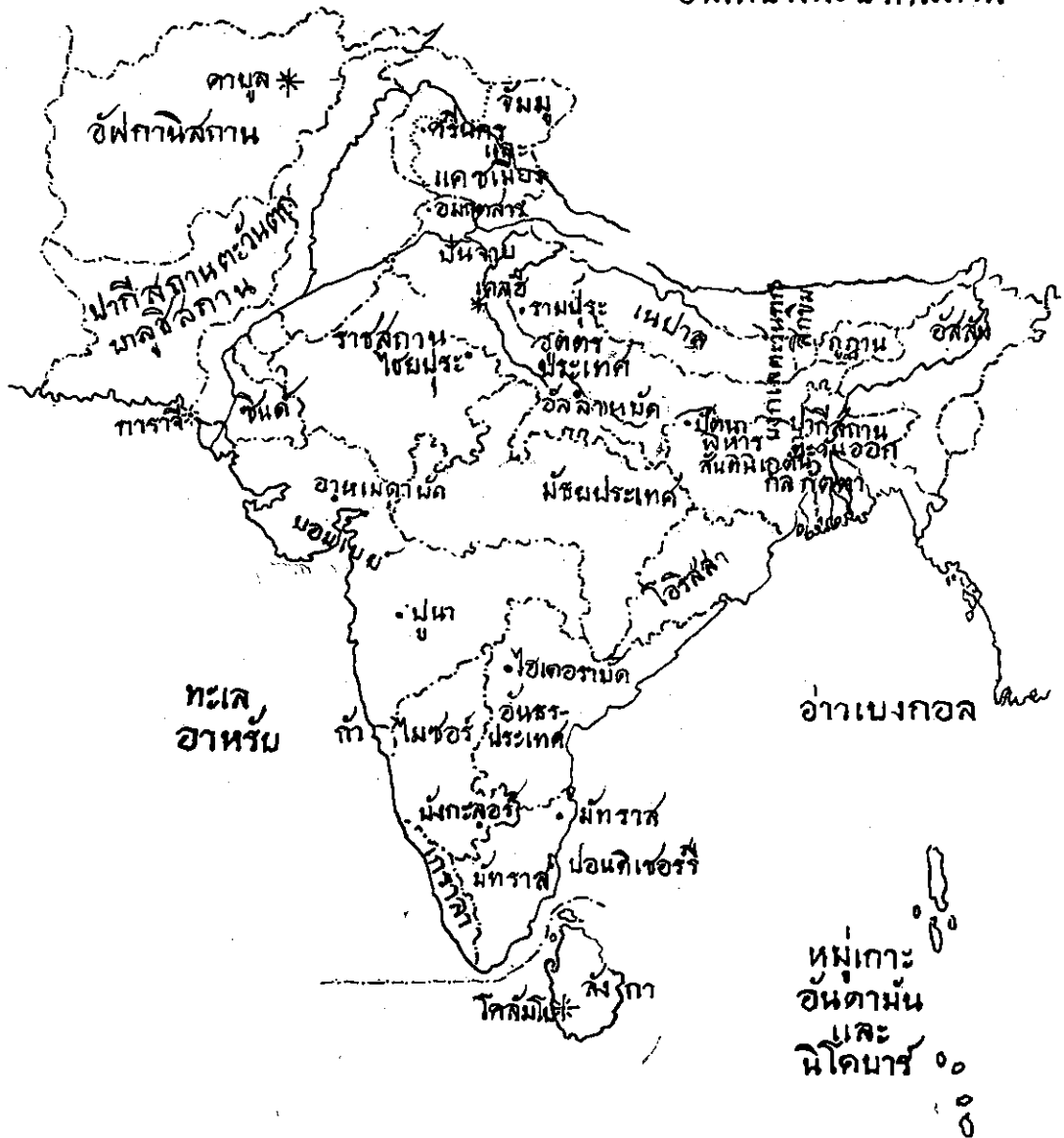
การเหินห่างจากคำสอนของคุรุไปทุกทีนี้ทำให้เกิดขบวนการปฏิรูปขึ้นมาเป็นระยะ ครั้งแรกคือการปฏิรูปของทยาลทาส (Dyāl Dās : พ.ศ. ๒๓๒๖-๒๓๙๘) ซึ่งเป็น “นรินทราริส” (ผู้ปราศจากรูปฟอร์ม) ผู้โจมตีการบูชารูปเคารพ แม้กระทั่งรูปภาพของคุรุทั้งหลาย ท่านยังได้โจมตีการนำเอาพิธีแต่งงานและการจาริกแสวงบุญของฮินดูมาใช้ด้วย บุตรของทยาลทาส ชื่อ ภากิธารา (Bhāi Dārā) ทำให้พวกสิกข์กลับมาหาพิธีรีตองที่สอดคล้องต้องกันกับคัมภีร์ได้อีก ทั้งยังมีธาตุมูลที่เป็นแบบแผนดีการทหารอยู่ในขบวนการนี้ด้วย ขบวนการนามซรี ของ ซาฮิน ซาฮีบ (Sāin Sāhib : ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๐๕) ได้โจมตีการนำเอาเรื่องความแตกต่างกันใน เรื่องวรรณะ และข้อห้ามต่างๆ (ดาบ) ละติ และการบูชารูปเคารพมาใช้ ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เมื่อนักเผยแผ่ศาสนาฮินดูและศาสนาคริสต์ทำงานกันอย่างเข้มแข็ง ก็มีการก่อตั้ง “สิงหสภา” ขึ้นมา อิทธิพลของสิงหสภาก็เห็นได้ชัดในการให้การศึกษาแก่พวกสิกข์ โดยเฉพาะเน้นเรื่องคำสอนแห่งคุรมิและคัมภีร์ต่างๆ ได้มีการแต่งตั้งพวกเผยแผ่ศาสนาสิกข์ขึ้น และได้จัดตั้งสมาคม บันทิกซาลสะ (Khālsa Tract Society) ขึ้นเพื่อให้วรรณคดีทางศาสนาเป็นวิทยาทาน

ความช่วยเหลือประการหนึ่งที่พวกนักปฏิรูปทั้งหลายมิได้นึกหวังมาก่อน ก็คือความช่วยเหลือที่เกิดจากท่าทีของเจ้าหน้าที่ทหารบริติช พวกเจ้าหน้าที่ทหารบริติชซึ่งมีความประทับใจต่อวิสัยสามารถในการต่อสู้ของพวกสิกข์และการที่พวกสิกข์ช่วยเหลือด้วย ความเมตตากรุณาที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการแข็งเมืองขึ้นมานั้น ได้เกณฑ์พวกสิกข์เข้ามาไว้ในอินเดียอย่างเสรี อย่างไรก็ตามก็ตักทวงให้พวกสิกข์ได้ยื่นกรานในเรื่องการเกณฑ์พวกซาลสะสิกข์เข้ารับการราชการทหาร ผู้บัญชาการทหารบกได้ออกคำสั่งว่า “ควรจะให้การสนับสนุนและการเร้าใจทุกอย่างเพื่อให้พวกเขาพ้นจากการที่มีความลำเอียงในเรื่องวรรณะแบบดื้อตันทึง จงใช้วิธีการต่างๆ ในทุกวิธีเพื่อรักษาลักษณะที่เด่นชัดแห่งชาติพันธุ์ สัญนิยม (conventions) พิเศษและจารีตประเพณีทางสังคมของพวกเขาคงอยู่อย่างบริบูรณ์”

ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ขบวนการปฏิรูปที่มีอำนาจที่สุด ก็คือ อากาลิ ความสัณยธรรมที่ยิ่งใหญ่ของอากาลิ ก็คือพระราชบัญญัติชื่อ สิกข์ คุรทวาร ซึ่งออกมาเมื่อ พ.ศ.

๒๔๖๘ ซึ่งทำให้ประชาคมลัทธิควบคุมครุทวาร (วิหารต่าง ๆ) ซึ่งในหลายกรณีที่เคยได้ตกไปอยู่ในมือของพวกมหันต์ (พระฮินดู) ซึ่งเป็นฮินดูมากกว่าเป็นลัทธิมากนัก แต่ทว่าได้ควบคุมครุทวารสืบ ๆ กันมาตามสายเลือด พร้อมกับความรู้สึกอย่างแรงกล้าที่ชาวอินเดียได้ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความเป็นเอกราชนี้เอง ขบวนการอากาลก็ได้เริ่มทวีเป็นสาเหตุทางการเมืองแห่งประชาคมขึ้น ทำให้หลังสุดของขบวนการนี้ก็คือความต้องการที่จะแยกเป็นรัฐลัทธิขึ้นในแคว้นปัญจาบตะวันออก.

อินเตียและปากีสถาน

ภาค ๖

อินเดียและปากีสถานสมัยใหม่

พ.ศ.

๒๐๔๑

วาสโกตากามาเดินทางรอบแหลมใต้สุดทวีปแอฟริกา และดินแดนต่างๆ บนฝั่งทะเลมาลาบาร์

๒๑๔๓

พระนางเจ้าอลิซาเบธ ประทานพระบรมราชาอนุญาตให้ “นักผจญภัยบาง พวกค้าขายกับหมู่เกาะอีสต์อินเดียได้”

๒๒๓๓

ผู้แทนของบริษัทอีสต์อินเดียอังกฤษ สร้างเมืองกัลกัตตา

๒๒๔๕-๒๒๙๗

ดิวเพลซ์ (Dupleix) ผู้ว่าราชการเมืองปอนดิเชรี (Pondichery) เป็นผู้แทนบริษัทอีสต์อินเดียฝรั่งเศส

๒๓๐๐

การที่ คลิฟ (Clive) มีชัยชนะที่พลัสส์ (Plassey) ทำให้อังกฤษมีอำนาจควบคุมเบงกอลได้

๒๓๒๗

ตั้งสมาคมเอเชียติก (Asiatick Society) ขึ้นที่เมืองกัลกัตตา ภายใต้การปกครองของ เซอร์วิลเลียม โจนส์ (Sir William Jones : พ.ศ. ๒๒๘๙-๒๓๓๗)

๒๓๔๒-๒๓๔๖

อาบู ตาเลบ (Abū-Tāleb : พ.ศ. ๒๒๙๕-๒๓๔๙?) เขียนอังกฤษและยุโรป

๒๓๕๘-๒๓๗๓

รามโมहन รอย (Rāmmohun Roy : พ.ศ. ๒๓๑๕-๒๓๗๖) เป็นตัวตั้งตัวตีในเรื่องข้อขัดแย้งทางศาสนาและการปฏิรูปสังคมในกัลกัตตา

๒๓๖๑

ความพ่ายแพ้ของ มราธา เปชวา (Marāthā Peshwa) ได้ยุติการที่อินเดียต่อต้านการปกครองของบริติชอย่างได้ผลลงได้

๒๓๗๐-๒๓๗๔

เฮช. แอล. วี. เดโรซิโอ (H.L.V. Dérozio : พ.ศ. ๒๓๕๒-๒๓๗๔) สอนที่วิทยาลัยฮินดู เมืองกัลกัตตา

๒๓๗๑

รามโมहन รอย ตั้งพรหมโม สมาช (Brāhmo Samāj) ขึ้น

๒๓๗๖

บริษัทอีสต์อินเดียถูกรัฐสภาตัดอำนาจหน้าที่ทางด้านการค้าทั้งปวง

๒๓๗๘

ได้นำเอาระบบการศึกษาแบบอังกฤษเข้าไปใช้ตามคำแนะนำของ มะคคเลย์ (Macaulay)

๕๗๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

- ๒๓๘๖ เทเพนทราณาด ตะกอร์ (Debendranāth Tagore : พ.ศ. ๒๓๖๐-๒๔๔๘) ได้ตั้งพรานโม สมาชขึ้นมาใหม่อีก
- ๒๔๐๐-๒๔๐๑ กองทหารซีปอย (Sepoy) ขัดขึ้นคำสั่ง และมีการขบถแผ่ไปทั่วภาคเหนือของอินเดีย
- ๒๔๐๑ กฎข้อบังคับของอุปราชที่บริติช คราวนี้ แต่งตั้งเข้ามาแทนที่กฎข้อบังคับของบริษัทอีสต์อินเดีย
- ๒๔๐๘ เกซิป จันทรเสน (Keshub Chunder Sen : พ.ศ. ๒๓๘๖-๒๔๒๗) แยกตัวออกจากพรานโม สมาช
- ๒๔๑๘ สวามี ทยานันทะ (Swami Dayananda : พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๔๒๖) ได้ตั้งอารยสมาช (Ārya Samāj) ขึ้นที่บอมเบย์ ชูเยต อาหมัด ข่าน (Syed Ahmad Khān : พ.ศ. ๒๓๖๐-๒๔๔๑) ได้ก่อตั้งวิทยาลัยมุฮัมมะดัน แองโกล-โอเรียนเตอล (Muhammādan Anglo-Oriental College) ขึ้นที่เมืองอาลีเคระห์ (Ālīgarh)
- ๒๔๒๐ พระนางเจ้าวิกตอเรียทรงประกาศพระองค์เป็นจักรพรรดินีของอินเดีย
- ๒๔๒๒ เกซิป จันทรเสน ประกาศโชคชะตาที่พระองค์เป็นเจ้าประสิทธิประสาทให้ใหม่ (New Dispensation)
- ๒๔๒๘ เปิดสภาคองเกรสแห่งชาติของอินเดีย ที่เมืองบอมเบย์
- ๒๔๒๙ ศรี รามกฤษณะ ถึงแก่กรรม (เกิด พ.ศ. ๒๓๗๗)
- ๒๔๓๖ โมหันทาส เค.คานธี (Mohandās K. Gāndhi : พ.ศ. ๒๔๑๒-๒๔๙๒) เริ่มงาน ๒๐ ปี ในฐานะเป็นทนายความในแอฟริกาใต้
- ๒๔๓๗ บังกิม จันทรชัตเตอร์จี (Bankim Chandra Chatterjee) ถึงแก่กรรม (เกิด พ.ศ. ๒๓๘๑)
- ๒๔๔๐ สวามี วิเวกานันทะ (Swami Vivekānanda : พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๔๕) ได้รับการต้อนรับอย่างผู้มีชัย เมื่อเดินทางกลับอินเดีย; จัดตั้งคณะทูตรวมกฤษณะ
- ๒๔๔๔ ผู้พิพากษา ชื่อ เอ็ม. จี. รานะเด (M.G. Rānade) ถึงแก่กรรม (เกิด พ.ศ. ๒๓๘๕)
- ๒๔๔๘ การแบ่งแยกเบงกอลก่อให้เกิดความปั่นป่วนแห่งชาติขึ้น ในการนี้สุเรนทราณาด พะเนอริจี (Surendranāth Banerjee : พ.ศ. ๒๓๙๑-๒๔๖๓) บาล

- คังคธาร์ ติลก (Bāl Gangādhār Tilak : พ.ศ. ๒๓๙๙-๒๔๖๓) รพินทร-
นาถ ตะกอร์ (Rabindranāth Tagore : พ.ศ. ๒๔๐๔-๒๔๘๔) พรหม-
พานรพ อูปาธยาย (Brahmabāndhab Upādhyay : พ.ศ. ๒๔๐๔-๒๔๕๐)
และ ออโรพินโท โฆษะ (Aurobindo Ghose : พ.ศ. ๒๔๑๕-๒๔๙๓) ได้
มีส่วนร่วมที่เด่นมาก
- ๒๔๔๙ ก่อตั้งสันนิบาตมุสลิม
- ๒๔๕๐ สภาของเกรสแห่งชาติของอินเดียเกิดแตกแยก เพราะการทะเลาะวิวาท
ระหว่างพวกที่เดินสายกลางกับพวกที่มีหัวรุนแรง
- ๒๔๕๒ การปฏิรูป มอร์เลย์-มินโต (Morley-Minto Reforms) ยอมให้แยก
ราษฎรผู้เลือกตั้งตามที่มุสลิมต้องการ
- ๒๔๕๔ การแบ่งแยกแคว้นเบงกอลเป็นโมฆะ ประกาศย้ายเมืองหลวงของอินเดีย
จากกัลกัตตาไปยังนิวเดลี
- ๒๔๕๖ รพินทรนาถ ตะกอร์ ได้รับรางวัลโนเบลเพราะหนังสือชื่อ "คีตัญชลี" ของ
ท่าน
- ๒๔๕๘ จี. เค. โคขะเล (G.K. Gokhale) ถึงแก่กรรม (เกิด พ.ศ. ๒๔๐๙)
- ๒๔๕๙ พวกผู้นำที่เดินสายกลางที่มีหัวรุนแรง และสันนิบาตมุสลิม ตกลงกันเสนอ
ให้เลือกตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยถือประชาชนที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม
เป็นหลัก
- ๒๔๖๒ การปฏิรูปมอนตากีว-เชล์มสฟอร์ด (Montagu-Chelmsford Reforms)
ทำให้สภานิติบัญญัติเริ่มทำงานได้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ เกิดมีการฆ่าคนเป็น
จำนวนมากที่เมืองอมฤตสาร์ (Amritsar)
- ๒๔๖๓ ท่านติลกถึงแก่กรรม คานธีเริ่มขบวนการไม่เชื่อฟังคำสั่งของรัฐบาลอังกฤษ
ทั่วประเทศเป็นครั้งแรก (ได้ชะงักไปชั่วคราวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ หลังจากที่ได้มีการจลาจลอย่างรุนแรงขึ้นแล้ว)
- ๒๔๖๓-๒๔๖๗ เกิดขบวนการขิลาฟัต (Khilāfat) โดยมี มุฮัมมัด อาลี (พ.ศ. ๒๔๒๒-
๒๔๗๓) เป็นผู้นำ
- ๒๔๗๓ มุฮัมมัด อิกบาล (Muhammad Iqbal : พ.ศ. ๒๔๑๖-๒๔๘๑) เสนอให้
แยกรัฐสำหรับพวกมุสลิมของอินเดียขึ้นโดยเฉพาะ
- ๒๔๗๓-๒๔๗๗ เกิดขบวนการไม่เชื่อฟังคำสั่งรัฐบาลอังกฤษทั่วประเทศเป็นครั้งที่ ๒

๕๘๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

- ๒๔๗๘ กฎหมายเรื่องการปกครองอินเดีย (Government of India Act) อนุญาตให้จังหวัดต่าง ๆ ปกครองตนเองได้
- ๒๔๘๓ สันนิบาตมุสลิม ภายใต้การนำของประธานาธิบดี มุฮัมมัด อาลี จินนาห์ (Muhammad Āli Jinnāh) ต้องการสร้างรัฐอธิปไตยของมุสลิมขึ้นมา
- ๒๔๘๔ สุภาส จันทรโบส (Subhās Chandra Bose : พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๔๘๘) หนีไปร่วมมือกับมหาอำนาจฝ่ายอักษะ
- ๒๔๘๕ สภาคองเกรสออกข้อเสนองานของคริปส์ (Cripps), ต้องการให้บริติชออกจากอินเดีย
- ๒๔๘๘-๒๔๙๐ ในระหว่างที่เกิดจลาจลตามจังหวัดต่าง ๆ และคุกคามว่าจะขัดขึ้นคำสั่งนั้น รัฐบาลพรรคกรรมกรอังกฤษก็เตรียมให้อินเดียปกครองตนเองโดยสมบูรณ์
- ๒๔๙๐ อินเดีย ในการนำของนายกรัฐมนตรี ยาวะหะร์ลาล เนห์รู (Jawaharlāl Nehru : พ.ศ. ๒๔๓๒-) และปาร์กีสถาน ในการนำของนายกรัฐมนตรี ลีอาควัต อาลี ข่าน (Liaquat Āli Khān : พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๙๔) ได้เป็นประเทศเอกราช
- ๒๔๙๑ คำนริถูกฆาตกรรมในกรุงนิวเดลี; มุฮัมมัด อาลี จินนาห์ (เกิด พ.ศ. ๒๔๑๙) ถึงแก่กรรม
- ๒๔๙๓ อินเดียเป็นประเทศสาธารณรัฐ อยู่ในเครือจักรภพอังกฤษ
- ๒๔๙๔ - ๒๔๙๕ พรรคคองเกรสชนะการเลือกตั้งทั่วประเทศ; เริ่มโครงการ ๕ ปีแรก
- ๒๔๙๙ ปากีสถานได้รับเอกรัฐธรรมนูญอิสลามมาใช้

บทที่ ๒๑

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

เราอาจมองเห็นการแผ่อำนาจและอารยธรรมยุโรปไปทั่วทุกมุมโลกในระยะเวลาสองสามร้อยปีมานี้ว่าเป็นการสืบเนื่องแห่งการบุกกรุกเข้ามาสู่วัฒนธรรมของโลกที่มีไชยุโรป ไม่มีที่ใดในเอเชียได้รับผลแห่งการแทรกซึมนี้ล้นลึกมากเท่าในอินเดียเลย ทั้งนี้ก็เพราะอินเดียเป็นประเทศแรกที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากการขยายอำนาจและอารยธรรมของยุโรป และเป็นประเทศที่มีอารยธรรมที่สำคัญมากประเทศเดียวเท่านั้นในภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างประเทศโดยตรง อิทธิพลของตะวันตกที่มีต่อชีวิตและความคิดของอินเดียจึงลึกซึ้งและจะมีอยู่ตลอดไป

ชาวยุโรปพวกแรกที่มาถึงอินเดียทางทะเลก็คือ พวกโปรตุเกส กัปตันผู้กล้าหาญของโปรตุเกสชื่อ วาสโกดากามา ได้มาขึ้นบกที่ชายทะเลมะละบาร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๑ อีก ๗๕ ปีต่อมา ก็ปรากฏว่า พวกเขารู้ได้รับการต้อนรับจากจักรพรรดิอัคบาร์ที่ราชสำนักโมกุล ผู้เขียนพระราชประวัติของพระเจ้าอัคบาร์ได้เขียนไว้ว่า : “ชาวโปรตุเกสได้นำเอาสิ่งที่ยาภายในบ้านเมืองของตนไปถวายหลายอย่างด้วยกัน องค์จักรพรรดิซึ่งทรงโปรดปรานมากได้ทรงต้อนรับแต่ละคนด้วยสิ่งที่น่าสนใจพอใจมาให้พวกเขาเป็นพิเศษ และได้ทรงรับสั่งถามเกี่ยวกับความอัศจรรย์ต่างๆ ของโปรตุเกส ตลอดจนกิริยามรรยาทและขนบประเพณีของยุโรป ดูเสมือนว่าพระองค์ทรงรับสั่งถามเพราะทรงปรารถนาที่จะแสวงหาความรู้ เพราะดวงพระหฤทัยอันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์เป็นเสมือนโกดังเก็บศาสตร์ต่างๆ ทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรม แต่ดวงวิญญาณที่เป็นกลางของพระองค์นั้นปรารถนาว่า การสอบถามเหล่านี้จะเป็นวิธีที่จะทำเผ่าพันธุ์ที่ป่าเถื่อน (ที่เข้าสังคมไม่ได้) ให้เป็นเผ่าพันธุ์ที่เป็นอารยะ (คือ เข้าสังคมได้)” ต่อมาจักรพรรดิอัคบาร์ทรงเชิญชวนให้พวกเขาเผยแพร่ศาสนาเยซูอิต จากเมืองกัว (Goa) มาอธิบายหลักการต่างๆ แห่งศาสนาของตน ซึ่งพระองค์ทรงสนพระทัยมาก แต่พระองค์ทรงหวาดระแวงพระทัยชายา ๓๐๐ องค์ของพระองค์มากกว่าอุดมคติเกี่ยวกับลัทธิผัวเดียวเมียเดียวของคริสต์ศาสนา

เมื่อบริษัทอีสต์อินเดียของฝรั่งเศส และบริติชได้ตั้งแหล่งทำการค้าเล็ก ๆ ของตนขึ้นตามทะเลด้านตะวันออกและตะวันตกของอินเดียในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๒ นั้น จักรวรรดิอันยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ราชวงศ์โมกุลยังคงเรืองอำนาจอยู่ แต่อีกประมาณร้อยปีต่อมา จักรวรรดิ

โมกุล ก็เสื่อมอำนาจลง และพวกหัวหน้าเผ่าชนต่าง ๆ ทั้งที่เป็นมุสลิมและฮินดูต่างก็ต่อสู้กันเพื่อชิงกันเป็นเจ้าของสิ่งที่เหลือเดนของราชวงศ์โมกุล เพื่อเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ในด้านการค้าของตนไว้ ชาวยุโรปที่เกิดกลางทะเลก็ได้ถูกชักนำเข้ามาสู่วงการต่อสู้ดิ้นรนนี้ด้วย ในที่สุดกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๔ บริติชก็กลายเป็นผู้ชนะเหนือคู่ต่อสู้ที่เป็นชาวพื้นเมืองและฝรั่งเศสซึ่งเป็นฝ่ายปฏิปักษ์ พวกบริติชได้ตั้งตัวเองเป็นนายเหนือประชากรที่พูดภาษาที่สำคัญต่าง ๆ กันถึง ๑๔ ภาษา ในประชากรเหล่านี้ ประมาณ ๒ ใน ๙ นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนพวกที่เหลือส่วนใหญ่เป็นพวกฮินดูวรรณะต่าง ๆ และมีประชาชนส่วนน้อยมากที่นับถือศาสนาสิกข์ ศาสนาเชน พุทธศาสนา ศาสนาไซโรัสเตอร์ คริสต์ศาสนานิกายเนสโตเรียนและศาสนายูดา (ยิว) ในการปะติดปะต่อทางด้านวัฒนธรรมที่น่าปวดเศียรเวียนเกล้านี้ พวกผู้ปกครองอินเดียใหม่ ๆ จึงได้สร้างแบบวัฒนธรรมของตนเองขึ้น โดยมีได้เป็นวัฒนธรรมทางศาสนา แต่ทว่าเป็นวัฒนธรรมแบบมรวาส กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ รัฐบาลที่มีประสิทธิภาพและการค้าเสรี นับว่าเป็นเทพยเจ้าองค์ใหม่ และชาวอินเดียทั้งมวลที่หวังความสำเร็จในทางโลกก็ต้องกราบไหว้เทพยเจ้าเหล่านี้

ในขณะที่ชาวอินเดียบางพวกคัดค้านและชาวอินเดียส่วนมากไม่สนใจใฝ่ดีต่อการมาของแบบแผนใหม่ ๆ นี้ ชาวอินเดียอื่น ๆ ก็ได้เป็นตัวตั้งตัวตีสนับสนุนให้เปิดประเทศรับตะวันตก มีผู้แทนชาวอินเดียสืบคนด้วยกัน ซึ่งแต่ละคนได้มีส่วนอันสำคัญในประวัติศาสตร์ในยุคนี้ และได้เขียนบันทึกความคิดของเขาไว้ให้คนรุ่นหลังนั้น บุคคลเหล่านี้เราควรจะนำมาพิจารณาในบทนี้ คนหนึ่งเป็นพ่อค้าชาวฮินดูสมัย พ.ศ. ๒๒๘๐-๒๓๐๐ คนที่สองเป็นผู้ตีมุสลิมราว พ.ศ. ๒๓๔๐ เศษ ๆ คนที่สามเป็นคริสต์ศาสนิกที่สืบลายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวยุโรปผสมอินเดีย และคนที่สี่เป็นพราหมณ์ผู้เป็นบัณฑิตนักปฏิรูปและเป็นผู้ก่อตั้งขบวนการทางศาสนาใหม่ขึ้นมา สองคนหลังทำงานอย่างเข้มแข็งอยู่ในเมืองกัลกัตตาราว พ.ศ. ๒๓๖๐ เศษ ๆ ซึ่งเป็นสมัยที่บริติชเพิ่งเอาชนะความลี้เลใจของตนในอันที่จะเข้าไปแทรกแซงกับแบบกระบวนวัฒนธรรมที่ตั้งมั่นแล้ว และก่อนที่บริติชจะดำเนินการขนานเอาการศึกษาแบบอังกฤษเข้าไปใช้ในอินเดียไม่นานนัก

แม้ว่าบุคคลทั้งสี่นี้จะมีภูมิหลังทางด้านศาสนาและภูมิภาคที่แตกต่างกันมาก แต่ปัญหาเกี่ยวกับว่าจะปฏิบัติต่อชาวตะวันตกและวัฒนธรรมตะวันตกอย่างไรนั้น เป็นปัญหาชั้นแนวหน้าที่ปรากฏอยู่ในใจของพวกเขาเหล่านั้น ทั้งสี่ท่านนี้ได้แสดงให้เห็นความโน้มเอียงที่มีต่อโฉมหน้าบางอย่างของวัฒนธรรมใหม่ และ (นอกจากคริสต์ศาสนิกชน) ความรังเกียจโฉมหน้าอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่พวกเขาเหล่านี้มีสิ่งที่ตนชอบและไม่ชอบแตกต่างกันอย่างมากมายก็ตาม ดังนั้นท่า

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๕๘๓

ที่แต่ละคนเปิดเผยไว้ในข้อเขียนของเขาจึงทำให้เราได้ญาณทัศน์ที่ไม่มีอะไรเสมอเหมือนในความสับสนของสังคมอินเดียในสมัยวิกฤตินี้ และทำให้เราได้ร่องรอยที่มีคุณค่าต่อวิวัฒนาการแห่งความคิดของชาวอินเดียสมัยต่อมา ในฐานะที่เป็นการตอบสนองการท้าทายที่ไม่รู้จักหยุดหย่อนของตะวันตก

อานันทะ รังคะ ปิลไล : ชาวฮินดูที่เป็นตัวแทนฝรั่งเศส

อินเดียในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๓ นับว่าเป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยความแตกแยกในภายในและความไม่มีอำนาจทางการเมืองที่เป็นศูนย์กลางใดๆ เลย ผู้ปกครองบ้านเมืองที่เป็นมุสลิม และหัวหน้าเผ่าชนที่เป็นฮินดูได้แข่งขันกันเพื่อครอบครองสิ่งที่เหลือเดนมาจากจักรวรรดิโมกุล ประชากรส่วนใหญ่ก็คงประกอบอาชีพอย่างที่เคยทำมาโดยมิได้เอาใจใส่ว่า ผู้ปกครองตนจะถือศาสนาอะไร หรือมีรกรากมาจากไหน ภายใต้เหตุการณ์เหล่านี้ คนของบริษัทการค้าชาวยุโรปที่มาตั้งหลักแหล่งกระจายอยู่ทั่วไปตามชายทะเลก็มีคนสนใจน้อยมาก นอกจากพวกพ่อค้าชาวอินเดียที่เห็นว่าตนจะได้ประโยชน์จากการที่จะเป็นพ่อค้าคนกลางระหว่างพ่อค้าต่างดาวกับประชาชนในผืนแผ่นดินใหญ่ที่อยู่ลึกเข้าไป

พ่อค้าชาวฮินดู ชื่อ อานันทะ รังคะ ปิลไล (พ.ศ. ๒๒๕๒-๒๓๐๔) ได้ก้าวขึ้นมาสู่ตำแหน่งที่มีคนเชื่อถือและมีอิทธิพลมากในฐานะที่เป็นหัวหน้าตัวแทนอาณานิคมปอนดิเชอรีของฝรั่งเศส เรื่องนี้ นับว่าเป็นหนึ่งบุญคุณอนุทินที่ท่านอานันทะ รังคะ ปิลไล เก็บรักษาไว้ด้วยความซื่อสัตย์เป็นเวลาถึง ๒๕ ปี จากอนุทินนี้ทำให้เราได้บันทึกรายวันเกี่ยวกับชีวิตของผู้มานุกเบิกตั้งอาณานิคม และที่เกี่ยวกับพลเมืองชั้นนำของอินเดียเกือบหมด แม้ว่าอนุทินส่วนใหญ่จะเป็นการบันทึกเรื่องธุรกิจการค้า และการขัดแย้งขัดขากันในทางการเมืองที่น่าเบื่อหน่ายก็ตาม แต่บางครั้งบางคราวเราก็พบท่าทีของชาวฮินดูที่สำคัญผู้หนึ่งที่มีต่อฝรั่งเศสผู้เป็นเจ้านายของเขา และที่มีต่อสังคมของเขาเองด้วย

ลักษณะสำคัญที่น่าตื่นใจประการหนึ่งแห่ง “อนุทินส่วนตัวของ อานันทะ รังคะ ปิลไล” ก็คือ การที่ผู้เขียนบันทึกประจำวันที่ไม่มีวิญญานแห่งชาติหรือความรู้สึกเกี่ยวกับความจงรักภักดีทางการเมืองต่อเพื่อนร่วมชาติชาวอินเดียที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับชาวยุโรปเลย การค้าเป็นอาชีพที่ครอบครัวของเขาได้ปฏิบัติสืบมาตามเชื้อสายและดังนั้นเขาจึงได้เข้ามามีความสัมพันธ์กับพวกพ่อค้าที่ข้ามน้ำข้ามทะเลมา ซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกัน เขาได้สนับสนุนความทะเยอทะยานในอันที่จะสร้างจักรวรรดิของผู้ให้ความอุปถัมภ์แก่เขา คือ ฟรังซัวส์ ดือแปลซ์ (Francois Dupleix)

อย่างเต็มที่ และถือว่าทรัพย์สินสมบัติของดิอแปลซ์เป็นเสมือนทรัพย์สินสมบัติของตน โดยมีได้คำนึงถึงว่าดิอแปลซ์เป็นคนต่างด้าว คำนึงถึงแต่เพียงว่าเป็นเพียงปัจเจกบุคคลคนหนึ่งที่มีผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้นเอง พร้อมกันนั้นอานันทะ รังคะ ก็ยังคงเป็นอินดูที่ซื่อสัตย์และมีศรัทธามั่นคงในศาสนาอยู่ โดยมีได้เคยล่วงละเมิดข้อบัญญัติของศาสนาฮินดูแม้แต่เล็กน้อยเลย ในแง่นี้ อานันทะ รังคะ ก็นับว่าเป็นตัวแทนของชาวอินเดียหลายชั่วอายุคน นับตั้งแต่สมัยของท่านมาจนกระทั่งถึงสมัยของเราซึ่งเมื่อพูดถึงผลประโยชน์ในสิ่งต่าง ๆ แล้วก็คือว่าชาวตะวันตกอยู่ในระดับของบุคคลภายนอก และวัฒนธรรมและความคิดของชาวยุโรปมีความสำคัญน้อยมากในเมื่อเอามาเทียบกับคุณค่าแห่งความเชื่อที่ปฏิบัติกันสืบ ๆ มาเป็นปรัมปราประเพณีเป็นเวลาอันยาวนาน

อานันทะ รังคะ ปิลไล

เรื่องความยิ่งใหญ่ของดิอแปลซ์

จากอนุทินของอานันทะ รังคะ ปิลไล ทำให้เราทราบอย่างชัดเจนว่า อานันทะ รังคะ ปิลไล ขึ้นชมยินดีต่อนักผจญภัยชาวฝรั่งเศสผู้มีสมองเบื่องปราดมาก และชอบการปกครองของดิอแปลซ์มากกว่าการปกครองของมราธา หรือผู้มีอำนาจชาวมุสลิมที่ตอนนั้นกำลังต่อสู้เพื่อชิงอำนาจกันอยู่ในอินเดียภาคใต้

(จาก อนุทินส่วนตัวของอานันทะ รังคะ ปิลไล, เล่ม ๑, หน้า ๒๙๙-๓๐๑)

อังกฤษได้ยึดเรือที่พายหน้ามาทางเมืองปอนดิเชรี และได้รับเรือรบเพิ่มเติมมาจากอังกฤษและจากที่อื่น ๆ อีกหลายแห่งด้วยกัน นี่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพวกอังกฤษ แต่พวกอังกฤษเองก็เดือดร้อนมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากหัวหน้าของพวกเขาซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มีค่า และเป็นคนที่ปราศจากปรีชาญาณ แม้เมืองปอนดิเชรีจะไม่ได้รับเรือใด ๆ รัฐบาลจะไม่มีเงินทุน ชำศึกได้ยึดเรือไป ปอนดิเชรีอ่อนแอ และต้องการการเสริมสร้างกำลังให้เข้มแข็ง แม้ปอนดิเชรีจะตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบเป็นเบี้ยล่าง ไม่ช้าไม่นานนักก็จะไม่มีใครกล่าวขวัญถึงนอกจากจะกล่าวว่าเจ้าแขกและพ่อค้าใหญ่อื่น ๆ ภายในเมืองได้ตกอกตกใจไปตาม ๆ กัน แต่เมื่อมีผู้เอ่ยถึงชื่อปอนดิเชรี ชำศึกก็ตัวสั่นและไม่กล้ากระดิกกระเดี้ย ทั้งหมดนี้เนื่องมาจากความสามารถ ความเตรียมพร้อมและโชคของผู้ว่าราชการคนปัจจุบันคือ เอ็ม.ดิอแปลซ์ ไม่มีใครทราบถึงวิธีการทำสิ่งต่าง ๆ ของเขา เพราะไม่มีใครที่จะมีจิตใจหมุ่นไปตามเหตุการณ์ได้รวดเร็วอย่างเขา ในด้านความอดทนก็ไม่มีใครเสมอเหมือนเขา เขามีความชำนาญเป็นพิเศษในอันที่จะ

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๕๘๕

ดำเนินการให้สำเร็จไปตามแผนการของเขา ในการจัดธุรกิจ และในการปกครอง ในการให้คำแนะนำที่เหมาะสมแก่กาลเวลาและบุคคลในการรักษาสีหน้าไว้ได้ดีในทุกโอกาสในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยตัวแทนที่เหมาะสม ในการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมแก่ตัวแทนต่าง ๆ เหล่านั้น และในการให้เกียรติ และมีอภัยภัยไมตรีอันดีต่อทุกคน...

เนื่องจากคุณสมบัติเหล่านี้แหละ เขาจึงมีชื่อเสียงในฐานะที่ทำให้คนทั้งปวงกล่าวว่า เขาเป็นเจ้านาย และว่าคนอื่น ๆ เป็นบุคคลที่ไม่มีประโยชน์อะไร ทั้งนี้เพราะพระผู้เป็นเจ้าทรงโปรดปรานเขาด้วยความตั้งใจที่เด็ดเดี่ยว และเพราะเขาปกครองปอนดิเชอรีในสมัยที่ปอนดิเชอรีถูกคุกคามด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ ประชาชนในปอนดิเชอรีมีความเชื่อมั่นในตัวเขาและไม่มีความเกรงกลัวใด ๆ ทั้งยังสามารถท้าทายประชาชนเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งตัวเป็นศัตรูอีกด้วย ทั้งหมดนี้เนื่องมาจากความชำนาญ และความสามารถในด้านการปกครองของผู้ว่าราชการโดยแท้ ถ้าหากเขาไม่ได้ดำรงตำแหน่งนี้และถ้าหากอันตรายได้เกิดขึ้นในสมัยผู้ว่าราชการคนก่อน ๆ แล้ว ประชาชนชาวเมืองนี้คงจะเดือดร้อนยิ่งกว่า และจะหวาดกลัวยิ่งกว่าพวกผู้รุกรานตั้งร้อยเท่าทีเดียว นั่นเป็นความเห็นทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับตัวเอ็ม. ดีอแปลซ์ นอกจากนั้น ถ้าหากจะมีการทดสอบความกล้าหาญ ลักษณะภาพ ทำท่วงท่า ความยิ่งใหญ่แห่งหัวใจ และความซื่อสัตย์ในสมรภูมิของเขาแล้ว เขาก็คงพอเทียบได้กับจักรพรรดิออร์เซบ และพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ โดยแท้ จะเอาไปเทียบกับกษัตริย์องค์อื่น ๆ หาได้ไม่ แต่ข้าพเจ้าจะวาดภาพลักษณะอันสูงส่งและควรแก่การยกย่องของเขาได้อย่างไรเล่า? ข้าพเจ้าพรรณนาถึงเขาได้เท่าที่จิตใจธรรมดาสามัญของข้าพเจ้าจะอำนวยให้ได้เท่านั้น คนที่มีวิสัยสามารถดีกว่าข้าพเจ้าอาจพรรณนาได้สมบูรณ์กว่าข้าพเจ้าแน่

ผู้เคราะห์ร้ายในด้านโหราศาสตร์

อานันทะ รังคะ เป็นผู้มีความเชื่อถือในเรื่องโหราศาสตร์อย่างฝังหัวทีเดียว โหราศาสตร์สอนให้เขาทราบถึงเรื่องทุกข์ภัยซึ่งโดยอาศัยดวงดาวเท่านั้นที่สามารถอธิบายได้ว่าพี่ชายของเขาจะปราศจากความกระตือรือร้นทางด้านโลกียวิสัยอย่างผิดปรกติ

(จาก อนุทินส่วนตัวของอานันทะ รังคะ บิลโด, เล่ม ๒, หน้า ๙-๑๐)

แม้ว่าพี่ชายของข้าพเจ้าจะมีอายุถึง ๓๔ หรือ ๓๕ ปี แต่เขาก็ไม่มีความปรารถนาที่จะเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์สินสมบัติมากเลย และไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเป็นคนที่ถูกเป็นเป้าสายตาของคนทั้งหลายด้วยการทำงานในบริษัทเลย ยิ่งกว่านั้น เขายังไม่มีความปรารถนาที่จะเล่นนากับ

ชาวยุโรปทั้งหลายอีกด้วย อย่างไรก็ตามก็ตีจากการให้อภัยแก่เขา ข้าพเจ้าก็อาจกังวลอยู่กับความคิดที่ว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างเขาขึ้นมาให้เป็นเช่นนั้น และตำหนิความโชคร้ายของข้าพเจ้าเอง เด็กหนุ่ม ๆ สมัยนี้จะเต็มไปด้วยความทะเยอทะยานตั้งแต่อายุ ๕ ขวบทีเดียว ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะมีงานทำผสมกับความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะมีทรัพย์สมบัติมาก ๆ ที่พวกเขาได้แสดงให้เห็นประจักษ์ชัดนั้นนับว่าผิดธรรมดาสามัญมากและอยู่นอกเหนือความเข้าใจและอำนาจที่จะแสดงออกมาได้ บุคคลที่ตรงข้ามคือพี่ชายของข้าพเจ้า ซึ่งมีอายุ ๓๕ ปีแล้ว แม้ว่าตามธรรมดาจะมีพรสวรรค์ที่มีวัฒนธรรมสูง มีรูปร่างงาม รู้จักเก็บอารมณ์ มีลักษณะการที่จะเอาชนะอะไร ๆ ได้ มีรูปร่างสง่างาม และเกิดในตระกูลสูงนั้น แต่ก็มิได้รับพรให้เป็นคนมีความกล้าหาญและมีเจตนาธรรมในอันที่จะประกอบวิสาหกิจที่จะทำให้ตนเองมีชื่อเสียงเป็นเด่นเลย ข้อบกพร่องนี้แหละที่ทำให้เขาไม่มีความมักใหญ่ใฝ่สูงและชอบอยู่ที่บ้านเงียบ ๆ ความวิปริตในจิตใจของเขานี้ข้าพเจ้าถือว่าเป็นดวงดาวที่อ่อนแอและไม่มีผล ซึ่งตามดวงของข้าพเจ้าแล้วจะทำให้มีเงามาทับข้าพเจ้าในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า ข้าพเจ้าอดไม่ได้ที่จะถือว่าเหตุการณ์นี้เป็นเหตุทำให้เขาปรารถนาจะลาออกจากตำแหน่งในเมืองแห่งกูเบรา (Kubera = พระเจ้าแห่งความมั่งคั่ง) ซึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้ตกมาอยู่ในอำนาจของเราแล้วก็กลับไปมือเปล่า ข้อนี้ทำให้โหราจารย์พยากรณ์ไว้ว่า ข้าพเจ้าจะไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพจนกว่าจะมีอายุถึง ๓๘ ปี ข้าพเจ้าไม่สงสัยเลยว่าคำพยากรณ์นั้นจะไม่เป็นความจริง และดังนั้นก็จะไม่ตำหนิติเตียนการพยากรณ์ของเขาเลย

พิธีฉลองที่ไม่เหมาะสม

เมื่อศัตรูคนสำคัญของเขา ซึ่งเป็นผู้ที่หันไปนับถือคริสต์ศาสนาได้ให้การเล็งดูแก่มหาชนทั้งที่เป็นฮินดูและคริสต์ศาสนิกชนนั้น ความรู้สึกเกี่ยวกับความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมนี้แหละทำให้ท่านอานันทะ รังคะ รู้สึกขุ่นเคืองใจมาก ความยึดมั่นอยู่กับจารีตประเพณีฮินดูอย่างมั่นคงที่ท่าทีของท่านยกขึ้นมาเป็นอุทาหรณ์นั้นนับว่าจะเป็นการอุปสรรคที่สำคัญต่อนักปฏิรูปสังคมในศตวรรษต่อไป มามาก

(จาก อนุทินส่วนตัวของอานันทะ รังคะ บิลไล, เล่ม ๑, หน้า ๒๙๓-๒๙๕)

วันนี้มีเหตุการณ์ที่ควรแก่การที่จะบันทึกไว้ คือ ณ หมู่บ้านเรตติปะไลยัม (Reddipalaiyam) ทางทิศตะวันออกของโอซหูกาไร (Ozhukarai) นั้น กณะกรายะ มุทลิ (Kanakaraya Mudali) ได้สร้างโบสถ์ขึ้นหลังหนึ่ง แล้วเขาก็เอารูปเคารพหลายรูปไปประดิษฐานไว้ในโบสถ์นั้นเพื่อเป็นการให้เกียรติแก่โบสถ์หลังนี้ เขาได้เชิญพราหมณ์ พวกเวลลახะ (Vellāzhas) พวก

โกมุตติ (Komuttis) พวกเจตติ (Chettis) พวกช่างทอง ช่างทอผ้า คนขายน้ำมัน และประชาชนในวรรณะอื่น ๆ ไปร่วมพิธีโดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะกันเลย ทั้งยังได้เชิญชาวยุโรปและคริสต์ศาสนิกชนทั้งปวง และเลี้ยงดูชนทั้งหลายเหล่านั้นที่โศกเศร้าด้วย หอกหักและสวนทั้งหลายถูกกำหนดให้เป็นที่ดินเตรียมอาหารที่ปรุงโดยพ่อครัวที่เป็นพราหมณ์และอาหารสำหรับพวกเวลลახะก็ได้ปรุงในบ้านของพวกอะคัมพะไยอัน (Agambadaiyans) การจัดแจงทั้งปวงได้ทำให้สอดคล้องต้องกันกับศีลธรรมทางด้านศาสนาของแต่ละวรรณะ และประชาชนที่เข้าร่วมพิธีจะได้รับการเอาใจใส่ดูแลทุกคน อาหารสำหรับชาวยุโรปได้เตรียมที่เมืองปอนดิเชรี แล้วก็นำมายังโศกเศร้าใด ๆ ได้จัดหาโต๊ะเก้าอี้มาไว้สำหรับชาวยุโรปจะได้นั่งรับประทาน และได้อำนวยความสะดวกสบายให้แก่ชาวยุโรปทุกอย่าง ผู้ว่าราชการ เอ็ม ดือแปลซ์ และภรรยาพร้อมกับสมาชิกสภาทั้งปวงก็ได้ไปที่นั่นและได้เข้าร่วมในงานเลี้ยงนั้นด้วย ดือแปลซ์ได้อยู่ที่นั่นจนถึง ๑๗ นาฬิกา แล้วจึงได้กลับไปยังมอร์ตานดิ ชาวติ (Mortandi Chavadi) ประชาชนในเมืองปอนดิเชรีทั้งมวลที่ได้ไปยังโศกเศร้าใดต่างชื่นชมยินดีไปตาม ๆ กัน แล้วก็กลับบ้านในตอนเย็น ในการเตรียมซึ่งกะนะกรายะ มุทลี ทำ หรือในเสบียงที่มุทลินำมานั้นไม่มีอะไรที่เป็นของจำเป็นเลย อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๆ ที่ในการเลี้ยงดูนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมาย และจะต้องจัดเตรียมการอย่างประณีต แต่ก็มิจะไรบางอย่างที่ชวนให้หันไปเอาใจใส่ นอกเหนือไปจากความโอ้อวด ความนิ่มนวล และการรับรองแขกได้อย่างวิเศษ ประชาชนที่มีความเชื่อถือต่าง ๆ กันทุกแบบควรดำรงชีวิตอยู่ตามกฎข้อบังคับของศาสนา การประพฤติของเขาที่ปฏิบัติไปตามกฎข้อบังคับของศาสนาคงอยู่กับร่องกับรอยดี แม้จะมีความเชื่อถือต่าง ๆ กัน ตัวเขาก็ปฏิบัติตามข้อบังคับของศาสนาฮินดู บอกให้ประชาชนที่นับถือศาสนาฮินดูมาประชุมกัน และปฏิบัติต่อชาวฮินดูเหล่านั้น ซึ่งทำให้พวกเขาได้โอกาสที่จะไม่มีใครมาตีเตียนและหัวเราะเยาะเย้ยได้ และทุก ๆ คนก็เปิดโอกาสให้เขาวิพากษ์วิจารณ์ได้เท่าที่เขาเห็นว่าเหมาะสม ถ้าเขาปรารถนาจะปฏิบัติให้สอดคล้องต้องกันกับกฎข้อบังคับแห่งศาสนาและบัญญัติแห่งคัมภีร์ของเขาแล้วเขาก็ควรเลี้ยงดูเฉพาะชาวยุโรปชาวพื้นเมืองที่นับถือคริสต์ศาสนา พวกปารีอาห์ (Pariahs : ฮินดูวรรณะต่ำพวกหนึ่งทางภาคใต้ของอินเดีย) ซึ่งการสังสรรค์ของพวกเขาเหล่านั้น ทำให้คนเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับศาสนาของเขา แม้ข้อนี้ก็คงจะถือว่าเป็นความเสียหายต่อบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งและมีชื่อเสียงอย่างเขา อย่างไรก็ตาม อาจเป็นการปฏิบัติทางสังคมที่วิเศษแบบหนึ่งที่ดีควรจะผ่อนผันได้ ถ้าหากการกระทำนั้นไม่ลงรอยกับการปฏิบัติของประชาคมที่เกี่ยวข้อง การกระทำนั้นก็อาจส่งเสริมเกียรติยศชื่อเสียงของเขาได้เลย ถ้าหากผู้ที่ละทิ้งศาสนาของเขา และหันไปถือศาสนาอื่น เห็นห่างไปจากกิริยาการและจารีตประเพณีแห่งศาสนาเดิมของเขาแล้ว เขาก็จะต้องนำความดูถูกดูหมิ่นมา

ให้ตนเองโดยเลี้ยงไม่พ้น

ลัทธิคำสอนเรื่องกำหนดโชครชะตาไว้ล่วงหน้า

ในการกล่าวถึงการที่ดื้อแพ่งจากปอนดิเชร์จากไปอย่างเสียชื่อเสียงเมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๗ นั้น อานันทะ ริงคะ เปิดเผยความเชื่อถือของเขาว่า ความคิดและการกระทำทั้งปวงของคนนั้น นับว่าได้มีบัญญัติไว้ล่วงหน้าแล้ว

(จาก อนุทินส่วนตัวของอานันทะ ริงคะ ปิลไล, เล่ม ๙, หน้า ๕๔)

บุคคลสำคัญผู้นี้ได้ถูกจับกุมและถูกนำขึ้นไปบนเรือพร้อมด้วยทรัพย์สินเงินทองที่เขาผู้นั้นนับว่าเป็นโชครชะตาของผู้ที่แสวงหาเจตจำนงของตนเองโดยไม่เกรงกลัวพระผู้เป็นเจ้า แต่ผู้ที่ทำด้วยความรอบคอบ และงดเว้นจากการรบกวนความเชื่อตรง ย่อมหนีพ้นจากการตกลงไปในบาป แต่ความคิดของคนเราขึ้นอยู่กับกาลและฤดูกาล แล้วใครเล่าที่จะควรจะถูกดำเนิน? โลกมันก็เป็นเช่นนั้นแหละผู้ที่หวังจะได้รับความสุขเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิตก็จำเป็นต้องเป็นคนฉลาด และผู้ที่มีความทุกข์เป็นจุดหมายปลายทางจะต้องเป็นคนโง่ คัมภีร์พระเวทมิได้กล่าวไว้เช่นนั้นดอกหรือ? สิ่งที่ได้มีแล้วก็จะต้องเกิดมีขึ้นมาอีก

ความล้มเหลวของระบบเก่า

ในตอนปลายสมัยที่ฝรั่งเศสมีอำนาจเหนือภาคใต้ของอินเดียนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ไม่มีประสบการณ์มากนักได้แต่งตั้งคนวรรณะต่ำ เข้าดำรงตำแหน่งที่ อานันทะ ริงคะ เคยดำรงอยู่ก่อน เมื่อจะสะท้อนให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงที่ฝรั่งเศสได้นำมาสู่สังคมอินเดียที่มีการปกครองสูงต่ำลดหลั่นกันลงมาตามวรรณะนั้น ผู้เขียนอนุทินได้กล่าวถึงได้อย่างขมขื่นมาก

(จาก อนุทินส่วนตัวของอานันทะ ริงคะ ปิลไล, เล่ม ๑๑, หน้า ๓๑๘)

ในสมัยที่บ้านเมืองเสื่อมโทรม ระเบียบก็ไม่มี ความไม่เป็นระเบียบก็เข้ามาแทนที่ และความยุติธรรมก็เข้ามาแทนที่ความยุติธรรม คนทั้งหลายไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับเกี่ยวกับวรรณะของตนอีกต่อไปแล้ว ทั้งยังฝ่าฝืนเขตแดนแห่งการประพฤติปฏิบัติของตน จึงทำให้วรรณะสับสนไปหมด แล้วกำลังอำนาจก็เข้ามาปกครองแทน คนหนึ่งก็จะแย่งชิงภรรยาและทรัพย์สินสมบัติของอีกคนหนึ่งไป ทุกคนจะฆ่าหรือลักขโมยกัน เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ก็คือเกิดมีระบอบอนาธิปไตยขึ้นมานั่นเอง ในหมู่คนชั้นต่ำด้วยกันแล้วใครเล่าที่จะต่ำช้ายิ่งไปกว่าขอทานที่เป็น

พวกปาริอาห์? แล้วท่านลองสร้างจินตภาพดูซิว่ามันจะเลวร้ายยิ่งไปอีกสักเพียงใดที่คนเช่นนั้น จะมาปกครองบ้านเมือง? ถ้าความยุติธรรมไม่กลับคืนมาแล้ว ประเทศก็จะถึงซึ่งความหายนะ อย่างแน่นอน นี่คือนิสัยที่คนทั้งหลายเขาพูดกัน และข้าพเจ้าก็บันทึกไว้เพียงย่อ ๆ เท่านั้น

อาบู ตาเลบ : มุสลิมผู้เดินทางไปยังตะวันตก

แม้ว่าชาวยุโรปจะมาเยือนอินเดียตั้งแต่สมัยมาร์โค โปโล มาแล้ว แต่ก็ยังมีเพียงชาว อินเดียไม่กี่คนที่มีความอยากรู้อยากเห็น หรือมีเครื่องมือที่จะทำให้คุ้นเคยกับยุโรปและวัฒนธรรมของยุโรปก่อน ชาวฮินดูถือว่าการเดินทางโพ้นทะเลเป็นการทำตนให้ไม่บริสุทธิ์และถือว่าการ เดินทางไปต่างประเทศเป็นคนนอกวรรณะไปโดยอัตโนมัติ ส่วนพวกมุสลิมไม่เพียงจะพ้นจาก ข้อบังคับที่เข้มงวดกวดขันเช่นนั้นเท่านั้น แต่ยังมีพระมุฮัมมัด นักเดินทางผู้ยิ่งใหญ่เป็นตัวอย่าง อีก ทั้งนี้หน้าที่ที่จะต้องแสวงบุญไปยังเมืองเมกกะ (มักกะฮ์) ก็ยิ่งเร้าใจให้เขาไปยังโพ้นทะเลอีกด้วย เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าประหลาดอะไรที่ชาวอินเดียคนหนึ่งในบรรดาชาวอินเดียที่ได้รับการ ศึกษาพวกแรกที่เดินทางไปยุโรปจะเป็นมุสลิม

มิรซา อาบู ตาเลบ ข่าน (Mirzā Ābū Taleb Khān) เกิดที่เมืองลัคเนา เมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๕ มีบิดามารดาสืบเชื้อสายมาจากชาวเปอร์เซียและเติร์ก ในสมัยที่ท่านอยู่ในวัยเยาว์นั้น ท่านได้ทำงานอยู่กับผู้ว่าราชการแคว้นเบงกอล และแคว้นโอธ (Oudh) แต่นายกรัฐมนตรีผู้ซึ่ง วิชาได้ไล่ท่านออกและตัดเบี้ยบำนาญท่านเสียอีกด้วย อาบู ตาเลบ จึงได้ไปทำงานกับอังกฤษ โดยได้ช่วยอังกฤษปราบเจ้าชายฮินดูที่เป็นขบถลงได้ ท่านได้อพยพครอบครัวไปอยู่ที่กัลกัตตา และดูเหมือนจะเรียนภาษาอังกฤษจนใช้การได้ดี แต่ท่านต้องผิดหวังที่มีได้รับแต่งตั้งให้อยู่ใน ตำแหน่งที่ดีดังที่คาดไว้ ท่านมีความเสียใจมาก และเมื่อได้รับคำแนะนำจากเพื่อนชาวสกอต จึง ได้เดินทางไปอังกฤษกับเพื่อนผู้นั้น โดยท่านเป็นคนออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด ท่านได้แสดงความคิดเห็น ไว้ว่า “...โดยเหตุที่เป็นการเดินทางที่ไกลมากและเต็มไปด้วยอันตรายร้ายแสบแต่ อุบัติเหตุบางอย่างอาจทำให้ข้าพเจ้าต้องสูญเสียชีวิตอันจะเป็นเหตุทำให้ข้าพเจ้าพ้นจากความกังวลต่อโลก และความอกตัญญูต่อมนุษยชาติได้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงยอมรับคำแนะนำของเพื่อน และตัดสินใจเดินทางไปกับเขา”

ทั้งๆ ที่กรอบแห่งจิตใจของท่านจะเป็นแบบทุนนิยม แต่จากเรื่องราวของท่านก็ทำให้ เห็นว่าดูเหมือน อาบู ตาเลบ จะมีความชื่นชมยินดีต่อการที่ได้พำนักอยู่ในยุโรปเป็นเวลาถึงสาม ปีมาก ไม่นานนักท่านก็เดินทางไปถึงกรุงลอนดอน ท่านได้ไปเฝ้าพระราชอาและพระบรมราชินี

และได้รับการขนานนามว่า “เจ้าชายเปอร์เซีย” และพวกผู้ดื้ออังกฤษก็ได้ยกย่องให้ท่านเป็นคนสำคัญ ท่านมีโอกาสสังเกตดูเจ้าของบ้านที่ให้การต้อนรับท่านอย่างมากมาย และเมื่อท่านเขียนเรื่องราวที่ท่านระลึกขึ้นมาได้ ท่านก็ไม่รีรอที่จะระบุถึงความดีและความซื่อแห่งชาติของชนเหล่านั้นด้วย

หนังสือเรื่อง *การเดินทางของมิรซา อาบู ตาเลบ ข่าน* ซึ่งเขียนเป็นภาษาเปอร์เซีย เมื่อท่านได้กลับไปยังเมืองกัลกัตตาแล้ว ทำให้เราได้ญาณทัศน์ต่อปฏิริยาต่อผู้ดีอินเดียที่มีต่อชีวิตของชาวอังกฤษ เพราะส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวของความอยากรู้อยากเห็นและจาริตประเพณีที่ท่านได้สังเกตเห็นและเขียนไว้ด้วยความระมัดระวัง นำแปลกที่หนังสือนี้ได้สะท้อนให้เห็นภาพพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมและศาสนาของอารยธรรมตะวันตกเลย จึงทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นฐานะที่เป็นมุสลิม ท่านคงถือว่าพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมและศาสนาของอารยธรรมตะวันตกไม่มีอะไรน่าสนใจมากนักเลย อีกประการหนึ่ง ชีวิตในกรุงลอนดอนด้านสว่างได้เป็นที่สนใจของท่านมาก ดังที่ได้มีต่อชาวอินเดียอื่นๆ นับตั้งแต่สมัยท่านเป็นต้นมา ข้อที่อาบู ตาเลบ ดึงในเรื่องลักษณะของชาวอังกฤษ แม้จะธรรมดาสามัญแต่ก็นับว่าสำคัญในฐานะที่จะนำไปสู่ความแตกต่างกันอยู่อย่างมากมาย ในภาพระหว่างวัฒนธรรมอินโด-เปอร์เซีย ที่พวกโมกุลได้สร้างขึ้นมากับวัฒนธรรมอินโด-บริติชที่เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมอินโด-เปอร์เซีย

อาบู ตาเลบ

การที่มุสลิมไม่สนใจใฝ่ดีต่อการศึกษาเรื่องราวของตะวันตก

อาบู ตาเลบ เข้าใจดีว่าความสนใจของท่านในยุโรปนั้นเป็นชนิดยกเว้นเป็นพิเศษ และได้มีทำนายไว้อย่างถูกต้องในบทนำของหนังสือของท่านที่ว่า เพื่อนชาวมุสลิมของท่านคงไม่สนใจใฝ่ดีต่อการศึกษาของตะวันตก ทั้งนี้ก็เพราะ “ความกระตือรือร้นที่มีต่อศาสนา” สืบไป

(จากเรื่อง *การเดินทางของมิรซา อาบู ตาเลบ ข่าน*, เล่ม ๑, หน้า ๑-๖)

ขอพระผู้เป็นเจ้าผู้เป็นใหญ่เหนือโลกทั้งปวง ผู้ทรงประทานพรนับจำนวนไม่ถ้วนให้แก่มนุษยชาติ และทรงทำให้ความปรารถนาที่มีมากมายของสรรพสัตว์ที่พระองค์ทรงเลือก (คือ พระมุฮัมมัด) ผู้ท่องเที่ยวไปทั่วสวรรค์อันกว้างใหญ่ไพศาล และมีคุณความดีต่ออนุชนรุ่นหลัง และบริวารไม่มีที่สิ้นสุด จงได้รับการยกย่องเถิด

อาบู ตาเลบ ผู้เป็นบุตรของมุฮัมมัดแห่งอิสปาหั้น (Ispahan) ผู้เดินทางไปทั่วพิภพ ได้บอกเรื่องราวแก่ผู้ที่อยากทราบไว้ในชีวประวัติของท่านว่า เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นปฏิปักษ์กันมากมาย เมื่อท่านพบว่าไม่เป็นการสะดวกสบายเลยที่ท่านจะอยู่ที่บ้านจึงจำใจต้องเดินทางที่น่าเบื่อหน่ายหลายครั้งหลายหน ซึ่งในระหว่างการเดินทางนี้ ท่านได้สัมผัสกับชนชาติต่างๆ มากมาย และได้เห็นสิ่งประหลาดต่างๆ มากหลายทั้งในทะเลและบนบก

เพราะฉะนั้นท่านจึงเห็นว่า ถ้าหากท่านจะเขียนเหตุการณ์เกี่ยวกับการเดินทางไปยุโรปไว้ทั้งหมดเพื่ออธิบายถึงสิ่งที่น่ารู้ได้เห็นและสิ่งประหลาดต่างๆ ที่ท่านได้พบเห็น และเพื่อบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับกิริยามรรยาทและจารีตประเพณีของชนชาติต่างๆ ที่ท่านไปเยือน ซึ่งชาติต่างๆ เหล่านี้ชาวเอเชียเราทราบน้อยมากแล้ว ก็คงจะเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมชาติมากทีเดียว

ท่านมีความเห็นว่า จารีตประเพณี ลัทธินิยม ศาสตร์ต่างๆ และกฎข้อบังคับต่างๆ ของยุโรปที่มีอยู่มากมาย พร้อมทั้งผลที่ตามมาทั้งหลายที่เกิดจากจารีตประเพณีเป็นต้น ซึ่งปรากฏอยู่ในประเทศเหล่านั้นจะทำให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งหลายได้รับประโยชน์มากทีเดียว

เมื่อมีความรู้สึกประทับใจต่อมโนคติต่างๆ เหล่านี้ ในตอนเริ่มต้นการเดินทาง อาบู ตาเลบ จึงได้เริ่มต้นการเดินทาง ด้วยการแทรกเหตุการณ์ต่างๆ เรื่องไว้ในบันทึกประจำวันของท่าน และเขียนสะท้อนให้เห็นความรู้สึกของท่านที่มีในขณะนั้น และเมื่อเดินทางกลับกลับกัฏตาใน ศักราชฮิจเราะห์ที่ ๑๒๑๘ (พ.ศ. ๒๓๔๖) ท่านได้ปรับปรุงแก้ไขและตัดทอนข้อสังเกตของท่านให้เหลือน้อยลง แล้วท่านก็ได้จัดรูปดั่งที่ปรากฏในปัจจุบันนี้

(ณ ที่นี้ อาบู ตาเลบ เปลี่ยนจากบุรุษที่ ๓ มาเป็นบุรุษที่ ๑ และได้โอ้อวดครวญไว้ว่า :) ข้าพเจ้าได้ตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า.. “การเดินทางของตาเลบในภาคต่างๆ ของยุโรป” แต่เมื่อข้าพเจ้าสะท้อนภาพความต้องการพลังงานและความประสงค์แบบเฉยเมยของเพื่อนร่วมชาติและจารีตประเพณีที่ผิดๆ ซึ่งมีอยู่ในประเทศต่างๆ ที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งปวงในหมู่มุสลิมทุกชั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็เกรงว่าความพยายามของข้าพเจ้าจะถูกทอดทิ้งหมด คนสำคัญๆ และคนที่มั่งคั่งที่มัวเมาอยู่กับเกียรติยศและความฟุ้งเฟ้อต่างๆ และทำอวดมั่งอยู่กับความไร้สาระของทรัพย์สินสมบัติ ย่อมพิจารณาเห็นศาสตร์สากลดุจดังว่าเข้าใจกันในวงแห่งความต้องการที่ขาดแคลนและความรู้ที่จำกัดของตนเองส่วนคนจนและสามัญชนทั้งหลายเพราะความต้องการของฟุ่มเฟือยและถูกความยากลำบากในการครองชีวิตบีบบังคับ จึงไม่มีเวลาที่จะเอาใจใส่ต่อการกิจส่วนตัว

ยิ่งความปรารถนาเพื่อจะได้ทราบเรื่องราวในเรื่องการค้นพบและการประดิษฐ์ใหม่ๆ ยิ่งมีน้อยลงไปอีก ทั้งๆ ที่ธรรมชาติจะได้เห็นว่าพืชคือกิเลสไว้ในหัวใจของมนุษย์ทุกคนในฐานะเป็นเกียรติและเครื่องประดับของสัตว์ประเภทนี้ก็ตาม เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเสียใจต่อการที่พวกเขาเก็บเกี่ยวผลใด ๆ จากแรงงานของข้าพเจ้า โดยมีความตระหนักใจดีว่าพวกเขาจะถือว่า หนังสือนี้ไม่มีค่ามากยิ่งไปกว่าหนังสือนิทานและเรื่องโลดโผนผจญภัยที่พวกเขาอ่านเพียงเพื่อฆ่าเวลาเท่านั้น หรือที่สนใจก็เพราะมีลีลาในการเขียนที่อ่านเข้าใจง่าย ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า โดยเหตุที่พวกเขาไม่พบความเพลิดเพลินในการอ่านหนังสือที่เต็มไปด้วยข้อที่เป็นภาษาต่างประเทศมากมาย การปฏิบัติต่อพสกนิกรที่ผิดปรกติธรรมดา และพูดถึงเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งในตอนแรกๆ ไม่อาจเข้าใจได้ แต่ถ้าเขาใช้เวลาพิจารณาดูสักเล็กน้อยแล้วเขาก็จะเข้าใจได้ ด้วยการอ้างถึงความเอาใจจดใจจ่อในศาสนาของพวกเขา พวกเขาก็จะด่วนไม่ยอมอ่านหนังสือนี้อีกเลย

โคลงเรื่องลอนดอน

หลังจากที่เขาได้ไปถึงกรุงลอนดอนได้ไม่นานนัก อาบู ตาเลบ ก็ได้แต่งบทร้อยกรองยกย่องกรุงลอนดอนและความสวยงามของกรุงลอนดอน ข้อความต่อไปนี้เป็นการแปลตามตัวอักษรจากภาษาเปอร์เซีย

(จากเรื่อง การเดินทางของมิรซ้า อาบู ตาเลบ ข่าน เล่ม ๑, หน้า ๒๑๔-๒๑๕)

นับจากนี้ไป เราจะอุทิศชีวิตของเราให้แก่กรุงลอนดอน และหญิงสาวผู้มีเสน่ห์เย้ายวนใจของกรุงลอนดอน

หัวใจของเราเปี่ยมไปด้วยภาพทุ่งนา สวน แม่น้ำ ปราสาท

เราไม่ปรารถนาโตบา ซูเครห์ หรือต้นไม้สวรรค์อื่นๆ อีกต่อไปแล้ว :

เราพอใจที่จะพักผ่อนอยู่ภายใต้ร่มเงาแห่งต้นไม้สวรรค์เหล่านี้

ถ้าหากเขตแห่งเมืองมักกะฮ์ (เมกกะ) ไม่พอใจต่อการสนทนาของเราแล้ว ใครจะเอาใจใส่เล่า?

ขอให้วิหารซึ่งได้ประสาทพรให้แก่เรา และพระในวิหารนั้นจงรุ่งเรืองเถิด!

ขอด้วยแก้วจงเต็มไปด้วยเหล้าเถิด! ถ้าหากโดยวิธีนี้ ข้าพเจ้าจะถูกขัดขวาง

ไม่ให้กลับไปหาศาสนาเก่า ข้าพเจ้าก็ไม่วิตก; เปล่าเลย ข้าพเจ้ากลับมีความยินดียิ่งขึ้นไปอีก

ถ้าหากชีวิตในตอนแรกของข้าพเจ้าจะหมดไปด้วยการรับใช้กามเทพอินเดีย

แต่ก็ไม่สำคัญอะไร บัดนี้ข้าพเจ้าได้รับรางวัลด้วยการยืมของสาวงามอังกฤษแล้ว

สัตว์ผู้น่ารัก! ผู้มีปอยผมที่งามสลวย ไม่ว่าจะเป็นผมสีทองหรือมีสีดำเป็นเงางาม

เปิดอินเดียนต้อนรับตะวันตก

๕๙๓

หรือมีสีเทาแดงปนน้ำตาลก็ตาม ย่อมทำให้วิญญาณของข้าพเจ้าสดชื่น และจุดคร่าความรู้สึก
ของข้าพเจ้าไปได้หมด!

ริมฝีปากสีทับทิมของเธอคงทำให้ร่างกายที่ปั่นด้วยดินเหนียวที่ไม่มีชีวิตจิตใจหรือรูปสลักหินอ่อน
มีชีวิตชีวาได้!

ทำให้ข้าพเจ้าได้ชีวิตใหม่ ข้าพเจ้าซึ่งถูกมนต์สะกดคงจะอุทิศชีวิตเพื่อรับใช้ท่าน!

บาดแผลแห่งกามเทพบนหัวใจของท่าน, ตาเลบะ, เหล่านี้มีได้เกิดโดยบังเอิญเลย:

มันเกิดตามธรรมชาติคล้ายรอยเส้นบนใบตุลিপจะนั้น

ความชั่วร้ายของลัทธิวัตถุนิยมตะวันตก

บัญชีรายชื่อความชั่วร้ายของอังกฤษที่ อาบู ตาเลบ บันทึกไว้ นับว่าเป็นส่วนที่น่าสนใจที่สุดประการหนึ่งแห่งหนังสือของท่าน ในการวิพากษ์วิจารณ์ความไม่มีศาสนา ความหมกมุ่นในทางโลกีย์วิสัย และความรักชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อของชาวอังกฤษนั้น อาบู ตาเลบ ได้คัดล่งหน้าถึงการให้เหตุผลที่นักชาตินิยมชาวอินเดียใช้กันอย่างกว้างขวางในศตวรรษต่อมา เช่นว่า ชาวตะวันตกเป็นนักวัตถุนิยมอย่างแก้ไขไม่ได้แล้ว และดังนั้นจึงไม่เหมาะสมที่จะปกครองประเทศที่เคร่งครัดในศาสนาอย่างอินเดีย ในด้านความดั่งามของอังกฤษนั้น ต่อมา อาบู ตาเลบ ก็ได้เพิ่มบัญชีคุณความดีของชาวอังกฤษไว้ด้วย แต่สั้นกว่าบัญชีรายชื่อความชั่วร้าย

(จากเรื่อง การเดินทางของมิรซา อาบู ตาเลบ ข่าน, เล่ม ๒, หน้า ๑๒๘-๓๑)

ข้อเสียประการแรกและสำคัญที่สุดที่ข้าพเจ้าสังเกตเห็นในอังกฤษก็คือ การที่พวกเขาต้องการศรัทธาความเลื่อมใสในศาสนา และการที่พวกเขามีความโน้มเอียงไปในทางปรัชญา (อเทวนิยม) ผลที่เกิดจากหลักการต่างๆ เหล่านี้ หรือความต้องการหลักการนั้นนับว่าเด่นมากในหมู่ประชาชนชั้นต่ำซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีชีวิตจิตใจอะไรเลย ความจริงพวกเขามีความระมัดระวังในวิธีที่จะฝ่าฝืนกฎหมายเพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษอยู่มาก แต่เมื่อได้มีโอกาสที่จะลักขโมยสิ่งใด ๆ ได้โดยที่ไม่ต้องเสี่ยงต่อการที่จะถูกสอบสวนแล้ว พวกเขาก็จะไม่ปล่อยให้โอกาสนั้นหลุดลอยไปเลย พวกเขามักจะจ้องคอยถือเอาทรัพย์สินสมบัติของคนมั่งมีมาเป็นสมบัติตน ซึ่งเป็นเหตุทำให้คนมั่งมีทั้งหลายต้องคอยปิดประตูไว้ตลอดเวลา และไม่ยอมให้คนที่ตนไม่รู้จักหวนอนปลายเท้าเข้าไปในบ้านเป็นเด็ดขาด ปัจจุบันนี้เนื่องจากความรอบคอบของพวกนายอำเภอ ความเข้มงวดกวดขันของกฎหมายและเกียรติของชนชั้นสูง จึงไม่ค่อยมีใครเข้าใจผลที่เลวร้ายมากนัก แต่ถ้าหากการปฏิบัติที่เลวทรามเช่นนั้นจะมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งและสืบคลานเข้าไปสู่ชนชั้นสูงแล้ว

๕๔๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ก็ย่อมเกิดเป็นความหายนะอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นเป็นแน่

ข้อเสียประการที่สองที่นับว่าเป็นเด่นที่สุดในลักษณะภาพของอังกฤษก็คือ ความเย่อหยิ่งหรือความทงตน ชาวอังกฤษผู้เต็มไปด้วยอำนาจและโชคดีในระยะ ๕๐ ปีที่แล้วมาเป็นผู้ไม่มีความเข้าใจในเรื่องความยากลำบาก และไม่มีความรู้สึกหรืออะไรที่จะปัดเป่าความยากลำบากนั้นให้หมดไปเลย ดังนั้นบางครั้งบางคราวในอดีตประชาชนชาวกรุงลอนดอนจึงได้ประชุมกันเป็นกลุ่มๆ เพราะเรื่องการเก็บภาษีเพิ่มมากไป และเพราะอาหารมีราคาแพงมาก และเกือบจะตกอยู่ในสถานะแห่งการจลาจลทีเดียว แม้ว่าพวกนายอำเภอลงซึ่งเฝ้าดูบุคคลเหล่านั้นด้วยความไม่ประมาท และใช้ทหารตระเวนตรวจตราตามถนนหนทางทั้งกลางวันและกลางคืน เพื่อขับไล่ฝูงชนที่มาจับกลุ่มกันให้แตกกระจัดกระจายจะประสบผลสำเร็จในการทำให้ประชาชนเหล่านั้นสงบ ไม่ก่อความยุ่งยากขึ้นมาก็ได้ แต่ก็ยังไม่มีความพยายามใดๆ ที่จะสามารถขจัดความชั่วร้ายทั้งหลายให้หมดไปได้เลย ผู้ที่มีอำนาจบางคนกล่าวว่า มันเป็นเพียงแผนการของผู้ที่ใช้เล่ห์เพทุบายในอันที่จะให้ได้รับค่าจ้างสูงขึ้น (ความพยายามที่พวกพ่อค้าชาวอังกฤษนิยมนำมาใช้เนื่องๆ) บางพวกก็มีความเห็นว่า เราไม่อาจเยยยวรักษาสันติได้ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีใครสนใจต่อภารกิจต่อไปอีกเลย ข้าพเจ้าขอพูดว่าทั้งหมดนี้ย่อมเป็นการทรยศต่อความเชื่อถืออย่างมั่งมาย ซึ่งแทนที่จะเผชิญหน้ากับอันตรายและพยายามที่จะป้องกันภัยอันตราย กลับบรอคอยให้โชคร้ายนั้นจะมาถึงเสียก่อนแล้วจึงค่อยหาทางแก้ไข นี่เป็นกรณีที่เกิดขึ้นที่ฝรั่งเศสองค์ที่แล้วมาที่มีได้ทรงขัดขวางการปฏิวัติจนกระทั่งสายเกินไปเสียแล้ว เราจะพบว่าชาวอังกฤษทุกคนมีความเชื่อมั่นตัวเองไม่มากนักน้อย อย่างไรก็ตามก็ดี นับว่าแตกต่างจากความเย่อหยิ่งของชาวอินเดียและชาวเปอร์เซียมาก

ข้อเสียประการที่สามของชาวอังกฤษก็คือความโลภในเรื่องเงินทองและความยึดมั่นอยู่กับภารกิจทางโลกๆ มากจนเกินไป แม้ว่าคุณสมบัตินั้นๆ เหล่านั้นจะไม่เลวร้ายเหมือนในประเทศต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความขึ้นๆ ลงๆ ของโชคชะตา (เพราะในประเทศอังกฤษทรัพย์สินสมบัติได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเป็นอย่างดี ในข้อที่ว่าทุก ๆ คนจะเก็บเกี่ยวผลที่เกิดจากความขยันขันแข็งของเขา และในเวลาที่เหมาะสมก็จะได้ขึ้นมียศกับรายได้หรือความกระเหม็ดกระแหม่ที่เขาทำมาตั้งแต่สมัยที่เขายังเป็นหนุ่มอยู่) แต่เราก็กังหนัดนิสัยที่เลวทรามและคับแคบติดตามความโลภและความตระหนี่ที่ถ้าวุ่น และดังนั้นก็เลยทำให้ผู้ที่มิมีนิสัยเช่นนั้นเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจอยู่เสมอ ตรงกันข้าม ความโอบอ้อมอารีถ้าหากไม่เลยเกิดไปเป็นความสุรุ่ยสุร่าย แต่หากได้รับการแนะนำจากคนที่มีความฉลาดรอบคอบแล้ว ก็จะทำให้คนเรากลายเป็นบุคคลที่น่าเคารพและยกย่องได้

เปิดอินเดียนต้อนรับตะวันตก

๕๙๕

ข้อคิดเห็นแปลกๆ เกี่ยวกับเรื่องความก้าวหน้า

ความประหลาดใจอย่างเห็นได้ชัดของ อาบู ตาเลบ ในเรื่องความเชื่อถือของชาวตะวันตกสมัยใหม่เกี่ยวกับเรื่องความก้าวหน้าและความสมารถที่จะทำให้ความรู้ของมนุษย์สมบูรณ์แบบไม่มีที่สิ้นสุดนั้น ได้สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่าก่อนที่อังกฤษจะเข้ามาสู่อินเดีย นั้น มโนคตินี้ยังมิได้เกิดแก่นักคิดชาวอินเดียเลย

(จากเรื่อง การเดินทางของมิรซา อาบู ตาเลบ ข่าน, เล่ม ๒, หน้า ๑๖๕-๖๖)

ชาวอังกฤษมีข้อคิดเห็นที่เป็นธรรมดาสามากในเรื่องเกี่ยวกับ “ความสมบูรณ์” ชาวอังกฤษยืนยันว่าความสมบูรณ์เป็นเพียงคุณภาพทางอุดมคติเท่านั้น และขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบอย่างสิ้นเชิงว่ามนุษย์ได้ก้าวขึ้นจากสถานะแห่งความป่าเถื่อนเป็นขั้นๆ ไปจนถึงภูมิฐานที่ประเสริฐแห่งปรัชญาเมธีที่ยิ่งใหญ่ คือ นิวตัน แต่ว่ารบบเท่าที่ยังไม่บรรลุถึง “ความสมบูรณ์” ก็ยังนับว่าเป็นไปได้ที่ในอนาคตปรัชญาเมธีจะมั่งคั่งสิ่งที่นิวตันได้รับด้วยความรู้ลึกซึ้งถูกต้องที่พวกเราทุกคนนี้มองดูสถานะที่หยาบคายแห่งศิลปะของพวกป่าเถื่อนฉะนั้น ถ้าหากความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ของพวกเขาถูกต้อง มนุษย์เราก็คงมีอะไรที่จะต้องเรียนอีกมาก และความรู้ที่เขาคุยเชื่องไว้ทั้งหมดนั้นก็ไม่มีสาระอะไรเลย

เฮนรี เดโรซิโอ : กวีและนักการศึกษา

บุคคลที่มีสมองปราดเปรื่องที่สุดในโลกแห่งปัญญาชนในเมืองกัลกัตตาในสมัยกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๔ นั้น ก็คือกวีที่นับถือคริสต์ศาสนา ชื่อ เฮนรี หลุยส์ วิเวียน เดโรซิโอ (Henry Louis Vivian Derozio) : พ.ศ. ๒๓๕๒-๒๓๗๔) บิดาของท่านซึ่งเป็นพ่อค้าที่ประสบความสำเร็จบางทีจะเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นโปรตุเกสผสมอินเดีย ส่วนมารดาตัวและมารดาเลี้ยงผู้ที่เลี้ยงดูท่านจนเติบโตใหญ่ขึ้นมานั้นเป็นชาวอังกฤษทั้งคู่ ดังนั้น ท่านจึงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มน้อยที่ทั้งชนชั้นปกครองที่เป็นอังกฤษหรือสังคมอินเดียและมุสลิมต่างก็ไม่ยอมรับนับถือ เรียกว่าเป็นพวกแองโกล-อินเดีย

เดโรซิโอ เจริญเติบโตขึ้นมาในนิยายโปรแตสแตนต์ และได้รับการศึกษาแบบอังกฤษที่ดีที่สุดเท่าที่จะหาได้ในเมืองกัลกัตตา อย่างไรก็ตาม บรรพบุรุษที่ส่วนหนึ่งเป็นอินเดียของท่าน ทำให้ท่านขาดคุณสมบัติที่จะดำรงตำแหน่งในวงการบริหาร เมื่อพบว่างานราชการไม่ถูกกับรสนิยมของท่าน ท่านจึงหันไปดำรงชีวิตอยู่กับโรงงานทำครามของลุงในประเทศนั้น ณ โรงงานนั้น

ซึ่งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคาท่านได้แต่งบทร้อยกรองแบบรัก ๆ ใคร่ ๆ ขึ้น เมื่อตีพิมพ์ออกมาทำให้คนในกัลกัตตากล่าวขวัญถึงท่านเมื่อท่านมีอายุเพียง ๑๗ ปีเท่านั้น อีกสองปีต่อมา ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ที่วิทยาลัยฮินดูที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ณ วิทยาลัยแห่งนี้มีชาวเบงกาลีหนุ่ม ๆ ที่มีสมองเปรื่องปราดมาชุมนุมกันเพื่อศึกษาวิชาความรู้ใหม่ ๆ จากตะวันตกมาก ณ วิทยาลัยแห่งนี้เอง ที่ท่านได้พบการเรียกร้องที่แท้จริง และในช่วงระยะเวลาเพียงสองปี ท่านก็ประสบผลสำเร็จที่มีอำนาจเหนือชีวิตจิตใจของพวกเขาทุกศิษย์ ซึ่งยังคงมีอยู่ต่อมาอีกเป็นเวลานานหลังจากที่ท่านถึงแก่กรรมไปตั้งแต่ก่อนจะถึงวัยหนุ่มฉกรรจ์

อิทธิพลของเดโรซิโอภายนอกห้องเรียนก็มีมากพอ ๆ กับภายในห้องเรียนเหมือนกัน ท่านได้จัดให้มีการอภิปรายหมู่ การอภิปรายหมู่หรือการสังสรรค์ด้านวิชาการนี้ดึงดูดใจมิเพียงเฉพาะพวกลูกศิษย์เท่านั้น แต่ทว่ายังเป็นที่น่าสนใจของบุคคลที่มีจิตใจที่ดีที่สุดในเมืองนั้นทั้งที่เป็นชาวอินเดียและชาวต่างชาติด้วย เดโรซิโอซึ่งมีสติปัญญาเฉียบแหลมและมีความคิดแปลก ๆ โดยไม่มีขอบเขตจำกัดได้ขยายเรื่องออกไปมากมาย เช่นเรื่อง “เจ็ดจำนงเสรี... โชคชะตา ศรัทธา ความศักดิ์สิทธิ์แห่งจักรวรรพ หน้าที่ยอันสูงส่งแห่งการปลูกฝังคุณธรรมและความต่ำช้าแห่งบาป ประเสริฐแห่งความรักชาติ คุณลักษณะของพระผู้เป็นเจ้า และการให้เหตุผลสนับสนุนและค้านเรื่องความมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้า... ความไม่มีแก่นสารแห่งการบูชาเทวรูปและมารยาของพวกพระ...” เมื่อถือตามผู้เขียนประวัติของเดโรซิโอแล้ว หัวข้อเหล่านี้ได้กระพือความรู้สึกที่อยู่ในห้วงลึกของหัวใจหนุ่มซึ่งเต็มไปด้วยความหวังโดยไม่เกรงกลัวอะไรของพวกเด็กหนุ่มชั้นนำที่นับถือศาสนาฮินดูในเมืองกัลกัตตาให้ลุกโชนขึ้นมา

เดโรซิโอก็คล้ายโสกราตีสในกรุงเอเธนส์สมัยโบราณนั่นเอง คือต่อมาไม่นานนักก็พบว่าอิทธิพลที่ท่านมีต่อพวกเด็กหนุ่ม ๆ นั้นได้ถูกพวกออร์ธอดอกซ์ประณามว่าเป็นอันตราย บิดามารดาไม่ยอมให้ลูกไปเข้าวิทยาลัยฮินดู และในที่สุดคณะกรรมการผู้จัดการก็ขอให้ท่านลาออกจากตำแหน่ง คำโต้ตอบของท่านที่ได้ปรับปรุงแก้ไขใหม่ต่อไปนี้แสดงให้เห็นความรักเสรีภาพทางพุทธิปัญญาอย่างล้าลึกซึ่งนับว่าเป็นปรมิปราประเพณีที่ดีที่สุดประการหนึ่งของตะวันตกสมัยใหม่นั้น

ในอีกแง่หนึ่ง เดโรซิโอเป็นตัวแทนเสียงสะท้อนเสียงแรกแห่งมนคติและท่าทีของตะวันตกในอินเดีย บทร้อยกรองของท่านเต็มไปด้วยรสชาติของบุคคลร่วมสมัยเดียวกับท่าน กวีที่เขียนเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ชาวอังกฤษ และความรู้สึกที่ท่านแสดงออกมาทำให้เราระลึกถึงความรู้สึกของกวีเหล่านั้นด้วย ความรักชาติของท่านนับว่าเป็นตัวอย่างที่สำคัญเป็นพิเศษ บทกวีเรื่องอินเดียของท่านนับว่าเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดแบบชาตินิยมของอินเดียเป็นครั้งแรก และการ

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๕๙๗

ที่บทกวีเหล่านั้นปรากฏอยู่ในบทกวีอื่น ๆ ซึ่งได้รับความบันดาลใจมาจากบทกวีของท่านนั้น ย่อมทำให้ข้อเท็จจริงกลายเป็นเรื่องน่าทึ่งขึ้นมา ที่ว่าโดยแก่นแท้แล้ว ลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่นั้นว่าเป็นการสั่งมโนคติของต่างชาติเข้ามาสู่โลกของอินเดียนั่นเอง

ในขณะที่ทำการต่อสู้อยู่กับพันธกรรมของลัทธิอนุรักษนิยมทางศาสนาอยู่นั้น เดโร-ชิโอ ก็ถึงแก่กรรมด้วยโรคหิวาตโรค เมื่ออายุเพียง ๒๒ ปีเท่านั้นเอง ปล่อยให้สานุศิษย์ดำเนินงานต่อไปอีกชั่วอายุหนึ่ง เช่น ลูกศิษย์คนหนึ่งเป็นกวีที่นับถือคริสต์ศาสนาชื่อ ไมเคิล ดัตต์ (Michael Dutt) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการสร้างสรรคั้วรณคดีเบงกอลสมัยใหม่ขึ้น การที่ท่านเป็นที่นิยมยกย่องอย่างกว้างขวางในวัยหนุ่มโดยมิได้คำนึงถึงความผูกพันกับผู้ปกครองบ้านเมืองที่เป็นชาวต่างประเทศในทางด้านภาษา เชื้อชาติ และศาสนาเลยนั้น ย่อมสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของตะวันตกที่กำลังทวีมากยิ่งขึ้นในหมู่ประชาชนของท่าน เดโรชิโอซึ่งเป็นสัญลักษณ์อินเดียใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นมานั้น นับว่าเป็นดอกไม้ดอกแรกและดอกไม้ที่สวยงามที่สุดที่เกิดจากการเพาะมโนคติแบบยุโรปขึ้นในที่ดินของอินเดีย

เฮนรี เดโรชิโอ

จดหมายค้านการที่ถูกปลดออกจากตำแหน่ง

ใน พ.ศ. ๒๓๗๔ การที่พวกอินดูออรรถอดอกซ์ต่อต้านการที่เดโรชิโอวิพากษ์วิจารณ์จารีตประเพณีและความเชื่อถือของพวกตนได้ถึงที่สุดโดยการที่ท่านได้ถูกให้ออกจากวิทยาลัยอินดูข้อหาประการหนึ่งก็คือ เดโรชิโอไม่เชื่อว่ามีพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเดโรชิโอได้ตอบว่า :

(จากเรื่อง "Poems of Henry Derozio", ของ Bradley-Birt, หน้า xlv-xlvii, li-iii)

ข้าพเจ้าไม่เคยปฏิเสธเรื่องความมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้าให้ใครได้ยินเลย ถ้าหากจะเป็นความผิดที่จะพูดถึงเรื่องเช่นนั้นละก็ ข้าพเจ้าก็มีความผิด แต่ข้าพเจ้าไม่กลัว และไม่อาจที่จะสารภาพว่าได้กล่าวถึงความสงสัยของปรัชญาเมธีในหัวข้อเรื่องนี้ ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าเองก็ได้กล่าวถึงการแก้อรรถสงสัยเหล่านี้ด้วย มีข้อห้ามพูดถึงปัญหาเช่นนั้นไว้ในที่ใดหรือ? ถ้าหากว่ามี ก็คงจะผิดพอ ๆ กับที่อ้างเหตุผลสนับสนุนอีกฝ่ายหนึ่งเช่นกัน หรือว่ามันต้องกันกับข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสัจธรรมที่จะให้ตัวเองสมรสกับทัศนะหนึ่งแห่งเรื่องที่สำคัญเช่นนั้น โดยการแก้ปัญหาด้วยการปิดตาปิดหูไม่ให้ดูไม่ให้ฟังความรู้สึกที่เป็นปฏิกิริยาต่อตนทั้งสิ้น?

เราจะทำให้ความเห็นใด ๆ มั่นคงขึ้น นอกจากโดยเข้าใจคำคัดค้านที่มีผู้เสนอขึ้นมา และให้อรรถาธิบายถึงความหาประโยชน์มิได้ของคำคัดค้านเหล่านั้นได้อย่างไร? แล้วข้าพเจ้าได้ทำอะไรที่ยิ่งไปกว่านี้อีกหรือ? ผู้ที่ได้รับมอบหมายในเรื่องการศึกษาของคนหนุ่มที่อยู่ในฐานะพิเศษอย่างเช่นข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าเห็นว่ามันทำให้พวกเขาเป็นพวกเคร่งครัดตามตำราที่ทะเลาะและโงะเขลาโดยยอมให้พวกเขาทราบว่าจะพูดอะไรบ้างเกี่ยวกับปัญหาสำคัญ ๆ เพียงด้านเดียวกระนั้นหรือ? เมื่อขจัดความใจแคบซึ่งเรื่องเช่นนั้นอาจทำให้ประจักษ์แจ้งแล้ว มันอาจทำให้พลังจิตและสิ่งที่พวกคนหนุ่ม ๆ อยากได้นั้นเสียหายก็ได้ และ (อะไรก็ตามที่เราอาจพูดถึงสิ่งที่ตรงกันข้าม) นั้น ข้าพเจ้าอาจแก้การปฏิบัติของข้าพเจ้าโดยการอ้างเจ้าหน้าที่ที่เป็นออร์รอตอกซ์ น้อยกว่าลอร์ดเบคอน ว่า : ปรัชญาเมธีผู้นี้ (และไม่มีใครเลยที่มีสิทธิที่จะประกาศความเห็นในเรื่องเช่นนั้นได้ดีกว่าลอร์ด เบคอน) กล่าวว่า “ถ้าหากมนุษย์จะเริ่มต้นด้วยภาวะประจักษ์แจ้งแล้ว เขาก็จะจบลงด้วยความสงสัย” ข้อนี้ซึ่งข้าพเจ้าไม่สู้จะต้องการสังเกตดูนักมักจะเป็นกรณีที่เต็มไปด้วยความโงะเขลาในเมื่อมันเราให้คิดล่าช้าไปมาก ความสงสัยประการหนึ่งซึ่งทำให้เกิดความสงสัยอีกประการหนึ่ง และลัทธิวิมตินิยมสากลก็จะเป็นผลติดตามมา เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงคิดว่าเป็นหน้าที่ที่ข้าพเจ้าจะต้องทำให้นักเรียนเป็นจำนวนมากในวิทยาลัยคุ้นกับสาระแห่งคำสนทนา ระหว่างคลีนเธส (Cleanthes) กับ ฟิโล (Philo) ที่ลือชื่อของอีพิม ซึ่งในคำสนทนานี้ได้อ้างถึงการให้เหตุผลคัดค้านลัทธิเทวนิยมที่ละเอียดลออและสละสลวยที่สุด แต่ข้าพเจ้าก็ตกแต่งคำสนทนาเหล่านั้นด้วยคำตอบที่เฉียบแหลมกว่าของ ดร. ไรต์ (Reid) และดุกอลด์ สจวต (Dugald Stewart) ที่มีต่ออีพิม ซึ่งนับว่าเป็นคำตอบที่แม้ทุกวันนี้ก็คงไม่มีใครแย้งได้อยู่ นี่เป็นหัวข้อและแนวหน้าแห่งการกระทำผิดของข้าพเจ้า ถ้าหากความเห็นทางศาสนาของพวกนักเรียนวิปลาสคลาดเคลื่อนไปอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากเรื่องที่ข้าพเจ้าได้ติดตามอยู่ละก็ ความผิดก็มีได้เป็นของข้าพเจ้า การที่จะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นนั้นมีได้อยู่ในอำนาจของข้าพเจ้า และถ้าหากข้าพเจ้าจะต้องถูกประณามว่าเป็นอเทวนิยมของบางพวกละก็ขอให้ข้าพเจ้าได้รับเกียรติว่าเป็นเทวนิยมของพวกอื่นด้วยเถิด ท่านขอรับ ขอได้เชื่อข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้าชุ่มชื้นด้วยความรู้สึกอันลึกซึ้งเกี่ยวกับอวิชาของมนุษย์โดยตลอดและมีความเห็นไม่อยู่กับร่องกับรอยตลอดเวลา ในอันที่จะกล่าวถึงเรื่องที่ไม่ว่าสำคัญที่สุดด้วยความมั่นใจ ความสงสัยและความไม่แน่ใจลุ่มรุมข้าพเจ้าไว้อย่างใกล้ชิดเพื่อยอมให้ความกล้าแห่งลัทธิเคร่งครัดตำราเข้ามาสู่จิตใจที่ชอบได้ถาม และห่างจากการที่ข้าพเจ้าจะกล่าวว่า “นี่เป็น” และ “นั่นไม่เป็น” ในเมื่อหลังจากที่ได้คุ้นเคยกับการวิจัยค้นคว้าแห่งวิทยาศาสตร์ที่กว้างขวางที่สุดและหลังจากการที่หันหาเหตุผลของพวกอัจฉริยะแล้ว เราก็ต้องสารภาพด้วยความเสียใจและความผิดหวังว่า ความถ่อมตัวได้กลายเป็นปรีชาญาณที่สูง

เปิดอินเดียนฉบับตะวันตก

๕๔๔

สุด ทั้งนี้เพราะปรัชญาของที่สุดสุดทำให้มนุษย์มั่นใจว่าเขามีวิชาอยู่

ในการอธิบายถึงการตัดสินของพวกผู้จัดการที่ถอดท่านออกจากตำแหน่ง มีข้อความอยู่ตอนหนึ่งว่า “...ได้พบวิธีที่สะดวกในอันที่จะยอมตามเสียงโห่ร้องของมหาชน ซึ่งในเรื่องความยุติธรรมนี้ คนทั้งหลายไม่มีหน้าที่ที่จะวินิจฉัยเลย” ในตอนนี้เดโรซีโอ ได้ป้องกันหลักการเกี่ยวกับเสรีภาพทางด้านวิชาการไว้อย่างดุเดือด ซึ่งในเวลานั้นในอินเดียยังไม่เป็นที่รู้จักกันนัก

บัดนี้ ข้าพเจ้าก็ตอบปัญหาของท่านแล้ว จงให้ข้าพเจ้าได้ตามท่านบ้าง ท่านขอรับ วิธีที่สะดวกในการยอมทำตามเสียงโห่ร้องของมหาชนนั้นอาจนำมาใช้ในการให้เหตุผลแสดงความจำเป็นเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ที่คณะผู้จัดการวิทยาลัยชาวพื้นเมือง (อินเดีย) นำมาใช้กับข้าพเจ้าได้หรือขอรับ? การปฏิบัติของพวกเรามีได้บันทึกถึงการประณามข้าพเจ้าเลย แต่มันก็ได้ดูเสมือนว่าประณามความประพฤติและลักษณะภาพของมนุษย์ในอันที่จะถอดเขาออกจากตำแหน่งในเมืองมหาชนโห่ร้องประท้วงเขาตอกหรือ? กจรรายงานที่คลุมเครือและข่าวลือที่ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับข้าพเจ้าได้แพร่ไปถึงนอกประเทศ คณะผู้จัดการชาวพื้นเมืองได้ยืนยันกับมหาชนโดยการปฏิบัติต่อข้าพเจ้าดังที่พวกเขาได้ปฏิบัติมาแล้ว ขอโทษที่ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนั้น แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าพวกเขาได้มีการพิจารณาตัดสินที่จะกำจัดข้าพเจ้าอยู่แล้ว มิใช่เพื่อให้ถูกใจต่อเสียงโห่ร้องของมหาชนตอก แต่เพื่อความดีอันแท้จริงของตนเองมากกว่า ถ้าพวกเขาได้วิจยศาสนาและศีลธรรมของข้าพเจ้าดีแล้ว พวกเขาก็ไม่อาจมีหลักฐานใดๆ ที่จะดำเนินการขัดขวางข้าพเจ้าเลย เพราะฉะนั้นพวกเขาจึงคิดว่าวิธีการที่ดีที่สุดก็คือไม่ต้องได้ตามอะไรทั้งนั้นแต่จะต้องเอาข้าพเจ้าออกจากสถาบันด้วยความโกรธและความหุนหันพลันแล่นเท่านั้นเอง ลักษณะการที่สกปรกที่พวกเขาทำนั้นนับว่าเป็นการชี้ให้เห็นเจตนาที่แท้จริงที่ทำให้เขาปฏิบัติเช่นนั้นอย่างเพียงพอ เพราะในความบ้าคลั่งของพวกเขานั้นพวกเขาสืบทอดมาแต่กระทั้งสมบัติที่ดีที่นับว่าเป็นสิ่งธรรมดาสามัญทุกคนที่ได้ยืมวิถีทางที่พวกเขาปฏิบัติแล้วจะรู้สึกคุ้นเคยไปตามๆ กัน แต่การร้องคร่ำครวญถึงความยุติธรรมของพวกเขาก็คงจะเป็นการแสดงความรักแก่พวกเขามากกว่าที่พวกเขาสมควรจะได้รับ

ในตอนจบจดหมายฉบับนี้ ข้าพเจ้าต้องขอภัยที่จดหมายยาวผิดปรกติ และขอขอบคุณอีกครั้งหนึ่งต่อสิ่งที่พวกท่านได้ปฏิบัติต่อข้าพเจ้าในการกิจที่ไม่น่าชื่นชมยินดีที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว

ขอแสดงความนับถือ ฯลฯ

เฮช. แอล. วี. เดโรซีโอ

๖๐๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

คนหนุ่มของอินเดีย - ความหวังในอนาคตของอินเดีย

การที่เดโรซิโอชื่นชมยินดีมากมายต่องานของตนในฐานะที่เป็นนักการศึกษานั้นจะเห็นได้ชัดจากบทโคลงสองเรื่องข้างล่างนี้ ท่านได้ตั้งความหวังไว้ที่พวกคนหนุ่ม ๆ ที่กำลังเติบโตขึ้นมา ณ ที่ที่ท่านไม่ประสบผลสำเร็จในอันที่จะเอาชนะพวกออร์ธอดอกซ์ได้ คนหนุ่ม ๆ เหล่านั้นคงจะประสบความสำเร็จ เป็นที่น่าสังเกตถึงความขัดแย้งกันระหว่างภาพอดีตของอินเดียที่มีตมในในฐานะที่เป็น “ถ้ำของทรรราช” กับภาพท่านองรัก ๆ ใคร่ ๆ แห่งความรุ่งโรจน์ก่อน ๆ ของอินเดีย ในแง่นี้ เดโรซิโอ เป็นลางบอกถึงการต่อสู้ทางด้านจิตใจของนักชาตินิยมอินเดียสมัยต่อมาในฐานะที่พวกนี้พยายามทำอินเดียให้พ้นจากความชั่วร้ายของอดีต กับพร้อมกันนั้นก็สนับสนุนข้ออ้างเพื่อการปกครองตนเอง โดยการตำหนกแห่งชาติสมัยโบราณที่มีเกียรติให้รุ่งโรจน์ขึ้นมา

(จากเรื่อง “Poems of Henry Derozio”, ของ Bradley-Birt, หน้า ๔๓, ๑๒๐)

โคลงถึงนักเรียนวิทยาลัยฮินดู

ข้าพเจ้า เผ่าดุจิตใจของพวกเธอที่ค่อย ๆ เปิดออกอย่างสุภาพ
กำลังคลี่ออกดุจดอกไม้ที่กำลังจะบาน
และความหวานที่ทำให้มนต์สะกดที่ผูกมัด
พลังงานและอำนาจทางสติปัญญาของพวกเธอคล้ายลง
ซึ่งคลี่กลีบออกไปทดลองความเข้มแข็งของมัน
(ดุจดั่งนกน้อยกางปีกออกไปในชั่วโมงที่ค่อนข้างร้อนจะนั้น) โอ, ลมแห่งเหตุการณ์
ต่าง ๆ และฝนปรอยในเดือนเมษายนที่ทำให้บรรยากาศสดชื่น
คือความรู้ในตอนแรก ๆ และสติปัญญาใหม่ ๆ
หลายชนิดจนนับไม่ถ้วน ได้แผ่อิทธิพลออกมาได้อย่างไร
และเธอได้บูชาความมีอำนาจทุกอย่างแห่งจักรวรรดิได้อย่างไร
ความชื่นชมยินดีอะไรที่หลั่งมาสู่ข้าพเจ้า ในเมื่อข้าพเจ้าเห็น
ชื่อเสียงในกระเจกเงา คือกาลภายภาคหน้า
ซึ่งกำลังจะชักลูกประคำที่ท่านยังมีอยู่
อา ! แล้วข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าคุณเจ้ามิได้มีชีวิตอยู่อย่างไม่มีจุดหมายเลย

โคลง

มือของเธออยู่ที่หางเสือ - นำคนหนุ่ม
 ไปลงเรือที่บรรทุกกำหนดวาระแห่งประเทศของเธอ
 ความรุ่งโรจน์ของเธอเพียงกำลังเริ่มผลิดอกเท่านั้น มันอาจจะบาน
 คล้ายดอกบานไม่รู้โรยอีลิเซียน (Elysian) ที่มีอยู่ในนิทาน ในเมื่อ
 เราได้ไปถึงฝั่งแล้ว บัดนี้แม้ภายในขอบเขตแห่งความรู้ของพวกเขา
 และเมื่อดวงประทีปของพวกเขาจะทำให้ความมืดมน
 ที่ทำให้ประเทศของพวกเขาเป็นหลุมฝังศพมาเป็นเวลานานหมดสิ้นไป
 หรือที่เลวร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ ทำให้ถ้ำของพวกเขา พระของพวกทวยหาญสูญสิ้นไป
 พ่อหนุ่ม จงแน่วแนวดำเนินไป เรื่องราวของพวกเขาเริ่มต้นดีแล้ว
 หัวใจที่เต็มไปด้วยเสียงความกลมกลืนที่บริสุทธิ์ที่สุด
 พร้อมกับน้ำเสียงในความคิดทั้งปวงล้วนแต่ดีทั้งนั้น จะต้อง
 ก่อให้เกิดรูปการกระทำที่ดีที่สุด คล้ายการกระทำที่เธอจะต้องทำ
 จนกว่าท่านจะได้รับรางวัลที่มีเกียรติ
 และบัดนั้นแหละความหวังก็จะกลายเป็นจริงขึ้นมา

บทกวีนิพนธ์เรื่องอินเดีย

เดโรซิโอซึ่งเฝ้าคำประพันธ์นี้มาจากเรื่องความกล้าหาญของกวีผู้เขียนเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ
 ชาวไอริชและอังกฤษ ได้อุทิศบทโคลงให้อินเดียสองบท บทร้อยกรองเหล่านี้ความจริงเป็นการ
 แสดงออกซึ่งความรู้สึกในลัทธิชาตินิยมของอินเดียเป็นครั้งแรก ซึ่งทำให้อังกฤษต้องมอบเอกราช
 ให้แก่อินเดียและปากีสถาน ในพุทธศตวรรษที่ ๒๕

(จากเรื่อง "Poems of Henry Derozio", ของ Bradley-Birt, หน้า ๑, ๒)

พินของอินเดีย

ทำไมท่านจึงแขวนมันไว้บนคำคบที่เหี่ยวแห้งด้านโน้นตามลำพังเล่า ?
 ท่านจะต้องทิ้งมันไว้ ณ ที่นั่นโดยไม่ติดมันตลอดไปหรือ?
 ดนตรีของท่านครั้งหนึ่งหวานเจี๊ยบแจ้ว-บัดนี้ใครได้ยืมมันอีกเล่า?

ทำไมลมโชยจึงถอนหายใจรดท่านโดยไร้ประโยชน์เล่า? - ความเจ็บได้ผูกมัดท่านไว้
กับสายโซ่ที่เป็นอันตรายของมัน

ท่านได้ถูกทอดทิ้ง เป็นใบ้ และอยู่โดดเดี่ยวคล้ายอนุสาวรีย์ที่ปรักหักพังในทะเลทราย
ฉะนั้น-

โอ! มือมากมายย่อมมีค่ามากกว่ามือของข้าพเจ้ามากนัก ครั้งหนึ่งสายพินที่มี
กลมกลืนกันของท่านได้ให้ความหวานชื่น

และพวงมาลัยเป็นจำนวนมากที่ชื่อเสียงเกียรติคุณได้ร้อยดอกไม้ที่กำลังบานอยู่ให้แก่
เขาบนหลุมฝังศพของกวี

มือเหล่านั้นเย็นเฉียบ-แต่ถ้าหากการสังเกตของท่านเป็นทิพย์แล้ว อาจทำให้พินคือ
ประเทศของเรามีเสียงกังวานขึ้นมาอีกครึ่งหนึ่ง

ขอให้ข้าพเจ้าได้ติดพินเกิด!

แต่อินเดีย-บ้านเกิดเมืองนอนของข้าพเจ้า

บ้านเมืองของข้าพเจ้า! ในสมัยอดีตที่ข้าพเจ้ามีความรุ่งโรจน์

วงแสงที่สวยงามได้มีอยู่โดยรอบหน้าผากของท่าน

และบูชาดุจดั่งว่าท่านเป็นเทพเจ้า

ความรุ่งโรจน์นั้นอยู่ที่ไหน ความเคารพนบนอบนั้นไปอยู่เสียที่ไหนเล่า?

ในที่สุดปีกนกอินทรีขี้อของท่านก็ถูกผูกมัดลงมา

และท่านก็กำลังเกลือกกลิ้งอยู่ในฝุ่นธุลีที่สกปรก

กวีของท่านไม่มีพวงมาลัยที่จะร้อยเพื่อท่านเลย

นอกจากเรื่องเศร้าเกี่ยวกับความทุกข์ของท่านเท่านั้น!

ขอให้ข้าพเจ้าได้ดำดิ่งลงไปในความลึกแห่งกาลเวลาเกิด

และนำเอายุคที่กลิ้งไปบนหินชิ้นส่วนเล็ก ๆ

สองสามชิ้นของซากเรือแตกที่ยังยวดยืนมา

และขอให้สายประคำคือแรงงานของข้าพเจ้าเป็น

ประเทศที่ลุ่มจมของข้าพเจ้าเกิด! นี่เป็นความปรารถนาประการเดียวที่ต้องการจาก
ท่าน!

รามโมहन รอย : บิดาแห่งอินเดียสมัยใหม่

รามโมहन รอย เกิดจากบิดามารดาที่เป็นพราหมณ์ผู้เคร่งครัดในศาสนา ท่านเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๕ ในตอนแรก ๆ ท่านได้แสดงให้เห็นว่ามีความสนใจในปัญหาทางศาสนามาก ในฐานะที่เป็นนักเรียนที่ไม่รู้จักอึมในความรู้ ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในภาษาเปอร์เซียดุจบรรพบุรุษของท่าน ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้มีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเข้ารับราชการ ท่านได้อ่านหนังสือของยุคลิต อาริสโตเติลและคัมภีร์กุรอ่านที่เป็นภาษาอาหรับ ต่อมาท่านก็ศึกษาภาษาสันสกฤตที่เมืองพาราณสี ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านพุทธปรัชญาที่สำคัญยิ่งของศาสนาฮินดูจนชำซ่องสมตามความประสงค์ของมารดา ในระหว่างอายุ ๑๕-๒๐ ปี ท่านได้เดินทางไปทั่วอินเดียเพื่อแสวงหาความรู้ ไปจนกระทั่งถึงทิเบต ดูเหมือนท่านจะอยู่ศึกษาพระพุทธรศาสนาในทิเบตเป็นเวลาหลายปี

ในที่สุด รามโมहन ก็เข้ามารับราชการอยู่กับบริติชที่ต้องการผู้ทีพูดภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่ว และได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงสุดในเมืองเบงกอลที่ไม่เคยมีบุคคลที่มีใบบริติชเคยดำรงสูงเช่นนี้มาก่อนเลย ความสำเร็จของรามโมहन รอย ในฐานะที่เป็นผู้บริหารและในฐานะที่มีผลประโยชน์แนบอีนจากทรัพย์สินสมบัติทำให้ท่านสามารถลาออกจากราชการได้เมื่ออายุ ๔๒ ปี และตั้งหลักแหล่งมั่นคงอยู่ในเมืองกัลกัตตา ซึ่งสมัยนั้นเป็นเมืองหลวงทางด้านการเมืองและด้านพุทธปรัชญาของอินเดีย

ในช่วงชีวิตอีก ๑๖ ปีต่อมา รามโมहनได้ทุ่มเทตัวเองซึ่งมีลักษณะเข้มแข็งให้แก่โครงการปฏิรูปซึ่งมีจำนวนมากผิดปรกติธรรมดาและการทำให้เพื่อนร่วมชาติมีภูมิทัศที่สว่างขึ้น ท่านเป็นชาวอินเดียคนหนึ่งที่ได้ก่อตั้งและจัดทำหนังสือพิมพ์ โดยตีพิมพ์ออกมาทั้งภาคภาษาอังกฤษ เบงกาลี และเปอร์เซีย ท่านได้เริ่มจัดตั้งโรงเรียนมัธยมขึ้นหลายแห่ง เป็นผู้นำในการรณรงค์ต่อต้านการที่พวกแม่ม่ายเผด็จตายตามสามี และจัดตั้งสมาคมทางศาสนา (พราหมโมสมาช หรือสมาคมพระเจ้า) เพื่อที่จะได้มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตทางด้านพุทธปรัชญา สังคม และศาสนาของอินเดียสมัยใหม่

รามโมहन ได้มีความคิดเห็นขัดแย้งทางด้านเทววิทยากับพวกมิชชันนารีและพวกพราหมณ์หัวเก่า ๆ และไม่ว่าเขาจะป้องกันศีลของพระเยซูคริสต์เจ้าหรือคำสอนในคัมภีร์พระเวทหรือไม่ก็ตาม การให้เหตุผลของเขามักจะนำเอาเชือกถือและกระจ่างแจ้งเสมอ การให้เหตุผลต่อต้านลัทธิคำสอนเรื่องตรีเอกานุภาพนั้นนับว่าโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้เห็นจริงเห็นจังได้มากจนทำให้มิช-

ชนนารีชาวสกอตคนหนึ่งหันไปนับถือลัทธิยูนิตาเรียน (Unitarianism : ลัทธิที่เห็นว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงอยู่โดยพระองค์เดียวไม่เป็นตรีเอกานุภาพ) และท่านได้ร่วมมือกับมิชชันนารีผู้นี้แปลพระคัมภีร์ใหม่ (New Testament) เป็นภาษาเบงกาลี

ในปีหลังๆ แห่งชีวิตของท่าน ท่านได้ตั้งเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติก่อนอย่างใหม่ให้แก่ชาวฮินดู โดย “การข้ามน้ำสีดำ” ไปอังกฤษ ซึ่ง ณ ที่นั่นท่านได้เป็นตัวแทนจักรพรรดิเดลีผู้ไร้อำนาจขณะที่อยู่ในกรุงลอนดอน ท่านได้ให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการการของสภาในเรื่องวิถีทางที่จะทำให้การปกครองอินเดียได้ผลดียิ่งขึ้น ท่านได้รับการเลี้ยงอาหารจากคณะผู้ดำเนินการบริษัทอีสต์อินเดีย และทุกหนทุกแห่งท่านได้รับเกียรติเป็นเอกอัครราชทูตที่ไม่เป็นทางการของอินเดียประจำบริเตน ท่านได้ถึงแก่กรรมที่เมืองบริสตอล (Bristol) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ ในอ้อมแขนของพวกเพื่อน ๆ ชาวอังกฤษที่นับถือลัทธิยูนิตาเรียน

รามโมहन รอย ซึ่งเป็นชาวอินเดียคนแรกที่ได้รับมโนคติอย่างล้าลึกมาจากการที่ได้ติดต่อกับวัฒนธรรมตะวันตกสมัยใหม่นี้ นับว่าเป็นบุคคลแรกที่ทำให้ความสนใจต่อความเชื่อที่เป็นมูลฐานของศาสนาคริสต์อย่างจริงจัง แม้ท่านจะบอกคัดค้านคำสอนของคริสต์ศาสนา แต่ท่านก็ต้อนรับข่าวสารของพิภพยูนิตาเรียนอย่างเต็มอกเต็มใจ พร้อมกันนั้นท่านก็ทุ่มเทความสนใจให้แก่คัมภีร์คลาสสิกของฮินดูที่มีเนื้อหาใกล้ชิดต่อลัทธิเอกเทวนิยมทางจริยศาสตร์ที่ใกล้ชิดที่สุด ซึ่งทำให้เพื่อนชาวฮินดูได้วิถีทางที่จะปฏิรูปความเชื่อถือและการปฏิบัติที่ผิดๆ บางอย่างโดยมีต้องสูญเสียการเคารพตนเองเลย การแปลความหมายลัทธิฮินดูเสียใหม่ตามแบบยุทธวิธีนี้ได้ชี้แจงให้ชัดถึงการที่ชาวฮินดูที่ได้รับการศึกษาเป็นจำนวนมากผู้ถือว่ารามโมहन ทำประโยชน์ให้แก่จริยศาสตร์ทางคริสต์ศาสนาจะหันไปนับถือคริสต์ศาสนา เพราะบัดนี้พวกเขาอ้างว่าคุณความดีเหล่านี้ก็พอๆ กับทรัพย์สมบัติของศาสนาที่บรรพบุรุษของเขานับถือมานั่นเอง เพราะการมีส่วนช่วยเหลือนี้และในเรื่องอื่นๆ ต่อการสร้างสังคมฮินดูและศาสนาฮินดูขึ้นมาใหม่นี้เอง รามโมहन รอย จึงสมควรที่จะได้รับสมญานามตามที่อนุชนรุ่นหลังได้ตั้งให้ว่า “บิดาแห่งอินเดียสมัยใหม่”

รามโมहन รอย

ถึงผู้ที่มีความนับถือในพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น

การรับใช้ที่สำคัญยิ่งของรามโมहन รอย ที่มีต่อศาสนาฮินดูเท่ากับเป็นการฟื้นฟูมโนคติทางศาสนาอันประเสริฐยิ่งที่ได้ถูกปล่อยปละละเลยให้พอกพูนด้วยขนบธรรมเนียมและ

เปิดอินเดียนับแต่วันตก

๖๐๕

การเชื่อถือที่ใช้ความคิดให้พ้นจากความมืดมนอนธการ ในการโฆษณาเผยแพร่ส่วนต่าง ๆ แห่ง คัมภีร์ฮินดูที่เน้นถึงศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าผู้สูงสุดเพียงพระองค์เดียวนั้น रामโมहनได้พยายาม สาธยายให้เห็นว่าการบูชารูปเคารพนั้นนับว่าเป็นสิ่งซึ่งยกย่องออกมาเพียงอย่างเดียว หากได้เป็นส่วนที่เป็นสาร์ตตะสำคัญแห่งศาสนาของบรรพบุรุษไม่

(จาก คำแปลเวทानตะฉบับย่อ, หน้า i-v, ในฉบับภาษาอังกฤษ หน้า ๓-๕)

ส่วนที่สำคัญของพราหมณ์ (Brahmins) ก็คล้าย ๆ กับนิกายอื่น ๆ ของพวกฮินดู (Hindoos) นั่นเอง คือไม่สามารถที่จะอ้างเหตุผลสนับสนุนในเรื่องการบูชารูปเคารพที่พวกเขา ยังมีปฏิบัติกันสืบ ๆ มาอยู่ เมื่อถูกถามถึงเรื่องนี้ ในเวลาที่จะอ้างเหตุผลที่นำเชื่อถือสนับสนุน การปฏิบัติของพวกเขา พวกเขามักเห็นว่าเป็นการเพียงพอแล้วที่จะอ้างเอาบรรพบุรุษเป็นหลัก! และบางคนที่รู้สึกไม่ชอบหน้าข้าพเจ้าเอามาก ๆ ที่เดียว ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าจะตั้งการบูชารูป เคารพไปบูชาพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงและเป็นนิรันดร์! เพราะฉะนั้นเพื่อที่จะพิสูจน์ให้เห็นศาสนา ของข้าพเจ้าเอง และศาสนาของบรรพบุรุษของเราที่แล้วว่า ข้าพเจ้าจึงได้พยายามทำให้เพื่อน ร่วมชาติของข้าพเจ้าตระหนักถึงความหมายที่แท้จริงแห่งคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของเราและเพื่อพิสูจน์ว่า ความเชื่อนั้นของข้าพเจ้าไม่สมควรที่จะถูกประณามดังที่บุคคลที่ไม่คิดให้รอบคอบบางคนพร้อม ที่จะประณามข้าพเจ้าอยู่แล้ว

เทววิทยา กฎหมาย และวรรณกรรมฮินดูทั้งหมดได้มีอยู่ในคัมภีร์พระเวท ซึ่งได้รับการยืนยันว่ามีพร้อมกับการสร้างโลก! ดำราเหล่านี้มีมากมายหลายเล่มเหลือเกิน และมักจะ เขียนสำนวนโวหารสูงและเป็นทำนองอุปมาอุปไมยเสียเป็นส่วนใหญ่ และมีอยู่หลายแห่งที่ สับสนและดูเหมือนจะขัดแย้งอยู่ในตัวเมื่อสองพันปีที่แล้วมา พยาส (Byas) คนสำคัญ (วยาส พาทรายนะ) ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพความยุ่งยากที่ไม่รู้จักจบสิ้นที่เกิดจากคัมภีร์เหล่านี้ได้เขียน คัมภีร์ที่สมบูรณ์และย่อ ๆ จากคัมภีร์เหล่านั้นด้วยความพิถีพิถันและให้สอดคล้องต้องกัน กับคัมภีร์เหล่านั้นซึ่งปรากฏว่าแตกต่างกันอีกด้วย งานชิ้นนี้มีชื่อว่า "The Vedant" (เวทานตะ) ซึ่งเอาคำสันสกฤตสองสามคำมารวมเข้าด้วยกัน หมายถึง "มติของคัมภีร์พระเวททั้งหมด" คัมภีร์เวทานตะนี้พวกฮินดูทั้งปวงให้ความเคารพสูงมาก และในตอนที่ทำให้เหตุผลแห่งคัมภีร์พระ- เวทที่นับว่ามีดมัวยิ่งขึ้นไปอีก ก็มักจะอ้างเอาบรรพบุรุษเป็นหลักเช่นเดียวกันและจากการที่ คัมภีร์พระเวทถูกปกปิดอยู่ในม่านทึบแห่งภาษาสันสกฤต และพวกพราหมณ์อนุญาตเฉพาะพวก ตนเท่านั้น ติความหมายได้และแม้เพียงการแตะต้องคัมภีร์พระเวทได้ คัมภีร์พระเวทแม้จะมีผู้นำ มาอ้างเสมอ แต่ก็ไม่มีใครทั่วไประู้จักน้อยมาก และมีชาวฮินดูเพียงสองสามคนเท่านั้นที่ปฏิบัติได้

สอดคล้องกันกับศีลของตน!

ในการที่ข้าพเจ้าจะดำเนินการพิสูจน์ให้โลกเห็นความสำคัญแห่งคัมภีร์พระเวทนั้น ข้าพเจ้าได้ใช้ความสามารถของข้าพเจ้ามากที่สุดที่จะแปลคัมภีร์ที่ก่อนหน้านี้ไม่มีใครรู้จัก รวมทั้งฉบับย่อของคัมภีร์นั้น เป็นภาษาฮินดูสตานีและภาษาเบงกาลี และแจกจ่ายแก่เพื่อนร่วมชาติโดยไม่คิดเงินเพื่อให้แพร่หลายกว้างขวางที่สุดเท่าที่เหตุการณ์จะอำนวย ตอนนี่ก็คือการที่จะแปลฉบับย่อเป็นภาษาอังกฤษซึ่งจะทำให้ข้าพเจ้าสามารถพิสูจน์ให้เพื่อนชาวอังกฤษเห็นว่า ข้อปฏิบัติที่ผิดๆ ที่ทำให้ศาสนาฮินดูบิดเบือนไปนั้นไม่มีอะไรที่จะต้องปฏิบัติต่อเจตนารมณ์ที่บริสุทธิ์แห่งการเขียนตามคำบอกเล่าเลย!

ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นว่า ทั้งในข้อเขียนและคำสนทนาของชาวยุโรปเหล่านั้น พวกเขาเป็นจำนวนมากมีความรู้สึกที่จะบรรเทาและทำให้ลักษณะที่สำคัญแห่งการบูชารูปเคารพของพวกฮินดูอ่อนลง และมีความโน้มเอียงไปในทางที่จะพร่ำสอนว่าวัตถุแห่งการบูชาทั้งปวงนั้นผู้ที่อุทิศตัวถวายพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายพิจารณาเห็นว่าเป็นเครื่องหมายที่เป็นตัวแทนพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด! ถ้าหากเป็นกรณีนี้ละก็ บางทีข้าพเจ้าก็ถูกนำเข้าไปหาการตรวจสอบปัญหานี้ แต่ความจริงมีอยู่ว่าพวกฮินดูสมัยปัจจุบันนี้ไม่มีทัศนะเกี่ยวกับปัญหาเช่นนั้น แต่มีความเชื่ออย่างมั่นคงในความมีอยู่ที่แท้จริงของเทพและเทพีซึ่งมีอำนาจอย่างเต็มที่และเป็นอิสระในวิมานของตนๆ อันมีจำนวนสุดคณานับ และเพื่อประจบเทพและเทพีเหล่านั้น ไม่ใช่ประจบ “พระผู้เป็นเจ้า” ที่แท้จริง เขาจึงได้สร้างเทวสถานนั้นและได้ประกอบพิธีรีตองต่างๆ ขึ้น ไม่อาจมีอะไรที่น่าสงสัยและเป็นโครงการที่ข้าพเจ้าจะพิสูจน์ว่า พิธีกรรมทุกชนิดก็ดัดแปลงมาจากการบูชาพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงนั่นเอง แต่ในปัจจุบันนี้ ทั้งหมดนี้คนลืมหมดแล้ว และในหมู่ประชาชนเป็นจำนวนมากก็เห็นว่าการพูดถึงเรื่องนี้เป็นมิจาติฐิตด้วยซ้ำไป!

ข้าพเจ้าหวังว่าท่านคงจะไม่ทักท้วงเอาว่า ข้าพเจ้าตั้งใจจะสถาปนาศาสนาที่ข้าพเจ้าชอบไว้บนศาสนาของผู้อื่น ผลลัพธ์ที่เกิดจากการขัดแย้งกันในเรื่องทำนองนั้นแม้จะมีมากมายเพียงไร ก็จะต้องถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่น่าพึงพอใจเสมอไป สำหรับการให้เหตุผลในเรื่องความสามารถที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความประจักษ์แจ้งในสิ่งทั้งหลายที่เขาคงจะเอื้อมถึงย่อมไม่ก่อให้เกิดผลในปัญหาต่างๆ ที่อยู่นอกเหนือความเข้าใจของเขาเลย ข้าพเจ้าจะไม่ยืนยันยิ่งไปกว่านี้ว่า ถ้าหากการให้เหตุผลที่ถูกต้องและการเขียนตามคำบอกเล่าแห่งสามัญสำนึก ย่อมก่อให้เกิดความเชื่อถือนในพระผู้เป็นเจ้าผู้ฉลาดซึ่งไม่มีผู้ใดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนและปกครองจักรวาลอันไม่มีที่สุดสิ้นละก็ เราก็ควรพิจารณาดูพระองค์อันได้แก่ความมีอยู่ที่ทรงอำนาจที่สุดและสูงสุดซึ่ง

เปิดอินเดียนต้อนรับตะวันตก

๖๐๗

อยู่เหนืออำนาจที่เราจะเข้าใจหรือพรรณนาได้ และแม้แต่มนุษย์ที่มีจิตใจยังมิได้ปลุกฝังและแม้แต่ปัจเจกบุคคลผู้คงแก่เรียนบางคน (แต่ในแง่หนึ่งได้ถูกอคติทำให้ตาบอดไป) พร้อมทั้งจะเลือกเอาอะไรก็ได้ที่เขาอาจมองเห็นได้เสมอ และที่พวกเขาสร้างทำเป็นเลียงดู เป็นวัตถุแห่งการเคารพบูชาของพวกเขา อันไม่เป็นเหตุทำให้ความประพุดที่หน้าหัวเราะเช่นนั้นลดน้อยถอยลงแม้แต่น้อยเลย

สิ่งที่สะท้อนให้ข้าพเจ้าเห็นภาพพิธีที่ต้องที่ไม่สะดวกสบายหรือที่เสียหาย ที่การปฏิบัติบุชารูปเคารพของฮินดูซึ่งได้ทำลายเนื้อหาของสังคมพร้อม ๆ กับความเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมชาติของข้าพเจ้ายิ่งกว่าการบูชาของพวกเขาแบบอื่น ๆ นำมาใช้นั้นได้บังคับให้ข้าพเจ้าต้องใช้ความพยายามทุกอย่างเท่าที่จะเป็นไปได้ปลุกเขาเหล่านั้นให้ตื่นจากความฝันคือความบกพร่อง และโดยการทำให้เขาคุ่นกับคัมภีร์ ก็สามารถทำให้พวกเขาได้พิจารณาไตร่ตรองถึงเอกภาพ และความมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งของพระผู้เป็นเจ้าแห่งธรรมชาติ ด้วยความเอาใจจดใจจ่ออย่างแท้จริง

โดยการดำเนินตามวิถีทางที่มโนธรรมและความจริงใจของข้าพเจ้าบัญชา ข้าพเจ้าซึ่งเกิดเป็นพราหมณ์ ได้แสดงตัวเองร้องทุกข์และต่อว่าแม้กระทั่งญาติบางคนของข้าพเจ้าซึ่งมีอคติอย่างแรงกล้า และซึ่งความก้าวหน้าในทางโลก ๆ ของเขาขึ้นอยู่กับระบบปัจจุบัน แต่บุคคลเหล่านี้แม้จะมีมากมายเพียงใดก็ตาม ข้าพเจ้าก็จะรับภาระโดยสงบ โดยมั่นใจว่าคนทั้งหลายจะพิจารณาดูความพยายามที่ต่ำต้อยของข้าพเจ้าด้วยความยุติธรรมเข้าสักวันหนึ่งเป็นแน่ บางทีจะยอมรับนับถือด้วยความรู้สึกขอบคุณด้วยซ้ำไป อย่างไรก็ตาม อะไรก็ตามที่คนทั้งหลายอาจพูดได้ไม่อาจทำให้ข้าพเจ้าไม่ได้รับการปลอบประโลมใจได้ เหตุผลของข้าพเจ้าก็คือการที่อาจยอมรับนับถือพระผู้เป็นเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งทรงมองดูอย่างลับ ๆ และทรงตอบแทนอย่างเปิดเผย!

ความสูงส่งแห่งจริยศาสตร์ในคริสต์ศาสนา

รามโมहन รอย ในฐานะที่เป็นฮินดูที่คงแก่เรียนและมีหัวก้าวหน้าที่สุดคนหนึ่งในสมัยนั้นมีความสนใจในคำสอนทางศาสนาแบบใหม่ที่พวกมิชชันนารีคริสต์ศาสนานำมาเผยแพร่อย่างลึกซึ้ง ในเวลาที่เขาอ่านพระคัมภีร์ใหม่ รามโมहन รอย ได้สร้างมโนคติที่จะนำเอาคำสอนทางจริยศาสตร์ที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ใหม่มารวมกัน โดยทิ้งข้อความตอนที่เป็นลัทธิความเชื่อเสีย ซึ่งนับว่าเป็นมโนคติที่เจฟเฟอร์สัน ได้เคยนำมาปฏิบัติในตะวันตกแล้ว รอยได้เริ่มต้นหนังสือด้วยคำนำต่อไปนี้

(จาก "The Precept of Jesus, the Guide to Peace and Happiness". หน้า xxi - xxiv; ฉบับภาษาอังกฤษ หน้า ๔๘๓-๔๘๕)

ความเชื่อมั่นในจิตใจเกี่ยวกับความไม่รู้ในเรื่องธรรมชาติและคุณลักษณะเฉพาะเจาะจงของพระผู้เป็นเจ้าอย่างสิ้นเชิง และความรู้สึกสงสัยในเมื่อเพ่งถึงสภาวะที่สำคัญอย่างแท้จริงแห่งดวงวิญญาณได้ทำให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจ อำนาจที่มีขอบเขตจำกัดและสิ่งที่มีมนุษย์ได้มาทั้งปวงซึ่งไม่ได้บอกเราถึงเรื่องที่น่ายินดีเหล่านี้ อีกประการหนึ่ง ข้อคิดเห็นในเรื่องความมีอยู่แห่งอำนาจของผู้มีหน้าที่ดูแลที่สูงที่สุด ซึ่งเป็นผู้สร้างและผู้พิทักษ์รักษาระบบที่มีความกลมกลืน ผู้จัดแจงและทำให้อันตภาพแห่งวัตถุที่เป็นทิพย์และที่เป็นของมนุษย์เป็นไปอย่างมีระเบียบ และการประมาณที่เหมาะสมเกี่ยวกับกฎที่สอนว่ามนุษย์เราควรปฏิบัติต่อผู้อื่นดุจดังที่ตนปรารถนา จะให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อนั้นย่อมทำให้เราลงรอยกับธรรมชาติของมนุษย์ และมีความโน้มเอียงไปในทางที่จะทำความมีอยู่ของเราให้สอดคล้องต้องกันกับตัวเรา และเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติที่เหลือ บ่อเกิดความพอใจอย่างแรกอันได้แก่ความเชื่อถือในพระผู้เป็นเจ้าย่อมมีแพร่อยู่โดยทั่วไป ความเชื่อถือนี้ย่อมเกิดมาจากปรัมปราประเพณีและคำสั่งสอน หรือจากการตั้งใจสำรวจทักษะและเพทุบายที่ประหลาดที่มีปรากฏอยู่ในงานของธรรมชาติ บ่อเกิดแห่งความพอใจอย่างหลัง แม้ส่วนหนึ่งจะมีสอนอยู่ในศาสนาต่าง ๆ ทุกระบบที่ข้าพเจ้าคุ้นดี แต่ว่าโดยหลักใหญ่แล้วมีพราศสอนอยู่มากในคริสต์ศาสนา ลักษณะที่เป็นสภาวะสำคัญแห่งคริสต์ศาสนานี้ซึ่งข้าพเจ้าไม่อาจชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างได้มาเป็นเวลานานทีเดียว ในบรรดาศาสนาต่าง ๆ ข้าพเจ้าได้พบว่ามียืนยันอยู่ในข้อเขียนของนักประพันธ์ที่นับถือคริสต์ศาสนา และในคำสอนทนายของพวกครูอาจารย์ที่เป็นคริสต์ศาสนิกที่ข้าพเจ้ามีเกียรติที่ได้มีโอกาสคบหาสมาคมด้วย ในบรรดาความเห็นเหล่านั้น ความเห็นที่แพร่หลายที่สุดก็คือความเห็นที่ว่า ไม่มีใครที่ไม่เชื่อในเรื่องพระเยซูคริสต์เจ้า และพระวิญญาณเป็นพระเจ้า เช่นเดียวกับธรรมชาติที่เป็นทิพย์ของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งเป็นพระบิดาแห่งภาวะที่ถูกสร้างสรรคขึ้นมาทั้งปวงจะได้รับฉายาว่าเป็นคริสต์ศาสนิกชนได้อย่างยุติธรรมเลยมีคนเป็นจำนวนมากยอมให้ใช้คำว่าคริสต์ศาสนิกชนได้อย่างกว้างขวางมากและถือว่าเป็นการเข้าใจคนทั้งปวงที่รับรองว่าคัมภีร์ไบเบิลบรรจเจตจำนงที่เปิดเผยของพระผู้เป็นเจ้าไว้ ทั้ง ๆ ที่คนเหล่านั้นอาจตีความหมายข้อความแห่งพระคัมภีร์ไปต่าง ๆ กัน แต่บางคนก็ถือว่าผู้ที่อ้างว่ายึดมั่นในคำสอนของพระเยซูคริสต์เจ้าตั้งที่ตัวเขาเองสอนก็ถือว่าเป็นคริสต์ศาสนิกชนแล้ว โดยมิได้ยืนยันถึงความเชื่อถือที่เคลือบคลุมในคำสอนของสาวกพระเยซูว่าอาจขาดตกบกพร่องได้ นอกจากจะพูดออกมาจากความจริงใจ อย่างคนอื่น ๆ เท่านั้น ที่ว่าพวกเขาเป็นเช่นนั้นนับว่าเป็นที่ประจักษ์ชัดจากตัวอย่างแห่งความเห็นที่แตกต่างกันอย่างมากมายในระหว่างพวกสาวกด้วยกัน

ดังที่มีบันทึกอยู่ในเรื่อง Acts และ Epistles แล้ว

หนังสือมากมายหลายสิบเล่ม ที่นักปราชญ์แห่งนิกายต่าง ๆ เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสถาปนาสังคม ความอยู่ร่วมกัน รอย ความมีเหตุผล และความที่ลัทธิคำสอนที่พิเศษของตนเองมีอยู่ก่อนนั้น ย่อมมีการให้เหตุผลต่าง ๆ กัน ที่บัดนี้ข้าพเจ้าไม่อาจหวังว่าจะสามารถอ้างเหตุผลใหม่ ๆ ได้ ๆ เกี่ยวกับความแปลก ๆ ใหม่ ๆ และกำลังที่เพียงพอที่ดึงดูดความสนใจของผู้ที่อ่านหนังสือของข้าพเจ้า นอกจากนั้นโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา มนุษย์ทั้งหลายโดยทั่วไป เพราะอาศัยอุปทานและความเห็นที่ลำเอียงที่ครั้งหนึ่งพวกเขาได้ก่อให้เกิดเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา จึงมีความสนใจเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีความสนใจต่อความรู้สึกที่ตรงกันข้ามเลย (แม้ว่าจะมีเหตุผลเพียงใดก็ตาม) และมักทำเป็นหูทวนลมไม่รับฟังข้อความที่ประกอบด้วยกฎธรรมชาติดียิ่งที่สุดและที่สอดคล้องต้องกันกับการบ่งการแห่งเหตุผลของมนุษย์และการเปิดเผยของพระเจ้า พร้อมทั้งนั้น สำหรับผู้ที่ไม่มีความอคติลำเอียง และผู้ที่โดยอาศัยพระมหากษัตริย์ของพระเจ้าเป็นผู้ยอมเปิดการระบุและการกล่าวถึงคำสอนของนิกายต่าง ๆ ให้แก่ความเชื่อมั่นนั้นอาจเป็นผู้แนะนำที่เพียงพอต่อการที่จะนำการสอบถามของเขาไปสู่การแผ่ตระหนักว่าคำสอนแบบไหนที่สอดคล้องต้องกันกับปริมปราประเพณีที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด และที่สามัญสำนึกจะรับได้มากที่สุด ด้วยเหตุผลเหล่านี้แหละ ข้าพเจ้าจึงมีความโน้มเอียงไปในทางที่จะอภิปรายเกี่ยวกับจุดประสงค์ต่าง ๆ เหล่านี้ และจำกัดขอบเขตความสนใจในปัจจุบันต่อการที่จะวางพระวาทะของพระเยซูคริสต์เจ้า พร้อมทั้งคำแปลจากภาษาอังกฤษ เป็นภาษาสันสกฤต และภาษาเบงกาลีไว้เบื้องหน้าผู้ร่วมชาติของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณจะพอใจโดยการแยกศีลธรรมที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ใหม่ออกจากเรื่องอื่น ๆ ที่มีอยู่ในพระคัมภีร์นั้นแล้ว ก็ดูเหมือนจะเป็นการสร้างผลที่พึงปรารถนาเกี่ยวกับการทำหัวใจและจิตใจของคนที่มีความเชื่อถ้อยและชัดเจนแห่งความเข้าใจต่าง ๆ กันให้ดีขึ้น เพราะข้อความทางประวัติศาสตร์และข้อความอื่น ๆ บางประการทำให้เกิดความสงสัยและการโต้เถียงแก่พวกนักคิดเสรีและพวกที่แอนตี้คริสต์ศาสนา โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งที่อาจจะนำประหลาดใจน้อยกว่านิทานที่แต่งขึ้นและเล่าสืบ ๆ กันมาในหมู่ประชาชนชาวพื้นเมืองของเอเชีย และดังนั้น คงจะเหมาะสมที่สุดที่จะมีน้ำหนักร้อยสำหรับพวกเขาเหล่านั้น ตรงกันข้าม ลัทธิคำสอนทางด้านศีลธรรมที่มีความโน้มเอียงไปในอันที่จะคงสันติและความกลมเกลียวของมนุษยชาติโดยทั่ว ๆ ไปนั้นอยู่พ้นวิสัยที่อภิปรายจะบิดเบือนได้ และเป็นเรื่องที่ทั้งผู้ที่คงแก่เรียนและมีได้คงแก่เรียนพอจะเข้าใจได้ ประมวลศาสนาและศีลธรรมแบบง่าย ๆ นี้ คาดว่าจะยกระดับมโนคติของมนุษย์ให้สูงขึ้นสู่ข้อคิดเห็นที่สูงส่งและที่เป็นเสรีในเรื่องที่เกี่ยวกับพระเจ้าเป็นผู้ทรงนำผู้สัตว์ทั้งปวงโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในด้านรูปลักษณะ ตำแหน่ง หรือ

ความมั่นคงไปสู่ความเปลี่ยนแปลง ความผิดหวัง ความทุกข์ และความตายเหมือนกันหมด และยอมรับสัตว์ทั้งปวงว่าเป็นผู้มีส่วนที่จะได้รับพระมหากรุณาที่ไม่มีขอบเขตที่พระองค์ทรงห่มเทให้แก่วรรณาชาติเสมอเหมือนกันหมด และเป็นผู้เหมาะสมต่อการที่จะทำให้ความประพฤติแห่งมนุษยชาติในการที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ต่อพระผู้เป็นเจ้า ต่อตัวเขาเอง และต่อสังคมให้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอไม่ขาดตกบกพร่อง ซึ่งข้าพเจ้าไม่อาจทำอะไรได้ นอกจากหวังว่าจะได้รับผลที่ดีที่สุดจากการประกาศประมวลกฎหมายและประมวลศีลธรรมนั้นออกมาในรูปอย่างปัจจุบันนี้

การตอบโต้พวกมิชชันนารี

หนังสือเรื่อง *ศีลของพระเยซู* ได้ก่อให้เกิดการเอะอะโวยวายขึ้นในหมู่พวกมิชชันนารี นิกายโปรเตสแตนต์ในเมืองกัลกัตตามาก และเพราะเหตุที่รามโมहन รอย ปฏิเสธเรื่องการที่พระเยซูคริสต์เจ้าเป็นเทพ จึงได้ทำให้ตัวเองเข้าไปพัวพันอยู่ด้วยความขัดแย้งทางด้านเทววิทยากับ **โจชัว มาร์ชมัน (Joshua Marshman)** ซึ่งเป็นผู้นำคนหนึ่งของพวกมิชชันนารี เป็นเวลานานกว่าสามปี เพื่อป้องกันฐานะของตน รอยจึงได้ตีพิมพ์เรื่อง “การร้องเรียนต่อมหาชนชาวคริสต์” สามฉบับ ฉบับสุดท้ายมีข้อความถึง ๓๐๓ หน้า และเต็มไปด้วยข้ออ้างที่เป็นภาษากรีกและภาษาฮีบรู แต่ในการขัดแย้งกันเป็นระยะเวลาอันยาวนานนี้ ดูเหมือนจะทำให้รามโมहन รอย ขมขื่นใจมาก เพราะเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๖ ท่านได้เริ่มออกหนังสือนิตยสารชื่อ “The Brahmunical Magazine” ด้วยการใช้นามแฝง หรือเรื่อง “The Missionary and the Brahmun” โดยใช้หัวเรื่องย่อลงมาอีกว่า “อันเป็นการที่ศาสนาฮินดูกล่าวแก่การโจมตีของพวกมิชชันนารีคริสต์ศาสนา”

(จาก “The Brahmunical Magazine” (2366), หน้า ๑-๔, ฉบับภาษาอังกฤษ หน้า ๑๔๕-๔๗)

ประเทศนี้ (เบงกอล) ได้ตกอยู่ในความครอบครองของอังกฤษมากกว่า ๕๐ ปีแล้ว ๓๐ ปีแรก จากการพูดและการกระทำของอังกฤษทำให้เราโดยทั่วๆ ไปเชื่อกันว่าอังกฤษจะไม่เข้ามาแทรกแซงในศาสนาของบุคคลที่อยู่ในบังคับ และว่าอังกฤษปรารถนาอย่างจริงใจที่จะให้ทุกคนปฏิบัติในเรื่องศาสนาตามบงการของความรู้สึกผิดชอบของตน การที่อังกฤษเข้าครอบครองฮินดูสถาน และความเข้มแข็งทางด้านการเมืองของอังกฤษค่อยๆ ทวีมากขึ้น เพราะพระมหากรุณาธิคุณของพระผู้เป็นเจ้า แต่ในระยะเวลา ๒๐ ปีหลัง พวกสุภาพบุรุษที่เรียกว่ามิชชันนารี ได้พยายามอย่างเปิดเผยในหลายวิถีทางด้วยกัน ที่จะทำให้พวกฮินดู และมุสลิม (Mussalmans) ในประเทศนี้หันไปนับถือคริสต์ศาสนา วิถีทางแรก ก็คือการตีพิมพ์หนังสือต่างๆ มากมาย ขนาดใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ต้าว่าศาสนาฮินดูและอิสลาม กล่าวร้ายป้ายสี และหัวเราะเยาะเย้ย

เปิดอินเดียนต้อนรับตะวันตก

๖๑๑

เทพยเจ้าและนักบุญของศาสนาทั้งสองนี้ แล้วเอาไปแจกจ่ายแก่คนทั่วไป **วิถีทางที่สอง** ก็โดยการไปยืนที่หน้าประตูบ้านของชาวพื้นเมืองหรือตามถนนหนทางในที่สาธารณะ เพื่อเทศนายกย่องความวิเศษวิไลแห่งศาสนาของตน **วิถีทางที่สาม** ก็คือถ้าหากชาวพื้นเมืองที่ต่ำต้อยยากจนคนใดหันไปนับถือคริสต์ศาสนา เพราะหวังจะได้รับอามิสสินจ้างหรือเพราะเหตุอื่น ๆ สุกาพบุรุษเหล่านี้ก็คงใช้และทำให้คนเหล่านี้เป็นเสมือนสิ่งที่จะต้องการที่จะเร้าใจผู้อื่นให้เอาอย่าง

นับว่าเป็นความจริง ที่ว่าสาวกของพระเยซูคริสต์เจ้าได้เคยสอนถึงความที่คริสต์ศาสนาสูงส่งกว่าศาสนาพื้นบ้านพื้นเมืองของประเทศต่างๆ แต่เราจะต้องระลึกไว้ว่า สาวกของพระเยซูเหล่านั้นมิได้เป็นผู้ปกครองประเทศที่ตนไปเทศนาสั่งสอน ถ้าหากพวกมิชชันนารีไปเทศนาพระวรสาร (Gospel) และแจกหนังสือในประเทศต่างๆ ที่อังกฤษยังมิได้พิชิต เช่น ตุรกี เปอร์เซีย ฯลฯ ซึ่งใกล้ประเทศอังกฤษยิ่งกว่าอินเดียแล้ว เขาก็คงได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นพวกที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้าในอันที่จะประกาศศาสนาและในการเจริญรอยตามอย่างผู้ให้กำเนิดคริสต์ศาสนา ในเบงกอลเท่านั้นที่อังกฤษเป็นผู้ปกครอง และเพียงออกชื่อชาวอังกฤษเท่านั้นก็ทำให้ประชาชนเกรงขามได้แล้วนั้น การล่งล้าลือของประชาชนที่ซี้ซั้วและต่ำต้อย และการล่งเกินศาสนาของคนเหล่านั้น ในสายตาของพระผู้เป็นเจ้าและของมหาชนแล้ว ไม่อาจเห็นว่าเป็นการกระทำที่ยุติธรรมเลย เพราะคนฉลาดและคนดีทั้งหลายมักจะมีความรู้สึกไปในทางที่จะไม่ทำให้เป็นที่กระเทือกเทื่อนจิตใจของผู้ที่มีความเข้มแข็งน้อยกว่าตน และถ้าหากบุคคลที่อ่อนแอเหล่านั้นต้องพึ่งพาอาศัยพวกเขา และอยู่ในอำนาจของพวกเขาด้วยแล้ว เขาไม่เคยพยายามแม้แต่ในอันที่จะทำร้ายความรู้สึกของคนเหล่านั้นเลย

เราได้ถูกทำให้ต้องได้รับความอับยศอดสูใจมาประมาณ ๔๐๐ ปี และสาเหตุแห่งการทำให้ต้องขายหน้าเช่นนั้น ได้มีอยู่ในอารยธรรมของเรามากมาย และในการเวียนชาติแม้แต่การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทั้งหลาย เช่นเดียวกับการที่เราแบ่งคนออกเป็นวรรณะต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นป่อเกิดแห่งความต้องการที่จะให้มีเอกภาพในหมู่พวกเรามาเป็นเวลานานแล้ว

ดูเกือบจะเป็นเรื่องธรรมดาที่ว่า เมื่อประเทศชาติประสบความสำเร็จในการพิชิตอีกชาติหนึ่งลงได้ผู้พิชิตแม้ว่าศาสนาของตนอาจเป็นศาสนาที่น่าหัวเราะ ก็มักจะหัวเราะและเกลียดชังศาสนาและธรรมเนียมของประชาชนที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของตน ตัวอย่างเช่น พวกมุสลิมเมื่อพิชิตอินเดียได้แล้วได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นปฏิบัติต่อการปฏิบัติศาสนาของพวกเขาอย่างรุนแรง เมื่อพวกขุนพลของเจงกิสข่าน (Chungez Khan) ผู้ปฏิเสพระผู้เป็นเจ้าและมีกิริยาอาการเหมือนสัตว์ป่าที่ดุร้าย ได้ย่ำยีภาคตะวันตกของอินดูลถาน โดยทั่วๆ ไปแล้ว พวกเขาได้เยาะเย้ยการ

นับถือพระผู้เป็นเจ้าของเขาและการนับถือเรื่องภาวะกายภาคหน้าที่ประชาชนชาวอินเดียแสดงให้เห็นว่าเขาฟังพวกคนป่าแห่งอารากัน (Arracan : พวกยะไข่?) เมื่อยกกองทัพบารุกรานภาคตะวันออกของเบงกอล มักพยายามลดฐานะแห่งศาสนาของพวกอินดูลง ในสมัยโบราณ พวกกรีกและโรมันซึ่งเป็นพวกบุชารูปเคารพและมีชีวิตปราศจากศีลธรรมเคยหัวเราะเยาะศาสนาและธรรมเนียมของพวกยิวที่อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งเป็นนิกายที่อุทิศชีวิตจิตใจให้แก่การเชื่อถือพระผู้เป็นเจ้าของเขาเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงมิได้เป็นเรื่องผิดปรกติธรรมดาอะไร ถ้าหากพวกมิชชันนารีอังกฤษซึ่งเป็นพวกผู้พิชิตประเทศอินเดียนี้จะใช้ถ้อยคำหยาบคายและหัวเราะเยาะศาสนาของชาวพื้นเมือง แต่ในฐานะที่ชาวอังกฤษเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องในเรื่องการแสดงความซื่อสัตย์และการมีความเที่ยงธรรม และในฐานะที่บรรดาสุภาพบุรุษเป็นจำนวนมากในหมู่ชาวอังกฤษได้แสดงให้เห็นว่ามีความรังเกียจการละเมิดหลักความยุติธรรมซึ่งใช้ประกอบตัวบทกฎหมาย ถ้าชาวอังกฤษเจริญรอยตามพวกป่าเถื่อนผู้พิชิตก่อนๆ ในเรื่องการรบกวนศาสนาที่เป็นหลักมันของประเทศแล้ว ก็ดูจะเป็นการทำลายลักษณะของชาวอังกฤษที่คนทั้งหลายยอมรับนับถือลงเพราะการนำศาสนาเข้ามาโดยวิธีการกระทำที่ทารุณโหดร้ายและการดูถูกดูหมิ่น หรือโดยการให้ความหวังว่าจะได้รับประโยชน์ในทางโลกนั้น หาสอดคล้องต้องกันกับเหตุผลและความยุติธรรมไม่ ถ้าพวกเขาสามารถใช้อำนาจแห่งเหตุผลพิสูจน์ให้เห็นความถูกต้องแห่งศาสนาของตนและความผิดแห่งศาสนาอินดูแล้ว แน่นนอนเหลือเกินที่คนจำนวนมากจะต้องหันไปนับถือศาสนาของพวกเขา แต่ในกรณีที่เขาพิสูจน์ไม่ได้ พวกเขาก็ไม่ควรได้รับความลำบากที่ไร้ประโยชน์เช่นนั้น หรือไม่ควรยั่วโทสะชาวอินดูโดยความพยายามที่จะทำให้เขาหันไปนับถือคริสต์ศาสนาอีกต่อไป ในเมื่อพิจารณาถึงกระท่อมหลังเล็กๆ ที่พวกพราหมณ์ผู้คงแก่เรียนอาศัยอยู่โดยทั่วๆ ไป และอาหารง่าย ๆ เช่น ผัก ฯลฯ ที่พวกพราหมณ์เคยบริโภคและความยากจนที่บังคับให้พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ด้วยทานที่มีผู้บริจาคให้แล้ว ข้าพเจ้าก็หวังว่า ท่านสุภาพบุรุษผู้เป็นมิชชันนารีคงไม่อาจจะเว้นจากความเป็นปฏิบัติที่เกิดจากความรู้สึกดูถูกพวกพราหมณ์ได้ เพราะศีลธรรมและศาสนาที่แท้ มักจะไม่สังกัดอยู่ในความมั่นคงและอำนาจ มิได้ขึ้นอยู่กับที่หรูหรา หรือปราสาทราชฐานที่ใหญ่โตรโหฐานเลย

ศาสนาอินดูไม่ด้อยกว่าคริสต์ศาสนา

รามโมหัน รอย ไม่เพียงแต่จะเข้าใจเพื่อนร่วมชาติไม่ให้เกิดความแค้นเคืองพวกมิชชันนารีเท่านั้น แต่ยังได้เข้าใจให้มี “ความสงสารต่อการที่พวกมิชชันนารีเหล่านั้นต้องตกอยู่ในความหลงผิดเพราะความงมงายอย่างตามืดตาบอด” อีกด้วย ในการที่ท่านตอบจดหมายของประชา-

คนที่กล่าวหาว่าท่านได้ทำนิติเดียนคริสต์ศาสนา รามโมहन รอย ก็มีความสงสารน้อยกว่านั้นอีก ในข้อความที่รุนแรงที่สุดที่ท่านได้ตอบเพื่อป้องกันวัฒนธรรมและศาสนาอินเดีย ท่านได้ให้เหตุผลที่ยังคงใช้อยู่ในอินเดียอย่างกว้างขวางแม้ในทุกวันนี้

(จาก *จดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือ "Bengal Hurkaru"*, ฉบับที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๖, "ฉบับภาษาอังกฤษ", หน้า ๙๐๖, ๙๐๘)

ถ้าหากโดยอาศัย "แสงแห่งพุทธิปัญญา" ที่คริสตศาสนานิกชนพูดถึงว่าเราเป็นหนี้ชาวอังกฤษแล้ว เขาก็หมายถึงการนำเอาศิลปะจักรกลที่มีประโยชน์มาใช้ ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแสดงการยอมรับและความกตัญญูของข้าพเจ้าออกมาให้ปรากฏ แต่ด้วยความเคารพต่อ "วิทยาศาสตร์ วรรณคดี" หรือ "ศาสนา" แล้ว ข้าพเจ้าไม่ยอมรับว่าเราได้ถูกวางตัวไว้ภายใต้พันธกรณีใดๆ เพราะ โดยการอ้างถึงประวัติศาสตร์ ก็อาจพิสูจน์ได้ว่า โลกได้เป็นหนี้บุญคุณต่อ "บรรพบุรุษของเรา" สำหรับรุ่งอรุณแห่งความรู้ครั้งแรกที่เกิดขึ้นในฝ่ายบูรพาทิศ และขอขอบคุณเทพแห่งปรีชาญาณ ที่เรายังมีภาษาทางปรัชญาและภาษาที่อุดมสมบูรณ์ของเราที่ทำให้เราแตกต่างจากชาติอื่นๆ ที่ไม่อาจแสดงมโนคติทางวิทยาการ หรือที่เป็นนามธรรมโดยไม่ต้องยืมภาษาต่างประเทศมาใช้ได้...

ก่อนที่ "คริสต์ศาสนิกชน" คนหนึ่งจะใช้คำพูดที่ยืดยาวด่าว่าบุคคลต่างๆ ที่ถูก "ทำทางและนิสัยแบบเอเชียทำให้ขายหน้า" นั้น เขาควรจะระลึกไว้ว่า นับหรือศาสดาพยากรณ์และสังฆราชในสมัยโบราณแทบทั้งหมดที่คริสต์ศาสนิกชนเคารพนับถือ ไม่ยกเว้นแม้แต่ตัวพระเยซู-คริสต์เจ้าผู้เป็นอวตารของพระเจ้าเป็นเจ้าของและเป็น "ผู้ตั้ง" คริสต์ศาสนาขึ้นต่างก็เป็นชาวเอเชียทั้งนั้น ดังนั้น ถ้าหากคริสต์ศาสนิกชนคิดว่าเป็นการขายหน้าที่ต้องเกิดหรืออยู่ในเอเชียละก็ เขาก็ควรใคร่ครวญถึงท่านเหล่านั้นโดยตรงดูบ้าง...

ไม่เป็นการยุติธรรมเลยที่คริสต์ศาสนิกชนจะทะเลาะกับพวกฮินดูเพราะ (คริสต์ศาสนิกชนกล่าวว่า) พวกฮินดูไม่สามารถเข้าใจความลึกซึ้งที่ประเสริฐสุดแห่งคริสต์ศาสนา (คือลัทธิคำสอนเรื่องตรีเอกานุภาพ) เพราะคริสต์ศาสนิกชนก็ไม่สามารถเข้าใจความลึกซึ้งที่ประเสริฐสุดของเราเช่นกัน และโดยเหตุที่ความลึกซึ้งทั้งสองศาสนายู่อื่นกว่าที่มนุษย์จะเข้าใจได้พอๆ กัน เราจึงไม่อาจพอใจศาสนาหนึ่งยิ่งไปกว่าอีกศาสนาหนึ่งได้

เรื่องการป้องกันสตรีฮินดู

ในจดหมายที่มีไปถึงเพื่อนชาวอเมริกันคนหนึ่ง รามโมहन รอย ได้กล่าวถึงความตั้งใจของท่านที่จะสนับสนุนหลักการด้านศีลธรรมที่พระเยซูเทศนาสอน “แม้เขาจะต้องเอาชีวิตเข้าเสี่ยงก็ตาม” รอยได้เสี่ยงชีวิตจริง ๆ ในเมื่อท่านได้ออกรณรงค์ด้วยความลำบากตรากตรำต่อต้านการปฏิบัติลัทธิประเพณี สตรี ของพวกฮินดู ซึ่งเราใจแม่ม่ายให้เผาตัวตายตามสามี ณ เชิงจิตกาธานของสามีนั่นเอง แม้จะได้รับการคุกคามจากพวกฮินดูที่มีหัวหนักไปในทางจารีตนิยม แต่ รามโมहन รอย ก็คงทำการรณรงค์จนประสบผลสำเร็จในที่สุด โดยการช่วยอังกฤษเอาชนะความสงสัยเกี่ยวกับการห้ามปฏิบัติตามประเพณีนั้นได้ เมื่อได้ทำลายฝ่ายตรงข้ามในจินตนาการโดยการอ้างถึงเจ้าอาณานิคมสกอตที่สูงส่งได้แล้ว ท่านก็ได้สรุปเรื่อง “การประชุมครั้งที่สองระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้านในเรื่องการที่แม่ม่ายเผาตัวตาย” ของท่านด้วยการวิงวอนให้พวกที่ถือหลักมนุษยธรรมวางมาตรฐานเกี่ยวกับความยุติธรรมและความเมตตา และให้มีความกรุณาต่อการป้องกันสิทธิสตรี

(จาก “ฉบับภาษาอังกฤษ”, หน้า ๓๕๙-๖๓)

ฝ่ายสนับสนุน : ในหน้า ๑๘ บรรทัด ๑๘ ข้าพเจ้าพูดถึงเหตุผลที่แท้จริงเกี่ยวกับความกระตือรือร้นของเราที่จะชักจูงหญิงม่ายให้เจริญรอยตามสามี และเพื่อความพยายามของเราที่จะเผาแม่ม่ายที่ถูกมัดด้วยเชือก นั่นคือตามธรรมชาติแล้วผู้หญิงมีความเข้าใจดีกว่าผู้ชายไม่มีการตกลงใจที่แน่นอน เชื่อถือไม่ได้ เต็มไปด้วยระคะตึกหา และปราศจากความรู้ในด้านคุณงามความดีตามศีลที่ระบุอยู่ในคาสตร์ เมื่อสามีถึงแก่กรรมแล้ว สตรีจะแต่งงานเป็นครั้งที่สองไม่ได้ และดังนั้นย่อมหมดความสุขสำราญทางโลกียวิสัยทั้งปวงในทันที เพราะฉะนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าสำหรับแม่ม่ายผู้เคราะห์ร้ายเหล่านี้ ความตายยังน่าอภิรมย์ยิ่งกว่าการมีชีวิตอยู่เสียอีก เพราะความยากลำบากที่ยิ่งใหญ่ที่แม่ม่ายอาจประสบโดยการดำรงชีวิตบริสุทธิ์แบบนักบวชตามที่พรรณนาไว้ในคาสตร์นั้นย่อมมองเห็นได้ชัดอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าหากแม่ม่ายทั้งหลายไม่เผาตัวตายตามสามี ก็อาจเป็นไปได้ที่นางอาจมีความผิดเพราะการกระทำเช่นนั้นซึ่งอาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ญาติพี่น้องทั้งทางฝ่ายบิดาและมารดาและญาติพี่น้องของฝ่ายสามี ในสถานการณ์เช่นนี้ เราขอเตือนหญิงม่ายทั้งหลายเหล่านั้นไว้เสียแต่เนิ่น ๆ ในเรื่องความคิดเกี่ยวกับการเผาตัวตายตามสามี โดยมีความเชื่อมั่นว่าจะได้เสวยสุขร่วมกันในสรวงสวรรค์ เช่นเดียวกับที่หญิงจะให้ญาติของตนมีความสุขทั้งโดยกำเนิดและการแต่งงาน และเพื่อชื่อเสียงในโลกนี้ เพราะเหตุนี้เองที่แม่ม่ายเป็นจำนวนมากเมื่อสามีถึงแก่กรรมจึงปรารถนาที่จะตายตามสามีไปอย่างเหลือเกิน แต่

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๖๑๕

เพื่อที่จะไม่ให้พวกนางมีโอกาสนี้ออกจากไฟที่กำลังไหม้ลามเลียอยู่ ในเวลาเผาก็ต้องเอา เชือกผูกพวกนางไว้ให้มันคงเสียก่อน

ฝ่ายคาน : เหตุผลที่ท่านแสดงเกี่ยวกับการเผาแม่ม่ายทั้งเป็นนั้น ความจริงเป็นเหตุผลของท่านเอง ดังที่เราเข้าใจเป็นอย่างดีแต่ว่าความผิดที่ท่านยกให้เป็นของสตรีนั้นโดยธรรมชาติแล้วมิได้มีอยู่ในธรรมเนียมของพวกนางเลย เพราะฉะนั้นดูออกจะเป็นอาชญากรรมที่ใหญ่หลวงที่จะประณามเพศนั้นให้ถึงตายเพียงเพื่อเป็นการป้องกันไว้ก่อน โดยการให้เหตุผลในเรื่องความประพฤติที่ไม่เหมาะสมทุกอย่างให้พวกเธอฟัง ท่านก็ได้ประสบผลสำเร็จในการชักจูงประชาคมอินเดียให้ปฏิบัติต่อพวกเธอดุจเป็นสัตว์ที่น่ารังเกียจและร้ายกาจ ดังนั้น พวกเธอจึงสมควรที่จะได้รับความทุกข์ตลอดไป เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอให้ข้อสังเกตในเรื่องนี้สักสองสามข้อ โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สตรีมีความเข้มแข็งและพลังทางด้านร่างกายด้อยกว่าบุรุษ ดังนั้น ประชาคมส่วนที่เป็นเพศชายจึงถือโอกาสที่ฝ่ายหญิงมีร่างกายอ่อนแอปฏิเสธคุณค่าความดีที่ประเสริฐ ๆ ที่สตรีทั้งหลายพึงมีพึงได้ตามธรรมชาติ แล้วภายหลังก็มักจะพูดว่าตามธรรมชาติแล้วสตรีไม่มีวิสัยสามารถที่จะมีคุณงามความดีอะไรเลย แต่ถ้านักเรานำเอาเรื่องนี้มาพิจารณาให้ดีแล้วก็อาจทำให้เราค้นหาความจริงได้โดยง่ายว่าการที่เราให้ร้ายเธอเช่นนั้นยุติธรรมแล้วหรือ โดยเหตุที่ในด้านความเข้าใจแล้วเธอมีความด้อยกว่าจริง แล้วเมื่อไรเล่าที่ท่านจะให้เธอมีโอกาสแสดงวิสัยสามารถตามธรรมชาติของเธอบ้าง? ท่านจะมากล่าวโทษเธอว่าต้องการความเข้าใจอย่างไรกัน? ถ้ามองจากที่ได้สั่งสอนในเรื่องความรู้และปรัชญาแล้ว บุคคลยังไม่อาจเข้าใจหรือทรงจำสิ่งที่ครูบาอาจารย์สอนไว้ได้ เราอาจพิจารณาว่าเขาเป็นคนไม่มีความสามารถได้ แต่โดยเหตุที่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วท่านก็ดักไม่ให้สตรีได้ศึกษาและมีความรู้ เมื่อว่าโดยธรรมแล้วท่านจึงไม่อาจประณามเธอว่าด้อยต่ำได้เลย ตรงข้าม ลีลาวตี ราชานุมิตี (ชายาของเจ้าชายแห่งกูมาต : Kumat) และภริยาของกาลิทาส นับว่าเป็นสตรีที่มีชื่อเสียงในด้านความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ โดยตลอด ยิ่งกว่านั้น ในพุทธทวารณยกอุปัชฌาย์แห่งยสุรเวท ก็มีกล่าวไว้อย่างแจ่มชัดว่า ยัชญวักยได้บอกความรู้ที่พัวพันเกี่ยวกับธรรมชาติที่ยากที่สุดให้แก่ภรรยาของท่านชื่อไมตรียะ ซึ่งเป็นผู้สามารถที่จะติดตามและบรรลุถึงความรู้นั้นได้อย่างสมบูรณ์!

ประการที่สอง ท่านกล่าวหาว่าสตรีทั้งหลายมีความต้องการการตัดสินใจซึ่งทำให้ข้าพเจ้าประหลาดใจเป็นอย่างมาก เพราะเราอยู่ตลอดเวลาว่าในประเทศที่ด่าว่าความตายทำให้ผู้ชายชนพองสยองเกล้านั้น พวกผู้หญิงที่มีจิตใจมั่นคงได้เฝ้าตัวตายพร้อมกับศพของสามี แล้วท่านยังจะกล่าวหาผู้หญิงว่าบกพร่องในเรื่องการตัดสินใจอีกหรือ

ประการที่สาม เมื่อพูดถึงเรื่องความที่สตรีเป็นคนที่เชื่อถือได้แล้ว ก็ขอให้เราดูความประพฤติของทั้งสองเพศสักหน่อยเถิด แล้วจะทำให้เราแน่ใจได้ว่าเพศไหนที่มีความผิดในฐานะที่ทรยศต่อเพื่อนฝูง ถ้าหากเราระบุตัวสตรีเช่นนั้นในแต่ละหมู่บ้านหรือเมืองที่ถูกผู้ชายหลอกหลวงแล้ว และผู้ชายที่ถูกผู้หญิงหลอกหลวงแล้ว เราก็จะพอสันนิษฐานได้ว่า จำนวนสตรีที่ถูกผู้ชายหลอกหลวงมีมากกว่าผู้ชายที่ถูกผู้หญิงหลอกหลวงถึงสิบเท่า โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว พวกผู้ชายเป็นผู้อ่านออกเขียนได้ และจัดการธุรกิจสาธารณะได้ ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้เขาประกาศความผิดเช่นนั้นว่า ฝ่ายสตรีเป็นฝ่ายกระทำเป็นครั้งคราว แต่ไม่เคยถือการประทุษร้าย ๆ ที่ผู้ชายปฏิบัติต่อสตรีว่าเป็นอาชญากรรมเลย เราจะต้องยอมรับว่าสตรีจะต้องมีความผิดอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาคนอื่น ๆ ว่าปราศจากการติสองหน้าอย่างที่ตัวเองมีพอ ๆ กัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้สตรีมีความไว้วางใจในตัวเขาอย่างเต็มที่ ซึ่งจะเป็นเหตุให้สตรีเหล่านั้นต้องประสบทุกข์อย่างใหญ่หลวง จนถึงขนาดบางคนถูกแนะนำผิด ๆ ให้ทำตนให้ได้รับทุกข์เวทนาด้วยการเผาตัวเองถึงตาย

ประการที่สี่ เมื่อเพ่งถึงการที่สตรีเป็นเพศที่เต็มไปด้วยต้นเหตุนานาคแล้ว ข้อนี้ก็อาจพิจารณาตัดสินได้โดยอาศัยประเพณีการแต่งงานของแต่ละเพศ เพราะผู้ชายคนหนึ่งอาจแต่งงานกับสตรี ๒ หรือ ๓ คน บางทีมีภรรยาได้ถึงสิบคนหรือมากกว่าสิบคนก็มี ส่วนสตรีผู้แต่งงานมีสามีเพียงคนเดียว เมื่อสามีตาย ก็ปรารถนาจะติดตามสามีไปโดยสละความสุขทางโลกีย์ทั่วปวง หรือมิฉะนั้นก็ดำรงชีวิตด้วยการทรมานกายแบบนักรบวช

ประการที่ห้า การกล่าวหาสตรีว่าต้องการความรู้ที่เป็นบุญเป็นกุศลก็นับว่าไม่ยุติธรรมเช่นกัน จงสังเกตดูว่าความทุกข์อะไร การดูหมิ่นดูแคลนอะไร ความรู้สึกถูกกดอะไร และความยากลำบากอะไร ที่สามารถทำให้คุณความดีของเธอทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่ได้ มีพวกพราหมณ์กูลิน (Koolen หรือ Kulin : พวกผู้ดีในหมู่วรรณะย่อยของพราหมณ์ในแคว้นเบงกอล พวกผู้ชายกูลินเป็นพวกที่ผู้หญิงหมายช่องเอาเป็นสามีกันมาก) มากเท่าใดที่มีภรรยาถึง ๑๐ หรือ ๑๕ คน เพราะสตรีเหล่านั้นเห็นแก่เงิน และพวกกูลินเป็นจำนวนมากพอวันแต่งงานผ่านพ้นไปแล้ว ก็ไม่เห็นหน้าค่าตาอีกเลย และในชั่วชีวิตหนึ่งจะไปหาภรรยาคคนอื่น ๆ ก็เพียง ๓ หรือ ๔ ครั้งเท่านั้น ยังมีอีก ในหมู่สตรีเหล่านั้น ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เห็นหรือไม่ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำจุนใดๆ จากสามี สตรีเหล่านั้นทั้ง ๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่โดยอาศัยบิดาหรือพี่ชายและได้รับความลำบากเดือดร้อนมาก ก็ยังคงรักษาคุณธรรมของตนไว้ได้ และเมื่อพวกพราหมณ์หรือคนเผ่าอื่นนำภรรยามาอยู่กับสตรีเหล่านั้น สตรีทั้งหลายจะไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อนเสียหรือ? ในตอนแต่งงาน ภรรยาได้รับการรับรองว่าเป็นครั้งหนึ่งของสามี แต่เมื่อแต่งงานแล้ว สามีของเธอก็ปฏิบัติต่อเธอเลวร้ายกว่า

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๖๑๗

ปฏิบัติต่อเดรัจฉานเสียอีก เพราะพวกสตรีจะถูกใช้ให้ทำงานดุจเป็นทาสในเรือนเบี้ย เช่น ในตอนที่เธอต้องทำความสะอาดสถานที่ที่ทุกเวลาเข้าดูไม่ว่าจะหนาวหรือมีฝนตกก็ตาม ต้องขัดถ้วยชาม ต้องล้างพื้น ต้องทำอาหารทั้งเวลากลางวันกลางคืน ต้องเตรียมและยกอาหารมาให้สามี บิดา และ แม่ผัว พี่สะใภ้ พี่เขย มิตรสหายและผู้ที่เป็นตอทั้งหลาย (เพราะในหมู่ฮินดูนั้น พวกญาติพี่น้องมักจะปลูกบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆ กันมากยิ่งขึ้นกว่าคนอื่น ๆ และเพราะเหตุนี้จึงทำให้พวกฮินดูทะเลาะวิวาทกันในหมู่เพราะธุรกิจทางโลกๆ มากกว่าคนอื่น ๆ ด้วย) ถ้าหากในการเตรียมและการยกอาหารมาให้นั้น เธอทำอะไรบกพร่องแม้เพียงเล็กน้อย คำตำหนิติเตียนอะไรเล่าที่เธอจะไม่ได้รับจากสามี แม่ผัว และน้องชายของสามี? หลังจากที่พวกผู้ชายในครอบครัวอึดอัดสำราญแล้ว และพวกผู้หญิงจึงจะได้บริโภคอาหารที่เหลือ ไม่ว่าจะปริมาณเพียงพอกแก่ความต้องการหรือไม่ก็ตาม ในที่ที่พวกพรหมณ์หรือกะยัสตุ (กะยัสตุ หรือกายัสตะ เป็นพวกเสมียนในแคว้นเบงกอลมีความสำคัญเป็นที่สองรองจากพวกพรหมณ์) ไม่มั่งคั่งนัก พวกสตรีก็จะได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่เลี้ยงวัว และเตรียมเอามูลโคมาผสมทำเชื้อเพลิง ในตอนบ่ายพวกเธอก็จะต้องไปตักน้ำจากแม่น้ำหรือสระ และตอนกลางคืน ก็ต้องทำหน้าที่เป็นคนใช้ปูที่หลับปัดที่นอนอีกด้วย ในกรณีที่สตรีบกพร่องหรือละเลยในการปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้น พวกเธอจะได้รับการปฏิบัติทารุณถึงขั้นอันตรายเลยทีเดียว ถ้าหากสามีอยากได้ทรัพย์สินเงินทอง เขาก็จะสั่งเสพความเสน่ห์ในทางทุจริตทั้งๆ ที่เธอรู้ทุกอย่างเต็มอกและเกือบจะอยู่ในสายตาของเธอและจะไม่ไปให้ความสุขแก่เธอเลย แต่บางทีก็ไปหาเดือนละครึ่ง ทรายเท่าที่สามีอยากจนเธอก็ยอมจะได้รับความเดือดร้อนนานาประการ และเมื่อสามีรุ่มรวยขึ้นมา เธอก็มักจะต้องออกหักทั้งๆ ที่มีความทุกข์และความเดือดร้อนอย่างนี้ แต่เพราะคุณความดีของเธอเองที่ทำให้เธอสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ในที่ที่สามีเอากรรยาสองหรือสามคนมาอยู่ร่วมกัน ภรรยาเหล่านั้นมักจะได้รับความทุกข์ทรมานและการทะเลาะวิวาทกันอยู่ตลอดเวลา แม้ในสถานการณ์ที่ต้องทุกข์โศกนี้ สตรีทั้งหลายก็ยังมีชีวิตอยู่ได้โดยอาศัยคุณธรรม บางทีสามีหลงใหลภรรยาคนใดคนหนึ่งก็ปฏิบัติอย่างทารุณโหดร้ายต่อภรรยาอีกคนหนึ่งก็มี ในหมู่ชนชั้นต่ำ และแม้แต่ในหมู่ชนชั้นสูงกว่านั้น หน้อย แต่มีได้สร้างสรรคกับสังคมที่ดี ภรรยาที่ประพฤติผิดแม้เพียงเล็กน้อย หรือเพียงแค่ถูกสงสัยว่าประพฤติไม่ดีไม่งามเท่านั้นก็จะถูกลงโทษเขียนตีดุจเป็นขโมยโจรทีเดียว การคำนึงถึงคุณธรรมและชื่อเสียงของตนโดยทั่วๆ ไป ทำให้สตรีทั้งหลายอภัยให้แม้ต่อการปฏิบัติที่ทารุณ เช่นนี้ ถ้าหากภรรยาอดทนต่อการปฏิบัติที่ทารุณเช่นนี้ไม่ได้แล้วออกจากบ้านสามีแยกไปอยู่ต่างหากละก็ อิทธิพลของสามีพร้อมกับเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจโดยทั่วๆ ไปก็นับเพียงพอที่จะนำเธอมาอยู่กับสามีได้อีก และเมื่อสามีต้องการแก้แค้นที่ภรรยาหนีเขาไป เขาก็จะมีข้ออ้างต่างๆ ที่จะ

ทรมานเธอโดยวิธีต่าง ๆ และบางทีก็ทรมานเธอจนถึงตายก็มี เหล่านี้คือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทุกเมื่อเชียววัน และใครจะปฏิเสธมิได้เลย สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าเศร้าสลดใจก็คือว่า เมื่อเห็นสตรีต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น เช่น มีความทุกข์ความเดือดร้อนไปเสียทุกอย่าง ท่านจะรู้สึกสงสารเธอ คิดจะช่วยให้เธอพ้นจากการถูกผูกมัดและเฆี่ยนตีเป็นบ้างเขียนหรือ

เสรีภาพในการพิมพ์

ใน พ.ศ. ๒๓๖๖ บริษัทอีสต์อินเดีย ได้ประกาศคำสั่งเข้มงวดกวดขันในเรื่องเสรีภาพการพิมพ์ โดยให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับไปจดทะเบียนตามที่รัฐบาลได้ออกกฎหมายบังคับใช้รวมโมหัน รอย ได้โต้ตอบด้วยการเขียนบันทึกความทรงจำไปยังผู้ว่าราชการใหญ่ในนามของประชาคมชาวอินเดีย ซึ่งในบันทึกนั้นท่านได้โต้แย้งว่าความจงรักภักดีของพวกท่านอยู่ที่การได้ชื่นชมยินดีต่อเสรีภาพเหล่านั้นซึ่งสอดคล้องต้องกันกับกฎข้อบังคับของบริติชสืบไป ซึ่งบันทึกความทรงจำนี้ได้เป็นการให้เหตุผลที่ต่อมานักขัตินิยมชาวอินเดียเป็นจำนวนมากได้นำมากล่าวซ้ำ ๆ อีก

(จาก "ฉบับภาษาอังกฤษ", หน้า ๔๔๑-๔๔๓)

หลังจากที่กฎข้อบังคับและคำสั่งนี้ได้ถูกนำมาประกาศบังคับใช้แล้ว พวกที่มีความทรงจำดีทั้งหลายของท่านต่างก็มีความเสียใจอย่างสุดซึ่งที่สังเกตเห็นว่าการระงับใช้กฎข้อบังคับและคำสั่งอย่างสิ้นเชิงจะทำให้ความรู้แพร่หลาย และจะทำให้การทำความเข้าใจให้ดีขึ้นดำเนินต่อไป จะโดยการแปลจากภาษาของผู้แต่งเรียนของตะวันออกเป็นภาษาพื้นเมืองของประเทศนี้ หรือโดยการทำให้พุทธบัญญัติทางด้านวรรณกรรมที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศหมุนเวียนแพร่หลายก็ตาม และสาเหตุเดียวกันนี้ก็ทำให้ชาวพื้นเมืองเหล่านั้นซึ่งมีความเข้าใจในกฎหมายและประเพณีของชาติบริติชไม่มีโอกาสเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองที่บริติชสถาปนาไว้ อย่างน่าชื่นชมให้พวกเพื่อนร่วมชาติเข้าใจ และกีดกันไม่ให้พวกนั้นเผยแพร่ความวิเศษแห่งวิธีการต่าง ๆ ที่พวกเขานำมาใช้เพื่อการบริหารเกี่ยวกับความยุติธรรมอย่างเคร่งครัดและแบบไม่มีความลำเอียง ความชั่วอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญพอ ๆ กันในสายตาของผู้ปกครองบ้านเมืองที่ยุติธรรม ก็คือว่า มันจะทำให้ชาวพื้นเมืองหมดโอกาสที่จะใช้การปกครองที่ตนคุ้นเคยกับความบกพร่องและความอยุติธรรมของพวกเจ้านายที่ฝ่ายบริหารในส่วนต่าง ๆ ของประเทศอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้ด้วย และจะทำให้ชาวพื้นเมืองหมดโอกาสที่จะติดต่อให้พระมหากษัตริย์ในอังกฤษและสภาที่ปรึกษาของพระองค์ทราบถึงภาวะที่แท้จริงแห่งทวยราษฎร์ผู้จงรักภักดีต่อพระองค์ซึ่งอยู่ในดินแดนที่ห่างไกล

เปิดอินเดียนต้อนรับตะวันตก

๖๑๙

และการปฏิบัติที่พวกเขาได้รับจากรัฐบาลท้องถิ่นอย่างจริงจังและด้วยความซื่อสัตย์ เพราะในอนาคตข่าวสารเช่นนั้นจะไม่มีโอกาสมาถึงอังกฤษดังที่เคยเป็นมาแล้ว ไม่ว่าจะโดยการแปลจากภาษาพื้นเมืองที่สอดแทรกอยู่ในหนังสือพิมพ์อังกฤษที่ตีพิมพ์ที่นี่แล้วส่งไปยุโรป หรือจะโดยอาศัยหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษที่ชาวพื้นเมืองเองมีความตั้งใจจะจัดทำขึ้นมาก่อนที่จะมีการเสนอใช้กฎข้อบังคับและคำสั่งนี้

หลังจากที่ชาวอินเดียนถูกตัดสินคดีที่มีค่ามากที่สุดอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นสิทธิที่พวกเขาได้รับมาอย่างเสรีนับตั้งแต่อังกฤษได้มีอำนาจเหนืออินเดียนแล้วลงอย่างจับพล้น และซึ่งเป็นสิทธิที่พวกเขามีได้ถูกกล่าวหาและใคร ๆ ไม่อาจกล่าวหาว่าเขาเอาไปใช้ในทางที่ผิด ๆ ได้แล้ว ประชาชนชาวกลักตาคังจะไม่มีโอกาสที่จะอ้างเหตุผลอันสมควรในการที่จะคอยฟังไปว่านับว่าเป็นโชคดียของเขาก่อนที่พระผู้เป็นเจ้าทรงเอาเขามาไว้ภายใต้การคุ้มครองของชาติบริติชทั้งหมด หรือว่ากษัตริย์อังกฤษและสมาชิกสภาขุนนาง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของอังกฤษก็เป็นผู้แทนของพวกเขา และว่าพวกเขามีความชื่นชมยินดีในเอกสิทธิ์ทางด้านพลเรือนและทางศาสนาเช่นเดียวกับชาวอังกฤษทุกคนในอังกฤษได้รับฉะนั้น

พวกที่มีควมหวังจำดีทั้งหลายของพระองค์ได้ถูกชักจูงว่ารัฐบาลอังกฤษมิได้ถูกกำหนดให้เอาหลักเกณฑ์ทางการเมืองดังที่เจ้าชายชาวเอเชียนิยมนำมาใช้บ่อย ๆ ที่ว่า ยิ่งประชาชนถูกกักขังไว้ในที่มีตมมากเท่าใด ผู้ปกครองบ้านเมืองก็จะได้รับผลประโยชน์จากบุคคลเหล่านั้นมากเท่านั้น โดยเหตุที่เมื่ออ้างถึงประวัติศาสตร์แล้วก็จะพบว่านี่เป็นเพียงนโยบายที่มองการณ์ใกล้ ซึ่งมีได้ตอบวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ได้อย่างเด็ดขาดเลย ตรงข้าม จูจะพิสูจน์ให้เห็นความไร้ประโยชน์มากกว่า เพราะเราพบว่าบ่อยทีเดียวที่ประชาชนที่โง่ ๆ เมื่อมีโอกาสก็จะปฏิบัติต่อผู้ปกครองบ้านเมืองบ้าง แล้วผลที่ติดตามมาก็คือการกระทำที่ป่าเถื่อนและทารุณโหดร้ายทุกชนิด โดยเหตุที่ตามธรรมดาประชาชนทั่ว ๆ ไปมีความโน้มเอียงไปในทางที่สันติและความเป็นอยู่ง่าย ๆ ดังนั้น เมื่อเขาได้รับรัฐบาลที่ดีที่ทำให้เขาได้รับความยุติธรรม และการปฏิบัติอย่างเสรีแล้วก็จะต้องขอบอกขอบใจรัฐบาลยิ่งขึ้นอย่างได้ส่วนสัด ดูดั่งว่าพวกเขากลายเป็นผู้รู้แจ้งขึ้นมานั้น และประชาชนส่วนใหญ่ก็จะได้รับการสั่งสอนให้พอใจในคุณค่าแห่งความสุขต่าง ๆ ที่พวกเขาชื่นชมอยู่ในความปกครองของอังกฤษ

ผู้ปกครองที่ดีทุกคนซึ่งตระหนักถึงความไม่สมบูรณ์แห่งธรรมชาติของมนุษย์ และการเคารพนบต่อผู้ปกครองโลกเป็นนิรันดร์จะต้องรำลึกถึงการที่อาจมีผิดพลาดได้ในเรื่องการจัดธุรกิจของจักรวรรดิที่กว้างใหญ่ไพศาล และเพราะฉะนั้น เขาจะกระตือรือร้นที่จะทำให

ปัจเจกชนทุกคนมีวิธีการที่พร้อมที่สุดที่จะทำให้เขาสังเกตเห็นสิ่งใด ๆ ก็ตามที่อาจต้องให้เขายื่นมือเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเพื่อที่จะทำให้เรื่องที่สำคัญนี้สำเร็จ เสรีภาพในการพิมพ์ที่ไม่มีขอบเขตจำกัดนับว่าเป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่จะนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และถ้าหากมีผู้นำเอาเสรีภาพนี้ไปใช้ในทางที่ผิด กฎหมายบ้านเมืองที่ตราไว้ก็มีอำนาจเพียงพอที่จะลงโทษบุคคลเหล่านั้นที่อาจพบว่ามีความผิดเกี่ยวกับความบิดเบือนหรือใส่ความเรื่องการประพฤติ และลักษณะของการปกครองที่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายฉบับเดียวกันนั้นเองที่ปัจเจกชนจะต้องพึงพาอาศัยเพื่อคุ้มครองชื่อเสียงและเกียรติคุณของตน

พวกผู้มีความทรงจำดีทั้งหลายของพระองค์ขอสรุปโดยขอรับรองให้พระองค์ทรงนำเอาบันทึกความทรงจำนี้ไปพิจารณาด้วยความเมตตากรุณาด้วย และหวังว่าพระองค์คงไม่เต็มพระทัยตรากฎข้อบังคับและคำสั่งดังกล่าวข้างต้นเป็นแน่ ทั้งนี้ก็เพื่ออนุญาตให้ชาวพื้นเมืองของประเทศนี้มีสิทธิและเอกสิทธิ์ที่ตัวเขาและบิดาของเขาเคยชื่นชมยินดีภายใต้ความอุปถัมภ์ของชาติอังกฤษ ซึ่งความเมตตากรุณาและความไว้วางใจของชาติอังกฤษนี้เองที่พวกเขาไม่เคยเห็นว่าทำอะไรผิดเลย

อนาคตของอินเดีย

รามโมहन รอย ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างมากพยายามถึงการเกิดลัทธิชาตินิยมของอินเดียไว้ในจดหมายฉบับ พ.ศ. ๒๓๗๑ ที่ท่านเขียนไปถึงเพื่อนชาวอังกฤษ พร้อมกันนั้น ท่านก็ระบุว่า โดยอาศัยรัฐบาลที่มีหูตาสว้างและเป็นประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนับกับบริเตนยังยืนสืบไปเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

(จาก หนังสือฉบับภาษาอังกฤษ, หน้า xxiii)

ขอให้เราลองสันนิษฐานดูว่าระยะเวลาหนึ่งร้อยปีนับตั้งแต่ชาวพื้นเมืองมีฐานะสูงขึ้น เพราะการได้ติดต่อกับชาวยุโรปเป็นประจำและได้รับความรู้ทั่วไปและทางการเมืองรวมทั้งศิลปะและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่นั้นจะเป็นไปได้ไหมที่ว่าพวกเขาจะไม่มีเจตนารมณ์และแนวโน้มไปในทางที่จะต่อต้านมาตรการใด ๆ ที่ไม่ยุติธรรม และเป็นไปในทำนองกดขี่ที่ทำให้พวกเขาต่ำต้อยลงในวงสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ? เราไม่ควรละเลยในข้อที่ว่า การที่ฐานะของอินเดียแตกต่างจากฐานะของไอร์แลนด์มากนั้นได้ให้ทิศทางใด ๆ ที่กองทัพเรืออังกฤษอาจนำกองทหารไปได้ในทันทีทันใดเพื่อบุกเข้าไปในทิศทางหนึ่งทิศทางใดตามประสงค์ และประสบผลสำเร็จในการปราบปราม

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๖๒๑

ความพยายามทุก ๆ อย่างของพวกเขาที่มีเจตนารมณ์ที่ดีอยู่ ถ้าอินเดียมีส่วนร่วมหนึ่งในสี่แห่ง ความรู้และพลังงานของประเทศนั้นละก็ อินเดียก็อาจพิสูจน์จากสถานการณ์ที่อยู่ห่างไกลความ มั่งคั่งและความมีประชากรมากมายว่าตนเป็นประเทศที่มีประโยชน์ในฐานะที่เป็นแคว้นแคว้นที่ สมควรใจในฐานะเป็นพันธมิตรของจักรวรรดิบริติช หรือเป็นแคว้นแคว้นที่เต็มไปด้วยอันตรายและ นำรำคาญในฐานะเป็นข้าศึกที่บึกบึนแน่

พร้อมกับพวกที่ดูเหมือนจะลำเอียงเข้าข้างการปกครองของอังกฤษ โดยหวังผล ประโยชน์ในอนาคตที่จะเกิดเนื่องมาจากความเกี่ยวข้องกันนั้น ข้าพเจ้าก็จำเป็นต้องแสดงความ เสียใจอย่างสุดซึ้งในเมื่อเห็นการกระทำและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่รัฐบาลประกาศใช้ โดยมีได้ปรึกษาหารือหรือเข้าใจความรู้สึกของชาวอินเดียที่อยู่ในบังคับ และโดยมิได้พิจารณาว่า ประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากการปกครองและได้รับการสังสรรค์กับชาติที่เจริญผู้ประกาศสนับสนุนเสรีภาพและผู้ส่งเสริมความรู้มากกว่ากึ่งศตวรรษเลย

การตัดสินใจนำเอาการศึกษาแบบอังกฤษเข้ามาใช้

ไม่มีภาระที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของบริติชครั้งใดที่จะมีอิทธิพลยั่งยืนต่อวิวัฒนาการ แห่งความคิดของชาวอินเดียสมัยใหม่มากเท่าการตัดสินใจเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๔ ในการที่ใช้ทุนของ รัฐบาลสนับสนุนการศึกษาในด้านภาษาอังกฤษ และนำเอาหลักสูตรการศึกษาที่ใช้กันอย่างแพร่ หลายในโรงเรียนต่าง ๆ ในอังกฤษมาใช้เลย การนำเอาการศึกษาระบบนี้มาใช้มีผลลัพธ์ออกมา ๒ ประการด้วยกัน คือ ประการแรกเท่ากับได้เร่งทำให้มโนคติและท่วงทำนองชีวิตแบบตะวันตก แพร่หลายอยู่ในหมู่ปัญญาชนชาวอินเดีย อีกประการหนึ่งทั้งการแทรกซึมแห่งวิถีทางและ ทักษะคิดต่างด้าวอย่างรวดเร็ว และการตีพิมพ์หนังสือคลาสสิกของฮินดูที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ ได้ทำให้เกิดขบวนการป้องกันลัทธิฮินดูหรือต้องการให้ชาวอินเดียมีโอกาสทางด้านการเมืองมาก ยิ่งขึ้น อันนับว่าเป็นขบวนการที่พวกหัวหน้านักจะเขียนพูดเป็นภาษาอังกฤษและคิดแบบอังกฤษ

บริษัทอีสต์อินเดีย ที่ได้เดือนไม่ให้เป็นแต่ต้องทำลายมูลฐานปรีมปราแห่งสังคมและ วัฒนธรรมอินเดียตั้งแต่แรก ได้ตัดสินใจเป็นผู้อุปการะในเรื่องการศึกษาภาษาเปอร์เซีย สำหรับ และสันสกฤต ตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ ๒ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๔ แล้ว ต่อมาเมื่อบริษัทนี้มีอำนาจ อย่างมากมายในอินเดีย ชาวอินเดียเป็นจำนวนมากจึงได้มีหูตาสว่างขึ้นมาว่าการทำงานกับ รัฐบาลใหม่นั้น จำจะต้องเรียนภาษาอังกฤษ ทั้ง ๆ ที่ภาษาเปอร์เซียก็ยังคงใช้เป็นภาษาทางราช- การอยู่จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ก็ตาม เมื่อมีหูตาสว่างมากขึ้น บุคคลต่าง ๆ เช่น รามโมहन รอย

ก็เห็นว่าจะได้รับผลประโยชน์อย่างมากมาย ก็โดยการติดต่อโดยตรงกับพวกที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกซึ่งการศึกษาแบบอังกฤษเท่านั้นที่จะอำนวยให้ได้ ดังนั้น พวกเขาจึงได้ออกเสียงคัดค้านนโยบายที่ล้าสมัย

คณะกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับการสอนประชาชน (Committee on Public Instruction) ออกจะฮึดฮัดต่อการที่จะมีปฏิริยาสนองความต้องการที่จะได้มีระบบการศึกษาใหม่ที่กำลังมีมากขึ้น เมื่อ โรมัส บาบินตัน มะคอเลย์ (Thomas Babington Macauley ซึ่งเพิ่งกลับมาจากอังกฤษสด ๆ ร้อน ๆ และมีอายุเพียง ๓๔ ปี) ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการคณะนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๗ คณะกรรมการก็แตกแยกออกเป็น “กลุ่มนิยมอังกฤษ” (Anglicists) กับ “กลุ่มนิยมตะวันออก” (Orientalists) อย่างช่วยไม่ได้ กลุ่มนิยมอังกฤษเห็นว่าจำเป็นจะต้องฝึกฝนข้าราชการที่มีความจงรักภักดีต่ออังกฤษให้มีความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ประจำวันในฐานะเป็นเสมียนของบริษัทได้ พวกนิยมตะวันออกเกรงว่านโยบายทำคนให้เป็นแบบตะวันตกจะทำให้พวกผู้ดีชาวอินเดียไหวตัวแล้วก่อให้เกิดการกบฏขึ้นทั่วไปทุกหนทุกแห่งได้ เมื่อเห็นว่าจำเป็นจะต้องตัดสินใจ มะคอเลย์ก็ยุติการมีคะแนนเสียงเท่ากันนี้ด้วยการออกเสียงสนับสนุนพวกนิยมอังกฤษโดยใช้ข้อเท็จจริงและอำนาจปากกาทั้งหมดที่เขาได้อยู่ ในทันทีที่ข้อเสนอของเขาได้รับการรับรองแล้ว เขาก็ทุ่มเทชีวิตให้แก่งานจัดตั้งระบบการศึกษาใหม่ทันที

การนำเอาการศึกษาแบบอังกฤษเข้ามาใช้ในอินเดียนั้น ได้มีผลทางด้านสังคมและการเมืองอย่างลึกซึ้ง ชาวอินเดียนรุ่นใหม่ ๆ ที่ได้รับการฝึกฝนในด้านภาษาและวัฒนธรรมต่างด้าวซึ่งสามารถทำตัวเป็นสื่อกลางระหว่างบริติชกับประชาชนส่วนใหญ่ได้ก็ค่อย ๆ เข้ามาแทนที่พวกผู้ดีเก่า ๆ สมาชิกของชนชั้นนี้ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเจตนารมณ์ทางโลก ๆ เกี่ยวกับการศึกษาแบบอังกฤษก็ค่อย ๆ เห็นห่างจากปรัมปราประเพณีทางศาสนาที่บรรพบุรุษของเขาได้สร้างขึ้นมา พวกนี้เมื่อทำลายระบบวรรณะและจารีตประเพณีแล้วก็หันไปรับมโนคติและมาตรฐานแห่งพฤติกรรมของตะวันตกมาใช้ สมดังที่มะคอเลย์ได้พยากรณ์ไว้คือ บุคคลเหล่านี้ “ซึ่งได้แก่ผู้ที่เป็นอินเดียโดยสายเลือดและผิว แต่มีรสนิยม ความเห็น ศีลธรรม และสติปัญญาแบบอังกฤษ” ได้นำเพื่อนร่วมชาติให้กลับมีความชื่นชมยินดีต่อภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นของอินเดีย พร้อมกันนั้นไม่ว่าพวกเขาจะไปที่ไหน พวกเขาจะช่วยเผยแพร่วิถีชีวิตและมโนคติแบบตะวันตกตามทางหลวงและตามตรอกซอกต่าง ๆ ของประเทศเสมอไป

การศึกษาแบบอังกฤษ ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายอีกอย่างหนึ่งในสิ่งแวดล้อมแบบอินเดีย โดยการใช้อย่างเดียวกันและภูมิหลังทางด้านวัฒนธรรมแบบ

เดียวกันแก่ประชาชนในส่วนต่างๆ ของอินเดีย ซึ่งเดิมแบ่งแยกกันตามความแตกต่างของภาษา ภูมิภาค และวัฒนธรรมนั้น ได้ทำให้ชาวอินเดียมีโอกาสสร้างวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เป็นแบบเดียวกับของตนเองขึ้น ปัญหาที่มีอยู่เฉพาะในเรื่องเวลาจนกว่าเงื่อนไขใหม่ๆ เกี่ยวกับเอกภาพของอินเดียทั้งปวงเหล่านี้จะทำให้เกิดแก่ความรู้สึกสำนึกตนในด้านการเมือง และแก่ลัทธิชาตินิยมของอินเดียเอง

ผลลัพธ์ที่ไม่ค่อยจะดีนักก็คือผลแห่งระบบใหม่ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิม การเอาภาษาอังกฤษมาแทนภาษาเปอร์เซียในฐานะเป็นภาษาสูงในด้านการปกครอง การทูต และวัฒนธรรม ทัวผืนแผ่นดินอินเดียนั้น ตามธรรมดาแล้วก็เป็นยาขมยากที่พวกมุสลิมจะกลืนลงได้ พวกมุสลิมที่ไม่พอใจต่อระเบียบใหม่นี้มีความโน้มเอียงไปในทางเจยเมย “ไม่พูดจาพาทิอยู่ในเดินท์” แต่พวกฮินดูพากันแห่ไปเข้าโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนของพวกมิชชันนารีเป็นจำนวนมากเกินที่จะรับได้หมด เมื่อกาลเวลาผ่านไป ช่วงว่างในด้านวัฒนธรรมระหว่างประชาคมทั้งสองก็กว้างออกไปทุกที จนกระทั่งพวกมุสลิมที่เป็นปัญญาชนตระหนักใจเป็นอย่างดีว่าชาวฮินดูที่ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษกำลังล้ำหน้าพวกตนทั้งในด้านการเมืองและการเศรษฐกิจอย่างไรก็ดี ก่อนที่พลกมุสลิมจะกระวีกระวาดขึ้นมาได้ พวกฮินดูผู้เป็นฝ่ายตรงข้ามก็ได้เริ่มภารกิจในการปรับความเชื่อถือและประเพณีเก่าๆ เพราะได้รับการศึกษาแบบอังกฤษแล้ว และยิ่งกว่านั้นยังมีความภาคภูมิใจใหม่ในวัฒนธรรมของตนเองซึ่งยากที่จะทำให้สอดคล้องต้องกันกับวัฒนธรรมของพวกมุสลิมยิ่งขึ้น

สำหรับพวกที่เป็นบัณฑิตในทั้งสองประชาคมนั้น การนำการศึกษาแบบอังกฤษเข้าไปในที่ที่สุดก็ได้ปฏิบัติความคิดแบบปรัมปราของตน และทำให้พวกเขาได้เห็นโลกใหม่ที่กล้าหาญซึ่งมีมิติเกือบหาขอบเขตมิได้ นับจากนี้ไป พวกเขาอาจปฏิเสธวัฒนธรรมตะวันตก พวกเขาอาจรับวัฒนธรรมตะวันตกอย่างไม่กลัวอันตราย หรืออาจตอบสนองการทำลายด้วยการกลับทำให้มรดกที่ได้มาแต่อดีตกลับมีชีวิตชีวาขึ้นมา และตีความหมายเสียใหม่ได้ แต่แม้พวกเขาจะมีปฏิกริยา พวกเขาก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงให้พ้นจากมรดกปัจจุบันที่บีบบังคับเขาอยู่ได้

เซอร์วิลเลียม เจนส์

ทัศนะของพวกนิยมตะวันออก

การที่รัฐบาลให้ความสนใจสนับสนุนการศึกษาภาษาเปอร์เซีย อาหรับ และสันสกฤตไว้

เป็นการชั่วคราวนั้น ได้รับการต่อต้านอย่างหวั่นผวาจากสมาชิกคณะกรรมการสั่งสอนประชาชน (Committee on Public Instruction) ซึ่งได้ศึกษาภาษาเหล่านี้และพบความรุ่มรวยของภาษาอยู่ในวรรณกรรมภาษาต่างๆ เหล่านี้มากมายพวกนิยมตะวันตกออกเหล่านี้นับว่าเป็นหนึ่งแบบอย่างของ เซอร์วิลเลียม โจนส์ (พ.ศ. ๒๒๘๙-๒๓๓๗) ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาภาษาเอเชียที่มีสมองเปรี๊ยะปราดมาก ท่านผู้นี้มาถึงกัลกัตตาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗ และได้เป็นกำลังสำคัญในอันที่จะกระตุ้นใจให้ก่อตั้งสมาคมเอเชียติก (Asiatick Society : ปัจจุบันได้แก่ Asiatic Society of Bengal) ขึ้น

คำนำหนังสือเรื่อง *ไวยากรณ์ภาษาเปอร์เซีย* ของโจนส์ ที่ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๔ ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ว่า ทำไมชาวอังกฤษจึงควรศึกษาให้เชี่ยวชาญในภาษาเปอร์เซีย ไว้อย่างจับใจจับใจมาก ต่อมา โจนส์ ก็มีโอกาสนกย่องภาษาสันสกฤต ในฐานะที่ "...มีเค้าโครงที่น่าอัศจรรย์ สมบูรณ์ยิ่งกว่าภาษากรีก อุดมสมบูรณ์ยิ่งกว่าภาษาละติน และละเอียดละไมหยดย้อยยิ่งกว่าภาษาใดๆ ทั้งสิ้น"

แม้ว่าพวกนิยมตะวันตกจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในปัญหาเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา แต่การประเมินค่ามรดกคลาสสิกของอินเดียไว้สูงมากนั้น ได้ช่วยให้ชาวอินเดียที่ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษมีความภาคภูมิใจในอดีตของตนเองซึ่งนับว่ามีความสำคัญรอบด้านในสมัยขุนภพของลัทธิฮินดู และการที่ลัทธิชาตินิยมฮินดูรุ่งโรจน์ขึ้นมาในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ มาก

(จาก ผลงานของ เซอร์วิลเลียม โจนส์, เล่ม ๕, หน้า ๑๖๕-๑๖๖, ๑๗๒-๗๔)

ภาษาเปอร์เซียเป็นภาษาที่อุดมสมบูรณ์ ไพเราะ และสละสลวย เป็นภาษาที่บรรดาเจ้าชายที่สำคัญที่สุดในราชสำนักที่เป็นผู้ดีที่สุดในหลายชั่วอายุคนแล้ว และพวกนักประวัติศาสตร์ ปรัชญาเมธี และกวี ผู้พบว่าภาษาเปอร์เซียมีวิสัยสามารถที่จะแสดงออกซึ่งอารมณ์ทั้งงดงามที่สุด และเป็นไปในทำนองสั่งสอนได้มากที่สุด ก็ได้เอาภาษาเปอร์เซียมาเขียนหนังสือไว้มากมายอย่างน่าประทับใจ

เพราะฉะนั้น จึงน่าแปลกใจมากที่การศึกษาภาษานี้ได้รับการเอาใจใส่เล็กน้อย ในเมื่อรสนิยมเพื่อการศึกษาทั่วๆ ไปและที่แพร่หลายดูเหมือนจะแพร่ไปทั่ว และว่าผลิตภัณฑ์ดีๆ ของชาติที่เจริญควรจะคงเหลืออยู่ในต้นฉบับบนหนึ่งในห้องสมุดสาธารณะของเรา โดยไม่มีผู้ที่พอออกพอใจแม้สักคนเดียวที่จะสามารถเปิดชุมทรัพย์ของตนให้เพื่อนร่วมชาติเห็นได้ และนำเอาความงามแห่งชุมทรัพย์เหล่านั้นมาเปิดเผยให้ปรากฏ แต่ถ้าหากเราพิจารณาเรื่องนี้ด้วยความตั้งอกตั้งใจ

เปิดอินเดียนต้อนรับตะวันตก

๖๒๕

ใจจริง ๆ แล้ว เราก็จะพบสาเหตุต่าง ๆ นี้ได้มาบรรจบกันก่อให้เกิดเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของวรรณคดีบุรพทิศ

บางคนไม่เคยทราบถึงลายลักษณ์ของเอเชีย และบางคนก็คงจะไม่ได้ตระหนักว่ามีสิ่งมีค่าใด ๆ อยู่ในวรรณกรรมของเอเชีย บางคนก็สร้างทำเป็นว่ามีฐานะมาก และบางคนก็โง่จริง ๆ บางคนเกลียดชาวเปอร์เซีย เพราะชาวเปอร์เซียนับถือพระมุฮัมมัด และบางคนก็เกลียดภาษาเปอร์เซียเพราะเขาไม่เข้าใจ เราทั้งปวงชอบให้อภัยและปกปิดความโง่เขลาของเราไว้ และไม่ค่อยจะยอมให้มีความวิเศษใด ๆ เหนือขอบเขตแห่งการที่พวกเราเองจะบรรลุถึงได้ คล้าย ๆ คนป่าเถื่อนที่สอนว่าพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกเพื่อพวกเขาเท่านั้น และไม่สามารถสร้างจินตนาการได้ว่าคลื่นซึ่งอยู่รอบ ๆ เกาของพวกเขานั้นได้ทั้งปะการังและไข่มุกไว้บนฝั่งอื่นใด

เหตุผลที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งในการที่ทำให้ละเลยต่อภาษาเปอร์เซีย นั่นก็คือการขาดแคลนหนังสืออย่างมากมาย ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่เราควรจะได้อ่านก่อนที่จะได้ศึกษาอย่างสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ของหนังสือเหล่านั้นเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานและหอสมุดต่าง ๆ ในยุโรป ซึ่งได้เอาหนังสือเหล่านั้นออกมาแสดงในฐานะเป็นของแปลกมากกว่าจะในฐานะเป็นแหล่งข่าวสารและดุจดั่งที่ให้เราชื่นชมลิ้มรสอันสวยสดของลักษณะที่ปรากฏบนฉากของจินตนาการที่ละเอียดความหมายของมันฉะนั้น...

โดยเหตุที่พวกเราได้ละเลยเพิกเฉยต่อวรรณคดีของเอเชียมาก และสาเหตุแห่งการละเลยนั้นก็มีความต่าง ๆ กันนี้เอง เราจึงไม่อาจหวังได้ว่าอำนาจเพียงนิดหน่อยใด ๆ จะสามารถเราใจประชาชาติต่าง ๆ ในยุโรปให้พ้นจากความไม่สนใจวรรณกรรมของเอเชียได้ และบางทีประชาชาติต่าง ๆ เหล่านั้นคงจะยินกรานในอันที่จะเกลียดชังวรรณกรรมของเอเชียต่อไป ถ้าหากเขายังไม่ถูกเครื่องกระตุ้นที่มีอำนาจที่สุดที่อาจมีอิทธิพลต่อจิตใจของมนุษย์เราใจ ความสนใจนับว่าเป็นเสมือนผู้วิเศษที่มีเวทมนต์ที่จะนำพวกเขาทั้งหมดไปไว้ในวัฏจักรเดียวกัน ความสนใจเป็นเสน่ห์ที่ทำให้ภาษาต่าง ๆ ของตะวันออกมีความสำคัญที่มั่นคงและแท้จริง โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่สักแบบหนึ่งในหลาย ๆ แบบที่ความฉลาดของมนุษย์ไม่อาจเห็นได้ล่วงหน้าและภาษาเปอร์เซียก็ได้หลังไหลเข้ามาสู่อินเดีย จักรวรรดิที่มั่งคั่งและมีชื่อเสียงเรืองนาม ซึ่งโดยอาศัยสถานะแห่งการค้าของเราที่กำลังรุ่งเรืองขึ้นมาได้กลายเป็นบ่อเกิดแห่งความมั่งคั่งที่ไม่น่าเชื่อของพวกเขาพ่อค้าจากยุโรป สาเหตุต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องนำมากล่าว ณ ที่นี้ ได้ทำให้ชาติอังกฤษเป็นชาติที่มีอำนาจแผ่ไพศาลที่สุดในอาณาจักรนั้น บริษัทอินเดียของเราได้เริ่มรับเจ้านายต่าง ๆ ของประเทศนั้นเข้ามาไว้ในความคุ้มครองของตน ซึ่งเป็นเหตุทำให้ชาวอังกฤษได้เข้าไปตั้งหลักแหล่ง

อยู่ได้เป็นชาติแรก ภารกิจที่สำคัญๆ เป็นจำนวนมากได้ดำเนินไปโดยความสงบเรียบร้อยบ้าง และโดยการทำสงครามระหว่างชาติต่างๆ เพราะความอิจฉาริษยากันบ้าง เพราะชาติต่างๆ เหล่านั้นไม่มีเครื่องมืออย่างเดียวกันที่จะนำเอาความรู้สึกของตนไปได้ คนงานของบริษัทได้รับจดหมายที่พวกเขาอ่านไม่ออก และมีความทะเยอทะยานที่จะได้รับยศที่พวกเขาไม่เข้าใจความหมายของมันเลย ได้พบว่ามีอันตรายมากทีเดียวที่จะจ้างชาวพื้นเมืองมาเป็นล่าม เพราะเป็นบุคคลที่ไว้วางใจไม่ได้ และในที่สุดก็พบว่า พวกเขานั้นแหละจะต้องศึกษาภาษาเปอร์เซียซึ่งเป็นภาษาที่บรรดาเจ้าชายอินเดียทั้งหลายใช้เขียนจดหมายเสียเอง มีบุคคลที่สามารถและมีรสนิยมสูงเพียงไม่กี่คนที่อาศัยอยู่ในเบงกอลที่ผลิตเพลินอยู่กับการอ่านวรรณคดีตะวันตก และใช้เวลาว่างให้หมดไปด้วยการอ่านโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และประวัติศาสตร์ของเปอร์เซีย แต่ในทุกๆ หน้า พวกเขาก็ได้พบเหตุผลที่ทำให้ต้องเสียใจเพราะเหตุที่เขาไม่รู้ภาษาอาหรับ เพราะการไม่รู้ภาษาอาหรับนี้แหละ ที่ทำให้ความรู้ของเขาอยู่ในวงจำกัดและไม่สมบูรณ์แบบ บางทีบัดนี้เราจะต้องศึกษาภาษาของชาวเอเชียด้วยความกระตือรือร้นอย่างผิดปรกติธรรมดาสักหน่อย เราทราบดีว่าภาษาเอเชียเป็นภาษาที่มีประโยชน์มาก และในไม่ช้าเราก็จะพบว่าเป็นภาษาที่ให้ความรู้และให้ความเพลิดเพลินยิ่ง ดันฉบับที่มีค่ามากที่สุดที่ทำให้ห้องสมุดสาธารณะของเขารุ่มรวยขึ้นมากจะได้นำมาตีพิมพ์อย่างงดงามในอีกสองสามปีข้างหน้า เราก็จะรู้เกี่ยวกับกิริยามารยาท และความรู้สึกของประชาชนฝ่ายบูรพทิศสมบูรณ์ขึ้น และขอบเขตแห่งความรู้ของเราก็จะไม่ขยายออกไปน้อยกว่าขอบเขตแห่งจักรวรรดิของเรา

รามโมहन รอย

จดหมายเรื่องการศึกษา

เมื่อรามโมहन รอย ได้ใช้เงินส่วนตัวตั้งโรงเรียนขึ้นมาหลายแห่งที่ผู้คนหนุ่มๆ สามารถได้รับการศึกษาแบบยุโรปที่ดีที่สุดและสมัยใหม่ที่สุดโดยอาศัยภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง แล้วเขาก็ต้องตกตะลึงจริงๆ ในเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๖ รัฐบาลได้ตัดสินใจตั้งและให้การสนับสนุนวิทยาลัยแห่งใหม่เพื่อการศึกษาภาษาสันสกฤตขึ้น จดหมายของเขาที่คัดค้านโครงการที่แสดงให้เห็นว่าเขาต้อนรับการนำเอาการศึกษาแบบตะวันตกมาให้เพื่อนร่วมชาติเขาอย่างเต็มอกเต็มใจเพียงใด ชาวอังกฤษที่ติเตียนที่เขาเขียนจดหมายร้องเรียนไปถึง และข้อเท็จจริงที่ว่า รอยเป็นตัวแทนประชาคมฮินดูส่วนที่ก้าวหน้าที่สุด ได้ทำให้พวกนิยมอังกฤษในคณะกรรมการเกี่ยวกับการสั่งสอนประชาชน มีอาวุธที่ทรงอำนาจเพียงพอที่จะต่อสู้กับพวกนิยมตะวันตก

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๖๒๗

(จาก ผลงานฉบับภาษาอังกฤษ, หน้า ๔๗๑-๗๔)

ขอประทานกราบเรียน ฯพณฯ ลอร์ดฮัมเฟิร์ลด์ ข้าหลวงใหญ่ในสภาที่เคารพอย่างสูง

ในฐานะที่เป็นประชาชนชาวอินเดีย พวกข้าพเจ้าทั้งหลายรู้สึกเล็งเลใจที่จะเสนอหน้ากราบเรียนมาให้รัฐบาลได้สังเกตถึงความรู้สึกของชาวอินเดียที่แสดงออกมาในเรื่องมาตรการใด ๆ ที่เกี่ยวกับประชาชนบ้าง ได้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเมื่อความสงบคงจะกำลังนำเอาความรู้สึกที่น่าเคารพนี้ไปสู่ความรู้สึกที่น่าตำหนิอย่างสิ้นเหลือ บรรดาผู้ปกครองอินเดียในปัจจุบันที่มาจากที่ห่างไกลหลายพันไมล์ เพื่อมาปกครองประชาชนที่มีภาษา วรรณคดี กิริยามารยาท จารีต ประเพณี และมโนคติเกือบจะใหม่และแปลกสำหรับพวกเขาอย่างสิ้นเชิงนั้น ไม่อาจทำตัวให้คุ้นกับเหตุการณ์ที่แท้จริงอย่างสนิทสนมได้ง่าย ๆ เช่นเดียวกับชาวพื้นเมืองเลย เพราะฉะนั้นเราควรมีความผิดต่อการทอดทิ้งหน้าที่อย่างมาก และก็จะทำให้ผู้ปกครองบ้านเมืองได้หลักฐานที่จะฟ้องร้องในเรื่องที่พวกเรามีความเชื่อซาที่พวกเรามีความละเอียดต่อการที่จะให้ชาวคราวที่ถูกต้องซึ่งจะทำให้พวกเขาสามารถสร้างและนำเอามาตรการต่าง ๆ ที่คำนวณแล้วว่าจะมีคุณประโยชน์ต่อบ้านเมืองมาใช้ ในโอกาสที่สำคัญ ๆ อย่างในปัจจุบันนี้ และดังนั้น โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์แบบท้องถิ่นของเรา เราจึงประกาศความตั้งใจของเราเพื่อทำให้สถานการณ์ดีขึ้น

การตั้งโรงเรียนสันสกฤตขึ้นใหม่ในเมืองกัลกัตตานั้น ย่อมทำให้เห็นประจักษ์ถึงความปรารถนาอย่างแรงกล้าของรัฐบาลในอันที่จะทำให้ชาวพื้นเมืองของอินเดียมีการศึกษาดีขึ้น ซึ่งพวกเขาจะต้องสำนึกในบุญคุณนี้ตลอดไป และผู้ที่มีความปรารถนาดีต่อมนุษยชาติทุกคนจะต้องมีความปรารถนาว่าจะต้องพยายามอย่างสุดกำลังเพื่อส่งเสริมการศึกษา แต่ก็ควรจะมีหลักการที่ชาวสะอาดที่สุด เป็นผู้แนะแนวทาง ทั้งนี้ก็เพื่อที่สายธารแห่งพุทธิปัญญาจะได้ไหลไปตามร่องที่มีประโยชน์ที่สุด

เมื่อได้มีการเสนอให้มีโรงเรียนเช่นนี้ขึ้นมา เราก็เข้าใจว่า รัฐบาลในอังกฤษได้สั่งให้ใช้เงินจำนวนมากก่อนหนึ่งในการอบรมสั่งสอนประชาชนชาวอินเดียที่อยู่ในบังคับเป็นประจำทุกปี พวกเราเต็มไปด้วยความหวังที่บรรเจิดว่าเงินก้อนนี้ก็คงตั้งไว้สำหรับจ้างสุภาพบุรุษชาวอังกฤษผู้เปรี๊ยะปราดและมีการศึกษาดีมาสั่งสอนประชาชนชาวพื้นเมืองของอินเดียในด้านคณิตศาสตร์ ปรัชญาธรรมชาติ เคมี กายวิภาค และศาสตร์ที่มีประโยชน์อื่น ๆ ที่ชาวยุโรปได้ศึกษาค้นคว้าจนสมบูรณ์ อันเป็นเหตุยกพวกเขาให้อยู่สูงกว่าประชาชนในส่วนอื่น ๆ ของโลก

ในขณะที่พวกเรามองดูร่องอรุณแห่งความรู้ที่พวกท่านสัญญาว่าจะให้แก่อนุชนรุ่นต่อ ๆ

ไปด้วยความหวังที่น่าชื่นชมนั้น หัวใจพวกเราเต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้สึก ระคนด้วยความดีใจ และความสำนึกในบุญคุณ พวกเราพร้อมที่จะขอบคุณพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่ดลใจให้ประชาชนชาติต่างๆ ของยุโรปที่มีใจโอบอ้อมอารีและเฉลียวฉลาดที่สุด มีความกระตือรือร้นอย่างมากมาที่จะหว่าน ศิลปวิทยาของยุโรปสมัยใหม่ไว้ในเอเชีย

พวกเราพบว่ารัฐบาลกำลังจัดตั้งโรงเรียนสันสกฤตขึ้นในความควบคุมดูแลของนักปราชญ์อินเดีย เพื่อสั่งสอนความรู้เช่นนั้นดังที่มีอยู่ในอินเดียเรียบร้อยแล้ว เราเพียงหวังว่าโรงเรียนนี้ (มีลักษณะคล้ายกับโรงเรียนที่มีอยู่ในยุโรปก่อนสมัย ลอร์ดเบคอน) จะสามารถบรรเทาจิตใจของคนหนุ่มๆ ให้เต็มไปด้วยรายละเอียดในด้านไวยากรณ์ และความแตกต่างในด้านอภิปรายที่มีประโยชน์น้อยหรือไม่มีประโยชน์ในด้านปฏิบัติแก่ผู้มีวิชาความรู้เหล่านั้นหรือแก่สังคมเท่านั้น พวกลูกศิษย์จะได้สิ่งที่เขารู้กันมาตั้งสองพันปีพร้อมกับความละเอียดลออที่ไม่มีสาระอะไรและที่ว่างเปล่า เพราะความรู้เช่นนั้นเป็นความรู้ที่พวกเขาชอบเพื่อผืนสร้างขึ้นมามีสอนอยู่เป็นปกติในส่วนต่างๆ ของอินเดียแล้ว

ภาษาสันสกฤตซึ่งยากขนาดที่จำต้องใช้เวลาเกือบชั่วชีวิตจึงจะศึกษาได้เข้าใจดีนั้น ได้เป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีว่าได้ทำให้การแพร่ความรู้ต้องชะงักงันอย่างน่าเศร้าใจมาหลายชั่วอายุคน และการศึกษาที่ปิดบังซ่อนเร้นไว้ในผ้าคลุมที่เกือบจะไม่มีอะไรลอดเข้าไปได้นั้น นับว่าห่างไกลต่อความเพียงพอที่จะให้รางวัลแก่แรงงานที่ต้องใช้ไปในการศึกษานั้น แต่ถ้าหากว่าเราคิดว่าจำเป็นจะต้องทำให้ภาษานี้ยืนยงอยู่ตลอดไป เพื่อเห็นแก่ส่วนแห่งเรื่องราวที่มีค่าที่มีอยู่ในภาษาสันสกฤตละก็ ข้อนี้ก็ทำให้สำเร็จโดยวิธีอื่นง่ายกว่าการตั้งวิทยาลัยสันสกฤตขึ้นมาใหม่ เพราะในอดีตก็ได้เคยมี และบัดนี้ก็ยังมีศาสตราจารย์ภาษาสันสกฤตอยู่มากมายในส่วนต่างๆ ของประเทศที่ทำหน้าที่สอนภาษานี้อยู่เช่นเดียวกับวรรณคดีภาษาอื่น ๆ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของโรงเรียนใหม่นี้ เพราะฉะนั้น ถ้าปรารถนาเราก็อาจส่งเสริมการปลูกฝังให้บุคคลชะมดเข้มนักศึกษาภาษาสันสกฤตให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น โดยการให้รางวัลและค่าใช้จ่ายบางอย่างแก่ศาสตราจารย์ในภาษาสันสกฤตที่นับว่าเด่นที่สุดซึ่งทำหน้าที่สอนภาษาสันสกฤตอยู่แล้ว และโดยการให้รางวัลเช่นนี้ อาจเร้าใจให้คนอื่น ๆ ชะมดเข้มนักศึกษาภาษาสันสกฤตได้มากยิ่งขึ้น

จากการพิจารณาเหล่านี้ ถ้าหากรัฐบาลในอังกฤษตั้งใจจะตั้งเงินทุนสักก้อนหนึ่งต่างหากเพื่อสั่งสอนชาวพื้นเมืองในอินเดีย เพื่อทำให้ชาวอินเดียที่อยู่ในบังคับมีฐานะดีขึ้นแล้ว ข้าพเจ้าก็ขอกล่าวอนุโลมตามสถานการณ์อันประเสริฐของ พวกเรา ว่า ถ้าหากเราจะปฏิบัติตามแผนการที่รับมาใช้ในบัดนี้แล้ว ก็จะเป็นการทำให้วัตถุประสงค์ที่เสนอไว้ต้องเสียไป เพราะเราไม่

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๖๒๙

อาจหวังการทำให้ดีขึ้นใด ๆ จากการชักชวนคนหนุ่ม ๆ ให้ใช้เวลาตั้ง ๑๒ ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มีค่าที่สุดในชีวิตของเขาให้หมดไปด้วยการศึกษาความละเอียดลออของไวยากรณ์สันสกฤต เช่นในการศึกษาเพื่ออภิปรายถึงจุดต่าง ๆ เช่น “ชาว” ธาตุหมายถึงรับประธาน “ชาติ” หมายความว่า เขาหรือหล่อนรับประธาน ถามว่า เราใช้ “ชาติ” ข่งถึงความหมายว่า เขารับประธาน หล่อนรับประธาน หรือมันกินได้หมด หรือเป็นส่วนต่าง ๆ ที่แยก ๆ กันแห่งความหมายนี้ที่ความแตกต่างอย่างเด่นชัดของคำหมายถึง ดูจดังในภาษาอังกฤษ เราอาจถามว่า ในคำว่า eat มีความหมายแค่ไหน และตัว s มีความหมายมากน้อยเพียงใด และความหมายทั้งหมดของคำจะทราบได้โดยส่วนทั้งสองอย่างเด่นชัดหรือโดยเอาส่วนทั้งสองนั้นมาใช้ร่วมกัน?

ไม้อาจมีการแก้ไขให้ดีขึ้นมากนักที่เกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองเช่นนั้น ดังเช่นข้อความต่อไปนี้ ซึ่งเป็นหัวข้อที่คัมภีร์เวทานตะแนะไว้ : ในลักษณะการเช่นไรที่ดวงวิญญาณได้ถูกดูดกลืนหายเข้าไปในพระผู้เป็นเจ้า? ดวงวิญญาณมีความสัมพันธ์กับสาร์ตตะสำคัญของพระผู้เป็นเจ้าอย่างไร? พวกคนหนุ่ม ๆ ย่อมจะไม่เหมาะสมที่จะเป็นสมาชิกของสังคมที่ดึกว่าเดิม เพราะคำสอนในคัมภีร์เวทานตะที่สอนให้พวกเขาเชื่อว่าสิ่งที่มองเห็นทั้งปวงไม่มีความมีเป็นที่แท้จริงเลย เช่น บิดา-พี่ชาย ฯลฯ ก็ไม่มีภาวะที่มีอยู่จริง ๆ ดังนั้น เขาจึงไม่สมควรจะได้รับความรักที่แท้จริงใด ๆ และดังนั้นจึงเราหนีให้พ้นบิดา มารดา พี่ชาย น้องชาย ฯลฯ ได้เร็วเพียงใด เราก็จะหนีโลกได้พ้นได้เร็วเพียงนั้น

อีกประการหนึ่ง ไม่มีผลประโยชน์ที่เป็นสาร์ตตะสำคัญใด ๆ ที่นักศึกษา “มีมามสา” จะได้รับจากการที่ทราบว่ อะไรที่ทำให้ผู้มาพะไม่มีบาป ด้วยการประกาศข้อความบางตอนแห่งเวทานตะและอะไรเป็นลักษณะที่แท้จริงและอิทธิพลต่อปฏิบัติการแห่งข้อความในคัมภีร์พระเวท ฯลฯ

เราไม่อาจพูดว่า นักศึกษาคัมภีร์นยาสตราได้ทำให้จิตใจของเขาดีขึ้นหลังจากที่เขาได้ศึกษาคัมภีร์นยาสตราแล้ว จากคัมภีร์นี้จะทำให้เราทราบว่ สิ่งที่มีอยู่ในจักรวาลได้แบ่งออกเป็นชั้น ๆ ตามอุดมคติได้ก็ขึ้น และดวงวิญญาณมีความสัมพันธ์ในด้านนี้กับร่างกาย ร่างกายมีความสัมพันธ์ในด้านนี้กับดวงวิญญาณ ตามีความสัมพันธ์ในด้านนี้กับบุ ฯลฯ อย่างไร

เพื่อที่จะให้ ฯพณฯ สามารถเล็งเห็นอรรถประโยชน์ที่จะเกิดจากการเข้าใจให้ศึกษาตามจินตนาการดังที่ได้พรรณนามานั้น ข้าพเจ้าอยากจะข้อความกรุณา ฯพณฯ ได้โปรดพิจารณาเทียบเคียงสถานะของวิทยาศาสตร์และวรรณคดีในยุโรปก่อนสมัย ลอร์ดเบคอน กับความ

ก้าวหน้าแห่งความรู้ที่เกิดขึ้นหลังจากที่ ลอร์ดเบคอน ได้เขียนเรื่องวิทยาศาสตร์และวรรณคดีดู

ถ้า ๗๗๗ ตั้งใจจะทำให้ชาติอังกฤษไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับความรู้ที่แท้จริงแล้ว ปรัชญาของเบคอนก็คงไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาแทนที่ระบบของครูโรงเรียนซึ่งเป็นสิ่งที่คำนวณไว้ดีที่สุด ที่จะทำให้มีความโง่งมงายอยู่ตลอดไปเป็นนิรันดร์ ในลักษณะการเดียวกันนั่นเอง ระบบการศึกษาภาษาสันสกฤตก็คงจะเป็นระบบที่คำนวณไว้ดีที่สุดแล้วในอันที่จะรักษาประเทศนี้ไว้ในความมืดมนต่อไป ถ้าหากนั่นเป็นนโยบายของผู้ออกกฎหมายชาวบริติช แต่โดยเหตุที่ทำให้ประชากรชาวพื้นเมืองมีฐานะดีขึ้นเป็นวัตถุประสงค์ของรัฐบาล ดังนั้น นโยบายนั้นย่อมจะส่งเสริมระบบการสอนที่เสรีและเต็มไปด้วยความรอบรู้อยิ่งขึ้น รวมทั้งวิชาคณิตศาสตร์ ปรัชญา-ธรรมชาติ เคมี กายวิภาควิทยา และศาสตร์ที่มีประโยชน์อื่นๆ ซึ่งจะสัมฤทธิ์ผลได้ก็โดยอาศัยเงินสักก้อนหนึ่งที่จะใช้จ้างสุภาพบุรุษผู้เปื่องปราดและคงแก่เรียนในยุโรปสักสองสามคน และจัดให้มีวิทยาลัยที่เพียบพร้อมไปด้วยหนังสือ เครื่องมือ และอุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นสักแห่งหนึ่ง

ในการเสนอเรื่องนี้ต่อ ๗๗๗ ข้าพเจ้ารู้ตัวว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ ซึ่งข้าพเจ้าได้เป็นหนี้เพื่อนร่วมชาติ และต่อประเทศอังกฤษและสถานิติบัญญัติที่รอบรู้นั้น ซึ่งได้ขยายการเอาใจใส่ที่เป็นบุญคุณมายังดินแดนที่อยู่ห่างไกลนี้ โดยมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำให้ชาวพื้นเมืองมีการศึกษาดีขึ้น และเพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงหวังว่า ๗๗๗ คงจะให้อภัยในการที่ข้าพเจ้าถือเสรีภาพแสดงความรู้สึกของข้าพเจ้ามายัง ๗๗๗

ขอประทานกราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

รามโมहन รอย

โรมัส บาบิงตัน มะคอเลย์

รายงานย่อเรื่องการศึกษา

ภายหลังจดหมายเรื่องการศึกษาของรามโมहन รอย มา ๑๒ ปี ใน “รายงานย่อเรื่องการศึกษา” ที่มีชื่อเสียงของมะคอเลย์นั้น ท่านได้ใช้การให้เหตุผลและข้อความหลายตอนจากจดหมายของรามโมहन รอย อยู่หลายแห่ง ความเห็นต่างๆ เกี่ยวกับความจริงเกี่ยวกับวรรณคดีคลาสสิกที่เป็นภาษาสันสกฤตและภาษาอาหรับของท่านเกือบทั้งหมด เกิดจากความโง่งมในเวลาในอาณาจักรแห่งความรู้ด้านนี้เกือบสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวโดยพื้นฐานแล้ว การพินิจ

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๖๓๑

ของท่านนับว่าเกิดจากความตั้งใจดี เพราะท่านมีวัตถุประสงค์ไม่เพียงแต่จะถอนรากถอนโคนการศึกษาในอินเดียที่มีใช้แบบตะวันตกให้หมดเท่านั้น แต่ยังต้องการกำจัดการกลับทำให้การศึกษาแบบนั้นกลับมามีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกโดยการติดต่อกับผู้ที่มีการศึกษาดีที่สุดในตะวันตกสมัยใหม่เป็นผู้สร้างขึ้นมา

หลังจากที่ได้อ้างและตีความกฎหมายของสภาผู้แทนราษฎรที่ให้ "...ฟื้นฟูและส่งเสริมวรรณคดี... และเพื่อนำมาและส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ" ในอินเดียแล้ว มะคอเลย์ก็ให้เหตุผลสืบไป

(จากเรื่อง "Prose and Poetry" ของ Macaulay, หน้า ๗๒๑-๒๕, ๗๒๔-๒๕)

บัดนี้เรามาสู่หัวใจของเรื่องแล้ว เรามีทุนที่จะใช้จ่าย เพราะรัฐบาลจะมุ่งทำให้ประชาชนของประเทศนี้มีสติปัญญาดีขึ้น ปัญหาที่ธรรมดาสามัญก็คือว่า อะไรเป็นวิถีทางที่จะใช้เงินทุนนั้นให้ได้ประโยชน์มากที่สุด?

ทุกพรรคดูเหมือนจะเห็นพ้องต้องกันในจุดหนึ่ง นั่นคือ ภาษาที่ใช้พูดกันทั่วๆ ไปในหมู่ชาวพื้นเมืองของอินเดียส่วนนี้ไม่มีข่าวสารทางด้านวรรณกรรมหรือทางวิทยาศาสตร์เลย และยิ่งกว่านั้นยังยากจนและหยาบ จนกระทั่งต้องขอยืมเอาภาษาจากส่วนอื่นๆ ของประเทศมาใช้ จึงไม่ใช่เป็นของง่ายเลยที่จะแปลหนังสือที่มีค่าใดๆ ลงสู่ภาษานั้น ดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่ายว่า การทำให้ประชาชนชั้นต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งมีวิธีการที่จะติดตามการศึกษาชั้นสูงให้มีสติปัญญาดีขึ้นนั้นในปัจจุบันนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากวิธีการเอาภาษาบางภาษาที่มีใช้ภาษาพื้นเมืองของพวกเขามาใช้นั่นเอง

แล้วภาษานั้นควรจะเป็นภาษาอะไรเล่า? กรรมการครึ่งหนึ่งยืนยันว่าควรจะเป็นภาษาอังกฤษ อีกครึ่งหนึ่งแนะนำอย่างแข็งขันว่าจะต้องเป็นภาษาอาหรับและสันสกฤต สำหรับข้าพเจ้าแล้วเห็นว่า ปัญหาทั้งสี่นี้อยู่ที่ว่า ภาษาอะไรที่จะเป็นภาษาที่ควรรู้มากที่สุด?

ข้าพเจ้าไม่มีความรู้เกี่ยวกับภาษาสันสกฤตหรือภาษาอาหรับเลย และข้าพเจ้าก็ได้ทำสิ่งที่ข้าพเจ้าสามารถทำได้เพื่อจะได้ประมาณคุณค่าของภาษาเหล่านั้นได้ถูกต้อง ข้าพเจ้าได้เคยอ่านคำแปลของหนังสือภาษาอาหรับและสันสกฤตที่พิเศษที่สุด ข้าพเจ้าได้เคยสนทนากับผู้มีชื่อเสียงที่มีความรู้เชี่ยวชาญในภาษาตะวันออกทั้งที่นี่ (คือที่อินเดีย) และที่บ้าน (คือที่อังกฤษ) ข้าพเจ้าพร้อมที่จะถือว่าการศึกษาภาษาตะวันออกมีคุณค่าต่อชาวตะวันออกเอง ข้าพเจ้าไม่เคย

๖๓๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

พบใครในพวกเขาแม้แต่คนเดียวที่ปฏิเสธว่า หอสมุดของยุโรปที่ดีขึ้นเดี๋ยวมี่ค่าควรแก่วรรณคดีพื้นเมืองทั้งสิ้นของอินเดียและอาระเบียเลย ความจริงความสูงส่งที่แท้จริงของวรรณคดีตะวันตกเป็นที่ยอมรับกันอย่างเต็มที่จากสมาชิกรของคณะกรรมการผู้สนับสนุนโครงการการศึกษาภาษาตะวันตกอยู่แล้ว

ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่า คงไม่มีอะไรที่จะต้องได้เถียงกันมากนักว่า แผนกวรรณคดีที่นักเขียนฝ่ายตะวันออกถือว่าสูงสุด ก็คือโคลงฉันทกาพย์กลอน และข้าพเจ้าไม่เคยพบผู้ที่นิยมตะวันออกใด ๆ เลยที่เสียยืนยันว่าร้อยกรองภาษาอาหรับและสันสกฤตจะเอามาเทียบกับร้อยกรองของชาติยุโรปชาติใหญ่ ๆ ได้ แต่เมื่อข้าพเจ้าอ่านจากงานจินตนาการไปยังงานที่ได้บันทึกข้อเท็จจริงไว้ และเมื่อได้วิจัยหลักฐานทั่ว ๆ ไปแล้ว ความสูงส่งของโคลงฉันทกาพย์กลอนของยุโรปมีมากกว่าอย่างที่จะประมาณมิได้เลย ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่ามีได้เป็นการควยโง่เลยที่กล่าวว่า ชาวสารทางด้านประวัติศาสตร์ทั้งปวงที่รวบรวมมาจากหนังสือที่เขียนเป็นภาษาสันสกฤตทั้งหมดมีคุณค่าน้อยกว่าชาวสารที่เราอาจพบในหนังสือฉบับย่อยที่ปะติดที่ติดที่ให้อยู่ในโรงเรียนชั้นเตรียมอุดม ในอังกฤษ ในปรัชญาด้านฟิสิกส์หรือด้านศีลธรรมทุกสาขา เมื่อเทียบกันแล้ว ตำแหน่งแห่งชาติทั้งสองนี้เกือบเป็นอย่างเดียวกัน

แล้วเรื่องนี้จะเป็นอย่างไรต่อไปเล่า? เราจะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนที่ในปัจจุบันนี้ไม่อาจศึกษาโดยใช้ภาษาเดิมของตนได้ เราจะต้องสอนภาษาต่างประเทศบางภาษาให้เขา อ่างถึงภาษาของเราเองดูไม่ค่อยจำเป็นจะต้องเอามากล่าวซ้ำอีก เพราะภาษาของเราเป็นเด่นอยู่ในหมู่ภาษาตะวันตกมาก่อนแล้ว ภาษาของเราอุดมสมบูรณ์ไปด้วยงานด้านจินตนาการมิได้ด้อยไปกว่างานที่ประเสริฐที่สุดที่กริชยกให้เป็นมรดกแก่เราเลย ภาษาของเรามีวิธีใช้คำพูดที่โน้มน้าวจิตใจได้หลาย ๆ แบบ มีการผูกประโยคทางด้านประวัติศาสตร์ซึ่งเพียงพิจารณาในฐานะเป็นการพรรณนาความก็ดูเหมือนจะหาตัวจับยาก และเมื่อพิจารณาในฐานะที่เป็นยานบรรทุกคำสอนทางด้านจริยศาสตร์และการเมืองแล้วก็ไม่เคยมีภาษาใดเสมอเหมือนเลย พร้อมกับมีการตีความหมายชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์อย่างยุติธรรมและมีชีวิตชีวา มีการนึกถึงในด้านอภิ-ปรัชญา ศีลธรรม การปกครอง นิติศาสตร์ และการค้าที่ลึกซึ้งที่สุด มีชาวที่เต็มบริบูรณ์และถูกต้องในเมื่อเพ่งถึงวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการทดลองทุกอย่างซึ่งมีความโน้มเอียงไปในทางที่จะรักษาสุขภาพ เพิ่มพูนความสุขสบาย หรือขยายสติปัญญาของมนุษย์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ใครก็ตามที่ทราบภาษาทำให้มีความมั่งคั่งทางด้านพุทธิปัญญาอย่างมหาศาลที่ชาติที่ฉลาดที่สุดของโลกทุกชาติได้สร้างสรรค์และสะสมไว้ตั้ง ๔๐ ชั่วอายุคนก็อาจจะเป็นการปลอดภัยที่จะกล่าว

เปิดอินเดียต้อนรับตะวันตก

๖๓๓

ว่า วรรณคดีเท่าที่มีอยู่ในภาษานั้นในบัดนี้มีค่ามากกว่าวรรณคดีทั้งปวงเท่าที่มีอยู่ในภาษาทั้งปวงของโลกเมื่อ ๓๐ ปีมาแล้วมิได้มีเพียงเท่านั้น ในอินเดีย ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ชนชั้นปกครองพูดกัน เป็นภาษาที่ชาวพื้นเมืองชั้นสูงที่ทำราชการอยู่พูด ดูเหมือนจะกลายเป็นภาษาการค้าที่ใช้ได้ทั่วยะเลหลวงของโลกบูรพทิศ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาของประชาคมยุโรปที่สำคัญๆ สองประชาคมที่กำลังรุ่งเรืองขึ้นมา ประชาคมหนึ่งอยู่ในแอฟริกาใต้ อีกประชาคมหนึ่งอยู่ในออสเตรเลีย ประชาคมทั้งสองนี้กำลังกลายเป็นประชาคมที่มีความสำคัญยิ่งขึ้น และติดต่อใกล้ชิดกับจักรวรรดิอินเดียของเรายิ่งขึ้นทุกที อะไรก็ตามที่เรามองเห็นคุณค่าที่แท้จริงแห่งวรรณคดีของเราหรือที่สถานการณ์บางอย่างของประเทศนี้ เราจะมองเห็นเหตุผลที่เข้มแข็งที่สุดที่จะคิดว่า ในบรรดาภาษาต่างประเทศทั้งปวง ภาษาอังกฤษคงจะเป็นภาษาที่มีประโยชน์ต่อชาวพื้นเมืองที่อยู่ในปกครองของเรามากที่สุด

ปัญหาที่อยู่เฉพาะหน้าเราในบัดนี้ก็มิมีเพียงว่า ในเมื่อเรามีอำนาจที่จะสอนภาษานี้ได้ เราจะสอนภาษาต่างๆ ที่โดยทั่วๆ ไปต้องสารภาพว่าไม่มีหนังสือที่เขียนในภาษานั้น ไม่ว่าจะในวิชาใดๆ ที่จะเอามาเทียบกับภาษาของเราเองหรือไม่ เมื่อเราสามารถจะสอนศาสตร์ต่างๆ ของยุโรป เราจะสอนระบบซึ่งโดยทั่วๆ ไปต้องสารภาพว่า เมื่อมันแตกต่างจากศาสตร์ต่างๆ ของยุโรป มันก็ย่อมแตกต่างไปในทางที่เลวกว่าด้วยหรือไม่ และเมื่อเราสามารถจะให้ความอุปถัมภ์แก่ปรัชญาที่ดีและประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง เราจะใช้เงินของประชาชนมาสนับสนุนลัทธิคำสอนเกี่ยวกับยากลงบ้านซึ่งจะทำให้คนโล่งเกือกม้าชาวอังกฤษเสียหน้า วิชาโหราศาสตร์ที่จะทำให้เด็กหญิงในโรงเรียนกินนอนของอังกฤษหวัหระ ประวัติศาสตร์ที่มีเรื่องกษัตริย์สูง ๓๐ ฟุต และปกครองบ้านเมือง ๓๐,๐๐๐ ปี และภูมิศาสตร์ที่ประกอบไปด้วยทะเลน้ำเชื่อมและทะเลเนยอีกหรือ

มิใช่ที่เราจะไม่มีประสบการณ์ที่จะแนะแนวทางให้เรา ประวัติศาสตร์ย่อมให้การณีที่คล้ายๆ กันนั้นมากมาย และทั้งหมดนั้นก็สอนบทเรียนอย่างเดียวกัน ในสมัยใหม่มีแต่ในอนาคตจะไม่มี ตัวอย่างที่น่าจดจำสองตัวอย่างที่ให้แรงกระตุ้นที่สำคัญๆ แก่จิตใจของสังคมทั้งหมด นั่นคือเรื่องอคติที่ถูกกลบฝังให้หมดไป ความรู้ที่แพร่หลาย รสนิยมที่บริสุทธิ์ ศิลปะและศาสตร์ต่างๆ ที่หว่านลงในประเทศต่างๆ ที่เมื่อไม่กี่ปีมานี้เป็นประเทศที่โง่เขลาและป่าเถื่อน

ตัวอย่างแรกที่ข้าพเจ้าอ้างถึงก็คือการฟื้นฟูจุดหมายต่างๆ ครั้งสำคัญในหมู่ประชาชาติต่างๆ ในอัสตงคตประเทศในตอนกลางและปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ในตอนนั้น เกือบทุกสิ่งทุกอย่างที่น่าอ่านได้มีอยู่ในข้อเขียนของชาวกรีกและโรมันโบราณหมด ถ้าหากบรรพบุรุษของ

เราทำดั่งคณะกรรมการเกี่ยวกับการสั่งสอนประชาชนปฏิบัติแล้ว ถ้าเขาจะเลยภาษาซิเซโร และ ตาซิตุส (Tacitus) ถ้าเขาจำกัดขอบเขตความสนใจอยู่กับภาษาเก่า ๆ ของเกาะอังกฤษ ถ้าเขาไม่พิมพ์อะไรและไม่สอนอะไรที่มหาวิทยาลัย นอกจากพงศาวดารในภาษาแองโกล-แซกซอน และ เรื่องผจญภัยในภาษานอร์มัน-ฝรั่งเศสแล้ว อังกฤษจะเป็นอย่างไรในปัจจุบันนี้ละหรือ? ภาษากรีกและละตินเป็นอะไรต่อบุคคลที่เกิดร่วมยุคกับมอร์ (More) และ อัลซัม (Ascham) นั้น ภาษาของเราก็เป็นอย่างนั้นต่อประชาชนชาวอินเดีย บัดนี้วรรณคดีของอังกฤษมีค่ามากกว่า วรรณคดีคลาสสิกโบราณ ข้าพเจ้าสงสัยว่าวรรณคดีสันสกฤต จะมีค่าเหมือนวรรณคดีของบรรพบุรุษชาวแซกซอนและนอร์มันของเราละหรือ เช่น ในบางแผนกในประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้ามั่นใจว่าวรรณคดีสันสกฤตมีค่าน้อยกว่าวรรณคดีของพวกเขาแซกซอนและนอร์มันแน่

เราอาจกล่าวว่า ตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่งยังคงปรากฏต่อหน้าต่อตาเราอยู่ภายในระยะเวลา ๑๒๐ ปีที่แล้วมา ชาตินี้เมื่อก่อนอยู่ในสถานะเป็นชาติป่าเถื่อนซึ่งเป็นที่อยู่แห่งบรรพบุรุษของเราสมัยก่อนสงครามครูเสดได้ค่อย ๆ พ้นจากความโง่งมภายใต้เคยมมาเป็นเวลานานแล้ว และได้มีฐานะอยู่ในหมู่ประชาคมที่เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าหมายถึงรัสเซีย บัดนี้ในประเทศนั้นมีประชาชนชั้นที่ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีมากมาย เต็มไปด้วยบุคคลที่เหมาะสมต่อการที่จะรับใช้บ้านเมืองในหน้าที่ตำแหน่งที่สูงสุด และไม่มีผู้ใดฉลาดน้อยกว่าบุคคลที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุดที่ประดับวงการที่ดีที่สุดของปารีสและลอนดอนเลย มีเหตุผลที่ทำให้หวังว่าอาณาจักรที่กว้างใหญ่ไพศาลนี้ ซึ่งในสมัยบรรพบุรุษของเราบางทีจะล้าหลังแคว้นปัญจาบเสียอีกนั้น ในสมัยลูกหลานเราอาจตีเสมอด้วยฝรั่งเศสและบริเตนในด้านการทำบ้านเมืองให้เจริญขึ้นแล้วความเปลี่ยนแปลงนี้จะมีผลอย่างไรเล่า? ไม่ใช่โดยการพูดประจบสอพลอเพราะความลำเอียงในชาติ ไม่ใช่โดยการป้อนจิตใจของเด็กหนุ่มชาวมอลโกด้วยเรื่องผู้หญิงแก่ ๆ ที่บิดาโง่ ๆ ของเขาได้เคยเชื่อมาแล้ว ไม่ใช่โดยทำให้สมองของเขาเต็มไปด้วยนิยายโกหกเกี่ยวกับเซนต์นิโคลาส ไม่ใช่โดยการทำให้เขาศึกษาปัญหาที่สำคัญที่ว่า โลกได้ถูกสร้างขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน จริงหรือไม่ ไม่ใช่โดยการเรียกเขาว่า “ชาวพื้นเมืองผู้เป็นปราชญ์” ในเมื่อเขาเชี่ยวชาญในความรู้จุดต่างๆ เหล่านี้ทั้งหมด แต่ทว่าโดยการสอนเขาในเรื่องภาษาต่างประเทศเหล่านั้นที่ใช้บันทึกความรู้มากที่สุด และดังนั้น ก็จะทำให้เขาสามารถศึกษาหาความรู้ทุกอย่างได้ ภาษาของยุโรปตะวันตกทำให้รัสเซียกลายเป็นอารยประเทศ ข้าพเจ้าจึงไม่สงสัยอะไรเลยว่า ภาษาตะวันตกคงจะทำประโยชน์ให้แก่พวกอินเดียเท่ากับที่ทำให้พวกดาร์ดาร์แน

ต่อไปมะคอเลย์ได้แสดงให้เห็นว่า ความต้องการที่จะให้มีการศึกษาแบบอังกฤษนั้นมี

มากกว่าความต้องการที่จะให้มีการศึกษาภาษาสันสกฤตและภาษาอาหรับ

สุนทรพจน์ทั้งหมดในโลกที่เกี่ยวกับความรักและความเคารพที่ชาวพื้นเมืองมีต่อภาษาท้องถิ่นที่ศักดิ์สิทธิ์ของตนในความรู้สึกของผู้ที่ไม่มีคติใด ๆ แล้ว จะไม่มีน้ำหนักรื้อข้อเท็จจริงที่ไม่มีอะไรแย้งได้ที่ว่าในอาณาจักรที่กว้างใหญ่ไพศาลของเรานี้ เราไม่อาจพบนักศึกษาแม้แต่คนเดียวที่จะยอมให้เราสอนภาษาท้องถิ่นเหล่านั้นแก่เขา นอกจากเราจะต้องจ่ายเงินให้เขาเท่านั้น... แล้วทำไมจำเป็นด้วยหรือที่จะต้องจ่ายเงินให้แก่ประชาชนเพื่อเรียนภาษาสันสกฤตและภาษาอาหรับด้วย? เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า เพราะโดยทั่ว ๆ ไปรู้สึกกันว่าสันสกฤตและอาหรับเป็นภาษาซึ่งความรู้เกี่ยวกับภาษาเหล่านี้ไม่คุ้มกันกับความยากลำบากที่กว่าจะเรียนจบเลย ในเรื่องวิชาทั้งปวงเช่นนั้น สถานะของตลาดย่อมเป็นการทดสอบที่แน่นอน

(มะคอเลย์ซึ่งตอบข้ออ้างของพวกนิยมตะวันออก ได้ยืนยันว่า :) แต่ก็มีการให้เหตุผลอีกอย่างหนึ่งที่ดูเหมือนจะไม่สามารถป้องกันได้ มีผู้กล่าวว่าภาษาสันสกฤตและภาษาอาหรับเป็นภาษาที่ใช้เขียนคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของประชาชนนับเป็นจำนวนตั้งร้อยล้านคน และว่าในเรื่องนั้นภาษาทั้งสองนี้จึงสมควรได้รับการเร่งเร้าให้มีการศึกษากันเป็นพิเศษ ความจริงก็เป็นหน้าที่ของรัฐบาลบริติชในอินเดียที่ไม่เพียงแต่มั่นใจกว้างเท่านั้น แต่จะต้องวางตัวเป็นกลางในปัญหาเรื่องศาสนาทั้งหมด แต่การเร่งเร้าให้ศึกษาวรรณคดีที่ยอมรับกันว่ามีค่าที่ขัดแย้งน้อยมาก เพียงเพราะวรรณคดีนั้นพร่ำสอนข้อบกพร่องที่ฉกรรจ์ที่สุดในเรื่องที่สำคัญที่สุดนั้นนับว่าเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยจะสอดคล้องต้องกันกับเหตุผล กับศีลธรรม และแม้กับความเป็นกลางที่เราทั้งปวงเห็นพ้องกันว่าจะต้องรักษาไว้อย่างเคร่งครัด มีผู้สารภาพว่าเป็นสิ่งที่ปราศจากพิษผลแห่งความรู้ที่เป็นประโยชน์ เราต้องสอนภาษาก็เพราะภาษามีผลแห่งความเข้าใจผิดที่น่าสะพรึงกลัว เราต้องสอนประวัติศาสตร์มิด ๆ ดาราศาสตร์มิด ๆ แพทยศาสตร์มิด ๆ ก็เพราะเราพบว่าวิชาเหล่านั้นอยู่ในพวกเดียวกับศาสนาที่มิด ๆ เราจดเว้น และข้าพเจ้าก็เชื่อว่าจะจดเว้นเรื่อยไป จากการเร่งเร้าใจมหาชนผู้ยังอยู่กับงานทำชาวบ้านพื้นเมืองให้หันมานับถือคริสต์ศาสนา และเมื่อเราทำเช่นนั้นแล้วจะเป็นการสมควรและมีสมบัติผู้ดีใหม่ ที่เราจะเอาภาษีอากรของบ้านเมืองมาติดสินบนคนเพื่อให้เขาใช้เวลาในวัยหนุ่มแน่นศึกษาวิธีที่พวกเขาจะทำตัวเองให้บริสุทธิ์หลังจากที่ได้ไปแตะต้องลาหรือพระเวทคัมภีร์ไหนที่เขาจะต้องกล่าวซ้ำ ๆ เพื่อล้างอาชญากรรมที่เกิดจากการฆ่าแพะ?

ผู้นิยมการศึกษาแบบตะวันออกก็หักเหว่า ไม่มีชาวพื้นเมืองของประเทศนี้คนใดที่จะได้รับยิ่งไปกว่าการรู้ภาษาอังกฤษอย่างงู ๆ ปลา ๆ เท่านั้น พวกเขามีได้พยายามจะพิสูจน์เรื่องนี้เลย แต่ก็ชอบพูดกระแทกกระเทียบเปรียบเปรยอยู่ตลอดเวลา พวกเขาระบุถึงการศึกษาที่ฝ่าย

ตรงข้ามของเขาเสนอแนะว่าเป็นเพียงการศึกษาชั้นผสมตัวอักษรเท่านั้น พวกเขาทักท้วงเอาว่าข้อนั้นเป็นสิ่งที่จะปฏิเสธไม่ได้ ว่าปัญหาก็อยู่ระหว่างความรู้วรรณคดีและศาสตร์ฮินดูและอาหรับอย่างลึกซึ้งในฝ่ายหนึ่ง กับความรู้ภาษาอังกฤษเบื้องต้นอย่างผิวเผินในอีกฝ่ายหนึ่ง นี่มิใช่เป็นเพียงการทักท้วงเท่านั้น แต่ทว่าเป็นการทักท้วงที่ตรงข้ามกับเหตุผลและประสบการณ์ทั้งปวง เราทราบว่ชนต่างด้าวของทุกประเทศได้ศึกษาภาษาของเราพอที่จะเข้าใจความรู้ที่ลึกซึ้งที่สุดที่มีอยู่ในภาษานั้นหมด มากพอที่จะอ่านข่าวซึ่งถึงความนิยมวลละเมียดละไมของนักเขียนที่ใช้สำหรับสำนวนที่ยากที่สุดได้อย่างจับอกจับใจ ในเมืองนี้เอง ก็มีชาวพื้นเมืองเป็นจำนวนมากที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษถกเถียงปัญหาทางด้านการเมือง หรือทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างคล่องแคล่วและถูกต้อง ข้าพเจ้าได้ยินปัญหาที่ข้าพเจ้ากำลังเขียนอยู่ ณ บัดนี้ที่สุภาพบุรุษชาวพื้นเมืองได้อภิปรายอย่างเสรีและอย่างเฉลียวฉลาดซึ่งคงเป็นกุญแจเพิ่มความเชื่อถือให้แก่สมาชิกของคณะกรรมการสั่งสอนประชาชนได้ ความจริงมิได้เป็นเรื่องปรกติธรรมดาเลย แม้ในวงของการผู้ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีในอินเดียที่จะพบชาวต่างประเทศคนใดที่สามารถแสดงตัวเองด้วยการพูดเป็นภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่วและถูกต้องอย่างที่เราพบในพวกฮินดูเป็นจำนวนมากเลย ข้าพเจ้าหวังว่า คงไม่มีใครที่จะโต้แย้งว่าภาษาอังกฤษยากเกินไปสำหรับชาวฮินดู เช่นเดียวกับภาษากรีกยากมากสำหรับชาวอังกฤษ แต่ก็ยังมีคนหนุ่ม ๆ ชาวอังกฤษที่มีสติปัญญาดีคนหนึ่งสามารถอ่าน หาความเพลิดเพลินและแม้แต่เลียนแบบการแต่งประโยคของนักประพันธ์ชาวกรีกที่เยี่ยมที่สุดได้โดยไม่ยากลำบากอะไรโดยใช้เวลาเรียนน้อยกว่านักเรียนที่เคราะห์ร้ายของเราจะสอบผ่านวิทยาลัยสันสกฤตได้มากทีเดียว เพียงไม่ถึงครึ่งหนึ่งของเวลาที่ทำให้เด็กหนุ่มอังกฤษสามารถอ่านเรื่องของเฮโรโดตัสและโซโฟคลีสได้นั้น ก็อาจทำให้ชาวฮินดูคนหนึ่งอ่านเรื่องของฮิวม์และมีลตันได้

เพื่อเป็นการสรุปข้อความที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นการแจ่มแจ้งแล้วที่เรามิได้ถูกผูกมัดด้วยกฎหมายของสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. ๒๓๕๖ เราไม่ต้องถูกผูกมัดด้วยข้อผูกมัดที่แสดงออกมาหรือที่บ่งถึงใด ๆ เรามีอิสระที่จะใช้ทุนของเราตามที่เราจะเห็นสมควร เราอาจใช้ทุนนั้นในการสอนสิ่งที่ควรรู้อย่างที่สุด เราควรรู้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาสันสกฤตหรือภาษาอาหรับ ชาวพื้นเมืองปรารถนาจะศึกษาภาษาอังกฤษและไม่ปรารถนาจะศึกษาภาษาสันสกฤตหรือภาษาอาหรับ ภาษาสันสกฤตและภาษาอาหรับในฐานะเป็นภาษากฎหมายหรือภาษาศาสนาย่อมไม่มีข้ออ้างพิเศษใด ๆ ที่จะทำให้เราต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวเลย นับว่าเป็นไปได้ที่จะทำให้ชาวพื้นเมืองของประเทศนี้เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยที่ดีโดยตลอด และเราควรดำเนินการใช้ความพยายามไปจนถึงที่สุด

ในแง่หนึ่ง ข้าพเจ้าเห็นพ้องด้วยอย่างเต็มประตูปกับทัศนะของบรรดาสุภาพบุรุษทั้งหลายที่ข้าพเจ้าคัดค้าน ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่านเหล่านั้น ว่าเป็นไปไม่ได้ที่เราพร้อมด้วยวิธีที่จำกัดของเราจะพยายามทำให้ประชาชนทั้งหมดได้รับการศึกษา ปัจจุบันนี้เราจะต้องทำให้ดีที่สุดที่จะสร้างชนชั้นหนึ่งทีอาจเป็นล่ำมระหว่างเรากับประชาชนอีกหลายล้านที่เราปกครอง ซึ่งเป็นชั้นของบุคคลที่มีเลือดเนื้อเชื้อไขเป็นอินเดีย แต่มีรสนิยม ความเห็น ศีลธรรม และสติปัญญาเป็นอังกฤษ สำหรับชนชั้นนี้ เราอาจปล่อยให้แก้ไขภาษาท้องถิ่นของประเทศให้ดีขึ้น ทำให้ภาษาท้องถิ่นเหล่านั้นเต็มไปด้วยคำวิทยาศาสตร์ที่ยืมมาจากวิธีใช้ชื่อตามแบบวิทยาศาสตร์ (nomenclature) ของตะวันตก แล้วนำเอาคำเหล่านั้นมาใช้ให้เหมาะเพื่อเป็นดูจยานพาหนะที่จะนำความรู้ไปให้แก่ประชากรจำนวนมากได้.

บทที่ ๒๒

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

การที่มุสลิมพิชิตอินเดียนับว่าได้จัดกระแสความคิดทางด้านศาสนาใหม่เข้าไปในเส้นโลหิตคือความรู้สึกลัทธิฮินดูอันใด การที่บริติชพิชิตอินเดียก็ได้นำเอาทัศนคติใหม่ๆ เกี่ยวกับโลกมนุษย์และพระผู้เป็นเจ้าไปให้สังคมฮินดูอันนั้น เมื่อต้องเผชิญกับข่าวสารของอิสลามที่ว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งปวงเป็นผู้เสมอภาคกันในสายพระเนตรของพระผู้เป็นเจ้า ผู้นำทางศาสนา เช่น ท่านกวีและนักรบจึงได้เริ่มแปลคำสอนนี้เป็นภาษาฮินดูตามแบบประเพณีประเพณีขึ้น เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๐ และ ๒๑ ในทำนองเดียวกัน เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๔ บัณฑิตบุคคลที่มีความคิดเห็นในทางสร้างสรรค์เป็นจำนวนมากได้โผล่ขึ้นมาจากสังคมฮินดูชั้นต่างๆ เพื่อตอบสนองการทำลายแห่งมโนคติทางคริสต์ศาสนาผสมกับความคิดทางด้านเหตุผลนิยมของตะวันตกสมัยใหม่และแบบยูนิตาเรียน

การฟื้นฟูลัทธิฮินดูเกิดจากภาวะที่น่าพอใจซึ่งผู้ปกครองอินเดียคนใหม่ๆ ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา การตรากฎหมายและระเบียบต่างๆ ภายใต้การปกครองของบริติชได้ทำให้ฮินดูได้โอกาสอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนเลยในอันที่จะทำให้ฐานะของตนที่ต้องเผชิญหน้ากับผู้ปกครองคนก่อนๆ คือพวกมุสลิมดีขึ้น ในขณะที่ผู้ปกครองเดิม (มุสลิม) ยังขุนเคืองต่อผู้พิชิตใหม่ (และผู้พิชิตใหม่ก็ไม่ค่อยวางใจนัก) พวกฮินดูที่ได้รับการศึกษาก็เข้ารับราชการอยู่กับมหาอำนาจที่นับถือคริสต์ศาสนาและมีจำนวนทวีมากขึ้นเรื่อยๆ พวกฮินดูได้ศึกษาภาษาอังกฤษ อ่านหนังสือวรรณคดีคลาสสิกของอังกฤษอย่างกระตือรือร้น และได้กลายเป็นชาวอินเดียที่มีหวนิยมอังกฤษ สมดังที่มะคอเลย์ (Macaulay) ตั้งใจไว้

ชาวฮินดูบางคนได้หันไปนับถือคริสต์ศาสนา แต่บางคนก็ยังตื้อตึงเป็นฮินดูที่เคร่งครัดอยู่ ส่วนพวกที่สามพยายามรวมคุณลักษณะที่ดีที่สุดของทั้งสองศาสนาเข้าด้วยกัน ท่านรามโมहन รอย ได้ระมัดระวังในการที่จะแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างคุณความดีแบบอังกฤษกับความบกพร่องแบบอังกฤษ และป้องกันลัทธิฮินดูให้พ้นจากการถูกพวกมิชชันนารีวิพากษ์วิจารณ์อย่างห้าวหาญ จนถึงขนาดทำให้พวกฮินดูที่เคร่งครัดยอมละทิ้งสิ่งซึ่งออกมามากเสีย นโยบายสงครามของท่านรามโมहन รอยในสองแนวได้วางหลักสำคัญสำหรับที่วีรบุรุษแห่งลัทธิฮินดูสมัยต่อมาจะได้ใช้ต่อต้านคริสต์ศาสนา ยิ่งพวกฮินดูได้รับการอบรมให้ซาบซึ้งในการศึกษา

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๓๙

แบบอังกฤษพร้อมกับมีทัศนะแบบคนใจบุญสุนทานมากเพียงใด เขาก็กลายเป็นคนที่มีความคิดเห็นโอนเอนได้ง่าย ในเมื่อได้เผชิญกับการกล่าวหาของพวกมิชชันนารีที่ว่าลัทธิฮินดูเป็นลัทธินอกศาสนา และเป็นศาสนาที่บูชาเทพเจ้าที่เต็มไปด้วยจารีตประเพณีที่ป่าเถื่อนมากเพียงนั้น เพราะฉะนั้น เพื่อเป็นการป้องกันลัทธิฮินดู ก็จำเป็นที่พวกเขาจะต้องทำการปฏิรูปลัทธิฮินดูเสียก่อน

หลังจากที่ท่านรามโมहनรอย ถึงแก่กรรมแล้วประมาณสองชั่วอายุคน พราหมณ์ สมาช ก็ยังคงเป็นศูนย์กลางความพยายามที่จะทำให้ลัทธิฮินดูให้บริสุทธิ์ และเพื่อทำให้ลัทธิฮินดูพ้นอันตรายจากเชื้อไวรัสคือคริสต์ศาสนา ทั้งนี้ โดยการร่วมมือกับมโนคติและการปฏิบัติตามแบบคริสต์ศาสนาบ้างเป็นบางส่วน ท่านเทพเพนทรนาถ ตะเกอร์ (Debendranāth Tagore) ได้ทำให้การร่วมบูชาของสมาชและลัทธิเอกเทวนิยมที่ประเสริฐเข้มแข็งขึ้นมากเป็นคนแรก ต่อมา ท่านเกษับ จันทรเสน (Keshub Chunder Sen) ได้ใช้เทศนาแบบที่ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ และนักเผยแพร่ศาสนาของพราหมณ์ สมาช ออกประกาศคำสอนซึ่งต่อมาได้กลายเป็นผู้ใกล้ชิดกับพวกคริสต์ศาสนิกชน ในข้อที่ว่าเขาคิดว่าการที่เขาหันไปนับถือคริสต์ศาสนานั้นนับว่าใกล้อันตรายมาก และสหัชญาณนี้ก็ได้อ่านมายังท่านสวามี หยานันทะ ซึ่งถืออำนาจตามคัมภีร์พระเวทเป็นหลักในการปฏิรูปสังคมอย่างรุนแรง

ในท่ามกลางเสียงขรมกมเถแห่งความพยายามที่มีความล้าสมัยในตัวในอันที่จะต้านทานความก้าวหน้าแห่งอิทธิพลของคริสต์ศาสนาเหล่านี้ สังคมฮินดูก็ได้ค้นพบนักบุญ และผู้พิเศษที่เปรี๊ยะปราดในท่ามกลางสมาคมในทันที ในที่สุด การที่ท่านศรีรามกฤษณะ ได้แสดงความเอาใจจดใจจ่อต่อมโนภาพตามปริมปราประเพณี และต่อเทวดาแห่งศาสนาฮินดูนั้นได้พิสูจน์ให้เห็นพลังที่มีผลยิ่งกว่าคำพูดแห่งบรรพบุรุษทั้งหลายของท่าน ท่านรามกฤษณะ มี สวามี วิเวกานันทะ ผู้ทำงานตลอดเวลาเจริญรอยตามโดยการเทศนาสอน วรสาสน์ ของท่านไปทั่วอินเดียและทั่วโลก เช่นเดียวกับที่พระเยซู มี เซนต์ พอล เจริญรอยตามฉะนั้น

การที่ลัทธิฮินดูตอบโต้การทำลายของคริสต์ศาสนานั้น บัดนี้ ได้ก่อให้เกิดการต่อต้านอย่างเต็มที่ โดยอาศัยการเลียนแบบบ้าง โดยการทำให้รู้สึกภาคภูมิใจเชื่อมั่นในตัวเองบ้าง ส่วนใหญ่การที่สถาบันทางฝ่ายฆราวาสของตะวันตกและกิจกรรมของพวกมิชชันนารีที่วิพากษ์กตัญต่อสังคมฮินดูนั้นนับว่าเป็นการรับผิดชอบต่อการที่จะทำให้การยืนหยัดของฮินดูในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ มันคงยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้น ความตั้งใจและการยกย่องซึ่งความคิดแบบโบราณของฮินดูได้รับจากพวกนักปราชญ์ยุโรปนั้นได้เพิ่มพลังเคลื่อนไหวให้แก่การฟื้นฟูลัทธิฮินดูอย่างมากมาย

ชาวอินเดียที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกเป็นจำนวนมากได้หันมาสนใจคัมภีร์ *ภควัทคีตา* เป็นอันดับแรก และได้สนใจเรื่องของพระพุทธเจ้า ทั้งนี้เพราะคุ้นกับงานแปลเป็นภาษาอังกฤษในด้านร้อยกรองของ เซอร์เฮดวิน อาร์โนลด์ ความเชื่อมั่นในตัวเองของชาวฮินดูได้กลายเป็นความภาคภูมิใจในเมื่อเขาได้อ่านข้อวินิจฉัยของ ศาสตราจารย์แมกซ์ มิลเลอร์ (Max Müller) ศาสตราจารย์ทางด้านภาษาสันสกฤตที่วิเศษสุดของอังกฤษที่ว่าในอินเดีย “...จิตของมนุษย์ได้พัฒนาทางสมบัติที่ได้เลือกเฟ้นอย่างดีที่สุดบางอย่างอย่างเต็มที่ที่สุด ได้ไตร่ตรองถึงปัญหาที่สำคัญที่สุดของชีวิตไว้อย่างลึกซึ้งที่สุด”

ที่นับว่าเราใจพวกฮินดูมากยิ่งขึ้นไปกว่านั้นก็คือ ชาวยุโรปที่ทิ้งอารยธรรมตะวันตกแล้วหันมาหาวัฒนธรรมอินเดียอย่างเป็นบ้านเป็นหลังได้ทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ใน พ.ศ. ๒๔๑๘ มาตามบลาวตสกี (Blavatsky) ชาวรัสเซีย และ ฟินเอ็ก ออลคอตต์ (Olcott) ชาวอเมริกัน ได้จัดตั้งสมาคมธีโอโซฟี^๑ (Theosophical Society) ซึ่งถือว่าการอดอาหาร กรรม และการสร้างมโนภาพแบบฮินดูหรือพุทธศาสนาอย่างอื่น ๆ เป็นคำสอนหลัก ใน พ.ศ. ๒๔๒๕ ทั้งสองท่านได้ย้ายสำนักงานใหญ่ของสมาคมไปยังเมืองอัทยาห์ (Adyar) แคว้นมัทราส (Madras) มิสซิส แอนนี เบแซนต์ (Annei Besant) หัวหน้าสมาคมคนต่อมาได้ถือเอาอินเดียเป็นที่อยู่ถาวรนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๖ เรื่อยมา และได้มีส่วนสำคัญในการเมืองของอินเดีย จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ นางก็ได้เป็นประธานสภาปกครองแห่งชาติของอินเดีย ซึ่งนับว่าเป็นชาวบริติชคนที่ห้าและคนสุดท้ายที่ได้รับตำแหน่งอันมีเกียรตินี้ แล้วต่อมาถึง มาร์กาเรต โนเบิล ซึ่งเกิดที่ไอร์แลนด์ และเป็นศิษย์ที่มีศรัทธาแรงกล้าที่สุดของท่านวิเวกานันดะ มาร์กาเรต โนเบิลได้ไปตั้งรกรากอยู่ที่เมืองกัลกัตตา โดยใช้ชื่อใหม่ว่า อูบาสิกา นิเวทิตา (Sister Nivedita) และมีความประทับใจอย่างลึกซึ้งในความคิดและวัฒนธรรมเบงกาลี ในทศวรรษที่ ๕ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕

อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์ครั้งสุดท้าย อิทธิพลของยุโรปไม่ว่าจะในอันมิตรหรือศัตรูก็ตามได้แสดงบทบาทเพียงอันดับรองในการฟื้นฟูลัทธิฮินดูเท่านั้นเอง เพราะความพยายามของพวกผู้มีศรัทธาอย่างแรงกล้าและเสียสละในตอนต้น ๆ นี้เองที่ทำให้ศาสนาอันเก่าแก่นี้สามารถค้นพบแหล่งกำเนิดที่ลึกลับที่สุดแห่งการบังดาลใจดั้งเดิมในลักษณะการที่น่าสังเกตรวมมาก แม้ว่าความพยายามของท่านเหล่านี้ในตอนแรก ๆ จะมีผลเฉพาะต่อผู้ที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก

^๑เป็นสมาคมที่ตั้งขึ้นในยุโรปและสหรัฐอเมริกา โดยหวังจะรวมมนุษย์ทุกชาติทุกศาสนาเข้าด้วยกัน โดยถือคำสอนในศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนาเป็นหลัก ...ผู้แปล

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๔๑

(ซึ่งเป็นชนส่วนน้อยมากในสังคมฮินดู) แต่ชนหมู่น้อยนี้เองที่มีอิทธิพลมากเกินกว่าที่จำนวนอันน้อยนิดจะแสดงให้เห็นได้ เพราะชนหมู่น้อยเหล่านี้แหละที่ทำให้กำเนิดบรรดาผู้นำในอนาคตคือ พวกตะกอร์และพวกคานธี ซึ่งการเข้าใจในมรดกฮินดูของบุคคลเหล่านี้ได้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา ก็เพราะอาศัยบรรดานักปราชญ์ทางศาสนารุ่นก่อน ๆ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ นี้เอง

เทพนทรนาถ ตะกอร์ : ผู้สร้างสรรค์พราหมณ์ สมาช ชื่นมาใหม่

อิทธิพลของท่านรามโมहन รอย ที่มีต่ออนุชนรุ่นต่อ ๆ มา ยังคงมีชีวิตชีวาอยู่เรื่อย ๆ ก็เพราะ พราหมณ์ สมาช (เทวสมาคม) อันเป็นสมาคมทางศาสนาที่ท่านได้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ นั้นเอง หลังจากที่ท่านได้ถึงแก่กรรมที่อังกฤษแล้ว เพื่อนที่ใกล้ชิดของท่าน คือท่านทวารกนาถ ตะกอร์ (Dwārkanāth Tagore) ซึ่งนับว่าเป็นนายทุนผู้ที่ทำให้เจ้าของทุนทรัพย์และกรรมกร ร่วมกำลังกันก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ประเทศชาติขึ้นมา ผู้หนึ่งในพวกแรกของอินเดียได้ให้ความสนับสนุนในด้านการเงินแก่ชนกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง แต่ทว่าจำนวนคนกลุ่มนี้ได้ลดน้อยถอยลงเรื่อย ๆ พร้อมกันนั้น บุตรคนโตของท่านทวารกนาถ ชื่อ เทพนทรนาถ (พ.ศ. ๒๓๖๐-๒๔๔๔) ผู้เคยวิ่งเล่นอยู่ที่สนามบ้านของท่านรามโมहन รอย ในฐานะที่เป็นเด็กในเมืองกัลกัตตากี้ได้เริ่มตั้งสมาคมเล็ก ๆ ของตนขึ้น สมาคมนี้จะได้มีการพบปะสังสรรค์อภิปรายถกเถียงกันในปัญหาทางศาสนาเดือนละครั้ง พ.ศ. ๒๓๘๖ ท่านเทพนทรนาถก็ทำให้กลุ่มของตนอุบัติขึ้นมาพร้อมกับกลุ่มบุคคลส่วนที่เหลือเล็กน้อยของท่านรามโมहन รอย โดยการรักษาสืบต่อไว้ แต่ก็จัดเจตนารมณ์ใหม่ ๆ เข้าไปในองค์การเท่านั้น

พราหมณ์ สมาช ในความน่าอย่างอุทิศชีวิตจิตใจของท่านเทพนทรนาถ ตะกอร์ ได้ดึงดูดใจคนหนุ่มที่สามารถที่สุดของเบงกอลได้เป็นจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้ส่วนมากเป็นบุคคลในวรรณะพราหมณ์เช่นเดียวกับตัวท่าน ศูนย์กลางทางด้านจิตใจของพวกเขาก็คือการบูชาพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงองค์เดียวร่วมกัน พวกพราหมณ์ ก็คล้าย ๆ ท่านรามโมहन รอย คือคัดค้านทั้งการบูชาเทวรูปของลัทธิฮินดูที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย และกลยุทธ์ของพวกมิชชันนารีคริสต์ศาสนา ในหนังสือเรื่อง *อัตชีวประวัติ* ของท่านเทพนทรนาถได้เล่าถึงอุบัติการณ์ที่แสดงให้เห็นความกระตือรือร้นของท่านในอันที่จะป้องกันลัทธิฮินดูที่บริสุทธิ์ไว้ เมื่อได้ทราบว่าคุณที่เรียนจบจากโรงเรียนของพวกมิชชันนารีกำลังจะหันไปนับถือคริสต์ศาสนา ท่านก็เรียกประชุมใหญ่โดยเชิญชาวฮินดูชั้นนำในเมืองกัลกัตตามาร่วมประชุมแล้วหาทุนจัดตั้งโรงเรียนสำหรับพวกเด็ก ๆ ของตนขึ้นโดยให้เรียนฟรี ท่านได้เขียนไว้ว่า “นับตั้งแต่นั้นมา กระแสธารแห่งการที่ชาวฮินดูจะหันไป

๖๔๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

นับถือคริสต์ศาสนาก็ถูกปิดทางหมด และแผนการของพวกมิชชันนารีก็เสมือนถูกทุบที่ศีรษะทีเดียว”

ในด้านน้ำใจจริงแล้ว ลักษณะของท่านเทพนทรนาถเป็นแบบที่เต็มไปด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้ามากกว่าที่จะเป็นแบบชนทะเลาะวิวาท เมื่อศิษย์หนุ่มผู้มีหัวรุนแรงของท่านคือ เกซป จันทรเสน ได้ทำให้สมาชแตกแยกโดยยื่นกรานว่า พวกพราหมณ์ไม่สมควรด้วยยัชโญปวิตที่พวกฮินดูชั้นสูงเคยใช้ ท่านเทพนทรนาถก็ได้ถอนตัวออกจากความเป็นผู้นำที่เอาจริงเอาจังของพวกศาสนาที่ยึดถือ และใช้เวลาหลายเดือนเดินรุดงค์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ หรือไม่ก็ไปเข้าสมาธิอยู่ที่ภูเขาหิมาลัย ความเคร่งครัดในทางศาสนาตลอดระยะเวลาอันยาวนานแห่งชีวิตของท่านนั้น ทำให้ท่านได้รับการยกย่องว่าเป็น “มหาฤาษี”

นอกจากงานในการทำให้พราหมณ์ สมาช เข้มแข็งมั่นคงขึ้นแล้ว ท่านเทพนทรนาถยังสืบต่องานที่ท่านรามโมहन รอย เริ่มไว้ นั่นคืองานเปิดเผยและฟื้นฟูลัทธิเอกเทวนิยมของฮินดูขึ้นมาใหม่เพื่อที่จะสร้างคัมภีร์ที่เป็นทางการของสมาชขึ้น ท่านได้ส่งลูกศิษย์สี่คนไปยังเมืองพาราณสี โดยท่านกำหนดให้เรียนพระเวททั้งสี่ คนละพระเวท เมื่อผลลัพธ์ที่เกิดจากการวิจัยค้นคว้าของศิษย์เหล่านั้นยังสรุปให้ลงตัวไม่ได้ ท่านเทพนทรนาถก็จำต้องใช้สหัชญาณส่วนตัวในฐานะที่เป็นอำนาจหน้าที่ของท่านมากขึ้น และถึงกับได้สร้างลัทธิคำสอนและคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์เพื่อใช้สำหรับพวกพราหมณ์ขึ้นเอง ลัทธิเทวนิยมอันมโหฬารและเจตนารมณ์ที่เปี่ยมไปด้วยศรัทธาอย่างลึกซึ้งต่อเอกสารเหล่านี้ ดูเหมือนจะเกิดจากการผสมกันแห่งการบันดาลใจจากคัมภีร์อุปนิษตและคริสต์ศาสนาที่เราพบอยู่ในข้อเขียนของท่านรามโมहन รอย เพราะฉะนั้น การที่ท่านเทพนทรนาถ ตะกอร์ ทำให้ลัทธิฮินดูกลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่นั้นจึงนับว่าเป็นการรวมการพิทักษ์รักษากับการเพิ่มพูนให้แก่ปรมปราประเพณีที่ดีที่สุดในได้อย่างน่าเป็นสุขใจยิ่ง

เทพนทรนาถ ตะกอร์

ความขัดแย้งระหว่างการศึกษาภาษาสันสกฤตกับภาษาตะวันตก

ในหนังสือเรื่อง *อัตชีวประวัติ* ของท่าน เทพนทรนาถ ตะกอร์ ได้กล่าวถึงเรื่องการวิจัยค้นคว้าความประจักษ์แจ้งทางศาสนา ข้อความต่อไปนี้ได้เล่าถึงวิถีทางที่ท่านใช้แก้ไขปัญหาเรื่องความขัดแย้งระหว่างปรมปราประเพณีทางด้านพุทธิปัญญาทั้งสองที่ท่านได้ศึกษามา

(จากเรื่อง *อัตชีวประวัติ*, ของเทพนทรนาถ ตะกอร์, หน้า ๙-๑๐)

ในด้านหนึ่งมีการศึกษาภาษาสันสกฤตของข้าพเจ้าอยู่ในการวิจัยค้นคว้าหาความจริง
 จันโต ในอีกด้านหนึ่งก็มีการศึกษาภาษาอังกฤษเพื่อวิจัยค้นคว้าหาความจริงจันนั้น ข้าพเจ้าได้อ่าน
 ปรัชญาที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก แต่ถึงกระนั้นความรู้สึกเกี่ยวกับจิตว่างก็ยัง
 คงเหมือนเดิม ไม่มีอะไรจะรักษาได้ หัวใจของข้าพเจ้ากำลังถูกความมืดมนเพราะความเศร้า
 เสียใจและความรู้สึกกระวนกระวายใจบีบคั้น ข้าพเจ้าขอถามว่า การยอมอยู่ได้อำนาจธรรมชาติ
 ก่อให้เกิดเป็นความมีเป็นของมนุษย์ทั้งมวลหรือไม่? แล้วความจริงพวกเราก็ได้รับการปลดปล่อย
 อำนาจแห่งสัตว์ประหลาดนั้นนับว่าทรหดมาก ไฟเมื่อไปกระทบกับอะไรก็ตาม ย่อมทำให้ทุกสิ่ง
 กลายเป็นเถ้าถ่านไปหมด เมื่อลงเรือแล่นไปในทะเล น้ำวนก็จะดูดเอาท่านลงไปสู่ก้นทะเล ลม
 พายุจะพัดท่านไปสู่สภาพที่น่าสะพรึงกลัวอย่างร้ายแรง จะไม่มีการหนีรอดไปจากเงื้อมหัตถ์แห่ง
 มารร้ายคือธรรมชาตินี้ได้เลย ถ้าหากการยอมก้มหัวให้แก่โองการของธรรมชาติเป็นจุดหมาย
 ปลายทางและวัตถุประสงค์ของเราแล้ว เราก็ย่อมได้รับการปลดปล่อยจริงๆ แล้วเราจะหวังอะไร?
 เราจะไว้วางใจใครเล่า? ข้าพเจ้าคิดอีก สิ่งทั้งหลายย่อมสะท้อนออกมาบนแผ่นรูปภาพเพราะ
 แสงดวงอาทิตย์จันโต วัตถุที่เป็นสสารก็ย่อมสำแดงตนให้ปรากฏต่อจิตเพราะความรู้สึกจันนั้น นี่
 คือสิ่งที่เรียกว่าความรู้ นอกจากนี้แล้วยังจะมีวิธีอื่นใดที่จะทำให้ได้รับความรู้ใหม่อีก? เหล่านี้คือ
 คำแนะนำที่ปรัชญาตะวันตกได้นำมาสู่จิตใจของข้าพเจ้า สำหรับพวกอเทวนิยม แต่นี้ก็นับว่า
 เพียงพอแล้ว เขาไม่ต้องการอะไรนอกเหนือไปจากธรรมชาติ แต่ข้าพเจ้าจะพอใจกับสิ่งนี้อย่าง
 เต็มที่ได้ได้อย่างไรเล่า? ความพยายามของข้าพเจ้าก็คือการที่จะให้ได้มาซึ่งพระผู้เป็นเจ้า ไม่ใช่โดย
 อาศัยความเชื่ออย่างงมงาย แต่ทว่าโดยอาศัยแสงสว่างแห่งความรู้ และเมื่อไม่ประสบผลสำเร็จ
 ในเรื่องนี้ การต่อสู้ทางด้านจิตใจของข้าพเจ้าก็ทวีมากขึ้นทุกวัน บางที่ข้าพเจ้าก็คิดว่า ข้าพเจ้าไม่
 อาจมีชีวิตอยู่อีกต่อไปแล้ว

ในทันใดนั้น แสงเหมือนสายฟ้าแลบก็ได้ผ่านเข้ามาในความมืดอันเกิดจากความหมด
 หวังนี้ดังที่ข้าพเจ้าได้เคยคิดแล้วคิดอีก ข้าพเจ้าเห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับโลกทางวัตถุเกิดจาก
 ประสาทสัมผัส (คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย) และอารมณ์คือ รูป เสียง กลิ่น รส และ โผฏฐัพพะธรรม
 แต่พร้อมกับความรู้นี้ ข้าพเจ้าก็สามารถทราบได้ว่าข้าพเจ้าเป็นผู้รู้ พร้อมๆ กับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการ
 การเห็น การสัมผัส การได้กลิ่น และการคิดนี้ ข้าพเจ้าก็ทราบว่า ข้าพเจ้านี้แหละที่เห็น สัมผัส
 ได้กลิ่น และคิด ที่มาพร้อมกับความรู้เรื่องอารมณ์ ก็คือความรู้เกี่ยวกับผู้รู้ พร้อมกับความรู้อยู่
 กับร่างกาย ก็เกิดมีความรู้เกี่ยวกับจิตใจที่อยู่ภายในร่างกายนั้น หลังจากที่ได้แสวงหาสัจธรรมนี้
 มาเป็นเวลานานแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้พบแสงสว่างเล็กน้อยนี้ดุจดังแสงอาทิตย์ที่ส่องมายังสถานที่ที่
 เต็มไปด้วยความมืดคือ บัดนี้ ข้าพเจ้าเข้าใจโดยแจ่มแจ้งแล้วว่า พร้อมกับความรู้อยู่เกี่ยวกับโลก

ภายนอก เราก็จะทราบความรู้เกี่ยวกับตัวตนภายในของเราหลังจากนี้ ยิ่งข้าพเจ้าคิดถึงมันมากเท่าใด ข้าพเจ้าก็ยิ่งจำอำนาจแห่งปรีชาญาณที่ทำงานอยู่ทั่วทั้งโลกได้มากเพียงนั้น พวกเราเห็นว่า ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ลัดกันขึ้นและตกอยู่เป็นระยะๆ พวกเราเห็นว่า ลมและฝนย่อมเกิดมีในฤดูกาลที่เหมาะสม ทั้งหมดนี้ได้รวมกันเพื่อทำให้ความมุ่งหมายแห่งการรักษาชีวิตของเราเต็มเปี่ยม นี่เป็นความมุ่งหมายของใคร? มันไม่อาจเป็นความมุ่งหมายของวัตถุได้ มันจะต้องเป็นความมุ่งหมายของจิต เพราะฉะนั้น จักรวาลนี้จึงถูกอำนาจแห่งภาวะที่มีสติปัญญาเป็นผู้ชักจูงให้เป็นไป

ข้าพเจ้าเห็นว่าเด็กพอเกิดมาก็ดูคนมมารดาได้ ใครเล่าที่สอนให้เด็กรู้จักดูคนม? เขาผู้ซึ่งประทานชีวิตแก่เด็กเท่านั้นแหละที่เป็นผู้สอน แล้วอีกประการหนึ่งใครเล่าที่ใส่ความรักลงไปในตัวใจมารดา? ก็คือผู้ที่ใส่น้ำนมเข้าไว้ในถันของเธอนั่นเอง เขาผู้นั้นก็คือพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงทราบถึงความต้องการของเราทั้งปวง ผู้ที่จักรวาลจะต้องเชื่อฟังกฎข้อบังคับที่พระองค์ทรงวางไว้ เมื่อนัยน์ตาคือจิตของข้าพเจ้าเปิดกว้างถึงขนาดนั้น หมอกเมฆคือความทุกข์ก็ได้ถูกขจัดปัดเป่าไปได้เป็นจำนวนมาก ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนว่ามีใครมาปลดปล่อยใจ

วันหนึ่งในขณะที่คิดถึงสิ่งเหล่านี้ ข้าพเจ้าก็ระลึกได้ในทันทีว่า นานมาแล้ว ในตอนที่ข้าพเจ้าเป็นหนุ่ม ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าได้มีความรู้แจ้งถึงวิธีที่สิ่งที่เป็นอนันตะสำแดงตนให้ปรากฏในดวงดาวที่มีจำนวนเป็นอนันตะ

อนึ่ง ข้าพเจ้าแหงนขึ้นดูท้องฟ้าที่เป็นอนันตะที่ดาราฉายไปด้วยดาวฤกษ์และดาวเคราะห์นับจำนวนไม่ถ้วน และได้เห็นพระผู้เป็นเจ้าผู้เป็นนิรันดร์ และรู้สึกว่าความรุ่งเรืองนี้คือความรุ่งโรจน์ของพระองค์ พระองค์ทรงเป็นปรีชาญาณที่เป็นอนันตะ พระองค์ผู้ที่ทรงเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้แจ้งจำกัดของเราและร่างกายนี้ซึ่งเป็นที่รองรับความรู้นั้น ก็คือพระองค์ที่ปราศจากร่างนั่นเอง พระองค์ทรงปราศจากร่างกายหรือความรู้สึก พระองค์มิได้ทรงทำจักรวาลนี้ให้มีรูปร่างขึ้นมาด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เลย โดยอาศัยเจตจำนงของพระองค์เพียงอย่างเดียว พระองค์ก็ทรงทำให้เกิดมีจักรวาลขึ้นมาได้ พระองค์มิได้ทรงเป็นเจ้าแม่กาสิ หรือ กาลิฆาต (เทวาลัยของเจ้าแม่กาสิในเมืองกัลกัตตา) ทั้งมิใช่ “ชาลคราม” ประจำตระกูล (เทวรูปประจำตระกูล) ดังนั้น จึงเท่ากับได้วางแกนไว้ที่รากฐานแห่งลัทธิบูชาเทวรูป

การฟื้นฟูวิถีชีวิต

๖๔๕

การเรียกร้องให้สละโลก

ถ้าหากท่านเทพพนมทราบได้เจริณรอยตามบิดาของท่านแล้ว ท่านก็คงจะกลายเป็นคนที่มั่งคั่งที่สุดคนหนึ่งของคนอินเดียเป็นแน่ แต่ความปรารถนาที่ลึกซึ้งที่สุดของท่านคือแสวงหาความหลุดพ้นโดยอาศัยการสละโลกตามแบบปริมปราปะเพณี

(จากเรื่อง *อัสติชวประวัติ*, ของเทพพนม ตระกอร์, หน้า ๔๑)

บิดาของข้าพเจ้าอยู่ในอังกฤษ ภาระในการจัดการธุรกิจต่าง ๆ ของท่านจึงตกมายังข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจใด ๆ ได้อย่างเต็มที่เลย ผู้ที่เป็นลูกน้องของข้าพเจ้าเป็นผู้ทำงานทั้งหมด ข้าพเจ้ามีวัยอยู่กับคัมภีร์พระเวท เวทานตะ ศาสนา พระผู้เป็นเจ้า และจุดหมายปลายทางขั้นสุดท้ายของชีวิตเท่านั้น ข้าพเจ้าไม่อาจแม้แต่จะอยู่ในบ้านอย่างสงบ ๆ ข้าพเจ้าไม่รู้ลึกซึ้งอยากจะเป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติทั้งปวงนี้เลย การสละทุกสิ่งทุกอย่างและท่องเที่ยวไปไหนต่อไหนตามลำพัง นี่แหละคือความปรารถนาที่มีอยู่ในหัวใจของข้าพเจ้า หัวใจของข้าพเจ้าซึ่งชุ่มฉ่ำไปด้วยความรักของพระองค์คงจะท่องเที่ยวไปในที่อันวิเวกเช่นนั้น ซึ่งคงจะไม่มีใครทราบ ข้าพเจ้าคงได้เห็นความรุ่งโรจน์ของพระองค์ทั้งบนบกและในน้ำ คงได้เห็นความเมตตากรุณาของพระองค์ในถิ่นต่าง ๆ คงรู้สึกถึงอำนาจคุ้มครองของพระองค์ในต่างประเทศในท่ามกลางภัยอันตรายต่าง ๆ ในกรอบแห่งจิตใจที่เต็มไปด้วยความกระตือรือร้นนี้ ข้าพเจ้าคงมีได้อยู่ที่บ้านอีกต่อไปแล้ว

ความฝันที่แน่นอน

เมื่อบิดาถึงแก่กรรมแล้ว ท่านเทพพนมก็ต้องเผชิญกับการที่จะต้องเลือกเอาว่าจะทำพิธีฌาปนกิจศพบิดาตามชนบทประเพณีฮินดูซึ่งจะต้องถวายข้าวบิณฑกัณฑ์แก่เทพทั้งหลาย หรือจะคงยืนหยัดอยู่กับคำปฏิญาณของท่านว่าจะเลิกเคารพบูชาเทวรูป ความฝันทำให้ท่านตัดสินใจได้ ซึ่งบทสรุปแห่งความฝันนี้ทำให้เราได้ญาณทัศน์ที่ดีในเรื่องการสร้างมโนภาพเกี่ยวกับศาสนาและการแสดงความกตัญญูต่องานที่ต่อบิดาตามลัทธิฮินดู

(จากเรื่อง *อัสติชวประวัติ*, ของเทพพนม ตระกอร์, หน้า ๔๘-๔๙)

ใครจะเป็นฝ่ายมีชัย ฝ่ายโลกหรือฝ่ายศาสนา? ซึ่งก็คงไม่มีใครบอกได้ ข้อนี้แหละที่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นกังวลมาก การที่ข้าพเจ้าสวดมนต์อธิษฐานต่อพระผู้เป็นเจ้าอยู่ตลอดเวลา นั้นนับว่าเป็น “การยอมใส่ความเข้มแข็งลงในหัวใจที่อ่อนแอของข้าพเจ้า ขอพระองค์ทรงเป็น

ฟุ้งของข้าพเจ้าด้วยเกิด” ความกังวลใจและความเดือดร้อนทั้งปวงนี้คงไม่ทำให้ข้าพเจ้าเจ็บหลับลงได้ในเวลากลางคืน ศีรษะของข้าพเจ้าคงจะมึนงงอยู่บนหมอน บัดนี้ข้าพเจ้าคงมิได้มีย่อยหลับไปแล้วก็ตื่นขึ้นมาอีกเป็นแน่ ดูคล้ายๆ กับข้าพเจ้ากำลังหลับอยู่ที่แดนสนธยาระหว่างการตื่นกับการหลับ ในตอนนั้นมีใครคนหนึ่งมาหาข้าพเจ้าในเวลาที่มีดๆ นั้น และกล่าวว่า “ลุกขึ้น” และข้าพเจ้าก็ลุกขึ้นนั่งทันที เขาผู้นั้นกล่าวว่า “จงลุกขึ้นจากที่นอน” แล้วข้าพเจ้าก็ลุกจากที่นอน แล้วเขาผู้นั้นก็กล่าวว่า “ตามเรามา” แล้วข้าพเจ้าก็ตามเขาไป เขาได้เดินลงบันไดไปยังห้องชุดชั้นใน และข้าพเจ้าก็เดินตามไป แล้วก็ตามเขาออกไปสู่สนามหญ้า เขาได้ยืนอยู่เบื้องหน้าประตูหน้านายประตู (ทวารบาล) กำลังหลับอยู่ ผู้นำทางข้าพเจ้าแตะที่ประตู แล้วบานประตูทั้งสองก็เปิดออกมาทันทีที่ข้าพเจ้าได้ตามเขาออกไปยังถนนหน้าบ้านดูเหมือนเขาจะเป็นร่างที่มีลักษณะคล้ายๆ เงา ข้าพเจ้ามองเห็นเขาไม่ชัด แต่ก็รู้สึกได้ว่าตัวได้ผินใจทำทุกอย่างตามที่เขาสั่งในที่นั้น แล้วเขาก็ลอยขึ้นไปในท้องฟ้า ข้าพเจ้าก็ลอยตามเขาไป กลุ่มดาวฤกษ์และดาวเคราะห์กำลังส่องแสงระยิบระยับ ทั้งทางขวา ทางซ้าย และทางเบื้องหน้าข้าพเจ้า แล้วข้าพเจ้าก็ผ่านดวงดาวเหล่านั้นไป ในระหว่างทาง ข้าพเจ้าได้เข้าไปสู่ทะเลหมอก ซึ่งทำให้มองไม่เห็นดวงดาวทั้งหลายอีกเลย หลังจากที่ย่ำทะเลหมอกไปไกลพอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าก็ขึ้นไปยังดวงจันทร์ที่ยังเต็มดวงอยู่ คล้ายๆ เกาะเล็กๆ ในมหาสมุทรที่มีแต่ไอน้ำฉะนั้น ยิ่งเข้าไปใกล้เท่าใด ดวงจันทร์ก็ยิ่งโตขึ้นเท่านั้น ดวงจันทร์ดูไม่กลมอีกต่อไปแล้ว แต่แบนคล้ายๆ โลกนี้แหละ ร่างนั้นได้ไปยืนบนโลกพระจันทร์นั้น และข้าพเจ้าก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน พื้นโลกพระจันทร์ล้วนไปด้วยหินอ่อนสีขาว ไม่มีหญ้าแม้แต่ต้นเดียว ไม่มีดอกไม้ ไม่มีผลไม้อะไรเลย มีเฉพาะพื้นสีขาวเรียบๆ ไปโดยรอบเท่านั้น แสงจันทร์ที่นั่นมิได้เกิดมาจากดวงอาทิตย์เลย มันส่องแสงของมันออกมาเอง แสงอาทิตย์ไม่อาจซ้ำแรกเข้าไปในหมอกที่ล้อมอยู่โดยรอบได้ แสงของดวงจันทร์เองนุ่มนวลมากคล้ายเงาที่เราได้รับในเวลากลางวัน ฉะนั้น อากาศก็ทำให้ความรู้สึกสดชื่น เมื่อข้าพเจ้าเดินทางข้ามที่ราบนี้ไปแล้วก็ถึงเมืองต่างๆ บ้านและถนนหนทางทั้งปวงล้วนแล้วด้วยหินอ่อนสีขาวทั้งนั้น ไม่เห็นมีดวงวิญญาณแม้แต่ดวงเดียวในท้องถนนที่สะอาดและเป็นเงางามนั้น เจียบกริบไม่ได้ยินเสียงอะไรเลย ทุกสิ่งทุกอย่างเจียบลงไปหมด ผู้นำทางข้าพเจ้า ได้เดินตามถนนเข้าไปสู่บ้านหลังหนึ่งและขึ้นไปยังชั้นที่สอง ข้าพเจ้าก็เดินตามขึ้นไป ข้าพเจ้าพบว่าตัวเองอยู่ในห้องที่กว้างขวางมากห้องหนึ่ง ซึ่งมีโต๊ะตัวหนึ่งและเก้าอี้สองสามตัว ล้วนทำด้วยหินอ่อนสีขาวทั้งสิ้น เขาได้บอกให้ข้าพเจ้านั่งลง และข้าพเจ้าก็ได้นั่งบนเก้าอี้ตัวหนึ่ง แล้วร่างนั้นก็หายไป ไม่มีใครอยู่ ณ ที่นั่นเลย ข้าพเจ้านั่งเจียบๆ อยู่ในห้องที่เจียบสงัดนั้น ต่อจากนั้นอีกสักครู่หนึ่งมีประตูหนึ่งข้างหน้าห้องก็เผยออก แล้วมารดาของข้าพเจ้าก็ปรากฏตัวออกมาให้เห็น ผมของแม่สยายลงมาเหมือนอย่างที่เราเห็น

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๔๗

ในวันที่ท่านถึงแก่กรรมนั่นเอง เมื่อแม่ตาย ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าแม่ตายเลย แม้เมื่อข้าพเจ้ากลับมาจากที่ที่ประกอบกรรมปาณิกศพแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังไม่เชื่อว่าแม่ได้ตายไปแล้วอยู่ดี ข้าพเจ้ารู้สึกแน่ใจว่าแม่มยังมีชีวิตอยู่ บัดนี้ ข้าพเจ้าเห็นแม่ที่ยังมีชีวิตอยู่ของข้าพเจ้านั้นยืนอยู่เบื้องหน้าข้าพเจ้า แม่ได้พูดว่า “แม่ต้องการเห็นลูก ดังนั้นจึงได้ส่งเขาไปหาลูก ลูกได้กลายเป็นผู้หนึ่งที่ได้เห็นพระพรหมจริง ๆ แล้วไม่ใช่หรือ? ครอบครัวยกย่องดีแล้ว ความปรารถนาของแม่ก็สัมฤทธิ์ผลแล้ว” เมื่อได้เห็นแม่ และได้ฟังคำที่ไพเราะอ่อนหวานของแม่ ความโง่งมงายก็หายไป กลับเกิดมีความปิติยินดีอย่างล้นพ้น ข้าพเจ้าพบว่าตัวเองยังนอนกลิ้งอยู่บนที่นอนอยู่นั่นเอง

พราหมณ์ สมาช กับความสัมพันธ์ที่มีต่อลัทธิฮินดูออร์ทอดอกซ์

หลังจากที่ เกซิป จันทรเสน แยกตัวออกไปจากสมาช และเอาพวกพราหมณ์ส่วนใหญ่ไปด้วยแล้ว ใน พ.ศ. ๒๔๑๐ ท่านเทพนทรนาถก็ประกาศข้อความเรื่อง “ลัทธิค้อยเป็นค้อยไป” ในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิรูปขึ้น

(จากเรื่อง *อัตชีวประวัติ*, ของเทพนทรนาถ ตะกอร์, หน้า ๑๑๒-๕๓)

พวกเราเป็นพวกบูชาพระพรหม ซึ่งเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงที่สุดในข้อนี้ เราย่อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับลัทธิฮินดูดั้งเดิม เพราะศาสตร์ทั้งปวงของเราประกาศถึงความสูงส่งแห่งการบูชาพระพรหมเป็นสิ่งเดียวกัน ให้เราชื่นชมยินดีต่อการบูชาเทวรูปเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถยึดสัจธรรมที่สูงสุดได้

ความเด่นชัดจุดแรกของเราอยู่ที่ท่าที่เชิงบวกที่มีต่อลัทธิคำสอนของเรา ซึ่งในคำสอนนี้ถือว่าการบูชาเกิดจาก “ความรักพระองค์และทำงานที่พระองค์ทรงโปรด” ซึ่งข้อนี้ทำให้เราแตกต่างจากศาสนาและลัทธิทั้งปวงที่อ้างถึงการเปิดเผยพิเศษหรือการเปิดเผยด้วยคำพูดหรือที่ถือว่าแบบฟอร์ม พิธีรีตอง หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แน่นอนเป็นสัจตถะสำคัญไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ท่าที่เชิงลบแห่งลัทธิคำสอนของเราซึ่งห้ามบูชาภวหรือสิ่งที่ถูกสร้างสรรคขึ้นมาใด ๆ ในฐานะเป็นพระผู้เป็นเจ้าผู้สร้างสรรคนั้น ย่อมทำให้เราแตกต่างจากบุคคลทั้งปวงที่ติดอยู่กับการบูชาพระผู้อวดอ้าง หรือผู้ที่เชื่อว่าจำเป็นจะต้องมีบุคคลที่เป็นสื่อกลาง สัญลักษณ์ หรือเทวรูปตามที่ได้พรรณนาไว้

เราถือสัจธรรมที่เป็นพื้นฐานแห่งศาสนาเป็นมูลฐานแห่งศรัทธาของเราซึ่งสามารถ

๖๔๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

พิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลและมโนธรรม และไม่ยอมให้มนุษย์ หนังสือ หรือรูปภาพมาขวางทางในการที่ดวงวิญญาณของเราจะติดต่อกับพระวิญญาณที่สูงสุดโดยตรงได้

คำสอนของพราหมณ์ สมาซ ในด้านนามธรรมนี้ เมื่อว่าในด้านวัตถุแล้วก็ได้แตกต่างไปจากลัทธิคำสอนเรื่องร่างกายที่บริสุทธิ์ในลัทธิเทวนิยมที่มีอยู่ทั่วโลกเลย แต่เมื่อพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์และสังคมแล้ว พราหมณ์ สมาซ ก็มีข้อแตกต่างออกไปอีกในฐานะที่เป็นผู้นำคำสอนนี้มาให้ประชาชนชาวฮินดู นี่เป็นมโนคติของผู้ตั้งพราหมณ์ สมาซ คือ ท่านรามโมहन รอยซ์ นี่ยอมชี้ให้เห็นหน้าที่ที่ชาวพราหมณ์ทั้งปวงในทุกวันนี้จะต้องรับ และจะต้องรับใช้ในฐานะเป็นหลักนำในการเลือกคัมภีร์ รูปฟอร์ม และพิธีรีตองต่างๆ และเป็นผู้ช่วยเหลือในชีวิตทางศาสนา

เราตกอยู่ในประชาคมฮินดูและเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมนั้น แล้วมันก็ตกมาเป็นมรดกของเราโดยอาศัยตัวอย่างและศีลที่จะต้องถือว่าสังฆกรรมที่สูงสุดของศาสตร์ฮินดูเป็นจุดดวงประทีป เราจะต้องอาศัยสังฆกรรมเหล่านั้นทำมรดกของเรา คือ จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม พิธีรีตอง และพิธีกรรมต่างๆ ให้บริสุทธิ์ และเอามาดัดแปลงใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการแห่งมโนธรรมและประชาคมของเรา แต่เราจะต้องระมัดระวังในเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก มิฉะนั้นเราจะต้องถูกแยกออกจากร่างใหญ่ที่เราอาจแน่วแนวกและยกให้สูงขึ้นได้

เมื่อเราไม่ยอมให้มีการพิจารณาในเรื่องประเทศชาติ วรรณะ หรือความเป็นญาติใด ๆ เพื่อป้องกันการทำหน้าที่ที่ไม่ตรงกับความเชื่อถือของเรา เราก็ต้องยอมให้มีและงดเว้นจากการประหัตประหารหรือทำให้เห็นห่างจากพวกที่มีความคิดแตกต่างไปจากพวกเรา แล้วก็ไม่ใช่จำเป็นดอกหรือที่เราควรทำร้ายความรู้สึกของบิดา มารดา และผู้ที่มีอายุของเราด้วยการทำให้เทวรูปที่ท่านเหล่านั้นเคารพบนบ่ออย่างสูงสุดเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ ในเมื่อสิ่งทั้งปวงที่มโนธรรมของเราต้องการให้เราทำคือการเลิกบูชาเทวรูปเหล่านั้นเสีย?

การมุ่งเข็มไปตามทางสายกลางนี้มีได้เป็นภาวะที่ง่ายนักเลย แต่ในระหว่างประสบการณ์ที่ยาวนานของข้าพเจ้านั้น ส่วนใหญ่ข้าพเจ้าถูกทำให้มีความหวังว่าจะได้พบอนาคตที่สดใสยิ่งกว่าเดิมโดยการตอบสนองพวกที่ๆ ที่เป็นพวกอรรถอดอกซ์ของเราด้วยความเห็นพ้องกับอุดมคติที่ถือกันมาก่อนหน้านั้น บัดนี้แม้แต่พวกที่มีหัวอรรถอดอกซ์มากที่สุดก็หวังจะได้ประสบความลงรอยกันมาก ๆ ซึ่งการที่จะลงรอยกันได้นี้ต้องการพวกเราเป็นจำนวนน้อยมาก ทั้งนี้เพราะว่าการรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวนิด ๆ หน่อย ๆ และสามัญสำนึกในกรณีต่าง ๆ ส่วนมากแล้ว

การฟื้นฟูวิถีฮินดู

๖๔๙

นับว่าเพียงพอที่จะขจัดปัดเป่าความแตกต่างกันให้หมดไปได้

อย่างไรก็ตาม ที่นับว่าสำคัญมากก็คือการอ้างถึงประเทศและประชาชนของเรา เราต้องไม่ลืมว่า ประการแรกเราเป็นพวกพราหมณ์ และประการหลังเราเป็นชาวฮินดูหรือเป็นชาวฮินดู เราจะต้องไม่เพิกเฉยต่อคำปฏิญญาของเราที่จะเลิกล้มท้าวรูปและพระอวตารทั้งหลายซึ่งนับว่าเป็นสารัตถะสำคัญแห่งศาสนาของเรา นับว่าเป็นนโยบายที่ดีในส่วนของเราที่จะทำความแตกต่างกันเล็กน้อยๆ ให้หมดไป แต่ในเรื่องหลักการแล้วไม่มีทางที่จะประนีประนอมกันได้เลย มาตถุมิขของเราย่อมเป็นที่รักของเรา แต่ศาสนาเป็นที่รักของเรายิ่งกว่านั้น พระพรหมเป็นที่รักที่สุดของเราทั้งปวง เป็นที่รักยิ่งกว่าลูก ยิ่งกว่าความรุ่มรวย สูงสุดเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง

สารอาลาซานุศิษย์

ใน พ.ศ. ๒๔๓๒ เมื่อท่านคิดว่าท่านใกล้จะตายแล้ว เทพเทพรนาถจึงได้วางหลักการ ๑๘ ข้อสำหรับพวกสานุศิษย์ขึ้น หลักการที่รวมอยู่ในเอกสารนี้เราจะพบทั้งการยืนยันความรักฉันพี่น้องแบบคริสต์ศาสนาและมโนภาพเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง อาตมฉัน กับ พรหมฉันแบบฮินดู สารที่เป็นคำสั้นสละสลวยในเครื่องหมายเลขนอกเลขในนั้นเราได้ข้ามไป

(จากเรื่อง *อัตชีวประวัติ*, ของเทพเทพรนาถ ตะกอร์, หน้า ๑๙๑-๑๙๕)

ศิษย์ที่รักทั้งหลาย

“ขอให้ท่านทั้งหลายจงรวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เมื่อรวมกันแล้ว ท่านก็จะรู้จักหัวใจของกันและกัน เทพเจ้าของคนโบราณทั้งหลายได้รับไทยทานที่มาถึงคนด้วยใจเดียวฉันใด ท่านทั้งหลายก็จะเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันฉันนั้นเถิด!”

“ขอให้ความพยายามของท่านทั้งหลายจงกลมเกลียวกัน และขอให้ความคิดและหัวใจของท่านทั้งหลายจงกลมกลืนกัน เพื่อว่าสันติสุขทั้งดงามจะได้อยู่ในท่ามกลางของพวกท่าน!” “ขอพวกท่านทั้งปวงจะมีหัวใจและถ้อยคำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” พรและมงคลที่น่ารักซึ่งข้าพเจ้าเพิ่งได้แสดงออกมาในถ้อยคำที่มีอยู่ในพระเวทนี้ เมื่อท่านได้รับแล้วก็จงเก็บเอาไปคิดให้ดี ในท่ามกลางแห่งการทะเลาะวิวาทและความกาหลอลหม่นของโลกลี้ภัยนี้ ถ้าหากท่านทั้งหลายดำเนินตามวิถีทางนี้ไปจนถึงที่สุดแล้ว ท่านก็จะเป็นผู้ได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางของท่านเอง ทางนี้เป็นทางที่จะก่อให้เกิดเอกภาพ ถ้าท่านทั้งหลายดำเนินไปตามทางสายนี้ การทะเลาะวิวาท

กันก็จะปลาสนาการไปจากพวกท่านทั้งหมด สันติภาพก็จะครองโลก และศาสนาพราหมณ์ก็จะ
เป็นฝ่ายมีชัย

๑. ศาสนาพราหมณ์ เป็นศาสนาทางวิญญาณ สัจธรรมที่เป็นพืชของศาสนาพราหมณ์
ก็คือว่า : ท่านจะรู้จักพระวิญญาณที่สูงสุด (พรหมัน) ก็โดยอาศัยวิญญาณ (อาตมัน) เท่านั้น
เมื่อท่านเห็นพระผู้เป็นเจ้าในดวงวิญญาณแล้ว ท่านก็จะเห็นพระองค์ในท่อนทุกแห่ง สถานที
ประทับที่น่ารักที่สุดของพระองค์ผู้ซึ่งเป็นรากเหง้าแห่งความสับสนทั้งปวงนี้ ผู้ทรงเป็นอธิปัตย์
เหนือจักรวาลทั้งปวงนี้ก็คือดวงวิญญาณของมนุษย์ ถ้าท่านไม่รู้จักดวงวิญญาณ แล้วทั้งหมดก็
ว่างเปล่า ดวงวิญญาณเกิดจากความรู้จักพระผู้เป็นเจ้า

๒. ในร่างกายที่มีดวงวิญญาณ และภายในดวงวิญญาณ ในความชั่วชัทธิบริสุทธิแห่ง
ความรู้สึกนึกคิดทางด้านจิตใจนั้น ก็จะได้เห็นดวงวิญญาณที่สูงสุด บริสุทธิ และปราศจากร่าง
พร้อมกับจิตและร่างกายที่สงบ ซึ่งไม่มีติดมันอยู่กับสิ่งภายนอกทั้งปวง มีจิตใจมั่นคง ไม่หวั่นไหว
ในสุขและทุกข์ บริบูรณ์ในตัวเองนี้ ก็จะเห็นดวงวิญญาณที่สูงสุด นี่เป็นการรวมกันทางวิญญาณ
เมื่อท่านถูกผูกมัดด้วยความรักในการรวมกันทางวิญญาณแล้ว ท่านก็จะพ้นจากบาปทั้งปวงและ
จะบรรลุถึงซึ่งความหลุดพ้นชั้นต่างๆ เมื่อตายแล้ว ร่างกายก็จะถูกละทิ้งไว้ ณ ที่นี้ แต่ก็จะมีรวม
อยู่ในการรวมกันทางวิญญาณนี้ ดวงวิญญาณก็จะอยู่กับดวงวิญญาณที่สูงสุดตลอดไป

๓. ท่านรับประทานอาหารเป็นปกติประจำวันเพื่อสุขภาพแห่งร่างกายฉันใด ท่านก็
ควรบูชาพระผู้เป็นเจ้าทุกวันเพื่อสุขภาพของดวงวิญญาณฉันนั้น การบูชาพระผู้เป็นเจ้านับว่า
เป็นอาหารของดวงวิญญาณ

๔. “การรักพระองค์และทำสิ่งที่น่าพอใจในสายพระเนตรของพระองค์นี้แหละคือการ
บูชาพระองค์ละ” พระพรหมพระองค์นั้นซึ่งเป็นผู้พ้นจากกาลและเทศะและผู้ยังทรงมีแทรกซึม
อยู่ทั่วไปในกาลและเทศะ ทรงมองเห็นสิ่งทั้งปวง ทรงเป็นสัจธรรม ทรงเป็นปรีชาญาณ ทรง
เป็นอนันตภาพ เมื่อรู้จักพระองค์ว่าทรงเป็นผู้ปกครองดวงวิญญาณและเป็นเจ้าหัวใจแล้ว ก็จง
บูชาพระองค์ทุกวันด้วยความรัก และเพื่อความดีงามของโลกแล้ว ก็จงประกอบแต่การงานที่ชอบ
ธรรมซึ่งเป็นที่น่าพอใจในสายพระเนตรของพระองค์ จงอย่าแยกแขนขาที่รวมกันอยู่ตลอดเวลา
ที่ทำการบูชาพระผู้เป็นเจ้าเหล่านี้ออกจากกัน

๕. จงทำเฉพาะสิ่งที่จะส่งเสริมการกินคืออยู่ดีเท่านั้น อย่าทำความชั่วใดๆ ต่อผู้ทำชั่ว
ถ้าหากใครทำสิ่งที่ไม่ชอบธรรม ก็ไม่ควรตอบแทนเขาด้วยความไม่ชอบธรรม จงเป็นผู้ตั้งอยู่ใน
ธรรมเสมอ ควรเอาความดีชนะความชั่ว และเอาความถูกชนะความผิด

๖. จงอย่าได้ต่อสู้กับใครๆ จงงดเว้นความโกรธ และจงเยี่ยงไปด้วยความรักและการ

การฟื้นฟูจิตใจ

๖๕๑

บริจาค จงประพฤติให้ยุติธรรม ในเมื่อเพ่งถึงผู้อื่น ก็จงถือเอาความรักเป็นกฎแห่งความประพฤติ

๗. จงสอนตัวเองทั้งกลางวันและกลางคืน จงปกครองตัวเอง และยอมรับความชอบธรรมว่าเป็นจุดหมายปลายทางแห่งความมีความเป็น เพราะผู้ที่สามารถทำหัวใจและอินทรีย์ของตนให้สงบได้ ย่อมไม่มีสาเหตุแห่งความเศร้าโศกเสียใจและความทุกข์ใดๆ เหลืออยู่ ส่วนผู้ที่ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ ย่อมมีความทุกข์รอบด้าน

๘. ผู้ที่มีความปรารถนาดีต่อมนุษยชาติ จะต้องเอาใจใส่ต่อผู้อื่นเหมือนกับที่เอาใจใส่ต่อตนเอง จำเป็นที่ท่านจะต้องรักเพื่อนบ้านของท่าน เพราะจะทำให้เพื่อนบ้านรักท่านด้วย และจงงดเว้นจากการให้ทุกข์แก่ผู้อื่นเพราะการเกลียดชังเสีย เพราะจะทำให้ท่านได้รับทุกข์เพราะถูกคนอื่นเกลียด เพราะฉะนั้นท่านจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นในสิ่งทั้งปวงด้วยการเอาเขามาเปรียบกับตัวท่าน (คือเอาใจเขามาใส่ใจเรา) ความสุขและความทุกข์มีผลต่อท่านอันใด ก็มีผลต่อสัตว์ทั้งปวงอันนั้น ความประพฤติท่านเองนั้นเท่านั้นที่เป็นวิถีทางที่จะให้บรรลุถึงความกินดีอยู่ดีได้

๙. ผู้ที่บูชาพระผู้เป็นเจ้าและรักมนุษยชนนั้นคือนักบุญ คนเช่นนั้นไม่เคยชอบจับผิดใครเลย เพราะคนทั้งหลายย่อมเป็นที่รักของเขาทั้งสิ้น เมื่อเขาเห็นคนอื่นทำผิดเขาก็เป็นทุกข์ และเขาจะพยายามแก้ไขความผิดของคนนั้นด้วยความรัก เขารักมนุษยชนในฐานะที่เป็นมนุษย์ และก็เพราะความรักนั่นเอง เมื่อเขาเห็นความดีในมนุษย์ เขาก็ดีใจ เมื่อเขาเห็นความชั่วในมนุษย์ เขาก็เสียใจ เพราะฉะนั้น เขาจึงไม่สามารถประกาศความผิดของคนอื่นด้วยความชื่นชมยินดีเลย

๑๐. ความพอใจแห่งดวงวิญญาณชั้นใน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็ว่า มโนธรรมที่ติดแน่นนับว่าเป็นผลแห่งการปฏิบัติธรรมที่ไม่ไร้ผล ในความพอใจแห่งสติรู้สึกผิดชอบนี้รู้สึกว่าเป็นความพอพระทัยของพระผู้เป็นเจ้า ถ้าหากดวงวิญญาณชั้นในมีความพอใจ ความทุกข์ทั้งปวงก็ย่อมสิ้นสุดลง เมื่อไม่มีการปฏิบัติชอบ วิญญาณชั้นในย่อมไม่มีความพอใจเลย จิตอาจมีความชื่นชมยินดีในสิ่งที่น่าเพลิดเพลินใจของโลก แต่ถ้าหากมโนธรรมเกิดวิปริตขึ้นมาแล้ว แม้แต่ความสุขทางโลกที่สูงที่สุดก็จะกลายเป็นสิ่งที่ไร้ค่า เพราะฉะนั้นด้วยการปฏิบัติตามธรรม ท่านก็จะรักษามโนธรรมที่แจ่มใสไว้ได้ และท่านก็จะทิ้งสิ่งทั้งปวงที่อาจทำให้ความพอใจแห่งดวงวิญญาณต้องเสียหาย

๑๑. ท่านจะแสวงหาการปฏิบัติตามธรรมให้มากที่สุดเท่าที่อำนาจของท่านจะอำนวยให้เมื่อใช้อำนาจของท่านทั้งหมดแล้ว ถ้าท่านยังไม่บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง ท่านก็ยังคงต้องได้รับกุศลเพราะการปฏิบัตินั้นอยู่อีก พระผู้เป็นเจ้ามิได้ทรงกำหนดว่างานอันเป็นอนันต์ของพระองค์ส่วนไหนที่ปัจเจกบุคคลคนใดจะต้องปฏิบัติ ขอให้ทุกคนได้ใช้อำนาจที่พระองค์ประทานให้มาโดยไม่ต้องอ้อมก้าง นี่คือโครงการของพระผู้เป็นเจ้า

๑๒. ท่านจะต้องเลิกความคิดที่เป็นอกุศล การพูดที่เป็นอกุศลและการกระทำที่เป็นอกุศลทั้งหมด ผู้ที่ไม่มีอกุศลในความคิด ในคำพูด ในการกระทำหรือในการพินิจจาย นักบุญเช่นนั้นชื่อว่าปฏิบัติเคร่งครัดจริง ๆ ทำให้ผู้ที่หามาสร้างกายไม่ เพราะฉะนั้นผู้ซึ่งงดเว้นจากบาป ย่อมสาละวนอยู่กับการประกอบกุศลกรรม เมื่อรักษาวีถีทางแห่งความชอบธรรมได้ ท่านก็จะชื่อว่าสามารถเลี้ยงชีพตนเองได้

๑๓. ถ้าหากแม้ท่านจะรักษาวีถีทางแห่งความชอบธรรมไว้อย่างนี้แล้ว แต่ท่านก็ยังต้องเศร้าโศกอยู่ ถึงกระนั้นท่านก็ต้องไม่เปลี่ยนความคิดไปหาวิถีทางที่ไม่ชอบธรรม จงเอาชีวิตเข้ารักษารธรรมะ แล้วธรรมะก็จะรักษาท่าน

๑๔. ไม่ใช่บิดาหรือมารดา ไม่ใช่ภรรยาหรือบุตร ไม่ใช่มิตรหรือญาติพี่น้อง ที่จะเป็นที่พึ่งของเราในโลกหน้า ความดีเท่านั้นที่จะคงอยู่กับเราตลอดไป มนุษย์เท่านั้นเกิด มนุษย์เท่านั้นตาย มนุษย์เท่านั้นที่ขึ้นชมยินดีต่อผลดีแห่งการกระทำชอบ และมนุษย์เท่านั้นที่ได้รับผลชั่วแห่งการกระทำชั่ว เพื่อนฝูงทั้งหลายเมื่อทิ้งร่างกายไว้ในโลกนี้คล้ายท่อนไม้หรือก้อนหิน ก็ชื่อว่าทอดทิ้งเขาไป แต่ความดีย่อมติดตามเขาไปทุกหนทุกแห่ง เพราะฉะนั้นท่านจะต้องทำความดีเป็นขั้น ๆ ไป เพราะความดีนั้นจะเป็นที่พึ่งของท่าน

ธรรมะเป็นมิตรของเราในโลกนี้ และธรรมะเป็นประทีปของเราในโลกหน้า
“ธรรมะเป็นประดุกน้ำผึ้งสำหรับสัตว์ทั้งปวง”

๑๕. “เราจะบรรลุถึงอมฤตภาพได้ ไม่ใช่เพราะความมั่งคั่ง ไม่ใช่เพราะบุตรหรือเพราะการทำงานเลย แต่เพราะการสละโลกเท่านั้น” การสละโลก มิได้หมายถึงการสละโลกโดยการจะต้อไปถือเพศเป็นฤาษีหรืออยู่ในป่าเลย แต่ทว่าหมายถึงทั้ง ๆ ที่อยู่ในบ้านและอยู่ในโลกนี้แหละ เขาก็สามารถขจัดรากะตัดหนาในหัวใจให้หมดไปได้

“เมื่อรากะตัดหนาที่อยู่ในหัวใจของมนุษย์ถูกขจัดให้หมดไปแล้ว ผู้ที่เป็นมรรตัยก็จะกลายเป็นอมรรตัย และทั้ง ๆ ที่อยู่ในโลก ก็อาจบรรลุถึงพระผู้เป็นเจ้าได้”

๑๖. ท่านจะต้องทุ่มเทความพยายามทั้งปวงเพื่อเลี้ยงดูภรรยา บุตร และญาติพี่น้องให้เป็นสุข แต่เมื่อตัวท่านพ้นจากตัณหาแล้ว ก็จะไม่ยึดมั่นอยู่กับผลแห่งการกระทำของตนอีกต่อไป แล้วท่านก็จะสามารถก้าวขึ้นไปสู่ความหลุดพ้นขั้นต่าง ๆ ได้ ความรักของพระผู้เป็นเจ้าเองย่อมให้ตัวอย่างที่สมบูรณ์ที่สุด จงดูซิว่าพระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ต่อผลประโยชน์ของโลกเพียงใด พระองค์ไม่ทรงลืมประทานอาหารแม้แก่หนอนหรือแมลงแมลงแม็กตัวเดียว แม้ในชอกเขาที่แห้งแล้ง

พระองค์ก็ยังประทานอาหารแก่สัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในนั้น พระองค์มิได้ทรงเก็บอะไรไว้เพื่อพระองค์เองเลย พระองค์ทรงให้ผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา และไม่เคยรับจากใครเลย โดยอาศัยตัวอย่างนี้แหละ เมื่อท่านลืมเรื่องตัวเองได้แล้วจะต้องปฏิญาณว่าจะทำงานเพื่อความดีงามของโลก เมื่อรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระองค์ ท่านก็จะปฏิบัติหน้าที่แห่งชีวิต สิ่งที่ท่านรู้ว่าเป็นพระบัญชาของพระองค์ ท่านจะต้องเชื่อฟังพระบัญชานั้นเสมอด้วยชีวิต สิ่งที่ท่านรู้ว่ายึดกับเจตจำนงของพระองค์ ท่านจะต้องหลีกเลี่ยงดุจเหินยาพิษทีเดียว ถ้าทำได้เช่นนั้น ท่านซึ่งลืมเรื่องตัวเองแล้วก็จะทำงานของพระองค์ได้ แล้วก็จะแน่ใจเกิดว่าพระองค์จะไม่ทรงลืมท่าน ท่านจะได้รับพระมหากรุณาจากพระองค์อย่างเหลือล้น ไม่ว่าจะในภาวะใด ๆ ก็ตาม พระองค์อาจทรงมอบสิ่งที่น่าพอใจให้แก่ท่านได้ในฤดูกาลที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ ก็จะมีชีวิตอยู่ด้วยการเชื่อฟังพระองค์ และในฤดูกาลที่เต็มไปด้วยความยากลำบาก ก็จงฟังพาวาตย์พระองค์ แล้วท่านก็就不用วิตกกังวลอะไร ในเวลาทำงาน ก็จงทำอยู่กับพระองค์ ในเวลาหยุดพัก ก็จงหยุดพักอยู่กับพระองค์ ร่างกายนี้จะเคลื่อนไหวไปในโลก แต่จิตของท่านจะรวมเข้ากับพระองค์ แม้ในความตายก็จะมี การทำให้การเข้าร่วมกันนี้แยกออกได้เลย

๑๗. ดวงวิญญาณที่นับว่าประเสริฐก็คือดวงวิญญาณที่สงบอยู่ในตัวเองที่พ้นจากบาป และความไม่บริสุทธิ์ คือล้ากับดวงจันทร์ที่พ้นจากคราส และเมื่อขจัดความหยาบในเนื้อหนังลงได้แล้ว ท่านก็อาจพักอยู่ในดวงวิญญาณที่สูงสุด (พรหมัน) ได้ วิญญาณนั้นมีได้ถูกโรคภัยจับ มิได้ถูกความตายทำให้เกรงกลัวเลย ดวงวิญญาณย่อมมองเห็นวิมานของพระผู้เป็นเจ้าจากที่นี่ ประดุจแห่งความก้าวหน้าที่กำหนดไม่ได้ ได้เปิดให้แก่ดวงวิญญาณนั้น และดวงดาวนับเป็นล้าน ๆ ดวง ในสรวงสวรรค์ก็ได้ทอแสงมายังดวงวิญญาณนั้น ในด้านนี้เป็นโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงที่มีคลื่นมาก ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นวิมานที่สงบของพระผู้เป็นเจ้า ในท่ามกลางแห่งด้านทั้งสองนั้น พระผู้เป็นเจ้าเองทรงรักษาดำแหน่งของทั้งสองด้านดุจดังว่าพระองค์ทรงเป็นสะพาน ไม่ว่าจะ เป็นกลางคืนหรือกลางวัน ความตาย โรคภัยไข้เจ็บ หรือความเศร้าโศกเสียใจ ไม่ว่ากรรมดีหรือกรรมชั่วละ ไม่มีอะไรที่จะข้ามสะพานนี้ไปได้เลย ความชั่วทุกชนิดจะตกกลับมาจากที่นั่น ในวิมานที่ปราศจากบาปของพระพรหมนั้นบาปไม่มีอำนาจอะไรเลย ดวงวิญญาณที่หลุดพ้นแล้วซึ่ง ละบาปและทุกข์ของโลกนี้ไว้เบื้องหลังย่อมบรรลุถึงวิมานของพระพรหมที่อยู่นอกโลกนั้นวิมานนั้น คนตาบอดก็จะเป็นคนตาบอดอีกต่อไป คนที่มีบาปกลุ่มมก็จะพ้นจากบาป เพราะวิมานของพระพรหมนั้นเป็นวิมานที่ช่วงโชติอยู่ตลอดเวลา เป็นความโชติช่วงที่ไม่มีที่สิ้นสุด

๑๘. ข้าพเจ้าซึ่งเจริญรอยตามคำสอนเดิม ๆ แห่งพรหม-ธรรม ขอกล่าวปัจฉิมวาจาแก่พวกท่านทั้งหลาย ขอให้ท่านรู้แจ้งพรหม-ธรรมนั้นในชีวิตนี้และบรรลุถึงความหลุดพ้นนิรันดร์

๖๕๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

นี่เป็นคำสวดอ้อนวอนของข้าพเจ้า

โอม _____ สันติ สันติ สันติ

เกษับ จันทรเสน กับการทำคริสต์ศาสนาให้เป็นแบบอินเดีย

อาชีพที่เต็มไปด้วยความยากลำบากของ เกษับ จันทรเสน (Keshub Chunder Sen หรือ Keshab Chandra Sen) ได้ห้อมล้อมทั้งยอดสุดและต่อมาก็ความเลื่อมอิทธิพลของพราหมณ์สมาธิ ในชีวิตด้านพุทธิปัญญาของอินเดีย แต่ด้วยการอาศัยพลังงานที่มากมายและความชำนาญในวาทศิลป์ของท่านนี่เองจึงได้ทำให้การที่ท่านรามโมहन รอย และลัทธิสหวิทยาการของท่านเทเพนทรนาถ ตะกอร์ เปิดรับการบันดาลใจทางคริสต์ศาสนาเต็มเปี่ยม ทั้งการที่ท่านมีความเห็นอกเห็นใจคริสต์ศาสนาเป็นอย่างมากนั้น ยังนับเป็นความหายนะของท่าน เพราะตอนที่ท่านจะถึงแก่กรรมนั้น ท่านได้ทำให้สมาธิแตกแยกออกไปเป็น ๓ องค์การ และได้ทำลายเกียรติภูมิของสมาธิลงอย่างชนิดที่ไม่อาจเรียกคืนได้อีก

ปู่ของท่านเกษับ เป็นคนรุ่มราวดุเดือดและเป็นเพื่อนของท่านรามโมहन รอย แต่มิได้มีส่วนร่วมในมโนคติเรื่องศาสนาของนักปฏิรูปผู้ยิ่งใหญ่คนนั้น ตระกูลเสน นับว่าเป็นตระกูลที่มีหัวโน้มเอียงไปทางตะวันตกมากที่สุดตระกูลหนึ่งในเบงกอล และเกษับหนุ่ม เมื่อเจริญเติบโตขึ้นมา ก็พูดภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่วยิ่งกว่าชาวเบงกอลอื่นๆ อาชีพของท่านในฐานะเป็นนักเรียนที่วิทยาลัยฮินดูต้องเสียไปเพราะท่านสอบวิชาคณิตศาสตร์ตก แต่ท่านมีความสนใจในวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์มาก เมื่ออายุได้ ๑๙ ปี เจตนารมณ์ทางด้านศาสนาของท่านได้พบวงโคจรตามธรรมชาติของมันอยู่ในพราหมณ์สมาธิ ในช่วงระยะเวลาอันสั้น ท่านก็ได้กลายเป็นศิษย์ที่ท่านเทเพนทรนาถโปรดที่สุด เมื่อท่านถูกครอบครัวของท่านเองคว่ำบาตร เพราะท่านพาภรรยาไปร่วมในพิธีพราหมณ์ เกษับก็ต้องไปอาศัยอยู่ที่บ้านของครูทางศาสนาของท่าน

ด้วยพลังงานที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยของท่านนี่เอง เกษับจึงได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจให้กิจกรรมต่างๆ ของพราหมณ์สมาธิ โดยจัดตั้งกลุ่มอภิปรายและโรงเรียนต่างๆ ขึ้น จัดตั้งกองบรรเทาทุกข์ในเวลาเกิดทุกข์ภัย สนับสนุนให้แม่ม่ายได้แต่งงานใหม่ และให้การศึกษาก่อนหญิงสาว เขียนบันทึกความเห็นทางศาสนาและเทศนาสั่งสอน การที่ท่านพูดภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่วเป็นน้ำไหลไฟดับนั้น ได้ปลุกใจให้ผู้ฟังที่ได้รับการศึกษาในส่วนต่างๆ ของอินเดียให้ตื่นตัวขึ้นมา โดยเฉพาะในบอมเบย์ และสาขาของสมาธิที่เกิดขึ้นตามเมืองต่างๆ นอกแคว้น

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๕๕

เบงกอลออกไป

ความกระตือรือร้นของเกษับในอันที่จะปฏิรูปสังคม ทำให้ท่านไปไกลเกินฐานะที่ขอบ
 ดำเนินอย่างเป็นกลางๆ ของท่านเทพนทรนาถ ในที่สุดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ทั้งสองท่านนี้ก็แตก
 คอกันในเรื่องการสวมด้ายยัชโญปวีต และเกษับได้ตั้งองค์การอิสระขึ้น โดยท่านให้ชื่อว่า พราหม
 สมาชแห่งอินเดีย จากจุดนี้เอง ท่านก็ประกาศความเชื่อถือว่าการจรรโลงใจนับว่าเป็นผู้แนะแนว
 ในการกระทำมากยิ่งขึ้น ใน พ.ศ. ๒๔๒๑ ก็ได้เกิดมีการแตกแยกในขบวนการของท่านเองอีกครั้ง
 หนึ่งและนับว่าเป็นอันตรายยิ่งกว่าคราวก่อน ทั้งๆ ที่ท่านได้ยึดเวลาการประกาศอายุต่ำสุด
 สำหรับพวกพราหมินจะแต่งงาน และคัดค้านเรื่องการบูชาเทวรูป ท่านก็ยังถูกชักชวนให้แต่งลูก
 สาวอายุ ๑๓ ขวบของท่านกับเจ้าชายฮินดูโดยรู้สึกว่ามันเป็นเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า เพราะ
 ความรู้สึกอภัยคอดสูต่อการที่ท่านได้ทรยศต่อหลักการที่ท่านวางไว้ก่อนๆ นั้นเอง จึงทำให้ฮิน
 ดิชย์ส่วนใหญ่ทั้งท่านไปตั้งกลุ่มที่สาม ซึ่งเรียกว่า **สาซารัน พราหมิน สมาช** ขึ้น

ในบั้นปลายแห่งชีวิตของท่าน เกษับได้ทดลองนำธาตุมูลต่างๆ จากศาสนาที่สำคัญๆ
 ของโลกมาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน แม้ท่านจะยึดหลักการปฏิบัติแบบอุทิศชีวิตจิตใจและแบบโยคะ
 มาจากลัทธิฮินดู แต่ท่านก็มีความโน้มเอียงไปทางคำสอนและการปฏิบัติของคริสต์ศาสนา
 เหลือเกิน โชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่ (New Dispensation) ที่ท่าน
 ประกาศเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ นั้นช่างเหมาะเจาะกับคริสต์จักรซึ่งท่านอ้างว่าเข้าแทนที่สิ่งต่างๆ ใน
 คริสต์ศาสนาซึ่งรวมทั้งการเปิดเผยโดยตรงจากพระผู้เป็นเจ้า สวามิชนันนารี ระเบียบในวัด
 และคำสอนเรื่องบาป การหลุดพ้น และความเป็นทเวของพระเยซูคริสต์เจ้า

ในบรรดาผลงานต่างๆ ที่เกษับเขียนไว้นั้น มีเป็นส่วนน้อยที่ยังหลงเหลืออยู่หลังจากที่
 ท่านได้ถึงแก่กรรมใน พ.ศ. ๒๔๒๗ ซึ่งในตอนนั้นท่านมีอายุได้เพียง ๔๑ ปีเท่านั้น ศรัทธาอัน
 แรงกล้าที่ลูกไฟลงซึ่งทำให้ท่านต้องทำงานเสี่ยงโชคหลายอย่าง และวาทศิลป์ที่จับอกจับใจซึ่ง
 ทำให้ผู้ฟังต้องจ้องงันเหมือนถูกมนตร์สะกดนั้น ได้เหลือเป็นอนุสรณ์อยู่น้อยเหลือเกินจนแทบไม่
 น่าเชื่อ แต่พลังแห่งตัวอย่างของชาติยังคงตรึงใจประชาชนในเมืองเบงกอลอยู่เป็นเวลาหลายสิบ
 ปีและวิธีของท่านโดยเฉพาะการพิชิตด้วยคำพูดและการสังเคราะห์หมโนคติของอินเดียเข้ากับมโน-
 คติของตะวันตกนั้น ได้มีผู้นำทางศาสนาและนักการเมืองหัวชาตินิยมรุ่นหลังเลียนแบบมาใช้กัน
 อยู่มาก

เกษับ จันทรเสน

ศรัทธาอันแรงกล้า

ก่อนที่จะถึงแก่กรรมสองปี เกษับได้สรุปลักษณะและกิจกรรมต่าง ๆ ของท่านที่ได้ตั้งท่านเข้าไปอย่างล้าลึกไว้

(จากเรื่อง ชีวิตและคำสอนของเกษับ จันทรเสน, ของโมทมุดาร์, หน้า ๑๕-๑๖)

โอ อาตมัน, ถ้าข้าพเจ้าถามท่านว่าในตอนต้น ๆ แห่งชีวิตนั้นท่านนับถือศาสนาอะไร? อาตมันนั้นได้ตอบว่า นับถือไฟ ข้าพเจ้าเป็นผู้นับถือศาสนาที่บูชาไฟ ข้าพเจ้าล้าเอียงเข้ากับคำสอนเรื่องศรัทธาอันแรงกล้า ข้าพเจ้าเห็นว่า สถานะแห่งการอยู่บนไฟก็คือสถานะแห่งความหลุดพ้น ในทันทีที่รู้สึกหนาวขึ้นมาในชีวิต หัวใจข้าพเจ้าก็สั่นระรัวทีเดียว เมื่อร่างกายเย็น มันก็คือความตายนั่นเอง เมื่อศาสนาเย็นลง มันก็เป็นความตายเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าอาจต้องใช้เวลามากสักหน่อยกว่าจะทราบว่าข้าพเจ้าเป็นผู้มีบาปหรือไม่ แต่เป็นการง่ายที่จะทราบว่าข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่หรือว่าตายไปแล้ว ในทันทีที่ข้าพเจ้าตัดสินใจเรื่องนี้โดยค้นพบว่า ข้าพเจ้ามีตัวอุ่นหรือตัวเย็น ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ในท่ามกลางไฟ ข้าพเจ้ารัก ยึดถือและยกย่องไฟ นิमितแห่งไฟทุกอย่างทำให้ข้าพเจ้าเต็มเปี่ยมไปด้วยความชื่นชม ความหวัง ความกระตือรือร้น ในทันทีที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าไฟกำลังสูญเสียความร้อน ข้าพเจ้าก็รู้สึกดุษฎีว่าข้าพเจ้าได้โจนลงไปในทะเลและจมน้ำตาย เมื่อข้าพเจ้าพบว่า หลังจากที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้าอยู่ห้าปีแล้ว ชายคนหนึ่งก็กำลังแสดงความรักอย่างเสียไม่ได้ ข้าพเจ้าก็สรุปได้ทันทีว่าเขากำลังเดินทางอยู่บนทางหลวงแห่งชีวิตที่เต็มไปด้วยบาป ความตายจะเหยียบยอบอยู่บนคอเขาก่อนที่เขาจะตายเป็นเวลานานทีเดียว ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่เสมอว่าภาวะที่หนาวเย็นเป็นภาวะแห่งความไม่บริสุทธิ์ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าความหนาวกับบนรานั้นมักจะเป็นอย่างเดียวกันเสมอ รอบ ๆ ตัวข้าพเจ้าเอง (และ) รอบ ๆ สังคมที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่นั้น ข้าพเจ้ามักจะเผาเปลวเพลิงแห่งศรัทธาอันแรงกล้าอยู่ตลอดเวลา เมื่อข้าพเจ้าประสบผลสำเร็จในการรับใช้ร่างหนึ่งแห่งมนุษย์ทั้งหลาย ข้าพเจ้าก็มักแสวงหาอีกร่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าอาจรับใช้ได้ เมื่อข้าพเจ้าทำงานในแผนกหนึ่งแห่งชีวิตอย่างสัมฤทธิ์ผลนั้น ข้าพเจ้ามักจะแสวงหาเพื่อทำงานในอีกแผนกหนึ่งด้วย ในขณะที่ข้าพเจ้ารวบรวมสังกรรมจากคัมภีร์ชุดหนึ่ง ข้าพเจ้าก็ปรารถนาคัมภีร์อีกชุดหนึ่ง และก่อนที่จะรวบรวมคัมภีร์เหล่านี้เสร็จ ข้าพเจ้าก็มองหาคัมภีร์อื่น ๆ ต่อไปอีก นอกจากว่าจะมีอะไรกลายเป็นของเก่าแก่หรือทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าหนาว นี่คือนิเวศของข้าพเจ้าที่ข้าพเจ้าคอยติดตามมโนคติใหม่ ๆ สิ่งที่จะได้มาใหม่ ๆ ความชื่นชมยินดีใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา

การฟื้นฟูอิทธิพล

๖๕๗

ความจงรักภักดีต่อชาติบริติช

เกษับจะออกเสียงแสดงความรู้สึกในสมัยของท่านก็ต่อเมื่อท่านประกาศว่าการปกครองของอังกฤษนั้นนับว่าเป็นโชคดียิ่งของอินเดียเท่านั้น การที่ท่านมีความตระหนักใจว่า อินเดียมีอะไรที่จะต้องทำให้แก่อังกฤษเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกันนั้น นับว่าเป็นมโนคติที่ค่อนข้างใหม่ อยู่ และนับว่ามีส่วนในการเพิ่มพูนความสำคัญในศักราชที่กำลังตื่นชาตินิยมมาก สุนทรพจน์นี้ ท่านได้แสดงที่เมืองกลักดาดาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ หลังจากที่พระนางวิกตอเรียทรงได้รับการเฉลิมพระนามว่าเป็นจักรพรรดินีแห่งอินเดียไม่นานนัก

(จากเรื่อง “ปรัชญาและความบ้าคลั่งในศาสนา” ใน คำบรรยายของเกษับ จันทรเสน ในอินเดีย, หน้า ๓๒๒-๒๖)

ความจงรักภักดีย่อมรังเกียจขนานนามธรรมที่ไม่มีตัวตน ความจงรักภักดีต้องการบุคคล และต้องการบุคคลที่เป็นอธิปไตยหรือเป็นหัวหน้าบ้านเมือง ซึ่งในบุคคลเช่นนี้ กฎหมายและลัทธิ นิยมรัฐธรรมนุญนับว่าเป็นแบบฉบับและเป็นตัวแทนอย่างเห็นได้ชัด เราเป็นฝ่ายถูก ถ้าหาก ความจงรักภักดีของเราหมายถึงไม่เพียงเฉพาะความเคารพต่อกฎหมายและรัฐสภาเท่านั้น แต่ หมายความว่าความยึดมั่นต่อพระนางเจ้าวิกตอเรียพระบรมราชินีนาถแห่งอังกฤษและจักรพรรดินีแห่งอินเดียเป็นส่วนบุคคลด้วย (เสียงปรบมือ) แต่สิ่งที่ทำให้มีความจงรักภักดีอย่างแรงกล้าขึ้นมานั้นมิใช่การมีความรู้สึกทางฆราวาสวิสัยล้วนๆ แต่ทว่าเป็นการมีความรู้สึกทางด้านศาสนาอย่างแรงกล้า คำว่า จงรักภักดี นั้น ข้าพเจ้าหมายถึง **ศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า** (Providence) ศรัทธาในและที่ได้ให้ความน่าเคารพสักการะและความมั่นคงทั้งหมดแก่ความจงรักภักดี และสถาปนาความจงรักภักดีไว้ในหัวใจของแต่ละคนและในสังคมในฐานะเป็นกิเลสที่ศักดิ์สิทธิ์ ท่านไม่เชื่อว่ามีพระผู้เป็นเจ้าอยู่ในประวัติศาสตร์หรือ? ท่านไม่เชื่อหรือว่าความก้าวหน้าของชาติต่างๆ นั้นขึ้นอยู่กับการบงการของโชคชะตาเป็นพิเศษ? จงมั่นใจเถิดว่าบันทึกการปกครองของอังกฤษในอินเดียมิได้เป็นบทหนึ่งแห่งประวัติศาสตร์ที่หายากเลย แต่ว่าเป็นบทหนึ่งแห่งประวัติศาสตร์ทางด้านศาสนาต่างหาก (เสียงโห่ร้อง) หนังสือที่กล่าวถึงความก้าวหน้าทางด้านศีลธรรม สังคม และศาสนาแห่งประเทศอันกว้างใหญ่ไพศาลของเราพร้อมกับความช่วยเหลือของวิทยาศาสตร์ตะวันตกภายใต้การปกครองอันบิดามารดากับบุตรของชาติอังกฤษนั้น ความจริงเป็นเสมือนหนังสือที่ศักดิ์สิทธิ์เล่มหนึ่ง ในหนังสือนั้น เราจะเห็นอย่างแจ่มชัดว่า พระผู้เป็นเจ้าต่างหากที่ปกครองอินเดียโดยอาศัยมืออังกฤษ (เสียงปรบมือ) ท่านได้เห็นภาพที่น่าตื่นเต้น มีเสน่ห์ในเมืองเดลีในวันที่พระนางเจ้าวิกตอเรียทรงดำรงตำแหน่งจักรพรรดินีหรือเปล่า? บางคน

คร่ำครวญว่าในโอกาสเช่นนั้น เราไม่มีโอกาสได้เห็นพิธีกรรมทางศาสนาเลย และความจริงในเรื่องนี้ก็มีความเห็นต่าง ๆ กัน แต่ก็ไม่มีใครเลยที่ได้แย้งในข้อเท็จจริงที่ว่า ภารกิจทั้งหมดนับตั้งแต่ต้นจนจบจนนับว่าเป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญที่สุด และข้าพเจ้าก็ตั้งใจที่ข้าพเจ้าได้รับเกียรติให้มากกล่าวเรื่องนี้ต่อหน้าอุปราชผู้มีใจอันประเสริฐของเรา มีผู้ที่มีความเชื่อถือนในพระผู้เป็นเจ้าอย่างจริงใจบ้างไหม? ข้าพเจ้าขอเรียนต่อเขาผู้นั้น ขอให้ข้าพเจ้ากล่าวว่าประชาชนที่มาร่วมชุมนุมในวันนั้นมิได้เป็นภาพที่น่าตื่นเต้นที่ประกอบด้วยศีลธรรมอย่างลึกซึ้งและความสำคัญทางศาสนาดอกหรือ? ตาของผู้ที่มีความเชื่อถือนด้วยศรัทธาจริง ๆ มิได้เห็นว่าพระผู้เป็นเจ้าพระองค์นั้น ทรงเหยียดพระหัตถ์ขวากออก แล้วทรงสวมมงกุฎจักรพรรดิเนืองบนพระเศียรของพระนางเจ้าวิกตอเรียดอกหรือ? (เสียงให้ร้องกึกก้อง) และเรามีได้ยินพระผู้เป็นเจ้าตรัสกับพระนางว่า “เจ้าจงปกครองทวยราษฎร์ของเจ้าด้วยความยุติธรรม ความจริงใจ และความเมตตากรุณา ตามแสงสว่างที่เราได้ให้แก่เจ้าและที่ปรึกษาของเจ้า และขอให้ธรรม : สันติสุข และความอุดมสมบูรณ์จงมีอยู่ในจักรวรรดิของเจ้าตลอดไป” ดอกหรือ? (เสียงปรบมือ)

ท่านจะถือว่าภาพนี้และเสียงนี้เป็นความฝันที่มองเห็นภาพภพนั้นหรือ? ไม่มีความจริงใด ๆ ในภาพนั้นดอกหรือ? ใครเล่าที่จะปฏิเสธว่าพระนางเจ้าวิกตอเรียมิได้ทรงเป็นเครื่องมือของพระผู้เป็นเจ้าเพื่อยกฐานะประเทศที่ยังด้อยนี้ขึ้นสู่มาตรฐานเดียวกับชาติทั้งหลาย และพระผู้เป็นเจ้าได้ประทานความเชื่อถือนอย่างจริงจังที่สุดไว้ในพระหัตถ์ของพระนางแล้วมิใช่หรือ? ขอให้พระนางเจ้าวิกตอเรียจงทรงพระเจริญ! (เสียงปรบมือ) เพื่อนร่วมชาติที่ได้รับการศึกษาแล้วทั้งหลาย, ท่านมีพันธะที่จะต้องจงรักภักดีต่อองค์อธิปัตย์ผู้ที่พระผู้เป็นเจ้าทรงแต่งตั้งแล้วของท่าน จงอย่าจงรักภักดีด้วยการให้เหตุผลประจบประแจงด้วยวิธีที่เลวทรามและปราศจากความเชื่อถือนในพระผู้เป็นเจ้าเลย พวกท่านมีพันธะที่จะต้องจงรักภักดีต่อรัฐบาลอังกฤษ ที่มาช่วยเหลือพวกท่าน จดเป็นเอกอัครราชทูตของพระผู้เป็นเจ้า ในเมื่อประเทศของท่านจมลงไปในห้วงอวิชชา ในการเชื่อถือนโซคลาง และในอภินิหาร และความจิตตคติที่ไม่มีความหวังอะไร และได้ยกท่านขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงในปัจจุบันนี้แล้ว งานนี้มีได้เป็นงานของมนุษย์ แต่ทว่าเป็นงานของพระผู้เป็นเจ้า พระองค์ได้ทรงทำงานนั้นมาแล้ว และบัดนี้ก็ทรงกำลังทำอยู่โดยอาศัยชาติอังกฤษเป็นเครื่องมือ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่พระองค์ทรงเลือก ดังนั้น ท่านก็จำต้องให้เกียรติแก่องค์อธิปัตย์ของท่าน และผู้ปกครองบ้านเมืองทั้งสิ้นด้วยความจงรักภักดีอย่างแรงกล้า ยิ่งเรามีความจงรักภักดีมากเท่าใด เราก็จะก้าวหน้าด้วยความช่วยเหลือแห่งผู้ปกครองบ้านเมืองของเราในวิถีทางแห่งกฎปฏิบัติทางด้านศีลธรรม สังคม และการเมืองมากเท่านั้น ในภาวะที่อินเดียตกต่ำอยู่ทุกวันนี้ ดูเหมือนอินเดียจะมีจุดหมายปลายทางอยู่แทบเท้าของอังกฤษเป็นเวลานานทีเดียว ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้เรียนศิลปะ

การฟื้นฟูวิถีชีวิต

๖๕๙

และศาสตร์ของตะวันตก และอีกประการหนึ่ง ก็คงต้องถ่วงน้ำหนักของชาวอินเดียผู้มีมโน
 หงอกโหล่นเพื่อศึกษาวรรณคดีโบราณของประเทศนี้ (เสียงปรบมือ) ยุโรปทั้งปวงในปัจจุบันนี้ดู
 เหมือนจะหันความสนใจมาหาความเก่าแก่ของอินเดียเพื่อรวบรวมทรัพย์สินสมบัติที่หาว่ามีได้ที่ฝัง
 อยู่ในวรรณคดีพระเวทและพุทธศาสนา ดังนั้น ในขณะที่เราศึกษาศาสตร์สมัยใหม่จากอังกฤษ
 อังกฤษก็ศึกษาปรัชญาเก่า ๆ จากอินเดีย ท่านสุภาพชนทั้งหลาย, ในการที่อังกฤษเข้ามาถึง
 อินเดียนี้ เราจะได้เห็นการที่พี่น้องที่แยกกันไปนานแล้วได้มีโอกาสกลับมาพบกัน นั่นคือการที่
 ผู้ที่สืบสายมาจากตระกูลต่าง ๆ สองตระกูลแห่งเผ่าอารยันโบราณกลับมาพบกัน ณ ที่นี้ ขนทั้ง
 สองเผ่านั้นได้มาพบกันอยู่ภายใต้พระผู้เป็นเจ้าของพระปกครองเป็นนิรันดร์ เพื่อรับใช้วัตถุประสงค์
 ที่สำคัญที่สุดในเศรษฐกิจกรรมสวรรค์ ความสัมพันธ์ในระหว่างอังกฤษกับอินเดียทั้งทางด้านการ
 เมืองและสังคมนั้นมีจุดหมายปลายทางเพื่อจะส่งเสริมผลประโยชน์ที่แท้จริงและความรุ่งเรือง
 เป็นนิรันดร์แห่งชาติทั้งสอง เรามีความชื่นชมยินดีที่ได้เห็นราชาและมหาราชทั้งหลายของอิน-
 เดีย ได้ร่วมกันให้ความเคารพต่อจักรพรรดินีวิกตอเรียและผู้แทนของพระนางในชุมนุมชน เนื่อง
 ในโอกาสที่มีการสถาปนาพระนางขึ้นเป็นจักรพรรดินีของอินเดีย ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น ก็คงจะ
 เป็นการที่พวกเรามีความชื่นชมยินดีเมื่อหัวหน้าและประชาชนของอินเดียทั้งปวงจะร่วมกับชาติ
 อังกฤษในที่ประชุมระหว่างชาติครั้งมหิพาภิรมย์ในเบื้องหน้าองค์ราชินี และลอร์ดของลอร์ดทั้ง
 หลาย! (เสียงให้ร้องกึกก้อง) ขอให้อังกฤษช่วยดึงเราให้เข้าไปใกล้ยอดสุดนั้นด้วยการให้แสง
 สว่างของตะวันตกที่มีอยู่ในอำนาจของอังกฤษแก่เราด้วย! นั่นคือคณะทูตของอังกฤษในอินเดีย
 ขอให้คณะทูตจงประสบผลสำเร็จในการงานอย่างประเสริฐและอย่างมีเกียรติเกิด ขออังกฤษจง
 ให้อุตสาหกรรมและศิลปศาสตร์ต่าง ๆ ที่แท้จริงและปรัชญาภาคปฏิบัติที่พวกเราในประเทศที่เต็ม
 ไปด้วยอภินิหาร และอคติต้องการให้มาก ๆ เกิด แต่พวกเราก็จะไม่ลืมนักพรตและฤๅษีในสมัย
 โบราณของเรา ขอพระคุณเจ้าผู้เป็นที่เคารพนับถือแห่งอินเดียโบราณได้สอนการเจริญภาวนา
 การบำเพ็ญทุกรกิริยา และประสาธน์ที่น่ารักแก่พวกเราด้วยเถิด! ขอให้อังกฤษครอบเราด้วย
 เจตนารมณ์แห่งปรัชญาที่แท้จริงเกิด ขอพวกฤๅษีชาวอารยันอินเดียครอบเราด้วยเจตนารมณ์
 แห่งความคลั่งใคล้ไหลหลงในเรื่องสวรรค์วิมานด้วยเถิด ขออังกฤษสมัยใหม่สอนศาสตร์ที่ยาก ๆ
 และข้อเท็จจริงแก่เราเถิด ขออินเดียโบราณสอนโคลกและความรู้สึกที่ไพเราะแก่เราเถิด ขอให้
 อังกฤษสมัยใหม่ให้สิ่งประดิษฐ์แก่เรา แต่ขอให้ตะวันออกที่มูหุระไอ้อ่าให้เรามีสัมผัสที่สดใสร
 เสน่ห์เกิด เพื่อนร่วมชาติและสหายทั้งหลาย, มาเถิด แล้วจงยอมรับคำสอนของพระผู้เป็นเจ้า
 ซึ่งจะทำให้ท่านได้พบสิ่งทั้งปวงที่ดีที่สุด สวยที่สุด และหวานขึ้นที่สุด ซึ่งมีพื้นฐานทางวิทยา-
 ศาสตร์ที่เข้มแข็งและดีเป็นมูลฐานอันเป็นคำสอนที่ความจริงกับความรักมีความกลมกลืนกัน ขอ

๖๖๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ให้เรามีคนหนุ่มสัก ๕๐ คนจากมหาวิทยาลัยของเราที่ได้รับการฝึกฝนในด้านวิทยาศาสตร์และปรัชญา และถูกครอบด้วยเจตนารมณ์ที่เต็มไปด้วยความคลั่งไคล้เกิด และขอให้บุคคลเหล่านี้ทำงานต่อไป คุณเป็นทหารมิชชันนารีของพระเจ้าซึ่งกำลังพิชิตอยู่และจะพิชิตต่อไป และเมื่อเวลาแกรอบแล้วก็จะปักธงแห่งสัจธรรมไปให้ทั่วประเทศตั้งแต่เหนือจดใต้ และตะวันตกจดตะวันออก (เสียงให้ร้องกึกก้อง)

พระเยซูคริสต์เจ้าชาวเอเชีย

ในขณะที่ท่านรามโมหัน รอย ต้อนรับเฉพาะอิทธิพลทางด้านศีลธรรมของพระเยซูเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ท่านเกือบได้ยอมรับว่าพระเยซูคริสต์เจ้าเป็นการทำให้การต่อสู้ทางอุทิศชีวิตจิตใจของอินเดียเต็มเปี่ยม ท่านเกือบยังยึดถือคำยืนยันของรอยที่ว่าพระเยซูเป็นชาวเอเชียโดยกำเนิด และได้ใช้ข้อนี้เป็นการให้เหตุผลเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองในอินเดียด้วย

(จากเรื่อง “พระเยซูคริสต์เจ้า : ยุโรป กับ เอเชีย”, ใน คำบรรยายของเกอซ์ จันทรเสน ในอินเดีย, หน้า ๓๓-๓๕)

ทั้งชาวยุโรปและชาวพื้นเมืองต่างก็เป็นลูกของพระเจ้าด้วยกันทั้งนั้น พันธะแห่งภราดรภาพควรจะผูกชาวยุโรปและชาวพื้นเมืองเข้าด้วยกัน โอ, ท่านผู้เป็นชาวยุโรปที่อยู่ในอินเดียทั้งหลาย ขอพวกท่านจงขยายมายังพวกเราด้วย! เราตั้งให้พวกท่านเป็นมือขวาของเพื่อนร่วมชาติ ถ้าหากเพื่อนคริสต์ศาสนิกชนของเรายังดีดิ่งที่จะด่าว่าปราชญ์ชาติและลักษณะประจำชาติของเราอยู่ และยืนกรานที่จะไม่ไว้วางใจและรังเกียจลัทธินิยมตะวันออกอยู่ต่อไปแล้ว ก็ขอให้ข้าพเจ้าทำให้พวกเขาแนใจเกิดว่า ข้าพเจ้าจะไม่รู้สึกว่าคุณหมิ่นเพราะการขอใส่โคล้นนั้น แม้แต่น้อย ตรงข้าม ข้าพเจ้ากลับยินดี แน่ละ ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจที่ว่าข้าพเจ้าเป็นชาวเอเชีย และพระเยซูคริสต์เจ้ามิใช่ชาวเอเชียดอกหรือ? (เสียงปรบมือแทบดับดับใหม่) ถูกแล้ว และสาวกของพระองค์ท่านก็เป็นชาวเอเชีย และตัวแทนทั้งปวงในสมัยแรกๆ ที่พระองค์ทรงใช้ให้ประกาศพระวรสารนั้นก็ชาวเอเชียเช่นกัน ความจริง คริสต์ศาสนานั้นชาวเอเชียเป็นผู้ให้กำเนิดและพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าออกไป ทั้งก็เกิดและเจริญอยู่ในเอเชียอีกด้วย เมื่อข้าพเจ้านึกถึงภาพนี้ ข้าพเจ้าก็รักพระเยซูมากขึ้นอีกร้อยเท่า ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณพระองค์ทรงอยู่ใกล้ๆ ข้าพเจ้า และลึกลงไปในความเห็นอกเห็นใจชาติของข้าพเจ้า แล้วทำไมเล่าข้าพเจ้าจึงควรจะต้องรู้สึกละอายที่จะยอมรับสัญชาติที่เขารู้อยู่แล้วนั้น? ข้าพเจ้าจะไม่พูดว่าเขาเป็นที่พอใจและเกี่ยว

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๖๑

ตรงกับลักษณะแบบตะวันออกของข้าพเจ้ายิ่งกว่าสอดคล้องต้องกับลักษณะความคิดและความรู้สึกแบบตะวันออกของข้าพเจ้าได้อย่างไร? และไม่เป็นความจริงหรือที่ว่า ชาวเอเชียอาจอ่านภาพความคิดนึกและนิทานเปรียบเทียบในพระวรสาสน์ และคำพรรณนาความเกี่ยวกับจากตามธรรมชาติ จาริตประเพณี และกิริยาอาการต่างๆ ด้วยความสนใจสนใจมากกว่า และเข้าใจถึงพลังและความงามของภาพความนึกคิดและนิทานเปรียบเทียบได้บริบูรณ์กว่าชาวยุโรป? (เสียงให้ร้อง) ในพระเยซูคริสต์เจ้า เราได้เห็นเพียงความประเสริฐแห่งมนุษยธรรมเท่านั้น แต่ทว่ายังเห็นความมโหฬารของสิ่งที่ลักษณะแบบเอเชียอาจพิสูจน์ได้อีกด้วย เพราะฉะนั้นสำหรับพวกเราชาวเอเชียแล้ว พระเยซูคริสต์เจ้าจึงเป็นบุคคลที่น่าสนใจเป็นทวีคูณ และศาสนาของพระองค์พวกเราก็มองว่าเป็นเรื่องของตะวันออกเช่นกัน ยิ่งคิดถึงข้อเท็จจริงนี้มากเท่าใด ข้าพเจ้าก็หวังว่าความเป็นปฏิปักษ์และความเกลียดชังของคริสต์ศาสนิกชนชาวยุโรปที่มีต่อชาวตะวันออกก็ยิ่งจะมีน้อยลงเท่านั้น และความสนใจของชาวเอเชียที่มีต่อคำสอนของพระเยซูคริสต์เจ้าก็ยิ่งจะมีมากขึ้นเท่านั้น และดังนั้นยุโรปและเอเชีย ตะวันออกและตะวันตกจึงอาจเรียนเพื่อหาความกลมกลืนและเอกภาพได้ในพระเยซูคริสต์เจ้า (เสียงปรบมือดังแทบหุดดับใหม่)

ศาสนาแห่งชาติของอินเดีย

เกชปซึ่งมีศรัทธาอย่างแรงกล้าเป็นคุณลักษณะนี้ได้มองเห็นนโยบายที่ปรี๊ดปราประเพณีทางศาสนาที่สำคัญๆ ของอินเดีย คือ ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม คริสต์ศาสนา จะสามารถรวมกันได้อยู่ในบทอันง่าย ๆ แห่งพรหาโม สมาช แล้ว ท่านคิดว่า ศรัทธาที่เป็นผลลัพธ์คงจะคำจูนไม่เพียงศาสนาในอนาคตของอินเดียเท่านั้น แต่คงจะทำให้อินเดียมีคุณสมบัติที่จะมีส่วนร่วมในภราดรภาพทางศาสนาที่แพร่หลายไปทั่วโลกด้วย ความหวังของเกชปที่ว่าชาวฮินดูกับมุสลิมคงปรารภจะรวมกันได้ในศาสนาแห่งชาตินี้เป็นเพียงอีกตัวอย่างหนึ่งแห่งลัทธิสุนิยมสูงสุดของท่าน

(จากเรื่อง "ศาสนาในอนาคต" ใน คำบรรยายของเกชป จันทรเสน ในอินเดีย, หน้า ๑๑๕-๖๐)

ข้าพเจ้าได้พรรณนาถึงลักษณะสำคัญ ๆ ทั่ว ๆ ไปแห่งศาสนาในอนาคตไว้โดยย่อ ๆ แล้ว นั่นคือเรื่องการบูชา ลัทธิคำสอน และพระวรสาสน์ ก่อนที่ข้าพเจ้าจะสรุป ข้าพเจ้าจะต้องขอพูดเล็กน้อยโดยอ้างถึงประเทศนี้เป็นพิเศษ ในหมู่พวกเรา มีบางคนที่มีประณามศาสนาอิสลามว่าผิดทั้งหมด บางคนก็ยืนยันว่าศาสนาฮินดูผิดทั้งหมดเช่นกัน ความเห็นเช่นนั้นนับว่าห่างไกลจากความจริงมาก พวกเขาเพียงแต่ระบุถึงเจตนารมณ์แห่งการเป็นปฏิปักษ์กันเพียงอย่างเดียว ท่าน

คิดบ้างหรือเปล่าว่า การที่คนนับจำนวนเป็นพัน ๆ ได้อุทิศชีวิตจิตใจของตนให้แก่ระบบศาสนาเหล่านี้ คงเป็นเพราะว่าในศาสนาเหล่านั้นจะต้องมีอะไรบางอย่างที่มีค่าและถูกต้องจริง ๆ อยู่บ้างเป็นแน่? ข้อนี้ไม่อาจเป็นเช่นนั้นได้เลย ไม่ต้องสงสัยเลยว่าในแต่ละลัทธินั้น ย่อมจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ มากมายที่น่าหัวเราะเยาะและบางทีก็มีสิ่งที่ทำให้ต้องขุ่นเคืองใจด้วยซ้ำไป มีเรื่องอภินิหาร เรื่องความล่ำเอียง และแม้แต่ความทุจริตคดโกงอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ข้าพเจ้าก็ต้องกล่าวย้ำว่า การที่จะถือว่าศาสนาฮินดูหรือศาสนาอิสลามไม่มีอะไรเลย นอกจากเต็มไปด้วยเรื่องโกหกพกลม และสิ่งที่น่ารังเกียจ และควรระแวงเกรงที่บัพเพศนั้นนับว่าผิดแน่ ๆ จงประณามและขจัดสิ่งทั้งปวงที่มีอะไรผิด ๆ ปนอยู่ออกไปให้หมด ให้มีเหลืออยู่เฉพาะความจริงและความบริสุทธิ์ที่ท่านมี พันธะจะต้องยกย่องเท่านั้น ท่านจะพบความจริงที่เป็นหลักกลางบางอย่างอยู่ในระบบเหล่านี้ แม้ว่าจะมีความบกพร่องล้อมอยู่โดยรอบก็ตามซึ่งทำให้ระบบเหล่านั้นมีความสำคัญเสมอด้วยชีวิต และทำให้ระบบเหล่านั้นดำรงอยู่ได้นับเป็นเวลาร้อย ๆ ปีทั้ง ๆ ที่มีฝ่ายตรงข้าม และในความจริงที่เป็นหลักกลางเหล่านั้น คนดีนับเป็นจำนวนร้อย ๆ ก็มักจะพบอาหารสำหรับชีวิตของพวกเขาอยู่ ความจริงเหล่านี้แหละที่ก่อให้เกิดเป็นดุจเสาเข็มที่ทรงพลังของลัทธิฮินดูและอิสลามทุกวันนี้ และท้าทายต่อความพอใจและความเคารพของโลก นับว่าเป็นความโง่เขลาที่จะสันนิษฐานว่า ระบบศาสนาที่มหัศจรรย์เช่นนั้นจะต้องถูกกวาดล้างให้หมดไปเพราะครุฑที่ที่เกิดจากความตื่นตัวของคนหนุ่ม หรือเพราะการด่าว่าอย่างรุนแรงของพวกต่อต้านที่ที่มีความคิดเห็นแตกแยกออกไป อยู่ตราบเท่าที่มีอำนาจอย่างแท้จริงอยู่ในระบบเหล่านั้น การโจมตีทั้งปวงซึ่งพุ่งเล็งไปยังระบบเหล่านั้นในยุคที่มีการสอบถามได้อย่างเสรีและวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างห้าวหาญนี้จะมีแนวโน้มไปในทางทำลายระบบเหล่านั้นเพียงถ้ายเดียวก็หาไม่ แต่เพื่อทำให้ระบบเหล่านั้นบริสุทธิ์และพัฒนาหลักการที่แท้จริงของระบบเหล่านั้นด้วย นิมิตหมายแห่งกาลเวลาย่อมระบุดึงกระบวนการทำให้บริสุทธิ์และการพัฒนานี้ อยู่เรียบร้อยแล้ว และข้าพเจ้าก็เชื่อว่าระบบนี้จะค่อย ๆ ทำให้ศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลามซึ่งเดิมเป็นปฏิปักษ์กันอย่างรุนแรงหันมาร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งในที่สุดทั้งสองศาสนานี้ก็จะกลมกลืนกันก่อให้เกิดเป็นศาสนาของอินเดียในอนาคตขึ้น

ข้อคิดเห็นในเรื่องพระผู้เป็นเจ้าของฮินดูนั้นนับว่าประเสริฐมาก ในคัมภีร์ฮินดูที่เก่าแก่ที่สุดถือว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นตัวแทนดวงวิญญาณที่เป็นอนันตะซึ่งอยู่ในความรุ่งโรจน์ของพระองค์เองและมีแทรกซึมอยู่ทั่วไปในอวกาศ (เทวะ) เต็มไปด้วยสันติและปิตุสข อีกประการหนึ่ง พวกถือศาสนาอิสลามได้พรรณนาถึงพระผู้เป็นเจ้าของเขาว่าทรงมีอำนาจเป็นอนันตะ ปกครองจักรวาลด้วยอำนาจที่สูงสุดในฐานะเป็นเจ้าเหนือสิ่งทั้งปวง เพราะฉะนั้นลักษณะที่สำคัญที่เป็นหลักของศาสนาฮินดูก็คือ การพิจารณาไตร่ตรองอย่างสงบ ส่วนของศาสนาอิสลามนั้นก็คือการ

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๖๓

ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและการรับใช้ที่กระปรี้กระเปร่า คนหนึ่งดำรงชีวิตอยู่ในความอยู่ร่วมอย่างสงบกับพระผู้เป็นเจ้าของเขา ส่วนอีกคนหนึ่งดำรงชีวิตอยู่อย่างทหาร รับใช้พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าผู้ทรงอำนาจและทำสงครามศาสนากับพวกชั่วร้ายทั้งหลายอยู่ตลอดเวลา เหล่านี้คือธาตุมูลชั้นปฐมภูมิและที่เป็นสารัตถะสำคัญแห่งลัทธิคำสอนของทั้งสองศาสนานั้น และถ้าหากเอามาผสมเข้าด้วยกัน ก็คงก่อให้เกิดเป็นภาพที่สวยงามแห่งเทววิทยาที่แท้จริง ซึ่งเราจะเข้าใจโดยแจ่มแจ้งได้ในศาสนาในอนาคตของประเทศนี้ ถ้าลัทธิคำสอนทั้งสองศาสนานี้ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปแล้ว ข้อบกพร่องและความแตกต่างกันแห่งศาสนาทั้งสองนี้ก็คงจะหมดไป และศาสนาทั้งสองนี้ก็จะรวมกันในหลักการที่เป็นพื้นฐานและที่สำคัญยิ่งของตน ศาสนาในอนาคตของอินเดียจะเป็นศาสนาผสมที่เกิดจากการรวมธาตุมูลที่แท้และเป็นทิพย์ของศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลามเข้าด้วยกัน และแสดงให้เห็นความมีศรัทธาอย่างลึกซึ้งของศาสนานี้ และความเห็นอกเห็นใจกันเยี่ยงวีรบุรุษของอีกศาสนานี้ ดังนั้นบุตรธิดาในอนาคตของประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาลนี้ก็จะได้รับมรดกที่ล้ำค่าจากศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลาม และในขณะที่ชื่นชมยินดีกับความสุขที่เกิดจากการอยู่ร่วมที่สูงสุดและหอมหวานที่สุดกับพระผู้เป็นเจ้าของความรักนั้นก็จะได้รับใช้พระองค์ในสมรภูมิแห่งชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ต่อสัจธรรมและการต่อต้านอสังคัมและบาปอย่างไม่มียอมแพ้ทีเดียว เมื่อคำนึงถึงคริสต์ศาสนาและการที่คริสต์ศาสนามีความสัมพันธ์กับศาสนาในอนาคตของอินเดียแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่มีอะไรที่จะต้องสงสัยเลยว่า คริสต์ศาสนาจะต้องมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อความเจริญเติบโตและการก่อรูปของศาสนาในอนาคตนั้น เจตนารมณ์แห่งคริสต์ศาสนาได้ซึมซาบไปทั่วบรรยากาศแห่งสังคมอินเดียแล้ว และเราก็สุดท้ายใจ คิด รู้สึก และเคลื่อนไหวอยู่ในบรรยากาศคริสต์ศาสนาอยู่ สังคมชาวพื้นเมืองได้รับการเร่งเร้าทำให้มีหูตาสว่างขึ้น และได้รับการปฏิรูปใหม่ ก็เพราะอิทธิพลแห่งการศึกษาของคริสต์ศาสนานี้เอง ถ้าเป็นความจริงที่ว่าเราจะตัดสินอนาคตของชาติได้ โดยอาศัยเหตุการณ์และตัวแทนทั้งปวง ซึ่งทุกวันนี้มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตที่เพิ่งเริ่มแล้ว ก็มั่นใจได้ว่าศาสนาในอนาคตของประเทศนี้จะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากธาตุมูลที่บริสุทธิ์กว่าของลัทธิคำสอนชั้นนำของสมัยนั้น ซึ่งได้กลมกลืน พัฒนา และเปลี่ยนรูปไปตามอิทธิพลของคริสต์ศาสนา

แต่ศาสนาในอนาคตของอินเดียจะต้องเป็นศาสนาแห่งชาติโดยตลอด เมื่อว่าโดยแก่นแท้แล้วก็ต้องเป็นศาสนาอินเดีย ศาสนาในอนาคตของโลก ดังที่ข้าพเจ้าได้พรรณนาไว้จะเป็นศาสนาที่ธรรมดาสามัญร่วมกันสำหรับประชาชาติทั้งหลายทั้งปวง ในแต่ละชาติ ก็จะมีการเจริญเติบโตแบบพื้นเมือง และมีลักษณะที่เด่นชัดเป็นพิเศษ มนุษยชาติทั้งปวงจะรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในศาสนาสากล พร้อมกันนั้น มนุษยชาติทั้งปวงก็จะปรับศาสนาสากลให้เหมาะ

กับเหตุการณ์พิเศษของแต่ละชาติ และถือรูปฟอร์มแห่งชาติ ไม่มีประเทศใดเลยที่จะยืมหรือเลียนแบบศาสนาของอีกประเทศหนึ่งอย่างเครื่องจักรเครื่องกล แต่ทว่าจากส่วนลึกแห่งชีวิตของแต่ละชาติ ศาสนาในอนาคตต้องเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นธรรมดาโดยแท้ แล้วอินเดียจะไม่มีศาสนาประจำชาติของตนเองหรือ? ดร. นอร์มัน แมคลอยด์ (Dr. Norman McLeod) ซึ่งพูดถึงมโนคติเกี่ยวกับศาสนาในอนาคตของประเทศนี้เมื่อปีกลายและในห้องนี้แหละ ได้กล่าวเน้นว่า ศาสนาในอนาคตนั้นคงจะเป็นศาสนาอินเดียที่บริสุทธิ์และคงจะไม่เป็นการสร้างศาสนาที่ตั้งมั่นแล้วของตะวันตกใด ๆ ขึ้นมาใหม่แน่ แม้ข้าพเจ้าจะมีความเห็นแตกต่างจากสุภาพบุรุษผู้ดูแลเรียนและมีจิตใจเสรีผู้นั้น ในเมื่อคำนึงถึงลัทธิคำสอนของศาสนานั้นดังที่เขาได้ชี้แจงแล้ว ข้าพเจ้าก็เห็นพ้องกับเขาอย่างเต็มที่ในข้อที่ว่าศาสนานั้นจะต้องมีการเจริญเติบโตแห่งชาติอย่างเคร่งครัด และมืองค์การแห่งชาติด้วย เยอรมนีคงจะไม่เอาชีวิตทางศาสนาของจีนไปใช้ทั้งด้าน หรืออินเดียคงจะไม่ยอมรับชีวิตทางศาสนาของอังกฤษหรือของประเทศอื่น ๆ ในยุโรปไปใช้ทั้งด้านเป็นแน่ อินเดียมีปรมิปปราประเพณีและการสังสรรค์ทางศาสนา มีระบุนิยมและจารีตประเพณีโดยเฉพาะที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่รักต่ออินเดีย เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทุกประเทศมีเหมือนกัน และนับว่าเป็นความโง่เขลาที่จะหวังว่าอินเดียจะละเลยต่อปรมิปปราประเพณีเป็นต้นนั้น อินเดียไม่อาจทำเช่นนั้นได้ เพราะปรมิปปราประเพณีเป็นต้นนั้นได้ผูกพันอยู่กับชีวิตของอินเดียอย่างลึกซึ้งมาก ในส่วนที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกับชาติและประชาคมอื่น ๆ ทั้งปวงนั้น เราจะต้องรับการบูชาตามแบบเทวนิยม ลัทธิคำสอน และพระวรสาสน์ของศาสนาในอนาคต เราจะยอมรับรู้และบูชาพระผู้เป็นเจ้าผู้บริสุทธิ์ ยอมรับความรักและการบริการของพระผู้เป็นเจ้าและของมนุษย์ว่าเป็นลัทธิคำสอนของเราและหมู่ศรัทธาที่มั่นคงของเราเข้าไปในพระมหากرุธนาที่สูงสุดของพระผู้เป็นเจ้าในฐานะที่เป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่จะทำให้เราไปมาได้ แต่เราจะต้องทำทั้งหมดนี้ในแบบประจำชาติและแบบอินเดียอย่างเคร่งครัด เราจะเห็นว่าศาสนาในอนาคตมิใช่การพูดทิ่มแทงเรา แต่ทว่าเราจะเจริญงอกงามในศาสนานั้นอย่างอิสระและตามธรรมดาศาสนานั้นก็มีได้มาหาเราอย่างพืชต่างประเทศ แต่ทว่าได้หยั่งรากลึกลงไปในหัวใจแห่งชาติของอินเดีย ดูดเอาน้ำเลี้ยงขึ้นมาจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของเรา และพัฒนาตัวเองให้มีความสดชื่นและมีความกระปรี้กระเปร่าที่เกิดจากความเจริญเติบโตที่เป็นของพื้นเมือง คนทั้งปวงจะยอมรับรู้ศาสนาเดียว คนทั้งปวงทั่วทั้งโลกจะบูชาพระผู้เป็นเจ้าเพียงองค์เดียว เจตนารมณ์แห่งศรัทธาและความรักอย่างเดียวกันก็จะแทรกซึมเข้าไปในหัวใจของคนทั้งปวง ประชาชาติทั้งปวงก็จะอยู่ร่วมกันในวิมานของพระผู้เป็นเจ้า แต่ทว่าแต่ละคนก็ยังมิแบบแห่งการกระทำแบบพิเศษของตนเองอย่างเสรี เมื่อกล่าวโดยย่อแล้ว ก็คือแต่ละคนจะมีเจตนารมณ์เป็นอย่างเดียวกัน แต่ทว่าอาจมีรูปร่างแตกต่างกันไป คือมีร่างเดียว

แต่อาจมีแขนขาหลายข้าง เป็นประชาคมที่กว้างใหญ่ไพศาลประชาคมเดียวที่มีสมาชิกทำงานอยู่ในวิถีทางต่าง ๆ กัน และตามวิถีทางและรสนิยมที่ตนชอบ ทั้งนี้เพื่อให้สาเหตุที่เป็นธรรมดาสามัญของตนก้าวหน้าต่อไป ดังนั้น อินเดียก็จะร้องเพลงสรรเสริญความรุ่งโรจน์ของพระผู้เป็นเจ้าผู้สูงสุดด้วยเสียงของอินเดียและด้วยการคลอเสียงแบบอินเดียแล้วอังกฤษและอเมริกาก็จะปฏิบัติเช่นเดียวกัน และเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และประชาชาติต่าง ๆ ของโลก ก็จะร้องเพลงสรรเสริญความรุ่งโรจน์ของพระผู้เป็นเจ้าด้วยเสียงและดนตรีพิเศษของตนเอง แต่เสียงที่แตกต่างกันและท่วงทำนองการร้องที่พิเศษทั้งปวงจะคลุกเคล้าผสมกันเป็นเสียงที่ร้องพร้อม ๆ กันอย่างไพเราะเพราะพริ้ง เป็นเพลงสดุดีสากลที่ป่าวประกาศถึง “ความที่พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นพระบิดาและมนุษย์เป็นพี่น้องกัน” ในโน้ตเพลงที่ซึ่งขงและน่าตื่นเต้นทั้งในโลกเบื้องล่างและสวรรค์เบื้องบนขอพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงมีพระมหากรุณาทรงรับทำให้เกิดมีศาสนาที่แท้ และสถาปนาสันติภาพและความกลมกลืนในหมู่ลูก ๆ ของพระองค์ด้วยเถิด! และโดยเหตุที่คตินี้มุ่งชนที่บูชาพระองค์มีเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมากได้มาสวดสรรเสริญพระนามของพระองค์ในห้องอันโอโถงนี้ฉันใด ขอให้ลูก ๆ ของพระองค์ทั้งปวงจงประชุมกันที่วิมานศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ และทำให้เสียงดังลั่น ๆ เสียงของพวกเขาเคล้ากันเป็นเสียงร้องประสานพร้อม ๆ กันยกย่องพระองค์ตลอดเวลาโดยไม่มีที่สิ้นสุดอันนั้นเถิด

โชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่

มโนคติกลางเกี่ยวกับเรื่องโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่ของท่านเกษบ ก็คือว่า ศาสนาใหม่ได้ทำให้เกิดมีการเปิดเผยพระคัมภีร์เก่าและพระคัมภีร์ใหม่โดยตรงตลอดเวลา ในข้ออ้างที่ห้าวหาญของเกษบได้มีการสันนิษฐานอย่างชัดเจนว่านักศาสนาที่เป็นอัจฉริยะของฮินดูสามารถทำให้คำสอนที่ขัดแย้งกันทั้งปวงลงรอยกลมกลืนกันได้ มโนภาพที่น่ารักของคณะทูตทางวิญญาณของอินเดียที่มีต่อโลกนั้นได้มีนักคิดเป็นจำนวนมากนับตั้งแต่สมัยของท่านเกษบมากล่าวถึงอยู่เสมอ

(จากเรื่อง “พวกเราสาวกของโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่”, ใน คำบรรยายของเกษบ จันทรเสน ในอินเดีย, หน้า ๔๖๔-๖๘, ๔๘๔-๔๕)

แล้วท่านก็ยอมรับว่า **พอล** เป็นเครื่องประกอบและผลทางตรรกศาสตร์ที่จำเป็นของพระเยซูคริสตเจ้า เช่นเดียวกับ **โมเสส** เป็นเครื่องประกอบและผลทางตรรกศาสตร์ที่จำเป็นของนบีที่มีมาก่อน แล้วการสืบเนื่องกันก็มาหยุดชะงักลงตรงนี้หรือ? หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ถ้าพระ

คัมภีร์ใหม่เจริญรอยตามพระคัมภีร์เก่าตามสายแห่งอนุบรรพคือลำดับทางตรรกศาสตร์ละก็ โชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่ก็จำเป็นจะต้องเจริญรอยตามโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้เดิม ซึ่งมีมาก่อนแล้ว ถ้าหากท่านไม่อาจแยกพอลออกจากพระเยซูคริสต์เจ้าได้ ท่านก็ไม่อาจแยกเราจากพอลได้อย่างแน่นอน เรามิได้เป็นคนรับใช้พอลและเป็นสาวกของพระเยซูดอกหรือ? ถูกแล้ว ท่านไม่อาจถือว่าเราเป็นอย่างอื่นได้ เมื่อข้าพเจ้ากล่าวว่โชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่เป็นอนุบรรพแห่งโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ของคริสต์ศาสนานั้น ท่านจะต้องยอมรับความสำเร็จทางด้านพงศาวดารโดยไม่มีอะไรต้องคลางแคลงสงสัยเลย บางทีท่านอาจไปไกลยิ่งไปกว่านั้น และคงจะติดตามความเกี่ยวเนื่องกันในทางเทววิทยา แต่ท่านยังจะต้องค้นให้พบความสำเร็จทางตรรกศาสตร์ด้วย ในการเคลื่อนไหวปัจจุบันนี้ นักศึกษาวิชาตรรกศาสตร์ยังคงรับรองในเรื่องการให้เหตุผลแบบนิรนัยที่ดำเนินการจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย และอนุบรรพที่เป็นผลลัพธ์เนื่องมาจากโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ของคริสต์ศาสนา ท่านไม่อาจปฏิเสธเราได้ พวกเราเป็นความจริงของโมเสส โมเสสเป็นการอวดอ้างแห่งมโนธรรมของพระผู้เป็นเจ้า แต่ก็ไม่มีศาสตร์ใด ๆ อยู่ในคำสอนของโมเสส ณ ที่นี้หมายถึงศาสตร์ที่ในสมัยใหม่นี้ยกย่องกันมาก ขอให้โมเสสจงเจริญเติบโตขึ้นมาในศาสตร์สมัยใหม่เกิด และขอให้ทรงมีโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่ซึ่งอาจถือว่าเป็นลักษณะแห่งการที่มโนธรรมกับวิทยาศาสตร์อยู่ร่วมกันสำหรับพระเยซูคริสตเจ้านั้น พวกเราก็นับว่าอยู่ในหมู่ธรรมทูตที่มีเกียรติของพระองค์อย่างแน่นอน เราเป็นการอนุমানแบบนิรนัยและเป็นบทเทียบจากคำสอนของพระเยซู โชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่นับว่าเป็นการพยากรณ์ของพระเยซูคริสตเจ้าที่เดิมเปี่ยมแล้ว พระเยซูมิได้พยากรณ์ และทรงเป็นกลางบอกถึงโชคชะตาแห่งแสงสว่างและความกรุณาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ที่เดิมเปี่ยมกว่าหรือ? พระเยซูมิได้ตรัสว่าจะมีผู้พลบโยน ตามหลังพระองค์มาและนำโลก “ไปสู่สัจธรรม” ดอกหรือ? ท่านระลึกถึงคำพยากรณ์เหล่านั้นมิได้หรือ? ที่ว่า : “เรายังมีสิ่งต่าง ๆ ที่จะบอกสู่เจ้าอีกมากมาย แต่บัดนี้ผู้เจ้าไม่อาจเข้าใจได้ อย่างไรก็ดี เมื่อเขาผู้นั้นซึ่งเป็นเจตนารมณ์แห่งสัจธรรมมาถึง เขาคจะนำสู่เจ้าไปสู่สัจธรรมทั้งปวง” และเมื่อสัมผัสกับเรื่องเอกภาพแบบสังเคราะห์แล้ว ก็ยากที่เขาจะสามารถเข้าใจถึงความสังหรณ์ที่แจ่มแจ้งกว่าที่ได้พบว่ามีอยู่ในถ้อยคำเหล่านั้นของพอลที่ว่า : “ในโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้เกี่ยวกับความเต็มเปี่ยมของกาลเวลานั้น เขาอาจรวบรวมสิ่งทั้งปวง ทั้งสิ่งที่อยู่ในสวรรค์และที่อยู่ในโลก แม้แต่สิ่งที่อยู่ในตัวเขาเข้าเป็นหนึ่งในพระเยซูคริสตเจ้าได้” โดยเหตุที่โชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ในปัจจุบันนี้ได้สรุปรวมเอาสิ่งทั้งปวงเข้าไว้

การฟื้นฟูชีวิตอีโน

๖๖๗

ในเทพสังเคราะห์หนึ่งที่รวมสิ่งทั้งปวงไว้ในพระผู้เป็นเจ้า และแสวงหาแสงสว่างใหม่ในความจริง-
 ใจโดยตรงของผู้ที่จะมาอุปถัมภ์หรือพระวิญญาณบริสุทธิ์ (พระผู้เป็นเจ้า) นี่เอง เราจึง
 ต้องรับรองความเต็มเปี่ยมแห่งการพยากรณ์โบราณ การรู้แจ้งเกี่ยวกับการคาดล่วงหน้าของพระ
 เยชูคริสตเจ้าและเซนต์พอลไว้ในการสังเคราะห์นั้นแล้วอะไรเล่าที่เราเห็นอยู่ต่อหน้าพวกเราในอิน-
 เดียทุกวันนี้ นอกจากผลแห่งต้นไม้ที่พระเยซูได้เพาะเมล็ดลงไว้ และพอลได้รดน้ำมาหลาย
 ร้อยปีแล้ว ผู้ที่ไม่นับถือคริสต์ศาสนาอาจเห็นว่าพระเยซูทรงปฏิเสธพวกเราทั้งหมด และทรงอยู่
 ห่างไกลพวกเรามาก แต่ครั้นเราจะชี้ให้เห็นพระวิญญาณของพระองค์ในตัวเรา และคงความเลื่อม
 ดิตต่อกันไปแห่งโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้โดยไม่ขาดสาย สวาทสิบสอง
 คนรวมกันอยู่ ณ ที่ใดในนามของพระองค์แล้ว พระองค์ก็ทรงอยู่ ณ ที่นั้น พวกเราในอินเดีย
 ขาบซึ่งอยู่กับพระวิญญาณของพระองค์ ถ้าหากเป็นความจริงที่ว่าครุฑแห่งบรรพบุรุษชาวอาร-
 ยันโบราณของเราแทรกซึมอยู่ในตัวเราแล้ว ก็นับว่าเป็นความจริงพอๆ กัน นั่นแหละที่ว่าพระ
 เยชูคริสตเจ้าได้ทรงใส่เชื้อลงในตัวเราและทำให้เรานับถือคริสต์ศาสนา การกระทำ (Acts) ของ
 สวาทที่เป็นอินดูจะก่อให้เกิดบทใหม่ขึ้นในคำสอนสากลของพระองค์ เราจะสามารถปฏิเสธลำดับ
 ทางตรรกศาสตร์ของพระองค์ละหรือ? แน่อนละ เขาไม่อาจปฏิเสธได้ และเซนต์พอลก็ไม่อาจ
 ปฏิเสธได้เช่นกัน เซนต์พอล ท่านจะปฏิเสธเราหรือ? พระคุณเจ้าที่เคารพ ท่านจะทอดทิ้งเรา
 ดูเราเป็นข้าศึกศัตรูของท่านหรือ? วิญญาณของท่านมิได้อยู่ในตัวเราดอกหรือ? ขอให้ชีวิตของ
 เราเป็นพยานเถิด ท่านสุภาพชนทั้งหลาย, อะไรเล่าที่เป็นงานหน้าที่สำคัญยิ่งของเซนต์พอล?
 การลบล้างข้อแตกต่างระหว่างยิวกับพวกเยนไตล์ให้หมดไปไฉนเล่า เซนต์พอลได้กล่าวว่า “เราขอ
 พุดกับท่านผู้เป็นชาวเยนไตล์ว่า โดยเหตุที่ข้าพเจ้าเป็นผู้เผยแผ่ศาสนาของชาวเยนไตล์ ข้าพเจ้า
 จึงได้ขยายสำนักงานของข้าพเจ้าออกไป” “ไม่มีความแตกต่างใด ๆ ระหว่างพวกยิวกับพวกกรีกเลย
 : ทั้งนี้เพราะพระผู้เป็นเจ้าทรงทำให้คนทั้งปวงที่เรียกหาพระองค์รุ่มรวยได้หมด” นอกจากนั้น ใน
 สารที่เซนต์พอลมีไปถึงชาวคอรีนธ์ว่า “ไม่ว่าเราจะเป็นชาวยิวหรือชาวเยนไตล์ก็ตาม พระ
 วิญญาณหนึ่งได้ทำให้เราทั้งปวงรวมอยู่ในร่างเดียว” พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงยกเซนต์พอลขึ้นเพื่อ
 ทำลายวาระและทำให้ความแตกต่างในด้านเชื้อชาติและสัญชาติหมดไป และท่านก็ได้ปฏิบัติ
 หน้าที่ของท่านได้สมบูรณ์ ท่านสามารถทำพวกยิวและพวกเยนไตล์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้
 พวกพอลสมัยใหม่แห่งโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้ใหม่กำลังทำสงคราม
 ศาสนาต่อต้านวาระอยู่ในอินเดียเช่นเดียวกัน ความแตกต่างที่น่าขยะแขยงมากในระหว่าง
 พวกพราหมณ์กับพวกศูทร ระหว่างพวกฮินดูกับยวนะ (โยนก) ระหว่างชาวเอเชียกับชาวยุโรปนั้น
 คำสอนเกี่ยวกับความรักใหม่ได้พรรณนาไว้โดยตลอดแล้ว

ในอาณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้าไม่มีความแตกต่างที่ปราศจากความยุติธรรมใด ๆ และเพราะฉะนั้น โชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประสิทธิ์ประสาทให้จึงรวมมนุษย์และประชาชาติทั้งหลายทั้งปวง เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ทั้งปวง ทั้งสูงและต่ำเข้าไว้ด้วยกัน และแสวงหาทางที่จะสถาปนาภราดรภาพที่กว้างใหญ่ไพศาลในหมู่ลูก ๆ ของพระผู้เป็นเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่ทรงสร้างมนุษยชาติต่าง ๆ ทั้งปวงด้วยเลือดเดียวกัน ขอให้พวกเขาซึ่งมีนัยน์ตาเห็นว่าเป็นที่ท่ามกลางแห่งการปฏิวัติและการฟื้นฟูทางด้านจิตใจครั้งใหญ่ที่กำลังดำเนินไปนี้ ไม่เสส และพระเยซูคริสต์เจ้า และเซนต์พอล กำลังรวบรวมชนเผ่าต่าง ๆ ของอิสราเอลเข้าด้วยกันโดยผ่านพวกเราและทำให้ชนทั้งปวงรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในนามแห่งอาณาจักรสวรรค์...

ในทุกยุคทุกสมัย บุคคลที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้าและเคร่งในศีลธรรมได้กินเนื้อของนักบุญแล้วต่อมาก็กลับถูกคนอื่น ๆ กินเนื้อของตนบ้าง พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงเข้าไปสถิตอยู่ในร่างกายของพระเยซูคริสต์เจ้า แล้วพระเยซูก็ถูกพอลและเปโตรกิน แล้วพอลและเปโตรก็ถูกพวกบาทหลวง ผู้ยอมรับทุกขัทธิมานเพื่อมนุษย์ และนักบุญอื่น ๆ ในคริสต์จักรกิน และบุคคลทั้งหมดนี้ก็ถูกพวกเราสมัยใหม่กิน ดูด และกลืน โดยทำมโนคติและลักษณะของท่านเหล่านั้นให้เป็นของเราเอง ดังนั้นชาติหนึ่งอาจกลืนอีกชาติหนึ่งและทำให้เป็นเอกลักษณ์กับอีกชาติหนึ่ง ดังนั้นคนรุ่นหนึ่งอาจดึงเอาลักษณะและศาสนาของคนอีกรุ่นหนึ่งเข้ามาไว้ในตน แล้วเราก็อาจเข้าไปในกันและกันและอยู่ในกันและกัน โดยเฉพาะพวกเราชาวฮินดูก็ได้รับการประสิทธิ์ประสาทด้วยความสามารถทางด้านโยคะ และแตกต่างกันในด้านความสามารถทางโยคีซึ่งก็ไม่มีอะไรนอกจากอำนาจแห่งการติดต่อและการดูดกลืนทางด้านวิญญาณนี้เท่านั้น ความสามารถซึ่งเรารับมาจากบรรพบุรุษของเราทำให้เราสามารถทำให้กาลและเทศะหมดไป และนำเอาพระผู้เป็นเจ้าในภายนอกและมนุษยธรรมภายนอกกลับมาอยู่ในจิตใจของพวกเราได้ พวกเราซึ่งแสวงหาดำรงดีลัทธิแห่งโยคะพูดกับเทือกเขาอูราล แม่น้ำอูราล ว่า เพียง! สูเจ้าจงหายไป เทือกเขาอูราลและแม่น้ำอูราลก็จะหายไป แล้วเราก็ส่งยุโรปให้เข้ามาสู่หัวใจของเอเชีย และส่งเอเชียให้เข้าไปสู่จิตใจของยุโรป ทั้งเอเชียและยุโรปก็จะเชื้อฟังเรา และเราก็จะได้พบเอเชียแบบยุโรป และยุโรปแบบเอเชียภายในตัวเราเองโดยเอามโนคติและหลักการทั้งแบบตะวันออกและตะวันตกมารวมกัน เราพูดกับมหาสมุทรแปซิฟิกว่า สูเจ้าจงเทน้ำของเจ้าลงในมหาสมุทรแอตแลนติก และพูดกับตะวันตกว่า สูเจ้าจงกลิ้งกลับไปยังตะวันออก เราขอให้อินเดียโบราณเข้ามาในอินเดียสมัยใหม่พร้อมด้วยพวกฤๅษีและนักบุญ ลัทธิบำเพ็ญพรตและการติดต่อ และความเป็นผู้มีลักษณะง่าย ๆ และจงดูการเปลี่ยนรูป! ชาวฮินดูสมัยใหม่ที่ได้รับการศึกษาได้ถูกหล่อหลอมอยู่ในแบบพิมพ์คือพระเวท! โดยอาศัยโยคะ ชาติหนึ่งจะกลายเป็นอีกชาติหนึ่ง! เอเชียจะกินเนื้อ

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๖๙

และดื่มเลือดของยุโรป! ฮินดูจะดูดกลืนคริสต์ศาสนิกชน คริสต์ศาสนิกชนจะทำตัวให้เหมือนชาวฮินดู! พี่น้องทั้งหลายจงใช้การติดต่อกันนี้เป็นประโยชน์ และดูดกลืนเอาสิ่งทั้งปวงที่ดีและประเสริฐในกันและกันเข้าไว้ อย่าเกลียด อย่ากีดกันผู้อื่น ดังที่พวกที่มีความเห็นแตกแยกออกไปจากนิกายใหญ่ๆ ชอบทำ แต่ทว่าจงรวมและดูดกลืนมนุษยธรรมและจักรวรรดิทั้งปวง ขออย่าได้มีความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันเลย อย่าได้มีการรังเกียจกันเลย ขอให้เชื่อนที่แต่ละนิกายแต่ละชาติได้ยกขึ้นถูกน้ำคือจักรวรรดิทั่วโลกหลากท่วมกวาดล้างไปให้หมดเกิด และขอให้สิ่งกีดขวางและสิ่งที่ยึดคอยแบ่งแยกทั้งปวงซึ่งแยกคนทั้งหลายออกจากกันจงถูกดึงให้หลากลงมาเพื่อที่จักรวรรดิ ความรัก และความบริสุทธิ์จะได้หลั่งไหลผ่านเข้าไปสู่หัวใจนับล้านๆ ดวงและถ่ายทอดไปหลายร้อยชั่วอายุคน จากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง จากยุคหนึ่งไปยังอีกยุคหนึ่ง ดังนั้นความบกพร่องแห่งลักษณะส่วนที่เป็นปัจเจกชนและเป็นของชาติก็จะต้องยุติลง และมนุษยธรรมก็จะบรรลุถึงมาตรฐานแห่งชีวิตทางศาสนาและทางศีลธรรมอย่างเต็มที่และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทหายนันทะ สรวัสติ : ผู้ปฏิรูปพระเวท

ขณะที่ท่านเกษับ จันทรเสน เทศนาสอนเรื่องราวในคริสต์ศาสนาที่ทำให้เป็นแบบอินเดียอยู่ในเบงกอลนั้น นักบวชที่นำเกรงขามผู้หนึ่งก็เกิดขึ้นในภาคเหนือของอินเดีย ท่านผู้นี้ได้ปฏิเสธรูปแบบตะวันตกอย่างแข็งขัน และได้รับการโน้มน้าวที่จะฟื้นฟูศาสนาโบราณของอารยันขึ้นมาแทนที่ **สวามี ทหายนันทะ สรวัสติ** (พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๔๒๖) เป็นนักปฏิรูปที่มีหัวรุนแรงยิ่งกว่าท่านเกษับเสียอีกทั้งท่านยังได้รับความเข้มแข็งมาจากแหล่งเกิดที่เป็นแบบชาวพื้นเมืองแท้ๆ อีกด้วย ท่านทหายนันทะซึ่งยึดมั่นอยู่ในอำนาจพระเวทได้ประณามความชั่วร้ายของลัทธิฮินดูหลังสมัยพระเวทอย่างไม่เกรงกลัวอะไรทั้งสิ้น

ท่านทหายนันทะเกิดในตระกูลพราหมณ์แคว้นคุชราต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอินเดียตะวันตก ที่อิทธิพลวัฒนธรรมบริติชยังเข้าไปแตะต้องไม่ถึง บิดาของท่านซึ่งเป็นผู้มีอันจะกินได้สอนภาษาสันสกฤตและลัทธิไศวะให้แก่ท่านตั้งแต่ท่านอายุได้ ๕ ขวบ แต่พออายุได้ ๑๔ ขวบ ท่านก็คัดค้านการบูชาเทวรูป และหลีกเลี่ยงการแต่งงานโดยหนีออกจากบ้านเมื่ออายุได้ ๑๙ ปี และไปบำเพ็ญชีวิตเป็นสันนยาสี "ในนิกายสรวัสติ" ท่านดำเนินชีวิตแบบนักบวชที่เหี่ยวภาิกขารดำรงชีวิตอยู่ในป่า ตามเชิงเขาหิมาลัย และสถานที่ที่เหมาะสมแก่การเดินทางจาริกแสวงบุญทั่วภาคเหนือของอินเดียเป็นเวลาถึง ๑๕ ปี ครูผู้เฒ่าซึ่งตามเฝ้าแต่ทว่าดูมากได้ทำให้ท่านเรียนจบด้วยการสอนให้ท่านมีความเคารพในคัมภีร์พระเวททั้งสี่และรังเกียจคัมภีร์ที่แต่งขึ้นในภายหลังทั้งหมด

ท่านทยานันทะได้ใช้ช่วงชีวิตที่เหลือเดินทางไปบรรยายเกี่ยวกับคัมภีร์พระเวททั่วทุกส่วนของอินเดีย ครั้งแล้วครั้งเล่าที่ท่านได้ทำหายคนทั้งปวงให้มาอภิปรายกันในเรื่องศาสนา แต่ก็มีเพียงไม่กี่คนที่สามารถตั้งรับการโจมตีที่รุนแรงแบบที่ใช้ในโรงศาลได้ ท่านชี้ให้เห็นว่า คัมภีร์พระเวทไม่ยอมให้มีการบูชาเทวรูป ไม่ได้สอนให้มีบุคคลชั้นที่ใครจะแตะต้องมิได้ ไม่ได้สอนให้แต่งงานแต่เด็ก ๆ ไม่ได้สอนให้สตรีตกอยู่ในสถานะที่ไม่เท่าเทียมบุรุษ ควรเปิดโอกาสให้คนทั้งปวงได้ศึกษาคัมภีร์พระเวท ไม่ใช่จะศึกษาได้เฉพาะพวกพราหมณ์เท่านั้น และมนุษย์ควรมีชั้นวรรณะให้สอดคล้องต้องกับคุณความดีของตน คำสอนแบบปฏิวัติแบบนี้ทำให้พวกหัวเก่าโกรธแค้นมาก และได้มีผู้พยายามฆ่าท่านทยานันทะหลายครั้งหลายหน ความเข้มแข็งทางด้านร่างกายทำให้ท่านรอดพ้นจากพวกนักเลงดาบ พวกผู้ร้าย และงูเห่ามาได้ แต่ความพยายามครั้งสุดท้ายโดยการวางยาพิษท่านนั้นประสบผลสำเร็จ ท่านก็คล้าย ๆ จอห์นผู้ให้สิบลูก คือได้ดำเนินคดีเตียนพวกเจ้าชายผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างเหลวไหล และสตรีในเรื่องนี้ได้ทำให้ท่านถึงแก่กรรม โดยการใส่ยาพิษลงไปในบ้านที่ท่านดื่ม

วิธีเทศนาที่มีพลังและบางทีก็เผ็ดร้อนของท่านทยานันทะนั้นได้สรุปถึงการเปลี่ยนแปลงในหมู่ผู้นำทางศาสนาอินเดีย นับตั้งแต่ทำที่ที่เฉยเมยหรือเป็นฝ่ายตั้งรับมาจนถึงทำที่ที่กระปรี้กระเปร่าและเป็นฝ่ายรุกราน อย่างไรก็ตาม ข้ออ้างของท่านบางทีก็เกินสมควร อย่างเช่นท่านยืนยันว่า ในคัมภีร์พระเวทได้มีพรรณนาถึงเรื่องปืนและไฟฟ้าอยู่ด้วย ฐานุศิษย์ของท่านขนานนามท่านว่า “ลูเธอร์แห่งอินเดีย” และเมื่อพิจารณาถึงศรัทธาอันแรงกล้าแห่งการปฏิรูปของท่าน และความสำคัญยิ่งที่ท่านยึดมั่นอยู่กับคัมภีร์พระเวทในฐานะเป็น “คัมภีร์” ดั่งดีลิตีแล้ว การเปรียบเทียบนั้นก็นับว่าเหมาะสมมาก อารยสมาซ (สมาคมของพวกอารยะ หรือ พวกผู้ประเสริฐ) ที่ท่านก่อตั้งขึ้นที่เมืองบอมเบย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ นั้น ก็ได้แสดงออกซึ่งลักษณะที่รุนแรงแบบทหารของผู้ก่อตั้งให้เห็น และจากที่มั่นของอารยสมาซในปัญจาบก็ได้ก่อให้เกิดลัทธิชาตินิยมของฮินดูขึ้น

ทยานันทะ สรัสวดี

เรื่องหนู กับ เทวรูป

ทางแยกที่สำคัญในชีวิตของท่านทยานันทะมาถึงเมื่อท่านอายุได้ ๑๔ ขวบ เมื่อท่านได้อุดอาหารและเฝ้าคอยดูพระคิจะเป็นเจ้าตลาดคืนเป็นครั้งแรก สิ่งที่เกิดฮินดูอื่นยอมรับโดยมิต้องคิดนั้นได้ทำให้ท่านเกิดเปลี่ยนแปลงขึ้นมาในทันทีว่า ท่านต้องทำสงครามต่อต้านลัทธิบูชา

การฟื้นฟูวิถีชีวิต

๖๗๑

เทวรูปตลอดชีวิตที่เหลือของท่าน

(จากเรื่อง *ชีวิตของทายนันทะ สรัสวดี*, ของ Har Bilas Sarda, หน้า ๕-๖)

ไม่ว่าจะมีผู้อ่านและอธิบายคัมภีร์ “คิปปุราณะ” ในที่ใดก็ตาม แม้เหลือเกินที่บิดาจะต้องพาข้าพเจ้าไปยังที่นั่นด้วย ในที่สุดบิดาข้าพเจ้าซึ่งไม่พอใจต่อการทักทวนของมารดาข้าพเจ้า ก็บังคับให้ข้าพเจ้าเริ่มปฏิบัติ **ปรตวิบุชา*** (การบูชาดินที่มีเครื่องหมายพระศิวะ) เมื่อวันสำคัญเกี่ยวกับความเศร้าโศกและการอดอาหาร ซึ่งเรียกว่า **ศิวาราตริ** มาถึง วันนีตรงกับวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ บิดาข้าพเจ้าซึ่งไม่คำนึงถึงคำคัดค้านของมารดาที่ว่าข้าพเจ้าจะต้องอ่อนเพลีย ได้สั่งให้ข้าพเจ้าอดอาหาร ทั้งยังได้บอกอีกว่า ดินนั้นท่านจะต้องพาข้าพเจ้าไปให้รู้จักนิยายศักดิ์สิทธิ์ และจะต้องเฝ้าอยู่ในเทวาลัยพระศิวะตลอดคืนนั้น ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้ติดตามบิดาไปพร้อมกับเด็กหนุ่มอื่น ๆ ที่ติดตามบิดาของเขาไป การเฝ้าพระศิวะนั้นแบ่งออกเป็น ๔ ส่วนเรียกว่า “ปพระ” แต่ละปพระกินเวลา ๓ ชั่วโมง เมื่อข้าพเจ้าปฏิบัติภารกิจครบถ้วนด้วยการนั่งอยู่สองปพระแรก จนกระทั่งถึงเที่ยงคืนแล้ว ข้าพเจ้าก็สังเกตเห็นพอกปุชาริหรือพวกรับใช้ในเทวาลัยและคฤหัสถ์ผู้มีศรัทธาแก่กล้าบางคน หลังจากที้ออกจากเทวาลัยนั้นไปแล้วก็มานอนหลับอยู่ข้างนอก เมื่อได้รับการสั่งสอนมาเป็นเวลาหลายปีว่าด้วยการนอนหลับในราตรีเช่นนั้น ผู้บูชาจะสูญเสียผลที่ดีแห่งการที่ตนได้อุทิศชีวิตจิตใจทั้งหมดไป ข้าพเจ้าจึงระงับความง่วงด้วยการเอาน้ำเย็นมาล้างหน้าล้างตาเป็นครั้งคราว แต่บิดาข้าพเจ้ามีเพื่อนน้อยกว่าข้าพเจ้า เมื่อไม่สามารถต่อต้านความเหนื่อยอ่อนได้ ท่านก็หลับไปเป็นคนแรก ปล่อยให้ข้าพเจ้าเฝ้าอยู่คนเดียว

แล้วความคิดต่าง ๆ ก็ประดังมายังข้าพเจ้า และปัญหาแล้วปัญหาเล่าก็ได้เกิดขึ้นในจิตใจที่กระวนกระวายของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าถามตัวเองว่าเป็นไปได้หรือที่มนุษย์เรามีความคล้ายคลึงกันนี้ที่เทวรูปที่ข้าพเจ้าเห็นประทับอยู่บนหลังโคเบื่องหน้าข้าพเจ้า และตามเรื่องราวศาสนาทั้งปวงแล้วใครเล่าที่เดิน กิน หลับ และตื่น ใครที่ถือตรีศูอยู่ในมือ ตีกลอง และประกาศลาบแข่งมนุษย์ อาจเป็นไปได้ไหมที่ข้าพเจ้าอาจเป็นพระมหาเทพ เทวะผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นผู้เดียวกับที่ถือกันว่าเป็นพระผู้เป็นเจ้าแห่งเขาไกรลาส ซึ่งเป็นภาวะที่สูงที่สุด และเป็นวิวิธแห่งเรื่องทั้งปวงที่เราได้อ่านพบในคัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ? ข้าพเจ้าซึ่งไม่อาจข่มความคิดเช่นนั้นไว้ได้อีกต่อไป จึงได้ปลุกบิดาขึ้นมาในทันใด และขอให้ท่านชี้แจงให้แจ่มแจ้งและบอกข้าพเจ้าว่า เครื่องหมายของพระศิวะที่น่ารังเกียจในเทวาลัยนี้เป็นอย่างเดียวกับมหาเทพในคัมภีร์หรือเป็นอย่างอื่น บิดาข้าพเจ้ากล่าว

* น่าจะเป็น ปรตวิบุชา เพราะ ปรตวิ แปลว่า ดิน... ผู้แปล

๖๗๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ว่า “ทำไมเจ้าจึงถามอย่างนี้?” ข้าพเจ้าตอบว่า เพราะข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะทำให้นโนคติเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงมีอำนาจทุกอย่างเป็นอย่างเดียวกับเทวรูปนี้ ซึ่งยอมให้หนูทั้งหลายวิ่งได้ไปตามตัวให้ยั่วเย้าไปหมด และตั้งนั้นยอมทำให้เทวรูปประอะเบื่อนเสียหายโดยไม่มีใครคัดค้านแม้แต่่น้อยเลย แล้วบิดาข้าพเจ้าก็พยายามอธิบายให้ข้าพเจ้าฟังว่า หินซึ่งเป็นตัวแทนมหาเทพที่เขาไกรลาสนี้ พวกพราหมณ์ทำให้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยมนตร์ในพระเวทโดยวิธีทางที่จริงจังที่สุดที่ได้กลายมาเป็นพระผู้เป็นเจ้าและก็มีผู้เคารพบูชาและกล่าวเสริมว่า ในกลียุคคือยุคที่มนุษย์มีจิตใจมืดมน เราไม่อาจเห็นองค์พระศิวะได้ เรามีแต่รูปพระมหาเทพแห่งเขาไกรลาสไว้สำหรับที่พวกมีศรัทธาแก่กล้าจะได้บูชากราบไหว้เท่านั้น การบูชาเช่นนี้ยอมทำให้องค์มหาเทพทรงโปรดปรานมากดุจดั่งว่าพระองค์ได้ประทับอยู่ ณ ที่นั่นเอง แต่คำอธิบายของบิดาไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้าพอใจเลยข้าพเจ้าซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มมอดดูลังไม่ได้ว่าทั้งหมดนี้เป็นการตีความที่ผิดๆ และเป็นการอ้างเหตุผลที่ผิดๆ เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกจะเป็นลมเพราะหิวและง่วงจึงขออนุญาตกลับบ้านบิดาก็ยอม และส่งทหารไปด้วยคนหนึ่งพร้อมกับสั่งกำชับอีกครั้งหนึ่งว่าข้าพเจ้าจะต้องไม่รับประทานอาหาร แต่พอถึงบ้าน ข้าพเจ้าก็บอกมารดาว่า ข้าพเจ้าหิว มารดาก็เอาขนมหวานมาเลี้ยงข้าพเจ้า แล้วข้าพเจ้าก็หลับสนิท

ในตอนเช้า เมื่อบิดากลับมาบ้านและทราบ bahwa ข้าพเจ้าได้รับประทานอาหารก็โกรธมาก ท่านพยายามทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามันเป็นบาปอย่างมหันต์ทีเดียว แต่ไม่ว่าท่านจะทำอย่างไร ก็ไม่สามารถทำให้ข้าพเจ้าเชื่อว่าเทวรูปนั้นกับมหาเทพเป็นพระผู้เป็นเจ้าองค์หนึ่งและองค์เดียวกัน และตั้งนั้นก็ไมอาจเข้าใจว่าทำไมข้าพเจ้าจึงต้องมาอดอาหารเพื่อบูชาเทวรูปนั้นด้วย แต่ข้าพเจ้าก็ปิดบังเรื่องการที่ข้าพเจ้าไม่เชื่อเสีย และก็เอาเรื่องการศึกษาตามปรกติของข้าพเจ้ามาเป็นข้อแก้ตัวในการทิ้งดเว้นจากการบูชา ซึ่งความจริงก็ทำให้ข้าพเจ้ามีเวลาเหลือสำหรับสิ่งอื่นเพียงเล็กน้อยหรือแทบไม่มีเลย ในข้อนี้ข้าพเจ้าได้รับการสนับสนุนจากมารดาอย่างเต็มที่ และแม้แต่ลุงของข้าพเจ้าก็ช่วยแก้ตัวให้ข้าพเจ้าเป็นอย่างดีจนในที่สุดบิดาก็ต้องยอมแพ้ และยอมให้ข้าพเจ้าใช้เวลาทั้งหมดมุ่งหน้าอยู่กับการศึกษาต่อไป

ประการมกับคริสต์ศาสนิกชนและมุสลิม

ท่านทายนันทะชอบประการมในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา มาก ตามปรกติชอบประการมกับพวกฮินดูหัวเก่าๆ แต่บางทีก็ได้กับผู้แทนศาสนาอื่น ๆ ข้อความต่อไปนี้เป็นการย่อเรื่องที่ท่านได้ได้วาทะกับนักบวชในคริสต์ศาสนาผู้หนึ่งและมุสลิม “มอลวี” (คือผู้ที่เชี่ยวชาญในกฎหมาย

การฟื้นฟูพิธีฮินดู

๖๗๓

และเทววิทยาของอิสลาม) ผู้หนึ่งซึ่งจะทำให้มองเห็นภาพอย่างเด่นชัดถึงท่าทีในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงที่มีต่อศาสนาเหล่านั้น อันนับว่าเป็นท่าทีที่จะทำให้ศาสนิกชนรุ่นต่อ ๆ มาขัดแย้งกับพวกมุสลิมในอินเดียเป็นระยะ ๆ

(จากเรื่อง ชีวิตของทายนันตะ สรัสวดี, ของ Har Bilas Sarda, หน้า ๑๗๐-๗๒)

โดยเหตุที่เวลานี้น้อย หลังจากที่ได้พูดกันบ้างแล้ว ก็ตกลงกันว่าควรจะอภิปรายกันในปัญหาที่ว่า “ความหลุดพ้นคืออะไร และจะหลุดพ้นได้อย่างไร” โดยเหตุที่ทั้งคริสต์ศาสนิกชนและมุสลิมต่างก็ไม่ยอมพูดเป็นคนแรก ท่านสวามีจึงเป็นผู้เปิดการอภิปราย ท่านได้กล่าวว่า :

“มุกติ หรือ วิมุตติ หมายถึงการหลุดพ้น หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า การกำจัดความทุกข์ให้หมดไป แล้วรู้แจ้งในพระผู้เป็นเจ้าคงมีความสุขและพ้นจากการเกิดใหม่ สำหรับวิถีทางที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นนั้น **ประการแรก** คือจะต้องปฏิบัติสังกรรม นั่นคือสังกรรมที่ทั้งสติรู้สึกผิดชอบของตน และพระผู้เป็นเจ้าทรงเห็นชอบด้วย นั่นคือสังกรรม ซึ่งในเวลาที่พูดถึง เขาจะได้รับการเข้าใจ ความสุข และความไม่เกรงกลัวอะไร ในเวลาพูดถึงสิ่งที่มีใช้สังกรรม เขาจะมีความกลัว สงสัย และลุเลาะโดยเหตุที่มนตรวิศลภที่ ๓ แห่งบทที่ ๔๐ ของคัมภีร์ยชุรเวทกล่าวไว้ว่า ผู้ที่ละเมิดคำสอนของพระผู้เป็นเจ้า นั่นคือพวกที่พูด ทำ หรือเชื่อตรงข้ามกับมนธรรมของตน เรียกว่า พวกอสูร รากษส คนโกงและคนบาป **วิถีทางประการที่สอง** ที่จะทำให้บรรลุถึงความหลุดพ้น ก็คือจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์พระเวทและต้องปฏิบัติตามสังกรรม **วิถีทางประการที่สาม** ก็คือจะต้องทำการสังสรรค์กับคนที่มีสัจจะและมีความรู้ **วิถีทางประการที่สี่** ก็คือจะต้องปฏิบัติโยคะ ขจัดสิ่งที่ไม่จริงออกจากจิตและดวงวิญญาณให้หมด และกำหนดจิตและวิญญาณให้มั่นอยู่ในสังกรรม **วิถีทางประการที่ห้า** ก็คือต้องสาธยายถึงคุณสมบัติต่าง ๆ ของพระผู้เป็นเจ้าและเข้าสมาธิเพ่งไปยังพระคุณต่าง ๆ เหล่านั้น **วิถีทางประการที่หก** ก็คือสวดมนต์อันชวนให้พระผู้เป็นเจ้าทรงรักษาให้เขามั่นอยู่ในสังกรรม (คยานะ) การรู้แจ้งความแท้จริงและธรรมชาติของการรักษาดตนให้พ้นจากสิ่งที่มีใช้สังกรรม อวิชา และอธรรม และทำตนให้พ้นจากข้าศึกคือการเกิดและการตาย และบรรลุถึงมุกติ เมื่อเขาบูชาพระผู้เป็นเจ้าอย่างสุดหัวใจและด้วยความจริงใจแล้ว พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงมีพระมหากษัตริย์ก็จะประทานความสุขให้เขา ความหลุดพ้นธรรมชาติ ประโยชน์ และความสมปรารถนา และการบรรลุถึงสังกรรมย่อมเป็นผลแห่งความพยายามของเขา ไม่ใช่เพราะอย่างอื่นเลย การปฏิบัติตามคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าเป็นธรรมชาติ การละเมิดคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าเป็นอธรรม เขาควรจะนำเอาวิถีทางที่ถูกต้องเท่านั้นมาใช้เพื่อจะได้บรรลุถึงความสำเร็จและความมั่งคั่ง ไม่ควรแสวงหาความสุขด้วยความอยุติธรรม อลัช และวิถีทางที่ไม่

๖๗๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ขอบรมมลาย

พระคุณเจ้าสกอตต์ (Scott) ได้กล่าวว่า :

“ความหลุดพ้นมิได้หมายถึงความพ้นจากข้าศึกศัตรู ความหลุดพ้นหมายถึงเพียงการพ้นจากบาปและได้บรรลุดังสวรรคตเท่านั้น พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงสร้างอาดัมให้เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่อาดัมได้ถูกปีศาจชักนำไปในทางที่ผิดจึงได้ทำบาป ซึ่งเป็นเหตุทำให้อนุชนผู้สืบเชื้อสายมาจากอาดัมพลอยมีบาปติดตัวไปด้วย มนุษย์ทำบาปด้วยตนเองเช่นเดียวกับนาฬิกาที่เดินไปตามลำพังตนเองฉะนั้น นั่นคือคนเราไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการทำบาปโดยอาศัยความพยายามของตนเองได้ และดังนั้นก็ย่อมไม่สามารถบรรลุดังซึ่งความหลุดพ้นได้ด้วยตนเอง เราจะบรรลุดังความหลุดพ้นได้ก็โดยอาศัยความเชื่อถือในพระเยซูคริสต์เจ้าเท่านั้น คริสต์ศาสนาแผ่ไปถึงที่ไหน ประชาชนในที่นั้นก็ย่อมพ้นจากบาป ข้าพเจ้าได้บรรลุดังความหลุดพ้นก็เพราะเชื่อในพระเยซูคริสต์เจ้า

ท่านมอลวิ มุฮัมมัด หะซิม กล่าวว่า :

“พระผู้เป็นเจ้าย่อมทรงกระทำสิ่งที่พระองค์ปรารถนาจะทำ พระองค์ย่อมประทานความหลุดพ้นให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงปรารถนาจะให้หลุดพ้น เช่นเดียวกับผู้พิพากษาย่อมปล่อยตัวผู้ที่ตนชอบให้พ้นผิดไปและยอมลงโทษผู้ที่ตนไม่ชอบ พระผู้เป็นเจ้าย่อมทรงกระทำสิ่งที่พระองค์ทรงชอบ พระองค์ทรงอยู่เหนือการควบคุมของเรา เราจะต้องไว้วางใจบุคคลที่เป็นผู้ปกครองในขณะนี้ นบี (ศาสนพยากรณ์) ของเราเป็นผู้ปกครองในขณะนี้ เราจะบรรลุดังความหลุดพ้นได้ก็โดยมีความเชื่อถือในพระองค์นั้น โดยอาศัยความรู้เราอาจทำกรรมดีได้ แต่ทว่าโมกษะหรือความหลุดพ้นนั้นอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์ของพระองค์”

ท่านสวามีได้ตอบว่า :

“ความทุกข์เป็นผลแห่งบาปที่จำเป็นต้องมี ผู้ที่หลีกเลี่ยงบาปได้ย่อมพ้นจากทุกข์ คริสต์ศาสนิกชนเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงมีอำนาจ แต่การเชื่อว่าปีศาจชักนำอาดัมไปในทางที่ผิดๆ เพื่อให้ทำบาปนั้นก็เท่ากับเป็นการเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้ามิได้ทรงเป็นผู้ทรงอำนาจทั้งหมดนั้นเอง เพราะถ้าหากพระผู้เป็นเจ้าทรงมีอำนาจเหนือทุกสิ่งทุกอย่างจริงแล้ว ปีศาจก็ไม่อาจชักนำอาดัมไปในทางผิดได้ เพราะอาดัมเป็นผู้ที่พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างขึ้นมาจากเนื้อหนัง ไม่มีคนที่มีควมรู้สึกไหวตัวง่ายคนใดจะเชื่อว่าอาดัมได้ทำบาปและอนุชนสืบ 7 มาของอาดัมพลอยเป็นผู้มีบาปไปด้วย “ผู้ที่ทำบาปเท่านั้นที่จะได้รับทุกข์ ไม่มีใครนอกจากนั้นจะได้รับทุกข์เลย” เพราะท่านพูดว่า

การฟื้นฟูวิถีชีวิต

๖๗๕

ปีศาจชักนำใครต่อใครไปในทางที่ผิด ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอถามว่าแล้วใครเล่าที่ชักนำปีศาจไปในทางที่ผิด ถ้าหากท่านกล่าวว่าไม่มีใครชักนำปีศาจไปในทางที่ผิดแล้ว ปีศาจก็ย่อมชักนำตัวเองไปในทางที่ผิดละซี ข้อนี้มีอุปมาฉันใด อาตมาก็จะต้องนำตัวเองไปในทางที่ผิด มีอุปมาฉันนั้น แล้วทำไมท่านจึงเชื่อในปีศาจด้วยเล่า? ถ้าหากท่านกล่าวว่าคงจะต้องมีใครสักคนหนึ่งชักนำปีศาจไปในทางที่ผิด ๆ แล้ว ผู้ที่สามารถทำอย่างนั้นได้ ก็มีเฉพาะพระผู้เป็นเจ้านั่นแหละ ในกรณีเช่นนั้น เมื่อพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ชักนำไปผิด ๆ และทำให้คนอื่น ๆ ต้องทำบาปเสียเองแล้ว พระองค์จะทรงช่วยให้คนทั้งหลายพ้นบาปได้อย่างไร ปีศาจได้รับภวนและทำให้การสร้างสรรค์ของพระผู้เป็นเจ้าเสียหาย แต่พระผู้เป็นเจ้าก็มีได้ทรงลงโทษปีศาจหรือคุมขังปีศาจไว้ ทั้งมิได้ลงโทษประหารปีศาจอีกด้วย ข้อนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าพระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงมีอำนาจที่จะกระทำเช่นนั้นเลย ผู้ที่มีความเชื่อถือนในปีศาจไม่อาจหลีกเลี่ยงการทรมานได้ เพราะพวกเขาเชื่อว่า ปีศาจทำให้เขาทำบาปและตัวเขาเองก็มีได้มีบาป อนึ่ง เมื่ออิสรพระผู้เป็นเจ้าทรงได้รับทุกข์เพราะถูกตรึงไม้กางเขนเพื่อไถ่บาปของประชาชนทั้งปวงแล้ว ประชาชนก็ไม่จำเป็นต้องเกรงกลัวการที่จะต้องถูกลงโทษเพราะบาปของตน และพวกเขาก็อาจทำบาปโดยไม่ต้องได้รับโทษอีกต่อไป การที่ **ปะดรี ซาฮิบ (Padree sahib)** ยกเอานาฬิกามาเปรียบให้เห็นภาพนั้นก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ “นาฬิกาซ่อมทำงานดังที่ ‘ผู้สร้างนาฬิกาให้อำนาจ’ ที่จะทำงานให้แก่มันเท่านั้น” นาฬิกาไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น แล้วท่านจะมีชีวิตอยู่ในสวรรค์ต่อไปได้อย่างไรเล่า เพราะในสวรรค์นั้น ปีศาจยังหลอกล่อให้อาตมกินข้าวสาลีได้ ท่านจะไม่รับประทานข้าวสาลีและยอมให้ถูกขับออกจากสวรรค์กระนั้นหรือ? ท่านผู้เป็นสุภาพบุรุษทั้งหลายย่อมเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นเหมือนคนธรรมดาคนหนึ่ง มนุษย์มีความรู้จำกัดและมีได้รู้ไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะฉะนั้นเขาจึงต้องการคำแนะนำจากใครสักคนหนึ่งที่มีความรู้ แต่พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง และทรงมีอำนาจทุกประการ พระองค์ไม่ทรงปรารถนาคำแนะนำและการช่วยเหลือจากนบี หรือศาสดาพยากรณ์ หรือผู้หนึ่งผู้ใดเลย มีฉะนั้นแล้วพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์จะแตกต่างกันตรงไหนเล่า? ทั้งพระองค์มิได้ทรงมีความยุติธรรมอย่างท่าน ถ้าหากพระองค์ทรงยกโทษให้แก่ผู้ที่ทำความผิดตามคำแนะนำของใคร ๆ แล้ว พระองค์ก็มิได้ทรงดำรงอยู่ในความยุติธรรม ถ้าหากพระผู้เป็นเจ้าทรงมีอยู่ทั่วไปในทุกหนทุกแห่งแล้ว พระองค์ก็ไม่อาจทรงมีร่างได้ เพราะถ้าหากพระองค์ทรงมีร่างกาย พระองค์ก็ต้องขึ้นอยู่กับการมีขอบเขตจำกัด และจะไม่ทรงเป็นอนันตะ และแล้วพระองค์ก็ต้องทรงขึ้นอยู่กับการเกิดและการตายด้วย พระผู้เป็นเจ้าไม่สามารถช่วยผู้ที่บูชาพระองค์โดยที่ไม่มีพระเยซูคริสต์เจ้าเข้ามายุ่งเกี่ยวได้กระนั้นหรือ? พระผู้เป็นเจ้ามิได้ทรงมีความต้องการนบีหรือศาสดาพยากรณ์ใด ๆ เลย นับว่าเป็นความจริงที่ว่า ที่ใดประเทศชาติมีประชาชน

๖๗๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ที่ดี ที่นั่นประชาชนย่อมปรับปรุงตัวได้ดีขึ้น เพราะอาศัยคำสั่งสอนของคนดี แต่เมื่อถือตามมอลวีชาหิฟแล้ว เขาก็นับว่าเป็นฝ่ายผิดที่กล่าวว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงทำสิ่งที่พระองค์ทรงชอบ เพราะถ้าเช่นนั้นแล้วพระองค์ก็ย่อมไม่ทรงตั้งอยู่ในความยุติธรรมละซี ความจริงพระองค์ได้ประทานความหลุดพ้นให้แก่พวกที่ทำงานสมควรจะได้รับความหลุดพ้น ถ้าไม่มีบาปไม่มีบุญเสียแล้ว ก็ย่อมไม่มีทุกข์ไม่มีสุข พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ปกครองตลอดเวลา ถ้าพระองค์ประทานความหลุดพ้นให้ตามคำแนะนำของผู้อื่นแล้ว พระองค์ก็ถือว่าต้องทรงอาศัยผู้อื่น พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้มีอำนาจทุกอย่าง จึงนับว่าเป็นเรื่องแปลกที่แม้พวกมุสลิม (Mussalmans) จะเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นหนึ่ง ไม่เป็นสอง แต่ก็ยังทำให้นบี (ศาสดาพยากรณ์) มีส่วนร่วมในการให้ความหลุดพ้นอยู่อีก”

คุณความดีของชาวยุโรป

ทั้งที่ท่านมีความรังเกียจคริสต์ศาสนา แต่สวามี ทยานันทะ ก็ไม่ลืมคุณสมบัติที่ดีๆ ของผู้ปกครองบริติชที่มาปกครองอินเดียโดยเฉพาะคุณธรรม (เช่น การแต่งงานตามความสมัครใจ) ที่ท่านพบว่ามีสนับสนุนอยู่ในคัมภีร์พระเวท

(จากเรื่อง ประทีปแห่งสัจธรรม, หน้า ๔๔๓-๔๔)

ถาม จงดูชาวยุโรปซิ! พวกเขาสวมรองเท้า สวมเสื้อแจกเกตและกางเกงขายาว อยู่ในโฮเต็ล และรับประทาน อาหาร ที่บุคคลอื่น ๆ ปรงมาให้ เหล่านี้คือสาเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าของพวกเขาละ

ตอบ ข้อนี้เป็นความผิดของท่าน เพราะพวกที่นับถือศาสนาอิสลามและชนชั้นต่ำบริโภคอาหารที่พวกตนเองปรง และก็ยังล้าหลังอยู่มาก สาเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าของยุโรปมีดังนี้ :

๑. ประเพณีการแต่งงานแต่เด็ก ๆ มิได้แพร่อยู่ในพวกเขา
๒. พวกเขาให้การฝึกฝนและการศึกษาที่ดีแก่บุตรธิดา
๓. พวกเขา “เลือก” คู่ชีวิตเอง การแต่งงานเช่นนั้นเรียกว่า “สยุมพร” เพราะสตรีเลือกผู้ชายมาเป็นคู่ครองด้วยตนเอง
๔. พวกเขาไม่ยอมให้ลูกของตนไปสังสรรค์กับคนเลว ๆ เมื่อได้รับการศึกษาดีแล้ว ลูกของเขาก็จะไม่ตกไปในบ่วงของบุคคลที่ไม่มีหลักธรรมใด ๆ

๕. ไม่ว่าพวกเขาจะทำอะไร เขาก็จะต้องทำหลังจากที่ได้มีการอภิปรายกันในหมู่พวกเขาโดยตลอดและอ้างไปถึงที่ประชุมสภาผู้แทนของพวกเขา

๖. พวกเขาเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง คือเสียสละทรัพย์สินสมบัติ หัวใจ คำพูดแสดงการเห็นด้วย ชีวิตของเขาเพื่อความดีงามแห่งประเทศชาติของตน

๗. พวกเขาไม่เกียจคร้าน ตรงข้าม พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ด้วยความขยันขันแข็ง

๘. พวกเขายอมให้สวมรองเท้าบูตและรองเท้าหุ้มส้นที่ทำในประเทศของเขา (หรือรองเท้าที่ทำในประเทศนี้ แต่ทำตามแบบของเขา) เข้าไปในโรงเรียนและที่ทำงานได้ แต่จะไม่ยอมให้ใส่รองเท้าแบบอินเดีย (รองเท้าแตะ) เข้าไปในโรงเรียนและในที่ทำงานเลย ข้อนี้ยอมเพียงพอที่จะทำให้ท่านตระหนักว่าพวกเขาคิดว่ารองเท้าบูตของพวกเขาสูงกว่ารองเท้าของชาวพื้นเมืองในประเทศนี้

๙. พวกเขาอยู่ในประเทศนี้กว่าร้อยปี แต่ก็ยังสวมเสื้อผ้าหนาๆ ดังที่เขาเคยใช้ที่บ้านเมืองเขาอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ พวกเขาได้เปลี่ยนแปลงแฟชั่นแห่งประเทศของเขา แต่พวกท่านเป็นจำนวนมากที่ได้แต่งตัวตามแบบเขา ข้อนี้ยอมแสดงให้เห็นว่าท่านเป็นคนใจดี ส่วนพวกเขาเป็นคนฉลาด ไม่มีคนฉลาดใดๆ จะเลียนแบบคนอื่นดอก

๑๐. พวกเขาทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

๑๑. พวกเขาจะเชื่อฟังคำสั่ง (ของผู้เป็นนาย) เสมอ

๑๒. พวกเขาจะช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติในด้านการค้า ฯลฯ

การมีคุณสมบัติที่มั่นคงเช่นนั้นและการทำสิ่งที่ประเสริฐเช่นนั้นนี้เองที่ทำให้ชาวยุโรปมีความเจริญก้าวหน้ามาก พวกเขามีได้กลายเป็นบุคคลสำคัญเพราะการสวมรองเท้าบูต รองเท้าหุ้มส้น และรับประทานอาหารในโฮเต็ล และทำสิ่งที่ธรรมดาสามัญอื่นๆ เช่นนั้น หรือโดยการทำสิ่งที่ชั่วๆ เลย

ข้อความเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อถือของข้าพเจ้า

ในภาคผนวกหนังสือเรื่อง *ประทีปแห่งธรรม* สวามี ทยานันทะ ได้สรุปหลักความเชื่อถือในศาสนาของท่าน ซึ่งมีสาระสำคัญว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นหนึ่ง และคัมภีร์พระเวททั้งหลายเป็นพระวจนะของพระองค์

(จากเรื่อง *ประทีปแห่งธรรม*, หน้า ๖๗๗-๗๘)

ข้าพเจ้ามีความเชื่อถือในศาสนาที่ตั้งอยู่บนหลักการสากล และรวมสิ่งทั้งปวงที่มนุษย์ชาติมักจะยอมรับว่าถูกต้องเสมอไว้หมด และจะยังคงได้รับความจงรักภักดีจากมนุษย์ในยุคต่อไปอีก ดังนั้นศาสนาที่กล่าวถึงนั้นจึงเรียกว่า ศาสนานิรันดร์บรรพกาล ซึ่งหมายความว่า ศาสนานั้นอยู่เหนือความเป็นศัตรูกับลัทธิคำสอนของมนุษย์ทั้งปวง สิ่งที่อยู่ซึ่งตกอยู่ในห้วงอภิชา หรือผู้ที่มีความคิดแตกแยกไปจากศาสนาเดิมแนะนำไปให้ออกนอกกลุ่มนอกทางเชื่อถือนั้น ไม่มีค่าควรที่ผู้ฉลาดจะยอมรับนับถือได้ ศาสนานั้นเท่านั้นที่จริง ๆ และมีค่าควรแก่การที่จะยอมรับนับถือที่พวก "อัปตะ" (Aptas) ซึ่งได้แก่พวกที่พูดจริง ทำจริง และคิดจริง ผู้ส่งเสริมความดีของมหาชนไม่มีความลำเอียงและเป็นนักปราชญ์เจริญรอยตาม แต่สิ่งทั้งปวงที่พวกอัปตะทั้งแล้วนั้น เราจะต้องพิจารณาเห็นว่าไม่มีค่าควรแก่การเชื่อถือและไม่ถูกต้อง

การสร้างมโนภาพเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าและสิ่งอื่น ๆ ทั้งปวงในจักรวาลของข้าพเจ้านั้น ได้มีอยู่ในคำสอนแห่งคัมภีร์พระเวทและศาสตร์ที่แท้อื่น ๆ และสอดคล้องต้องกันกับความเชื่อถือของนักปราชญ์ทั้งปวงนับตั้งแต่พระพรหม (ผู้ประกาศพระเวทเป็นองค์แรก) มาจนกระทั่งถึง ท่านไซมินิ (ผู้แต่งปุรวามีมามสาสูตร) ข้าพเจ้าเสนอข้อความเกี่ยวกับความเชื่อถือเหล่านี้ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือของคนดี ๆ ทั้งปวง ข้อความนั้นเท่านั้นที่ข้าพเจ้าเห็นว่าพอจะยอมรับนับถือได้ ซึ่งนับว่าเป็นข้อความที่มีค่าควรที่คนทั้งปวงทุกยุคทุกสมัยจะเชื่อถือได้ ข้าพเจ้ามิได้แสดงมโนคติที่จะตั้งศาสนาใหม่หรือนิกายใหม่ขึ้นมาแม้แต่น้อยเลย วัตถุประสงค์ของข้าพเจ้ามีอยู่เพียงประการเดียวเท่านั้น คือเชื่อในสัจธรรมและช่วยสอนให้ผู้อื่นเชื่อในสัจธรรม ปฏิเสธความไม่จริงและช่วยให้ผู้อื่นปฏิบัติเช่นเดียวกัน ถ้าหากข้าพเจ้ามีความลำเอียง ข้าพเจ้าก็คงถือเอาศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่แพร่หลายอยู่ในอินเดียว่าเป็นยอด แต่ข้าพเจ้ามิได้ทำเช่นนั้นเลย ตรงข้ามข้าพเจ้ามิได้เห็นด้วยกับสิ่งที่อาจคัดค้านได้ และที่ผิด ๆ ในสถาบันต่าง ๆ ของประเทศนี้และประเทศอื่นใด ทั้งข้าพเจ้าก็ไม่ปฏิเสธสิ่งที่ดีและในการที่จะมีความกลมกลืนกับคำบัญชาของศาสนาที่แท้ ทั้งข้าพเจ้าก็ไม่มีความปรารถนาใด ๆ ที่จะทำเช่นนั้น เพราะการประพาสสิ่งที่ตรงข้ามย่อมไม่มีค่าควรแก่มนุษย์โดยประการทั้งปวง เขาเท่านั้นที่ควรจะได้รับสมญาว่าเป็น บุคคลที่มีลักษณะที่ชอบคิด และมีความรู้สึกต่อผู้อื่นเหมือนอย่างที่เขามีความรู้สึกต่อตัวเอง ไม่เกรงกลัวผู้ที่ปราศจากความยุติธรรม ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะมีอำนาจเพียงใด แต่ทว่ากลัวต่อผู้ที่มีคุณธรรมจริง ๆ ทั้ง ๆ ที่ผู้นั้นจะอ่อนแอก็ตาม นอกจากนั้นเขาก็ควรทำงานจนสุดความสามารถเพื่อคุ้มครองผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรม และเพิ่มพูนความดีของบุคคลเหล่านั้นให้มีมากยิ่งขึ้น และปฏิบัติตนดีต่อบุคคลเหล่านั้น ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะยากจนและอ่อนแอและขัดสนในด้านวัตถุแค่ไหนเพียงใดก็ตาม อีกประการหนึ่ง เขาควรพยายามเพื่อทำลาย ดูหมิ่น และต่อต้านคนโกงไม่ว่าเขาผู้นั้น

การฟื้นฟูวิถีชีวิต

๖๗๙

จะเป็นผู้ปกครองโลกทั้งหมด เป็นผู้มีอิทธิพลและอำนาจมากเพียงใดก็ตาม นอกจากนั้น เขาควรพยายามใช้อำนาจที่มีอยู่ทั้งหมดบ่อนทำลายอำนาจของคนที่ไม่ยุติธรรม และทำให้อำนาจของคนที่ยุติธรรมเข้มแข็งขึ้น แม้ว่าเขาจะต้องได้รับความทุกข์อย่างใหญ่หลวง แม้ว่าเขาจะต้องดื่มยาขมจนถึงตาย เพราะจะต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ที่ตกทอดมายังเขาเพราะเขาเป็นมนุษย์ แต่เขาก็ไม่ควรบิดความรับผิดชอบนั้นทิ้งเสีย

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะสรุปความเชื่อถือโดยย่อๆ ของข้าพเจ้าต่อไป ส่วนคำอธิบายโดยละเอียดได้มีอยู่ในหนังสือนี้แล้ว

๑. พระองค์ผู้ทรงพระนามว่า *พรหม* หรือ ผู้ที่สูงที่สุด พระองค์ผู้ทรงเป็น *ปรมาตมัน* หรือพระวิญญาณที่สูงที่สุดซึ่งซึมซาบอยู่ทั่วไปในจักรวาล พระองค์ผู้ทรงทำให้สารัตถะสำคัญ วิญญาณ และความสุขเป็นบุคลาธิษฐานขึ้นมา ธรรมชาติ คุณลักษณะ และลักษณะของพระองค์บริสุทธิ์ พระองค์ทรงเป็นสัพพัญญู ไม่มีรูป ซึมซาบอยู่ในสิ่งทั้งปวง ทรงเป็นอนาตตะ ทรงเป็นอนันตะ ทรงเป็นผู้สูงศักดิ์ ทรงเป็นผู้ยุติธรรม และทรงมีพระมหากرณา พระองค์ทรงเป็นผู้สร้าง ทรงเป็นผู้รักษา และทรงเป็นผู้ทำลายจักรวาล พระองค์ทรงเป็นผู้ประทานผลแห่งการกระทำให้แก่วิญญาณทั้งปวงด้วยความยุติธรรมอย่างที่สุด และทรงมีคุณสมบัติที่ดี ข้าพเจ้าเชื่อว่า “*พระองค์*” ทรงเป็นมหาเทพ

๒. ข้าพเจ้าถือว่าคัมภีร์พระเวททั้ง ๔ ซึ่งเป็นที่รวมความรู้และสัจธรรมทางศาสนานั้น เป็นพระวจนะของพระผู้เป็นเจ้า พระเวทเหล่านี้ประกอบด้วยคัมภีร์ที่เรียกว่า “*สัมหิตา*” คือส่วนที่เป็น “*มนตร์*” เท่านั้น คัมภีร์พระเวทเหล่านั้นไม่มีอะไรขาดตกบกพร่องและเป็นอำนาจหน้าที่ในตัวเอง หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คัมภีร์พระเวททั้งสี่ไม่ต้องการหนังสืออื่นใดเพื่อคำจูนอำนาจของตน เช่นเดียวกับดวงอาทิตย์ (หรือตะเกียง) อาศัยแสงสว่างของตนเองเปิดเผยธรรมชาติของตนและธรรมชาติของสิ่งอื่นๆ ในจักรวาล เช่น ดิน เป็นต้นฉันใด คัมภีร์ “*พระเวท*” ก็ฉันนั้น

ศรียามฤกษ์ : ผู้วิเศษและครูทางวิญญาณ

ศรียามฤกษ์ (พ.ศ. ๒๓๗๙-๒๔๒๙) นับว่าเป็นผู้หนึ่งในบรรดาผู้นำทางศาสนาที่มีเมตตาคุณมากที่สุดที่อินเดียสมัยใหม่เป็นผู้ให้กำเนิดขึ้นมา ศรียามฤกษ์ซึ่งเป็นบุตรของเบงกอล เช่นเดียวกับท่านเทพนทรนาถและท่านเกษับ แต่ไม่เหมือนท่านทั้งสองนั้น เพราะท่าน

๖๘๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

เป็นเด็กของประเทศและไม่เคยทั้งนี้ล้ายง่าย ๆ แบบคนบ้านนอกเลย ท่านก็เช่นเดียวกับท่านทยานันตะ คือทำให้การเกิดใหม่ของปริมปราประเพณีโบราณกลายเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาในท่ามกลางแห่งศักราชที่บ้านเมืองกำลังถูกทำให้กลายเป็นแบบตะวันตกและสมัยใหม่ยิ่งขึ้นทุกที แต่ท่านไม่เหมือนชาวคุชราตที่มีหัวรุนแรง ท่านปฏิบัติและสอนให้มีศรัทธาอุทิศชีวิตจิตใจถวายพระผู้เป็นเจ้าโดยไม่คำนึงถึงตัวตนและให้มีความเชื่อในเรื่องการที่จะรวมตัวหายเข้าไปในพระผู้เป็นเจ้าในที่สุด

นับตั้งแต่เป็นเด็กในฐานะเป็นบุตรของพระประจำหมู่บ้าน ท่านรามกฤษณะได้ซึมซาบเอาเจตนารมณ์ที่จะอุทิศชีวิตจิตใจให้แก่เจ้าแม่กาลี ซึ่งบทเพลงของท่านรามประสาธได้ทำให้พระนางเป็นที่นิยมนับถือของประชาชนชาวเมืองเบงกอลตามชนบทในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๓ เข้าไว้ การอยู่ร่วมกับพระผู้เป็นเจ้าด้วยการทำจิตใจให้เป็นสมาธิอันเป็นโฉมหน้าหนึ่งแห่งปริมปราประเพณีนี้ได้มาสู่พราหมณ์หนุ่มที่มีเสน่ห์นี้ พออายุได้ ๗ ขวบท่านก็มีประสบการณ์ในเรื่องการเข้าสมาธิอันลึกกลับเป็นครั้งแรก ท่านมิได้รับการศึกษาแบบใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาสันสกฤตหรือภาษาอังกฤษก็ตาม ท่านสามารถอ่านและเขียนภาษาเบงกาลีได้พอสัณฐานประมาณเท่านั้นเอง บุคคลผู้คลั่งไคล้ในพระผู้เป็นเจ้าผู้นี้ยังได้บรรลุถึงปรีชาญาณซึ่งนับว่าเป็นที่อิจฉาวิชาของคนรุ่นเดียวกันที่ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษที่มีสมองเปรี๊ยะปราดเป็นจำนวนมาก

เมื่ออายุได้ ๑๖ ปี พี่ชายได้พาท่านไปยังเมืองกัลกัตตา ซึ่ง ณ ที่นั่นท่านทั้งสองคนได้เป็นพระของวัดใหม่แห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำฮูมลี (Hooghly) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำคงคา ในระยะเวลา ๑๒ ปีต่อมา ท่านรามกฤษณะได้ปฏิบัติทางด้านจิตใจทุก ๆ แบบเท่าที่ทราบกันในสมัยนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อแสวงหาพระผู้เป็นเจ้านั่นเอง ซึ่งล้วนเป็นวิธีที่ทำให้ท่านต้องได้รับทุกข์ทรมานมาก ในที่สุดความพยายามของท่านก็ได้รับรางวัลตอบแทนด้วยการได้รับประสบการณ์ที่ลึกกลับเป็นชุด ๆ ซึ่งในระหว่างที่มีประสบการณ์นี้ ท่านได้เห็นพระผู้เป็นเจ้าทรงลำแดงพระองค์ให้ปรากฏในรูปต่าง ๆ เช่น เป็นเจ้าแม่กาลีบ้าง เป็นนางสีดบ้าง เป็นพระรามบ้าง เป็นพระกฤษณะบ้าง เป็นพระมุขัมมัดบ้าง เป็นพระเยซูคริสต์เจ้าบ้าง และท่านก็ได้บูชาเทพเจ้าเหล่านั้นในลักษณะการของชาวมุสลิม ศาสนิกชน และพุทธศาสนิก ในแต่ละกรณี การแต่งกาย อาหาร และการเจริญภาวนาของท่านเหมาะสมกับปริมปราประเพณีทางศาสนาแต่ละศาสนานั้น ๆ

ด้วยความช่วยเหลือของท่านเกษับ จันทรเสน ซึ่งชอบท่านมาก ท่านรามกฤษณะก็เริ่มต้นเป็นที่สนอกสนใจของบรรดาสาธุศิษย์จากพวกชนชั้นกลางของเมืองกัลกัตตาที่มีหัวโน้มเอียงไปทางตะวันตกมาก การที่ท่านมองเห็นทะเลลึกไปจนถึงหัวใจคนทั้งหลายทำให้ท่านกลายเป็นครูพิเศษ และความง่าย ๆ กับความบริสุทธิ์ตามธรรมชาติของท่านทำให้ท่านเป็นที่

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๘๑

ประทับใจของพวกคนหนุ่ม ๆ เหล่านี้ยิ่งลึกลง เพราะท่านนี่เอง คนหนุ่ม ๆ เหล่านั้น จึงได้ศึกษาถึงวิธีที่จะดึงเอาความเข้มแข็งมาจากประเพณีของลัทธิฮินดูที่ยังนิยมกันอยู่อย่างแพร่หลายในขณะนั้น เพราะอาศัยศาสนิกชนเหล่านี้เอง คำสอนของท่านจึงได้เป็นที่รู้จักกันไปทั่วอินเดีย และในที่สุดก็ทั่วโลก

รามกฤษณะ

โลกตามที่คุณมองเห็น

ท่านรามกฤษณะตกอยู่ในภวังค์ที่ใกล้ชิดต่อการทำสมาธิติดต่อกันไป ซึ่งทำให้ท่านสามารถมองเห็นความหมายที่สำคัญ ๆ แม้ในอุบัติการณ์ที่เล็กน้อยที่สุด ศาสนิกชนคนหนึ่งได้รวบรวมภาชิตและเกร็ดต่างๆ ของท่าน ที่ท่านได้เล่าให้ฟังไว้ วาหะเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นโลกดังที่ท่านมองเห็น คือโลกที่มีเทพเจ้าแทรกซึมทั่วไปทุกหนทุกแห่ง

(จาก *วราสสนของรามกฤษณะ*, หน้า ๒๐๗-๑๔)

ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญทุกรกิริยามาเป็นเวลานาน ข้าพเจ้าเอาใจใส่ต่อร่างกายน้อยมาก ข้าพเจ้ามีความปรารถนาที่จะได้พบกับเจ้าแม่กาลิอย่างแรงกล้า จนข้าพเจ้ากินไม่ได้ นอนไม่หลับเอาทีเดียว ข้าพเจ้านอนบนพื้นเปล่า เอาศีรษะหนุนก้อนดิน และร้องออกมาดัง ๆ ว่า : “แม่, แม่เจ้า, ทำไมแม่จึงไม่มาหาลูกเล่า?” ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ามันล่องไปอย่างไร ข้าพเจ้าทำสมาธิอยู่ตลอดเวลา ข้าพเจ้าเห็นศาสนิกชนของข้าพเจ้าเป็นเสมือนประชาชนของข้าพเจ้าเอง เสมือนลูก ๆ และญาติพี่น้อง ก่อนที่พวกเขาจะมาหาข้าพเจ้าเป็นเวลานานทีเดียว ข้าพเจ้าเคยร้องต่อเบื้องพระพักตร์ของเจ้าแม่กาลิว่า : “แม่เจ้า, ลูกกำลังจะตายเพื่อสิ่งที่ลูกรัก (*ภักตะ*) อยู่แล้ว ขอแม่โปรดนำภักตะมาให้ลูกให้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้ด้วยเถิด”

ในตอนนั้น ไม่ว่าอะไรที่ข้าพเจ้าปรารถนา ข้าพเจ้าเป็นต้องได้สมปรารถนาทุกอย่าง ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าปรารถนาจะสร้างกระท่อมเล็กๆ ใน *ปัญจวตี* (ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ห้าต้นปลูกรวมกันไว้เป็นละเมาะไม้สำหรับใช้ประโยชน์ในด้านการทำสมาธิ) เพื่อจะได้เข้าสมาธิและสร้างรั้วไว้รอบ ๆ กระท่อมนั้น แล้วในทันใดนั้น ข้าพเจ้าก็มองเห็นไม้ไผ่กองมืมา เชือก ดอก และแม้กระทั่งมีดที่กระแสน้ำพัดมากองไว้ข้างหน้าปัญจวตี ทาสวัดคนหนึ่งเมื่อเห็นสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ก็วิ่งมาหาข้าพเจ้าด้วยความดีอกดีใจเป็นล้นพ้น และได้เล่าเรื่องทั้งหมดให้ข้าพเจ้าฟัง ได้มีวัสดุที่จำเป็นสำหรับทำกระท่อมและรั้วเป็นจำนวนมากจริงๆ และเมื่อได้สร้างกระท่อมและรั้วขึ้นแล้ว ก็ไม่มี

อะไรเหลืออยู่เลย ทุกคนต่างแปลกใจไปตาม ๆ กันที่ได้เห็นสิ่งมหัศจรรย์นี้

เมื่อข้าพเจ้าเข้าสมาธิต่อไป ข้าพเจ้าก็เลิกการบูชาในภายนอกทุกแบบ ข้าพเจ้าไม่อาจทำการบูชานั้นอีกต่อไป แล้วข้าพเจ้าก็สวดอ้อนวอนต่อเจ้าแม่กาสิว่า : “แม่จำ, บัดนี้ใครเล่าจะเอาใจใส่ดูแลลูก? ลูกไม่มีอำนาจที่จะดูแลตนเอง ลูกชอบฟังชื่อของแม่และเลี้ยงดูภักตะของแม่ และช่วยเหลือคนจน ใครเล่าจะทำให้ลูกได้ทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้? ขอให้แม่ส่งใครสักคนหนึ่งที่จะสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้มาให้ลูกด้วยเถิด” เมื่อคำตอบต่อคำสวดอ้อนวอนนี้มาถึง มฤตะ บาบู (เป็นศิษย์ที่มีเงินคนหนึ่ง คำว่า บาบู เป็นคำเบงกาลีใช้กล่าวยกย่อง) ซึ่งได้อยู่รับใช้ข้าพเจ้ามาเป็นเวลานานและมีศรัทธาอย่างแรงกล้าก็ได้มาถึง! อีกคราวหนึ่ง ข้าพเจ้ากล่าวกับเจ้าแม่กาสิว่า : “ลูกจะไม่มีลูกของลูกเอง แต่ลูกปรารถนาจะมีภักตะที่บริสุทธิ์สักภักตะหนึ่งเป็นลูกซึ่งจะอยู่กับลูกได้ตลอดไป ขอแม่ได้ส่งภักตะเช่นนั้นมาให้ลูกสักภักตะเถิด” แล้ว ราชาล พรหมานันตะ (Rākhāl Brahmānanda) ก็มาถึง

ผู้ที่เป็นของข้าพเจ้าเองย่อมเป็นส่วนต่าง ๆ แห่งอิตตาของข้าพเจ้าจริง ๆ

ii

เมื่ออ้างถึงเวลาที่ท่านมีปิติสุขอย่างยิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากที่ท่านรู้แจ้งนั้น ท่านได้อุทานออกมาว่า :

มันช่างเป็นสถานะอะไรเช่นนั้น! สาเหตุที่เล็กน้อยที่สุดได้เร้าความคิดเกี่ยวกับอุดมคติในเรื่องพระผู้เป็นเจ้าให้เกิดขึ้นในตัวข้าพเจ้า วันหนึ่งข้าพเจ้าได้ไปที่สวนสัตว์ในเมืองกัลกัตตา ข้าพเจ้าอยากเห็นสิงโตโดยเฉพาะ แต่พอข้าพเจ้าได้เห็นมัน ข้าพเจ้าก็หมดความรู้สึกและจิตก็เข้าสมาธิไปเลย ผู้ที่อยู่กับข้าพเจ้าปรารถนาจะให้ข้าพเจ้าดูสัตว์อื่น ๆ แต่ข้าพเจ้าตอบว่า : “เมื่อข้าพเจ้าเห็นราชาของสัตว์ทั้งหลายแล้ว ข้าพเจ้าก็เห็นว่าเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง ช่วยพาข้าพเจ้ากลับบ้านเถิด” ความเข้มแข็งของสิงโตได้เร้าความรู้สึกเกี่ยวกับความมีอำนาจทุกอย่างของพระผู้เป็นเจ้าให้เกิดขึ้นในตัวข้าพเจ้า และได้ยกข้าพเจ้าขึ้นเหนือโลกแห่งปรากฏการณ์

อีกวันหนึ่ง เมื่อข้าพเจ้าไปยังที่สวนสนามเพื่อจะดูลูกบอลลุนลอยขึ้นไป ในทันทีที่สายตาศึกษา ข้าพเจ้าก็จับอยู่ที่เด็กอังกฤษคนหนึ่งที่ยืนพิงต้นไม้อยู่ ลักษณะท่าทางของเด็กคนนี้ทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นภาพพระกฤษณะ แล้วข้าพเจ้าก็เข้าสมาธิไป

อีกคราวหนึ่ง ข้าพเจ้าเห็นสตรีคนหนึ่งซึ่งแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีน้ำเงินอยู่ใต้ต้นไม้

หล่อนเป็นหญิงแพศยา เมื่อข้าพเจ้าเห็นเธอ ในทันใดนั้น ความคิดเกี่ยวกับนางสิดาที่เกิดขึ้นมา ต่อหน้าข้าพเจ้า! ข้าพเจ้าลืมนึกว่ามีหญิงแพศยาอยู่ ข้าพเจ้ามองเห็นนางสิดาที่บริสุทธิ์ไว้ราคืออยู่ เบื้องหน้าข้าพเจ้า นางได้เข้าไปหาพระรามซึ่งเป็นอวตารของพระผู้เป็นเจ้า และข้าพเจ้าก็ตกอยู่ใน ลักษณะการที่ไม่มีการเคลื่อนไหวอะไรเลยอยู่เป็นเวลานาน ข้าพเจ้าบูชาสตรีทุกคนในฐานะ เป็นตัวแทนของเจ้าแม่กาลิ ข้าพเจ้ามองเห็นเจ้าแม่แห่งจักรวาลอยู่ในรูปร่างของสตรีทุกคนอย่าง ทะลุปรุโปร่ง

มธุระ บาบู บุตรเขยของ ราชโมนิ (Rāshmoni) ได้เชิญข้าพเจ้าไปพักที่บ้านเขาอยู่ สองสามวัน ในตอนนั้น ข้าพเจ้ามีความรู้สึกอย่างแรงกล้าว่า ข้าพเจ้าเป็นทาสของเจ้าแม่กาลิอัน เป็นเหตุทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าตัวข้าพเจ้าเป็นผู้หญิง สภาสตรีทั้งหลายในบ้านนั้นก็มีความรู้สึก อย่างเดียวกัน เขามิได้มองข้าพเจ้าอย่างข้าพเจ้าเป็นผู้ชายเลย สตรีทั้งหลายยอมทำอะไรต่อ อะไรอย่างเสรีต่อหน้าผู้หญิงสาวทั้งหลายฉันใด สภาสตรีเหล่านั้นก็ทำทุกสิ่งทุกอย่างอย่างเสรี ต่อหน้าข้าพเจ้าฉันนั้น จิตของข้าพเจ้าอยู่เหนือความรู้สึกในทางเพศ

มันช่างเป็นภาวะทิพย์อะไรเช่นนั้น! ข้าพเจ้าไม่อาจบริโภคในวิหารนี้เลย ข้าพเจ้าอาจ เดินจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง แล้วก็ได้เข้าไปในบ้านคนแปลกหน้า หลังจากที่เรารับประทานอาหารกันแล้ว ข้าพเจ้าได้นั่งในบ้านนั้นอย่างสงบ โดยมีได้พูดอะไรสักคำเลย เมื่อถูกถาม ข้าพเจ้าก็ตอบว่า : “ข้าพเจ้าปรารถนาจะบริโภคที่นี่” ในทันใดนั้น เขาก็เลี้ยงดูข้าพเจ้าด้วยสิ่งที่ดี ที่สุดที่เขามีอยู่

iii

ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ทราบเรื่องพรหมณ์ยากจนคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้มีศรัทธาในศาสนา อย่างแรงกล้าจริง ๆ พรหมณ์ผู้นี้อาศัยอยู่ในกระท่อมหลังเล็ก ๆ ในพาชมบาซาร์ (Bāghbazar) ข้าพเจ้าปรารถนาจะได้พบเขา ข้าพเจ้าจึงขอให้มธุระ บาบู พาข้าพเจ้าไป เขาก็ตกลงและทันใด นั้นก็สั่งรถคันใหญ่มาคันหนึ่งแล้วก็ขับพาข้าพเจ้าไปที่นั่น บ้านของพรหมณ์ผู้นั้นเล็กเสียจนเขา ไม่มีห้องจะต้อนรับเราได้ และเขาประหลาดใจมากที่ข้าพเจ้าไปกับคนที่มั่งคั่งเช่นนั้นและในรถที่ ใหญ่โตเช่นนั้น!

อีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะพบ (เทพนทรนาถ) ตะกอร์ เขาเป็นคนที่รุ่มรวย มากคนหนึ่ง แต่ทั้ง ๆ ที่เขารุ่มรวยมากขนาดนั้น เขาก็ยังมีศรัทธาเลื่อมใสในพระผู้เป็นเจ้าอย่าง เหลือเกิน และกล่าวพระนามของพระองค์ซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ด้วยเหตุผลข้อนี้เอง ข้าพเจ้าจึงปรารถนา

จะพบเขา ข้าพเจ้าได้เล่าเรื่องเขาให้มธุระ บานู ทราบ มธุระ บานู ได้ตอบว่า : “ดีแล้ว บานา (คำพูดแสดงความรัก) ข้าพเจ้าจะพาท่านไปหาเขา เขาเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนของข้าพเจ้า” ดังนั้น เขาจึงได้พาข้าพเจ้าไปและแนะนำให้เขารู้จักข้าพเจ้า โดยกล่าวว่า : “ท่านผู้บริสุทธิ์ผู้นี้มาเยี่ยมท่าน ท่านผู้นี้เป็นผู้มีศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าอย่างแรงกล้า” ข้าพเจ้าเห็นว่าเขามีความเยอหยิ่งและชอบวางตนนิดหน่อย ก็เป็นเรื่องธรรมดาสำหรับคนที่มั่งมีเงินทอง มีวัฒนธรรม มีชื่อเสียง และมีตำแหน่งสูงๆ อยู่ในวงสังคม ข้าพเจ้าได้พูดกับมธุระ บานู ว่า “บอกข้าพเจ้าด้วยว่า ความเยอหยิ่งนั้นเกิดจากปรีชาญาณที่แท้หรือเกิดจากความโง่แน่ ผู้ที่ได้บรรลุถึงความรู้สูงสุดเกี่ยวกับพรหมันแล้วจะไม่มีใครมีความเยอหยิ่งหรือการชอบอวดโตเช่นว่า ‘ข้าพเจ้าเป็นคนคงแก่เรียน’ ‘ข้าพเจ้าเป็นคนฉลาด’ ‘ข้าพเจ้าเป็นคนมั่งมี’ เป็นต้นเลย ขณะที่ข้าพเจ้าพูดกับ (เทเพนทรนาถ) ตะกอร์ ข้าพเจ้าเข้าถึงสถานะที่จะทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นลักษณะที่แท้ของแต่ละคน ในสถานะนี้ บัณฑิตและนักศึกษาผู้คงแก่เรียนที่สุดจะปรากฏต่อข้าพเจ้ามากมายคล้ายใบหญ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่านักศึกษาเหล่านั้นไม่มีความพิณิจิเคราะห์หรือความใจเย็น แล้วข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าเขาเหล่านั้นคล้ายๆ ฟาง หรือเขาเหล่านั้นดูคล้ายแรงที่บินอยู่สูง และผูกติดอยู่กับหลุมศพใต้พื้นดิน ฉะนั้น ในตัว (เทเพนทรนาถ) ข้าพเจ้าพบทั้งความรู้ในด้านวิญญาณและความปรารถนาในทางโลกๆ เขามีลูกมาก ลูกบางคนก็ยังเด็กมาก ปัจจุบันเขาเป็นหมอ ข้าพเจ้ากล่าวว่า : “เมื่อท่านมีความรู้ทางวิญญาณมากเช่นนั้น ท่านจะอยู่ในท่ามกลางโลกียวิสัยมากเช่นนั้นตลอดไปได้ได้อย่างไร ท่านก็คล้ายๆ ท้าวมหาชนก (พระชนกของนางสีดา) ท่านอาจตั้งจิตมั่นอยู่ในพระผู้เป็นเจ้าทั้งๆ ที่อยู่ในท่ามกลางความสุขและความฟุ้งเฟ้อทางโลกได้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงมาเยี่ยมท่าน ขอจงบอกอะไรบางอย่างเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าให้ข้าพเจ้าทราบบ้าง” แล้ว (เทเพนทรนาถ) ก็ได้อ่านข้อความจากคัมภีร์พระเวทบางตอนให้ฟังแล้วกล่าวว่า : “โลกนี้ก็คล้ายๆ โคมระย้าแต่ละซี่ระ (ดวงวิญญาณที่เป็นปัจเจก) ก็คล้ายๆ แสงในโคมระย้านั้น” นานมาแล้ว เมื่อข้าพเจ้าใช้เวลาเกือบทั้งหมดเจริญภาวนาอยู่ที่ปัญจวติ ข้าพเจ้าก็ได้เห็นสิ่งอย่างเดียวกันนี้แหละ เมื่อคำพูด (ของเทเพนทรนาถ) สอดคล้องต้องกันกับประสบการณ์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็รู้ว่าเขาต้องได้บรรลุถึงความรู้ที่แท้จริงบางอย่างแน่ ข้าพเจ้าจึงได้ขอให้เขาอธิบายให้ฟัง เขาได้กล่าวว่า : “ใครเล่าจะรู้จักโลกนี้? พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาเพื่อสั่งแดงความรุ่งโรจน์ของพระองค์ให้ปรากฏ ถ้าหากไม่มีแสงสว่างในโคมระย้าแล้ว มันก็คงจะมืดไปหมด แม้แต่โคมระย้าเองก็จะมีใครมองเห็น” หลังจากที่ได้สนทนากันเป็นเวลานานแล้ว (เทเพนทรนาถ) ตะกอร์ ก็ได้ขอให้ข้าพเจ้าไปร่วมงานฉลองประจำปีของพราหมณ์ سماช ข้าพเจ้าตอบว่า : “ถ้าหากเป็นพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าก็จะไปทุกหนทุกแห่งที่พระองค์ทรงพาข้าพเจ้าไป”

จงเพ่งจิตของท่านที่พระผู้เป็นเจ้า

คราวหนึ่งในระหว่างที่ไปเยี่ยมท่านเกษับ จันทรเสน และศิษย์ของเกษับ ท่านรามกฤษณะได้แนะนำพวกพราหมณ์ ให้ปลูกฝังอำนาจจิตที่จะทำให้นั่นทุกข

(จาก วรรณคดีของรามกฤษณะ, หน้า ๑๕๔-๖๐)

พราหมณ์คนหนึ่ง กล่าวว่า : ท่านที่เคารพ, เป็นความจริงไหมที่ว่า ถ้าเราไม่สละโลกนี้แล้ว เราจะไม่สามารถเห็นพระผู้เป็นเจ้าได้?

ภควานยิ้มตอบว่า : ไม่ใช่เช่นนั้นเลย! ท่านไม่ต้องสละทุกสิ่งทุกอย่างดอก เมื่ออยู่ที่ไหนก็ทำตัวให้ดีขึ้นก็แล้วกัน ด้วยการมีชีวิตอยู่ในโลก ท่านก็จะได้รับความสุขทั้งจากรสแห่งน้ำตาลกรวดที่บริสุทธิ์และจากน้ำอ้อยพร้อมๆ กับสิ่งที่ไม่บริสุทธิ์ทุกอย่าง แม้ละท่านย่อมดีขึ้นกว่าเดิม ข้าพเจ้าพูดกับท่านจริงๆ ท่านกำลังมีชีวิตอยู่ในโลก ในโลกนั้นไม่มีอะไรที่น่าเกรงกลัวเลย แต่ท่านจะต้องเพ่งจิตของท่านอยู่ที่พระผู้เป็นเจ้า มิฉะนั้น ท่านจะไม่รู้จักพระองค์เลย จงทำงานด้วยมือข้างหนึ่ง ส่วนมืออีกข้างหนึ่งจงยึดพระบาทของพระผู้เป็นเจ้าไว้ เมื่อท่านทำงานของท่านเสร็จแล้ว ท่านก็จะใช้มือทั้งสองข้างดึงพระบาทของพระองค์มายังหัวใจของท่าน

ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในจิต พันธะและอิสรภาพก็อยู่ในจิต ท่านอาจยอมจิตด้วยสรีระใด ๆ ที่ท่านปรารถนาได้ จิตก็คล้ายๆ ผ้าขาวบริสุทธิ์ ถ้าเอาผ้าขาวจุ่มไปในสีแดง มันก็จะแดง จุ่มลงในสีน้ำเงิน มันก็จะเปลี่ยนสีน้ำเงิน จุ่มลงในสีเขียว มันก็จะเขียว หรือจุ่มลงในสีใด มันก็จะเปลี่ยนสีนั้น ท่านไม่เห็นหรือว่า ถ้าท่านศึกษาภาษาอังกฤษ คำอังกฤษก็จะเข้ามาสู่จิตใจของท่าน? อนึ่ง ถ้าบัณฑิตศึกษาภาษาสันสกฤต เขาก็จะอ้างโคลงจากหนังสือภาษาสันสกฤตได้ทันที ถ้าหากจิตท่านหมกมุ่นอยู่ในสิ่งชั่ว ความคิด มโนคติและคำพูดของท่านก็จะถูกย้อมด้วยสีคือความชั่ว ถ้าหากท่านมีจิตหมกมุ่นอยู่กับพวกภักตะแล้ว ความคิด มโนคติและคำพูดของท่านก็จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระผู้เป็นเจ้า จิตยอมเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ในด้านหนึ่งจิตเป็นภรรยา ในอีกด้านหนึ่งจิตเป็นบุตร จิตรักภรรยาในวิถีทางหนึ่งและรักบุตรในอีกวิถีทางหนึ่ง แต่จิตก็ยังคงเป็นจิตดวงเดียวกันนั่นเอง

คนเราจะมีพันธะก็เพราะจิต จะหลุดพ้นจากพันธะก็เพราะจิต ถ้าข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าเป็นผู้หลุดพ้นวิเศษแล้ว ไม่ว่าข้าพเจ้าจะอยู่ในโลกหรือในป่าก็ตาม แล้วพันธะของข้าพเจ้าจะมีอยู่ ณ ที่ใดเล่า? ข้าพเจ้าเป็นเด็กของพระผู้เป็นเจ้า เป็นโอรสขององค์ราชาราช ใด

จะสามารถผูกข้าพเจ้าไว้ได้เล่า? เมื่อถูกงัด ถ้าท่านยืนยันอย่างมั่นคงว่า “ไม่มีพิษใด ๆ อยู่ในตัวเรา” แล้ว ท่านก็จะปลอดภัยจากพิษนั้น ในวิถีทางเดียวกัน ผู้ที่ยืนยันด้วยความมั่นใจอย่างแน่วแน่ว่า “ข้าพเจ้าไม่มีพันธะ ข้าพเจ้าเป็นเสรี” เขาย่อมหลุดพ้น

บางคนเอาหนังสือของพวกคริสต์ศาสนิกชนมาให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอให้เขาอ่านให้ฟัง ในหนังสือนั้นมีใจความอยู่เพียงประการเดียวเท่านั้น คือ บาปแล้วก็บาป นับตั้งแต่ต้นจนจบทีเดียว (พูดกับเกซิบ) ใน พราหมณ์-สมาธิ ของท่านก็มีหัวข้อสำคัญคือเรื่องบาปเช่นกัน คนโง่ที่กล่าวซ้ำ ๆ ซาก ๆ ว่า “ข้าพเจ้ามีพันธะ ข้าพเจ้ามีพันธะ” เขาก็จะต้องอยู่ในพันธะนั้นตลอดไป ผู้ที่กล่าวซ้ำ ๆ ตลอดวันตลอดคืนว่า “ข้าพเจ้าเป็นคนบาป ข้าพเจ้าเป็นคนบาป” เขาก็ย่อมเป็นคนมีบาปอยู่ตลอดไปอย่างแน่นอน

ระวางคนโกง

คำแนะนำที่ท่านรวมภุชณะให้แก่บรรดาสาธุศิษย์นั้นมีลักษณะที่ใช้ในภาคปฏิบัติได้มาก ดังจะแสดงเรื่องราวให้เห็นเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

(จากเรื่อง วรรตสน์ของรวมภุชณะ, หน้า ๔๒-๔๔)

ผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสคนหนึ่งได้พูดว่า : ภควาน, เมื่อใครมารังแกข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ไม่มีความสุข ข้าพเจ้ารู้สึกตัวว่าไม่อาจที่จะรักคนทุกคนให้ทัดเทียมกันได้เลย

รวมภุชณะ ตอบว่า : เมื่อท่านรู้สึกเช่นนั้น ท่านก็ควรพูดกับผู้นั้น และพยายามตกลงกับเขาโดยสันติ ถ้าแม้พยายามเช่นนั้นแล้ว ก็ยังไม่สำเร็จ ท่านก็ไม่ควรจะเก็บมานึกคิดอีกต่อไป จงฟังพระผู้เป็นเจ้าเถิด จงคิดถึงพระองค์ อย่าให้อะไรมารบกวนจิตใจของท่านได้

ผู้ที่มีศรัทธาผู้นั้นกล่าวว่า : ทั้งพระเยซูคริสต์เจ้าและใจตนยะต่างก็สอนให้เรารักมนุษยชาติทั้งปวงนี้

รวมภุชณะ ตอบว่า : ท่านควรจะรักคนทุกคนเพราะพระผู้เป็นเจ้าประทับอยู่ในทุก ๆ คน แต่สำหรับคนโกงแล้ว ท่านควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล (กล่าวยืม ๆ กับบิจอย : Bijoy) เป็นความจริงไหมที่ประชาชนตำหนิตัวตนท่าน เพราะท่านไปคลุกคลีกับพวกที่เชื่อในพระผู้เป็นเจ้าที่มีรูปร่าง? ผู้ที่มีศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าอย่างแท้จริงควรมีจิตใจสงบอย่างที่สุด และไม่เดือดร้อน เพราะความเห็นชอบของผู้อื่นเลย เขาจะต้องอดทนต่อการถูกตี การประหาร และยังคงมีศรัทธามั่น

การฟื้นฟูวิถีชีวิต

๖๘๗

คงตลอดไปดุจทั้งของช่างเหล็กฉะนั้น คนโกงทั้งหลายอาจพูดถึงสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเขาและคำ-
 หนีดีเยินเขา แต่ถ้าท่านปรารถนาพระผู้เป็นเจ้า ท่านก็ควรมีความอดทนตลอดไป เขาอาจคิด
 ถึงพระผู้เป็นเจ้าได้แม้ในเวลาที่อยู่ในท่ามกลางคนโกง โบราณจารย์ทั้งหลายซึ่งอาศัยอยู่ในป่า
 ยังสามารถเข้ามานพถึงพระผู้เป็นเจ้าได้ทั้ง ๆ ที่มีเสือ หมี และสัตว์ร้ายอื่น ๆ ร่ายรอบอยู่ก็ตาม
 ธรรมชาติของคนโกงก็คล้าย ๆ ธรรมชาติของเสือหรือหมีนั่นแหละ คนโกงจะโจมตีคนที่ไม่มี
 ความผิอะไร และทำให้เขาต้องได้รับความเจ็บปวด ท่านจะต้องมีความระมัดระวังให้มากในการ
 ที่จะต้องคบหาสมาคมกับสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ

ประเภทแรก ได้แก่ พวกคนมั่งมี ผู้ที่มีเงินทองและมีผู้คอยปรนนิบัติรับใช้เป็น
 จำนวนมากอาจทำอันตรายให้แก่อีกคนหนึ่งได้ ถ้าเขาปรารถนาจะทำ ท่านควรระมัดระวังด้วย
 คำในเวลาที่จะพูดกับพวกคนมั่งมีเหล่านั้น บางทีก็จำเป็นที่จะต้องเออวอยไปกับความเห็นของ
 เขา

ประเภทที่ ๒ ได้แก่ สุนัข เมื่อสุนัขเห่าท่าน ท่านไม่ต้องวิ่งหนี แต่จงพูดกับมันและ
 ทำให้มันหยุดเห่า

ประเภทที่ ๓ คือ โค เมื่อโควิ่งไล่ท่าน ท่านควรทำให้มันสงบด้วยการพูดกับมัน

ประเภทที่ ๔ คือ คนเมา ถ้าหากท่านทำให้เขาโกรธ เขาก็จะเรียกชื่อท่านและแข่ง
 ชักหักกระดูกท่าน ท่านควรพูดกับเขาว่าญาติที่รัก แล้วเขาก็จะสบายใจและขอบคุณท่าน

เมื่อคนโกงมาหาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ต้องระมัดระวังตัว ลักษณะของคนโกงบางคนก็
 คล้ายลักษณะของงู เขาอาจกัดท่านโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว อาจกินเวลานานและต้องใช้ความพินิจพิ-
 เคาระห์มากกว่าจะพ้นจากผลที่เกิดจากการถูกกัดนั้น หรือท่านอาจโกรธพวกเขาและปรารถนา
 จะแก้มือเขา อย่างไรก็ตามจำเป็นที่ท่านจะต้องหาโอกาสคบหาสมาคมกับผู้บริสุทธิ์ทั้งหลายเป็น
 ครั้งคราว เพราะโดยอาศัยการสังสรรค์เช่นนั้น จึงจะเกิดมีความพินิจพิเคราะห์ที่ถูกต้อง

นิทานเปรียบเทียบและภาษิต

ในปรีชาญาณที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจอย่างง่าย ๆ ของท่านรามกฤษณะนั้น มีอะไรหลาย
 อย่างที่ทำให้ผู้อ่านระลึกถึงคำสอนของพระเยซูคริสต์เจ้า ทั้งท่านรามกฤษณะและพระเยซูต่างก็มี
 ประสบการณ์จากชีวิตประจำวัน และใช้ประสบการณ์นั้นแสดงให้เห็นสัจธรรมทั้งทางด้านศีล

ธรรมและทางศาสนา แต่ทั้ง ๆ ที่ในคำสอนของครูทั้งสองนี้จะมีอะไรที่เหมือน ๆ กันอยู่มากมาย แต่ก็เป็นที่เห็นได้ชัดว่ายังมีความแตกต่างกันขั้นมูลฐานในเรื่องการสร้างมโนภาพเกี่ยวกับธรรมชาติและวิธีที่จะบรรลุถึงความหลุดพ้นระหว่างฮินดูกับชาวคริสต์มาก

(จากเรื่อง คำสอนของศรีรามกฤษณะ, หน้า ๓๑-๓๔, ๓๕๑)

ผักในหม้อแกงเคลื่อนไหวและกระเด็นขึ้นมาจนกระทั่งพวกเด็ก ๆ คิดว่ามันเป็นสิ่งที่มีชีวิต แต่พวกผู้ใหญ่อธิบายว่า ผักเหล่านั้นมิได้เคลื่อนไหวด้วยตนเองเลย ถ้าเราเอาไฟออก มันก็จะหยุดเคลื่อนไหวในไม่ช้า ดังนั้น อริชชาต่างหากที่คิดว่า “ข้าพเจ้าเป็นผู้ทำ” ความเข้มแข็งของเราทั้งหมดเป็นความเข้มแข็งของพระผู้เป็นเจ้า ถ้าเราเอาไฟออก ผักทั้งหมดก็จะสงบเงียบ หุ่นกระบอกเดินได้ดีก็เพราะมีคนคอยดึงลวด แต่เมื่อเจ้าของหยุดชักเส้นลวด มันก็ไม่มีชีวิตชีวาอะไร (น. ๓๑)

ครูได้กล่าวว่า : “ทุกสิ่งที่มีอยู่คือพระผู้เป็นเจ้า” และสานุศิษย์ก็เข้าใจข้อความนี้ตามตัวอักษร เมื่อเดินไปตามถนน เขาพบช้างตัวหนึ่ง ความอยากรู้อยากเห็นได้ตะโกนลงมาว่า : “หลีกไป หลีกไป!” แต่ศิษย์คนนั้นก็คิดว่า : “ทำไมเราจะต้องหลีกไปด้วย? เราก็คือพระผู้เป็นเจ้าและช้างก็เป็นพระผู้เป็นเจ้าเหมือนกัน ทำไมพระผู้เป็นเจ้าจะต้องเกรงกลัวตัวเองด้วยเล่า?” เมื่อคิดดังนั้นแล้ว เขาก็ไม่ยอมหลีก ในที่สุดช้างก็เอางวงจับเขาเหวี่ยงไป เขาได้รับบาดเจ็บสาหัสมาก แล้วก็กลับไปหาครู เล่าเรื่องให้ครูฟัง ครูจึงกล่าวว่า : “ถูกแล้วที่ท่านเป็นพระผู้เป็นเจ้า และก็ถูกอีกเหมือนกันที่ช้างก็เป็นพระผู้เป็นเจ้าด้วย แต่พระผู้เป็นเจ้าก็ทรงอยู่ในรูปของความอยากรู้อยากเห็นเช่นกัน ทำไมท่านจึงไม่ฟังพระผู้เป็นเจ้าที่อยู่เบื้องบน (คอช้าง) เล่า?” (น. ๔๖)

ในการเล่นหมากรุก ผู้ดูจะบอกว่าควรจะเดินตัวไหนจึงจะถูกต้องได้ดีกว่าผู้เล่นเสียอีก มนุษย์ทั้งหลายในโลกคิดว่าตนเป็นคนฉลาดมาก แต่พวกเขาก็ติดอยู่กับสิ่งต่างๆ ของโลกนี้ นั่นคือ เงินทอง เกียรติยศ ความสุขต่างๆ ฯลฯ การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเล่นจริง ๆ นั้น นับว่าเป็นการยากที่เขาจะเดินได้ถูกต้อง ผู้บริสุทธิ์ที่ได้สละโลกนี้แล้วย่อมไม่ติดอยู่กับสิ่งต่างๆ ของโลก ท่านเหล่านั้นย่อมเป็นเสมือนผู้ดูการเล่นหมากรุก ท่านเหล่านั้นย่อมมองเห็นสิ่งต่างๆ ในแสงสว่างที่ถูกต้องและอาจตัดสินสิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่ยังติดโลกอยู่ (น. ๖๘)

การฟื้นฟูสติปัญญา

๖๘๕

เราไม่อาจดักตะปูลงไปในหิน ทั้งๆ ที่ง่ายเหลือเกินที่จะจะเข้าไปในดิน ข้อนี้ฉันได้อำนาจคำแนะนำจากผู้ที่เคร่งครัดในศาสนาที่ฉันนั้น คือไม่อาจมีผลต่อดวงวิญญาณของผู้ที่ติดอยู่ในโลกทั้งๆ ที่คำแนะนำนั้นยอมตีการค้าเข้าไปในหัวใจของผู้ที่มีความเชื่อได้อย่างล้าลึกก็ตาม (น. ๙๔)

.....

ชายผู้หนึ่งตื่นขึ้นมาในตอนเที่ยงคืน และปรารถนาจะสูบบุหรี่ เขาต้องการไม้ขีดไฟ จึงไปยังบ้านของเพื่อนบ้านแล้วเคาะประตู เมื่อมีใครออกมาเปิดประตู และถามว่าเขาต้องการอะไร ชายคนนั้นก็ตอบว่า “ข้าพเจ้าต้องการสูบบุหรี่ ท่านจะให้ไม้ขีดแก่ข้าพเจ้าได้ไหม?” เพื่อนบ้านผู้นั้นตอบว่า : “บ้า, แล้วข้าพเจ้าไปเกี่ยวอะไรกับท่านล่ะ? ท่านก่อให้เกิดความเดือดร้อนมากที่มาก (ปลุก) พวกเราในเวลาเช่นนี้ ทั้งๆ ที่ในมือของท่านก็มีไม้ขีดไฟอยู่แล้ว!” สิ่งที่เขาผู้นั้นต้องการก็มีอยู่ในตัวเขาพร้อมแล้ว แต่เขาก็ยังท่องเที่ยวไปที่นี้บ้าง ที่โน่นบ้าง เพื่อแสวงหาสิ่งนั้นอยู่ (น. ๓๕๑)

(จากเรื่อง รามกฤษณะ, ชีวิตและภาสิต, ของ Müller, หน้า ๑๓๔-๔๐)

ศิษย์ผู้หนึ่งซึ่งมีศรัทธาในอำนาจอันไม่มีที่สิ้นสุดของครู ได้เดินข้ามแม่น้ำได้เพียงด้วยการเปล่งชื่อของครูเท่านั้น ครูเห็นเช่นนั้นก็คิดอยู่ในใจคนเดียวว่า : “อืม, แม้ในชื่อของเราก็มีอำนาจเช่นนั้นด้วยหรือ? แล้วเราก็คงจะต้องเป็นคนสำคัญและมีอำนาจมากทีเดียวโดยไม่ต้องสงสัย!” วันต่อมาครูผู้นั้นก็พยายามเดินข้ามแม่น้ำโดยการเปล่งวาจาว่า “ข้าพเจ้า ข้าพเจ้า ข้าพเจ้า” แต่ในไม่ช้า เขาก็ถลาลงไปในน้ำ แล้วเขาก็จมน้ำตาย ศรัทธาอาจทำให้เกิดอภินิหารได้ แต่ความถือตัวว่าสามารถหรือความอวดดีนั้นเป็นความตายของคน (น. ๑๓๔)

.....

ชายคนหนึ่ง หลังจากที่ได้บำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างหนักมาเป็นเวลาถึง ๑๔ ปี ด้วยการอยู่ตามลำพังในป่าแล้ว ในที่สุดก็ได้อำนาจที่ทำให้สามารถเดินข้ามน้ำได้ เขารู้สึกดีใจต่อการได้คุณวิเศษนี้ แล้วเขาก็เข้าไปหาครู และได้เล่าให้ครูฟังถึงความสามารถที่ยิ่งใหญ่นั้น ครูจึงตอบว่า “ศิษย์ที่น่าสงสารของเรา สิ่งที่ท่านประสบผลสำเร็จด้วยการใช้ความเพียรพยายามอย่างหนักเป็นเวลาถึง ๑๔ ปีนั้น คนธรรมดาเขาเสียเงินให้คนแจวเรือจ้างเพียงสลึงเดียว เขาก็ข้ามน้ำได้” (น. ๑๕๔)

.....

เมื่อแผลได้รับการรักษาดีแล้ว ละเก็ดก็จะหลุดไป แต่ถ้าหากเราเอาสะเก็ดออกก่อน

๖๕๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

กำหนด เลือดก็จะออก ในทำนองเดียวกัน เมื่อคนเราบรรลุถึงความสมบูรณ์แห่งความรู้ ความแตกต่างในเรื่องวรรณะก็จะหมดไป แต่ก็เป็นการผลิตผลที่คนโง่ ๆ จะทำลายความแตกต่างนั้นเสีย (น. ๑๔๗)

.....

แสงของก๊าซย่อมทำให้ที่ต่าง ๆ มีความสว่างไสวมากน้อยต่าง ๆ กัน แต่ชีวิตแห่งแสงสว่าง คือ ก๊าซนั้นก็มาจากแหล่งกำเนิดเดียวกัน ดังนั้นอาจารย์ทางศาสนาของทุกประเทศและทุกยุคทุกสมัยจึงเป็นเพียงเสาไฟที่ฉายแสงแห่งวิญญาณที่ลี้ลับไหลออกมาจากแหล่งเดียวกันนั้น คือพระผู้เป็นเจ้าผู้ยิ่งใหญ่อยู่ตลอดเวลา (น. ๑๔๘)

.....

ความแตกต่างระหว่างลัทธิพราหมณ์สมัยใหม่ (Brāhmaism ของพรานโม สมาช) กับลัทธิฮินดู ก็คล้าย ๆ ความแตกต่างระหว่างไนต์ดนตรีไนต์เดียวกับดนตรีทั้งหมดนั้นแหละ พวกพรานโมสมัยใหม่พอใจอยู่กับไนต์เพลงของพรหมันไนต์เดียว ส่วนศาสนาฮินดูเกิดจากไนต์เพลงมากมายที่ก่อให้เกิดความประสาลเสียงที่ไพเราะเพราะพริ้ง (น. ๑๕๓)

.....

โดยเหตุที่เป็นการยากมากที่จะรวบรวมเมล็ดพันธุ์ผู้ภักดีที่กระจัดกระจายออกไปจากกล่องที่ขาดเข้าด้วยกันฉันใด เมื่อจิตของมนุษย์แล่นไปในทิศทางต่าง ๆ และมีสิ่งต่าง ๆ ทางโลกมากมายเข้าครอบงำ ก็มิได้เป็นภารกิจที่ง่ายเลยที่จะรวบรวมและทำให้จิตเป็นสมาธิได้ (น. ๑๖๗)

.....

ผู้ที่หัดว่ายน้ำจะต้องพยายามว่ายน้ำดูสักสองสามวันก่อน ไม่มีใครดอกที่จะไปเสียงวายนะในทะเล หลังจากหัดว่ายน้ำมาได้เพียงวันเดียว ดังนั้น ถ้าหากท่านปรารถนาจะว่ายน้ำในทะเลแห่งพรหมัน ในตอนแรก ๆ ท่านอาจต้องใช้ความพยายามที่ไม่เป็นผลหลายครั้งที่เดียวก่อนที่ท่านจะว่ายน้ำลงไปในทะเลแห่งพรหมันอย่างประสบผลสำเร็จ (น. ๑๗๕)

.....

หญิงสาวในหมู่บ้านเอาน้ำส้วหรือห่าน้ำช้อน ๆ กันทูนหัวคุยถึงเรื่องสุขทุกข์ของตนไปตามทาง โดยมีได้ทำให้น้ำกระเซ็นออกมาแม้แต่หยดเดียวฉันใด ผู้ดำเนินไปตามทางแห่งกุศลธรรมก็ต้องปฏิบัติฉันนั้น ไม่ว่าเขาจะตกอยู่ในสถานการณ์เช่นใดก็ตาม ก็ขอให้เขาระมัดระวังตัวอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อว่าหัวใจของเขาจะได้ไม่หลบหลิกออกไปจากวิถีทางที่ถูกต้อง (น.

การฟื้นฟูสติปัญญา

๖๙๑

(๑๗๗)

เมื่อปล่อยข้างออกไป มันก็จะเที่ยวไปถอนต้นผลหมากรากไม้หมด แต่เมื่อความทุกข์
เขาขอกลับหัวมัน มันก็จะสงบได้ฉันใด จิตเมื่อไม่ได้รับการควบคุมให้ติดยอมรกลงไปด้วยความคิดโง่ๆ
มากมาย แต่เมื่อถูกกระหน่ำด้วยข้อคือความพินิจพิจารณา มันก็จะสงบลงได้ฉันนั้น (น. ๑๘๐)

จงรู้จักตัวเอง (อัตตา) แล้วท่านก็จะรู้จักสิ่งที่มีชีวิตตน (อนัตตา) และพระผู้เป็น
เจ้าของสิ่งทั้งปวง อะไรเล่าคือตัวตนของข้าพเจ้า? มือของข้าพเจ้าหรือ หรือว่าเท้า หรือว่าเนื้อ
หนังมังสา หรือว่าโลหิต หรือว่ากล้ามเนื้อ หรือว่าเส้นเอ็น? จงคิดให้ลึกซึ้งแล้วท่านก็จะทราบ
ว่าไม่มีสิ่งเช่นอย่างตัวข้าพเจ้าเลย ถ้าหากท่านวิเคราะห์ตัวตน (อัตตา) เหมือนกับปอกหัวหอม
ออกทีละกลีบๆ แล้ว ท่านก็จะพบว่าไม่มีภาวะที่แท้จริงๆ ใดๆ ที่ถือว่าเป็นตัวตน (อัตตา) ได้เลย
ผลขั้นอันติมะแห่งการวิเคราะห์เช่นนั้นทั้งหมด ก็ได้แก่พระผู้เป็นเจ้า เมื่อการยึดถือเรื่องตัวตน
หมดไป พระผู้เป็นเจ้าก็จะทรงสำแดงพระองค์ให้ปรากฏ (น. ๑๘๐)

สวามี วิเวกานันตะ : มิชชันนารีฮินดูที่ไปเผยแผ่ศาสนายังตะวันตก

ในหมู่นักศิษย์ของศรีรามกฤษณะนั้น มีลูกศิษย์หนุ่มซึ่งเกิดที่เมืองกัลกัตตาคนหนึ่ง
เป็นผู้ที่ท่านรามกฤษณะสนใจและยกย่องเป็นพิเศษ เด็กคนนี้ซึ่งชื่อ นเรนทราถ ทัตตะ
(Narendranāth Datta : พ.ศ. ๒๔๐๖-๒๔๔๕) มาจากครอบครัวนักกฎหมายกษัตริย์ (Kāyas-
tha) และได้รับการศึกษาแบบตะวันตกเป็นอย่างดี เมื่อท่านไปเยี่ยมท่านรามกฤษณะครั้งแรก
ท่านกำลังวางแผนโครงการจะไปศึกษากฎหมายในอังกฤษ แล้วก็จะดำเนินอาชีพนั้น ซึ่งนับว่าเป็นวิถี
ทางที่สูงส่งซึ่งจะนำท่านไปสู่ความสำเร็จในประเทศอินเดียที่ตกอยู่ในความปกครองของอังกฤษ
แต่ในระยะเวลาเพียงปีเดียวที่ท่านได้สนทนากับท่านรามกฤษณะ ท่านผู้วิเศษผู้นี้ก็ได้เปลี่ยนวิถี
ชีวิตของท่านอย่างสิ้นเชิง ท่านตกลงใจที่จะละทิ้งชีวิตในทางโลกๆ และหันไปดำเนินชีวิตแบบสัน-
นิยาสี หลังจากที่มีปัญญานักบวชเป็นเวลาถึง ๑๒ ปีแล้ว ท่านก็กลายเป็นผู้มีชื่อเสียงใน
นามว่า สวามี วิเวกานันตะ ผู้เผยแผ่ปรัชญาเกี่ยวกับการรู้แจ้งพระผู้เป็นเจ้าของอาจารย์ให้
ชาวโลกได้รู้จัก

งานที่รุ่งโรจน์ของท่านวิเวกานันตะในฐานะเป็นผู้เผยแผ่ปรัชญาฮินดูแบบเวทานตะไป

๖๙๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ยังตะวันตกนั้นได้เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ ในคราวที่ท่านไปกล่าวสุนทรพจน์ ณ สภาศาสนาของโลกที่เมืองชิคาโกเป็นครั้งแรก หลังจากที่ได้บรรยายอยู่ที่อเมริกาและอังกฤษเป็นเวลา ๔ ปีแล้ว ท่านก็กลับอินเดียอย่างวีรบุรุษแห่งชาติ และรับภาระในอันที่จะให้ชีวิตใหม่แก่เพื่อนร่วมชาติทั้งหลาย ท่านได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจรับใช้เพื่อนร่วมชาติทั้งหลาย โดยอุทิศคณะทูตรามกฤษณะให้แก่ทั้งงานสังคมและการศึกษาทางศาสนา และเร้าใจคนหนุ่ม ๆ ด้วยสุนทรพจน์ที่รุนแรงเพื่อให้เขาเหล่านั้นอุทิศตนเองเพื่อยกฐานะของชาวอินเดียหลายล้านคนที่ยากจนและที่กำลังจะอดตายให้สูงขึ้น

แม้ว่าท่านจะถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้เพียง ๓๙ ปี แต่แบบอย่างของท่านก็นับว่าเป็นพลังที่สร้างความสั่นสะเทือนให้แก่ความคิดของคนรุ่นราวคราวเดียวกันกับท่านและแก่อนุชนรุ่นต่อ ๆ มาได้มาก ทั้ง ๆ ที่ท่านดำรงการเมือง ความสำเร็จของท่านในการเทศนาสอนเรื่องความยิ่งใหญ่ของลัทธิฮินดูให้แก่ชาวโลกนั้นก็ทำให้เพื่อนร่วมชาติของท่านมีความรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ศรัทธาอย่างแรงกล้าของท่านในอันที่จะรับใช้มวลชนที่ถูกเหยียบย่ำนั้นได้เปิดมิติใหม่แห่งกิจกรรมให้แก่พวกผู้นำชาตินิยมชาวอินเดีย ซึ่งก่อนหน้านี้ทัศนะแบบตะวันตกทำให้เขาทอดทิ้งเพิกเฉยต่อเพื่อนร่วมชาติส่วนใหญ่ของเขาไป ท่านคานธีบุคคลสำคัญที่สุดที่ทำงานในด้านใหม่นี้ยอมรับว่าตนเป็นหนึ่งในบุญคุณท่านสวามีในแง่นี้มาก

ท่านวิเวกานันดะได้เรียกร้องให้อินเดียกลับมาเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่โดยการรู้แจ้งว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และโดยทำให้อุดมคติที่สูงสุดของตนสูงส่งขึ้นมา หัวใจและวิญญาณแห่งคำสอนของท่าน ก็คือถ้อยคำของท่านรามกฤษณะซึ่งเป็นอาจารย์ที่ท่านเคารพรักที่สอนไว้ว่า : แต่ละคนย่อมมีความเป็นทေးแฝงอยู่ด้วยกันทั้งนั้น และดังนั้นจึงควรทำงานเพื่อปล่อยอำนาจที่ไม่มีที่สิ้นสุดภายในตัวออก และควรช่วยคนอื่นให้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

วิเวกานันดะ

มนุษย์ก็คือพระผู้เป็นเจ้า

ในคำบรรยายเป็นชุดชื่อเรื่อง “เวทานตะ ภาคปฏิบัติ” ของท่านซึ่งแสดงที่กรุงลอนดอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ นั้น ท่านวิเวกานันดะได้เริ่มต้นด้วยคำสอนของอาจารย์รามกฤษณะ หัวใจแห่งคำบรรยายของท่านวิเวกานันดะก็คือพระผู้เป็นเจ้ามีอยู่ในตัวมนุษย์ และว่าในภาวะขั้นในสุดของเขานั้น มนุษย์ก็คือพระผู้เป็นเจ้านั่นเอง

การฟื้นฟูวิถีชีวิต

๖๕๓

(จากเรื่อง ผลงานฉบับสมบูรณ์ของสวามี วิเวกานันทะ, เล่ม ๒, หน้า ๓๒๔-๒๕)

ท่านจำไม่ได้หรือว่าคัมภีร์ไบเบิลได้กล่าวไว้ว่า : “ถ้าหากท่านไม่อาจรักพี่ชายน้องชายของท่านที่ท่านมองเห็นแล้ว ท่านจะรักพระเจ้าที่ท่านมองไม่เห็นได้อย่างไร?” ถ้าหากท่านไม่สามารถเห็นพระผู้เป็นเจ้าในลักษณะหน้าตาของมนุษย์แล้ว ท่านจะเห็นพระองค์ในแบบหมอกหรือในภาพที่สร้างจากสิ่งทึบๆ ที่ตายแล้ว หรือเพียงในโรงเก็บจอมปลอมในสมองของท่านได้อย่างไรกัน? ข้าพเจ้าจะเรียกท่านว่าเป็นนักศาสนานับแต่วันที่ท่านเริ่มเห็นพระผู้เป็นเจ้าในชายและหญิง และแล้วท่านก็จะเข้าใจในข้อความที่ว่า จงหันกลับมายังใจที่ตบกำขวาชของท่านตบเสียอีกข้างหนึ่ง หมายความว่าอะไร เมื่อท่านเห็นคนเป็นพระผู้เป็นเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่เสือก็จะต้อนรับท่าน อะไรก็ตามที่มาหาท่านก็เป็นเพียงพระผู้เป็นเจ้าผู้เป็นนิรันดร์ ผู้ประเสริฐปรากฏแก่เราในรูปต่างๆ เช่น ปรากฏเป็นบิดา มารดา เพื่อนและบุตรของเรานั้นเอง เขาเหล่านั้นก็คือวิญญาณของเราที่เล่นอยู่กับเรานั้นเอง

ดังนั้น เราอาจทำสัมพันธ์ภาพแบบมนุษย์ของเราให้เป็นแบบทะเยอทะยานได้ ทั้งนี้ก็เพื่อความสัมพันธ์ของเราที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าจะได้ถือเอารูปเหล่านี้รูปใดรูปหนึ่ง และเราก็จะสามารถมองเห็นพระองค์ในฐานะเป็นบิดา มารดา เพื่อน หรือคนที่เรารัก การเรียกพระผู้เป็นเจ้าว่ามารดา เป็นมโนคติที่สูงกว่าที่จะเรียกพระองค์ว่าบิดา และการเรียกพระองค์ว่าสหาย ยังจะเป็นมโนคติที่สูงยิ่งไปกว่าที่จะเรียกพระองค์ว่ามารดาเสียอีก แต่ที่นับว่าเป็นมโนคติที่สูงที่สุดก็คือการเรียกพระองค์ว่าเป็นที่รักจุดประสงค์ที่สูงที่สุดเหนือสิ่งทั้งปวงก็คือการไม่เห็นความแตกต่างใดๆ ในระหว่างผู้รักและผู้ที่ถูกรัก บางทีท่านอาจจำเรื่องเก่าๆ ของเปอร์เซียเกี่ยวกับคูร์กไปเคาะประตูบ้านของคนรัก และคนรักได้ถามว่า “ท่านคือใคร” เขาก็ตอบว่า “ฉันเอง” แล้วก็ไม่มีเสียงตอบใด ๆ อีก ครั้งที่สอง เขาก็ไปอีกและบอกว่า “ฉันอยู่ที่นี้” แต่ประตูก็ยังไม่เปิดอยู่ดี พอมาครั้งที่สาม ก็มีเสียงถามมาจากข้างในว่า “ใครอยู่ที่นั่น?” เขาก็ตอบว่า “ฉันก็คือตัวท่านนั่นแหละที่รัก” แล้วประตูก็เปิด ความสัมพันธ์ระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับตัวเราก็คือฉันนั่นแหละ พระองค์ทรงอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้ชายและผู้หญิงทุกคนเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่มีชีวิต มีความสุข และสัมผัสได้ ใครเล่าที่พูดว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ที่ไม่มีใครรู้จัก? ใครเล่าที่กล่าวว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ที่เราจะต้องเทียวแสวงหา? เราได้พบพระผู้เป็นเจ้าเป็นนิรันดร์ เราได้อยู่กับพระองค์มาเป็นนิรันดร์ พระองค์ทรงเป็นผู้ที่เรารู้จักเป็นนิรันดร์ และทรงเป็นผู้ที่เราเคารพบูชาเป็นนิรันดร์

เหตุผลในเรื่องวรรณะและการบูชาเทวรูป

ตรงข้ามกับพวกพราหมณ์นักปฏิรูปและท่านทายนันทะ ท่านวิเวกานันทะเห็นว่าระบบวรรณะนั้นดี และการบูชาเทวรูปก็มีประโยชน์แก่ผู้ที่ปรารถนา ทั้งท่านยังได้ตีความหมายการปฏิบัติแบบเก่า ๆ เหล่านี้ในวิถีทางที่ทำให้พวกเขากลมกลืนกับอุดมคติตะวันตกในเรื่องความเสมอภาคทางสังคมและทางศาสนาอีกด้วย

(จากเรื่อง ผลงานฉบับสมบูรณ์ของสวามี วิเวกานันทะ, เล่ม ๓, หน้า ๒๔๕-๔๖, ๔๖๐)

วรรณะเป็นระเบียบตามธรรมชาติ ข้าพเจ้าอาจปฏิบัติหน้าที่หนึ่งในชีวิตทางสังคม และท่านอาจปฏิบัติอีกหน้าที่หนึ่ง ท่านอาจปกครองบ้านเมือง และข้าพเจ้าอาจซ่อมรองเท้าเก่า ๆ แต่ก็ไม่มีเหตุผลใด ๆ เลยที่ว่า ทำไมท่านจึงสำคัญกว่าข้าพเจ้า เพราะท่านสามารถซ่อมรองเท้าข้าพเจ้าได้กระนั้นหรือ? เพราะข้าพเจ้าอาจปกครองบ้านเมืองได้กระนั้นหรือ? ข้าพเจ้าฉลาดในการซ่อมรองเท้า ท่านฉลาดในการอ่านพระเวท แต่ก็ไม่มีความแตกต่างใด ๆ ว่าทำไมท่านจึงควรเหยียบศีรษะข้าพเจ้า ทำไมถ้าเขาทำมาดกรรม เขาจึงควรจะได้รับยกย่อง แต่ถ้าอีกคนหนึ่งขโมยแอปเปิล ทำไมเขาจะต้องถูกแขวนคอด้วย! เรื่องนี้จะต้องเป็นอย่างนี้ต่อไป วรรณะนั้นดีเพราะมันเป็นวิถีทางเดียวเท่านั้นที่จะแก้ปัญหาชีวิตได้ มนุษย์เราจะต้องรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มก้อน และท่านก็ไม่อาจตัดตัวออกจากกลุ่มก้อนนั้นได้ ไม่ว่าท่านจะไปที่ไหน ก็จะมีวรรณะอยู่ที่นั่นทั้งนั้น แต่นั่นมิได้หมายความว่าควรจะมีเอกลัทธิเหล่านี้ เอกลัทธิเหล่านั้นควรจะทำลายให้หมดไป ถ้าท่านสอนเวทानตะให้ชาวประมงเขาก็จะพูดว่าข้าพเจ้าก็เป็นคนดีพอ ๆ กับท่านเหมือนกัน ข้าพเจ้าเป็นชาวประมง ท่านเป็นปรัชญาเมธี แต่ข้าพเจ้าก็มีพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวกันอยู่ในตัวข้าพเจ้า เช่นเดียวกับที่ท่านมีพระองค์อยู่ในตัวท่านเหมือนกัน และสิ่งที่เราต้องการก็คือโอกาสเพื่อจะได้สิ่งทั้งปวงเท่า ๆ กัน ไม่มีใครจะมีเอกลัทธิยิ่งกว่ากัน ขอให้ทุกคนได้รับการสั่งสอนว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงอยู่ในภายใน แล้วทุก ๆ คนก็จะพยายามเพื่อความหลุดพ้นของตนเอง (น. ๒๔๕-๒๔๖)

อย่างไรก็ตาม การบูชาเทวรูปต่าง ๆ เป็นนิรันดร์นี้ ได้มีพรรณนาอยู่ในศาสตร์ต่าง ๆ ของเราทั้งหมดในฐานะเป็นแบบการบูชาที่ต่ำกว่าการบูชาทั้งปวง แต่ข้อนั้นมิได้หมายความว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการกระทำที่ผิด ทั้ง ๆ ที่มีความชั่วช้ามากมายที่ได้เข้ามาสู่การบูชาเทวรูปดังที่นิยมกันอยู่ในทุกวันนี้ ข้าพเจ้าก็หาประณามการบูชานั้นไม่ เอ! แล้วข้าพเจ้าควรจะไปอยู่ ณ

การฟื้นฟูพิธีฮินดู

๖๙๕

ที่ใดเล่า ถ้าหากข้าพเจ้ามิได้รับพรจากฐลีแห่งเท้าอันบริสุทธิ์ของพวกเขาหัวเก่าที่เคร่งครัดตามคัมภีร์ คือ พรหมณ์ผู้บูชาเทวรูป (หมายถึงรามกฤษณะ) !

นักปฏิรูปเหล่านี้ที่เทศนาคัดค้านการบูชาเทวรูป หรือสิ่งที่เขาประณามว่าเป็นการบูชาเทวรูปนั้น ข้าพเจ้าขอพูดกับพวกเขาว่า : “พี่น้องทั้งหลาย! ถ้าท่านอยากบูชาพระผู้เป็นเจ้าที่เป็นอรูปรโดยไม่ต้องการช่วยเหลือจากภายนอกใดๆ ละก็ จงทำเช่นนั้นเถิด แต่ทำไมท่านจึงจะต้องไปประณามผู้อื่นผู้ไม่อาจทำอย่างเดียวกับท่านด้วยเล่า? คฤหาสน์อันใหญ่โตสวยงามซึ่งเป็นสิ่งอนุสรณ์ที่เก่าแก่รุ่งเรือง เมื่อคนละเลยเพิกเฉยหรือไม่ใช้แล้วก็จะตกอยู่ในสถานะที่ชำรุดทรุดโทรม ความสกปรกและผงฐลีต่างๆ ที่เพิ่มพูนขึ้น อาจมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งในคฤหาสน์หลังนั้น บางส่วนของคฤหาสน์นั้นได้พังทลายลงมากองอยู่กับพื้นดิน แล้วท่านจะอย่างไรกับมันเล่า? ท่านจำเป็นจะต้องทำความสะอาด ซ่อมแซม แล้วก็ทำคฤหาสน์หลังนั้นขึ้นมาใหม่ หรือท่านจะทลายคฤหาสน์ทั้งหมดให้ลงมากองที่พื้นดิน แล้วหาทางสร้างคฤหาสน์อีกหลังขึ้นมาแทนที่ โดยยังมีได้วางแปลนลัทธิใหม่ให้ถาวรแทนบ้านหลังเก่าที่โกโรโกโสนั้นกระนั้นหรือ? เราจะต้องปฏิรูปมันเสียก่อน ซึ่งหมายถึงว่าจะต้องทำบ้านหลังนั้นให้สมบูรณ์พร้อมโดยจำเป็นจะต้องทำความสะอาดและซ่อมแซมใหม่ ไม่ใช่โดยการทำลายหมดทั้งหลัง ณ ที่นั่นหน้าที่ของการปฏิรูปก็เป็นอันสิ้นสุดยุติลง” (น. ๔๖๐)

อินเดียกับตะวันตก

ท่านวิเวกานันทะได้พัฒนามโนคติที่ท่านแกะขี้ได้เริ่มต้นไว้ในข้อที่ว่าอินเดียควรศึกษาหาความรู้ภาคปฏิบัติจากยุโรป และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกัน อินเดียก็ควรสอนปรีชาญาณทางศาสนาให้แก่ชาวโลกด้วย ในสุนทรพจน์เกี่ยวกับท่านรามกฤษณะที่แสดงในเมืองนิวยอร์กนั้น ท่านวิเวกานันทะได้กล่าวเน้นข้ออ้างของท่านอย่างหนักแน่นที่สุดว่าบุรพทิศ (ท่านหมายถึงอินเดีย) เหนือกว่าตะวันตกในเรื่องจิตใจ

(จากเรื่อง ผลงานฉบับสมบูรณ์ของสวามี วิเวกานันทะ เล่ม ๔, หน้า ๑๕๐-๕๒)

ในคัมภีร์ “ภควัทคีตา” พระกฤษณะได้ทรงประกาศไว้ว่า “เมื่อใดกฤตกรรมเสื่อมลงและอกฤตกรรมแพร่หลาย เมื่อนั้นข้าพเจ้าจะมาช่วยมนุษยชาติ” เมื่อใดโลกของเราต้องการการปรับปรุงแก้ไขใหม่ในเรื่องเกี่ยวกับความเจริญเติบโต ในเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เพิ่มมากขึ้น คลื่นแห่งอำนาจก็จะมาถึง และโดยเหตุที่มนุษย์กำลังปฏิบัติอยู่ในสองระดับคือ ระดับจิต

๖๙๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ใจกับระดับวัตถุ คลื่นแห่งการปรับปรุงแก้ไขใหม่ จึงมาเป็นสองระดับในแง่หนึ่ง ในด้านการปรับปรุงแก้ไขระดับทางด้านวัตถุ ส่วนใหญ่ยุโรปได้เป็นมูลฐานในระยะสมัยใหม่ ส่วนในด้านการปรับปรุงแก้ไขระดับทางด้านจิตใจเอเชียเองได้เคยเป็นมูลฐานเรื่อยมาตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ของโลก ทุกวันนี้มนุษยเรากำลังต้องการการปรับปรุงแก้ไขระดับจิตใจมากยิ่งขึ้น ทุกวันนี้เมื่อมนคติในด้านวัตถุได้เจริญรุ่งโรจน์และมีอำนาจถึงจุดสูงสุด ทุกวันนี้เมื่อมนุษยมักจะมีลัทธิธรรมชาติดันเป็นทิพย์ของตน เพราะเขาต้องพึ่งพาวัตถุมากยิ่งขึ้น และดูเหมือนจะลดฐานะลงมาเป็นเพียงเครื่องกลที่จะผลิตแต่เงินเท่านั้น การปรับปรุงแก้ไขเสียใหม่นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น เมื่อได้เปล่งเสียงออกไป และอำนาจก็กำลังมาขับไล่เหมหมอกแห่งลัทธิวัตถุนิยมที่กำลังรวมตัวออกไปนั้น อำนาจได้เริ่มทำงานแล้ว ในเวลาไม่นานนักก็คงจะนำความจำเกี่ยวกับธรรมชาติที่แท้จริงของตนมาให้มนุษยอีกวาระหนึ่ง และสถานที่ที่อำนาจนี้จะเริ่มต้นนั้นก็จะต้องเป็นเอเชียอีก โลกเรานี้อยู่ในโครงการการแบ่งแรงงาน ไม่มีประโยชน์อะไรเลยที่จะกล่าวว่าคนคนหนึ่งจะมีทุกสิ่งทุกอย่าง พวกเขาช่างเป็นเด็กกระไรเช่นนั้น! เพราะความโง่เขลา เด็ก ๆ จึงคิดว่าตุ๊กตาเท่านั้นเป็นสมบัติที่เธออยากได้ในจักรวาลทั้งปวงนี้ ชาติที่ยิ่งใหญ่ในด้านการครอบครองอำนาจทางวัตถุก็เช่นกัน ย่อมคิดว่า อำนาจทางวัตถุเท่านั้นเป็นสิ่งที่หมดที่พวกเขาอยากได้ และอำนาจทางวัตถุเท่านั้นที่ความก้าวหน้าหมายถึง และว่าอำนาจทางวัตถุเท่านั้นที่ทางอารยธรรมหมายถึง และถ้าหากจะมีชาติอื่นใดที่ไม่คำนึงถึงการที่จะครอบครองอำนาจ และได้มีอำนาจเช่นนั้น ชาติเหล่านั้นก็ไม่เหมาะที่จะดำรงอยู่ต่อไป ความมีอยู่ของชาติเหล่านั้นทั้งหมดไม่มีประโยชน์อะไร ในอีกแง่หนึ่ง อีกชาติหนึ่งอาจคิดว่า อารยธรรมในด้านวัตถุอย่างเดียวไม่มีประโยชน์อะไรเลย จากตะวันออกไปก็จะมีเสียงซึ่งครั้งหนึ่งได้บอกแก่โลกว่า ถ้าหากคนเรามีทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ภายใต้ดวงอาทิตย์ และไม่มีภาวะทางด้านดวงวิญญาณ แล้วจะมีประโยชน์อะไรกัน! นี่เป็นแบบตะวันออก ส่วนอีกแบบหนึ่งเป็นแบบตะวันตก

แต่ละแบบก็มีความสง่างามของตน ต่างก็มีความรุ่งโรจน์ของตน การปรับปรุงแก้ไขปัจจุบันนี้จะเป็นการทำอุดมคติทั้งสองนี้ให้ผสมกลมกลืนกัน ฝ่ายตะวันออกเห็นว่า โลกทางด้านจิตใจนั้นแท้จริงเช่นเดียวกับที่ฝ่ายตะวันตกเห็นว่าโลกแห่งประสาทสัมผัสเท่านั้นจริง ในด้านวิญญาณ ตะวันออกพบทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาต้องการ หรือหวังว่าจะได้รับในวิญญาณนั้น เขาจะพบสิ่งทั้งปวงที่ทำให้ชีวิตเป็นสิ่งที่แท้จริงสำหรับเขา ชาวตะวันตกเห็นว่าชาวตะวันออกเป็นนักเพ้อฝัน และชาวตะวันออกก็เห็นว่าชาวตะวันตกเป็นนักเพ้อฝันที่เล่นอยู่กับของเล่นที่ไม่จริงจังยังยืดยาว และเขาจะหัวเราะเมื่อคิดว่าหญิงชายที่เจริญเติบโตขึ้นมาแล้วควรจะเล่นกับวัตถุหยาบมือหนึ่งซึ่งในไม่ช้าก็เร็วพวกเขาจะต้องละทิ้งให้มาก แต่ละคนก็เรียกอีกฝ่ายหนึ่งว่าผู้ชอบเพ้อฝัน แต่อุดม-

คติของตะวันตกก็นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความก้าวหน้าแห่งมนุษยชาติ เช่นเดียวกับอุดมคติของฝ่ายตะวันตกเหมือนกัน และข้าพเจ้าคิดว่า อุดมคติของตะวันตกมีความจำเป็นมากกว่าเสียอีก เครื่องยนต์กลไกไม่เคยทำให้มนุษย์มีความสุข และจะไม่ทำให้มนุษย์มีความสุขอีกด้วย ผู้ที่พยายามทำให้พวกเราเชื่อในเรื่องนี้จะอ้างว่าความสุขมีอยู่ในเครื่องยนต์กลไก แต่ความสุขอยู่ที่จิตใจต่างหาก มนุษย์ที่เป็นนายเหนือจิตใจของเขาเท่านั้นที่จะมีความสุข และไม่มีใครออกไปจากนี้เลย แล้วอะไรเล่าที่เป็นอำนาจของเครื่องจักรกล? ทำไมผู้ที่สามารถส่งกระแสไฟเข้าไปในสายลวดจึงเรียกว่าเป็นคนสำคัญมาก และเป็นคนที่สติปัญญามากด้วยเล่า? ธรรมชาติมิได้ทำสิ่งนั้นมากกว่านั้นตั้งล้านๆ เท่าอยู่ทุกขณะดอกหรือ? แล้วทำไมท่านจึงไม่ล้มลงกราบและบูชาธรรมชาติด้วยเล่า? มันจะได้อะไรขึ้นมา ถ้าหากท่านมีอำนาจเหนือโลกทั้งปวง ถ้าหากท่านเป็นนายเหนือปรมานูทุกๆ ปรมานูในจักรวาล? สิ่งนั้นมันจะไม่ทำให้ท่านมีความสุขเลย นอกจากท่านจะมีอำนาจแห่งการสร้างความสุขอยู่ในตัวท่าน จนกว่าท่านจะเอาชนะตัวท่านเองได้เท่านั้น ที่ว่ามนุษย์เกิดมาเพื่อเอาชนะธรรมชาตินั้นเป็นความจริง แต่คำว่า “ธรรมชาติ” นั้น ตะวันตกหมายถึง ธรรมชาติทางด้านกายภาพหรือในภายนอกเท่านั้น นับว่าเป็นความจริงที่ว่าธรรมชาติภายนอกเป็นสิ่งที่ส่งผ่านมาย่อมพร้อมพรั่งด้วยภูเขา มหาสมุทร แม่น้ำ และอำนาจแห่งความแตกต่างกันไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งยังมีธรรมชาติภายในของมนุษย์ที่ส่งผ่านยิ่งกว่านั้น สูงศักดิ์ยิ่งกว่าดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวทั้งหลาย สูงกว่าโลกของเรานี้ สูงกว่าจักรวาลทางด้านกายภาพ สูงส่งเหนือชีวิตเล็ก ๆ น้อย ๆ ของเรา และทำให้อีกคนหนึ่งมีเรื่องที่จะศึกษาได้ ในด้านธรรมชาติภายในชาวตะวันตกสูงเลืกว่า เช่นเดียวกับชาวตะวันตกสูงเลืกว่าในด้านธรรมชาติภายนอกจะนั้น เพราะฉะนั้นจึงนับว่าเป็นการเหมาะสมที่ว่า ถ้ามีการปรับปรุงแก้ไขทางด้านจิตใจ การปรับปรุงแก้ไขนั้นก็ควรมาจากตะวันออก นับว่าเป็นการเหมาะสมที่ว่า ถ้าหากตะวันออกต้องการศึกษาเรื่องการทำเครื่องยนต์กลไก เขาก็ควรนั่งลงแทบเท้าของชาวตะวันตก และศึกษาจากตะวันตกนั้น ถ้าชาวตะวันตกต้องการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องจิตใจ เกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้า เกี่ยวกับดวงวิญญาณ เกี่ยวกับความหมายและความลึกซึ้งของจักรวาลนี้ เขาก็จะต้องมานั่งอยู่แทบเท้าของชาวตะวันออกเพื่อศึกษาเล่าเรียนเช่นกัน

ความคิดของชาวอินเดียในอันที่จะพิชิตโลก

ในคำบรรยายที่เมืองมัทราส สวามี วิเวกานันดะ ได้ให้ผู้ฟังให้พิชิตตะวันตกด้วยเรื่องวิญญาณของอินเดีย ด้วยสุนทรพจน์นั่นเอง ที่ท่านได้สร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้เกิดแก่คนหนุ่ม ๆ ของชาติ และดังนั้นก็ได้อำนาจให้เกิดขบวนการเพื่อกู้อิสรภาพแห่งชาติในโอกาสต่อมาด้วย

(จากเรื่อง ผลงานฉบับสมบูรณ์ของสวามี วิเวกานันทะ, เล่ม ๓, หน้า ๒๗๖-๗๗)

นี่นับว่าเป็นอุดมคติที่สำคัญสำหรับพวกเรา และทุกคนจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมเพื่ออุดมคตินี้ นั่นคืออินเดียจะต้องพิชิตโลกทั้งมวล ไม่มีอะไรน้อยไปกว่านั้น และพวกเราทั้งหมดก็ต้องพร้อมเพื่อการนั้น ต้องทำสมองทุกสมองให้เครียดเพื่อการนั้น ขอเชิญชาวต่างประเทศชนอารยธรรมทั้งหลายเข้ามาให้เต็มบ้านเต็มเมืองเถิด ไม่เป็นไรเลย อินเดีย ท่านจงลุกขึ้นและพิชิตโลกด้วยอำนาจทางด้านวิญญาณของท่านเถิด! เอ! ดังที่ได้ประกาศไว้บนผืนแผ่นดินนี้แต่แรกแล้วว่าความรักจะต้องพิชิตความเกลียด ความเกลียดไม่อาจพิชิตตัวมันเองได้ ลัทธิวัตถุนิยมและความทุกข์ที่เนื่องมาจากลัทธินี้ทั้งหมดนั้น ลัทธิวัตถุนิยมไม่เคยพิชิตได้เลย กองทัพเมื่อพยายามพิชิตกองทัพก็มีแต่จะทำให้กองทัพทวีมากขึ้นและทำให้เลือดของมนุษยชาติหลังมากขึ้น จิตใจอาจพิชิตตะวันตกได้ พวกเขาจะค่อยๆ พบว่าสิ่งที่พวกเขาต้องการก็คือ วิญญาณที่จะรักษาพวกเขาให้เป็นปกติเท่านั้น พวกเขากำลังรอคอยสิ่งนี้ พวกเขากระหายที่จะได้รับสิ่งนี้ การสนองนี้จะมาจากที่ไหนเล่า? ณ ที่ใดเล่าที่คนทั้งหลายพร้อมที่จะไปยังทุกประเทศในโลกพร้อมด้วยสารของบรรดาหมาปราชญ์ของอินเดีย? ณ ที่ใดเล่าที่คนทั้งหลายพร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อที่สารนี้จะได้ไปถึงทั่วทุกมุมโลก? เราต้องการดวงวิญญาณที่กล้าหาญเช่นนั้นเพื่อช่วยเผยแพร่ธรรม เราต้องการผู้ที่ทำงานอย่างกล้าหาญเช่นนั้นเดินทางไปต่างประเทศเพื่อช่วยเผยแพร่ธรรมที่ยิ่งใหญ่ของเวทนานตะ โลกต้องการธรรม ปราศจากธรรมเสียแล้ว โลกก็ต้องพินาศ โลกตะวันตกทั้งหมดกำลังอยู่บนภูเขาไฟซึ่งอาจจะระเบิดในวันในพรุ่ง อาจแตกเป็นเสี่ยง ๆ ในวันในพรุ่ง พวกเขาได้เที่ยวแสวงหาไปทั่วทุกมุมโลก โดยมิได้พักผ่อนเลย พวกเขาได้ดื่มด่ำอยู่กับความสนุกสนานและพบแต่ความไร้สาระ บัดนี้ ถึงเวลาที่จะทำให้มโนคติทางด้านวิญญาณของอินเดียได้แทรกซึมลึกเข้าไปในตะวันตกแล้วเพราะฉะนั้นคนหนุ่ม ๆ จะต้องพิชิตโลกด้วยอำนาจวิญญาณและปรัชญาของเรา ไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่นเลย เราจะต้องทำ มิฉะนั้นเราจะต้องตายเงื่อนไขแห่งชีวิตของชาติที่ตื่นตัวและกล้าหาญ ก็คือการเอาความคิดของอินเดียพิชิตโลกนั่นเอง

อเมริกากับคนจนของอินเดีย

ขณะที่ท่านวิเวกานันทะเทศนาสอนปรัชญาเวทนานตะแก่ประชาชนชาวตะวันตกอยู่นั้น ท่านก็มีความวิตกกังวลอยู่กับเรื่องความยากจนแห่งเพื่อนร่วมชาติของท่าน พ.ศ. ๒๔๓๗ ท่านได้เขียนจดหมายจากเมืองชิคาโกไปหามหาราชแห่งไมซอร์ (Mysore) ซึ่งเป็นเจ้าชายที่เปรี๊ยะปราดทีสุดองค์หนึ่งของอินเดีย ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องลัทธิวัตถุนิยมของอเมริกา และขอรับรอง

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๖๙๙

ให้มหาวิทยาลัยทรงช่วยเหลือท่านในเรื่องความพยายามอย่างแรงกล้าที่ท่านได้ตั้งขึ้นมาใหม่ เพื่อให้การศึกษาแก่เพื่อนร่วมชาติที่ยากจน

(จากเรื่อง ผลงานฉบับสมบูรณ์ของสวามี วิเวกานันดะ, เล่ม ๔, หน้า ๓๐๗-๐๘)

ขอศรีนารายณ์ได้ประทานพรแก่พระองค์และพระประยูรญาติของพระองค์ด้วยเถิด โดยอาศัยความช่วยเหลือที่ก่อปรด้วยพระเมตตาของพระองค์ ข้าพระองค์จึงสามารถมายังประเทศนี้ได้ โดยเหตุที่ข้าพระองค์มามีชื่อเสียงที่นี่ และประชาชนผู้เป็นเจ้าของบ้านที่ใจดีทั้งหลายของประเทศนี้ก็ได้สนองความต้องการของข้าพระองค์ทุกอย่าง ประเทศอเมริกันนับว่าเป็นประเทศที่ประหลาดมาก และเป็นประชาชาติที่ประหลาดมากในหลายๆ แง่ด้วยกัน ไม่มีชาติอื่นใดจะใช้เครื่องจักรในชีวิตประจำวันมากเท่าประชาชนในประเทศนี้เลย ทุกสิ่งทุกอย่างดูเป็นเครื่องจักรกลไปหมด แล้วชาวอเมริกันก็เป็นประชากรเพียง ๑ ใน ๒๐ ของโลกเท่านั้น แต่พวกเขาก็ครอบครองความมั่งคั่งไว้ถึง ๑ ใน ๖ ของโลก ความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์และความสุรุษสุรายของพวกเขาไม่มีขอบเขตจำกัด นอกจากนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างในที่นี้ดูน่ารักไปหมด ค่าแรงงานก็นับว่าสูงสุดในโลก แต่การต่อสู้ระหว่างแรงงานกับเงินทุนก็ยังคงมีอยู่สืบไป

ไม่มีที่ใดในโลกที่สตรีจะมีสิทธิพิเศษเท่าในอเมริกา พวกเธอค่อยๆ คุมทุกสิ่งทุกอย่างไว้ในมือของพวกเธอ นับว่าเป็นเรื่องแปลกที่จะกล่าวว่าผู้หญิงอเมริกันที่มีวัฒนธรรมดีนั้นมีมากกว่าผู้ชายที่มีวัฒนธรรมดีเสียอีก แต่แน่นอนที่พวกอัจฉริยะบุคคลทั้งหลายส่วนใหญ่เป็นพวกผู้ชายทั้งสิ้น พวกเขายังเห็นพ้องกับพวกตะวันตกทั้งหลายในการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องวรรณกรรมของเรา นั้น ก็มีสิ่งที่เลวร้ายยิ่งไปกว่า คือเรื่องเงิน ดังที่พวกอเมริกันกล่าวว่า ทืออเมริกันนี้พระเจ้าเงินตรา (almighty dollar) อาจทำทุกสิ่งทุกอย่างได้

ไม่มีประเทศใดในโลกจะมีกฎหมายมากมายเช่นนั้น และก็ไม่มีประชาชนในประเทศไหนเหมือนกันที่เอาใจใส่ต่อกฎหมายน้อยเช่นนั้น เมื่อสรุปแล้ว ประชาชนชาวฮินดูผู้ยากจนของเราทั้งหมดนั้นมีศีลธรรมสูงกว่าพวกตะวันตก ในด้านศาสนา ในอเมริกาเขาก็ปฏิบัติ ถ้าหากไม่ใช่เป็นการหลอกลวงกันก็เป็นความคลั่งไคล้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คนที่มีจิตใจเป็นปรกติก็เบื่อหน่ายต่อศาสนาที่เต็มไปด้วยโซดกลางของเขาและกำลังมองมาทางอินเดียเพื่อหาแสงสว่าง ถ้าไม่ได้เห็นพระองค์ก็จะไม่ทรงสามารถเข้าใจได้เลยว่าพวกเขามีความกระตือรือร้นที่จะได้ทราบแม้เพียงส่วนน้อยนิดแห่งความคิดที่สำคัญๆ ตามคัมภีร์พระเวทซึ่งมีอยู่มากมายซึ่งด้านทานและมิได้ถูกการโจมตีอย่างน่ากลัวของศาสน์สมัยใหม่ทำอันตรายเลยมากมายเพียงใด ทฤษฎีเรื่องการสร้างโลกจาก

ความไม่มีอะไร เรื่องดวงวิญญาณที่ถูกสร้างสรรค์ และเรื่องราวใหญ่คือพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าซึ่งประทับอยู่บนบัลลังก์ที่เรียกว่าสวรรค์ และเรื่องไพนรณินันดร ได้ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาทั้งหลายเอื้อมระอาไปตาม ๆ กัน และความคิดที่ประเสริฐแห่งคัมภีร์พระเวทที่เกี่ยวกับเรื่องความเป็นนิรันดรของการสร้างสรรค์และดวงวิญญาณ และเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าในดวงวิญญาณของเราเองนั้น พวกเขา กำลังดูกลืนความคิดเหล่านี้อย่างรวดเร็วไม่ในรูปนี้ก็ในรูปนั้น ภายในเวลา ๕๐ ปี นักปราชญ์ของโลกก็จะหันมาเชื่อในความเป็นนิรันดรทั้งของดวงวิญญาณและการสร้างสรรค์ และในพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นธรรมชาติที่สูงสุดและสมบูรณ์แบบ ดังที่มีคัมภีร์อยู่ในคัมภีร์พระเวทอันศักดิ์สิทธิ์ของเราฉะนั้น แม้ในปัจจุบันนี้พวกพระที่คงแก่เรียนก็กำลังตีความหมายคัมภีร์ไบเบิลไปในทางนั้นอยู่แล้ว ข้าพเจ้าขอสรุปว่า พวกเขาต้องการอารยธรรมทางด้านวิญญาณมากขึ้น ส่วนพวกเราต้องการอารยธรรมทางด้านวัตถุมากขึ้น

สิ่งหนึ่งที่อยู่ในรากเหง้าแห่งความชั่วร้ายทั้งปวงในอินเดียก็คือภาวะของคนจน คนจนในตะวันตกเป็นมารร้าย เมื่อเทียบกับคนจนของพวกเขาแล้ว คนจนของเราก็คือเทวดา และดังนั้น จึงเป็นการง่ายมากที่จะยกฐานะคนจนของเราให้สูงขึ้น บริการอย่างเดียวที่เราจะต้องทำเพื่อชนชั้นต่ำของเราก็คือ จะต้องให้การศึกษากับพวกเขา ทั้งนี้ก็ “เพื่อพัฒนาปัจเจกภาพของพวกเขาให้สูญหายไป” นี่คือการระงับในระหว่างประชาชนกับเจ้าชายของเรา จนกระทั่งบัดนี้ เรายังมีได้กระทำการใดในทิศทางนั้นเลย อำนาจของพวกพระและการพิชิตของต่างด้าวได้เหยียบย่ำพวกเขามานานร้อยปีแล้ว ในที่สุดพวกคนจนของอินเดียก็เลยลืมไปว่าพวกตนก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน เราจะต้องให้มโนคติแก่พวกเขา เราจะต้องเปิดตาเขาให้มองเห็นว่าอะไรกำลังดำเนินไปอยู่ในโลกรอบ ๆ ตัวเขา แล้วพวกเขาก็จะทำงานเพื่อความหลุดพ้นของตนเอง ชาติทุกชาติ ผู้ชายทุกคน และผู้หญิงทุกคนจะต้องทำงานเพื่อความหลุดพ้นของตนเอง จงให้มโนคติแก่พวกเขา นั่นเป็นสิ่งที่เราต้องทำในอินเดีย มโนคตินี้แหละที่ได้มีอยู่ในห้วงของข้าพระองค์มาเป็นเวลานานแล้ว ข้าพระองค์ไม่อาจทำมโนคตินี้ให้สัมฤทธิ์ผลได้ในอินเดีย และนั่นคือเหตุผลที่ข้าพระองค์ต้องมายังประเทศนี้ ความยากลำบากที่สำคัญยิ่งในวิถีทางที่จะทำให้คนจนได้รับการศึกษาก็คือสิ่งนี้ สมมุติว่าพระองค์ทรงเปิดโรงเรียนสอนฟรีขึ้นในหมู่บ้านละโรงเรียนก็คงไม่มีผลอะไรเลย เพราะความยากจนในอินเดียนั้นแหละที่จะทำให้เด็ก ๆ ไปช่วยบิดาทำงานในทุ่งนา หรือต้องหาเลี้ยงชีพโดยวิธีอื่นใดมากกว่าที่จะไปโรงเรียน ทีนี้ถ้าหากว่าพวกเขาไม่ไปหาโมหะเหม็ด โมหะเหม็ดก็ต้องไป

การฟื้นฟูวิถีชีวิต

๗๐๑

หาภูเขา ถ้าหากเด็กจน ๆ ไม่อาจไปหาการศึกษาได้ การศึกษาก็ต้องไปหาพวกเขา ในประเทศเรามีสันนยาสี่หลายพันคนที่มิจิตใจมั่นคง อุทิศชีวิตตนเองเดินทางสอนศาสนาจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง ถ้าหากเราจะเอาสันนยาสี่เหล่านั้นมาเป็นครูสอนในเรื่องทางฆราวาสวิสัยเสียบ้าง พวกสันนยาสี่เหล่านั้นก็คงจะจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง จากประตูบ้านหนึ่งไปยังประตูบ้านอีกแห่งหนึ่ง ไม่เพียงเท่านั้น แต่พวกเขายังสอนอีกด้วย สมมุติว่ามีสันนยาสี่สองคนไปยังหมู่บ้านแห่งหนึ่งพร้อมด้วยกลองถ่ารูป ลูกโลก แผนที่ ฯลฯ เขาก็จะสอนเรื่องดาราศาสตร์และภูมิศาสตร์ให้แก่คนเฒ่าคนแก่ได้มากทีเดียว โดยการเล่าเรื่องชาติต่าง ๆ ให้ฟัง พวกเขาก็จะให้ข่าวสารแก่คนจน ๆ ทางโลดประสาธได้ ได้มากกว่าที่คนเหล่านั้นจะได้จากการอ่านหนังสือตั้งร้อยเท่าทีเดียว เรื่องนี้ก็ต้องมีองค์การซึ่งก็หมายถึงเงินอีกเหมือนกัน ในอินเดียมีคนมากพอที่จะทำงานตามโครงการนี้ได้ แต่น่าอนาถ! พวกเขาไม่มีเงิน เป็นการยากที่จะทำวงล้อให้หมุน แต่เมื่อมันเริ่มหมุนแล้ว มันก็จะหมุนไปด้วยอัตราความเร็วที่ทวียิ่งขึ้นทุกวัน เมื่อได้แสวงหาความช่วยเหลือในประเทศของเราเองและไม่ได้รับความเห็นอกเห็นใจจากพวกคนจนแล้ว ข้าพระองค์ก็มายังประเทศนี้ ทั้งนี้เพราะความช่วยเหลือของพระองค์นั่นเอง ชาวอเมริกันไม่ได้สนใจแม้แต่ร้อยละหนึ่งของอินเดียนจะตายหรือมีชีวิตอยู่ แล้วทำไมเขาจะต้องคิดด้วย ในเมื่อประชาชนของเราเองยังไม่เคยคิดถึงอะไร นอกจากจุดมุ่งหมายที่เห็นแก่ตัวของตนเองเพียงอย่างเดียวเท่านั้น?

เจ้าชายผู้ประเสริฐของข้าพระองค์ ชีวิตนี้สั้นนัก สิ่งที่เราจะทิ้งหลายของโลกก็เป็นอนิจจัง แต่พวกที่มีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่นเท่านั้นที่ชื่อว่ามีชีวิตอยู่จริง ๆ ส่วนพวกที่เหลือเป็นเสมือนคนตายมากกว่าคนที่มีชีวิตอยู่ ราชบุตรของอินเดียนผู้มีพระทัยประเสริฐสูงส่งอย่างพระองค์เท่านั้นที่อาจทำงานช่วยยกฐานะอินเดียนให้ตั้งมั่นอยู่บนขาของตนเอง แล้วก็ทิ้งชื่อไว้ให้คนรุ่นหลังบูชาได้

ขอพระผู้เป็นเจ้าทรงทำพระทัยอันประเสริฐของพระองค์ให้ทรงมีพระเมตตาต่อประชาชนชาวอินเดียนหลายล้านคนซึ่งกำลังได้รับทุกข์จมอยู่ในห้วงอวิชชาด้วยเถิด นี่เป็นคำสวดอ้อนวอนของ...

วิเวกานันทะ

อินเดียสมัยใหม่

ในบรรดาบทความรุ่นหลัง ๆ มีอยู่เรื่องหนึ่งที่เขียนเป็นภาษาเบงกาลี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ท่านวิเวกานันทะได้ประกาศเรื่องอินเดียนเป็นอิสระจากมาตรฐานตะวันตก ท่านวิเวกานันทะหัว-

เราจะเยาะการเลียนแบบต่างประเทศแบบไม่ลืมหูลืมตาว่าไม่เป็นลักษณะผู้ขายนั้น ได้เรียกร้องให้เพื่อนร่วมชาติมีความภาคภูมิใจในอดีตของตน ผนึกคนมั่งมีกับคนยากจน คนชั้นสูงกับคนชั้นต่ำเข้าด้วยกันเพื่อทำให้ประเทศชาติเข้มแข็ง

(จากเรื่อง ผลงานฉบับสมบูรณ์ของสวามี วิเวกานันทะ, เล่ม ๔, หน้า ๔๐๘-๔๑๓)

ได้มีผู้พูดมาก่อนแล้วว่าอินเดียค่อยๆ ดินตัวอย่างช้าๆ เพราะได้ติดต่อกับชาติต่างๆ ภายนอก แล้วผลลัพธ์ที่เกิดจากการค่อยๆ ดินตัวอย่างช้าๆ นี้ ก็คือ ปรากฏว่ามีความคิดเสรีและเป็นอิสระอยู่ในอินเดียสมัยใหม่อยู่บ้าง ในด้านหนึ่งก็คือ วิทยาศาสตร์ตะวันตกสมัยใหม่ที่ทำให้ตาพร่าไปเพราะแสงสูงใสแห่งดวงอาทิตย์นับจำนวนตั้งหมื่นตั้งแสนดวง แล้วขับเข้าไปในรถแห่งข้อเท็จจริงที่ยากและรวดเร็วที่รวบรวมขึ้นโดยใช้อำนาจที่จับต้องได้มุ่งตรงเข้าไปในรอยแหวะแห่งข้อเท็จจริงเหล่านั้น ในอีกแง่หนึ่งก็คือ ปรมิปปราประเพณีที่เต็มไปด้วยความหวังและที่กำลังทำให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นแห่งบรรพบุรุษของตน ในสมัยนี้อินเดียรุ่งโรจน์ถึงขั้นสุดยอด ซึ่งเป็นปรมิปปราประเพณีที่มหาปราชญ์ของอินเดียเองและภายนอกอินเดียนำออกมาจากประวัติศาสตร์หน้าต่างๆ ซึ่งดำเนินมาเป็นเวลานานปีจนนับไม่ถ้วนและหลายศตวรรษโดยทางเส้นเลือดทุกๆ เส้นพร้อมกับการทำชีวิตที่สละมาจากความรักสากลให้เกิดความรู้สึกขึ้นมา ปรมิปปราประเพณีที่เปิดเผยถึงความกล้าหาญที่ไม่มีใครเสมอเหมือน อัจฉริยภาพผดปรกดิมนุษย์ธรรมดา และอำนาจจิตที่สูงส่งซึ่งเป็นที่ยอมรับของทวยเทพทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้แหละที่ได้บันดาลใจให้อินเดียเกิดมีความหวังในอนาคตขึ้นมา ในแง่หนึ่ง ลัทธิวัตถุนิยมที่โช่ขาว โชคที่มีมากมาย ความเพิ่มพูนอำนาจที่ใหญ่โตมหิฬาร และการติดตามความรู้สึกที่แรงกล้าโดยทางวรรณคดีต่างดำนั้นได้ก่อให้เกิดความตื่นเด่นอย่างใหญ่หลวง ในอีกแง่หนึ่ง โดยการเอาเสียงแปร่งๆ ทั้งปวงไปรวมกัน อินเดียจะได้ยินการออกเสียงต่ำๆ แต่ก็ไม่ผิด เสียงร้องที่ซ่าแรกเข้าไปในข้อหัวใจของทวยเทพโบราณที่จะเชือดเฉือนอินเดียได้อย่างรวดเร็ว เบื้องหน้าอินเดียนั้นก็มีของฟุ้งเฟ้อแปลกๆ ที่นำมาจากตะวันตก เป็นเครื่องดัดชั้นยอด อาหารราคาแพงๆ ที่เอามาบริการเป็นอย่างดี เครื่องประดับที่งดงาม ปราสาทราชวังที่โอโงะ เครื่องลำเลียงแบบใหม่-กิริยาอาการใหม่ๆ แพ้ชั้นใหม่ๆ เครื่องแต่งกายที่เด็กผู้หญิงซึ่งได้รับการศึกษาดีๆ นำมาสวมใส่อย่างเสรีโดยไม่มีวาทะการอายเลย ทั้งหมดนี้กำลังรื้อความปรารถนาที่ไม่มีที่สิ้นสุดให้เกิดขึ้นในอินเดีย อนึ่ง จากก็เปลี่ยนไป และในจากนั้นก็ปรากฏภาพนางสีดา สาวิตรี การปฏิญาณทางศาสนาที่จะบำเพ็ญทุกกรกิริยา การถือศีลอด การหลีกเร้นอยู่ในป่า ปอยผมที่ยุ่งเป็นกระเซิง และเครื่องนุ่งห่มสีส้มของพวกสันนยาสิผู้ทิ้งเปลือยกาย สมาธิ และการแสวงหาตัวตน ในด้านหนึ่งก็คือ ความเป็นอิสระของสังคมตะวันตก-

ตกที่ถือผลประโยชน์ของตนเป็นมูลฐาน ในอีกด้านหนึ่ง ก็คือการทรمانกายอย่างที่สุดของ สังคมอารยัน ในการต่อสู้กันอย่างรุนแรงนี้ แปลกใหม่ที่สังคมอินเดียควรจะถูกจับโยนขึ้นโยน ลง? ตะวันตกเห็นว่า จุดหมายปลายทางก็คืออิสรภาพส่วนบุคคล ภาษาก็คือการศึกษาที่หาเงิน เข้ากระเป๋า วิธีการก็คือการเมือง แต่อินเดียเห็นว่า จุดหมายปลายทางก็คือมukti ภาษาก็คือ พระเวท วิธีการก็คือการสละโลก สำหรับเวลานี้ อินเดียสมัยใหม่คิด ดังที่เคยคิดมาแล้วว่า : เรา กำลังเห็นชีวิตทางโลกๆ ของเรานี้ให้ความหวังลมๆ แล้งๆ ถึงสวัสดิภาพทางวิญญาณที่ไม่แน่นอน หลังจากตายไปแล้ว ซึ่งก็ได้แพร่เสน่ห์ของมันนั้นมายังข้าพเจ้า แน่ะ! หล่อนผู้ถูกเสน่ห์ได้อิน ว่าเป็น : “โอ มนุษย์! ณ ที่นี้ ณ โลกแห่งความตายและความเปลี่ยนแปลงนี้ ความสุขของท่านอยู่ ณ ที่ใดเล่า?”

ในแง่หนึ่ง อินเดียใหม่กำลังพูดว่า : “เราควรมีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ในการเลือกสามี และภรรยา เพราะในการแต่งงานที่เกี่ยวกับความสุขความทุกข์แห่งชีวิตในอนาคตของเราทั้งปวง นั้น เราจะต้องมีสิทธิที่จะพิจารณาตัดสินตามเจตจำนงเสรีของเรา” ในอีกแง่หนึ่ง อินเดียเก่ากำลังบงการว่า “การแต่งงานไม่ใช่เพื่อหาความสนุกสนานทางด้านเนื้อหนัง แต่ทว่าเพื่อทำให้เผ่า พันธุ์มนุษย์มีอยู่ตลอดไป นี่เป็นมโนภาพเกี่ยวกับการแต่งงานของอินเดีย โดยการสร้างเด็ก ๆ ขึ้น มาใหม่ ท่านจะต้องให้และรับผิดชอบต่อความดีและความชั่วของสังคมในอนาคต ดังนั้น สังคมจึงมี สิทธิที่จะบัญญัติว่าท่านจะต้องแต่งงานกับใคร จะต้องไม่แต่งงานกับใคร การแต่งงานแบบนั้น ย่อมได้รับสิ่งที่จะนำความอยู่ดีกินดีมากที่สุดมาให้สังคม จงสละความปรารถนาเพื่อความ สนุกสนานส่วนตัวของท่านเพื่อความดีของคนเป็นจำนวนมาก”

ในแง่หนึ่ง อินเดียใหม่กล่าวว่า : “ถ้าเพียงเราเอามโนคติแบบตะวันตก ภาษาตะวันตก อาหารตะวันตก เครื่องนุ่งห่มแบบตะวันตก และกิจกรรมการยาทแบบตะวันตกมาใช้เท่านั้น เราก็ จะเข้มแข็งและมีอำนาจเหมือนชาติตะวันตก” ในอีกแง่หนึ่ง อินเดียเก่ากล่าวว่า : “โง่บัดซบ! โดยอาศัยการเลียนแบบ มโนคติของคนอื่นจะมาเป็นมโนคติของเราเองไม่ได้เลย ไม่มีอะไรดอก ที่จะเป็นของท่าน นอกจากท่านจะมีมันเองเท่านั้น ลาที่เอาหนักราชสีห์มาคลุมร่างจะกลายเป็น ราชสีห์ขึ้นมาได้ละหรือ?”

ในด้านหนึ่ง อินเดียใหม่กล่าวว่า : “สิ่งที่ชาติตะวันตกทำ ย่อมเป็นสิ่งที่ดีอย่างแน่นอน มิฉะนั้นแล้ว เขาจะเป็นชาติมหาอำนาจได้อย่างไรเล่า?” ในอีกด้านหนึ่ง อินเดียเก่ากล่าวว่า : “แสงฟ้าแลบนั่นสว่างไสวจริง ๆ แต่ก็ชั่วร้ายเท่านั้น ทารกเอ๋ย! มองดูสิ มันกำลังทำให้เจ้าตาตาย ระวังให้ดีนะ!”

๗๐๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

แล้วเราได้เรียนอะไรจากตะวันตกบ้างหรือ? เราไม่จำเป็นต้องพยายามและใช้ตัวเราเพื่อสิ่งที่ดียิ่งขึ้นดอกหรือ? เราสมบูรณ์แล้วหรือ? สังคมของเราไม่มีจุดด่างพร้อย ไม่มีมลทินเลยหรือ? มีมากมายหลายสิ่งที่เราควรจะต้องศึกษา เราจะต้องต่อสู้เพื่อสิ่งใหม่ๆ และที่ดึกดำบรรพ์จนกว่าเราจะตาย การต่อสู้เป็นจุดมุ่งหมายแห่งชีวิตมนุษย์ ศรีรามกฤษณะเคยกล่าวไว้ว่า : “ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ตราบใด ข้าพเจ้าก็ต้องเรียนอยู่ตราบนั้น” ผู้นั้นหรือสังคมนั้นซึ่งไม่มีอะไรที่จะต้องเรียนเลยนั้นย่อมถือว่าตกอยู่ในอุ้งหัตถ์ของมัจจุราชแล้ว ถูกแล้ว เราจะต้องเรียนอีกหลายอย่างจากตะวันตก แต่เราก็จะต้องเกรงกลัวไว้บ้างเหมือนกัน

ชายหนุ่มซึ่งมีความเข้าใจน้อยมากคนหนึ่งเคยตำหนิศาสตร์ต่างๆ ของฮินดูต่อหน้าศรีรามกฤษณะอยู่เสมอ วันหนึ่งเขาได้ยกย่องคัมภีร์ “ภคฺวทคิตฺต” ซึ่งทำให้ศรีรามกฤษณะกล่าวว่า “ข้าพเจ้าคิดว่า นักปราชญ์ชาวยุโรปบางคนก็ยกย่อง คิตฺต และเขาก็ปฏิบัติตามคำสอนใน คิตฺต นั้น”

โอ อินเดีย, นี่นับว่าอันตรายที่น่าสะพรึงกลัวของท่าน มนตร์ขลังแห่งการเลียนแบบตะวันตกกำลังสะกดทุกคนอยู่ เราจะไม่ใช่เหตุผล พินิจัย ความพินิจพิเคราะห์หรือการอ้างถึงศาสตร์ต่างๆ มาตัดสินว่าอะไรดี อะไรชั่วอีกต่อไปแล้ว ไม่ว่ามโนคติหรือกิริยามารยาทใดๆ ที่พวกฝรั่งยกย่องหรือชอบละก็ล้วนดีไปหมดสิ้น สิ่งที่เราฝรั่งไม่ชอบหรือตำหนิติเตียนก็กลายเป็นสิ่งที่เลวไปหมด! นานา! ยังจะมีอะไรที่อาจเป็นข้อพิสูจน์ของคนโง่ที่พอจะจับต้องลูบคลำได้ ยิ่งไปกว่านี้บ้างไหม?

มโนคติแบบตะวันตกเคลื่อนไหวไปทุกหนทุกแห่งอย่างเสรี เพราะฉะนั้นมโนคติแบบตะวันตกจึงนับว่าดี พวกผู้หญิงเลือกสามีเอาเอง เพราะฉะนั้น นั่นจึงนับว่าเป็นความก้าวหน้าขั้นสูงสุด พวกตะวันตกไม่เห็นด้วยกับเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ อาหาร และวิถีการครองชีวิตของเรา เพราะฉะนั้น เครื่องแต่งกายเป็นต้นเหล่านั้นของเราจึงเลวมาก พวกตะวันตกประณามการบูชารูปเคารพว่าเป็นบาป แล้วก็แน่ใจได้ว่าการบูชาเทวรูปเป็นบาปหนักที่สุด ไม่มีอะไรที่จะต้องสงสัยละ!

พวกตะวันตกกล่าวว่า การบูชาพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียว นับว่าเป็นผลแห่งความดีทางด้านจิตใจที่สูงที่สุด เพราะฉะนั้นจึงขอให้เราโยนบรรดาเทพและเทพีทั้งหลายของเราลงแม่น้ำคงคาให้หมด! พวกตะวันตกถือว่าการถือชั้นวรรณะเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ เพราะฉะนั้นเราควรทำให้วรรณะที่แตกต่างกันเหล่านั้นรวมเป็นวรรณะเดียวกันเสีย! พวกตะวันตกกล่าวว่า การแต่งงานตั้ง

การฟื้นฟูลัทธิฮินดู

๗๐๕

แต่ยังเด็กเป็นรากเหง้าแห่งความชั่วทั้งปวง เพราะฉะนั้น การแต่งงานแต่เด็กจึงเป็นสิ่งที่เลวมากจริง ๆ!

ณ ที่นี้ เราได้มาอภิปรายกันว่าจารีตประเพณีเหล่านี้สมควรที่จะยอมรับนับถือต่อไป หรือควรจะถูกปฏิเสธเสีย แต่ถ้าหากเพียงถือเอาการที่พวกตะวันตกไม่เห็นด้วยเป็นมาตรการที่ทำให้เราเร่งเกียจกรียามารยาทและจารีตประเพณีของเราแล้ว ก็นับว่าเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องคัดค้าน

นักเขียนปัจจุบันมีประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับสังคมตะวันตกอยู่บ้าง ความแตกต่างระหว่างเขาซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการประสบการณ์เช่นนี้ได้เคยปรากฏมาว่า มีความแตกต่างกันอย่างกว้างขวางระหว่างสังคมตะวันตกกับสังคมอินเดียในเมื่อพูดถึงวิถีทางและจุดหมายปลายทางดั้งเดิมของแต่ละฝ่าย ลัทธิฮินดูกายใด ๆ ในอินเดียที่เข้าแบบอย่างตะวันตกจะต้องพลาดจุดหมายปลายทางอย่างแน่นอน เราไม่มีความเห็นพ้องกับพวกที่ไม่เคยอยู่ในสังคมตะวันตก ดังนั้นจึงไม่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับกฎข้อบังคับและข้อห้ามต่าง ๆ เกี่ยวกับการสร้างสรรค์กันของชายหญิง ซึ่งมีอยู่ ณ ที่นั่นแม้แต่เล็กน้อย และซึ่งทำหน้าที่คล้ายเป็นผู้พิทักษ์ที่คอยรักษาความบริสุทธิ์ของสตรีตะวันตก และปล่อยบังเหียนให้หญิงชายในสังคมของเราปะปนกันโดยไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์

ในตะวันตกข้าพเจ้าสังเกตดูเหมือนกันว่าพวกเด็ก ๆ ของชาติที่อ่อนแอ ถ้าเกิดในอังกฤษก็ถือว่าตนเป็นชาวอังกฤษ แทนที่จะถือว่าเป็นกรีก โปรตุเกส สเปน ฯลฯ อย่างที่ควรเป็นทั้งหมดยอมย้ายไปหาสิ่งที่แข็งแรง แสงแห่งความรุ่งโรจน์ซึ่งส่องแสงอยู่ในสิ่งที่รุ่งโรจน์อาจตกและสะท้อนมายังตัวเขาเองก็ได้ นั่นคือการฉายแสงเข้าไปในแสงที่ยื้อมาของสิ่งที่ใหญ่ ย่อมเป็นความปรารถนาประการหนึ่งของคนที่อ่อนแอ เมื่อข้าพเจ้าเห็นชาวอินเดียแต่งกายแบบชาวยุโรป ข้าพเจ้าก็อดคิดไม่ได้ว่า บางทีพวกเขาคงรู้สึกอายในสัญชาติของตน และในการที่จะเป็นญาติพี่น้องกับคนใจดี คนจน คนไม่รู้หนังสือ คนที่ถูกเหยียดหยามของอินเดียเป็นแน่! พวกปาร์ซีซึ่งเจริญเติบโตมาด้วยเลือดของฮินดูเป็นเวลาถึง ๑,๔๐๐ ปีแล้ว ย่อมไม่เป็น ชาวพื้นเมือง อีกต่อไป! ก่อนที่จะภาคภูมิใจว่าไม่มีวรรณะ ใครเล่าที่แสวงทำเป็นพราหมณ์และทำตัวให้รุ่งโรจน์มาในการเป็นพราหมณ์ ความประเสริฐที่แท้จริงของพราหมณ์ซึ่งเป็นชนชั้นสูง เป็นวีรบุรุษเก่าแก่ได้ละลายหายเข้าไปในความไม่มีอะไรเลย! อีกประการหนึ่ง บัดนี้ พวกตะวันตกได้สอนพวกเราว่า ชาวอินเดียชั้นต่ำหลายล้านคนที่โง่เขลาที่นุ่งผ้าแค่เอวเท่านั้นหาใช่อารยันไม่! เพราะฉะนั้น คนเหล่านั้นจึงมิใช่ญาติกาญาติโกโหะไรของเราอีกต่อไป!

โอ, อินเดีย! เพียงด้วยอาศัยเสียงตะโกนก้องของผู้ขึ้นนี้ ด้วยการเอาแบบอย่างเลว ๆ

๗๐๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

จากผู้อื่นนี้ ด้วยการต้องอาศัยผู้อื่นนี้ ความอ่อนแอเยี่ยงทาสนี้ ความดูร้ายที่น่าเกลียดชังถ้อย
 สดุดีนี้ ด้วยข้อกำหนดต่าง ๆ เหล่านี้ ท่านจะกะเทาะเปลือกยอดเจดีย์ที่สูงสุดแห่งอารยธรรมและ
 ความยิ่งใหญ่ได้หรือ? โดยอาศัยวิธีแบบชีขลาดตาขาวที่น่าอัปยศของท่าน ท่านจะบรรลุถึง
 เสรีภาพที่คู่ควรเฉพาะแก่คนกล้าและที่เป็นวีรบุรุษได้หรือ? โอ, อินเดีย! จงอย่าลืมนะว่า อุดมคติ
 เกี่ยวกับสตรีภาพของท่านก็คือ นางสีดา นางสาวิตรี นางทมยันตี อย่าลืมนะว่าพระผู้เป็นเจ้าที่ท่าน
 บูชานับว่าเป็นมหาฤาษีเหนือมหาฤาษีทั้งปวง เป็นพระคัมภีร์ผู้สละทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นสามีของ
 พระนางอุม่า อย่าลืมนะว่าการแต่งงานของท่าน ทรัพย์สมบัติของท่าน ชีวิตของท่านมิได้มีไว้เพื่อ
 ความสุขทางอินทรีย์ มิได้มีเพื่อความสนุกสนานตัวของท่าน อย่าลืมนะว่าท่านเกิดมาเพื่อบูชาบวงสรวง
 ต่อหน้าที่บูชา เจ้าแม่กาลิ อย่าลืมนะว่าระเบียบทางสังคมของท่านเป็นเพียงการสะท้อนภาพ
 มารดาสากลที่เป็นอนันตะ อย่าลืมนะว่าชนชั้นต่ำ คนโง่ คนจน คนที่ไม่รู้หนังสือ คนซ่อมรองเท้า
 คนกวาดถนน ล้วนแต่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของท่าน เป็นพี่น้องของท่านทั้งนั้น ท่านผู้กล้าหาญ
 จงมีความกล้า จงมีความภาคภูมิใจว่าท่านเป็นชาวอินเดีย และประกาศอย่างภาคภูมิใจเถิดว่า :
 “ข้าพเจ้าเป็นชาวอินเดีย ชาวอินเดียทุกคนเป็นพี่น้องของข้าพเจ้า” จงพูดเถิดว่า : “ชาวอินเดีย
 ที่โง่เขลา ชาวอินเดียที่ยากจนและที่สิ้นเนื้อประดาตัว ชาวอินเดียที่เป็นพราหมณ์ ชาวอินเดียที่
 เป็นคนชั้นต่ำ ล้วนเป็นพี่น้องของข้าพเจ้าทั้งนั้น” ท่านผู้มีเพียงผ้าที่ขาดกระรุ่งกระริ่งพันกาย ก็
 ควรประกาศอย่างภาคภูมิใจอย่างเต็มปากว่า : “ชาวอินเดียเป็นพี่น้องของข้าพเจ้า ชาวอินเดียเป็น
 ชีวิตจิตใจของข้าพเจ้า บรรดาเทพและเทพียของอินเดียเป็นพระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้า สังคมอิน-
 เดียเป็นตุ๊กตาดินในเวลาที่ข้าพเจ้าเป็นเด็ก เป็นสวนที่น่าอภิรมย์ในตอนที่ยาพเจ้าเป็นหนุ่ม เป็น
 สวรรค์อันศักดิ์สิทธิ์ คือเป็นเมือง ‘พาราณสี’ ในเวลาที่ข้าพเจ้าแก่เฒ่า” พี่น้องทั้งหลายกล่าวว่า :
 “แผ่นดินอินเดียเป็นสวรรค์ที่สูงสุดของข้าพเจ้า ความดีของอินเดียเป็นความดีของข้าพเจ้า” แล้ว
 จงกล่าวซ้ำ ๆ และสวดอ้อนวอนทั้งวันทั้งคืนว่า : “โอ, พระผู้เป็นเจ้าผู้เป็นพระสวามีเจ้าแม่เคารี*
 (Gauri) โอเจ้าแม่แห่งจักรวาล ขอจงปฏิญาณว่าจะให้ความเป็นลูกผู้ชายแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด! โอ
 เจ้าแม่แห่งความเข้มแข็ง ขอจงจัดความอ่อนแอของข้าพเจ้าให้หมดไป และ ขอจงทำข้าพเจ้าให้
 เป็นลูกผู้ชายด้วยเถิด!

* เป็นชื่อหนึ่งแห่งชายาของพระศิวะ

บทที่ ๒๓

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

ก่อนที่บริติชจะพิชิตอินเดียขึ้น มโนภาพเกี่ยวกับความเป็นสมาชิกในระบบการเมืองที่ถาวรซึ่งโอบรัดและเกี่ยวข้องกับพวกเขา ทำให้พวกที่มีความคิดเห็นในทางการเมืองที่ไม่รุนแรงทั้งปวงไม่สู้เป็นที่รู้จักของประชาชนชาวอินเดียทั้งหลายเลย ราชวงศ์เป็นศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองและเป็นจุดรวมแห่งความจงรักภักดีส่วนบุคคลยิ่งกว่าประเทศชาติเสียอีก ผู้ปกครองบ้านเมืองที่เรืองอำนาจ เช่น พระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าสมุทราชูปถัมภ์ และพระเจ้าหรรษะ ได้ทรงประสบผลสำเร็จในการนำเอาชนพหุทวีปส่วนใหญ่มาไว้ในอำนาจของพระองค์ได้ แต่พอถึงสมัยของคัสตัสสุดท้ายของราชวงศ์สวรรคตแล้ว จักรวรรดิก็พลอยถึงซึ่งอวสานไปด้วย ต้องขอขอบพระทัยในพระปรีชาญาณอันล้ำลึกของพระเจ้าอัครบาร์ (พ.ศ. ๒๐๘๕-๒๑๔๘) ที่ได้ทรงสร้างระเบียบในการบริหารบ้านเมืองที่ใช้กันได้อย่างยืนให้แก่จักรวรรดิโมกุลได้ดียิ่งกว่าจักรพรรดิองค์ใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ความแตกร้างในภายใน และการที่เปอร์เซียกับอัฟกานิสถานบุกรุกได้เป็นสาเหตุทำให้จักรวรรดิแตกกระจายกระจัดกระจายออกไปเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อย หลังจากที่ยุทธจักรของพระเจ้าชาห์ญฮัน (พ.ศ. ๒๑๖๒-๒๒๕๐) ได้สวรรคตแล้ว พวกมราธา (Marāthas) ได้ให้สัญญาว่าจะสร้างอาณาจักรฮินดูขึ้นมาใหม่อยู่ชั่วระยะหนึ่ง แต่ก็อีกนั่นแหละ การปกครองของพวกมราธาไม่สามารถทำให้อาณาจักรฮินดูทั้งปวงรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรอบ ๆ มาตรฐานของตนได้คงปล่อยให้มิชชั่นให้อยู่ในปริมปราประเพณีทางศาสนาที่สำคัญ ๆ ของอินเดียอยู่ตลอดไป

โฉมหน้าใหม่ของอินเดียได้เปิดจากชั้นเมื่อกองทัพและการทูตของบริติชสามารถทำให้ชนพหุทวีป (อินเดีย) ทั้งประเทศตกมาอยู่ภายใต้อำนาจอันยิ่งใหญ่ของตนได้เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ พวกบริติชไม่เพียงสร้างสันติภาพและเอกภาพให้แก่อินเดียเท่านั้น แต่ทว่ายังได้สร้างกลไกในการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพให้อีกด้วย เส้นโลหิตของชาติใหม่ค่อย ๆ แข็งขึ้น เพราะการนำเอาการพิมพ์และการหนังสือพิมพ์ ทางรถไฟ และระบบไปรษณีย์โทรเลขเข้ามาใช้ และเพราะเหตุที่การเศรษฐกิจของอินเดียทั้งปวงที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองใหญ่ ๆ ที่ทันสมัยได้เจริญเติบโต มีสินค้ามากพอที่จะบรรทุกเรือเดินทะเลส่งไปขายต่างประเทศได้

ระเบียบทางด้านการเมืองและการเศรษฐกิจใหม่ ๆ ได้เป็นที่สนอกสนใจของชาวอินเดียผู้มีความสามารถและมีความกระตือรือร้นที่จะทำให้อาณัติของตนดีขึ้น และทำให้ตนมีความ

มั่งคั่งยิ่งขึ้นโดยการเข้าไปรับราชการอยู่กับพวกบริติช ทำให้เกิดมีชนชั้นใหม่ขึ้นมาทำหน้าที่เป็น
คนกลางระหว่างผู้ปกครองบ้านเมืองหรือพ่อค้าที่เป็นชาวต่างประเทศกับประชาชนส่วนใหญ่
ชาวอินเดียที่เป็นเสมียนและผู้มีหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งได้ใช้ความรู้ภาษาอังกฤษของตนเป็นกุญแจไขไป
สู่ความก้าวหน้านั้นก็ได้รับตำแหน่งในวงราชการบ้านเมือง นักกฎหมายชาวอินเดียก็ได้เข้าไปทำ
หน้าที่เป็นทนายอยู่ในโรงศาลที่ดำเนินตามแบบบริติช นักธุรกิจชาวอินเดียก็ทำงานเกี่ยวข้องกับ
ห้างร้านของชาวต่างประเทศ และครูชาวอินเดียก็ได้ปลูกฝังภาษาและวัฒนธรรมของผู้พิชิตตนให้
แก่เพื่อนร่วมชาติ ชนชั้นกลางที่กำลังเจริญรุ่งเรืองขึ้นมานี้ได้แสดงความจงรักภักดีต่อบริติชซึ่ง
ทำให้พวกผู้ดีเก่าที่เป็นพวกมุสลิมและฮินดูโกรธเป็นฟืนเป็นไฟทีเดียว การปราบปรามพวกฮินดู
เพราะเหตุที่ขัดขืนคำสั่งและก่อการกบฏขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๔๐๑ มีแต่จะยืนยันถึงฐานะที่มั่ง
คั่งของพวกผู้ดีใหม่ ๆ เหล่านั้น

แต่การศึกษาแบบอังกฤษซึ่งได้อำนวยให้แก่ผู้ที่มีความตั้งใจที่จะให้ความร่วมมือแก่
พวกบริติชในอินเดียเป็นจำนวนมากนั้น ในที่สุดก็พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นการทำลายจักรวรรดิของตน
เอง เพราะประการหนึ่ง บรรดาสมาชิกของชนชั้นกลางใหม่ไม่ว่าจะจากภาคใต้หรือภาคเหนือ
จากแคว้นเบงกอล หรือแคว้นมหาราษฏร์ก็ตาม อาจติดต่อกันเองได้โดยอาศัยภาษาที่ใช้ร่วมกัน
เป็นสื่อกลาง สิ่งที่น่าจะสำคัญพอ ๆ กันก็คือ การที่พวกเขาอ่านหนังสือคลาสสิกของอังกฤษ
ได้ทำให้เกิดอุดมคติแบบตะวันตกเกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรม เสรีภาพและการรักบ้านเมืองขึ้นใน
ใจของพวกเขา เมื่อพวกเขามีจำนวนทวีมากยิ่งขึ้น พวกเขา ก็เห็นว่าการรับราชการที่มี
ตำแหน่งดี ๆ นั้นมีน้อยมาก เพราะตำแหน่งที่ดีที่สุดนั้น เขาสงวนไว้สำหรับชาวยุโรปโดยเฉพาะ
ความผิดหวังทางด้านการเศรษฐกิจได้ทำให้ความแตกแยกทางด้านเชื้อชาติทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น
เพราะ คำสั่ง ปี พ.ศ. ๒๔๐๐ ได้ทำให้บริติชมีความคลางแคลงใจในความจงรักภักดีของชาวอิน-
เดียมาก ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ คำสอนเกี่ยวกับลัทธิดาร์วินทางด้านสังคม (ซึ่งกล่าวว่า
สัตว์ทุกชนิดในโลกเกิดมาแต่พันธุ์เดียวกัน) และลัทธิจักรวรรดินิยมแบบชอปรุกรานได้รวมกันก่อ
ให้พวกผิวขาวมีความรู้สึกว่าเป็นพวกที่สูงส่งกว่าพวกที่มีผิวสีที่อยูภายใต้ปกครองมากยิ่งขึ้น
ชาวบริติชในอินเดียซึ่งไม่รับรู้ต่อด้อยค่าที่แสดงในสภาเพื่อก่อให้เกิดมีความเห็นอกเห็นใจกัน
และพระบรมราชโองการสมานไมตรีของพระบรมราชินีนาถวิกตอเรีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ มีความ
เห็นว่าการที่จะยอมให้ชาวอินเดียมีอำนาจควบคุมธุรกิจของตนเองมากเกินไปนั้นมีเหตุผลน้อยมาก

ในเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่นานเลย ก่อนที่มโนคติที่เป็นเชื้อลัทธิชาตินิยมที่เกิดจาก
การที่พวกเขาอ่านหนังสือของพวกตะวันตกจะได้เริ่มหยั่งรากลงในจิตใจของชาวอินเดียผู้มีสติปัญญา

และมีความขมกัซม้นในการทำงาน เอ. โอ. ฮิวม์ (A. O. Hume) ชาวสกอตผู้มีความเห็นอกเห็นใจต่อการจรรโลงใจของชาวอินเดียเหล่านั้นได้ทำให้สภาองเกรสแห่งชาติของอินเดียได้มีโอกาสประชุมกันได้เป็นครั้งแรก (พ.ศ. ๒๔๒๔) ทั้งนี้ก็โดยตั้งใจจะทำให้เป็นจุดที่ประชุมสำหรับ ได้เถียงกันในเรื่องการปฏิรูปทางการเมืองและโครงการที่เกิดจากความรู้สึกรักชาติ จากการเริ่มต้นนี้ ในฐานะที่เป็นวาล์วที่ปลอดภัยซึ่งโดยอาศัยวาล์วนี้ ชนชั้นสูงก็สามารถออกอากาศแสดงความเสียใจของตนได้นั้น ทำให้สภาองเกรสเปลี่ยนรูปตนเองเป็นองค์การชาตินิยมแห่งอินเดียทั้งปวงไป

ผู้ที่มีหัวไม่รุนแรงทางการเมือง ซึ่งเป็นบุคคลพวกแรกที่ก้าวออกมาข้างหน้าในฐานะเป็นผู้นำขบวนการชาตินิยมได้มีส่วนร่วมับชาวอังกฤษที่มีหัวเสรีนิยม ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำและปลุกใจพวกเขาเป็นอย่างมาก พวกเขาเชื่อในลักษณะภาพที่มีชีวิตแห่งการปกครองแบบบริติชและในการที่อินเดียค่อย ๆ วัฒนาการไปสู่ความรุ่งโรจน์และการปกครองตนเองภายใต้การปกครองของอังกฤษ พวกเขาเสียใจต่อความล้มเหลวของสังคมอินเดีย และได้ทำงานเพื่อปฏิรูปความชั่วร้ายที่สำคัญ ๆ ของสังคมอินเดีย ความยากจนของประชาชนทำให้พวกเขาต้องตกต่ำ ดังนั้นเขาจึงยุ่งอยู่กับโครงการเพื่อทำให้การเศรษฐกิจของอินเดียดีขึ้น แม้ว่าพวกเขาจะมีบุคคลที่ไร้ศาสนาแต่พวกเขาก็เห็นด้วยกับการที่แยกศาสนาออกจากการปกครอง และคงรักษาทัศนะทางการเมืองแบบฆราวาสซึ่งตรงกันข้ามกับทัศนะทางศาสนาของพวกที่มีหัวรุนแรง ซึ่งต่อมาได้เป็นผู้ท้าทายภาวะของผู้นำของพวกเขาอย่างมากทีเดียว

ชาวอินเดียผู้มีหัวไม่รุนแรง เมื่อกลายเป็นผู้ที่ “มีรสนิยม ความเห็น ศีลธรรม และสติปัญญาแบบชาวอังกฤษ” ดังที่มะคอเลย์ได้เสนอแนะไว้แล้ว ก็ได้รับประโยชน์บางอย่าง แต่พร้อมกันนั้นก็เสี่ยงในด้านการแนะนำขบวนการชาตินิยมอยู่เหมือนกัน การที่พวกเขาคุ้นกับวัฒนธรรมบริติชทำให้พวกเขาสามารถร้องเรียนต่อผู้ที่ปกครองพวกเขาให้ระลึกถึงตัวเองบ้าง โดยพวกเขาได้เรียกร้องสิทธิและเสรีภาพอย่างเดียวกับที่พวกบริติชทุกคนได้รับ ความรู้ในเรื่องการที่การปกครองแบบประชาธิปไตยค่อยเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาในประวัติศาสตร์อังกฤษนั้นทำให้พวกเขามีกระสุนที่มีประโยชน์ และพวกเขาได้หวนกลับมาพูดถึงเรื่องที่รัฐสภาและสมเด็จพระบรมราชินีนาถวิกตอเรีย ได้ทรงให้คำรับรองว่าจะเปิดโอกาสให้ชาวอินเดียได้แข่งขันกับชาวยุโรปอย่างเสรี เพื่อเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในการเข้ารับราชการในอินเดีย

แต่เมื่อพูดถึงความสัมพันธ์กับฝ่ายตรงข้ามซึ่งเป็นพวกที่มีหัวรุนแรงแล้ว สถานะของพวกที่มีหัวไม่รุนแรงก็มีพันธะอยู่กับการที่จะต้องเป็นอะไรบางอย่างที่สันคลอนเพราะเหตุผลหลายประการด้วยกัน การที่พวกเขามีศรัทธาต่อบริติชอย่างจริงจังทำให้พวกเขาต้องอึดอัดในเมื่อ

ลัมปทานบางอย่างที่พวกเขาขอไปได้ถูกปฏิเสธหรือถูกประวิงเวลา นอกจากนั้น ยิ่งพวกเขามีความคิดแบบอังกฤษมากเพียงใด พวกเขาก็เท่ากับแยกตัวเองออกจากความสนับสนุนของประชาชนส่วนใหญ่คือพวกที่ไม่รู้หนังสือ พวกที่ยากจน พวกชาวไร่ชาวนาที่เป็นฮินดูและมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนาмаกเพียงนั้น

ในแง่หนึ่ง พวกที่มีหัวไม่รุนแรงได้ทำให้บริการของบุคคลเป็นอิสระ มีแนวโน้มไปตามความต้องการของพวกชาวไร่ชาวนา พวกนี้ซึ่งไม่มีความตั้งใจจะโจมตีการปกครองของบริติชเพื่อการปฏิรูปทางการเมืองและทางสังคมที่บริติชนำเข้มานั้น ได้ทุ่มความสนใจไปยังความไม่เสมอภาคอย่างเห็นได้ชัดระหว่างความมั่งคั่งของบริเตน กับความยากจนของอินเดีย ทาทาภาอินโอโรจิ (Dādābhai Naoroji) ซึ่งเป็นนักธุรกิจชาวอินเดียที่อยู่ในกรุงลอนดอนได้ตำหนิชะตาของอินเดียว่าอยู่ที่การปกครองของชาวต่างด้าว และในการทำเช่นนั้น นับว่าเป็นที่สงรองจากพวกนักทฤษฎีสังคมอังกฤษ ผู้นำชาวเบงกอลชื่อ **สุเรนทรนาถ พะเนอรัจี** (Surendranāth Banerjea) ได้ยอมรับบทยืนของทาทาภาอิน แต่ **เอ็ม. จี. รานะเด** (M. G. Ranade) แสงหาวิธีแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ด้วยการทำอินเดียให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว โดยรัฐบาลเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์ ศิษย์ของรานะเด ชื่อ **จี. เค. โคขะเล** (G. K. Gokhale) ได้ทิ้งการสร้างทฤษฎีให้แก่คนอื่น ส่วนตัวเองหันความพยายามไปในทางลดภาระคือการเสียภาษีอากรที่ประชาชนชาวอินเดียต้องแบกอยู่ให้เหลือน้อยลง

บุคคลทั้งสี่เหล่านี้ บางทีจะเป็นผู้นำที่มีหัวไม่รุนแรงที่นับว่ามีชื่อเสียงเด่นที่สุดในตอนเริ่มต้นทศวรรษแห่งขบวนการชาตินิยม นับว่ามีความสำคัญที่ว่าบุคคลเหล่านี้มีนิสัยเป็นแบบบัณฑิต และใช้ชีวิตในตอนแรกๆ ด้วยการดำเนินอาชีพเป็นครูในวิทยาลัยที่สอนวิชาการศึกษาแบบอังกฤษให้แก่นักเรียนชาวอินเดีย แต่ละคนมีความรู้ในด้านภาษาอังกฤษอย่างไม่มีที่ติเลย และสามารถพูดได้กับชาวอังกฤษได้อย่างสบาย ในสี่ท่านนี้ สามท่านคือ ท่านนาโอโรจิ ท่านพะเนอรัจี และท่านโคขะเล ได้เดินทางเที่ยวกล่าวสุนทรพจน์ทั่วบริเตนใหญ่ เพื่อทำให้ผู้ที่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งที่เป็นชาวบริติชประทับใจในเรื่องความสำคัญแห่งการที่อินเดียจะได้ปกครองตนเอง ทั้งสามท่านนี้ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานสภาคองเกรส และทั้งสี่ท่านนี้ต่างก็คร่ำเคร่งอยู่กับงานของตนเป็นอย่างมาก

แม้ว่าพวกผู้นำที่มีหัวรุนแรงจะสามารถรวบรวมเสียงสนับสนุนได้มากกว่า เพราะการใช้สัญลักษณ์และปรัมปราประเพณีแบบฮินดูเป็นเครื่องมือเรียกร้องความสนใจจากประชาชนก็ตาม แต่ก็เป็นที่น่าสงสัยว่า พวกเขาจะประสบผลสำเร็จในการทำให้อินเดียได้รับอิสรภาพโดยไม่ต้อง

ลัทธิชาตินิยมฝรั่งเศสในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๑๑

ใช้ความอดทน ความพยายามในทางการทูตให้ยิ่งกว่าที่พวกไม่นิยมความรุนแรงใช้มาแล้ว ความตั้งใจที่นับว่าสำคัญยิ่งของพวกหัวรุนแรงเพื่อร่วมมือกับบริติชทำการปฏิรูปในด้านการบริหารนั้น ได้ทำให้ขบวนการชาตินิยมพ้นจาก “การออกนอกกลุ่มนอกทาง” ไปสู่การใช้ความรุนแรงโดยไม่มี ความรับผิดชอบใด ๆ ซึ่งรังแต่จะนำไปสู่การตอบโต้อย่างรุนแรงและการหมดประตุสูในด้านการ เมือง ที่พวกเขาทำให้ประเทศชาติประสบผลสำเร็จในการปกครองตนเองได้นั้น อนุชนรุ่นต่อ มาได้ล้มเสียเกือบหมดแล้ว แต่การอุทิศอันเดียวอิสระให้แก่การปกครองแบบประชาธิปไตยที่มี รัฐสภา การพัฒนาทางด้านการเศรษฐกิจและความก้าวหน้าในทางสังคมก็ยังคงยืนหยัดอยู่ใน ฐานะเป็นหลักฐานไปสำหรับปรีชาญาณที่มีสายตาไกลของตน

ทาทาภาอิ นาโอโรจิ : สถาปนิกแห่งลัทธิชาตินิยมอินเดีย

ดูเหมือนว่าลัทธิชาตินิยมอินเดียได้รุ่งเรืองขึ้นมาจากเงื่อนไขต่าง ๆ ที่การปกครองของ บริติชได้ก่อให้เกิดขึ้นอย่างเลี่ยงไม่พ้น แต่ถ้าปราศจากความพยายามอย่างแข็งขันของผู้นำชาติที่ มีศรัทธาอย่างแรงกล้าเสียแล้ว ก็เป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดมีลัทธิชาตินิยมขึ้นมา ท่านทาทาภาอิ นา- โอโรจิ ซึ่งเป็นบุคคลแรกในสายนี้ ได้วางโครงการและพื้นฐานสำหรับการที่อินเดียจะปกครองตน เองไว้

สถาปนิกแห่งลัทธิชาตินิยมอินเดียผู้นี้ได้เป็นฮินดูหรือมุสลิม แต่ทว่าเป็นผู้ที่สืบเชื้อ สายมาจากผู้ที่นับถือลัทธิโซโรอัสเตอร์ ซึ่งหนีออกจากเปอร์เซียมาตั้งแต่คราวที่พวกมุสลิม พิชิตเปอร์เซีย พวกที่นับถือลัทธิโซโรอัสเตอร์ซึ่งมาตั้งหลักแหล่งอยู่ตามชายฝั่งทะเลด้านทิศ ตะวันตกของอินเดียในฐานะผู้ลี้ภัยได้เป็นที่รู้จักกันในนามว่าพวก **ปาร์ซี** (มาจากคำว่าเปอร์เซีย) เมื่อบริติชเข้ามาค้าขาย ก็ปรากฏว่าพวกนี้เป็นพวกแรกที่มีความกระหายที่จะประกอบธุรกิจ เพราะพวกเขาไม่มีพันธะในเรื่องวรรณะ หรือมีความลำเอียงต่อการติดอกเบียดจากเงินกู้ และใน ฐานะที่เป็นชนกลุ่มน้อย การที่พวกเขาจะค้าขายกับชาวยุโรปย่อมได้กำไรมากกว่าที่จะขาดทุน ผลลัพธ์ที่ได้จากการติดต่อค้าขายกับชาวยุโรปก็คือพวกปาร์ซีเป็นประชาคมที่มีหัวโน้มเอียงไป ทางตะวันตกมากที่สุด และเป็นประชาคมเดียวที่มั่งคั่งที่สุดในอินเดีย

ท่านทาทาภาอิ นาโอโรจิ เกิดที่บอมเบย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๔ เป็นบุตรพระในศาสนา โซโรอัสเตอร์ ชื่อสกุลของท่านคือ **ดอร์ดิ** (Dordi) นั้นมีใช้กันน้อยมาก แต่ความหมายเดิมของคำนี้ (คือเชือกเกลียวทำด้วยเปลือกมะพร้าว) มีสัญลักษณ์สำคัญสำหรับท่านทาทาภาอิ ซึ่งเป็นผู้ถ้า หากได้ตัดสินใจลงไปแล้วจะไม่วันเปลี่ยนแปลงความตั้งใจเลย ครั้งหนึ่งท่านนาโอโรจิได้กล่าวว่า

“ท่านอาจเผา ‘ดอร์ดี’ ได้ แต่ท่านไม่อาจคลายเกลียวมันได้เลย ข้าพเจ้าก็เช่นเดียวกัน เมื่อข้าพเจ้าได้ตัดสินใจแล้วก็ไม่มีอะไรที่จะเปลี่ยนความตั้งใจของข้าพเจ้าได้”

ความยึดมั่นในวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นับว่าเป็นลักษณะที่สำคัญของท่านนาโอโรจิ เมื่อศึกษาอยู่ที่สถาบันเอลฟินสโตน (Elphinstone Institute) ซึ่งเป็นวิทยาลัยชั้นนำของบอมเบย์ ท่านได้ทำตัวให้เด่นมากจนกระทั่งได้เป็นศาสตราจารย์ในวิชาคณิตศาสตร์เมื่ออายุได้เพียง ๒๗ ปีเท่านั้น นับว่าเป็นชาวอินเดียคนแรกที่ได้รับตำแหน่งในด้านวิชาการสูงถึงขนาดนั้น เมื่ออายุได้ ๓๐ ปี ท่านก็จากอังกฤษไปถือหุ้नอยู่ในบริษัทอินเดียแห่งแรกที่ประกอบธุรกิจอยู่ในอังกฤษ จุดมุ่งหมายที่ท่านโยกย้ายไปอยู่ที่กรุงลอนดอนซึ่งเป็นหัวใจของจักรวรรดิอย่างเป็นทางการนั้น มิใช่เพื่อหวังว่าจะได้รุ่มรวยขึ้นมาเลย แต่เพื่อทำให้ท่านสามารถร้องเรียนต่อประชาชนชาวบริติชเพื่อให้เขาใจปัญหาของอินเดียโดยตรงได้ดียิ่งขึ้น เพราะในระยะเวลา ๕๐ ปี ท่านทาทาภาอิ ได้ไปกล่าวสุนทรพจน์ในเรื่องเกี่ยวกับอินเดียที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษให้สมาคมนักปราชญ์ต่าง ๆ มากมายหลายแห่งฟัง ได้เสนอบันทึกและยื่นฎีกาต่อข้าราชการอังกฤษที่ทำงานเกี่ยวข้องกับอินเดีย และทำให้ทั้งเอกชนและมหาชนต้องร้อนอกร้อนใจ ทั้งหมดนี้ก็เพื่อสาเหตุเดียวกัน คือ ชาวอินเดียควรได้รับสิทธิและเอกสิทธิ์เสมอด้วยผู้ที่อยู่ในบังคับอังกฤษอื่น ๆ ทั้งปวง

ด้วยอาศัยทฤษฎีที่ขึ้นชื่อลือชาของท่านเรื่อง “การระบาย” ความมั่งคั่งของอินเดียไปให้บริเตนนั้น ท่านทาทาภาอิ นาโอโรจิ ได้ทำให้ระดับเรื่องลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจของอินเดียสูงขึ้น แต่ในเรื่องการประณามค่าสินไหยของรัฐบาลต่างด้าวที่มาปกครองประเทศของท่านอย่างขมขื่นนั้น ท่านไม่เคยสนับสนุนให้แก่ปัญหาด้วยวิธีที่รุนแรงเลย การที่ท่านมีความจงรักภักดีต่อระบบการปกครองแบบรัฐสภา ทำให้ท่านได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนบริติชในนามของพวกเสรีนิยมเป็นรางวัลตอบแทนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ท่านทาทาภาอิในฐานะที่เป็นชาวอินเดียคนแรกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบริติชได้ทำหน้าที่รับใช้จังหวัดที่เลือกท่านเข้าไป และเพื่อรักษาผลประโยชน์ของอินเดียเป็นเวลารวม ๓ ปี ท่านได้ประสบผลสำเร็จในความพยายามที่จะให้กรรมวิธีการสภาผู้แทนราษฎรได้วิจัยเรื่องการบริหารการคลังของอินเดียที่อยู่ในความปกครองของบริติช

ท่านทาทาภาอิ ได้สลับจากการอยู่ในอังกฤษด้วยการเดินทางไปเยี่ยมอินเดียบ่อย ๆ ในพ.ศ. ๒๔๑๖-๑๗ ท่านได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้ารัฐมนตรีปกครองรัฐบาโรดา (Baroda) ของอินเดีย เพื่อป้องกันไม่ให้อังกฤษครอบงำ (เป็นการลงโทษตามปกติสำหรับปกครองผิดพลาดในรัฐเจ้าครองนครทั้งหลาย) ท่านมีส่วนที่เด่นมากในการประชุมสภาองเกรสแห่งชาติ

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๑๓

อินเดียสมัยแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ และได้รับเลือกเป็นประธานสภาถึง ๓ ครั้ง คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘, ๒๔๓๖ และ ๒๔๔๙ พวกผู้นำชาตินิยมรุ่นหลังๆ มักไปขอคำแนะนำจากท่านเสมอ โดยเฉพาะมหาตมา คานธีเคารพท่านมาก ท่านถึงแก่กรรมที่เมืองบอมเบย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ แม้ทุกวันนี้ท่านก็ยังได้รับการขนานนามด้วยคำที่เต็มไปด้วยความเคารพว่า “มหาตมาของอินเดีย”

ทาทาภาอิ นาโอโรจิ

เหตุผลสนับสนุนและเหตุผลค้านการปกครองของบริติช

ในการอภิปรายที่เกิดขึ้นภายหลังการแสดงปฏิกิริยาเรื่องประเทศอินเดียให้สมาคมผู้คงแก่เรียนในกรุงลอนดอนฟังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ นั้น ทาทาภาอิได้จบเรื่องความเจริญก้าวหน้าและความไม่ก้าวหน้าแห่งการปกครองอินเดียของบริติชลงแบบกลอนสด ท่านแสดงให้เห็นทั้งความยุติธรรมของท่านในการยอมรับในเรื่องสิ่งที่ดีงามทั้งหลายที่บริติชได้กระทำไป และการวิพากษ์วิจารณ์แบบยืงกรานถึงการที่บริติชต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อปราบปรามอินเดีย

(จากเรื่อง บทความ ปาฐกถา สุนทรพจน์ และข้อเขียน... ของท่านทาทาภาอิ นาโอโรจิ, หน้า ๑๓๑-๑๓๖)

บัญชีรายรับ-ในเรื่องมนุษยธรรม : การเลิกประเพณีสุตตี (Suttee) และการฆ่าทารก

การทำลายล้างพวกปล้น หัวขโมย พวกปีนทะรี (คือพวกผู้ร้ายที่มีอาวุธ พวกฆาตกรตามทางหลวง พวกโจรปล้น) และพวกที่ขบทำลายความสงบสุขของสังคมอินเดีย พวกอื่นๆ ในทำนองนั้น

การยอมให้หญิงม่ายอื่นดูแต่งงานใหม่ และการช่วยบรรเทาทุกข์ในเวลาเกิดทุกข์พิภพภัย

งานที่น่าสรรเสริญทั้งปวงนี้ ชาติต่างๆ อาจรู้สึกภาคภูมิใจแต่ก็ยังมิได้ตกไปถึงมือประชาชนส่วนใหญ่ในประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติเลย

ในเรื่องอารยธรรม : การศึกษา ทั้งเพศชายและเพศหญิง แม้ว่าจะยังมีอคติอยู่บ้าง แต่ผลดีเท่าที่ได้รับก็ประมาณมิได้ และค่อยๆ ทำลายการเชื่อถือโชคลาง ความชั่วในด้านศีลธรรม และสังคมให้หมดไป การกลับทำให้วรรณคดีที่ประเสริฐของอินเดียเองมีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้โดยมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยอาศัยความรู้ทางตะวันตกเข้าช่วย

สิ่งที่น่าเสียดายก็คือว่า งานที่ประเสริฐนี้ได้ทำกันน้อยมากกว่าที่ควรเป็น แต่อินเดียก็ยังต้องรู้สึกขอบคุณและขอบคุณอย่างลึกซึ้ง

ในเรื่องการเมือง : สันติภาพและระเบียบ เสรีภาพในการพูด และเสรีภาพในการพิมพ์ ความรู้และความจริงใจทางการเมืองที่สูงยิ่งขึ้น การปรับปรุงแก้ไขการปกครองในแคว้นต่าง ๆ ให้ดีขึ้น สวัสดิภาพแห่งชีวิตและทรัพย์สินสมบัติ การพ้นจากการถูกกดขี่ที่เนื่องมาจากความเอาแต่ใจ และความโลภของผู้ปกครองบ้านเมืองที่ทรงอำนาจ และการพ้นจากความพินาศฉิบหายที่เนื่องมาจากสงคราม ความยุติธรรมที่เสมอภาคในระหว่างมนุษย์ด้วยกัน (เพราะบางทีก็ขาดความยุติธรรมเพราะมีความลำเอียงเข้าข้างชาวยุโรป) บริการของนักบริหารที่มีการศึกษาสูงที่ได้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในเรื่องวัตถุ : เงินกู้เพื่อนำมาทำทางรถไฟและก๊ารชลประทาน (ข้าพเจ้าได้เคยถูกกล่าวหาว่าไม่รู้เรื่องนี้ แต่ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่าเรื่องนี้เป็นผลประโยชน์ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ท่านได้อำนวยให้แก่อินเดีย เพราะเป็นปัจจัยทำให้เราสามารถผลิตได้มากกว่าที่เคยผลิตมาก่อน แม้จะยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการตามปกติของอินเดียทั้งประเทศก็ตาม และข้าพเจ้าก็ได้เคยพูดถึงเรื่องนี้ในปาฐกถาของข้าพเจ้าแล้ว) ข้าพเจ้าไม่สามารถบอกให้แน่นอนลงไปได้ว่าเงินที่เอามาลงทุนในด้านการชลประทานนั้นมีจำนวนมากน้อยเท่าใด แต่ข้าพเจ้าคิดว่าประมาณ ๑๐ ล้านปอนด์ เมื่อรวมทั้งสิ้นก็ตกถึง ๑๑๐ ล้านปอนด์ การพัฒนาผลิตผลที่มีค่าสองสามอย่าง เช่น คราม ชา กาแฟ ฯลฯ สินค้าออกที่ทวีมากขึ้น การโทรเลข

เรื่องทั่ว ๆ ไป : การค่อย ๆ มีความปรารถนาที่จะปฏิบัติต่ออินเดียอย่างเสมอภาคกันยิ่งขึ้น และดังที่อินเดียก็เชื่อว่าเป็นเช่นนั้น ความปรารถนาดี

ไม่มีชาติใดในโลกจะมีโอกาสได้รับผลสำเร็จในงานที่ประเสริฐเช่นนี้ ข้าพเจ้าหวังว่า ในเรื่องราวที่ข้าพเจ้าเล่ามานี้ ไม่มีความอยุติธรรมใด ๆ เลย และถ้าหากข้าพเจ้าจะเลยหัวข้อใด ๆ ที่ใคร ๆ อาจคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญแล้ว ข้าพเจ้าก็มีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่จะใส่เรื่องนั้นเข้าไปด้วย ข้าพเจ้าและเพื่อนร่วมชาติของข้าพเจ้าพอใจในสิ่งที่อังกฤษได้ทำให้แก่อินเดีย และข้าพเจ้าทราบโดยนัยมืออังกฤษเท่านั้นที่อาจทำให้อินเดียกลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่ได้ นี่ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ

บัญชีรายจ่าย-ในเรื่องมนุษยธรรม : ไม่มีอะไรเลย เพราะฉะนั้นในหัวข้อนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างนับว่าเป็นความกรุณาของท่าน

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๑๕

ในเรื่องอารยธรรม : ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ได้มีอยู่ประการหนึ่งที่ไม่ได้ทำมากเท่าที่ควรจะทำ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ถือว่าเป็นหนี้สินใดๆ มีอยู่มากมายหลายอย่างที่ทำได้ทำไปแล้ว หรือข้าพเจ้าไม่ควรจะยินยอม ณ ที่นี้ในเย็นวันนี้เลย

ในเรื่องการเมือง : ช่องโหว่ในการแก้ตัวซ้ำๆ ซากๆ ในการที่จะให้ส่วนแบ่งในการปกครองบ้านเมืองชั้นสูงๆ อย่างยุติธรรม และมีเหตุผลแก่ชาวพื้นเมืองซึ่งทำให้ชาวพื้นเมืองด้วยกันไม่ค่อยจะเชื่อคำพูดของบริติชจะเป็นจริงเป็นจังอะไรเลย ความจริงใจทางการเมือง และการอ้างทางกฎหมายว่ามีเรื่องที่มีเหตุผลในด้านนิติบัญญัติและในการเก็บภาษีและการชำระภาษีได้ผลน้อยมาก ดังนั้น ก็เท่ากับปฏิบัติต่อชาวอินเดียเหมือนกับมิได้เป็นบุคคลในบังคับบริติช ซึ่งควรจะเป็นผู้ที่มีสิทธิที่มนุษย์ทุกคนต้องมี

ตรงนี้ ข้าพเจ้าหยุดชั่วขณะหนึ่ง เพื่อกล่าวคำคำนึง เพราะเพื่อนของข้าพเจ้า มร. ไฮด์คลาด (Hyde Clarke) เข้าใจผิด คิดว่าข้าพเจ้าปรารถนาให้เปลี่ยนมือการปกครองอินเดียมาให้แก่ชาวพื้นเมืองในทันที ข้าพเจ้าเชื่อว่า ความวิบัติคงไม่ตกแก่อินเดียมากเท่าแก่อังกฤษ ถ้าหากอังกฤษจะจากไปและทิ้งอินเดียปล่อยให้อินเดียปกครองตนเองตามลำพัง

ดังนั้น ข้อความข้างบนนั้นจึงมิได้คำนึงถึงความรู้สึกและทัศนะของชาวเมืองเลย ความชั่วทางด้านศีลธรรมที่นับว่าสำคัญมากเกี่ยวกับการระบายปัญญา และการบริหารทางภาคปฏิบัติและความเป็นรัฐบุรุษ โดยมีได้ทั้งให้ใครเป็นผู้นำอนุชนรุ่นต่อๆ มา (ตรงนี้ก็เช่นกัน มีผู้เข้าใจข้าพเจ้าผิด ข้าพเจ้ามิได้คร่ำครวญให้ชาวอังกฤษกลับไปบ้านเมืองของตน แต่ทว่าร้องเรียนในเรื่องที่อังกฤษได้เอาการบริหารบ้านเมืองไปไว้ในกำมือของตนเสียอย่างสิ้นเชิง จึงไม่มีชาวพื้นเมืองคนใดได้รับการเลี้ยงดูและสั่งสอนให้มีความรับผิดชอบและรู้จักหน้าที่ในวงราชการ ดังนั้น ในพวกเราจึงไม่มีใครที่จะแนะนำเราในฐานะผู้มีอาวุโส และสอนเราในเรื่องหน้าที่ ในฐานะที่เราเป็นพลเมืองและเป็นผู้ที่มีศีลธรรมเลย มารดาเลี้ยงหรือนางพยาบาลไม่เคยแทนตำแหน่งมารดาที่แท้จริงได้เลย และดังนั้น ชาวพื้นเมืองก็ต้องตามผู้นำของตนเองเป็นธรรมดา นอกจากว่าท่านจะพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความกรุณา มีเมตตา และเอาอกเอาใจมากกว่าท่านนั้น จงจงใจผู้นำเหล่านี้มาเป็นฝ่ายท่านซี) ความวางเฉยต่ออินเดีย แม้กระทั่งความวางเฉยต่อชาวอินเดียส่วนใหญ่ที่มีอาชีพแบบอินเดีย และผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยเบี้ยบำนาญของอินเดีย ความวางเฉยที่น่าตำหนิต่อประชาชนส่วนใหญ่ โรงพิมพ์สาธารณะ และรัฐสภาของประเทศนี้เพื่อผลประโยชน์ของอินเดีย เพราะฉะนั้น คณะกรรมการสอบถามรายคาบจึงนับว่าจำเป็นอย่างที่สุด เพราะความรู้ที่จะดำเนินต่อไปนั้นคงจะเป็นการตรวจตราการบริหารบ้านเมืองที่เต็มไปด้วยความประมาท เมื่อ

คำนึงถึงรัฐต่าง ๆ แม้ว่าจะมีระบบดีขึ้น แต่ก็ไม่มีดีดรรชนีอย่างที่สุดที่เราจะนำเรื่องราวต่าง ๆ ของรัฐเหล่านั้นมาประชุมอย่างลับ ๆ การเปลี่ยนแปลงโยกย้ายข้าราชการบ่อย ๆ ก็นับว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความวุ่นวายสับสนในนโยบาย และแม้ว่าอาจเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ก็ เป็นสิ่งที่ยากลำบากสำหรับอินเดีย

ในเรื่องการเงิน : ได้ทุ่มความสนใจหนักไปในทางหาอุบายเพื่อหาทางเก็บภาษีอากรแบบใหม่ขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีได้ใช้ความพยายามให้เพียงพอต่อการที่จะเพิ่มวิธีที่จะให้ประชาชนเสียภาษีเลย และดังนั้น จึงได้ก่อให้เกิดความรำคาญและภาระอันหนักในเรื่องภาษีทั้งในเมืองหลวง และในชนบท ความสัมพันธ์ในด้านการคลังที่ไม่ยุติธรรมระหว่างอังกฤษกับอินเดีย เช่นนี้ทางการเมืองเป็นเงินถึง ๑๐๐ ล้านปอนด์ที่อินเดียต้องแบกไว้ และค่าใช้จ่ายในบ้านเมืองทั้งปวง แม้ว่าการทรงคลังบริติชจะจ่ายเงินเกือบ ๓ ล้านปอนด์เพื่ออำนวยความสะดวกก็ตาม นโยบายที่บีบคั้นและรุนแรงทางด้านเศรษฐกิจ และที่ไม่ฉลาดเสียเลยในการที่จะทำให้คนรุ่นนี้จ่ายเงินสำหรับงานสาธารณะทั้งหมดเพื่อผลประโยชน์ของคนรุ่นต่อไปในอนาคต แทนที่จะใช้นโยบายทางการเมืองเป็นเครื่องจักรกลอื่น ๆ ทั้งปวงและกระจายน้ำหนักออกไป เพื่อทำให้ผู้ที่มิอำนาจน้อยยกน้ำหนักมากขึ้นได้ ทั้งนี้โดยอาศัยกาลเวลาเข้าช่วย ผลแห่งความพยายามที่จะผลิตอะไรบางอย่างจากความไม่มีอะไรเลย ผลแห่งความต้องการที่จะใช้ปัญญาดัดแปลงเอาเครื่องจักรกลทางการเงินมาใช้ และผลแห่งการใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย ในเรื่องอุปสรรคในด้านการเงิน และความไม่พอใจอย่างลึกซึ้งของประชาชน

ในเรื่องวัตถุ : การระบายเงินทางการเมือง* จากอินเดียไปอังกฤษจนถึงบัดนี้ อย่างต่ำที่สุดก็กว่า ๕๐๐ ล้านปอนด์ นี่เฉพาะในเรื่องสำคัญ ๆ เท่านั้น ซึ่งคงจะได้ดอกเบี๋ยหลายพันล้านเลยทีเดียว ในปัจจุบันนี้ การระบายเงินครั้งต่อไป มีแนวโน้มว่าจะทวีมากขึ้นกว่า ๑๒ ล้านปอนด์ (ข้าพเจ้ามิได้หมายจะให้เรื่องนี้เป็นารร้งเรียน ท่านจะต้องให้การรับใช้อินเดียเป็นสิ่งที่ตอบแทนอย่างแน่นอน แต่ขอให้เราพูดถึงความหมายของการจ่ายเงินเล็กน้อย ถ้าข้าพเจ้ามีผู้จัดการที่ข้าพเจ้าจะต้องจ่ายเงินให้ปีละ ๑,๐๐๐ ปอนด์ แต่เขาทำธุรกิจให้ได้เพียง ๔๐๐ ปอนด์ ดังนั้นข้าพเจ้าก็ต้องเอาเงินทุนมาจ่ายให้เขาปีละ ๖๐๐ ปอนด์ นักธุรกิจไม่ว่าจะเป็นคนใดทั้งสิ้น ย่อมจะเห็นได้ว่าผลอะไรจะเกิดขึ้น สันติสุขและระเบียบจะต้องเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ในไม่ช้า ถ้า

* ทาหาภาษี หมายถึง สินค้าออก คือ เงินฝากธนาคารและเบี้ยบำนาญของข้าราชการชาวบริติชที่ส่งออกไปจากอินเดีย และหมายถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการปกครองของบริติชอื่น ๆ เช่น เงินค่าใช้จ่ายของรัฐบาล และค่าใช้จ่ายในด้านการทหาร

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๑๗

หากจะเลิกกิจการนั้น ๆ เสีย)

การที่ประเทศชาติยากจนและเหน็ดเหนื่อยยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ก็มีเพียงแค่ว่าจะได้รับการปลอบใจและทำให้มีใจด้วยการกู้เงินมาทำทางรถไฟและการชลประทาน และลามที่ได้มาโดยไม่คาดฝันอันเนื่องมาจากสงครามอเมริกัน นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๓ เป็นต้นมาเท่านั้น แม้จะได้รับการปลอบใจเช่นนี้ แต่ภาวะทางด้านวัตถุของอินเดีย ก็คือว่าคนจน ๆ ส่วนใหญ่ยังได้ค่าจ้างเพียงวันละ ๒ เพนนี (ประมาณ ๔๕ สตางค์) พร้อมกับเสื้อผ้าที่ปอน ๆ หรือเครื่องยังชีพที่ขาดแคลน

ทุกภิกขภัยที่บริติชมีอำนาจจะป้องกันได้ ถ้าหากพวกเขาปฏิบัติตามหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นรัฐบาลที่ดีและมีสติปัญญา นโยบายที่นำมาใช้ในช่วงระยะเวลา ๑๕ ปีที่แล้วมาเกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟ งานชลประทาน ฯลฯ ซึ่งทำให้เกิดมีความหวังขึ้นมานั้นก็นับว่ามีผลทำให้พวกท่านได้รับการยกย่องมาก และถ้าหากพวกเพียรทำต่อไป ความรู้สึกขอบคุณและความพอใจก็จะเป็นผลติดตามมา

การเพิ่มสินค้าออก (โดยไม่มีการตอบแทนที่สมน้ำสมเนื้อกัน) การสูญเสียงานหัตถกรรมและความชำนาญ ขั้วพ่อเจ้าขอจบบัญญัติรายจ่ายไว้เพียงแค่นี้...

เมื่อสรุปเรื่องทั้งหมดแล้ว และเมื่อว่าในด้านศีลธรรมแล้ว การปกครองของบริติชทั้งหมดเป็นความประเสริฐอย่างยิ่ง เมื่อว่าในด้านการเมืองในแง่หนึ่งก็มีสันติและระเบียบ ในอีกแง่หนึ่งก็มีความผิดพลาด เมื่อว่าในด้านวัตถุ ก็มีการทำให้ยากจนลง (แต่ก็มีเรื่องเงินกู้มาทำทางรถไฟและอื่น ๆ คอยปลอบใจอยู่) ชาวพื้นเมืองเรียกกระบวนอังกฤษว่า “สะการ์ ก็ จูรี” หมายถึงมิดดัดอ้อย นั่นก็คือว่า ไม่มีการกดขี่ ทั้งหมดเต็มไปด้วยความนุ่มนวลและหวานชื่น แต่มันก็เป็นมิดดุดิตันนั่นแหละ ข้าพเจ้าพูดถึงข้อนี้ว่า ท่านควรทราบถึงความรู้สึกเหล่านี้ เคราะห์ร้ายที่ยิ่งใหญ่ของเราก็คือว่า ท่านไม่ทราบความต้องการของเรา ถ้าท่านจะทราบความปรารถนาที่แท้จริงของเราแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่มีคำสั่งเสียแม้แต่แต่น้อยว่า ท่านคงจะต้องปฏิบัติด้วยความยุติธรรมอย่างแน่นอน อัจฉริยภาพและเจตนาปรารถนาของประชาชนชาวบริติชนั้นก็คือการเล่นอย่างยุติธรรมและมีความยุติธรรม มีปัญหาสำคัญ ๆ ที่เผชิญหน้าวิบุรุษชาวอังกฤษอยู่ ๒ ประการด้วยกัน คือ :

(๑) การทำให้การปกครองของต่างประเทศสนับสนุนตนเอง จะโดยการทำใหความมั่งคั่งที่ได้ถูกนำไปจากอินเดียหรือกำลังถูกนำไปกลับมาในอินเดียในรูปใดรูปหนึ่ง หรือจะโดยการหยุดการระบายเงินนั้นในวิถีทางใดวิถีทางหนึ่ง จนกว่าอินเดียจะมีภาวะทางด้านวัตถุดีขึ้นจนสามารถผลิตได้พอเพียงกับความต้องการตามปรกติธรรมดาของตน และความต้องการที่ผิด

ปรกติธรรมดาแห่งการปกครองที่อยู่ห่างไกลซึ่งต้องเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ถ้าหากท่านไม่สามารถทำให้ตัวเองรู้สึกว่าได้รับการเร้าใจจากความทะเยอทะยานที่สูงส่งและประเสริฐในอันที่จะสงเคราะห์มนุษย์ ๒๐๐ ล้านคน ปลอ่ยให้ผลประโยชน์ของตนเองเดือนให้ท่านระมัดระวังนกที่ไข่ทองคำปีละ ๑๒ ล้านปอนด์แก่ชาติของท่าน และอาหารสำหรับประชาชนทุกชั้นหลายพันคน ในนามของมนุษยธรรม ข้าพเจ้าขออ้อนวอนผู้ปกครองบ้านเมืองของเราให้ตัดสินใจที่จะไม่กีดกันการสร้างสมดุลขึ้นมาใหม่ หลังจากที่ยุคชะงักไปเพราะทำให้หมดเปลืองและเพราะทุกภิกขภัยที่โหดร้ายแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่มีความขุ่นเคืองใจแม้แต่น้อยต่อผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายใดๆ ที่อังกฤษได้ไปเป็นการตอบแทนการที่มาปกครองอินเดีย ตรงกันข้าม ข้าพเจ้าขอขอบใจต่อผลประโยชน์ทางด้านศีลธรรมที่หากมิได้แห่งการปกครองของอังกฤษนั้น แต่เป็นหน้าที่ขั้นต่อไปที่อังกฤษจะต้องให้รัฐบาลเช่นนั้นแก่เรา รวมทั้งผลประโยชน์แห่งอำนาจและเครดิตทั้งปวง เพื่อให้เราสามารถจ่ายเงินเป็นบรรณาการหรือเป็นค่าปกครองโดยที่เราจะไม่ต้องอดตายหรือตายเพราะทุพภิกขภัย

(๒) จะเป็นที่น่าชื่นชมยินดีอย่างมีเหตุผลเพียงใด ที่ความจรรโลงใจทางด้านการเมืองที่กำลังเติบโตขึ้นมาและสิทธิอันยุติธรรมของประชาชนเรียกร้องให้คนที่อยู่ใต้บังคับอังกฤษมีส่วนในด้านการบริหารและการออกกฎหมายสำหรับใช้ในประเทศของเขาอย่างยุติธรรม

ถ้าคณะกรรมการที่ได้รับเลือกแก้ไขปัญหาสองข้อนี้ได้ ซึ่งทั้งๆ ที่ต้องเผชิญกับปัญหานี้แต่ความยากลำบากทางการเงินหรือทางอื่น ๆ ทั้งปวง เป็นเสมือนไม่มีอะไรแล้ว พวกเขาก็สมควรจะได้รับคำสรรเสริญจากประชาชน ๒๐๐ ล้านคนโดยแท้

ความตึงามที่เกิดจากการปกครองของบริติช

สุนทรพจน์ของท่านทาทาภาอิ ในฐานะเป็นประธานสภาในการประชุมสมัยที่ ๒ ของสภาคองเกรส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ ได้ส่งเสียงกังวานขอร้องให้มีความจงรักภักดีและความเมตตา กรุณาต่อการปกครองของบริติช เพราะการที่ได้นำเอาเอกภาพ สันติภาพ เสรีภาพของประชาชน และการศึกษามาให้แก่ประชาชนชาวอินเดีย

(จากเรื่อง บทควม ปาฐกถา สุนทรพจน์ และข้อเขียน... ของทาทาภาอิ นาโอโรจิ, หน้า ๓๓๒-๓๓)

การประชุมสภาคองเกรสเช่นนั้นนับว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งในประวัติศาสตร์ของอินเดีย ข้าพเจ้าขอถามว่า ในสมัยที่รุ่งเรืองที่สุดที่ชาวฮินดูปกครอง ใน

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๑๙

สมัยที่ราชาต่าง ๆ เช่น ท้าววิกรมมาทิตย์มหาราชทรงปกครอง ท่านอาจสร้างจินตภาพถึงความอาจเป็นไปได้ที่จะต้องมีการประชุมแบบนี้ซึ่งชาวอินเดียจากแคว้นต่าง ๆ ของราชอาณาจักรอาจมารวมกันและพูดในฐานะเป็นชนชาติหนึ่ง เมื่อมาถึงจักรวรรดิต่อไป มาของสหราชอาณาจักร คือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามผู้ซึ่งบางทีจะได้ปกครองราชอาณาจักรที่ครั้งหนึ่งกว้างใหญ่ไพศาลกว่ากษัตริย์ฮินดูใด ๆ ซึ่งแม้ในสมัยจักรพรรดิอัครมหาราชเอง ก็คงเป็นไปได้ที่การประชุมเช่นนี้จะประกอบด้วยชนทุกชั้นทุกประเทศ ที่พูดภาษาเดียวกันและทั้งหมดมีเอกราชและการจรรโลงใจอย่างสูงของตนเองบ้างไหม?

แล้วการที่เราจะมาประชุมกัน ณ โอกาสนี้เพื่ออะไรกันเล่า? เรามาประชุมกันเพื่อพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับอนาคตของเราว่าจะรุ่งเรืองหรือไม่รุ่งเรือง นับว่าเป็นโชคดีของเราที่มาอยู่ภายใต้การปกครองที่ทำให้เราสามารถประชุมกันได้ในลักษณะนี้ (เสียงให้ร้อง) ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระบรมราชินีนาถและประชาชนชาวอังกฤษที่เจริญแล้วนั่นเองที่ทำให้เรามาประชุมกัน ณ ที่นี้ได้โดยไม่มีใครมาขัดขวาง และปล่อยให้เราพูดได้อย่างเสรีตามใจชอบ โดยไม่ต้องกังวลหรือลังเลใจแม้แต่หน่อย สิ่งเช่นนี้จะเป็นไปได้ก็เฉพาะภายใต้การปกครองของอังกฤษ และก็ภายใต้การปกครองของอังกฤษเท่านั้นแหละ (เสียงให้ร้องกึกก้อง) แล้วข้าพเจ้าก็ขอตั้งปัญหาย่าง ๆ ว่า : สภาคองเกรสนี้เป็นโรงเรียนเด็กเพื่อปลูกบั่นให้เกิดการกบฏและจลาจลต่อรัฐบาลอังกฤษหรือไม่? (มีเสียงร้องว่า ไม่ ไม่) หรือว่าสภาคองเกรสนี้เป็นหินอีกก้อนหนึ่งที่เป็นพื้นฐานแห่งเสถียรภาพของรัฐบาลบริติช? (มีเสียงร้องว่า ถูกแล้ว ถูกแล้ว) มีคำตอบเพียงคำเดียวเท่านั้น และท่านก็ได้ให้แล้ว เพราะพวกเราารู้สึกถึงความตึงเครียดซึ่งมีจำนวนสุดคณานับที่เราได้รับ ซึ่งการมีสภาคองเกรสนี้ย่อมเป็นข้อพิสูจน์โดยยืนยันอยู่แล้ว (เสียงให้ร้อง) ถ้าหากไม่ใช่เพราะความตึงเครียดแห่งการปกครองของบริติชแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่อาจมา ณ ที่นี้ได้ ดังที่ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติมาแล้วโดยไม่มี ความลังเลใจแม้แต่หน่อย และไม่มี ความกลัวแม้แต่หน่อยว่าพวกเด็ก ๆ ของเราจะถูกปล้นสะดมและถูกฆ่าในเวลาที่ข้าพเจ้าไม่อยู่ ทั้งพวกท่านก็คงไม่สามารถมาจากทุกมุมของประเทศโดยใช้เวลาเดินทางเพียงสองสามวัน ทั้ง ๆ ที่ในสมัยก่อนนั้นต้องกินเวลาเดินทางตั้งหลายเดือน (เสียงให้ร้อง) ข้อเท็จจริงง่าย ๆ เหล่านี้ได้ทำให้พวกเราได้รับความตึงเครียดที่สำคัญ ๆ มากมายสุดคณานับที่การปกครองของบริติชมอบให้เรา แต่ก็ยังมีความตึงเครียดที่สำคัญยิ่งกว่านั้นที่เราควรจะสำนึกในบุญคุณอยู่อีก นั่นคือการปกครองของบริติชที่ทำให้เราเป็นหนึ่งในเรื่องการศึกษาที่เรามีอยู่ในขณะนี้ ประชาชนชาวอังกฤษมีความจริงจังในคำประกาศที่เขาได้ประกาศมากกว่า ๕๐ ปีมาแล้ว ที่ว่าอินเดียเป็นความรับผิดชอบที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งที่พระผู้เป็นเจ้าได้ประทานความไว้วางใจให้พวกเขาดูแลและว่าพวกเขามีพันธกรณีที่จะต้องปกครองอินเดียเพื่อความดีงามของอินเดีย

เพื่อความรุ่งเรืองแห่งชื่อเสียงของพวกเขาเอง และเพื่อให้เป็นที่พอพระทัยของพระผู้เป็นเจ้าของ (เสียงให้ร้องอยู่นาน) เมื่อเราต้องยอมรับรู้สิ่งที่ตึงตามมากมายที่หลั่งไหลมาจากการปกครองของอังกฤษ แล้วข้าพเจ้าก็สามารถพูดถึงเรื่องพวกเขาได้มากเป็นชั่วโมงๆ เพราะเท่ากับเป็นการทบทวนประวัติศาสตร์ในจักรวรรดิบริติชในอินเดียให้พวกท่านฟังเท่านั้นเอง เป็นไปได้ไหมที่สภาเช่นนี้ ซึ่งสมาชิกแต่ละคนมีความประทับใจต่อความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ตึงตามเหล่านี้ยิ่งกว่าเดิมที่จะประชุมกัน เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์แห่งการปกครองนั้นที่เราเป็นหนี้อยู่อย่างมากมาย? (เสียงให้ร้อง)

ข้อนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่เหลวไหลน่าหัวเราะ ขอให้เราพูดอย่างมนุษย์และประกาศว่า เรามีความจงรักภักดีต่อความตั้งใจดีนั้นเกิด (เสียงให้ร้อง) เราเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่การปกครองของอังกฤษอำนวยให้เรา เราพอใจต่อการศึกษาที่อังกฤษสั่งสอนเรา อันนับว่าเป็นแสงสว่างใหม่ที่หลั่งไหลมายังเรา ทำให้เราหันหลังให้ความมืด หันมาหาแสงสว่าง และสอนบทเรียนใหม่ให้แก่เราว่า กษัตริย์ถูกสร้างขึ้นมาจากประชาชน มิใช่ประชาชนถูกสร้างขึ้นมาจากกษัตริย์ และบทเรียนใหม่นี้ที่เราได้ศึกษามาในท่ามกลางความมืดแห่งลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชของเอเชีย ก็โดยอาศัยแสงสว่างแห่งอารยธรรมของอังกฤษอย่างเสรีนี้เอง (เสียงให้ร้องกึกก้อง)

ความเสื่อมในด้านศีลธรรมของอินเดีย

ความผิดหวังที่ชาวอินเดียที่มีการศึกษาดี ซึ่งเป็นพวกที่ชอบหรรษาอดีต และต้องถูกปลดออกจากตำแหน่งราชการรัฐสิกนั้น ได้มีแสดงไว้เป็นอย่างดีในบันทึกของท่านทาทาภาอิ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓ ขอให้สังเกตดูการปฏิบัติที่ปกปิดดั่งที่ข้อความที่คัดลอกมานี้ได้สรุปไว้

(จากเรื่อง บทความ ปาฐกถา สุนทรพจน์ และข้อเขียน... ของทาทาภาอิ นาโอะโรจิ, หน้า ๔๖๕-๖๗)

ในบันทึกนี้ ข้าพเจ้าปรารถนาจะเสนอให้รัฐมนตรีว่าการเกี่ยวกับอินเดียพิจารณาด้วยความกรุณาและด้วยใจกว้างว่า จากสาเหตุเดียวกันแห่งการระบายที่น่าสลดใจ นอกจากการหยุดชะงักทางวัตถุของอินเดียแล้ว การสูญเสียทางด้านศีลธรรมก็เป็นเรื่องที่น่าเศร้าใจไม่น้อยไปกว่ากันเลย

ปรีชาญาณและประสบการณ์ของประเทศได้มีมากขึ้นพร้อมๆ กับความมั่งคั่งในด้านวัตถุ ชาวยุโรปดำรงตำแหน่งสูงๆ ในกรมกองต่างๆ ของรัฐบาลเกือบทั้งหมด กรมกองต่างๆ อยู่ในอำนาจของชาวยุโรปไม่โดยตรงก็โดยอ้อม เมื่ออยู่ในอินเดีย พวกเขาก็ได้เงิน ประสบการณ์

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๒๑

และปรัชญาของอินเดีย เมื่อจากไป พวกเขาก็ชอบเอาเงิน ประสพการณ์ และปรัชญาของอินเดียไปด้วย ปลอ่ยให้อินเดียยากจนทั้งในด้านวัตถุ และในด้านศีลธรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นอินเดียจึงถูกปลอ่ยให้ไม่มีและไม่อาจมีผู้ที่มีอาวุโสในด้านปรัชญาและประสพการณ์ซึ่งในทุกๆ ประเทศถือว่าเป็นมรดกตกทอดตามธรรมชาติของอนุชนรุ่นต่อไปในด้านความประพฤติเกี่ยวกับชาติและสังคม และเป็นมรดกตกทอดที่จะนำประเทศไปสู่จุดหมายปลายทาง แต่ก็น่าเศร้าใจ น่าเศร้าจริงๆ ที่อินเดียต้องสูญเสียสิ่งเหล่านี้ไป!

ชาวยุโรปทุกคนต่างก็อยู่โดดเดี่ยวไม่ข้องแวะกับประชาชนที่อยู่รอบๆ ตัวเขา ชาวยุโรปมิได้เป็นผู้นำหรือเป็นเพื่อนทางด้านจิตใจ ทางด้านศีลธรรม หรือทางด้านสังคมของพวกเขาเลย เพราะถ้าพวกเขามีอิทธิพล หรือเป็นผู้แนะนำหรือมีความเห็นอกเห็นใจประชาชนในด้านจิตใจหรือด้านศีลธรรมแล้ว เขาก็อาจดำรงชีวิตอยู่อย่างสบายดุจดังอยู่ในดวงจันทร์ฉะนั้น ประชาชนไม่รู้จักเขาและเขาก็ไม่รู้จักประชาชน หรือไม่คำนึงถึงประชาชนเลย แต่ก็มียกเว้นท่านผู้มีเกียรติบางท่านที่พยายามทำสิ่งที่ดีที่พวกเขาพอทำได้เป็นครั้งคราว แต่ในธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายจริง ๆ แล้ว ความพยายามเหล่านี้มักจะอ่อนต่อเหตุผล ประหลาดๆ และมีผลยั่งยืนน้อยอยู่สักหน่อย บุคคลเหล่านี้ไม่ค่อยได้อยู่เป็นที่ เป็นทาง และเมื่อเขาจากไป งานของเขาก็พลอยหยุดชะงักลงไปด้วย

ชาวยุโรปมิได้เป็นผู้นำตามธรรมชาติของประชาชน พวกเขามีได้เป็นคนของประชาชน พวกเขาไม่อาจเข้าไปนั่งอยู่ในความคิดและความรู้สึกของประชาชนได้ พวกเขาไม่อาจร่วมสุขร่วมทุกข์กับประชาชนได้ ตรงข้าม ความเป็นคนแปลกหน้ากลับทวีมากยิ่งขึ้นทุกวัน ชาวยุโรปจงใจทำให้ความรู้สึกว่าเป็นคนแปลกหน้านั้นแผ่กว้างออกไปอย่างเปิดเผย อาจมีสถาบันทางสังคมสักสองสามแห่งที่ชาวยุโรปเป็นผู้เริ่มต้นไว้ เป็นสถาบันที่ชาวพื้นเมืองไม่ว่าจะเหมาะสมหรือปรารถนาจะเข้าร่วมด้วยมากเพียงใดก็ตาม มิได้ถูกกีดกันออกไปอย่างจงใจและอย่างถูกต้องเหมือนอยู่ในที่ชาวยุโรปเป็นคนแปลกหน้าและทำตัวให้เป็นคนแปลกหน้าในทุกวิถีทาง สิ่งทั้งปวงที่พวกเขาทำอย่างได้ผลก็คือการบริโภคนื้อสารของอินเดีย ทั้งที่เป็นวัตถุและศีลธรรมเมื่อคราวที่อยู่ในอินเดีย และเมื่อจากอินเดียไป พวกเขาก็ชอบเอาทั้งหมดที่พวกเขาหามาได้นอกเหนือไปจากเบี้ยบำนาญ และสิ่งที่เป็นประโยชน์ในอนาคตไปด้วย

การที่อินเดียสูญเสียทางด้านศีลธรรมที่นับว่าน่าสลดใจอย่างที่สุดนี้ จำเป็นจะต้องมีการพิจารณากันอย่างจริงจังที่สุดทั้งในแง่หนทางทางการเมืองและในแง่แห่งชาติทีเดียว เมื่อว่าถึง ความสูญเสียแห่งชาติแล้ว ในด้านการเมืองมันก็ได้นำเอาตัวเราของมันเป็นไปพร้อมๆ กับความ

สูญเสียแห่งชาติด้วย ถ้าไม่ได้ปรีชาญาณและประสบการณ์แห่งผู้นำตามธรรมชาติของตนเองเป็นเครื่องแนะแนวแล้ว การศึกษาที่อนุชนของเรากำลังได้รับอยู่นี้ก็นำพวกเขา (หรือถ้าปรารถนาจะเรียกว่านำพวกเขาเหล่านั้นไปในทางที่ผิดๆ ก็ได้) ไปในทิศทางที่ไม่มีผลดีต่อผู้ปกครองบ้านเมืองเลย และแทนที่จะเป็นความเข้มแข็งของผู้ปกครองบ้านเมืองดังที่ควรเป็นและอาจเป็น มันอาจกลับกลายเป็นความอ่อนแอที่ยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองบ้านเมืองเหล่านั้น ความผิดก็จะตกเป็นของผู้ปกครองบ้านเมืองเพราะผลลัพธ์เช่นนั้น อำนาจซึ่งบัดนี้กำลังถูกยกให้สูงขึ้นโดยการแพร่การศึกษาให้กว้างขวางออกไป แม้ว่าจะยังเชื่องช้าและน้อยอยู่ แต่ก็จะเป็นสิ่งที่จะต้องมียุติพิลอย่างใหญ่หลวงเพื่อความเจริญ (วัฒนธรรม) หรือความเสื่อม (หายนะ) ทันเวลา ตามข้อเท็จจริงแล้ว อังกฤษได้เริ่มทำเช่นนั้นอยู่แล้ว แต่ก็นับว่าน่าประหลาดอยู่มากที่ผู้ปกครองบ้านเมืองชาวอังกฤษซึ่งลิ้มความเป็นชายชาติแบบอังกฤษและความเร่งรวดทางด้านศีลธรรมอาจปิดตาของตนด้วยวิธีการปิดปาก หรือวิธีอื่นๆ ไม่มองดูอิทธิพลที่ดีหรือชั่ว ซึ่งพวกเขากำลังสร้างขึ้นรอบๆ ตัวเขา เหมือนนกกระจอกเทศ อย่างไรก็ดี ผลดีและชั่วย่อมกำลังเกิดขึ้นมาอย่างแน่นอน ชาวอังกฤษหลายพันคนที่มหาวิทยาลัยได้ส่งออกไปทุกๆ ปีได้พบว่าตัวเองอยู่ในสถานะที่วิปริตอย่างที่สุด ในมาตุภูมิของเขาเองก็ไม่มีที่ให้เขา พวกเขาอาจขอทานไปตามท้องถนนหรือหุบหินอยู่ตามถนน เพื่อว่าผู้ปกครองบ้านเมืองจะได้เอาใจใส่ต่อสิทธิธรรมชาติ ฐานะ และหน้าที่ในประเทศของตนเองของพวกเขาบ้าง พวกเขาอาจตายหรือทำสิ่งที่พวกเขาชอบหรือที่พวกเขาพอทำได้ แต่ชาวยุโรปหลายสิบคนอาจไปจากประเทศนี้เพื่อถือเอาสิ่งที่เป็นของเขา และว่าทั้งๆ ที่อาชีพทุกอาชีพของรัฐบาลอังกฤษในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา และจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ที่พวกเขาจะต้องปกครองอินเดียเพื่อความอยู่ดีกินดีของอินเดียโดยอาศัยพระราชบัญญัติและคำประกาศของรัฐบาล และที่สำคัญที่สุดก็โดยอาศัยพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถที่ประทานให้เมื่อเดือนสิงหาคม สำหรับวัตถุประสงค์ภาคปฏิบัติทั้งปวงแล้ว คำมั่นสัญญาสูงๆ เหล่านี้ทั้งปวงเกือบทั้งหมดก่อนหน้านั้น นับว่าเป็นเรื่องโลดโผนผจญภัยที่บริสุทธิ์ที่สุด แต่ความแท้จริงก็แตกต่างกันอยู่มาก

ผู้ที่ได้รับการศึกษาแล้วย่อมพบว่าตนเองเป็นหุ่นให้เขาเจิดอยู่มากมาย เป็นผู้ที่ประดับประดาไปด้วยของประดับที่ไม่มีค่าคือการศึกษาจากโรงเรียน และแล้วจุดหมายปลายทางและวัตถุประสงค์แห่งชีวิตทั้งหมดของพวกเขาก็สิ้นสุดลง อะไรเล่าที่จะต้องเป็นผลลัพธ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้? ม้าป่าที่คึกคะนองที่ไม่มีเครื่องเหนี่ยวรั้งหรือบังเหียนจะวิ่งเตลิดเข้าไปในป่า แล้วจะฆ่าและกระเทิบคนทุกคนที่อยู่ในเส้นทางของมัน พลังที่ใช้ไปในทางผิดๆ อาจทำลายทุกสิ่งทุกอย่างได้ทุกหนทุกแห่ง อำนาจที่ผู้ปกครองบ้านเมืองกำลังสร้างขึ้นมาเพื่อเกียรติของตัวเองจะย้อนกลับไป

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗/๒๓

เล่นงานเขา ถ้าหากพวกเขาไม่ปฏิบัติหน้าที่ต่อประเทศชาติตามที่เขาได้รับมอบหมาย และดังนั้น ย่อมหันเหอำนาจที่ติดามนี้ไปเป็นฝ่ายตน เวรสนองเวรนี้ย่อมปรากฏแจ่มชัดจากการฝ่าฝืน ธรรมชาติในปัจจุบันนี้ ดูดั่งเชื้อโรคและความตายที่เกิดจากความไม่สะอาดและความเปื้อยเน่า ฉะนั้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เสียงแห่งอำนาจของการศึกษาที่สูงขึ้น ในตอนนี้ยังอ่อนแออยู่ ความ ไม่พอใจในปัจจุบันนี้ก็คล้ายๆ ทารกที่ร้องไห้ตอนที่ได้รับความเจ็บปวดฉะนั้น ข้อคิดเห็นยังไม่ก่อให้เกิดเป็นรูปร่างหรือเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา แต่ที่กำลังเจริญเติบโตอยู่ สวรรค์เท่านั้นที่ทราบ ว่ามันจะต้องเจริญเติบโตขึ้นมาแน่ๆ ผู้ที่ดำเนินการอาจเห็นว่า ถ้าการทำลายทางด้านวัตถุและ ศีลธรรมปัจจุบันของอินเดียยังมีอยู่สืบไป ความปวดร้าวจะต้องเกิดขึ้นอย่างเลี่ยงไม่พ้นซึ่งจะทำให้ อินเดียถูกบีบคั้นอยู่ภายใต้เส้นเหล็กแห่งลัทธิกดขี่และการทำลายล้างมากยิ่งขึ้นทุกที หรืออาจ ประสบผลสำเร็จในการทำให้อำนาจทำลายล้างนั้นกลายเป็มนุษย์ขึ้นมา ที่นับว่าห่างไกล จากการลวดอ้อนวอนและความหวังที่เป็นกลางของข้าพเจ้าก็คือว่าสิ่งเช่นนั้นนั้นควรจะเป็นผลแห่ง การปกครองของบริติช

พะเนอรัจ “ผู้ไม่ยอมแพ้” : ชาวเบงกอลผู้ไม่นิยมหัวรุนแรง

การฟื้นฟูลัทธิฮินดูในแคว้นเบงกอลในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ได้ทำให้เกิดการค่อยๆ มีการตื่นตัวทางด้านการเมืองในแคว้นนั้นติดตามมา อย่างไรก็ตาม การเมืองซึ่งไม่เหมือนศาสนา ได้เข้ามาสู่ชาวฮินดูในแคว้นเบงกอล ในฐานะเป็นความคิดประเภทใหม่ หลังจากที่พวกมุสลิมได้ มามีอำนาจปกครองอยู่หลายร้อยปี ดังนั้น ตัวอย่างที่รามโมहन รอยยกมาอ้างจึงถูกปล่อยปลະ ละเลยจนกระทั่งชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษใหม่ๆ ได้ทำให้อนุชนรุ่นต่อๆ มา หลายรุ่นรวมกันเป็นกลุ่มบุคคลที่ซึมซาบไปด้วยอุดมคติเกี่ยวกับความรักชาติและการปกครองตนเองแบบใหม่ๆ

อัลลัน ออกตาเวียน ฮิวม์ (Allan Octavian Hume) ข้าราชการบำนาญผู้เป็นบิดา แห่งการจัดตั้งสภาองเกรสแห่งชาติอินเดียขึ้น ได้เขียนจดหมายร้องเรียนต่อบุคคลกลุ่มนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖ ซึ่งนับว่าเป็นจดหมายที่อ่านต่อหน้าบัณฑิตที่จบการศึกษา ณ มหาวิทยาลัย กัลกัตตา ฮิวม์ได้เขียนว่า : “พวกท่านเป็นตุ๊กตากลของประเทศ” “และถ้าหากในหมู่พวกท่าน ซึ่งเป็นพวกผู้ดี เราไม่อาจพบบุคคลสัก ๕๐ คนที่มีอำนาจในอันที่จะอุทิศตัวเองได้เพียงพอ มี ความรักชาติสุดหัวใจอย่างไม่เห็นแก่ตัวอย่างแท้จริง และเมื่อชาติต้องการก็สามารถสละชีวิตตน เพื่อชาติได้แล้ว ก็ไม่มีความหวังอะไรสำหรับอินเดียเลย”

สำหรับบัณฑิตผู้จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยกัลกัตตาคนหนึ่งนั้น คำร้องของอิर्मดูจะไม่จำเป็นเลย เพราะ **สุเรนทราถ พะเนอรัจี** (พ.ศ. ๒๓๙๑-๒๔๖๙) ก็ได้ทุ่มตัวเองลงในตลาดที่บันปวนแห่งการรับใช้ชาติอยู่แล้ว สุเรนทราถ ซึ่งเป็นพราหมณ์และเป็นบุตรนายแพทย์ นับว่าเป็นชาวอินเดียกลุ่มแรกคนหนึ่งที่ได้รับเลือกให้เข้าเป็นข้าราชการพลเรือนของอินเดีย ซึ่งเรียกกันว่า “*กรอบเหล็กกล้า*” แห่งการปกครองของบริติช แต่ความผิดพลาดของเขาอยู่ที่ไปแก้รายงานผิด ๆ ซึ่งผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของเขาเตรียมไว้ให้ เลยเป็นเหตุที่ทำให้เขาออกจากราชการ ซึ่งนับว่าเป็นการลงโทษที่รุนแรงยิ่งกว่าการที่ชาวอังกฤษผู้เป็นสมาชิกของ I.C.S. ได้รับเนื่องในความพลั้งพลาดในทำนองเดียวกันนั้น สุเรนทราถผู้ไม่ย่อท้อได้เดินทางไปยังกรุงลอนดอนเพื่ออุทธรณ์เรื่องนี้ เมื่อคำอุทธรณ์ของท่านถูกปฏิเสธ ท่านจึงไปสมัครเข้าสอบเพื่อเป็นทนายความ แต่ก็ถูกปฏิเสธอีก สุเรนทราถซึ่งมีทางที่จะไปได้รวดเร็วที่สุดอยู่ใกล้ ๆ ตัวอยู่สองทางด้วยกัน คือ การเข้ารับราชการพลเรือนกับการใช้กฎหมาย จึงได้เดินทางกลับกัลกัตตาโดยมีความตระหนักดีว่า “ความผิดพลาดตัวที่เขาปฏิบัติต่อเรานับว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่ประชาชนของเราไม่มีอำนาจอะไรเลย” และได้ตัดสินใจที่จะใช้ชีวิต “แก้ไขความผิดพลาดของเราและคุ้มครองสิทธิของเราทั้งที่เป็นสิทธิส่วนตัวและส่วนรวม”

ชีวิตอันยาวนานที่เหลือล้วนเป็นการทำตามความตั้งใจของเขาเท่านั้น สุเรนทราถซึ่งเริ่มต้นด้วยการเป็นครู ต่อมาไม่ช้าก็ได้ตั้งสมาคมผู้รักชาติขึ้น แล้วก็ออกหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง แล้วก็ตั้งวิทยาลัยขึ้นแห่งหนึ่ง เกษับ จันทรเสน ได้สะกดจิตผู้ฟังในส่วนต่าง ๆ ของประเทศด้วยเทศนาที่ทำให้ชาวอินเดียตื่นตัวขึ้นมาอีกฉันใด สุเรนทราถก็ใช้พรสวรรค์ในการพูดของท่านเร้าใจชาวอินเดียตั้งแต่เบงกอลไปถึงปัญจาบให้มีความรู้สึกจงรักภักดีต่อประเทศชาติได้มากมายฉันนั้น เมื่อท่านถูกคุมขังเพราะไปวิพากษ์วิจารณ์ผู้พิพากษาชาวบริติชคนหนึ่ง ท่านก็ได้เริ่มประเพณี (ยังแพร่หลายอยู่ในอินเดียแม้ทุกวันนี้) ต้อนรับการถูกคุมขังเพื่อแสดงให้เห็นความยุติธรรมแห่งกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล

อาชีพของสุเรนทราถได้เปลี่ยนใจชาวอินเดียที่ได้รับการศึกษานับจำนวนไม่ถ้วนจากความจงรักภักดีต่อการปกครองของบริติชอย่างมั่งคั่งไปสู่การต่อต้านความชั่วร้ายแห่งการปกครองของบริติชอย่างไม่ทอดอัย ทั้ง ๆ ที่ได้รับความทุกข์เพราะตกอยู่ในเงื้อมมือของเจ้าหน้าที่ สุเรนทราถก็ยังยืนยันกรานว่า เราจะต้องใช้วิถีทางตามรัฐธรรมนูญเท่านั้นในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการปกครองตนเอง เมื่อพวกที่มีหัวรุนแรงเรียกร้องให้ใช้มาตรการที่รุนแรงกับชาวต่างประเทศ ท่านก็คัดค้านพวกนั้นอย่างหนักหน่วงเช่นเดียวกับที่คัดค้านบริติชเหมือนกัน สุเรนทราถซึ่ง

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๒๕

เป็นประธานสภาkongเกรสสองครั้ง ได้ทั้งสภาkongเกรสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ เพื่อไปเป็นหัวหน้าสมาพันธ์เสรีแห่งอินเดียทั้งปวง (All-India Liberal Federation) ในเมื่อพวกผู้นำสภาkongเกรสหนุ่ม ๆ ชูว่าจะทำลายการนำเอา การปฏิรูปมอนตากิว-เชลล์สฟอร์ด (Montagu-Chelmsford Reforms) ที่สำคัญมาใช้ การที่ท่านยืนกรานในสิ่งที่ท่านเลือก ทำให้ท่านได้รับความเคารพทั้งจากชาวอินเดียและชาวบริติช และทำให้ท่านได้รับสมญานามเพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสมจะว่า พระเนอรัจี “ผู้ไม่ยอมแพ้” (“Surrender-not” Banerjea)

สุเรนทรนาถ พระเนอรัจี

ความต้องการให้อินเดียมีเอกภาพ

ความเข้าใจระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิมได้ก่อให้เกิดเป็นรูปารายการในนโยบายทางการเมืองของพวกที่มีหัวไม่รุนแรงที่แถลงต่อประชาชน ในสุนทรพจน์ชุดแรกสุดฉบับหนึ่งของสุเรนทรนาถ (ใน พ.ศ. ๒๔๒๑) นั้น ท่านได้ชักชวนคนหนุ่ม ๆ ผู้เป็นเพื่อนร่วมชาติของท่านให้พยายามต่อสู้เพื่อสร้างเอกภาพให้แก่ชาติ ในฐานะเป็นหน้าที่ของผู้รักชาติประการหนึ่ง

(จากเรื่อง ปาฐกถา สุนทรพจน์ และข้อเขียนของสุเรนทรนาถ พระเนอรัจี, หน้า ๒๒๗-๓๑)

คนหนุ่ม ๆ ทั้งหลาย, ท่านทั้งหลายที่ข้าพเจ้าเห็นอยู่รอบ ๆ ตัวข้าพเจ้าอยู่มากมายนั้น ล้วนเป็นความหวังแห่งครอบครัวของท่านทั้งสิ้น ข้าพเจ้าจะพูดได้ไหมว่าพวกท่านเป็นความหวังแห่งประเทศชาติของท่าน? ประเทศชาติของท่านหวังสิ่งสำคัญ ๆ จากท่าน บัดนี้ ข้าพเจ้าขอถามว่า เมื่อพวกท่านจบการศึกษาจากวิทยาลัยแล้ว มีพวกท่านสักกี่คนที่จะเตรียมพร้อมที่จะอุทิศชีวิตของท่าน อุทิศพลังงานของท่านเพื่อความดีงามแห่งประเทศชาติของท่าน? ข้าพเจ้าขอถามซ้ำอีกและจะหยุดฟังคำตอบจากท่าน (ตอนนี้ ผู้พูดหยุดพูดอยู่ ๒-๓ วินาที คนทั้งหมดจากทุก ๆ ด้านของห้องได้ร้องขึ้นว่า “ทุกคน ๆ”) การตอบสนองนั้นนับว่ามีคุณค่าต่อตัวท่านเองและต่อการศึกษาที่ท่านกำลังได้รับอยู่ในทุกวิถีทาง ขอให้พวกท่านพิสูจน์ให้เห็นการตัดสินใจของท่านว่า แท้จริงเกิด และขอให้ตั้งวัตถุประสงค์ที่สูงส่งไว้ในชีวิตเพื่อทำให้หัวอกหัวใจของท่านมีชีวิตชีวาขึ้นมาเถิด

ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย, ข้าพเจ้ามีความตระหนักใจเป็นอย่างมาก และมีความเชื่อมั่นว่า บัดนี้ถึงเวลาในประวัติศาสตร์แห่งความก้าวหน้าของชาติแล้ว ในเมื่อเราอาจกล่าวได้ว่า ทุก ๆ คนมีคณะทูตของตนเองเพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สัมฤทธิ์ผล กาลเวลาเช่นนั้น บัดนี้ได้มาถึงอิน-

เดียแล้ว การตัดสินใจได้เริ่มต้นแล้ว ได้มีเทวบัณฑิตมาว่า บัดนี้ชาวอินเดียทุกคนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตน หรือมิฉะนั้นก็จะถูกประณามต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าและมนุษย์ทั้งหลายต่อไป ได้มีเวลาเช่นนั้นเพื่อก่อให้เกิดกิจกรรมในบันทึกลำดับเหตุการณ์ที่รุ่งโรจน์ของอังกฤษในเมื่อแฮมป์เดน (Hampden) อุทิศชีวิตเพื่อปลดปล่อยประเทศของเขาให้เป็นอิสระ เมื่อแอลเจอรอนอน ซิดนีย์ (Algernon Sydney) วางศิระของเขาลงบนหินเพื่อให้ประเทศของเขาพ้นจากทyranny ผู้ร้ายกาจ เมื่อพวกบิชอปอังกฤษไม่รับรองที่จะรับหน้าที่ต่อปิฎกมิเพื่อลดตำแหน่งจากการทำหน้าที่ที่สวรรค์ และมาปรากฏตัวเป็นคนทวนسابานต่อหน้าทนายที่ศาลอาญา เหล่านี้คือข้อรำลึกที่น่าภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์อันเป็นอมตะของอังกฤษซึ่งชาวอังกฤษทุกวันนี้ก็ยังรำลึกถึงด้วยความภาคภูมิใจ และยินดีความจริงไม่จำเป็นที่เราจะต้องใช้ความรุนแรงเพื่อได้ตอบความเจ็บใจที่เราได้รับเลย การทำให้บ้านป่วนทางด้านรัฐธรรมนูญจะทำให้เราได้รับสิทธิเหล่านั้นซึ่งนับว่าเป็นเอกสิทธิ์ซึ่งในประเทศที่มีความพอใจน้อยกว่าจะได้รับก็โดยวิธีที่รุนแรงกว่าเกรงขามเท่านั้น แต่วิธีการที่จะเอามาบังคับใช้นั้นจะต้องเป็นวิธีที่สงบ นับว่าเป็นหน้าที่ที่ชาวอินเดียทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และผู้ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่นั้นได้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ทรยศต่อพระผู้เป็นเจ้าและมนุษย์

ในการที่ท่านยอมรับหลักการที่สำคัญในอันที่จะรวมอินเดียให้เป็นเอกภาพนี้ข้าพเจ้าไม่ขออ้างตัวว่าข้าพเจ้าเป็นต้นคิดดอก เมื่อ ๓๐๐ ปีมาแล้ว ในแคว้นปัญจาบ นานักผู้ให้กำเนิดศาสนาสิกข์ผู้อมตะ ผู้หนุ่มพล สุภาพ และประเสริฐ ได้เทศนาสอนลัทธิที่สำคัญเกี่ยวกับเอกภาพของอินเดีย และพยายามที่จะรวมพวกฮินดูและมุสลิมเข้าด้วยกันอยู่ภายใต้ร่มธงแห่งศาสนาที่เป็นธรรมตาสามัญร่วมกัน ความพยายามนั้นได้ประสบผลสำเร็จอย่างน่าชื่นใจ นานักได้กลายเป็นผู้ให้กำเนิดทางด้านจิตใจแก่อาณาจักรสิกข์ คำสอนที่สำคัญของท่านก็คือ คำสอนเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพและเจตนาอันดีระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิม แล้วพวกเราที่ยึดมั่นอยู่ในตัวอย่างอันสำคัญของท่านนี้ก็ต้องเทศนาสอนลัทธิสำคัญๆ เกี่ยวกับสันติภาพและเจตนาดีระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิม คริสต์ศาสนิกชนกับปาร์ซี ระหว่างประชาคมอินเดียที่สำคัญๆ ทุกหน่วยด้วย ขอให้พวกเราทรงคือความก้าวหน้าของประเทศเราขึ้นให้สูงเถิด ขอให้พวกเราเขียนกันว่า “เอกภาพ” ด้วยอักษรทองไว้บนผืนนั้นเถิด ในอดีตเรามีความริษยา เรามีความแตกร้าง เรามีความเกลียดชังมามากพอแล้ว วิญญานของคนตายที่ปาณิปุต^๒ (Paniput) จะเป็นพยานในความ

^๒เป็นบริเวณที่มีการทำสงครามสู้รบซึ่งมีที่มั่นอยู่มากมายในประวัติศาสตร์อินเดีย อยู่เหนือจากเมืองเดลีขึ้นไปประมาณ ๔๐ กม.

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๒๗

พยายามอย่างน้องเลือดของพวกเขา วิญญาณของผู้ตายในสมรภูมิอื่น ๆ ก็จะเป็นพยานในข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันนั้น ในหมู่พวกเรา อาจมีความแตกต่างกันในด้านศาสนาอยู่บ้าง แต่พวกเราก็มีนโยบายทางการเมืองร่วมกันซึ่งจะเป็นเหตุทำให้เราทั้งปวงได้พบกัน จนนับว่าเป็นนโยบายเพื่อสวัสดิภาพแห่งประเทศชาติของเรา มีสาเหตุร่วมกันประการหนึ่งซึ่งอาจผูกมัดพวกเราเข้าด้วยกัน นั่นคือเรื่องความก้าวหน้าของอินเดีย มีพระผู้เป็นเจ้าร่วมกันอยู่องค์หนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่เรอาจเปล่งเสียงแสดงความเคารพบูชาได้ พระองค์ทรงเป็นผู้เป็นใหญ่เหนือจุดหมายปลายทางแห่งประเทศชาติของเราในนามของประเทศร่วมกันขอให้พวกเราทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นฮินดูมุสลิมคริสต์ศาสนิกชน ปาร์ซี หรือสมาชิกประชาคมอินเดียที่สำคัญ ๆ อื่นใดก็ตาม เอาเสียคือความรู้สึกในลัทธิชาตินิยมและความแตกสามัคคีที่เคยมีมาในอดีตเสีย และสวมกอดกันด้วยความรักอันยิ่งใหญ่ มีชีวิตอยู่และทำงานเพื่อผลประโยชน์แห่งปิตุภูมิอันเป็นที่รักของเรา ภายใต้ความเมตตากรุณาของอังกฤษนี้ มีอนาคตอันยิ่งใหญ่สำหรับอินเดียอยู่ ข้าพเจ้ามีความมั่นใจว่าจุดหมายปลายทางที่สำคัญของพวกเราอยู่แล้ว ทั้งท่านและข้าพเจ้าอาจไม่มีชีวิตอยู่จนกระทั่งได้เห็นวันนั้นก็ได้ ตาของพวกเราเหล่านี้ อาจไม่ได้เห็นภาพแห่งความงามสุดประมาณนั้นก็ได้ เราอาจไม่ได้รับอนุญาตให้ดูท่านอย่างซีเมียน (Simeonlike) ว่า : “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ขอพระองค์ทรงโปรดให้ทำสัของพระองค์จากไปอย่างสันติเถิด” เราอาจไม่ได้รับอนุญาตให้ดูท่านอย่างเวลช์ บาร์ด (Welsh Bard) บนที่สูงแห่งสโนว์ดอน (Snowdon) ว่า : “ทัศนภาพที่รุ่งโรจน์ ขอจงปล่อยนัยน์ตาที่กำลังเจ็บปวดของข้าพเจ้าด้วยเถิด” แต่ว่าไม่มีอะไรที่จะทราบดอกหรือในเมื่อท่านกำลังจะตาย ในเมื่อท่านกำลังจะจากโลกนี้จากความสุขความทุกข์ในโลกนี้ไป ในเมื่อชีวิตในอดีตของท่านคล้อยต่อหน้าท่าน ในเมื่อนิรันดร์ภาพเปิดประตูใหญ่ของม่านกว้างออกในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ในเวลาที่นำสัพรึงกลัวอย่างที่สุดเป็นครั้งสุดท้ายนี้ ไม่มีอะไรที่จะทราบดอกหรือว่าท่านได้มีชีวิตอยู่เพื่อช่วยเหลือในการทำประเทศของท่านให้กลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่? ขอให้พวกเราทั้งปวงดำเนินชีวิตให้มีค่า มีเกียรติ และกล้าหาญ เพื่อว่าเราทั้งปวงจะได้มีชีวิตอยู่และตายไปอย่างมีความสุข และเพื่อว่าอินเดียจะได้เป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่ นี่คือการร้องที่จริงจังและที่ข้าพเจ้าสวดอ้อนวอนหา ขอให้ได้พบการตอบสนองในหัวใจที่เห็นพ้องด้วยของพวกเขาเถิด

ความเลื่อมใสในอังกฤษ

กระดุกสันหลังแห่งลัทธิคำสอนของพวกที่มีหัวรุนแรงนั้นก็คือ ความเชื่อที่ว่าบริติชคนยอมให้อินเดียปกครองตนเองในเมื่ออินเดียเตรียมตัวพร้อมที่จะปกครองตนเองได้ สุเรนทราภได้แถลงถึงลัทธิคำสอนนี้ในคราวที่ท่านแสดงสุนทรพจน์ต่อที่ประชุมสภาคองเกรสในฐานะเป็น

ประธานสภาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘

(จากเรื่อง สุนทรพจน์และข้อเขียนของสุนทรพจน์ พะเนอริจี, หน้า ๙๓-๙๖)

เรารู้สึกว่าในการต่อสู้ครั้งสำคัญที่เรากำลังปฏิบัติอยู่นี้ เราได้รับความเห็นอกเห็นใจทางด้านศีลธรรมจากมนุษยชาติที่เจริญแล้วทั้งหลายเป็นอย่างมาก ผู้ที่สวดมนต์อ่อนน้อมถึงสิ่งที่ดีและจริงในส่วนต่างๆ ของโลกล้วนเห็นด้วยกับเราทั้งนั้น พวกเขาจะต้อนรับการเกิดของประชาชนที่ได้รับอิสระซึ่งอยู่ตามฝั่งแม่น้ำคงคาด้วยความชื่นชมยินดีอย่างล้นพ้น เพราะพวกเขามิได้อ่านเรื่องราวทั้งหมดเกี่ยวกับอารยธรรมโบราณของเรา เกี่ยวกับที่บรรพบุรุษของเราได้พัฒนาอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ในสมัยรุ่งอรุณของโลก ก่อนที่จะได้สร้างนครนิรันดร์ลงบนสัตตพັນคีรี ก่อนที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์จะยาดราทพมายังริมฝั่งแม่น้ำไทกริส ก่อนที่นักดาราศาสตร์ชาวบาบิโลเนียจะได้ศึกษาเพื่อเพ่งดูโลกที่เต็มไปด้วยดวงดาวดอกหรือ? และอารยธรรมนั้นได้มีอิทธิพลอย่างล้าลึกต่อความคิดสมัยใหม่ในภาวะที่สูงสุดของมนุษย์ได้อย่างไร? ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือว่า เรามีความเชื่อมั่นในความยุติธรรมและความใจกว้างของประชาชนชาวบริติช และของบรรดาผู้แทนราษฎรชาวบริติชที่เข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างมาก

มิใช่ว่า เราไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่อินเดียเหล่านี้ แต่ยิ่งขึ้นไปสูงเท่าใด บรรยากาศก็ยิ่งบริสุทธิ์มากเท่านั้น ความไม่บริสุทธิ์ที่เกิดจากสาเหตุในท้องถิ่นย่อมไม่อาจไปถึงผู้ที่พ้นจากอิทธิพลในท้องถิ่นแล้วเป็นตัวแทน ความสูงศักดิ์และความยิ่งใหญ่ของชาติอังกฤษในวงแห่งการรับผิดชอบที่นับว่าโอ้อ่ายิ่งกว่า ขอให้เรารับรู้ในบรรณาการที่เราเป็นหนี้รัฐบาลบริติชในอินเดียอยู่ รัฐบาลไหนที่จะยอมรับข้ออ้างของสภาคองเกรสได้รวดเร็วเท่ากับรัฐบาลอินเดียได้ทำลงไปเล่า? ภายในชั่วอายุของคนรุ่นหนึ่งเราได้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแห่งขณะที่แผ่ไปไกลที่นับว่ามีประโยชน์มาก ซึ่งถ้าหากเป็นในประเทศอื่นๆ ละก็อาจจะกินเวลาหลายชั่วอายุคนก็ได้ หรือถ้าเป็นในประเทศที่มีชนน้อยกว่าอาจจะไม่ได้รับความสำเร็จอะไรเลย นอกเสียจากว่าจะต้องมีการหลังเลียดทะเลมดิน และมีการเอะอะโวยวายขึ้นมาก่อนเท่านั้น ทั้งหมดนี้เรายอมรับรู้อย่างเสรี เพราะทั้งหมดนี้เราจึงรู้สึกพอใจจริง ๆ ทั้งหมดนี้ทำให้เราเต็มเปี่ยมไปด้วยความหวังในอนาคต

อย่างไรก็ตาม เราก็มารู้สึกว่า ยังมีสิ่งที่เราจะต้องทำอีกมากมาย และแรงกระตุ้นนั้นก็จะต้องมาจากอังกฤษ เราแสวงหาความจงรักภักดีและการแนะนำจากอังกฤษ จากอังกฤษก็จะต้องมีพระบรมราชโองการซึ่งจะทำให้ประชาชนของเราได้รับสิทธิในการเลือกตั้ง ประเทศอังกฤษ

ลัทธิชาตินิยมฝั่งรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗/๒๕

เป็นผู้แนะแนวทางในทางการเมืองของเราและเป็นอุปราชจารย์ทางด้านศีลธรรมของเราในบรรยากาศอันประเสริฐแห่งหน้าที่ทางการเมือง ประวัติศาสตร์อังกฤษได้สอนให้เรารู้จักหลักการแห่งเสรีภาพที่เราถนัดใจได้ด้วยหยาดเลือดในร่างกายของเรา เราได้รับการเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตขึ้นมาด้วยอาหารแข็งคือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของอังกฤษ อังกฤษได้สอนให้เราพอใจต่อวาทะที่มีเสน่ห์และอัจฉริยภาพและอาจารย์คนสำคัญ ๆ ทางปรัชญาการเมืองของอังกฤษ เราได้ถูกนำมาเผชิญหน้ากับการต่อสู้ดิ้นรนและชัยชนะของประชาชนชาวอังกฤษ ในการที่พวกเขาได้ก้าวไปสู่เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอย่างสง่าผ่าเผย ท่านจะพบแบบแห่งความกล้าหาญ การเสียสละและการอุทิศชีวิตจิตใจ ณ ที่ใดเล่า ไม่ใช่ที่กรุงโรม ไม่ใช่ในกรีซ ไม่ใช่แม้แต่ในฝรั่งเศสในสมัยที่มีการปฏิวัติอย่างรุนแรง ความกล้าหาญที่เจือด้วยความระมัดระวัง ความเห็นอกเห็นใจที่เจือความสุชมรอบคอบ ความลำเอียงที่เบาบางลงเพราะการบริหารด้วยน้ำใจกว้าง ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกที่มีอำนาจสูงสุดอย่างหนึ่งนั่นคือความรักบ้านเมืองและความรักพระผู้เป็นเจ้า

เราควรจะเป็นผู้ที่ไว้คำสำหรับตัวเองและอุปราชจารย์ของเรา ความจริงเราควรจะเป็นอะไรบางอย่างที่ต่ำต้อยกว่ามนุษย์ ถ้าหากวิญญูณของเราตื่นเดินไปถึงความลึกซึ้งในที่สุด ความรู้สึกอ่อนไหวแบบตะวันออกที่อบอุ่นของเราถูกเร้าไปถึงระดับแห่งความเห็นอกเห็นใจที่ไม่ต้องการเพราะการเพ่งพิจารณาถึงอุดมคติสำคัญ ๆ เกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะเหล่านี้ เราไม่ต้องการวิธีที่จะโยกย้ายเอาเจตนารมณ์แห่งสหัชญาณเหล่านั้นที่ได้ทำให้อังกฤษเป็นอย่างที่เป็นอยู่นี้เข้ามาสู่ประเทศของเราเอง **ลอร์ดแลนส์โดว์น (Lord Lansdowne)** ได้กล่าวไว้ว่า คลื่นแห่งความไม่สงบกำลังผ่านเข้ามาสู่ประเทศนี้ แต่มันมิได้เป็นความไม่สงบที่เกิดจากความไม่พอใจหรือการขาดความจงรักภักดีต่อรัฐบาลอังกฤษเลย หากเป็นความไม่สงบที่เป็นนิมิตที่พอเห็นได้ นิมิตแห่งการทำให้ชีวิตแห่งชาติใหม่ตื่นตัวมาเท่านั้น มันเป็นงานของคนอังกฤษ เป็นอนุสาวรีย์ที่ประเสริฐที่สุดแห่งการปกครองของอังกฤษ เป็นเครื่องอลังการที่มองเห็นได้แห่งอิทธิพลทางด้านศีลธรรมสำคัญมากมายที่พวกอังกฤษกำลังมีอยู่เหนือจิตใจของประชาชนชาวอินเดีย ไม่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ของโลกเลย ที่ผู้รับมรดกแห่งอารยธรรมโบราณจะได้รับอิทธิพลอันลึกซึ้งจากความเปลี่ยนแปลงแห่งมโนคติสมัยใหม่ ในสภาองเกรสปี ปีแล้วก็ปีเล่าที่เราได้ขอรับรองอังกฤษให้ทำงานที่ติงามของเขานี้ให้สำเร็จ เนื่องจากอารยธรรมได้เจริญรอยตามวิถีโคจรของดวงอาทิตย์ คือได้เดินทางจากตะวันออกไปยังตะวันตก ตะวันตกจึงเป็นหนี่งตะวันออกมากที่สุดทีเดียว เรากำลังมองไปวันข้างหน้าเพื่อได้พบวันที่เราจะได้รับการใช้นี้คืน มิเพียงโดยการสร้างศีลธรรมขึ้นมาใหม่เท่านั้น แต่ทว่าโดยการให้สิทธิทางการเมืองแก่ประชาชนในการเลือกตั้งด้วย

ความเลื่อมใสในความก้าวหน้าทางด้านสังคม

ในตอนสรุปบันทึกความทรงจำของท่านในตอนที่ท่านอยู่ในวัยชรา นั้น สุเรนทระนาถ ได้ย้อนรำลึกไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่ได้เกิดขึ้นในสังคมอินเดียในช่วงชีวิตของท่าน และสรุปถึงความเลื่อมใสในการค่อย ๆ ปฏิรูปซึ่งนับว่าเป็นเครื่องหมายประการหนึ่งของพวกที่ไม่นิยมความรุนแรง

(จากเรื่อง "A Nation in Making", หน้า ๓๙๗-๙๘)

ข้าพเจ้ารู้สึกว่ ถ้าหากเราจะต้องก้าวหน้าในเรื่องสังคมแล้ว เราก็จำต้องพาประชาคมไปพร้อมกับเราโดยอาศัยกระบวนการค่อย ๆ ยกระดับให้สูงขึ้น แต่ทว่าอย่างมั่นคงเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้ไม่มีความวุ่นวายหรือการทำให้ต้องคลาดเคลื่อนในทันทีทันใด คือโดยการทำให้ของใหม่ให้เข้ากับของเก่า และทำของเก่าให้กลมกลืนกับของใหม่ นั้นนับว่าเป็นวิธิต่างแห่งความก้าวหน้าตามปรกติในสังคมอินเดียมาเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว ดูจะเป็นความใจเลอาอยู่สักหน่อยที่จะพอใจให้สังคมอินเดียทุกวันนี้เป็นเหมือนสังคมอินเดียเมื่อสองร้อยปีที่ล่วงมาแล้ว สังคมอินเดียเคลื่อนไหวไปช้า ๆ บ้างที่จะช้ายิ่งไปกว่าที่คนส่วนมากปรารถนาด้วยซ้ำไป แต่กาลิเลโอได้กล่าวไว้ว่า "มันเคลื่อนไหวไปจริง ๆ" ไม่มากก็น้อยตามแนวทางแห่งการดัดแปลงแก้ไขซึ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ปัญหาเรื่องการเดินทางไปในทะเล หรือการแต่งงานแต่เด็ก หรือแม้กระทั่งการบังคับให้หญิงฆ่าตัวตาย ทุกวันนี้ก็ได้เป็นเหมือนเมื่อห้าสิบปีที่แล้วมา เมื่อห้าสิบปีมานี้ ข้าพเจ้าเป็นคนนอกวรรณะ (คือเป็นพราหมณ์ที่กลับมาจากอังกฤษ) ในหมู่บ้านที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ แต่ทุกวันนี้ข้าพเจ้าเป็นบุคคลที่มีเกียรติของประชาคม บางทีการที่ข้าพเจ้าทำงานรับใช้ประชาชนจะมีส่วนทำให้เกิดผลลัพธ์นี้ขึ้นมาได้เหมือนกัน แต่งานสาธารณประโยชน์เหล่านั้นก็คงไม่มีอำนาจอะไร ดังในกรณีของรามโมहन รอย หลังจากที่เขาได้ถึงแก่กรรมไปแล้วเป็นเวลาหลายปี ถ้าหากว่างานสาธารณประโยชน์เหล่านั้นไม่ได้รับการหนุนหลังจากพลังแห่งความก้าวหน้า ที่แม้จะเจือปน ๆ แต่ทว่ายิ่งใหญ่ ที่ทำงานอย่างเจือปน ๆ แต่ทว่าอย่างมั่นคงไม่ทอดอยู่ในท่ามกลางสังคมซึ่งช่วยทำให้มนคติเหล่านั้นที่ได้หว่านลงในจิตใจของประชาชนมีผลขึ้นมา ที่นับว่าน่าพิศวงในหลายแง่ก็คือว่า การผ่อนคลายและการขจัดความเข้มงวดกวดขันในเรื่องวรรณะ การบริโภคอาหารกับบุคคลที่มีเชื้อฮินดู ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจประการหนึ่งในสมัยเมื่อไม่นานมานี้ นั้นบัดนี้ได้ยอมกันอยู่ในทีแล้ว แม้จะไม่ได้รับการเอออวยด้วยอย่างเปิดเผยก็ตาม ที่ได้ดำเนินขั้นต่อมาก็คือการพยายามทำให้พันธกรณีในด้านวรรณะผ่อนคลายลงได้ ในเมื่อไม่กี่ปีมานี้กักแพงสมรสที่กั้นกันระหว่างชนชั้นที่มีวรรณะต่ำก็ได้ผ่อนคลายลง และการแต่งงานระหว่างพวก

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๓๑

พราหมณ์ชั้นต่ำกับพวกกษัตริยะ (Kayasthas : พวกเสมียน) ซึ่งก่อนหน้านี้ถูกห้าม บัดนี้ก็มีอยู่บ่อยๆ และข้าพเจ้าก็มีส่วนร่วมในการปฏิรูปนี้อยู่ด้วยเหมือนกัน ที่นับว่าได้ทำประโยชน์มากก็คือกิจกรรมของพราหมณ์ สมาชิก แต่เบื้องหลังกิจกรรมเหล่านั้นก็คือขบวนการค่อยเป็นค่อยไปแต่ทั่วกว้างขวางของประชาคมทั่วๆ ไป ซึ่งทั้งหมดนั้นก็ทำไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าทั้งสิ้น

เอ็ม. จี. รานะเด : นักปฏิรูปชาวมหาราชวรรณ์ผู้บุกเบิก

อิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมตะวันตก เช่น การปกครองของบริติชนั้นแหละได้เข้ามายังส่วนต่างๆ ของอินเดียในระยะเวลาต่างๆ กัน เมืองท่าตามชายทะเลที่ตั้งขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ คือ เมืองมัทราส บอมเบย์ กัลกัตตา ได้กลายเป็นศูนย์กลางระเบียบชีวิตและความคิดใหม่มาจนถึงทุกวันนี้ แต่การที่ระเบียบนี้ได้แพร่หลายเข้าไปสู่ผืนแผ่นดินหลังฝั่งทะเลนั้นเป็นกระบวนการที่เชื่องช้าและไม่สม่ำเสมอ เบงกอลซึ่งเป็นชาติภูมิของนักปราชญ์เป็นจำนวนมากนับว่าเป็นแคว้นแรกที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของบริติชอย่างสิ้นเชิง และดังนั้นก็เป็แคว้นแรกที่มีปฏิกิริยาต่อการกระทบกับวิถีทางและมโนคติแบบตะวันตก

ด้านที่อยู่ตรงข้ามกับชมพูทวีป ซึ่งมีภูเขาเป็นป้อมค่ายคุ้มครองอยู่ในแคว้นฆาต (Ghats) ตะวันตก คืออาณาจักรมหาราชวรรณ์ที่ทงตัวนั้นนับว่าเป็นแคว้นสุดท้ายแคว้นหนึ่งที่ได้ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของต่างดาว ภาวะผู้นำที่ทำให้มีการต่อต้านอยู่ได้เป็นเวลานานนี้มาจากวรรณะสองกลุ่มคือ พวกวรรณะมาราธา-กุนบี (Marāthā-Kunbi) ซึ่งเป็นนักต่อสู้ในความนำของพวกคิวัจี (Shivaji : พ.ศ. ๒๑๗๓? -๒๒๒๓) และลูกหลานของท่านที่จัดหากำลังทหารส่วนใหญ่ให้กับวรรณะพราหมณ์จิตปาวัน (Chitpavan) แม้จะเป็นกลุ่มน้อย แต่ทว่าก็มีอิทธิพลมาก ได้ผลิตเปชวา (นายกรัฐมนตรี) และผู้นำชั้นปัญญาชนอีกหลายคนในสมัยต่อๆ มา แม้หลังจากที่รัฐบาลเปชวา (Peshwa) จะพ่ายแพ้ครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๑ แล้ว เมืองปูนา (Poona) ก็ยังคงเป็นศูนย์กลางทางด้านสติปัญญาของพวกแคว้นมหาราชวรรณ์อยู่ในทศวรรษที่ ๕ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ วรรณะพราหมณ์จิตปาวัน ก็ยังให้ผู้นำสามคน ซึ่งชื่อของผู้นำเหล่านี้ได้มีจารึกไว้ในห้องผู้มีชื่อเสียงแห่งลัทธิชาตินิยมอินเดีย นั่นคือ ท่านรานะเด ท่านโคชะเล และท่านติลก

มหาเทพโควินทะ รานะเด ซึ่งเป็นบุตรคนโตในบรรดาบุตรสามคน เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๕ ในครอบครัวที่เคร่งครัดในศาสนาเป็นอย่างมาก ท่านซึ่งเป็นนักเรียนที่ขยันเรียนอย่างเอาจริงเอาจังมากได้ขอให้บิดาส่งท่านไปเข้าโรงเรียนที่บอมเบย์ เพื่อจะได้ศึกษาภาษาอังกฤษให้

๗/๓๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

จบ เมื่ออายุได้ ๑๔ ปีท่านก็เข้าเรียนที่สถาบันเอลฟินสโตน (Elphinstone) และเมื่ออายุได้ ๑๗ ปี ก็ได้เป็นนักเรียนชั้นหนึ่งที่ลงทะเบียนไว้ที่มหาวิทยาลัยบอมเบย์ใหม่ ท่านสร้างตัวเองให้มีชื่อเสียงขึ้นมากด้วยความขยันหมั่นเพียรและความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และได้กลายเป็นครูสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ และต่อมาก็สอนประวัติศาสตร์และวรรณคดี ณ สถาบันที่ท่านได้ร่ำเรียนมาเป็นแห่งแรก ซึ่งบัดนี้เรียกว่า วิทยาลัยเอลฟินสโตน แต่ท่านได้เลือกประกอบอาชีพทางด้านกฎหมาย และก่อนที่ท่านจะมีอายุถึง ๓๐ ปี ท่านก็ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาในศาลของรัฐบาลที่เมืองปูนา

ในระหว่างที่ท่านเป็นผู้พิพากษา เมื่ออายุ ๓๐ เศษนั้น รานะเดได้ทำงานปฏิรูปความชั่วร้ายทางสังคม เช่น การแต่งงานแต่ยังเด็ก การห้ามหญิงม่ายแต่งงานใหม่ และการแยกสตรีไม่ให้มาเกี่ยวข้องกับสังคมอย่างสุภาพนุ่มนวล แต่ทว่ายิ่งมั่นคง ความพยายามของท่านคล้ายคลึงกับความพยายามของรามโมहन รอย ซึ่งเป็นบุคคลที่ท่านพึงพอใจในฐานะที่เป็นผู้รักชาติและเป็นคนมีศีลธรรมคนหนึ่ง ในหลายวิถีทางด้วยกัน รานะเดเป็นสมาชิกกลุ่มแรก ๆ คนหนึ่งของ **ปรารธนา สมาช** (สมาคมสวดอ้อนวอนเลียนแบบพรานโม สมาช) ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ เพราะการที่ท่านเกษั้น จันทรเสนได้ไปเยือนบอมเบย์ในสมัยแรก ๆ ปรารธนา สมาช ภายใต้การนำที่สุขุมรอบคอบของรานะเด มิได้แยกตัวออกจากสังคมอินเดียที่เหลือ แต่ค่อย ๆ พยายามนำเอาพวกออร์ทอดอกซ์มาอยู่ล้อมรอบ ทั้ง ๆ ที่ได้รับการต่อต้านอย่างเอะอะโวยวายและบางทีก็รุนแรงจากท่านดิลกและสำนักของท่าน นโยบายการปฏิรูปสังคมแบบเดินสายกลางของท่านรานะเดก็คงประสบผลสำเร็จทิวี่ขึ้นเรื่อย ๆ

เพราะการที่ท่านเป็นผู้พิพากษาจึงไม่เหมาะสมที่ท่านจะเข้าไปสู่วงการเมืองอย่างจริงจัง แต่ท่านก็ได้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ขบวนการชาตินิยมโดยเฉพาะในเรื่องการปฏิรูปสังคมและการเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ พ.ศ. ๒๔๓๐ ท่านได้จัดให้มีการประชุมทางด้านสังคมแห่งชาติของอินเดีย (Indian National Social Conference) ในฐานะที่เป็นองค์การที่แยกตัวออกไป ซึ่งก็มักจะประชุมพ้องกันกับสมัยประชุมประจำปีของสภาองเกรส และใน พ.ศ. ๒๔๓๓ ก็ได้ทำพิธีเปิดสมาคมอุตสาหกรรมอินเดียตะวันตกขึ้น ทัดคนในด้นเศรษฐกิจของท่านรานะเดเกิดจากการที่ท่านได้ศึกษาปัญหาของอินเดียด้วยความอดทนอยู่เป็นเวลานาน ท่านได้สรุปว่า การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของท่านอยู่ที่นโยบายที่จะพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและการพาณิชย์อย่างจริงจัง ทั้งนี้โดยความอนุเคราะห์ของรัฐบาลบริติช

การที่ท่านรานะเดมิวิสัยสามารถไม่รู้จักในอันที่จะรับความทุกข์ยาก อารมณ์แบบนัก

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗/๓๓

บุญของท่านและการที่ท่านอุทิศชีวิตเพื่อสวัสดิภาพของอินเดีย ได้เป็นเหตุจรรโลงใจคนหนุ่ม ๆ หลายร้อยคนที่ท่านติดต่อกันเป็นส่วนตัว หรือโดยอาศัยจดหมายติดต่อกันเกิดมีความพยายามด้วยความรักชาติอย่างยิ่งใหญ่ยิ่งขึ้น ท่านเป็นคนชนิดที่เรียกว่าไม่นิยมความรุนแรงซึ่งในความหมายที่ดีที่สุดก็หมายถึงเป็นนักปราชญ์ มีความอดทน ทำจริง มีหัวแข็งสร้างสรรค์ ไม่เคยใช้เวลาประณามบุคคลที่มีทัศนคติแตกต่างเป็นอย่างอื่นเลย หลังจากที่ท่านได้ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ แล้ว ความระลึกถึงท่านยังคงเป็นเหตุบันดาลใจพวกผู้นำอินเดียตะวันตก คือ ท่านโคเซเล และท่านมหาตมา คานธีอยู่ ทั้งนี้โดยท่านทั้งสองนั้นยังคงดำเนินการปฏิรูปสังคมและการเศรษฐกิจที่ท่านรณะเดสังสอนไว้ต่อไปในฐานะเป็นส่วนหนึ่งแห่งงานสาธารณประโยชน์ที่มองไม่เห็นตัวตน ซึ่งจะแบ่งแยกมิได้

มหาเทพ โควินทะ รานะเด

ลัทธิการฟื้นฟูกับการปฏิรูป

การที่ไม่อาจฟื้นฟูปรัมปราประเพณีโบราณให้กลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่อย่างน่าหัวเราะเยาะ เพียงเพราะว่าปรัมปราประเพณีเหล่านั้นเป็นของโบราณนั้น ท่านรานะเดได้สาธิตได้อย่างได้ผลระงัดในสุนทรพจน์ ณ ที่ประชุมทางด้านสังคมของท่านคราวหนึ่ง เมื่อท่านได้อธิบายถึงเหตุผลที่ท่านปฏิเสธข้อเสนอแนะของพวกพราหมณ์และอารยธรรมาที่ว่านักปฏิรูปสังคมทั้งปวงควรกลับไปนับถือปรัมปราประเพณีให้หมด และท่านก็ได้วิเคราะห์สืบไปถึงสาเหตุที่เป็นมูลฐาน ๔ ประการแห่งการทำให้สังคมอินเดียเสื่อมลง

(จากเรื่อง การปฏิรูปสังคมอินเดีย, ของจินตามณี, ภาค ๒, หน้า ๔๔-๔๕)

ในขณะที่นิกายทางศาสนาใหม่ประมาณว่าเราเป็นอรรธดอกซ์มากเกินไปนั้น พวกอรรธดอกซ์ที่มีหัวรุนแรงก็ประมาณว่า เราเป็นพวกปฏิวัติวิธีการต่าง ๆ มากเกินไป พวกหลังนี้มีความเห็นว่า เราควรทุ่มเทความพยายามเพื่อฟื้นฟู ไม่ใช่เพื่อปฏิรูปปรัมปราประเพณี ข้าพเจ้ามีเพื่อนฝูงในกลุ่มอรรธดอกซ์สุดโต่งนี้หลายคนด้วยกัน และหลักสำคัญของพวกนั้นที่ว่าการฟื้นฟู ไม่ใช่การปฏิรูปนั้นก็ควรจะเป็นคติประจำใจของพวกเราด้วย พวกเขายึดชวนให้กลับไปหาวิถีทางเก่า และให้ร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่เก่า ๆ และการลงโทษแบบเก่า ๆ ณ ที่นี้ก็เช่นเดียวกับตัวอย่างที่อ้างมาแล้วนั้น ก็คือประชาชนได้พูดโดยมิได้เข้าใจความสำคัญแห่งคำพูดของตนเองอย่างเต็มที่เลย เมื่อเราขอร้องให้ฟื้นฟูสถาบันและจารีตประเพณีของเรานั้น ก็ดูเหมือนว่า

ประชาชนจะงงงวยมากว่าอะไรที่เราควรจะทำ ยุคประวัติศาสตร์ยุคไหนเล่าที่เราควรจะทำว่าเป็นยุคเก่า? ยุคพระเวท หรือยุคสมฤติ หรือยุคปราณะ หรือยุคคิสลาม หรือยุคอินเดียปัจจุบัน? ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยอาศัยกระบวนการแห่งการค่อยๆ เจริญเติบโตและในบางกรณีก็เพราะกระบวนการแห่งความเสื่อมโทรม และการคอร์รัปชัน และเราไม่อาจหยุดยั้งลงที่ยุคใดยุคหนึ่งโดยมิได้ทำลายความสืบเนื่องแห่งยุคทั้งหมดได้ เมื่อสหายนักฟื้นฟูทั้งหลายของข้าพเจ้าได้เน้นการให้เหตุผลของพวกเขามุ่งมายังข้าพเจ้า เขาก็จะต้องแสวงหาสิ่งที่จะใช้ในคำพูดหลีกเลี่ยง ซึ่งมีได้ทำให้คำตอบปัญหาลักษณะวิเศษวิโสขึ้นมาจริง ๆ เลย เราจะฟื้นฟูอะไรเล่า? เราจะฟื้นฟูนิสัยเก่าๆ แห่งประชาชนของเราในสมัยที่ความศักดิ์สิทธิ์ที่สุดแห่งวรรณของเรามอนมั่นในสิ่งที่น่ารังเกียจทั้งปวง ดังเช่นพวกเราในปัจจุบันนี้เข้าใจต่อสิ่งที่น่ารังเกียจเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มของสัตว์ ซึ่งทำให้ทุก ๆ ฝ่ายแห่งวิชาสัตววิทยา และวิชาพฤกษศาสตร์ของประเทศเราหมดกำลังลงขึ้นมาใหม่กระนั้นหรือ? มนุษย์และเทพดาในสมัยโบราณกินและดื่มสิ่งที่ต้องห้ามมากเกินไปในวิถีทางที่ไม่มีนักฟื้นฟูคนใดในปัจจุบันจะเสี่ยงเข้าไปแนะนำเลย เราจะฟื้นฟูบุตร ๑๒ แบบ หรือการแต่งงาน ๘ แบบ ซึ่งรวมทั้งภรรยาที่เป็นเชลยและยอมรับรองการร่วมประเวณีที่สาธอนและไม่ถูกกฎหมายด้วยกระนั้นหรือ? เราจะฟื้นฟูระบบนโยบายจะเกี่ยวกับกำกับการกำเนิดบุตรจากภรรยาของพี่เราที่เป็นม่ายกระนั้นหรือ? เราจะฟื้นฟูเสรีภาพเก่าๆ ที่ฤๅษีและภริยาฤๅษีเคยมีความสัมพันธ์อันสามัคคีกันขึ้นมาอีกหรือ? เราจะฟื้นฟูการใช้สัตว์บูชาญจากปลายปีหนึ่งไปยังอีกปลายปีหนึ่ง และในยัญพิธีที่แม้แต่มนุษย์ก็มิได้รับยกเว้นที่จะเป็นเครื่องสังเวยเพื่อเป็นการประจบประแจง (เทพยเจ้า) กระนั้นหรือ? เราจะฟื้นฟูการบูชาศักดิ์แห่งมือซ้ายด้วยความหยาบโหล่นและด้วยการทำลายความบริสุทธิ์ของหญิงพรม-จารีกระนั้นหรือ? เราจะฟื้นฟูประเพณีสตี และการฆ่าเด็ก หรือการโยนคนเป็น ๆ ลงในแม่น้ำหรือลงบนก้อนหิน หรือการเอาเบ็ดเกี่ยวคอแขวน หรือการกระแทกเข้าใต้รักขคันนาถ" กระนั้นหรือ? เราจะฟื้นฟูสงครามล้างผลาญซึ่งกันและกันระหว่างพวกพราหมณ์กับพวกกษัตริย์ หรือการสังหารและการเหยียดหยามชนพื้นเมืองขึ้นมาอีกกระนั้นหรือ? เราจะฟื้นฟูระบบมากผิวมากเมียขึ้นมากระนั้นหรือ? เราจะให้พวกพราหมณ์เล็กเป็นราชาที่ดินและเป็นผู้ตี แล้วหันกลับไปเป็นขอทานและอาศัยกษัตริย์ดุจดั่งในสมัยโบราณกระนั้นหรือ? ตัวอย่างเหล่านี้ดูจะเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่าโครงการเพื่อฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าๆ ขึ้นมาจะไม่ทำให้เราหลุดพ้นได้เลย และเป็นสิ่งที่ไม่อาจเอามาปฏิบัติได้ ถ้าขนบธรรมเนียมประเพณีเหล่านี้ดีและมีประโยชน์ แล้ว

“รถใหญ่ใช้บรรทุกเทวรูปคันนาถซึ่งเป็น “เจ้าแห่งจักรวาล” ในเมืองบุรี พวกที่คลั่งศาสนา มักจะห่มตัวลงไปเบื้องหน้าล้อของรถนั้น

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗/๓๕

ทำไมบรรพบุรุษที่เฉลียวฉลาดทั้งหลายของเราจึงได้เปลี่ยนแปลงมันเสียเล่า? ถ้าหากชนบ-
 ธรรมนิยมประเพณีเหล่านี้เลวทรามต่ำช้าและอันตรายละก็ เราจะเอาอะไรมาเป็นข้ออ้างเพื่อ
 ฟันฟุชนบธรรมนิยมประเพณีนี้ขึ้นมาใหม่หลังจากที่ได้เสื่อมไปหลายยุคหลายสมัยแล้วเล่า?
 นอกจากนี้ ดูเหมือนจะลืมนึกไปว่า ในอินทรีที่มีชีวิต ดังเช่นสังคมที่เป็นอยู่นั้น ย่อมไม่มีการ
 ฟันฟุใด ๆ เป็นสิ่งที่อาจเป็นไปได้ คนตายและคนที่เขาฝังหรือเผาแล้ว ก็ถือว่าเป็นคนตาย คนที่
 เขาฝัง และคนที่เขาเผาแล้วครั้งนี้ครั้งเดียวเป็นครั้งสุดท้าย และดังนั้น อดีตที่ตายไปแล้วเราก็ไม่
 อาจฟันฟุขึ้นมาใหม่ นอกจากโดยอาศัยการทำวัสดุเก่า ๆ ให้มีรูปเป็นภาวะที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ ถ้า
 หากการฟันฟุเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การปฏิรูปก็เป็นทางเดียวเท่านั้นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มี
 อารมณ์อ่อนไหวง่ายเลือกเอา และบัดนี้ข้าพเจ้าก็อาจถามว่า อะไรเล่าที่เป็นหลักฐานที่ใช้เป็น
 มูลฐานแห่งการปฏิรูปนี้? ในเรื่องนี้ ประชาชนมีมโนคติที่เลือนลางมาก คนเป็นจำนวนมากเห็น
 ว่ารูปฟอร์มภายนอกเท่านั้นที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงและถ้าหากว่าจะทำการเปลี่ยนแปลงได้แล้วไซ้
 พวกเขาก็คิดว่าความยากลำบากทั้งปวงในวิถีทางของเราก็จะสลายตัวไปหมด ถ้าหากเรา
 เปลี่ยนแปลงกิริยาการและจารีตประเพณีภายนอกของเรา นั่งอยู่ในวิถีทางใดวิถีทางหนึ่งโดยเฉพาะ
 หรือเดินตามแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ พวกเขาก็จะเห็นว่างานของเราจะประสบผลสำเร็จ
 ข้าพเจ้าอดคิดไม่ได้ว่าอคติส่วนมากที่มีต่อนักปฏิรูปนั้นเนื่องมาจากความเข้าใจผิดนี้ มันมิได้เป็น
 แบบฟอร์มภายนอก แต่ทว่าเป็นแบบฟอร์มภายใน เป็นความคิดและเป็นมโนคติที่พิจารณา
 ตัดสินรูปฟอร์มภายนอก ซึ่งถ้าปรารถนาจะให้มีการปฏิรูปจริง ๆ แล้ว ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง
 แบบฟอร์มภายในเสีย

ทีนี้อะไรเล่าที่เคยเป็นแบบฟอร์มหรือมโนคติภายในซึ่งได้ทำให้เราเสื่อมลงอย่าง
 รวดเร็วในช่วงระยะเวลาสามพันปีที่ผ่านมา? มโนคติเหล่านี้เราอาจชี้แจงโดยย่อได้ว่า การอยู่
 โดดเดี่ยว การยอมหมอบราบคืบไหวให้แก่อำนาจหรืออำนาจภายนอกยิ่งกว่าที่จะยอมแพ้แก่
 เสี่ยงแห่งความรู้สึกในภายใน สัญญาความจำได้หมายรู้เกี่ยวกับความแตกต่างกันที่ระหว่าง
 มนุษย์ด้วยกันประดิษฐ์เป็นเรื่องราวขึ้นมาเนื่องมาจากกรรมพันธุ์และชาติกำเนิด การเฉยเมยใน
 การทำความชั่วหรือความผิดอย่างไม่แสดงกิริยาอาการใดๆ ออกมา และความวางเฉยๆ โดยทั่วๆ
 ไปในเรื่องความยุติติทางฆราวาสวิสัย การเกือบจะกันเขตลงบนเรื่องการถือโชคชะตา เหล่า
 นี้ล้วนเป็นมโนคติที่เป็นรากเหง้าแห่งระบบสังคมโบราณของเราทั้งนั้น ผลก็คือได้นำไปสู่การจัด
 ครอบครองที่กำลังเป็นอยู่ในบัดนี้ ซึ่งผู้หญิงจะต้องเป็นเบี้ยล่างของผู้ชาย และคนวรรณะต่ำก็เป็น
 เบี้ยล่างของคนวรรณะสูงอย่างสิ้นเชิงไปตามระยะเวลาอันยาวนานแห่งการทำมนุษย์ให้เสื่อม
 จากความเคารพในเรื่องมนุษยธรรมตามธรรมชาติของเขา ความชั่วทั้งปวงที่เราหาทางต่อสู้กัน

เป็นผลที่เนื่องมาจากความแพร่หลายแห่งมโนคติเหล่านี้ เป็นเพียงบทเทียบกับการสันนิษฐานที่เป็นความจริงโดยไม่ต้องพิสูจน์เหล่านี้ ทำให้ประชาชนของเราบางคนไม่ทราบโดยถ่องแท้ว่าพวกเขาเป็นอะไรแน่ในความสำนึกผิดชอบทั้งปวง ดีหรือเลวกว่าพวกเพื่อน ๆ ของเขา และว่า ไม่ว่าเครื่องแต่งตัวอะไรที่มนุษย์เราสวมใส่ ล้วนแต่เลวลงไปอีก สำหรับการที่จะครองเกียรติและอำนาจ ซึ่งความจริงมิได้เป็นของพวกเขาเลย ครอบงำที่มโนคติเหล่านี้ยังทำหน้าที่อยู่ในจิตใจของเรา เราก็อาจเปลี่ยนแปลงแบบฟอร์มและประเพณีภายนอกของเราได้ และไม่มีอะไรที่จะดีกว่าการเปลี่ยนแปลงเลย มโนคติเหล่านี้ได้ผลิตผลออกมาเป็นลักษณะภาพของเราเป็นเวลานานแล้ว และเราจะต้องตัดสินใจคุณภาพที่ดีหรือชั่วแห่งผลลัพธ์เหล่านั้น ดังที่ เซนต์พอล ได้กล่าวไว้ว่า โดยอาศัยผลที่มันได้ผลิตขึ้นมา บัดนี้ผลลัพธ์เหล่านี้ร้ายแรงมาก ไม่มีใครโต้แย้งหรือสงสัยเลย จากข้อเท็จจริงนี้เราจะต้องถือเอาเป็นบทเรียนสำหรับการแนะนำทางของเราว่า กระแสแห่งมโนคติเหล่านี้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง เราจะต้องทำตัวเราและคนอื่น ๆ ให้คุ้นเคยกับการบูชาและการเคารพอุดมคติใหม่ ๆ แทนการบูชาแบบเก่า ๆ ที่เราได้เคยทำมา แทนที่เราจะอยู่โดดเดี่ยวเราก็จะต้องปลูกฝังเจตนารมณ์ในอันที่จะสร้างภราดรภาพหรือการขยายตัวแบบยึดหยุ่นได้ในปัจจุบันนี้ทุก ๆ คนมีความรู้สึกภาคภูมิใจที่ตนเองได้เป็นสมาชิกของประชาคมที่เล็กที่สุดที่อาจเข้าใจได้และสมาชิกที่ท่านอาจรับประทานร่วม หรือแต่งงานด้วย หรือส่งสรวงด้วยมีจำนวนน้อยเท่าใด ความสมบูรณ์แบบและความบริสุทธิ์ของท่านก็ยังมีมากเท่านั้น บุคคลที่บริสุทธิ์ที่สุดก็คือบุคคลที่ปรุงอาหารรับประทานเอง และไม่ยอมให้เงาแม้ของเพื่อนที่รักที่สุดทอดทับมายังอาหารที่ท่านปรุงแล้ว ดังนั้นในชีวิตภาคปฏิบัติ ทุกวรรณะและทุกนิกายจึงมีแนวโน้มไปในทางที่จะแยกตัวออกให้เป็นวรรณะและนิกายที่เล็กลง แม้ในด้านปรัชญาและศาสนา เราก็ได้รับทราบกฎเกณฑ์มาว่า ความรู้สำหรับบุคคลเพียงไม่กี่คน และว่าความหลุดพ้นจะเป็นไปได้ก็เฉพาะพวกที่ได้รับเลือกที่ลึกลับซึ่งเป็นบุคคลที่มีแต่คุณธรรม คือความน่าเคารพสักการะและบริษฏาณเท่านั้น และว่าเพื่อมนุษยชาติที่เหลือ เราจะต้องปล่อยให้ท่านเหล่านั้นท่องเที่ยวอยู่ในป่า และหมกมุ่นอยู่ในเรื่องอภินิหารและแม้แต่ความชั่วร้าย โดยมีสิ่งทีเรียกว่าศาสนาบังหน้าอยู่เท่านั้น จึงทำให้กลายเป็นบุคคลที่คนทั่ว ๆ ไปเคารพนับถือ บัดนี้เราจะต้องเปลี่ยนแปลงสิ่งทั้งปวงนี้ให้หมด ความคิดแบบใหม่ในหัวข้อนี้ก็คือ จะต้องแสวงหาทางเพื่อสร้างภราดรภาพ วิสัยสมารถที่จะขยายภราดรภาพนั้นออกไปข้างนอก และทำพันธะแบ่งมิตรภาพภายในให้กระชับยิ่งขึ้น จงเพิ่มพูนวงมิตรสหายและเพื่อนฝูงให้กว้างขวางออกไป ถ้าหากท่านปรารถนาจะขยายออกไปช้า ๆ และด้วยความระมัดระวังก็จงทำตามปรารถนาเถิด แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว จะต้องให้มีความโน้มเอียงไปในทางที่จะรับรองคุณสมบัติที่เป็นสาร์ตตะที่สำคัญระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งจะก่อให้เกิด

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗/๓๗

ความเห็นอกเห็นใจและอำนาจขึ้นมา ทั้งจะทำให้มีมือของท่านเองแข็งแกร่งขึ้น โดยมีความรู้สึกที่ว่าท่านมีพวกมาก และไม่มีใครเป็นปฏิปักษ์ต่อท่าน หรือไม่มีใครดังที่ท่านนึกฝันเอาอย่างโง่ๆ ว่าต่ำต้อยกว่าท่าน

มโนคติต่อไปที่อยู่ ณ รากเหง้าแห่งความรู้ที่พึงของเราก็คือความรู้สึกที่ว่าพวกเรามักจะอยากเป็นเด็กอยู่เรื่อย อยากจะตกเป็นทาสของการควบคุมจากภายนอก และไม่เคยขึ้นสู่เกียรติแห่งการควบคุมตนเอง โดยทำให้ความรู้ล้าสมัยผิดชอบชั่วดี และเหตุผลของเราเป็นผู้แนะนำวิธีที่สูงสุดต่อความประพฤติของเรา แม้จะไม่ทั้งหมดก็ตาม ประวัติศาสตร์ในอดีตทั้งปวงได้เคยเป็นพยานที่น่าสะพรึงกลัวในเรื่องความวุ่นวายที่เกิดจากการสร้างมโนภาพผิดๆ นี้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเราเป็นเด็ก แต่ทว่าเป็นเด็กของพระผู้เป็นเจ้า ไม่ใช่เด็กของมนุษย์ และเสียงของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่เรามีพันธกรณีจะต้องฟังแน่นอนที่พวกเราทั้งปวงอาจได้ยินเสียงนี้ในเวลาที่เรายากฟัง เพราะจากการละเลยและการอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกมาเป็นเวลานาน เราจึงทำให้ความสามารถแห่งวิญญาณในตัวเรานี้ชาไป พวกเราเป็นจำนวนมากเห็นว่าสิ่งหนึ่งถูกหรือผิดเป็นบุญหรือเป็นบาป เพียงเพราะคนบางคนในอดีตได้กล่าวไว้เช่นนั้น หน้าที่และพันธกรณีเป็นหน้าที่และพันธกรณี ไม่ใช่เพราะเรามีความรู้สึกว่ามันเป็นเช่นนั้น แต่เพราะมีคนบางคนโต้แย้งว่า จะเป็นการฉลาดอยู่ถ้าหากเราจะกำหนดให้มันเป็นเช่นนั้น ในเรื่องหยาบๆ หยาบๆ เกี่ยวกับกิริยามรรยาทและความสุภาพอ่อนโยน การบงการจากภายนอกไม่ใช่ว่าจะไม่มีประโยชน์เสียเลย แต่เมื่อเราปล่อยตัวเราให้ต้องอาศัยเจตจำนงอื่นๆ ที่ไม่เป็นประโยชน์โดยสิ้นเชิงแล้วก็ไม่เป็นการแปลกประหลาดอะไรเลยที่เราจะกลายเป็นบุคคลที่ไม่มีประโยชน์อย่างเล็กๆ ในทุก ๆ ส่วนแห่งชีวิต บัดนี้มโนคติใหม่ๆ ซึ่งควรจะเข้าสวมตำแหน่งความไม่มีประโยชน์และการต้องพึ่งพาอาศัยเขานี้มีซึมโนคติเกี่ยวกับการที่จะโค่นอำนาจเจ้าหน้าที่ทั้งปวงอย่างขบถ แต่ทว่าเป็นมโนคติเกี่ยวกับเสรีภาพที่รับผิดชอบต่อเสียงของพระผู้เป็นเจ้าในตัวเรา มหาบุรุษและนักปราชญ์ในอดีตก็เช่นเดียวกับในปัจจุบันนี้ ได้อ้างสิทธิ์ในการเคารพจากเรา แต่พวกเขาจะไม่ต้องมาอยู่ในระหว่างเรากับพระผู้เป็นเจ้าของเรา ซึ่งเป็นหลักการสวรรค์ที่ครองอยู่ในหัวใจพวกเราทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนชั้นสูงหรือชั้นต่ำ ความรู้สึกเคารพตัวเองมากกว่าที่จะเคารพพระผู้เป็นเจ้าที่มีอยู่ในตัวเรานี้แหละที่เราจะต้องปลุกฝังให้มีขึ้น นับว่าเป็นพืชที่แบบบางที่จะต้องใช้เวลาปีแล้วปีเล่ากว่าจะทำให้เจริญเติบโตขึ้นมาได้ แต่ก็มิมีวิสัยสามารถและอำนาจที่จะทำได้ และเราก็เป็นหนี้วิสัยสามารถและอำนาจนั้นในฐานะเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องรับเป็นภาระ จงเคารพเจ้าหน้าที่ที่เป็นมนุษย์ทั้งปวง จงเคารพบิหรือศาสดาพยากรณ์และการเปิดเผยทั้งปวง แต่อย่าปล่อยให้การเคารพบูชาขึ้นมาตามวิถีทางแห่งการบงการของมโนธรรม เพราะพระผู้เป็นเจ้าทรงบัญชาอยู่ในตัวเราแล้ว

ในทำนองเดียวกันก็ไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ที่ว่ามนุษย์ย่อมมีวิสัยสามารถตามธรรมชาติและความเหมาะสมแตกต่างกัน และว่ากรรมพันธุ์และชาติกำเนิดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างมากมาในพัฒนาการของเรา แต่พร้อมกันนั้นก็เป็นความจริงที่ว่า มันมิได้เป็นเพียงองค์ประกอบที่พิจารณาตัดสินชีวิตเพื่อความดีหรือชั่วของเราโดยอาศัยกฎแห่งความจำเป็นไปเสียทั้งหมด กรรมพันธุ์และชาติกำเนิดอธิบายอะไรต่ออะไรได้หลายอย่าง แต่กฎแห่งกรรมนี้หาอธิบายได้หมดทุกอย่างไม่ ที่เลวร้ายยิ่งไปกว่านั้นก็คือว่า กฎแห่งกรรมมิได้อธิบายถึงความลึกลับที่ทำให้ผู้ชายผู้หญิงเป็นอย่างที่เป็นอยู่จริง ๆ ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพและจินตภาพของพระผู้เป็นเจ้าเลย ก็เลสและความรู้สึกของเรา ความทนงและความทะยานอยากของเราได้ยืมความเข้มแข็งมาจากตัวแทนเหล่านี้ และโดยอาศัยความช่วยเหลือของตัวแทนเหล่านี้ กฎแห่งกรรมจึงช่วยให้เราสามารถพิชิตได้สำเร็จ และในหลายกรณีเช่นเดียวกันนี้แหละที่ทำให้เราต้องยอมจำนน มโนคติใหม่ที่ดีควรเข้ามามีบทบาท ณ ที่นี้ คือมโนคติที่ว่า เราอาจใช้เจตจำนงที่ฝึกฝนดีแล้วควบคุมกฎแห่งกรรม และทำให้กฎแห่งกรรมถอยกลับได้ ในเมื่อเราทำให้กฎแห่งกรรมต้องรับใช้เจตจำนงที่สูงยิ่งกว่าเจตจำนงของเรา ข้อนี้เราจะเห็นว่ามิอยู่ในชีวิตประจำวันของเรา และความจำเป็นหรือโชครชะตา ตามที่คัมภีร์บอกเราย่อมเป็นอุปสรรคเล็ก ๆ น้อย ๆ ในวิถีแห่งความก้าวหน้าของเรา ถ้าหากเราอุทิศตัวเราให้แก่กฎแห่งหน้าที่ ข้าพเจ้าก็ต้องขอยอมรับว่าการสร้างมโนภาพที่ผิด ๆ นี้เป็นการยากที่จะขจัดให้หมดไปได้ บางทีจะเป็นมโนคติเก่า ๆ ที่ขจัดได้ยากที่สุด แต่เราก็จะต้องขจัดให้หมดไปให้ได้ ถ้าหากไม่ในช่วงชีวิตนี้หรือในช่วงอายุนี้ก็ต้องเป็นไปในหลาย ๆ ชีวิตและหลาย ๆ ช่วงอายุคน ถ้าหากเรายกกฎมิตธรรมของเราให้สูงส่งอย่างเต็มที่

แบบฟอร์มหรือมโนคติเก่า ๆ อย่างที่สี่ที่ข้าพเจ้าจะพูดถึง ณ ที่นี้ก็คือการที่พวกเรานิ่งเฉยในเรื่องการทำความผิดหรือความชั่วในฐานะที่เป็นเงื่อนไขแห่งชีวิตมนุษย์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเกี่ยวกับสิ่งที่เราไม่ปรารถนาโดยเฉพาะ ชีวิตของมนุษย์ทั้งปวงเป็นสิ่งที่ไร้สาระและเป็นความฝัน ทั้งเราก็มิได้เกี่ยวข้องกับมันมากนัก ทศนะเกี่ยวกับชีวิตแบบนี้ ความจริงก็เป็นแบบอเทวนิยมในแบบที่เลวร้ายที่สุด ไม่มีผู้ชายหรือผู้หญิงคนใดที่จะสูญเสียความเป็นสัตว์ที่ไม่เข้าใจหรือไม่รู้ โดยต้องแท้จริง ๆ ว่า การทำความผิดหรือการทำชั่ว ความไม่บริสุทธิ์หรือความชั่วช้า อาชญากรรม ความทุกข์ และบาปทุกชนิด เป็นความมีเป็นแบบสัตว์ของเราซึ่งมีมาเป็นเวลานานแล้ว มันเป็นสัตว์ป่าในตัวเราที่ทำให้เรามองไม่เห็นความไม่บริสุทธิ์และความชั่วช้าเลวทรามและทำให้เห็นว่าความไม่บริสุทธิ์และความชั่วช้าเลวทรามนั้นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจ พระของเราบอกว่าจะต้องมีหญิงนักพ่อนประจำเทวาลัย เพราะถ้าปราศจากสาวงามที่ไม่บริสุทธิ์เหล่านี้เสียแล้วแม้แต่ทวยเทพทั้งหลายก็ไม่อาจปฏิบัติได้ นี่เป็นเพียงตัวอย่างหลัก ๆ แห่งการที่เราไม่แยแสเอาใจใส่ในเรื่องความ

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗/๓๙

บริสุทธิ์ จะต้องมีความมัวเมาอยู่ในโลก จะต้องมีความยากจน ความร้ายกาจ และทรรายชย์ จะต้องมีการฉ้อโกงและการใช้อำนาจ จะต้องมีขโมย และกฎหมายที่จะลงโทษขโมย ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเหล่านี้ล้วนเป็นความจริง และไม่มีประโยชน์อะไรที่จะปฏิเสธว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีอยู่ แต่ในนามของสิ่งทั้งปวงที่ศักดิ์สิทธิ์และจริงแท้ก็จะวางเฉยในสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ จะต้องไม่ทอดเอาความชั่วร้ายเหล่านี้ไว้กับปากของท่าน และทนถนอมความชั่วร้ายนั้นไว้ การเกี่ยวข้องกับความชั่วร้ายเหล่านั้นนับว่าเป็นเสมือนกับการเกี่ยวข้องกับยาพิษ แม้ไม่ถึงกับทำให้ตาย เพราะมันมิได้ฆ่า แต่มันก็ทำให้มนุษย์ยีกฉลีการไปได้ ความรู้สึกในเรื่องเกียรติที่แท้แห่งธรรมชาติของเราและแห่งจุดหมายปลายทางที่สูงส่งแห่งมนุษย์นับว่าเป็นการแก้ไขที่ดีที่สุดและเป็นยาแก้ยาพิษนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าพูดมากเกินไปจนเกินไปในอันที่จะแนะนำให้ท่านสะท้อนดูว่าอะไรคือสิ่งที่เราจะต้องปฏิรูป คนทั้งปวงยอมรับว่าเราทำให้ผิดรูปผิดร่างไป เราได้สูญเสียภูมิธรรมของเรา ใจเราถูกโน้มถ่วงไปหาฐานะต่างๆ นับเป็นจำนวนร้อยๆ นัยน์ตาของเราเกิดหลงใหลในสิ่งที่ต้องห้าม หูของเราปรารถนาจะฟังเรื่องที่อื้อฉาวเกี่ยวกับเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง ลิ้นของเรากระหายจะได้ลิ้มรสผลไม้ที่หวงห้าม มือของเราโลภอยากจะได้หยิบฉวยเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น ท้องของเราต้องขำรุดไปเพราะอาหารที่ย่อยไม่ได้ เราไม่อาจเดินด้วยเท้า แต่ก็ต้องการไม้เท้าหรือไม้ยันรักแร้ นี่เป็นแผนการปกครองที่ทางด้านสังคมปัจจุบันของเรา และบัดนี้เราก็ต้องการให้จัดการทำให้ผิดรูปนี้ออกไปให้หมดสิ้น และมีวิธีกำจัดอยู่เพียงวิธีเดียวเท่านั้น คือวางตัวเราให้ภายใต้ระเบียบวินัยแห่งมนคติและแบบฟอร์มที่ดีกว่าเดิม เช่น มโนคติและแบบฟอร์มที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาโดยย่อๆ แล้ว บัดนี้ นี่เป็นงานของนักปฏิรูป การปฏิรูปในเรื่องการแต่งงานแต่ยังเด็กและการใช้อำนาจบังคับให้หญิงม่ายต้องเผาศพตามสามี ในเรื่องความพอควรและความบริสุทธิ์ ในเรื่องการที่ชนในวรรณะต่างๆ จะแต่งงานกัน การยกฐานะวรรณะฐานะต่ำให้สูงขึ้น และการยอมรับผู้ที่ยกกลับมานับถือศาสนาอื่นดูใหม่ และระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับเงินบริจาคและการให้ทาน จะถือเป็นการปฏิรูปก็ต่อเมื่อมันมิได้ทำให้อิทธิพลต่อมนคติเก่าๆ ต้องสั่นคลอน และส่งเสริมความเจริญเติบโตแห่งความโน้มเอียงใหม่ๆ นักปฏิรูปทั้งหลายใส่แสงสว่างและความอบอุ่นแห่งธรรมชาติเข้าไปในตัวเขา และเขาจะทำได้ก็โดยการทำตัวเองและสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเขาให้บริสุทธิ์ และให้ดีขึ้นเท่านั้น เขาจะต้องมีครอบครัว หมู่บ้าน เผ่า และชาติ หล่อหลอมเป็นรูปอื่นใหม่ และนั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมการปฏิรูปสังคมจึงได้กลายเป็นหน้าที่เชิงบังคับของเรา และไม่เป็นเพียงงานอดิเรกที่จะเลิกเสียเมื่อใดก็ได้ตามความพอใจ ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า การฟื้นฟูเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เช่นเดียวกับการที่จะทำมวลชนให้หันไปนับถือศาสนาอื่นทุกถ้วนหน้าจะนั้น แต่ถ้าหากว่าจะเป็นไปได้ ประโยชน์ที่เราจะได้รับจะมีได้ก็ต่อเมื่อการฟื้นฟูนั้นได้ยกระดับของเรา

และสิ่งแวดล้อมตัวเราให้สูงขึ้นหรือต่อเมื่อมันทำให้เราเป็นคนเข้มแข็งขึ้น กล้าหาญขึ้น แท้จริงมากขึ้น พร้อมกับทำให้ความสามารถในการดำรงอยู่ตลอดไปและการทำงานของเราก้าวหน้า พร้อมกับที่ทำให้ความเห็นอกเห็นใจของเราดีขึ้นและได้รับการกลั่นกรองอย่างเต็มที่เท่านั้น และถ้าหากการฟื้นฟูทำให้ศรัทธาหัวใจของเราทำงานร่วมกับเจตจำนงที่บริสุทธิ์และศักดิ์สิทธิ์แล้ว การฟื้นฟูก็จะทำให้เรารู้สึกเป็นเกียรติที่เราเป็นมนุษย์และมีจุดหมายปลายทางแห่งความมีเป็นที่สูงส่ง จะทำให้เรารักคนทั้งปวง และรู้สึกเห็นใจคนทั้งปวง

ฮินดู-มุสลิมร่วมมือกัน

ในสุนทรพจน์ที่ท่านแสดงต่อที่ประชุมทางด้านสังคมของอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ท่านรานะเด ได้เน้นถึงเรื่องความสำคัญทางด้านความอดทนในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา โดยแนะว่า สมาชิกของแต่ละประชาคมควรจะหลีกเลี่ยงการกล่าวร้ายป้ายสีกัน และร่วมกันทำงานเพื่อปฏิรูปสังคม

(จากเรื่อง การปฏิรูปสังคมอินเดีย, ของจินตามินี, ภาค ๒, หน้า ๑๒๒-๑๒๕)

ถ้าหากบทเรียนในอดีตจะมีคุณค่าใด ๆ อยู่บ้าง สิ่งหนึ่งที่นับว่าแจ่มแจ้งมากก็คือว่า ในประเทศอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้จะไม่มีความก้าวหน้าใด ๆ เลย ถ้าหากว่าชาวฮินดูและมุสลิมไม่ร่วมมือกันและตกลงใจที่จะเจริญรอยตามการนำของบุคคลที่รุ่งเรืองอยู่ในรัชสมัยพระเจ้าอัครบารมหาราชและเป็นที่ปรึกษาคนสำคัญ ๆ ของพระองค์และพยายามหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดที่พระราชปณิธานของพระองค์คือออรังเซบทรงกระทำ การทำงานร่วมกันโดยนึกถึงผลประโยชน์ร่วมกันและความปรารถนาร่วมกันในอันที่จะทำให้คนทั้งหลายมีความคิดและความรู้สึกร่วมกันเพื่อให้ทุกคนมีความอดทนต่อความแตกต่างกันเล็กน้อย และก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีกัน เหล่านี้คือวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ๆ ในทัศนะของพระเจ้าอัครบารมและได้ก่อเป็นหลักการเกี่ยวกับศาสนาเทวะใหม่ที่ถูกเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาใน **ดิน-อิ-อิลาฮี** (Din-i-ilahi) ความพยายามทุกอย่างทั้งในฝ่ายฮินดูและมุสลิมในอันที่จะถือว่าผลประโยชน์ของตนเป็นสิ่งที่แยกออกไปและแตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัด และความพยายามทุกอย่างที่ประชาคมทั้งสองทำเพื่อสร้างโรงเรียนและผลประโยชน์แยก ๆ กันในหมู่พวกเขาเอง และการไม่รักษาผลประโยชน์ที่ให้อภัยเพราะความรังเกียจเดียดฉันท์กันในเรื่องวรรณะและลัทธิคำสอนจะต้องถูกดำเนินคดีอย่างรุนแรง

“ศาสนาเทวะ” (Divine Faith) เป็นการสังเคราะห์ในคติทางศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลามเข้าด้วยกัน พระเจ้าอัครบารม จักรพรรดิโมกุลทรงเป็นผู้ประกาศใช้

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๔๑

เราจะต้องรู้สึกเกรงกลัวว่าพวกหัวหน้าประชาคมทั้งสองจะเก็บเรื่องนี้ไว้ในใจได้ไม่ดีพอในเวลา
พวกเขาต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความเป็น และในการอยากได้อำนาจและความมีอำนาจเหนือในระยะ
เวลาไม่กี่ปีมานี้ บางครั้งบางครั้งก็มีอันตรายอย่างใหญ่หลวง เนื่องจากงานของพระเจ้าอัคร
ไม่มีใครทำเพราะมองไม่เห็นบทเรียนที่สำคัญนี้ ซึ่งประวัติศาสตร์ในรัชสมัยของพระองค์และของ
กษัตริย์อีกสององค์ที่ครองราชสมบัติสืบต่อมานี้ได้คำนวณดีแล้วจึงนำมาสอน การประชุมที่ทำให้
พวกเรามารวมกันได้นั้นตั้งใจจะให้โฆษณาเผยแพร่ “ดิน” หรือ “ธรรม” นี้ โดยเฉพาะ และ
มีความสัมพันธ์กับสารนั้นซึ่งส่วนใหญ่ข้าพเจ้าได้เสี่ยงนำมาพูดกับพวกท่านในวันนี้ในเรื่องสำคัญนี้
ความเจ็บปวดที่ทำให้เราเป็นทุกชั้นนั้นส่วนใหญ่ก็ได้แก่เรื่องเหล่านั้น อันได้แก่ความชั่วที่ทำตัวเรา
ให้เดือดร้อน ซึ่งการที่จะบำบัดความชั่วร้ายเหล่านี้ให้หมดไปนั้นส่วนใหญ่อยู่ที่ตัวเรานี่แหละ
เมื่อพิจารณาตามมาตรการต่างๆ ที่พระเจ้าอัครบาทลงมาดัดแปลงใช้ให้เหมาะสมกับสมัยของ
พระองค์เพื่อบำบัดความชั่วร้ายทั้งหลายเหล่านี้แล้ว เราก็จะรู้สึกว่าทัศนคติของพระองค์ถูกต้อง
เพียงใดในเมื่อพระองค์และที่ปรึกษาของพระองค์ได้ปรึกษาหารือกันในเรื่องที่จะกำจัดความ
บกพร่องต่างๆ ในลักษณะภาพแห่งชาติของเรา ซึ่งจำเป็นจะต้องเยียวยากก่อนที่จะเสี่ยงใน
กิจการที่สูงๆ ขึ้นไป การติดตามมโนคติที่สูงๆ การเห็นอกเห็นใจและร่วมมือกัน ความอดทน
อย่างสมบูรณ์ การเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บที่ทำให้ร่างกายคือการเมืองต้องได้รับ
ทุกข์และความปรารถนาอย่างจริงจังในอันที่จะนำเอาการเยียวรักษาสภาพที่เหมาะสมมาใช้ นี่เป็น
งานที่สกัดออกมาให้แก่ชั่วอายุคนในปัจจุบัน การปลูกให้ต้นได้ตั้งต้นแล้ว ดังจะเห็นได้จากข้อเท็จ
จริงที่ว่า พวกเราซึ่งอยู่ห่างไกลกันได้มาพบกันในสถานที่นี้เพื่อปรึกษาหารือกันและทำงานร่วมกัน
สิ่งทั้งปวงที่เราต้องการก็คือว่าเราจะต้องเอามือจับไก และเผชิญหน้ากับการต่อสู้ดิ้นรน ความ
สำเร็จที่เราได้รับเรียบร้อยแล้วย่อมเตือนให้หวังว่า ถ้าหากเราอดสาเหพาเกินไปในวิถีทางที่
ถูกต้องเราจะต้องบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่อยู่ในห้วงคิดคำนึงของเราโดยแท้ จุดหมายปลายทาง
นั้นมีโชคลาภประโยชน์ใด ๆ ที่เราได้รับมาเป็นอำนาจและความมั่งคั่งเลย สิ่งที่เราจะได้รับ
เพราะอาศัยความเพียรพยายามของเรานั้นแทนที่จะเป็นอำนาจและทรัพย์สินเงินทอง กลับ
เป็นการขยายและวิวัฒนาการหัวใจและจิตใจของเราซึ่งจะทำให้เราเป็นคนเข้มแข็งและกล้าหาญ
บริสุทธิ์และซื่อสัตย์ยิ่งกว่าเดิม อย่างน้อยที่สุด นี่ก็เป็นบทเรียนที่เราได้รับจากประวัติศาสตร์ชั่ว
ระยะหนึ่งพันปีที่ผ่านมา และถ้าหากศตวรรษต่าง ๆ เหล่านั้นจะผ่านไปโดยไม่มีวัตถุประสงค์ใด ๆ
อยู่ในหัวสมองของเราเลยแล้วก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่าสาเหตุของเราย่อมจะหมดทางเยียวรักษาได้
อย่างไรก็ตาม นั้นมิใช่ความเชื่อถือในตัวข้าพเจ้า และข้าพเจ้าก็รู้สึกแน่ใจว่ามิใช่ความเชื่อถือที่

*เป็นคำอาหรับ ที่แปลว่า “ศาสนา” นั้น ก็โดยอนุโลมเอาเท่านั้น ไม่ตรงกันจริง ๆ

ทำให้ท่านเคลื่อนเข้าไปสู่การต่อสู้ดิ้นรนที่สำคัญต่อด้านตัวตนที่อ่อนแอของเราเองยิ่งไปกว่าสิ่งที่ไม่มื่ออะไรที่จะเป็นอันตรายยิ่งไปกว่าความเจริญเติบโตทั้งที่เป็นปัจเจกและที่เป็นส่วนรวมของเรา ทั้งพวกฮินดูและมุสลิมต่างก็มีงานที่พวกเขาจะต้องปฏิบัติในการต่อสู้ดิ้นรนนี้ ในเรื่องความล้มเหลวในด้านการศึกษาของสตรีเพศ ในเรื่องกำหนดขอบเขตแห่งศาสนาของตนให้ก้าวท้าวกัน ในเรื่องความพอดู ในเรื่องความเห็นขัดแย้งกันในภายในเกี่ยวกับวรรณะและลัทธิความเชื่อถือ ในเรื่องการปล่อยตัวให้พูดให้คิดและให้ทำในสิ่งที่ไม่บริสุทธิ์ในโอกาสต่างๆ ในเมื่อต้องการทำให้ตนมีความสบายอกสบายใจ ในการกล่าวร้ายป้ายสีจารีตประเพณีต่างๆ มากมายในเมื่อคำนึงถึงการแต่งงานที่ไม่เสมอภาคกันและที่เป็นแบบมีเมียมาก ในความปรารถนาที่จะเป็นคนสุรุษสุราย ในการใช้จ่ายในโอกาสเช่นนั้น ในการละเลยการทำบุญให้ทานที่เคยปฏิบัติเป็นประจำติดเป็นปกติเสมอมา ในความเลื่อมแห่งเจตนาของมหาชนในการยื่นกรานถึงเรื่องกวดจัดการให้มีการบริจาคที่เหมาะสม ในเรื่องเหล่านี้และในเรื่องอื่นๆ ประชาคมทั้งสองต่างก็เป็นผู้มีบาปพ้อๆ กัน และดังนั้นย่อมมีพื้นฐานเพื่อการปรับปรุงตนให้ดีขึ้นร่วมกันอยู่มาก แน่ละ พวกฮินดูซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ย่อมมีความยากลำบากของตนเองที่จะต้องเผชิญอีกมาก และพวกฮินดูก็พยายามรวบรวมวรรณะและประชาคมต่างๆ ที่แตกกระจัดกระจายอยู่ให้เข้าด้วยกันเพื่อเอื้อยารักษาในวิถีทางของตนเอง แต่ถ้าปราศจากการร่วมมือและการกระทำร่วมกันกับประชาคมอื่นๆ เสียแล้ว ความสำเร็จก็เป็นสิ่งที่ไปไม่ได้และเพราะเหตุนี้เองจึงได้มีการประชุมใหญ่ในที่ต่าง ๆ ทุกปีเพื่อระดมความสนใจของชาวบ้าน และเพื่อช่วยประชาชนในเรื่องการที่พวกเขาทำความพยายามแยก ๆ กันโดยให้มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่พวกเพื่อน ๆ ที่ตกอยู่ในสถานะเดียวกันกำลังทำอยู่ในส่วนอื่น ๆ ของประเทศ นี่คือเหตุผลที่เรามาประชุมกันที่นี่ และข้าพเจ้าก็เชื่อมั่นว่าสารนี้ที่ข้าพเจ้าพยายามให้แก่ท่านในโอกาสนี้คงจะทำให้ท่านพอใจที่ว่าเราไม่อาจเข้าใจงานที่ประเสริฐไปยิ่งกว่างานที่พวกเราซึ่งมาพบกัน ณ ที่นี้ในวันนี้มุ่งหมายจะกระทำ

ความต้องการของอินเดีย : การแนะแนวเรื่องการพัฒนาทางเศรษฐกิจแห่งรัฐ

บทความของท่านรานะเด เรื่องเศรษฐกิจการเมืองของอินเดีย ที่เขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ นั้น เราอาจถือว่าเป็นศิลาฤกษ์แห่งทฤษฎีทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นรากฐานแห่งโครงการ ๕ ปี ปัจจุบันนี้ ในเบื้องต้นท่านรานะเดได้แสดงให้เห็นว่า ลัทธิ ปล่อยตามบุญตามกรรม (laissez faire) ของชาวอังกฤษกำลังถูกทฤษฎีต่างๆ แห่งเศรษฐศาสตร์ท้าทายอยู่ และไม่จำเป็นจะต้องตรงกับปัญหาของอินเดีย ต่อจากนั้นก็กล่าวถึงเรื่องการวินิจฉัยเรื่องการเศรษฐกิจของอินเดีย

(จากเรื่อง บทความเรื่องการเศรษฐกิจของอินเดีย, ของรานะเด, หน้า ๒๒-๒๕, ๓๓-๓๖)

คำสรุปประวัติความเจริญก้าวหน้าแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ในอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี และอเมริกา ในอดีตและในปัจจุบันย่อมจะทำให้พวกนักเรียนพอกพอกใจที่ว่าความคิดของชาวยุโรปสมัยใหม่มิได้เอ้อออกกับทัศนะของนักเขียนสำนักกริการ์ดียน (Ricardian) ของอังกฤษ ที่ว่าหลักการต่างๆ แห่งวิทยาศาสตร์ดังที่พวกเขาได้แถลงไว้ในตำราของเขานั้นนับว่าเป็นความจริงที่จำเป็นและเป็นสากลทุกกาลและเทศะ และสำหรับความก้าวหน้าทุกชั้น ความคิดปัจจุบันกำลังหันเหไปจากการสรุปว่าผลประโยชน์ที่เป็นปัจเจกและผลประโยชน์ของเขามีขึ้นเป็นศูนย์กลางที่ทฤษฎีควรจะวนเวียนอยู่รอบๆ ว่าศูนย์กลางที่แท้จริงคือร่างการเมืองที่ปัจเจกชนเป็นสมาชิกอยู่ และการป้องกันและการกินคืออยู่ดีส่วนรวม การศึกษาและระเบียบวินัยของสังคม และหน้าที่ไม่ใช่เพียงผลประโยชน์ของมนุษย์เท่านั้นที่เราจะต้องคำนึงถึง ถ้าหากทฤษฎีนั้นมิได้เป็นเพียงทฤษฎียูโทเปีย^๖ วิธีการที่เราควรจะเจริญรอยตามมิได้เป็นแบบนิรนัย (คือการให้เหตุผลที่ดำเนินการจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย) แต่ทว่าเป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งถือเอาเรื่องอดีตมาเป็นเครื่องทำนายถึงอนาคต และสัมพัทธภาพ ไม่ใช่สมบูรณภาพย่อมแสดงให้เห็นลักษณะบทสรุปแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ มีผู้ที่หาวิธีที่จะจัดความยากลำบากนี้โดยการทำให้วิทยาศาสตร์แตกต่างไปจากสิ่งที่พวกเขาสัมผัสจะเรียกว่าศิลปะเกี่ยวกับการเศรษฐกิจกรรม อย่างไรก็ตาม การเริดร้างระหว่างทฤษฎีกับภาคปฏิบัติที่นับว่าเป็นความคลาดเคลื่อนที่เสียหายมาก ซึ่งผลไล่ไล่ส่งวิทยาศาสตร์เข้าไปสู่ความไร้ประโยชน์แห่งความผันตามอุดมคติหรือปัญหาที่ทำให้งวยงง และประณามศิลปะให้ไปอยู่ในตำแหน่งแห่งการถือแบบที่เคยปฏิบัติมาแล้ว ทฤษฎีก็คือการปฏิบัติที่ขยายตัวให้กว้างขวางออกไป การปฏิบัติก็คือทฤษฎีที่ได้ศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุที่ใกล้เคียง การปฏิบัติเราจะกำหนดล่วงหน้าได้ก็โดยอาศัยทฤษฎีที่ทดสอบความจริงของการปฏิบัตินั้น และปรับให้เข้ากับเงื่อนไขที่แตกต่างกันโดยอาศัยเหตุผลเกี่ยวกับการยึดมั่นในสังคมนั้นที่ยังรากลึกที่ถาวร และมีมูลฐานต่างๆ กัน ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงหวังจะแสดงให้เห็นว่า ลักษณะของตัวเรื่องเองในฐานะที่เป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ที่ได้ศึกษาเป็นอย่างดีที่สุดในแง่ประวัติศาสตร์และไม่ใช้โดยอาศัยการอนุมานตามแบบนิรนัยแล้ว การปฏิบัติที่ประจักษ์จริงของชาติที่เจริญที่สุด และประวัติความเจริญเติบโตแห่งทฤษฎีตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นได้ก่อให้เกิดลัทธิคำสอนว่าด้วยเรื่องสัมพัทธภาพ และการอ้างที่ขึ้นหน้าขึ้นตาว่าสวัสดิภาพของส่วนรวมย่อมอยู่เหนือผลประโยชน์

^๖เกาะในเรื่องแสดงความฝันของ โทมัส มอร์ (Thomas More : พ.ศ. ๒๐๒๑-๒๐๘๔) รัฐบุรุษชาวอังกฤษ ซึ่งเป็นที่ที่เต็มไปด้วยความสุขแบบเดียวกับโลกพระศรีอารียในความคิดของพุทธศาสนิกชน

๗๔๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ส่วนบุคคล ดังที่ลักษณะที่สำคัญ ๆ ที่จิตที่สูงสุดของทุกวันนี้แตกต่างจากนักเขียนทางเศรษฐกิจศาสตร์ของสำนักเก่า ๆ ส่วนใหญ่ โดยมีบทสรุปแบบ “นิรนัย” (a priori) ที่ถือผลประโยชน์ของตนเองและการแข่งขันที่ไม่จำกัดเป็นหลัก

ต่อไปเราก็จะต้องพิจารณาถึงทิศทางแห่งทัศนะอันกว้างขวางเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ในโฉมหน้าแบบอินเดีย ลักษณะแห่งชีวิตสังคมของเราเข้าลักษณะที่ฐานะเป็นเด่นเหนือสัญญาการรวมกันเป็นเด่นเหนือการแข่งขันกัน จิตของเรามีนิสัยเป็นแบบอนุรักษ์นิยมสิ่งที่มีผิด ความเหมาะสมจะแห่งภูมิอากาศและดินย่อมสะดวกต่อการผลิตวัตถุดิบขึ้นมา ค่าแรงงานที่ถูกและมีอยู่ล้นเหลือ แต่ทว่าไม่มั่นคง ไม่รู้จักประหยัดและไม่ชำนาญ เงินทุนหายาก เคลื่อนไหวไปมาได้ อย่างเชื่องช้า และไม่คอยยกกล้าได้กล้าเสีย ความร่วมกันในด้านทุนหรือแรงงานในวงกว้างไม่เป็นที่รู้จัก การเกษตรกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สนับสนุนประชากรเกือบทั้งประเทศ และการเกษตรกรรมนี้แหละที่ดำเนินไปโดยอาศัยน้ำฝนซึ่งหาความแน่นอนอะไรมิได้ พาณิชยกรรมและหัตถกรรมส่วนใหญ่เป็นเพียงการส่งเข้ามาจากต่างประเทศเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง และการอุตสาหกรรมทั้งหมดก็ดำเนินไปตามระบบการทำฟาร์มเล็ก ๆ การขายของชำ และการประกอบอาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ ของคนจนโดยที่ต้องกู้เงินเขามาลงทุน เกือบจะไม่มีพวกผู้ดีที่เป็นเจ้าของที่ดิน หรือคนชั้นกลางที่มั่งมีเลย รัฐเป็นผู้ผูกขาดแผ่นดินทั้งหมด ความปรารถนาที่จะเพิ่มพูนทรัพย์สินสมบัติมีน้อยมาก สันติสุขและสวัสดิภาพเกือบจะไม่มี ใครในผืนแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาลรู้จักมาเป็นเวลานานแล้วพึงจะมารู้จักกันเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง กฎหมายและสถาบันของเราขอมาตรฐานชีวิตแบบต่ำ ๆ และเร่งเร้าให้แบ่งย่อยออกไปเรื่อย ๆ และไม่เพ่งอยู่ในเรื่องทรัพย์สินสมบัติ อุดมคติเกี่ยวกับชีวิตทางด้านศาสนาได้ประณามความกระตือรือร้นในการแสวงหาทรัพย์สินสมบัติมากเกินไปว่าเป็นความผิดที่ควรจะหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลที่สุดที่จะห่างได้ เหล่านี้คือมรดกเก่า ๆ และความอ่อนแอที่เราได้รับเป็นมรดกตกทอดมา ความเฉื่อยชาและการต้องคอยพึ่งผู้อื่น ความตกต่ำและความยากจน เหล่านี้ได้มีเขียนไว้ที่ลักษณะภาพอันกว้างใหญ่ไพศาลบนหน้าของแผ่นดินและประชาชน สำหรับเรื่องเหล่านี้เราจะต้องเพิ่มการระบายทรัพย์สินเงินทองและความสามารถพิเศษทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งคนในบังคับต่างประเทศได้นำมาให้แก่บ้านเมือง เพื่อเป็นการชดเชยอิทธิพลที่ทำให้เราต้องต่ำต้อยทั้งปวงนี้ เราจึงต้องส่งเสริมประโยชน์ที่จะได้จากการติดต่อกับมนุษยชาติอย่างเสรีซึ่งได้เปิดประเทศให้แก่กิจการค้าโลก และโดยอาศัยความชำนาญที่สูงกว่าของมนุษยชาตินั้นแหละทรัพย์สินสมบัติที่มีมากกว่า ได้พัฒนาการคมนาคมในวิถีทางที่ไม่มีใครรู้จักมาก่อนเลย ถ้าเราปรารถนาที่จะเข้าใจสถานการณ์นั้นโดยต้องแท้ละก็ เราจะต้องไม่มองข้ามปัจจัยนี้ไปเสีย เพราะมันเป็นตัวแทนแสงสว่างที่ทำให้ความมืดที่มีอยู่ก่อนสว่างไสวขึ้นมา มันไม่อาจเป็นเพียงอุบัติเหตุ

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๔๕

เกี่ยวกับจุดหมายปลายทางของประเทศนี้ที่เราจะวางใจว่าเป็นการแนะแนวประชาชาติ ซึ่งมี ความเข้มแข็งในด้านลักษณะภาพตรงข้ามกับความอ่อนแอของเราทั้งปวงซึ่งมีวิสาหกิจโดยเฉพาะ ที่สำคัญก็คือในเรื่องการค้าและหัตถกรรมมีขอบเขตไม่รู้จักจบสิ้น ซึ่งมีเงินทุนหลั่งไหลไปทั่วโลก ซึ่งในหมู่พวกเขานั้น สัญญานำหน้าสถานะมากทีเดียว และการแข่งขันกับการร่วมมือก็ได้มีส่วน เกี่ยวข้องที่สำคัญมาก มีทัศนะเกี่ยวกับชีวิตเต็มไปด้วยความหวัง และมีอำนาจในการจัดการที่ไม่ มีเสมอเหมือน

ต่อไปท่านรายนะเดก็ได้ให้เหตุผลอีกหลายประการในเรื่องที่ว่าทำไมจึงได้เร่งเร้า ให้มีการลงทุนในด้านอุตสาหกรรม และเร่งเร้าให้รัฐบาลดำเนินการอพยพประชาชน ไปอยู่ในดินแดนที่ยังมิได้มีการเพาะปลูก คุ่มครองพวกชาวนาไม่ให้ต้องถูกเก็บภาษี อารมมากเกินไป และป้องกันไม่ให้พวกกราชาติดินหรือพวกให้กู้เงินอุดริตประชาชน มากนัก ในตอนสรุป ท่านได้ให้เหตุผลว่า ในการพัฒนาประเทศในด้านการเศรษฐกิจ รัฐบาลควรแสดงบทบาทให้แข่งขันสักหน่อย

ประการสุดท้ายก็มาถึงเรื่องสำคัญที่รัฐบาลจะต้องเข้าแทรกแซง การต้องมีคนกลาง แห่งระบบการค้าได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อการที่รัฐควบคุมและแนะแนวทางในตอนกลางพุทธ ศตวรรษที่ ๒๕ เพื่อเห็นแก่เสรีภาพตามธรรมชาติ ลัทธิคำสอนของลัทธิที่สอนไปในทางลบนี้ บัดนี้ได้ถูกการขยายหลักการทางด้านตรรกศาสตร์นำเอาไปใช้ในทางที่ผิดเสียแล้ว ในยุโรปได้มี ปฏิกิริยาต่อระบบปล่อยไปตามยถากรรมอย่างแน่นนอนแล้ว แม้แต่ในอังกฤษเอง การจดทะเบียน โรงงานเมื่อไม่นานมานี้ การรับรองคุณสมบัติตามกฎหมายสหภาพกรรมกร (Trades-Unionism) ระบบกฎหมายที่นำลงสาร และการที่ชาวไอริชไปตั้งรกรากอยู่ในอังกฤษ ทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างที่ บ่งถึงความเปลี่ยนแปลงบางประการในด้านความเห็น เมื่อกล่าวอย่างคร่าวๆ จังหวัดที่รัฐเข้าไป แทรกแซงและควบคุมนั้นทางภาคปฏิบัติแล้วได้ขยายออกไปมากจนสามารถฟันฟูดสำคัญๆ แห่งระบบการค้าขึ้นมาใหม่ได้โดยไม่มีใครหวั่นระเเยะเลย บัดนี้ได้มีผู้รับรองว่ารัฐเป็นองค์กร แห่งชาติที่เอาใจใส่ต่อความต้องการของชาติในเรื่องทั้งปวง ซึ่งในเรื่องทั้งปวงนี้ความพยายามที่ เป็นปัจเจกและที่เป็นการร่วมแรงร่วมใจกันไม่ค่อยจะมีผลและประหยัดอย่างความพยายามของ ชาติมากยิ่งขึ้นทุกที นี่เป็นทัศนะที่ถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่ที่แท้จริงของรัฐ การที่จะผลกไล หน้าที่เหล่านี้ให้ไปเป็นหน้าที่ง่าย ๆ เกี่ยวกับการคงรักษาสันติสุขและระเบียบไว้นั้น ความจริงเป็น การทำให้ประชาคมเป็นจำนวนมากไม่ได้รับประโยชน์ที่จะเกิดจากสภาพทางสังคม การศึกษา ทั้งในด้านศิลปศาสตร์และทางด้านเทคนิค การไปรษณีย์โทรเลข การคมนาคมทางรถไฟและตาม

แม่น้ำลำคลอง การบุกเบิกในด้านวิสาหกิจใหม่ๆ การรับประกันในธุรกิจที่ต้องเสี่ยง หน้าที่ทั้งหมดนี้รัฐจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ปัญหาอยู่ที่เรื่องกาลเวลา ความเหมาะสมและความสะดวกหาใช่เรื่องเสรีภาพและสิทธิไม่ ในบ้านเมืองของเรา รัฐก็ได้ขยายหน้าที่ให้กว้างขวางออกไปมากเช่นกัน ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ปกครองบ้านเมืองเป็นพวกที่มีความก้าวหน้ามากกว่านั้นทำให้พวกเขามีหน้าที่ที่จะต้องพยายามทำสิ่งที่ไม่มิผู้ปกครองบ้านเมืองชาวพื้นเมืองคนใดไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือปัจจุบันจะสามารถบรรลุถึง หรือแม้เพียงจะคิดถึง หน้าที่นี้ได้ถูกต้องทำให้เด็ดขาดยิ่งขึ้นโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่ารัฐได้อ้างว่าเป็นเจ้าของที่ดินทั้งปวงเสียแต่เพียงผู้เดียวและนับว่าเป็นนายทุนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศ ในขณะที่รัฐบาลในอินเดียได้ทำงานในวิถีทางนี้เป็นอย่างมาก ในด้านการขุดเหล็กและถ่านหิน และในการทดลองปลูกฝ้ายและยาสูบ และในการทำไรชา กาแฟ และสวนต้นควินินนั้น เราจะต้องยอมรับว่า เมื่อเทียบกับทรัพยากรและความต้องการของบ้านเมืองแล้ว ความพยายามเหล่านั้นเมื่อเทียบกับความสำเร็จที่ได้รับในฝรั่งเศส เยอรมนีและประเทศอื่นๆ แล้วก็เหมือนกับไม่มีอะไรเลย แต่ที่นับว่าไม่มาสบายใจอย่างยิ่ง ก็คือในประเทศนี้ยังมิได้มีการพยายามทำกันเลย ถ้าหากการพิจารณาทางด้านการเมืองห้ามการกระทำที่เป็นอิสระในเรื่องหน้าที่ที่แสดงความแตกต่างกัน การริเริ่มวิสาหกิจใหม่ๆ ก็นับว่าเป็นหน้าที่ที่รัฐบาลจะต้องทำให้เกิดประโยชน์น้อยอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น ความจริงไม่มีข้อแตกต่างในด้านหลักการใด ๆ ในระหว่างการให้ความสนับสนุนและการแนะแนว โดยการใช้เครดิตและองค์การที่เหนือกว่า ในการริเริ่มดำเนินการทางด้านอุตสาหกรรม หรือการอุดหนุนการที่เอกชนทำความพยายามร่วมกัน และการให้การรับประกันเรื่องดอกเบี้ยที่น้อยที่สุดแก่บริษัทรถไฟ การสร้างเครดิตของชาติไม่ใช่เพียงของรัฐบาลพื้นฐานที่กว้างขวางโดยการช่วยประชาชนให้มีความมั่นใจในระบบธนาคารที่เสรีและที่แยกกิจการสาขาออกไปอย่างกว้างขวางดังที่ดำเนินการกันอย่างได้ผลในยุโรปในรูปต่างๆ นั้นก็ยังมิได้มีการพยายามทำกันในบ้านเมืองของเราเลย ประการสุดท้ายก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำแหล่งทรัพยากรพื้นบ้านให้มีผลประโยชน์ขึ้นมา และจัดแจงทรัพยากรเหล่านั้นในวิถีทางที่จะผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่อาศัยความชำนาญขึ้นในโรงงานต่างๆ ของรัฐในอินเดีย ซึ่งส่วนต่างๆ ของรัฐต้องการมาก เหล่านี้เป็นเพียงแนวทางสองสามแนวในบรรดาแนวทางต่างๆ ที่ความเป็นรัฐบุรุษที่สูงที่สุดที่จะต้องนำมาพิจารณาและดำเนินการให้มากยิ่งขึ้นกว่าการแลกเปลี่ยน และความยากลำบากตามชายแดน ไม่ต้องสงสัยเลยว่าถ้าเพียงจิตใจของผู้ปกครองบ้านเมืองจะหมดความเกรงกลัวการทำผิดต่อสิ่งที่เรียกว่าหลักเศรษฐกิจศาสตร์ที่แห้งแล้งแล้ว สิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการพิจารณาเช่นนั้นอย่างแน่นอน นับว่าถึงเวลาแล้วที่ควรจะมีการเปลี่ยนวิถีใหม่ ๆ ในเรื่องนี้เสียที และพร้อมกับทัศนะที่จะทำให้มหาชนมีความสนใจต่อความจำเป็นที่ข้าพเจ้าเสี่ยงนำผลลัพธ์ที่

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๔๗

เกิดจากความคิดทางด้านเศรษฐกิจสมัยใหม่มาเสนอพวกท่านในเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกับในเรื่องอื่น ๆ คือภาวะแห่งชีวิตของอินเดียได้ถูกผลิตขึ้นมาใหม่ในบางประเทศบนผืนแผ่นดินใหญ่ของยุโรป และในอเมริกาอย่างซื่อสัตย์ยิ่งกว่าในประเทศอังกฤษที่มีความสุขสบาย ที่มีความ เย่อหยิ่งใน ฐานะของตน ซึ่งมีความเข้มแข็งในด้านความใจแคบ และเป็นดินแดนของประชาคมที่รุ่มรวยที่สุด และมีธุรกิจมากที่สุดในโลกอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ถ้าหากความพยายามที่ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติไปจะ นำไปสู่ความมั่งคั่งนามัย และการอภิปรายถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่ข้าพเจ้าสนับสนุน อย่างเต็มที่ละก็ ข้าพเจ้าจะถือว่าตัวเองได้รับค่าตอบแทนความเดือดร้อนของข้าพเจ้าอย่างคุ้มค่า แล้ว

จี. เค. โคชเชเล : ผู้รับใช้อินเดีย

งานปฏิรูปที่ท่านรานะเดได้เริ่มต้นไว้นั้น จี. เค. โคชเชเล สหายและเพื่อนร่วมงานรุ่น หนุ่มกว่าของท่านได้แบกภาระไว้ได้อย่างสุดความสามารถ ในสมัยที่ท่านรานะเดยังมีชีวิตอยู่ ทั้ง สองท่านนี้ได้มีความสัมพันธ์ส่วนตัวอย่างสนิทสนมกันมาก ทั้งสองท่านนี้ได้พบปะเพื่อปรึกษา หาหรือเกี่ยวกับมโนคติและโครงการของตนทุกสัปดาห์อยู่เป็นเวลาหลายปี การที่ท่านโคชเชเล เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองอย่างจริงจังนั้นอาจถือได้ว่าเป็นการขยายความพยายามแห่งครูของ ท่านออกไปในทางตรรกศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ผู้นำทั้งสองท่านนี้ ซึ่งเกิดมาจากพวกมหาษัตริ์ ที่มีความภาคภูมิใจเช่นเดียวกันต่างก็ยึดมั่นอยู่ในนโยบายการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลและฝ่าย ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิ่งที่ชั่วร้ายที่มีหัวไม่รุนแรงนัก อย่างไรก็ตาม ท่านโคชเชเลต้องโจมตีพวกที่มีหัว รุนแรงอย่างปราศจากความปรานีอยู่เป็นเวลานานถึง ๑๐ ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่การเมืองอินเดีย ที่ถูกกลมมรุมอย่างแรงที่สุดจนกระทั่งถึงสมัยนั้น

ท่านโคปาล กฤษณะ โคชเชเล (พ.ศ. ๒๔๐๙-๒๔๕๘) ได้อุทิศชีวิตเพื่อรับใช้ ประชาชนตั้งแต่อายุได้ ๑๙ ปี หลังจากที่ได้จบการศึกษาที่วิทยาลัยเอลฟินสโตนแล้วท่านก็ได้เข้า ร่วมกับสมาคมการศึกษาเด็กกันในเมืองปูนา สมาชิกของสมาคมนี้บัญญัติว่าจะดำรงชีวิตอย่าง ยากจนเป็นเวลา ๒๐ ปี เพื่ออุทิศเวลาให้การศึกษาแก่เพื่อนร่วมชาติทั้งหลายโดยไม่เลือกหน้า สำหรับตัวท่านโคชเชเลเอง ก็เป็นครูภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์อยู่ที่วิทยาลัยเฟอร์กัสสัน (Fergusson) ซึ่งเป็นวิทยาลัยที่สมาคมได้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ ต่อมาไม่นานนัก ท่านก็ได้พบ กับผู้พิพากษารานะเด และได้เริ่มฝึกหัดงานอย่างได้ผลอยู่กับท่านรานะเดเป็นเวลานาน โดยฝึก ตรวจเอกสาร ซึ่งนำหนักพยานหลักฐาน วิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน และเตรียมทำบันทึก

ย่อ ๆ เกี่ยวกับปัญหาสาธารณะ

ท่านโคเซเลได้เป็นที่สนอกสนใจของประชาชนเพราะความคมคายแห่งสุนทรพจน์ที่ท่านได้เตรียมไว้เป็นอย่างดี และใน พ.ศ. ๒๔๔๒ ท่านก็ได้รับเลือกเป็นสมาชิกของสภานิติบัญญัติของแคว้นบอมเบย์ซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นมาเมื่อไม่นานมานี้ เมื่อมีอายุได้เพียง ๓๖ ปี ท่านก็ได้เป็นผู้แทนอินเดียจากแคว้นบอมเบย์ไปนั่งในสภานิติบัญญัติอังกฤษ โดยไม่คำนึงว่าสภานิติบัญญัติในบอมเบย์เป็นผู้สร้างกฎหมายที่สูงสุดในอินเดียแต่มีอำนาจอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ในระยะเวลา ๑๓ ปีหลัง ท่านได้พยายามทำให้รัฐบาลให้ความร่วมมือในการยอมอนุมัติให้มีการปฏิรูปอินเดียทั้งในด้านการเงินและการบริหารที่อินเดียยังต้องการอยู่มาก สภรัตตะสำคัญแห่งความต้องการของท่านก็คือว่า “ต้องไม่มีการเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร” และสุนทรพจน์ประจำปีของท่านในเรื่องนี้ประมาณของอังกฤษได้มีผลทำให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่ชั่วคาญหลายคนต้องยอมให้ในหลายเรื่องด้วยกัน

พ.ศ. ๒๔๔๘ ท่านโคเซเลได้ก่อตั้ง ผู้รับใช้สังคมอินเดียขึ้นในเมืองปูนา โดยเจริญรอยตามแบบพวกคฤหัสถ์และพวกพระของคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก การบรรเทาทุกข์ในเวลาเกิดทุกข์ภัย การศึกษา เอกภาพระหว่างฮินดู-มุสลิม และการยกวรรณะที่ต่ำสุดให้สูงขึ้น ก็นับว่าอยู่ในเรื่องที่ผู้ก่อการได้ดำเนินการไว้ ท่านโคเซเลมีความสนใจในปัญหาที่ชาวอินเดียอพยพเข้าไปอยู่ในแอฟริกาได้มาก โดยท่านได้ให้คำแนะนำและการเฝ้าใจแก่หัวหน้าของพวกนั้นคือ เอ็ม. เค. คานธีอย่างเต็มที่ แม้จะถูกท่านติลกและผู้สนับสนุนการกระทำรุนแรงเพื่อยุติการปกครองของต่างด้าวอื่น ๆ ดำว่าอย่างสาหัสเสียทีเดียว แต่การที่ท่านโคเซเลพร้อมที่จะร่วมมือกับอังกฤษในอันที่จะค่อย ๆ ทำการปฏิรูปก็ได้ช่วยแผ้วถางทางเพื่อโอนอำนาจมาให้แก่อินเดียที่เป็นอิสระอย่างสันติได้ในที่สุด

โคปาล กฤษณะ โคเซเล

การเก็บภาษีอากรโดยไม่มีผู้แทน

หลังจากที่เข้าไปดำรงตำแหน่งอยู่ในสภานิติบัญญัติอังกฤษไม่นานนัก ท่านโคเซเลก็ได้แสดงสุนทรพจน์เกี่ยวกับงบประมาณประจำปีครั้งแรก การที่ท่านโจมตีนโยบายการเก็บภาษีของรัฐบาลนั้น นับว่าเป็นตัวแทนความกังวลใจของพวกที่มีหัวไม่รุนแรง พร้อมทั้งข้อบกพร่องในด้านการเศรษฐกิจแห่งการปกครองของอังกฤษ

ลัทธิชาตินิยมฝั่งรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๔๙

(จากเรื่อง สุนทรพจน์ของท่าน จี. เค. โคเชเค, หน้า ๑-๒, ๘-๑๑)

ฯพณฯ ที่เคารพ

ข้าพเจ้าเกรงว่า ข้าพเจ้าอาจไม่มีความรู้สึกร่วมในการที่จะแสดงความชื่นชมยินดีต่อ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในเรื่องเงินส่วนเกินที่เหลือจากรายได้เมื่อหักรายจ่ายแล้วซึ่งมีจำนวนมหาศาลที่งบประมาณปีก่อนซึ่งแก้ไขแล้วได้แสดงให้เห็น เงินส่วนเกินที่มีค่าถึง ๗๐ ล้านรูปี ไม่เคยมีอยู่ในประวัติศาสตร์การคลังของอินเดียมาก่อนเลย แต่กำลังจะมีดังที่ได้มาถึงจุดยอดสุดแห่งชุดเงินส่วนเกินที่เข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ในเมื่อเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าประเทศชาติกำลังผ่านไปสู่ยุคที่จะต้องใช้ความพยายามอย่างที่สุด เงินส่วนเกินก็ได้ปรากฏเป็นภาพอยู่ในจิตใจของข้าพเจ้าในลักษณะการที่แจ่มชัด แต่ทว่าเต็มไปด้วยความหนักใจถึงความปราศจากการติดต่อกันเท่าที่ควรในระหว่างเงื่อนไขของประชาชนกับเงื่อนไขในด้านการคลังของประเทศ ข้าแต่ ฯพณฯ ความจริงยิ่งข้าพเจ้าคิดถึงเรื่องนี้มากเท่าใด ข้าพเจ้าก็ยิ่งรู้สึกมากเท่านั้นซึ่งข้าพเจ้าก็หวังใจว่า ฯพณฯ คงจะให้โอกาที่ข้าพเจ้าจะพูดอย่างขวนขวายซักหน่อยว่าเงินส่วนเกินที่เหลือจากรายได้เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความผดกำลังสองต่อประชาคม ในตัวอย่างแรกเงินส่วนเกินเหล่านี้ผิดในข้อที่ว่ามันมีอยู่แน่ ๆ คือรัฐบาลเก็บภาษีจากประชาชนมากเกินไปต้องการในสมัยที่ประชาชนได้รับความทุกข์ยากอย่างหนัก และยังผิดในข้อที่ยอมให้ใช้ตัวเองไปตีความหมายอย่างผิด ๆ ได้ง่าย ๆ และในบรรดาสิ่งทั้งหลายอื่น ๆ ก็คือ ทำให้เป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดลัทธิชาตินิยมทางปรากฏการณ์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอินเดียผู้ดูเหมือนจะสร้างจินตภาพไว้ว่าสิ่งทั้งปวงเพื่อสิ่งที่ดีที่สุดในสิ่งที่ดีที่สุดของบ้านเมือง การตรวจตราเงินส่วนเกินเหล่านี้เพียงเล็กน้อย ย่อมเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่คือเกือบทั้งหมดเป็นส่วนเกินแห่งกระแสเงินตราที่ใช้หมุนเวียน อันเป็นผลเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่ารัฐบาลยังคงเก็บภาษีอากรในระดับสูงเช่นเคยซึ่งรัฐบาลคิดว่าจำเป็นต่อการที่จะทำให้การเงินเข้าสู่ดุลยภาพในขณะที่เงินรูปีตกต่ำที่สุด...

การบังคับเก็บภาษีอากรไม่เพียงเพื่อรักษาดุลยภาพแห่งงบประมาณให้คงอยู่เท่านั้น แต่ทว่ายังเป็นการยอมรับในเรื่อง “ส่วนเกินที่ก้าวหน้าสืบต่อกันอย่างมากมาย” แม้ในปีที่ประชาชนต้องประสบความทุกข์ยากนั้นนับว่าเป็นการขัดแย้งกับตำราการคลังที่เรายอมรับแล้วทั้งหมด ในประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ค่าใช้จ่ายที่มากผิดปรกติธรรมดาตามปรกติเขาแก้ด้วยการกู้ยืม เราจะหลีกเลี่ยงการเก็บภาษีราษฎร แม้ในสมัยที่มีเหตุการณ์บีบบังคับ ซึ่งขัดขวางการพัฒนาการค้าและอุตสาหกรรมตามปรกติโดยการทำให้ประชาชนต้องแบกภาระหนักยิ่งขึ้น และ

ในฉบับล้นตันที่ไม่ว่าจะในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น ในอินเดียซึ่งก็ประสบปัญหาทำนองเดียวกัน ในด้านการเศรษฐกิจ แต่ก็ไม่ค่อยจะรู้สึกตัวนัก ทั้งหลักการในเวลาที่จะประสบกับการที่จะต้องเอาทรัพยากรในปีนั้นไปใช้อย่างสุดเหวี่ยง ทำให้ความกระตือรือร้นเกี่ยวกับการบริหารการคลังมีเพียงทำให้ที่สุตโต่งทั้งสองมาบรรจบกันทั้งในปีที่ดีและปีที่เลวเท่านั้น แต่เพื่อเสนอเงินส่วนเกินเป็นรายปีด้วย ๒๗๖ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้กล่าวไว้ในเรื่องงบประมาณในหัวข้อการใช้จ่ายในกองทัพ ของท่านว่า : “เราคงจะต้องระลึกได้ว่าอินเดียกำลังขาดใช้ค่าใช้จ่ายในการสะสมกำลังรบขึ้นใหม่และการปฏิรูปการทหารใหม่ในส่วนต่างๆ ที่สำคัญๆ จากเงินภาษีอากรข้าพเจ้าเชื่อว่า นี่เป็นภาวะที่ประเทศอื่นๆ จะแก้ไม่ได้เลยถ้าหากไม่ได้เงินกู้ในบางรูปหรืออื่นๆ มาช่วย แม้แต่ในอังกฤษเอง สิ่งที่ต้องการในด้านการทหารที่มากผิดปกติธรรมดาเพื่อเสริมสร้างกำลังและสร้างโรงทหารก็ใช้วิธีกู้ในระยะสั้น โดยเอาเงินภาษีอากรที่เก็บได้มาจ่ายคืนเป็นงวดๆ ไป ถ้าหากว่าจะได้ประโยชน์จากช่วงระยะเวลาที่มีความสงบในด้านการเมืองแล้ว เราก็อาจทำภารกิจนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีโดยไม่ต้องกู้เงินเพิ่มขึ้น และโดยไม่ต้องสร้างภาวะที่ถาวรให้แก่อนุชนในรุ่นต่อไป ข้าพเจ้าคิดว่าเราจะสามารถขึ้นชมต่อตัวเองในเมื่อได้ทำในสิ่งที่แม้แต่ชาติที่รุ่มรวยที่สุดของยุโรปก็มิได้เห็นว่าจะลองพยายามดู”

คำพูดทุกๆ คำจากข้อความที่ข้าพเจ้าอ้างมานี้ชวนให้ทึ่งได้ถึงทั้งนั้น จะเป็นไปได้อย่างไรที่ว่าอินเดียกำลังทำในเมื่อเพิ่งถึงการใช้จ่ายที่มากผิดปกติธรรมดาเหล่านี้ ซึ่งแม้แต่ชาติที่รุ่มรวยที่สุดในยุโรปก็มิเห็นว่าจะควรแนะนำให้ลองพยายามดู? คำตอบที่แจ่มแจ้งก็คือว่า ในประเทศต่างๆ เหล่านั้น สภาพของประชาชนต่างๆ เป็นผู้ควบคุมการเก็บภาษีอากรและการใช้จ่าย ในอินเดียผู้เสียภาษีไม่มีสิทธิมีเสียงตามรัฐธรรมนูญในอันที่จะทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาเลย ถ้าหากเรามีคะแนนเสียงโตที่จะให้ได้ และการปกครองประเทศก็ดำเนินไปโดยอำนาจ ในระหว่างสองพรรคที่เปลี่ยนมือกันอยู่เรื่อยๆ ซึ่งทั้งสองพรรคต่างก็มีความกระตือรือร้นที่จะทำให้เราปรองดองกัน และขอให้เราสนับสนุนละก็ ๒๗๗ คงจะเล่านิทานที่แตกต่างกันออกมาอย่างแน่นอน ข้าแต่ ๒๗๘ แต่ข้าพเจ้าก็เสี่ยงที่จะกราบเรียนเสนอว่าการพิจารณาซึ่งประชาชนของประเทศตะวันตกรับฟังอันเป็นผลเนื่องมาจากอำนาจการออกเสียงลงคะแนนของพวกเขา นั้นก็ควรที่เราจะมีบ้าง อย่างในเรื่องการเงิน ถ้าหากจะใช้วิธีของ ๒๗๙ ก็ต้องว่า โดยอาศัย “การเข้าร่วมแบบปัญญาชน” แห่งความปรารถนาอันประกอบด้วยเหตุผลของเราในเรื่องที่เกี่ยวกับการปกครอง

แต่แม้หลังจากที่ได้ทำในสิ่งที่แม้ชาติที่รุ่มรวยที่สุดของยุโรปยังไม่ยอมทำ นั่นคือ การ

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๕๑

แก้ปัญหาเรื่องการใช้จ่ายที่มากผิดปกติทุกชนิดด้วยการเก็บภาษีอากรอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งได้ทวีขึ้นเป็น ๗๐๐ ล้านรูปี ในช่วงเวลา ๑๖ ปีนั้น เราได้มี เงินส่วนเกินที่ทวีมากขึ้นติดต่อกันมาอย่างมากมาย และเฉพาะข้อนี้เท่านั้นที่แสดงให้เห็นดังที่พันเอก เชสนีย์ (Chesney) ได้ชี้ให้เห็นจำนวนเงินสมัย “พุทธศตวรรษที่ ๒๔ และหลังจากนั้น” เมื่อเดือนมีนาคมว่ารัฐบาลได้เก็บภาษีไปจากประชาชน มากเกินกว่าเท่าที่ถูกต้อง ที่จำเป็น และที่สมควร หรือถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็ว่า น้ำหนักการเก็บ ภาษีอากรจากราษฎรได้ถูกกำหนดไว้ตายตัว และจะต้องคงระดับสูงที่ปราศจากความยุติธรรมนั้น ไว้ การเก็บภาษีอากรเพื่อให้เกิดดุลยภาพทางการคลัง ก็คือสิ่งที่เราทั้งหมดอาจเข้าใจได้ แต่การ เก็บภาษีอากรในเวลาที่เหมาะสมมีความยากลำบากและเคราะห์ร้ายในสมัยที่ถูกบีบคั้นมากเกินไป และเพื่อ เงินส่วนเกินที่ทวีมากขึ้นติดต่อกันมาอย่างมากมาย นั้น เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าเป็นเรื่อง ที่ต้องการเหตุผลอันสมควร ในทุก ๆ เหตุการณ์ ผู้ที่ติดตามประจักษ์การคลังของยุคจะต้องยอมรับว่า ข้อเท็จจริงที่มองเห็นได้โดยตรงว่า เงินส่วนเกินที่ทวีมากขึ้นติดต่อกันอย่างมากมาย ได้เกิดขึ้นใน ช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งไม่ใช่ในฐานะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการขยายทรัพยากรการคลังตามปกติ แต่ทว่าเป็นการขยายการบังคับเก็บภาษีอากรอย่างหนักนั้น มิได้มีความหมายถึงความมั่งคั่งของ ประเทศในด้านวัตถุซึ่งกำลังก้าวหน้าออกไปทุกที ดังที่ ลอร์ดยอร์จ ฮามิลตัน (George Hamilton) ยืนยัน หรือมิได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับอำนาจที่เอากลบคืนมาได้ อย่างมหัศจรรย์ใด ๆ ใน ส่วนแห่งมวลชนดังที่ ฯพณฯ เซอร์เอ็ดเวิร์ด ลอร์ (Sir Edward Law) ได้ให้เหตุผลไว้เมื่อปีกลาย เลย อย่างไรก็ตาม สำหรับพวกเขาแล้วความขัดแย้งกันอยู่ในตัวที่ปรากฏให้เห็นของประเทศที่ กำลังเดือดร้อนและทรมานที่กำลังไหลท่วมทับลงมาย่อมคงเป็นสิ่งที่อธิบายได้ง่ายและเป็นบท พิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ว่าได้ดำเนินการรักษาระดับการเก็บภาษีอากรแห่งชาติไว้ได้สูงพอสมควร แม้ รัฐบาลจะอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าระดับนั้นก็ตาม

การยกฐานะพวกอินดูวรณะต่ำเป็นจำนวนมากให้สูงขึ้น

ภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของท่านโคเซเล ในอาณาจักรแห่งการปฏิรูปสังคมก็คือ บุคคลที่เรียกกันว่า “ผู้ที่ไม่ควรแตะต้อง” หรือ “พวกนอกวรรณะ” (untouchable) คำวิงวอน ของท่านที่ปรากฏอยู่ในสุนทรพจน์ที่ท่านแสดงในที่ประชุมทางสังคมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ นั้น เมื่อ ท่านถึงแก่กรรมแล้ว มหาตมา คานธีก็ได้อุทิศชีวิตดำเนินการเพื่อเป็นการตอบสนองคำวิงวอน ของท่านโคเซเลนั้น

(จากเรื่อง สุนทรพจน์ของท่าน จี. เค. โคเซเล, หน้า ๗๔๐-๔๗)

ท่านประธานและท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย :

ข้อเสนอนี้ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายมามีอยู่ว่า... “ที่ว่าที่ประชุมนี้ถือว่าฐานะของพวกชนวรรณะต่ำที่ถูกเหยียดหยามในปัจจุบันนี้ทั้งในตัวเองและจากทัศนะแห่งชาติแล้วนับว่าไม่เป็นที่น่าพึงพอใจเลย และมีความเห็นว่า ผู้ปรารถนาดีของประเทศทุกคนพิจารณาเห็นว่า เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของพวกเขาที่จะทำทุกอย่างที่เขาสามารถทำได้ เพื่อยกสถานะทางด้านศีลธรรมและทางสังคมให้สูงขึ้น โดยพยายามเร้าใจให้ชนชั้นเหล่านี้เคารพตนเอง และอำนวยความสะดวกในด้านการศึกษาและการรับจ้างให้พอที่เขาจะทำได้”

สุภาพบุรุษทั้งหลาย, ข้าพเจ้าหวังว่า ข้าพเจ้ามีได้รับอนุญาตให้ใช้ภาษาที่แข็งแกร่งราวโดยไม่จำเป็น และข้าพเจ้ายังจะต้องกล่าวว่าการแก้ปัญหาที่มีได้เป็นอย่างดีควรจะเป็นดังที่พูด ๆ กันมาอย่างรุนแรงเลย สถานะของพวกที่มีวรรณะต่ำ ข้าพเจ้ารู้สึกกระอักกระอ่วนใจมากที่จะใช้คำว่า วรรณะต่ำ มิใช่ว่าเป็นคำที่ไม่น่าพอใจดังที่ความตั้งใจนั้นกล่าวไว้ นับว่าเป็นสิ่งที่น่าเศร้าใจอย่างสุดซึ่งที่ว่า คำว่า “วรรณะต่ำ” ได้ก่อให้เกิดเป็นรอยมลทินที่สำคัญมากในการจัดสังคมของเรา และอีกประการหนึ่ง ทัศนคติแห่งบุคคลที่ได้รับการศึกษามาดีแล้วของพวกเราที่มีต่อชนชั้นนี้ก็นับว่าน่าสลดใจและน่าอัปยศขายหน้าอย่างที่สุด ข้าพเจ้ามิได้เสนอให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในฐานะที่เป็นนักศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโบราณสมัย ข้าพเจ้าเพียงต้องการให้ตั้งข้อสังเกตทั่วไปสักสองสามข้อจากทัศนะเกี่ยวกับความยุติธรรม มนุษยธรรม และการสนใจตัวเองแห่งชาติเท่านั้น ข้าพเจ้าคิดว่า ผู้ที่มีจิตใจเป็นธรรมทั้งปวงจะต้องยอมรับว่านับว่าเป็นเรื่องที่โหดร้ายมากเหลือเกินที่มนุษย์พวกหนึ่งซึ่งมีร่างกายก็คล้าย ๆ กับเรา มีสมองคิดได้ และมีหัวใจรู้สึกได้นั้นสมควรจะถูกประณามว่าเป็นชีวิตต่ำ ๆ ที่มีแต่เคราะห์ร้าย มีแต่ภาวะจำยอมและความต่ำต้อยทางด้านจิตใจและทางศีลธรรมตลอดไป และจะต้องยอมรับว่าควรวางสิ่งกีดขวางถาวรไว้ในวิถีทางของพวกเขาเพื่อให้พวกเขาไม่อาจเอาชนะสิ่งเหล่านั้นได้ และทำให้ตัวเองดีขึ้นไม่ได้ ข้อนี้ได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในความคิดที่เต็มไปด้วยความยุติธรรมอย่างล้าลึก ข้าพเจ้าเชื่อว่าเราควรเอาใจเขามาใส่ใจเราดูบ้างเพื่อจะได้เข้าใจโดยถ่องแท้ว่า ความไม่ยุติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่น่าเศร้าสลดใจเพียงใด เราอาจถูกต้องแมวได้ เราอาจถูกต้องสุนัขได้ เราอาจถูกต้องสัตว์อื่น ๆ ได้ แต่การถูกต้องบุคคลเหล่านี้เป็นการทำให้มีมลทิน! บัดนี้ความเสื่อมทางด้านจิตใจของประชาชนเหล่านี้สมควรถึงขนาดที่พวกเขาเองก็มองไม่เห็นว่าจะเอาอะไรมาบำบัดความขุ่นเคืองนั้นได้ พวกเขาต้องหุบปากนิ่งในเรื่องนี้เหมือนกับว่าไม่มีอะไรดีไปกว่าที่เขาเป็นอยู่อีกแล้ว

ข้าพเจ้ายังจำสุนทรพจน์ที่รานะเดกล่าวที่เมืองบอมเบย์ ในความอุปถัมภ์ของชมรม

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗/๕๓

สหภาพฮินดู (Hindu Union Club) เมื่อ ๗ ปี หรือ ๘ ปีมาแล้วได้ ครั้งนั้นเป็นสมัยที่ความรู้สึกของประชาชนในอินเดียในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ประชาชนของเราได้รับอยู่ในแอฟริกาที่สูงมาก นายคานธีสหayaของข้าพเจ้าได้เดินทางจากแอฟริกาได้มาเยือนที่นี่ชั่วระยะเวลาอันสั้น และเขาได้บอกเราถึงวิธีที่ประชาชนของเราได้รับการปฏิบัติในเมืองนาตาล (Natal) และ เคป โคลนี (Cape Colony) และทรานสวาล (Transval) เขาได้เล่าถึงว่าประชาชนของเราไม่ได้รับอนุญาตให้เดินไปบนบาทวิถีหรือเดินทางโดยรถไฟชั้นหนึ่ง เขาได้เล่าถึงเรื่องที่ประชาชนของเราไม่ได้รับอนุญาตให้พักในโรงแรมและอื่นๆ อีกมากมาย ดังนั้น ความรู้สึกของประชาชนจึงถูกกระพือโหมขึ้นแรงมาก และเราทั้งปวงก็รู้สึกว่าเป็นการลบประมาทเยาะเย้ยอย่างหนึ่งที่เขาเรียกเราว่าเป็นคนในบังคับอังกฤษ ในเมื่อเราได้รับการปฏิบัติในทำนองนี้ในอาณานิคมของบริเตนใหญ่เอง รานะเดมิความรู้สึกในเรื่องนี้เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ เหมือนกัน เขาได้เคยเป็นที่ปรึกษาที่ไม่เคยทำให้ต้องผิดหวังของคานธี และได้ติดต่อกับคานธีเป็นปรกติตลอดมา แต่ความยิ่งใหญ่พิเศษของรานะเดนี้เองที่เขาจักจะใช้โอกาสที่ประชาชนกำลังตื่นตัวนี้แหละให้เป็นประโยชน์เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมขึ้นในจิตใจของชาติและปลุกฝังความรู้สึกของชาติได้อย่างเหมาะสม และดังนั้นเมื่อทุก ๆ คนแสดงตนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติที่เพื่อนร่วมชาติได้รับในแอฟริกาได้ด้วยกรกรกล่าวด้วยคำที่แสดงความชื่นเคื่องออกมา รานะเดก็ก้าวออกมาข้างหน้าและถามว่าเราไม่มีบาปของตัวเราเองที่จะตอบในทิศทางนั้นบ้างหรือ ข้าพเจ้าจำหวั่นข้อปาสฐกาของเขาไม่ได้จริง ๆ ข้าพเจ้าคิดว่าดูเหมือนจะชื่อ “จงหันไปหาแสงสว่างภายใน” หรืออะไรทำนองนั้นแหละ แต่ข้าพเจ้าจำได้ว่ามันเป็นปาสฐกาที่สำคัญยิ่งครั้งหนึ่งเป็นปาสฐกาที่สำคัญที่สุดครั้งหนึ่งเท่าที่ข้าพเจ้าได้เคยฟังมา เขาได้เริ่มตามแบบถนัดของเขา โดยแสดงความเห็นอกเห็นใจอย่างลึกซึ้งต่อชาวอินเดียในแอฟริกาได้ในการต่อสู้ดิ้นรนที่พวกเขา กำลังดำเนินอยู่อย่างลูกผู้ชาย เขาได้แสดงความชื่นชมยินดีว่าประชาชนชาวอินเดียได้ตื่นขึ้นรับรู้ถึงความรู้สึกเกี่ยวกับฐานะของเพื่อนร่วมชาติในต่างประเทศ และเขาก็รู้สึกตระหนักดีว่า การตื่นตัวนี้เป็นนิมิตแห่งข้อเท็จจริงที่ว่า กระตุกคนตายในหุบเขากำลังกลายเป็นสังคมชาติที่มีอยู่กับชีวิตอีกวาระหนึ่งแล้ว แต่เขาก็ได้ถามต่อไปอีกว่า “ความเห็นอกเห็นใจชาวอินเดียที่ถูกกดขี่และถูกเหยียดหยามนี้ เราจะกำจัดดวงอยู่เฉพาะเพื่อนร่วมชาติของเราที่เดินทางออกจากอินเดียไปเท่านั้นแหละหรือ? หรือว่ามันควรจะเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไปและขยายไปถึงทุกกรณีที่มีการกดขี่และความอยุติธรรมอยู่ด้วย?” เขากล่าวว่า เป็นการง่ายที่จะประณามชาวต่างประเทศ แต่ผู้ที่ปฏิบัติเช่นนั้นจะต้องมีพันธะอยู่ในความยุติธรรมร่วมกันในอันที่จะเอาใจใส่ต่อพวกเขาเอง และดูซิว่าพวกเขาไม่มีอะไรที่น่าตำหนิในเรื่องนี้บ้างหรือ แล้วเขาก็สาธยายถึงลักษณะที่สมาชิกในวรรณะต่ำได้รับการปฏิบัติจาก

๗๕๔

ข้อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ประชาคมของตนเองในส่วนต่าง ๆ ของอินเดีย มันเป็นการพรรณนาที่ทำให้ผู้ฟังเต็มตื่นไปด้วยความรู้สึกละเอียด เจ็บปวด และขุ่นเคืองอย่างลึกซึ้ง แล้วรายละเอียดก็ออกมาอย่างเหมาะสมกว่าเฉพาะผู้ที่อดทนต่อการกดขี่และความอยุติธรรมอย่างไร้ความเมตตากรุณาในประเทศของตนเองเท่านั้นใช้ไหมที่ควรจะประณามประชาชนในแอฟริกาใต้ เพราะฉะนั้น ปัญหานี้ในเบื้องต้นจึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับความยุติธรรมโดยแท้

เรื่องต่อไป ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว นับว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับมนุษยธรรม บางทีก็มีผู้แย้งว่า เรามีวรรณกรรมของเรา ประชาชนในตะวันตกก็มีชั้นของเขา แต่แม้กระนั้นระหว่างวรรณกรรมกับชั้นก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม การสะท้อนภาพเพียงเล็กน้อยก็จะแสดงให้เห็นว่าการเปรียบเทียบกันนับว่าเป็นปฏิจจวาที (fallacy) โดยแท้ ชั้นของตะวันตกเป็นสถาบันที่ยึดหยุ่นได้จริง ๆ ไม่แข็งแรงแหรือแข็งเหมือนเหล็กอย่างวรรณกรรมของเรา ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นใหญ่ที่สุดในจักรภพอังกฤษทุกวันนี้ สมัยหนึ่งก็เป็นช่างรองเท้าและแล้วก็ไปช่างตะปูควง แลละเขาก็ได้เป็นผู้ทำรองเท้าด้วยตนเอง แต่นั่นก็เป็นสินค้าที่ทำเงินให้แก่เขา ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันก็ได้รับประทานอาหารร่วมกับเจ้านาย และคลุกคลีกับบุคคลที่สูงที่สุดในแผ่นดินในฐานะที่มีความเสมอภาคอย่างสมบูรณ์แบบจริง ๆ ในอินเดีย ช่างทำรองเท้าจะสามารถเผยแพร่ขึ้นดีเสมอคนอื่น ๆ ในสังคมหรือ ทั้ง ๆ ที่ตามธรรมชาติแล้วเขาอาจมีพรสวรรค์อยู่มากเพียงใดก็ตาม? นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งได้เขียนไว้ว่า วรรณกรรมนับว่ามีประโยชน์มากในด้านการรักษาสังคม แต่ว่าวรรณกรรมเหล่านั้นไม่เหมาะสมต่อความหวังความจริงก้าวหน้าโดยแท้ และข้อนี้ข้าพเจ้าคิดว่าถูกต้องจริง ๆ ถ้าท่านต้องการยืน ณ ที่ที่ท่านเคยยืนเมื่อพันปีมาแล้วก็ไม่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบวรรณคดี ๆ ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ถ้าท่านต้องการไต่เต้าขึ้นมาจากคราบที่ท่านเคยจมมาแล้วเป็นเวลานาน ก็ไม่เป็นการเหมาะสมที่ท่านจะยึดมั่นอยู่ในเรื่องวรรณคดีที่แข็งแรงแนี้ต่อไป อารยธรรมสมัยใหม่ได้ยอมรับความเสมอภาคของคนทั้งปวงเป็นหลักสำคัญ เป็นการต่อต้านเอกสิทธิ์และการผูกขาดซึ่งเป็นมโนคติที่เป็นรากเหง้าของโลกเก่า และมนุษยชาติส่วนใหญ่ทุกวันนี้ก็มีความปรารถนาว่าเราควรยอมรับรู้การอ้างสิทธิต่าง ๆ โดยการแสวงหาวิธีเยียวยาแก้ไขสถานะที่ช่วยไม่ได้ของเพื่อนร่วมชาติที่ถูกเหยียดหยามของเรา

ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย, ประการสุดท้ายนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการสนใจตัวเองแห่งชาติ ถ้าหากเรายอมให้เพื่อนร่วมชาติของเราเป็นจำนวนมากยังคงจมอยู่ในวังวนของความป่าเถื่อนและความถูกเหยียดหยามอีกต่อไป เราจะเข้าใจถึงความจริงใจแห่งชาติของเราโดยถ่องแท้ได้อย่างไร ประเทศของเราจะหวังว่าจะมีตำแหน่งสำหรับตนอยู่ในท่ามกลางประชา

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๕๕

ชาติต่างๆ ของโลกได้อย่างไรเล่า? ถ้าเราไม่ค่อยๆ ช่วยกันยกบุคคลเหล่านี้ขึ้นสู่ระดับที่สูงยิ่งขึ้นทั้งในด้านศีลธรรมและด้านสติปัญญาแล้ว พวกเขาจะเข้าใจความคิดของเราหรือร่วมความหวังกับเรา หรือร่วมมือกับเราในความพยายามของเราได้อย่างไรเล่า? พวกท่านมิได้เข้าใจโดยถ่องแท้หรือว่า トラบเท่าทำงานเพื่อยกระดับแห่งชาติยังเกี่ยวข้องกับอยู่ พลังงานที่เราหวังว่าชนในชั้นต่างๆ เหล่านี้จะเป็นตัวแทน จะเป็นสิ่งที่เราหาไม่ได้? ข้าพเจ้าเข้าใจสิ่งที่นักคิดและนักสังเกตคนสำคัญคือท่าน ลวามี วิเวกานันดะ ยึดมั่นอยู่ในความคิดเห็นนี้อยู่เต็มที่ ข้าพเจ้าคิดว่าเราไม่มีความหวังในฐานะที่เป็นชาติมากนัก นอกเสียจากว่าความช่วยเหลือจากชนทุกชั้น รวมทั้งพวกที่เรารู้จักในฐานะเป็นชนชั้นต่ำจะปรากฏออกมาเพื่องานที่มีอยู่เบื้องหน้าเราเท่านั้น นอกจากนั้นข้าพเจ้าขอถามว่า จะตรงกับหลักการเคารพตัวเราเองที่ว่าไม่ควรให้มีคนเหล่านี้ในบ้านของเรา และควรปิดประตูไม่ให้คนพวกนี้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการสังคมทั้งปวง トラบเท่าที่พวกเขายังคงดำรงอยู่ในขอบเขตแห่งลัทธิฮินดู แต่ในขณะที่เดียวกันนั้นพวกเขาก็สวมเสื้อ ใส่หมวก นุ่งกางเกง และเรียกตัวเองว่าคริสต์ศาสนิกชนใหม่? เราเตรียมพร้อมที่จะจับมือกับเขา และถือว่าพวกเขาเป็นบุคคลที่น่าเคารพกระนั้นหรือ? ไม่มีใครที่มีความรู้สึกนึกคิดจะกล่าวว่า นี่เป็นสถานะแห่งสิ่งทั้งหลายที่น่าพึงพอใจดอก แลละไม่มีใครดอกที่หวังว่าชนชั้นต่างๆ เหล่านี้จะได้รับการยกขึ้นสู่ฐานะที่เสมอภาคกับเพื่อนร่วมชาติที่เคราะห์ดีมากกว่าทั้งในด้านศีลธรรมและด้านสติปัญญา

งานนี้มีพันธกรณีตรงที่ว่าจะต้องดำเนินไปอย่างช้าๆ และจะบรรลุถึงความสำเร็จได้ก็โดยอาศัยความพยายามอย่างแรงกล้า เพื่อที่จะทำให้พวกเขาได้รับการศึกษา และงานงานที่มีเกียรติในชีวิตให้พวกเขาทำ ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย, และก็ดูเหมือนว่าในสถานะของอินเดียปัจจุบันนี้ ไม่มีงานใดที่จะสูงส่งกว่าและบริสุทธิ์กว่างานนี้เลย ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าหากจะมีปัญหาหลักปัญหาหนึ่งเกี่ยวกับการปฏิรูปสังคมมากกว่าอีกปัญหาหนึ่งซึ่งควรจะกระพือโหมความกระตือรือร้นของพวกคนหนุ่มที่ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีของเราและจะ دلใจพวกเขาให้มีวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นแก่ตัวได้แล้วไซ้ ปัญหาหนึ่งก็คือปัญหาเกี่ยวกับสถานะที่ต่ำต้อยแห่งชนชั้นของเรา คนเพียงสองสามคน คือเพียง ๕ เปอร์เซนต์ ๔ เปอร์เซนต์ ๓ เปอร์เซนต์ ๒ เปอร์เซนต์ และแม้เพียงเปอร์เซนต์เดียวของผู้ที่จบการศึกษาหลายร้อยคนที่มหาวิทยาลัยผลิตออกมาทุกๆ ปี ไม่อาจอุทิศชีวิตของตนเพื่องานศักดิ์สิทธิ์ คือการยกระดับชนชั้นต่ำให้สูงขึ้นนี้บ้างดอกหรือ? ข้าพเจ้ามิได้วิงวอนต่อคนแก่และคนวัยกลางคน ซึ่งได้กำหนดช่วงชีวิตไว้ตายตัวแล้ว แต่ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าอาจวิงวอนต่อคนหนุ่มๆ ที่เป็นสมาชิกแห่งประชาคมของเรา ผู้ซึ่งยังไม่ได้ตัดสินใจในเรื่องอนาคตของตน และผู้ที่มีความจริงใจอันประเสริฐในอันที่จะอุทิศการศึกษาที่พวกเขาได้เล่าเรียนมาให้ประโยชน์ สิ่งประเทศชาติต้องการมากที่สุดในขณะนี้ก็คือ เจตนารมณ์ที่คน

๗๕๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

หนุ่ม ๆ ซึ่งได้รับการศึกษาดีแล้วของเราจะอุทิศตนเองเพื่อประเทศชาติและพวกเขาก็จะได้รับเจตนาธรรมนั้นจากข้าพเจ้าซึ่งจะทำให้พวกเขาไม่อาจใช้ชีวิตของพวกเขาในทางที่ดียิ่งไปกว่ายกระดับชนชั้นต่ำผู้ไม่มีความสุขเหล่านั้นทั้งในด้านศีลธรรมและด้านสติปัญญา และส่งเสริมให้พวกเขามีการกินดีอยู่ดีโดยทั่ว ๆ ไป

พวกที่รับใช้สังคมอินเดีย

กฎบัตรของผู้รับใช้สังคมอินเดีย ได้ทำให้วัตถุประสงค์เพื่อจะยกฐานะของประเทศนี้ให้สูงขึ้น ดังที่ท่านโคทะเล ยึดมั่นอยู่อย่างมั่นคงเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

(จากเรื่อง สุนทรพจน์ของท่านโคทะเล, ภาคผนวก หน้า ๑๔๒-๑๔๓, ๑๔๔)

บางครั้งในอดีต ความเชื่อมั่นก็ได้บังคับตัวเองให้มีจิตใจที่เอาจริงเอาจังและเต็มไปด้วยความคิดว่า เราได้บรรลุถึงขั้นหนึ่งในการศึกษาทางด้านการเมืองและความก้าวหน้าแห่งชาติของประชาชนชาวอินเดีย ในเมื่อเราต้องการแรงงานของตัวแทนที่ได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษซึ่งได้อุทิศเพื่อความก้าวหน้าต่อไปในอันที่จะใช้ตัวเองปฏิบัติภารกิจในเจตนารมณ์ที่จะเผยแผ่ความคิดนี้ออกไปอย่างแท้จริง งานเท่าที่ได้ทำมาแล้วนั้นความจริงก็เป็นงานที่มีค่าสูงสุด ในระยะ ๕๐ ปีที่แล้วมา ความเจริญเติบโตแห่งความรู้สึกเป็นชาติร่วมกันที่มีปรีชาประเพณีที่เป็นสามัญร่วมกัน มีความไม่สามารถร่วมกันและมีความหวังและความจริงใจร่วมกันเป็นมูลฐานนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ประหลาดอย่างที่สุด ข้อเท็จจริงที่ว่าในเบื้องต้นพวกเราเป็นอินเดียด้วยกัน และเป็นฮินดูมุสลิม ปาร์ซี หรือคริสต์ศาสนิกชนในเบื้องต้นนั้นเป็นสิ่งที่พวกเรากำลังรู้โดยต้องแท้ในมาตรการที่กำลังทวีขึ้นอย่างมั่นคงอยู่เรื่อย ๆ และมนคติในเรื่องอินเดียที่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นและได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ซึ่งกำลังยาดราไปสู่ตำแหน่งหนึ่งในหมู่ประชาชาติของโลก อันคู่ควรแก่อดีตอันยิ่งใหญ่ของเรานั้น จะไม่เป็นเพียงความฝันแห่งดวงจิตที่เต็มไปด้วยจินตนาการสองสามดวงอีกต่อไปแล้ว แต่ทว่าจะเป็นลัทธิความเชื่อที่ยอมรับนับถือกันอย่างแนบแน่นของพวกที่ก่อให้เกิดเป็นมันสมองแห่งประชาคม คือชนชั้นที่ได้รับการศึกษาของประเทศ การเริ่มต้นที่น่าชมเชย เราก็คได้กระทำมาแล้วในเรื่องการศึกษาและการปกครองตนเองในท้องถิ่น และประชาชนทุกชั้นก็กำลังค่อย ๆ มาอยู่ภายใต้อิทธิพลแห่งมนคติเสรีอย่างมั่นคง ข้ออ้างเกี่ยวกับชีวิตของมหาชนกำลังได้รับการรับรองอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นทุกวัน และการยึดมั่นอยู่กับชาติภูมิของเรากำลังเติบโตเป็นสนิมหัวใจที่รุนแรงและที่ทนอมไว้อย่างลึลึก การประชุมสภาองเกรสแห่งชาติ และการประชุมสภาจังหวัดประจำปี และการประชุมอื่น ๆ งานของสมาคมการเมือง

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๕๗

ข้อเขียนในคอลัมน์ต่างๆ ในหนังสือพิมพ์อินเดีย ทั้งหมดนี้ต่างก็เป็นพยานในเรื่องชีวิตใหม่ที่กำลังไหลเวียนอยู่ในเส้นโลหิตของประชาชน ผลลัพธ์เท่าที่ได้ไม่ต้องสงสัยละว่าเป็นที่น่าพึงพอใจอย่างที่สุด แต่ก็มิได้หมายความว่าเราได้กางป่าเตียนแล้วและได้วางรากฐานดีแล้ว เรายังมีงานสำคัญที่จะต้องทำเกี่ยวกับโครงสร้างตอนบนอยู่อีก และในส่วนของคนงาน สถานการณ์ก็ยังคงต้องการการอุทิศชีวิตจิตใจ และการเสียสละที่ได้สัดส่วนกับภารกิจที่สำคัญๆ มากมายอีก

เราได้จัดตั้งผู้รับใช้สังคมอินเดียขึ้นมากี่เพื่อสนองความต้องการแห่งสถานการณ์อยู่บ้าง สมาชิกของผู้รับใช้สังคมอินเดียจะยอมรับการที่ต้องเกี่ยวข้องกับบริติชด้วยความจริงใจ ดังที่บัญญัติไว้ในโชคชะตาที่พระผู้เป็นเจ้าได้ประทานให้ซึ่งใครจะทราบไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพื่อความดีงามของอินเดียนั่นเอง การปกครองตนเองตามแนวอาณานิคมอังกฤษนั้นแหละที่เป็นจุดหมายปลายทางของพวกเขา พวกเขายอมรับว่าจุดหมายปลายทางนี้ ถ้าหากเราไม่ทำงานและเสียสละอย่างจริงจังและด้วยความอดทนให้ถูกเรื่องถูกราวเป็นเวลาหลาย ๆ ปีแล้ว เราจะไม่มีทางบรรลุถึงได้เลย นอกจากนั้น วิถีทางยังเต็มไปด้วยความยากลำบากอย่างมากเพราะมีเครื่องยั่วยวนที่จะทำให้ต้องถอยกลับอยู่ตลอดเวลา ความผิดหวังอย่างขมขื่นจะเป็นเครื่องทดลองศรัทธาของผู้ที่ลงมือทำงานอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า แต่งานหนักจะมีที่สิ้นสุดก็เพียงด้านเดียวเท่านั้น ถ้าหากผู้ทำงานไม่เป็นลมไปในระหว่างทางเสียก่อน เงื่อนไขที่เป็นสารัตถะสำคัญประการหนึ่งแห่งความสำเร็จก็คือว่า บัดนี้ เพื่อนร่วมชาติของเราที่มีจำนวนมากพอจะต้องก้าวออกมาเพื่ออุทิศตัวเองเพื่อเหตุนี้ด้วย เจตนารมณ์ที่จะดำเนินงานในด้านศาสนา เราจะต้องทำชีวิตของประชาชนให้หันเข้าหาศาสนา ความรักประเทศต้องมีอย่างท่วมท้นหัวใจเพื่อว่าคนทั้งปวงจะได้มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง ความรักชาติอย่างแรงกล้าซึ่งมีความชื่นชมยินดีทุกขณะที่ได้มีการเสียสละเพื่อมาตุภูมิ หัวใจที่กล้าหาญที่ไม่ยอมถอยหลังให้แก่วัตถุประสงค์เพราะความยากลำบากหรืออันตราย ศรัทธาอย่างลึกซึ้งในพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าที่ไม่มีใครอาจทำให้หวั่นไหวได้ คนงานที่มีคุณสมบัติเหล่านี้จะต้องเริ่มต้นงานเผยแผ่ศาสนา และแสวงหาความชื่นชมยินดีซึ่งจะเกิดขึ้นมาเพราะการรับใช้ประเทศชาติด้วยความเคารพ

พวกผู้รับใช้สังคมอินเดียจะฝึกคนทั้งหลายที่พร้อมจะอุทิศชีวิตเพื่อความเจริญของประเทศชาติในด้านเจตนารมณ์ทางศาสนา และจะหาทางส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติของประชาชนชาวอินเดียโดยวิถีทางที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญทุกทาง สมาชิกของผู้ที่รับใช้สังคมอินเดียจะทุ่มความพยายามของตนมุ่งไปยัง

(๑) การสร้างความรักมาตุภูมิอย่างลึกซึ้งให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ทั้งโดย

อาศัยตัวอย่างและศีลธรรมเป็นหลักเพื่อให้การบริการและการเสียสละนั้นมีผลเต็มเปี่ยมอย่างที่สุด

(๒) การจัดงานการศึกษาทางด้านการเมืองและการทำให้มีความร้อนอกร้อนใจ และการทำชีวิตของประชาชนในประเทศให้มีความเข้มแข็ง

(๓) การส่งเสริมสัมพันธภาพในด้านไมตรีจิต และการร่วมมืออย่างจริงจังในระหว่างประชาคมต่าง ๆ

(๔) การช่วยเหลือขบวนการศึกษา โดยเฉพาะขบวนการเพื่อการศึกษาของสตรี การศึกษาของพวกชนชั้นที่ล้าหลัง และการศึกษาทางด้านศีลธรรมและวิทยาศาสตร์ และ

(๕) การยกระดับชนชั้นที่ถูกเหยียดหยามให้สูงขึ้น

ศูนย์กลางของสมาคมจะอยู่ที่เมืองปูนา ซึ่งจะคงเป็นบ้านของสมาชิกทั้งหลาย และมีห้องสมุดสำหรับการศึกษาปัญหาทางการเมืองอยู่ติดต่อกัน ได้นำเอาธรรมเนียมดังต่อไปนี้มาใช้กับสังคม คือ

๑. สมาคมนีจะมีชื่อว่า “สมาคมผู้รับใช้สังคมอินเดีย”

๒. วัตถุประสงค์ของสมาคม ก็เพื่อฝึกฝนคนทั้งหลายให้อุทิศตนเองรับใช้อินเดียในฐานะเป็นมิชชันนารีแห่งชาติ และเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติของประชาชนชาวอินเดียตามวิถีทางรัฐธรรมนูญทุกประการ...

(ข้อ ๓-๘ และตั้งแต่ ข้อ ๑๐ ไป เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางด้านการจัดตั้งองค์การ)

๙. ในเวลาที่ยืนโบสถ์ สมาชิกทุกคนจะต้องกล่าวปฏิญาณ ๗ ข้อต่อไปนี้ :

ก. ประเทศจะเป็นสิ่งแรกที่อยู่ในความคิดของเขา และเขาจะรับใช้ประเทศชาติให้ดีที่สุดเท่าที่เขาจะทำได้

ข. ในการรับใช้ประเทศนั้น เขาจะไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองใดๆ เลย

ค. เขาจะถือว่าชาวอินเดียทั้งปวงเป็นพี่น้องของเขา และจะทำงานเพื่อความก้าวหน้าของคนทั้งปวง โดยมีได้มีการถือชาติชั้นวรรณะ หรือลัทธิความเชื่อถือใดๆ ทั้งสิ้น

ฆ. เขาจะมีความพอใจต่อบทบัญญัติเช่นนั้นเพื่อตัวเขาเองและครอบครัวของเขา ถ้าหากเขาจะมีอะไรอยู่บ้าง ดังที่สมาคมอาจมีความสามารถที่จะทำได้ เขาจะต้องไม่ใช้พลังงานส่วนใดๆ ของเขาทำงานเพื่อให้ได้เงินมาเพื่อตัวเอง

ง. เขาจะต้องดำเนินชีวิตส่วนตัวให้บริสุทธิ์

จ. เขาจะต้องไม่ทะเลาะวิวาทกับผู้ใด

ลัทธิชาตินิยมฝังรากลงในพวกที่มีหัวไม่รุนแรง

๗๕๙

จ. เขาจะต้องยึดมั่นอยู่กับวัตถุประสงค์ของสมาคม และรักษามลประโยชน์ของสมาคมด้วยความเอาใจจดใจจ่ออย่างที่สุด โดยทำทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาสามารถจะทำได้ เพื่อให้งานของสมาคมก้าวหน้าต่อไป เขาจะไม่ทำอะไรที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของสมาคมเป็นอันขาด.

บทที่ ๒๔

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

การเปิดอินเดียรับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมของตะวันตกทำให้เกิดการฟื้นฟูลัทธิศาสนาฮินดูขึ้นมาฉับไฉน การที่ชาวต่างด้าวเข้ามาปกครองอินเดียก็ได้ปลุกชาวพื้นเมืองที่มีพลังมากให้มีปฏิกิริยาในด้านการเมืองขึ้นมาฉับไฉนนั้น ความกลัวชาวต่างชาติอย่างรุนแรงซึ่งปรากฏว่ามีแสดงออกมาในรูปความพยายามต่อต้านการพิชิตของอังกฤษอย่างทรหดนั้นได้มีกระจุกกระจายอยู่ทั่วไป และในการลุกฮือขึ้นมาอย่างไม่เป็นระเบียบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๔๐๑ ในที่สุดในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ก็ได้ผนึกกำลังเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มชาตินิยมที่บ้าคลั่ง ซึ่งเรียกกันว่าพวกที่มีหัวรุนแรง บุคคลกลุ่มนี้มีอายุอยู่ ๒ ชนิด ซึ่งพวกที่ต่อต้านการปกครองของอังกฤษรุ่นก่อน ๆ ไม่รู้จักมาก่อนเลย *อาวุธประการแรก* พวกที่มีหัวรุนแรงได้ร่วมมือกับพวกที่มีหัวปานกลางที่เป็นฝ่ายตรงข้ามใช้ภาษา “แห่งชาติ” ร่วมกัน คือ ภาษาอังกฤษ และโดยอาศัยภาษาอังกฤษนี้เอง พวกเขาก็มีโอกาทำให้เกิดความปั่นป่วนในทางการเมือง ทั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือจากสำนักพิมพ์ โรงเรียน และสภาคองเกรสแห่งชาติของอินเดีย *อาวุธประการที่สอง* พวกเขาสามารถสร้างอุดมคติใหม่ ๆ เกี่ยวกับลัทธิฮินดูที่ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ และเพื่อสร้างอุดมการณ์วิถียาที่ทรงอำนาจโดยการเอาอุดมคติเหล่านี้มาผสมกับมโนภาพเกี่ยวกับความรักชาติและเอกภาพแห่งชาติที่สั่งเข้ามาจากต่างประเทศ

พวกที่มีหัวรุนแรงเมื่อกระหายจะปลดแอกการปกครองของต่างด้าวอย่างที่สุดก็ได้พยายามทำให้ประชาชนสนับสนุนขบวนการชาตินิยมเป็นส่วนใหญ่ เพื่อที่จะทำให้มวลชนนี้ให้ความสนับสนุน และเพื่อให้พวกผู้ดีที่มีหัวแบบตะวันตกกับพวกชาวไร่ชาวนาที่ไม่รู้หนังสือรวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พวกเขาจึงได้เสนอพันธกรณีที่เป็นหลัก ๆ ๓ ประการ ที่เป็นธรรมตามสามัญทั้งแก่พวกที่ได้รับการศึกษาและที่ไม่ได้รับการศึกษา นั่นคือ ภาษา ประวัติศาสตร์ และศาสนา ถ้าหากจะเป็นไปได้ พวกเขาก็ไม่ยอมใช้ภาษาอังกฤษ พวกเขาได้เขียนและพูดด้วยภาษาพื้นเมืองที่สามัญชนเข้าใจได้ พวกเขาได้ทำให้ชาวอินเดียมีความรู้สึกภาคภูมิใจต่ออดีตอันรุ่งโรจน์ ในสมัยที่กษัตริย์ฮินดูและนักรบฮินดูปกครองบ้านเมือง ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นวิธีที่จะทำให้ชาวอินเดียมีความรู้สึกรักชาติขึ้นมา สิ่งที่มีผลมากที่สุดเหนือการวิงวอนทั้งปวง เพราะเป็นการวิงวอนที่กว้างที่สุดก็คือการใช้สัญลักษณ์ทางศาสนาและวิธีการใช้ถ้อยคำที่ทำให้แก่ชาวฮินดูทั้งปวง พร้อมทั้งจะอุทิศชีวิตชีวิตให้แก่ประเทศชาติอย่างเต็มอกเต็มใจอย่างที่สุด

พวกที่มีหัวรุนแรงซึ่งนับว่าตรงข้ามกับพวกที่ชอบเดินสายกลาง คือพวกที่ถือว่าภารกิจ เช่นการปฏิรูปสังคมและการที่ติดกับมุสลิมร่วมมือกันนั้นเป็นเพียงเรื่องปลีกย่อยที่ระบายนโยบาย-งานจากการต่อสู้ดิ้นรนทางด้านการเมืองและรังแต่จะทำให้ความเป็นปึกแผ่นของอินดูอ่อนแอลงเท่านั้น มีอยู่หลายครั้งหลายหนที่ความโกรธของพวกที่มีหัวรุนแรงที่มีต่อการที่พวกมุสลิมไปร่วมมือกับบริติชได้ทำให้พวกเขาต้องเข้าร่วมในกิจกรรมแอนตี้มุสลิมอย่างเปิดเผยโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า การทำเช่นนั้นก็เท่ากับพวกเขาทำลายโอกาสที่จะสร้างประเทศอินเดียที่เป็นอิสระและไม่มีการแบ่งแยก พ.ศ. ๒๔๔๘ การแบ่งแยกแคว้นเบงกอลออกเป็นอาณานิคมที่มีฮินดูเป็นส่วนใหญ่และที่มีมุสลิมเป็นส่วนใหญ่อีกก็เท่ากับเป็นการตอกลิ้มลงไปในช่วงระหว่างประชาคมทางศาสนาทั้งสองให้แตกแยกกันมากยิ่งขึ้น เพราะว่าได้เร้าใจให้พวกมุสลิมที่เด่นๆ ก้าวเข้าไปสู่ความเป็นพันธมิตรกับพวกบริติชเพื่อต่อต้านความเห่อเหิมของพวกฮินดูอย่างเงียบๆ โดยไม่รู้ตัว (สันนิบาตมุสลิมได้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ และความปรารถนาของสันนิบาตมุสลิมที่จะให้แยกราษฎรผู้เลือกตั้ง ได้รับอนุญาตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒) อันตรายที่ว่า ประชาคมฮินดูที่มีจำนวนมากกว่าและมีการศึกษาดึกดำคงจะยึดเอาตำแหน่งที่มีอำนาจและมีอิทธิพลในอินเดียที่จะปกครองตนเองเสียหมดนั้นได้เป็นเหตุผลที่บังคับให้มุสลิมเป็นจำนวนมากหันเหจากการที่เดิมเคยเป็นไมเบือไมเมาะกับบริติชไปเป็นผูกมิตรกับบริติชไป

แต่พวกที่เดินสายกลางกับพวกที่มีหัวรุนแรงก็ยังคงยืนกรานอยู่แต่จะรวมเบงกอลที่แบ่งแยกออกไปนั้นให้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้ได้ แต่พวกที่มีหัวรุนแรงได้เร้าใจให้ใช้มาตรการอย่างรุนแรงเพื่อข่มขู่พวกมหาอำนาจผู้ปกครองอินเดีย ในด้านสารัตถะสำคัญแล้วโครงการของพวกนี้ก็คล้ายคลึงกับโครงการที่ท่านคานธีได้นำมาใช้ในระยะเวลาอีก ๑๕ ปีต่อมา นั่นเอง ทั้งนี้โดยถือหลักการในการที่จะลดการที่อินเดียต้องพึ่งพาอาศัยบริติชลงในทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้เป็นหลัก วัตถุประสงค์ที่เป็นหลักสำคัญของพวกนี้ก็คือการคว่ำบาตรไม่ยอมซื้อสินค้าต่างประเทศ การใช้สิ่งของที่อินเดียทำขึ้นเอง (หรือ สวเทซี... ที่เป็นของประเทศของตนเอง) การทำให้ระบบการศึกษาพื้นเมืองมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และการสร้างรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนชาวอินเดียที่เท่าเทียมกันขึ้นมาให้ทันเวลา

การยืนหยัดอย่างกล้าหาญเช่นนั้น ผสมกับอุดมการณ์วิหยาทางด้านศาสนาที่กระตุ้นให้มีการยืนหยัดนั้น ได้จับจินตนาการของคนหนุ่มๆ ได้เปรียบร้อยยิ่งกว่านโยบายดึกเดือนของพวกที่เดินสายกลาง และภายหลัง พ.ศ. ๒๔๔๘ ผู้ที่เห็นพ้องด้วยกับพวกที่มีหัวรุนแรงก็ได้ทวีจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ความพยายามของพวกที่มีหัวรุนแรงในอันที่จะเข้าควบคุมสภาคอง-

๗๖๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

เกรสแต่ต้องล้มเหลวลงนั้น ได้ทำให้พวกนี้แตกแยกกันขึ้นในคราวประชุมสภาองเกรสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ในระยะเวลาอีกสิบปีต่อมา พวกผู้นำฝ่ายที่มีหัวรุนแรงส่วนใหญ่ ถ้าไม่ถูกจับกุมคุมขังก็ถูกเนรเทศ หรือไม่ก็ถูกไล่ออกจากราชการ แต่กิจกรรมในด้านการก่อความสงบสุขก็ยังคงมีอยู่สืบไป และได้ถึงจุดสูงสุดก็เมื่อคราวที่พยายามลอบปลงชีวิตอุปราชเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ทั้งนี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่าความจำของพวกเขายังคงได้รับเกียรติอยู่ทั้ง ๆ ที่พวกนี้ได้หมดไปแล้ว การยกเลิกกฎหมายแบ่งแยกเบงกอลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเพราะสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้พวกเดินสายกลางกับพวกที่มีหัวรุนแรงสามารถประนีประนอมในเรื่องที่ตนทะเลาะกันได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ มรณกรรมของผู้นำของพวกที่มีหัวรุนแรงที่สำคัญที่สุดคือ ท่านติลก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ นับว่าเป็นเครื่องหมายบอกถึงการสิ้นสุดแห่งศักราชหนึ่ง เพราะในปีเดียวกันนั้น สภาองเกรสก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมที่มีประสิทธิภาพอย่างไม่มีอะไรเสมอเหมือนของท่านมหาตมา คานธี

แม้สมัยรุ่งเรืองของพวกที่มีหัวรุนแรงจะมีอยู่ในชั่วระยะเวลาอันสั้น แต่สิ่งสำคัญที่พวกเขาได้ให้แก่ความคิดของชาวอินเดียสมัยใหม่ก็คือการสร้างลัทธิชาตินิยมฮินดูโดยอาศัยเอกภาพทางด้านศาสนาและกฎเมื่อนั้นดูเหมือนว่าจะดำรงอยู่จริงยั่งยืนชั่วระยะเวลาหนึ่งในอนาคต นับว่าเป็นไปได้ที่อาจโดยเหตุที่อิทธิพลแห่งวัฒนธรรมอังกฤษ (ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อพวกที่มีหัวรุนแรงอย่างลึกซึ้ง แต่พวกเขาก็มีปฏิกิริยาต่อวัฒนธรรมอังกฤษนั้นไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง) ในอินเดียที่เป็นเอกราชแล้วลดน้อยลงไป แม้แบบลัทธิชาตินิยมที่ร้ายกาจกว่าและรุนแรงกว่านี้ยังอาจเกิดขึ้นมาได้

บังกิม จันทรชัตเตอร์จี : นักประพันธ์หัวชาตินิยม

คำพูดของท่านโคเซเลที่ว่า “สิ่งที่เบงกอลคิดวันนี้ อินเดียทั้งประเทศจะคิดในวันพรุ่ง” นั้น ไม่มีที่ไหนที่เอาไปใช้มากเท่าในกรณีนักเขียนชาวเบงกาลีชื่อ บังกิม จันทรชัตเตอร์จี เอาไปใช้เลย แม้ว่าบังกิมจะมีได้มีส่วนในด้านการเมือง แต่ครั้งแรกก็ได้ใช้คำวิงวอนสามเรื่องคือ เรื่องภาษา ประวัติศาสตร์ และศาสนา ซึ่งทำให้ลัทธิชาตินิยมฮินดูสามารถได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางในทศวรรษที่ ๒๕ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นวนิยายทางประวัติศาสตร์ที่เขียนเป็นภาษาเบงกาลีของท่านทำให้ผู้อ่านรำลึกได้ว่าอดีตที่รุ่งโรจน์ของพวกเขาคควรบันดาลใจให้พวกเขาได้ประสบกับอนาคตที่รุ่งโรจน์เช่นกัน และได้แสดงให้เห็นอำนาจของปลายปากกาว่าเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เกิดอารมณ์รักได้หลายครั้งหลายคราวด้วยกันทั้ง ๆ ที่ไม่ยอมให้มีการปฏิบัติทางการ

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๖๓

เมืองอย่างเปิดเผยก็ตาม

บังกิมเกิดใกล้เมืองกัลกัตตา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๑ ท่านเป็นบุตรของพรหมณ์ผู้เป็นราชาที่ดินและเป็นผู้ช่วยสรรพากรในชนบท บังกิมซึ่งเป็นนักเรียนที่มีสมองเปรี๊ยะปราด ได้ผ่านระบบการศึกษาแบบอังกฤษด้วยคะแนนเกียรตินิยม และใน พ.ศ. ๒๔๐๑ ท่านก็เป็นบุคคลหนึ่งในสองคนที่จบปริญญาแรกจากมหาวิทยาลัยกัลกัตตา ท่านได้รับตำแหน่งเป็นปลัดอำเภอในเบงกอลทันที และได้ดำรงตำแหน่งนี้จนกระทั่งออกจากราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ ซึ่งนับว่าก่อให้เกิดเป็นความเห็นเจ็บ ๆ ในเรื่องโอกาสที่ชาวอินเดียจะเจริญก้าวหน้าในการเข้ารับราชการแค่นั้นเพียงไร นับว่าเป็นโชคดีที่ท่านได้พบทางระบายความเปรี๊ยะปราดตามธรรมชาติของท่านในอีกทางหนึ่ง และตลอดเวลาที่ท่านรับราชการอยู่ ท่านได้ใช้เวลาว่างเขียนเรื่องราวและนวนิยายซึ่งเป็นที่ชอบอกชอบใจของชาวเบงกอลที่มีการศึกษาทั้งหลายมาก บังกิมได้ใช้แบบการเขียนร้อยแก้วแบบใหม่ซึ่งรวมคุณค่าความดีแห่งภาษาเบงกอลที่เขียนเป็นภาษาสันสกฤต และความเข้มข้นแห่งคำพูดที่เป็นธรรมดาสัมผัสเข้าด้วยกัน และนับเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ได้นำการศึกษาแบบอังกฤษเข้าไปทำให้ชาวเบงกอลมีหน้ามีตาที่จะเขียนหนังสือด้วยภาษาแม่ของตนเอง

ลัทธิชาตินิยมในทุก ๆ ส่วนของโลกมักจะมีความสัมพันธ์กับการยึดมั่นอยู่กับภาษาสามัญร่วมกันภาษาหนึ่ง และมรดกทางด้านวรรณกรรมอยู่ด้วยเสมอ ดังนั้นเราจึงควรยกย่องบังกิมในฐานะที่ทำให้ชาวเบงกอลมีความรู้สึกทางด้านชาตินิยมได้รวดเร็วผุดผ่องไปจากชาวอินเดียทั้งปวง แต่ความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดนับว่ามีมากมายเป็นพิเศษ หลัง พ.ศ. ๒๔๔๔ ซึ่งเป็นปีที่มีความปั่นป่วนเพราะต่อต้านกฎหมายแบ่งแยกแคว้นเบงกอลอันกลายเป็นลักษณะที่แพร่หลายไปทั่วประเทศ พร้อมกันนั้นบทร้อยกรองชื่อ “พันธะ มาตรัม” ซึ่งปรากฏเป็นครั้งแรกในนวนิยายเรื่องหนึ่งของท่าน ต่อมาไม่ช้าก็กลายเป็น “Marseillaise” แห่งขบวนการชาตินิยมไปทั่วประเทศ

พร้อมกันนั้นมโนภาพดั้งเดิมของบังกิม คือ “มรรคา” ในเรื่อง “พันธะ มาตรัม” ก็อ้างถึงดินแดนแห่งเบงกอลและโอบหน้าทางเพศหญิงแห่งเทวดาฮินดูด้วย จากการที่เอาวัตถุดิบเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาในด้านความรักชาติและทางศาสนาที่เดิมแยก ๆ กันมารวมเข้าด้วยกันนี้ก็เกิดจากมโนภาพกลางแห่งลัทธิชาตินิยมของฮินดูสมัยใหม่นั้นเอง มโนภาพเกี่ยวกับมาตุภูมิสวรรค์ ซึ่งทำให้ความรักบ้านเมืองเสมอด้วยความรักพระผู้เป็นเจ้า นับว่าเป็นที่ถูกอกถูกใจชาวฮินดูผู้มีศรัทธาแก่กล้าอย่างหนึ่งซึ่งพวกเขาไม่เข้าใจเรื่องลัทธิปฏิรูปทางฆราวาสวิสัยและลัทธิชาตินิยมแบบตะวันตกของพวกผู้นำที่มีหัวไม่รุนแรงเลย

๗๖๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

สำหรับความเข้มแข็งแห่งการอุทิศชีวิตจิตใจและการวิงวอนต่อมวลชนชาวอินเดียที่มโนภาพของบังกิมก่อให้เกิดขึ้นนี้ ลัทธิชาตินิยมฮินดูได้ทำหน้าที่ดูเป็นพลังดอยหลังทั้งในด้านการขัดขวางการปฏิรูปสังคมและในการก่อให้เกิดความจงเกลียดจงชังระหว่างชาวฮินดูและมุสลิม นวนิยายของบังกิมได้สะท้อนให้เห็นความขาดแคลนทั้งสองอย่างนี้ เพราะการไม่ค่อยมีมโนภาพนี้เอง พวกเขาจึงสร้างภาพนักปฏิรูปที่มีความมุ่งหมายที่ดีนั้นเป็นคนโง่ และสร้างภาพพวกมุสลิมว่าเป็นคนเลวทรามไป อย่างไรก็ตาม การที่บังกิมทำให้ความรู้สึกทางศาสนาผสมผสานกันได้ อย่างอัศจรรย์ การทำให้อดีตของฮินดูรุ่งโรจน์ขึ้นมา และแบบที่สวยสดงดงามได้ทำให้บังกิมมั่นใจว่าจะได้รับความนิยมยกย่องในหมู่ชาวเบงกอลตลอดไป และได้มีอิทธิพลอย่างมากมาต่อการเกิดขึ้นแห่งลัทธิชาตินิยมฮินดูที่รุนแรงไปทั่วในประเทศอินเดีย

บังกิม จันทรชัตเตอร์จี

ภาษาของมวลชน

ในจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือรายคาบภาษาอังกฤษใหม่ฉบับหนึ่ง บังกิมได้อธิบายเหตุผลที่ท่านได้สร้างปริทัศน์ขึ้นในภาษาเบงกาลี การกล่าวสรุปของท่านย่อมแสดงให้เห็นความสลับซับซ้อนในด้านภาษาของอินเดียทั้งมวล และยังคงเป็นความจริงแม้กระทั่งทุกวันนี้

[จากเรื่อง จดหมายบังกิม จันทรชัตเตอร์จี ในหนังสือเรื่อง เบงกอล : อดีต และปัจจุบัน, ปีที่ ๘, ตอนที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๑๙๑๔/๒๔๕๗) หน้า ๒๗๓-๗๔]

ข้าพเจ้าปรารถนาให้ทุกท่านประสบผลสำเร็จในโครงการของท่าน ข้าพเจ้าเองมีโครงการจะออกนิตยสารเป็นภาษาเบงกาลี โดยมีวัตถุประสงค์จะทำให้เป็นสื่อกลางแห่งการติดต่อกัน และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกันในระหว่างชนชั้นที่ได้รับการศึกษากับชนชั้นที่ไม่ได้รับการศึกษา เป็นการถูกต้องแล้วที่ท่านกล่าวว่าภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษาพื้นบ้านของเขาทั้งในส่วนดีและชั่ว ข้อนี้ดูเหมือนจะทำให้ความแตกต่างระหว่างสังคมเบงกอลชั้นสูงและต่ำมีมากขึ้นไปทุกวัน สิ่งที่ข้าพเจ้าคิดนี้ย่อมไม่ใช่ว่ามันควรจะเป็นจริง ๆ ดอก ข้าพเจ้าคิดว่า เราไม่ควรทำให้ตัวเราเป็นแบบอังกฤษและควรใช้ภาษาที่ประชาชนเข้าใจพูดกับประชาชน เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงวางโครงการออกนิตยสารภาษาเบงกอลขึ้น แต่เป็นเพียงครั้งหนึ่งของงานที่เราจะต้องทำเท่านั้น ไม่มีองค์การพื้นเมืองแท้ ๆ ใด ๆ ที่จะเป็นตัวแทนวัฒนธรรมเบงกอลสมัยนี้ได้อย่างสมบูรณ์เลย เราควรพูดกับมวลชนแห่งเผ่าพันธุ์และประเทศของเราเอง เราจะต้องทำตัวเราเองให้ชนชาวอินเดียเผ่าอื่นๆ และเผ่าชนที่ปกครองเรารู้จัก ไม่มีความหวังสำหรับอินเดียใด ๆ ชาวเบงกอลและชาว

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๖๕

ปัญหาจะเข้าใจและมีอิทธิพลต่อกัน และนำเอาอิทธิพลร่วมกันของตนไปสู้กับชาวอังกฤษได้
ข้อนี้เราจะทำได้ก็โดยอาศัยสื่อกลางคือภาษาอังกฤษ และข้าพเจ้ายินดีจะต้อนรับหนังสือราย
คาบตามที่ตั้งโครงการไว้ของท่าน

ขอให้มารดามีความสุข

ในหนังสือชื่อ “อานันทมาร” (วิหารแห่งความร่าเริง) ซึ่งเป็นนวนิยายที่ลือชื่อที่สุด
ของท่าน บังกิมได้ถือเอาการกบฏของพวกสันนิยาสิในแคว้นเบงกอลเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ เศษ เป็น
สาระสำคัญของเรื่อง โดยทำให้พวกนักพรตที่ซอบูโจมโดยไม่ให้ทันรู้ตัวเหล่านี้มีความรู้สึกใน
ด้านชาตินิยมทางศาสนา โดยมีพระผู้เป็นเจ้าในรูปพอร์มแห่งมารดาเป็นจุดศูนย์กลาง ท่านได้
หลีกเลี่ยงการถูกกล่าวหาว่าชาตความจงรักภักดีต่อการปกครองของบริติชได้อย่างนิ่มนวลโดย
ทำให้พวกมุสลิม (ซึ่งยังคงเป็นผู้ปกครองแคว้นเบงกอลแต่เพียงในนาม) เป็นบุคคลผู้ชั่วร้ายที่
ท่านเอามาปะติดปะต่อเข้าด้วยกัน ในข้อความที่คัดมานี้ ท่านภวานันตะซึ่งเป็นสันนิยาสิผู้หนึ่ง
ได้เปิดเผยให้ศิษย์ใหม่คนหนึ่งทราบถึงหน้าที่ของกลุ่มและความลึกลับที่มีอยู่ในหน้าที่นั้น

(จากเรื่อง “วิหารแห่งความร่าเริง, หน้า ๓๑-๓๗; พันธ มาตรัม ฉบับแปลในหนังสือ “รวมบทร้อย
กรองและบทละคร”, ของโฆษ เล่ม ๒, หน้า ๒๒๗-๒๔)

ในราตรีที่มีแสงจันทร์อันอำไพ คนสองคนกำลังเดินผ่านที่ราบไปอย่างเงียบๆ มเหนทร์
(ศิษย์) นั่งเงียบ เศร้าใจ ไม่ได้ระมัดระวังอะไรเลย และมีความอยากรู้อยากเห็นเพียงเล็กน้อย

ในทันใดนั้น ท่านภวานันตะก็หันไปดูที่อื่น ท่านมิได้เป็นฤๅษีที่มีจิตใจมั่นคงและอ่อน
โยนอีกต่อไป ทั้งมิได้มีสีหน้าแบบกระหายสงคราม คือหน้าของผู้ที่ฆ่าผู้นำกองทหารเลย ไม่มีแม้
แต่ความเยือกเย็นดุจที่ท่านใช้ดำเนินมเหนทร์แม้ในขณะนี้อยู่ในลักษณะท่าทางของท่านเลย ดู
เหมือนหัวใจท่านจะเปี่ยมไปด้วยความชื่นชม เมื่อได้เห็นโลกอันสวยสดงดงามอยู่ในความสงบ
และมีแสงเรืองอยู่ภายใต้ดวงจันทร์สีเงิน และเวลาที่ได้เห็นภาพแห่งความรุ่งโรจน์ในราวไพรตาม
ภูเขาและตามลำธาร และร่าเริงคล้ายๆ มหาสมุทรที่ยั้มรับการทอแสงของดวงจันทร์ฉะนั้น ท่าน
ภวานันตะเป็นคนช่างพูด ร่าเริง มีเมตริจิต และมีความกระตือรือร้นที่จะพูดเหลือเกิน ท่าน
พยายามเป็นอย่างมากที่จะเปิดฉากสนทนากับพวกบิรวาร แต่มเหนทร์ก็คงไม่พูดไม่จาอะไรเลย
เมื่อไม่มีทัศนภาพใดเหลืออยู่แล้ว ท่านภวานันตะก็เริ่มร้องเพลงเป็นโคลงว่า :

แม่, ลูกขอเคารพแม่!

แม่ผู้มั่งคั่งด้วยกระแสดรที่ไหลอย่างเร็วรี
แจ่มใสด้วยแสงสว่างแห่งสวนผลไม้ของแม่
เยือกเย็นด้วยลมแห่งความปรีดา
ทุ่งนาที่ดำทะคุ่ม ๆ ก็กำลังพริ้วไหวดุจคลื่นในทะเล, แม่ผู้ทรงอำนาจ
แม่ผู้เสรี

มเหศวร มีความมั่งคั่งเพียงเล็กน้อยเมื่อได้ยินเสียงเพลงนี้ เขาไม่อาจยัดมืออะไร
ได้เลย เขาคิดว่าใครเล่าที่อาจเป็นแม่ได้

แม่ผู้มั่งคั่งด้วยกระแสดรที่ไหลอย่างเร็วรี
แจ่มใสด้วยแสงสว่างแห่งสวนผลไม้ของแม่
เยือกเย็นด้วยลมแห่งความปรีดา
ทุ่งนาที่ดำทะคุ่ม ๆ ก็กำลังพริ้วไหวดุจคลื่นในทะเล, แม่ผู้ทรงอำนาจ
แม่ผู้เป็นเสรี

มเหศวรได้ถามว่า “ใครเล่าคือแม่” ท่านภวานันทุมิได้ตอบ แต่ได้ร้องสืบท่อไปว่า :

ความรุ่งโรจน์แห่งแสงจันทร์ผัน
ถึงแควต่าง ๆ และธารสายใหญ่ ๆ
ที่ประดับอยู่ในหมู่ไม้ที่กำลังออกดอกสะพรั่งของแม่
แม่ผู้ให้ความสะดวกสบาย
ผู้หวั่นระเสียดำ ๆ และหวานซึ่ง!
แม่, ลูกขอจูบเท้าแม่
ผู้พูดคำหวานและเสียงทุ้ม ๆ!
แม่, ลูกขอเคารพแม่

มเหศวรร้องว่า “มันก็คือประเทศชาตินั่นเอง หาใช่แม่ที่เป็นมนุษย์ผู้จะต้องตายไม่”
ภวานันทุมิกล่าวว่า “เราไม่มีแม่อื่นใด คนทั้งหลายเขาพูดกันว่า ‘มารดาและมาตุภูมิสูงยิ่งกว่า
สวรรค์ชั้นฟ้า’ เราคิดว่ามาตุภูมิมิได้เป็นอะไรยิ่งไปกว่าเป็นมารดาของเราเองเลย เราไม่มีมารดา
ไม่มีบิดา ไม่มีพี่ชายน้องชาย ไม่มีภรรยา ไม่มีบุตร ไม่มีครอบครัวหรือบ้าน เรามีเฉพาะแม่”...

ผู้มั่งคั่งด้วยกระแสดรที่ไหลอย่างเร็วรี

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๖๗

แจ่มใสด้วยแสงสว่างแห่งสวนผลไม้

เพียงเท่านั้น

บัดนี้ มเหศวรเข้าใจเพลงและขอร้องให้ท่านภวานันท์ร้องอีก
ท่านภวานันท์ได้ร้องว่า :

แม่, ลูกขอเคารพแม่!
แม่ผู้มั่งคั่งด้วยกระแสน้ำที่ไหลอย่างรวดเร็ว
แจ่มใสด้วยแสงสว่างแห่งสวนผลไม้ของแม่
เยือกเย็นด้วยลมแห่งความปริดา
ทุ่งนาที่ดำตะคุ่ม ๆ กำลังพลิวไหวดูจิตสิ้นในทะเล, แม่ผู้ทรงอำนาจ
แม่ผู้เป็นเสรี
ความรุ่งโรจน์แห่งแสงจันทร์ฝัน
ถึงแควต่าง ๆ และธารสายใหญ่ ๆ
ที่ประดับอยู่ในหมู่บ้านไม้ที่กำลังออกดอกสุพรรณของแม่
แม่ให้ความสะดวกสบาย
ผู้หัวเราะเสียงต่ำ ๆ และหวานซึ่ง!
แม่, ลูกขอจูบเท้าแม่
ผู้พูดคำหวานและเสียงทุ้ม ๆ!
แม่, ลูกขอเคารพแม่
ใครเล่าที่กล่าวว่าแม่เป็นผู้อ่อนแออยู่ในดินแดนของแม่
ในเมื่อดาบสองประกายวูบวาบอยู่ในมือคนถึง ๑๕๐ ล้านคน
และเสียงคน ๗๐ ล้านก็โห่ร้องเรียก
นามอันน่ากลัวของแม่จากฝั่งหนึ่งไปยังอีกฝั่งหนึ่งเล่า ?
ใครเล่าที่ทรงอำนาจและมีความเข้มแข็งอยู่มากมาย
ลูกเรียกหาแม่, มารดาและพระผู้เป็นใหญ่!
แม่ผู้ทำให้ปลอดภัย, ขอจงตื่นขึ้นและทำให้ปลอดภัยเกิด!
ลูกขอร้องให้ให้แก่แม่ผู้ถูกข้าศึกขบไล่
จากแผ่นดินและทะเล
และทำให้ตัวเองเป็นเสรี

แม่คือปรีชาญาณ แม่คือกฎหมาย

แม่คือหัวใจของเรา แม่คือดวงวิญญาณของเรา แม่คือลมหายใจของเรา

แม่คือความรักอันเป็นทิพย์ แม่คือความเกรงขาม

ในหัวใจของพวกเขา ซึ่งพิชิตความตาย

ความเข้มแข็งของแม่ก็คือความเข้มแข็งที่ทำให้แขนทรงพลัง

ความเข้มแข็งของแม่ก็คือความงาม ความมีเสน่ห์

ภาพทุกภาพที่ทำให้เป็นเทพเจ้าขึ้นมา

ในวิหารของพวกเขาล้วนเป็นของแม่ทั้งนั้น

แม่เป็นทศรา มหาเทพี

ซึ่งมีมือไว้ต่อสู้ และมีตาที่เป็นเงวับ

แม่เป็นพระลักษมี ผู้มีดอกบัวเป็นบัลลังก์

และเป็นเทพิดาผู้มีเสียงดังร้อย

ผู้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ หาผู้เสมอเหมือนมิได้

แม่, ลูกขออิมหุของแม่

แม่ผู้มั่งคั่งด้วยกระแสดารที่ไหลอย่างรวดเร็ว

แจ่มใสด้วยแสงสว่างแห่งสวนผลไม้ของแม่

แม่ผู้มีผิวดำ โอ, แม่ผู้สวยงามอย่างปราศจากมลทิน

ในดวงวิญญาณของแม่ พร้อมด้วยผมที่วูบวาบเหมือนเพชร

และมียิ้มที่รุ่งโรจน์

ผู้นำรักที่สุดเหมือนทุกสิ่งทุกอย่างในโลก

โพรยปรายความมั่งคั่งจากหัตถ์ที่เก็บดีแล้ว!

แม่, แม่ของลูก!

แม่ผู้อ่อนหวาน ลูกขอเคารพแม่

แม่ผู้ยิ่งใหญ่และเป็นเสรี!

มเหศวรเห็นว่า เมื่อท่านภวานันทะร้องเพลงโคลงอยู่นั้น คนที่หนักกฎหมายได้ร้องให้
และมเหศวรถึงกับตามด้วยความประหลาดใจว่า “กรุณาบอกด้วยเถิดว่าท่านคือใครขอรับ?”

ท่านภวานันทะตอบว่า “เราคือพวกเด็ก ๆ”

“เด็ก ๆ! ท่านเป็นเด็กของใคร?”

“เด็ก ๆ ของมารดาเรา”

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๖๙

“ดีละ, แต่ลูกบุญฆา มารดาของตนด้วยการปล้นสะดมหรือ?”

“เรามีได้ปล้นสะดมอะไรอย่างนั้นเลย”

“ท่านได้ปล้นรถอยู่เดี๋ยวนี้มีใช่หรือ?”

“นั่นเป็นการปล้นหรือ เราปล้นใคร?”

“ทำไมเล่า, ปล้นกษัตริย์ละซี!”

“กษัตริย์, เขามีสิทธิอะไรที่จะถือเอาเงินนี้?”

“มันเป็นส่วนของหลวงที่จะตกไปเป็นของกษัตริย์”

“ผู้ที่มิได้ปกครองราชอาณาจักร ท่านจะเรียกเขากษัตริย์ได้อย่างไร?”

“ข้าพเจ้าเกรงว่าท่านจะถูกปืนใหญ่ของทหารซีปอยยิงเข้าสักวันหนึ่งดอก”

“เราได้เห็นพวกทหารซีปอยมากมาย แม้วันนี้เราก็ก็นอนอยู่เหมือนกัน”

“ท่านยังไม่รู้จักพวกทหารซีปอยดี แต่สักวันหนึ่งเกิดท่านจะรู้จักพวกเขา”

“แล้วอะไรเล่า? คนเราไม่เคยตายเกินครั้งหนึ่งเลย”

“แต่ทำไมท่านจึงกระหายที่จะเชื่อเชิญมัจจุราชมาให้นอนสักเล่า?”

“มเหศวรสิงห์, ข้าพเจ้าคิดว่าท่านคงเป็นคนหนึ่งในคนทั้งหลาย แต่บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นว่ามิได้อยู่เพียงเล็กน้อยที่ข้าพเจ้าจะเลือกในระหว่างตัวท่านกับพวกท่านที่เหลือ ท่านเท่านั้นที่เป็นผู้บริโภคนมและเนยตามที่ให้สัตย์สาบานไว้ ขอให้คิดถึงงูเกิด งูมักเลื้อยคลานไปตามพื้น ข้าพเจ้าไม่อาจคิดถึงสัตว์อื่นใดที่ต่ำและเลวยิ่งไปกว่างูอีกแล้ว แต่ถ้าท่านเหยียบคอมัน มันจะแยกเขี้ยวขบท่านทีเดียว แต่ก็ไม่มียะอะไรที่จะสามารถรบกวนความสงบใจ “ของท่าน” ได้ใช่ไหม? จงหันดูไปรอบๆ ตัวซิ จงดูแคว้นมคธ มิถิลา กาญจิ* เดลี แคว้นเมียร์ซี ท่านจะพบความทุกข์ที่เมืองเหล่านั้นเหมือนที่นี้ไหม? มีประชาชนที่โชนบ้างไหมที่กินหญ้าแทนอาหารที่ดีๆ มีที่โชนบ้างไหมที่ประชาชนบริโภคหนาม จอมปลวก และไม้เลื้อยในป่า มีที่โชนบ้างไหมที่ประชาชนคิดจะบริโภคสุนัข หมาใน และแม้แต่ซากศพ มีที่โชนบ้างไหมที่ท่านพบคนมีความกระตือรือร้นที่จะได้ทรัพย์สินในหีบใส่เงินของตน กระตือรือร้นที่จะได้ “สาธเคราะห์” (รูปบูชาประจำครอบครัว) ในวิหารของตน กระตือรือร้นที่จะได้สตรีในเสนานา (ห้องที่บ้านที่ให้สตรีแยกอยู่ต่างหาก) และกระตือรือร้นที่จะได้บุตรในครรภ์ของมารดาบ้าง? ถูกแล้ว ณ ที่นี้พวกเขาแม้แต่ฆ่าครอบครัวก็ได้! ในทุกๆ ประเทศ พันธะที่ผูกกษัตริย์ไว้กับพลชนกรก็คือการคุ้มครองที่กษัตริย์จะต้องให้แก่ทวยราษฎร์ แต่กษัตริย์มุสลิมของเรา พระองค์จะทรงคุ้มครองเราได้อย่างไร? ศาสนาของเราเสื่อมสูญไปแล้ววรรณะเกียรติ และความศักดิ์สิทธิ์แม้แห่งครอบครัวของเราก็กำลังจะเสื่อมสูญไป! แม้ในบัดนี้เรากำลังจะ

*ชื่อเมืองและอาณาจักรต่าง ๆ ของอินเดียในสมัยโบราณ

๗๗๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ต้องสละชีวิตของเราอีกด้วย อินดูไม่อาจหวังจะทำให้ศาสนาของตนปลอดภัยได้อีกต่อไป นอก
จากที่จะทรงขับไล่พวกซี้เมาหนวดยาวเหล่านี้ออกไปได้หมดเท่านั้น”

“เออละ, แล้วท่านจะขับไล่พวกเขาไปได้อย่างไรเล่า?”

“เราจะตีพวกเขา”

“ท่านจะทำคนเดียวหรือ? ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าคงใช้วิธีตีบ”

คนหนักกฎหมายได้ร้องเพลงว่า :

ใครเล่าที่กล่าวว่าแม่เป็นผู้ที่อ่อนแออยู่ในดินแดนของแม่
ในเมื่อดาบส่งประกายวูบวาบอยู่ในมือคนถึง ๑๕๐ ล้าน
และเสียงคน ๗๐ ล้านได้ให้ร้องเรียก
นามอันน่ากลัวของแม่จากฝั่งหนึ่งไปยังอีกฝั่งหนึ่งเล่า?

มเหนทร์ : “แต่ข้าพเจ้าเห็นท่านคนเดียว”

ภวานันทะ : “เพียงท่านคนเดียวเท่านั้นหรือที่เห็นเราสองร้อยคน”

มเหนทร์ : “พวกท่านเป็นเด็ก ๆ หมดทุกคนนะหรือ?”

ภวานันทะ : “พวกเขาเป็นเด็กทุกคน”

มเหนทร์ : “มีทั้งหมดจำนวนเท่าไร?”

ภวานันทะ : “หลายพัน และเราจะมีจำนวนทวีมากขึ้นทุกที”

มเหนทร์ : “สมมุติว่าท่านมีสักหมื่นหรือสองหมื่นคน ท่านหวังว่าจะร่วมกับพวกเขา
เหล่านั้นขับไล่กษัตริย์มุสลิมออกไปจากราชสมบัติกระนั้นหรือ?”

ภวานันทะ : “ที่พลัสซี (Plassey) อังกฤษมีทหารอยู่เท่าใด?”

มเหนทร์ : “หุุด! เอาอังกฤษมาเทียบกับชาวเบงกาลี!”

ภวานันทะ : “ทำไมจะเทียบไม่ได้เล่า? เราไม่ถือความเข้มแข็งทางด้านร่างกายมากนัก
ข้าพเจ้าเชื่อว่า ถ้าหากข้าพเจ้าแข็งแรงกว่า กระสุนปืนคงจะไม่เล่นไปเร็วกว่าเป็นแน่”

มเหนทร์ : “แล้วทำไมจึงมีความแตกต่างอย่างมากมายในระหว่างอังกฤษกับมุสลิม
ด้วยเล่า?”

ภวานันทะ : “ประการแรก เพราะคนอังกฤษคงตายเร็วกว่าบิน พวกมุสลิมจะบินไป
พร้อมกับเสียงยิงปืนครั้งแรกและมองหา “เซอร์เบต” (เครื่องตีมรสด่วนที่ทำให้เย็น) ประการที่
สอง ชาวอังกฤษมีการพิจารณาตัดสินใจว่า : สิ่งที่เขาต้องการทำ พวกเขาจะเห็นว่ามันได้ทำ
เสร็จหมดแล้ว ทหารมุสลิมมาตายเพราะเห็นแก่สินจ้าง และแม้กระนั้นพวกเขาก็มักจะไม่ค่อยได้

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๗๑

รับเงินค่าจ้างเลย ประการสุดท้าย มีความกล้าหาญ ลูกกระสุนปืนใหญ่จะตกเฉพาะ ณ จุดหนึ่ง และไม้อาจฆ่าคนได้หมดทั้งสองร้อยคน แต่เมื่อลูกกระสุนเช่นนั้นตกมาเบื้องหน้าพวกมุสลิม พวกเขาจะวิ่งหนีเอาตัวรอด แต่จะไม่มีชาวอังกฤษคนไหนไปแบบนั้นทั้ง ๆ ที่ถูกยิงเป็นท่าผ่นก็ตาม”

มเหนทร์ : “แล้วท่านมีคุณสมบัติเหล่านี้หรือเปล่า?”

ภวานันทะ : “ไม่มี แต่ท่านจะต้องไม่เด็ดเอาคุณสมบัติเหล่านั้น ดุเดือดผลไม้ลูกจากต้น คุณสมบัติเหล่านั้นจะเกิดขึ้นได้ก็จากการปฏิบัติเท่านั้น”

มเหนทร์ : “อะไรเล่าคือข้อปฏิบัติของท่าน?”

ภวานันทะ : “ท่านไม่เห็นดอกหรือว่าพวกเราทั้งหมดเป็นพวกฤาษีไซ้ไฟ? การที่พวกเราละโลกก็เพราะเห็นแก่ข้อปฏิบัติเหล่านี้เอง เมื่อเราได้ทำหน้าที่ในฐานะทูตของเราแล้ว หรือเมื่อเราปฏิบัติเสร็จเรียบร้อยแล้ว เราก็จะกลับไปยังบ้านของเรา เราก็มีภรรยาและลูก ๆ เหมือนกัน”

มเหนทร์ : “ท่านได้ทิ้งพวกเขามาหมดหรือ? ท่านทำลายพันธะแห่งชีวิตครอบครัวได้อย่างไร?”

ภวานันทะ : “เด็กจะต้องไม่โกหก! ข้าพเจ้าจะไม่พูดว่าท่านให้ประโยชน์ ไม่มีใครดอกที่จะตัดพันธะได้ ผู้ที่พูดว่าเขาไม่เคยกังวลต่อพันธะทางครอบครัวนั้น ถ้าหากเขาไม่เคยมีความรัก ก็ต้องเป็นคนคุยโวโดยแท้ เรามีได้ขจัดพันธะ เพียงแต่รักษาคำปฏิญาณไว้เท่านั้น ท่านจะไม่สมัครเข้ามาเป็นพวกเราบ้างหรือ?”

มเหนทร์ : “ข้าพเจ้าไม่อาจพูดอะไรได้ นอกจากข้าพเจ้าจะได้ฟังความคิดเห็นของภรรยาและบุตรเสียก่อน”

ภวานันทะ : “มาซี แล้วท่านจะเห็นภรรยาและบุตรของท่าน”

เมื่อกล่าวดังนั้นแล้ว ทั้งสองท่านก็เดินไปด้วยกัน ท่านภวานันทะร้องเพลง “ขอให้มารดามีความสุข” อีก มเหนทร์มีเสียงดีและมีความชำนาญในด้านดนตรีที่เขารัก ดังนั้นเขาจึงร่วมร้องเพลงไปกับท่านภวานันทะ เขาพบว่ามันทำให้เกิดมีน้ำตาเอ่อออกมาจริง ๆ เขาได้พูดว่า “แม้หากข้าพเจ้ามิได้สละภรรยาและบุตร ก็ขอท่านจงรับข้าพเจ้าเข้าอยู่ในคณะของท่านด้วยเถิด”

ภวานันทะตอบว่า : “ผู้ที่ถือคำปฏิญยานี้จะต้องสละภรรยาและบุตรทุกคน ถ้าท่านจะเข้าร่วมคณะ ท่านก็ไม่ต้องไปดูภรรยาและบุตร ภรรยาและบุตรจะได้รับการคุ้มครองเป็นอย่างดี ท่านจะไม่เห็นหน้าเขาอีกจนกว่างานธรรมทูตจะเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้วเท่านั้น”

๗๗๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

มเหศวรได้พูดโพล่งออกมาว่า : “ข้าพเจ้าไม่วิตกที่จะรับเอาคำปฏิญญาของท่านมาปฏิบัติ”

มเหศวรได้รับคำปฏิญญาจริง ๆ แต่ต่อมาก็กลับมาอยู่ร่วมกับภรรยาและธิดาของตนอย่างเดิม

ทำไมบริติชจึงมาปกครองอินเดีย

ในบทสุดท้ายของเรื่อง *วิหารแห่งความร่ำรวย* หลังจากที่พวกสันนิยาสีได้กำหนดเส้นทางให้ทั้งแก่มุสลิมและบริติชแล้ว บังกิมก็มีความพิศมัยที่ผิดปรกติธรรมดา อธิบายให้สัตยานันทะหัวหน้าของพวกนั้นฟังว่า บริติชได้ถูกบังคับให้ปกครองอินเดียเพื่อที่ลัทธิฮินดูจะได้อำนาจดั้งเดิมของตนกลับมาอีก

(จากเรื่อง *อาณันทฆาต*, ภาค ๔, บทที่ ๘, T.W. Clark เป็นผู้แปล)

สัตยานันทะ : มานี้แน่, ข้าพเจ้าพร้อมแล้ว แต่ขอท่านได้โปรดทำความเข้าใจในจิตของข้าพเจ้าให้กระจ่างหน่อยเถิด ทำไมในขณะที่ข้าพเจ้าได้กำจัดเครื่องกีดกันทั้งปวงไปจากศาสนานิรันดร์ของเรา ท่านจึงสั่งให้ข้าพเจ้าเลิกเสียเล่า ?

เขา : ภารกิจของท่านเสร็จเรียบร้อยแล้ว อำนาจของพวกมุสลิมถูกทำลายลงแล้ว ไม่มีอะไรที่ท่านจะต้องทำอีกแล้ว ไม่มีสิ่งที่ดีใด ๆ จะมาจากการฆ่าที่ไม่จำเป็นเลย

สัตยานันทะ : อำนาจมุสลิมถูกทำลายลงแล้วก็จริง แต่อาณาจักรฮินดูก็ยังมีได้สถาปนาขึ้นมาอีกที่ บริติชยังยึดกักตบอยู่

เขา : อาณาจักรฮินดูจะยังไม่สถาปนาขึ้นในบัดนี้ ถ้าท่านยังคงทำงานของท่านอยู่ต่อไป คนก็จะถูกฆ่าตายโดยไม่มีจุดหมายใด ๆ อยู่เลย เพราะฉะนั้น จงมาเถิด

สัตยานันทะ : (เป็นทุกข์มาก) ท่านขอรับ, ถ้าหากยังไม่ได้ตั้งอาณาจักรฮินดูขึ้นมาละก็ใครเล่าจะปกครอง? กษัตริย์มุสลิมจะกลับมาอีกหรือ?

เขา : ไม่ใช่, อังกฤษจะปกครอง

สัตยานันทะ : (หันหน้าขึ้นองด้วยน้ำตาไปหาภาพเจ้าแม่ผู้เป็นสัญลักษณ์แห่งมาตุภูมิ) น้าอนาถ พระแม่เจ้า! ข้าพเจ้าผิดพลาดไปที่มีได้ทำให้แม่เป็นอิสระ แม่จะต้องตกไปอยู่ในมือของคนนอกศาสนาอีก ยกโทษให้ลูกด้วยเถิด น้าอนาถ, พระแม่เจ้า! ทำไมข้าพเจ้าจึงไม่ตายเสียในสมรภูมิล่า?

เขา : ไม่ต้องเสียอกเสียใจไปดอก ท่านมั่งคั่งแล้ว แต่ก็โดยอาศัยความรุนแรงและการ

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๗๓

ปล้นสะดม ทั้งนี้เพราะจิตของท่านถูกหลอกลวง ไม่มีผลที่บริสุทธิ์ใดๆ จะเกิดบนต้นไม้ที่มีบาปดอก ท่านจะไม่สามารถทำให้บ้านเมืองเป็นอิสระได้โดยวิธีนั้นเลย สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นในบัดนี้ นับว่าเพื่อสิ่งที่ดีที่สุด ถ้าอังกฤษไม่ปกครอง ก็ไม่มีความหวังใดๆ ที่ศาสนารัตนตราของเราจะกลับฟื้นคืนขึ้นมาใหม่ได้ ข้าพเจ้าบอกท่านถึงสิ่งที่นักปราชญ์ทราบ เราจะไม่พบศาสนาที่แท้ในการบูชาเทพยเจ้า ๓๓๐ ล้านองค์เลย เพราะนั่นเป็นศาสนาเลวๆ ที่ทำให้ศาสนาที่แท้ต้องมัวหมอง ศาสนาอื่นดูที่แท้เกิดจากความไม่รู้ไม่ใช่เกิดจากการกระทำ ความรู้มี ๒ ชนิด คือความรู้ในด้านรูปธรรมและด้านนามธรรม ความรู้ทางด้านนามธรรมเป็นส่วนที่เป็นสาร์ตตะสำคัญของศาสนาอื่นดู แต่ถ้าความรู้ทางด้านรูปธรรมไม่มาก่อน ความรู้ทางด้านนามธรรมก็จะเข้าใจเจตนารมณ์ที่ละเอียดอ่อนในภายในไม่ได้ บัดนี้ ความรู้ทางด้านรูปธรรมได้หายไปจากดินแดนของเราเป็นเวลานานแล้ว และดังนั้นศาสนาที่แท้จริงก็ได้สูญหายไปแล้วด้วย ถ้าท่านปรารถนาจะฟื้นฟูศาสนาที่แท้ขึ้นมาใหม่ ท่านจะต้องสอนความรู้ทางด้านรูปธรรมเสียก่อน ความรู้ท่านองนั้นไม่เป็นที่ทราบกันในประเทศนี้ เพราะไม่มีใครสอน ดังนั้นเราจึงต้องศึกษาความรู้ทางด้านรูปธรรมจากพวกต่างด้าว อังกฤษฉลาดในความรู้ประเภทนี้ และพวกเขาเป็นครูที่ดี เพราะฉะนั้น เราจะต้องให้อังกฤษปกครอง ในทันทีที่ประชาชนชาวอินเดียได้ความรู้เกี่ยวกับโลกทางกายภาพจากอังกฤษ พวกเขาก็จะสามารถเข้าใจธรรมชาติแห่งความรู้ทางด้านนามธรรมได้ แล้วก็จะไม่มีอุปสรรคต่อศาสนาที่แท้จริงใดๆ เลย ศาสนาที่แท้จริงก็จะทอรัศมีออกมาอีกครั้งหนึ่ง อำนาจของอังกฤษจะต้องคงอยู่โดยไม่ขาดตอน จนกว่าศาสนาที่แท้จริงจะเกิดขึ้น และจนกว่าชาวอินเดียจะเป็นคนฉลาด มีคุณธรรม และเข้มแข็ง ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ประชาชนของเราก็จะมีความสุข และก็จะไม่มีการขัดขวางใดๆ ต่อการสอนศาสนาของเรา ดังนั้น คนฉลาดจงเลิกต่อสู้อังกฤษและจงปฏิบัติตามข้าพเจ้า

สัตยานันทะ : ท่านขอรับ, ถ้าท่านตั้งใจจะจัดตั้งรัฐบาลบริติชขึ้น และถ้าในตอนนี้รัฐบาลบริติชดีสำหรับประเทศเร่าละก็ แล้วทำไมท่านจึงใช้ข้าพเจ้าต่อสู้สงครามอันทารุณโหดร้ายนี้เล่า?

เขา : ในขณะนี้ อังกฤษเป็นพ่อค้า จิตของเขามุ่งอยู่กับการสะสมพอกพูนความมั่งคั่ง พวกเขายังไม่ปรารถนาจะรับผิดชอบในด้านการปกครอง แต่ผลลัพธ์ที่เกิดจากการก่อกวนของพวกเด็ก ๆ พวกเขาก็จะต้องปรารถนาที่จะปกครองแน่ เพราะถ้าเขาไม่ทำเช่นนั้น เขาก็จะไม่ได้เงิน การขบถเกิดขึ้นก็เพื่อให้อังกฤษขึ้นครองเมือง จงตามข้าพเจ้ามา ณ บัดนี้ จงรู้แล้วว่าท่านจะเข้าใจ

สัตยานันทะ : ท่านขอรับ, ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาความรู้ ความรู้ช่วยอะไรข้าพเจ้าไม่ได้ ข้าพเจ้าได้ปฏิญาณไว้แล้ว และก็จะต้องรักษาคำปฏิญาณไว้ จงให้พรข้าพเจ้า และอย่าให้ข้าพเจ้า

๗๗๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ห้วนไหวต่อการอุทิศชีวิตเพื่อมารดาข้าพเจ้าเลย

เขา : ท่านปฏิบัติตามคำปฏิญาณของท่านได้สมบูรณ์แล้ว ท่านได้นำโชคมาสู่มารดาของท่าน ท่านได้ตั้งรัฐบาลบริติชขึ้น จงเลิกต่อสู้ ขอประชาชนจงไถนาเถิด ขอให้แผ่นดินจงอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหารและประชาชนจงรุ่มรวยด้วยทรัพย์สมบัติเถิด

สัตยานันตะ : (ร้องไห้ตาอาบหน้า) ข้าพเจ้าจะทำให้มารดาของข้าพเจ้ารุ่มรวยด้วยข้าวปลาอาหารในเลือดของศัตรู

เขา : ใครเล่าคือ ศัตรู? บัดนี้ไม่มีศัตรูแล้ว อังกฤษเป็นทั้งเพื่อนและผู้ปกครอง ไม่มีใครที่จะทำให้อังกฤษต้องพ่ายแพ้ในสมรภูมิได้เลย

สัตยานันตะ : ถ้าหากเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็จะเก็บตัวข้าพเจ้าไว้ในเบื้องหน้าภาพมารดาของข้าพเจ้า

เขา : ไรหรือ? มาซิและจงรู้ไว้ ที่เทือกเขาหิมาลัยมีวิหารแห่งมารดาอยู่หลังหนึ่ง ข้าพเจ้าจะแสดงให้เห็นภาพมารดา ณ วิหารนั้น

เมื่อกล่าวดังนั้นแล้วเขาก็จูมมือสัตยานันตะไป มันช่างเป็นภาพที่สวยงามหาอะไรเปรียบไม่ได้จริงๆ! ในแสงทึมๆ นั้น ในซอกลึกแห่งวิหารพระวิษณุ ร่างมนุษย์ที่มีรัศมีขานออกสองคนยืนอยู่เบื้องหน้าเทวรูปที่มีสี่กร ต่างคนต่างจับมือกัน ใครจับมือ และเขาจับมือของใคร? ความรู้ก็คือการจับความจงรักภักดีด้วยมือ ศรัทธาก็คือการยึดการกระทำไว้ การอุทิศตนก็คือการยึดความรุ่งโรจน์ ปีติในสรวงสวรรค์ก็คือการยึดสันติทางโลก สัตยานันตะเป็นสันติทางโลก เขาเป็นสันติในสวรรค์ สัตยานันตะเป็นความรุ่งโรจน์ เขา เป็นการอุทิศตนเป็นพลี

และการอุทิศตนเป็นพลีย่อมนำเอาความรุ่งโรจน์ไป

บาล คงคาธาร ดิลก : “บิดาแห่งการไม่อยู่นิ่งของอินเดีย”

ไม่น่าประหลาดใจอะไรเลยที่ บาล คงคาธาร ดิลก (พ.ศ. ๒๓๙๙-๒๔๖๓) ซึ่งได้รับความประทับใจจากการที่ปู่เล่าให้ฟังถึงสมัยก่อนที่บริติชจะปกครองแคว้นมหาราษฏร์และจากเรื่องการขัดแย้งคำสั่งและการกบฏเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๔๐๑ จะตั้งปัญหาถามเรื่องสิทธิที่บริติชปกครองประเทศของเขา ท่านดิลกก็คล้ายๆ ท่านรานะเดและโคเซเล (ซึ่งท่านได้ทำสงครามขับเคี่ยวทางด้านการเมืองด้วยเป็นเวลาหลายปี) คือสืบเชื้อสายมาจากวรรณะพราหมณ์จิตปาวัน (Chitpavan) แต่ไม่เหมือนท่านทั้งสองนั้นก็คือ ยังจงเกลียดจงชังการปกครองของต่างด้าวอย่างชนิดที่ไม่มีทางจะประนีประนอมกันได้เลย

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๗๕

นอกจากประวัติศาสตร์มราฐาที่ท่านได้รับมาจากแทบเท้าของปู่แล้ว ท่านก็ได้ศึกษาภาษาสันสกฤตและภาษาอังกฤษจากบิดาซึ่งเป็นครูโรงเรียนและเป็นผู้ช่วยศึกษานิเทศก์ในเมืองเล็กๆ แถบชายทะเลด้านตะวันตกของอินเดีย เมื่อท่านอายุได้ ๑๐ ขวบ ครอบครัวท่านก็ย้ายไปอยู่ที่เมืองปูนา พออายุได้ ๑๖ ปี ท่านก็เป็นกำพร้า ท่านติลลซึ่งเป็นเด็กหนุ่มที่มีร่างกายอ่อนแอและต้องพึ่งตัวเอง ต้องใช้เวลาถึงหนึ่งปีเพื่อทำร่างกายให้เข้มแข็งด้วยการออกกำลังกาย เมื่อได้รับปริญญาตรีทางอักษรศาสตร์ (B.A.) แล้ว ต่อมาท่านก็ได้ปริญญาตรีทางกฎหมาย แต่ไม่ยอมเข้ารับราชการ ซึ่งตามปกติเป็นเสมือนท่าเรือสำหรับชาวอินเดียที่ได้รับการศึกษาในสมัยนั้นแทนที่จะรับราชการ ท่านพร้อมกับเพื่อนๆ ที่มีใจตรงกันสองสามคนได้เริ่มตั้งโรงเรียนขึ้นแห่งหนึ่ง และออกหนังสือพิมพ์สองฉบับเพื่อเผยแพร่ภาษาตะวันตกในหมู่ประชาชนชาวพื้นเมืองแคว้นมหาราษฎร์ หลังจากที่ช่วยตั้งสมาคมการศึกษาเด็กกันและวิทยาลัยเฟอร์กัสสัน (Fergusson) แล้ว ท่านติลลก็คัดค้านโครงการปฏิรูปของอการ์การ์ (Agarkar) และโคชเช และได้ลาออกจากกลุ่มนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓

บัดนี้ ท่านติลลได้ซื้อหนังสือพิมพ์ “เกสรี” (สิงโต) รายสัปดาห์ซึ่งท่านได้ตั้งชื่อให้และได้ช่วยเป็นบรรณาธิการให้ และหนังสือ “Maharatta” ฉบับภาษาอังกฤษซึ่งคู่กับ “เกสรี” จากพวกมราฐิกกลุ่มหนึ่ง นับตั้งแต่นั้นมา ท่านได้ทุ่มเทพลังงานลงไปในกาให้การศึกษแก่ประชาชนในแคว้นของท่านโดยทางคอลัมน์ต่างๆ ในหนังสือพิมพ์เหล่านี้

สำนวนเขียนแบบมราฐิของท่านมีผลดีเป็นพิเศษ และได้ทำให้พวกชาวบ้านติดใจมาก ถึงกับมักจะมาออกันเพื่อฟังเรื่องราว ท่านติลลได้ส่งเสริมการฉลองงานนักขัตฤกษ์ประจำปี ๒ งาน คืองานฉลองที่อุทิศถวายพระคเณศวรผู้เป็นเทพเจ้าของฮินดู กับงานที่ให้เกียรติแก่ศิวาจี (Shivaji) วีรบุรุษมราฐาในหนังสือพิมพ์ของท่าน วัตถุประสงค์ของท่านในการจัดให้มีงานนักขัตฤกษ์เหล่านี้ก็เพื่อพัฒนาความรู้สึกภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และศาสนาของตนร่วมกันในหมู่ประชาชนชาวมราฐา แต่ประชาคมมุสลิมก็ไม่อาจเพิกเฉยต่อข้อเท็จจริงที่ว่า พิธีหนึ่งได้ทำให้สอดคล้องต้องกันกับงานมุหรรรรม (Muharram) ของตน และอีกพิธีหนึ่งก็สรรเสริญเยินยอข้าศึกที่ดุร้ายที่สุดแห่งจักรวรรดิโมกุล พวกมุสลิมในฐานะที่เป็นผู้บริโภคน้ำมันก็ต้องตกอกตกใจ เพราะรู้สึกกลับสนุนวุ่นวายเนื่องจากการคัดค้านการฆ่าวัว ซึ่งท่านทายนันทะเป็นผู้เริ่มต้น และท่านติลลได้สนับสนุนสืบมา

ความสำเร็จของท่านติลลในการเข้าใจประชาชนให้มีความเห็นร่วมด้วยกับกิจกรรมเหล่านี้ได้เริ่มทำให้รัฐบาลเกิดความวิตกกังวลหลังจากที่ข้าราชการอังกฤษ ในเมืองปูนา ได้ถูกฆ่า

๗๗๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ตายไปสองคนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ท่านติลกได้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระพือให้ประชาชนเกลียดชังข้าราชการด้วยบทความในนิตยสาร “เกสร” ของท่าน และได้ถูกตัดสินจำคุก ๑ ปี ๖ เดือน การถูกจำคุกมีแต่จะทำให้ท่านมีเจตนารมณ์ที่จะต่อสู้แน่วแน่ยิ่งขึ้น ความไม่สงบที่เกิดขึ้นที่แคว้นเบงกอลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ ก็ปรากฏว่าท่านเป็นพวกที่ต่อสู้อยู่ในแนวหน้า “ความรุนแรง-ไม่ใช่การเที่ยวขอทาน” เป็นคำขวัญที่พวกหัวรุนแรงได้เคยใช้ดูหมิ่นพวกที่ชอบเดินสายกลาง และเสียงเรียกร้องของท่านติลกที่ว่า “เสรีภาพเป็นสิทธิแต่กำเนิดของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าจะต้องมีเสรีภาพ” ได้แพร่หลายไปทั่วประเทศเมื่อพวกหัวรุนแรงผิวดำหวังที่จะแย่งอำนาจควบคุมสภาของเกรสจากพวกเดินสายกลางในสมัยประชุม พ.ศ. ๒๔๕๐ ท่านติลกก็ทำประธาน (ผู้ไม่ยอมรับรองท่าน) แล้วการประชุมก็กลายเป็นความวุ่นวายถึงขนาดเอารองเท้าและเก้าอี้ขว้างปากันทีเดียว

หลังจากนั้นไม่นานนัก ท่านติลกก็ถูกจับกุมอีกและถูกกล่าวหาว่าพูดและเขียนสนับสนุนให้มีมาตรการทางการเมือง ท่านถูกตัดสินให้เข้าไปกักบริเวณอยู่ในเมืองมันดัลเลพมาเหนือเป็นเวลา ๖ ปี หนังสือมีส่วนช่วยแก้เหงาให้แก่ท่าน และท่านก็นักกลับไปศึกษาภาษาสันสกฤตอีก ตอนแรกๆ ท่านได้เขียนหนังสือขึ้นสองเล่มโดยให้เหตุผลว่าคัมภีร์พระเวทมีอายุกว่า ๖,๐๐๐ ปี “Magnum opus” ของท่านซึ่งเขียนในระหว่างที่อยู่ในคุก นับว่าเป็นหนังสืออรรถาธิบายคัมภีร์ “ภควัทคีตา” ที่ยาวมาก

การตีความหมายคัมภีร์ “ภควัทคีตา” ของท่านติลกซึ่งเน้นถึงความสำคัญแห่งการกระทำในโลกนี้ทำให้เราได้ฤกษ์แจที่เข้าไปสู่อัตลักษณ์ของตัวท่านเอง และไปสู่อิทธิพลที่ท่านมีอยู่ในความคิดทางด้านการเมืองของอินเดียสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ท่านได้เน้นว่า ร้อยกรองศักดิ์สิทธิ์ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางที่สุดของศาสนาฮินดู ได้สอนกิจกรรมทางการเมืองพอๆ กับกิจกรรมทางศาสนา และแนะนำความรุนแรงในสาเหตุที่ชอบธรรมนั้นทางศีลธรรมถือว่ายุติธรรมแล้ว แต่สันติสุขของท่านได้ทำตัวเองให้เหินห่างจากมาตรฐานที่รู้จักกันดีแต่เป็นของต่างดาวที่พวกเดินสายกลางยังยึดมั่น และล่องลอยเข้าไปในส่วนลึกแห่งความรุนแรงด้วยการปฏิบัติและการก่อการร้ายที่มีได้คิดสะระตะไว้ ท่านติลกเองไม่เคยใช้วิธีการเช่นนั้น แต่เมื่อคนอื่น ๆ ใช้ ท่านก็นิ่งเฉยเสียซึ่งก็นับว่าเป็นการยอมรับไปในตัว ท่านติลกซึ่งนักหนังสือพิมพ์บริติชชื่อ วาเลติน ชิรอล (Valentine Chirol) เรียกว่า “บิดาแห่งการไม่อยู่นิ่งของอินเดีย” นั้น มีเชื่อบุคคลที่ดำเนินอนุชนของตนเองเลย

ในสมัยที่ท่านจะถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ท่านได้เฝ้าการคัดค้านการปกครองของบริติชของพวที่จะทำให้เกิดการแข่งชันการเลือกตั้งภายใต้กฎหมายปฏิรูปมณฑล-

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๗๗

เชลล์มสฟอร์ด (Montagu-Chelmsford Reforms) พ.ศ. ๒๔๖๒ ซึ่งตรงข้ามกับท่านคานธีผู้หนุ่มกว่าที่ปรารถนาจะลดยกกฎหมายเหล่านั้น แต่ตัวอย่างแห่งการต่อสู้อย่างดุเดือดโดยมิได้เกรงกลัวอะไรของท่านติลกที่พวกอนุชนรุ่นหลังยังระลึกได้อยู่กับสมัญญาที่ท่านได้รับว่า “โลกมานะ” คือผู้ที่ประชาชนยกย่องนั้นยังคงใช้เป็นเครื่องทำให้รำลึกถึงความพยายามของท่านในอันที่จะเปลี่ยนรูปสภาเหตุทางชาตินิยมจากชนชั้นสูงมาเป็นขบวนการของประชาชนที่แท้จริงอยู่

บาล คงคารา ติลก

หลักคำสอนของพรรคใหม่

ในตอนปลายสมัยประชุมสภาองเกรส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ เป็นที่ปรากฏชัดว่าช่องโหว่ระหว่างพวกเดินสายกลางกับพวกที่มีหัวรุนแรง ได้ถูกเชื่อมเข้าด้วยกันได้ชั่วคราว ทั้งนี้โดยการเกลี้ยกล่อมของท่านทาฮาภาอิ นาโอโรจินันเอง ตรงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้แหละที่ท่านติลกได้กล่าวสุนทรพจน์สรุปจุดมุ่งหมายและวิธีการของพรรคใหม่ที่ท่านเป็นหัวหน้าอยู่

(จากเรื่อง บาล คงคารา ติลก : ข้อเขียนและสุนทรพจน์, หน้า ๕๕-๕๗, ๖๑, ๖๓-๖๗)

กัลกัตตา, ๒ มกราคม ๒๔๕๐

คำสองคำที่เพิ่งเกิดขึ้นในวงการเมืองเมื่อเร็ว ๆ นี้ คือคำว่า “พวกเดินสายกลาง” กับ “พวกมีหัวรุนแรง” คำสองคำนี้มีความสัมพันธ์กับกาลเวลาโดยเฉพาะ และดังนั้นก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเช่นกัน พวกที่มีหัวรุนแรงในวันนี้อาจกลายเป็นพวกเดินสายกลางในวันพรุ่งนี้ก็ได้ เมื่อสภาองเกรสแห่งชาติได้เริ่มต้นเป็นครั้งแรก และทัศนะของนายทาฮาภาอิซึ่งบัดนี้ได้เติบโตมาเป็นพวกที่เดินสายกลางนั้น ท่านก็เป็นผู้ให้ประชาชนเขาจึงถือว่าท่านเป็นพวกที่มีหัวรุนแรง ดังนั้นท่านก็จะเห็นได้ว่า คำว่า พวกที่มีหัวรุนแรง จึงเป็นคำที่เปล่งออกมาแสดงถึงความก้าวหน้าเราเป็นพวกที่มีหัวรุนแรงในวันนี้ และบุตรของพวกเราที่จะเรียกตัวเขาเองว่าเป็นพวกที่มีหัวรุนแรง และเรียกพวกเราว่าเป็นพวกที่เดินสายกลาง พรรคใหม่ ๆ ทุกพรรคล้วนเริ่มต้นด้วยการเป็นพวกหัวรุนแรงและลงท้ายด้วยการเป็นพวกเดินสายกลางทั้งนั้น เราไม่อาจพูดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดในระยะ ๑,๐๐๐ ปีข้างหน้า ซึ่งบางทีในระหว่างช่วงระยะเวลานั้นยาวนานนั้น พวกผิวขาวทั้งหมดอาจถูกกวาดเข้าไปหายุคน้ำแข็งอีกยุคหนึ่งก็ได้ เพราะฉะนั้นเราจะต้องศึกษาปัจจุบันและสร้างโครงการเพื่อรับกับสถานการณ์ปัจจุบัน

เป็นไปได้ที่จะกล่าวโดยละเอียดในชั่วระยะเวลาที่ข้าพเจ้ามีอำนาจจัดการนี้ สิ่งหนึ่งที่ยอมรับกันก็คือ รัฐบาลที่ไม่เหมาะสมแก่เรา ดังที่รัฐบุรุษผู้เรื่อรนามท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า การที่ประเทศหนึ่งปกครองอีกประเทศหนึ่งอาจไม่เคยเป็นรัฐบาลที่ประสบความสำเร็จและเป็นรัฐบาลที่ถาวรเลย ไม่มีความแตกต่างใดๆ ในด้านความเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอนี้ที่เป็นพื้นฐานนี้ในระหว่างสำนักเก่ากับสำนักใหม่เลย ข้อเท็จจริงประการหนึ่งก็คือว่า รัฐบาลต่างด้าวนี้ได้ทำให้ประเทศชาติย่อยยับลง ในตอนเริ่มต้น พวกเราทั้งหมดได้ถูกจับอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัวเลย พวกเราต่างงงงวยไปตามๆ กัน พวกเราคิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้ปกครองบ้านเมืองทำย่อมเป็นไปเพื่อความดีงามของเรา และว่ารัฐบาลอังกฤษนี้ได้สืบสายมาจากเมฆเพื่อช่วยให้เราพ้นจากการรุกรานของตาเมอร์-เลนและเจงกิสข่าน และดังที่พวกเรากล่าวไว้ว่า ไม่เพียงให้พ้นจากการรุกรานของต่างด้าวเท่านั้น แต่ทว่าให้พ้นจากสงครามล้างผลาญของกันเองด้วย หรือดังที่พวกเราเรียกว่า ให้พ้นจากการรุกรานทั้งภายในและภายนอก เรารู้สึกมีความสุขอยู่ชั่วระยะหนึ่ง แต่ต่อมาไม่ช้าก็ปรากฏชัดว่าสันติภาพที่ได้สถาปนาขึ้นในประเทศนี้ได้กระทำอย่างนี้ ดังที่ มร. ทาฮาภาอิ ได้กล่าวไว้ในที่หนึ่งว่า พวกเราถูกกีดกันให้พ้นจากการขยำค้อนกันและกัน แต่ชาวต่างประเทศอาจขยำค้อนเราทั้งหมดได้ มีการตั้ง Pax Britannica ขึ้นในประเทศนี้เพื่อที่รัฐบาลต่างประเทศอาจแสวงหาประโยชน์จากประเทศนี้ได้ ที่ว่านี้เป็นผลแห่ง Pax Britannica นั้นนั้นได้ค่อยๆ รู้กันโดยต้องแท้มากขึ้นในปัจจุบัน นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่ไม่น่ายินดีเลยที่ว่า เรามีได้รู้เร็วกว่านี้ เราเชื่อในความตั้งใจดีของรัฐบาล แต่ในด้านการเมืองแล้ว ไม่มีการปรานีกันเลย เขาใช้ความปรานีเป็นตุ้ น้ำตาลเคลือบคำประกาศเรื่องผลประโยชน์ของตัวเอง และเราก็อยู่ในสมัยที่ถูกความตั้งใจที่ผิวเผินหลอกเอา ซึ่งในความตั้งใจนั้นได้ซ่อนเร้นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวที่กรีกโครมเข้าไว้นั้นแหละคือสถานการณ์ของเราในเวลานั้น แต่ในไม่ช้าความเปลี่ยนแปลงก็มาสู่เรา การศึกษาแบบอังกฤษ ความยากจนที่ทวีมากขึ้น และการที่เราคุ้นกับผู้ปกครองบ้านเมืองของเรามากขึ้นได้เปิดตาของเราและผู้นำของเรา โดยเฉพาะท่านผู้นำที่น่าเคารพซึ่งเป็นประธานสภาองเกรสเมื่อเร็วๆ นี้ นับว่าเป็นบุคคลแรกที่บอกเราว่า การระบายความมั่งคั่งออกจากประเทศกำลังทำลายประเทศเราอยู่ และถ้าหากมีการระบายความมั่งคั่งของเราออกไปแล้ว ก็จะต้องมีความหายนะอย่างใหญ่หลวงรอคอยเราอยู่ เพราะตระหนักถึงความน่าสะพรึงกลัวในเรื่องนี้ ท่านผู้นั้นจึงได้เดินทางไปอังกฤษและอยู่ที่นั่นถึง ๒๕ ปี ทำให้ประชาชนอังกฤษตระหนักถึงความอยู่ดีธรรมที่พวกเรากำลังได้รับ เขาต้องทำงานหนักมาก เขาได้สนทนาและสัมภาษณ์รัฐมนตรีและสมาชิกผู้แทนราษฎรหลายคน แล้วผลเป็นอย่างไรบ้างเล่า?

เมื่ออายุได้ ๘๒ เขาได้กลับมาบอกเราว่า เขาต้องได้รับความผิดหวังอย่างขมขื่น

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๗๕

ข้าพเจ้าทราบดีว่า นายโคเซเลมิได้รับความผิดหวังเลย เขาเป็นเพื่อนข้าพเจ้า และข้าพเจ้าเชื่อว่านี่เป็นความตระหนักรู้ที่สัจยี่ห้อของเขา นายโคเซเลมิได้รับความผิดหวัง แต่พร้อมที่รอคอยอีก ๔๐ ปี จนกว่าเขาจะต้องผิดหวังอย่างนายทาฮาภาอี...

บัดนี้ท่านอาจเข้าใจความแตกต่างระหว่างพรรคเก่ากับพรรคใหม่ การร้องเรียนต่อพวกข้าราชการไม่มีหวังอะไร ในแง่นี้ทั้งพรรคเก่าและพรรคใหม่มีความเห็นสอดคล้องต้องกัน พรรคเก่าเชื่อในเรื่องการร้องเรียนต่อชาติบริติช แต่พวกเราไม่เชื่อ นั่นคือท่าทีของเราละ ดังนั้นเราจึงต้องมีวิธีใหม่ มีวิธีใหม่ให้เลือกอีกวิธีหนึ่ง บัดนี้เราจะไม่ยอมนั่งนิ่งๆ ละ เราจะต้องมีวิธีอื่นที่ทำให้เราบรรลุสิ่งที่ปรารถนา เรามิได้ผิดหวัง เรามิได้เป็นพวกที่มองโลกในแง่ร้าย ความหวังในอันที่จะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางด้วยความพยายามของเราเองนั่นแหละที่ทำให้เกิดพรรคใหม่ขึ้นมา

ไม่มีจักรวรรดิใดที่สูญสิ้นไปเพราะการที่ผู้ปกครองบ้านเมืองให้สัมปทานอย่างเสรีแก่ผู้ที่ถูกปกครอง ประวัติศาสตร์มิได้บันทึกเหตุการณ์เช่นนั้นไว้เลย จักรวรรดิทั้งหลายได้สูญสิ้นไปเพราะความฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ เพราะการให้อำนาจข้าราชการมากเกินไป หรือเพราะเชื่อมั่นในตัวมากเกินไป หรือจากเหตุผิดอื่น ๆ แต่จักรวรรดิไม่เคยถึงจุดจบเพราะผู้ปกครองยอมให้อำนาจแก่ผู้ถูกปกครองเลย...

เรามีโครงการที่ถ้าหากท่านยอมรับ ก็จะทำให้ท่านสามารถที่จะเยียวยาสถานะแห่งสิ่งทั้งหลายนี้ได้ดีกว่าโครงการแห่งพรรคเก่า การอุตสาหกรรมของท่านได้ถูกทำลายย่อยยับไปแล้วย่อยยับไปเพราะการปกครองของต่างดาว ความมั่งคั่งของท่านกำลังจะสูญสิ้นไปจากบ้านเมือง และท่านก็ถูกลดฐานะลงไปสู่ระดับต่ำที่สุดที่ไม่เคยมีมนุษยชาติคนใดเคยมีมาก่อนเลย ในสถานะแห่งสิ่งทั้งหลายนี้จะมีการเยียวยาสถานะใดที่จะทำให้ท่านช่วยตัวเองได้ไหม? การเยียวยามีใช่การแข่งขัน แต่เป็นการคว่ำบาตร เราขอให้ท่านเตรียมกองทัพไว้ เตรียมจัดสร้างอำนาจไว้ แล้วก็ทำงานเพื่อที่พวกเขาจะได้ไม่บอกปิดในสิ่งที่พวกท่านต้องการ เรื่องใน “มหากาพย์” ได้บอกเราว่า คริกฤษณะ ได้ถูกส่งไปเพื่อทำให้การประนีประนอมบังเกิดผล แต่พวกปาดนทพและพวกการพต่างก็เตรียมกองทัพไว้ต่อสู้กัน ถ้าหากการประนีประนอมนั้นไม่ได้ผล นี่เป็นการเมือง ท่านได้เตรียมตัวต่อสู้ในท่านเองนี้แล้วหรือ ถ้าหากความประสงค์ของท่านถูกบอกปิด? ถ้าท่านเตรียมพร้อมแล้ว ก็แน่ใจเถิดว่าความประสงค์ของท่านจะไม่ถูกบอกปิด แต่ถ้าท่านมิได้เตรียมให้พร้อม ก็ไม่มีอะไรจะไปกว่าที่ความประสงค์ของท่านจะต้องถูกบอกปิดอย่างแน่นอน และบางทีอาจถูกบอกปิดตลอดไปเลยก็ได้ เรายังไม่มีอาวุธ และก็ไม่มีจำเป็นต้องมีอาวุธอะไรเลย เรามีอาวุธที่เข้ม

แข็งกว่านั้น อาวุธทางการเมืองนั้นคือการคว่ำบาตรโง่แล้ว เราได้เข้าใจข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่ว่า การบริหารทั้งหมดนี้ซึ่งชาวอังกฤษเพียงหยิบมือเดียวดำเนินการอยู่ก็ดำเนินการไปได้เพราะความช่วยเหลือของพวกเขา เราทั้งปวงเป็นผู้ช่วย การปกครองทั้งปวงนี้ดำเนินการไปได้เพราะความช่วยเหลือของพวกเขา และพวกเขาก็พยายามทำให้เราไม่ทราบถึงอำนาจในเรื่องความร่วมมือของเราในระหว่างพวกเขา ซึ่งจะทำให้เราสามารถอ้างถึงสิ่งที่อยู่ในเงื้อมมือของเราและสิ่งที่เราบริหาร จุดประสงค์ก็คือเราจะต้องเอาอำนาจการควบคุมไว้ในกำมือเราให้หมด เราต้องการมีกฎแฉบ้านของเรา ไม่ใช่ปล่อยให้คนแปลกหน้ามาปรากฏที่หน้าบ้านเราเสียก่อนจึงค่อยหากฎแฉ การปกครองตนเองเป็นจุดหมายปลายทางของพวกเขา เราต้องการควบคุมกลไกการบริหารของเราทั้งหมด เราไม่ต้องการเป็นเพียงเสมือนและคงเป็นเสมือนผู้ควบคุมกลไกการบริหารอยู่ติดกันต่อไป ปัจจุบันนี้ เราเป็นเสมือนผู้ควบคุมกลไกการบริหารและเป็นเครื่องมือที่มีเจตจำนงเพื่อบีบคั้นตัวเราเองอยู่ในมือของรัฐบาลต่างดาว และรัฐบาลนั้นก็ปกครองเรา มิใช่ด้วยความเข้มแข็งในภายในของตนเอง แต่ด้วยการทำให้เราโง่และมีดบอดเพราะไม่รู้ข้อเท็จจริง ศาสตราจารย์ซีลี (Seely) ก็มีความเห็นพ้องกับทัศนะนี้ ชาวอังกฤษทุกคนทราบว่า พวกเขาที่อยู่ในประเทศนี้มีเพียงหยิบมือเดียวเท่านั้น และเป็นธุรกิจของเขาทุกคนที่จะทำให้ท่านโง่เง่า โดยทำให้ท่านเชื่อว่าตัวท่านอ่อนแอ และพวกเขาแข็งแรง นี่เป็นเรื่องการเมือง เราได้ถูกนโยบายนั้นหลอกลวงมาเป็นเวลานานแล้ว สิ่งที่เราควรใหม่ต้องการให้ท่านทำคือการรู้แจ้งข้อเท็จจริงที่ว่า อนาคตของท่านอยู่ในมือของท่านอย่างสิ้นเชิง ถ้าท่านต้องการเป็นอิสระ ท่านก็อาจเป็นอิสระได้ ถ้าท่านไม่ต้องการเป็นอิสระ ท่านก็จะตกต่ำและตกต่ำอยู่เรื่อยไป พวกท่านเป็นจำนวนมากไม่ต้องการอาวุธ แต่ถ้าหากท่านไม่มีอำนาจต่อต้านที่เข้มแข็งแล้ว ท่านก็ไม่มีอำนาจที่จะปฏิเสธตัวเองและการปลิดตัวเองในวิถีทางที่จะไม่เป็นการช่วยเหลือรัฐบาลต่างประเทศให้ปกครองท่านใช่หรือไม่? นี่คือการคว่ำบาตร นี่คือนโยบายที่เราหมายถึง เมื่อเราพูดว่าการคว่ำบาตรเป็นอาวุธทางการเมืองชนิดหนึ่ง เราจะไม่ช่วยพวกเขาเก็บภาษีอากรและรักษาความสงบ เราจะไม่ช่วยพวกเขาต่อสู้นอกเขตแดนหรือภายนอกอินเดียด้วยเลือดและเงินของชาวอินเดีย เราจะไม่ช่วยเขาบริหารด้านยุติธรรม เราจะมีศาลของเราเอง และเมื่อโอกาสมาถึง เราจะไม่ยอมเสียภาษี ท่านจะให้ความพยายามที่รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของท่านทำในสิ่งนั้นได้ไหม? ถ้าท่านสามารถทำได้นับแต่พรุ่งนี้ไป ท่านก็จะเป็นอิสระ สุภาพบุรุษบางคนก็พูดถึงเมื่อเย็นนี้ได้อ้างถึงขนมปังครึ่งก้อนต่อขนมปังทั้งหมด ข้าพเจ้าพูดว่าข้าพเจ้าต้องการขนมปังทั้งหมดและต้องการมันในทันที แต่ถ้าหากข้าพเจ้าไม่ได้ทั้งหมดก็อย่าได้คิดว่าข้าพเจ้าไม่มีควมอดทนเลย

ข้าพเจ้าจะรับเอาขนมปังครึ่งก้อนที่เขาให้แล้วก็จะพยายามเอาอีกครึ่งก้อนที่เหลือ นี่

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๘๑

เป็นแนวความคิดและการกระทำที่ท่านจะต้องฝึกฝนตนเอง เรามีได้ยกเรื่องการร้องเรียนนี้ขึ้นมาเพียงจากความรู้สึกที่บังเกิดขึ้นมาโดยปัจจุบันทันด่วนเท่านั้น แม้จะเป็นความรู้สึกซึ่งบังเกิดขึ้นมาโดยปัจจุบันทันด่วนก็จริง แต่ก็มีเหตุผล จงพยายามเข้าใจเหตุผลนั้น และพยายามทำความเข้าใจกับมันคงโดยการทำให้ความรู้สึกตระหนักในทางเหตุผลที่ดี ข้าพเจ้ามิได้ขอให้ท่านทำตามข้าพเจ้าอย่างมกมาย จงคิดถึงปัญหาทั้งปวงเพื่อตัวของท่านเอง ถ้าท่านยอมรับคำแนะนำของข้าพเจ้า เรากรู้สึกว่าเราอาจบรรลุถึงความรอดพ้นเพราะคำแนะนำนั้น นี่เป็นคำแนะนำของพรรคใหม่ บางทีเราก็มิได้รับการยอมรับหลักการของเราอย่างเต็มที่ อดคิดเก่าๆ ตายยาก ในพวกเราไม่มีใครต้องการทำลายสหภาพของเกรด ดังนั้นเราจึงยอมประนีประนอม และพอใจที่เขายอมรับหลักการของเราอยู่บ้าง ในปีต่อไปเราอาจก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง ดังนั้นภายในระยะเวลา ๒-๓ ปี เขาอาจยอมรับหลักการทั้งหลายของเราก็ได้ และเมื่อได้ยอมรับหลักการของเราบ้างแล้ว อนุชนของเราก็อาจเห็นว่าพวกเราเป็นพวกที่ชอบเดินทางสายกลาง นี่คือวิถีทางที่ชาติหนึ่งก้าวไปข้างหน้า และนี่เป็นบทเรียนที่ท่านจะศึกษาได้จากการต่อสู้ดิ้นรนที่กำลังเป็นไปในปัจจุบันนี้ นี่เป็นบทเรียนว่าด้วยความก้าวหน้า เป็นบทเรียนว่าด้วยการช่วยตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และถ้าหากท่านเข้าใจพลังของมันจริง ๆ แล้ว ถ้าการให้เหตุผลเหล่านี้จะทำให้ท่านตระหนักใจได้แล้ว ก็เป็นไปได้ที่ท่านจะพยายามเพื่อให้ตัวท่านหลุดพ้นจากการปกครองของคนต่างด้าวที่ท่านรับจ้างอยู่ในบัดนี้

มีจุดประสงค์อื่น ๆ อีกมากมายหลายจุดด้วยกัน แต่ก็เป็นไปได้ที่จะกล่าวถึงจุดประสงค์ต่าง ๆ เหล่านั้นทั้งหมดในสุนทรพจน์เพียงชั่วโมงเดียว ถ้าหากท่านมีความรู้สึกประทับใจผิด ๆ ก็จงมาแก้ความสงสัยของท่านเสีย เราพร้อมที่จะได้ตอบการคัดค้านทุกชนิด แก่ปัญหาความสงสัยทุกอย่าง และพิสูจน์ข้อความทุกตอน เราต้องการความร่วมมือจากท่าน ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากท่านแล้ว เราคนเดียวก็ทำอะไรไม่ได้ เราขอร้องท่าน เราขอวิงวอนท่านให้คิดถึงปัญหาต่าง ๆ ให้ดูเหตุการณ์ และให้เข้าใจสถานการณ์นั้นโดยถ่องแท้ และหลังจากที่เข้าใจโดยแจ่มแจ้งแล้วก็ขอให้มาช่วยเหลือเรา และร่วมมือกับเราช่วยเหลือในเรื่องความรอดพ้นของชาติ

สารแห่งภควัตติดา

ท่านติลลซึ่งมีความเห็นแตกต่างไปจากการแปลความหมาย “ภควัตติดา” แบบที่มีใช้ทวินิยม ว่าเป็นการชี้ทางเพื่อเป็นการสละโลกนั้นมีความเห็นว่า คัมภีร์ภควัตติดาได้สอนถึงเรื่อง

ชีวิตแห่งการกระทำที่ปราศจากต้นเหตุ “ใน” โลก ในตอนสรุป “สินค้าเข้าที่ลึกลับแห่งภคัทคีตา”ของท่าน ท่านได้โยงสารของท่านเข้ากับการฟื้นฟูชะตาทางการเมืองของอินเดีย

(จากเรื่อง *ศรัทธา ภคัทคีตา รหัสยะ*, ตอนที่ ๒, ของท่านดิลก, หน้า ๗๑๒-๑๓)

ศาสนา “ภคัทคีตา” ซึ่งเป็นการรวมความรู้ทางด้านนามธรรม ศรัทธาและการกระทำเข้าด้วยกันที่ไม่มีอะไรน่ากลัว และพอเข้าใจได้ในทุกแง่มุมและเรียบๆ อย่างสมบูรณ์ นั่นคือซึ่งไม่คงความแตกต่างใดๆ ไว้ แต่ทว่าปลดปล่อยทุกๆ คนได้ในมาตรการเดียวกัน และพร้อมกันนั้นก็แสดงให้เห็นถึงความอดทนอย่างเหมาะสมต่อศาสนาอื่น ๆ ดังนั้นจึงเห็นว่าเป็นผลแห่งต้นไม้อ็คือศาสนาพระเวทที่หวานที่สุดและเป็นอมตะ ในศาสนาพระเวท ความสำคัญขั้นสูงได้มีอยู่ในตอนเริ่มต้นการเสียดสีสัพยอกสมบัติหรือสัตว์ทั้งหลาย นั่นคือเมื่อว่าโดยหลักการแล้ว ก็คือเริ่มต้นการกระทำในรูปของพิธีรีตอง แต่เมื่อความรู้ที่พรรณนาไว้ในคัมภีร์อุปนิษัทในตอนต่อมามีได้สอนว่า ศาสนาครุติที่มีพิธีรีตองนี้เป็นศาสนาที่ต่ำต้อย ปรัชญาสาขายะก็เกิดมาจากศาสนาครุตินั้น แต่โดยเหตุที่ความรู้นี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่ได้ในเรื่องการเลิกการกระทำ จึงเป็นไปได้ที่ประชาชนธรรมดาสามัญจะพอใจเพียงเพราะเป็นศาสนาอุปนิษัทหรือเพราะการทำคัมภีร์อุปนิษัทกับปรัชญาสาขายะให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสมฤติ เพราะฉะนั้นศาสนา ภคัทคีตา จึงผสมความรู้เกี่ยวกับพรหมันที่มีอยู่ในคัมภีร์อุปนิษัทที่ผู้มีปัญญาเท่านั้นจึงจะรู้ได้เข้ากับ “กษัตริย์แห่งลัทธิลึกลับ” (*ราชคฤหะ*) เกี่ยวกับการบูชาที่พอเข้าใจได้ซึ่งอยู่เหนือความรักและมีอยู่กับปรมีปราประเพณีโบราณเกี่ยวกับศาสนาที่มีพิธีรีตองอยู่ตลอดเวลา ศาสนาภคัทคีตาได้ประกาศต่อคนทุกคน แม้ว่าในนาม จะประกาศต่ออรชุนว่า “การที่ท่านประกอบหน้าที่ทางโลก ๆ หลายประการไปจนตลอดชีวิตให้ถูกต้องตามตำแหน่งหน้าที่ในชีวิตของท่านเพื่อความดีโดยทั่ว ๆ ไปโดยปราศจากความปรารถนาด้วยทัศนภาพที่เป็นเอกลักษณ์กับตน และด้วยความเห็นอกเห็นใจ แล้วก็บูชาเทพเจ้าในรูปของปรมัตถ์ซึ่งเป็นนิรันดร์และซึ่งแทรกซึมอยู่ทั่วสรรพสิ่งทั้งปวงในฐานะที่เป็นจักรวาลเหมือนกันหมด เพราะในปรมัตถ์นั้นมีความสุขของท่านทั้งในโลกนี้และโลกหน้าอยู่” และในเรื่องนั้นก็เกิดความขัดแย้งกันระหว่างการกระทำ ความรู้ทางด้านจิต (*มาน*) และความรัก (*ภักติ*) และในศาสนาภคัทคีตา แต่ลัทธิซึ่งสอนว่า เราควรใช้ชีวิตของเราทั้งหมดบูชาแด่ญานก็มีสารัตถะสำคัญแห่งศาสนาพระเวทอย่างสิ้นเชิง เมื่อดวงวิญญาณที่ประเสริฐอันมีพลังหลายร้อยดวงและบุคคลที่ทำงานอย่างกระฉับกระเฉงอยู่กับผลประโยชน์เกี่ยวกับสิ่งที่ถูกสร้างสรรค์ทั้งปวง เพราะดวงวิญญาณของบุคคลเหล่านั้นเห็นว่ามันเป็นหน้าที่ นั่นเป็นผลแห่งการเข้าใจศาสนาแห่งนิรันดร์นี้โดยดั่งแท้ ประเทศนี้ก็จะได้รับประสิทธิ์ประสาทพรจากพระปร-

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พงกหวัณแรง

๗๘๓

เมศวรและจะบรรลุถึงความสูงส่งไม่เพียงในด้านความรู้ แต่ทว่าในด้านความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ด้วย และไม่จำเป็นจะต้องพูดให้มากเรื่องว่าเมื่อศาสนาโบราณนี้ ที่จะเป็นผลประโยชน์ในชีวิตนี้ และชีวิตหน้า ไม่มีใครในบ้านเมืองเราปฏิบัติตาม บ้านเมืองเราก็จะตกอยู่ในสถานะที่ต่ำต้อยอย่างในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นบัดนี้ข้าพเจ้าจึงสวดอ้อนวอนต่อพระปรเมศวรในตอนท้ายแห่งหนังสือเล่มนี้ว่าในประเทศนี้ควรมีบุคคลผู้ประเสริฐและบริสุทธิ์มาเกิดใหม่ เพื่อเขาจะได้บูชาพระปรเมศวรตามศาสนาแห่งภควิหิตาที่เรียบ ๆ และหลักแหลมนี้ซึ่งสอดคล้องต้องกับความรักความรู้ทางด้านจิตใจ และกำลังความคิด...

ออโรพินโท โฆษ : ผู้รักชาติที่ลึกลับ

ความไม่สงบที่เนื่องมาจากกฎหมายแบ่งแยกแคว้นเบงกอลได้นำเอาบุคคลที่นับว่ามีเสน่ห์ที่สุดคนหนึ่งที่เคยได้ผลิตขึ้นเข้ามาสู่ชีวิตประชาชน นั่นคือปัญญาชนผู้ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกอย่างสมบูรณ์ผู้ได้กลายเป็นนักชาตินิยมผู้ซัดคลั่ง และใช้ชีวิตขั้นสุดท้ายด้วยการเป็นโยคีที่ทำงานจนประสบผลสำเร็จ ออโรพินโท โฆษ (พ.ศ. ๒๔๑๕-๙๓) หรือ ศรี ออโรพินโท ตามที่ชาวเมืองเรียกท่าน ได้ดำเนินชีวิตอยู่ในวงการเมืองอย่างแข็งขันเอาจริงเอาจังอยู่ ๔ ปี แต่ในช่วงระยะเวลาอันสั้นที่ท่านทำงานเพื่อชาติอย่างกระตือรือร้นนี้เอง ก็ทำให้ท่านกลายเป็นผู้นำพวกที่มีหัวรุนแรงคนหนึ่ง เป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศ จะเป็นรองก็ต่อเฉพาะท่านติลกเท่านั้น

บิดาของท่านออโรพินโท ซึ่งเป็นนายแพทย์ชาวเบงกอลที่ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษ ได้ตัดสินใจให้บุตรได้รับการศึกษาแบบยุโรปอย่างเต็มที่ จึงได้ส่งท่านไปเรียนที่โรงเรียนคอนแวนต์เมื่อท่านอายุได้เพียง ๕ ขวบ พออายุได้ ๗ ขวบก็ส่งไปเรียนที่อังกฤษ ท่านออโรพินโทซึ่งไม่ได้รับอิทธิพลอินเดียมากนักได้ศึกษาอยู่ในอังกฤษจนกระทั่งอายุได้ ๒๐ ปี เมื่อออกจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ท่านก็กลับมอินเดียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ และเข้ารับราชการอยู่ในแคว้นบาโรดา (Baroda) ซึ่งเป็นแคว้นที่มีเจ้านายปกครอง และชีวิตการเป็นข้าราชการของท่านก็ก้าวหน้ามาก แต่เมื่อท่านรู้สึกตัวว่า "ถูกทำให้ผิดชาติ" เพราะการศึกษาแบบต่างดาว ท่านจึงได้หันมาสนใจเรื่องวัฒนธรรมและการเมืองของอินเดีย ท่านได้รับการจรรโลงใจจากข้อเขียนของท่านรามกฤษณะ ท่านวิเวกานันทะ และนวนิยายของ บังกิม จันทระตเดอรัจี และหลังจากที่ได้ศึกษาภาษาสันสกฤตแล้ว ท่านก็สามารถอ่านต้นฉบับคัมภีร์อุปนิษตและภควิหิตาได้อย่างเพลิดเพลิน

ความรู้สึกคลั่งไคล้ในวัฒนธรรมอินเดียของท่าน เมื่อผสมกับความรู้สึกรักชาติที่ท่านดูดซึมเข้าไปพร้อมกับการศึกษาแบบอังกฤษที่เหลือ ได้ทำให้ท่านออโรพินโทเห็นดีกับพวกนักการ

เมืองที่มีหัวรุนแรง ทั้ง ๆ ที่ความจริงท่านเป็นคนชื่อยาวอย่างผิดปรกติ ในสมัยที่มีความไม่สงบ เพราะกฎหมายแบ่งแยกแคว้นเบงกอลนั้น ท่านได้สละตำแหน่งรองอาจารย์ใหญ่วิทยาลัยบาโรดา และทุ่มเทชีวิตให้กับห้วงมหากัยแห่งการเมืองในเบงกอล บทความของท่านในนิตยสารราย สัปดาห์ฉบับภาษาอังกฤษชื่อ “พันธุ มาตรัม” ได้ทำให้ท่านมีชื่อเสียงมาก โดยเฉพาะหลังจากที่ รัฐบาลได้พยายามและไม่สามารถที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าการพูดเสียดสีด้วยการใช้โวหารอย่าง แคลวคล่องแห่งบทความเหล่านั้นได้ก่อให้เกิดความไม่สงบ พ.ศ. ๒๔๕๐ ท่านออโรพินโทได้พา คณะผู้แทนเบงกอลกลุ่มใหญ่ไปร่วมประชุมสภาองค์กรลัทธิสำคัญตามคำขอร้องของท่านดิลก และท่านได้ทำหน้าที่ดูมื่อชาวของโลกลานยะในระหว่างเวลาที่เกิดอลเวงเนื่องจากพวกเดินสาย กลางกับพวกหัวรุนแรงต้องแตกแยกกัน

หลังจากนั้นไม่นานนักท่านออโรพินโทก็ได้ปรึกษากับฮินดูผู้วิเศษคนหนึ่ง ซึ่ง แนะนำให้ท่านทำจิตให้ว่างจากความคิดทั้งปวงเพื่อที่จะได้สามารถรับการจรรโลงใจที่เหนือจิต ท่านได้ปฏิบัติตามคำแนะนำนั้นอย่างเคร่งครัด และเมื่อท่านพบว่าตัวเองต้องถูกจำขังในฐานะที่ เป็นบุคคลที่อยู่ในข่ายสงสัยว่าเป็นผู้วางแผนระเบิดด้วยคนหนึ่ง ท่านก็ได้ยินเสียงของท่านวิเว- กานันทะให้ท่านปฏิบัติโยคะ และเห็นว่าคนทั้งปวงเป็นอวตารของพระผู้เป็นเจ้าเหมือนกันหมด หลังจากที่ท่านได้รับการปลดปล่อยตัวแล้ว ท่านออโรพินโทก็ค่อย ๆ ถอนตัวออกจากชีวิตในการ เมือง และใน พ.ศ. ๒๔๕๓ ท่านก็ทิ้งเบงกอลและภรรยาไปอยู่ที่อาณานิคมปอนดิเชรี (Pondichéry) ของฝรั่งเศส ท่านได้ใช้เวลา ๔๐ ปีที่เหลือปฏิบัติโยคะและเขียนหนังสืออยู่ที่นั่น ความพยายามทั้งปวงที่จะนำท่านกลับมาสู่วงการเมืองอีกได้พิสูจน์ให้เห็นว่าไร้ผล

ท่านออโรพินโทได้นิยามสารัตถะสำคัญแห่งลัทธิชาตินิยมทางศาสนาไว้สั้น ๆ เหมือน อาชีพทางการเมืองของท่านในลักษณะการที่เพียงกิเลสที่แก่สนุกไม่อาจเอาชนะได้เลย เพราะ การที่ท่านต้องจากอินเดียไปนาน ออโรพินโทจึงได้สร้างอุดมคติทั้งเกี่ยวกับก๊วยกับบ้านเกิดเมือง นอนของท่าน และศาสนาแห่งบรรพบุรุษของท่านได้ และทำให้เป็นเอกลักษณ์กันในวิถีทางที่ไม่ มีนักปราชญ์ก่อน ๆ กล่าวมาก่อนเลย การที่ท่านมีศรัทธาใน “อินเดีย” อย่างแรงกล้า ได้ช่วย ให้เพื่อนร่วมชาติชาวฮินดูทั้งหลายอยู่เหนือความแตกต่างในเรื่องวรรณะ ภาษา และจารีต ประเพณีที่เป็นอุปสรรคกีดกันไม่ให้มีพัฒนาการในเรื่องความจงรักภักดีต่อชาติในหมู่พวกเขา

ท่านออโรพินโทเป็นอิสระจากลัทธิชาตินิยมที่ถือภูมิภาคเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจำกัดขอบ เขตแห่งความมีผลของชาวเบงกอลเช่นท่านบังกิม หรือชาวมหาราชภฏร์เช่นท่านดิลก ท่านก็เป็น อย่างท่านบังกิม ท่านดิลก คือไม่เข้าใจว่า ความกระตือรือร้นของพวกชาตินิยมฮินดูยังมีมากเท่าใด

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๘๔

ภาระในการที่จะทำให้ชาวฮินดูและมุสลิม มีความจงรักภักดีต่อรัฐบาลที่มีใช้บริติชรัฐบาลเดียวร่วมกันก็ยิ่งยากมากเท่านั้น

ออโรพินโท โฆษ

ลัทธิการต่อต้านแบบไม่ยอมต่อสู้

ในบทความที่เป็นชุดภายใต้หัวข้อเรื่องนี้ ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ นั้น ท่านออโรพินโทได้วางเค้าโครงการพึ่งตัวเองแห่งชาติของพวกที่มีหัวรุนแรงขึ้น ต่อมาท่านคานธีเป็นผู้นำเอาท่าทีแห่งโครงการนี้ทั้งในทางลบและทางบวกมาใช้ให้เป็นประโยชน์เป็นอย่างมาก

(จากเรื่อง ลัทธิการต่อต้านแบบไม่ยอมต่อสู้, ของโฆษ, หน้า ๗๓-๗๔, ๗๗-๗๘)

เราปรารถนาจะยุติการอ่อนวอน จนกว่าเราจะได้เสริมสร้างความเข้มแข็งขึ้นในประเทศ ซึ่งแล้วการอ่อนวอนก็จะเป็นเพียงแบบฟอร์มแห่งการเสนอความต้องการตามมรรยาทเท่านั้น เราปรารถนาที่จะกำจัดการหลอกลวงที่เป็นอันตราย ซึ่งเราอาจแน่ใจว่าผลประโยชน์ของต่างด้าวและฝ่ายปรปักษ์จะพัฒนาเราไปสู่ความทรุดโทรมของตนเอง และกำจัดความทะเยอทะยานอย่างโง่ ๆ และเลว ๆ หลังจากที่ได้รับชัยชนะจากความเป็นปฏิกิริยาตามธรรมชาติของเราแล้วทัศนคติของเราที่มีต่อสัมปทานที่ให้อำนาจข้าราชการก็คือทัศนคติของเลาโคอน (Laocoon) ที่ว่า : “เรากลัวกรีก แม้แต่ในเวลาที่เขาเอาของขวัญมาให้เรา” นโยบายของเราก็คือการพัฒนาตนเองและการต่อต้านแบบป้องกันตัว แต่เราควรขยายนโยบายพัฒนาไปยังทุก ๆ ส่วนแห่งชีวิตของชาติ ไม่ใช่เพียงแค่สุวเทศีและการศึกษาแห่งชาติเท่านั้น แต่ทว่ายังพัฒนาไปถึงการป้องกันชาติ ศาลแห่งชาติ การสุขภาพ การรับประกันเรื่องทุพภิกขภัย หรือการบรรเทาทุกข์เนื่องมาจากทุพภิกขภัย ไม่ว่าอะไรที่มีมือเราพบว่าจะต้องทำหรือต้องการทำอย่างรีบด่วน เราจะต้องพยายามด้วยตนเองและจะไม่ขอให้คนต่างด้าวมาทำให้เราเป็นอันขาด และเราคงจะทำให้เป็นสากลและขยายนโยบายการต่อต้านและป้องกันตนเองต่อไปจนกว่าทุก ๆ เส้นจะแล่นขนานกันไปพร้อมกับการพัฒนาตัวเราเอง เราคงไม่เพียงขายสินค้าของเราเท่านั้น แต่จะต้องไม่ยอมซื้อสินค้าอังกฤษด้วย ไม่เพียงมีโรงเรียนของเราเท่านั้น แต่จะต้องคว่ำบาตรสถาบันต่าง ๆ ของรัฐบาลด้วย ไม่เพียงจัดตั้งสันนิบาตป้องกันตัวเท่านั้น แต่จะต้องไม่มีอะไรที่จะต้องเกี่ยวข้องกับฝ่ายบริหารของข้าราชการ นอกจากในกรณีที่เราไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น ในปัจจุบันนี้ แม้แต่ในเบงกอลที่ได้ยอมรับในเรื่องการคว่ำบาตรทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังจำกัด้วงมาถึงการคว่ำบาตรสินค้าอังกฤษและมุ่งอยู่

ที่พวกพ่อค้าบริติชโดยตรงและที่ข้าราชการบริติชโดยอ้อม เราคงตั้งจุดมุ่งหมายตรงไปยังทั้งพ่อค้าบริติชและข้าราชการบริติช ที่อยู่เบื้องหลังและทำให้พวกพ่อค้าสามารถแสวงหาประโยชน์จากเราได้....

นโยบายพัฒนาตัวเองและต่อต้านด้วยการป้องกันตัวสองอย่างนี้เป็นหลักมันร่วมกันแห่งเจตนารมณ์ใหม่ทั่วประเทศอินเดีย บางคนอาจไม่ปรารถนาจะไปให้เกินขอบเขตของนโยบายนั้น บางคนอาจมองออกไปนอกนโยบายนั้น แต่พวกเราทั้งปวงก็ยังเห็นพ้องกันอยู่ เพราะเราได้ปฏิญาณกันไว้ว่า เราจะสนับสนุนการต่อต้านแบบไม่ยอมต่อสู้โดยไม่ปรารถนาจะสร้างเป็นบทบัญญัติอะไรขึ้นมา ในเรื่องสถิติของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง การทำให้ประเทศของตนมีเสรีภาพไม่ว่าจะโดยวิธีการใด และไม่ว่าจะด้วยการต้องเสียสละอะไรก็ตามนั้นนับว่าเป็นหน้าที่ประการแรกของเราทั้งปวงและหน้าที่นี้จะต้องอยู่เหนือการพิจารณาอื่น ๆ ทั้งปวง งานเพื่อการรอดพ้นแห่งชาติเป็นมหายัญและยัญอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการคว่ำบาตร สบเที การศึกษาแห่งชาติ และกิจกรรมอื่น ๆ ทุกอย่างทั้งเล็กและใหญ่ล้วนเป็นเพียงส่วนใหญ่หรือส่วนน้อยของมหายัญนั้นทั้งสิ้น เสรีภาพเป็นผลจากที่เราแสวงหาจากการเสียสละ และมาตุภูมิ ก็คือเทพีที่เราเสียสละให้ เราจะต้องใส่สิ่งทั้งปวงที่เราเป็นและสิ่งทั้งปวงที่เรามีลงไปในลั่นคือไฟแห่งยัญพิธีที่โลดขึ้นมาเจิดลั่นโดยจะต้องเสียรักษาไฟแม้จะด้วยเลือดและชีวิตของเราก็ดำ และด้วยความสุขของบุคคลที่ใกล้ชิดที่สุดและที่เรารักที่สุด เพราะมาตุภูมิเป็นเทพีผู้มีได้รัก การเช่นสรวงที่บกพร่องและไม่สมบูรณ์ และเราไม่เคยได้รับเสรีภาพจากเทพเจ้าโดยอาศัยผู้ให้ที่ไม่มีความเต็มใจเลย แต่ในมหายัญทุกชนิดจะต้องมีรากษส ผู้พยายามต่อต้านการเช่นสรวง ผู้พยายามทำให้มหายัญต่างพร้อยด้วยความสกปรกของตนเอง หรือโดยดับไฟด้วยมารยาหรือความรุนแรง การต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ นับว่าเป็นความพยายามอย่างหนึ่งเพื่อที่จะได้พบกับผู้ที่ก่อวณเช่นนั้นโดยอาศัย “พรหมเดช” ที่สวและมืออยู่ในตัวเอง แต่แม้ฤๅษีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยโบราณ เมื่อพวกรากษสเป็นผู้ร้ายและมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่แล้ว ก็ไม่อาจประกอบมหายัญต่อไปโดยไม่ต้องขอให้กษัตริย์มาช่วยได้ เราควรมีธนูของกษัตริย์ที่พร้อมจะใช้ได้ แม้จะอยู่ในเบื้องหลังก็ตาม การเมืองเป็นธุรกิจของกษัตริย์โดยเฉพาะ ถ้าหากไม่มีความเข้มแข็งของกษัตริย์คอยหนุนหลังอยู่แล้ว การต่อสู้ดิ้นรนทางการเมืองทั้งปวงก็ไม่มีจุดหมายอะไร

ลัทธิเวทานตะไม่ยอมรับเรื่องความแตกต่างแห่งศาสนาที่ถูกต้องหรือผิดเลย จะพิจารณาเป็นพิเศษสิ่งที่จะนำไปสู่โมกษะ ความหลุดพ้นทางด้านจิต และการรู้แจ้ง ทิพยภาวะในภายในอย่างแน่อนไม่มากนักน้อย และรวดเร็วไม่มากนักน้อยเท่านั้น ทศนคติของเราคือลัทธิเวทานตะทาง

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๘๗

การเมืองอินเดียที่เป็นเสรี เป็นหนึ่งและเป็นดินแดนที่จะแบ่งแยกมิได้ นับว่าเป็นการรู้แจ้งอันเป็นทิพย์ที่เราเคลื่อนไปหา ความหลุดพ้นเป็นจุดหมายปลายทางของเรา การที่จะไปถึงที่นั่นแต่ละชาติจะต้องปฏิบัติตามคำสอนทางด้านการเมืองที่เหมาะสมกับนิสัยและเหตุการณ์อย่างที่สุด เพราะนั่นก็นับว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะนำเราไปสู่เสรีภาพแห่งชาติและการรู้แจ้งตนเองแห่งชาติที่แน่นอนที่สุดและสมบูรณ์ที่สุด แต่อะไรก็ตามที่จะนำไปสู่การยอมเป็นข้าชาติตลอดไปจะต้องถูกขจัดให้หมดไปในฐานะเป็นเพียงความชั่วช้าเลวทรามและความไม่บริสุทธิ์เท่านั้น การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้อาจเป็นวิธีการเพื่อความหลุดพ้นแบบสุดท้ายในกรณีของเราหรืออาจเป็นการเตรียมตัวเพื่อสาร์นะ^๒ สุดท้ายก็ได้ จะในกรณีใดก็ตาม ยิ่งเราปฏิบัติสาร์นะได้เต็มที่และสมบูรณ์ได้มากเท่าใด เราก็ย่อมใกล้จะถึงเสรีภาพแห่งชาติมากขึ้นเท่านั้น

ลัทธิชาตินิยมเป็นงานของพระผู้เป็นเจ้า

ออโรพินโทผู้กล่าวสุนทรพจน์ต่อผู้ฟังที่เมืองบอมเบย์ หลังจากที่พวกที่ชอบเดินสายกลางกับพวกที่มีหัวรุนแรงแตกแยกกันแล้วก็ทำจิตของท่านให้ว่างและพูดคล้ายดวงวิญญาณทำให้ท่านเคลื่อนไหว ผลลัพธ์ก็คือการประกาศความสำคัญทางศาสนาแห่งลัทธิชาตินิยมอินเดียที่ทำให้เกิดความตื่นเต้นทั่วไป

(จาก สุนทรพจน์, ของโมะนะ, หน้า ๗-๘)

ในอินเดียทุกวันนี้มีลัทธิหนึ่งซึ่งเรียกตัวเองว่าลัทธิชาตินิยม เป็นลัทธิที่มาจากเบงกอล ลัทธิชาตินิยมนี้เป็นลัทธิที่พวกท่านทั้งหลายเป็นจำนวนมากได้ยอมรับในเมื่อท่านเรียกตัวเองว่าเป็นนักชาตินิยม ท่านเข้าใจแล้วหรือ หรือยังไม่เข้าใจว่า คำว่าลัทธิชาตินิยมหมายถึงอะไร? ท่านทราบโดยถ่องแท้ในสิ่งที่ท่านยึดถืออยู่ว่าหมายถึงอะไรหรือเปล่า? หรือเพียงแค่ท่านยอมรับมันเพราะเห็นว่าตนเป็นผู้มีสติปัญญาสูงกว่าผู้อื่น? พวกท่านเรียกตัวเองว่าเป็นนักชาตินิยม ลัทธิชาตินิยมคืออะไร? ลัทธิชาตินิยมมิได้เป็นเพียงโครงการทางการเมืองโครงการหนึ่งเท่านั้น ลัทธิชาตินิยมยังเป็นศาสนาที่มาจากพระผู้เป็นเจ้าอีกด้วย ลัทธิชาตินิยมเป็นลัทธิที่ท่านจะต้องมี ถ้าเขาเพียงรู้สึกภาคภูมิใจที่จะพูดว่าตนเป็นนักชาตินิยม โดยคิดว่าเขาเป็นคนกล้าหาญกว่า โดยคิดว่าเขาเป็นอะไรบางอย่างที่สูงกว่าผู้ที่ได้เรียกตัวเองว่านักชาตินิยมละก็ ขออย่าให้เขากล้าเรียกตัวเองว่าเป็นนักชาตินิยมเลย ถ้าท่านจะเป็นนักชาตินิยม ถ้าท่านจะยอมรับศาสนา คือลัทธิ

^๒ข้อปฏิบัติทางจิตที่จะนำไปสู่การบรรลุถึงความดีที่สูงสุด

ชาตินิยมนี้ ท่านจะต้องยึดถือลัทธินี้ด้วยเจตนารมณ์อย่างทางศาสนา ท่านจะต้องระลึกไว้ว่า ท่านเป็นเครื่องมือของพระผู้เป็นเจ้า อะไรคือสิ่งนี้ที่บังเกิดในเบงกอลเล่า? ท่านเรียกตัวท่านเองว่าเป็นนักชาตินิยม แต่เรื่องนี้เกิดแก่ท่านเมื่อใดและท่านจะทำอะไรเล่า? สิ่งนี้กำลังเกิดขึ้นในเบงกอลเป็นประจำวัน เพราะในเบงกอล ลัทธิชาตินิยมมาสู่ประชาชนในฐานะเป็นศาสนา และประชาชนก็ได้ยอมรับนับถือในฐานะเป็นศาสนาด้วย แต่พลังที่แท้จริงที่ขัดขวางศาสนานี้กำลังพยายามทำลายความเข้มแข็งที่กำลังทวีขึ้นของลัทธิชาตินิยมมัน มันมักจะเกิดขึ้นเสมอในเวลาที่มีผู้เทศนาสอนศาสนาใหม่ ในเมื่อพระผู้เป็นเจ้ากำลังจะเกิดในหมู่ประชาชนก็คือพลังเช่นนั้นได้เกิดพร้อมกับอาวุธพร้อมสรรพอยู่ในมือเพื่อบดขยี้ศาสนา ในเบงกอลก็เช่นเดียวกัน ศาสนาใหม่ ศาสนาหนึ่งซึ่งเป็นศาสนาทิพย์และบริสุทธิ์ (สัตตวิก : Sattwic) ก็มีผู้เทศนาสอน และศาสนานี้แหละที่พวกเขาพยายามจะบดขยี้ด้วยอาวุธทั้งปวงที่พวกเขามีอยู่ พวกเราในเบงกอลจะใช้ความเข้มแข็งชนิดใดเล่าที่จะทำให้เราอยู่รอดได้? ลัทธิชาตินิยมจะไม่ถูกบดขยี้ ลัทธิชาตินิยมรอดมาได้ก็เพราะความเข้มแข็งของพระผู้เป็นเจ้า และการที่จะบดขยี้ลัทธิชาตินิยมก็เป็นไปไม่ได้ ไม่ว่าจะใช้อาวุธชนิดใดมาบดขยี้ก็ตาม ลัทธิชาตินิยมเป็นอมตะ ลัทธิชาตินิยมจึงไม่อาจตายได้ เพราะลัทธิชาตินิยมมิได้เป็นสิ่งที่เปื้อนมนุษย์ ลัทธิชาตินิยมเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่กำลังทำงานอยู่ในเบงกอลไม่มีใครอาจฆ่าพระผู้เป็นเจ้าได้ ไม่มีใครสามารถจับพระผู้เป็นเจ้าเข้าคุกได้ เมื่อสิ่งเหล่านี้บังเกิดขึ้นในหมู่พวกท่าน ข้าพเจ้าก็ขอพูดกับพวกท่านอย่างจริงจังว่า ท่านจะทำอะไร? ท่านจะทำอย่างที่เราทำในเบงกอลอย่างนั้นหรือ? (มีเสียงร้องว่า “ถูกแล้ว”) อย่าเพียงพูดว่า “ถูกแล้ว” เท่านั้น มันเป็นเรื่องที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง และสมมุติว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงถามท่านในข้อนี้ ท่านจะตอบพระองค์ว่าอย่างไร? ท่านมีศรัทธาที่แท้จริงแล้วหรือ? หรือลัทธิชาตินิยมเป็นเพียงการจรรโลงใจในด้านการเมืองเท่านั้น? ลัทธิชาตินิยมเป็นเพียงความเห็นแก่ตัวที่มากกว่าปรกติเท่านั้นหรือ? หรือเป็นเพียงว่าท่านปรารถนาจะมีเสรีในการกดขี่ผู้อื่น ดังที่ท่านถูกกดขี่มาแล้ว? ท่านได้รับคำสอนทางการเมืองมาจากแหล่งชั้นสูงหรือ? ลัทธิชาตินิยมคือพระผู้เป็นเจ้าที่เกิดในตัวท่านหรือ? ท่านได้เข้าใจโดยดั่งแท้ว่าท่านเป็นเพียงเครื่องมือของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น และว่าร่างกายท่านก็มีได้เป็นของตัวท่านเองใช่ไหม? ท่านเป็นเพียงเครื่องมือของพระผู้เป็นเจ้าเพื่องานของพระองค์เท่านั้น ท่านเข้าใจข้อนี้ดีแล้วหรือ? ถ้ามหากท่านเข้าใจเรื่องนั้นดีแล้วละก็ ก็นับว่าท่านเป็นนักชาตินิยมที่แท้จริงแล้วพวกท่านเท่านั้นที่จะสามารถฟื้นฟูชาติอันยิ่งใหญ่ขึ้นได้ในเบงกอล บางคนก็เข้าใจโดยดั่งแท้แล้ว บางคนก็เข้าใจโดยแจ่มแจ้งยิ่งกว่านั้น แต่คนทั้งหลายก็เข้าใจเรื่องนั้นโดยดั่งแท้ดีแล้ว และพวกท่านก็จะต้องเข้าใจเรื่องนั้นในด้านนี้ของประเทศโดยดั่งแท้ด้วย แล้วก็จะมีความดีงามอย่างหนึ่งในงานของเรา และชาติที่ยิ่งใหญ่นี้ก็จะรุ่งเรืองขึ้นมา

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๘๔

และจะเป็นอย่างที่เคยเป็นมาแล้วในสมัยที่มีความยิ่งใหญ่ทางด้านจิตใจอีกครั้งหนึ่ง

คณะทูตของอินเดีย : การปลุกศาสนาฮินดูขึ้นมาใหม่

ในสุนทรพจน์ที่จะลี้ภัยมีได้ที่ท่านแสดงต่อสมาคมเพื่อคุ้มครองศาสนาหลังจากที่ท่านได้รับการปลดปล่อยจากที่คุมขังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ แล้ว ท่านอโรรพินโท ก็ได้ส่งข่าวสารที่ท่านได้มาอย่างลึกลับในระหว่างที่ท่านถูกคุมขังไปยังประชาชนอีกทอดหนึ่ง ท่านเป็นคนแรกที่ได้อุทิศตัวเองให้แก่งานของพระผู้เป็นเจ้า ประการที่สอง โดยอาศัยการฟื้นฟูชาติอินเดียก็คงได้เผยแพร่ลัทธิธรรมสากลแห่งศาสนาฮินดูไปได้ทั่วโลก

(จากเรื่อง สุนทรพจน์ ของโฆษ, หน้า ๗๒-๘๐)

แล้วก็มีสารฉบับที่สองซึ่งมีข้อความว่า : “ได้มีผู้แสดงบางสิ่งบางอย่างให้ท่านได้ดูในปีแห่งความสันโดษนี้แล้ว บางสิ่งก็เกี่ยวกับสิ่งที่ท่านสงสัยและเป็นลัทธิธรรมแห่งศาสนาฮินดู ศาสนาฮินดูนี้แหละที่ข้าพเจ้ากำลังยกขึ้นแสดงให้ปรากฏแก่ชาวโลก ศาสนาฮินดูนี้แหละที่ข้าพเจ้าได้ทำให้สมบูรณ์และได้พัฒนาโดยอาศัยฤๅษี พระอรหันต์ และองค์อวตารทั้งหลาย และบัดนี้ศาสนาฮินดูก็กำลังทำงานของข้าพเจ้าในหมู่ประชาชาติทั้งหลาย ข้าพเจ้ากำลังยกชาตินี้ขึ้นเพื่อส่งคำพูดของข้าพเจ้าออกไป นี่เป็น สันติธรรม คือเป็นคำสอนเก่าก่อน นี่เป็นศาสนาโบราณที่ท่านไม่รู้อีกก่อนจริง ๆ แต่บัดนี้ข้าพเจ้าก็ได้เปิดเผยให้ท่านทราบแล้ว ความไม่รู้แจ้งและความสงสัยที่มีอยู่ในตัวท่านก็ได้รับคำตอบแล้ว เพราะข้าพเจ้าได้ให้ข้อพิสูจน์ทั้งภายในและภายนอกแก่ท่านแล้ว ทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรมซึ่งได้ทำให้ท่านพอใจแล้ว เมื่อท่านจะดำเนินต่อไป ก็จงบอกคำนี้แก่ประชาชาติของท่านเสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อสันติธรรมนี้แหละที่พวกเขาเกิดขึ้นมา ทั้งนี้ก็เพื่อโลก ไม่ใช่เพื่อตัวพวกเขาเองที่พวกเขาได้อุบัติขึ้นมา ข้าพเจ้ากำลังให้เสรีภาพในการรับใช้โลกแก่พวกเขา เพราะฉะนั้นเมื่อมีผู้กล่าวว่าอินเดียจะรุ่งเรืองขึ้นมากก็คือ สันติธรรมนั้นแหละจะรุ่งเรืองขึ้นมา เมื่อมีผู้กล่าวว่า อินเดียจะยิ่งใหญ่ ก็คือสันติธรรมนั้นแหละจะยิ่งใหญ่ เมื่อมีผู้กล่าวว่าอินเดียจะขยายตนเองให้กว้างขวางออกไป ก็คือสันติธรรมนั้นแหละที่จะขยายตัวเองให้กว้างขวางออกไปทั่วโลก อินเดียมีอยู่ก็เพื่อธรรมะและโดยธรรมะนี้เอง การขยายวิถีทางทางศาสนา ก็คือการขยายประเทศ ข้าพเจ้าได้แสดงให้เห็นแล้วว่าข้าพเจ้ามีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ในทุกคนและในทุกสิ่งว่าข้าพเจ้าอยู่ในขบวนการนี้ และมีได้ทำงานอยู่ในพวกที่กำลังต่อสู้เพื่อประเทศชาติเท่านั้น แต่ทว่าข้าพเจ้ายังกำลังทำงานอยู่ในพวกที่คัดค้านพวกเขาและอยู่ในวิถีทางของพวกเขาด้วย ข้าพเจ้ากำลังทำงานอยู่ในทุก ๆ ร่างและอะไรก็ตามที่คนทั้งหลายอาจคิด

หรือทำพวกเขาอาจไม่ได้ทำอะไรนอกจากช่วยให้ข้าพเจ้าประสบผลสำเร็จสมดังที่มุ่งหมาย พวกเขากำลังทำงานของข้าพเจ้า พวกเขามีได้เป็นศัตรูของข้าพเจ้า แต่ทว่าเป็นเครื่องมือของข้าพเจ้า ในการกระทำของท่านทั้งปวงท่านกำลังเคลื่อนไหวก้าวหน้าโดยไม่รู้ว่าท่านเคลื่อนไปทางใด ท่านหมายใจจะทำสิ่งหนึ่ง แต่กลับไปทำเสียอีกสิ่งหนึ่ง ท่านมุ่งอยู่ที่ผลอย่างหนึ่ง และความพยายามของท่านก็ปลงลงความพยายามที่แตกต่างหรือที่ตรงกันข้าม คักดินี่แหละที่ได้เกิดขึ้นมา และได้เข้าไปสู่ประชาชน เป็นเวลานานแล้วที่ข้าพเจ้าได้เตรียมก่อการจลาจลและบัดนี้เวลาก็มาถึงแล้ว และข้าพเจ้านี้แหละจะเป็นผู้นำการจลาจลนี้ไปสู่ความสำเร็จ”

แล้วสิ่งนี้แหละคือสิ่งที่ข้าพเจ้าจะต้องพูดกับท่าน ชื่อแห่งสมาคมของท่านก็คือ “สมาคมเพื่อคุ้มครองศาสนา” การคุ้มครองศาสนา การคุ้มครองและการเชิดชูศาสนาอันดูให้ปรากฏแก่ชาวโลกนั่นคืองานที่อยู่เบื้องหน้าเรา แต่อะไรเล่าคือศาสนาอันดู? อะไรเล่าคือศาสนาที่เราเรียกว่า สันติธรรม ศาสนาที่เป็นนิรันดร์? ศาสนาอันดูเท่านั้นแหละ ทั้งนี้เพราะชาติอันดูเป็นผู้คุ้มครองรักษา เพราะศาสนาอันดูเจริญรุ่งเรืองอยู่ในแหลมนี้ที่แยกทะเลกับภูเขาหิมาลัยออกจากกัน เพราะในดินแดนที่ศักดิ์สิทธิ์และโบราณนี้แหละที่เผ่าอารยันได้รับมอบหมายให้เป็นผู้คุ้มครองรักษามาทุกยุคทุกสมัย แต่ศาสนาอันดูมิได้ถูกจำกัดวงให้อยู่เฉพาะในประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ ศาสนาอันดูมิได้เป็นของดินแดนที่มีขอบเขตตอนหนึ่งของโลกโดยเฉพาะและตลอดไป สิ่งที่เราเรียกว่าศาสนาอันดูก็คือศาสนาที่เป็นนิรันดร์จริง ๆ เพราะศาสนาอันดูเป็นศาสนาสากลที่รวมเอาศาสนาอื่น ๆ ไว้หมด ถ้าศาสนาไม่เป็นศาสนาสากลแล้ว ก็จะเป็นศาสนา นิรันดร์ไม่ได้ ศาสนาที่ใจแคบ ศาสนาปลีกย่อย ศาสนาที่แยกตัวออกไป จะมีอยู่ก็เฉพาะในกาละอันจำกัดและเพื่อวัตถุประสงค์อันจำกัดเท่านั้น ศาสนาอันดูนี้เป็นศาสนาหนึ่งที่อาจเอาชนะลัทธิวัตถุนิยมโดยรวมเอาและคาดล่วงหน้าว่าจะมีการค้นพบวิทยาศาสตร์และการพิจารณาไตร่ตรองปรัชญา ศาสนาอันดูเป็นศาสนาหนึ่งที่ประทับเรื่องความที่พระผู้เป็นเจ้าทรงใกล้ชิดเราไว้ในมนุษยชาติ และรวมเอาวิธีการที่อาจเป็นไปได้ทั้งหมดเข้าไปไว้ในขอบเขตของตนซึ่งจะทำให้มนุษย์อาจเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าได้ ศาสนาอันดูเป็นศาสนาหนึ่งที่ยืนยันเรื่องสัจธรรมที่ศาสนาทั้งปวงยอมรับอยู่ทุกขณะว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงแทรกซึมอยู่ในมนุษย์ทั้งปวงและในสิ่งทั้งปวง และว่าเราเคลื่อนไหวและมีภาวะของเราอยู่ในพระองค์ ศาสนาอันดูเป็นศาสนาหนึ่งที่ทำให้เราสามารถไม่เพียงเข้าใจและเชื่อสัจธรรมนี้เท่านั้น แต่ยังทำให้เราเข้าใจสัจธรรมนี้โดยต้องแท้ด้วยทุก ๆ ส่วนแห่งภาวะของเราด้วย ศาสนาอันดูเป็นศาสนาหนึ่งที่แสดงให้เห็นให้โลกรู้ว่าโลกคืออะไร คือแสดงให้เห็นให้โลกรู้ว่าโลกเป็นลีลาของवासुเทพ ศาสนาอันดูเป็นศาสนาหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเราอาจแสดงบทบาทของเราในลีลานั้นให้ดีที่สุดได้อย่างไร อาจแสดงกฎที่ละเอียดที่สุดและข้อบังคับที่

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๙๑

ประเสริฐที่สุดให้เราทราบ ศาสนาฮินดูเป็นศาสนาที่มีได้แยกชีวิตออกจากศาสนา ซึ่งรู้ว่าอมฤตภาพคืออะไร แม้ในรายละเอียดที่ยิบที่สุด และได้จัดความแท้จริงเกี่ยวกับความตายออกไปจากตัวเราเป็นอย่างมาก

นี่คือถ้อยคำที่ถูกจับใส่ปากของข้าพเจ้าเพื่อพูดกับพวกท่านในวันนี้ สิ่งที่ข้าพเจ้าตั้งใจจะพูดได้ถูกจัดออกไปจากข้าพเจ้าและข้าพเจ้าไม่มีอะไรจะพูดนอกเหนือไปจากสิ่งที่ข้าพเจ้าได้รับมา ข้าพเจ้าสามารถพูดได้เฉพาะคำที่ถูกจับใส่ปากข้าพเจ้าเท่านั้น บัดนี้คำพูดนั้นก็จบแล้ว ครั้งหนึ่งก่อนหน้านี้นี้ ข้าพเจ้าได้พูดด้วยพลังนี้ที่มีอยู่ในตัวข้าพเจ้า และตอนนั้นข้าพเจ้าพูดว่า ขบวนการนี้มีมิใช่ขบวนการทางการเมือง และว่าลัทธิชาตินิยมมิใช่การเมือง แต่ทว่าเป็นศาสนา เป็นลัทธิคำสอน เป็นศรัทธา วันนี้ ข้าพเจ้าขอพูดอีกครั้งหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าจะพูดในอีกทางหนึ่ง ข้าพเจ้าจะไม่พูดอีกต่อไปละว่า ลัทธิชาตินิยมเป็นศาสนา เป็นลัทธิคำสอน เป็นศรัทธา ข้าพเจ้าพูดว่าสำหรับเราแล้ว สันนัตธรรมนั้นแหละคือลัทธิชาตินิยม ชาตินิฮินดูนี้เกิดมาพร้อมกับสันนัตธรรม เคลื่อนไหวและเจริญเติบโตพร้อมกับสันนัตธรรม เมื่อสันนัตธรรมเสื่อมลง ชาตีกก็เสื่อมด้วย และถ้าหากสันนัตธรรมมีวิสัยสามารถที่จะเสื่อมสูญไปได้ ชาตีกก็คงเสื่อมสูญไปพร้อมสันนัตธรรมนั้น สันนัตธรรมก็คือลัทธิชาตินิยมนั่นเอง นี่เป็นสารที่ข้าพเจ้าขอพูดกับพวกท่าน

พรหมพานธัพ อุปาธยาย : ฮินดู ศาทอลิก นักชาตินิยม

ฮินดูสันนัตยาสิรูปหนึ่ง ผู้ที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกคนหนึ่ง นักชาตินิยมที่มีหัวรุนแรงคนหนึ่ง ลักษณะทั้งสามนี้ได้มีอยู่ในพรหมณ์ชาวเบงกอลคนหนึ่ง ชื่อ พรหมพานธัพ อุปาธยายพอ ๆ กัน

ท่านพรหมพานธัพเจริญเติบโตขึ้นมาในหมู่บ้านใกล้เมืองกัลกัตตา ท่านเป็นบุตรคนที่สามและคนเล็กสุดของสารวัตตารว จ มารดาท่านถึงแก่กรรมก่อนที่ท่านจะมีอายุครบขวบ ลูกคนหนึ่งของท่านชื่อ กาลิ จัน พเนอร์จี (Kāli Charan Banerjee) ซึ่งต่อมาได้เป็นพระในนิกายโปรเตสแตนต์ ที่มีชื่อเสียงรูปหนึ่งเคยไปเยี่ยมครอบครัวของท่านเนื่อง ๆ และสอนให้ท่านอ่านและเขียนหนังสือ

ท่านพรหมพานธัพเป็นนักเรียนวรรณคดีสันสกฤตที่มีความกระตือรือร้นในการศึกษาคนหนึ่ง และก่อนจะย่างเข้าสู่อายุ ๑๓-๑๔ ปี ท่านได้อ่านคัมภีร์มหากาพย์ มหาภารตะและ รามายณะ จบไปหลายเที่ยว นวนิยายของบังกิม จันทรชัตเตอร์จี ทำให้จินตนาการอันเฟื่องของท่านตื่นเต้น

๗๙๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

มาก และสุนทรพจน์ของสุนทรนาถ พะเนอรัจี (Suren dīranath Banerjea) ก็บันดาลใจให้ท่านอุทิศตนเองรับใช้บ้านเมืองอย่างกล้าหาญ เมื่ออายุได้ ๑๗ ปี ท่านก็ออกจากวิทยาลัยไป “เรียนศิลปะการต่อสู้และขับไล่อังกฤษออกไป” เมื่อไม่สามารถจะขึ้นทะเบียนเป็นทหารอยู่ในกองทัพรามาแห่งกวาลิเออร์ (Gwalior) ได้ และหลังจากที่ได้ท่องเที่ยวอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว ท่านก็กลับไปบอกความจริงให้ชาวเมืองกัลกัตตาทราบ และเลยเป็นครูอยู่ที่โรงเรียนชายแห่งหนึ่ง

ในตอนต้น ๆ ทศวรรษที่ ๓ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ กัลกัตตาเป็นฉากแห่งความปั่นป่วนทางศาสนาที่ผิดปกติแห่งหนึ่ง ท่านพรหมพานธพตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของท่านเกษับ จันทรเสน (Keshub Chunder Sen) แล้วท่านเกษับ จันทรเสน ก็พาท่านไปพบท่านรามกฤษณะ แต่ท่านก็ได้รับความประทับใจจากการที่ได้พบท่านรามกฤษณะน้อยมาก ท่านได้กลายเป็นเพื่อนที่ดีของท่านเรนทรนาถทัตตะ ซึ่งต่อมาได้นามว่า วิเวกานันทะ ใน พ.ศ. ๒๔๓๐ ท่านได้เข้าร่วมพรามโฆ สมาส และต่อมาไม่ช้าก็พาเพื่อนสองสามคนอพยพไปตั้งโรงเรียนสอนภาษาสันสกฤต และลักษณะภาพทางด้านศีลธรรมขึ้นในแคว้นซินด์ ในอินเดียภาคตะวันตก

สี่ปีต่อมา หลังจากที่ได้อ่านและสวดอ้อนวอนมามากแล้ว เจตนารมณ์อันไม่หยุดยั้งของท่านก็ทำให้ท่านหันไปนับถือคริสต์ศาสนา ตอนแรกก็เป็นโปรเตสแตนต์ แล้วต่อมาก็เป็นโรมันคาทอลิก แต่ท่านก็ยังถือว่าตัวเองเป็นฮินดูทุกฝีก้าว และนับแต่ พ.ศ. ๒๔๓๗ มาจนกระทั่งถึงแก่กรรม ท่านก็คงประพฤติพรหมจรรย์และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เกี่ยวอาหารตามแบบสันนิยาสของฮินดูอย่างเคร่งครัด ตลอดระยะเวลานี้ ท่านได้พยายามที่จะทำให้ปรัชญาฮินดูสอดคล้องต้องกันกับเทววิทยาทางคริสต์ศาสนา แต่ความพยายามของท่านจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายนั้น ทางคณะสงฆ์คาทอลิกก็เฝ้าดูด้วยความเป็นกังวลใจมาก ถึงกับให้ท่านห้ามเขียนเรื่องนี้ถึงสองครั้งด้วยกัน

ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ ท่านพรหมพานธพ ได้ร่วมกับท่านรพินทรนาถ ฐากูร เปิดโรงเรียนขึ้นในชนบทตามแนวเก่า ๆ ที่ปฏิบัติกันอยู่ที่สันตินิเกตัน พ.ศ. ๒๔๔๕ ท่านได้เดินทางไปยังกรุงโรมและอังกฤษ โดยรู้สึกว่าการบรรยายความคิดของชาวอินเดีย ณ มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดและเคมบริดจ์นั้น ก็เท่ากับท่านดำเนินงานตามที่ท่านวิเวกานันทะเริ่มต้นไว้นั่นเอง

โฉมหน้าใหม่ในชีวิตของท่านเริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ เมื่อนิตยสาร สุนธยา รายสัปดาห์ที่ออกที่เมืองกัลกัตตาของท่านกลายเป็นศูนย์กลางที่ก่อให้เกิดความไม่สงบซึ่งแอนตี้การแบ่งแยกแคว้นเบงกอลที่นับว่าสำคัญมากแม้ว่าท่านจะมีความสำคัญในวงการเมืองน้อยกว่าท่านออโรพิโนโท

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๙๓

ท่านดิลก ท่านเพป็น จันทรปาน และผู้นำที่มีหัวรุนแรงอื่นๆ แต่ท่านก็ทำงานร่วมกับท่านเหล่านั้นได้ พ.ศ. ๒๔๕๐ รัฐบาลได้จับกุมท่านและสอบสวนท่านเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ที่ก่อให้เกิดความไม่สงบ เพราะท่านได้เขียนบทบรรณาธิการต่อต้านบริติช ที่ทำให้เกิดความรู้สึกดูถูกดูแคลนในหนังสือพิมพ์ของท่านในระหว่างพิจารณาคดี ท่านต้องเข้าทำการผ่าตัดเล็กน้อย และได้ถึงแก่กรรมเพราะอาการกรเือง ซึ่งเป็ผลเนื่องมาจากการทำแผลไม่สะอาด

ชีวิตของท่านพรหมพานรฐ์ อุปาธยาย ย่อมแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงอีกครั้งหนึ่งว่า สำหรับพวกหัวชาตินิยมฮินดูแล้ว ขอบเขตแห่งการกระทำทางด้านศาสนาและการเมืองเป็สิ่งที่แยกกันไม่ออกจริง ๆ นอกจากนั้นความสำเร็จของท่านในการเอาคริสต์ศาสนามาใช้ทั้ง ๆ ที่ดำรงฐานะเป็พรหมมณีย่อมเป็การทดสอบเสรีภาพแห่งความคิดที่สำคัญที่สังคมฮินดูให้แกสมาชิกจากประสบการณ์ของท่าน ทำให้พอสรุปได้ว่า ถ้าหากคริสต์ศาสนาจะประสบความสำเร็จในการทำให้คนหันไปนับถือในอนาคตภายภาคหน้าแล้วละก็ ก็จะต้องอาศัยการสังเคราะห์ทางศาสนาที่ท่านพรหมพานรฐ์พยายามทำมาแล้วนั่นเอง

พรหมพานรฐ์ อุปาธยาย

สิ่งที่ศาสนาฮินดูให้แกคริสต์ศาสนา

ในบทความ พ.ศ. ๒๔๔๐ ท่านพรหมพานรฐ์ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่ท่านใช้คำในศาสนาฮินดูอธิบายลัทธิคำสอนในคริสต์ศาสนา ในข้อความนี้เราจะเห็นอิทธิพลของท่านแก่ขัณฑ์จันทรเสน อย่างชัดเจนทีเดียว

(จากเรื่อง "The Blade", ของอนิมานันตะ, หน้า ๖๗-๖๘)

หลังจากนั้นเป็นเวลาานคริสต์ศาสนาจึงได้เข้ามาติดต่อกับปรัชญาซึ่งแม้จะมีความคลาดเคลื่อนอยู่มาก เพราะแม้จิตใจของชาวฮินดูจะเป็นแบบสังเคราะห์และแบบพินิจพิเคราะห์ แต่ก็ยังสูงกว่าศาสนาตะวันตกซึ่งเป็นเสมือนน้องสาวอย่างไม่มีปัญหาอะไร ที่นี่พวกเราชาวคาทอลิกของอินเดีย... จะยอมให้ชาวฮินดูทำปรัชญาให้เป็นอาวุธไว้ต่อต้านคริสต์ศาสนา หรือเราจะเข้าใจอย่างทีเซนติโรมัสได้เข้าใจถึงระบบของอาริสโตเติล? เรามีความเห็นว่ เราควรพยายามเพื่อชนะปรัชญาฮินดูและเอาปรัชญาฮินดูมารับใช้คริสต์ศาสนาอย่างทีคริสต์ศาสนาได้เคยเอาชนะปรัชญากรีกในสมัยกลางมาแล้ว

เราไม่มีโมโนคติที่แน่นอนใด ๆ ในเมื่อเพ่งถึงวิธีปฏิบัติงาน (modus operandi) ในการทำปรัชญาฮินดูให้เป็นเครื่องมือของคริสต์ศาสนาเลย ภารกิจนี้นับว่ายากมากและเต็มไปด้วยอันตรายร้ายแปด แต่เราก็มีความตระหนักใจอย่างหนึ่งและความตระหนักใจนี้ก็ทวียิ่งขึ้นทุกวัน ในข้อที่ว่าศาสนจักรคาทอลิกจะพบว่าเป็นการยากมากที่ตนจะพิชิตอินเดียได้ นอกจากจะทำปรัชญาฮินดูให้เป็นเหมือนต้นไม้ที่ถูกตัดแล้วไขน้ำมาท่วมทับเสียเท่านั้น ยิ่งเราเพ่งอยู่ถึงการรำพึงถึงปรัชญาฮินดูที่เกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าที่สูงสุด ในเรื่องความพยายามอย่างเต็มที่แต่ไร้ผลในอันที่จะแทรกซึมเข้าไปในธรรมชาติชั้นในของปรัชญาฮินดูเท่าใด... แสงสว่างก็จะส่องลงมายังคำสอนเรื่องพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวของคริสต์ศาสนาที่ลึกลับตลอดเวลามากขึ้นเท่านั้น พระผู้เป็นเจ้านั้นทรงเป็นหนึ่งในแต่ก็ยังทรงเป็นสิ่งที่มากหลายด้วย ทรงสมบูรณ์แต่ก็ยังเกี่ยวข้องอยู่ภายในตัวเอง ทรงเป็นคำสอนซึ่งพบความเหมาะสมอย่างใหม่ที่คอยเอาใจความทะยานอยากที่ประเสริฐสุดของมนุษย์และที่คอยทำให้เป็นที่ถูกอกถูกใจสมตามความต้องการของพวกปัญญาชนที่น่าเคารพที่สุดอยู่ในคำสอนนั้น...

พัฒนาการคริสต์ยังไปไม่ถึงที่สุด คริสต์ศาสนายังจะต้องเจริญเติบโต ผลิดอกออกผลต่อไปจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายแห่งกาลเวลา ดินอินเดียมีความขึ้น และความขึ้นของแผ่นดินอินเดียจะทำให้การเปิดเผยของคริสต์ศาสนาที่ใหม่อยู่เรื่อย สร้างความบรรลารที่ใหม่กว่าและความงามที่ใหม่กว่า ซึ่งเปิดเผยความซื่อสัตย์สุจริตที่เหนียวแน่นแห่งศาสนาสากลที่สาวกของพระเยซูคริสต์เจ้าได้ฝากไว้ในศาสนจักรได้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น จิตใจและหัวใจของพวกฮินดูซึ่งอยู่ภายใต้อาณาจักรแห่งศาสนจักรที่เป็นหนึ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวกับสาวกผู้เผยแพรศาสนาและที่แผ่ไพศาลไปทั่วโลก จะร้องเพลงสด ใหม่ ซึ่งทำให้โลกเต็มไปด้วยความหวานชื่นติดต่อกันไปไม่มีที่สิ้นสุด

ลัทธิฮินดูคาทอลิก

ท่านพรหมพานธัได้ยืนยันว่า ความภาคภูมิใจในการศึกษาของพวกฮินดูนั้นเข้ากันได้กับศาสนาคาทอลิก ซึ่งเป็นศาสนาสากล

(จากเรื่อง "The Blade", ของอนิมานันทะ, หน้า ๗๑-๗๓)

เราเป็นฮินดูโดยกำเนิด และจะคงเป็น "ฮินดู" ไปจนตาย แต่ในฐานะที่เป็น "ทวิชะ" เพราะอาศัยการเกิดใหม่โดยการเข้าพิธีแสดงตนเป็นศาสนิก พวกเราจึงชื่อว่าเป็น "คาทอลิก"

พวกเราจึงเป็นสมาชิกแห่งการติดต่อที่ไม่ขาดตกบกพร่อง ที่รวมบุคคลทุกวัยและทุกถิ่นประเทศเข้าไว้

ในเรื่องจารีตประเพณีและกิริยามารยาท ในเรื่องการรักษาวรรณะและความแตกต่างในทางสังคม ในการกินและการดื่ม ในชีวิตและการเป็นอยู่ของเรานั้น เราเป็นฮินดูจริงๆ แต่ในเรื่องศรัทธา เรามีได้เป็นฮินดูหรือชาวยุโรปหรือชาวอเมริกันหรือชาวจีนเลย แต่ทว่าเป็นรวมหมดทุกอย่าง ศาสนาของเราทำให้โลกทั้งมวลเต็มเปี่ยม และมีได้จำกัดอยู่แค่ประเทศหรือเผ่าพันธุ์ใด ๆ ศาสนาของเราเป็นสากล และดังนั้นจึงรวมศาสนาทั้งปวงไว้หมด

ความคิดและการคิดของเราเป็นแบบฮินดูแท้ ๆ เราเป็นพวกชอบนึกฝันมากกว่าเป็นพวกปฏิบัติ ชอบสังเคราะห์มากกว่าวิเคราะห์ ชอบพิจารณาไตร่ตรองมากกว่าทำจริง ๆ เป็นการยากเหลือเกินที่จะเรียนวิธีคิด อย่างที่พวกกรีกสมัยโบราณ และพวกสกอกลาสติกสมัยกลางคิดสมองของเราถูกหลอมอยู่ในเป้าปรัชญาแห่งประเทศโบราณของเรา

เรามีความภาคภูมิใจในเสถียรภาพแห่งเผ่าฮินดูของเรา ชาตินิโอมานหลายชาติที่ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาแล้วเสื่อมสูญไป แต่เรายังคงอยู่เรื่อยมา ทั้ง ๆ ที่เราต้องต่อสู้กับอันตรายในทางศาสนาดังหลายครั้งหลายหน และได้ถูกพายุการเมืองพัดกระหน่ำ แม้กระนั้นเราก็เชื่อว่าในอนาคตเผ่าพันธุ์ของเราจะต้องยิ่งใหญ่ และเราจะมีชีวิตอยู่และตายไปพร้อมกับความเชื่อนี้

เรายังปฏิบัติศาสนาสากลของเราอย่างเคร่งครัดมากเท่าใด เราก็ยังเป็นฮินดูมากเท่านั้น สิ่งที่น่าทึ่งว่าประเสริฐสุดและดีที่สุดในลักษณะฮินดูทั้งปวงนั้น การจรรโลงใจที่น่าอบอุนแห่งพระนรhari (พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าในร่างมนุษย์) [พระเยซูคริสต์เจ้า] ซึ่งเป็นแบบกระสวนและมีคุณเทศกข์ของเราได้ทำให้พัฒนาอยู่ในตัวเราแล้ว ยิ่งเรารักพระองค์มากเท่าใด เราก็รักประเทศมากเท่านั้น และเราจะรู้สึกภาคภูมิใจต่อความรุ่งโรจน์ในอดีตของเรามากเท่านั้น

เราเชื่อในศาสนาฮินดูจริง ๆ หรือ ? เราจะต้องเข้าใจปัญหานี้เสียก่อนที่จะตอบ ศาสนาฮินดูมิได้มีคำสอนที่แน่นอนตายตัว ท่านกบิลกับท่านวยาส ก็คัดค้านกันเอง และเรายังถือว่าท่านทั้งสองนั้นเป็นฤาษีอยู่ ฮินดูที่นับถือลัทธิเวทानตะแห่งสำนักของท่านรามานุจ เห็นว่าพวกฮินดูเวทानตะแห่งสำนักท่านคังกรารจารย์เป็นบุคคลที่น่าดูหมิ่น คำสอนในลัทธิ ไวษณพ ก็แตกต่างจากคำสอนในลัทธิ ไศวะ มาก แม้ในคัมภีร์ปรัญะก็ได้ทำให้เทพยเจ้าทั้งหลายต้องต่อสู้กัน เพราะฉะนั้นการที่จะทดสอบว่าเป็นฮินดูหรือไม่ นั่นจึงไม่อาจอยู่ในความเห็นทางศาสนาได้

อย่างไรก็ตาม พวกเราก็ชุ่มโชกไปด้วย *เจตนารมณ์* แห่งศาสนาฮินดู เราเห็นพ้องกับพวกที่ถือคัมภีร์เวทานตะว่า มีสารัตถะสำคัญที่เป็นนิรันดร์เพียงหนึ่งเท่านั้น ซึ่งจากสารัตถะสำคัญนิรันดร์ก็จะมีสิ่งทั้งปวงขึ้นมา เรามีความเห็นร่วมกับพวก *ไวษณพ* ในเรื่องความจำเป็นที่จะต้องมียอดธาร และในลัทธิที่ว่า ถ้าไม่ได้รับพระกรุณาจากพระผู้เป็นเจ้าแล้ว มนุษย์จะปลดปล่อยไม่ได้ เราเห็นพ้องกับผู้เขียนกฎหมายชาวฮินดูในเมื่อเพ่งถึงคำสอนของพวกเขาคือว่า พิธีการเข้าแสดงตนเป็นศาสนิกเป็นภาวะที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักศาสนา เราดูมโนคติเกี่ยวกับการจัดการปกครองให้มีอำนาจลดหลั่นกันลงมาของพวกพระพร้อมกับอำนาจสูงสุดในเรื่องศาสนาและสังคมด้วยความเคารพและอัศจรรย์ใจ

เมื่อกล่าวโดยย่อ ในด้านร่างกายและจิตใจ เรายังเป็นฮินดูอยู่ แต่ในด้านวิญญาณอมตะแล้ว เราเป็นคาทอลิก เราเป็นฮินดูคาทอลิก

อิสรภาพสำหรับอินเดีย

ความรักอินเดียและการด่าว่าชาวต่างด้าวได้มีอยู่ในข้อความที่คัดมาจากหนังสือเรื่อง "สนธิยา" ในสมัยที่คัดค้านการแบ่งแยกเบงกอล

(จากเรื่อง "The Blade", ของอนิมานันทะ, หน้า ๑๓๖, ๑๓๗)

ข้าพเจ้าขอสาบานต่อหน้าดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ว่า ข้าพเจ้าได้ยินสารอิสรภาพนี้ในหัวใจชั้นในของข้าพเจ้า ความรู้สึกนี้ได้เด่นอยู่ในหัวใจของข้าพเจ้า ดุจดั่งไม้ในฤดูหนาวได้ชีวิตใหม่เพราะกระทบกับลมอ่อนๆ แห่งฤดูใบไม้ผลิ คล้ายท่านดีใจเมื่อคนรักกลับคืนมา คล้ายหัวใจของวีรบุรุษเต้นเมื่อได้ยินเสียงของกลองศึกฉะนั้น

แต่อิสรภาพย่อมจะหมายถึงทั้งอิสรภาพจากความสลับซับซ้อนอย่างทาสของเรา และอิสรภาพจากการเมืองที่เต็มไปด้วยเล่ห์กระเท่ห์

พร้อมๆ กับการที่กฎข้อบังคับและวัฒนธรรมของอังกฤษแพร่หลายออกไปนั้น อินเดียก็ต้องสูญเสียอุดมคติเกี่ยวกับอารยธรรมของตนเอง ชั้นชั้นที่ได้รับการศึกษาของเราคิดเหมือนอย่างที่เราชาวต่างด้าว" (Firinghi) สอนไว้ จิตใจของเราได้ถูกพิชิตเสียแล้ว เราได้กลายเป็นทาสไปแล้ว ครัทธาในวัฒนธรรมของเราเอง และความรักสิ่งต่างๆ ที่เป็นอินเดียได้หายไป

"คำว่า "ฝรั่ง" อาจมาจากคำว่า Firinghi ก็ได้... ผู้แปล

การนำเอาการเมืองกับศาสนามารวมกัน : พวกหัวรุนแรง

๗๙๗

หมดแล้ว อินเดียจะบรรลุถึงวันสุรราช ก็ต่อเมื่ออินเดียมีศรัทธาในตัวเองเท่านั้น ท่านรามกฤษณะได้ดำเนินไปตามแนวนั้น ท่านบังกิมก็เช่นกัน ท่านวิเวกานันทะก็แบบเดียวกัน บัดนี้เราจะต้องทำให้ประชาชนทั้งมวลพอใจในสิ่งต่างๆ ที่เป็นอินเดียและหันไปหาวิถีทางเก่าๆ ของเรานั้นคือ “สวเทศ” (ประเทศของเรา) ต้องเป็นปฏิปักษ์ต่อ “พิตเทศ” (ต่างด้าว) (น. ๑๓๖)

ข้าพเจ้าเห็นเขาสร้างป้อม สุรราช ไว้ในที่ต่างๆ จะไม่มีการเกี่ยวข้องกับพวกต่างด้าวอีกต่อไป เราจะทำป้อมต่างๆ เหล่านี้ให้บริสุทธิ์ได้ก็โดยอาศัยเครื่องกำยานที่ใช้ในการเซ่นสรวง ทำให้มีเสียงร้องแสดงถึงชัยชนะ ทำให้เต็มเปี่ยมด้วยข้าวโพดและข้าวเจ้าอย่างล้นเหลือ

ชาวต่างประเทศจะต้องไม่เข้าไปที่นั่น ที่นั่นเราจะเป็นครูของเราเอง นับตั้งแต่ “ฐาภุมร” (บ้านของเจ้านาย) ไปจนกระทั่งถึงคอกวัว ที่นั่น เราจะปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของเรา เราจะรักษาวรรณ-อาศรม ของเราเอง ขอให้ชาวอังกฤษเป็นเหมือน “เจากิหาร” หรือ “ชมทาร์” (นายทวารบาล หรือ คนยาม) เหมือนสุนัขที่เฝ้าประตูเกิด : “ถ้าสุนัขเข้าครัว ท่านก็จงทุบหม้อข้าวหม้อแกงและไล่มันออกมา” นอกจากนี้ เราจะต้องมีอำนาจตัดสินคดีของเราเอง เราจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของต่างด้าว เพราะกลัวจะถูกทำลายร่างกาย และเราจะเสียภาษีอากร แต่ถ้าหากเขาล่วงละเมิดสิทธิที่พระผู้เป็นเจ้าประทานให้ของเรา นั่นจะเป็นลางบอกถึงความฉิบหายของเขาหรือไม่? เราจะต้องเอาพริกจิ้มพริก เอาเกลือจิ้มเกลือ (น. ๑๓๗)

“ขอให้มารดาเป็นอิสระก่อน...”

ข้อหาว่าปลุกปั่นเพื่อก่อให้เกิดความไม่สงบที่ท่านพรหมพานธ์ถูกสอบสวนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ในตอนแรกก็เนื่องมาจากบทบรรณาธิการของท่านที่สรรเสริญอินเดียว่าเป็นมารดาในวิถีทางเดียวกับที่พวกสันนิยาสีปฏิบัติในเรื่อง Abbey of Bliss ของบังกิมนั่นเอง

(จากเรื่อง “The blade”, ของอมินานันทะ, หน้า ๑๗๐-๗๑)

เราได้พูดมาครั้งแล้วครั้งเล่าว่า เรามิได้เป็น “สวเทศ” เพียงเพราะเรื่องเกลือและน้ำตาลเท่านั้น ความจริงใจของเราสูงกว่าภูเขามากกว่า ความทุกข์ของเรามีมากดุจดังมีภูเขาไฟอยู่ในอก สิ่งที่เราต้องการคืออิสรภาพของอินเดีย จุดมุ่งหมายของเราก็คือว่าอินเดียจะต้องเป็นอิสระ เราจะต้องขับไล่คนแปลกหน้าออกไปจากบ้านเมืองของเรา เราจะต้องรักษาการเรียนรู้ อารยธรรม และระบบภาษีไว้ต่อไป เรามักจะได้ยินเสียงจากสวรรค์ว่า : คนเห็นแก่ตัว! เราไม่ไปเข้าบัญชีเพื่อเล่น “มุทิต” (คนขายของชำ) ดอก

ในเบื้องต้นแรก ท่านจงเปลื้องมารดาของเราให้เป็นอิสระจากข้อผูกพันต่างๆ ก่อน แล้วต่อไปจึงแสวงหาความหลุดพ้นให้ตัวท่านเอง ไฟแห่งตัณหาได้คุโชนอยู่ในหีวอกท่านแล้ว เราไม่ทราบว่ามันลุกโชนมาตั้งแต่เมื่อไร เราไม่ต้องการสวรรค์ เรามีได้แสวงหาความหลุดพ้น โอ แม่เจ้า! ขอให้เราก่อเกิดในอินเดียอีก แล้วก็เกิดอีก จนกว่าไฟพันธนาการจะหลุดพ้นไปจากแม่เกิด ประการแรกขอให้แม่เป็นอิสระเสียก่อน แล้วเราจึงจะเปลื้องตัวเราเองให้พ้นจากพันธะทางโลกียวิสัย นี่มิใช่เป็นเพียงการเล่นของเด็กๆ เท่านั้น โอ, ชาวต่างดาว (Firinghi) ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าได้ยินคอบอกไปแล้ว ข้าพเจ้าให้คอบเป็นเครื่องสังเวท ท่านจะเห็นว่า ข้าพเจ้าจะต้องเกิดในเบงกอลอีก และจะทำให้ยุ่งยากหนักยิ่งขึ้นไปอีก ท่านจะสามารถรู้เราได้หรือไม่? อำนาจของเรามีมากกว่าอำนาจของมนุษย์ มันเป็นทิพยอำนาจ เราได้ยินเสียงที่บอกเราว่า จวนจะสิ้นสุดยุคที่อินเดียต้องประสบความทุกข์ยากแล้ว วันที่อินเดียจะเป็นอิสระใกล้เข้ามาแล้ว เพราะเราได้ยินเสียงนั้นนั่นเอง เราจึงละบ้านป่าของเราเข้ามาอยู่ในเมือง ความหึงหวงของท่านก็เนื่องมาจากการที่พวกท่านมีปืนใหญ่และปืนเล็กอยู่สองสามกระบอกเท่านั้นเอง จงดูซิว่าชะตาของท่านได้ตกลงมากลางไหนแล้ว ท่านสร้างจินตภาพเอาว่าโดยการเขียนประกาศนียบัตร (กะบุลยัต) แสดงความจงรักภักดีให้เท่านั้น ท่านก็จะขับเราไปจนมุมได้ แต่เอกสารฉบับนั้นไม่มีผู้ลงนาม เรามีผลประโยชน์ที่เกิดจากควมยิ่งใหญ่ในอดีตของอินเดียอยู่ข้างฝ่ายเรา เราเป็นอมตะ ถ้าท่านฉลาดก็ควรช่วยทำให้อินเดียได้รับอิสรภาพเกิด มิฉะนั้นก็ขอให้พวกเราจงเข้าสู่สมรภูมิ เราขอให้ท่านรบ จงดูซิว่า มีการประลองฝีมือที่สำคัญอะไรบ้างอยู่ทั่วอินเดียในขณะนี้ ลูกของแม่กำลังเตรียมตัวอยู่อาวุธทั้งปวง คือ ไฟ (อัคนี) น้ำ (วรุณ) อากาศ (วายุ) ภายในหลังคาโค้งกำลังได้รับการปฏิบัติให้เรียบร้อย พังซี, มือทั้งสองแม่กำลังโบกอยู่มีใช่หรือไม่? เรากลัวปืนใหญ่ปืนเล็กหรือไม่? พี่น้องทั้งหลาย, จงหนีบอาวุธขึ้นมา! วันแห่งความหลุดพ้นใกล้เข้ามาแล้ว เราได้ยินเสียง และเราอาจสมหวังที่จะได้เห็นไฟที่พันธนาการอินเดียถูกถอดออกก่อนที่จะเราจะตาย บัดนี้สายเกินไปที่จะถอยหลังเสียแล้ว.

บทที่ ๒๕

การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

การที่อารยธรรมบริติชและอารยธรรมตะวันตกเข้ามาสู่อินเดียใน อย่างน้อยที่สุดในตอนแรก ๆ ก็คงเป็นที่สะดุดหูสะดุดตาของพวกฮินดูและมุสลิมในอินเดียที่นับว่ามีอารยธรรมแตกต่างกันมากประการหนึ่ง พวกบริติชได้เป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ทั้งในเรื่องที่พวกฮินดูมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนทุกสิ่งทุกอย่างที่จะอำนวยความสะดวกก้าวหน้าให้แก่ตนจากบริติช และในเรื่องความปรารถนาที่จะสร้างไว้ซึ่งความรู้สึกเป็นเอกลักษณ์แห่งชาติ โดยหันกลับไปหาปรัมปราประเพณีฮินดูที่ได้ถูกเพิกเฉยมาเป็นเวลานาน ดังนั้นในระหว่างสมัยที่บริติชเข้ามามีอำนาจ พวกฮินดูที่ตกอยู่ในอำนาจของราชวงศ์โมกุลซึ่งมีแนวโน้มไปในทางที่จะยอมรับสิ่งที่รุ่งโรจน์ที่สุดในอารยธรรมอินโด-มุสลิมมาเป็นของตน จึงได้พบว่าความจงรักภักดีที่ตนมีต่ออารยธรรมอินโด-มุสลิมนั้น ได้ถูกผลประโยชน์และความจงรักภักดีใหม่ ๆ เหล่านี้บ่อนทำลายอย่างหนักทีเดียว ส่วนพวกมุสลิมอินเดียก็ยึดอยู่กับปรัมปราประเพณีทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งผูกพันอยู่กับการปฏิบัติศาสนกิจของตน และการจดจำอารยธรรมที่รุ่งโรจน์ซึ่งพวกเขาเห็นว่าไม่มีอะไรที่ตะวันตกเสนอให้จะเข้ามาแทนที่ได้เลยอยู่อย่างเหนียวแน่น

เมื่อกาลเวลาผ่านไป ความจงรักภักดีที่ผิดแผกกันของพวกฮินดูและมุสลิมก็ได้สำแดงให้ปรากฏ โดยเฉพาะในการที่พวกฮินดูและมุสลิมมีทัศนคติเกี่ยวกับประวัติศาสตร์แตกต่างกัน การฟื้นฟูศาสนาฮินดูและความรู้สึกในลัทธิชาตินิยมใหม่ได้นำไปสู่การตรวจสอบใหม่ และความบันเทิงใจในเมื่อรำลึกถึงอดีตอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม อดีตนี้แหละที่พวกมุสลิมรู้สึกว่าตนไม่อาจมีส่วนร่วมได้ อดีตที่ป่าเถื่อน ที่พวกมุสลิมไม่มีความภาคภูมิใจอะไรเลย พวกมุสลิมเห็นว่าอดีตเป็นสมัยที่มุสลิมมีอำนาจเหนือฮินดูและเป็นการกระทำที่กล้าหาญของมุสลิมผู้พิชิตที่ทำให้พวกเขากลับมีความจรรโลงใจ ส่วนพวกฮินดูมีความเห็นว่า สมัยก่อนที่มุสลิมจะมาเป็นผู้พิชิตนั้นเป็นยุคแห่งเสรีภาพและความรุ่งโรจน์แห่งชาติ ส่วนระยะเวลานานนับร้อย ๆ ปีที่พวกมุสลิมเข้ามามีอำนาจนั้น พวกฮินดูเห็นว่าเป็นสมัยที่น่าอับอายขายหน้าโดยอ้างกันอย่างเปิดเผยว่าเป็นสมัยแห่งความเป็นข้าและเป็นทาส พวกฮินดูที่เป็นกบฏต่อเจ้าหน้าที่มุสลิมได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้รักชาติที่ได้ต่อต้านผู้รุกรานและผู้ปกครองที่เป็นคนต่างด้าวอย่างกล้าหาญ แต่บุคคลพวกเดียวกันนี้เอง พวกมุสลิมถือว่าเป็นตัววายร้ายของประวัติศาสตร์ที่ทำให้อินเดียอ่อนแอจากภายใน และเตรียมลู่ทางไว้ให้ชาวตะวันตกผู้รุกราน ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับทัศนคติที่ธรรมดาสามัญที่มี

ต่อประวัติศาสตร์แบบธรรมดาสามัญที่อำนวยความสะดวกให้ซึ่งความรู้สึกเกี่ยวกับเอกภาพในหมู่ประชาชนอย่างมากมานั้นแม้หากจะเคยมีอยู่ในอินเดียบ้าง บัดนี้ก็ได้เหือดหายไปเกือบหมดแล้ว

ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๓ เราได้เห็นมาแล้วว่า ในทัศนะของอาบู ตาเลบ ความรู้สึกที่ค่อนข้างไปในทางดูถูกในสิ่งที่แม้แต่มุสลิมผู้ชอบสอดรู้สอดเห็นและที่มีหัวสมัยใหม่ก็ยึดมั่นในอารยธรรมตะวันตกที่เขาเคยประพฤติปฏิบัติเมื่ออยู่ในบริเดน เราได้สังเกตเห็นคำพยากรณ์ของเขาที่ว่าชาวอินเดียมุสลิมยังคงทำไม่รู้ไม่ชี้ต่อการศึกษาแบบตะวันตกอยู่ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากพวกเขามี *ศรัทธามั่นคงอยู่ในศาสนาของตน* ความจริงที่ตนคิดนี้ส่วนใหญ่แพร่หลายอยู่ในประชาคมมุสลิม จนกระทั่งในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ และต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ *ซุเยด อาหมัด ข่าน (Syed Ahmad Khān)* ก็ได้เร้าใจให้คณะทูตในโลกสมัยใหม่เกิดมีทัศนะที่มองมุ่งไปข้างหน้าและเป็นสิ่งที่นิยมมากขึ้น

ซุเยด อาหมัด ข่าน กับ ขบวนการอาลีเคระห์

ลัทธิชาตินิยมมุสลิมได้พยายามยืนยันตัวเองในหลายวิถีทางด้วยกัน ก่อนที่ทหารซิปอยจะแข็งเมือง แต่ก็ยังไม่สามารถเอาตำแหน่งที่สูญเสียไปแล้วกลับคืนมาได้ ลัทธิชาตินิยมมุสลิมได้ประสบความสำเร็จในทุกหนทุกแห่ง และความสำเร็จที่พวกเขาประสบ เช่นชัยชนะที่มีต่อพวกมาราธา (Marāthas) ที่เมืองปานิปัด (พ.ศ. ๒๓๐๔) ก็มีช่วงระยะเวลาอันสั้น การที่พวกมุสลิมเข้าร่วมในการแข็งข้อเองนั้น นับว่าเป็นความพยายามที่ล่อแหลมต่ออันตรายเป็นครั้งสุดท้าย และก็ประสบผลสำเร็จเพียงทำให้บริติชตระหนักใจถึงการที่พวกมุสลิมมีความรับผิดชอบต่อการจลาจลที่ตนได้ก่อขึ้นเท่านั้น ผลลัพธ์ก็คือพวกมุสลิมได้ถูกลงโทษอย่างหนัก และถ้าหากไม่ใช่เพราะความพยายามของท่านเซอร์ซเยด อาหมัด ข่าน (พ.ศ. ๒๓๖๐-๒๔๔๑) แล้ว พวกมุสลิมก็คงจะถูกทำลายให้ย่อยยับลงไปอย่างสิ้นเชิง และอย่างที่ไม่อาจแก้ไขได้

ท่านซเยด อาหมัด ข่าน เกิดที่เมืองเดลี ในตระกูลผู้ดีที่มีคนนับหน้าถือตามาก ทั้งนี้ก็เพราะครอบครัวของท่านเป็นครอบครัวที่มีการศึกษาดี และมีจิตใจประกอบด้วยเมตตากรุณา ท่านได้รับการศึกษาอย่างดีเลิศตามแบบของมุสลิม ในสมัยที่พวกซิปอยแข็งเมืองนั้น ท่านทำงานอยู่กับรัฐบาลของบริษัทในตำแหน่งลูกขุนชั้นผู้น้อย อันนับว่าเป็นตำแหน่งที่ค่อนข้างสูง เพราะในสมัยนั้นบริติชยังไม่เปิดโอกาสให้ชาวอินเดียได้ดำรงตำแหน่งสูง ๆ ท่านซเยด อาหมัด ซึ่งมีสายตายาวพอจะเห็นว่าการแข็งเมืองนั้นดูท่าจะไม่ประสบความสำเร็จ จึงยังคงซื่อสัตย์ต่อบริติช และช่วยชาวบริติชเป็นจำนวนมากให้พ้นจากอันตราย

การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

๘๐๑

ท่านซุเอยด์ อาหมัด อาจเห็นว่า พวกมุสลิมคงจะก้าวหน้าไปไม่ได้ ถ้าพวกเขาไม่ยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า การปกครองของบริติชนั้นจะต้องมีอยู่ต่อไปโดยไม่มีกำหนด พวกมุสลิมเป็นผู้ที่อ่อนแอและไม่มีระเบียบ อันเป็นผลเนื่องมาจากความล้มเหลวในการแข็งเมือง พวกเขาต้องถอยหลังเพราะพวกเขาเป็นศัตรูตัวฉกาจต่อการศึกษาแบบใหม่ที่บริติชได้ตั้งขึ้น โครงการทางด้านการก่อสร้างเท่านั้นที่ช่วยทำให้พวกมุสลิมปลอดภัย และโครงการเช่นนั้นถ้าจะให้สำเร็จ ก็จำเป็นจะต้องได้รับความเห็นอกเห็นใจจากประชาคมเช่นเดียวกับที่ต้องได้รับความร่วมมือจากบริติช พวกบริติชเองก็ยังไม่ค่อยจะมั่นใจว่าพวกมุสลิมมีความจงรักภักดีต่อการปกครองของบริติชหรือไม่ ส่วนพวกมุสลิมมีความเห็นว่าเป็นการยากที่พวกตนจะกล้าลั่นเก็บเอาความภาคภูมิใจของตนไว้แล้วมีความจงรักภักดีรับใช้ระบอบการปกครองของบริติชที่พวกเขาเกลียดชัง ในฐานะเป็นแหล่งที่ทำให้พวกเขาต้องได้รับความเดือดร้อนได้ อย่างไรก็ดีก็ยังมิหวั่นเกรงที่จะทำให้มีความหวังอยู่บ้างเหมือนกัน พวกบริติชตระหนักใจเป็นอย่างดีว่า มิใช่เพราะผลประโยชน์ของจักรวรรดิเลยที่ประชาคมใหญ่ๆ และกล่าหาญจะยังคงมีความซุนเค้นอยู่มั่งๆ และไม่ยอมเป็นโมดรีด้วย ความพยายามที่จะทำให้พวกมุสลิมมีความไว้วางใจนั้นนับว่าได้ผลคุ้มค่ามาก ในหมู่พวกมุสลิมทั้งหลายก็มีบุคคลเป็นจำนวนทวีมากขึ้นเรื่อยๆ ที่มองเห็นความจำเป็นที่จะต้องทำให้ความระแวงสงสัยของบริติชลดน้อยลง เพราะถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากบริติชแล้ว ประชาคมมุสลิมก็คงหนีไม่พ้นภาวะที่ต่ำต้อยได้

ท่านซุเอยด์ อาหมัด ได้เริ่มงานแนวหน้าทุกแนว ท่านได้เขียนหนังสือมากมายเพื่อบรรเทาความสงสัยของบริติชเกี่ยวกับพวกมุสลิมและศาสนาอิสลามเอง ท่านได้ดำเนินการโฆษณาในหมู่ประชาชนของท่านเองโดยไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้เพื่อทำให้มุสลิมตระหนักถึงความไร้ผลในความพยายามที่จะคว่ำอำนาจการปกครองของบริติชและให้มีความปรารถนาที่จะสร้างความก้าวหน้าเพื่อปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นอย่างสุดกำลัง ซึ่งทั้งนี้จะมีเสถียรภาพได้ก็ต้องได้รับความช่วยเหลือจากจักรวรรดิบริติช ท่านซุเอยด์ อาหมัด ได้เน้นถึงเรื่องการศึกษาและความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มากที่สุด และได้ตั้งสมาคมเพื่อทำให้พวกมุสลิมทั้งหลายรู้จักวิทยาศาสตร์ดีขึ้น ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของท่านก็คือการตั้งวิทยาลัยโมฮัมหมัดัน แองโกล-โอเรียนเตอล (Mohammadan Anglo-Oriental College) เพื่อให้หนุ่มสาวชาวมุสลิมได้ศึกษาหาความรู้แบบตะวันตกโดยมิต้องละเลยต่อการฝึกฝนอบรมในด้านศาสนา จุดประสงค์ของท่านซุเอยด์ อาหมัด ก็คือการสร้างชาวมุสลิมที่ก้าวหน้ามีการศึกษาดีและมีหัวใจดี ที่มีวิสัยทัศน์ที่จะประสบความสำเร็จในโลกสมัยใหม่ โดยมิต้องขาดความจงรักภักดีต่อคำสอนในศาสนาอิสลามไม่ว่าจะในทางใดทั้งสิ้นขึ้นมาให้มากๆ วิทยาลัยแห่งนี้ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ ได้รับการยกฐานะขึ้น

มาเป็นมหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ในนามว่า มหาวิทยาลัยมุสลิมอาลีเกราะห์ (Muslim University of Aligarh)

ท่านเซอร์ชเยด อาหมัด ได้ออกนิตยสารเป็นภาษาอูรดู ฉบับหนึ่งชื่อ *ตาหรีบ อุล-อัซร่าห์* (การปรับปรุงกิริยามรรยาทและศีลธรรมให้ดีขึ้น) โดยอุทิศหน้ากระดาษส่วนใหญ่ให้แก่ปัญหาทางด้านสังคมและศาสนา จุดประสงค์เบื้องต้นของท่านก็เพื่อนำสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตและความคิดแบบตะวันตกมาเทียบกับวัฒนธรรมอินโด-มุสลิมโดยมีต้องประนีประนอมกับคำสอนที่เป็นพื้นฐานแห่งศาสนาของตนเลย โดยวิธีนี้ ท่านชเยด อาหมัด จึงได้ตีความหมายศาสนาอิสลามเสียใหม่ เบื้องแรก ท่านวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อถือและความเห็นที่ไม่มีมูลฐานอยู่ในคัมภีร์ แต่ก็ยังกลายมาเป็นส่วนแห่งความเชื่อถือหรือการปฏิบัติของพวกมุสลิม แล้วท่านก็ได้เริ่มวิจารณ์คัมภีร์กุรอานและปรีมปราประเพณีของนบี หรือศาสดาพยากรณ์โดยพยายามนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในสมัยนั้นมาช่วยอธิบาย เพราะการที่ท่านไม่ชอบใจเรื่องอกิณิหารและความไม่มีเหตุผลอย่างรุนแรงนี้เอง จึงทำให้ท่านและพวกสานุศิษย์ได้รับการขนานนามว่า *เนซรี* แปลว่า *ผู้เชื่อถือในธรรมชาติ* แม้ท่านจะถูกพวกหัวอนุรักษนิยมในประชาคมของท่านวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง แต่ท่านก็มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อความคิดเห็นทางด้านศาสนาของพวกมุสลิมในอินเดียและทุกวันนี้ในคติที่เป็นมูลฐานของท่าน ก็เป็นที่ยอมรับนับถือกันโดยทั่วๆ ไปนอกจากพวกเทววิทยาที่มีหัวอนุรักษนิยมจัดเพียงหยิบมือหนึ่งเท่านั้น

ในด้านการเมือง ท่านเซอร์ชเยด อาหมัด เป็นผู้ที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์การปกครองโดยไม่เกรงกลัวอะไรทั้งสิ้น เรื่องราวที่ท่านเขียนไว้เกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดการแข็งเมืองนั้น ไม่เป็นที่พอใจของพวกข้าราชการบริติชในอินเดียที่มีหัวถอยหลังเข้าคลองเลย และบันทึกเกี่ยวกับการรับใช้ของท่านในฐานะเป็นอิทธิพลที่ไม่รุนแรงที่มีต่อความรู้สึกแค้นต่อบริติชในแบบที่รุนแรงกว่านี้แหละที่ช่วยให้ท่านพ้นจากผลแห่งความกล้าเช่นนั้น แต่ท่านก็มีความเชื่อถืออย่างมั่นคงในความต้องการที่จะให้ประชาคมของท่านร่วมมือกับรัฐบาลบริติช เพราะฉะนั้นท่านจึงได้แนะนำชาวมุสลิมให้ปลีกตัวออกจากสภาองเกรสแห่งชาติของอินเดีย ในเมื่อสภาได้ก่อตั้งขึ้นมาและคงเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างๆ ของสภาองเกรสตลอดมา การที่ท่านคัดค้านสภาองเกรสนั้นมีมูลฐานอยู่ที่ความเชื่อว่าระบบการปกครองที่มีผู้แทนราษฎรเข้าไปร่วมนั้นถ้าหากนำเข้ามาใช้ในอินเดีย คงจะนำไปสู่การปกครองที่อยู่ภายใต้อำนาจของฮินดูซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ในที่สุด ท่านเชื่อว่าประชาชนชาวอินเดียยังมิได้รวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันพอที่จะดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมิได้เป็นการปกครองที่บิดเบือนที่จะทำให้ชาวฮินดูมีอำนาจเหนือชาวมุสลิม

ทั้งๆ ที่ท่านชเยด আহมัด ยังจำเรื่องที่บริติชปฏิบัติต่อชาวมุสลิมอย่างขมขื่นได้เป็นอย่างดี แต่เพราะความกลัวว่าชาวอินดูจะปกครองมุสลิมนี้เอง ท่านจึงต้องการให้บริติชปกครองมากกว่าที่จะให้อินดูปกครอง แม้ว่าทัศนคติของมุสลิมที่มีต่อการปกครองของบริติชจะเปลี่ยนแปลงไปอีกหลังจากที่ท่านเซอร์ชเยด আহมัด ได้ถึงแก่กรรมแล้ว พวกมุสลิมก็ยังคงมีความสงสัยเกี่ยวกับการปกครองโดยอินดูอยู่ ในแง่นี้เราอาจถือว่าท่านเซอร์ชเยด আহมัด เป็นบุคคลหนึ่งที่ก่อตั้งขบวนการปากีสถาน ทั้งๆ ที่ในข้อเขียนของท่านมิได้มีการอ้างถึงปากีสถานหรือรัฐมุสลิมที่แยกออกไปเลย เพราะท่านมองไม่เห็นล่วงหน้าว่าจักรวรรดิบริติชในอินเดียจะถึงจุดจบเร็ว อนึ่ง ในฐานะที่เป็นคนสมัยใหม่คนหนึ่งในโลกอิสลาม ท่านก็ได้วางงานที่เป็นพื้นฐานเพื่อการสังเคราะห์ศาสนาอิสลามแบบอินเดียเข้ากับความรู้แบบตะวันตก ซึ่งได้ช่วยทำให้ชาวปากีสถานเป็นชาติมุสลิมที่ก้าวหน้าที่สุดชาติหนึ่งในโลก ที่นับว่าสำคัญที่สุด ก็คือในตัวท่านเองท่านก็ได้สำแดงให้ปรากฏซึ่งคุณสมบัติเหล่านั้น ที่ท่านได้กำหนดไว้ให้เป็นอุดมคติเพื่อประชาชนของท่าน นั่นคือ การอุทิศชีวิตจิตใจให้แก่ศาสนาอิสลาม ความทนเก็บความรู้สึกที่มีต่อเรื่องอภินิหารและลัทธิที่เคลือบคลุมไว้ไม่ได้ เจตนาที่ยอมรับสิ่งทั้งปวงที่ความก้าวหน้าแห่งความรู้ของมนุษย์มอบให้ และความพร้อมที่จะทำพลีทุกอย่างที่จำเป็นปรารถนาเพื่อเป็นการรับใช้ประชาชน

ชเยด আহมัด ข่าน

ศาสนาและอภินิหาร

(จากเรื่อง อัซรี มะตะมิน, ของชเยด আহมัด ข่าน, หน้า ๗๔-๗๗)

มีสิ่งที่ลึกลับตามธรรมชาติอยู่มากมายในจักรวาลซึ่งอยู่นอกเหนือความเข้าใจของมนุษย์ที่พวกมนุษย์ไม่อาจให้เหตุผลได้... สิ่งทีลึกลับเหล่านั้นซึ่งถ้าเราเฝ้าดูอยู่ทุกวันจะไม่ทำให้เรารู้สึกว่าเป็นอภินิหารอีกต่อไป และเราก็กลายเป็นผู้ที่ไม่สนใจยึดติดสิ่งลึกลับเหล่านั้น แต่เมื่อมนุษย์เริ่มเชื่อในศาสนาหรือพิจารณาเห็นบุคคลเป็นผู้วิเศษขึ้นมา เขาก็มักถือว่าสิ่งมหัศจรรย์เหล่านั้นเป็นของศาสนาหรือของผู้วิเศษเหล่านั้น เขาได้ยอมรับอภินิหารที่ถือกันว่าเป็นของศาสนาหรือของผู้วิเศษเหล่านั้น ที่จริงเขามิได้ยอมรับสัจธรรมของศาสนาหรือความศักดิ์สิทธิ์ของบุคคลโดยปราศจากอภินิหารเหล่านั้นเลย...

นบีของพระผู้เป็นเจ้า (คือ นบี มุฮัมมัด) ขอสันติและพรจงมีแด่พระองค์ ได้ตรัสย้ำแล้วซ้ำอีกว่า : “เราเป็นคนเช่นเดียวกับท่านเหมือนกัน ข้าพเจ้าได้รับการเปิดเผยว่าพระผู้เป็น

เจ้าของท่านก็คือพระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้านั้นแหละ” แต่ประชาชนมิได้ฟังพอใจกับข้อนี้ และได้พรรณนาให้เห็นว่าพระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้านั้นหารมากมาย พวกเขาเชื่อถือนบีหรือศาสดาพยากรณ์ก็เพราะอภินิหารเหล่านั้นนี่เอง

เราได้นำเอาทัศนคติอย่างเดียวกันนั้นแหละมาดัดแปลงใช้กับนักบุญทั้งหลายด้วย จนกระทั่งเป็นที่ยอมรับนับถือกันว่า นักบุญทั้งหลายแสดงอภินิหารได้... ประชาชนเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเชื่อถือนักบุญคนเหล่านั้นเป็นนักบุญ

เมื่อกล่าวโดยย่อแล้ว ก็เลยกลายเป็นนิสัยที่มนุษย์เราจะถือว่าความศักดิ์สิทธิ์และอภินิหารเป็นคุณลักษณะของวัตถุหรือบุคคลที่พวกเขาถือว่าเป็นผู้วิเศษหรือศักดิ์สิทธิ์ นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมคนทั้งหลายจึงสวดใส่ตัวประกอบที่ผิดปรกฏธรรมดานี้เข้าไปในศาสนาอิสลาม เพราะไม่มีค่าควรแก่การที่จะเชื่อถือนเลย มีเฉพาะบุคคลที่มั่งงายเหล่านั้นที่เชื่อถือ

อย่างไรก็ดี ข้อนี้เป็นความผิดที่น่าเศร้าใจมาก ศาสนาใด ๆ ก็ตามที่ถูกต้องหรืออ้างว่าถูกต้อง ย่อมไม่อาจมีธาตุมูลเช่นนี้อยู่ในศาสนาในฐานะที่ธาตุมูลเหล่านั้นขัดกับธรรมชาติและขัดต่อเหตุผลของมนุษย์ ดังนั้นบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะดี คงเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเชื่อถือในอภินิหารเหล่านั้น ศาสนาที่แท้ซึ่งเดิมบริสุทธิ์นั้นเป็นศาสนาที่ไม่มีธาตุมูลที่เติมไปด้วยอภินิหารและที่ไร้เหตุผลเช่นนั้น ในสมัยต่อมาจึงมักจะปรากฏว่าผู้ที่ปรารถนาจะให้ศาสนาของตนเป็นศาสนาที่เติมไปด้วยอภินิหารก็สวดใส่ธาตุมูลที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติและที่เป็นอภินิหารเข้าไปในศาสนา ข้าพเจ้าตระหนักด้วยใจจริงเกี่ยวกับศาสนาอิสลามว่า อิสลามเป็นศาสนาที่ปราศจากเรื่องราวแปลก ๆ และสิ่งลึกลับที่ผิดปรกฏธรรมดาสอดคล้องกับเหตุผลเช่นนั้น ขอให้พระผู้เป็นเจ้าทรงช่วยเราให้พ้นจากพวกบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นนั้นเถิด!

คัมภีร์กุรอ่าน กับ วิทยาศาสตร์

(จากเรื่อง อัซรี มะตะมิน, ของเชเขต อาหมัด ซ่าน, หน้า ๔๔)

คัมภีร์กุรอ่านมิได้พิสูจน์ว่าโลกอยู่หนึ่ง ๆ ทั้งมิได้พิสูจน์ว่าโลกหมุนในทำนองเดียวกันจากคัมภีร์กุรอ่าน ก็มิได้ทำให้เราพิสูจน์ได้ว่าดวงอาทิตย์หมุน หรือดวงอาทิตย์อยู่เฉย ๆ คัมภีร์กุรอ่านมิได้เกี่ยวข้องกับปัญหาในเรื่องดาราศาสตร์ เพราะความกำกวมในข้อความรู้ของมนุษย์จะต้องตัดสินเรื่องต่าง ๆ เช่นนั้นด้วยตนเอง คัมภีร์กุรอ่านมีวัตถุประสงค์ที่สูงส่งกว่าและประเสริฐกว่านั้นมากนัก คงเท่ากับทำให้ชาวอาหรับที่ท่องเที่ยวอยู่ในทะเลทราย (Bedauins) รู้สึกสับสน

การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

๘๐๕

วุ่นวายใจโดยการเอาเรื่องต่างๆ ทำนองนั้นมาพูดกับพวกเขา และทำให้แม้แต่ผู้ที่คงแก่เรียนซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ยังไม่ก้าวหน้าพอต้องตกอยู่ในความวอยงสงสัยเพราะการอภิปรายปัญหาเช่นนั้น วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของศาสนาก็คือการผดุงศีลธรรมให้ดีขึ้น การตั้งปัญหาทำนองนั้นขึ้นมาอาจทำให้วัตถุประสงค์ต้องตกอยู่ในอันตรายได้ ทั้งๆ ที่เป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ตระหนักใจอย่างเต็มที่ว่า งานของพระผู้เป็นเจ้ากับพระวณะของพระองค์ไม่เคยขัดแย้งกันเลย แต่เพราะความรู้ผิดของเรา บางทีอาจทำให้เราเข้าใจความหมายของพระวณะของพระผู้เป็นเจ้าผิดๆ ไปก็ได้

การศึกษาแบบตะวันตก

[จากจดหมายถึงเมาละวี ตะสัดดัก (Mawlawi Tasadduq) ในหนังสือชื่อ เซอร์ซุเยด เก จันท์ นทรี ชุดที่]

ข้าพเจ้าเคยถูกประชาชนที่ไม่เข้าใจกล่าวหาว่าไม่มีความจงรักภักดีต่อวัฒนธรรมของอิสลาม และแม้แต่ต่อศาสนาอิสลามเอง มีคนเป็นจำนวนมากที่กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้หันไปนับถือคริสต์ศาสนาแล้ว ข้าพเจ้าถูกกล่าวหาทั้งหมดนี้ก็เพราะข้าพเจ้าสนับสนุนให้นำเอาการศึกษาแบบใหม่มาใช้ซึ่งจะทำให้มีละเลยมูลฐานแบบอิสลามแห่งวัฒนธรรมของเรา หรือคำสอนเกี่ยวกับเทววิทยาของศาสนาอิสลามเอง แต่ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขบางประการในแผ่นดินนี้บ้าง ทุกวันนี้ไม่มีผู้ปกครองบ้านเมืองที่เป็นมุสลิมคนใดที่จะให้ความอุปถัมภ์แก่ผู้ที่มีความชำนาญในการศึกษาแบบอาหรับและเปอร์เซียเก่าๆ เลย ผู้ปกครองบ้านเมืองรุ่นใหม่ๆ ก็ยืนยันในเรื่องความรู้เกี่ยวกับภาษาของตนทั้งนี้ก็เพื่อความก้าวหน้าในการงานและในอาชีพที่เป็นอิสระบางอย่าง เช่น การเป็นทนายความ เป็นต้น ถ้าหากพวกมุสลิมไม่ใช้ระบบการศึกษาที่บริติชนำมาให้ละก็ พวกเขาไม่เพียงแต่จะเป็นประชาคมที่ล้าหลังอยู่ต่อไปเท่านั้น แต่ทว่า จะตกต่ำลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งไม่มีหวังที่จะกลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกหลงเหลืออยู่เลย นี่เป็นความหวังที่น่าพึงพอใจหรือ? เราจะสามารถรับใช้ศาสนาอิสลามในวิถีทางนี้ได้หรือ? แล้วเราจะสามารถจัดการลบล้างสิ่งทั้งปวงที่เราถือว่าเป็นรากนำปรารถนามาเป็นเวลานานแล้วให้หมดไปได้หรือ?

ถ้าหากจะมีทางเลือกกระหว่างการเลิกนับถือศาสนาอิสลามกับการช่วยตัวเองให้พ้นจากการเปลี่ยนศาสนาละก็ ข้าพเจ้าก็ควรจะเลือกอย่างหลังโดยไม่รีรอเลย แม้ว่ามันจะหมายถึงการทำลายล้างตัวข้าพเจ้า และประชาชนของข้าพเจ้าอย่างสิ้นเชิงก็ตาม อย่างไรก็ตาม นั้นมิใช่ทางเลือก การรับเอาการศึกษาแบบใหม่มาใช้มิได้หมายถึงการทอดทิ้งศาสนาอิสลาม แต่ทว่า

หมายถึงการคุ้มครองศาสนาอิสลามต่างหาก เรารู้สึกภาคภูมิใจที่บรรพบุรุษของเราได้เคยประสบความสำเร็จในด้านการศึกษาและด้านวัฒนธรรมมาแล้ว แต่เราก็ควรระลึกไว้ว่า ความล้มเหลวทั้งหลายนี้เป็นไปได้ก็เพราะบรรพบุรุษของเรามีเจตจำนงที่จะปฏิบัติตามคำสอนของนบีซึ่งมีแต่สันติและพรของพระผู้เป็นเจ้า นบีได้ตรัสว่าความรู้ก็คือมรดกของผู้ที่นับถือศาสนา และว่าเขาควรจะได้มรดกนั้นไม่ว่าเขาจะพบมัน ณ ที่ใดก็ตาม นบียังได้ตรัสอีกว่า มุสลิมควรแสวงหาความรู้ แม้ว่าเขาจะต้องไปเมืองจีนเพื่อแสวงหามันก็ตาม เป็นที่ประจักษ์ชัดว่านบียังได้ทรงอ้างถึงความรู้ทางด้านเทววิทยาในถ้อยคำเหล่านี้เลย เวลานั้นจีนเป็นประเทศที่เจริญที่สุดประเทศหนึ่งของโลก แต่จีนก็เป็นประเทศที่มีได้นับถือศาสนาอิสลาม และไม่สามารถสอนพวกมุสลิมในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาของตนเองให้พวกมุสลิมเข้าใจได้ด้วย ศาสนาอิสลาม วัฒนธรรมอิสลาม และพวกมุสลิมเองย่อมจะเจริญรุ่งเรืองอยู่ตราบเท่าที่พวกเขายังเจริญรอยตามนบียุคในด้านคำสอนเหล่านี้ เมื่อเราเลิกสนใจในความรู้ของผู้อื่น เราก็เริ่มเสื่อมในทุกๆ ด้าน พวกมุสลิมในสมัยแรกๆ มิได้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องของกรีกอย่างหิวกระหายดอกหรือ? ข้อนี้ได้พิจารณาตัดสินว่าพวกเขามีความจงรักภักดีต่อศาสนาอิสลามในแง่ใดๆ บ้างหรือเปล่า?

มิใช่เพียงเพราะทุกวันนี้บริติชเป็นผู้ปกครองเรา และเราจะต้องยอมรับข้อเท็จจริงนี้ ถ้าหากเราปรารถนาจะมีชีวิตอยู่ต่อไปเท่านั้นเลย ที่ทำให้ข้าพเจ้าสนับสนุนให้นำเอาการศึกษาแบบของบริติชมาใช้ แต่เป็นเพราะชาวยุโรปได้มีความก้าวหน้าในด้านวิทยาศาสตร์มาก จนกระทั่งถ้าหากเราไม่พยายามศึกษาหาความรู้อย่างนั้นบ้างแล้วก็เท่ากับว่าเราจะต้องฆ่าตัวตายระยะทางที่ล้าหลังระหว่างความรู้ของเรากับความรู้ของยุโรปนั้นห่างไกลกันมาก หากเรายังดื้อดึงที่จะดำเนินไปตามเรื่องของเราโดยไม่สนใจกับความรู้ของตะวันตกแล้วเราก็จะถูกทิ้งให้ล้าหลังมากทีเดียว เราจะคงเป็นมุสลิมที่แท้และรับใช้ศาสนาอิสลามต่อไปได้อย่างไร ถ้าหากเรายังจมอยู่ในห้วงแห่งอวิชชาอยู่? ความรู้เมื่อวานนี้มักจะเป็นอวิชชาในวันนี้พวนี้ ทั้งนี้เพราะความรู้กับอวิชชาในเรื่องนี้เป็นคำที่เปรียบเทียบกัน สัจธรรมของศาสนาอิสลามจะส่องแสงสว่างไสวยิ่งขึ้น ถ้าหากผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามได้รับการศึกษาดี คู่กันเคยกับความรู้ที่สูงส่งของโลก สัจธรรมของศาสนาอิสลามจะตกอยู่ในคราส ถ้าหากว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นคนโง่และเป็นคนล้าหลังเขา

พวกมุสลิมไม่มีอะไรจะต้องกลัวในการที่จะนำเอาการศึกษาแบบใหม่มาใช้ ถ้าหากพวกเขาพร้อมที่ยึดมั่นอยู่ในศาสนาของตนอย่างมั่นคง ทั้งนี้ก็เพราะศาสนาอิสลามมิได้เป็นเรื่องอภินิหารที่ไร้เหตุผล อิสลามเป็นศาสนาที่มีเหตุผลที่อาจเจริญก้าวหน้าไปพร้อมๆ กับความเจริญรุ่งเรืองแห่งความรู้ของมนุษย์ได้ ความกลัวต่อสิ่งที่ตรงกันข้ามใด ๆ ย่อมแสดงถึงความขาดศรัทธาในสัจธรรมของศาสนาอิสลามนั่นเอง

สภาองค์กรแห่งชาติของอินเดีย

(จากเรื่อง อัชรี มะตะมิน, ของชุด อาหมัด ข่าน, หน้า ๔๖-๕๐)

นับเป็นเวลานานก่อนที่จะมีโน้ตเกี่ยวกับการก่อตั้งสภาองค์กรแห่งชาติของอินเดีย ขึ้นนั้น ข้าพเจ้าได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ว่า การปกครองแบบที่มีผู้แทนราษฎรนั้นจะเหมาะสมกับภาวะของอินเดียหรือไม่ ข้าพเจ้าได้ศึกษาทัศนะของ จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill) เพื่อสนับสนุนการปกครองแบบที่มีผู้แทนราษฎรเข้าไปมีส่วนในการบริหารประเทศ มิลล์ได้พูดถึงเรื่องนี้ไว้อย่างละเอียดมากทีเดียว ข้าพเจ้าพอจะสรุปได้ว่า สิ่งที่น่าพิจารณาประการแรกเกี่ยวกับรัฐบาลแบบที่มีผู้แทนราษฎรนั้นก็คือ ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนควรจะมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในขั้นที่สูงสุด ในการปกครองแบบที่ถือคะแนนเสียงส่วนมากเป็นหลักนั้นก็จำเป็นที่ประชาชนไม่ควรจะมีความแตกต่างกันในเรื่องสัญชาติ ศาสนา วิถีการครองชีวิต จารีตประเพณี วัฒนธรรม และปริมปราประเพณีทางด้านประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้ควรจะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติสามัญร่วมกันในหมู่ประชาชน ทั้งนี้ก็เพื่อให้พวกเขาสามารถดำเนินการปกครองแบบที่มีผู้แทนราษฎรได้อย่างสมบูรณ์ ต่อเมื่อมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเท่านั้น การปกครองแบบที่มีผู้แทนราษฎรจึงจะทำงานหรือพิสูจน์ให้เห็นว่ามีผล เราไม่ควรคิดถึงว่า เมื่อใดที่เงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้จึงจะไม่มีอยู่

ในประเทศเช่นอินเดีย ซึ่งไม่มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไม่ว่าในทางใดทางหนึ่งนั้น การนำเอาการปกครองแบบที่มีผู้แทนราษฎรมาใช้ย่อมไม่อาจก่อให้เกิดผลประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น การปกครองแบบนี้อาจก่อให้เกิดผลเฉพาะในการเข้าไปแทรกแซงสันติสุขและความมั่นคงของประเทศเท่านั้น ข้าพเจ้าหวังด้วยความจริงใจว่า พรรคใดก็ตามที่เข้ามามีอำนาจในบริเตนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นพรรคคอนเซอร์เวทีฟ พรรคลิเบอรัล พรรคยูเนียนิสต์ หรือพรรคราดิคัลก็ตาม พวกเขาจะระลึกได้ว่าอินเดียเป็นผืนแผ่นดินใหญ่ อินเดียมิได้เป็นประเทศเล็ก ๆ และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เช่น อังกฤษ สกอตแลนด์ เวลส์ หรือไอร์แลนด์เลย อินเดียมีประชาชนเผ่าต่าง ๆ อยู่อาศัยมาก แต่ละเผ่าก็มีจำนวนมากมาย และมีความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม องค์การทางสังคม ทัศนะทางการเมือง ศาสนา ร่างกายและการสังสรรค์ทางประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่จักรวรรดิมุสลิมสิ้นสุดลง ประชาชนเหล่านี้ไม่เคยรวมกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้เลย แทนที่จะสามารถรวมกันเข้าเป็นการปกครองในรูปใดรูปหนึ่ง พวกเขากลับมุ่งหน้าแต่ละต่อสู้อย่างฟันฟันกัน และทำสงครามกันเอง... ความยุ่งยากทั้งปวงที่ไอร์แลนด์ได้ประสบมาแล้วก็เนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่าบริติชเป็นผู้ปกครอง ไอร์แลนด์เป็นผู้ถูกปกครองและประชาชนสองฝ่ายก็แตกต่างกัน... และก็

๘๐๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ยังมีความละม้ายคล้ายคลึงกันที่สำคัญในระหว่างบุคคลทั้งสองพวกขึ้น พวกเขามีผิวอย่างเดียวกัน ศาสนาของพวกเขาก็มีได้แตกต่างกัน พวกเขอาจแต่งงานกันได้ วัฒนธรรมของพวกเขาก็คล้ายคลึงกัน จารีตประเพณีของพวกเขาก็เหมือน ๆ กัน...

วัตถุประสงค์แห่งสภาคองเกรสแห่งชาติของอินเดีย คือการเอาความไม่รับรู้ประวัติศาสตร์และความแท้จริงในปัจจุบันเป็นหลัก พวกเขาจะไม่พิจารณาในข้อที่ว่าอินเดียมีคนชาติต่าง ๆ อาศัยอยู่มากมาย พวกเขาคาดคะเนเอาว่า พวกมุสลิม พวกมราธา พวกพราหมณ์ พวกกษัตริย์ พวกพณิอา (Banias) พวกคุหฺร พวกลิกซ์ พวกเบงกาลี พวกมัทราส และพวกเปชวาร์ จะได้รับการปฏิบัติเหมือนกันหมด และทั้งหมดนั้นเป็นชาติเดียวกัน สภาคองเกรสคิดว่าบุคคลเหล่านั้นมีศาสนาอย่างเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมเป็นอย่างเดียวกัน ทศนคติของพวกเขามีต่อประวัติศาสตร์ก็คล้ายคลึงกัน และถือปรัมปราประเพณีทางประวัติศาสตร์แบบเดียวกันเป็นหลัก... เพื่อที่จะให้การปกครองแบบประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างสัมฤทธิ์ผล ก็จำเป็นที่ชนส่วนใหญ่ควรมีความสามัคคีที่จะปกครองไม่เพียงตนเองเท่านั้น แต่ทว่าปกครองคนกลุ่มน้อยที่ไม่มีความพึงพอใจด้วย... ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่าควรทดลองที่สภาคองเกรสแห่งชาติของอินเดียต้องการทำนั้นเต็มไปด้วยอันตราย และจะก่อให้เกิดความทุกข์แก่ประชาชนทั้งปวงของอินเดีย โดยเฉพาะชาวมุสลิม พวกมุสลิมเป็นชนหมู่น้อย แต่เป็นคนหมู่น้อยที่มีความสามัคคีกลมเกลียวกันสูงมาก ถ้าหากเรื่องนี้เกิดขึ้นมา ก็อาจนำไปสู่ความหายนะยิ่งกว่าความหายนะที่เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ เสียอีก... สภาคองเกรสไม่สามารถใช้เหตุผลพิสูจน์ข้ออ้างของตนในอันที่จะเป็นตัวแทนความเห็น อุดมคติ และความจรรโลงใจของชาวมุสลิมได้

ชาวมุสลิมแสวงหาเสรีภาพ

เมื่อท่านเซอร์ชเยด อาหมัด ข่าน ถึงแก่กรรมไปแล้ว บรรดาผู้นำมุสลิมจากโรงเรียนอาลีเคระห์ก็ยังคงรักษานโยบายที่จะร่วมมือกับบริติชอยู่ต่อไป แต่ตามธรรมดาแล้ว นโยบายเช่นนั้นไม่อาจดำรงอยู่ได้ยั่งยืนนานนัก แม้ความพยายามในทางสร้างสรรค์ที่กินเวลาเป็นปี ๆ จะทำให้ฐานะของพวกมุสลิมดีขึ้น แต่ก็ยังมีเรื่องที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอยู่อีกมากมาย ก่อนที่พวกมุสลิมจะประสบความสำเร็จทางด้านการศึกษาและการเศรษฐกิจในระดับเดียวกับที่พวกฮินดูได้ประสบมาแล้ว พวกมุสลิมได้ประสบถึงข้อเท็จจริงที่ว่า เพียงความจงรักภักดีต่อบริติชอย่างเดียวไม่อาจทำให้ตนประสบความสำเร็จตามความต้องการของตนได้มากขึ้นเลย ถ้าพวกเขา

ต้องการให้รัฐบาลและประชาชนอื่น ๆ ของอินเดียฟังเสียงพวกเขาและที่ พวกเขาจะต้องรวมกันให้เป็นระเบียบ

การที่พวกมุสลิมมีความคลางแคลงใจในสภาคองเกรสแห่งชาติของอินเดียมิได้รับการบรรเทาให้ลดน้อยลงเพราะข้อเท็จจริงที่ว่า การคุมสภาคองเกรสได้ผ่านจากมือของพวกเขาเสรีนิยมและพวกเดินสายกลางไปสู่มือของผู้นำชาวมราธาชื่อ **ดิลก** ซึ่งเป็นที่ทราบกันอย่างดีว่าเป็นผู้มีความเห็นและการกระทำไปในทางแอนตี้มุสลิม การแบ่งแยกแคว้นเบงกอล (เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔) ทำให้พวกมุสลิมแห่งเบงกอลตระวันออกเป็นชนส่วนใหญ่ ในแคว้นเบงกอลตระวันออกที่เพิ่งเกิดใหม่และในแคว้นอัซัม ซึ่งเป็นแคว้นที่พวกมุสลิมสามารถพัฒนาแหล่งทรัพยากรในอาณาบริเวณที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมให้เจริญก้าวหน้าไปได้มาก การที่พวกฮินดูเป็นจำนวนมากคัดค้านการแบ่งแยกแคว้นเบงกอลนี้ ทำให้พวกมุสลิมได้ประจักษ์พยานเพิ่มขึ้นที่แสดงให้เห็นว่าพวกฮินดูมีความอิหลลิกใจเหลือใจที่จะแบ่งอำนาจและอิทธิพลของตนให้มุสลิมบ้าง พวกมุสลิมได้เคยตกอกตกใจเพราะการที่พวกฮินดูกับมุสลิมทวีความไม่เป็นศัตรูกันมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากขบวนการฟื้นฟูศาสนาฮินดู เช่น อารยสมาช และการที่แคว้นมราธาส่งเสริมให้ชิวาจี (Shivaji) เป็นขบดต่อจักรวรรดิโมกุล องค์ประกอบทั้งปวงนี้ได้ทำให้พวกมุสลิม ก่อตั้งสันนิบาตฮอล-อินเดียมุสลิมขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ ทั้ง ๆ ที่พวกมุสลิมเองก็ได้คัดค้านการนำเอาสถาบันการปกครองแบบมีผู้แทนราษฎรมาใช้ ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าบริติชไม่อาจต่อต้านความกดดันของพวกฮินดูในเรื่องนี้ได้อย่างเด็ดขาด นอกจากนั้นการเลือกตั้งในอังกฤษก็ทำให้รัฐบาลพรรคลิเบอรัลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ และก็หวังว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในระบบการปกครองอินเดียด้วย เพราะฉะนั้นพวกมุสลิมจึงได้ส่งคณะผู้แทนไปหาผู้สำเร็จราชการชื่อ **ลอร์ดมินโต** (Minto) โดยเน้นให้เห็นว่าพวกเขามีความเกรงกลัวมาก ถ้าหากสถาบันการปกครองแบบมีผู้แทนราษฎรจะขยายตัวออกไปโดยไม่ได้ให้ความคุ้มครองต่อผลประโยชน์ของพวกมุสลิมเลย คณะผู้แทนชุดนี้ได้ประสบผลสำเร็จในการที่ได้รับคำมั่นสัญญาจากผู้สำเร็จราชการว่าจะจัดให้มีราษฎรผู้เลือกตั้งสำหรับชาวมุสลิมแยกออกไป ข้อนี้เป็นการคงรักษาหลักสำคัญเกี่ยวกับนโยบายเรื่องมุสลิมทราบเท่าที่อังกฤษยังปกครองผืนแผ่นดินนี้อยู่ การยอมรับหลักการว่าด้วยการแยกราษฎรผู้เลือกตั้งนี้นับว่าเป็นการรับรองอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในส่วนที่เกี่ยวกับบริติชในข้อที่ว่าชาวมุสลิมกับชาวฮินดูมิได้เป็นประชาชนพวกเดียวกัน

ณ จุดนี้เองนโยบายเกี่ยวกับมุสลิมก็ก้าวเข้ามาสู่โฉมหน้าใหม่ พวกมุสลิมเริ่มมีความเคลื่อนไหวอีกครั้งหนึ่งด้วยการผืนถึงเสรีภาพแต่ก็ยังคงมีความหวาดกลัวอยู่เหมือนกัน เพราะเกรง

ว่าจะต้องเอาการปกครองแบบหนึ่งไปแลกกับการปกครองอีกแบบหนึ่ง เพราะฉะนั้นพวกมุสลิมจึงคงมองหาเครื่องป้องกันที่ถูกกฎหมายและตามรัฐธรรมนูญจนกว่าจุดหมายปลายทางที่จะได้รัฐมุสลิมที่แยกออกมาจากอินเดียปลอดโปร่งขึ้นและดีขึ้นเท่านั้น พร้อมกันนั้น พวกมุสลิมก็รู้สึก่วาวิถีทางของพวกเขายู่ท่ามกลางความคิดที่สับสนและความเห็นที่แตกต่างกันอย่างมากมาย บุคคลสำคัญที่สุดในระยะนี้ก็คือ อิกบาล (Iqbal) กับ มุฮัมมัด อาลี (Muhammad Ali) ในด้านศาสนา ความโน้มเอียงในอันที่จะตีความหมายศาสนาอิสลามให้เข้ากับแนวความรู้สมัยใหม่นับว่ามีผลเคลื่อนไหวมาก และได้สร้างนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงไม่มากนักขึ้นคนหนึ่ง คือ อามิรอาลี (Amir Ali) ซึ่งได้กลายเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงเพราะหนังสือชื่อ *เจตนารมณ์ของศาสนาอิสลาม*

มุฮัมมัด อิกบาล : กวีและปรัชญาเมธีแห่งการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

ท่านเซอร์ซเยต ได้นำเอาลัทธิชาตินิยมและความปรารถนาความรู้และความก้าวหน้ามาให้ชาวมุสลิมอินเดีย ส่วนท่านอิกบาลได้นำเอาการจรรโลงใจและปรัชญามาให้ ถัดจากคัมภีร์กุรอานมาก็ไม่มีอิทธิพลใดๆ ที่มีอำนาจเหนือความรู้สึกนึกคิดของปัญญาชนปากีสถานมากเท่ากวีนิพนธ์ของท่านอิกบาลเลย ในสมัยท่านอิกบาลเอง บทกวีนิพนธ์ของท่านได้จุดไฟคือความเอาใจจดใจจ่อของพวกปัญญาชนมุสลิมให้โพล่งขึ้นเพื่อให้มองเห็นคุณค่าของศาสนาอิสลามและทำให้ประชาคมมุสลิมยึดมั่นอยู่กับธงชัยคือศาสนาอิสลามอีกครั้งหนึ่ง ด้วยเหตุผลข้อนี้เองทุกวันนี้จึงมีผู้ถือว่าอิกบาลเป็นผู้วางรากฐานปากีสถานทางด้านจิตใจ

มุฮัมมัด อิกบาล (พ.ศ. ๒๔๑๖-๒๔๘๑) เกิดที่เมืองเสียลคอต (Sialkot) ในแคว้นปัญจาบ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ บิดามารดาของท่านซึ่งเป็นมุสลิมที่ใจบุญและเคร่งครัดในศาสนามากได้พร่ำสอนศาสนาอิสลามให้แก่ท่านมาก ในที่สุดบิดามารดาก็ส่งท่านอิกบาลไปเข้าวิทยาลัยของรัฐบาลที่เมืองละฮอร์ ท่านได้จบการศึกษาที่วิทยาลัยนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ และได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บรรยายวิชาปรัชญา หลังจากที่ได้ศึกษาวิชาปรัชญาที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และในประเทศเยอรมนีและได้เป็นเนติบัณฑิตแล้ว ท่านก็ได้กลับมาสอนอยู่ที่เมืองละฮอร์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ อีกสองปีต่อมา เพื่อปลดเปลื้องตนเองให้พ้นจากงานที่รับใช้รัฐบาลต่างด้าวนี้ ท่านจึงเลิกสอนหนังสือและเริ่มใช้วิชากฎหมายเป็นวิชาส่วนตัว แต่หัวใจของท่านยังไม่มุ่มมั่นอยู่ในอาชีพกฎหมายมากนัก ท่านปฏิบัติงานในด้านกฎหมายก็เพียงเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปได้อย่างสะดวกสบายเท่านั้น ท่านใช้เวลาส่วนใหญ่ให้หมดไปด้วยการศึกษาและการเขียนหนังสือ ในช่วงระยะ

ในสมัยที่อยู่ยุโรป ท่านอิกบาลได้ติดต่อกับโรงเรียนชั้นนำในด้านปรัชญาตะวันตก และได้รับอิทธิพลจากคำสอนของ นิตซ์เช และ เบิร์กสัน มากเป็นพิเศษ ซึ่งจะเห็นได้ชัดในความคิดของท่านเอง และบ่อเกิดที่สำคัญแห่งหนึ่งในคติของท่านอิกบาลก็ยังคงเป็นปรัมปราประเพณีแบบอิสลามอยู่ ความรู้ของท่านที่เกี่ยวกับความคิดและวรรณคดีของอิสลาม โดยเฉพาะหนังสือคลาสสิกของเปอร์เซีย นับว่าลึกซึ้งมาก ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือ ท่านเป็นหนึ่งในนักปราชญ์ผู้พิเศษยิ่งของตุรกี ชื่อ ญะลาล อดดีน รูมี (Jalāl-ud-dīn Rūmī) ซึ่งท่านมักจะอ้างคำพูดของนักปราชญ์ผู้นั้นครั้งแล้วครั้งเล่าด้วยความพอใจอย่างล้นเหลือ แต่ท่านอิกบาลก็เกลียดพวกซูฟีผู้ที่มีความโน้มเอียงไปในลัทธิที่อยู่เยียบๆ ที่ลึกลับ ท่านอิกบาลถือว่าปรัชญาเกี่ยวกับการไม่กระทำของพวกซูฟีจะต้องรับผิดชอบต่อความเสื่อมของศาสนาอิสลาม ท่านอิกบาลสอนว่า การกระทำคือการมีชีวิตอยู่ และการไม่กระทำคือความตาย ในการต่อสู้กับความชั่วร้ายมิใช่ในสันติในหลุมฝังศพ ย่อมมีความหมายที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์อยู่ ท่านอิกบาลมีความเชื่อมั่นว่าศาสนาอิสลามสามารถดูแลรักษาความทุกข์มากมายของโลกได้ การแบ่งมนุษย์ออกเป็นกลุ่มๆ โดยถือชาติและเผ่าพันธุ์เป็นหลักนั้น ท่านอิกบาลเห็นว่าเป็นสิ่งที่ร้ายกาจที่สุดในสมัยนั้น ความอยุติธรรมไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม นับว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจและเป็นสิ่งที่เราต้องต่อสู้ทั้งนั้น ความชั่วร้ายแห่งลัทธิล่าเมืองขึ้น (จักรวรรดินิยม) ลัทธิทรราชย์ของพวกราชาที่ดินที่มีต่อพวกชาวไร่ชาวนาที่ไม่มีใครคุ้มครอง ความโลภของลัทธินายทุน และการที่ชาติที่เข้มแข็งกว่าหาผลประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรของประชาชนที่อ่อนแอ ทั้งหมดนี้ท่านเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจทั้งสิ้น ท่านมีความเห็นว่าการแก้ไขที่แท้จริงอยู่ที่การปลุกฝังความสำคัญในภายในของตัวมนุษย์เอง ดังนั้นเมื่อรู้จักคุณสมบัติที่แท้จริงของตนโดยต้องแท้แล้วละก็ ความโน้มเอียงที่ต่ำต้อยลงไปอีก เช่น ความโลภ ความอยุติธรรม และความกลัวก็จะหมดความสามารถลง ท่านได้ยืนยันว่าการพัฒนาตัวตน เช่นนั้นจะเป็นไปได้ก็โดยอาศัยการเข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์ที่แท้จริงเท่านั้น แม้แต่พระผู้เป็นเจ้าก็ไม่ทรงต้องการให้ทำลายตัวตน พระองค์ทรงมีความปรารถนาที่จะให้เราพัฒนาตัวตนให้เต็มความสามารถ และตัวตนก็พบความหมายที่เต็มทีของมันก็โดยอาศัยการทำตัวตนให้เป็นเอกลักษณ์กับชีวิตของประชาคม และเพื่อวัตถุประสงค์ข้อนี้เอง เราจึงควรจัดตั้งประชาคมโดยอาศัยมูลฐานที่ถูกต้อง ประชาคมเช่นนั้นก็คือประชาคมของอิสลาม เพราะพื้นฐานทั้งปวงของอิสลามก็คือการยอมรับนับถือพระผู้เป็นเจ้า และพระบัญญัติ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานแห่งความชอบธรรม โดยเหตุที่ศาสนาอิสลามมิได้ยอมรับความสูงส่งในเรื่องชาติกำเนิด

หรือตำแหน่งหน้าที่ หรือความมั่นคงภายในศาสนา และอาศัยความชอบธรรมอย่างเดียวยังเป็นเครื่องตัดสินว่าใครจะวิเศษกว่ากัน การปลูกฝังตัวตนที่เต็มที่จะเป็นไปได้ก็เฉพาะภายในหมู่ชนที่อยู่ในความอารักขาของศาสนาเท่านั้น นอกจากนั้น ประชาคมนี้มิได้ถูกกาะหรือเทศะจำกัดขอบเขตเลย คำสอนในศาสนาอิสลามมีอยู่ว่า ศักดิ์ธรรมทั้งปวงจากพระผู้เป็นเจ้าที่เปิดเผยในที่ใด ณ เวลาใดก็ได้ นั่นนั่นแหละคือศาสนาอิสลามละ ท่านนบีมุฮัมมัดเป็นบุคคลสุดท้ายที่ได้รับสัจธรรมนี้ในแบบที่สมบูรณ์ที่สุด ประชาคมเช่นนั้นไม่ควรจะแตกแยกออกไปเป็นประชาชาติต่าง ๆ วิธีที่ตัวตนจะให้พัฒนาให้สูงส่งอย่างเต็มที่นั่นก็คือ ความรัก ซึ่งเป็นคำที่พวกเขาใช้หมายถึง การเข้าถือนุติศัทธิตถวาทต่อพระผู้เป็นเจ้า ณ ที่ที่กาะและเทศะจำกัดขอบเขตเหตุผลของมนุษย์นั้น ความรักหาได้ถูกจำกัดขอบเขตไม่ เพราะฉะนั้นความรักจึงมีวิสัยสามารถที่จะสร้างคุณธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวตนได้ ท่านอีกบาลคิดว่า กาะที่แท้จริงมิใช่กาลเวลาตามระยะยาวดังที่เรารู้สึก หรือมิใช่กาลเวลาที่มีขอบเขตจำกัดของนักวิทยาศาสตร์ เพราะเขาจะต้องคิดถึงเทศะที่เป็นอนิจจังและมีขอบเขตจำกัด แต่ทว่ากาะนั้นสูงส่งกว่ากาลเวลาธรรมดา และมีอยู่ตลอดไป เป็นอนันตะและเป็นนิรันดร์ ความจริงก็เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งของพระผู้เป็นเจ้านั่นเอง ในกาะนี้แหละที่ตัวตนได้พบความเต็มเปี่ยมที่เป็นอันติมะ

เมื่อมองเห็นสารของท่านมีความสำคัญต่อโลกอิสลามทั้งมวลแล้ว ท่านอีกบาลก็เริ่มเขียนสารเป็นภาษาเปอร์เซียซึ่งในโลกอิสลามมีผู้เข้าใจและอ่านมากกว่าที่เขียนเป็นภาษาอูรดู ภาษาอูรดูเองมิใช่ภาษาแม่ของท่าน แต่เป็นภาษาวรรณกรรมของปัญจาบมากกว่าร้อยปีแล้ว ในพวกอูรดูนั้น ท่านมีตำแหน่งสูงมากในฐานะที่เป็นกวีทางปรัชญา และถือว่ามีเสน่ห์ ความลึกลับ และความมั่งคั่งทางด้านมนโคติจะเป็นรองก็เฉพาะ ฆาลิบ (Ghalib : พ.ศ. ๒๓๓๙-๒๔๑๒) เท่านั้น นับว่าเคราะห์ร้ายอยู่หน่อยก็ตรงที่บทกวีนิพนธ์ของท่านอีกบาลแปลยากมาก แม้ในข้อความที่แปลออกมาซึ่งนับว่าวิเศษแล้วข้างหน้านี้ แต่ก็คงสูญเสียเสน่ห์และพลังเดิม ๆ ไปมากทีเดียว

พ.ศ. ๒๔๖๕ ท่านอีกบาลได้รับยศเป็นอัศวิน ซึ่งเป็นการยอมรับความยิ่งใหญ่ของท่านในฐานะเป็นกวี หาได้เป็นรางวัลในการที่ท่านรับใช้รัฐบาลไม่ ท่านเป็นอะไรบางอย่างที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองแห่งแคว้นและประชาคมในชนบทของท่านเพียงครึ่งหัวใจเท่านั้น เมื่อท่านได้รับเลือกเป็นนายอำเภอ ท่านก็ได้เข้าร่วมในการโต้วาทะอยู่บ้าง แต่ในฐานะเป็นนายอำเภอ ท่านก็ได้ทำอะไรที่นับว่าเป็นชิ้นสำคัญเลย นอกจากนั้นท่านก็ได้รับใช้ในฐานะเป็นผู้แทนไปร่วมประชุมโต๊ะกลมที่กรุงลอนดอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ท่านเป็นคนที่เปลี่ยน

การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

๘๑๓

อารมณ์ง่าย จึงไม่เหมาะสมแก่การที่จะเล่นการเมือง และสิ่งที่ท่านอำนวยความสะดวกให้ได้ในเรื่องการเมือง ก็คือการที่ท่านได้รับเลือกเป็นประธานการประชุมสันนิบาตออล-อินเดียมุสลิมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ซึ่งเป็นปีที่ท่านประกาศว่าท่านปรารถนาจะได้เห็นดินแดนภาคตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งมีประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมตั้งรัฐแยกออกไป แม้ในคดีในเรื่องนี้ของท่านยังมีมติและไม่มีการตอบสนองในทันที แต่ก็นับว่าเป็นครั้งแรกที่มโนคติเกี่ยวกับการแยกรัฐมุสลิมได้กลายเป็นนโยบายที่ใช้หาเสียงของพรรคการเมืองไป

ในบั้นปลายแห่งชีวิตของท่าน ท่านอิกบาลได้ตระหนักใจดีว่า พวกมุสลิมในอินเดียได้ถูกบีบคั้นอย่างหนัก ท่านเรียกการจลาจลระหว่างฮินดูกับมุสลิมที่มีติดต่อกันเรื่อยมาไม่มีที่สิ้นสุดว่าสงครามกลางเมืองที่แท้จริง ซึ่งท่านมองเห็นล่วงหน้าว่าเมื่อกาลเวลาผ่านไป ๆ สงครามนี้จะขยายวงกว้างออกไปทุกที เมื่อเห็นว่าพวกมุสลิมยังมิได้เตรียมตัวเพื่อแสดงกำลังให้รู้ตัวร่วมกันให้ถึงที่สุด ยังไม่มีระเบียบและไม่มีผู้นำ ท่านก็ถือว่าท่านจินนาห์ (Jinnāh) เป็นบุคคลหนึ่งซึ่งมีวิสัยสามารถจะรับใช้พวกมุสลิมได้ และท่านก็มีความเชื่อมั่นในวิสัยสามารถและภาวะผู้นำของท่านจินนาห์อย่างเต็มที่

ท่านอิกบาลถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ การสูญเสียท่านอิกบาลได้นำความเศร้าโศกเสียใจอย่างสุดซึ้งมาสู่พวกมุสลิมในอินเดีย และมุสลิมในประเทศอื่น ๆ ทุกวันนี้ผู้ที่มีความชื่นชมต่อท่านอิกบาลก็ยังเดินทางจากที่ไกลไปเยี่ยมหลุมศพของท่านอยู่เสมอ และปากีสถานก็ยอมรับท่านเป็นกวีแห่งชาติด้วย การกระทำแรกสุดประการหนึ่งของรัฐบาลก็คือ สร้างวิทยาการเพื่อศึกษาคำสอนของท่านอิกบาล

มุฮัมมัด อิกบาล

โชคชะตา

(จากเรื่อง กวีนิพนธ์จากอิกบาล, ของ Kiernan, หน้า ๖๔)

ปีศาจ

โอ, พระผู้เป็นเจ้าผู้สร้างสรรค์! ข้าพเจ้ามิได้เกลียดอาตม์ของพระองค์
ซึ่งเป็นเชลยทั้งใกล้และไกล ทั้งเร็วและช้าเลย
แล้วข้อสันนิษฐานอะไรเล่าที่จะสามารถปฏิเสธความเชื่อถือใน

พระองค์ได้? ถ้าข้าพเจ้าจะไม่คุกเข่าลงเบื้องหน้าเขา
สาเหตุก็คือเจตจำนงที่บัญญัติไว้ล่วงหน้าของพระองค์นั่นเอง

พระผู้เป็นเจ้า

เมื่อไรเล่าที่ความลึกถึ้นนั้นจะไขแสงบนตัวเจ้า? ก่อน
หรือหลังการปลุกปั้นเพื่อก่อการกบฏหรือความไม่สงบของเจ้า?

ปีศาจ

ภายหลัง, โอ ความสว่างไสว
ความรุ่งโรจน์แห่งภาวะทั้งปวงหลังโหลมาแต่ที่ไหนเล่า

พระผู้เป็นเจ้า (ตรัสกับเทวดาของพระองค์)

จงดูซิว่า ธรรมชาติที่เลวทรามต่ำช้าอะไรที่สอนทฤษฎีที่วิจิตร
นี้แก่มัน! มันสร้างทำเป็นว่าการที่ไม่คุกเข่านั้น
เป็นเพราะเราบัญญัติไว้ล่วงหน้า มันใช้เสรีภาพของมันเป็น
จัวหน้าทีเลวทรามแห่งความจำเป็น-เจ้าตัววายร้าย!
มันเรียกไฟที่เผาให้เราร้อนของมันเองว่า หรีดแห่งคว้น

เสรีภาพ

(จากเรื่อง กวีนิพนธ์จากอิกบาล, ของ Kiernan, หน้า ๙๐)

ความรู้สึกของเสรีชนมันคงดุจทางแระของหินแกรนิต
ความรู้สึกของคนที่มีพันธะอ่อนแอดุจมือหรือวงของไม้เลื้อย
และหัวใจของเขาก็กำลังกลัดกลุ้มและเสียอกเสียใจ-
หัวใจที่เสรีย่อมมีลมหายใจที่รู้สึกชุ่มซ่าแห่งชีวิตกระพือพัด
ชีพจรที่เต้นเร็ว ทศนภาพที่แจ่มชัด นับว่าเป็นชุมทรัพย์ของเสรีชน
สำหรับความเมตตากรุณาและความรักที่ตายแล้ว คนที่ไม่มีเสรี
ย่อมไม่มีสมบัติใด ๆ ที่ยิ่งไปกว่าน้ำตาที่เข็ดหัวเข่า
พร้อมกับบันเพ้อคร่ำครวญเป็นวรรณคดีเป็นเวร

การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

๘๑๕

คนที่มีพันธะและเสรีชนไม่เคยเห็นพ้องต้องกันเลย

พวกหนึ่งเป็นลูกกะไลของสวรรค์ อีกพวกหนึ่งเป็นเจ้าสวรรค์

ตัวตน

เพื่อที่จะปลุกพวกมุสลิมให้ตื่นจากความเชื่องซึมและความหมดหวัง ในบทกวีนิพนธ์ที่คัดมาจากเรื่อง *ความลับแห่งตัวตน* ต่อไปนี้ ท่านอิกบาลได้สรรเสริญเยินยอทัศนคติเชิงบวกและที่กระปรี้กระเปร่าที่มีต่อโลกมากกว่าลัทธิสงบเงียบอันปฏิเสธโลกที่พวกซูฟีบางคนได้เทศนาสอนไว้ ท่านได้เน้นถึงความสำคัญของปัจเจกบุคคลในโลก (*คือตัวตน*) คำว่า “*ปรารภนา*” ท่านอิกบาลหมายถึง การพยายามต่อสู้กับอุดมคติต่างๆ ในตอนแรกๆ ในฐานะเป็นบ่อเกิดแห่งกัมมันตภาพและความก้าวหน้าของมนุษย์

(จากเรื่อง *ความลับแห่งตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๑๖, ๑๘-๑๙)

รูปฟอร์มแห่งความมีเป็นเป็นผลแห่งตัวตน (Self)

ไม่ว่าอะไรที่ท่านเห็นล้วนเป็นความลับแห่งตัวตนทั้งสิ้น

เมื่อตัวตนตื่นขึ้นเป็นความรู้สึกนึกคิด

มันก็จะเปิดเผยจักรวาลแห่งความคิด

โลกนี้บร้อยได้ถูกซ่อนไว้ในสารัตถะสำคัญแห่ง ตัวตน นั้น

การยืนยันตัวตนย่อมนำสิ่งที่มีใช้ตัวตน (Not-self) มาสู่แสงสว่าง

.....

ประธาน กรรม วิธีทาง และสาเหตุทั้งหลาย

ทั้งหมดนี้เป็นวิถีทางที่ตัวเองครองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการกระทำ

ตัวตนย่อมเกิดขึ้น ลุกเป็นไฟ ตกลง คุแฉง ระบายลม

เผาไหม้ ส่องแสง เดิน และบินไป

ความกว้างขวางแห่งกาลเวลานับว่าเป็นสังเวียนของตัวตน

สวรรค์เป็นคลื่นแห่งฝุ่นธุลีบนถนนแห่งตัวตน

จากการปลุกกุหลาบคือตัวตนนี้เอง โลกจึงเต็มไปด้วยกุหลาบ

กลางคืนเกิดการหลับของตัวตน กลางวันเกิดการตื่นของตัวตน

ความปรารถนา

(จากเรื่อง ความลับแห่งตัวตน, ของอิกบาล, หน้า ๒๓, ๒๕-๒๗)

วัตถุประสงค์เป็นผู้พิทักษ์รักษาชีวิตไว้
เพราะจุดหมายปลายทางนี้เอง กระดิ่งก้องคาราวานแห่งชีวิตจึงได้สั้น
ชีวิตแฝงอยู่ในความแสวงหา
บ่อเกิดของชีวิตซ่อนอยู่ในความปรารถนา
จงทำให้ความปรารถนามีชีวิตชีวาอยู่ในหัวใจของท่าน
มีฉะนั้น รุสส์อันเล็กน้อยของท่านจะกลายเป็นหลุมฝังศพ

.....

ความปรารถนานี้แหละที่ทำให้ชีวิตงดงามขึ้น
และจิตก็เป็นเสมือนเด็กที่อยู่ในครรภ์แห่งชีวิตนั้น
อะไรเล่าคือองค์การทางสังคม จารีตประเพณี และกฎหมาย?
อะไรเล่าคือความลับเกี่ยวกับความแปลกใหม่ของวิทยาศาสตร์
ความปรารถนาที่รู้แจ้งตนเองโดยอาศัยความเข้มแข็งของตนเอง
และระเบิดออกมาจากหัวใจแล้วก็เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

.....

ชีวิตเกิดขึ้นมาพร้อมกับความมืดมิดด้วยหลักคืออุดมคติ
อุดมคติที่สองแสงดูจรัสอรุณ
เป็นไฟที่เผาไหม้ทุกสิ่งทุกอย่างนอกจากพระผู้เป็นเจ้า
อุดมคติที่สูงกว่าสวรรค์...
ชนะใจ จับใจ (และ) ทำให้หัวใจของมนุษย์ลุ่มหลง
ผู้ทำลายความผิดโบราณา
เต็มไปด้วยความยุ่งยาก ผู้ทำให้วันสุดท้ายเป็นรูปร่างขึ้นมา
เรามีชีวิตอยู่โดยการทำอุดมคติให้เป็นรูปร่างขึ้นมา
เราคุ้ยค้นด้วยแสงอาทิตย์คือความกรุณา!

ความรัก

ท่านอิกบาลใช้ความรัก (Love) แทนความภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าด้วยการเข้าสมาธิ ไม่ใช่ในความรู้สึกที่สงบเงียบและเป็นเชิงลบที่สุดใดๆ ทั้งสิ้น แต่ในฐานะเป็นบ่อเกิดแห่งความจรรโลงใจที่สูงสุดเพื่อความรู้และการกระทำที่ชอบธรรมและมีผล

(จากเรื่อง *ความลับแห่งตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๒๘-๒๙)

จุดที่ช่วงโชติซึ่งมีนามว่า *ตัวตน* นี้
เป็นประกายชีวิตภายใต้รูปของเรา
ความรักทำให้ตัวตนดำรงอยู่ได้นานขึ้น
มีชีวิตชีวมากขึ้น มีการเผาไหม้มากขึ้น มีการคุุณมากขึ้น
จากความรักก็เกิดมีรัศมีแห่งภาวะของความรัก
และพัฒนาการแห่งความอาจเป็นไปได้ที่ไม่มีใครรู้จักของความรัก
ธรรมชาติของความรักย่อมรวบรวมไฟจากความรัก
ความรักสอนธรรมชาติให้ทำโลกให้รุ่งโรจน์
ความรักไม่เกรงกลัวดาบหรืออกุศล
ความรักมิได้เกิดจากน้ำ จากลม และดิน
ความรักทำให้มีสันติและสงครามขึ้นในโลก
ความรักเป็นน้ำพุแห่งชีวิต ความรักเป็นดาบที่เป็นประกายแห่งความตาย
หินที่หยาบที่สุดก็อาจสันสละเทือนได้เพราะการซ้ำเล็งของความรัก
ในที่สุดความรักของพระผู้เป็นเจ้าก็กลายเป็นพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งมวล

กาลเวลา

ท่านอิกบาลเชื่อว่าในภาพเกี่ยวกับกาลเวลา ในฐานะที่เป็นสิ่งที่กำหนดแน่นอนได้ และมีขอบเขตจำกัดนั้นได้ก่อให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อชีวิต ถ้าหากกาลเวลาเองมีขอบเขตจำกัด ก็ไม่มีอะไรที่อยู่ในกาลจะมีคุณค่าเป็นนิรันดร์และสิ่งทั้งปวงที่ได้บรรลุถึงโดยอาศัยการกระทำของมนุษย์ก็ต้องสูญสลายไป เพื่อที่จะต่อสู้กับความไม่เที่ยงนี้ ท่านอิกบาลจึงถือว่ากาลเวลาเป็นนิรันดร์ และตั้งนัยการกระทำของมนุษย์ก็มีความสำคัญที่มีอยู่ตลอดไป มโนคตินี้ได้คัดค้านทั้งการไม่กระทำและการเห็นแก่ความสะดวกสบายแต่ถ้อยเดียว

(จากเรื่อง *ความลับแห่งตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๑๓๗-๓๘)

สาเหตุแห่งกาลเวลาหาใช่การหมุนของดวงอาทิตย์ไม่
 กาลเวลาเป็นสิ่งที่จะมีอยู่ตลอดไป แต่ดวงอาทิตย์หาได้มีอยู่ตลอดไปไม่
 กาลเวลาเป็นความชื่นชมยินดีและความเศร้าโศก เป็นงานรื่นเริงและการอดอาหาร
 กาลเวลาเป็นความลับแห่งแสงจันทร์และแสงอาทิตย์
 ท่านได้ขยายกาลเวลาออกไปคล้ายอวกาศ
 และทำให้เวลานี้แตกต่างไปจากพรุ่งนี้
 ท่านได้หนีออกจากสวนของท่านเองดูน้ำหอมที่ระเหยไปจะนั้น
 ท่านได้ทำที่คุมขังตัวท่านด้วยมือของท่านเอง
 กาลเวลาของเราซึ่งไม่มีการเริ่มต้นหรือสิ้นสุด
 เติบโตจากดอกไม้ที่เกิดจากจิตของเรา
 การรู้จักรากเหง้าของมนุษย์ยอมทำให้การมีชีวิตอยู่กับชีวิตใหม่เป็นไปได้เร็วยิ่งขึ้น
 ภาวะของมนุษย์โลกว่ายามรุ่งอรุณ
 ชีวิตเกิดจากกาลเวลา และกาลเวลาก็เกิดจากชีวิต

พวกมุสลิมมีจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในข้อความต่อไปนี้ซึ่งคัดมาจากรื่อง *สิ่งลึกลับแห่งความไม่มีตัวตน* นั้น ท่านอิกบาล ได้พยายามแก้ผลที่เป็นปัจเจกเกินไปแห่งงานก่อนๆ ของท่าน คือเรื่อง *ความลับแห่งตัวตน* ให้ถูกต้องด้วยการเน้นถึงเรื่องประชาคมมุสลิม ท่านอิกบาลซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพที่พวกมุสลิมในเวลานั้นมีการกีดกันเชื้อชาติและศาสนาแห่งจักรวรรดิออตโตมันและดินแดนมุสลิมอื่นๆ ที่ถูกมหาอำนาจชาวยุโรปพิชิตหรือคุกคามได้ประกาศลัทธิแพน-อิสลาม โดยยึดลัทธิคำสอนเกี่ยวกับประชาคมมุสลิมที่จะแบ่งแยกมิได้เป็นหลัก พวกมุสลิมจะรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดกาลและเทศะก็โดยอาศัยศรัทธาและประวัติศาสตร์ที่เป็นสามัญธรรมดาร่วมกัน

(จากเรื่อง *สิ่งลึกลับแห่งความไม่มีตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๒๐)

วัตถุประสงค์ที่คนส่วนมากมีส่วนร่วมกัน
 ก็คือ เอกภาพ ซึ่งเมื่อแก่รอบแล้ว
 จะก่อให้เกิดเป็นประชาคม คนเป็นจำนวนมากดำรงชีวิตอยู่
 ก็โดยอาศัยคุณธรรมเกี่ยวกับพันธะเดียวกันนั้น

เอกภาพของมุสลิมเกิดจากศรัทธาตามธรรมชาติ
 และข้อนี้เราได้ทรงสอนพวกเราไว้
 ดังนั้นเราจึงจุดคบไฟบนวิถีทางแห่งสัจธรรม
 ไข่มุกเม็ดนี้หามาได้จากทะเลที่ยังไม่ถึงของนบี
 และจากความใจบุญของนบีนี้เอง พวกเราจึงมีจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 ขออย่าให้เอกภาพนี้หลุดมือเราไปเลย
 และเราก็จะดำรงอยู่ตลอดไปเป็นนิรันดร์

พวกมุสลิมมีได้อ่างถึงปิตุภูมิใด ๆ

(จากเรื่อง *สิ่งลึกลับแห่งความไม่มีตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๒๔)

สารัตถะสำคัญของเรามีได้ผูกพันอยู่กับสถานที่ใด ๆ ทั้งสิ้น
 ความเข้มข้นแห่งหล้าอุ้งนของเรามีได้มีบรรจุอยู่
 ในขันใด ๆ ทั้งจีนและอินเดียต่างก็เป็น
 ชื่นเล็กชื่นน้อยที่ก่อให้เกิดเป็นโองของเรเหมือนกัน
 ทั้งตุรกีและซีเรียต่างก็เป็นดินเหนียว
 ที่ก่อให้เกิดเป็นร่างกายของเราเหมือนกัน หัวใจของเรามีได้เป็น
 ของอินเดีย หรือซีเรีย หรือโรม
 เรามีได้อ่างถึงปิตุภูมิใด ๆ
 นอกจากศาสนาอิสลาม

มโนภาพเกี่ยวกับประเทศย่อมแบ่งแยกมนุษยชาติ

(จากเรื่อง *สิ่งลึกลับเกี่ยวกับความไม่มีตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๓๒)

บัดนี้ภราดรภาพได้ถูกตัดออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย
 ซึ่งในตัวแทนแห่งประชาคม
 ประเทศได้รับความภาคภูมิใจเกี่ยวกับสถานที่
 ในความจงรักภักดีและงานสร้างสรรค์ของมนุษย์
 ประเทศชาติย่อมเป็นสุดที่รักแห่งหัวใจของเขาทั้งหลาย
 และมนุษยชาติที่มีจำนวนมากมายนั้นก็ได้ถูกเชือดเฉือนออกไป

เป็นเผ่าต่าง ๆ ที่ถูกตัดขาดออกไปเป็นพวก ๆ...
 มนุษยชาติได้สูญสลายไป จะมีเหลืออยู่ก็เฉพาะ
 ประชาชาติต่าง ๆ ที่ขาดเอกภาพ การเมือง
 ได้ทำให้ศาสนาหมดอำนาจ...

ประชาคมมุสลิมมิได้ผูกพันอยู่กับกาลเวลา

(จากเรื่อง *สิ่งลึกลับเกี่ยวกับความไม่มีตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๓๖-๓๗)

...เมื่อก่อนด่านไฟที่กำลังลุกโชน
 แห่งการหมุนเวียนครั้งสำคัญของกาลเวลานั้นเหล่าน้ำผึ้งของเรา
 แล้วฤดูใบไม้ผลิก็จะกลับมา อำนาจที่ยิ่งใหญ่แห่งกรุงโรม
 ผู้พิชิตและผู้ปกครองโลกทั้งสิ้น
 ได้จมลงไปในประโยชน์เล็ก ๆ น้อย ๆ แก้วทองคำ
 ของพวกซัซซาเนียนได้จมลงไปในเลือด
 ได้ทำลายลัทธิจริยภาพอันสดไลของกรีก
 อียิปต์ก็ผิดหวังในการทดสอบกาลเวลาครั้งสำคัญ
 กระดุกของอียิปต์ก็ถูกฝังอยู่ภายใต้พีระมิด
 เสียงแห่งมูเอซซิน (muezzin) ยังคงลั่น
 ไปทั่วผืนแผ่นดิน ประชาคม
 และโลกอิสลามยังคงอยู่ในรูปเก่าของตน
 ความรักเป็นกฎสากลแห่งชีวิต
 ระคนไปกับธาตุมูลที่เป็นขึ้นเล็กขึ้นน้อย
 แห่งโลกที่ไร้ระเบียบ โดยอาศัยความคุโชนแห่งหัวใจของเรา
 ความรัก จึงดำรงอยู่ได้ มีประกายฉายแสงออกมาว่า
 “ไม่มีเทพเจ้าใด ๆ นอกจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น”

ความสำคัญของประวัติศาสตร์

(จากเรื่อง *สิ่งลึกลับแห่งความไม่มีตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๖๐-๖๒)

ประชาคมที่เกิดขึ้นใหม่ก็เหมือนกับเด็ก

เหมือนทารกที่อยู่ในอ้อมแขนของมารดา
คือเด็กทั้งปวงไม่เข้าใจเรื่องตัวตนเลย...
แต่เมื่อตัวตนพร้อมด้วยพลังงานได้ตกลงมาบน
แรงงานที่ยิ่งใหญ่ของโลก ที่มีเสถียรภาพแล้วจะกลายเป็น
ความรู้สึกนึกคิดที่ได้รับมาใหม่ ๆ นี่ ตัวตนนั้นได้ยก
ภาพตั้งพันขึ้นมา และก็ทำลายภาพเหล่านั้นหมด
ดังนั้นก็เชื่อว่าตัวตนได้สร้างประวัติศาสตร์ของตนเองขึ้นมา...
บันทึกเหตุการณ์ในอดีตย่อมทำให้
มโนธรรมของประชาชนรุ่งโรจน์ ความจำ
เรื่องความสำเร็จต่าง ๆ ในอดีตได้ ย่อมทำให้มีความเอาใจใส่ตัวตนขึ้นมา
แต่ถ้าความจำนั้นหมดไป และถูกลืม
ประชาชนก็จะสูญเสียไปในความไม่มีอะไรเลยอีก...
ประวัติศาสตร์คืออะไรเล่า? เป็นสิ่งที่ไม่เข้าใจตนเองหรือ?
เป็นเรื่องโกหกหรือ? หรือว่าเป็นเพียงนิยายเท่านั้น?
ไม่ใช่, ประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่ทำให้ท่านเข้าใจ
ตัวตนที่แท้จริงของท่าน ให้ระวางระวางภารกิจของท่าน
เป็นผู้เดินทางตามฤดูกาล ประวัติศาสตร์นี้เป็นบ่อเกิด
แห่งความกระตือรือร้นของดวงวิญญาณ เป็นเส้นประสาทที่ผูกพัน
ร่างกายแห่งประชาคมทั้งปวงเข้าด้วยกัน
ประวัติศาสตร์นี้ทำให้ท่านแหลมคมขึ้นดุจกริชที่อยู่ในฝัก
ที่ฟาดท่านตรงแฉกหน้าแห่งโลกทั้งปวง...
ถ้าท่านปรารถนาชีวิตที่รื่นรมย์
ก็จงอย่าทำลายเส้นด้ายระหว่างอดีตกับปัจจุบัน
และอนาคตอันไกลเสีย ชีวิตคืออะไร? ชีวิตก็คือคลื่น
แห่งความรู้สึกเป็นไปติดต่อกัน
เป็นเหล่าอณูที่ถักทอซึ่งจะทำให้ผู้ที่ชอบเที่ยวล่ำมေးเลเทเมาเร้าร้อนใจ

ศรัทธาเท่านั้นที่ทำให้พวกมุสลิมรวมกัน

(จากเรื่อง *สิ่งลึกลับแห่งความไม่มีตัวตน*, ของอิกบาล, หน้า ๗๕-๗๖)

พันธะของพวกเติร์กและพวกอาหรับมิใช่พันธะของเรา
 ความเชื่อมโยงที่ผูกเราเข้าด้วยกันมิใช่สายโซ่
 แห่งเชื้อสายแต่โบราณกาล หัวใจของเราถูกผูกไว้กับ
 นบีผู้ที่รักแห่งเฮญซ (Hejaz)
 และโดยอาศัยพระองค์พวกเราก็รวมกันได้
 เส้นด้ายที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันของพวกเราก็คือความจริงรักภักดี
 ต่อพระองค์เท่านั้น ความพลัดพลินอยู่กับเหล่าอูฐของพระองค์
 เท่านั้นที่ทำให้หยันดาของเราเริ่มต้นได้ นับแต่เวลาที่
 ความเมามายกับความรักของพระองค์ที่น่ายินดีนี้
 ได้แข่งขันกันอยู่ในสายเลือดของเรา ของเก่าก็โชติช่วงอยู่
 ในการสร้างสรรค์ใหม่ โลหิตย่อมไหลอยู่
 ภายในเส้นโลหิตของประชาชนฉันใด ความรักของพระองค์ก็ฉันนั้น
 คือไหลอยู่ในเนื้อสารแห่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของเรา
 ความรักย่อมอยู่ในดวงวิญญาณ
 เนื้อหนังมังสาย่อมอยู่ในเชื้อสาย ที่เข้มแข็งยิ่งกว่าชาติพันธุ์
 และที่เป็นบรรพบุรุษที่ธรรมดาสามัญร่วมกันก็คือเชื้อที่เหนียวแน่นแห่งความรัก
 ความเป็นคู่รักที่แท้จะต้องไหลไปเหนือขอบเขต
 แห่งเชื้อสาย อยู่เหนืออาระเบีย
 และเปอร์เซีย ประชาคมแห่งความรักก็คล้าย ๆ
 แสงสว่างแห่งพระผู้เป็นเจ้า ไม่ว่าอะไรที่เราครอบครอง
 ล้วนเกิดจากความมีเป็นแห่งแสงสว่างนั้นทั้งสิ้น
 “ไม่มีใครดอกที่แสวงหาในเวลาที่ หรือในสถานที่แสงสว่างของพระผู้เป็นเจ้าเกิด
 จะต้องการด้วยด้ายพุ่งและด้ายยืนอะไรอีกเล่าในอันที่จะ
 ทอฉลองพระองค์ของพระผู้เป็นเจ้า”
 ผู้ที่ทำให้เท้าของเขาต้องเจ็บปวดโดยการเอาโซ่ตรวน
 คือประเทศและบรรพบุรุษมาใส่ ย่อมไม่เข้าใจวิถีที่
 “พระองค์มิได้ทรงให้กำเนิด ไม่มีอะไรที่ถูกให้กำเนิด”

ความต้องการความเข้าใจของศาสนาอิสลามโดยอาศัยความรู้สมัยใหม่

(จากเรื่อง การสร้างความคิดทางศาสนาในศาสนาอิสลามขึ้นมาใหม่, ของอิกบาล, หน้า ๗-๘)

ในระหว่าง ๕๐๐ ปีสุดท้าย ความคิดทางด้านศาสนาในศาสนาอิสลาม เมื่อว่าในภาคปฏิบัติแล้วดูเหมือนจะอยู่นิ่งๆ มีอยู่ระยะหนึ่งที่ความคิดแบบยุโรปได้รับความจริงใจจากโลกของอิสลาม แต่ปรากฏการณ์แห่งประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่นับว่าน่าสยดสยองที่สุด ก็คือการที่โลกแห่งอิสลามได้หันไปหาตะวันตกทางด้านจิตใจได้อย่างรวดเร็ว ในการเคลื่อนไหวนี้ไม่มีอะไรผิดเลย เพราะวัฒนธรรมยุโรป เมื่อว่าในด้านพุทธิปัญญาแล้ว ก็เป็นเพียงการพัฒนาวัฒนธรรมอิสลามด้านที่สำคัญที่สุดบางด้านให้ก้าวหน้าต่อไปเท่านั้นเอง ที่เราเกรงกลัวก็เพียงว่า ภายนอกที่ตระการตาของวัฒนธรรมยุโรปอาจจับขบวนของเราไว้ และเราอาจไม่บรรลุถึงขั้นในที่ที่แท้จริง วัฒนธรรมนั้นเท่านั้นแหละ ในระหว่างเวลาหลายร้อยปีที่พุทธิปัญญาของเราต้องชะงักงันไปนั้น ยุโรปกำลังคิดถึงปัญหาที่สำคัญๆ ที่พวกปรัชญาเมธีและนักวิทยาศาสตร์ของอิสลามสนใจอย่างมาก นับตั้งแต่สมัยกลางเป็นต้นมา เมื่อสำนักทางเทววิทยาต่างๆ ของมุสลิมสมบูรณ์แล้ว ความก้าวหน้าที่มีได้มีกำหนดแน่นอนก็ได้มีอยู่ในอาณาจักรแห่งความคิดและประสบการณ์ของมนุษย์แล้ว การที่มนุษย์ขยายอุ้งแขนออกไปจนสามารถเอาชนะธรรมชาติได้นั้นทำให้มนุษย์เราได้ศาสนาใหม่และความรู้สึกสดๆ ร้อนๆ เกี่ยวกับการที่มนุษย์ส่งเหนือพลังต่างๆ ที่ก่อให้เกิดเป็นสิ่งแวดล้อมตน ได้มีการแนะนำทัศนะใหม่ ๆ มีกล่าวถึงปัญหาใหม่ ๆ โดยอาศัยประสบการณ์ใหม่ ๆ อีก และได้มีปัญหาใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาอีก ดูเหมือนว่าพุทธิปัญญาของมนุษย์กำลังเจริญเติบโตเหนือประเภทต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานที่สุดของมันเอง คือ กาละ เทศะ และเหตุภาพ ด้วยความก้าวหน้าแห่งความคิดทางด้านวิทยาศาสตร์นี้เอง แม้แต่มโนภาพเกี่ยวกับความอาจุรู้ได้ ก็กำลังมีการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีของไอน์สไตน์ได้นำทัศนภาพใหม่ ๆ เกี่ยวกับจักรวาลมาให้เรา และได้แนะวิธีระงับปัญหาต่างๆ ที่เป็นธรรมดาสามัญทั้งต่อศาสนาและปรัชญาแบบใหม่ ๆ ไม่มีอะไรที่น่าอัศจรรย์เลยที่อนุชนหนุ่มๆ ของอิสลามในเอเชียและแอฟริกาต้องการการหันกลับไปหาศาสนาของตนใหม่ เพราะฉะนั้นด้วยการปลุกศาสนาอิสลามให้ตื่นขึ้นมาใหม่ ก็จำเป็นที่จะต้องตรวจสอบสิ่งที่ยุโรปคิดและบทสรุปเท่าที่ยุโรปได้บรรลุถึงแล้วว่ามียากน้อยเพียงใดด้วยเจตนารมณ์ที่เป็นอิสระ ซึ่งจะช่วยให้เราได้ปรับปรุงแก้ไขศาสนาของเราเสียใหม่ และถ้าจำเป็นก็ต้องสร้างความคิดทางด้านเทววิทยาในศาสนาอิสลามขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้ก็เป็นไปได้ที่เราจะทำเป็นเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ต่อการโฆษณาแอนตี้ศาสนาโดยทั่วๆ ไปและแอนตี้ศาสนาอิสลามเป็นพิเศษในเอเชียกลางซึ่งได้ข้ามชายแดนอินเดียเข้าไปแล้ว

บทบาทของศาสนาในโลกปัจจุบัน

(จากเรื่อง การสร้างความคิดทางศาสนาในศาสนาอิสลามขึ้นมาใหม่, ของอิกบาล, หน้า ๑๔๖-๑๔๘)

ดังนั้นบุคคลสมัยใหม่ที่ถูกผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมทางด้านพุทธบัญญัติบังคับให้จึงได้สิ้นสุดการดำรงชีวิตอย่างเร้าหัวใจ คือจากภายในหมด ในอาณาจักรแห่งความคิด เขาก็ดำรงชีวิตอยู่ในแบบที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตัวเองอย่างเปิดเผย และในอาณาจักรแห่งชีวิตทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง เขาก็ดำรงชีวิตในแบบที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้อื่นอย่างเปิดเผย เขาพบว่าตัวเองไม่สามารถที่จะควบคุมความเห็นแก่ตัวที่ปราศจากความเมตตากรุณาและความกระหายเงิน กระหายทองอันไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งค่อยๆ ทำลายความพยายามที่จะทำให้จิตใจสูงขึ้นๆ ในตัวเขาลง และมีไดโนเสาร์โหมให้เขาเลย นอกจากความเมื่อยล้าในชีวิตเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เขาซึ่งดูซึมอยู่ใน “ข้อเท็จจริง” คือสาเหตุแห่งพหุนาการปัจจุบันทางด้านทัศนศาสตร์ที่ถูกตัดขาดจากความล้าลึกที่ยังไม่ได้แห่งภาวะของเขาเอง ในความตื่นตัวแห่งวัตถุนิยมที่มีระบบของเขาในที่สุดก็มาถึงความเป็นอัมพาตแห่งพลังงานซึ่ง **ฮักซลีย์** เข้าใจและดำเนินอยู่ ภาวะของสิ่งต่างๆ ในตะวันออกก็ไม่ได้ดีไปกว่ากันเลย เทคนิคแห่งลัทธิลึกลับสมัยกลางที่ทำให้ชีวิตทางด้านศาสนาพัฒนาตัวเองทั้งในตะวันออกและตะวันตก ในการสำแดงตัวสูงขึ้นไปในเมื่อว่าในด้านปฏิบัติแล้วบัดนี้ก็นับว่าล้มเหลวแล้ว และบางทีในบุรพทิศที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลามนั้น เทคนิคแห่งลัทธิลึกลับสมัยกลางจะทำความพินาศฉิบหายให้มากกว่าที่ใดๆ ทั้งสิ้น เทคนิคนี้ซึ่งอยู่ห่างไกลต่อการที่จะเอาพลังชีวิตภายในของมนุษย์ระดับเฉลี่ยมารวมให้เป็นกลุ่มก้อนอีก เพื่อเตรียมตัวให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในความก้าวหน้าของประวัติศาสตร์นั้นได้สอนเขาเรื่องการสละผิดๆ และทำให้เขามีความพอใจต่อความไม่รู้แจ้งและความเป็นทาสทางด้านจิตใจอย่างสิ้นเชิง ไม่มีความประหลาดใจใดๆ ที่ว่ามุสลิมสมัยใหม่ในตุรกี อียิปต์ และเปอร์เซีย ได้ถูกชักนำให้แสวงหาแหล่งพลังงานใหม่ๆ ในการสร้างความจงรักภักดีใหม่ ๆ เช่น ความรักชาติและลัทธิชาตินิยม ซึ่ง **นิคซ์เซ** พรรณนาไว้ว่าเป็น “ความเจ็บป่วยและความไม่มีเหตุผล” และเป็น “พลังต่อต้านวัฒนธรรมที่เข้มแข็งที่สุด” พวกมุสลิมสมัยใหม่ที่ผิวดหวังต่อวิธีการฟื้นฟูจิตใจ ทางด้านศาสนาแท้ๆ ใหม่ ซึ่งจะทำให้เราได้สัมผัสกับน้ำพุแห่งชีวิตและอำนาจซึ่งมีอยู่ตลอดไป โดยการขยายความคิดและอาณาเขตของเราออกไปนั้นได้หวังว่าจะปล่อยแหล่งพลังงานใหม่ออกมาโดยทำความคิดและอาณาเขตให้แคบเข้าลัทธิสังคมนิยมแบบอเทวนิยมสมัยใหม่ ซึ่งมีศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อศาสนาใหม่ทั้งปวง มีทัศนะกว้างกว่าเดิม แต่เมื่อได้รับมูลฐานทางด้านปรัชญาจากพวกที่นับถือลัทธิเฮเกล พวกเขียงย้ายลัทธิสังคมนิยมแบบนี้ก็ได้ปฏิบัติต่อแหล่งซึ่งสามารถให้ความเข้มแข็งและวัตถุประสงค์แก่ตน ทั้งลัทธิ

ชาตินิยมและลัทธิสังคมนิยมแบบอเทวนิยมอย่างน้อยที่สุดก็ในสถานะแห่งการปรับปรุงแก้ไขของมนุษย์ในปัจจุบันจะต้องอาศัยพลังแห่งความเกลียด ความแค้น ความแค้นและความไม่พอใจทางจิตวิทยาซึ่งมีแนวโน้มไปในทางที่จะทำให้ดวงวิญญาณของมนุษย์ให้จมนลและทำให้แหล่งพลังงานด้านจิตใจที่ซ่อนเร้นของเขาตันไป ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคแห่งลัทธิลึกลับสมัยกลาง หรือลัทธิชาตินิยม หรือลัทธิสังคมนิยม แบบอเทวนิยมก็ตาม ล้วนแต่ไม่อาจเยียวยารักษาโรคภัยของมนุษยชาติที่กำลังทุกข์ทรมานหม่นหมองอยู่ได้แน่นอนที่ปัจจุบันนี้เป็นขณะที่วิกฤติมากขณะหนึ่งในประวัติศาสตร์แห่งวัฒนธรรมสมัยใหม่ โลกสมัยใหม่ต้องการการแก้ไขใหม่ในด้านชีววิทยา และศาสนาซึ่งในการลำดับต้นขั้นสูงมิใช่หลักเกณฑ์ที่ไม่มีข้อพิสูจน์ หรือความเป็นพระ หรือพิธีรีตองนั้นตามลำพังก็สามารถเตรียมคนสมัยใหม่เพื่อรับภาระเกี่ยวกับการรับผิดชอบทางด้านศีลธรรมซึ่งจำเป็นที่ความก้าวหน้าแห่งวิทยาศาสตร์สมัยใหม่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง และสร้างทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาที่ทำให้เขามีวิสัยความสามารถที่จะสร้างบุคลิกภาพที่ดีขึ้นในชีวิตนี้ และคงบุคลิกภาพนั้นไว้หลังจากตายไปแล้วขึ้นมาใหม่ ด้วยการขึ้นสู่ทัศนภาพใหม่ๆ เกี่ยวกับต้นกำเนิด และอนาคตของเขาเกี่ยวกับการมาจากไหนและจะไปที่ไหนของเขานี้แหละ ที่ในที่สุดมนุษย์ก็จะได้ชนะเหนือสังคมที่ได้รับแรงกระตุ้นจากการแข่งขันที่มีไซแบบมนุษย์และอารยธรรมซึ่งสูญเสียเอกภาพทางด้านจิตใจของตนไปเพราะมีความขัดแย้งกันในภายในเกี่ยวกับคุณค่าทางด้านศาสนาและการเมือง

อิสลามและเกียรติของมนุษย์

ท่านอิกบาลได้คัดค้านวิถีชีวิตของชาวตะวันตกซึ่งท่านเห็นว่ามองเห็นมนุษย์เป็นเสมือน “สิ่งของ” ที่อาจใช้หาประโยชน์ได้ และมีใช้ “บุคลิกภาพ ที่อาจพัฒนาได้” ท่านอิกบาลคิดว่าศาสนาอิสลามซึ่งพ้นจากเครื่องผูกมัดแห่งความคิดทางด้านเทววิทยามาก่อนๆ นั้นสามารถที่จะให้ข้อตกลงที่ดีกว่าแก่มนุษย์โดยการเน้นถึงลัทธิคำสอนเกี่ยวกับเรื่องความเสมอภาคและการเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์

(จากเรื่อง *สุนทรพจน์และคำปราศรัย...* ของอิกบาล, หน้า ๕๒-๕๖)

การต่อสู้ดิ้นรนในเอเชียในปัจจุบันนี้บางทีก็พรรณนาไว้ว่าเป็นการที่อินเดียปฏิบัติต่อตะวันตก ข้าพเจ้ามิได้คิดว่านั้นเป็นการปฏิบัติต่อตะวันตกเลย เพราะประชาชนชาวอินเดียต้องการสถาบันที่ตะวันตกเป็นตัวแทนจริงๆ... ชาวอินเดียที่อยู่ตามเมืองต่างๆ ซึ่งได้รับการศึกษาดีล้วนต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งนั้น ประชาชนส่วนน้อยซึ่งรู้สึกว่ตัวเองมีเอกภาพทางด้านวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปอย่างเด่นชัด และเกรงว่ความเป็นอยู่ของพวกตน

จะตกอยู่ในอันตราย จึงต้องการความคุ้มครองซึ่งประชาคมส่วนใหญ่ไม่ยอมปฏิบัติตาม ด้วยเหตุผลที่เห็นประจักษ์ชัดหลายประการด้วยกัน ถ้าหากเราเริ่มจากข้อเสนอบบตะวันตกแล้วจะเห็นว่าประชาคมส่วนใหญ่สร้างทำเป็นเชื่อในลัทธิชาตินิยมที่ถูกต้องตามทฤษฎี แต่ถ้าเรามองดูอินเดียแล้ว จะเห็นว่าไม่ตรงกับข้อเท็จจริงเลย ดังนั้นพวกที่ต่อสู้ดิ้นรนในอินเดียอย่างแท้จริงจึงไม่ใช่ประเทศอังกฤษและประเทศอินเดียเอง แต่เป็นประชาคมหมู่ใหญ่และชนหมู่น้อยของอินเดียซึ่งยากที่จะยอมรับหลักการประชาธิปไตยของตะวันตก จนกว่าจะได้รับปรับปรุงแก้ไขหลักการนั้นให้เหมาะสมกับสถานะที่แท้จริงแห่งอินเดียเสียก่อน

ทั้งวิธีการทางการเมืองของท่านมหาตมา คานธีก็ได้บังถึงการปฏิวัติในแง่จิตวิทยาเลย วิธีการเหล่านี้เกิดจากการกระทบกับความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับโลกแบบที่ตรงข้ามกันสองแบบ คือแบบตะวันตกกับแบบตะวันออก ความหยาบละเอียดยทางด้านจิตใจของคนตะวันตกมีลักษณะเป็นแบบพงศาวดาร เขาดำรงชีวิต เคลื่อนไหว และมีภาวะของตนถูกต้องกับกาลเวลา ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับโลกของชาวตะวันออกมิได้เป็นแบบประวัติศาสตร์เลย ชาวตะวันตกถือว่าสิ่งทั้งหลายค่อยๆ มีเป็นมาตามลำดับ สิ่งทั้งหลายเป็นอดีต มีปัจจุบันและอนาคต ส่วนชาวตะวันออกเห็นว่าสิ่งทั้งหลายจะต้องได้รับการขัดเกลาให้เรียบในทันที เป็นอกาลิก คือไม่มีกาลเวลา เป็นปัจจุบันล้วน นั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมศาสนาอิสลามซึ่งเห็นสัญลักษณ์แห่งความแท้จริงที่ปรากฏในความเคลื่อนไหวของกาลจะเป็นดุจผู้บุกรุกในภาพเกี่ยวกับโลกของเอเชียที่เป็นแบบสถิต บริติชในฐานะเป็นชาวตะวันตกเข้าใจว่าการปฏิรูปทางการเมืองในอินเดียเป็นขบวนการค่อยๆ วิวัฒนาการที่มีระบบ ท่านมหาตมา คานธีในฐานะที่เป็นชาวตะวันออก มองไม่เห็นอะไรในทัศนคตินี้ยิ่งไปกว่าความไม่มีเจตจำนงที่เข้าใจไม่ตีในอันที่จะมีส่วนร่วมทำอำนาจ และพยายามใช้การปฏิเสธแบบทำลายทุกชนิดเพื่อจะได้บรรลุถึงในทันที ทั้งชาวตะวันตกและชาวตะวันออกในตอนต้นๆ ต่างก็ไม่สามารถเข้าใจกันได้ ผลลัพธ์ก็คือได้เกิดมีการปฏิวัติขึ้น

อย่างไรก็ดีปรากฏการณ์การเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นลางบอกว่าจะเกิดพายุใหญ่ตามมา ซึ่งก็คล้ายกับจะกวาดล้างสิ่งทั้งมวลของอินเดียและเอเชียที่เหลือให้หมดไป นี่เป็นผลที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แห่งอารยธรรมทางการเมืองทั้งมวลที่มองเห็นมนุษย์เป็นเสมือน “วัตถุ” สิ่งหนึ่งที่ควรจะทำเอาไปทำประโยชน์ มิใช่เป็น “บุคคลิกภาพ” ที่จะต้องพัฒนาและขยายออกไปด้วยพลังทางวัฒนธรรมล้วนๆ เลย ประชาชนชาวเอเชียผูกพันอยู่กับการลุกขึ้นต่อต้านระบบเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยความโลภซึ่งชาวตะวันตกได้พัฒนาขึ้นมาและได้บังคับให้ประชาชนชาวตะวันออกยอมรับ เอเชียไม่สามารถเข้าใจลัทธิทุนแบบตะวันตกสมัยใหม่พร้อมกับลัทธิปัจเจกนิยมแบบไม่มี

ระเบียบวินัยของลัทธินี้ได้ ศาสนาที่ท่านเป็นตัวแทนได้ยอมรับคุณค่าของปัจเจกชน และทำให้เขามีระเบียบวินัยพร้อมที่จะให้ทุกสิ่งทุกอย่างของเขาเพื่อเป็นบริการรับใช้พระผู้เป็นเจ้าและมนุษยชาติที่ศาสนาอาจมีได้นั้นยังมิได้สูญสิ้นไปเลย ศาสนานั้นยังอาจสร้างโลกใหม่ที่มีได้ถือเอาวาระหรือสัณทิว หรือจำนวนรายได้ที่ได้รับมาเป็นเครื่องตัดสินตำแหน่งทางสังคมของมนุษย์ แต่ทว่าใช้แบบชีวิตที่เขาเป็นอยู่เป็นเครื่องตัดสิน เป็นโลกที่คนจนเก็บภาษีคนมั่งมี เป็นโลกที่สังคมมนุษย์มิได้ตั้งอยู่ที่ความเสมอภาคแห่งท้อง แต่ทว่าอยู่บนความเสมอภาคแห่งวิญญาณ เป็นโลกที่พวกหริชน(untouchable) อาจแต่งงานกับราชธิดาภคตริย์ได้ เป็นโลกที่กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเป็นของฝากชนิดหนึ่ง และเป็นโลกที่ไม่ยอมให้สะสมเงินทุนซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตที่มีความมั่งคั่งที่แท้จริงมีอำนาจเหนือคนจน อย่างไรก็ตามลัทธิในคติที่ดีเลิศแห่งศาสนาของท่านนี้ต้องการความเป็นอิสระจากความคิดฟุ้งซ่านของพวกนักเทววิทยาและนักกฎหมาย เมื่อเพ่งในด้านจิตใจแล้ว เรากำลังตกอยู่ในที่คุมขังแห่งความคิดและอาเวศซึ่งเราได้สลัดล้อมตัวเรามาหลายร้อยปีแล้ว และถ้าจะพูดต่อไปก็จะทำให้พวกเราคือคนสมัยโบราณต้องอดสูใจ นั่นก็คือว่า เราไม่ได้เตรียมอนุชนของเราให้พร้อมที่รับวิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และแม้แต่ทางศาสนาที่คนสมัยปัจจุบันนี้นำเข้ามาเลย ประชาคมทั้งปวงต้องการซ่อมภาวะทางด้านจิตใจของเขาอย่างขนานใหญ่เพื่อจะได้เป็นผู้มีวิสัยสามารถที่จะรู้สึกเราให้เกิดความปรารถนาและอุดมคติใหม่ๆ ขึ้น ชาวอินเดียมุสลิมได้เลิกสำรวจความลึกแห่งชีวิตชั้นในของตนมานานแล้ว ผลลัพธ์ก็คือว่า เขาได้เลิกดำรงชีวิตแบบที่รุ่งโรจน์และที่เต็มไปด้วยสีสันวรรณะอันเป็นเหตุทำให้ต้องตกอยู่ในอันตรายที่เนื่องมาจากการประนีประนอมแบบที่มีใช้กับผู้ขายกับพลังต่างๆ ซึ่งเขาคิดว่าเขาไม่สามารถทำให้มันสูญสิ้นไปในการปะทะกันอย่างเปิดเผยได้ ผู้ที่ปรารถนาจะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่ไม่น่าปรารถนาจะต้องทำการเปลี่ยนรูปภาวะภายในของตนอย่างสิ้นเชิง พระผู้เป็นเจ้ามิได้ทรงเปลี่ยนภาวะของประชาชน จนกว่าประชาชนเองจะเป็นผู้ริเริ่มเปลี่ยนภาวะของตน โดยทำให้แดนกิจกรรมประจำวันของตนรุ่งโรจน์โดยอาศัยอุดมคติที่กำหนดแน่นอนอันได้ ไม่มีอะไรที่เราสามารถบรรลุถึงได้โดยมิได้มีศรัทธาอย่างมั่นคงในความเป็นอิสระแห่งชีวิตชั้นในของตนเอง ศรัทธาที่เท่านั้นที่จะทำให้ประชาชนเพ่งสายตาอยู่ที่จุดหมายปลายทางของตน และทำให้เขาพ้นจากความโศกไปเสียมาตลอดกาล... เราไม่อาจยืมเปลวไฟแห่งชีวิตมาจากผู้อื่นได้ เราจะต้องจุดมันขึ้นในวิหารคือดวงวิญญาณของเราเอง

รัฐที่แยกออกไปสำหรับพวกมุสลิม

สุนทรพจน์ของท่านอิกบาลที่กล่าวในนามของสันนิบาตออล-อินเดียมุสลิม ที่เมือง

อัลลาฮะบัด (Allahabad) เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ที่ได้นำมาแสดงไว้นี้ นับว่าเป็นข้อความทางการเมืองที่สำคัญที่สุดที่สัมพันธ์กับการแยกตั้งรัฐสำหรับพวกมุสลิมในอินเดียสมัยต่อมา การให้เหตุผลของท่านก็คือว่านโยบายที่ทำศาสนาให้เป็นเรื่องของเอกชนล้วน ๆ อย่างในรัฐต่าง ๆ ในยุโรปนั้นมีแต่จะทำให้ศาสนาได้รับเคราะห์กรรม อีกประการหนึ่งทางด้านการองค์กรแล้ว อิสลามมีความสัมพันธ์กับระเบียบทางสังคมและในอินเดียอิสลามก็ต้องการดินแดนที่จะปกครองตนเองได้ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะแสดงออกและพัฒนาคำสอนของตนได้อย่างเต็มที่

(จากเรื่อง *สุนทรพจน์และข้อความ*, ของอิกบาล, หน้า ๓-๑๒, ๓๔-๓๖)

เมื่อคำนึงถึงมโนคติทางด้านจริยศาสตร์ผสมกับแผนการปกครองบางชนิดซึ่งข้าพเจ้าใช้หมายถึงเค้าโครงทางสังคมที่กำหนดขึ้นโดยอาศัยระบบทางกฎหมายและทำให้มีชีวิตชีวาขึ้นมา ด้วยอุดมคติทางจริยศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจงอย่างหนึ่งแล้ว ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ศาสนาอิสลามได้เคยเป็นองค์ประกอบเชิงก่อรูปที่นับว่าสำคัญมากในประวัติศาสตร์ชีวิตของมุสลิมในอินเดีย ศาสนาอิสลามได้ให้อาเวศและความจงรักภักดีที่เป็นมูลฐานเหล่านั้นซึ่งค่อย ๆ ทำให้ปัจเจกบุคคลและบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายรวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่เป็นการพูดเกินความจริงเลยที่จะกล่าวว่าบ้างที่อินเดียก็เป็นประเทศเดียวในโลกที่ศาสนาอิสลามในฐานะที่เป็นพลังที่สร้างประชาชนให้ทำงานให้ได้ผลมากที่สุด... แต่มโนคติที่การคิดทางด้านการเมืองแบบยุโรปทำให้เป็นเช่นนั้น บัดนี้กำลังเปลี่ยนทัศนคติของชาวมุสลิมรุ่นปัจจุบันทั้งในอินเดียและนอกอินเดียอย่างรวดเร็ว คนหนุ่ม ๆ ของเราที่ได้รับความบันดาลใจจากมโนคติเหล่านี้มีความกระตือรือร้นที่จะเห็นพวกเขาเป็นพลังที่มีชีวิตชีวาในประเทศของตนเอง โดยไม่มีการหยั่งรู้ข้อเท็จจริงอย่างพิถีพิเคราะห์ใด ๆ ที่จะตัดสินวิวัฒนาการของตนในยุโรปได้เลย... ศาสนาอิสลามมิได้แบ่งเอกภาพของมนุษย์เป็นทวีภาพแห่งจิตใจที่เข้ากันไม่ได้เลย ในศาสนาอิสลาม พระผู้เป็นเจ้ากับจักรวาลจิตใจกับวัตถุ ศาสนจักรกับอาณาจักรต่างก็เป็นสมมูลฐานของกันและกัน มนุษย์มิได้เป็นพลเมืองของโลกที่น่าสะอิดสะเอียนที่ควรจะละเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของโลกแห่งวิญญาณที่ตั้งอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ศาสนาอิสลามถือว่าวัตถุ ก็คือวิญญาณที่เข้าใจตนเองในกาลและเทศะนั้นเอง ที่ยุโรปได้ยอมรับทวีภาพแห่งวิญญาณและวัตถุนั้นบางทีอาจรับมาจากความคิดแห่งลัทธิของท่านมณีก็ได้ มิได้พิถีพิเคราะห์ก็ได้ บัดนี้นักคิดที่ดีที่สุดของยุโรปกำลังตระหนักถึงความผิดขั้นแรกนี้ แต่รัฐบาลของยุโรปก็กำลังบังคับให้โลกยอมรับความผิดนั้น ในฐานะเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่มีข้อพิสูจน์ที่ไม่ต้องสอบถามอยู่โดยปริยาย การแยกกาลและเทศะออกจากกันอย่างผิด ๆ นี้แหละที่ได้มีอิทธิพลต่อความคิดทางด้านศาสนาและการเมืองของยุโรปและในภาคปฏิบัติก็ได้ก่อให้เกิดผล

เป็นการแยกคริสต์ศาสนาออกจากชีวิตแห่งรัฐในยุโรป ผลลัพธ์ก็คือว่ารัฐต่างๆ ที่ปรับปรุงแก้ไขไม่ดีพวกหนึ่งจึงถือผลประโยชน์ของรัฐเป็นหลักสำคัญ หาได้ถือผลประโยชน์ของมนุษย์เป็นหลักสำคัญไม่... ในโลกอิสลามเรามีระบบการปกครองสากล ซึ่งเราเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของได้ทรงเปิดเผยหลักพื้นฐานแห่งระบบการปกครองนั้นให้แก่เรา แต่เค้าโครงแห่งระบบการปกครองนั้น โดยเหตุที่นักกฎหมายต้องการให้สัมพันธ์กับโลกสมัยใหม่ ทุกวันนี้จึงยังต้องการให้มีอำนาจที่เปลี่ยนใหม่โดยการปรับปรุงแก้ไขใหม่ๆ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะชะตากรรมสุดท้ายแห่งมโนคติแห่งชาติในโลกอิสลามจะเป็นอย่างไร ศาสนาอิสลามจะทำให้เหมือนและเปลี่ยนรูปตัวเองดังที่เคยทำให้เหมือนและเปลี่ยนรูปมโนคติมากมายที่แสดงออกถึงเจตนารมณ์ต่าง ๆ มาแล้วหรือยอมให้มีการเปลี่ยนรูปเค้าโครงของตัวเองอย่างรุนแรงโดยอาศัยพลังแห่งมโนคตินี้หรือไม่นั้น นับว่าเป็นการยากที่จะพยากรณ์ได้ ศาสตราจารย์เวนซิงค์ แห่งลีเดน (Wensinck of Leiden) (ฮอลแลนด์) ได้เขียนถึงข้าพเจ้าว่า : “ข้าพเจ้ารู้สึกที่ศาสนาอิสลามกำลังเข้าสู่วิกฤตการณ์ อย่างที่คริสต์ศาสนาได้เคยประสบเมื่อกว่าร้อยปีมาแล้ว ความยากลำบากที่สำคัญก็คือทำอย่างไรจึงจะรักษาสິงที่เป็นพื้นฐานของศาสนาไว้ให้ปลอดภัยได้ในเมื่อเราได้เลิกข้อคิดเห็นที่ทันสมัยเป็นจำนวนมากแล้ว ดูเหมือนว่าจะเป็นไปได้ไม่น้อยยิ่งไปกว่านั้นอีกก็อาจจะจะมีผลอะไรเกิดแก่คริสต์ศาสนาบ้าง และยังมี ความอาจเป็นไปได้ไม่น้อยยิ่งไปกว่านั้นอีกก็อาจจะจะมีผลอะไรบ้างที่จะเกิดแก่ศาสนาอิสลาม” ในขณะปัจจุบันนี้มโนคติแห่งชาติกำลังทำทศนะของมุสลิมให้ถือผิดเป็นเรื่องสำคัญ และดังนั้นในด้านวัตถุก็ต้องเผชิญกับการทำให้การปฏิบัติงานของศาสนาอิสลามเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา และการที่ความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชาติพันธุ์ขยายตัวมากขึ้น อาจหมายถึงความเจริญเติบโตแห่งมาตรฐานต่างๆ ที่แตกต่างกัน และแม้แต่ที่ตรงข้ามกับมาตรฐานศาสนาอิสลามก็ได้...

แล้วอะไรเล่าคือปัญหา และอะไรคือสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหา? ศาสนาเป็นธุรกิจส่วนบุคคลหรือ? ท่านปรารภจะเห็นศาสนาอิสลามในฐานะเป็นอุดมคติทางศีลธรรมและการเมืองพบชะตากรรมแบบเดียวกันในโลกของศาสนาอิสลามเช่นเดียวกับที่คริสต์ศาสนาได้ประสบมาในยุโรปกระนั้นหรือ? เป็นไปได้ไหมที่จะคงศาสนาอิสลามไว้ในฐานะเป็นอุดมคติทางด้านศีลธรรมและปฏิเสธศาสนาอิสลามในฐานะเป็นแผนการปกครองที่ให้ประโยชน์แก่แผนการปกครองแห่งชาติ ซึ่งในแผนการปกครองแห่งชาตินั้นไม่ยอมให้ทัศนคติทางศาสนาเข้าแสดงบทบาทใดๆ? ปัญหานี้ได้กลายเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเป็นพิเศษในอินเดียซึ่งเป็นประเทศที่ชาวมุสลิมกลายเป็นชนกลุ่มน้อย ญัตติที่ว่าศาสนาเป็นประสบการณ์ที่เป็นปัจเจกส่วนบุคคลนั้นมิได้เป็นเรื่องที่ชาวยุโรปเห็นว่าประหลาดอะไรเลย ในยุโรป มโนภาพเกี่ยวกับคริสต์ศาสนาในฐานะเป็นระเบียบแบบวัดๆ ที่สละโลกแห่งวัตถุและเพ่งอยู่ที่โลกแห่งจิตใจ โดยอาศัยขบวนการการคิดแบบตรรกศาสตร์ ได้นำ

ไปสู่ทัศนะที่มีอยู่ในอดีตนี้ แต่ลักษณะแห่งประสบการณ์ทางศาสนาของนั้ดั่งที่เปิดเผยอยู่ในคัมภีร์กุรอ่านนั้นนับว่าแตกต่างกันทั้งหมด มิใช่เป็นเพียงประสบการณ์ในแง่แห่งเหตุการณ์ทางชีววิทยาล้วน ๆ ที่บังเกิดขึ้นภายในสิ่งที่ได้ประสบและที่ไม่จำเป็นจะต้องมีปฏิริยาใด ๆ ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมของเขาเลย ประสบการณ์ที่เป็นปัจเจกนี้แหละที่ป็นผู้สร้างสรรค์ระเบียบทางสังคม ผลโดยตรงแห่งประสบการณ์นี้ก็คือสิ่งที่ป็นมูลฐานแห่งแผนการปกครองพร้อมกัมนโนภาพทางกฎหมายโดยปริยาย ซึ่งความสำคัญแห่งมโนภาพนี้ที่พลเมืองดีพึงปฏิบัติ นั้น เราไม่อาจดูแคลนว่ามีน้อยเพียงเพราะบ่อเกิดของมันป็นสิ่งที่อาจแสดงให้เห็นได้ เพราะฉะนั้นอุดมคติทางด้านศาสนาของอิสลาม เมื่อว่าโดยกำเนิดแล้วก็เกี่ยวข้องกับระเบียบทางสังคมที่อุดมคตินั้นได้สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วย การปฏิเสธิ่งหนึ่งในที่สุดก็จะนำไปสู่การปฏิเสธิ่งอื่นหนึ่ง เพราะฉะนั้นการสร้างแผนการปกครองไปตามแนวที่ชาติได้กำหนดไว้ ถ้าหากหมายถึงการเข้าไปแทนที่หลักการเกี่ยวกับความเป็นปึกแผ่นของศาสนาอิสลามแล้วก็เป็นสิ่งที่ป็นไปไม่ได้สำหรับชาวมุสลิม นี่ป็นเรื่องที่ในขณะปัจจุบันนี้เกี่ยวข้องกับพวกมุสลิมโดยตรง เรนัน (Renan) กล่าวว่า “มนุษย์มิได้ถูกทำให้ป็นทาสเพราะชาติพันธุ์ของเขาหรือศาสนาของเขา หรือเพราะทางเดินของแม่น้ำ หรือเพราะทิศทางแห่งเทือกเขาเลย กองขันธที่สำคัญของมนุษย์ที่มีจิตปรกติและมีหัวใจอบอุ่น ย่อมสร้างสรรค์ความรู้สึกนึกคิดทางด้านศีลธรรม ซึ่งเรียกว่า ชาติ ขึ้น” การสร้างให้ป็นรูปร่างเช่นนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ป็นไปได้ทีเดียว แม้ว่ามันจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการอันยืดยาวและลำบากจะเกี่ยวกับการสร้างมนุษย์ขึ้นมาใหม่และการตกแต่งมนุษย์ด้วยเครื่องมือทางอา-เวศที่สด ๆ ร้อน ๆ ทางภาคปฏิบัติก็ตาม แต่อาจป็นข้อเท็จจริงในอินเดียก็ได้ ถ้าหากว่าคำสอนของท่านกฤษณะและศาสนาทิพย์ของพระเจ้าอัครบารจะได้อุดหนุนการของมวลชนแห่งประเทศนี้ไว้ได้ อย่างไรก็ดีตามประสบการณ์ย่อมแสดงให้เห็นว่าหน่วยต่าง ๆ ทางวรรณะ และหน่วยต่าง ๆ ทางศาสนาอินเดียมิได้แสดงให้เห็นว่าจะมีความโน้มเอียงไปในทางที่จะทำให้ปัจเจกภาพของตนจมลงในส่วนทั้งมวลที่ใหญ่กว่าเลย แต่จะกลุ่มต่างก็หวงแหนความมีป็นแบบรวม ๆ ของตนอย่างมาก การสร้างความรู้สึกนึกคิดทางด้านศีลธรรมชนิดที่ก่อให้เกิดสรวัดละสำคัญแห่งชาติในความเห็นของเรานั้นนั้นต้องการราคาที่ประชาชนชาวอินเดียมิได้เตรียมตัวที่จะจ่ายให้ เพราะฉะนั้นจึงจำต้องแสวงหาเอกภาพแห่งชาติอินเดีย มิใช่ในการปฏิเสธ แต่ทว่าในความกลมกลืนกันและในการที่คนส่วนมากจะให้ความร่วมมือ ผู้ที่ป็นรัฐบุรุษที่แท้จริงย่อมไม่อาจเพิกเฉยต่อข้อเท็จจริงทั้งหลาย ไม่ว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้นจะเป็นที่น่าชอบใจหรือไม่ก็ตาม วิถีทางภาคปฏิบัติมิใช่การสันนิษฐานถึงเรื่องความมีอยู่แห่งสถานะของสิ่งทั้งหลายที่ไม่มีอยู่ แต่คือการยอมรับข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง และนำเอาข้อเท็จจริงนั้นมาใช้เพื่อความเจริญก้าวหน้าที่สำคัญที่สุด

การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

๘๓๑

ของเรา... และการค้นพบเอกภาพของอินเดียในทิศทางนี้แหละ ที่ชะตากรรมของอินเดียและเอเชียต้องอาศัยจริง ๆ อินเดียก็คือทวีปเอเชียขนาดย่อมนั่นเอง ประชาชนชาวอินเดียส่วนหนึ่งมีสัมพันธภาพทางวัฒนธรรมร่วมกับชาติต่าง ๆ ทางตะวันออก และมีส่วนร่วมร่วมกับชาติต่าง ๆ ในเอเชียกลางและเอเชียตะวันตก ถ้าหากเราค้นพบหลักการเกี่ยวกับความร่วมมือที่มีผลในอินเดียแล้ว ก็คงจะนำสันติภาพและเจตนาดีต่อกันมาสู่ดินแดนโบราณนี้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนมาเป็นเวลานาน เพราะสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์มากกว่าที่จะเนื่องมาจากความไม่สามารถที่แผ่อยู่ของประชาชน และพร้อมกันนั้นก็แก้ปัญหาทางการเมืองของเอเชียได้อย่างสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตามนับว่าเป็นความทุกข์ที่ได้สังเกตเห็นว่าความพยายามของเราเพื่อที่จะได้ค้นพบหลักการว่าด้วยการกลมกลืนกันในภายในเช่นนั้นห่างไกลต่อภาระจะประสบผลสำเร็จมากทีเดียว ทำไมพวกเขาจึงต้องผิดหวังเล่า? บางทีเราอาจมีความคลางแคลงใจในเจตนาของกันและกัน และวัตถุประสงค์ที่มีอยู่ในใจในอันที่จะมีอำนาจเหนือกันก็ได้ บางทีในผลประโยชน์แห่งความร่วมมือกันในขั้นที่สูงขึ้นไปนั้นเราไม่สามารถจะให้ความร่วมมือแก่การผูกขาดแต่ผู้เดียวที่เหตุการณ์ได้นำมาไว้ในมือของเรา และปกปิดความเห็นแก่ตัวของเราไว้โดยใช้ลัทธิชาตินิยมเป็นเครื่องบังหน้า เมื่อมองดูในด้านภายนอก ก็ทำให้เกิดความรักชาติจนสุดหัวใจ แต่เมื่อดูในด้านภายในแล้วก็ทำให้เป็นคนมีใจแคบดังเช่นในเรื่องวรรณะหรือเผ่า บางทีเราไม่ได้มีเจตนาที่จะยอมรับว่าแต่ละกลุ่มมีสิทธิที่จะมีพัฒนาการอย่างเสรีตามปริมปราประเพณีทางวัฒนธรรมของตนเอง แต่ไม่ว่าอะไรจะเป็นสาเหตุแห่งความผิดพลาดของเราก็ตาม ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกว่ามีความหวังอยู่ ดูเหมือนว่าเหตุการณ์จะมีแนวโน้มไปในทิศทางที่จะทำให้มีความกลมกลืนกันในภายในบางอย่างและตราบเท่าที่ข้าพเจ้าสามารถอ่านจิตใจของชาวมุสลิมออก ข้าพเจ้าก็ไม่ลังเลใจเลยที่จะประกาศว่าถ้าหากเรายอมรับหลักการที่ทำให้มุสลิมอินเดียสมควรจะได้รับพัฒนาการแบบเสรีอย่างเต็มที่ตามแนวทางวัฒนธรรมและปริมปราประเพณีของตนเองในบ้านเกิดเมืองนอนที่เป็นอินเดียของตนเองเป็นมูลฐานแห่งการตั้งหลักแหล่งที่ถาวรแล้ว เขาก็จะเสียทุกอย่างทุกอย่างเพื่อเสรีภาพของอินเดีย หลักการที่ว่าแต่ละกลุ่มสมควรได้รับการพัฒนาอย่างเสรีตามแนวของตนนั้น หาได้รับการบันดาลใจจากความรู้สึกเกี่ยวกับลัทธิประชาคม (Communalism) ที่แคบ ๆ ไม่มีลัทธิประชาคมอยู่มากมาย ประชาคมที่ได้รับความบันดาลใจจากความรู้สึกที่เป็นอกุศลต่อประชาคมอื่น ๆ นั้นเป็นลัทธิที่ต่ำทราม ข้าพเจ้ามีความเคารพอย่างสูงสุดต่อจารีตประเพณี กฎหมาย สถาบันทางศาสนาและทางสังคมของประชาคมอื่น ๆ เมื่อว่าตามคำสอนของคัมภีร์กุรอานแล้ว แม้จำเป็นข้าพเจ้าก็มีได้มีหน้าที่ที่จะป้องกันสถานที่เคารพสักการะของประชาคมเหล่านั้นเลย ข้าพเจ้ายังรักกลุ่มประชาคมซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดชีวิตและพฤติกรรมของข้าพเจ้าและซึ่งทำให้ข้าพเจ้าเป็นรูป

เป็นร่างอย่างที่เป็นอยู่โดยการให้ศาสนา วรรณคดี ความคิดและวัฒนธรรมแก่ข้าพเจ้า และดังนั้นจึงเป็นเหตุสร้างสรรคอดีตทั้งหมดในฐานะเป็นองค์ประกอบที่มีชีวิตชีวาในความรู้สึกนึกคิดปัจจุบันของข้าพเจ้าขึ้นมาใหม่...

ลัทธิประชาคมในโฉมหน้าที่สูงส่งนับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการสร้างสิ่งทั้งมวลในประเทศอินเดียให้มีความกลมกลืนกับหน่วยต่างๆ ของสังคม อินเดียมิได้เป็นไปในทางขยายดินแดนอย่างในประเทศต่างๆ ในยุโรป อินเดียเป็นผืนแผ่นดินใหญ่ที่มีมนุษย์กลุ่มต่างๆ ที่มีชาติพันธุ์ต่างๆ กัน พูดภาษาต่างๆ กัน และนับถือศาสนาต่างๆ กัน พฤติกรรมของพวกเขาส่งเอาความรู้สึกนึกคิดทางชาติพันธุ์ที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันมาพิจารณาตัดสินหาได้ไม่ แม้แต่พวกฮินดูก็มีได้ก่อให้เกิดเป็นกลุ่มที่มีเอกพันธ์ เราไม่อาจเอาหลักการเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยของยุโรปมาใช้กับอินเดียโดยมิได้ยอมรับเกี่ยวกับประชาคมต่างๆ เสียก่อน เพราะฉะนั้น การที่พวกมุสลิมต้องการสร้างมุสลิมอินเดียขึ้นในอินเดียจึงเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นความจำเป็นอย่างสมบูรณ์ มติของที่ประชุมมุสลิมทุกพรรค (All-Parties Muslim Conference) ที่เมืองเดลี ข้าพเจ้าคิดว่าได้รับความบันดาลใจจากอุดมคติอันประเสริฐของสิ่งทั้งมวลที่กลมกลืนนี้ทั้งหมดซึ่งแทนที่จะปิดบังเงาภาพแต่ละรายแห่งส่วนทั้งมวลที่เป็นส่วนประกอบของมติ กลับทำให้มันได้โอกาสที่จะรวมความอาจเป็นไปได้ที่มีแฝงอยู่ในตัวได้อย่างเต็มที่ และข้าพเจ้าไม่มีความสงสัยเลยว่า สถานีจะสนับสนุนความต้องการของพวกมุสลิมที่มีอยู่ในมตินี้อย่างเต็มที่ เมื่อว่าโดยส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้าไปไกลยิ่งกว่าความต้องการที่มีอยู่ในมตินั้นเสียอีก “ข้าพเจ้าปรารถนาจะเห็นปัญจาบ มณฑลชายแดนด้านตะวันตกเฉียงเหนือแคว้นซินด์ และบาลูชิสถาน (Baluchistan) รวมกันเป็นรัฐหนึ่ง ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการปกครองตนเองจะอยู่ภายในจักรภพอังกฤษหรืออยู่นอกจักรภพอังกฤษก็ได้ การสร้างรัฐมุสลิมอินเดียทางตะวันตกเฉียงเหนือที่มั่นคงนั้นเป็นจุดหมายปลายทางสุดท้ายของพวกมุสลิม อย่างน้อยที่สุดก็ของอินเดียตะวันตกเฉียงเหนือ” *

ศาสนาอิสลามจะอำนวยให้ซึ่งเอกภาพแห่งเจตจำนงของมุสลิม

ในตอนสรุปข้าพเจ้าอดที่จะทำให้ท่านรู้สึกไม่ได้ว่าวิกฤตการณ์ปัจจุบันในประวัติศาสตร์ของอินเดียต้องการองค์การ และเอกภาพแห่งเจตจำนง และความมุ่งหมายที่สมบูรณ์แบบในประชาคมมุสลิม ทั้งในฐานะที่เป็นผลประโยชน์ของตัวท่านเอง ในฐานะที่เป็นประชาคม และใน

* ข้อความที่ตีพิมพ์ด้วยตัวเอนนี้เป็นคำพูดของ ดร. คุเรชี (Dr. Qureshi)

การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

๘๓๓

ผลประโยชน์ของอินเดียในฐานะที่เป็นส่วนทั้งหมด พันธกรณีทางการเมืองของอินเดียในอดีตได้เคยเป็นและขณะนี้กำลังเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดความทุกข์ที่ไม่มีที่สิ้นสุดแก่เอเชียทั้งหมด พันธกรณีทางการเมืองได้กำจัดการมณของตะวันออกและทำให้ตะวันออกหมดสิ้นความชื่นชมยินดีต่อการที่จะแสดงตนซึ่งครั้งหนึ่งได้ทำตะวันออกให้เป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่และที่รุ่งโรจน์มาแล้วอย่างสิ้นเชิง เรามีหน้าที่ที่จะพึงปฏิบัติต่ออินเดียซึ่งเป็นสถานที่ที่เราได้ถูกกำหนดจุดหมายปลายทางให้มีชีวิตอยู่และให้ตายได้ เรามีหน้าที่ที่จะพึงปฏิบัติต่อเอเชีย โดยเฉพาะเอเชียที่นับถือศาสนาอิสลาม และโดยเหตุที่มุสลิม ๗๐ ล้านคนในประเทศเดียวได้ก่อให้เกิดเป็นทรัพย์สินสมบัติที่มีค่าต่ออินเดียมากกว่าประเทศต่าง ๆ ในเอเชียที่นับถือศาสนาอิสลามทุกประเทศรวมกัน เราจะต้องมองดูปัญหาของอินเดีย ไม่ใช่จากทัศนะของมุสลิมเท่านั้น แต่จะต้องดูจากทัศนะของมุสลิมในอินเดียโดยเฉพาะด้วย ถ้าปราศจากเจตจำนงที่มีระเบียบซึ่งเพ่งอยู่ที่วัตถุประสงค์ที่แน่นอนเสียแล้ว เราก็ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ของเราต่อเอเชียและอินเดียด้วยความจริงรักกัฏได้ ในด้านผลประโยชน์ของท่านเอง ในฐานะที่เป็นภาวะทางการเมืองประการหนึ่งในบรรดาภาวะทางการเมืองอื่น ๆ ของอินเดีย เครื่องมือเช่นนั้นนับว่าเป็นความจำเป็นที่สมบูรณ์อย่างหนึ่ง เงื่อนไขที่ไม่เป็นระเบียบของเราได้ทำให้เรื่องทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อชีวิตแห่งประชาคมต้องลบลบสูญมาแล้ว ข้าพเจ้าไม่สิ้นหวังที่จะสร้างความเข้าใจระหว่างประชาคมด้วยกัน แต่ข้าพเจ้าก็ไม่อาจปิดบังท่านในเรื่องความรู้สึกที่ว่าในอนาคตอันใกล้ เราอาจเรียกร้องให้ประชาคมของเรานำเอาแนวการกระทำที่เป็นอิสระมาใช้เพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ปัจจุบัน และสายการปฏิบัติทางการเมืองที่เป็นอิสระในวิกฤตการณ์เช่นนั้นจะเป็นไปได้ก็เฉพาะต่อประชาชนที่ได้ตัดสินใจแล้ว ผู้ซึ่งมีเจตจำนงแน่วแน่อยู่กับวัตถุประสงค์เดียวเท่านั้น จะเป็นไปได้ไหมที่ท่านจะบรรลุถึงความมีเป็นทั้งหมดที่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแห่งเจตจำนงที่เป็นเอกภาพ? ถูกแล้ว เป็นไปได้จงอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนย่อย ๆ และความทะเยอทะยานส่วนบุคคล และศึกษาเพื่อพิจารณาตัดสินใจคุณค่าแห่งการกระทำที่เป็นปัจเจกและที่เป็นส่วนรวมของท่าน ไม่ว่าจะมุ่งตรงต่อจุดประสงค์ทางวัตถุหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้โดยอาศัยอุดมคติที่สมมุติให้ท่านเป็นตัวแทน จงผ่านจากวัตถุไปหาจิตใจ วัตถุเป็นความต่าง ๆ กัน จิตใจเป็นแสงสว่าง ชีวิต และเอกภาพ บทเรียนหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ศึกษามาจากประวัติศาสตร์ของพวกมุสลิมในขณะที่เกิดวิกฤติในประวัติศาสตร์ของพวกมุสลิมนั้น ศาสนาอิสลามนี้แหละที่ช่วยชาวมุสลิมให้ปลอดภัยหาใช้สิ่งอื่นไม่ ถ้าหากทุกวันนี้ท่านเพ่งทัศนะของท่านแน่วไปยังศาสนาอิสลามและเห็นการจรรโลงใจจากมโนคติที่ทำให้มีชีวิตชีวาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีอยู่ในศาสนาอิสลามแล้ว ท่านก็ชื่อว่ากำลังทำให้พลังของท่านที่มีอยู่กระจัดกระจายนั้นกลับคืนมารวมกันได้อีก ท่านก็กำลังจะได้รับบูรณาการรวมหน่วยที่สูงสูญเสียไปกลับคืนมาอีกและก็จะ

๘๓๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ทำให้ท่านปลอดภัยจากการที่ถูกทำลายอย่างสิ้นเชิง คำสอนที่ลึกซึ้งที่สุดบทหนึ่งในคัมภีร์กูรานสอนเราว่าการเกิดและการเกิดใหม่แห่งมนุษยชาติทั้งปวงก็เป็นเช่นเดียวกับการเกิดของปัจเจกบุคคลคนเดียวเท่านั้นเอง ในฐานะเป็นประชาชนผู้หนึ่ง ซึ่งอาจอ้างว่าเป็นบุคคลรุ่นแรก ๆ ที่ให้อรรถาธิบายเกี่ยวกับการสร้างมโนภาพเกี่ยวกับมนุษยชาติที่เลิกลอยนี้ ทำไมในทางภาคปฏิบัติท่านจึงไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ และเคลื่อนไหวและมีภาวะของตัวท่านในฐานะเป็นปัจเจกบุคคลคนหนึ่งเล่า?... คัมภีร์กูรานมีข้อความว่า : “จงยึดตัวท่านเองให้มั่น ไม่มีใครที่บกพร่องจะสามารถทำร้ายท่าน ซึ่งจะทำให้ท่านเป็นผู้ที่ได้รับการแนะนำที่ดีได้เลย”

มุฮัมมัด อาลี กับ ขบวนการขิลาฟัต

ถ้าหากว่าท่านอิกบาลเป็นปรัชญาเมธีผู้ปลุกมุสลิมอินเดียขึ้นมาใหม่ละก็ ท่านมุฮัมมัด อาลี (พ.ศ. ๒๔๒๒-๒๔๗๓) ก็นับว่าเป็นบุคคลผู้ทำงานเพื่อปลุกมุสลิมอินเดียขึ้นมาจริง ๆ ท่านมุฮัมมัด อาลีได้ให้ทรัพย์สินสมบัติที่สำคัญที่สุดนั่นคือการสนับสนุนของมวลชนแก่ชีวิตทางการเมืองของพวกมุสลิม ก่อนหน้านั้น การเมืองเป็นเรื่องของพวกปัญญาชนเพียงไม่กี่คน บัดนี้ความเห็นของประชาชนเริ่มมีบทบาทในการพิจารณาตัดสินใจแล้ว ดังนั้นต่อมาเมื่อท่าน จินนาห์ (Jinnāh) ได้เริ่มรณรงค์เพื่อสร้างปากีสถาน การสนับสนุนที่มวลชนชาวมุสลิมได้ให้แก่ท่านนี้แหละที่ทำให้ท่านประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับการช่วยเหลือของพวกคนงานที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี ซึ่งได้รับศรัทธาทางการเมืองภายใต้ท่านมุฮัมมัด อาลี ในขบวนการขิลาฟัต (Khilāfat Movement) ฉะนั้น

ท่านมุฮัมมัด อาลี เกิดที่เมืองรามปูร์ ซึ่งเป็นรัฐมุสลิมเล็ก ๆ รัฐหนึ่งทางภาคเหนือของอินเดีย เมื่อจบการศึกษาจากอาลีคราะห์และออกซ์ฟอร์ดแล้ว ท่านก็เข้ารับราชการพลเรือนอยู่ที่รัฐบาโรดา (Baroda) ซึ่งสมัยนั้นเป็นรัฐที่ก้าวหน้าที่สุดรัฐหนึ่งของอินเดีย อย่างไรก็ตาม การที่ท่านค่อย ๆ มีความสนใจในงานสาธารณะและโดยเฉพาะในสวัสดิการแห่งประชาคมของท่าน ได้ทำให้ท่านต้องลาออกจากราชการ หลังจากเริ่มออกนิตยสารปริทัศน์รายสัปดาห์ที่เป็นอิสระชื่อ *Comrade* ซึ่งเป็นที่สนอกสนใจของพวกมุสลิมที่มีการศึกษาดีทั้งหลายแล้ว ท่านมุฮัมมัด อาลีก็ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ท่านเป็นสมาชิกดั้งเดิมคนหนึ่งของสันนิบาตมุสลิม และโดยอาศัยความพยายามของท่านนั่นเอง ที่เป็นเหตุทำให้ผู้ให้กำเนิดปากีสถาน คือ ท่านมุฮัมมัด อาลี จินนาห์ ถูกชักจูงเข้าร่วมสันนิบาต เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖

ท่านมุฮัมมัด อาลี ในฐานะเป็นมุสลิมที่มีความกระตือรือร้นคนหนึ่ง มีความจงรักภักดี

ไม่จำกัดอยู่เฉพาะศาสนาอิสลามในอินเดียเท่านั้น ความยากลำบากของพวกเขามุสลิม ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นใดในโลก ล้วนแต่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจจากท่าน และท่านจะเข้าไปมีส่วนช่วยเหลืออย่างแข็งขันเสมอ ในกรณีนี้นับว่าท่านเป็นผู้แทนอุดมคติของศาสนาอิสลามและความรู้สึกของชาวมุสลิมอินเดียอย่างแท้จริง การที่ชาวยุโรปโจมตีจักรวรรดิออตโตมันเริ่มด้วยอิตาลียึดครองเมืองตริโปลี (Tripoli) สงครามบัลขาน และเหตุการณ์ที่นำไปสู่สงครามโลกครั้งแรกได้ก่อให้เกิดความหวุ่นหวาดอย่างน่าเศร้าขึ้นในจิตใจของชาวมุสลิมอินเดีย ในเมื่อคำนึงถึงอนาคตแห่งอำนาจทางโลกของอิสลามในโลกและเสรีภาพของประชาชนชาวมุสลิม พวกเขาได้เคยล้มรสความต่ำต้อยแห่งการที่ต้องเป็นข้าผู้อื่นด้วยตนเองมาแล้ว จึงมีความเห็นอกเห็นใจอย่างมากมายต่อชาวมุสลิมที่ได้รับความเดือดร้อนทุกหนแห่ง เช่นเดียวกับความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวตะวันตก และโดยเฉพาะต่อชาวบริเตนใหญ่ฉะนั้น ท่านมุฮัมมัด อาลี ได้แสดงออกและเป็นผู้แทนความรู้สึกเหล่านี้ที่นับว่ามีอำนาจมาก

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งแรกขึ้น ท่านก็เห็นว่า พวกเติร์กอาจถูกชักชวนให้เข้าร่วมกับเยอรมันโดยหวังจะได้ดินแดนที่ตนได้เสียให้แก่บริเตนใหญ่ โดยเฉพาะอียิปต์คืนก็ได้ บทความเรื่องยาวเรื่องหนึ่งของท่านที่ได้ลงในนิตยสาร *Comrade* ในหัวเรื่องว่า ทางเลือกของเติร์ก ได้ขอให้ฝ่ายสัมพันธมิตรชนะเติร์กโดยแสดงให้เห็นว่าความสูญเสียที่ก่อความทุกข์ให้แก่จักรวรรดิออตโตมันนั้นดีแล้วทั้งๆ ที่ตามปรัมปราประเพณีแล้ว เติร์กเป็นมิตรกับบริเตนใหญ่ บทความเรื่องนี้แม้จะเป็นความตั้งใจดีแต่ก็พูดเปิดเผยออกมาเกี่ยวกับบันทึกความสัมพันธ์ที่บริติชมีต่อตุรกีซึ่งได้ถูกรัฐบาลสั่งห้าม และโดยไม่คำนึงถึงการที่ท่านมุฮัมมัด อาลี สนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรในตอนแรกๆ โรงพิมพ์หนังสือปริทัศน์รายสัปดาห์ และหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอูรดู ชื่อ *Hamdard* ก็ถูกปิด ท่านมุฮัมมัด อาลี เองก็ติดคุก

อย่างไรก็ตาม บริติชตระหนักดีว่าสงครามระหว่างบริเตนกับตุรกีก็ได้ทำให้ความรักภักดีของชาวมุสลิมอินเดียที่มีต่อจักรภพบริติชเกิดความตึงเครียดอย่างรุนแรง เพื่อบรรเทาความกลัวของชาวมุสลิม **ลอร์ด ยอร์จ (Leoyd George)** ได้กล่าวในสภาผู้แทนราษฎรว่า มิได้เป็นความตั้งใจของรัฐบาลบริติชที่จะเข้าไปจับไล่พวกเติร์กออกจากมาตุภูมิของเขาเลยทั้งๆ ที่ได้ให้การรับประกันอย่างนี้ แต่เมื่อดินแดนที่มีพวกเติร์กอาศัยอยู่ เช่น ดินแดนส่วนต่างๆ ของอนาโตเลีย (Anatolia) ได้ถูกแย่งไปจากตุรกีภายหลังสงคราม (พ.ศ. ๒๔๖๓) แล้ว ความเห็นของชาวมุสลิมในเรื่องอนุทวีปจึงได้รับความกระทบกระเทือนมาก แม้การปลดปล่อยตัวท่านมุฮัมมัด อาลี ก็มิได้ทำให้ความเศร้าโศกเสียใจต่อความทรยศนี้ได้รับการบรรเทาเบาบางลงเลย และต่อมาไม่

นานนักท่านก็พบว่าตัวเองตกอยู่ในแนวหน้าแห่งความปั่นป่วนของประชาชน

ในเรื่องการปกครองของระบบกาหลิบ (ขิลาฟัต) นี้แหละที่พวกผู้นำมุสลิมรู้สึกว่าคุณเขาอาจวิงวอนต่อโลกที่มีไม้มุสลิม ซึ่งรวมทั้งบริเตนใหญ่ด้วยอย่างได้ผลที่สุด พวกสุลต่านออตโตมันได้อ้างตนว่าเป็นกาหลิบหรือเจ้าหน้าที่ทางศาสนาที่สูงสุดของโลกมุสลิมมานานแล้ว แต่เป็นข้ออ้างที่ไม่ได้รับการท้าทายอย่างรุนแรงนัก ทั้งนี้เพราะภายในจักรวรรดิออตโตมันถือว่าเป็นอย่างเดียวกับอำนาจอธิปไตยทางการเมืองแห่งการปกครองระบบสุลต่านและภายนอกจักรวรรดิออตโตมันก็ไม่ได้มีความสำคัญทางภาคปฏิบัติใดๆ เลย แต่ว่าบัดนี้ชาวมุสลิมอินเดียได้สูญเสียเสรีภาพของตนเอง พวกเขามีเหตุผลที่จะรู้สึกว่าความยึดมั่นทางอาเวคอย่างรุนแรงอยู่กับกาหลิบที่พวกเขาอาจ อ้างว่าเป็นอำนาจอธิปไตยของเขาเอง แม้ว่าจะเป็นเพียงในทัศนะที่เป็นนามธรรมและเป็นทางศาสนาก็ตาม ความจริงก่อนที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ผู้ที่สวดอ้อนวอนเพื่อสุลต่านชาวเติร์กก็ได้มารวมอยู่ใน “ขุดบาหฺ” (เทศนา) วันศุกร์ ในสุเหร่าต่าง ๆ ของอินเดียด้วย

เพราะฉะนั้น พวกมุสลิมอินเดียจึงถือว่ากรณีที่ว่าด้วยตุรกีของตนมีมูลฐานอยู่ที่ความจริงรักภักดีต่อการปกครองระบบกาหลิบ โดยการให้เหตุผลว่า ตราบเท่าที่ยังมีความจำเป็นที่กาหลิบควรจะมีอำนาจอย่างเพียงพอที่จะป้องกันผลประโยชน์ที่สำคัญของศาสนาอิสลามอยู่แล้ว การแบ่งแยกดินแดนของกาหลิบออกไปอีกนั้นก็คงจะลดสถาบันลงมาสู่ความเป็นเรื่องชวนหัวไปโดยแท้ นอกจากนั้นก็นับว่าเป็นความจำเป็นที่ว่าสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของอิสลาม คือเมืองมักกะฮ์และเมดินะนั้น ควรจะพ้นจากอิทธิพลของพวกที่มีไม้มุสลิม และโดยเหตุที่ชาวิพของมักกะฮ์ คือ ฮุเซน (Husain) เป็นเพียงหุ่นของบริติชเท่านั้น เขาจึงไม่อาจรับใช้ในฐานะเป็นผู้พิทักษ์ปูนิยสถานที่เหมาะสมได้ พวกมุสลิมอินเดียเห็นว่า การให้เหตุผลเหล่านี้นับว่ามีการวิงวอนทางศาสนาอย่างรุนแรง และขบวนการขิลาฟัตก็รวมกำลังเคลื่อนไหวได้อย่างรวดเร็วด้วย

เวลาได้สูงงอมสำหรับขบวนการมวลชนที่แท้จริงในอินเดียแล้ว บัดนี้ท่านคานธีได้เดินทางกลับจากแอฟริกาได้แล้ว หลังจากที่ได้ใช้วิธีการต่อต้านแบบนิ่งเฉยและการไม่ให้ความร่วมมือโดยการไม่ใช้วิธีการรุนแรงเป็นผลสำเร็จบริบูรณ์แล้ว ท่านคานธีเชื่อว่า ถ้าอินเดียกับมุสลิมร่วมแรงร่วมใจกัน ก็จะสามารถทำให้รัฐบาลต้องฮึดอดใจได้อย่างมากทีเดียว จึงได้ให้การสนับสนุนแก่ขบวนการขิลาฟัต และมุสลิมในความนำของท่านมุฮัมมัด อาลี ก็ได้ยอมรับท่านคานธีเป็นผู้นำเป็นการตอบแทนโดยเหตุที่ขบวนการนี้ได้รับรวมความเข้มแข็งเข้าด้วยกันได้ พวกฮินดูและมุสลิมจึงมีความรู้สึกรักกันดูจะขึ้น และดูเหมือนว่าจะได้รับเอกภาพทางประชาคมแล้ว อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงที่ปะทุขึ้นที่โน่นบ้างที่นี้บ้างก็ได้ทำให้ท่านคานธีตระหนักใจได้ดีว่าขบวนการนั้น

การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

๘๓๗

กำลังจะหลุดมือไป และอาจทำให้บริติชได้โอกาสที่จะใช้กำลังที่เหนือกว่าแก้เผ็ดได้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงได้บอกให้พวกที่มีหัวรุนแรงของขบวนการเล็กใช้ความรุนแรง พร้อมกันนั้น ท่านมุฮัมมัด อาลี และคนอื่น ๆ ก็ถูกสอบสวนและถูกลงโทษจำคุก ๒ ปี ในฐานะที่ได้ลงมติในการประชุม ครั้งหนึ่งเรียกร้องให้กองทหารอินเดียเลิกรับใช้บริติช ส่วนการที่ท่านคานธีได้เรียกร้องให้เลิกการ รณรงค์นั้น บริติชตีความหมายว่าท่านคานธีสารภาพว่าตนมีความอ่อนแอ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ท่านคานธีและผู้นำคนอื่น ๆ อีกหลายคนถูกจำคุก และขบวนการไม่ให้ความร่วมมือแก่บริติชก็ถึง กาลอวสาน ขบวนการขีลาฟัตเองก็แขวนโตงเตงอยู่นานหน่อย จนกระทั่งพวกเติร์กได้แสดงออก ซึ่งความเมตตาอย่างไม่ได้คาดฝันมาก่อนโดยได้เลิกการปกครองระบบกาลีเบลียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗

พวกมุสลิมมีความรู้สึกที่ว่าพวกเขาควรจะไปไม่ได้ไกลเกินกว่าที่พวกเขาก้าวไปในขบวนการ ขีลาฟัต เพื่อที่จะปลูกฝังความสัมพันธ์อันดีกับชาวฮินดู โดยไม่ยอมทิ้งหลักการที่เป็นพื้นฐาน อย่างไรก็ตามความปั่นป่วนอย่างรุนแรงที่ฮินดูอารยธรรมาก่อให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการต่อต้านการที่พวก มุสลิมทำให้พวกฮินดูต้องได้รับบาดเจ็บในระหว่างที่มีการลุกฮือขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่บริติชได้ จำคุกพวกผู้นำสภาคองเกรสและขบวนการขีลาฟัตแล้ว สมาชิกของฮินดูอารยธรรมาก็ได้ดำเนิน การเคลื่อนไหวสองอย่างที่มีมุ่งไปยังพวกมุสลิม อย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า *สังคตวน* (ตามตัวแปลว่า รวมเข้าด้วยกัน) ได้แสวงหาวิธีที่จะรวมพวกฮินดูเข้าเป็นกลุ่มทหาร “ที่สามารถจะป้องกันตนเอง” จากพวกมุสลิม ซึ่งในแง่นี้พวกฮินดูเหล่านั้นแม้แต่ท่านคานธีก็เรียกว่า “คนพาลเกร” ในสาขา ลับ ๆ ที่ชอบรุนแรงของขบวนการนี้ก็คือ *ราชภฏริยะ สุวัยม เสวก สงฆ์* (*สมาคมช่วยตัวเองแห่งชาติ*) ได้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ และได้แสดงตัวออกมาอย่างเปิดเผยก่อนที่จะถึงเวลาที่จะแบ่งแยกประเทศ ออกเป็นอินเดียและปากีสถาน อีกขบวนการหนึ่งเรียกว่า *ศุทธิ* (การทำให้บริสุทธิ์) ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย ที่จะทำให้ชาวมุสลิมหันมานับถือลัทธิฮินดูทีละมาก ๆ ท่านมุฮัมมัด อาลี มีท่าทีว่าถ้าฮินดู ปรารถนาจะรวมตัวเองเป็นกลุ่มก่อนก็ไม่มีใครปฏิเสธได้ ในทำนองเดียวกันท่านก็ถือว่าพวก มุสลิมซึ่งเป็นผู้ที่นับถือศาสนาที่มีนักเผยแผร์ที่ไม่สามารถที่จะคัดค้านการที่พวกฮินดูจะดำเนิน กิจกรรมแบบมีนักเผยแผร์ แม้ในชั้นมวลชน แต่ทัศนะของท่านนั้นพวกมุสลิมทั้งหลายมิได้เห็น พ้องด้วยเลย และเจตจำนงที่ดีก็ยอมแพ้แก่ความดั่งตัวเป็นปฏิปักษ์กันทั้งสองฝ่ายจนกระทั่งเริ่ม เกิดมีคลื่นการจลาจลของประชาคมขึ้น สาเหตุแห่งการจลาจลเหล่านี้มักจะเป็นเรื่องหยาบ ๆ หยาบ ๆ แต่มันก็เป็นสมมุติฐานแห่งความวุ่นวายที่ล้าลึกได้เหมือนกัน

ในไม่ช้าก็เกิดมีความเห็นที่แตกต่างกันขึ้นในระหว่างพวกผู้นำของสภาคองเกรสที่เป็น ฮินดูและมุสลิม พวกผู้นำที่เป็นมุสลิมรวมทั้งท่านมุฮัมมัด อาลี ได้ร้องทุกข์ว่า พวกผู้นำที่เป็นฮินดู

ไม่พยายามเหนียวรั้งความรู้สึกแอนด์มุสลิมที่กำลังทวีมากขึ้นในหมู่ชาวฮินดูหรือมิได้ใช้อิทธิพลของตนปฏิบัติต่อประชาชนของตนเพื่อจัดสาเหตุแห่งความบาดหมางให้หมดไปเลย ท่านมุฮัมมัด อาลี ได้พูดถึงท่านคานธีไว้ว่า : “ในระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา พวกมุสลิมได้ถูกพวกฮินดูข่มเหงและฆ่าเสียมากมาย แต่นายคานธีก็ได้พยายามทำเรื่องนี้ให้ดีขึ้นมาหรือประณามลัทธิก่อการร้ายที่พวกฮินดูปฏิบัติต่อพวกมุสลิมเลย, เขาไม่เคยประณามขบวนการศุทธิและขบวนการสังคาน... ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้พวกมุสลิมในอินเดียให้สูญสิ้นไปอย่างเปิดเผยและแข็งขันเลย”

บัดนี้ท่านมุฮัมมัดอาลีได้ตีตัวออกห่างจากสภาองค์กรซึ่งครั้งหนึ่งท่านเคยเป็นประธานสภามากขึ้นทุกที ท่านไม่พอใจต่อข้อกำหนดต่าง ๆ ในรายงานของเนห์รู^๒ ซึ่งท่านให้เหตุผลว่าจะมีผลทำให้ฮินดูมีอำนาจเหนือมุสลิม การแตกกันครั้งสุดท้ายเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ เมื่อท่านคานธีได้เริ่มขบวนการไม่เชื่อฟังครั้งที่สอง ท่านมุฮัมมัด อาลี ได้แนะนำพวกมุสลิมให้ปลีกตัวออกห่าง ๆ และพวกมุสลิมก็ปฏิบัติตาม ในปีเดียวกันนั่นเอง ท่านมุฮัมมัด อาลี ก็ถึงแก่กรรมที่กรุงลอนดอน เพราะท่านได้เดินทางไปร่วมประชุมโต๊ะกลมโดยไม่เชื่อฟังคำแนะนำของนายแพทย์ ท่านได้สาบานว่าจะไม่กลับมาถึง “ประเทศที่เป็นทาส” อีก และด้วยคำขอร้องของพวกมุสลิมปาเลสไตน์ ซึ่งนับถือท่านว่าเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของมุสลิมทั้งหมด ศพของท่านจึงฝังอยู่ที่เมืองเยรูซาเล็ม

มุฮัมมัด อาลี

ผู้รักชาติแห่งประชาคม

ในบทความที่ลือชื่อซึ่งท่านได้เขียนให้แก่นิตยสาร *Comrade* นั้น ท่านมุฮัมมัด อาลี ได้อธิบายอนันตความเข้าใจต่อกันในเรื่ององค์ประกอบที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางประชาคม และได้ให้เหตุผลว่าลัทธิชาตินิยมอินเดียที่แท้ซึ่งตอนนั้นท่านยังให้ความสนับสนุนอยู่จะบรรลุผลสำเร็จได้ก็โดยยอมให้มีความแตกต่างกันเป็นมูลฐานแห่งผลประโยชน์มากกว่าที่จะจัดความแตกต่างเหล่านั้นให้หมดไป

^๒ หมายถึง ท่านโมติลาล เนห์รู บิดาของท่านยวะหะร์ลาล เนห์รู เพื่อเป็นการทำหายคณะทูต บริติช ซิมอน จึงได้มีการประชุมอินเดีย ออลปาร์ตี ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ที่ประชุมซึ่งส่วนใหญ่เป็นฮินดูได้แต่งตั้งกรรมการขึ้นชุดหนึ่งโดยมีท่านโมติลาล เนห์รู เป็นประธาน เพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญ ที่ประชุมได้ยอมรับหลักการที่จะสงวนเก้าอี้สำหรับชนหมู่น้อยไว้ แต่ไม่ยอมให้มีประชาชนที่ออกเสียงเลือกตั้งแยกออกไปต่างหากตามที่พวกมุสลิมเรียกร้อง ตอนนี้แหละที่ท่านจินาน่าได้แตกกับสภาองค์กร แล้วได้จัดให้มีการประชุมฮินดู-อินเดียมุสลิมขึ้นเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒ รายงานของท่านโมติลาล เนห์รู ออกมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒

(จากเรื่อง *ข้อเขียนที่เลือกแล้ว...*, ของมุฮัมมัด อาลี, หน้า ๖๕-๗๐)

อินเดีย จะให้เหตุผลเกี่ยวกับ “ผู้รักชาติแห่งประชาคม” ของตนอย่างไร ? “พวกชาตินิยม” แห่งสำนักกองเกรสคงจะสาบานโดยอาศัย “สัญชาติ” และความรักชาติ และคงปฏิเสธให้รู้ว่าอาจมีลัทธิประหลาดใด ๆ ทำนองนั้นอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ของตน และชี้มือไปที่ “พวกสมาชิกลัทธิสันนิบาตมุสลิม” ด้วยท่าทางที่น่าเกลียดน่าชังแต่อ่อนโยน และเสียงร้องของพวกสันนิบาตมุสลิมที่ให้มี “ราษฎรผู้เลือกตั้งแยกออกไป” พวกมุสลิมก็คงต้องรับทุกขในฐานะเป็น “คนหมู่น้อย” ต่อไป หน้าที่ที่จำเป็นที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้คือการคุ้มครองตนเอง กับเจตนาธรรม และลักษณะก้าวร้าวแห่ง “ลัทธิชาตินิยม” อินดูทศนคติที่เห็นว่าตัวเป็นฝ่ายถูกเหล่านี้มีเพียงพิสูจน์ว่าปัญหาได้เป็นปัญหาที่เข้าใจแม้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น แต่ว่า “ความรักชาติ” ที่เห่อกันอยู่ในประเทศนี้เป็นแบบอินดูหรือมุสลิมโดยเฉพาะ การอภิปรายกันในเรื่องนี้ไม่ค่อยจะได้รับความบันเทิงใจจากความซื่อสัตย์และความกล้าหาญทางด้านพุทธิปัญญานัก บรรณกรรมเกี่ยวกับ “ความรักชาติ” ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องศรี ๆ ตื่น ๆ และจิตตึด ไม่เพียงแต่จะขาดความจริงใจและทัศนคติที่กว้างเท่านั้น แต่ทว่ายังแสดงความชอบมีเล่ห์กระเท่ห์หยาบ ๆ ไพร่ ๆ และถ้อยคำโวยวาย ๆ พร้อมกับความเห็นที่จะได้รับผลประโยชน์ที่ไม่เป็นสาระในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อทำให้ชาติพันธุ์ของตนเพื่อจะขึ้นมาจนเกินไป “ความรักชาติแห่งประชาคม” เพียงสะท้อนให้เห็นอารมณ์ของประชาชนว่ามีความไม่เพียงพอ คับแคบและคลั่งไคล้ไหลหลงเท่านั้น เมื่อปราศจากความพยายามที่จะวิเคราะห์ห้วงศักระประกอบต่าง ๆ ที่ขัดขวางการเจริญเติบโตแห่งลัทธิชาตินิยมอินเดียที่แท้จริงโดยละเอียดแล้ว ก็อาจมีค่าที่จะศึกษาดูว่าเราจะวิวัฒนาการความคลั่งไคล้ของประชาคมไปได้ อย่างไร การที่มุสลิมปกครองอินเดียอยู่เป็นเวลาหลายร้อยปีนั้นได้ทำให้ชาวอินดูมีความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับภาวะทางการเมืองที่ต่าง ๆ กันได้อย่างมากทีเดียว พวกอินดูพร้อมที่จะปรับตัวเองให้มีความสามารถที่จะรับการศึกษาและความก้าวหน้าทางวัตถุจากการปกครองของบริติชนำมาให้ เพราะพวกอินดูไม่มีภาระในด้านความเย่อหยิ่งในเผ่าพันธุ์และปรัมปราประเพณีที่ทรงอำนาจของจักรวรรดิมากเหมือนพวกมุสลิม บรรณคดีตะวันตกทำให้พวกอินดูมีอุดมคติเกี่ยวกับเสรีภาพทางการเมืองและประชาธิปไตยอย่างเสรีมาก และตามปกติแล้วพวกอินดูก็เริ่มผ่นถึงการปกครองตนเองและมีความมั่งคั่งอยู่แห่งชาติที่เป็นระเบียบ พวกเขาจะต้องมองย้อนหลังและแสวงหาการจรรโลงใจใหม่ ๆ แต่ผู้ทำนายที่ศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับอดีตก็เป็นไปไปหมด เขาได้วางทะเลอันไม่มีขอบเขตแห่งความหวัง ความจรรโลงใจและการทดลองไว้เบื้องหน้าพวกอินดู ถ้าหากอดีตไม่อาจทำให้แผนภูมิและเข็มทิศเพื่อการเดินทางครั้งใหม่ แน่ละความผิดก็ต้องตกอยู่กับพวกมุสลิมที่แยกทางเข้าไปในภารตประเทศด้วยความประสงค์ร้ายแล้วทำลายลักษณะที่สำคัญและที่หมาย

๘๔๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ทางการเมืองของพวกฮินดูลงแทนที่ในด้านปรัชญาจะยอมรับสิ่งที่ไม่อาจเป็นสิ่งที่ยังไม่ได้กระทำ พวกเขาก็เริ่มทะเลาะกับประวัติศาสตร์ ทศนคตินี้ได้ทำให้ชาวฮินดูที่ได้รับการศึกษาล้วนใหญ่มีนิสัยที่ไม่ดีในการละเลยต่อความแท้จริงที่สำคัญประการหนึ่งแห่งสถานการณ์ในอินเดียได้อย่างรวดเร็ว นั่นคือเรื่องการที่มีมุสลิมประมาณ ๘๐ ล้านคนที่ตั้งหลักฐานอย่างมั่นคงอยู่ในประเทศนี้แล้ว อะไรก็ตามที่อาจเป็นการจรรโลงใจของลัทธิฮินดูในฐานะที่เป็นลัทธิศาสนาทางศาสนา พวกฮินดูที่ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีก็ได้ทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์เพื่อรวบรวมให้เกิดเอกภาพทางการเมือง ความจรรโลงใจเพื่อให้มีการปกครองตนเองได้ทำให้ขบวนการทั้งปวงทำงานเพื่อปฏิรูปสังคมซึ่งแรงกระตุ้นในตอนแรกๆ ที่มีต่อลัทธิเสรีนิยม ได้ดึงเอาออกมาจากพวกฮินดูที่ได้รับการศึกษาดี ประวัติศาสตร์ในอดีตได้ถูกค้นหาเพื่อให้ได้สูตรใหม่ๆ ทางการเมืองขึ้นมา และโดยอาศัยขบวนการตามธรรมชาติและที่เลี้ยงไม่ได้ “ลัทธิชาติ” และ “ความรักชาติ” ก็เริ่มเข้ามามีส่วนสัมพันธ์กับลัทธิฮินดู “ผู้รักชาติแห่งประชาคม” ฮินดูได้เกิดมีขึ้นมาพร้อมกับ “สุวราช” ในฐานะเป็นเสียงเรียกร้องหาสงครามของพวกผู้รักชาติเหล่านั้น เขาไม่ยอมให้ที่พักพิงแก่พวกมุสลิม นอกจากพวกมุสลิมจะปลดเปลื้องปัจเจกภาพของตนเองออกไปอย่างเจียบๆ แล้วหันไปนับถือศาสนาฮินดูอย่างสมบูรณ์เท่านั้น แน่ละ พวกเขารู้จักใช้คำเช่น “อินเดีย” และ “ลัทธิชาติที่ถือเขตแดนเป็นหลัก” และคำเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดเป็นส่วนที่สำคัญแห่งศัพทานุกรมของเขา แต่พวกมุสลิมก็ชิงความรู้สึกนึกคิดของพวกผู้รักชาติแห่งประชาคมฮินดูทั้งหมดนั้นว่าเป็นการก่อให้เกิดความเดือดร้อนที่ไม่เข้าเรื่องเข้าราวอยู่อย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน และผู้รักชาติแห่งประชาคมฮินดูนั้น คงจะขอบใจดวงดาวของเขา ถ้าหากการไหลออกอย่างมากมายหรือแม้แต่เกลียวทางธรณีวิทยาจะทำให้เขาต้องพ้นไป

“ผู้รักชาติแห่งประชาคม” มุสลิมเป็นหนึ่งบ่อเกิดของเขาต่อเหตุการณ์ที่มีแตกต่างกันมากมายหลายชุด ประชาคมของเขาต้องอยู่ล้าหลัง เพราะการไม่พูดไม่จาแบบซึมๆ อยู่ในดินที่และไม่ยอมให้ตนมีความคล่องแคล่วเพื่อความก้าวหน้าทางด้านปัญญาและทางวัตถุอยู่เป็นเวลานานพอสมควร เมื่อเขาคัดสินใจที่จะยอมรับสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และเคลื่อนไปพร้อมกับกาลเวลา เขาก็พบว่าตนเองเผชิญหน้าอยู่กับประชาคมที่มีจำนวนมากกว่า มีความมั่งคั่งกว่า มีการศึกษามากกว่า มีองค์การและอำนาจทางการเมืองสูงกว่า และมีตาบมากกว่า เมื่อจะใช้คำคำเดียวพูดก็ได้แก่ประชาคมที่มีเอกภาพที่กล่าวสำเนียงแปร่งๆ ใหม่ๆ และเด่นเป็นจิ้งหะพร้อมกับด้วยความหวังใหม่ แว่นแห่งลัทธิฮินดูที่มุ่งไปข้างหน้าซึ่งผืนถึงการปกครองตนเองและเล่นอยู่กับเทพยเจ้าโบราณทั้งหลาย ห่มห่อด้วยเครื่องแต่งกายคือประชาธิปไตย ได้ทำให้พวกมุสลิมคอนเซอร์เวทิฟผู้ซึ่งเพิ่งทำให้ตัวเองพ้นจากอำนาจของอดีตที่กะปลกะเปรายต้องวางยงเขาตระหนักดีว่า

เจตนารมณ์แห่งการต่อสู้ได้เปลี่ยนไปแล้ว อาวุธก็ใหม่และวิธีที่จะใช้อาวุธเหล่านั้นก็พลอยใหม่ไปด้วย `เขารู้สึกคล้ายกับว่า เขากำลังได้รับปฏิบัติ เหมือนว่าตนเป็นคนต่างด้าว คล้ายกับสัตว์ประหลาดที่เข้าไปทำความยุ่งยাম ที่เลือกเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ของอินเดีย อุบัติการณ์แปลก ๆ ได้ถูกกวาดไปให้พ้นจากการดำเนินชีวิตที่ยาวนานและเต็มไปด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เรียกตัวเขาให้มาให้เหตุผล เขาได้มาอย่างผู้พิชิต และได้ให้สิ่งที่ดีที่สุดที่เขาให้แก่อินเดีย เมื่อต้องสูญเสียจักรวรรดิไป เขารู้สึกคล้ายกับว่าเขาได้สูญเสียการเคารพตนเองเช่นกัน “ผู้รักชาติแห่งประชาคม” ในหมู่ชาวฮินดูได้ปฏิบัติต่อเขาว่าเขาเป็นนักโทษอยู่ในคุกจำเลย และแสดงความขบถใจต่อเขาด้วยเสียงเอ็ดตะโรลั่นคล้ายกับเขาเป็นองค์ประกอบที่เป็นไปไม่ได้ในโครงการเพื่ออนาคตของ อินเดียฉะนั้น แล้วภาวะใหม่ ๆ แห่งความสำเร็จทางการเมืองก็ทำให้เขาต้องตกใจอีกครั้งหนึ่ง เขาเห็นว่าเป็นการยากลำบากที่จะเรียนรู้ว่าปัญญาที่เกิดจากกำลังปอดนั้นมีมากขึ้นนับด้วยล้าน ๆ เท่าและความเข้มแข็งทางการเมืองก็อยู่ที่การนับหัวนั่นเอง ประชาคม ของเขามีจำนวนน้อย ใจและยากจน “ผู้รักชาติ” ฮินดูเห็นว่า ผู้รักชาติแห่งประชาคมมุสลิมมีปริมาณที่อาจจะสูญเสียได้ ศาสนาและประวัติศาสตร์ของผู้รักชาติแห่งประชาคมมุสลิมได้ทำให้เขาได้ปัจเจกภาพอย่างหนึ่งที่เขาไม่อยากจะสูญเสีย ผลก็คือว่า เขาคิดว่าตนวิเศษและทะนุถนอมอุดมคติเกี่ยวกับความรักชาติแห่งประชาคมไว้เขาได้ถูกทำให้ตื่นตกใจให้ป้องกันตัวเองในทัศนคตินี้ “ผู้รักชาติแห่งประชาคม” ฮินดูได้ก้าวหน้าไปไกลกว่าเขาในเรื่องการเลือกเอาสูตรต่าง ๆ ของเขา เมื่อพวกฮินดูสวมเสื้อคลุมแขนเปียนของอินเดียเดินไปตามถนนอย่างผึ่งผายนั่น พวกมุสลิมที่มีการเคลื่อนไหวน้อยกว่าและเคราะห์ร้ายมากกว่าพึงจะวางกฎเกณฑ์แม้ที่เกี่ยวกับสิทธิที่ไม่น่าตำหนิเพื่อดำรงชีวิตอยู่ด้วยการขอขมา

เมื่อจะกล่าวในด้านเค้าโครงอย่างกว้าง ๆ แล้ว นี่นับว่าเป็นบรรยากาศที่ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างฮินดูกับมุสลิมขึ้น ความเป็นปฏิปักษ์ในด้านชาติพันธุ์ที่เต็มไปด้วยความเผด็จรอนก็เนื่องมาจากการอ่านประวัติศาสตร์ผิด ๆ อดีตได้เอื้อมือมัจจุราชมารทำให้ปัจจุบันต้องกลายเป็นอัมพาตไป เรื่องการเมืองที่เป็นภาคปฏิบัติก็ได้ถูกทำให้โอนเอียงไปมาเพราะการที่ “ผู้รักชาติ” ชาวฮินดูมีความขุ่นเคืองแบบโง่ ๆ และทว่าจริงจังต่อการที่ ในประวัติศาสตร์อินเดียสมัยที่ผ่านมา นั้น พวกมุสลิมมีอำนาจในทางการเมืองเหนือพวกตน และเพราะการที่พวกมุสลิมมีความรู้สึกแบบโง่ ๆ พอ ๆ กัน แต่ทว่ายังมีอำนาจอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ ความภาคภูมิใจ และจักรวรรดิ ที่ตนได้สูญเสียไป อารมณ์ของพวก “ผู้รักชาติแห่งประชาคม” ได้กลายเป็นไปในทางรุกรานและก้าวร้าวในแง่หนึ่ง และเต็มไปด้วยความขี้อริแวงสงสัย เจ้าอารมณ์ และฉุนเฉียวง่าย ในอีกแง่หนึ่ง พวกฮินดูพยายามที่จะไม่สนใจใยดีต่อพวกมุสลิม พวกมุสลิมก็แก้เผ็ดด้วยการถือว่าความปรารถนา

“แบบชาตินิยม” ทั้งปวง ถ้าหากไม่ใช่เป็นการหลอกลวงก็เป็นบ่วงดักทั้งสิ้น เรื่องที่ประดิษฐ์ขึ้นทั้งหลายก็ยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้นึกถึงผลประโยชน์ร่วมกัน และองค์กรแห่ง “ลัทธิชาตินิยม” อินดูก็ได้ใช้วิธีง่าย ๆ เกี่ยวกับเรื่องของเอกภาพของอินเดียจุดดั่งว่าไม่มีความแตกต่างแห่งความรู้สึกอารมณ์ อุดมคติและทัศนคติที่สำคัญ ๆ อยู่เลย ชั้นแรกที่สำคัญไปสู่การแก้ปัญหาที่ก็คือการยอมรับด้วยความซื่อสัตย์และกล้าหาญว่ามีปัญหาในเรื่องความสำคัญ และในเรื่องโฉมหน้าที่มีหลายด้านด้วยกันอยู่ เราจะต้องรับรองอย่างชัดแจ้งว่าพวกอินดูและพวกมุสลิมมีความคิดและความรู้สึกแตกต่างกัน ว่าบางครั้งบางคราวพวก “ผู้รักชาติ” ชาวอินดูก็เป็นผู้มีใจแคบและออกจะโง่เขลา ว่าเขาฝันถึงอินเดียว่าเป็นเจดีย์สถานสมัยใหม่ที่กำลังสร้างขึ้นเพื่อเทพยเจ้าของเขา ว่าพวกมุสลิมเล่นพรรคเล่นพวกน้อยเกินไป ว่าเขาไม่ค่อยจะเข้าใจความหมายของการที่จะมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจอย่างกว้างขวางในเรื่องสาเหตุที่สำคัญ ๆ ทางโลกเว้นแต่เรื่องการปกครองตนเองและเรื่องความเป็นชาติ และว่าเขารำพึงถึงความสูญเสียของเขาและเคลื่อนไหวยุติในโลกแห่งเงาที่ไม่ได้มีสาระอะไร ต่อเมื่อเราได้ยอมรับทั้งหมดนี้เท่านั้นแหละที่ความก้าวหน้าในทิศทางแห่ง “การทอดไมตรี” ระหว่างอินดูกับมุสลิมจึงจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ มุสลิมที่สร้างจินตนาการถึงประชาคมของตนว่าจะพ้นจากการถูกตำหนิโดยสิ้นเชิงนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีเนื้อหนังมังสาอย่างปรกติธรรมดาหรือไม่ก็เป็นนักการเมืองแบบที่สับสนมากอย่างใดอย่างหนึ่ง ชาวอินดูที่พูดถึงประชาคมของเขาแบบที่เหมือนไม่รู้เรื่องอะไรเลยนั้นจะต้องพูดด้วยความเยาะเย้ยแค้น

ขอให้เรามองดูข้อเท็จจริงกันเถิด ข้าพเจ้าจะยกตัวอย่างที่สำคัญมาแสดงสักตัวอย่างหนึ่ง การที่ผู้แทนของพวกมุสลิมที่แยกออกไปต่างหากในสถานิติบัญญัติของประเทศได้ถูกประณามอย่างรุนแรงนั้น จะต้องมีความกระทบถึงแม้แต่ “พวกผู้รักชาติแห่งประชาคม” ชาวอินดูว่าเป็นผู้ไม่รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา และออกจะหยาบ ๆ อยู่สักหน่อยด้วยเหมือนกัน พร้อมกับสถานะความรู้สึกทางด้านเชื้อชาติที่มีอยู่นี้ เสียงเรียกร้องให้รวมราษฎรผู้เลือกตั้ง มีแต่จะทำให้พวกมุสลิมต้องตกอกตกใจ และรู้สึกกลางแคลงใจในเจตนาของพวกอินดูแต่ฝ่ายเดียว... ทั้งนี้ก็เพราะว่าประเด็นสุดท้ายที่เป็นไปในทางภาคปฏิบัติในเวลานั้นได้แบ่งแยกพวกอินดูและพวกมุสลิมออกจากกัน ทำให้ผู้แทนของประชาคมกลายเป็นลักษณะสำคัญในวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศ ถ้าหาก “ผู้รักชาติ” ชาวอินดูไม่คิดถึงอินเดียของอินดูโดยเฉพาะ ถ้าพวกเขาต้องการให้พวกมุสลิมใช้สิทธิพลของตนต่อภารกิจในอินเดียแล้ว ความต้องการเพื่อให้มีผู้เลือกตั้งแบบรวม ๆ กันนั้นว่าเป็นปัญหาที่ยังสรุปไม่ได้... ขอให้เราพูดถึงอีกปัญหาหนึ่งซึ่งกล่าวกันว่าเป็นองค์ประกอบที่มีอำนาจในการทำให้ความขมขื่นในเรื่องเชื้อชาติทวีมากยิ่งขึ้น จวบจนมีความรับผิดชอบต่อการจลาจลหลายครั้งหลายคราวที่เกิดขึ้นในประเทศ และการรณรงค์ที่จะก่อ

ให้เกิดการจลาจลหลายครั้งหลายคราในหน้าหนังสือพิมพ์ มีบุคคลที่มีความหวังดีเป็นจำนวนมากบอกเราว่า ถ้าหากมุสลิมรับประทานเนื้อวัวเท่านั้นแหละ ความสัมพันธ์ระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิมก็คงเจริญก้าวหน้าด้วยความปรารถนาดีและมีความจริงใจต่อกันมากขึ้น... บางคราวเราก็ลืมไปว่าสำหรับพวกที่มีได้นับถือศาสนาฮินดูนั้น วัวก็เป็นเพียงสัตว์สี่เท้าธรรมดาชนิดหนึ่ง ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่านั้นเลย ที่มุสลิมบริโภคเนื้อวัวก็เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้ออย่างอื่น ๆ แล้วเนื้อวัวราคาถูกกว่า จึงเป็นไปได้ที่วัว ฮินดูเมื่อยังเคี้ยวในสัตว์อยู่ ควรจะปล่อยให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นอยู่กับประโยชน์ของตัวเอง ตราบเท่าที่พวกเขาไม่ได้เป็นบุคคลที่น่ารังเกียจอย่างจริงจังเลยกระนั้นหรือ? ชาวฮินดูที่ได้รับการศึกษาที่ทำให้เราแน่ใจว่า การฆ่าวัวเป็นมูลรากแห่งความขมขื่นในด้านเชื้อชาตินั้น ออกจะเห็นว่าเราโง่งมมากมายไปหน่อย นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา ฮินเดียอาจมีพัฒนาการมาเป็นขั้น ๆ ต่าง ๆ กันออกไป แต่ความรู้สึกเกี่ยวกับสัดส่วนของบุตรที่ได้รับการศึกษา ของตนแล้วก็นับว่าพอ ๆ กันกับสัดส่วนในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ มากทีเดียว

เราไม่ปรารถนาจะยกตัวอย่างให้มากนักเพื่อแสดงให้เห็นว่าทัศนคติของ “ผู้รักชาติแห่งประชาคม” ฮินดูได้ทำให้ชาวมุสลิมต้องตกอกตกใจและขับไล่พวกเขาเข้าป่าเข้ารกมากยิ่งขึ้นอย่างไร เราจะสามารถทำลายกำแพงแห่งการแบ่งแยกลงได้ก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในมโนภาพเกี่ยวกับหน้าที่และความรักชาติของประชาคมเท่านั้น ในเรื่องนี้พวกฮินดูจะต้องมีความรับผิดชอบมาก เพราะพวกฮินดูมีอำนาจมากกว่า และบางทีก็ได้ใช้ความเข้มแข็งของตนโดยมิได้คำนึงถึงผลที่จะติดตามมาแบบแปลก ๆ เลย ที่พวกมุสลิมต้องปลีกตัวออกไปก็เพราะพวกเขาเกรงว่าจะถูกกลืนหมดนั่นเอง ผู้รักชาติที่แท้จริงใด ๆ ของอินเดียที่ทำงานเพื่อวิวัฒนาการแห่งความเป็นชาติของอินเดียจะต้องยอมรับปัจเจกภาพแห่งประชาคมของพวกมุสลิมว่าเป็นมูลฐานแห่งความพยายามเชิงสร้างสรรค์ของเขา ที่เป็นองค์ประกอบแห่งสถานการณ์ที่ไม่อาจทำให้ลดน้อยถอยลงได้ และนักการเมืองที่ละเลยต่อเรื่องนี้ก็ไม่มโนภาพต่อภารกิจที่รอคอยรัฐบาลของอินเดียอยู่ บางทีประชาชนก็พูดถึงความต้องการของพวกมุสลิมอยู่ที่จะร่วมมือกับพวกฮินดู เพราะว่าอุบัติเหตุบางอย่างในประวัติศาสตร์ปัจจุบันอาจไม่เป็นที่พอใจพวกเขา นัก พวกเขาเข้าใจ “นโยบาย” ของมุสลิมว่าเป็นอะไรบางอย่างที่ต่างหากจากผลประโยชน์ของพวกมุสลิมอย่างสิ้นเชิง ไม่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในสมัยนั้น และประวัติศาสตร์ในอดีตอย่างสิ้นเชิง ว่าเป็นบางสิ่งที่เป็นเพื่อการตกลงกัน ว่าเป็นของเล่นที่อาจมีเพียงเพื่อความขบขันทางการเมืองเท่านั้น ผู่งงที่บ้า ๆ บอ ๆ และบางคนก็ชอบโฆษณาตัวเองได้เคยอ้างว่าพวกมุสลิมควรเข้าร่วมกับสภาคองเกรส เพราะรัฐบาลได้ยกเลิกกฎหมายแบ่งแยกแคว้นเบงกอล หรือเพราะเปอร์เซียและตุรกี

กำลังเกิดความยุ่งยาก แต่เมื่อสมาคมที่รับผิดชอบ เช่น สันนิบาตฮอล-อินเดียมุสลิม สาขากรุงลอนดอน ได้พูดถึงเรื่องการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิม เพราะพวกมุสลิมแห่งตรีโปลีและเปอร์เซียได้เคยเป็นเหยื่อแห่งการรุกรานของชาวยุโรปมาแล้ว เราได้รู้แจ้งเป็นครั้งแรกว่าแม้แต่คนที่มีจิตใจปกติและมีอารมณ์มั่นคงก็อาจเข้าไปพูดถึงเรื่องอื่นและทำให้เรื่องสับสนได้ สถานการณ์ของมุสลิมในต่างประเทศมีอะไรที่จะปฏิบัติต่อภาวะต่างๆ แห่งอินเดียมุสลิมบ้างไหม? ผลประโยชน์ของพวกมุสลิมในอินเดียขัดกับผลประโยชน์ของพวกฮินดูจริง ๆ หรือว่าพวกมุสลิมมีความผิดเกี่ยวกับเรื่องความเลวทรามและการหลอกลวงทางการเมืองที่สำคัญ สถานการณ์ของอินเดียได้ประสบความเปลี่ยนแปลงมาแล้วหรือ? “พวกผู้รักชาติแห่งประชาคม” ฮินดูทุกวันนี้มีหัวรุนแรงน้อยลงและเอาใจใส่และระมัดระวังในเรื่องความรู้สึกของพวกมุสลิมมากขึ้นหรือ? ปัญหาที่แบ่งประชาคมทั้งสองออกไป ได้สูญเสียกำลังและความหมายของตนไปจริงหรือ? ถ้าหากไม่เป็นเช่นนั้นแล้ว ปัญหาย่อมคงมีเหลืออยู่จริง ๆ ณ ที่ที่มันได้เคยมีอยู่ในประวัติศาสตร์อินเดียเมื่อไม่นานมานี้ นั่นเอง คณะอนุญาโตตุลาการ สมาคมเพื่อสันติภาพและสัญญาที่สำคัญๆ เกี่ยวกับเรื่องวัวไม่อาจแก้ปัญหาได้มากไปกว่าที่เราใช้เวทมนตร์คาถาคบคลุมและกระแสน้ำเลย ความรู้สึกและอารมณ์ของประชาคมจะต้องเปลี่ยนแปลงและผลประโยชน์ก็จะต้องเจริญเติบโตขึ้นมาให้เป็นเอกลักษณ์กันก่อนที่จะสามารถเชื่อมฮินดูและมุสลิมเข้าด้วยกันเป็นชาติที่มีเอกภาพ ความจริงปัญหานี้ นับว่าสำคัญมาก เพราะเป็นปัญหาที่รู้จักกันดีที่สุดปัญหาหนึ่งในโลก อย่างไรก็ตามในฐานะเป็นอิทธิพลของการศึกษา ไม่มีใครต้องการที่จะได้รับความเศร้าใจเลย และความโน้มเอียงของกาลเวลาที่จะยกระดับให้เท่ากันและที่จะทำให้มีเสรีนั้นจะประสบความสำเร็จได้ก็ในการสร้างสรรค์ปัจเจกภาพทางการเมืองขึ้นมาจากความแตกต่างกันในเรื่องลัทธิศาสนาและเชื้อชาติ ความพยายามใดๆ ในอันที่จะก่อให้เกิดเอกภาพจอมปลอมแนใจได้ว่าถ้าไม่จบลงด้วยความพินาศ ก็ต้องจบลงด้วยความล้มเหลวอย่างแน่นอน

มุสลิมกับภาษาฮินดู

เรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ได้มากที่สุดเรื่องหนึ่งซึ่งพัฒนาไปพร้อมกับการเกิดลัทธิชาตินิยมอินเดียนั้นได้เกิดขึ้นมาเหนือความพยายามที่จะทำให้เกิดเอกภาพทางด้านภาษาและตัวหนังสือ ซึ่งบางคนเห็นว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีก่อนเอกภาพแห่งความคิดและการกระทำที่มีความสำคัญยิ่งกว่า ท่านมุฮัมมัด อาลีในฐานะที่เป็นมุสลิมได้เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชะตากรรมของวัฒนธรรมและศาสนาอิสลามมากที่สุด ถ้าหากภาษาที่ธรรมดาของชนกลุ่มน้อยที่เป็นมุสลิมจะถูกกีดกันออกไปไว้เสียข้างหนึ่ง ในบทความเรื่องนี้ ท่านได้พูดถึงปัญหาในเรื่องลัทธิชาตินิยมทางภาษาซึ่งแม้

แต่ทุกวันนี้ก็เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ยังสงไม่ได้ปัญหานึงของอินเดียและปากีสถานที่เป็นประเทศอิสระ

(จากเรื่อง *ข้อความที่คัดเลือก...*, ของมุฮัมมัด อาลี, หน้า ๔๐-๔๓)

แล้วปัญหาก็เกิดขึ้นมาว่าอะไรจะเป็นชะตากรรมของภาษาอูรดูเล่า? เราหวังว่าจะมีสมาคมของพวกฮินดูที่รักวรรณคดีผู้ซึ่งคงไม่อยากจะให้ภาษานี้ต้องตายไปแน่ แต่ที่เราถวิลก็คือว่า กระแสคลื่นแห่งการเมืองที่แคบๆ และเป็นแบบก้าวร้าวอาจพัดกวาดเอาคนพวกนี้ไปเสียด้วยก็ได้ และกิเลสของพรรคอาจพิสูจน์ว่ามีความอ่อนไหวทางด้านกวีมากไปก็ได้ ความสุขุมรอบคอบย่อมไม่อนุญาติให้มีคติทางสุนิยมแบบอยู่เฉยๆ แต่ก็มีอีกปัญหานึงเกิดขึ้นมาว่า ทำไมจึงไม่ปล่อยให้ภาษาอูรดูถูกกวาดไปเสียด้วยกันเล่า? ทำไมจึงยอมให้ภาษาอูรดูมีส่วนในมหายัญแห่งสิ่งที่ดี ๆ ทั้งหลายมากมายที่ “ลัทธิชาตินิยม” ทุกวันนี้สั่งไว้แล้ว? ขอให้เป็นสันติทิ่ให้มุสลิมอินเดีย แก่เทพี่แห่งจำนวนที่ไม่รู้จักพอเกิด!

คำตอบปัญหานี้ตามทีนโยบายเกี่ยวกับการทำงานตามแนวแห่งการต่อต้านที่น้อยที่สุดและไว้นั้นไม่อาจบอกได้จนกว่าเราจะได้ตรวจสอบอย่างรอบคอบว่า อูรดูเดี่ยวนี้นี้มีความหมายต่อชาวมุสลิมของอินเดียว่าอะไร บางทีอาจไม่เป็นการขัดแย้งกับข้อที่ว่า อูรดูเป็นภาษาพื้นเมืองของพวกมุสลิมในภาคเหนือของอินเดีย ถ้าเราไม่รวมส่วนต่างๆ แห่งแคว้นชายแดนทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือที่ส่วนมากพูดภาษาปุษตุ (Pushtu) เข้าไว้ด้วย ในยูไนเตดโปรวินซ์ ภาษาอะไรๆ ก็อาจเป็นภาษาพื้นเมืองของพวกฮินดูได้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่าอูรดูเป็นภาษาพื้นเมืองของพวกมุสลิม ในแคว้นปัญจาบแม้ว่าประชาชนจะพูดภาษาปัญจาบิกัน แต่อูรดูเป็นภาษาเขียนและเป็นภาษาที่ใช้เจรจาติดต่อกันที่นับว่าละเมียดละไมมาก ส่วนในปัญจาบภาคตะวันออกรวมทั้งเมืองเดลีและอำเภอใกล้เคียงกับเมืองเดลินั้น ภาษาอูรดูเป็นเพียงภาษาพื้นเมืองเท่านั้น ในแคว้นพิหาร แคว้นราชปุตรอินเดียกลาง และเซนดรัลโปรวินซ์ อูรดูเป็นภาษาแม่ของพวกมุสลิม แม้ในภาคใต้ ในอาณาจักรของเจ้านิซาม (His Highness the Nizam) อูรดูก็เป็นภาษาพื้นเมืองของพวกมุสลิมเช่นกัน ที่นี้ก็เหลือที่ควรที่จะพิจารณาก็คือทางใต้สุด ทางตะวันออก และตะวันตกของอินเดียเท่านั้น ในดินแดนส่วนต่างๆ เหล่านี้ พวกมุสลิมได้ถูกแบ่งออกเป็น ๒ พวกอย่างเด็ดขาด คือพวกที่สืบเชื้อสายมาจากข้าราชการมุสลิมที่ถูกส่งมาจากเดลีไปอยู่ตามแคว้นต่างๆ และอย่างน้อยที่สุดในด้านเชื้อสายดั้งเดิมก็คงมิได้เป็นชาวอินเดียโดยตรง กับพวกมุสลิมใหม่ คือผู้ที่หันมานับถือศาสนาอิสลามในภายหลัง พวกนี้เป็นพวกอินเดียโดยเชื้อสายโดยไม่มีอะไรจะต้องสงสัย และสมัยแห่งบรรพบุรุษของเขาก็คงไม่ห่างไกลนัก

พวกที่เป็นมุสลิมประเภทแรกยังคงพูดภาษาอูรดูที่พวกเขานำไปจากเดลีในฐานะเป็นภาษาแม่อยู่ ทั้ง ๆ ที่พวกเขาได้เล่าเรียนภาษาชาวบ้านแห่งแคว้นต่าง ๆ ที่เขาไปอยู่ก็ตาม เช่น ในแคว้นคุชราต พวกเขาพูดและเขียนภาษาคุชราตี่ได้คล้ายพวกฮินดูที่ดีที่สุดในเดลี แต่เราคงไม่เคยได้ยินพวกเขาสนทนาเป็นภาษาคุชราตี่ในหมู่พวกเขาเองและที่บ้านไม่ว่าในเรื่องใด ๆ นอกจากภาษาที่ ณ ที่นั้นรู้จักกันในนามว่า ภาษามุสสลมานี (Mussalmani) เท่านั้น และแน่นอนไม่มีภาษาใดนอกจากภาษาอูรดูที่พูดกันอยู่ในแคว้นคุชราตเลย อูรดูในตอนนั้นก็ภาษาที่พวกเขาคำนึ่งถึงอยู่เหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่พวกเขาอาจดำเนินธุรกิจด้วยภาษาที่ชาวฮินดูในแคว้นนั้นพูดกันโดยทั่ว ๆ ไป เช่น ภาษาคุชราตี่ มราฐี ลินธี (Sindhi) คัจหิ (Kachhi) หรือ เบงกลี ได้ก็ตาม

ส่วนมุสลิมประเภทหลังก็ยังคงใช้ภาษาพื้นเมืองที่บรรพบุรุษที่เป็นฮินดูของตนเคยใช้มาก่อน และที่พวกเพื่อนบ้านใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เช่น พวกโฆจา (Khojas) แห่งบอมเบย์พูดภาษาคัจหิและเขียนเป็นภาษาคุชราตี่ แต่ก็มิยกเว้นอยู่บ้าง เช่น ตระกูลตะเยบจี (Tayebji) แห่งบอมเบย์ ซึ่งเป็นตระกูลที่มีคนรู้จักกันเป็นอย่างดีและมีวัฒนธรรมสูง ในตระกูลนี้ได้เอาภาษาอูรดูมาใช้เป็นภาษาสำหรับเจรจาติดต่อกันเป็นประจำวัน และพูดกันได้อย่างชัดถ้อยชัดคำ ทั้ง ๆ ที่ภาษาคุชราตี่ก็คงยังใช้พูดเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าอยู่ แต่ดูจะเป็นการปลอดภัยที่จะยืนยันว่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้วพวกผู้รู้หนังสือในหมู่ชาวมุสลิมใหม่เหล่านี้ได้เรียนภาษาอูรดูด้วยเหมือนกัน ทั้งนี้ก็โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เจรจากับพวกมุสลิมอื่นๆ บ้าง และเพื่อวัตถุประสงค์ทางศาสนา บ้าง แม้จะดูไม่น่าเชื่ออยู่บ้างทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า จนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้ และนับเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว ภาษาเปอร์เซียเป็นภาษาในราชสำนักและเป็นภาษาทางด้านวรรณกรรมและภาษาอาหรับเป็นภาษาศาสสิกซึ่งพวกมุสลิมได้ศึกษาทั้งเพื่อวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปและเพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านศาสนา แต่ในระหว่างสองชั่วอายุคนที่ผ่านมากภาษาอูรดูได้ถูกนำมาใช้แปลงานทางด้านเทววิทยาของมุสลิมที่สำคัญ ๆ เกือบทุกเรื่อง คัมภีร์กุรอ่าน ปรีมปราวประเพณี และหนังสืออรรถาธิบายทั้งหลายได้มีนักเขียนมากกว่าคนหนึ่งได้ถ่ายทอดมาเป็นภาษาอูรดู

ถ้าหากภาษาอูรดูต้องถูกเซ็นสางเว่ย ก็เท่ากับว่าเราทำให้พวกมุสลิมทั้งหลายล้านคนซึ่งถ้าหากจะถือกรรมพันธุ์เป็นหลักแล้วก็นับว่าเป็นมุสลิมที่ดีที่สุด หมดยุคที่การใช้ภาษาของตนแม้ในตอนที่เป็นเด็ก พวกเขาจะพูดไม่ชัด แต่ในทุกวันนี้พวกเขาก็ยังใช้คิดอยู่ นอกจากนี้ เรายังก็คิดว่าพวกเขาและพวกมุสลิมที่เหลืออีกหลายล้านคน ไม่ให้ได้รับการปลอมโยนที่ศาสนาจะต้องให้แก่เขา สำหรับพวกเราแล้ว เราคิดว่านับเป็นการพ่ายแพ้ต่อพวกมุสลิมที่เหลือ ซึ่งภาษาแม่ของเขาไม่ใช่ภาษาอูรดูซึ่งเป็นภาษาที่แก้ไขไม่ได้ นับว่าเป็นไปได้สำหรับพวกมุสลิมที่จะเลิกใช้คำ

เปอร์เซียหรือข้อความที่เป็นภาษาอาหรับที่ตนชินหูชินตา และสร้างคำหรือข้อความแปลก ๆ จากภาษาสันสกฤตขึ้นมาแทนเพื่อวัตถุประสงค์ธรรมดาสามัญของชีวิต ดุจดังที่อาจทำให้เป็นเรื่องที่เป็นไปได้สำหรับพวกฮินดูในอินเดียภาคเหนือจะนั้น เวลาและการใช้บ่อย ๆ อาจทำให้วลีแปลก ๆ กลายเป็นคูนหูคูนตาได้ เวลาและการไม่ใช้คงทำให้วลีที่เคยคูนหูคูนตากลายเป็นแปลกหูแปลกตาไปอีกได้ แต่อะไรเล่าที่เกิดจากศัพท์และวลีที่ใช้ในวรรณกรรมทางศาสนาที่คูนหูคูนตา ? ภาษาเป็นการแสดงออกซึ่งความคิด และ ณ ที่ที่ความคิดแตกต่างกันอย่างมากมายเหมือนอย่างในศาสนาอิสลามและภาษาฮินดูนั้น ภาษาอย่างเดียวกันอาจแสดงความคิดอย่างเพียงพอนในแต่ละกรณีได้ละหรือ? จงพิจารณาดูวิถีทางที่เราชอบ ในที่สุดเราจะต้องสารภาพว่าอูรดูเป็นภาษาที่ลดน้อยลงจนถึงขีดสุดจนไม่อาจลดลงได้อีกแล้ว ซึ่งพวกมุสลิมที่ชอบประนีประนอมส่วนมากคงจะพอใจ ไม่ใช่ว่าในภาษาอูรดูจะไม่มีช่องที่เอาคำภาษาสันสกฤตมาผสมเข้าด้วยกันให้ยาว ขึ้นเสียเลย ภาษาสันสกฤตอาจกลมกลืนเข้ากับภาษาอูรดูได้ตามธรรมชาติและอย่างนุ่มนวลก็ได้ เราไม่อาจใช้กำลังผลักไสมันออกไปได้ ถ้าหากพวกมุสลิมศึกษาภาษาสันสกฤตให้มากกว่าที่ศึกษากันอยู่ในทุกวันนี้แล้ว พวกเขาก็คงจะเอาคำสันสกฤตไปใช้อย่างเกรงอที่เดียว... ไม่ทราบว่าจะมีฝ่ายมุสลิมจะมีความปรารถนาที่แท้จริงในอันที่จะทำภาษาอูรดูให้รุ่งเรืองด้วยคำต่าง ๆ เช่นนั้นหรือไม่ ถ้าหากพวกฮินดูดำเนินตามนโยบายที่ตรงกันข้าม คือขจัดคำที่มีมรดกจากภาษาอาหรับและเปอร์เซียให้หมดไป...

ข้อนี้ทำให้เราเกิดมีปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับตัวหนังสือขึ้นมา แม้ว่า ณ ที่นี้เราจะเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องภาษาเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม อิสลามมิได้เป็นเกาะหรือแหลม ถ้าหากมุสลิมชาวอะโรวางอย่างในด้านความรักดินแดนที่ตนอาศัยอยู่แล้ว พวกเขาก็จะถูกประณามน้อยมากเฉพาะกรณีในดินแดนของผู้อื่น การที่มุสลิมเป็นผู้พิชิตทำให้พวกเขาได้ชื่อเสียงในทางโลก และทำให้พวกเขามีความสะดวกสบายในการทำให้คนทั้งหลายหันไปนับถือศาสนาอิสลาม ก็เช่นเดียวกับกรณีชาติต่าง ๆ ในยุโรปทุกวันนี้ นั่นแหละ การค้ายอมตามหลังการพิชิตศึกมาเสมอ ในประวัติศาสตร์ศาสนาอิสลาม ศาสนาตามหลักธงชัย สำหรับจักรวรรดิที่แผ่ไปทั่วโลก การที่จะหาภาษาที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันเพียงภาษาเดียวย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และดังที่เราได้แสดงให้เห็นมาแล้ว มิได้มีการบังคับใช้ภาษาอาหรับในดินแดนที่พิชิตได้เลย แต่ตัวหนังสือที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันย่อมอำนวยความสะดวกในการที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันได้ และทุกวันนี้ เมื่อมุสลิมใช้ภาษาอาหรับ เปอร์เซีย ตุรกี ปุชตุ อูรดู และภาษาอื่น ๆ อีกมากมาย แต่ตัวอักษรอาหรับก็ยังคงเป็นตัวอักษรที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันหมดทุกแห่ง อนึ่งในเรื่องนี้ประชาชนที่พร้อมจะประนีประนอมได้พบสิ่งที้น้อยลงจนถึงขีดสุดที่ไม่อาจลดลงอีกได้

ตราบเท่าที่อิสลามยังคงเป็นศาสนาที่แผ่ไปทั่วโลก และพวกมุสลิมยังคงมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับพวกมุสลิมอื่น ๆ อย่างทุกวันนี้ละก็ ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ ณ ที่ใด ชาวมุสลิมอินเดียก็ย่อมไม่อาจเลิกตัวอักษรปัจจุบันหันไปใช้ตัวอักษรเทวนาครีได้ เราได้ทราบเรื่องตัวอักษรเทวนาครีที่มีหลักเกณฑ์มากมาย แต่มีผู้สนับสนุนโฆษณาอักษรเทวนาครีเพียงสองสามรายเท่านั้นที่ได้ตรวจสอบว่าอักษรเทวนาครีจะเหมาะแก่การถ่ายทอดคำอาหรับหรือไม่ และทั้งหมดก็ดูเหมือนจะมีได้คำนี้ถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ตัวอักษรอาหรับบางทีจะเป็นแบบขวเลขแบบเดียวเท่านั้นซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่เป็นธรรมดาสมาญร่วมกันสำหรับคนหลายล้านทีเดียว ส่วนในด้านการให้เหตุผลแล้ว เราก็คงต้องยอมรับว่าอักษรเทวนาครีเป็นแบบวิทยาศาสตร์มากกว่า ข้อนี้ได้นำให้อักษรเทวนาครีได้รับการพิจารณามากกว่าอักษรที่ชาติที่สุขุมและคล้ายมีธุรกิจมาก เช่น อเมริกา แสดงต่อรายการของคำต่าง ๆ ที่สะกดแบบสัทศาสตร์ (นิรุกติศาสตร์) ของ มร. รูสเวลต์ กระนั้นหรือ? และประการสุดท้ายในเรื่องตัวหนังสือ แม้ว่าจะมีปัญหามากกว่าในกรณีเรื่องภาษา การนำเอาอักษรเทวนาครีมาใช้โดยทั่ว ๆ ไปเพื่อขจัดอักษรอาหรับออกไปนั้นคงจะเป็นการตัดทอนความสะดวกในการเจรจาระหว่างอินเดียกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย

บทสรุปที่เราสามารถสรุปได้ก็คือว่า ไม่ว่าในเรื่องภาษาหรือตัวหนังสือละ ไม่มีอะไรที่ทำให้พวกมุสลิมต้องสละมากยิ่งไปกว่าสิ่งที่พวกเขาได้ทำแล้วในการถือเอาภาษาฮินดูเป็นภาษาพื้นเมืองของเขา หรือเป็นภาษาพื้นเมืองภาษาที่สองของเขา และคงใช้อักษรที่โดยทั่วไปใช้กันเป็นธรรมดาสมาญในโลกของอิสลามอยู่ ถ้าหากเราไม่ดำเนินการภาคปฏิบัติเพื่อคุ้มครองภาษาและตัวหนังสือแล้ว ภาษาและตัวหนังสือจะต้องได้รับอันตรายอันเนื่องมาจาก "ลัทธิชาตินิยม" ที่ใจแคบ และที่ขอบจำกัดผู้อื่นซึ่งกำลังทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นทุกวัน ๆ โดยแท้.

บทที่ ๒๖

ตะกอร์กับคานธี

กลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ในอินเดียมีบุคคลที่เด่นข่มรัศมีของคู่แข่งชนทั้งปวงในด้านความพยายามที่นำเคารพนับถือลงได้อย่างสิ้นเชิงอยู่สองท่าน แต่ละท่านเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมานานในประเทศซึ่งเท่ากับได้เพิ่มพูนเกียรติคุณของอินเดียไปในต่างประเทศโดยอัตโนมัติ แต่ละท่านต่างก็ใช้ชีวิตของตนรับใช้เพื่อนร่วมชาติเป็นเวลานานปีตามวิถีทางของตน ในสองท่านนี้ แต่ละท่านยังมีอารมณ์และความสนใจแตกต่างกันมาก ท่านตะกอร์ (ฐาตุร) มีลักษณะเป็นกวี ส่วนท่านคานธีมีลักษณะเป็นรัฐบุรุษ อาณาจักรของท่านตะกอร์อยู่ที่การแสดงออกทางด้านศิลปะ ส่วนอาณาจักรของท่านคานธีอยู่ที่การกระทำทางด้านจริยธรรม แม้แต่เสื้อผ้าที่ทั้งสองท่านนี้เลือกใช้ก็สะท้อนให้เห็นความแตกต่างกันระหว่างท่านทั้งสอง ทั้งนี้เพราะท่านตะกอร์ชอบใช้เครื่องนุ่งห่มที่ทำด้วยผ้าไหมเป็นริ้ว ส่วนท่านคานธีจะไม่ใช้เครื่องแต่งตัวอย่างอื่นนอกจากผ้าที่ทอด้วยมือแบบที่ธรรมดาสามัญอย่างที่สุด

ในแง่หนึ่งบุคคลที่มีชื่อเสียงทั้งสองท่านนี้ได้ทำให้ศักยภาพ คือความสามารถที่ซ่อนอยู่ภายใน ซึ่งได้สร้างสรรคขึ้นมาในอินเดียสมัยใหม่ประสบผลอย่างงดงามที่สุดโดยการสร้างความคิดและการกระทำแบบใหม่ๆ ลงในวัฒนธรรมที่ถือกันมาเป็นปรัมปราประเพณี “แบบ” ต่างๆ ทั้งท่านตะกอร์และท่านคานธีต่างก็เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านภาษาอังกฤษและได้รับผลกระทบกระเทือนเนื่องมาจากการติดต่อกับวัฒนธรรมตะวันตกมากเช่นเดียวกัน แล้วเราจะสามารถอธิบายถึงทิศทางที่ตรงกันข้ามที่จิตใจของท่านทั้งสองนี้ได้พัฒนามาได้อย่างไรเล่า? บางทีวัฒนธรรมในภูมิภาคที่แตกต่างกันซึ่งเป็นสถานที่ที่ท่านทั้งสองได้เจริญเติบโตเป็นหนุ่มขึ้นมา อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อท่านทั้งสองเป็นอย่างมากก็ได้ แคว้นเบงกอลที่ประกอบด้วยคนหลายชาติหลายภาษา ซึ่งเป็นแคว้นที่ความคิดแบบอังกฤษได้ทิ้งรอยประทับใจไว้อย่างสุดซึ้งที่สุดนั้นได้ก่อให้เกิด พรานโม สมัช ซึ่งเป็นที่เกิดของท่านตะกอร์ ส่วนแคว้นคุชราตที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว ซึ่งอยู่คนละด้านกับเบงกอล และเป็นที่อยู่ของท่านทายนันทะผู้เชี่ยวชาญในคัมภีร์พระเวทนั้น ยึดมั่นอยู่กับปรัมปราประเพณีแบบไวษณพและแบบศาสนาเชนที่เก่าแก่ซึ่งนับว่ามีอิทธิพลต่อท่านคานธีอย่างลึกซึ้ง

ไม่ว่าจะโดยเหตุผลใดก็ตาม เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว ท่านตะกอร์และท่านคานธีมี

ความเห็นไม่ลงรอยกันในเรื่องการวินิจฉัยโรคของอินเดีย และการออกไปสั่งยาเพื่อรักษาโรคนั้น ความไม่ลงรอยกันนี้ได้เป็นเสมือนหมอกเหมที่ปกคลุมมิตรภาพส่วนตัวของท่านทั้งสองนี้อยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งมีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๘ ในสมัยที่ท่านตะกอร์ได้เชิญท่านคานธีซึ่งเพิ่งกลับจากแอฟริกาได้มาสด ๆ ร้อน ๆ ให้พาสานุศิษย์ของท่านไปยังสถานดินิเกตัน เพราะท่านคานธีต้องการที่พักพิงชั่วคราวที่จะสบายกว่าที่อื่นท่านตะกอร์ซึ่งเรียกท่านคานธีในโอกาสนี้ว่า **มหาตมา (อาตมันใหญ่)** ดูเหมือนจะเป็นคนแรกที่ใช้คำนำหน้าที่มีชื่อเสียงมากนี้ ความเห็นที่ขัดแย้งกันของท่านทั้งสองนี้เกี่ยวกับวิธีการแห่งขบวนการไม่ให้ความร่วมมือของท่านคานธีได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๖๔ และข้อความจากการอภิปรายที่น่าจับใจของท่านทั้งสองนั้นก็ได้นำมาตีพิมพ์ไว้ในหนังสือนี้อีกวาระหนึ่ง การที่ท่านคานธีอดอาหารเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ เพื่อเป็นการคัดค้านที่พวกศูทรถูกเหยียดหยามว่าเป็นพวกนอกวรรณะที่ใครจะแตะต้องไม่ได้นั้น ได้มีผลทำให้ท่านทั้งสองนี้เข้ากันได้เป็นอย่างดี และท่านคานธีก็ได้ยุติการอดอาหารด้วยการดื่มน้ำ ผลไม้ในขณะที่ท่านตะกอร์นั่งอยู่ข้าง ๆ กล่าวกันว่าท่านคานธีซึ่งไปเยือนสถานดินิเกตัน หลังจากที่ท่านกวีตะกอร์ถึงแก่กรรมแล้วได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า ท่านได้เริ่มต้นด้วยการคิดว่าท่านกับท่านตะกอร์เป็นคู่ขั้วโลกที่อยู่กันคนละด้านของโลก แต่บัดนี้ท่านเชื่อว่าในขั้นพื้นฐานแล้ว ขั้วโลกทั้งสองก็เป็นแกนโลกเดียวกันนั่นเอง

ท่านยวะหะร์ลาล เนห์รู ซึ่งมีความนิยมชมชอบในท่านทั้งสองนั้นอย่างมากมาย (บางทีอาจเป็นเพราะท่านทั้งสองได้ทำหน้าที่รับใช้ฐานะเป็นแบบแผนด้านทั้งสองแห่งบุคลิกภาพของตนเอง) ได้เขียนไว้ว่า : “ในตอนต้น ๆ ท่านตะกอร์เป็นคนชอบคิด ท่านคานธีชอบเข้าสมาธิและทำงานโดยไม่หยุดยั้ง ทั้งสองท่านมีทัศนะต่อโลกในวิถีทางต่าง ๆ กัน และพร้อมกันนั้นท่านทั้งสองก็คืออินเดียทั้งหมด ดูเหมือนท่านทั้งสองจะเป็นตัวแทนโฉมหน้าที่แตกต่างกัน แต่ทว่ากลมกลืนกันของอินเดียและเป็นส่วนประกอบของกันและกัน”

รพินทรนาถ ตะกอร์ : กวี นักการศึกษา และ เอกอัครราชทูตของโลก

รพินทรนาถ ตะกอร์ (พ.ศ. ๒๔๐๔-๒๔๘๔) เป็นบุตรคนที่ ๑๔ ในบุตร ๑๕ คนของมหาฤาษี เทพพรนาถ ตะกอร์ ท่านเจริญเติบโตขึ้นมาในสิ่งแวดล้อมแห่งครอบครัวที่มีวัฒนธรรมสูงมาก พี่น้องชายหญิงของท่านเป็นจำนวนมากที่มีหัวโน้มเอียงไปในทางศิลปะ คือคนหนึ่งเป็นนักดนตรี อีกคนหนึ่งเป็นนักแสดงละครสมัครเล่นที่ชำนาญมาก และอีกหลายคนเป็นนักเขียนนิยายสารทางด้านวรรณกรรมที่พี่ชายคนหัวปีซึ่งเป็นปราชญ์เมธีด้วยผู้หนึ่งเป็น

บรรณาธิการ ท่านเทพนทรนาถ ให้ความสนใจต่อการศึกษาของบุตรคนเล็กมากเป็นพิเศษ และหลังจากที่ประกอบพิธีสวมมงกุฎขีญปุวิตตามแบบศาสนาพราหมณ์ให้แล้ว ท่านก็พาบุตรคนเล็กเดินรถคันโตไปยังเมืองอมฤตสาร์และเทือกเขาหิมาลัย ทักษะทางด้านศาสนาของท่านรพินทรนาถนั้นได้รับอิทธิพลมาจากบิดาของท่านมากทีเดียว

รายได้ที่ท่านได้เป็นประจำแน่นอนจากกองมรดกซึ่งเป็นที่ดินทำให้ท่านรพินทรนาถหมดความจำเป็นที่ต้องหาเลี้ยงตัวเอง และเมื่ออายุได้ ๑๓ ขวบ ท่านก็ได้รับอนุญาตให้เลิกการศึกษาตามแบบที่เขาศึกษากัน เมื่ออยู่ที่บ้าน ท่านก็เริ่มทดลองเขียนบทร้อยกรอง ท่านได้รับกำลังใจจากพวกพี่ ๆ มาก เลยกลายเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังเมื่ออายุ ๒๐ ปี เพราะบทกวีที่เขียนเป็นภาษาเบงกาลีเล่มแรกของท่าน ท่านบังกิม จันทรชัตเตอร์จีเอ็งก็ยกย่องบทกวีเหล่านั้นมาก เมื่อกาลเวลาผ่านไปปีแล้วปีเล่า ข้อเขียนของท่านก็มีสำนวนแปลก ๆ และเต็มไปด้วยเนื้อหาต่าง ๆ ท่านได้แปลบทกวีนิพนธ์ที่ท่านเขียนอุทิศให้แก่ภรรยาและบุตรสามคนในห้าคนที่ตายไปเป็นภาษาอังกฤษ แล้วก็เอาบทร้อยกรองเหล่านั้นมารวบรวมพิมพ์เป็นเล่มให้ชื่อว่า “คีตัญชลี” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ อีกปีหนึ่งต่อมาโลกก็ต้องตื่นตื่นที่ได้ทราบว่าท่านได้รับรางวัลทางด้านวรรณกรรมชาวอินเดียที่ได้รับคุณูปการต่างก็ตื่นตื่นตืออกดีใจกันยกใหญ่โดยมีความรู้สึกที่ท่านรพินทรนาถได้พิสูจน์ให้ชาวตะวันตกได้รู้จักวัฒนธรรมอินเดีย สำหรับตัวท่านก็เองนั้น มีผู้กล่าวว่าท่านร้องว่า “ข้าพเจ้าจะไม่มีสันติสุขใดๆ อีกแล้ว”

แม้ว่าคำพยากรณ์ของท่านจะพิสูจน์ให้เห็นว่าถูกต้อง แต่กิจกรรมอื่นไม่มีที่สิ้นสุดที่ท่านได้ปฏิบัติไปในชีวิตที่เหลือนั้น ส่วนใหญ่เป็นการกระทำของท่านเอง ท่านได้ตั้งโรงเรียนขึ้นแห่งหนึ่งที่คานดินิเกตัน ซึ่งเป็นที่พักผ่อนในชนบทที่บิดาของท่านเคยใช้เป็นที่พักผ่อน บัดนี้ท่านได้เริ่มพัฒนาคานดินิเกตันให้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมอินเดียซึ่งเป็นที่ที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และศิลปะในทางละครทุกชนิดสามารถจะกลับเจริญเติบโตขึ้นมาใหม่ได้ พ.ศ. ๒๔๖๔ ท่านตะกอร์ได้บรรจุถึงจุดสุดยอดแห่งงานทางด้านการศึกษาของท่าน โดยท่านได้เปิดมหาวิทยาลัยวิศวภารตีขึ้นที่คานดินิเกตันโดยอุทิศให้แก่อุดมคติของท่านที่เกี่ยวกับภวตรภาพของโลก และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน

ท่านรพินทรนาถ ตะกอร์ มีนิสัยคล้ายๆ บิดาของท่าน คือชอบเดินทางท่องเที่ยว และไม่ค่อยจะปฏิเสธคำเชิญที่มีอยู่มากมายจากทั่วทุกมุมโลก นอกจากจะได้เที่ยวในอินเดียอย่างมากมายแล้ว ท่านยังได้ไปบรรยายที่สหรัฐอเมริกา ๕ ครั้ง ที่ยุโรป ๕ ครั้ง ที่ญี่ปุ่น ๓ ครั้ง และที่ประเทศจีน อเมริกาใต้ โซเวียตรัสเซีย และเอเชียอาคเนย์แห่งละคราว ท่านได้ใช้โอกาส

เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ในการแสดงปาฐกถาต่อผู้ฟังครั้งสำคัญ ๆ โดยประณามความชั่วร้ายของลัทธิชาตินิยมและลัทธิวัตถุนิยม โดยเฉพาะภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่านได้ประกาศว่ามนุษยชาติจะสามารถช่วยตนเองให้พ้นจากการถูกทำลายได้ก็โดยการกลับไปหาคุณค่าทางด้านจิตใจที่แทรกซึมอยู่ทั่วไปในทุกศาสนาเท่านั้น เอเชียซึ่งเป็นถิ่นที่เกิดศาสนาที่สำคัญ ๆ ของโลกก็ตกอยู่ภายใต้พันธกรณีพิเศษในอันที่จะนำไปสู่การฟื้นฟูทางด้านศาสนา และสำหรับอินเดียซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของทั้งศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาก็ขึ้นอยู่กับคณะทูตที่ปลูกตัวเอง ปลูกเอเชีย และโลกให้ตื่นตัวขึ้นมาใหม่ แม้ว่าสารฉบับนี้ซึ่งก็คล้ายกับสารของท่านวิภา-
นันทะ คือได้เน้นถึงบทบาทของอินเดียในฐานะเป็นบรมครูทางด้านวิญญาณของมนุษยชาติ แต่ท่านตะกอร์ ไม่เคยรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการที่จะเตือนเพื่อนร่วมชาติให้ระลึกไว้ว่า พวกเขาจำเป็นต้องเรียนจากความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ของตะวันตก และอุทิศชีวิตให้แก่การค้นคว้าหาความจริง

โดยอาศัยการเยาะเย้ยไซเคเซตา ท่านผู้เทศนาสอนเรื่องสัมพันธภาพซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นองค์บริบูรณ์ระหว่างวัฒนธรรมเอเชียกับวัฒนธรรมตะวันตกผู้นี้ก็ได้เดินทางกลับจากการตระเวนยุโรปอย่างผู้มีชัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้พบท่านคานธี ซึ่งกำลังนำขบวนการมวลชนไม่ให้ความร่วมมือกับอิทธิพลของอังกฤษในอินเดียทุก ๆ แบบรวมทั้งการศึกษาแบบอังกฤษแบบที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในขณะนั้นด้วย ท่านรพินทราถ ตะกอร์ ได้คัดค้านท่านคานธีอย่างเปิดเผย ท่านจึงตกอยู่ในฐานะถูกกล่าวหาว่าเป็น **“ผู้ไม่รักชาติ”** ท่านได้ถูกตัดขาดจากสังคมเพราะการที่ท่านได้ถอนตัวออกจากการเมืองในเบงกอล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ เพราะรังเกียจความวุ่นวายที่เนื่องมาจากการแอนด์การแบ่งแคว้นเบงกอลที่มีมากมายจนเกินไป ในทั้งสองโอกาสนั้นท่านต้องตกอยู่โดดเดี่ยวด้วยความอดทนและโดยไม่ยอมถอยหลังเช่นเดียวกับชาวเบงกอลผู้ยิ่งใหญ่ที่ท่านเห็นว่าเป็นญาติทางด้านวิญญาณของท่านคือท่านรามโมहन รอย

ท่านตะกอร์เป็นคนขี้อายและชอบอยู่โดดเดี่ยว ท่านสามารถมองดูเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยของท่านด้วยความใจเย็นยิ่งกว่าพวกที่หุ้มตัวเองเข้าต่อต้านการปกครองของบริติช ท่านตะกอร์มีความเห็นตรงข้ามกับวินิจฉัยของท่านดิลกที่ว่า การปฏิรูปทางสังคมย่อมแบ่งแยกและทำให้ขบวนการเพื่ออิสรภาพต้องไขว้เขว ท่านเห็นว่าการส่งเสียงร้องแรกแหกกระเชอเพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมืองย่อมทำให้คนทั้งหลายเข้าไปจากภารกิจที่เป็นพื้นฐานยิ่งขึ้น เช่น การจัดเครื่องกีดขวางในเรือวรรณะให้หมดไป การทำพวกฮินดูกับมุสลิมให้ลงรอยกัน การยกฐานะชาวบ้านที่ยากจนและไร้ที่พึ่งพาอาศัยให้สูงขึ้น และทำจิตใจและร่างกายของมนุษย์ให้พ้นจากภาวะ

มากมายที่ตนเองสร้างขึ้นมา แต่ทว่าไม่จำเป็นอะไร

จนกระทั่งมีอายุได้ ๘๐ ปี ท่านตะกอร์ไม่เคยสูญเสียความประหลาดใจแบบเด็ก ๆ ในเรื่องความเป็นต่าง ๆ กันและความงามแห่งการสร้างสรรค์ ทั้งท่านยังได้แสดงความพอใจพอใจต่อชีวิตที่หลังร้อยแก่ ร้อยกรอง บทละคร และเพลงออกมาโดยไม่ขาดสายโดยการทำคำพูดของสามัญชนให้เป็นสื่อกลาง สำหรับลีลาการเขียนที่ยอดเยี่ยมของท่านนั้น นับว่าท่านได้ปฏิบัติและทำให้วรรณกรรมเบงกอลกลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีก ความสนใจของท่าน แม้ว่าโดยมูลฐานแล้วจะเป็นแบบสุนทรียภาพ แต่ความจริงแล้วเป็นแบบสากล ในตอนที่ท่านมีอายุ ๗๐ ปีเศษ ๆ ท่านได้เขียนตำราวิทยาศาสตร์เบื้องต้น ซึ่งอธิบายถึงทฤษฎีสัมพัทธ์และการทำงานของระบบสุริยะในยุคที่ความกลัวชาวต่างประเทศทวีมากขึ้นทุกทีนั้น ท่านได้หาวิธีที่จะทำให้หน้าตาของอินเดียเปิดรับโลกอยู่เสมอสำหรับเรื่องภาวะสร้างสรรค์ ความมีทัศนะกว้าง และความเอาจริงเอาจัง ในการสนับสนุนมนุษย์ให้พ้นจากข้อผูกมัดที่ปราศจากเหตุผลไม่ว่าจะเป็นทางสังคม ทางการเมือง หรือทางศาสนาก็ตามนั้น ท่านตะกอร์เป็นผู้ที่คู่ควรจะเปรียบด้วยศิลปินผู้เป็นปราชญ์อเมริกันคนสำคัญ ๆ แห่งลัทธิถือหลักมนุษยธรรมสมัยปุนภพของตะวันตกมากที่สุดทีเดียว

รพินทรนาถ ตะกอร์

อาทิตยอัสดงแห่งศตวรรษ

ร้อยกรองเรื่องนี้ซึ่งเดิมเขียนเป็นภาษาเบงกอลในวันสุดท้ายแห่งกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นั้น ได้บรรจุคำคัดค้านของท่านตะกอร์ที่มีต่อลัทธิชาตินิยมแบบก้าวร้าวซึ่งทำให้เกิดสงครามระหว่างอังกฤษกับพวกโบเออร์แล้วก็ลุกลามเข้าไปในแอฟริกาใต้ ท่านตะกอร์ได้ระบุว่า โดยอาศัยการปลุกฝังทางด้านจิตใจด้วยความอดทน อินเดีย และ “ตะวันออก” ก็คงมีที่ที่เหมาะสมอยู่ในอารยธรรมโลกภายหลังจากที่อำนาจทางด้านทหารแห่งลัทธิชาตินิยมตะวันตกได้สูญเสียการควบคุมมนุษยชาติแล้ว

(จากเรื่อง ลัทธิชาตินิยม, ของตะกอร์, หน้า ๑๓๓-๓๕)

๑

อาทิตยดวงสุดท้ายของศตวรรษได้อัสดงลงในท่ามกลางหมู่เมฆที่มีสีแดงดั่งสีเลือดของตะวันตก และลมบ้าหมูแห่งความเกลียดชัง

ในความปลาบปลื้มมัวเมาแห่งโลกะ กิเลสที่ไม่มีอะไรปิดบัง คือ การรักตนเองของประชาชาติ

๘๕๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ต่าง ๆ กำลังโลดเต้นไปหาเสียงปะทะกันแห่งเหล็กกล้าและด้อยค่าที่เยาะเย้ยถากถาง
ด้วยความพยายามมาดร้ายกัน

๒

ตัวตนที่มีความหิวโหยแห่งชาติจะระเบิดออกมาเป็นความรุนแรงที่โกรธเป็นฟืนเป็นไฟ เพราะ
การกระฟือไฟคือความโกรธอันปราศจากความละอายของตนเอง
เพราะตัวตนนั้นทำให้โลกกลายเป็นอาหารของมัน
แล้วก็เลียโลก เคี้ยวกินโลก และกลืนโลกทีละคำโต ๆ
มันกลืนโลกแล้วก็กลืนเล่า
จนกระทั่งในท่ามกลางแห่งการเลี้ยยดูดกันอันไม่บริสุทธิ์นั้น ได้มีหลาวแห่งสวรรค์พุ่งเสียบเข้ามายัง
หัวใจที่หนาทึบของมัน

๓

แสงสว่างสีแดงแสดงที่ขอบฟ้ามิใช่แสงรุ่งอรุณแห่งสันติของท่านดอกนะ, มาตุภูมิของจีน
มันเป็นแสงริบหรี่แห่งท้องฟ้าที่เจิดตะกอนที่กำลังเผาเนื้อสดจำนวนมาก อันได้แก่ความรักตน
ของชาติที่ตายอยู่ภายใต้แสงของมันเองอย่างมากมายให้กลายเป็นภัสมธุลี
ยามเช้าของท่านรอคอยอยู่เบื้องหลังความมืดที่มีขัณฑ์แห่งตะวันออก
ที่ปกเปียกและนิ่งเงียบ

๔

จงเฝ้าดูนะอินเดีย
จงนำอนุชนของท่านไปกราบไหว้บูชาอาทิตยอุทัยที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น
ขอให้มนตร์บทแรกแห่งการต้อนรับจงมีความไพเราะอยู่ในน้ำเสียงของท่านและร้องเป็นเพลงว่า
“มาเถิด สันติ ท่านผู้เป็นธิดาแห่งความทุกข์ที่ยิ่งใหญ่ของพระผู้เป็นเจ้าเอง
จงมาพร้อมกับขุมทรัพย์คือความสันโดษ ดาบคือความอดทนของท่าน
และความว่องไวที่เป็นดุจเครื่องประดับที่หน้าผากของท่าน”

๕

พี่น้องของข้าพเจ้าทั้งหลาย, จงอย่าละอายที่จะยืนอยู่ ณ เบื้องหน้าบุคคลผู้เย่อหยิ่งและมีอำนาจ

ตะกอรกับคนธรี

๘๕๕

ด้วยการนุ่งห่มผ้าขาวธรรมดา ๆ ของท่าน

ขอให้มั่งกุฏของท่านจงเป็นความถ่อมตนและเสรีภาพของท่านจงเป็นเสรีภาพแห่งดวงวิญญาณเกิด
จงสร้างบัลลังก์ของพระผู้เป็นเจ้าทุกวัน ๆ ไว้บนความปราศจากเครื่องปกคลุมที่มากพอคือความ
จนของท่าน

และจงทราบว่สิ่งที่มีหิ่มีมได้ยิ่งใหญ่ และความเย่อหยิ่งจะไม่เป็นสิ่งที่นินทร

“ที่นี้จิตไม่มีความกลัว”

บทร้อยกรองบทหนึ่งในบรรดาบทร้อยกรองที่มีอยู่ในหนังสือ *คิตัญชลี* ที่ทำให้ท่าน
ตะกอรได้รับรางวัลโนเบล นั้นได้ลงบัญญัติความทะเยอทะยานของท่านตะกอรเพื่ออินเดียที่เป็น
บ้านเกิดเมืองนอนของท่านไว้ในเสียงที่ดังขึ้นตามลำดับ

(จากเรื่อง *รวมบทกวีและบทละครของรพินทรนาถ ตะกอร*, หน้า ๑๖)

ณ ที่ที่จิตปราศจากความกลัวและศึระะดังตรง

ณ ที่ที่ความรู้เป็นเสรี

ณ ที่ที่โลกมิได้แตกแยกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยเพราะกำแพงบ้านแคบ ๆ

ณ ที่ที่คำพูดออกมาจากห้วงลึกแห่งจักรธรรม

ณ ที่ที่ความพยายามที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยเหยียดแขนไปหาความสมบูรณ์

ณ ที่ที่ล้าธารแห่งเหตุผลที่ใสแจ้วมิได้สูญเสียหนทางเข้าไปในทราย ในทะเลทรายที่ไม่ลดใด คือ
นิลยที่ไม่ยินดียินร้าย

ณ ที่ที่จิตถูกท่านชักนำไปสู่ความคิดและการกระทำที่ขยายกว้างออกไปเรื่อย ๆ ...

พระบิดาของข้าพเจ้า, ขอให้ประเทศชาติของข้าพเจ้าตื่นตัวเข้าไปในสวรรค์แห่งเสรีภาพนั้นเกิด

ชนะ คณะ มนะ

นอกจากจะแต่งเนื้อร้องให้แก่เพลง *พันธ มาตรัม* ที่มีชื่อเสียงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ แล้ว
ท่านตะกอรก็ได้เขียนทั้งเนื้อร้อง และทำนองสำหรับบทสวด *ชนะ คณะ มนะ* (จิตของประชาชน
จำนวนมาก) ซึ่งเมื่ออินเดียได้เป็นเอกราชแล้วก็เลยกลายเป็นเพลงชาติของอินเดียไป

(จากเรื่อง *รพินทรนาถ ตะกอร*, ของ Sykes, หน้า ๖๔)

พระองค์ทรงเป็นผู้ปกครองจิตของประชาชนทั้งปวง

๘๕๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

พระองค์ทรงเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทจุดหมายปลายทางของอินเดีย
พระนามของพระองค์ได้รัหัวใจ
ของชาวปัญจาบ ชินด์ คูชราต และมราธา
ของพวกทรวาดี โอริสสา และเบงกอล
มันได้ก่อให้เกิดเสียงสะท้อนก้องอยู่ในเนินเขาแห่งเทือกเขาอินธัย และหิมาลัย
ผสมผสานเข้าไปในเสียงดนตรีแห่งแม่น้ำยมนาและคงคา
และมีกลิ่นของทะเลอินเดียร้องประสานเสียง
พวกเขาสดอ้อนวอนเพื่อขอพรจากพระองค์และร้องเพลงสรรเสริญพระองค์
พระองค์ผู้ทรงประสิทธิ์ประสาทจุดหมายปลายทางของอินเดีย
ขอชัยชนะ ชัยชนะ ชัยชนะจะมีแต่พระองค์

ความชั่วร้ายแห่งลัทธิชาตินิยม

ท่านตะกอร์ซึ่งไปบรรยายให้ผู้ฟังชาวอเมริกันฟังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ประณามแนว
โน้มทางด้านชาตินิยมในสมัยนั้น การให้เหตุผลที่สำคัญของท่านก็คือการที่ท่านชี้ให้เห็นความ
แตกต่างระหว่างประชาชาติตะวันตกกับเจตนารมณ์ของตะวันตก

(จากเรื่อง ชาตินิยม, ของตะกอร์, หน้า ๑๔-๒๒)

ก่อนที่ชาตินั้น (บริติช) จะมาปกครองเรา เราได้เคยมีรัฐบาลอื่นๆ ที่เป็นต่างด้าวมา
แล้ว และรัฐบาลเหล่านี้ก็คล้ายๆ กับรัฐบาลทั้งหลายทั้งปวง คือมีธาตุมูลแห่งเครื่องจักรกลบาง
ประการอยู่ในตน แต่ความแตกต่างระหว่างรัฐบาลเหล่านั้นกับรัฐบาลบริติชก็คือคล้ายกับความแตก
ต่างระหว่างเครื่องทอผ้าที่กระตุกกับเครื่องจักรทอผ้าฉะนั้น ในผลผลิตที่เกิดจากเครื่องทอผ้าที่
กระตุก อานาจีเศษแห่งนิ้วมือของมนุษย์ได้มีโอกาสแสดงออก และเสียงของมันก็กลมกลืนกับ
ดนตรีแห่งชีวิต แต่เครื่องจักรทอผ้านั้นไม่มีชีวิตจิตใจ ทำงานได้โดยไม่หยุดหย่อน มีความแน
นอน และในเวลาผลิตผ้าก็มีเพียงเสียงเดียว ไม่มีเสียงสูงเสียงต่ำเลย

เราจะต้องยอมรับว่าในการปกครองบ้านเมืองของบุคคลในสมัยก่อนๆ นั้นได้เคยมี
ตัวอย่างแห่งลัทธิทรราชย์ ความอยุติธรรม และการขู่เข็ญบังคับมาแล้ว บุคคลเหล่านั้นได้ก่อให้เกิด
เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนและความไม่สงบ เมื่อได้รับการช่วยเหลือ เราจึงรู้สึกดีอกดีใจมาก
การสร้างกฎหมายขึ้นมามีได้เป็นเพียงสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์เท่านั้น แต่ทว่ายังได้ให้บทเรียนที่มี

ค่าแก่เราด้วยเพราะกฎหมายได้สอนให้เรารู้จักระเบียบวินัยซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นแก่เสถียรภาพแห่งอารยธรรมและเพื่อจะได้มีความเจริญก้าวหน้าสืบไป โดยอาศัยกฎหมายนั้นจึงทำให้เราตระหนักดีว่า มีมาตรฐานสากลเกี่ยวกับความยุติธรรมอยู่ประการหนึ่งที่มีมนุษย์ทั้งปวงจะอ้างสิทธิได้เสมอเท่าเทียมกันโดยมิต้องคำนึงถึงชาติชั้นวรรณะเลย

สมัยที่รัฐบาลปัจจุบันของเราใช้กฎหมายปกครองในอินเดียนี้ ได้สร้างระเบียบขึ้นในดินแดนที่กว้างใหญ่ไพศาลซึ่งมีประชาชนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ และมีขนบธรรมเนียมที่แตกต่างกันอาศัยอยู่ กฎหมายได้ทำให้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่ประชาชนเหล่านี้จะคบหาสมาคมกันได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น และปลุกฝังให้มีการตั้งประณิธานร่วมกัน

แต่ความปรารถนาเพื่อก่อให้เกิดพันธะแห่งมิตรภาพธรรมดาสามัญในหมู่ประชาชนอินเดียที่มีเผ่าพันธุ์แตกต่างกันนี้ได้เคยเป็นงานแห่งเจตนารมณ์ของตะวันตก มิใช่เจตนารมณ์ของชาติตะวันตก (บริติช) ในเอเชียไม่ว่าในที่ใด ประชาชนย่อมได้รับบทเรียนที่แท้ของตะวันตก ทั้ง ๆ ที่มีชาติตะวันตก (บริติช) อยู่ เพราะญี่ปุ่นสามารถต่อต้านไม่ให้ชาติตะวันตกนี้มามีอำนาจเหนือใจเอง ที่ทำให้ญี่ปุ่นได้รับผลประโยชน์แห่งอารยธรรมตะวันตกอย่างเต็มที่ แม้ว่าจีนจะถูกชาตินี้ (บริติช) ว่างยาพิษในตอนต้น ชีวิตทางด้านศีลธรรมและทางกายภาพ การที่จีนต่อสู้เพื่อให้ได้รับบทเรียนที่ดีที่สุดของตะวันตกก็อาจยังประสบผลสำเร็จอยู่ ถ้าหากไม่ถูกชาตินั้น (บริติช) กีดกันเสีย เป็นอีกวันหนึ่งเท่านั้นที่เปอร์เซียตื่นจากการหลับมาเป็นเวลานาน เพราะตะวันตกมาปลุกนี้เองที่ได้ถูกชาตินั้น (บริติช) เขยิบย่ำจนต้องเงยเสียงไป ปรากฏการณ์ทำนองเดียวกันนั้นได้แผ่คลุมไปทั่วประเทศนี้เช่นเดียวกัน ในที่ที่ประชาชนใจดีต่อแขกและคนแปลกหน้า แต่ชาตินั้น (บริติช) ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าตนเป็นอีกอย่างหนึ่ง โดยทำให้แขกชาวตะวันออกรู้สึกว่าคุณตาต้อยที่จะยืนอยู่ต่อหน้าท่านในฐานะที่เป็นสมาชิกแห่งมนุษยชาติคนหนึ่งแห่งมาตุภูมิของเขาเอง

ในอินเดีย เรากำลังได้รับทุกข์เนื่องมาจากความขัดแย้งกันระหว่างเจตนารมณ์ของตะวันตกกับชาติตะวันตก (บริติช) ผลประโยชน์ที่ได้จากอารยธรรมตะวันตก ชาตินั้น (บริติช) ได้ทำให้เราต้องละห้อยสร้อยเศร้า เพราะพยายามทำให้เราได้บริโภคอาหารให้ใกล้ชิดสูงส่งแห่งความจำเป็นสำหรับชีวิตให้มากที่สุดที่จะมากได้ ส่วนแห่งการศึกษาที่เราได้รับก็ไม่ปะติดปะต่อกัน ไม่เพียงพอถึงขนาดที่อาจฝ่าฝืนความรู้สึกเกี่ยวกับสมบัติผู้ดีแห่งมนุษยธรรมของตะวันตกได้ ในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ เราได้เห็นวิธีที่ประชาชนได้รับการเร่งเร้าฝึกฝน และได้รับความสะดวกสบายที่เหมาะสมกับตัวเขาเพื่อการเคลื่อนไหวที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการค้าและการอุตสาหกรรมที่แพร่หลายไปทั่วโลก แต่ในอินเดียความช่วยเหลือที่เราได้รับก็คือการถูกชาตินั้นเยาะเย้ยถากถาง

เพราะความล้าหลัง ชาตินี้ (บริติช) ทั้งๆ ที่กีดกันไม่ให้เรารับโชคอันดี และลดการศึกษาของเรา ให้เหลือน้อยที่สุดเพื่อที่ชาวต่างชาติจะได้ปกครองสืบต่อไปก็ได้พยายามทำมโนธรรมให้สงบไว้ โดยเรียกชื่อเรา โดยให้ความเห็นแสดงถึงความเยาะเย้ยอย่างหยิ่งยโสแก่เราอยู่เรื่อย ๆ ว่าตะวันออก ก็คือตะวันออก ตะวันตกก็คือตะวันตก ตะวันออกกับตะวันตกไม่มีทางที่จะมาบรรจบกันได้ดอก ถ้าหากเราต้องเชื่อครูโรงเรียนของเราในคำด่าว่าเหินแสมของเขาที่ว่า หลังจากที่ได้อบรมสั่งสอน มาเป็นเวลาร่วม ๒๐๐ ปีแล้ว อินเดียไม่เพียงแต่จะไม่เหมาะสมที่จะปกครองตนเองเท่านั้น แต่ยังไม่อาจที่จะแสดงความคิดริเริ่มในการที่จะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางทางด้านพุทธบัญญัติอีกด้วย เราจะต้องลงความเห็นว่ามันเป็นอะไรบางอย่างในลักษณะของวัฒนธรรมตะวันตก และความไม่สามารถที่มีอยู่ในตัวเราในอันที่จะรับเอาวัฒนธรรมนั้น หรือลงความเห็นว่าเป็นความขี้ตืดที่ประกอบด้วยความลำเอียงของชาตินั้น ที่ถือว่าคนผิวขาวมีภาระที่จะต้องทำให้ตะวันออกเป็น อารยประเทศกระนั้นหรือ? ที่ว่าประชาชนชาวญี่ปุ่นมีคุณสมบัติบางอย่างที่เราขาดไปนั้น เราขอยอมรับ แต่ว่าตามธรรมดาแล้วพุทธบัญญัติของเราแล้วเมื่อเอาไปเทียบกับพุทธบัญญัติของญี่ปุ่น โดยที่ยังไม่ได้ส่งเสริมเพิ่มเติมแล้ว เราไม่อาจยอมรับแม้จากชาวญี่ปุ่นที่นับว่าเป็นอันตรายต่อเรา ในอันที่เราจะขัดแย้งกับญี่ปุ่น

ความจริงก็มีอยู่ว่าเจตนารมณ์แห่งความขัดแย้งและการพิชิตนั้นมีมาแต่ต้นกำเนิดและในศูนย์กลางแห่งลัทธินิยมของตะวันตก มูลฐานแห่งเจตนารมณ์นั้นหาใช่การร่วมมือกันทางด้านสังคมไม่ หากได้วิวัฒนาการไปเป็นองค์การแห่งอำนาจที่สมบูรณ์ แต่มีข้อบกพร่องในทางจิตใจ เจตนารมณ์ก็เหมือนกับฝูงสัตว์ที่กินสัตว์อื่นเป็นอาหารซึ่งจะต้องมีเหยื่อของมันด้วย เจตนารมณ์ย่อมไม่อาจทนเห็นที่สำหรับล่าสัตว์ถูกทำให้เป็นที่สำหรับเพาะปลูกได้อย่างเต็มที่ ความจริงชาติเหล่านี้กำลังต่อสู้กันเองเพื่อขยายเหยื่อของตนออกไปและรักษาป่าของตนไว้ เพราะฉะนั้นชาติตะวันตก (บริติช) จึงทำตนให้เป็นเสมือนเขื่อนเพื่อคอยตรวจตราการที่อารยธรรมตะวันตก หลังไหลเข้าสู่ประเทศของผู้ที่มีชีวิตอย่างเสรี เพราะอารยธรรมนี้เป็นอารยธรรมแห่งอำนาจ เพราะฉะนั้นจึงเป็นแบบผูกขาด ตามธรรมชาติมันไม่มีความตั้งใจที่จะเปิดแหล่งทรัพยากรแห่งอำนาจของตนให้แก่พวกที่เขาเลือกไว้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเอาไว้แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง

แต่กฎทางด้านศีลธรรมอย่างเดียวกันย่อมเป็นกฎเกี่ยวกับมนุษยธรรมทั้งหมด และอารยธรรมแบบผูกขาดซึ่งเจริญเติบโตขึ้นมานับบุคคลอื่น ๆ ที่ถูกกีดกันจากผลประโยชน์ ย่อมใช้การตัดสินลงโทษถึงตายในขอบเขตทางด้านศีลธรรมของตน ความเป็นทาสที่ก่อให้เกิดการระบายความรักเสรีภาพของตนเองโดยไม่รู้สึกตัวก็เหือดหายไป ความช่วยไม่ได้ที่ใช้ซึ่งโลกที่เป็น

เหยื่อของมันนั่นก็ใช้พลังดึงดูดทุกขณะเหนืออำนาจที่สร้างมันขึ้นมา และส่วนสำคัญของโลกที่ถูกชาตินั้นเปลี่ยนจากชีวิตที่หล่อเลี้ยงตนเองได้ในขั้นหนึ่งจะกลายเป็นภาระที่น่าสะพรึงกลัวที่สุดเหนือภาระทั้งปวง พร้อมทั้งจะถ่วงมันลงไปในก้นบึ้งแห่งการทำลายล้าง เมื่อใดก็ตามมหาอำนาจได้เอากการตรวจตราทั้งปวงออกไปจากวิถีทางของตน เพื่อทำให้อาชีพของเรายั่งยืน มหาอำนาจนั้นก็จะต้องเผชิญอย่างมีชัยเข้าไปสู่ความหายนะคือความตายในที่สุด เครื่องห้ามล้อทางด้านศีลธรรมก็จะหย่อนสมรรถภาพลงทุกวัน ๆ โดยไม่รู้ตัว และวิถีทางที่สิ้นเพราะมันง่ายก็จะเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่วาระสุดท้าย

คานธี - บุคคลผู้ใจอ่อน

ในตอนที่ท่านมหาตมา คานธีเริ่มการรณรงค์แบบไม่ยอมให้ความร่วมมือแก่อังกฤษขนานใหญ่นั้น ท่านตะกอร์กำลังบรรยายอยู่ในยุโรปและอเมริกา จากดินแดนที่อยู่ห่างไกลกันนี้แหละที่ท่านก็ได้เริ่มมองเห็นความสำคัญแห่งวิธีการของท่านคานธี และการที่ท่านมีความพอออกพอใจนั้น จะเห็นได้ในจดหมายที่ท่านเขียนไปถึงเพื่อนคนหนึ่ง ชื่อ ซี. เอฟ. แอนดริวส์ (C. F. Andrews) ดังจะคัดมาแสดงต่อไปนี้

(จากเรื่อง จดหมายถึงเพื่อนคนหนึ่ง, ของแอนดริวส์, หน้า ๑๒๗-๑๒๘)

ชิคาโก, ๒ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๒๑

จดหมายฉบับสุดท้ายของท่านได้ให้ข่าวคราวที่ประหลาดเกี่ยวกับพวกลูกศิษย์ของเราในเมืองกัลกัตตา^๑ ฉันเห็นว่าเจตนารมณ์แห่งการเสียสละและความตั้งใจจริงที่จะยอมรับความลำบากนี้จะทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น เพราะการบรรลุสมดังเจตนารมณ์นี้ก็คือวาระสุดท้ายในตัวมันเอง นี่เป็นเสรีภาพที่แท้จริง! ไม่มีอะไรที่ไม่ว่าจะเป็นความมั่งคั่งหรืออิสรภาพแห่งชาติก็ตาม จะมีค่าสูงยิ่งไปกว่าศรัทธาที่ไม่น่าสนใจในอุดมคติ ในความยิ่งใหญ่ทางด้านศีลธรรมของมนุษย์เลย

ตะวันตกมีศรัทธาที่ไม่หวั่นไหวของตนในเรื่องความเข้มแข็งและความมั่งคั่งทางด้านวัตถุ และเพราะฉะนั้นแม้ว่าเสียงเรียกร้องเพื่อสันติภาพและการลดกำลังอาวุธจะดังเพียงใดก็ตาม แต่ความร้ายของมันซึ่งขบเคี้ยวฟันและการสับสนด้วยทนอยู่ไม่ไหวอีกแล้วกลับคำรามดังยิ่งกว่าก็คล้าย ๆ ปลาที่ถูกความกดดันของน้ำท่วมทำร้าย จึงวางแผนที่จะบินไปในอากาศ ฉะนั้น ความ

^๑อ้างถึงนักเรียนหลายพันคนบอยคอตต์ด้วยการไม่ไปโรงเรียนและวิทยาลัย

จริงมโนคตินั้นสุดใสมาก แต่ทว่าเป็นไปไม่ได้ที่ปลาจะตระหนักถึงความจริงในข้อนี้ พวกเราในอินเดียจะต้องแสดงให้เห็นว่าอะไรคือความจริงข้อนั้น ซึ่งไม่เพียงทำให้เรื่องการลดกำลังรบเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เท่านั้น แต่ทว่าจะหันไปหาความเข้มแข็งอีกด้วย

ความจริงที่ว่า พลังทางด้านศีลธรรมมีอำนาจยิ่งกว่าพลังที่ปาเถื่อนอย่างลัทธิพานัน ประชาชนไม่มีอาวุธจะพิสูจน์ให้เห็นได้ ชีวิตในพัฒนาการขั้นที่สูงๆ ขึ้นไปได้โดยนภาวะมีมาเกี่ยวกับอาวุธและปริมาณทางด้านเนื้อหนังที่มากมายกายกองทั้ง จนกระทั่งมนุษย์ได้กลายเป็นผู้พิชิตโลกที่โหดร้ายทารุณ วันนั้นจะต้องมาถึงอย่างแน่นอน ถ้าหากคนที่ใจอ่อนผู้ที่มีได้ถูกกองทัพอากาศและเรือประจัญบานขัดขวางอย่างเต็มที่พิสูจน์ให้เห็นว่า คนที่ว่าง่ายหรืออ่อนปวกเปียกจะต้องเป็นเจ้าของมรดกโลก

ในเรื่องความเหมาะสมแห่งสิ่งทั้งหลายนี้แหละที่ท่านมหาตมา คานธีผู้มีร่างกายอ่อนแอ และปราศจากทรัพยากรทางด้านวัตถุทั้งปวงควรจะปลุกอำนาจมีมาของพวกที่ว่าง่ายซึ่งได้รอคอยอยู่ในหัวใจแห่งมนุษยธรรมของอินเดียที่สิ้นเนื้อประดาตัว และถูกดูหมิ่นเหยียดหยามให้ตื่นขึ้นมา จุดหมายปลายทางของอินเดียได้เลือกเอาอำนาจแห่งดวงวิญญาณ มีชี้อำนาจแห่งร่างกายเป็นพันธมิตร และอินเดียก็จะยกประวัติศาสตร์ของมนุษย์ขึ้นจากระดับที่เต็มไปด้วยเปือกตมแห่งความกระหกระทั้งทางด้านกายภาพขึ้นสู่ความสูงส่งทางด้านศีลธรรมที่สูงกว่า

สุวราช คืออะไรเล่า? สุวราช ก็คือมายา สุวราช คล้ายกับหมอกที่จะสลายตัวไปไม่ทิ้งมลทินไว้ในรังสีแห่งสิ่งที่เป็นนิรันดร์เลย อย่างไรก็ตาม เราอาจหลอกตัวเราเองด้วยวลีที่ได้ศึกษาจากตะวันตกว่า สุวราช มิใช่วัตถุประสงค์ของเราก็ได้ การต่อสู้ของเราเป็นการต่อสู้ทางด้านจิตใจ เป็นการต่อสู้เพื่อมนุษยชาติ เราจะต้องทำให้มนุษย์พ้นจากข่ายที่ตัวเขาเองถักขึ้นมาหุ้มตัวเขาไว้ นั่นคือองค์การแห่งลัทธิเห็นแก่ตัวแห่งชาติเหล่านี้ ผีเสื้อจะต้องได้รับการจูงใจว่าเสรีภาพแห่งท้องฟ้ามีคุณค่ามากกว่าที่มุ่งที่บังที่ทำด้วยรังไหมดิบ ถ้าเราสามารถท้าทายผู้ที่เข้มแข็ง มีอาวุธ และมั่งคั่ง โดยเปิดเผยอำนาจแห่งวิญญาณที่เป็นอมตะให้แก่โลก ประสาทแห่งลัทธิยักษ์ (Giant Flesh) ก็จะสูญเป็นอากาศธาตุไปหมด และแล้วมนุษย์ก็จะพบ สุวราช ของเขา

พวกเราที่เป็นคนขอทานที่แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่ขาดกระรุ่งกระริ่งของตะวันออกจะต้องได้รับเสรีภาพเพื่อมนุษยชาติทั้งมวล ในภาษาของเรา เราไม่มีคำที่จะใช้แทนคำว่า "Nation" เลย เมื่อเราเอื้อมคำนี้มาจากประชาชนพวกอื่น ไม่เคยปรากฏว่าคำนี้เหมาะสมกับเราเลย เพราะเราจะต้องเป็นพันธมิตรกับ "นารายณ์" (ธาตุมูลที่คล้ายพระผู้เป็นเจ้าในตัวมนุษย์) และชัยชนะของ

เราจะไม่ได้ทำอะไรแก่เราเลยนอกจากตัวชัยชนะเท่านั้น นั่นคือชัยชนะเพื่อโลกของพระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าได้เห็นตะวันตกแล้ว ข้าพเจ้าไม่พึงพอใจต่อการเลี้ยงดูที่ไม่บริสุทธิ์ที่เขาชอบเลี้ยงกัน อย่างสนุกสนานทุกขณะที่ทำให้ท้องกางขึ้น หน้าตาแดงขึ้น และมีเมามากขึ้น การดื่มสุรakan อย่างมากมายในเวลาเที่ยงคืน พร้อมด้วยการตามประทีปสว่างไสวนี้มีใช้สำหรับเราเลย สำหรับเราแล้วต้องเป็นการปลูกให้ต้นขึ้นมาในแสงสว่างที่สงบสุขแห่งรุ่งอรุณ

คานธีกับสังคมนิยม

แม้ก่อนที่ท่านตะกูลจะเดินทางกลับมาถึงอินเดียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ท่านก็มองเห็นว่าลัทธิชาตินิยมของท่านมหาตมา คานธีไม่ลงรอยกับลัทธิระหว่างชาติ (internationalism) ของท่านเอง การที่บุคคลทั้งสองนี้ได้พบปะกันที่บ้านของท่านตะกูลในเมืองกัลกัตตาหาสามารถแก้ปัญหาเรื่องความเห็นที่แตกต่างของท่านทั้งสองนี้ได้ไม่ ในที่สุดท่านตะกูลได้ตีพิมพ์บทความเรื่องหนึ่งชื่อ *การเรียกร้องหาสังคมนิยม* ซึ่งแสดงออกถึงการที่ท่านวิพากษ์วิจารณ์ในภาพแคบๆ เกี่ยวกับ *สวราช* และวิถีทางที่จะทำให้บรรลุถึง *สวราช* นั้นของท่านคานธี

(จากเรื่อง: *การเรียกร้องหาสังคมนิยม*, ของตะกูล, ในนิตยสาร Modern Review, XXX, ๔, ๔๒๙-๔๓๓)

ท่านมหาตมา คานธีได้เอาชนะจิตใจของอินเดียได้ด้วยความรัก เพราะความรักนั่นเองที่เราทั้งปวงได้ยอมรับอำนาจอธิปไตยของท่าน ท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับศักดิ์แห่งสังคมนิยมแก่เรา เพราะเหตุนี้เอง ความกตัญญูคุณที่พวกเราที่มีต่อท่านจึงไม่มีขอบเขตจำกัด เราได้อ่านเรื่องสังคมนิยมในหนังสือหลายเล่ม เราได้พูดถึงสังคมนิยม แต่ความจริงวันที่เราได้เผชิญหน้ากับสังคมนิมนั้นต้องถือว่าเป็นวันพิเศษ ขณะมีน้อยมาก ในช่วงระยะเวลานานปี จึงจะมีโชคตเช่นนั้นเกิดสักครั้งหนึ่ง เราอาจสร้างและทำลายสภาองค์กรได้ทุกวันเว้นวัน บางทีก็เป็นไปได้เหมือนกันที่เราจะทำให้บ้านเมืองของเราต้องงุนงงด้วยการเทศนาเรื่องการเมืองเป็นภาษาอังกฤษ แต่ไม้ทองคำซึ่งสามารถทำให้ประเทศของเราตื่นขึ้นมาสักวันในสังคมนิยมและความรักนั้นหาได้เป็นสิ่งที่ช่างทองที่อยู่ใกล้ที่สุดอาจสร้างขึ้นมาได้ไม่ เราขอแสดงความเคารพอย่างสุดซึ้งต่อผู้แก้วมรกตทองคำนั้น! แต่ถ้าหากได้เห็นสังคมนิยมแล้ว แต่ความเชื่อในสังคมนิยมของเรามีได้รับการยืนยัน แล้วอะไรเล่าที่เป็นความดีแห่งสังคมนิมนั้น? จิตของเราจะต้องยอมรับสังคมนิยมแห่งพุทธปัญญา เช่นเดียวกับที่หัวใจของเรายอมรับสังคมนิยมแห่งความรักจะนั้น ไม่มีสภาองค์กรหรือสถาบันภายนอกใด ๆ ที่จะประสบผลสำเร็จในการเข้าซึ่งถึงหัวใจอินเดีย หัวใจอินเดียจะได้รับความเร่งเร้าก็โดยอาศัยการ

ได้สัมผัสกับความรักเท่านั้น เมื่อมีทัศนะแจ่มแจ้งเกี่ยวกับอำนาจอันมหัศจรรย์แห่งสังฆธรรมนี้แล้ว เราจะเลิกเชื่อในสังฆธรรม ณ ที่ที่การบรรลุถึงสุวราชเกี่ยวข้องกับกระนั้นหรือ? เราจะต้องขจัดสังฆธรรมซึ่งจำปรารถนาในกระบวนการการปลูกให้เติบโตให้หมดไปในกระบวนการแห่งการบรรลุถึงซึ่งความสำเร็จกระนั้นหรือ? ...

จากท่านมหาตมา ครูของเรา ขอให้การอุทิศชีวิตจิตใจของพวกเราที่มีต่อท่านอย่าได้ลดน้อยถอยลงไปเลย!... เราจะต้องศึกษาสังฆธรรมเกี่ยวกับความรักที่บริสุทธิ์ให้ทุกแห่งทุกมุม แต่ศาสตร์และศิลปะในการสร้าง *สุวราช* ขึ้นมานั้นเป็นวิชาที่กว้างขวางมากวิชาหนึ่ง วิถีแห่งสุวราช นั้นยากที่จะขัดขวางและต้องกินเวลามากหน่อย สำหรับภาระนี้ จะต้องมีการตั้งประเด็นและอาเวศ แต่ก็จะต้องมีการศึกษาและการคิดไม่น้อยไปกว่าเช่นกัน เพราะภาระนี้นักเศรษฐกิจจะต้องคิด ช่างเครื่องจะต้องใช้แรงงาน นักการศึกษาและรัฐบุรุษจะต้องสอนและหาเพทุบาย เมื่อพูดสั้น ๆ ก็คือจิตใจของประชาชนในชาติจะต้องใช้ความพยายามในทุกวิถีทาง ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือเจตนารมณ์เกี่ยวกับการสืบสวนทั่วทั้งประเทศจะต้องรักษาไว้ให้คงบริบูรณ์ และไม่ให้อุปสรรคขัดขวาง และจะต้องทำจิตใจของประเทศไม่ให้ซบเซาหรืออยู่เฉย ๆ โดยวิธีการบังคับ จะเป็นโดยเปิดเผยหรือลับ ๆ ก็ได้

ประสบการณ์ในอดีต ทำให้เราทราบว่าการประเทศชาติไม่จำเป็นต้องตอบสนองการเรียกร้องใด ๆ หรือการเรียกร้องทุกครั้งไปเลย เพราะยังไม่มีใครเลยที่สามารถรวมพลังทั้งปวงของประเทศในการทำงานเพื่อสร้างสรรค์ประเทศเข้าไว้ในมือ (ณ ที่นี้หมายถึง *สหภาพที่มีความกลมเกลียวกัน*) ซึ่งทำให้ต้องเสียเวลาไปมากมายครั้งแล้วก็ครั้งเล่า และทำให้เราต้องเฝ้ารอคอยบุคคลที่มีสิทธิและอำนาจที่จะเรียกหาเรา ในป่าเก่า ๆ ของอินเดีย ครูทั้งหลายของเราผู้มองเห็นสังฆธรรมอย่างสมบูรณ์ได้ส่งคำร้องเรียกมาว่า : “แม่น้ำทั้งหลายย่อมไหลลง เตือนทั้งหลายย่อมล่องไป เป็นปีฉันทใด ขอให้ผู้แสวงหาสังฆธรรมทั้งปวงจงมาจากทุกทิศทุกทางอันนั้นเถิด” การเริ่มริเข้าไปสู่สังฆธรรมสมัยนั้นมีผลดี ยังไม่ตายมาจนถึงทุกวันนี้ และเสียงแห่งสารนั้นก็ยังคงอยู่ในหูของโลกอยู่

ทำไมครูของเราสมัยทุกวันนี้ผู้ซึ่งจะนำเราไปตามวิถีแห่งกรรม จึงไม่ส่งคำเรียกร้องเช่นนั้นมาบ้างเล่า? ทำไมครูทุกวันนี้จึงไม่กล่าวว่า : “ขอให้เรานำพลังทั้งปวงของบ้านเมืองมาใช้ เพราะจะทำให้ประเทศชาติดีขึ้นขึ้นมาได้ เสรีภาพอยู่ในการตื่นอย่างสมบูรณ์ ในการแสดงตัวเอง ออกมาอย่างเต็มที่” พระผู้เป็นเจ้าได้ประทานเสียงที่อาจเรียกร้องให้แก่ท่านมหาตมา เพราะในท่านมหาตมานั้นมีสังฆธรรมอยู่ ทำไมข้อนี้จึงไม่ควรจะเป็นโอกาสที่เราเฝ้ารอมาเป็นเวลานานแล้ว

ตะกั่วกับคนดี

๘๖๓

เล่า?

แต่คำเรียกร้องของท่านมหาตมาได้มาถึงอาณาบริเวณที่แคบๆ เพียงแห่งหนึ่งเท่านั้น ท่านกล่าวกับคนหนึ่งและคนทั้งปวงอย่างง่าย ๆ ว่า : จงปันฝ้ายและจงทอผ้า จงปันฝ้ายและจงทอผ้า นี่คือการเรียกร้องที่ว่า : “ขอให้ผู้แสวงหาสัจธรรมทั้งปวงมาจากทุกทิศทุกทาง” หรือ? นี่เป็นการเรียกร้องหายุคใหม่เพื่อให้มีการสร้างสรรค์ใหม่หรือ? เมื่อธรรมชาติเรียกร้องให้ผืนหาที่พึ่งอาศัยในชีวิตรอบๆ ที่อยู่ในวัง มึงนับล้านตัวได้ตอบสนองธรรมชาตินั้นเพื่อเห็นแก่สมรรถภาพ และยอมรับความสูญเสียเพศในสมัยต่อมา แต่การสังเวยโดยวิธีทำตนให้แคระให้แกร็นนี้ได้ นำตนไปสู่สิ่งที่ตรงข้ามกับเสรีภาพ ประเทศใด ๆ ก็ตามที่ประชาชนสามารถตกลงกันที่จะกลายเป็นผู้ไม่มีเพศ เพื่อเห็นแก่เครื่องยั่วยวนบางอย่างหรือคำสั่ง ย่อมเชื่อว่าน่าเอาบ้านที่เป็นตุ๊กที่คุมขังตนเองติดตัวไปด้วย การปันฝ้ายนั้นง่าย เพราะฉะนั้น สำหรับคนทุกคนแล้ว จึงนับว่าเป็นการเรียกร้องที่ยากที่จะรับภาระได้ การเรียกร้องเพียงเพื่อทำให้ประสิทธิภาพย่อหย่อนลง นั้นเหมาะสำหรับมึง ความอุดมสมบูรณ์แห่งอำนาจซึ่งเป็นความอุดมสมบูรณ์ของมนุษย์นั้นอาจสำแดงตนให้ปรากฏได้ก็ต่อเมื่อมีผู้อ้างถึงความสมบูรณ์อย่างที่สุดของเขาเท่านั้น

สปาร์ตาพยายามสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาโดยการทำตัวเองให้แคบลงไปหาวัตถุ-ประสงค์โดยเฉพาะเพียงอย่างเดียว แต่สปาร์ตาก็ไม่อาจเอาชนะได้ เอเธนส์แสวงหาวิธีที่จะบรรลุถึงความสมบูรณ์โดยเปิดตนเองอย่างเต็มที่ และเอเธนส์ก็ชนะ ธงชัยของเอเธนส์ยังโบกสะบัดอยู่บนยอดเสาธงอารยธรรมของมนุษย์ เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าค่ายทหารและโรงงานของยุโรปกำลังทำให้คนแคระลงและเป็นหมัน และความโลภของชาวยุโรปกำลังตัดคนลงสู่มาตรการแห่งวัตถุประสงค์ที่แคบๆ ของตนเองว่า เพราะเหตุผลเหล่านี้แหละที่ความปราศจากความปิติโสมนัสได้ลดต่ำลงมาหาตะวันตกมากยิ่งขึ้น ถ้าหากคนถูกเครื่องจักรใหญ่ ๆ ทำให้ต้องแคระหรือเป็นหมันละก็เราจะต้องไม่มองข้ามอันตรายที่เกิดจากเครื่องจักรเล็กๆ ที่ทำให้คนต้องแคระและเป็นหมันเสีย ล้อกรอด้วยถ้าวางไว้ถูกต้องแล้วย่อมไม่ก่อให้เกิดอันตรายใด ๆ และดูจะทำงานได้ดีมากเสียด้วย แต่ ณ ที่ใดเพราะการไม่ยอมรับรู้ความแตกต่างในนิสัยของมนุษย์จึงได้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ผิด ณ ที่นั้นเราอาจปั่นด้ายโดยจะต้องเสียจิตใจไปมากทีเดียว จิตมิได้มีค่าด้อยไปกว่าเส้นด้ายเลย

บางคนก็คัดค้านว่า : “เรามีได้หวังจะกันขอบเขตจิตใจของเราตลอดไปดอก เราคิดจะกันขอบเขตไว้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น” แต่ทำไมจึงควรทำจิตใจให้เรียบเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นเล่า? เพราะว่าภายในชั่วระยะเวลาอันสั้น การปันฝ้ายจะทำให้เราได้รับ สุวราช กระนั้นหรือ? แต่การให้เหตุผลเพื่อ สุวราช นี้อยู่ ณ ที่ใดเล่า? สุวราช มิได้เกี่ยวข้องกับการแต่ง

ตัวของเราเท่านั้น... เราไม่อาจสถาปนา *สุวราช* ลงบนเครื่องแต่งกายราคาถูๆ ได้เลย พื้นฐานแห่ง *สุวราช* อยู่ในจิตใจ ซึ่งจะดำเนินการสร้างสรรค์ *สุวราช* ให้แก่ตัวเองอยู่ตลอดเวลา พร้อมกับอำนาจต่าง ๆ นานาและความเชื่อมั่นในอำนาจเหล่านั้น ไม่มีประเทศใดในโลกที่สามารถสร้าง *สุวราช* ขึ้นมาได้อย่างสมบูรณ์ดอก ในบางส่วนหรือส่วนอื่นๆ ของทุกๆ ชาติ ความโลภหรือความหลงที่ซุ่มซ่อนอยู่บางอย่างยังคงทำให้มีพันธะอยู่ตลอดเวลา และรากเหง้าแห่งพันธะนั้นนั้นมักจะอยู่ในจิตใจเสมอ ข้าพเจ้าขอถามอีกสักหน่อยว่าแล้วการให้เหตุผลที่ว่าทุกๆ คนที่อยู่อยู่กับการปั่นฝ้ายชั่วระยะเวลาหนึ่งจะสามารถนำเอา *สุวราช* มาสู่บ้านเมืองของเราได้นั้นไปอยู่เสีย ณ ที่ใดเล่า? เพียงถ้อยคำที่แทนการให้เหตุผลเท่านั้นไม่เคยนำ *สุวราช* มาได้เลย ถ้าในทันทีที่ที่เราพอใจที่จะเอาคำทำนายโชครະตาจากริมฝีปากของมนุษย์ละก็ จะเท่ากับเพิ่มความทุกข์ทรมานด้วย การต้องตกเป็นทาสให้อีกครั้งหนึ่ง และมีโชครະตาทุกข์ทรมานที่น้อยที่สุดด้วย ถ้าหากไม่มีอะไร นอกจากคำทำนายจะทำให้เราเคลือบไหวแล้ว เราก็จะต้องสร้างคำทำนายขึ้นทั้งในเวลาเช้า เย็น และกลางคืน เพื่อเห็นแก่ความต้องการที่เร่งด่วน และเสี่ยงอื่นๆ ทั้งปวงก็คงจะพ่ายแพ้ไปหมดสิ้น สำหรับผู้ที่จำเป็นจะต้องมีอำนาจหน้าที่แทนเหตุผลจะต้องยอมรับความกดขี่แทนเสรีภาพเป็นนิรันดร์ ซึ่งก็คล้ายๆ กับการตัดรากต้นไม้ ทั้งๆ ที่เอนน้ำรดยอดมันอยู่ ข้อนี้ข้าพเจ้าทราบดีว่ามีสิ่งใหม่ๆ ในประเทศเรา เรามีเวทมนตร์คาถามากพอคือการแสดงให้เห็นโดยใช้เวทมนตร์ การรักษาด้วยเวทมนตร์ และการที่เทวดาเข้าไปแทรกแซงอยู่ในภารกิจทางโลกีย์ทุกชนิด นั่นคือเหตุผลที่ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะทำให้เหตุผลได้กลับเข้าไปครองบัลลังก์เดิม ดังที่ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวมาก่อนแล้วว่า พระผู้เป็นเจ้าเองได้ประทานอำนาจอภิไธยในโลกทางด้านวัตถุแก่จิต และทุกวันนี้ข้าพเจ้าก็กล่าวว่า เฉพาะผู้ที่เข้าใจโดยถ่องแท้ถึงศักดิ์ศรีแห่งการพึ่งตนเองและการบังคับตนเองในโลกทางวัตถุได้เท่านั้นจึงจะสามารถได้รับและรักษา *สุวราช* ไว้ได้ เฉพาะผู้ที่อารมณ์หรือโมหะไม่อาจชักชวนให้ยอมมอบศักดิ์ศรีของพุทธิปัญญาให้อยู่ในการเก็บรักษาของผู้อื่นเท่านั้นที่จะสามารถได้รับและรักษา *สุวราช* ได้

จงพิจารณาดูการเผาเสื้อผ้าที่กองสูงอยู่เบื้องหน้าสายตาแห่งมาตุภูมิของเราที่กำลังสิ้นไหมและละอายที่ตนต้องเปลือยเปล่า อะไรเล่าเป็นลักษณะแห่งการเลือกให้ทำสิ่งนี้? นั่นมิใช่อีกตัวอย่างหนึ่งแห่งสูตรที่ประกอบด้วยเวทมนตร์คาถาดอกหรือ? ปัญหาเกี่ยวกับการใช้และการไม่ยอมใช้เสื้อผ้าที่ทำด้วยมือโดยเฉพาะส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจศาสตร์ ถ้าชาวพื้นเมืองของเราจะอภิปรายถึงเรื่องนี้ เขาก็ควรจะอภิปรายกันโดยใช้ภาษาเศรษฐกิจศาสตร์ ถ้าหากประเทศชาติได้มีนิสัยเช่นนั้นขึ้นมาในจิตใจจริงๆ ละก็ การคิดที่ถูกต้องย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แล้วการต่อสู้ในเบื้องต้นของเราก็คงเป็นการต่อสู้กับนิสัยที่ร้ายกาจทั้งปวงนั้น จนกว่าจะกำจัดนิสัยที่ร้ายกาจ

ตะกอนกับคานธี

๘๖๔

ทั้งปวงนั้นให้หมดไปได้ถ้าจำเป็น นิสัยเช่นนั้นคงจะเป็นบาปดั้งเดิมที่ทำให้ความทุกข์ยากทั้งปวง ประดังมาหาเรา แต่เราซึ่งอยู่ห่างไกลจากนิสัยนี้กำลังยืนยันตัวเราเองโดยการพึ่งพาอาศัยสูตรที่ อารยรพีที่ว่าเสื้อผ้าของชาวต่างดาว “ไม่บริสุทธิ์” ดังนั้น การเศรษฐกิจก็จะถูกขับไล่ไป และข้อวินิจฉัยทางด้านศีลธรรมที่เป็นเรื่องประติษฐิขึ้นมาก็ต้องลงไปแทนที่การเศรษฐกิจ

เราได้ถูกสั่งให้เผาเสื้อผ้าชาวต่างประเทศทั้งให้หมด สำหรับตัวข้าพเจ้าเองแล้ว ข้าพเจ้าไม่อาจยอมเชื่อฟังได้ *ประการแรก* เพราะข้าพเจ้าเข้าใจว่านั่นเป็นหน้าที่ประการแรกของข้าพเจ้าที่ต้องต่อสู้อย่างกล้าหาญกับนิสัยที่นำกลัวแห่งการที่ต้องหลบลี้หนีหลบลี้ดาเชื่อฟังคำสั่งนี้ และประชาชนของเราที่ถูกขับจากคำสั่งหนึ่งไปหาอีกคำสั่งหนึ่งก็ไม่อาจดำเนินการต่อสู้ต่อไปได้ *ประการที่สอง* ข้าพเจ้ารู้สึกว่ เสื้อผ้าที่ถูกเผาไหม้เสื้อผ้าของข้าพเจ้า แต่เป็นเสื้อผ้าของผู้ที่ต้องการใช้มันอย่างมากที่สุด ถ้าหากผู้ที่กำลังจะเปลือยเปล่าจะออกคำสั่งให้เราเผา อย่างน้อยที่สุด นั่นก็คงเป็นเรื่องการฆ่าตัวเอง และอาชญากรรมเกี่ยวกับการวางเพลิงก็คงจะไม่มาตกอยู่ที่ ประตุนาเราเป็นแน่ แต่เราจะล้างบาปที่เกิดจากการใช้กำลังบังคับให้ทำลายเสื้อผ้าที่อาจตกไปเป็น ของสตรี ซึ่งการเปลือยกายของเธอกำลังทำให้พวกเธอต้องกลายเป็นคนจนโทษ เพราะไม่สามารถอย่างกรายออกจากบ้านของตนได้อย่างไร?

ข้าพเจ้าได้พูดมาหลายครั้งหลายหนแล้ว และจะต้องพูดอีกครั้งหนึ่งว่า เราไม่สามารถ ที่จะยอมสูญเสียจิตใจของเราเพื่อเห็นแก่การได้รับผลประโยชน์ภายนอกใดๆได้ ณ ที่ที่ท่านมหาตมา คานธีประกาศสงครามต่อต้านลัทธิทรราชย์แห่งเครื่องจักรกลซึ่งกำลังกดขี่โลกทั้งปวงอยู่นั้น พวกเราทั้งหมดได้ถูกจกดขี่ไว้ภายใต้ร่มธงของท่านด้วย แต่เราจะต้องไม่ยอมรับเอาภาวะทางด้านจิตใจแบบทาสซึ่งมีโมหนะอยู่ และมีเวทมนตร์คาถาเป็นผู้ขับขี่ ซึ่งอยู่ ณ รากเหง้าแห่งความยากจน และการถูกดูหมิ่นเหยียดหยามทั้งปวงที่ประเทศของเราร้องคร่ำครวญอยู่ ณ ที่นี้ก็เป็นข้าศึกอยู่ในตัวอยู่แล้ว โดยการเอาชนะข้าศึกนี้ได้เท่านั้นแหละที่ *สุวราช* ทั้งภายในและภายนอกจึงจะมาหาเรา

อนึ่ง กาลเวลาได้มาถึงในเมื่อเราจะต้องคิดถึงสิ่งหนึ่งให้มากยิ่งขึ้น และนั่นก็คือสิ่งนี้เอง การปลุกอินเดียให้ตื่นขึ้นมานับว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งการปลุกโลกให้ตื่น ประตุนาของโลกได้เปิดกว้าง ในเมื่อเสียงแตรมหาสงครามได้กึกก้องขึ้น ในมหาภาพย *มหาภารตะ* ได้กล่าวถึงวิธีที่วันแห่งการเปิดเผยตนเองจะต้องตามหลังปีแห่งการซ่อนตัว เหตุการณ์อย่างเดียวกันนั้นแหละได้เกิดขึ้นในโลกทุกวันนี้ ชาติต่างๆ ได้บรรลุถึงการใกล้ชิดกันและกันโดยไม่รู้ตัว นั่นก็คือว่าข้อเท็จจริงภายนอกอยู่ที่นั่น แต่มันมิได้แทรกซึมเข้าไปในจิตใจในอาการสะดุ้งตกใจเพราะสงคราม ความจริง

เกี่ยวกับการสะดุ้งตกใจได้ยืนหยัดเปิดเผยตนเองแก่มนุษยชาติ พื้นฐานแห่งอารยธรรมสมัยใหม่นั้นคือ อารยธรรมตะวันตกได้ถูกทำให้ต้องหวั่นไหวและก็ได้กลายเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า อาการอกสันขั้วญายนันมิได้มีเฉพาะในที่ใดที่หนึ่งหรือมีเพียงชั่วครู่ชั่วยามเลย แต่หากได้มีอยู่ทั่วทุกมุมโลก และจะสิ้นสุดก็ต่อเมื่อเราสามารถทำให้อาการสะดุ้งตกใจในระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งขยายจากทวีปหนึ่งไปสู่อีกทวีปหนึ่งนั้นสิ้นสุดลงได้ และสามารถสร้างความกลมเกลียวขึ้นมาได้เท่านั้น

นับแต่บัดนี้ไป ชาติใดก็ตามที่มีความเห็นจะให้ประเทศตนอยู่ตามลำพังอย่างโดดเดี่ยวจะต้องวิ่งสวนทางกับเจตนารมณ์ของยุคใหม่และจะไม่รู้จักสันติเลย นับตั้งแต่นี้ไป ความกระตือรือร้นที่แต่ละประเทศต้องการให้ประเทศของตนปลอดภัยจะต้องรวมเอาสวัสดิภาพของโลกเข้าไว้ด้วย...

ในการใช้คำอย่างไม่ประหยัด ข้าพเจ้าได้ประณามรูปฟอร์มและขอบข่ายปัจจุบันของสันนิบาตชาติ และสภาพปฏิรูปของอินเดีย เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงรู้สึกแน่ใจว่า จะไม่มีการเข้าใจผิดใด ๆ ในเมื่อข้าพเจ้ากล่าวว่า แม้ในเรื่องเหล่านี้ ข้าพเจ้าก็พบนิมิตแห่งพระกาล (Time Spirit) ซึ่งกำลังทำหัวใจของตะวันตกให้เคลื่อนไหวอยู่ แม้รูปฟอร์มปัจจุบันจะเป็นรูปฟอร์มที่ไม่อาจยอมรับนับถือได้ แต่ก็ยังมีประณิธานที่เปิดเผยแล้วซึ่งมุ่งตรงต่อสัจธรรม และเราจะต้องไม่ประณามประณิธานนี้ ในยามรุ่งอรุณแห่งการปลุกโลกให้ตื่นนี้ ถ้าหากเฉพาะในการต่อสู้แห่งชาติของเราเองเท่านั้น ก็ย่อมไม่มีการตอบสนองต่อประณิธาน สเกลแห่งการต่อสู้ นั้น ซึ่งจะแสดงถึงความยากจนแห่งเจตนารมณ์ของเราข้าพเจ้ามิได้กล่าวแม้สักขณะหนึ่งว่าเราควรดูถูกงานที่อยู่ใกล้มือ แต่เมื่อรุ่งอรุณปลุกนกให้ตื่นขึ้นมา การที่นกตื่นมิได้ทำให้มันหมกมุ่นอยู่เฉพาะในการแสวงหาอาหารเท่านั้นเลย ปีกของมันย่อมตอบสนองการเรียกร้องของท้องฟ้าอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย คอของมันจะหลังเพลงแสดงความชื่นชมยินดีต่อแสงสว่างใหม่ ๆ ออกมา มนุษยธรรมสากลได้ส่งคำเรียกร้องของมันมายังเราทุกวันนี้ ขอให้จิตใจเราตอบรับในภาษาของหัวใจเองเกิด เพราะการตอบรับเป็นเพียงนิมิตแห่งชีวิตที่แท้จริงเท่านั้น เมื่อแก่ตัว เราก็มืดตัวลงไปในการเมืองที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ธุรกิจที่สำคัญของเราก็คือการรวบรวมข้อบกพร่องของผู้อื่น บัดนี้เราได้ตัดสินใจที่จะทำให้การเมืองของเราพ้นจากการต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นแล้ว เรายังคงสถาปนาและคงรักษามันไว้ด้วยการบรรยายถึงบาปของคนอื่น ๆ กระนั้นหรือ? สถานะแห่งจิตที่ได้รับการปลุกฝังเช่นนั้นจะนำคุณลึกลับอันได้แก่ความโกรธที่ปิดบังไม่ให้เรามองเห็นโลกที่ยิ่งใหญ่กว่าและเราใจเราให้เราถือเอาทางลัดที่หาประโยชน์ได้เพื่อเอาภิเลสของเราเท่านั้น นับว่าเป็นภาพประเทศอินเดียที่น่าเศร้าใจซึ่งเราจะแสดงให้เห็นปรากฏ ถ้าเราไม่สามารถทำให้ตัวเราเองเข้าใจอินเดียที่ยิ่ง

ใหญ่อย่างแจ่มแจ้ง ภาพนี้จะไม่มีความสว่างใด ๆ เลย ในภูมิหน้า ภาพนี้จะมีเฉพาะด้านธุรกิจแห่งประธานของเราเท่านั้น แต่เพียงความสามารถพิเศษทางด้านธุรกิจไม่เคยสร้างอะไรขึ้นมาได้เลย

ในตะวันตก ความกระตือรือร้นและความพยายามอย่างแท้จริงของจิตที่สูงยิ่งขึ้นไปอีกในอันที่จะยกตนให้สูงส่งเหนือการพิจารณาทางด้านธุรกิจนั้นนับว่าเป็นการเริ่มต้นที่พอจะมองเห็น ข้าพเจ้าบังเอิญได้พบคนเป็นจำนวนมากในโลกตะวันตกซึ่งมีความปรารถนาซุ่มซ่ามไป ด้วยเจตนารมณ์ที่จะเป็นสันนยาสีที่แท้จริง ซึ่งทำให้เขาหลบบ้านเรือนเพื่อจะได้บรรลุถึงเอกภาพของมนุษย์โดยการทำลายพันธะแห่งลัทธิชาตินิยมลงเสีย มนุษย์ที่มีเจตนารมณ์ที่จะเป็นสันนยาสีที่แท้จริงอยู่ภายในดวงวิญญาณของตนเองนี้ย่อมรู้แจ้ง “อโหฺมตะ” (ความไม่เป็นสอง) แห่งมนุษยชาติ บุคคลเช่นนั้นเป็นจำนวนมากที่ข้าพเจ้าพบเห็นในอังกฤษผู้ได้ยอมรับการประหัตประหาร และความดูหมิ่นจากเพื่อนร่วมชาติในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อปลดปล่อยประชาชนอื่น ๆ ให้พ้นจากการถูกความเยอหยิ่งในอำนาจแห่งประเทศของตนเองกดขี่ บุคคลเหล่านั้นบางคนก็มาอยู่ในหมู่พวกเราในอินเดียนี้ ข้าพเจ้าได้เห็นพวกสันนยาสีหลายคนในฝรั่งเศสด้วยเช่นกัน โรเมน รอลแลนด์ (Romain Rolland) เป็นคนหนึ่งละที่เป็นคนนอกวรรณะจากประชาชนของเขาเอง ข้าพเจ้าได้เห็นพวกสันนยาสีในประเทศเล็ก ๆ หลายประเทศในยุโรปด้วย ข้าพเจ้าได้เฝ้าดูหน้าตาของนักศึกษาในยุโรป ที่เปล่งปลั่งไปด้วยความหวังที่จะรวมมนุษยชาติเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่พร้อมจะอดกลั้นต่อการโง่เขลาทุกอย่าง ยอมรับคำตำหนิตัวตนทั้งปวงด้วยหน้าชื่น มีความหวังว่ายุคปัจจุบันจะทำให้ยุคต่อไปมีความรุ่งโรจน์ และพวกเราเท่านั้นหรือที่มีความพออกพอใจที่จะบอกแนวทางการปฏิเสธพูดพำถึงความผิดของคนอื่นและดำเนินการยก สุวราช ขึ้นตั้งบนพื้นฐานแห่งความทะเลาะวิวาทกัน มิได้เป็นหน้าที่ประการแรกของเราในยามรุ่งอรุณดอกหรือในอันที่จะจดจำพระองค์ซึ่งทรงเป็นหนึ่ง ผู้มิได้ทรงมีความแตกต่างกันในเรื่องชาติชั้นหรือวรรณะ และผู้ทำให้เกิดข้อกำหนดที่แท้จริงสำหรับความต้องการที่แฝงอยู่ในแต่ละชนชั้นและทุก ๆ ชนชั้นด้วยคักติต่าง ๆ กันของพระองค์ และอ่อนวอนขอให้พระองค์ผู้ประทานปรีชาญาณ ทำให้พวกเราทั้งหมดมีความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยเกิด

เจตนารมณ์ของเอเชีย

ท่านตะกอรก็คล้ายกับท่านเกซิบ จันทรเสน และสวามี วิเวกานันทะ คือเชื่อว่าเอเชียทั้งปวงได้รวมกันเป็นปึกแผ่นก็เพราะความมีเจตนารมณ์ที่ลึกซึ้ง ซึ่งจากเจตนารมณ์นี้เอง ชาติที่

๘๖๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

หนักไปในทางวัตถุนิยมมากกว่าของตะวันตกจึงได้รับประโยชน์มาก ในคราวที่ท่านบรรยายให้ผู้ฟังในประเทศจีนฟังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ท่านได้เน้นถึงความต้องการของเอเชียในอันที่จะแสวงหาดวงวิญญาณของตนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อว่าสารของท่านที่มีถึงมนุษยชาติจะได้ไม่สูญเปล่า

(จากเรื่อง ปาฐกถาในประเทศจีน, ของตะกอร์, หน้า ๖๔, ๖๖-๖๗, ๑๕๖-๕๗)

สหายที่รักทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามาขอให้ท่านเปิดทางคมนาคม ซึ่งข้าพเจ้าหวังว่ายังมีอยู่ ณ ที่นั่นอีกครั้งหนึ่ง เพราะแม้ว่าทางนั้นจะถูกวัชพืชคือสภาพถูกลืมขึ้นปกคลุมอยู่ แต่เราก็คงพอคลำหาร่องรอยมันได้อยู่ ข้าพเจ้าจะรู้สึกว่าคุณเป็นคนโชคดีมาก ถ้าหากการมาเยือนประเทศจีนของข้าพเจ้าครั้งนี้สามารถทำให้เงินเข้าไปใกล้อินเดียและอินเดียเข้ามาใกล้จีนได้ ทั้งนี้มิใช่เพื่อวัตถุประสงค์ในการเมืองหรือทางการค้าเลย แต่ทว่าเพื่อเห็นแก่ความรักมนุษยชาติที่มีได้หวังผลตอบแทน มิใช่เพื่อต้องการสิ่งอื่นใดอีกเลย...

ในเอเชีย เราจะต้องแสวงหาความเข้มแข็งของเราในความปรองดองกัน ในศรัทธามันในความชอบธรรม มิใช่ในเจตนารมณ์ที่เห็นแก่ตัวในอันที่จะแยกกันและอวดดี จากหัวใจของตะวันออกนี้แหละที่ได้มีคำพูดที่ว่า : “ผู้ที่ปวกเปียกจะได้มรดกโลก” เพราะผู้ปวกเปียกไม่เคยสูญเสียพลังงานในการแสดงความอวดดีออกมาเลย แต่ทว่าได้ดำรงอยู่ในความมั่งคั่งที่แท้จริงอย่างมั่นคง โดยการทำให้ตัวให้กลมกลืนกับสิ่งทั้งปวง

ในเอเชีย เราจะต้องรวมกัน มิใช่โดยวิธีจัดตั้งทางเครื่องกลบางอย่าง แต่ทว่าโดยอาศัยเจตนารมณ์ที่มีความเห็นอกเห็นใจกันอย่างแท้จริง อำนาจเครื่องจักรที่จัดดีแล้วย่อมพร้อมที่จะฟาดฟันเราและสังหารเรา เราจะได้รับการช่วยเหลือให้พ้นจากอำนาจเครื่องจักรนั้นได้ก็โดยอาศัยอำนาจแห่งเจตนารมณ์ที่มีชีวิตชีวาซึ่งทวีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น มิใช่โดยการเพิ่มให้มากขึ้นเท่านั้น แต่ทว่าโดยการทำให้เป็นเสมือนมีชีวิตชีวาด้วย...

ข้าพเจ้าไม่เคยทำให้ตะวันออกต้องตามหลังตะวันตก คล้ายๆ กับภาคผนวกของหนังสือที่ทวีมากเกินไป โดยพยายามเล่นงานท้องฟ้าโดยมิได้เกรงกลัวสวรรค์ สำหรับมนุษยชาติแล้ว ข้อนี้จะไม่เป็นเพียงความมากไปโดยไร้ประโยชน์เท่านั้น แต่ทว่ายังคงเป็นความผิดหวังและความเข้าใจผิดอีกด้วย เพราะถ้าตะวันออกเคยพยายามเลียนแบบชีวิตแบบตะวันตกแล้ว การเลียนแบบนั้นก็ย่อมผูกพันอยู่กับการเป็นของปลอมโดยแท้

ไม่ต้องสงสัยเลยว่าตะวันตกได้ท่วมทับเราด้วยน้ำท่วม คือ สินค้า นักท่องเที่ยว ปืนกล ครัวเรือน และศาสนาซึ่งสำคัญมาก แต่ผู้ที่นับถือศาสนานั้นมีใจจดจ่ออยู่ที่การทำบุญชียรายชื่อ สมาชิกใหม่ให้ยืดยาวออกไป มิใช่เจริญรอยตามศาสนาโดยละเอียดซึ่งจะไม่นำผลประโยชน์ใด ๆ มาให้เลย หรือในด้านภาคปฏิบัติที่ไม่สะดวก แต่บริการที่สำคัญประการหนึ่งที่ตะวันตกให้แก่เราก็คือการนำเอาพลังแห่งจิตที่มีชีวิตชีวาของศาสนานั้นมาให้แก่ชีวิตของเรา พลังนั้นเร้าความคิดของเราให้มีความกระปรี้กระเปร่า เพราะจิตแห่งศาสนานั้นยิ่งใหญ่ ชีวิตทางด้านพุทธิปัญญาแห่งศาสนานั้นมีความซื่อสัตย์ทางด้านพุทธิปัญญาอันเป็นมาตรฐานแห่งศีลธรรมอยู่ที่ศูนย์กลาง

ผลประการแรกแห่งการที่จิตของเราตื่นจากภวังค์ ก็คือการทำจิตให้รู้ตัวว่า ก่อนหน้านั้นตนเป็นอะไรจริง ๆ แต่บัดนี้ความประหลาดใจในการปลุกจิตให้ตื่นจากภวังค์นั้นได้บรรเทาลงแล้ว ถึงเวลาที่จะทราบว่ามีอะไรอยู่ในภายในแล้ว เรากำลังเริ่มต้นรู้จักตัวเราเอง เรากำลังแสวงหาจิตของเราเอง เพราะจิตของตะวันตกเรียกเอาความใส่ใจของเราไปหมดแล้ว

ข้าพเจ้ามิได้มีความสงสัยอยู่ในจิตใจของตนเองเลยว่า ในตะวันออก ลักษณะที่เป็นหลัก ๆ ของเรา มิใช่อยู่ที่การตั้งราคาให้แก่ความสำเร็จโดยอาศัยการฉวยโอกาสไว้เสียสูงลิ่ว แต่ทว่า อยู่ที่ยุติการรู้จักตนเอง โดยอาศัยการบำเพ็ญธรรมบำเพ็ญมนต์คติของเราให้เต็มเปี่ยม ขอให้การปลุกตะวันออกให้ลุกขึ้นกระตุ้นให้เรามีความรู้สึกตัวในอันที่จะค้นให้พบความหมายที่เป็นสาระตถะสำคัญ และที่เป็นสากลแห่งอารยธรรมของเราเอง เพื่อขจัดซากปรักหักพังให้พ้นจากวิถีทางแห่งอารยธรรมของเรา เพื่อทำให้อารยธรรมของเราพ้นจากพันธะแห่งความเฉื่อยชาที่ก่อให้เกิดความไม่บริสุทธิ์ เพื่อทำให้อารยธรรมของเราให้เป็นช่องทางคมนาคมที่สำคัญระหว่างมนุษยชาติทั้งปวง

เอ็ม. เค. คานธี : “มหาตมา” ของอินเดีย

โมหันทาส กระรามจันท์ คานธี (Mohandās Karamchand Gandhi : พ.ศ. ๒๔๑๒-๒๔๙๑) ที่รู้จักกันทั่วโลกในฐานะเป็นชาวอินเดียที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยปัจจุบัน เป็นคนที่ชอบทำงาน (กรรมโยคิน) มากกว่าที่จะเป็นนักคิด เมื่อมีผู้ถามท่านถึงสารที่ท่านจะมีถึงมนุษยชาติ ท่านได้ประกาศตัวเองว่า “ชีวิตของข้าพเจ้านี้แหละคือสารของข้าพเจ้า” อย่างไรก็ตามก็ดี ในการสร้างปรัชญาที่คำของท่านอยู่ตลอดชีวิตที่ท่านทำการต่อสู้ดิ้นรนนั้น ท่านคานธีได้เอามาปะติดปะต่อเข้าด้วยกัน และได้ทำให้เกลียวเชือกแห่งความคิดของอินเดียและตะวันตกเป็นจำนวนมากได้รับความเข้มแข็งอย่างใหม่

จากมารดาผู้เคร่งครัดศรัทธามั่นในศาสนาเอนเอียงที่ทำไมหันทาสหนุ่มได้ดูถูกสิ้นเอาเจตนารมณ์ที่ยึดมั่นในศาสนาอันดูนิกาโยวชนพเข้าไว้ในแคว้นคุชราตซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน อิทธิพลทางโลกๆ แบบตะวันตกมีน้อยมาก แต่อิทธิพลของศาสนาเซนเข้มแข็งมาก และความสำคัญของ อหิงสา (คือการไม่เบียดเบียนหรือทำให้สัตว์ต่างๆ ต้องเดือดร้อน) และการควบคุมตนให้อยู่ในระเบียบวินัยแบบนักบวชได้ประทับใจท่านมาก ทั้งนี้เพราะมารดาของท่านนั่นเองที่เป็นแบบอย่าง เพราะมารดาท่านได้อวดอาหารบ่อยๆ นอกจากนั้นก็เพราะอิทธิพลของเพื่อนๆ ในครอบครัวที่ถือศาสนาเซน แม้ว่าท่านคานธีจะอยู่ในวรรณะแพศย์ และรกรากเดิมจะเป็นพ่อค้าแต่บิดา ลุง และปู่ของท่านได้เคยเป็นประธานมนตรีในรัฐเล็ก ๆ หลายรัฐด้วยกัน

ท่านโมหันทาสซึ่งเป็นบุตรคนเล็ก และเป็นเด็กหนุ่มที่มีสมองปราดเปรื่อง มีความกระตือรือร้นผิดปรกติธรรมดาได้ตัดสินใจศึกษากฎหมายเพื่อเจริญรอยตามบิดา ในตอนที่ท่านได้เดินทางทางเรือไปอังกฤษเมื่ออายุได้ ๑๘ ปี โดยทิ้งภรรยาและบุตรน้อยไว้เบื้องหลังนั้น จิตใจของท่านได้ถูกอิทธิพลปรัมปราของอินเดียหล่อหลอมอย่างลึกซึ้งและถาวรแล้ว

ระยะเวลาสามปีที่เป็นนักศึกษาอยู่ในกรุงลอนดอนนั้น ได้ทำให้ท่านคานธีเป็นเนติบัณฑิตหนุ่มที่มีหัวโน้มน้าวใจไปทางตะวันตกและแต่งกายอย่างโก้หรู การที่ท่านได้สังสรรค์กับชาวอังกฤษนั้นทำให้ท่านมีความสุขมาก ท่านได้เป็นสมาชิกสมาคมมังสวิรัตแห่งกรุงลอนดอนที่กระจัดกระจ่างคนหนึ่ง และพวกธีโอโซฟิสต์* แนะนำให้อ่านหนังสือ *ภคัทคีตา* ฉบับแปลของเซอร์เฮดวิน อาร์โนลด์ ท่านได้ศึกษาพระคัมภีร์ใหม่ และมักจะไปโบสถ์เสมอ ทั้งนี้เพื่อฟังเทศน์ที่ธรรมกถึกเอกสมัยนั้นแสดง ท่านได้กลับมายังแคว้นคุชราต เมื่อมีอายุได้ ๒๑ ปี โดยตระหนักใจดีว่า “พ้นจากอินเดียแล้ว ข้าพเจ้าคงจะอยู่ในลอนดอนมากกว่าที่จะอยู่ ณ ที่อื่นใดในโลก”

หลังจากที่ปฏิบัติงานทางด้านกฎหมายอย่างไม่ได้ผลมาเป็นเวลาสองปีแล้ว ท่านคานธีก็ได้รับการขอร้องให้เดินทางไปยังแอฟริกาใต้เพื่อช่วยพ่อค้ามุสลิมในแคว้นคุชราตคนหนึ่ง ในคดีที่โรงศาล ท่านคานธีซึ่งยืนยันกรานว่าจะเดินทางโดยรถไฟชั้นหนึ่ง ได้ถูกชาวแอฟริกาใต้พวกผิวขาวลากตัวออกมาจากรถแล้วก็ทุบตี การที่ท่านต้องประสบกับการกระทำที่ป่าเถื่อนเพราะการไม่ยอมให้มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันโดยการถือเอาผิวเป็นหลักนับว่าได้มีผลกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของท่านอย่างรุนแรงหลังจากที่ท่านได้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมิตรสหาย

*Theosophists สมาชิกสมาคม Theosophical Society ในยุโรปและอเมริกาที่หวังจะรวมมนุษยชาติทุกศาสนาโดยถือศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธเป็นหลัก

ตะกอนกับคานธี

๘๗๑

ชาวอังกฤษในกรุงลอนดอนเป็นจำนวนมากมาแล้ว ท่านจึงได้ตัดสินใจอยู่ในแอฟริกาเพื่อช่วยเหลือชาวอินเดียที่นั่นต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ เพื่อที่จะรวมประชาคมอินเดียที่กระจัดกระจายให้เป็นปึกแผ่น ท่านจึงตั้งสภาอินเดียแห่งนาตาล (Natal Indian Congress) ขึ้นเมื่ออายุได้ ๒๗ ปี ท่านได้เดินทางท่องเที่ยวไปยังประเทศอินเดียเพื่อหารายชื่อผู้ที่ต้องการสนับสนุนเรื่องที่ท่านได้ปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น ในการเดินทางครั้งนี้ท่านได้พบกับท่านพระเนอรจิ ท่านรานะเด ท่านโคชะเล และท่านติลก และท่านรู้สึกสนใจท่านโคชะเลมาก จนถึงกับท่านยอมตัวเป็นศิษย์ของท่านโคชะเลทีเดียว

ยี่สิบปีในภูมิอากาศที่ทำให้เร็นเจิงแห่งพรมแดนแอฟริกาได้ซึ่งอยู่ห่างไกลจากอินเดียที่เข้มงวดกวดขันในเรื่องวรรณคดีและจารีตประเพณี ได้ทำให้ท่านคานธีมีโอกาสดูที่ที่จะวิวัฒนาการความเชื่อถือทางด้านศาสนาและจริยธรรมของตัวเอง เชื่อแห่งลัทธิอนิธิปไตยที่รักสันติได้ถูกหว่านลงในหัวใจของท่านเพราะการที่ท่านได้อ่านบทความของโครโปตกิน (Kropotkin) ซึ่งได้ตีพิมพ์ที่กรุงลอนดอนในสมัยที่ท่านเป็นนักเรียนอยู่ที่นั่น บัดนี้หนังสือเรื่อง *อาณาจักรพระผู้เป็นเจ้าอยู่ภายในตัวท่านเอง* ของ *ตอลสตอย* (Tolstoy) ได้ “ท่วมทับ” ท่านด้วยข้อความว่า ด้วยเรื่องลัทธิรักสงบแบบคริสต์ศาสนาเรื่อง *Unto This Last* ของ *รัสกิน* (Ruskin) ได้ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญแห่งแรงงานมือ ในฐานะที่แสดงออกซึ่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในระหว่างพวกที่ได้รับการศึกษากับพวกที่ไม่มีได้รับการศึกษา และท่านได้ปฏิบัติต่อการเห็นแจ้งโดยการเริ่มตั้งรกรากอยู่ในชนบทเพื่อหาลูกศิษย์ลูกหาให้ทวีมากขึ้น การที่ท่านได้ศึกษาเรื่องเทศนาบนภูเขา กับ *คิตา* ได้ทำให้ท่านสรุปเอาว่า ชีวิตตามอุดมคติเป็นการกระทำที่ไม่เห็นแก่ตัวประการหนึ่ง ในการรับใช้เพื่อนฝูงและบริวารและวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำสิ่งที่ผิดให้ถูกก็คือการคัดค้านโดยไม่ใช้วิธีการรุนแรงและจะต้องยอมสูญเสียสิ่งที่รักไปดีกว่าที่จะยอมแพ้ความอยู่ดีธรรมประการสุดท้าย แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อยที่สุดเลย ก็คือดังที่ท่านได้พรรณนาไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติของท่าน เรื่อง *การทดลองศีลธรรมของข้าพเจ้า* ตัวอย่างแห่งภรรยาของท่าน ชื่อ *กัสตุรพา* ได้พิสูจน์ให้ท่านเห็นว่าการต่อต้านผู้ทำผิดโดยไม่ยอมต่อสู้ด้วยนั้น สามารถทำให้เขาละอายอดสูในความผิดที่เขาได้กระทำไปแล้วได้

เมื่อได้นำเอาหลักการเหล่านี้มาใช้ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ชาวมิซราปฏิบัติต่อประชาคมอินเดียในแอฟริกาได้อย่างยุติธรรมแล้ว ท่านคานธีก็ได้บัญญัติคำว่า “สत्याคราะห์” หรือ “สัตยาเคราะห์” (ตามตัวอักษรแปลว่า ยืนยันความจริง) ขึ้น โดยนิยามว่าเป็น “พลังวิญญูญาณ” หรือ “พลังที่เกิดจากความจริงและความรักหรืออินทรา” บ่อยทีเดียวที่ท่านและสานุศิษย์ของท่าน

๘๗๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ได้เดินทางเข้าสู่คุกด้วยเจตนาและความยินดีมากกว่าที่จะเชื่อฟังกฎหมายที่แอนต้ออินเดีย บทความเรื่อง "Civil Disobedience" ของ Thoreau ซึ่งท่านอ่านในระหว่างที่ติดคุกอยู่คราวหนึ่ง ได้ยืนยันทัศนคติของท่านที่ว่าคนที่ถือสัตย์ยอมมีหน้าที่ผูกพันอยู่กับการละเมิดกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม เพื่อที่จะทำตนให้เหมาะสมต่อชีวิตที่ต้องประสบความยากลำบากอย่างยิ่งด้วยเจตนา ท่านคานธี จึงดำเนินชีวิตสืบไปด้วยการบริโภคอาหารและนุ่งห่มอย่างง่าย ๆ ถือพรหมจรรย์ และทำจิตใจ และร่างกายตนเองให้มีระเบียบด้วยการสวดมนต์อ่อนนวลและอดอาหาร การรณรงค์เพื่อ สัตยาเคราะห์ ครั้งสำคัญเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖-๒๔๕๗ ได้สิ้นสุดลงด้วยความสำเร็จ แล้วท่านก็เดินทางกลับอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

การที่ท่านคานธีใช้เครื่องแต่งกายอย่างชาวนา การที่ท่านใช้มือปั่นฝ้าย และทอผ้าอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย และการที่ท่านอุทิศชีวิตเพื่อชนชั้นต่ำต้อยของอินเดีย ได้ทำให้สำนักเก่าของพวกผู้นำลัทธิชาตินิยมตื่นตัว และได้รับความนิยมชมชอบจากพวกคนหนุ่มชั้นกลางที่รักชาติทั้งหลาย เพราะท่านได้สละความยึดมั่นทางโลกีย์ทั้งปวงนี้เอง ชาวชนบทที่ไม่รู้หนังสือต่างก็มีความเชื่อถือในตัวท่านอย่างไม่เป็นปัญหาอะไร เมื่อท่านติดถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ท่านคานธีก็ได้เป็นหัวหน้าของสภาองเกรสโดยไม่มีผู้ใดแข่งขันเลย ท่านมีการะโนอันที่จะนำเอาความรังเกียจความรุนแรงและความตั้งใจจริงของพวกนิยมสายกลางมาประนีประนอมกันกับการชอบกระทำและการร้องเรียนเสมือนเป็นเรื่องศาสนาต่อมวลชนของพวกที่มีหัวรุนแรง ภายใต้การนำของท่านคานธี สภาองเกรสได้เปลี่ยนรูปเป็นกองทัพบกการเมืองซึ่งพร้อมที่จะต่อสู้ โดยมีสมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยชนิดที่เอาจริงเอาจังอยู่หลายแสนคนในการรณรงค์ครั้งใหญ่ ๆ ๓ ครั้ง เมื่อคำนวณอย่างหยาบ ๆ ก็มีช่วงเวลาห่างกันครั้งละ ๑๐ ปีนั้น ท่านและกองทัพอหิงสาที่ไม่ใช้วิธีการรุนแรงของท่านได้แสดงออกถึงความไม่พอใจที่มีต่อการปฏิรูปของบริติชโดยการเชิญให้เอาตัวพวกเขาไปเข้าคุก และทำให้คุกไม่เพียงพอที่จะจำขังได้หมด

วิธีการไม่ให้ความร่วมมือต่อการปกครองของบริติชด้วยวิธีการไม่รุนแรงของท่านคานธีนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าได้ผลดีอย่างไรไม่มีอะไรเสมอเหมือนในสถานการณ์อย่างอินเดีย ซึ่งการกระทำที่รุนแรงคงจะก่อให้เกิดการปราบปรามอย่างรุนแรงและคงทำให้ชาวอังกฤษที่มีหัวเสรีนิยมและพวกพรรคกรรมกรซึ่งเป็นเครื่องมือในการปล่อยให้อินเดียเป็นอิสระด่านสุดท้ายต้องตาคอกตกใจได้ ไม่ว่า สัตยาเคราะห์ ตามที่ท่านคานธีอ้างว่าจะทำการต่อต้านรัฐบาลของมนุษย์ที่มีได้ผูกพันอยู่กับมโนธรรมตามแบบคริสต์ศาสนา หรืออำนาจอธิปไตยแห่งกฎหมายหรือไม่นั้น ยังมิได้รับการพิสูจน์ การที่อินเดียได้รับอิสรภาพในที่สุดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น เป็นผลแห่งการ

รวมเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน บางทีที่สำคัญที่สุดอาจเนื่องมาจากผลแห่งสงครามโลกครั้งที่สองที่ทำให้อำนาจและเกียรติภูมิของบริเตนอ่อนลงก็ได้ แต่การเมืองการทางการเมืองที่มีระเบียบภายใต้การนำของหัวหน้า ซึ่งเป็นบุคคลที่น่าเคารพ นับว่ามีผลทำให้การมอบอำนาจเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมาก แต่ท่านคานธีก็มีความเสียใจอย่างสุดซึ้งที่บริติชได้แบ่งอินเดียออกเป็นสองประเทศคือเป็นอินเดียกับปากีสถาน และต้องเข้าใจเพราะการที่อินเดียกับพวกlixh ต้องทำสงครามกันเองพวกหนึ่ง และอินเดียกับมุสลิมก็ทำสงครามกันเองอีกพวกหนึ่ง การอดอาหารทางการเมืองในระยะหลัง ๆ หลายครั้งของท่านก็เพื่อเป็นการจูงใจพวกก่อการกบฏทั้งหลายให้รู้สำนึกตัว และส่งเสริมให้มีไมตรีจิตในระหว่างรัฐบาลที่เป็นฝ่ายตรงข้าม ในวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑ นักชาตินิยมฮินดูชาวแคว้นมหาราษฏรผู้หนึ่ง ซึ่งมีความรู้สึกว่าคุณคานธีมีอนปรนให้พวกมุสลิมมากเกินไป ในที่สุดก็ได้ยิงท่านตายในที่ประชุมสวดมนต์ประจำวันของท่านนั่นเอง

ความคิดแบบประหลาด ๆ อย่างน่าสังเกตของท่านคานธีได้ฉายให้เห็นอิทธิพลมากมายทั้งของอินเดียและตะวันตกที่ท่านยอมรับนับถือ ท่านคานธีในฐานะเป็นนักชาตินิยมอินเดียที่มีความคิดเห็นรุนแรงที่สุดนั้น เราอาจถือได้ว่าเป็นตัวแทนแห่งการฟื้นฟูลัทธิฮินดูที่สำคัญที่สุดพร้อมกันนั้น การที่ท่านอยู่ในประชาคมคริสต์ศาสนิกชนเป็นเวลานานได้ทำให้ความรู้สึกลัวบาปที่ผิดปรกติธรรมตาและความปรารถนาที่จะรับใช้เพื่อนร่วมชาติอย่างที่สุดคมคายขึ้น ท่านคานธีได้ถือคำสั่งของพระคัมภีร์ใหม่ในอันที่จะเอาความดีชนะความชั่วอย่างเคร่งครัด และมักจะอ้างถึงพระเยซูว่าเป็น “เจ้าชายแห่งการต่อสู้ขัดขวางที่สุภาพ” ท่านคานธีซึ่งเป็นเด็กในสมัยพระนางเจ้าวิกตอเรียได้พัฒนาความกระตือรือร้นตามแบบเพียวริตันที่กระตุ้นให้ท่านปฏิบัติให้สอดคล้องกับจิตสำนึกอย่างเคร่งครัดไม่ว่าผลจะเป็นเช่นไรก็ตาม บทสวดที่ท่านชอบมากที่สุดก็คือบทสวดของ นิวแมน (Newman) ที่ว่า “Lead, Kindly light... one step enough for me”

ดังนั้นความกลมกลืนระหว่างความคิดกับการกระทำนั้นจึงมีความหมายต่อท่านคานธีมากกว่าความลงรอยระหว่างความคิดหนึ่งเสียอีก เพราะจิตของท่านปฏิบัติงานอยู่กับมิติที่แตกต่างกันสองมิติกับอีกความคิดหนึ่งคือมิติทางศาสนาด้วยการยืนยันถึงความสมบูรณ์และความบริสุทธิ์อย่างที่สุด กับมิติทางการเมืองที่เน้นในเรื่องความอาจปฏิบัติได้และความสะอาด นี่เองจึงดูเหมือนกับว่าท่านขัดแย้งตัวเองอยู่บ่อย ๆ เมื่อสรุปถึงความขัดกันระหว่างลักษณะทั้งสองอย่างของท่านนี้ครั้งหนึ่ง ท่านได้กล่าวว่า “คนทั้งหลายพูดว่าข้าพเจ้าเป็นนักบุญที่มีวฬลินอยู่ในวงการเมือง ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ข้าพเจ้าเป็นนักการเมืองที่พยายามอย่างสุดความสามารถที่

จะเป็นนักบุญต่างหาก” อย่างไรก็ตามความเข้มแข็งที่สำคัญยิ่งของท่านคานธีในฐานะเป็นผู้นำทางการเมืองและเป็นดุษฎีนักที่เข้าไปสู่บุคลิกภาพที่จับตาจับใจของท่านก็อยู่ที่ความเป็นนักบุญของท่าน อยู่ที่คุณสมบัติที่มองเห็นอย่างทะลุปรุโปร่งของท่านและการที่ท่านมีความตั้งใจที่จะเห็นทัศนะใหม่ การยอมรับความผิดนี้เอง แต่ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือการที่ท่านมีความซื่อสัตย์ต่อความจริงดังที่ท่านมองเห็นในขณะนั้น

โมหันทาส เค. คานธี

ฮินด์ สุวราช

ฮินด์ สุวราช นับว่าเป็นด้อยแถลงเกี่ยวกับอุดมคติทางสังคมและทางการเมืองเต็มรูปแบบฉบับแรกของท่านมหาตมา คานธี ด้อยแถลงฉบับนี้ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ในระหว่างที่ท่านเดินทางทางทะเลจากลอนดอนไปยังแอฟริกาใต้ นั้นเป็นไปในรูปการสนทนา ระหว่างผู้ประพันธ์กับเพื่อนที่ชอบสงสัย ในคำนำหนังสือฉบับล่า ท่านคานธีได้อธิบายว่าท่านได้เขียนด้อยแถลงนี้ขึ้นเพื่อยุติ “เรื่องเหลวไหล” ของลัทธิที่ขอใช้วิธีรุนแรงและลัทธิอนาธิปไตย ซึ่งมีอยู่ในหมู่ประชาชนชาวอินเดียในแอฟริกาใต้และในที่อื่น ๆ เพื่อทำให้จุดมุ่งหมายนี้สัมฤทธิ์ผล ดูเหมือนท่านคานธีจะเป็นอนาคิสต์ยิ่งกว่าพวกอนาคิสต์ทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะท่านสนับสนุนการปฏิเสธรายธรรมตะวันตกสมัยใหม่อย่างสิ้นเชิง ในตอนสรุป ท่านได้ชี้แจงถึงลัทธิคำสอนเกี่ยวกับการต่อต้านแบบอยู่เฉย ๆ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งดำเนินการดูเป็นแนวเทียบทางตรรกศาสตร์แห่งความตรงข้ามกับอารยธรรม “สมัยใหม่” และวิถีทางแห่งอารยธรรมสมัยใหม่ทั้งปวง

แม้ต่อมาท่านคานธีจะถูกบีบบังคับให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขฐานะที่สุดโต่งบางฐานะที่มีอยู่ในฮินด์ สุวราช ท่านก็ไม่เคยถอนหลักการที่เป็นมูลฐานที่วางเป็นเค้าโครงอยู่ในด้อยแถลงนี้เลย ในคำนำฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๑ ท่านได้เขียนไว้ว่า “...ภายหลังเวลาสามสิบปีที่เต็มไปด้วยมรสุมร้าย ซึ่งข้าพเจ้าได้ผ่านมา (นับตั้งแต่เขียนเรื่องนี้) ข้าพเจ้ามิได้เห็นอะไรที่ทำให้ข้าพเจ้าเปลี่ยนความเห็นที่พรรณนาไว้ในด้อยแถลงนั้นเลย”

ท่านคานธีซึ่งเริ่มต้นด้วยการอภิปรายสถานการณ์ทางการเมืองในอินเดีย ได้วิพากษ์วิจารณ์ระบบการปกครองแบบรัฐสภาของบริติช และสรุปว่า :

(จากเรื่อง ฮินด์ สุวราช, ของคานธี, หน้า ๒๔-๗๖)

ถ้าหากอินเดียลอกแบบอังกฤษ ข้าพเจ้าก็ตระหนักใจอย่างมั่นคงว่า อินเดียจะต้องถึง

ซึ่งความหายนจะอย่างแน่นอน

ผู้อ่าน : ท่านให้เหตุผลเกี่ยวกับสถานะของอังกฤษว่าอะไร?

ผู้รวบรวม : มันมิได้เนื่องมาจากความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะของประชาชนชาวอังกฤษเลย แต่สถานะนั้นเนื่องมาจากอารยธรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นอารยธรรมเพียงในนามเท่านั้นเอง ภายใต้อารยธรรมนี้ ชนิตต่าง ๆ ในยุโรปกำลังเสื่อมและถึงซึ่งความหายนลงไปในทุกวัน ๆ

ผู้อ่าน : ที่นี้ท่านจะต้องอธิบายคำว่า อารยธรรม ว่าท่านหมายความว่าอะไร?

ผู้รวบรวม : ปัญหามีได้อยู่ที่ข้าพเจ้าหมายความว่าอะไร นักเขียนชาวอังกฤษเป็นจำนวนมากไม่ยอมเรียกอารยธรรมนั้นซึ่งมีเฉพาะในนาม มีผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้มากมายหลายเล่ม ได้มีการจัดตั้งสมาคมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อเยียวรักษาชาติให้พ้นจากความชั่วร้ายของอารยธรรม นักเขียนชาวอังกฤษที่สำคัญคนหนึ่งได้เขียนหนังสือไว้เล่มหนึ่ง ชื่อ “อารยธรรม : สาเหตุและการเยียวรักษารายธรรม” ในหนังสือเล่มนั้น เขาเรียก อารยธรรม ว่าโรคภัยไข้เจ็บ

ผู้อ่าน : ทำไมเราจึงไม่ทราบเรื่องนี้โดยทั่ว ๆ ไปเล่า?

ผู้รวบรวม : คำตอบเรื่องนี้ นับว่าง่ายมาก เราไม่ค่อยจะพบบุคคลที่ให้เหตุผลคัดค้านตัวเอง พวกที่มีหัวเมาอารยธรรมสมัยใหม่ก็ได้เขียนคัดค้านอารยธรรมสมัยใหม่เช่นกัน - เรื่องที่เขาใส่ใจก็คือการค้นหาข้อเท็จจริงและเหตุผลมาสนับสนุนอารยธรรม และเรื่องนี้เขาก็ทำลงไปโดยไม่รู้สึกตัว ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการถูกต้องแล้ว คนที่กำลังฝัน ในขณะที่ฝันยอมเชื่อในความฝัน เขาจะไม่ถูกหลอกก็ต่อเมื่อเขาตื่นขึ้นมาแล้วเท่านั้น คนที่ทำงานอยู่ภายใต้ยาพิษแห่งอารยธรรมก็คล้าย ๆ คนที่กำลังฝันอยู่เท่านั้นแหละ หนังสือที่เราอ่านกันอยู่ตามปรกติล้วนแต่เป็นผลงานของพวกที่ป้องกันอารยธรรมสมัยใหม่ทั้งนั้น ซึ่งไม่ต้องสงสัยเลยว่าในบรรดาบุคคลที่หลงใหลใฝ่ฝันในอารยธรรมเหล่านี้ บางคนก็มีสติปัญญาเฉียบแหลมมาก และบางคนก็เป็นคนดี ๆ เสียด้วย ข้อเขียนของบุคคลเหล่านั้นสามารถสะกดจิตเราให้จงงได้ และดังนั้นพวกเราก็กำลังจมลงไปใต้น้ำวนนั้นทีละคนสองคน

ผู้อ่าน : ข้อนี้ดูเหมือนพอจะฟังได้ ที่นี้ท่านพอจะบอกข้าพเจ้าได้ใหม่ว่าท่านได้อ่านและคิดอะไรเกี่ยวกับอารยธรรมบ้าง?

ผู้รวบรวม : ในเบื้องต้นขอให้ข้าพเจ้าพิจารณาถึงสิ่งที่สถานะของสิ่งต่าง ๆ พรรณนาถึงโดยคำว่า อารยธรรม เสียก่อน การทดสอบอารยธรรมที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ข้อเท็จจริงว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในอารยธรรมนั้น ทำสวัสดิการทางร่างกายให้เป็นวัตถุประสงค์แห่งชีวิต เราจะยกตัวอย่างให้เห็นสักสองสามตัวอย่าง ประชาชนในยุโรปทุกวันนี้อาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างดี

กว่าที่พวกเขาได้สร้างเมื่อร้อยปีมาแล้ว ข้อนี้ถือว่าเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งของอารยธรรม และนี่ก็เป็นเรื่องที่ส่งเสริมความสุขทางร่างกายด้วยเหมือนกัน เดิมทีคนทั้งหลายใช้นั่งสัตว์มาทำเป็นเครื่องนั่งห่ม และใช้หอกเป็นอาวุธ บัดนี้พวกเขาสวมกางเกงขายาว และเพื่อเป็นการประดับตกแต่งร่างกาย พวกเขาก็สวมใส่เครื่องแต่งกายชนิดต่างๆ และแทนที่จะใช้หอก พวกเขาก็ถือปืนร็อดเวอร์บรรจุลูกกระสุน ๕ นัดหรือมากกว่านั้นอยู่ในแมกกาซีน ถ้าหากประชาชนบางประเทศซึ่งก่อนหน้านี้ไม่เคยมีนิสัยสวมใส่เสื้อผ้าและรองเท้า ฯลฯ มากนัก มาสวมใส่เสื้อผ้าแบบชาวยุโรปบ้าง เราก็มักจะทึกทักเอาว่าพวกเขาเป็นคนเจริญ พ้นจากความป่าเถื่อนแล้ว เดิมทีในยุโรป ประชาชนทำไร่ไถนาด้วยแรงคนเป็นส่วนใหญ่ บัดนี้คนคนหนึ่งอาจทำไร่ไถนาได้จำนวนมากโดยใช้เครื่องจักรไอน้ำ และดังนั้นก็กลายเป็นคนที่มั่งคั่งขึ้นมาได้ นี่เรียกว่าเป็นเครื่องหมายแห่งอารยธรรมอย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน เดิมทีคนที่เขียนหนังสือที่มีค่า มีเพียงสองสามคนเท่านั้น บัดนี้ ใครก็ได้ยอมเขียนและพิมพ์อะไรที่เขาชอบและใส่ยาพิษเข้าไปในจิตใจของประชาชนได้ เดิมทีคนเดินทางด้วยรถเทียมม้า บัดนี้พวกเขาเดินทางโดยเครื่องบินในอัตราวันละ ๔๐๐ ไมล์ขึ้นไป ข้อนี้เราถือว่าเป็นความสูงส่งแห่งอารยธรรม ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวมาแล้วว่า โดยเหตุที่มนุษย์เราเจริญก้าวหน้า พวกเขาก็จะสามารถเดินทางโดยเครื่องบิน และบรรลุถึงส่วนต่างๆ ของโลกภายในเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง คนทั้งหลายจะไม่ต้องการใช้มือและเท้าของตนอีกต่อไป พวกเขาจะกดปุ่ม แล้วพวกเขาก็จะได้เครื่องนั่งห่ม พวกเขาจะกดอีกปุ่มหนึ่ง แล้วพวกเขาก็จะได้หนังสือพิมพ์ เมื่อกดปุ่มที่สาม รถยนต์ก็จะมาคอยพวกเขาอยู่แล้ว พวกเขาจะมีอาหารที่มีรสอร่อยๆ หลายๆ จาน เครื่องจักรจะทำทุกสิ่งทุกอย่างแทนมนุษย์หมด เดิมทีเมื่อประชาชนต้องการต่อสู้กัน พวกเขาย่อมจะวัดถึงความเข้มแข็งทางด้านร่างกายในระหว่างพวกเขา บัดนี้เป็นไปได้ที่คนคนเดียวที่ทำงานอยู่เบื้องหลังปืนจากยอดเขาก็อาจฆ่าคนนับเป็นพันๆ ได้ นี่แหละคืออารยธรรม เดิมทีมนุษย์เราทำงานในที่โล่งแจ้งมากเท่าที่เขาต้องการ บัดนี้คนงานนับจำนวนเป็นพันๆ ได้เข้าไปแออัดกันและร่วมกันทำงานอยู่ในโรงงานหรือที่เหมืองแร่ ภาระของบุคคลเหล่านี้เลวยิ่งกว่าภาระของสัตว์เครื่องจักรทั้งหลายเสียอีก พวกเขามีพันธะที่จะต้องทำงานในอาชีพที่มีอันตรายที่สุดโดยเอาชีวิตเข้าไปเสี่ยง ทั้งนี้ก็เพื่อพวกเขาเศรษฐกิจทั้งหลายนั่นเอง เดิมทีเราเอามนุษย์มาเป็นทาสบังคับใช้แรงงาน บัดนี้พวกเขายอมเป็นทาสเพราะเห็นแก่เงินและของฟุ่มเฟือยที่อาจซื้อได้ด้วยเงิน บัดนี้โรคภัยหลายชนิดที่ประชาชนไม่เคยคาดฝันว่าจะพบบมาก่อนเลย และกองทัพนายแพทย์ก็กำลังยุ่งอยู่กับการค้นหาวิธีที่จะเยียวยารักษาโรคภัยต่างๆ เหล่านั้น และดังนั้นโรงพยาบาลก็มีเพิ่มมากขึ้น นี่เป็นการทดสอบอารยธรรม เดิมทีเราต้องการผู้ส่งข่าวสารพิเศษ และเวลาจะส่งจดหมายก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก ทุกวันนี้ใครก็อาจดำเพือน

ของเขาได้โดยการส่งจดหมายซึ่งเสียค่าส่งเพียงไม่กี่สตางค์ และด้วยอัตราค่าส่งเท่ากันนั่นเอง เราก็อาจส่งจดหมายแสดงความชอบใจไปให้เพื่อน ๆ ได้ เดิมทีประชาชนรับประทานอาหารวันละ ๒ หรือ ๓ มื้อ โดยประกอบด้วยขนมปังทำเองและผัก บัดนี้พวกเขาต้องการอะไรบางอย่างมา รับประทานทุก ๆ สองชั่วโมง อันเป็นเหตุที่ทำให้เขาไม่ค่อยมีเวลาว่างที่จะทำงานอย่างอื่น ๆ เลย ข้าพเจ้ายังจะต้องพูดอะไรมากยิ่งขึ้นไปอีกไหม? ทั้งหมดนี้ท่านอาจสอบดูให้แน่ได้จากหนังสือทางราชการที่มีอยู่มากมายหลายเล่มด้วยกัน ทั้งหมดนี้เป็นการทดสอบอารยธรรมที่แท้จริงทั้งนั้น และถ้าใครก็ตามพูดไปในทางตรงกันข้าม ก็จงทราบเถิดว่าเขาไม่รู้อะไร อารยธรรมนี้มีได้แค่เรื่อง ศีลธรรมหรือศาสนาไว้เลย ผู้ที่หลงใหลใฝ่ฝันในอารยธรรมกล่าวอย่างขมขื่น ๆ ว่า ธุรกิจของเขามิได้อยู่ที่การสอนศาสนา บางคนถึงกับถือศาสนาเป็นการเจริญเติบโตทางด้านไสยศาสตร์ บางคนก็เอาศาสนามาบังหน้าและพูดพร่ำถึงเรื่องศีลธรรม แต่หลังจากที่ได้มีประสบการณ์มา ๒๐ ปี แล้ว ข้าพเจ้าก็พอสรุปได้ว่า เรามักจะเอาสิ่งที่มีใช้ศีลธรรมมาสอนในนามของศีลธรรมเสมอ แม้แต่เด็ก ๆ ก็อาจเข้าใจว่าทั้งหมดที่ข้าพเจ้าได้พรรณานามานั้นไม่อาจมีการชักชวนในด้านศีลธรรมเลย อารยธรรมย่อมแสวงหาวิธีที่จะเพิ่มความสมบูรณ์พูนสุขทางร่างกาย แม้แต่ในเรื่องนี้ อารยธรรมก็ต้องผิดหวังอย่างน่าเศร้าใจ

อารยธรรมนี้มีได้เป็นเรื่องศาสนา และอารยธรรมก็ได้จับจิตใจประชาชนในยุโรปที่ว่าผู้ที่อยู่ในอารยธรรมย่อมปรากฏว่าเป็นคนกึ่งบ้ากึ่งบอ พวกเขาขาดความเข้มแข็งหรือกำลังใจอย่างแท้จริง พวกเขาบำรุงพลังงานของเขาด้วยการดื่มของมึนเมา พวกเขาไม่ค่อยจะมีความสุขเลยในเมื่อต้องอยู่โดดเดี่ยวเงียบ ๆ พวกผู้หญิงซึ่งควรเป็นราชินีของบ้านก็เที่ยวไปตามท้องถนน และกลายเป็นทาสอยู่ในโรงงานต่าง ๆ เพราะเห็นแก่ค่าจ้างเพียงเล็กน้อย พวกผู้หญิงเฉพาะในอังกฤษก็ตั้งครั้งล้านคนที่ต้องใช้แรงงานอยู่ภายใต้เหตุการณ์ที่แสนจะทรมานได้ในโรงงานต่าง ๆ หรือในสถาบันที่คล้ายคลึงกัน ข้อเท็จจริงที่น่าสะพรึงกลัวนั้นนับว่าเป็นสาเหตุประการหนึ่งแห่งขบวนการที่พวกสตรีมีความเห็นสนับสนุนเพศของตนให้มีสิทธิออกเสียงที่กำลังทวีมากขึ้นทุกวัน

อารยธรรมนี้ก็คืออารยธรรมที่เขาจะต้องมีความอดทนและอารยธรรมนั้นก็จะเป็นสิ่งที่ทำลายตนเอง ตามคำสอนของพระมะโนเมต (*มูฮัมหมัด*) เราจะต้องถือว่าอารยธรรมนี้เป็นอารยธรรมปีศาจ ศาสนาฮินดูเรียกอารยธรรมนั้นว่ายุคดำ ข้าพเจ้าไม่สามารถสร้างมโนภาพเกี่ยวกับอารยธรรมนั้นให้ท่านเห็นได้อย่างเพียงพอเลย อารยธรรมนั้นกำลังเหมือนบอว์วะที่สำคัญ ๆ เช่น สมอและหัวใจของชาติอังกฤษอยู่ เราจะต้องหลบลึงอารยธรรมนี้ให้พ้น สภาผู้แทนราษฎรก็คือเครื่องหมายแห่งความเป็นทาสที่แท้จริง ถ้าหากท่านจะคิดถึงเรื่องนี้เพียงพอ

แล้ว ท่านก็จะรับรองความเห็นอย่างเดียวกันนี้และเลิกประณามอังกฤษ พวกเขาควรจะได้รับ
ความเห็นนอกเหนือใจมากกว่า พวกเขาเป็นประชาชาติที่สุขุม และดังนั้นข้าพเจ้าจึงเชื่อว่าพวกเขา
จะกำจัดความชั่วร้ายต่างๆ ให้หมดไปได้ พวกเขากำลังเสี่ยงและทำงานด้วยความอดทน และวิธี
คิดของเขาก็มิได้ผิดศีลธรรมโดยสันดานเลย ทั้งพวกเขาก็มิได้มีสันดานชั่วด้วย เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงเคารพพวกเขา อารยธรรมมิได้เป็นโรคที่เยียวยารักษาไม่ได้ แต่เราก็ไม่ควรลืมว่าทุกวันนี้
ประชาชนชาวอังกฤษต้องเป็นทุกข์เพราะอารยธรรมเสียแล้ว (หน้า ๒๔-๒๗)

ต่อไปท่านคานธีได้อธิบายว่าอังกฤษได้อินเดียเพราะชาวอินเดียมีवलหลงเชื่อคำ
โอ้อวมด้วยลัทธิของอังกฤษ ท่านคานธีได้ประณามว่าทางรถไฟเป็น “ตัวแทนสิ่ง
ที่ชั่วร้ายที่คอยทำให้เดือดร้อนอยู่เรื่อยๆ” และเป็น “สถาบันที่มีอันตรายมากที่สุด”
ท่านได้กล่าวหาพวกหมอกฎหมายทั้งหลายว่าทำให้อินเดียต้องตกเป็นทาสเพราะไปให้
ความร่วมมือกับระบบกฎหมายของบริติชและกล่าวหาพวกนายแพทย์ผู้นำหัวเราะเยาะ
เพราะไปเร่งความชั่วให้มีมากยิ่งขึ้นด้วยการช่วยเยียวยารักษาโรคที่ได้มา ด้วยความ
เมตตากรุณาที่ออกจะมากเกินไป ท่านได้วาดภาพอันงดงามของอินเดีย ก่อนที่บริติช
จะเข้ามาครอบครองไว้ ท่านให้ลักษณะอารยธรรมอินเดียก่อนที่จะตกอยู่ภายใต้การ
ปกครองของบริติชว่า เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในโลก “โดยไม่มีปัญหาอะไร”

ผู้อ่าน : ท่านได้ประณามทางรถไฟ หมอกฎหมาย และนายแพทย์ มาแล้ว ข้าพเจ้า
อาจเห็นว่าท่านคงจะทิ้งเครื่องจักรกลทั้งปวง แล้วอะไรเล่าคืออารยธรรม?

ผู้รวบรวม : คำตอบก็คือว่า ปัญหานี้ไม่ยากเย็นอะไรเลย ข้าพเจ้าเชื่อว่าอารยธรรมที่
อินเดียได้วิวัฒนาการขึ้นมานั้นจะไม่ถูกปราบในโลก ไม่มีอะไรที่จะเสมอเหมือนเมล็ดพืชที่บรรพบุรุษ
ของเราหว่านไว้เลย กรุงโรมได้เสื่อมไปแล้ว กรีซก็มีส่วนรับชะตากรรมอย่างเดียวกัน และอำนาจ
ของฟาโรห์ก็ได้ถูกทำลายลง ญี่ปุ่นก็ถูกทำให้กลายเป็นประเทศอย่างตะวันตกไปแล้ว สำหรับจีน
ไม่มีอะไรจะต้องพูดถึง แต่อินเดียยังคงมีพื้นฐานดีอยู่ไม่ด้วยเหตุใดก็เหตุหนึ่ง ประชาชนชาวยุโรป
ได้ศึกษาบทเรียนจากข้อเขียนของคนของกรีซหรือโรมซึ่งมิได้รุ่งโรจน์อีกต่อไปแล้ว ในความ
พยายามที่จะศึกษาจากคนเหล่านั้น ชาวยุโรปได้สร้างมโนภาพว่าพวกเขาจะหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาด
ของกรีซและโรมได้ ข้อนั้นนับว่าเป็นเงื่อนไขที่น่าสงสารของพวกเขา ในท่ามกลางสิ่งทั้งปวงนี้
อินเดียยังคงเป็นประเทศที่ไม่มีอะไรทำให้ยับยั้งชั่งใจได้ และนั่นคือความรุ่งโรจน์ของอินเดียละ
นับว่าเป็นข้อกล่าวหาอินเดียที่ว่าประชาชนชาวอินเดียไม่ศิวิไลซ์ ไร้เขต และต้อตึง นับว่าเป็น
สิ่งที่เกินไปไม่ได้ที่จะทำให้ชาวอินเดียรับเอาความเปลี่ยนแปลงใดๆ มาใช้ นับว่าเป็นข้อกล่าวหา

ตะกอรกับคานธี

๘๗๙

ต่อคุณความดีของเราจริง ๆ สิ่งที่เราได้ทดสอบและพบว่าเป็นจริงอยู่ในทั้งคือประสบการณ์ของเรา แล้วนั้นเราไม่กล้าเปลี่ยนแปลง คนเป็นจำนวนมากได้ยึดยึดค่านะนำให้อินเดีย และอินเดีย ก็ยังคงมั่นคงอยู่ นี่คือความงามของอินเดีย นี่เป็นสายสมอแห่งความหวังของเรา

อารยธรรมก็คือฐานนิยมแห่งความประพฤติที่ชี้บอกวิถีทางแห่งหน้าที่ให้แก่มนุษย์ การปฏิบัติหน้าที่และการประพฤติศีลธรรมนับว่าเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ การประพฤติศีลธรรมก็คือการบรรลุถึงความเป็นใหญ่เหนือจิตใจของเราและเหนือกิเลสของเรา โดยการทำเช่นนั้น จะทำให้เรารู้จักตนเอง คำภาษาคุชราติที่มีความหมายเท่ากับอารยธรรมหมายถึง “ความประพฤติที่ดีงาม”

ถ้าหากการนิยามความหมายนี้ถูกต้องแล้ว อินเดียดังที่นักเขียนเป็นจำนวนมากได้แสดงไว้ ก็ไม่มีอะไรที่จะต้องเรียนจากใครอีกแล้ว และข้อนี้ก็เป็นอย่างที่ควรจะเป็น เราสังเกตเห็นว่า จิตก็คือคนที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยนั่นเอง ยิ่งได้มากเท่าใด ก็ยิ่งต้องการมากเท่านั้น และก็ยังไม่รู้จักพอออกพอใจอยู่นั่นเอง ยิ่งเราตามใจกิเลสของเรามากเท่าใด กิเลสก็ยิ่งมีมากเท่านั้น เพราะฉะนั้นบรรพบุรุษของเราจึงได้จำกัดขอบเขตการปล่อยตามใจตัวไว้บรรพบุรุษเห็นว่าความสุ้นส่วนใหญ่เป็นภาวะทางด้านจิตใจไม่จำเป็นที่คนเราจะต้องมีความสุข เพราะรุ่มรวย หรือเป็นทุกข์เพราะยากจนเลย เรามักจะเห็นคนมั่งมีเป็นทุกข์อยู่บ่อย ๆ และเห็นคนจนมีความสุขอยู่เนือง ๆ เช่นกัน คนนับเป็นล้าน ๆ จะคงเป็นคนยากจนต่อไปเสมอ บรรพบุรุษของเราเมื่อพิจารณาเห็นข้อนี้จึงได้คอยปรามเราจากสิ่งฟุ้งเฟ้อและความสุขทั้งหลาย เรายังคงใช้ไถอย่างที่ใช้อยู่เมื่อหลายพันปีมาแล้ว เราคงอยู่ในกระท่อมเช่นเดียวกับที่ได้เคยอยู่มาแล้วในอดีต และการศึกษาแบบพื้นบ้านของเราก็คงยังเป็นเหมือนอย่างแต่ก่อนนั่นเอง เราไม่มีระบบการแข่งขันที่กัดกร่อนชีวิต แต่ละคนประกอบอาชีพหรือค้าขายของตนเองและได้รับค่าจ้างตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้ มิใช่ว่าเราไม่ทราบวิธีที่จะประดิษฐ์เครื่องจักร แต่บรรพบุรุษของเราทราบ ว่า ถ้าเราปล่อยใจเราให้ตกอยู่ในอำนาจของสิ่งต่าง ๆ เช่นนั้น เราก็คงกลายเป็นทาสและสูญเสียแก่นสารทางด้านศีลธรรมของเราไป เพราะฉะนั้น หลังจากที่ได้ปรึกษาหารือกันแล้ว ท่านจึงได้ตัดสินใจว่าเราควรทำเฉพาะสิ่งที่เราสามารถทำด้วยมือและเท้าของเราเท่านั้น บรรพบุรุษทั้งหลายเห็นว่าความสุขกายสบายใจที่แท้จริงของเราอยู่ที่การรู้จักใช้มือและเท้าของเราได้อย่างถูกต้องนั่นเอง ท่านเหล่านั้นได้ให้เหตุผลสืบไปอีกว่า เมืองใหญ่ ๆ เป็นเสมือนบ่วงและเครื่องกีดขวางที่ไม่มีประโยชน์อะไร และว่าประชาชนคงไม่มีความสุขอยู่ในบ่วงและเครื่องกีดขวางเหล่านั้นแน่ และว่าคงจะมีกลุ่มโจรผู้ร้ายและหัวขโมย พวกหญิงโสเภณี และความชั่วร้ายเฟื่องฟูอยู่ใน

เมืองต่าง ๆ เหล่านั้น และคนจน ๆ ก็คงถูกคนมั่งมีโกงเอา เพราะฉะนั้นพวกคนจนจึงมีความพอกพอกใจอยู่กับหมู่บ้านเล็ก ๆ ท่านเหล่านั้นเห็นว่า พระราชาและพระแสงดาบของพระองค์นั้น ด้อยกว่าดาบคือจริยศาสตร์ และดังนั้นท่านเหล่านั้นจึงเห็นว่า อำนาจอธิปไตยของโลก จะต้องด้อยกว่าพวกฤๅษีและฟากีร์ส (Fakirs) ประชาชาติที่มีรัฐธรรมนูญอย่างนี้ย่อมเหมาะสมที่จะสอนผู้อื่นมากกว่าที่จะเรียนจากผู้อื่น ประชาชาติที่มีศาล หมอกกฎหมาย และแพทย์ แต่บุคคลทั้งปวงนั้นอยู่ภายในขอบเขตที่จำกัด ทุก ๆ คนทราบว่าเขาชีพเหล่านี้มีโชอาชีพที่เหนืออาชีพอื่น ๆ โดยเฉพาะ นอกจากนั้น วัคิล (Vakils) ซึ่งได้แก่หมอกกฎหมาย และไวด์ส (Vaidis) ซึ่งได้แก่แพทย์เหล่านี้มิได้ปล้นประชาชน บุคคลเหล่านี้เราถือว่ามิได้เป็นคนรับใช้ของประชาชนหรือเป็นเจ้าของประชาชนเลย ความยุติธรรมเป็นความดีงามพอประมาณ กฎข้อบังคับตามปกติธรรมดา ก็คือการหลีกเลี่ยงที่จะต้องขึ้นศาล ไม่มีหน้าม้าใด ๆ ที่จะล่อประชาชนให้ต้องขึ้นศาลเลย ความชั่วนี้จะสังเกตเห็นก็เฉพาะในเมืองหลวงและรอบ ๆ เมืองหลวงเหล่านั้น ประชาชนธรรมดาสามัญทั้งหลายย่อมมีชีวิตอยู่อย่างอิสระและประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมของตน พวกเขาชื่นชมยินดีต่อการปกครองตนเองที่แท้

และ ณ ที่ที่อารยธรรมสมัยใหม่ที่อปริยเหล่านี้ยังไม่ถึง อินเดียย่อมคงเป็นอินเดียเหมือนเดิมอยู่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในส่วนนั้นของอินเดียจะหัวเราะเยาะข้อคิดเห็นสมัยของท่านอย่างแท้จริง อังกฤษมิได้ปกครองพวกเขา ทั้งท่านก็จะไม่ได้ปกครองเขาเลย ผู้ที่เราพูดในนามของเรานั้นเราเองก็มิรู้จัก ทั้งพวกเขาก็มิได้รู้จักเราเช่นกัน ข้าพเจ้าอยากจะแนะนำท่านและบุคคลทั้งหลายที่คล้าย ๆ ท่านซึ่งเป็นผู้มีความรักมาตุภูมิให้เข้าไปในดินแดนที่รถไฟยังมิได้ทำให้เสียหาย และอยู่ที่นั่นสัก ๖ เดือน แล้วท่านก็อาจเป็นคนรักชาติและพูดถึงการปกครองตนเอง

บัดนี้ท่านคงจะมองเห็นสิ่งที่ข้าพเจ้าเรียกว่าอารยธรรมที่แท้จริงละซี ผู้ที่ต้องการเปลี่ยนภาวะต่าง ๆ ดังที่ข้าพเจ้าได้พรรณนามาแล้วชื่อว่าเป็นศัตรูของประเทศและเป็นคนบาป

ผู้อ่าน : คงจะเป็นการตีความที่เดียว ถ้าหากอินเดียจะเป็นอย่างที่ท่านพรรณนามาแล้วจริง ๆ แต่ก็อินเดียอีกเหมือนกันที่มีแม่ม่ายที่ยังเป็นเด็กอยู่อีกหลายร้อยคน อินเดียอีกนั้นแหละที่เด็กอายุเพียงสองขวบก็แต่งงานแล้ว ที่เด็กหญิงอายุเพียง ๑๒ ขวบ ก็เป็นแม่คนและเป็นแม่บ้านแล้ว ที่ผู้หญิงอาจมีสามีหลายคนในเวลาเดียวกัน ที่มีการปฏิบัติ “นิโยคะ” (คือการอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยาชั่วคราว เพื่อทำให้แม่ม่ายที่ไร้บุตรได้มีบุตร) ที่เด็กหญิงได้อุทิศตัวเองเป็นโสเภณีในนามของศาสนา และที่ฆ่าแพะฆ่าแกะในนามของศาสนา ท่านเห็นว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แห่งอารยธรรมที่ท่านได้พรรณนามาแล้วหรือ?

ผู้รวบรวม : ท่านสำคัญผิดไปแล้ว ข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ท่านแสดงมานั้นเป็นข้อบกพร่องจริง ๆ ไม่มีใครเข้าใจผิดว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นอารยธรรมโบราณดอก แต่มันก็ยังคงมีอยู่ เราได้พยายามมาแล้วและจะพยายามต่อไปเพื่อจัดข้อบกพร่องเหล่านั้นให้หมดสิ้น เราอาจได้รับประโยชน์จากเจตนารมณ์ใหม่ที่เกิดในตัวเราเพื่อชำระล้างตัวเองให้หมดจดจากสิ่งชั่วร้ายเหล่านั้น แต่สิ่งที่ข้าพเจ้าได้พรรณนาให้ท่านฟังมาแล้วในฐานะเป็นเครื่องหมายแห่งอารยธรรมสมัยใหม่นั้นผู้ที่คลั่งไคล้ไหลหลงในอารยธรรมสมัยใหม่นั้นได้ยอมรับนับถือแล้ว อารยธรรมอินเดียดังที่ข้าพเจ้าได้พรรณนามาแล้วบรรดาผู้ที่คลั่งไคล้ในอารยธรรมอินเดียก็ได้พรรณนาไว้แล้วเช่นกัน ไม่มีในส่วนใดของโลก และไม่ว่าในอารยธรรมใด ๆ ที่มนุษย์ทั้งปวงได้บรรลุถึงความสมบูรณ์หมดทุกอย่าง แนวโน้มของอารยธรรมอินเดียก็คือการยกภาวะทางด้านศีลธรรมให้สูงขึ้น แนวโน้มของอารยธรรมตะวันตกก็คือการประกาศโฆษณาความรู้ศีลธรรมให้แพร่หลาย อารยธรรมตะวันตกไม่มีพระผู้เป็นเจ้า ส่วนอารยธรรมอินเดียมีความเชื่อถือในพระผู้เป็นเจ้าเป็นหลัก การเข้าใจเช่นนั้นและการเชื่อถือเช่นนั้นทำให้ผู้ที่รักอินเดียทุกคนจำเป็นต้องยึดมั่นอยู่กับอารยธรรมแบบเก่า ๆ จุดดั่งที่ทาร์กยึดมั่นอยู่กับอกของแม่จะนั้น

ผู้อ่าน : ข้าพเจ้าพอใจทัศนะเกี่ยวกับอารยธรรมของท่านมาก ข้าพเจ้าจะต้องครุ่นคิดถึงทัศนะเหล่านั้นต่อไป ข้าพเจ้าไม่อาจเอาทัศนะเหล่านั้นทั้งหมดมาคิดพร้อมกันในคราวเดียวได้ เมื่อยึดมั่นอยู่กับทัศนะต่าง ๆ ที่ท่านยึดแล้ว อะไรเล่าที่ท่านจะแนะนำเพื่อให้อินเดียเป็นอิสระ?

ผู้รวบรวม : ข้าพเจ้ามิได้หวังให้ท่านยอมรับทัศนะของข้าพเจ้าทั้งหมดในทันที หน้าที่ของข้าพเจ้าก็คือนำเอาทัศนะเหล่านั้นมาตีแผ่ต่อหน้าผู้อ่านทั้งหลายอย่างตัวท่านนี้แหละ เราต้องยอมให้กาลเวลาเป็นผู้ทำสิ่งที่เหลือ เราได้ตรวจสอบเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้อินเดียเป็นเสรีเรียบร้อยแล้ว แต่เราได้ตรวจสอบโดยทางอ้อม บัดนี้เราจะตรวจสอบโดยทางตรงบ้างละ มีภาษิตที่รู้จักทั่วโลกบทหนึ่งว่า การขจัดสมุฏฐานแห่งโรคให้หมดไปย่อมมีผลเท่ากับการขจัดตัวเชื้อโรคให้หมดไปนั่นเอง ในทำนองเดียวกันถ้าหากเราขจัดสาเหตุที่ให้อินเดียต้องตกเป็น ทาสให้หมดไปได้ อินเดียก็อาจเป็นไทแก่ตัวได้

ผู้อ่าน : ถ้าหากอารยธรรมอินเดียเป็นอารยธรรมที่ดีที่สุดเหนืออารยธรรมอื่น ๆ ทั้งปวงดังที่ท่านว่าละก็ ท่านจะให้เหตุผลเกี่ยวกับการที่อินเดียต้องตกเป็นทาสเขาได้อย่างไร?

ผู้รวบรวม : ไม่ต้องสงสัยเลยว่า อารยธรรมอินเดียเป็นอารยธรรมที่ดีที่สุด แต่เราก็จะต้องสังเกตให้ดีว่า อารยธรรมทั้งปวงได้เป็นไปตามทางของมัน อารยธรรมที่ถาวรนั้นย่อมมีอายุยืนเกินกว่าทางของมัน เพราะเราพบว่าบุตรของอินเดียทั้งหลายยังมีความต้องการ อารยธรรมของอินเดียได้ตกอยู่ในระหว่างอันตราย แต่เราจะเห็นความเข้มแข็งแห่งอารยธรรมอินเดียได้ก็ใน

การที่อารยธรรมอินเดียมีความสามารถที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้ นอกจากนั้น ยังไม่มีใครมาแตะต้องอินเดียทั้งหมด ผู้ที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากอารยธรรมตะวันตกเท่านั้นที่ได้ตกเป็นทาส เราใช้ไม้ฟุตที่น่าสังเวชของเราเองวัดจักรวาล เมื่อเราเป็นทาส เราก็คิดว่าจักรวาลทั้งหมดพลอยตกเป็นทาสไปด้วย เพราะเราดกอยู่ในภาวะที่ต่ำช้าน่าสังสาร เราจึงคิดว่าอินเดียทั้งหมดตกอยู่ในภาวะที่ต่ำต้อยนั้นด้วย ความจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ แต่เราก็กังเฬความว่าอินเดียทั้งหมดกลายเป็นทาสไป แต่ถ้าหากเรานึกถึงข้อเท็จจริงข้างบนนี้แล้ว เราก็กอาจเห็นว่า ถ้าเราเป็นเสรีอินเดียก็กลายเป็นเสรีด้วย และในความคิดนี้ ท่านก็จะมึนนิยามความหมายของคำว่า *สุวราช สุวราช* นี้แหละที่เราศึกษาเพื่อปกครองตัวเราเอง เพราะฉะนั้น *สุวราช* จึงอยู่ในฝ่ามือของเรานี้เอง จงอย่าเห็นว่า *สุวราช* นี้เป็นความฝันอย่างหนึ่ง ไม่มีในคติใดๆ เกี่ยวกับการนั่งอยู่นิ่งๆ เลย *สุวราช* ที่ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะแสดงภาพให้เห็นก็คือว่า หลังจากที่เรารู้ใจ *สุวราช* โดยถ่องแท้แล้ว เราก็จะพยายามจนกว่าเราจะตายเพื่อชักชวนให้คนอื่นทำอย่างเราบ้าง แต่ *สุวราช* เท่านั้น แต่ละคนจะต้องมีประสบการณ์ด้วยตนเอง คนที่กำลังจะจมน้ำตายย่อมไม่เคยช่วยใครให้พ้นภัยได้เลย เมื่อพวกเราเป็นทาส การที่จะคิดช่วยผู้อื่นก็คงเท่ากับเป็นการหลอกลวงนั่นเอง บัดนี้ท่านก็จะได้เห็นแล้วว่าไม่จำเป็นที่จะถือเอาการขับไล่อังกฤษออกไปเป็นจุดหมายปลายทางของเราเลย ถ้าหากอังกฤษจะทำต้งให้เป็นอินเดียแล้ว เราก็กอาจปรองดองกับเขาได้ ถ้าหากพวกเขาปรารถนาจะอยู่ในอินเดียพร้อมกับอารยธรรมของเขาแล้ว เราก็กไม่มีที่จะต้อนรับเขา ตัวเรานี้แหละที่จะก่อให้เกิดสถานะแห่งสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

ผู้อ่าน : เป็นไปไม่ได้ที่ชาวอังกฤษจะทำตัวให้เป็นอย่างชาวอินเดีย

ผู้รวบรวม : การพูดอย่างนั้นก็เท่ากับการพูดว่าชาวอังกฤษไม่มีมนุษยธรรมอยู่ในตัว และก็อยู่นอกเหนือจุดที่ว่าชาวอังกฤษจะกลายมาเป็นชาวอินเดียหรือไม่จริง ๆ ถ้าหากเราจัดบ้านของเราให้มีระเบียบ เฉพาะผู้ที่เหมาะสมจะอาศัยอยู่ในบ้านเท่านั้น จึงจะคงอยู่ในบ้านต่อไปได้ คนอื่นๆ จะต้องทิ้งบ้านนั้นไป สิ่งเช่นนั้นย่อมเกิดขึ้นภายในประสบการณ์ของพวกเราทั้งหมด

ผู้อ่าน : แต่ก็ไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เลย

ผู้รวบรวม : การเชื่อว่า สิ่งที่มีได้เกิดในประวัติศาสตร์จะไม่เกิดขึ้นมาเลยนั้นก็คือการให้เหตุผลเกี่ยวกับความไม่เชื่อถือนในเกียรติของมนุษย์นั่นเอง อย่างไรก็ตามนับว่าเป็นความจำเป็นที่เราจะต้องทดลองสิ่งที่เรียกร้องหาเหตุผลของเรา ประเทศทั้งหลายทั้งปวงมิได้มีภาวะอย่างเดียวกันไปหมด ภาวะของอินเดียผิดกว่าใครๆ ทั้งหมด ความเข้มแข็งของอินเดียวัดไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราจึงไม่ต้องการอ้างถึงประวัติศาสตร์ของประเทศอื่นๆ ข้าพเจ้าสนใจต่อข้อเท็จจริง

ที่ว่า เมื่ออารยธรรมอื่น ๆ ได้พ่ายแพ้ไปหมดแล้ว วัฒนธรรมอินเดียยังคงเหลือรอดมาได้ อย่างน่าพิศวงมากกว่า (หน้า ๔๓-๔๗)

.....

ผู้อ่าน : ข้าพเจ้าไม่อาจเห็นพ้องด้วยได้ ดูเหมือนจะมีอะไรน่าสงสัยอยู่นิดหน่อยที่ว่า เราจะต้องใช้กำลังอาวุธขับไล่อังกฤษออกไป (แต่) ตราบเท่าที่ชาวอังกฤษยังอยู่ในประเทศนี้ เรา ก็ไม่อาจพักผ่อนได้...

ผู้รวบรวม : ...ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านต้องการให้ชาวอินเดียนับเป็นจำนวนล้าน ๆ คนมีความสุข ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่า ท่าน (เพียง) ต้องการที่จะถือบังเหียนการปกครองไว้ในมือตัวเอง ถ้าหากว่าเป็นเช่นนั้นละก็ เราก็จำเป็นต้องพิจารณาอยู่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ คนนับเป็นจำนวนล้าน ๆ จะได้รับการปกครองตนเองได้อย่างไรเล่า? ท่านจะต้องยอมรับว่า ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าชายอินเดียหลายองค์กำลังถูกเหยียบย่ำให้จมธรณีอยู่แล้ว พวกเจ้าชายเหล่านั้นได้บีบคั้นประชาชนอย่างไร้ความปราณี ลัทธิทรราชย์ของเจ้าชายเหล่านั้นยิ่งใหญ่มากกว่าลัทธิทรราชย์ของอังกฤษเสียอีก และถ้าหากท่านต้องการลัทธิทรราชย์เช่นนั้นในอินเดียละก็ เราก็จะเห็นพ้องด้วยไม่ได้แน่ ความรักชาติของข้าพเจ้ามิได้สอนข้าพเจ้าว่าข้าพเจ้าควรยอมให้ประชาชนถูกเหยียบย่ำอยู่ภายใต้สันเท้าของเจ้าชายอินเดีย ถ้าหากอังกฤษถอยออกไปแล้วเลย (และ) ถ้าข้าพเจ้ามีอำนาจ ข้าพเจ้าก็ควรต่อต้านลัทธิทรราชย์ของเจ้าชายอินเดียมากพอ ๆ กับที่ต่อต้านลัทธิทรราชย์ของอังกฤษ คำว่า ความรักชาติ ข้าพเจ้าหมายถึงสวัสดิภาพของประชาชนทั้งหมด และถ้าหากข้าพเจ้าสามารถทำให้ประชาชนได้รับสวัสดิภาพจากน้ำมือของอังกฤษ แล้วข้าพเจ้าก็จะโค้งศีรษะให้อังกฤษ ถ้าชาวอังกฤษคนใดอุทิศชีวิตเพื่อทำให้อินเดียได้รับอิสรภาพต่อต้านลัทธิทรราชย์ และรับใช้อินเดียแล้ว ข้าพเจ้าก็ควรจะต้องรับอังกฤษผู้นั้นอย่างกับเป็นชาวอินเดียคนหนึ่งทีเดียว

อีกประการหนึ่ง (ท่านกล่าวว่า) อินเดียอาจต่อสู้ได้... ก็ต่อเมื่ออินเดียมีอาวุธเท่านั้น ท่านมิได้พิจารณาถึงปัญหาข้อนี้เลย อังกฤษมีอาวุธที่ทรงอำนาจมาก นั่นก็มิได้ทำให้ข้าพเจ้าต้องตกใจเลย แต่เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า การที่จะเอาตัวเราเข้าไปต่อสู้กับชาวอังกฤษด้วยอาวุธนั้น ชาวอินเดียหลาย ๆ พันคนจะต้องมีอาวุธด้วย ถ้าหากสิ่งนั้นอาจเป็นไปได้ละก็ จะต้องใช้เวลาสักกี่ปีเล่า? นอกจากนั้น การทำให้อินเดียส่วนใหญ่มีอาวุธนั้นก็เท่ากับทำอินเดียให้เป็นยุโรปนั่นเอง แล้วภาวะของอินเดียก็จะนำส่งสารเช่นเดียวกับภาวะของยุโรป ข้อนี้หมายความว่า เมื่อกล่าวโดยย่ออินเดียก็ต้องยอมรับอารยธรรมยุโรป และถ้าหากว่านั่นเป็นสิ่งที่เราปรารถนาละก็ สิ่งที

ดีที่สุดก็คือว่าเราจะมีผู้ที่ได้รับการฝึกฝนในอารยธรรมนั้นเป็นอย่างดีอยู่ในพวกเรา แล้วเราก็จะต่อสู้เพื่อสิทธิสองสามอย่าง จะได้สิ่งที่เราสามารถจะได้และดังนั้นก็ปล่อยกาลเวลาของเราให้ล่วงเลยไป แต่ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ประชาชาติอินเดียจะไม่รับเอาอารยธรรมมาใช้ และนับว่าเป็นการดีที่อินเดียจะไม่รับเอาอารยธรรมมาใช้ (หน้า ๔๙)

ท่านคานธีซึ่งนำเอามโนภาพเกี่ยวกับ “พลังวิญญาณ” หรือ “การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้” มาใช้ได้ให้เหตุผลว่า นั่นเป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่จะทำให้เราได้รับการปกครองตนเอง

คนนับเป็นจำนวนพันๆ ความจริงเป็นจำนวนหมื่นๆ อาศัยการทำงานอย่างกระปรี้กระเปร่าจริงๆ ของพลังนี้เป็นอยู่ ก่อนที่จะเอาพลังนี้มาใช้ การที่ประชาชนหลายล้านคนรอบครัวทะเลาะกันด้วยเรื่องหยุมๆ หยิมๆ ในชีวิตประจำวันของพวกเขาได้หายไปก่อนที่จะถึงงานนี้ จะทำงาน ประชาชาติต่างๆ หลายร้อยชาติดำรงชีวิตอยู่อย่างสันติ ประวัติศาสตร์มิได้บันทึกและไม่สามารถจะบันทึกถึงข้อเท็จจริงนี้ได้ ความจริงประวัติศาสตร์เป็นการบันทึกการขัดแย้งหะทุๆ ระยะแม่แห่งการทำงานของพลังความรักหรือพลังวิญญาณ พี่น้องสองคนทะเลาะกัน คนหนึ่งเสียใจในความผิดที่ได้กระทำลงไป และปลุกความรักที่ซ่อนอยู่ในตัวเขาให้ตื่นขึ้นมา แล้วคนทั้งสองนั้นก็เริ่มอยู่ด้วยกันอย่างสันติต่อไป ไม่มีใครตั้งข้อสังเกตในเรื่องนี้เลย แต่ถ้าหากพี่น้องสองคน เพราะมีทนายความหรือเหตุผลอย่างอื่นบางอย่างมาขัดแย้งหะทุจึงเลิกต่อสู้กันหรือไปขึ้นศาล ซึ่งนับว่าเป็นการแสดงกำลังแบบป่าเถื่อนอีกแบบหนึ่ง การกระทำของเขาคงจะมีบุคคลที่สนใจเอาไปลงในหน้าหนังสือพิมพ์ทันทีที่พี่น้องคู่นั้นคงจะกลายเป็นบุคคลที่เพื่อนบ้านจะนำไปกล่าวขานโจษจันกัน และบางทีก็อาจบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ก็ได้ และอะไรที่ถูกต้องสำหรับครอบครัวและประชาคมจะต้องถูกต้องสำหรับประชาชาติด้วย ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะเชื่อว่ามิถุนายนสำหรับครอบครัวอย่างหนึ่ง และสำหรับประชาชาติอีกอย่างหนึ่งเลย แล้วประวัติศาสตร์ก็เป็นการบันทึกการขัดแย้งหะทุวิถีทางตามธรรมเนียมชาตินั้นเอง พลังวิญญาณซึ่งเป็นพลังธรรมชาตินั้นไม่มีใครตั้งข้อสังเกตไว้ในประวัติศาสตร์เลย

ผู้อ่าน : ตามที่ท่านกล่าวนั้น นับว่าเป็นเรื่องพื้นๆ ที่ว่าตัวอย่างแห่งการต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ชนิดนี้ เราไม่เคยพบมีอยู่ในประวัติศาสตร์เลย นับว่าเป็นความจำเป็นที่จะเข้าใจการต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ให้ละเอียดยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าหากท่านจะขยายเรื่องนี้ให้ละเอียดยิ่งขึ้นได้ ก็จะเป็นการดีไม่น้อยเลย

ผู้รวบรวม : การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้เป็นวิธีที่จะทำให้ได้มาซึ่งสิทธิโดยอาศัยความทุกข์ส่วนบุคคล เป็นการต่อต้านที่ตรงข้ามกับการต่อต้านชนิดใช้อาวุธต่อสู้ เวลาที่ข้าพเจ้าไม่ยอมทำสิ่งที่ตรงกันข้ามกับมโนธรรมของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าใช้พลังวิญญาณ ตัวอย่างเช่น

รัฐบาลสมัยนั้นได้ออกกฎหมายที่มีผลบังคับใช้กับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ชอบกฎหมายนั้น ถ้าจะใช้วิธีการที่รุนแรง ข้าพเจ้าก็จะบีบบังคับรัฐบาลให้เลิกกฎหมายนั้นเสีย นั่นข้าพเจ้ากำลังใช้สิ่งที่อาจเรียกว่าพลังทางร่างกาย ถ้าข้าพเจ้าไม่เชื่อฟังกฎหมาย และยอมรับโทษทัณฑ์ เพราะฝ่าฝืนกฎหมาย นั่นข้าพเจ้าใช้พลังวิญญาณ การใช้พลังวิญญาณเกี่ยวข้องกับการเสียสละชีวิต

ทุกคนยอมรับว่าการเสียสละชีวิตตัวเองย่อมสูงส่งเหนือการเสียสละอื่น ๆ ทั้งปวง นอกจากนั้น ถ้าหากเราใช้พลังชนิดนี้ในสาเหตุที่ไม่ยุติธรรม เฉพาะบุคคลที่ใช้เท่านั้นที่จะเดือดร้อน เขาจะไม่ทำให้นักคนอื่น ๆ ต้องได้รับความเดือดร้อนเพราะความผิดของเขาเลย ก่อนหน้านั้นคนทั้งหลายได้ทำสิ่งต่าง ๆ หลายอย่าง ซึ่งต่อมาได้พบว่าผิด ไม่มีใครดอกที่สามารถอ้างว่า เขาเป็นฝ่ายที่ถูกจริง ๆ หรือว่าบางสิ่งบางอย่างผิดเพราะเขา คิดว่าสิ่งเช่นนั้นผิด แต่ทว่ามันผิดสำหรับเขาอยู่ทราบเท่าที่นั่นเป็นการตัดสินใจที่สุ่มรอบคอบของเขา เพราะฉะนั้น เขาจึงไม่ควรทำสิ่งที่เขารู้ว่าผิด และได้รับทุกข์ไม่ในรูปใดก็รูปหนึ่งทั้งสิ้น นี่คือกฎแห่งที่จะใช้ไปสู่การใช้พลังวิญญาณ

ผู้อ่าน : แล้วท่านก็จะไม่เคารพกฎหมาย...ข้อนี้ฉันว่าเป็นความไม่มีความจงรักภักดีในตำแหน่งหน้าที่ เราได้เคยได้รับการพิจารณาว่าเป็นประชาชาติที่นับถือกฎหมาย ดูเหมือนท่านจะก้าวไปไกลเกินกว่าพวกที่มีหัวรุนแรงเสียอีก พวกที่มีหัวรุนแรงกล่าวว่า เราจะต้องเชื่อฟังกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้ว แต่ถ้าหากกฎหมายนั้นไม่ดีเราก็จะต้องใช้กำลังขับไล่พวกที่เขียนกฎหมายนั้นออกไป

ผู้รวบรวม : ไม่ว่าข้าพเจ้าจะไปไกลยิ่งกว่าพวกที่มีหัวรุนแรงหรือไม่ก็ตาม ล้วนแต่ไม่มีผลต่อพวกเราคงใดเลย เราเพียงต้องการแสวงหาสิ่งที่ถูกต้องและเพื่อทำตามสิ่งที่ถูกเท่านั้น ความหมายที่แท้จริงแห่งข้อความที่ว่าเราเป็นชาติที่นับถือกฎหมายนั้นก็คือเราเป็นผู้ต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ เมื่อเราไม่ชอบกฎหมายบางฉบับ เราก็ไม่ตีหัวผู้ที่ออกกฎหมาย แต่เราจะต้องยอมทนทุกข์และไม่ยอมหมอบกราบคาบแก้วให้แก่กฎหมายนั้น ที่ว่าเราควรเชื่อฟังกฎหมาย ไม่ว่ากฎหมายนั้นจะดีหรือเลวก็ตามนั้นนับว่าเป็นข้อคิดเห็นที่ใหม่และแปลกแต่ไร้ค่า ในสมัยก่อน ๆ ไม่มีสิ่งในทำนองนี้เลย ประชาชนไม่เคารพกฎหมายที่พวกเขาไม่ชอบ และต้องได้รับทุกข์เพราะโทษทัณฑ์ที่เนื่องมาจากการฝ่าฝืนกฎหมาย ถ้าหากเราจะเชื่อฟังกฎหมายที่ตรงข้ามกับมโนธรรมของเรา แล้วนับว่าก็ตรงข้ามกับความเป็นมนุษย์ของเรา คำสอนเช่นนั้นตรงข้ามกับศาสนาและหมายถึงความเป็นทาส ถ้าหากรัฐบาลจะขอให้เราเดินไปเดินมาโดยไม่มีเสื้อผ้าสวมใส่แล้ว เราควรจะปฏิบัติตามกระนั้นหรือ? ถ้าหากข้าพเจ้าเป็นนักต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ ข้าพเจ้าก็คงพูดกับเขาว่า ข้าพเจ้าไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมายของเขา แต่เราได้ลิ้มตัวเราเองเสียแล้ว และได้แต่คร่ำครวญว่า เราไม่รังเกียจกฎหมายที่เลวทรามใด ๆ ทั้งนั้น

ผู้ที่ตระหนักดีถึงความเป็นมนุษย์ของเขาซึ่งจะเกรงกลัวก็เฉพาะพระผู้เป็นเจ้าของเขาเท่านั้นจะไม่เกรงกลัวใครเลย กฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นมาไม่จำเป็นจะต้องผูกพันตัวเขาเลย แม้แต่รัฐบาลก็มีได้หวังจะได้สิ่งนั้นจากเรา พวกเขามีได้กล่าวว่า : “ท่านจะต้องทำอย่างนั้นๆ” แต่จะกล่าวว่า : “ถ้าท่านไม่ทำสิ่งนั้น เราจะลงโทษท่าน” เราได้ตกต่ำลงไปมากจนถึงคิดอย่างฟุ้งซ่านว่าเป็นหน้าที่ของเราและเป็นศาสนาของเราที่จะทำสิ่งที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ถ้าเพียงแต่มนุษย์จะตระหนักว่า มันไม่ใช่เป็นวิธีการของมนุษย์เลยที่จะเชื่อฟังกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม ไม่มีลัทธิพระราชย์ของมนุษย์ชนิดใด ๆ ที่จะทำให้เขาต้องตกเป็นทาสได้ นี่เป็นกฎเกณฑ์ที่จะไขไปสู่การปกครองตนเอง

นับว่าเป็นความเข้าใจผิด และเป็นสิ่งที่มีได้เกี่ยวกับเทพเจ้าเลยที่จะเชื่อว่าการกระทำของคนส่วนมากย่อมมีผลผูกพันถึงคนหมู่น้อย เราอาจให้ตัวอย่างที่มากมายที่เราจะพบว่า การกระทำของคนส่วนมากผิด และการกระทำของคนส่วนน้อยถูก การปฏิรูปทั้งปวงมีป่อเกิดมาจากการริเริ่มของคนหมู่น้อยที่มีความเห็นตรงข้ามกับคนหมู่มาก ถ้าหากในหมู่พวกปล้นความรู้เกี่ยวกับการปล้นเป็นพันกรณีแล้ว คนที่มีศรัทธาในศาสนาอย่างแรงกล้าก็จะต้องยอมรับพันกรณีนั้นด้วยหรือ? ตราบใดที่ยังมีความเข้าใจผิดว่ามนุษย์ควรเชื่อฟังกฎหมายที่ไม่ยุติธรรมอยู่ การที่มนุษย์จะต้องตกเป็นทาสก็ย่อมมีอยู่ตราบนั้น และผู้ต่อต้านโดยไม่ต่อสู้เท่านั้นที่จะสามารถขจัดความเข้าใจผิดนั้นให้หมดไปได้

การใช้กำลังอย่างสัตว์ป่า การใช้กระสุนดินดำ นับว่าตรงข้ามกับการต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ เพราะมันหมายความว่าเราต้องการใช้กำลังที่เราปรารถนา แต่เขาไม่ปรารถนาบังคับฝ่ายตรงข้ามกับเรา และถ้าหากการใช้กำลังเช่นนั้นเป็นเรื่องที่สมควรแน่นอนที่เขาจะต้องปฏิบัติทำนองนั้นต่อเราบ้าง และดังนั้นเราก็ไม่ควรเห็นพ้องด้วย เราอาจคิดฟุ้งซ่านไปว่าเรากำลังก้าวหน้าเช่นเดียวกับม้าตาบอดที่เคลื่อนไหวเป็นวงกลมไปรอบๆ ฉะนั้น ผู้ที่เชื่อว่า พวกเขามีไม่มีพันธะที่จะต้องเชื่อฟังกฎหมายที่ตรงข้ามกับมโนธรรมนั้นย่อมมีการเยียวแสบแก่ใจด้วยการต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ที่เปิดให้แก่พวกเขา ส่วนวิธีอื่นๆ ล้วนแต่จะนำไปสู่ความหายนะทั้งนั้น

ผู้อ่าน : จากคำที่ท่านกล่าวมา ข้าพเจ้าพออนุมานได้ว่าการต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ เป็นอาวุธที่วิเศษอย่างหนึ่งของคนอ่อนแอ แต่ว่าเมื่อเขาเข้มแข็งขึ้นมา เขาก็อาจใช้อาวุธได้

ผู้รวบรวม : ข้อนี้ นับว่าเป็นความโง่เขลาอย่างมากทีเดียว การต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ อันได้แก่พลังวิญญาณนั้นไม่มีอะไรจะมาเปรียบปานได้ พลังวิญญาณมีอำนาจเหนือกว่าพลังของอาวุธเสียอีก แล้วเราจะเห็นว่าพลังวิญญาณเป็นอาวุธของคนอ่อนแอได้อย่างไรเล่า? คนที่มีพลังทางร่างกายย่อมเป็นคนแปลกหน้าต่อความกล้าซึ่งเป็นสิ่งที่จำปรารถนาที่จะต้องมีอยู่ในตัวของผู้

ต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ ท่านเชื่อไหมว่าคนชั่วช้าจะสามารถไม่เชื่อฟังกฎหมายที่เขาไม่ชอบได้? พวกที่มีหัวรุนแรงหมายถึงผู้ที่สนับสนุนให้ใช้กำลังอย่างป่าเถื่อนแล้วทำไมเขาจึงพูดถึงการเชื่อฟังกฎหมายอยู่เล่า? ข้าพเจ้าไม่ตำหนิพวกเขาเลย พวกเขาอาจไม่พูดอะไรอีกต่อไปกว่านั้นก็ได้ เมื่อพวกเขาประสบความสำเร็จในการขับไล่ชาวอังกฤษให้ออกไปจากประเทศแล้ว พวกเขาเองก็จะเป็นผู้ว่าราชการ พวกเขาก็ต้องการให้ท่านและข้าพเจ้าเชื่อฟังกฎหมายของเขา และนั่นคือสิ่งที่เหมาะแก่รัฐธรรมนูญของพวกเขา แต่ผู้ต่อต้านโดยไม่ต่อสู้จะกล่าวว่าเขาจะไม่เชื่อฟังกฎหมายที่ตรงข้ามกับมโนธรรมของเขา แม้ว่าเขาจะถูกปืนใหญ่ยิงให้กลายเป็นผุยผงไปก็ตาม

ท่านคิดอะไรเล่า? ณ ที่ใดเล่าที่ท่านปรารถนาความกล้าคือการที่ใช้ปืนใหญ่ยิงผู้อื่นให้เป็นผุยผง หรือการมีหน้าตาเข้มแข็งในเวลาที่คุณเข้าไปหาปืนใหญ่แล้วถูกยิงเป็นผุยผง? ใครเล่าที่เป็นนักรบที่แท้จริง คือผู้ที่ถือความตายเป็นเพื่อนที่สนิทอยู่ตลอดเวลา หรือผู้ที่ควบคุมความตายของคนอื่น? จงเชื่อข้าพเจ้าเถิดว่า คนที่ปราศจากความกล้าและความเป็นลูกผู้ชายจะไม่สามารถเป็นนักต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ได้เลย

อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าจะยอมรับข้อนี้ที่ว่า : แม้คนที่มีร่างกายอ่อนแอก็มีวิสัยสมารถที่จะให้การต่อต้านแบบนี้ได้ คนคนหนึ่งสามารถให้การต่อต้านดีพอๆ กับคนเป็นจำนวนล้านๆ ที่เดียว ทั้งผู้หญิงและผู้ชายอาจให้การต่อต้านได้เช่นกัน การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ไม่ต้องการการฝึกฝนด้านอาวุธ ไม่ต้องการวิชาวิทยิตสู การควบคุมจิตใจเท่านั้นที่นับว่าจำเป็น และเมื่อควบคุมจิตใจได้แล้ว มนุษย์ก็จะเป็นเสริดุจพระยาราชสีห์ เพียงการเหลือบดูของมันเป็นเท่านั้นก็สามารถทำให้ศัตรูอ่อนเปลี้ยลงได้

การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้เป็นดาบที่ใช้ได้รอบด้านเราอาจใช้อย่างไรก็ได้การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้จะทำให้ทั้งผู้ใช้มันและผู้ที่ถูกมันใช้เจริญได้ การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ย่อมก่อให้เกิดผลที่กว้างใหญ่ไพศาลโดยไม่ต้องเสียเลือดแม้แต่หยดเดียว การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ไม่เคยเป็นสนิมและไม่มีใครสามารถลักขโมยไปได้ การแข่งขันระหว่างผู้ต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ย่อมไม่ทำให้หมดกำลังใจ ดาบแห่งการต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ไม่ต้องการฝึกดาบ นับว่าเป็นเรื่องที่แปลกประหลาดที่ท่านพิจารณาเห็นอาวุธเช่นนั้นว่าเป็นเพียงอาวุธของคนที่ย่อนแอเท่านั้น

ผู้อ่าน : ท่านได้กล่าวแล้วว่า การต่อต้านโดยไม่ต่อสู้เป็นความพิเศษของอินเดีย ในอินเดียไม่เคยใช้ปืนใหญ่เลยหรือ?

ผู้รวบรวม : ในความเห็นของท่าน ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า อินเดียหมายถึงเจ้าชาย

เพียงสองสามองค์เท่านั้น แต่สำหรับข้าพเจ้าแล้วอินเดียหมายถึงประชาชนหลายล้านคนที่เจ้าชายเหล่านั้นและตัวเราเองต้องพึ่งพาอาศัยดำรงชีวิตอยู่

กษัตริย์ทั้งหลายจะทรงใช้ราชศัสตราวุธของพระองค์ กษัตริย์ทั้งหลายได้รับการอบรมให้ใช้กำลัง กษัตริย์ต้องการออกคำสั่ง แต่พวกที่จะต้องเชื่อฟังคำสั่งไม่ต้องการปืนเลย และบุคคลประเภทนี้เป็นบุคคลส่วนใหญ่ทั่วไปในโลก พวกเขาจะต้องศึกษาถ้าไม่เรื่องพลังกายก็พลังวิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ณ ที่ใดที่พวกเขาเรียนเรื่องการใช้พลังกาย ณ ที่นั้น ทั้งผู้ปกครองบ้านเมืองและผู้ถูกปกครองต่างก็จะกลับกลายเป็นเสมือนคนบ้าคลั่งเป็นจำนวนมาก แต่ ณ ที่ใดพวกเขาเรียนเรื่องการใช้พลังวิญญาณ ณ ที่นั้นคำสั่งของผู้ปกครองบ้านเมืองจะไม่ไปไกลเกินกว่าปลายคางเลย เพราะคนที่จริงใจย่อมไม่เคารพคำสั่งที่ไม่ยุติธรรม เราไม่เคยใช้ดาบปราบปรามชาวไร่ชาวนาได้เลย และในอนาคตจะใช้ดาบปราบก็ไม่ได้เช่นกัน พวกเขาไม่รู้จักการใช้กระบี่ และพวกเขาไม่ตกใจกลัวที่ผู้อื่นเอากระบี่ไปใช้กับเขา ประชาชาติที่เอาหัวหมุนความตายดูจะเป็นหมอนได้จึงเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ ผู้ที่ไม่เกรงกลัวความตาย ย่อมพ้นจากความกลัวทั้งปวง สำหรับผู้ที่กำลังใช้แรงงานอยู่ภายใต้เส้นที่ห่อหุ้มแห่งพลังของสัตว์ป่านั้น ภาพนั้นจะไม่ถูกระบายสีจนเกินควรเลย ข้อเท็จจริงก็มีอยู่ว่า ในอินเดีย ในที่สุดประชาชาติก็ค่อยๆ ใช้การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ในทุกส่วนแห่งชีวิต เราเลิกให้ความร่วมมือกับผู้ปกครองบ้านเมือง ในเมื่อผู้ปกครองบ้านเมืองไม่เป็นที่ถูกใจพวกเรา นี่เป็นการต่อต้านแบบไม่ต่อสู้

ข้าพเจ้าระลึกได้ถึงตัวอย่างหนึ่งเมื่อคราวที่ชาวบ้านในเมืองเล็กๆ เมืองหนึ่ง มีความขุ่นแค้นใจในคำสั่งของเจ้าชาย พวกชาวบ้านจึงเริ่มอพยพออกจากหมู่บ้านนั้นในทันที เจ้าชายทรงกลัดกลุ้มพระทัยมาก จึงทรงขอโทษประชาชนที่อยู่ในความปกครองของพระองค์ และทรงยกเลิกคำสั่งนั้นเสีย เราจะพบตัวอย่างทำนองนี้มากมายในอินเดีย การปกครองตัวเองที่แท้จริงจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อการต่อต้านแบบไม่ต่อสู้เป็นพลังนำทางของประชาชนเท่านั้น กฎอื่นใดล้วนเป็นกฎของต่างดาวทั้งสิ้น

ผู้อ่าน : แล้วท่านจะกล่าวอย่างไม่จำเป็นที่เราจะต้องฝึกฝนร่างกายเลยกระนั้นหรือ?

ผู้รวบรวม : ข้าพเจ้าจะไม่พูดถึงสิ่งทำนองนั้นใด ๆ ทั้งสิ้น นับว่าเป็นความยากลำบากที่จะเป็นผู้ต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ นอกจากว่าร่างกายจะได้การฝึกฝนแล้วเท่านั้น ตามกฎ จิตซึ่งอาศัยอยู่ในร่างกายที่อ่อนแอเพราะการตามใจตัวก็นับว่าอ่อนแอด้วยเช่นกันและที่ใดไม่มีความเข้มแข็งแห่งจิต ที่นั้นก็ย่อมไม่มีความเข้มแข็งแห่งดวงวิญญาณ เราจะต้องทำร่างกายของเราให้ดีขึ้นโดยการเลิกการแต่งงานตั้งแต่เด็ก ๆ และการดำรงชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยเสีย ถ้าหากเราจะขอให้

คนที่มึนร่างกายละเอียดเป็นผุยผงหันหน้าไปทางปากกระบอกปืนใหญ่ ข้าพเจ้าก็ควรจะตกเป็นเป้าแห่งความเย้ยหยันของตนเอง

ผู้อ่าน : จากสิ่งที่ท่านได้กล่าวมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า มิใช่เป็นเรื่องเล็กๆ เลยในการที่จะเป็นผู้ต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ และถ้าหากเป็นเช่นนั้นจริงแล้ว ข้าพเจ้าก็อยากให้ท่านอธิบายถึงวิธีที่เขาจะกลายเป็นนักต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ ฯลฯ

ผู้รวบรวม : การที่จะเป็นผู้ต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ นั้นนับว่าง่ายพอๆ แต่นับว่ายากพอๆ กันอยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าได้รู้จักเด็กหนุ่มอายุ ๑๔ ปีคนหนึ่ง ที่กลายมาเป็นนักต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ ข้าพเจ้ารู้จักคนป่วยที่ปฏิบัติในทำนองเดียวกันนี้ และรู้จักประชาชนที่มีร่างกายแข็งแรงและมีความสุขสบายแต่ไม่สามารถทำการต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ได้ หลังจากที่ได้มีประสบการณ์มากมายแล้ว ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าคุณที่ต้องการเป็นนักต่อต้านโดยไม่ต่อสู้เพื่อรับใช้ประเทศชาตินั้น จะต้องมีความบริสุทธิ์อย่างสมบูรณ์ จะต้องเป็นอยู่อย่างคนจน จะต้องปฏิบัติตามหลักศีลธรรม และจะต้องไม่มีความเกรงกลัวอะไร

ความบริสุทธิ์นั้นนับว่าเป็นระเบียบวินัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง ถ้าปราศจากความบริสุทธิ์เสียแล้ว จิตก็ไม่อาจบรรลุถึงความแน่วแน่ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นได้ บุคคลซึ่งไม่บริสุทธิ์ ย่อมสูญเสียความอดทนจะกลายเป็นคนอ่อนแอป่วยเปื่อยและชี้ขาดตาย ชาวที่มีจิตใจตกอยู่ภายใต้กิเลสแบบสัตว์ป่า ย่อมไม่มีวิสัยความสามารถที่จะทำความพยายามที่สำคัญใดๆ ข้อนี้จะพิสูจน์ให้เห็นได้ก็โดยอาศัยตัวอย่างที่มีอยู่มากมายจนนับไม่ถ้วน แล้วสิ่งที่บุคคลผู้แต่งงานแล้วจะต้องทำก็คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นมาตามปกติ แต่ก็ยังไม่ต้องการ เมื่อสามีและภรรยาประกอบภารกิจให้สำเร็จตามแรงปรารถนาของกิเลส มันก็ได้ด้อยไปกว่าที่สัตว์มันปล่อยตัวปล่อยใจทำสิ่งนั้นเลย การปล่อยตัวปล่อยใจเช่นนั้น ยกเว้นการที่ทำให้เผ่าพันธุ์มนุษย์ดำรงอยู่ตลอดไปชั่วกาลนานแล้วก็นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกห้ามอย่างเด็ดขาด แต่ผู้ที่ต่อต้านแบบไม่ยอมต่อสู้จะต้องหลีกเลี่ยงแม้แต่การปล่อยตัวปล่อยใจที่อยู่ในวงจำกัดมากนั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าเขาไม่มีความปรารถนาใดๆ เพื่อที่จะมีลูกหลานสืบๆ ไปเลย เพราะฉะนั้น บุคคลที่แต่งงานแล้วก็สามารถรักษาความบริสุทธิ์ (พรหม-จรรย์) ได้อย่างสมบูรณ์ เรื่องนี้ไม่มีวิสัยความสามารถที่จะได้รับการปฏิบัติให้ยืดยาวยิ่งไปกว่านี้ ได้เกิดมีปัญหามากมาย : เขาจะนำภรรยาของเขาไปพร้อมกับตัวเขาเองได้อย่างไร? อะไรเล่าคือสิทธิของเธอ? และปัญหาอื่นๆ ในทำนองนี้อีกมากมาย ทั้งผู้ที่ปรารถนาจะมีส่วนร่วมในงานที่สำคัญนี้ยังมีพันธะที่จะต้องแก้ปริศนาอักษรไขว้เหล่านี้อีกด้วย

มีความจำเป็นในเรื่องความบริสุทธิ์อันใด ก็มีความจำเป็นในเรื่องความยากจนอันนั้น

ความปรารถนาทางการเงินและการต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ย่อมไปด้วยกันด้วยดีไม่ได้ เรามิได้หวังจะให้ผู้ที่มิเงินโยนเงินทองทิ้งเลย แต่เราหวังจะให้เขาเป็นผู้วางเฉยในเรื่องเงินทองมากกว่า เราหวังจะให้เขาต้องละเงินทุกบาททุกสตางค์มากกว่าที่จะให้เลิกการต่อต้านชนิดไม่ต่อสู้

ข้าพเจ้าได้พรรณนาถึงการต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ในตอนที่เราอภิปรายกันในฐานะที่การต่อต้านโดยไม่ต่อสู้เป็นพลังแห่งความจริง เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่เราจะต้องเจริญรอยตามลัทธิธรรมไม่ว่าจะต้องสูญเสียอะไรไปบ้างก็ตาม ในความเกี่ยวข้องนี้จะเกิดมีปัญหาวาด้านวิชาการ เช่นว่ามนุษย์ไม่อาจโกหกเพื่อรักษาชีวิตไว้ได้หรือไม่ขึ้นมา แต่ปัญหาเหล่านี้จะเกิดขึ้นก็เฉพาะแต่บุคคลที่ปรารถนาจะทำสิ่งที่โกหกให้เป็นจริงขึ้นมาเท่านั้น ผู้ที่ปรารถนาจะดำเนินรอยตามลัทธิธรรมทุกขณะย่อมไม่ถูกวางไว้ในลักษณะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก แม้หากจะถูกวางไว้ในลักษณะเช่นนั้น เขาก็ยังคงพ้นจากฐานะที่ผิดอยู่ดี

การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ไม่อาจดำเนินเป็นขั้นๆ ไปโดยไม่มีควาไม่เกรงกลัวได้ ผู้ที่สามารถดำเนินไปตามวิถีทางแห่งการต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ย่อมพ้นจากความกลัว ไม่ว่าจะเป็นการกลัวต่อทรัพย์สินสมบัติที่เขาอยู่ในครอบครอง เกียรติยศศักดิ์ ญาติ รัฐบาล ความเจ็บปวดทรมานร่างกายหรือความตายก็ตาม

เราไม่ควรทิ้งข้อสังเกตเหล่านี้ไว้ในความเชื่อถือว่ามันเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ธรรมชาติมิได้เอาความสามารถที่จะสู้กับความยุ่งยากหรือความทุกข์ใด ๆ ที่อาจมาสู่มนุษย์ผู้ได้รับการกระตุ้นเตือนมาใส่ไว้ในอกของมนุษย์ คุณสมบัติเหล่านี้น่าจะมีแม้แก่ผู้ที่ไม่ปรารถนาจะรับใช้ประเทศชาติ ขออย่าให้มีความผิดใด ๆ ดูดั่งผู้ที่ปรารถนาจะฝึกฝนตนเองในการใช้อาวุธมีพันธะที่จะต้องมีความสมบัตินี้ไม่มากนักเลยเลย ทุก ๆ คนมิได้กลายเป็นนักรบเพราะปรารถนาจะเป็นเลย ผู้ที่จะเป็นนักรบจะต้องรักษาความบริสุทธิ์ และจะต้องพอใจต่อความยากจนดูจดังว่าเป็นโชคชะตาของเขาเอง นักรบที่ปราศจากความกล้าหาญนั้นไม่อาจมีใครเข้าใจได้ อาจมีผู้คิดว่าเขาคงไม่ต้องการเป็นผู้ที่มีความจริงใจจริง ๆ แต่คุณสมบัตินั้นจะต้องติดตามความกล้าหาญอย่างแท้จริง เมื่อบุคคลละทิ้งความจริงใจ เขาก็ได้ทำไปเพราะความกลัวในรูปร่างหรือรูปฟอร์มบางอย่างเลย คุณสมบัติสี่ประการดังกล่าวนี้ต้องการให้ผู้หนึ่งผู้ใดหวาดหวั่นเลย ณ ที่นี้อาจเป็นการดีที่จะตั้งข้อสังเกตว่า บุคคลที่มีพลังทางกายจะต้องมีความสมบัตินี้ไม่มีประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมายที่ผู้ต่อต้านแบบไม่ต่อสู้ไม่เคยปรารถนาจะมีเลย และท่านก็จะพบว่าไม่ว่าความพยายามที่มากเกินไปใด ๆ ที่นักรบปรารถนาจะล้นเนื่องมาจากการขาดความกล้าหาญนั่นเอง ถ้าหากว่าเขาเป็นตัวความกล้าหาญ ดาบก็จะหลุดจากมือเขาในขณะนั่นเอง เขาไม่ต้องการใช้ดาบ

สนับสนุน ผู้ที่ไม่มีความเกลียดชังย่อมไม่ปรารถนาตาบ บุคคลที่มีไม้ตะพดเมื่อมาเผชิญหน้ากับสิ่งใดในทันทีทันใด และโดยสัญชาตญาณจะทำให้เขายกอาวุธขึ้นป้องกันตัว บุคคลนั้นเห็นว่าเขาได้พูดพรวดถึงความกล้าหาญ ก็ต่อเมื่อเขาไม่มีความกล้าหาญอยู่ในตัวเขาเลยเท่านั้น แต่ในขณะที่เขาทิ้งไม้ตะพดนั้นแหละ เขาจึงจะพบว่าตนเองปราศจากความกลัวทั้งปวง (หน้า ๕๗-๖๓)

ในลักษณะของหมอกฎหมายที่สรุปคำพูดย่อ ๆ ของตน ท่านคานธีได้เรียกร้องให้เหตุผลของท่านเอาเฉพาะที่เป็นสาระสำคัญในตอนสุดท้ายแห่งเรื่อง “อินด์ สุวราช” นี้ หลังประโยคสุดท้ายที่เป็นคำทำนายของท่านแล้ว ท่านได้เพิ่มเติมบัญญัติรายชื่อหนังสือที่เป็นทางการ ๒๐ เล่ม ซึ่งมีอยู่ ๑๔ เล่ม ที่ชาวยุโรปเป็นผู้เขียนและหลักฐานต่าง ๆ ๔ อย่างที่แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมอินเดียสูงส่งกว่าอารยธรรมตะวันตก ซึ่งทั้งหมดนี้ชาวอังกฤษเป็นผู้เขียน

ผู้อ่าน : แล้วท่านจะพูดอะไรถึงชาวอังกฤษเล่า?

ผู้รวบรวม : ข้าพเจ้าอยากจะพูดถึงชาวอังกฤษด้วยความเคารพว่า : “ข้าพเจ้ายอมรับว่าพวกท่านเป็นผู้ปกครองข้าพเจ้า ไม่จำเป็นที่จะต้องมาโต้กันในเรื่องที่ว่าท่านยึดอินเดียด้วยตาบหรือว่าด้วยความมีหัวใจของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่มีอะไรที่จะคัดค้านในการที่ท่านยังคงอยู่ในประเทศของข้าพเจ้า แต่แม้ว่าท่านจะเป็นผู้ปกครอง ท่านก็ต้องคงเป็นผู้รับใช้ประชาชนอยู่นั่นเอง มิใช่เราที่จะต้องทำดังที่ท่านปรารถนา แต่ทว่าท่านต่างหากที่จะต้องทำตามที่เราปรารถนา ท่านอาจรักษาทรัพย์สินคงครุฑที่ท่านได้กอบโกยไปจากประเทศนี้ แต่ท่านไม่อาจกอบโกยทรัพย์สินคงครุฑได้อีกต่อไปแล้ว หน้าที่ของท่านก็คือจะต้องรักษาคุ่มครองอินเดีย ถ้าหากท่านปรารถนาเช่นนั้น ท่านจะต้องทิ้งมโนคติเกี่ยวกับการที่จะกอบโกยเอาผลประโยชน์ทางการค้าใด ๆ ไปจากเรา เราถือว่าอารยธรรมที่ท่านสนับสนุนนั้นเป็นด้านตรงข้ามของอารยธรรม เราเห็นว่าอารยธรรมของเราสูงส่งกว่าอารยธรรมของท่านมากมายนัก ถ้าหากท่านตระหนักถึงความจริงข้อนี้ นั่นนับว่าเป็นประโยชน์ต่อตัวท่านเองและถ้าหากท่านยังไม่ตระหนักถึงความจริงข้อนี้ ตามภาคิตของท่านเองแล้ว ท่านก็ควรอยู่ในประเทศของเราในลักษณะการเดียวกันกับที่เราเป็นอยู่ ท่านจะต้องไม่ทำสิ่งใด ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาของเรา เป็นหน้าที่ของท่านในฐานะที่ท่านเป็นผู้ปกครองที่เห็นว่าเพื่อเห็นแก่ชาวฮินดู ท่านควรละเว้นการบริโภคเนื้อวัว และเพื่อเห็นแก่ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามท่านควรละเว้นการบริโภคเบคอนและหมูแฮมเสีย ก่อนนี้ เรามิได้พูดอะไรก็เพราะเราถูกขู่ให้กลัวลาน แต่ท่านไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่า ท่านได้ใช้ความประพฤติของท่านทำร้ายความรู้สึกของเรา เรามิได้แสดงความรู้สึกของเราไม่ว่าจะเพราะความเห็นแก่ตัวที่ต่ำทรามหรือความกลัวแต่อย่างใดเลย

แต่เพราะว่าบัดนี้มันเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องพูดอย่างกล้าหาญ เราพิจารณาเห็นว่าโรงเรียนและศาลของท่านไม่มีประโยชน์อะไรเลย เราต้องการให้ฟื้นฟูโรงเรียนและโรงเรียนแบบโบราณของเราขึ้นมาใหม่ ภาษาที่ธรรมดาสามัญของอินเดียไม่ใช่ภาษาอังกฤษ แต่ทว่าเป็นภาษาฮินดี เพราะฉะนั้นท่านจึงควรเรียนภาษาฮินดี เราอาจติดต่อกับท่านก็ได้โดยภาษาประจำชาติของเราเท่านั้น

“เราไม่สามารถจะอดกลั้นต่อมโนคติที่ท่านใช้เงินสร้างทางรถไฟและกองทหาร เรามองไม่เห็นโอกาสใดๆ ที่จะต้องมีทางรถไฟหรือกองทหารเลย ท่านอาจกลัวรัสเซีย* แต่เราไม่กลัวเลย ถ้าหากรัสเซียเข้ามา เราจะเป็นผู้ดูแล ถ้าหากท่านอยู่กับเรา เราก็จะต้อนรับรัสเซียร่วมกัน เราไม่ต้องการเสื้อผ้าแบบยุโรปใดๆ ทั้งสิ้น เราจัดการกับสิ่งต่างๆ ที่ผลิตและทำขึ้นในบ้านเรา ท่านไม่อาจฟังสายตาท้องหนึ่งจับอยู่ที่เมืองแมนเชสเตอร์ และอีกข้างหนึ่งอยู่ที่อินเดียดอก เราอาจทำงานร่วมกันได้ก็ต่อเมื่อผลประโยชน์ของเราเป็นอย่างเดียวกันเท่านั้น

“เรามีได้กล่าวถ้อยคำนี้กับท่านด้วยความหยิ่งยโสเลย ท่านมีกำลังทหารอันเกรียงไกร อำนาจทางนาวิกของท่านไม่มีใครเทียบ ถ้าเราต้องการต่อสู้กับท่านตามแบบของท่าน เราจะไม่สามารถสู้ท่านได้เลย แต่ถ้าการยอมแพ้ดังกล่าวนั้น ท่านไม่อาจรับได้ เราก็จะเลิกแสดงบทบาทของผู้ถูกปกครองอีกต่อไป ถ้าหากท่านอยากแล่นเรือเราออกเป็นขึ้นๆ ก็เชิญเถิด ท่านอาจใช้ปืนใหญ่ยิงเราให้เป็นผู้ผงกก็ได้ ถ้าหากท่านทำตรงกันข้ามกับเจตจำนงของเรา เราก็จะไม่ช่วยท่าน และถ้าเราไม่ช่วยแล้ว เราก็ทราบได้ว่า ท่านไม่อาจก้าวไปข้างหน้าได้แม้แต่ก้าวเดียว

“ดูคล้ายกับว่าท่านจะหัวเราะเยาะสิ่งทั้งปวงนี้ เพราะความเมาในอำนาจของท่าน เราอาจไม่สามารถทำให้ท่านเข้าใจถูกต้องในทันทีทันใด แต่ถ้าหากจะมีความเป็นลูกผู้ชายใดๆ อยู่ในตัวเราบ้างละก็ ท่านจะเห็นได้ไม่ช้าว่า ความมัวเมาในอำนาจของท่านเป็นการฆ่าตัวเอง และการที่ท่านหัวเราะเยาะความเสียหายของเราก็นับว่าเป็นความผิดปรกติแห่งพุทธจริยธรรมอย่างหนึ่ง เราเชื่อว่าโดยหัวใจจริงแล้วท่านเป็นคนของชาติที่มีศาสนา เรากำลังมีชีวิตอยู่ในดินแดนที่เป็นบ่อเกิดแห่งศาสนาต่างๆ หลายศาสนา วิธีที่เราจะมารวมกันนั้นไม่จำเป็นจะต้องพิจารณา แต่เราอาจทำให้ความสัมพันธ์ของเราเป็นประโยชน์ที่ติงามร่วมกันได้

“พวกท่านซึ่งเป็นชาวอังกฤษที่มายังอินเดียมิได้เป็นตัวอย่างที่ดีของชาติอังกฤษ หรือ

*การที่รัสเซียพิชิตเอเชียกลางเมื่อห้าปีแรกแห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ทำให้บริติชต้องตกตกใจมาก เพราะเกรงว่ารัสเซียจะรุกรานอินเดียโดยผ่านเข้ามาทางช่องแคบโคเคซัส (Khyber Pass) ก็ได้

พวกเราชาวอินเดียที่ถูกทำให้เป็นอังกฤษไปเกือบครึ่งตัวแล้วก็อาจถือว่ามีได้เป็นตัวอย่างที่ดีของชาติอินเดียที่แท้จริงเลย ถ้าหากชาติอังกฤษจะรู้สึกทั้งปวงที่พวกท่านได้ทำลงไปลงก็ พวกเขาคงคัดค้านการกระทำของท่านหลายอย่างทีเดียว มวลชนชาวอินเดียมีเรื่องจะเกี่ยวข้องกับพวกท่านน้อยมาก ถ้าหากท่านจะละทิ้งสิ่งที่ท่านเรียกว่า อารยธรรมของท่านเสีย และค้นดูในคัมภีร์ของท่านเอง ท่านจะพบว่าความต้องการของเรายุติธรรมแล้ว เฉพาะในเงื่อนไขที่ความต้องการของเราได้รับการปฏิบัติจนเป็นที่พอใจอย่างเต็มที่เท่านั้นท่านจึงจะคงอยู่ในอินเดียต่อไปได้ และถ้าหากท่านยังคงอยู่ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านั้นแล้ว เราก็จะเรียนหลายอย่างจากท่าน และท่านก็จะเรียนหลายอย่างจากเราโดยการทำเช่นนั้น เราก็จะได้รับประโยชน์จากกันและกันและจะเป็นประโยชน์ต่อโลกมากทีเดียว แต่สิ่งนั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อรากแห่งสัมพันธภาพของเราได้หยั่งลึกลงไปในดินทางศาสนาเท่านั้น”

ผู้อ่าน : ท่านจะพูดอะไรเกี่ยวกับชาติบ้างไหม?

ผู้รวบรวม : ใครเล่าคือชาติ?

ผู้อ่าน : ตามความมุ่งหมายของเราก็ได้แก่ชาติที่ท่านและข้าพเจ้าได้พากันคิดถึงอยู่นั่นเอง นั่นคือพวกเราผู้ได้รับผลกระทบกระเทือนจากอารยธรรมยุโรป และผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะปกครองตัวเอง

ผู้รวบรวม : สำหรับบุคคลเหล่านั้นข้าพเจ้าอยากพูดว่า : “เฉพาะชาวอินเดียผู้เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักที่แท้จริง ผู้ที่สามารถจะพูดกับชาวอังกฤษอย่างซื่อตรงและเอาจริงเอาจังโดยไม่ขลาดกลัว และเฉพาะพวกที่เราอาจพูดว่าเต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก เท่านั้นที่มีความเชื่อถืออย่างจริงจังว่า อารยธรรมอินเดียนับว่าเป็นอารยธรรมที่ดีที่สุด และว่าชาวยุโรปก็คือของประหลาด (nine days' wonder) อย่างหนึ่งนั่นเอง อารยธรรมที่ไม่จริงยังยืนเซ่นนั้นมักจะผ่านมาแล้วก็จากไป และจะเป็นอยู่อย่างนั้นเรื่อยไป ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพลังวิญญาณภายในตัวเองเท่านั้นที่จะถือว่าเต็มเปี่ยมไปด้วยความรักที่แท้จริง ที่จะไม่ตกใจกลัวอำนาจที่ป่าเถื่อน และจะไม่ปรารถนาจะใช้อำนาจที่ป่าเถื่อน ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ที่จะถือว่าเต็มเปี่ยมไปด้วยความรักที่แท้จริง ก็คือผู้ที่ไม่มีความพึงพอใจต่อภาวะที่น่าสงสารในปัจจุบันอย่างแรงกล้า ผู้ที่ได้ดื่มยาพิษไปตั้งถ้วยเรียบร้อยแล้ว

“ถ้าหากจะมีชาวอินเดียเช่นนั้นเพียงสักคนหนึ่ง เขาจะพูดดังกล่าวนั้นกับชาวอังกฤษและชาวอังกฤษก็จะต้องฟังเขา” (หน้า ๗๒-๗๔)

ผู้อ่าน : นี่เป็นระเบียบที่ใหญ่โตมาก เมื่อไรจึงจะทำได้หมดเล่า?

ผู้รวบรวม : ท่านทำผิดไปอย่างหนึ่ง ท่านและข้าพเจ้าไม่มีอะไรจะต้องทำกับคนอื่น ๆ ขอให้แต่ละคนทำหน้าที่ของเขาเถิด ถ้าหากข้าพเจ้าทำหน้าที่ของข้าพเจ้า นั่นคือการรับใช้ตัวเอง ข้าพเจ้าก็จะสามารถรับใช้ผู้อื่นได้ ก่อนข้าพเจ้าจะจากท่านไป ข้าพเจ้าขอกล่าวซ้ำอีกว่า :

๑. การปกครองตนเองที่แท้จริง ก็คือการบังคับตัวเองหรือควบคุมตัวเอง
๒. วิธีทางที่จะนำไปสู่การปกครองตัวเองก็คือการต่อต้านโดยไม่ต่อสู้ นั่นคือ ใช้พลัง วิญญาณ หรือพลังความรัก
๓. เพื่อที่จะใช้พลังนี้ สุวเทสินับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในทุกแห่งทุกมุม
๔. เราควรทำสิ่งที่เราต้องการทำ มิใช่เพราะเราคัดค้านอังกฤษ หรือเพราะเราต้องการจะแกล้งอังกฤษเลย แต่เพราะว่าเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องทำเช่นนั้น ดังนั้น สมมุติว่า อังกฤษยกเลิกภาษีเกลือ พื้นฟูเงินของเราขึ้นมาใหม่ ให้บรรดาคำแหน่งที่สูงสุดแก่ชาวอินเดีย ถอนกองทหารอังกฤษออกไป เราจะไม่ใช่สินค้าที่ทำด้วยเครื่องจักรของเขา จะไม่ใช่ภาษาอังกฤษ หรือจะไม่ใช่อุตสาหกรรมจำนวนมากของอังกฤษ นับว่าเป็นที่น่าสังเกตที่ว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ตามธรรมดาแล้วเป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัว ดังนั้น เราจึงไม่ต้องการมัน ข้าพเจ้ามิได้เป็นศัตรูของอังกฤษ แต่ข้าพเจ้าเป็นศัตรูของอารยธรรมอังกฤษ

ข้าพเจ้าเห็นว่าเราได้ใช้คำ **สุวราช** โดยมีได้เข้าใจความสำคัญที่แท้จริงของคำนี้โดย ข้าพเจ้าได้เคยพยายามอธิบายคำนี้ตามที่ข้าพเจ้าเข้าใจ และมโนธรรมของข้าพเจ้าย่อมเป็นพยานว่านับแต่บัดนี้ไปข้าพเจ้าขออุทิศชีวิตของข้าพเจ้าเพื่อให้บรรลุถึง **สุวราช** นั้น (หน้า ๗๖)

ตอบตะกอร์

ท่านคานธีเมื่ออ้างถึงควีในฐานะเป็น “คนเผ่าที่ยิ่งใหญ่” ผู้วางแผนเกียรติของอินเดียอย่างสุดชีวิต ได้ตอบการวิพากษ์วิจารณ์ของท่านตะกอร์ที่เขียนลงในนิตยสารรายสัปดาห์ชื่อ “อินเดียหนุ่ม” (Young India) ท่านได้อ้างเหตุผลสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับการปันผ้าย การเผาเครื่องแต่งกายแบบต่างชาติ และการคว่ำบาตรการศึกษาแบบอังกฤษ โดยการวิงวอนอย่างจับอกจับใจในนามของประชาชนหลายล้านคนที่กำลังจะอดตายที่ท่านถือว่าเป็นพวกเดียวกับท่าน

(จากเรื่อง **อินเดียหนุ่ม**, ของคานธี, ปี ๑๙๑๙-๑๙๒๒, หน้า ๖๗๐-๗๔)

ถึงประชาชนผู้หนึ่งที้อยากและเกียจคร้าน, แบบฟอร์มที่พอยอมรับได้ที่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าอาภักดิ์ปรากฏพระองค์อยู่ในนั้นก็คือการทำงานและการสัญญาว่าจะได้อาหารเป็นค่าจ้าง พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาให้ทำงานเพื่ออาหาร และตรัสว่า พวกที่รับประทานโดยไม่ทำงานก็คือพวกขโมย ประชาชน ๘๐% ของอินเดียถูกบังคับให้เป็นขโมยมาตั้งครึ่งปีแล้ว จะเป็นสิ่งประหลาดไหมถ้าหากอินเดียจะกลายเป็นที่คุมขังมหิมาแห่งหนึ่ง? ความหิวโหยเป็นเหตุผลที่กำลังขับไล่อินเดียไปหาลัทธิคอมมิวนิสต์ การเรียกร้องหาลัทธิคอมมิวนิสต์นับว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดเหนือการเรียกร้องทั้งปวง เพราะมันเป็นการเรียกร้องแห่งความรัก และความรักก็คือ *ศุรวาซ* ลัทธิคอมมิวนิสต์นับว่าเป็นการดีเพื่อให้ประชาชนชายหญิงหลายล้านคนที่กำลังจะสิ้นใจตายกลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่ อาจมีผู้ถามว่า “ทำไมข้าพเจ้าผู้ไม่มีความต้องการที่จะทำงานเพื่ออาหารจึงต้องกรอด้ายด้วยเล่า?” ทั้งนี้ก็เพราะข้าพเจ้ากำลังกินสิ่งที่มิได้เป็นของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากำลังดำรงชีวิตอยู่ด้วยการปล้นเพื่อนร่วมชาติของข้าพเจ้า จงหาร่องรอยแห่งเงินทุก ๆ ไพซ์ (= $\frac{1}{100}$ แอนนา หรือ $\frac{1}{100}$ รูปี) ที่เข้ามาอยู่ในกระเป๋าท่านสิ แล้วท่านจะตระหนักถึงความจริงแห่งสิ่งที่ข้าพเจ้าเขียน *ศุรวาซ* ไม่มีความหมายอะไรแก่ประชาชนหลายล้านคน ถ้าหากพวกเขาไม่ทราบวิธีที่จะใช้ความเกียจคร้านที่ถูกบังคับใช้ของเขา การบรรลุถึง *ศุรวาซ* นี้จะเป็นไปได้ก็ภายในระยะเวลาอันสั้นและจะเป็นไปได้ก็โดยอาศัยการฟื้นฟูลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นมาเท่านั้น

ข้าพเจ้าต้องการความเจริญเติบโต ข้าพเจ้าต้องการการพิจารณาตัดสินด้วยตนเอง ข้าพเจ้าต้องการเสรีภาพ แต่ทั้งหมดนี้ที่ข้าพเจ้าต้องการก็เพื่อดวงวิญญาณนี้เอง ข้าพเจ้าสงสัยว่ายุคเหล็กวิลาศจะเป็นการก้าวหน้าไปบนยุคหิน ข้าพเจ้ารู้สึกเฉย ๆ นั่นเป็นวิวัฒนาการแห่งดวงวิญญาณที่พุทธิปัญญาและความสามารถทั้งปวงของเรจะต้องอุทิศให้ ข้าพเจ้าไม่มีความยากลำบากในอันที่จะสร้างจินตนาการถึงความอาจเป็นไปได้ที่มนุษย์สวมเสื้อเกราะตามแบบสมัยใหม่จะค้นพบอะไรบางอย่างที่ใหม่ล่าสุดเพื่อมนุษยชาติ แต่ข้าพเจ้ามีความยากลำบากน้อยกว่านั้นในอันที่จะสร้างจินตนาการถึงความอาจเป็นไปได้ที่มนุษย์จะไม่มีอะไรเลยนอกจากหินชิ้นเล็ก ๆ กับไม้สนสำหรับจุดส่องทางหรือจุดปักแบบเก่าชนิดที่ใช้ชะนวนติดดินปืน จะร้องเพลงสวดใหม่ ๆ เพื่อยกย่องชมเชยและให้สารสันติและไม่ตรีจิตต่อโลกแก่โลกที่กำลังปวดเคียวเวียนเกล้าอยู่คำร้องเพื่อลัทธิคอมมิวนิสต์ก็คือคำร้องเพื่อให้รับรองเกียรติของแรงงานนั่นเอง

ข้าพเจ้าอ้างว่า ในการที่ต้องสูญเสียลัทธิคอมมิวนิสต์นี้ เท่ากับเราได้สูญเสียปอดข้างซ้ายของเราไป เพราะฉะนั้น เราจึงกำลังได้รับทุกข์จากวัณโรคในปอดอย่างแรงนั่นเอง การฟื้นฟูลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นมาใหม่ก็เท่ากับการสะกดกันเชื้อโรคที่ร้ายกาจนั้นไม่ให้ลุกลามต่อไปนั่นเอง มีบางสิ่ง

บางอย่างที่คนทั้งปวงจะต้องทำในทุกถิ่นประเทศ มีบางสิ่งบางอย่างที่คนทั้งปวงจะต้องทำในบางถิ่นประเทศ ลัทธิกรอธ้ายเป็นสิ่งที่คนทั้งปวงจะต้องหมั่นในประเทศอินเดียเพื่อขั้นที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่ออยู่บ้างและประชาชนส่วนใหญ่จะต้องทำตลอดเวลา

ความรักเครื่องแต่งกายแบบต่างด้าวนี้แหละที่เขียนกรอธ้ายออกจากตำแหน่งที่มีเกียรติของมัน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าการสวมใส่เครื่องแต่งกายแบบต่างด้าวนั้นเป็นบาป ข้าพเจ้าจะต้องสารภาพว่าข้าพเจ้ามิได้ลากเส้นความแตกต่างกันอย่างเด็ดขาดหรือความแตกต่างกันใด ๆ ระหว่างเศรษฐศาสตร์กับจริยศาสตร์เลย เศรษฐศาสตร์ที่ทำร้ายความอยู่ดีกินดีทางด้านศีลธรรมของปัจเจกชนหรือของชาติย่อมเป็นสิ่งที่ไร้ศีลธรรม และดังนั้นก็ย่อมเป็นบาปด้วย ดังนั้น เศรษฐศาสตร์ที่ยอมให้ประเทศหนึ่งทำลายอีกประเทศหนึ่งจึงนับว่าไร้ศีลธรรม นับว่าเป็นบาปที่จะซื้อและใช้สิ่งของที่ทำได้ด้วยแรงงานแบบอาบเหงื่อต่างน้ำ เป็นบาปที่จะรับประทานข้าวสาลีของอเมริกาและยอมให้เพื่อนบ้านผู้ขายข้าวของเราต้องอดตายเพราะความขาดขนบธรรมเนียม ในทำนองเดียวกันก็คงเป็นบาปหนักทีเดียวที่ข้าพเจ้าจะสวมใส่เครื่องประดับที่หรูหราแห่งถนนรีเจนต์ (Regent Street) แบบล่าสุด ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้าทราบดีว่า ถ้าข้าพเจ้าสวมใส่สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้ปั้นด้ายและผู้ทอผ้าที่เป็นเพื่อนบ้านทอขึ้นดังที่ข้าพเจ้าสวมใส่อยู่ย่อมช่วยชีวิตคนเหล่านั้นและทำให้คนเหล่านั้นสวมใส่ด้วย ในการที่ความรู้เกี่ยวกับบาปประเพณีมาที่ตัวข้าพเจ้านี้ ข้าพเจ้าต้องเอาเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายแบบต่างด้าวไปใส่กองไฟ และดังนั้นย่อมชื่อว่าทำตัวข้าพเจ้าเองให้บริสุทธิ์และนับแต่นั้นมาก็พอใจอยู่กับ ชาวที (ผ้าที่ทอเอง) หยาบ ที่เพื่อนบ้านของข้าพเจ้าเป็นผู้ทอขึ้น เมื่อข้าพเจ้าทราบว่าเพื่อนบ้านของข้าพเจ้า หากเลิกอาชีพนั้นแล้วอาจไม่ใช้ลัทธิกรอธ้ายด้วยความกรุณา ข้าพเจ้าก็ต้องหยาบมันขึ้นมาด้วยตนเอง และดังนั้นก็ทำให้มันเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย

ออกจะเป็นการเสี่ยงอยู่ที่ข้าพเจ้าจะแนะนำท่านก็ว่าเสื้อผ้าที่ข้าพเจ้าขอให้เขาเผาทั้งนั้นจะต้องเป็นเสื้อผ้าของเขาเอง ถ้าเขาทราบว่ามันเป็นเสื้อผ้าของคนจนหรือของคนที่ไม่ค่อยมีเสื้อผ้าจะสวมใส่แล้ว เขาก็คงทำเสื้อผ้าที่เป็นของคนจนเหล่านั้นให้กลับเป็นของใหม่เสียจนแล้ว ในการเผาเสื้อผ้าแบบต่างด้าว ของข้าพเจ้า นั้น ข้าพเจ้าเผาความละอายของข้าพเจ้านั่นเอง ข้าพเจ้าไม่ยอมถูกรังแกโดยการให้เสื้อผ้าที่พวกเขาไม่ต้องการ แทนที่จะให้งานที่พวกเขาต้องการอย่างเหลือเกินทำ ข้าพเจ้าจะไม่ทำบาปโดยการเป็นผู้อุปถัมภ์บุคคลเหล่านั้น แต่เมื่อทราบว่าข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือในการทำให้พวกเขายากจนลง ข้าพเจ้าก็คงให้ตำแหน่งที่มีสิทธิพิเศษแก่เขา และจะไม่ให้เศษขนมปังหรือเสื้อผ้าขาด ๆ แก่เขาแต่อย่างใดเลย แต่ทว่าจะให้

อาหารและเสื้อผ้าที่ดีที่สุดแก่เขาและจะทำงานร่วมกับพวกเขา

โครงการเรื่องความไม่ร่วมมือหรือ *สวเทตี* นั้นมิได้เป็นลัทธิแยกตัวแต่อย่างใดเลย ความสงบเสงี่ยมของข้าพเจ้าได้ป้องกันข้าพเจ้าให้พ้นจากการประกาศจากยอติภพว่า สารเรื่องการไม่ให้ความร่วมมือ การไม่ใช้วิธีรุนแรง และ *สวเทตี* นับว่าเป็นสารที่มีไปถึงชาวโลก ถ้าหากสารนั้นไม่ผลิตผลในแผ่นดินที่แสดงสารนั้นออกมาละก็ มันก็ต้องไม่ก่อให้เกิดความตื่นเต้น ในขณะที่ยินเดียไม่มีอะไรที่จะมีส่วนร่วมทั่วโลก นอกจากความเสื่อม ความยากจนและโรคระบาดเท่านั้น มันเป็นศาสตร์โบราณของอินเดียที่เราควรส่งไปให้โลกใช้ไหม? เมื่อเราได้ตีพิมพ์ออกมาหลายครั้งหลายหนแล้ว และโลกไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ และที่ทราบให้รูปเคารพก็ไม่ยอมดูศาสตร์เหล่านั้น ทั้งนี้เพราะพวกเราซึ่งเป็นทนายและผู้รักษาศาสตร์เหล่านั้นก็ได้ดำเนินชีวิตไปตามศาสตร์นั้น เพราะฉะนั้น ก่อนที่ข้าพเจ้าจะคิดถึงการมีส่วนร่วมทั่วโลก ข้าพเจ้าจะต้องเป็นเจ้าของเสียก่อน การไม่ให้ความร่วมมือของเรามีได้หมายถึงการไม่ให้ความร่วมมือกับชาวอังกฤษหรือตะวันตกเลย แต่หมายถึงการไม่ให้ความร่วมมือกับระบบที่อังกฤษตั้งขึ้น ไม่ให้ความร่วมมือกับอารยธรรมทางวัตถุ และการที่อารยธรรมทางวัตถุคอยรับใช้โลภะและแสวงหาประโยชน์จากคนจน การไม่ให้ความร่วมมือของเราก็คือการซ่อนตัวอยู่ในตัวของเรา การไม่ให้ความร่วมมือของเรา ก็คือการไม่ยอมให้ความร่วมมือแก่ผู้บริหารชาวอังกฤษตามที่เขาต้องการ เราจะพูดกับพวกเขาว่า “จงมาร่วมมือกับพวกเราตามที่เราต้องการสิ แล้วมันจะเป็นความดีต่อตัวเราต่อท่านและโลก” เราจะต้องยืนกรานในความเห็นของเรา คนที่กำลังจะจมน้ำตายย่อมไม่สามารถจะช่วยเหลือผู้อื่นได้ เพื่อที่จะทำตัวให้เหมาะสมแก่การช่วยเหลือผู้อื่น เราจะต้องพยายามช่วยตัวเราเองให้ได้เสียก่อน ลัทธิชาตินิยมของอินเดียมิได้เป็นแบบแยกตัวออกไม่ได้เป็นแบบบูรณาน หรือแบบทำลายเลย ลัทธิชาตินิยมแบบอินเดียเป็นแบบที่ให้อุบายพลามย์ เป็นแบบศาสนา และดังนั้นย่อมเป็นแบบถือหลักมนุษยธรรม อินเดียจะต้องเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ก่อนที่จะสามารถอาจเอื้อมที่จะตายเพื่อมนุษยธรรม หนูที่ตกอยู่ในปากของแมวโดยไม่มีใครช่วยได้ย่อมไม่ปรารถนาจะได้รับบุญกุศลใดๆจากการที่มันต้องถูกบังคับให้พลีชีวิตเพื่อเป็นอาหารของแมวเลย

นับว่าเป็นความจริงที่สัตยชาติญาณทางกวีของท่านทำให้ท่านมหากวีดำรงชีวิตอยู่ได้เพื่อวันพรุ่งนี้ และคงจะปรารถนาให้ราปฏิบัติเช่นเดียวกันด้วย ท่านได้เสนอภาพที่สวยงามของนกที่ร้องเพลงบทสวดยกย่องในตอนที่มีมันบินร่อนไปมาอยู่ในท้องฟ้าในยามเช้าตรู่ให้เรานกเหล่านั้นมีอาหารเฉพาะวัน ๆ ของมัน และบินทะยานขึ้นไปด้วยปีกที่อยู่เฉย ๆ ซึ่งในเส้นโลหิต

ที่ปีกลนั้นมีเลือดใหม่ ๆ ไหลอยู่ในคืบก่อน ๆ แต่ข้าพเจ้าก็มีทุกขในการที่ต้องเฝ้ามองดูคนผู้ไม่อาจมีใครปลอบโยน แม้ในการกระพือปีก เพราะต้องการความแข็งแรง นกมนุษย์ภายใต้ท้องฟ้าอินเดีย ได้อ่อนแอลงยิ่งกว่าเมื่อเขาสร้างทำเป็นหยุดพักเสียอีก มันเป็นความระวังระไวในวัณโรคหรือเป็นการแน่นิ่งเป็นวัณโรคสำหรับคนหลายล้านคน มันเป็นสถานะที่เป็นทุกข์จนไม่อาจอธิบายได้ ซึ่งจะรู้แน่ตระหนักได้ก็ต่อเมื่อมีประสบการณ์เท่านั้น ข้าพเจ้าพบว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะปลอบใจคนเจ็บที่ได้รับทุกข์ด้วยบทเพลงจากท่านกพิรุ คนนับเป็นล้าน ๆ ที่หิวโหยได้ร้องขอโคลกบทหนึ่ง นั่นคืออาหารที่จะทำให้ชุ่มชื้นว่าแรงได้ พวกเขาไม่ได้รับอาหารนั้น พวกเขาจะต้องมีอาหารนั้น และพวกเขาอาจมีได้ก็โดยการที่พวกเขาต้องอาบเหงื่อต่างน้ำเท่านั้น

อาศัยความรักไปหาพระผู้เป็นเจ้า

ในตอนที่จะจบอัตชีวประวัติที่เปิดเผยตรงไปตรงมาอย่างที่สุด (ซึ่งนับว่าเป็นหนังสือคลาสสิกของหนังสือประเภทนี้) ท่านคานธีได้กล่าวรวบรัดถึงความเชื่อถือทางด้านจริยศาสตร์ผสมศาสนาของท่านไว้ ท่านเห็นว่า สัจธรรมนั้นแหละคือพระผู้เป็นเจ้า และอหิงสา (ซึ่งเป็นคำที่ท่านคานธีนิยมใช้ มีความหมายใกล้เคียงกับมโนภาพเรื่องความรักของคริสต์ศาสนา) เป็นวิถีทางที่จะให้บรรลุในคติเกี่ยวกับ “ความรู้แจ้งเรื่องพระผู้เป็นเจ้า” ตามประเพณีฮินดู

(จากเรื่อง *อัตชีวประวัติ*, ของคานธี, หน้า ๖๑๕-๑๖)

ประสบการณ์ที่เป็นแบบเดียวกันของข้าพเจ้าทำให้ข้าพเจ้าตระหนักใจว่า ไม่มีพระผู้เป็นเจ้าอื่นใดยิ่งไปกว่าสัจธรรมอีกแล้ว และถ้าหากทุก ๆ หน้าแห่งบทต่าง ๆ เหล่านี้มิได้ประกาศให้ผู้อ่านทราบ ว่า วิถีทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้รู้แจ้งซึ่งสัจธรรม คือ อหิงสาละก็ ข้าพเจ้าจะถือว่าแรงงานที่ข้าพเจ้าใช้ในการเขียนบทต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมสูญเปล่า และแม้ว่าความพยายามของข้าพเจ้าในเรื่องนี้อาจพิสูจน์ให้เห็นว่าไร้ผล ก็ขอให้ผู้อ่านทราบว่า ยานต่างหากที่มีข้อผิดพลาดหาใช่หลักการที่สำคัญไม่ อย่างไรก็ตาม ความจริงความพยายามของข้าพเจ้าเพื่อให้ได้มาซึ่งอหิงสานั้นอาจไม่สมบูรณ์และไม่เพียงพอ และก็คงยังไม่สมบูรณ์และไม่เพียงพออยู่ เพราะฉะนั้นการเลือบมองดูเพียงแวบเดียวซึ่งได้ทำให้ข้าพเจ้าสามารถจะเข้าใจสัจธรรมนั้นอาจยากที่จะนำมาในคติเกี่ยวกับความรู้แจ้งแห่งสัจธรรมที่อธิบายไม่ได้ซึ่งมีความแรงกล้ายิ่งกว่าความรู้แจ้งของดวงอาทิตย์ที่เราเห็นด้วยตาเป็นประจำวันตั้งล้านเท่าทีเดียวไปได้ ความจริงสิ่งที่ข้าพเจ้าจับได้ก็เป็นเพียงแสงริบหรี่ที่เลื่อนลงที่สุดของแสงที่ทรงอำนาจนั้น แต่สิ่งที่ข้าพเจ้าอาจพูดด้วยความมั่นใจมากนี้ในฐานะเป็นผลลัพธ์แห่งการทดลองของข้าพเจ้าทั้งปวงก็คือว่า ทัศนภาพ

แห่งสัจธรรมที่สมบูรณ์อาจเกิดได้ก็ภายหลังการรู้แจ้งอหิงสาอย่างสมบูรณ์เท่านั้น

การที่จะเห็นวิญญาณแห่งสัจธรรม (Spirit of Truth) ที่เป็นสากล และที่ท่วมทับสิ่งทั้งปวงต่อหน้านั้น เขาจะต้องสามารถรักสิ่งที่เลวที่สุดแห่งการสร้างสรรค์ดุจรักตัวเองก่อน และผู้ที่อยากเห็นวิญญาณแห่งสัจธรรมนั้นไม่อาจคอยเฝ้าดูชีวิตทุกแบบได้ นั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมการที่ข้าพเจ้าอุทิศตัวให้แก่สัจธรรม จึงทำให้ข้าพเจ้าถลำลึกลงไปในวงการเมือง และข้าพเจ้าอาจพูดโดยไม่ต้องลังเลใจแม้แต่น้อย และก็ยังเต็มไปด้วยความถ่อมตนทั้งปวงว่า ผู้ที่กล่าวว่าศาสนาไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น หาทราบไม่ว่าศาสนาหมายความว่าอะไร

การทำให้เป็นเอกลักษณ์กับทุกสิ่งทุกอย่างที่มีชีวิตอยู่นั้นถ้าปราศจากการทำตนให้บริสุทธิ์เสียแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้ ถ้าปราศจากการทำตนให้บริสุทธิ์เสียแล้ว การปฏิบัติตามหลักอหิงสาก็คงเป็นความฝันที่ว่างเปล่าต่อไป ผู้ที่ไม่มีจิตใจบริสุทธิ์ก็เฝ้ารู้แจ้งเรื่องพระเจ้าเป็นเจ้าได้เลย เพราะฉะนั้น การทำตนให้บริสุทธิ์จึงหมายถึงการทำตนให้บริสุทธิ์ในทุกๆ ก้าวอย่างแห่งชีวิต และการทำตนให้บริสุทธิ์จะต้องทำติดต่อกันไป การทำตนให้บริสุทธิ์จึงนับว่าจำเป็นที่จะนำไปสู่การทำสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเขาให้บริสุทธิ์ด้วย

แต่วิถีทางแห่งการทำตัวเองให้บริสุทธิ์นั้นยากลำบากและสูงชันมาก เพื่อที่จะบรรลุถึงความบริสุทธิ์อย่างสมบูรณ์ เขาจะต้องมีมโนกรรม วาจกรรม และกายกรรม ที่ปราศจากกิเลสอย่างสิ้นเชิง จะต้องขึ้นไปอยู่เหนือกระแสแห่งความรักและความเกลียด ความยึดมั่นและความรู้สึกเกลียดชังที่เป็นปฏิปักษ์กันก่อน ข้าพเจ้าทราบว่าในตัวข้าพเจ้าเอง ยังไม่มีความบริสุทธิ์สามอย่างนั้น ทั้งๆ ที่ข้าพเจ้าได้พยายามต่อสู้เพื่อให้มีความบริสุทธิ์ทั้งสามอย่างนั้นโดยไม่หยุดยั้งตลอดมาก็ตาม นั่นคือเหตุผลที่ยกย่องของโลกมิได้ทำให้ข้าพเจ้าตัวลอยเลย การที่โลกยกย่องนั้นมันเสียดแทงข้าพเจ้ามากจริงๆ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการที่จะเอาชนะกิเลสอันละเอียดนั้นยากยิ่งกว่าการใช้กำลังอาวุธพิชิตโลกเสียอีก นับตั้งแต่ข้าพเจ้ากลับมาถึงอินเดีย ข้าพเจ้าได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับกิเลสที่ซ่อนอยู่อย่างสงบภายในตัวข้าพเจ้า ความรู้เกี่ยวกับกิเลสเหล่านั้นทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกละอาย แม้จะไม่ถึงกับทำให้ต้องพ่ายแพ้ก็ตาม ประสบการณ์และการทดลองได้คำจูนข้าพเจ้าไว้และทำให้ข้าพเจ้ามีปิตุสขอย่างยิ่ง แต่ข้าพเจ้าทราบว่า ข้าพเจ้ายังมีวิถีทางที่ยากลำบากที่จะต้องข้ามรออยู่เบื้องหน้า ข้าพเจ้าจะต้องลดตัวเองให้เหลือเป็นสูญ トラบเท่าที่มนุษย์มิได้วางตัวไว้ในอันดับสุดท้ายในหมู่มนุษย์ด้วยกันด้วยเจตจำนงเสรีของตนเองแล้ว เขาก็ยอมไม่มีวันที่จะหลุดพ้นได้ อหิงสาเป็นการกำหนดขอบเขตความละอายที่ยากที่สุด

ในการกล่าวอำลาท่านผู้อ่าน ในตอนนั้น ข้าพเจ้าได้ขอร้องไห้เขาร่วมมือกับข้าพเจ้า สวดมนต์อ้อนวอนต่อพระผู้เป็นเจ้าคือลัทธิธรรมซึ่งพระองค์อาจประทานบุญ คืออหิงสาลงในใจ ในคำพูดและการกระทำของข้าพเจ้าได้

เอกภาพระหว่างฮินดูกับมุสลิม

ข้อความต่อไปนี้ซึ่งได้มาจากสุนทรพจน์ที่ท่านมหาตมา คานธีแสดงก่อนการประชุมร่วมกับผู้นำสันนิบาตมุสลิม ชื่อ จินนาห์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ เล็กน้อย ย่อมแสดงให้เห็นว่าท่าน คานธีมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะสถาปนาความปรองดองระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิมขึ้นอย่างไรก็ดี ตามลักษณะที่แท้จริงของศาสนาอิสลามแล้ว ชาวมุสลิมอินเดียย่อมไม่สามารถที่จะทำให้ความพร้อมของเขาเคลื่อนไหวเพื่อรวมเอาสิ่งที่ดีที่สุดในศาสนาตนเข้าไว้ในศาสนาของเขาได้

(จากหนังสือเรื่อง เอกภาพทางประชาคม, ของคานธี, หน้า ๒๑๗-๑๘)

ศาสนาฮินดูของข้าพเจ้ามิใช่เป็นศาสนาเกี่ยวกับความเห็นที่แยกจากลัทธิใหญ่ ศาสนาฮินดูรวมเอาลัทธิทั้งปวงที่ข้าพเจ้าทราบว่ามีดีที่สุดในศาสนาอิสลาม คริสต์ศาสนา พุทธศาสนา และศาสนาไซโรอัสเตอร์เข้าไว้ ข้าพเจ้าเข้าสู่วงการเมืองดุจดั่งทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในเจตนารมณ์ของศาสนานั้นเอง ลัทธิธรรมเป็นศาสนาของข้าพเจ้า และอหิงสาเป็นวิถีทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้รู้แจ้งซึ่งลัทธิธรรม ข้าพเจ้ามิได้ปฏิเสธลัทธิที่จะต้องใช้ดาบครั้งเดียวและเป็นครั้งสุดท้าย การแอบแทงคนที่ไม่เดียงสาและสุนทรพจน์ที่ข้าพเจ้าอ่านในกระดาศายากที่จะเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่สันติหรือการตกลงกันอย่างมีเกียรติได้

อนึ่ง ข้าพเจ้ากำลังเข้าสู่การให้สัมภาษณ์ที่จะมาถึงในไม่ช้าในตำแหน่งที่เป็นตัวแทนใด ๆ ข้าพเจ้าได้ปลดตัวเองจากตำแหน่งนั้น ๆ ตามประสงค์แล้ว ถ้าหากจะมีการประนีประนอมกันตามแบบแผนใด ๆ ละก็ การประนีประนอมเหล่านั้นก็จะเป็นระหว่างประธานสภาคองเกรสกับประธานสันนิบาตมุสลิม ข้าพเจ้าต้องทำหน้าที่เหมือนเป็นคนงานตลอดชีวิตในเรื่องที่จะก่อให้เกิดเอกภาพระหว่างฮินดูกับมุสลิม นั้นนับว่าเป็นความปรารถนาที่ข้าพเจ้ามีมาตั้งแต่อยู่ในวัยหนุ่มแล้ว ข้าพเจ้าถือว่าพวกมุสลิมที่ประเสริฐสุดบางคนเป็นมิตรสหายของข้าพเจ้า...

ข้าพเจ้าอาจต้องค้นคว้าทุกซอกทุกมุมเพื่อให้บรรลุถึงเอกภาพระหว่างฮินดูกับมุสลิม พระผู้เป็นเจ้าทรงทำพระองค์ให้เต็มเปี่ยมในวิถีทางที่แปลก ๆ พระองค์อาจทรงทำให้พระองค์เองทรงเต็มเปี่ยมโดยทางการให้สัมภาษณ์และเปิดวิถีทางให้แก่ความเข้าใจที่มีเกียรติระหว่างประชาคม

ทั้งสองในลักษณะการที่เราทราบกันน้อยที่สุดก็ได้ ในความหวังนั้นแหละที่ข้าพเจ้ากำลังมองหาการเจรจาที่จะมาถึงในไม่ช้า เราเป็นเพื่อนฝูงกัน ไม่ใช่คนแปลกหน้า ข้าพเจ้าไม่ถือว่าเป็นเรื่องสลักสำคัญอะไรที่เราจะเห็นสิ่งทั้งหลายจากการมองในมุมที่ต่าง ๆ กัน ข้าพเจ้าขอรับรองประชาชนไม่ให้เอาความสำคัญที่คุยโวเกินไปผูกไว้กับการให้สัมภาษณ์ แต่ข้าพเจ้าขอให้ผู้รักสันติในประชาคมทุกคนสวดอ้อนวอนขอให้พระผู้เป็นเจ้าแห่งสัจธรรมและความรักประทานทั้งเจตนารมณ์ที่ถูกต้อง และคำพูดที่ถูกต้องแก่เรา และใช้เราเพื่อความดีงามของประชาชนชาวอินเดีย ซึ่งเหมือนคนใบ้หลายล้านคนด้วยเถิด

สารของเอเชีย

ท่านมหาตมา คานธี ซึ่งกล่าวสุนทรพจน์ต่อที่ประชุม Inter-Asian Relations conference ที่เปิดขึ้นที่กรุงเดลี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้กล่าวเน้นถึงความเชื่อถือของพวกปัญญาชนชาวอินเดียเป็นจำนวนมากที่เชื่อว่าเอเชียทั้งมวลได้มีส่วนร่วมในเรื่องที่เกี่ยวกับชนบประเพณีของตนเพื่อคุณค่าทางด้านศาสนาและทางด้านจิตใจ

(จากหนังสือเรื่อง เอกภาพประชาคม, ของคานธี, หน้า ๕๗๙-๘๐)

สิ่งที่ข้าพเจ้าปรารถนาจะ让您เข้าใจก็คือสารของเอเชียไม่ใช่เราจะต้องเรียนโดยอาศัยแวนตะวันตกหรือโดยการเลียนแบบระเบิดปรมาณู ถ้าท่านปรารถนาจะส่งสารให้ตะวันตก สารนั้นจะต้องเป็นสารแห่งความรักและสารแห่งความจริง ข้าพเจ้าไม่ต้องการเพียงร้องเรียนต่อความคิดของท่านเท่านั้น ข้าพเจ้ายังต้องการยึดหัวใจของท่านอีกด้วย

ในยุคประชาธิปไตยนี้ ในยุคที่คนจนที่สุดตื่นตัวนี้ ท่านอาจให้ข่าวสารนี้พร้อมด้วยการเน้นที่หนักที่สุดอีกก็ได้ ท่านจะพิชิตตะวันตกโดยสมบูรณ์ ไม่ใช่โดยอาศัยการแก้แค้น เพราะท่านได้ถูกถือเอาไปทำประโยชน์เสียแล้ว แต่ทว่าด้วยอาศัยการเข้าใจที่แท้จริง ข้าพเจ้ามีความหวังอยู่ว่า ถ้าหากพวกท่านทั้งปวงรวมจิตใจเข้าด้วยกันได้ ไม่ใช่เพียงรวมหัวกันเท่านั้น เพื่อที่จะเข้าใจความลับแห่งสารที่นักปราชญ์แห่งตะวันออกเหล่านี้ทิ้งไว้ให้เรา และถ้าเรากลายเป็นผู้ที่มีค่าควรแก่สารอันสำคัญยิ่งนั้นจริงๆ ละก็ เราก็จะพิชิตตะวันตกได้สำเร็จ ซึ่งการพิชิตนี้แม้ตะวันตกเองก็พอใจ

ทุกวันนี้ตะวันตกกำลังโคจรรัศมีคิดถึงปรีชาญาณอยู่ มันมีความหมกมุ่นที่จะเพิ่มจำนวนระเบิดปรมาณู เพราะระเบิดปรมาณูหมายถึงการทำลายไม่เพียงตะวันตกเท่านั้น แต่

ทว่าโลกทั้งมวลด้วยดุจดั่งคำพยากรณ์ของคัมภีร์ไบเบิลจะกลายเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาและจะมีอุทกภัยที่สมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง มันจึงขึ้นอยู่กับท่านที่จะบอกชาวโลกถึงความเลวทรามและบาปของโลก ซึ่งเป็นมรดกที่ครูบาอาจารย์ของท่านและของข้าพเจ้าได้สอนเอเซียมาแล้ว.

บทที่ ๒๗

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

เมื่อท่านอิقبال (Iqbal) บอกสันนิบาตฮอล-อินเดียมุสลิมเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ว่าท่านหวังจะได้เห็นชมพูทวีปส่วนที่มีมุสลิมอยู่มากมายกลายเป็นรัฐที่แยกออกไปต่างหากนั้น มิได้เป็นครั้งแรกที่เกิดมีมโนคตินี้ขึ้นมาเลย นักคิดพวกแพน-อิสลามที่มีชื่อเสียงก่อนหน้านี้คนหนึ่งชื่อ **ไซยิด ญะมาล อุดดีน อัลอัฟฆานี** (Saiyid Jāmal-u'd-dīn al-Afghānī : พ.ศ. ๒๓๘๑ / ๘๒-๒๔๔๐) ได้เขียนไว้ว่าจุดหมายปลายทางของมุสลิมแห่งเอเชียกลาง ก็คือการจัดตั้งร่วมกับอัฟกานิสถาน และอาณาบริเวณอินเดียภาคตะวันตกเฉียงเหนือที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมขึ้น การที่จะแยกออกจากอาณาบริเวณอื่นๆ ของอินเดียบางแบบกับการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยอัตโนมัตินั้นก็เคยมีนักคิดรุ่นราวคราวเดียวกันนั้นอื่นๆ อีกหลายคนประกาศสนับสนุนมาแล้ว นักศึกษามุสลิมอินเดียคนหนึ่งที่มาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ชื่อ **เชาหรี ราห์-มัด อาลี** (Chaudhari Rahmat Ali) ได้บัญญัติคำ “ปากีสถาน” (Pakistan) ขึ้น โดยเอาตัว ป (P) มาจาก **ปัญจาบ** (Punjab) อา (A) มาจาก **อัฟกานี** (Afghania) (ซึ่งเขาปรารถนาจะเรียกว่า มณฑลชายแดนภาคตะวันตกเฉียงเหนือมากกว่า) ตัว ก (K) มาจาก **แคชเมียร์** (Kashmir) ตัว ส (S) มาจาก **ซินด์หรือสินธุ** (Sind) และ ตาน (Tan) มาจาก **บาลูชิสถาน** (Baluchistan) คำว่า อี (I) ที่ตัว ก (K) มีได้ปรากฏว่ามาจากอะไร ถ้าหาก **ปากีสถาน** จะเขียนเป็นภาษาอูรดู (Urdu) คำสังเคราะห์นี้ก็มีความหมายว่า **ดินแดนแห่งความบริสุทธิ์**

ท่านราห์มัด อาลี มิได้มีประสบการณ์ทางการเมืองเลย ท่านได้แสดงมโนคติของท่านออกมาด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้าและด้วยความกระตือรือร้นมากกว่าด้วยการให้เหตุผลทางการเมืองอย่างใดก็ได้ ในการประกาศโฆษณาโน้มน้าวเกี่ยวกับปากีสถานนั้น ส่วนที่ท่านแสดงนั้นจึงไม่ควรประเมินค่าต่ำไป พวกนักศึกษามุสลิมส่วนใหญ่ที่ศึกษาอยู่ในบริเตนใหญ่ได้ค่อยๆ ลงเนื้อเห็นด้วยกับอุดมคติของท่านราห์มัด อาลี ทีละน้อยๆ นี้มิได้เป็นความสัมฤทธิ์ผลที่ต่ำต้อยเลย โดยเหตุที่นักศึกษาเหล่านั้นเป็นตัวแทนภาวะผู้นำในอนาคตของพวกเขาอินโด-มุสลิม นอกจากนั้น ท่านราห์มัด อาลี ยังสอนพวกนักศึกษาให้เห็นห่างจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งตอนนั้นกำลังถือเป็นแฟชั่นอยู่ในหมู่นักศึกษาทั้งหลาย อิทธิพลที่ล้าลึกของท่านที่มีต่อนักศึกษาเหล่านั้นในไม่ช้าก็ได้แสดงออกมาในชีวิตส่วนตัวของนักศึกษาเหล่านั้น ในเมื่อนักศึกษาเหล่านั้นได้ถอนตัวออกจากความไม่เอาจริงเอาจังแห่งชีวิตนักศึกษาชั้นปริญญาตรี และกลายเป็นมุสลิมที่มีความจริงจังและ

ปฏิบัติตามลัทธิศาสนาอย่างเคร่งครัด ความกระตือรือร้นของพวกเขาใหญ่มากถึงขนาดที่บางทีก็พิมพ์คำขวัญหรือแทรกข้อสังเกตไว้บนหนังสือพิมพ์ กระทั่งจนถึงขนาดยอมอดอาหารกลางวันเป็นสัปดาห์ๆ เพื่อเก็บเงินไว้ใช้ในยามจำเป็นก็มี

ท่านราห์มัด อาลี ได้ออกประกาศครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ในสมัยนั้น นักการเมืองที่เอาจริงเอาจัง ในฐานะเป็นผู้พิเคราะห์นักศึกษาที่ไม่มีความรับผิดชอบอย่างดูร้าย ได้บอกปิดมโนคติของท่านด้วยความดูถูกดูหมิ่น แต่ตอนปลาย พ.ศ. ๒๔๘๐ มโนคติเกี่ยวกับการแยกแยะรัฐมุสลิมออกไปต่างหากก็ได้เริ่มแพร่หลายอย่างรวดเร็วจนพวกนักการเมืองเองก็รู้สึกตกอกตกใจแถมประหลาดใจไปตามๆ กัน ในพ.ศ. ๒๔๘๓ สันนิบาตฮอล-อินเดียมุสลิม ในคราวมาประชุมที่เมืองละฮอร์ได้เสนอความต้องการขึ้นมว่าอาณาบริเวณที่มีมุสลิมเป็นส่วนใหญ่และเป็นดินแดนที่อยู่ติดต่อกันไปนั้นควรเป็นรัฐอธิปไตย มโนคตินี้อย่างน้อยที่สุดก็มีผู้ยอมรับอย่างในข้อเสนอของ คริปส์ (Cripps) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ พ.ศ. ๒๔๙๐ ก็สามารถตั้งปากีสถานขึ้นมาได้สำเร็จ ท่านราห์มัด อาลี ถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ เพราะผิพหวงที่สันนิบาตมุสลิมยอมรับปากีสถานที่มีขนาดเล็กกว่าที่ท่านได้หลับตามองเห็นไว้มาก อย่างไรก็ตาม นักศึกษามหาวิทยาลัยอื่นๆ อีกสองสามคนได้มีชีวิตอยู่จนได้เห็นความฝันอันใหญ่โตมโหฬารเช่นนั้นเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาในช่วงเวลาอันสั้น

ราห์มัด อาลี

ประชาชนที่มีอธิปไตยในบ้านเมืองหรืออนุประชาชาติในอินดูแลนด์?

(จากเรื่อง อินเดีย..., ของราห์มัด อาลี หน้า ๓-๕)

ประชาชาติของดิเนีย° :

นับว่าเป็นเวลาที่จะต้องรู้จักเสียที่ว่า เราซึ่งเป็นประชาชาติที่มีชีอินเดีย ซึ่งประกอบด้วยพวกมุสลิม ทรวาด อักฮูด (Akhoots คือพวก untouchables หรือพวกนอกวรรณะซึ่งใครจะแตะต้องมิได้) พวกคริสต์ศาสนิกชน พวกสิกข์ พวกพุทธศาสนิกชนและพวกปาร์ซีได้เป็นและเคยเป็นเหยื่อแห่ง นิยายของลัทธิอินเดีย นั่นคือนิยายที่สอนว่า อินเดียเป็น ประเทศแห่งอินเดีย

°ดิเนีย (Dinia) คือ อินเดีย เป็นชื่อที่ท่านราห์มัด อาลี ผสมขึ้นโดยเอาอักษรในคำ India นั้นและมาสลับกันใหม่ โดยเอาคำ din ในภาษาอาหรับ ซึ่งแปลว่า "ศรัทธา, ศาสนา" มาใช้ ดังนั้น ดิเนีย ก็คือดินแดนแห่งศาสนา ส่วนอินเดีย(India) หมายถึงดินแดนแห่งพวกฮินดู

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๐๕

นั่นคือเป็นอาณาจักรของลัทธิฮินดูที่ถือวรรณะและพวกฮินดูที่ถือวรรณะ และเป็นอาณาจักรที่พวกฮินดูที่ถือวรรณะสร้างขึ้นมา มีบริติชค้ำจุนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และต้องขอขอบคุณความโง่ของเราเองที่ชาวโลกเชื่อถือ

บันทึกนิทานโกหกในอดีต

นิทานโกหกนี้ซึ่งมีปอเกิดที่ผิด ๆ และมีคำสอนที่เลอะเทอะมาตั้งแต่ต้นนั้นได้ก่อให้เกิดความอับอายและความหายนะแก่สาเหตุแห่งเสรีภาพของมนุษย์ในโลกเป็นเวลาหลายยุคหลายสมัยมาแล้ว นิทานโกหกนี้ได้ประนีประนอมกับฐานะของอินเดีย ได้บิดเบือนประวัติศาสตร์ของอินเดีย และดูหมิ่นประชาชนของเราผู้ซึ่งโชคร้ายที่มามีชีวิตอยู่และตายอยู่ในบริเวณมณฑลที่นิทานโกหกนี้มีอิทธิพลเด่นอยู่

ความจริงนั้นเป็นเจตนาารมณ์ที่ชั่วร้ายแห่งนิทานโกหกนั้นซึ่งแม้ว่าจะถูกทอดทิ้งจากความผิดทุก ๆ อย่างเพื่อกิจกรรมที่ประสงค์ร้ายตั้งแต่ พ.ศ. ๑๒๕๔ เป็นต้นมา ตลอดระยะเวลา ๑,๓๐๐ ปีแห่งสมัยนิยมที่ผ่านมา ในด้านจิตใจแล้ว นิทานเรื่องนี้ได้ทำให้เราทั้งปวงต้องตกเป็นทาสและถูกโชตรวนทางสังคมผูกมัด ในด้านประชาชาติ นิทานเรื่องนี้ก็ได้ทำให้เรา “เป็นชนกลุ่มน้อย” และเมื่อว่าในด้านเขตแดนแล้ว นิทานเรื่องนี้ก็ได้ทำให้พวกเราทั้งปวงไม่มีมรดกตกทอดไม่เพียงแค่นั้นเท่านั้น ยังทำให้การเผยแพร่ศาสนาของเราต้องประสบกับความผิดหวัง และทำให้อารยธรรมของเราต้องวิปาลคลาดเคลื่อนไป แถมยังเอาเราเข้ามาขังไว้ในอินเดีย และทำให้อินเดียเองเป็นประเทศแห่งการกำหนดวาระของคนทั้งปวง คือทั้งประชาชาติที่เป็นอินเดียและที่มีใช่อินเดีย

บทบาทในปัจจุบันของนิทานโกหก

นิทานโกหกมิได้หยุดยั้งอยู่แค่นั้น ตรงข้ามต้องขอขอบคุณพวกพระและพวกปรสิต (กาฬาก) ของนิทานโกหกนั้น ที่ทำให้นิทานโกหกนี้ยังมีบทบาทที่กระปรี้กระเปร่าอยู่ และบัดนี้ก็ยังยุ่งอยู่กับการเกลี้ยทำลายฝ่ายตรงข้าม และรับรองพวกเราทั้งปวงเป็นจุลประชาชาติ

นั่นเป็นบทบาทในทางที่ขอบเยาะเย้ยถากถางผู้อื่น ซึ่งนิทานโกหกกำลังแสดงบทบาทอยู่ในปัจจุบันนี้โดยผ่านทางพวกที่มีความเชื่อถือรุ่นแรก ๆ อันได้แก่พวกฮินดูที่มีความเชื่อในเรื่องวรรณะและพวกที่ได้รับประโยชน์รุ่นล่าสุดจากนิทานโกหกนี้ คือพวกจักรวรรดินิยมบริติชผู้

๙๐๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ซึ่งทั้ง ๆ ที่มีความแตกต่างกันอย่างอื่น ๆ อยู่มากมาย แต่ก็ร่วมมือกันทำนิทานโกหกนั้นให้เป็นตัวคัมภีร์ขึ้นมาและเทศนาสั่งสอนลัทธิที่เป็นอันตรายนี้ด้วยความเห็นที่หวังจะมีอำนาจเหนือพวกเราทั้งปวงในดินแดนนี้ตลอดกาล

ทำไมพวกเขาจึงได้ทำอย่างนั้นเล่า?

พวกฮินดูที่ถือวรรณะซึ่งมีจำนวนคนมากกว่าประชากรของเราทั้งปวงรวมกันนั้น กำลังทำเช่นนั้นอยู่ก็เพราะพวกเขามีความเห็นว่าภารกิจที่มีนิทานโกหกเช่นนั้น ประการแรกยอมให้อิทธิพลแก่พวกเขาที่จะทำให้พวกเราปะปนกับพวกเขาและทำให้พวกเราแตกแยกกัน แล้วในที่สุดก็กลืนพวกเราเข้าไปในประชาชาติอินเดียหมด บริติชทำเช่นนั้นก็เพราะในฐานะที่เป็นมหาอำนาจจักรวรรดินิยม การมีนิทานโกหกเช่นนั้นอยู่ ประการแรกก็เปิดโอกาสให้พวกเขาทำให้พวกเราและพวกฮินดูที่ถือวรรณะปะปนกัน แล้วก็จะถือเอาความขัดแย้งของพวกเราไปเป็นประโยชน์ ซึ่งจะมีผลทำให้บริติชยึดครองอินเดียได้มั่นคงยิ่งขึ้นและในที่สุดโดยการอ้างบันทึกเกี่ยวกับการปะทะกันนั้นโลกก็จะเห็นว่าการที่บริติชปกครองอินเดียนั้นยุติธรรมแล้ว

ทั้งยังเป็นการดำรงไว้ซึ่งตำแหน่งในฐานะเป็นเจ้านายชั้นย่อยกับเจ้านายชั้นใหญ่ของพวกฮินดูและบริติชไว้ด้วย ซึ่งทั้งพวกฮินดูที่ถือวรรณะและพวกจักรวรรดินิยมบริติชต่างก็สวดสรรเสริญนิทานโกหกนี้และสะกดจิตพวกเรา ซึ่งเป็นประชาชาติที่มีโซอินเดียให้อยอมรับคำสอนนั้น และดังนั้น ก็เท่ากับว่าเราฆ่าตัวเองและทำให้เราต้องสยบอยู่กับอำนาจการปกครองของอินเดียและบริติชร่วมกัน

เพื่อที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของตนมีเหตุผลและเพื่อที่จะได้ตระหนักในวัตถุประสงค์ของตน อินเดียและบริติชกำลังใช้การให้เหตุผลที่สำคัญ ๒ ประการ ประการแรก ก็คือว่า เอกภาพแห่ง “ประเทศอินเดีย” นั้นเป็นเรื่องธรรมดาเกินไปที่จะยอมให้มีการแบ่งแยกออกเป็นบ้านเกิดเมืองนอนสำหรับประชาชาติอินเดียและประชาชาติที่มีโซอินเดียทั้งปวง ประการที่สอง ก็คือว่า หลักการรัฐธรรมนูญ ของ “ประเทศหนึ่งชาติหนึ่ง” นั้นต้องแน่นอนพอที่จะลดแม้แต่ว่าพวกมุสลิม ๑๑๐ ล้านคน พวกฮินดู ๖๐ ล้านคน พวกทราวิต ๔๐ ล้านคน พวกคริสต์ศาสนิกชน ๗ ล้านคน และสิกข์ ๖ ล้านคน ลงมาอยู่ในตำแหน่งเพียงประชาชาติย่อย ๆ และเป็นลูกน้องของประชาชาติอินเดียและทำให้พวกเราแต่ละคนไม่มีคุณสมบัติพอที่จะอ้างสถานะแห่งประชาชาติที่มีอธิปไตยเด่นชัดอยู่ในบ้านเกิดเมืองนอนของเราเลย นั่นคืออาณาบริเวณที่พวกเราแต่ละคนได้รับเป็นส่วนสัดต่อประชากรของเราใน “ประเทศอินเดีย”

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๕๐๗

เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า การให้เหตุผลทั้งสองอย่างนี้เป็นคำคุณวิและเป็นการถือหลักธรรมจริยาล้วนๆ ในเรื่องการสันนิษฐานเรื่องเอกภาพของสิ่งที่เรียกว่า “ประเทศอินเดีย” นั้น ตรงข้ามกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของประเทศอินเดียและการนำเอาการสันนิษฐานนั้นมาใช้กับหลักการรัฐธรรมนูญของ “ประเทศหนึ่ง ประชาชาติหนึ่ง” นั้น ก็แย้งกับคัมภีร์ที่ว่าด้วยกฎหมายระหว่างชาติทั้งปวง

อำนาจกับวิธีการ

ความจริงก็มีอยู่ว่าในหัวใจอันแท้จริงของฮินดูและบริติชนั้นทั้งพวกจักรวรรดินิยมบริติชและพวกฮินดูที่ถือวรรณะต่างก็รู้ข้อนี้ดี แต่พวกเขาก็ยังสันนิษฐานถึงเอกภาพของอินเดียไว้ก่อน ทั้งยังอ้างหลักการว่าด้วย “ประเทศหนึ่ง ประชาชาติหนึ่ง” และบังคับใช้ทั้งสองอย่าง คือทั้งเอกภาพที่ไม่จริงจังอะไรและหลักการรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้โดยมิได้เคารพต่อความรู้ันั้นเลย

ทั้งหมดนี้หมายความว่าอะไรเล่า?

ทั้งหมดนี้หมายถึงอำนาจและวิธีการ หรือจะพูดอีกนัยหนึ่งก็คือความเข้าใจระหว่างอังกฤษกับฮินดูที่จะยืนหยัดอยู่ในวัตถุประสงค์ปัจจุบันและอนาคตของตนเอง และการเตือนพวกเราซึ่งเป็นประชาชาติที่มีโซอินเดียเป็นครั้งสุดท้ายว่า ในนามของนิทานโกหกพวกเขาจะไม่ยอมให้เราเป็นประชาชาติที่มีอธิปไตยในบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองในดินแดนเลย และจะกดเราลงเป็นประชาชาติย่อยๆ และลูกน้องของประชาชาติอินเดียใน “ประเทศอินเดีย”

ทางเลือกของเรา : การทำลายนิทานโกหกหรือทำลายตัวเอง

ผิด แต่ก็ครั้งสุดท้ายแล้ว นั่นคือตำแหน่งของพวกเขา แล้วอะไรเล่าคือตำแหน่งของพวกเขา? เราอาจสรุปเป็นเพียงการเลือกเอาระหว่างการมีชีวิตอยู่กับความตายเท่านั้น นั่นคือระหว่างการทำลายนิทานโกหกหรือการทำลายตัวเองเท่านั้น เพราะเป็นที่แจ่มแจ้งดุจดวงอาทิตย์แล้วว่า ถ้าเราไม่ทำลายนิทานโกหก นิทานโกหกก็จะทำลายตัวเราอย่างแน่นอน

เพราะฉะนั้น จึงนับว่าถึงเวลาแล้วที่พวกเราทั้งหมดจะได้รู้ตระหนักถึงความสำคัญแห่งตำแหน่งของเราเสียที และเมื่อรู้ตระหนักในข้อนั้นแล้ว เราก็ควรเลือกทางได้

เมื่อเราทำเช่นนั้น เราจะต้องระลึกไว้ว่า สำหรับพวกเราแต่ละคนแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเสี่ยงทั้งนั้น เพื่อที่จะรักษาทุกสิ่งทุกอย่างไว้ให้ปลอดภัย ข้อนี้ นับว่าเป็นโอกาสที่ดีที่สุดของ

เราแล้วเพราะบัดนี้ไม่เหมือนแต่ก่อนๆ แล้ว นิทานโกหกมิเพียงไม่ได้รับการยกย่องเท่านั้น แต่ยังถูกสาปแช่งอีกด้วย และผู้ที่สนับสนุนนิทานโกหกนั้นแม้จะมีอำนาจทางด้านวัตถุ แต่ก็ไร้อำนาจทางด้านจิตใจ พวกเขาจะต้องคำนึงถึงทั้งความอ่อนแอแห่งกรณีของเขาและความเข้มแข็งแห่งกรณีของเราด้วย ดังนั้น บัดนี้ถ้าหากเราทั้งปวงทำลายนิทานโกหกและทำลายมันอย่างรุนแรงแล้ว นิทานโกหกก็จะตายไปชนิดที่ว่าสมควรแล้ว และเราทั้งปวงก็จะเป็นอิสระ แต่ถ้าหากเราัวเฉื่อยชาหรือโอ้อ้ออยู่ และสูญเสียโอกาสนี้ไป ความเข้าใจอันดีระหว่างอินเดียกับบริติชจะเป็นเหตุทำให้พวกเขานำเอาระบบทฤษฎีมาใช้กับพวกเราอีก ในกรณีเช่นนั้น เราจะต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างไปหมด และพวกเราทั้งปวงก็จะตกเป็นทาสของประชาชาติอินเดีย บางทีจะเป็นเวลาอีกหลายร้อยปี หรือบางทีก็อาจตลอดไปได้...

ลายลักษณ์อักษรบนกำแพง

ขอให้พวกเขา (ประชาคมเล็กๆ อื่นๆ ทั้งหมด) อย่าทำความผิดในเรื่องนี้เลย ในประเทศอินเดีย ทั้งสำหรับชาวมุสลิมและประชาคมเล็กๆ อื่นๆ แล้วชะตากรรมของประชาชาติที่ต้องตกเป็นลูกน้องเขานั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ พวกเขาไม่สามารถจะหลบหลีกมันได้ พวกเขาไม่อาจฝ่าฝืนมันได้ พวกเขาไม่อาจเอาชนะมันได้ เหตุผลก็คือว่า แม้พวกเขาจะได้รับการรับรองในความเป็นชาติอย่างเด่นชัดในประเทศอินเดีย แต่พวกเขาไม่เคยเป็นประชาชาติที่มีอธิปไตยอยู่ในบ้านเกิดเมืองนอนที่แยกออกไปต่างหาก ตรงข้ามพวกเขาจะเป็นประชาชาติย่อยๆ และเป็นลูกน้องของประชาชาติอินเดียอย่างดีที่สุดที่ในภูมิภาคของอินเดียที่ตั้งชื่อใหม่ ซึ่งขณะนี้ก็เป็นและต่อไปก็จะเป็นอีกชื่อหนึ่งสำหรับดินแดนของพวกเขาในดินแดนเอง

มุฮัมมัด อาลี จินนาห์ กับ การตั้งประเทศปากีสถาน

ท่านมุฮัมมัด อาลี จินนาห์ (Muhammad Ali Jinnāh) เกิดที่เมืองการาจี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๙ บิดาของท่านเป็นพ่อค้าที่มั่งคั่งและสงบเสถียรมาก มั่งคั่งพอที่จะส่งบุตรไปอังกฤษเพื่อฝึกฝนเป็นเนติบัณฑิต บ้านที่มุฮัมมัด อาลี จินนาห์เกิด ซึ่งบัดนี้รัฐบาลปากีสถานได้รักษาไว้เป็นพิพิธภัณฑ์นั้น ได้แสดงให้เห็นประจักษ์ถึงความเป็นคนชั้นกลางที่นำเคารพ โดยมีได้มีความสุขสบายหรือเค้านั่งความฟุ้งเฟ้อใดๆ มากนัก ในอังกฤษ ท่านจินนาห์สนใจทัศนะทางการเมืองของพวกเสรีนิยมบริติชและเห็นปาร์ซีอินเดียคนหนึ่งชื่อทาฮาภาอิ นาโอโรจิ (Dādābhāi Naoroji) ได้รับเลือกตั้งเข้าสู่รัฐสภาอังกฤษจากเมืองฟินสบอริกกลาง (Central Finsbury) อันสะท้อนให้

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๘๐๘

เห็นความเข้มแข็งของลัทธิเสรีนิยมบริติชที่กำลังเจริญเติบโตขึ้นมา

หลังจากที่กลับมาอินเดียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ ไม่นานนัก ท่านจินนาห์ ก็ย้ายไปอยู่ที่บอมเบย์ซึ่งเป็นเมืองที่ใหญ่กว่าการากัมและจะทำให้เนติบัณฑิตหนุ่มมีโอกาสดีมากกว่าที่จะอยู่ในการากัม สามปีแรกเป็นปีที่ท่านต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างไม่ลดละ หลังจากสามปีผ่านไปแล้ว ดูกระแสนะจะไหลกลับมาบ้าง โดยอาศัยความสามารถ ความซื่อสัตย์ และการทำงานหนักของท่าน ในที่สุดท่านจินนาห์ก็กลายเป็นหมอกฎหมายที่มีชื่อเสียงรู้จักกันดีที่สุดในชมพูทวีป ท่านได้อุทิศตัวเองให้แก่อาชีพของท่านโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์อย่างอื่น ๆ เลย แต่ทว่าได้พยายามทำคะแนนให้ตนเอง และทำให้มั่นใจว่าตัวท่านมีฐานะการเงินมั่นคงเป็นอิสระ ความคิดของท่านจินนาห์ได้มุ่งเข้าไปทางนักการเมือง การที่ท่านได้ติดต่อกับลัทธิเสรีนิยมของบริติชในตอนแรก ๆ ได้ทำให้ท่านมีความสนใจในการกิจของมหาชนซึ่งบัดนี้ได้ยืนยันตัวเองแล้ว ท่านได้เข้าร่วมกับสภาคองเกรสแห่งชาติของอินเดีย และพร้อมกันนั้นก็ดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการของท่านทาทาภาอิ นาโอโรจิ ซึ่งโดยอาศัยตำแหน่งนี้เองก็เท่ากับท่านได้ฝึกหัดงานอยู่ในวงการเมืองของอินเดีย พ.ศ. ๒๔๕๒ ผู้เลือกตั้งชาวมุสลิมในบอมเบย์ได้เลือกท่านเข้าไปสู่สภานิติบัญญัติของอินเดีย ในสภานี้เองในไม่ช้าความสามารถและความคิดอิสระของท่านก็ทำให้ท่านเป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป ท่านได้ติดต่อกับผู้นำชาวมุสลิมผู้สามารถคือท่าน โคชะเล และมีมิตรภาพระหว่างบุคคลทั้งสองนี้ได้เจริญอย่างมั่นคง ในตัวท่านโคชะเล ท่านจินนาห์ได้พบลักษณะความรักชาติแบบฮินดูซึ่งท่านจินนาห์คิดว่าท่านโคชะเลก็เข้ามาสู่วงการเมืองเช่นเดียวกับตนเหมือนกัน ส่วนท่านโคชะเลเห็นว่าท่านจินนาห์เป็นทูตที่มีความสามารถที่จะสร้างเอกภาพระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิมได้

พ.ศ. ๒๔๕๖ เมื่อคนทั้งสองได้ไปพักผ่อนที่อังกฤษนั้น ท่านมุฮัมมัด อาลี ซึ่งเป็นบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ Comrade ได้ชักชวนให้ท่านจินนาห์เข้าร่วมสันนิบาตมุสลิม ท่านได้เข้าร่วมสันนิบาตเมื่อได้รับความมั่นใจว่าวัตถุประสงค์ของสันนิบาตในตอนนี้จะต้องเหมือนกับวัตถุประสงค์ของสภาคองเกรส และการทำงานเป็นสมาชิกสันนิบาตนั้นจะต้องไม่หมายถึงว่าท่านขาดความจงรักภักดีต่อ “สาเหตุแห่งประชาชาติที่สำคัญกว่าที่ท่านได้อุทิศชีวิตจิตใจให้” อีกสองสามเดือนต่อมา ท่านได้นำคณะผู้แทนไปอังกฤษ เพื่อเสนอความเห็นของสภาคองเกรสแห่งชาติของอินเดียในเรื่องที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยสภาของอินเดีย (Council of India Bill) ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกี่ยวกับอินเดีย แต่การพิจารณาพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เลื่อนเวลาออกไป ทั้งนี้เพราะได้เกิดมีสงครามโลกครั้งแรกขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ แต่ท่าน

จินนาก็ยังคงทำงานเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างฮินดูกับมุสลิมต่อไป และได้ก่อให้เกิดสัญญาณที่เมืองลัคเนา ระหว่างสภาคองเกรสกับสันนิบาตขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ซึ่งเป็นผลทำให้สภาคองเกรสยอมรับหลักการว่าด้วยการแยกราชรัฐผู้เลือกตั้งสำหรับพวกมุสลิมออกไปต่างหาก พ.ศ. ๒๔๖๐ มอนตากิว (Montagu) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกี่ยวกับอินเดียได้เดินทางไปยังอินเดียเพื่อประเมินสถานการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการเรื่องการปกครองตนเองต่อไป ข้อความที่มอนตากิวพรรณนาถึงท่านจินนาห์ไว้ว่าน่าสนใจมากว่า :

“จินนาห์ ซึ่งเป็นคนหนุ่ม มีสมบัติผู้ดีครบถ้วน มีลักษณะท่าทางชวนมอง มีอาวุธคือการพูดแบบวาทวิจารณ์... ข้าพเจ้าค่อนข้างจะเหนื่อย เบื่อและเกรงเขามาก เชลล์มสฟอร์ด (Chelmsford) พยายามจะได้แย้งกับเขาและแล้วก็ต้องลำบากใจ จินนาห์เป็นคนทีฉลาดมาก และแน่ละ ออกจะเป็นการกระทำที่ร้ายแรงอยู่ที่คนเช่นนั้น จะไม่มีโอกาสได้บริหารงานในประเทศของเขาเอง”

ในตอนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่านมหาตมา คานธีได้รุ่งโรจน์ขึ้นมาในฐานะเป็นผู้นำขบวนการแห่งชาติ อย่างไรก็ตามก็ดีท่านจินนาห์ก็ไม่มีประโยชน์อะไรต่อสำหรับเทคนิคใหม่ ๆ เกี่ยวกับการสอนประชาธิปไตยไม่ให้เชื่อฟังและไม่ให้ความร่วมมือแก่บริติช ทั้งท่านก็ไม่ชอบขบวนการชีลาฟิตอาหมาก ๆ ที่เดียว ความจริงขบวนการนี้ได้สะท้อนให้เห็นวิธีเขียนเพื่อยั่วใจในทางการเมืองซึ่งพวกมุสลิมได้กระพือโหมมานานจนกระทั่งพวกเขาได้สูญเสียความรู้สึกเกี่ยวกับความแท้จริงไป ทศนคติของพวกมุสลิมที่มีต่อปัญหาทางการเมืองมักจะไม่วางอยู่บนมูลฐานแห่งความนิยมองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งปวงอย่างแจ่มแจ้งนัก จุดมุ่งหมายที่ไม่แท้จริงแห่งขบวนการนี้ การยอมรับว่าท่านคานธีเป็นผู้นำอย่างไม่มีเงื่อนไข ความเชื่อมั่นว่าการที่ชาวบริติชถอนตัวออกไปคงจะแก้ปัญหारेื่องฮินดูกับมุสลิมได้โดยอัตโนมัติ และครัทธาอันไม่มีขอบเขตในความตั้งใจและอำนาจของพวกผู้นำสภาคองเกรสที่เป็นฮินดูในอันที่จะยุติความแตกต่างกันระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิม ทั้งหมดนี้เป็นการสำแดงออกซึ่งวิธีเขียนเพื่อยั่วใจนั่นเอง เมื่อคำสาปได้ถูกทำลายลงเพราะการเปิดขบวนการ สุทธิ และขบวนการ สังคตวัน ขึ้น และเพราะความไม่ตั้งใจจริงหรือความสามารถของพวกผู้นำสภาคองเกรสที่เป็นฮินดูในอันที่จะกันขอบเขตลัทธิรุนแรงเช่นนั้น ความไม่พอใจของพวกมุสลิมก็พลอยรุนแรงไปด้วย โดยเฉพาะหลังจากที่ท่านมุฮัมมัด อาลี ได้ถึงอนิจกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ แล้ว พวกมุสลิมก็มีความรู้สึกว่าจำเป็นที่ตนจะต้องมีนโยบายใหม่ ๆ และภาวะผู้นำใหม่ ๆ ของตนบ้าง

อย่างไรก็ดี การที่ท่านจินนาห์ได้โผล่มาในฐานะเป็นผู้นำในตอนนั้นเป็นเรื่องที่ไม่อาจ

ท่านายไฉ่ล่งหน้าได้เลย ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่าท่านไม่มีคุณสมบัติใดๆ ที่พวกมุสลิมเคยมองหาในตัวผู้นำเลย ท่านจินนาร์เป็นพวกสัจนิยมที่ไม่เคยยอมให้ทัศนะของตนถูกความเป็นคนเจ้าอารมณ์มาทำให้ต้องมีดมนเลย แม้ท่านจะเป็นมุสลิมที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้า แต่ก็ได้เป็นคนบ้าคลั่งศาสนา ส่วนมวลชนที่เป็นมุสลิมนั้นมีความรู้สึกในด้านศาสนาและคลั่งศาสนาอย่างรุนแรง ท่านจินนาร์เป็นพวกผู้ดีโดยนิสัยและมีทัศนะเป็นแบบตะวันตก มวลชนไม่ไว้วางใจพวกผู้นำที่มีหัวเอนเอียงไปทางตะวันตก ซึ่งมีแบบการครองชีวิตแตกต่างไปจากพวกเขามาก ท่านจินนาร์เป็นรัฐบุรุษและเป็นผู้หน้าที่แท้ที่พูดภาษาง่าย ๆ และตรงจุดเสมอ มวลชนต้องการหัวหน้าที่ชอบใช้วิธีหลอกล่อ ท่านจินนาร์มิได้ให้การแก้ปัญหาก็เผชิญหน้าประชาชนแบบสำเร็จรูป ท่านเป็นคนที่มีความระมัดระวัง จะต้องมีหลักฐานเสียก่อนแล้วจึงพูด และก่อนที่จะให้คำแนะนำแก่ใคร ท่านก็จะต้องชั่งคุณค่าและโทษ เหตุผลสนับสนุนและเหตุผลคัดค้านเสียก่อน คุณสมบัติในตัวท่านที่พอจะขอขอบขอบใจในเวลาที่เป็นครั้งแรกก็คือความเป็นอิสระ ความกล้า ความสามารถ และความอดสาหะพยายาม นอกจากนั้นการที่ท่านเป็นผู้ที่มีความเคร่งครัดในระเบียบวินัยซึ่งทำให้ท่านปรองดองกับความสูญเสียสัมพันธมิตรที่มีความสำคัญทางการเมืองมากกว่าที่จะอดทนต่อความไม่มีระเบียบวินัยได้เป็นเหตุทำให้คนทั้งหลายรู้จักท่านมากยิ่งขึ้นเลย

ท่านจินนาร์ยังสามารถมองเห็นว่าพวกมุสลิมต้องการนโยบายที่จะคุ้มครองตำแหน่งของตนให้ปลอดภัยได้ ศรัทธาในพวกผู้นำที่มีหัวเสรีนิยมเก่า ๆ แห่งลัทธิชาตินิยมอินเดียของท่านกำลังยอมให้มีความสงสัยต่อพลังใหม่ ๆ ที่ทำให้พวกผู้นำเหล่านั้นปรากฏตัวออกมา พวกผู้นำที่มีหัวเสรีนิยมเก่า ๆ สามารถรักษาอุดมคติเกี่ยวกับลัทธิชาตินิยมที่นิยมไว้ชัดเจนแล้วไว้ได้ บัดนี้ความรู้สึกของมวลชนได้เร้าให้เกิดความรู้สึกว่าการตกลงกันในเรื่องจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ดีแล้วนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในตอนเริ่มต้นท่านจินนาร์ได้ทำงานโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยเพื่อบุกบันให้ตกลงกับสภาองเกรสให้ได้ ดูเหมือนจะมีความหวังบางประการเกี่ยวกับการสถาปนา “การตกลงกันชั่วคราว” (modus vivendi) ขึ้นมาใหม่อยู่ ถ้าหากสภาองเกรสจะเข้าใจฐานะของพวกมุสลิมเพียงพอ อย่างไรก็ตาม ความหวังนี้ได้เสื่อมไปในเมื่อในการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ พรรคองเกรสสามารถเอาชนะได้อย่างหลุดหลุยในจังหวัดที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นฮินดูซึ่งทำให้ไม่จำเป็นที่พรรคองเกรสจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาคมอื่น ๆ เพื่อจัดตั้งรัฐบาลอีกต่อไป พรรคองเกรสตัดสินใจจัดตั้งคณะรัฐมนตรีที่เป็นสมาชิกพรรคองเกรสล้วน ๆ เมื่อว่าในด้านกฎหมายแล้ว ฐานะที่พรรคองเกรสมืออยู่เป็นฐานะที่ไม่มีพรรคใดจะต่อสู้ได้ แต่สำหรับพวกมุสลิมแล้วยอมเป็นการชี้ให้เห็นว่าพรรคองเกรสคงจะมีความน่าสนใจต่อการที่จะได้รับความร่วมมือจากพวกมุสลิมน้อยมากในช่วงที่พรรคองเกรสได้รับชัยชนะในขั้นสุดท้าย จึงเลื่องไม่

พื้นที่ประชาคมทั้งสองนี้จะเริ่มปฏิบัติตามสัญญาของตนที่ฝังรากลงลึกแล้ว และตีตัวห่างจากกันออกไปทุกที การแสวงหาความคุ้มครองและสูตรต่างๆ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าไม่มีประโยชน์ และอารมณ์ของประชาชนทั้งสองพวกนั้นย่อมยืนยันตนเองด้วยพลังที่ว่า คนทั้งปวงย่อมเป็นผู้ที่ช่วยไม่ได้ในอำนาจ (grip) ของตน

ท่านจินนาห์ต้องการเป็นสถาปนิกผู้สร้างเอกภาพฮินดูและมุสลิมขึ้นมา ท่านได้ใช้ความอุตสาหะพยายามตามปกติของท่านต่อไปเพื่อให้บรรลุตามจุดที่มุ่งหมายจนกระทั่งเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ความพยายามเช่นนั้นได้ถึงวาระที่ต้องผิดหวังอีก ในฤดูสารทเพงปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ท่านจินนาห์ได้บอกคณะผู้แทนนักศึกษามุสลิมจากเคมบริดจ์กลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการจัดตั้งรัฐปากีสถานว่า “ข้าพเจ้ามีความตระหนักดียิ่งขึ้นทุกวัน ๆ ว่า พวกท่านเป็นฝ่ายถูก ทั้ง ๆ ที่มีตัวข้าพเจ้าเอง” อีกครั้งหนึ่งท่านมีความตระหนักใจว่า คงไม่มีอุปสรรคใด ๆ มาขัดขวางท่านได้เป็นแน่ มวลชนชาวมุสลิมของอินเดียได้ให้ความสนับสนุนและมีความจงรักภักดีต่อท่านอย่างที่ว่าพวกเขาไม่เคยให้ใครมาก่อนในประวัติศาสตร์ของพวกเขาเลยโดยประกาศว่าท่านจินนาห์เป็น **ไกดิ อาซิม (Qaid-i-azam)** หรือ “ผู้นำที่สูงที่สุด” ภายใต้บังคับการของท่าน พวกมุสลิมได้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อสถาปนารัฐปากีสถานให้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ปากีสถานซึ่งจะเป็นประเทศที่มีประชากรมากกว่า ๘๖ ล้านคน ซึ่งได้ถูกไล่ออกมาเกือบ ๒๐ ปีก่อนหน้านี้ ในฐานะเป็นความคิด ฟุ้งซ่านที่ไม่มีค่าควรแก่การพิจารณา

พ.ศ. ๒๔๘๒ เมื่อชบวนแห่ศพของท่านปรากฏออกมาจากประตูวัง ประชาชนหลายแสนคนที่เฝ้าคอยอยู่ด้วยความระทมทุกข์ได้ตะโกนขึ้นพร้อม ๆ กันว่า “ไกดิ อาซิม ซินดาห์ บาท!” ซึ่งแปลว่า “ขอให้ผู้นำสูงสุดของเราจงเจริญ!” ทุกวันนี้ประชาชนที่มีความกตัญญูต่อท่านเป็นจำนวนมากยังให้เกียรติท่านในฐานะเป็นบิดาแห่งประชาชาติของพวกเขาอยู่

มุฮัมมัด อาลี จินนาห์

ปัญหาระหว่างชาติ

ข้อความที่คัดมาแสดงต่อไปนี้ได้มาจากสุนทรพจน์ของท่านจินนาห์ในฐานะที่เป็นประธานได้แสดงต่อที่ประชุมสันนิบาตมุสลิมที่เมืองละฮอร์ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งเป็นเครื่องหมายบอกถึงการที่สันนิบาตมุสลิมได้นำเอาหลักการว่าด้วยการแยกรัฐมุสลิมออกไปต่างหากมาใช้

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๑๔๓

(จากเรื่อง สุนทรพจน์และข้อเขียนเมื่อไม่นานมานี้บางเรื่อง, ของจินนาคะ, เล่ม ๑, หน้า ๑๗๔-๘๐)

รัฐบาลและรัฐสภาพริตติ และยิ่งกว่านั้นก็คือประชาชาติปริตติ ได้เล็งดูและอบรมด้วยข้อคิดเห็นที่ตกลงกันได้แล้วเกี่ยวกับอนาคตของอินเดียมาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว โดยถือเอาการพัฒนาในประเทศของตนเองที่ได้สร้างรัฐธรรมนูญอังกฤษขึ้นมาซึ่งบัดนี้ก็ยังทำหน้าที่อยู่ทางด้านรัฐสภาและทางระบบคณะรัฐมนตรี เป็นหลักมโนภาพเกี่ยวกับการปกครองแบบมีพรรคการเมืองซึ่งทำหน้าที่ไปตามนโยบายทางการเมืองนั้นได้กลายเป็นอุดมคติซึ่งถือว่าเป็นแบบฟอร์มการปกครองที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ ประเทศ และการโฆษณาเผยแพร่อย่างทรงอำนาจและที่ทำฝ่ายเดียว ซึ่งตามปรกติก็ร้องเรียนต่อบริติชนั้น ได้นำพวกเขาไปสู่ความผิดพลาดอย่างหนัก ในการสร้างรัฐธรรมนูญที่หลับตามองเห็น ในกฎหมายว่าด้วยการปกครองอินเดีย พ.ศ. ๒๔๗๘ เราพบว่า รัฐบุรุษชั้นนำที่สุดของบริเตนใหญ่ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยข้อคิดเห็นเหล่านี้ ในถ้อยคำที่ประกาศออกมาก็ได้ยืนยันและแสดงความหวังไว้ว่า กาลเวลาที่ล่วงไป ๆ จะทำให้ธาตุมูลต่าง ๆ ที่ไม่ตรงกันของอินเดียกลมกลืนกันได้

หนังสือพิมพ์ชิ้นแนวหน้าเช่นหนังสือพิมพ์ ไทม์ ที่ลอนดอนซึ่งให้ข้อท้วงติงในเรื่องกฎหมายว่าด้วยการปกครองอินเดีย พ.ศ. ๒๔๗๘ ไว้ว่า : “ไม่ต้องสงสัยเลยว่าความแตกต่างกันระหว่างพวกฮินดูกับมุสลิมไม่ใช่เรื่องศาสนาตามที่รู้สึกกันเท่านั้น แต่ทว่าเป็นความแตกต่างในเรื่องกฎหมายและวัฒนธรรมด้วย อาจกล่าวได้ว่า พวกฮินดูและมุสลิมเป็นตัวแทนอารยธรรมที่แตกต่างกันและแยกกันอย่างสิ้นเชิง แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป เรื่องการเชื่อถือโชคลางต่าง ๆ ก็คงสูญสิ้นไปเอง แล้วฮินดูก็จะถูกหลอมเป็นประชาชาติเดียวกัน” ดังนั้น หนังสือพิมพ์ลอนดอน ไทม์ จึงมีความเห็นว่า ความยากลำบากก็มีเฉพาะการเชื่อถือโชคลางเท่านั้นเอง ความแตกต่างกันขั้นพื้นฐานและที่ยังรากลงลึกแล้วเหล่านี้ ซึ่งเป็นความแตกต่างกันทางด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และการเมืองนั้นได้ถูกเรียกอย่างสละสลวยว่า “เป็นการเชื่อถือโชคลาง” เท่านั้นเอง แต่ความจริง การไม่คำนึงถึงประวัติศาสตร์ในอดีตของชมพูทวีปและมโนภาพเกี่ยวกับสังคมอันเป็นพื้นฐานของอิสลามซึ่งตรงข้ามกับมโนภาพเกี่ยวกับสังคมของลัทธิฮินดูนั่นเองที่ทำให้ความแตกต่างกันเหล่านั้นเป็นเพียง “การเชื่อถือโชคลาง” ไป แม้จะมีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดเป็นเวลาตั้งพันปี สัญชาติซึ่งทุกวันนี้ก็ยังมีต่าง ๆ กันเหมือนเดิมนั้น เราไม่อาจหวังว่าจะเปลี่ยนรูปตนเองไปเป็นชาติหนึ่งโดยเพียงอาศัยการทำให้พวกเขาสังกัดอยู่กับรัฐธรรมนูญตามแบบประชาธิปไตย และใช้อำนาจบังคับให้เขาอยู่ร่วมกันโดยวิธีที่ผิดปรกติธรรมดาและที่เป็นแบบที่มีได้เกิดจากน้ำใสใจจริงแห่งพระราชบัญญัติที่ออกทางรัฐสภาพริตติ สิ่งที่มีการปกครองที่

เป็นหน่วยเดียวกันของอินเดียไม่บรรลุผลสำเร็จมาเป็นเวลา ๑๕๐ ปีนั้น เราไม่อาจเข้าใจโดยแจ่มแจ้งได้โดยอาศัยการตั้งบังคับให้มีกรปกครองแบบสหพันธ์กลางเลย เป็นสิ่งที่ไม่อาจเข้าใจได้ว่าคำสั่งสอนที่ออกโดยผู้มีอำนาจทางกฎหมายหรือข้อเขียนของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญอาจเคยบังคับความตั้งใจและความเชื่อถือด้วยความจริงรักภักดีตลอดทั่วชมพูทวีปโดยอาศัยเชื้อชาติสัญชาติต่าง ๆ ยกเว้นโดยอาศัยกำลังอาวุธอยู่เบื้องหลัง

ปัญหาในอินเดียไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะภาพระหว่างประชาคม แต่ตามที่ปรากฏเป็นปัญหาเกี่ยวกับลักษณะภาพระหว่างชาติและเราจะต้องปฏิบัติต่อปัญหานั้นเช่นนั้น トラบเท่าที่เรายังไม่เข้าใจความจริงที่เป็นมูลฐานและเป็นพื้นฐานนี้อย่างแจ่มแจ้ง รัฐธรรมนูญที่เราอาจสร้างขึ้นไม่ว่าชนิดใดก็ตาม จะมีผลเป็นความหายนะและจะพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นการทำลายและ เป็นอันตรายไม่เพียงต่อพวกมุสลิม (Mussalmans) เท่านั้น แต่ทว่าต่อพวกบริติชและฮินดูด้วย ถ้ารัฐบาลบริติชมีความกระตือรือร้นและมีความจริงใจที่จะอำนวยความสะดวกและความสุขแก่ประชาชนชาวชมพูทวีปจริง ๆ แล้ว ก็มีอยู่วิถีทางเดียวเท่านั้นที่เปิดให้เรา นั่นคือยอมให้ประชาชาติใหญ่ ๆ มีบ้านเกิดเมืองนอนของตนต่างหาก โดยแบ่งอินเดียออกเป็น “รัฐแห่งชาติอัตโนมัติต่าง ๆ” ไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่ว่าทำไมรัฐต่าง ๆ เหล่านี้จึงควรจะเป็นศัตรูกัน อีกประการหนึ่งความเป็นฝ่ายตรงกันข้าม ความปรารถนาและความพยายามตามธรรมชาติของการที่ประชาชาติหนึ่งจะเป็นเด่นกว่าอีกประชาชาติหนึ่งในทางระเบียบสังคมและสถาปนาอำนาจทางการเมืองเหนืออีกประชาชาติหนึ่งในด้านการปกครองบ้านเมืองก็จะสูญสิ้นไป ข้อนี้มีแต่จะนำไปสู่ความปรารถนาดีตามธรรมชาติมากขึ้น ทั้งนี้โดยอาศัยสัญญาระหว่างชาติในระหว่างพวกเขา และพวกเขาก็จะสามารถอยู่ร่วมกันกับเพื่อนบ้านด้วยความกลมเกลียวเป็นอย่างดี ข้อนี้จะนำไปสู่การตกลงกันฉันเพื่อนได้ง่ายขึ้น พร้อมกับการคำนึงถึงชนกลุ่มน้อยโดยอาศัยการจัดแจงและการปรับตัวแบบด้อยที่ด้อยอาศัยกันระหว่างอินเดียมุสลิมกับอินเดียฮินดู ซึ่งจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของพวกมุสลิมและชนหมู่น้อยอื่น ๆ ได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

นับว่าเป็นการยากเหลือเกินที่จะพอใจในเหตุผลที่ว่าทำไมสหราชอาณาจักรจึงไม่เข้าใจลักษณะที่แท้จริงของศาสนาอิสลามและศาสนาฮินดู อิสลามและฮินดูมิใช่ศาสนาตามที่เข้าใจกันตามคำพูดแต่ความจริงเป็นระเบียบสังคมที่แตกต่างกันและที่เด่นชัด และนับว่าเป็นความฝันที่ว่าพวกฮินดูและมุสลิมอาจวิวัฒน์สัญชาติที่ธรรมดาสามัญร่วมกันได้และการสร้างมโนภาพผิด ๆ เกี่ยวกับชาติอินเดียชาติหนึ่งชาติเดียวนี้อันไปไกลเกินขอบเขตและเป็นสาเหตุแห่งความยุ่งยากส่วนใหญ่ของท่าน และจะนำอินเดียไปสู่ความหายนะ ถ้าหากเราไม่แก้ไขปรับปรุงข้อคิดเห็นของเราให้

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๕๑๕

ทันกาล พวกฮินดูและมุสลิมมีปรัชญาทางศาสนา ขนบประเพณีทางสังคม วรรณกรรมที่แตกต่างกันเป็นสองชนิด พวกฮินดูกับมุสลิมมิได้แต่งงานกัน ทั้งมิได้รับประทานอาหารร่วมกันแต่อย่างใดเลย และความจริงฮินดูและมุสลิมก็ถืออารยธรรมที่แตกต่างกันเป็นสองอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่มีมโนคติและการสร้างมโนภาพที่ขัดแย้งกันเป็นมูลฐาน โจมหน้ในเรื่องชีวิตและที่เกี่ยวกับชีวิตของพวกฮินดูและมุสลิมก็แตกต่างกัน เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าพวกฮินดูและมุสลิมได้รับความบันดาลใจมาจากแหล่งประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน พวกเขามีมหากาพย์ต่างกัน มีวีรบุรุษต่างกัน และมีฉากละครต่างกัน บ่อยทีเดียวที่วีรบุรุษของฝ่ายหนึ่งกลายเป็นศัตรูของอีกฝ่ายหนึ่ง และชัยชนะของฝ่ายหนึ่งก็เป็นความพ่ายแพ้ของอีกฝ่ายหนึ่ง การที่จะนำประชาชาติเช่นนั้นสองชาติมารวมให้เป็นรัฐเดียวกัน โดยประชาชาติหนึ่งเป็นชนหมู่น้อยและอีกประชาชาติหนึ่งเป็นชนหมู่มากนั้น มีแต่จะนำไปสู่ความไม่พอใจกันมากยิ่งขึ้น และในที่สุดก็จะนำไปสู่การทำลายล้างโครงสร้างใด ๆ ที่อาจสร้างขึ้นมาเพื่อปกครองรัฐเช่นนั้นได้

ประวัติศาสตร์ได้ให้ตัวอย่างแก่เรามากมาย เช่น สหภาพบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์ เซกโกโลเวเกีย และโปแลนด์ ทั้งประวัติศาสตร์ยังชี้ให้เราเห็นร่องรอยทางด้านภูมิศาสตร์มากมายที่มีขนาดเล็กกว่าชมพูทวีปมาก ซึ่งถ้าไม่เช่นนั้นแล้วก็อาจเรียกว่าประเทศหนึ่งได้ แต่ซึ่งได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นรัฐต่าง ๆ มากมายหลายรัฐเหมือนกับมีประชาชาติต่าง ๆ อาศัยอยู่ในรัฐเหล่านั้น แหลมบัลข่านประกอบด้วยรัฐอธิปไตย ๗ หรือ ๘ รัฐ ในทำนองเดียวกัน กลุ่มประเทศโปรตุเกสกับสเปนก็แบ่งออกเป็นแหลมไอเบเรียน (Iberian) ในขณะที่คำร้องเพื่อให้มีเอกภาพแห่งอินเดียและประชาชาติหนึ่งซึ่งมิได้มีอยู่นั้น ณ ที่นี้จึงมีการแสวงหาวิธีที่จะดำเนินตามสายการปกครองแบบกลาง ๆ อย่างหนึ่งนี้แหละ เราทราบว่ประวัติศาสตร์ ๑,๒๐๐ ปีที่ผ่านมามิได้บรรลุถึงเอกภาพเลย และในยุคที่แล้ว ๆ มากี่เห็นประจักษ์ชัดแล้วว่าอินเดียมักจะแบ่งเป็นอินเดียฮินดูและอินเดียมุสลิมอยู่เสมอ เอกภาพที่ไม่แท้จริงในปัจจุบันของอินเดียมีอายุถอยหลังไปถึงสมัยที่บริติชพิชิตอินเดีย และเอกภาพที่ไม่แท้จริงนั้นก็คงมีอยู่ได้ก็เพราะดาบปลายปืนของบริติช แต่การสิ้นสุดแห่งระบอบบริติชซึ่งมีปรากฏอยู่ในคำแถลงการณ์ของรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อไม่นานมานี้จะเป็นผู้นำมาซึ่งการทำลายล้างอย่างสิ้นเชิงพร้อมกับความหายนะที่ยิ่งใหญ่กว่าที่เคยปรากฏมาในระยะเวลาพันปีที่อยู่ในความปกครองของมุสลิมเสียอีก เป็นที่มั่นใจได้ว่านั่นมิได้เป็นมรดกตกทอดซึ่งบริเตนคงจะยกให้อินเดียหลังจากที่ได้ปกครองอินเดียมา ๑๕๐ ปีแล้ว หรืออินเดียฮินดูและมุสลิมคงไม่เสี่ยงต่อความวิบัติเช่นนั้นอย่างแน่นอน

อินเดียมุสลิมไม่อาจยอมรับรัฐธรรมนูญใด ๆ ที่จำเป็นจะต้องมีผลในรูปที่รัฐบาลเป็น

รัฐบาลของคนส่วนใหญ่ที่เป็นฮินดู พวกฮินดูและมุสลิมซึ่งได้ถูกเลี้ยงดูมาในระบบประชาธิปไตยที่บังคับใช้แก่ชนหมู่น้อยนั้นอาจหมายถึงเฉพาะฮินดูราช คือการปกครองของพวกฮินดูเท่านั้น ประชาธิปไตยชนิดนี้นั้น ที่สภาองเกรสมีอำนาจบังคับบัญชาสูงมากนั้นคงจะหมายถึงการทำลายล้างสิ่งที่มีค่าที่สุดในศาสนาอิสลามลงอย่างสิ้นเชิง เรามีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานของรัฐธรรมนูญที่ใช้ตามจังหวัดต่าง ๆ ในระหว่างสองปีครึ่งที่ผ่านมาทีเดียว และการเอากการปกครองแบบนั้นมาใช้บ่อย ๆ จะต้องนำไปสู่สงครามกลางเมือง และการสร้างกองทัพส่วนบุคคล ดังที่นายคานธีได้แนะนำพวกฮินดูแห่งสุกกูร์ (Sukkur) ในเมื่อเขาได้กล่าวว่าพวกเขา (ฮินดู) จะต้องป้องกันตนเองจะโดยวิธีรุนแรงหรือไม่รุนแรงก็ตาม เขาตีมากก็ต้องตีตอบกันคนละที และถ้าพวกเขาทำไม่ได้พวกเขาก็จะต้องอพยพหนีไป

พวกมุสลิมมิได้เป็นคนหมู่น้อยตามที่คิดทั่ว ๆ ไปทราบ และเข้าใจเขาเพียงแต่ได้มองดูรอบ ๆ ตัวเท่านั้น แม้กระทั่งทุกวันนี้เมื่อว่าตามแผนที่อินเดียที่บริติชทำแล้ว สีแคว้นในทั้งหมด ๑๑ แคว้น ซึ่งมีพวกมุสลิมอยู่มากกว่าไม่มากนัก กำลังทำหน้าที่แม้กระทั่งการตัดสินใจขั้นสูงของสภาองเกรสฮินดูเพื่อที่จะไม่ให้ความร่วมมือ และเตรียมตัวที่จะไม่เชื่อฟังอย่างสุภาพ พวกมุสลิมเป็นประชาชาติหนึ่งตามคำนิยามความหมายของคำว่าประชาชาติและพวกเขาจะต้องมีบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง จะต้องมีเขตแดนของตนเอง และต้องมีรัฐของตนเอง เราต้องการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบและมีความกลมเกลียวกับเพื่อนบ้านของเราในฐานะเป็นประชาชนที่เป็นอิสราเอล เราปรารถนาให้ประชาชนของเราพัฒนาชีวิตทางด้านศาสนา ทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างเต็มที่ในวิถีทางที่เราคิดว่าดีที่สุด และสอดคล้องต้องกันกับอุดมคติของเราเองและตามลักษณะพิเศษแห่งประชาชนของเรา ความต้องการที่เต็มไปด้วยความซื่อสัตย์และผลประโยชน์ที่จำเป็นที่สุดแห่งประชาชนนับล้าน ๆ ของเราได้กำหนดหน้าที่ลับ ๆ ให้เราแสวงหาการแก้ปัญหาที่มีเกียรติและสันติซึ่งอาจมีความเป็นธรรมและยุติธรรมต่อคนทั้งปวง แต่พร้อมกันนั้นการคุกคามหรือขู่เข็ญก็ไม่อาจทำให้เราเคลื่อนไหวนหรือเลิกร้างไปจากวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของเราได้ เราจะต้องเตรียมตัวเผชิญกับความยากลำบากและผลที่จะติดตามมาทุกอย่าง เราจะต้องเตรียมตัวเสียสละเพื่อที่จะทำให้เราได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางตามที่เราวางไว้เบื้องหน้าเราแล้ว

จุดมุ่งหมายของปากีสถาน

ข้อความที่คัดมาจากสุนทรพจน์ของท่านจินนาคะห์เหล่านี้ซึ่งท่านได้กล่าวหลังจากที่สัน-

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๔๔๗

นิบาตมุสลิมได้ยอมรับเอาหลักการว่าด้วยการแยกรัฐมาใช้นั้น ย่อมแนะนำให้เห็นโครงการทางการเมืองแบบที่ท่านหวังให้พวกมุสลิมดำเนินตาม ทั้งๆ ที่ท่านคัดค้านการที่ชาวฮินดูซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ปกครองพวกมุสลิม แต่ท่านก็หวังว่าพวกมุสลิมจะเอาอุดมคติเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบเสรีและแบบสังคมมาใช้แก่ตนเองบ้าง

(จากเรื่อง สุนทรพจน์และข้อเขียนเมื่อไม่นานมานี้บางเรื่อง, ของจินนาห์, เล่ม ๑, หน้า ๕๑๙-๒๑, ๕๖๐-๖๒)

ความก้าวหน้าที่พวกมุสลิมในฐานะเป็นประชาชาติหนึ่งได้ทำลงไปในระยะเวลาสามปีที่ผ่านมานี้นับว่าเป็นข้อเท็จจริงที่น่าสังเกตประการหนึ่ง ไม่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์โลกมาก่อนเลยว่า ประชาชาติหนึ่งได้รวมกำลังกันอยู่รอบๆ นโยบายของพรรคและอุดมคติที่ธรรมดาสามัญร่วมกันในช่วงระยะเวลาอันสั้นเช่นนั้นดังที่พวกมุสลิมได้ปฏิบัติอยู่ในชมพูทวีปที่กว้างใหญ่ไพศาลนี้เลย ไม่เคยมีมาก่อนเลยที่ประชาชาติที่ถูกเรียกอย่างผิดๆ ว่าชนหมู่น้อยจะยืนหยัดตัวเองได้อย่างรวดเร็วเช่นนั้น และมีประสิทธิภาพเช่นนั้น ไม่เคยปรากฏมาก่อนเลยที่ทัศนะที่ทางด้านจิตใจของประชาชาติหนึ่งจะเป็นปึกแผ่นได้ในทันทีทันใดเช่นนั้น ไม่เคยปรากฏมาก่อนเลยว่าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชากรหลายล้านคนจะได้รับการสถาปนาขึ้นมาและสาธิตแสดงในช่วงระยะเวลาอันจำกัดเช่นนั้น และภายใต้เหตุการณ์ที่ประหลาดเช่นนั้นอย่างที่เราทั้งหลายอยู่ในอินเดียเมื่อสามปีที่ล่วงมาแล้วได้ ปากีสถานเป็นมติหนึ่ง ทุกวันนี้ปากีสถานเป็นเรื่องของศรัทธา เป็นเรื่องของชีวิตและความตายของอินเดียมุสลิม...

เราได้สร้างความเห็นที่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันขึ้นมา เราได้สร้างสหภาพแห่งจิตใจและความคิดขึ้นมา ขอให้เราเพ่งความสนใจอยู่ที่การยกฐานะของประชาชนให้สูงขึ้นเพื่อความดีงามทางด้านการศึกษา การเมือง การเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรมเกิด ขอให้พวกเราร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือแก่ผู้นำของเราเพื่อทำงานเพื่อความดีงามของส่วนรวมเกิด ขอให้เราจัดองค์การของเราให้เข้มแข็งขึ้นและให้มีหลักฐานมั่นคงมีผลดีโดยตลอดเกิด ในเรื่องทั้งหมดนี้การอนุมัติและการดำเนินขั้นสุดท้ายขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของประชาชน พวกเราชาวมุสลิมส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาอาศัยคุณสมบัติประจำตัวของเราเอง ต้องอาศัยศักยภาพตามธรรมชาติของเราเอง ต้องอาศัยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในภายในของเราเองและอาศัยเจตจำนงที่รวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของเราเอง ทั้งนี้ก็เพื่อเผชิญกับอนาคต

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าขอวิงวอนต่อพวกปัญญาชนและนักศึกษาชาวมุสลิมของเราให้ก้าวออกมาข้างหน้า และทำตัวให้เข้ากับโอกาสและสถานการณ์ จงฝึกฝนตัวเอง จงเตรียม

ตัวเองให้พร้อมเพื่อรับภาระที่อยู่เบื้องหน้าเราชัยชนะขั้นสุดท้ายขึ้นอยู่กับพวกท่านและอยู่ภายใต้
อุ้งมือของเรา ท่านได้ทำสิ่งมหัศจรรย์ในอดีตมาแล้ว ท่านกำลังมีความสามารถที่จะทำประวัติ-
ศาสตร์ให้ซำรอยอยู่ในเมื่อเปรียบกับประชาชาติอื่น ๆ แล้ว ท่านมิได้กำลังสูญเสียคุณสมบัติและ
คุณความดีที่สำคัญ ๆ เลย เพียงแต่ท่านจะต้องมีความรู้สึกตัวอย่างเต็มที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้น
และทำด้วยความกล้าหาญ และเอกภาพ (หน้า ๕๑๙-๒๑)

.....

ท่านจะเลือกผู้แทนของท่านเองไปเป็นคณะบุคคลที่มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ ท่านอาจ
ไม่รู้จักอำนาจของท่าน ท่านอาจไม่รู้จักริธีที่จะใช้อำนาจนั้น ข้อนี้น่าจะเป็นความผิดของตัวท่าน
เอง แต่ข้าพเจ้าแน่ใจว่าประชาธิปไตยอยู่ในสายเลือดของเรา ประชาธิปไตยอยู่ในกระดูกดำของ
เรา เฉพาะคตวรรษต่าง ๆ แห่งเหตุการณ์ที่ตรงข้ามเท่านั้นที่ได้ทำให้การหมุนเวียนของเลือดนั้น
เย็นลง เลือดนั้นได้เย็นจนแข็งและเส้นโลหิตแดงก็ได้ทำหน้าที่ต่อไป แต่ก็ต้องขอขอบคุณพระผู้
เป็นเจ้า เลือดกำลังหมุนเวียนอีก ต้องขอขอบคุณในความพยายามของสันนิบาตมุสลิม รัฐบาล
จะต้องเป็นรัฐบาลของประชาชน ณ ที่นี้ข้าพเจ้าใคร่ขอเตือนพวกเจ้าของที่ดินและพวกนายทุน
ทั้งหลายที่จะมั่งคั่งขึ้นมาด้วยการสูญเสียผลประโยชน์ของพวกเราโดยอาศัยระบบหนึ่งซึ่งนับว่า
ชั่วช้ามาก ซึ่งนับว่าคดโกงมาก ซึ่งทำให้พวกเขากลายเป็นคนเห็นแก่ตัวจนยากที่จะอธิบายให้
เหตุผลแก่พวกเขาได้ (เสียงปรบมืออย่างกึกก้อง) การถือเอามวลชนมาเป็นประโยชน์นั้นได้
ฝังอยู่ในสายเลือดของพวกเขาแล้ว พวกเขาได้ลิ้มบทเรียนต่าง ๆ ของศาสนาอิสลามหมดแล้ว
ความโลภและความเห็นแก่ตัวได้ทำให้พวกเขาต้องตกเป็นลูกน้องของผู้อื่นเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์
ส่วนตนเพื่อทำให้ตัวเองอ้วนพีขึ้นมา นับว่าเป็นความจริงที่ว่าทุกวันนี้เรายังไม่มีอำนาจ
ท่านไปในที่ใดก็ได้ในชนบท ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมหมู่บ้านต่าง ๆ มา มีประชาชนพวกเรานับเป็นล้าน ๆ
คนที่กว่าจะหาอาหารมาขายได้เพียงวันละมือก็ทั้งยาก นี่หรือคืออารยธรรม? นี่หรือคือจุดหมาย
ของปากีสถาน? (มีเสียงร้องว่า ไม่ใช่, ไม่ใช่) ท่านเคยเห็นด้วยตาตนเองไหมว่าประชาชนตั้ง
หลายล้านคนได้ถูกเอาไปใช้ทำประโยชน์และไม่สามารถหาอาหารมาขายได้แม้เพียงวันละมือ?
ถ้าหากนั่นเป็นมโนคติของปากีสถานล่ะก็ ข้าพเจ้าคงไม่มีมโนคติอย่างนั้นแน่ (เสียงโห่ร้องต้อนรับ
รับ) ถ้าหากพวกเขาฉลาดเขาก็จะต้องปรับตัวเขาให้เข้ากับเงื่อนไขใหม่แห่งชีวิตสมัยใหม่ ถ้าเขา
ทำไม่ได้ พระผู้เป็นเจ้าก็จะทรงช่วยเขา (ฟัง ฟัง เสียงโห่ร้องต้อนรับและปรบมืออีก) เพราะ
ฉะนั้นขอให้พวกเรามิตรภราดาในตัวเราเกิด ขอให้เรายำรวนเรหรือรือเลย นั่นคือจุดหมายปลายทาง
ของเรา เรากำลังบรรลุถึงจุดหมายปลายทางนั้น (เสียงโห่ร้องต้อนรับ) รัฐธรรมนูญแห่งปาก-
ีสถาน มิลลัต (ประชาคมหรือประชาชาติมุสลิม) และประชาชนเท่านั้นที่อาจสร้างโครงสร้างขึ้น

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๓๑๙

มาได้ จงเตรียมตัวท่านให้พร้อม และดูซิว่าท่านได้สร้างโครงร่างรัฐธรรมนูญที่หัวใจของท่านปรารถนาขึ้นมา มีความเข้าใจผิดอยู่มากมาย เราได้สร้างความเสียหายไว้มากมาย ท่านนะหรือที่กำลังจะเป็นรัฐบาลอิสลาม? นั่นไม่เป็นการพิสูจน์โดยอ้างสิ่งที่จะต้องพิสูจน์ขึ้นมาเป็นเหตุหรือ? นั่นมีเป็นปัญหาเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงตำหนิตัวท่านเองดอกหรือ? รัฐธรรมนูญและรัฐบาลจะเป็นสิ่งที่ประชาชนจะต้องตัดสิน ปัญหาจะมีเฉพาะเรื่องคนหมู่น้อยเท่านั้น

ชนหมู่น้อยได้รับสิทธิจะได้ความมั่นใจที่กำหนดแน่นอนและถามว่า : “ในปากีสถานที่ท่านเห็นด้วยตาตนเองนั้น เรายืนอยู่ ณ ที่ใด?” นั่นเป็นประเด็นเกี่ยวกับการให้คำมั่นสัญญาที่แน่นอนและแจ่มแจ้งแก่คนหมู่น้อย เราได้ให้คำมั่นสัญญาแล้ว เราได้อ่านมติที่ว่าคนหมู่น้อยจะต้องได้รับความคุ้มครองและความปลอดภัยอย่างเต็มที่และดังที่ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวมาแล้วว่ารัฐบาลที่เจริญแล้วใด ๆ จะต้องทำและควรจะทำตามเท่าที่เรายิ่งเกี่ยวข้องอยู่กับประวัติศาสตร์ของเราอยู่นับของเราก็ได้ประทານบทพิสูจน์ที่แจ่มแจ้งที่สุดว่า ผู้ที่มีโซมุสลิมก็จะต้องได้รับการปฏิบัติไม่เพียงแต่อย่างยุติธรรมและเป็นธรรมเท่านั้น แต่ทว่าต้องอย่างมีใจกว้างขวางด้วย (หน้า ๕๖๐-๖๒)

วิถีทางของปากีสถานในโลกสมัยใหม่

ปากีสถานที่อุบัติขึ้นมาในฐานะเป็นชาติหนึ่งในพื้นที่ทันใดนั้น ได้เผชิญกับปัญหาที่น่าเศร้าใจในทันทีทันใด ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนไม่เพียงต่ออนาคตของปากีสถานเท่านั้น แต่ทว่ายังมีผลกระทบกระเทือนต่อมูลฐานที่เป็นพื้นฐานของรัฐอีกด้วย อะไรเล่าที่เป็นสัมพันธภาพที่มีต่อโลกที่เหลือ และโดยเฉพาะต่อประเทศเพื่อนบ้าน? รัฐบาลควรจะทำไปข้างหน้าเพื่อรับผิดชอบต่อรัฐที่มีสวัสดิภาพ หรือต่อการนำเอาสถาบันทางการเมืองของประเทศประชาธิปไตยตะวันตกมาใช้แค่ไหนเพียงใด? ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คืออะไรเล่าที่จะเป็นฐานะของศาสนาอิสลามซึ่งได้เคยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในอันที่ชาวมุสลิมอินเดียจะพิจารณาตัดสินจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาใหม่?

แน่ละ ปัญหาสุดท้ายนี้นับว่าเป็นเรื่องแห่งการขัดแย้งกันที่นับว่ารุนแรงที่สุด ความจริงมีพวกมุสลิมเพียงไม่กี่คนที่สนับสนุนรัฐทางด้านโลก ๆ อย่างสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ศาสนาอิสลามควรมีฐานะที่สำคัญเป็นพิเศษในชีวิตของชาติ อย่างไรก็ตาม ความเห็นที่แตกต่างกันอย่างมากมาย เช่น ปัญหาว่าศาสนาอิสลามควรมีบทบาทที่แน่นอนอย่างไรบ้าง บางคนมีความเห็นว่า เราควรนำเอาหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน ให้สอดคล้องต้องกันกับเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติก่อนที่มีอยู่ในปริมปราประเพณีก่อน ๆ บาง

๙๒๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

คนก็เห็นว่าในการนำเอาศาสนาอิสลามมาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมในสมัยนั้นควรจะมีความยืดหยุ่นบ้างพอสมควร ตามธรรมดาแล้ว ในไม่ช้าความขัดแย้งกันนี้ก็มาเฟื่องอยู่ที่ปัญหาเกี่ยวกับการนำเอารัฐธรรมนูญเข้ามาใช้ พวกที่พรรณนาถึงทัศนะที่เป็นแบบอนุรักษ์นิยมที่สำคัญ ๆ ก็คือพวกอุละมาห์หรือนักเทววิทยาของศาสนาอิสลามที่เป็นที่รับรองกันแล้ว พวกตัวแทนฝ่ายที่มีหัวเสรีนิยมและมีหัวก้าวหน้ากว่าได้รวมถึงพวกผู้นำทางการเมืองของปากีสถานส่วนใหญ่ซึ่งรวมทั้งนายกรัฐมนตรีคนแรก คือ ท่านลีอาquat อาลี ข่าน (Liāquat Ali Khān) ด้วย

ลีอาquat อาลี ข่าน : สถาปนิกของปากีสถาน

เกียรติในการตั้งรัฐบาลในปากีสถานขึ้นมาได้ทั้ง ๆ ที่มีความวุ่นวายซึ่งเกิดเนื่องมาจากการแบ่งแยกนั้นส่วนใหญ่ต้องยอมยกให้แก่ ท่านลีอาquat อาลี ข่าน (Liāquat Ali Khān : พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๙๔) ท่านจินนาห์ เป็นผู้ให้กำเนิดปากีสถาน แต่ท่านลีอาquat เป็นสถาปนิกคนสำคัญ

ท่านลีอาquat เกิดในตระกูลผู้ดีที่มั่งคั่งซึ่งมีที่ดินอยู่ในแคว้นปัญจาบและยูเนิตโปรวินซ์ (คือแคว้นอุดรประเทศในปัจจุบัน) มากมาย ท่านได้รับการศึกษาที่วิทยาลัยอาลีเคระห์ และที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด เมื่อได้ชื่อว่าเป็นทนายความจาก อินเนอร์ เทมเปิล (Inner Temple) แล้วท่านก็เข้าสู่การเมืองในฐานะเป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งสันนิบาตมุสลิม ท่านเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติของแคว้นยูเนิตโปรวินซ์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งเป็นปีที่ท่านได้รับเลือกเข้าสู่สภานิติบัญญัติกลาง นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านได้เป็นเลขาธิการของสันนิบาตมุสลิม และเป็นมือขวาของท่านจินนาห์ เมื่อดังปากีสถานขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านก็ได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกจนกระทั่งถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ทั้ง ๆ ที่ท่านเกิดในตระกูลที่มั่งคั่งและประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ท่านก็ถึงอนิจกรรมอย่างคนจน ๆ คนหนึ่งเท่านั้น

ในระหว่างที่ท่านลีอาquat ยังมีชีวิตอยู่นั้น ชื่อเสียงของปากีสถานในฐานะเป็นรัฐที่ก้าวหน้าและมีเสถียรภาพได้ทวีขึ้นอย่างรวดเร็วและมั่นคง ในฐานะที่ท่านลีอาquat เป็นนักพูดที่มีชื่อเสียง สุนทรพจน์ของท่านจึงมักจะเร้าใจและจับอกจับใจมหาชนมาก ท่านมิได้เป็นนักพูดแบบก่อกวนใด ๆ ท่านเป็นรัฐบุรุษที่มีหัวไม่รุนแรงที่ได้อุทิศชีวิตจิตใจเพื่อรับใช้ประเทศชาติ แม้ท่านจะมีส่วนร่วมรักศาสนาอิสลามกับประชาชนอย่างเต็มที่ แต่ท่านมิได้เป็นคนใจอคติแคบหรือเป็นพวกบ้าคลั่งศาสนา ท่านพิจารณาตัดสินประเด็นต่าง ๆ ในบุญกุศลของประชาชน และ

ปาฏิสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๒๑

รวมเอาความกว้างของทัศนะเข้าไว้กับการคำนึงถึงรายละเอียดด้วย สุดท้ายเมื่อท่านถูกลอบยิง คำพูดที่ท่านพิมพ์ออกมาก็คือสูตรเกี่ยวกับศรัทธาและการสวดอ้อนวอนของมุสลิมที่ว่า “ขอพระเจ้าทรงคุ้มครองปาฏิสถานด้วยเถิด”

ลืออาวัต อาลี ข่าน

ปาฏิสถานในฐานะเป็นรัฐอิสลาม

หลังจากที่ได้อภิปรายโต้แย้งกันเป็นเวลา ๖ วันแล้ว สภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งปาฏิสถาน ก็ลงมติรับหลักการว่าด้วยเรื่องวัตถุประสงค์เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ มตินั้นก็ได้รวมเข้าไว้ในรัฐธรรมนูญปาฏิสถานตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา สุนทรพจน์ของท่านลืออาวัต อาลี ข่าน ที่ทำให้สภาลงมติเรื่องวัตถุประสงค์ได้ นับว่าเป็นตัวแทนในคดีของฝ่ายที่มีหัวเสรีนิยมแห่งความเห็นของมุสลิมซึ่งได้อำนาจเป็นเด่นอยู่ในการปกครองปาฏิสถานนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาโดยไม่ได้คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายในองค์ประกอบแห่งการปกครองเลย

(จากเรื่อง การอภิปรายในสภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งปาฏิสถาน, ปีที่ ๕, เล่ม ๑, หน้า ๑-๗)

ท่านที่เคารพทั้งหลาย, ข้าพเจ้าขอเสนอญัตติว่าด้วยวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ให้เป็นหลักการใหญ่สำหรับเป็นมูลฐานแห่งรัฐธรรมนูญของปาฏิสถาน :

“ในนามของพระอัลเลาะห์ ผู้ทรงมีพระเมตตาและพระมหากرمดา

ด้วยเหตุที่ อำนาจอธิปไตยเหนือจักรวาลทั้งสิ้นเป็นของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของอำนาจเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น และอำนาจหน้าที่ที่พระองค์ทรงมอบให้แก่รัฐปาฏิสถานโดยผ่านทางประชาชนเพื่อที่จะให้ปฏิบัติในขอบเขตตามที่พระองค์ทรงพรณนาไว้นั้นเป็นความรับผิดชอบที่ศักดิ์สิทธิ์

สภาร่างรัฐธรรมนูญนี้ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนแห่งปาฏิสถานได้ลงมติที่จะวางโครงร่างรัฐธรรมนูญเพื่อรัฐปาฏิสถานที่มีอำนาจอธิปไตยเป็นอิสระ

ดังนั้น รัฐจะใช้อำนาจและหน้าที่ของตนทางผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งขึ้นมา

ดังนั้น หลักการว่าด้วยประชาธิปไตย เสรีภาพ สมภาพ ความอดทน ความยุติธรรมทางสังคมตามที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้จะต้องได้รับการเคารพอย่างเต็มที่

ดังนั้น เราจะทำให้ชาวมุสลิมสามารถดำเนินชีวิตของตนเองในด้านส่วนตัวและด้านส่วนรวม ให้สอดคล้องต้องกันกับคำสอนและความต้องการของศาสนาอิสลามตามที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์กุรอานและสุนนะ (จารีตประเพณีและคำสอนของนบีต่าง ๆ)

ดังนั้น เราจะสร้างข้อกำหนดที่เพียงพอสำหรับชนหมู่น้อยที่จะปฏิญาณตนและปฏิบัติตามศาสนาของตน และพัฒนาวัฒนธรรมของตนอย่างเสรี

โดยเหตุนี้ เขตแดนที่บัดนี้รวมอยู่ใน หรือขึ้นอยู่กับปากีสถานและเขตแดนอื่น ๆ ทำนองนั้นที่ภายหลังอาจรวมอยู่ในหรือเข้าเป็นภาคีกับปากีสถานจะก่อให้เกิดเป็นสหพันธ์ที่หน่วยต่าง ๆ ที่จะมีพรมแดนและการกำจัดขอบเขตในเรื่องอำนาจและหน้าที่ตามที่อาจพรรณนาไว้ได้โดยอัตโนมัติ

ดังนั้น ก็จะเป็นการรับประกันสิทธิที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งรวมทั้งคุณสมบัติแห่งฐานะ โอกาส และต่อหน้ากฎหมาย ความยุติธรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และเสรีภาพในการคิด การแสดงออก ความเชื่อถือ ศรัทธา การนับถือศาสนา และการสังสรรค์ ขึ้นอยู่กับกฎหมายและศีลธรรมของประชาชน

ดังนั้น จึงจำต้องสร้างข้อกำหนดให้เพียงพอเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ทางกฎหมายของชนหมู่น้อยและชนชั้นที่ล้าหลังและต่ำต้อย

ดังนั้น จึงจำต้องให้อำนาจตุลาการมีอิสระอย่างเต็มที่

ดังนั้น ความมั่นคงในเขตแดนของสหพันธ์ อิสระภาพของสหพันธ์ และสิทธิทั้งปวงของสหพันธ์รวมทั้งสิทธิตามอำนาจอธิปไตยเหนือแผ่นดิน ทะเล และอากาศจะต้องได้รับความคุ้มครอง

ดังนั้น ประชาชนแห่งปากีสถานก็อาจมั่งคั่งและบรรลุถึงฐานะที่ชอบธรรม และมีเกียรติในหมู่ประชาชาติของโลกและจะอำนวยให้ซึ่งสันติสุขระหว่างชาติ และความก้าวหน้า และความสุขของมนุษยชาติได้อย่างเต็มที่”

ท่านที่เคารพทั้งหลาย, ข้าพเจ้าเห็นว่าโอกาสนี้เป็นโอกาสที่สำคัญที่สุดแห่งประเทศนี้ ในด้านความสำคัญ จะเป็นรองก็ในเรื่องการได้รับอิสรภาพเท่านั้น เพราะการได้รับอิสรภาพนี้เอง เราจึงมีโอกาสรสร้างประเทศและรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องต้องกันกับอุดมคติของเรา ข้าพเจ้าอยากจะขอรับรองสภาให้โปรดรำลึกไว้ว่า บิดาแห่งประชาชาติ คือ ไกดิ อาซั่ม (Qaid-i-azam)

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๒๓

ได้แสดงความรู้สึกของท่านในเรื่องนี้ไว้หลายคราวด้วยกันและทัศนะของท่านก็ได้รับการสนับสนุนจากประชาชาติในข้อความที่อาจทำให้เข้าใจผิดได้ ปากีสถานได้ตั้งขึ้นมากเพราะชาวมุสลิมในทวีปน้อยๆ นี่ต้องการสร้างชีวิตของตนเองให้สอดคล้องต้องกันกับคำสอนและจารีตประเพณีของศาสนาอิสลาม เพราะพวกเขาต้องการให้ชาวโลกเห็นว่าศาสนาอิสลามได้ให้ยาแก้โรคภัยไข้เจ็บหลายชนิดที่ศิพคลานเข้ามาสู่ชีวิตของมนุษยชาติทุกวันนี้ เป็นที่ยอมรับนับถือกันโดยทั่วไปว่าแหล่งแห่งความชั่วร้ายเหล่านี้ก็คือว่ามนุษยชาติไม่มีความสามารถที่จะวิ่งชโลไปกับการพัฒนาทางด้านวัตถุได้ สัตว์ประหลาดแฟรงเกนสไตน์* ที่อัจฉริยภาพของมนุษย์ได้สร้างขึ้นมารูปแห่งการประดิษฐ์ทางด้านวิทยาศาสตร์นั้น บัดนี้ได้คุกคามที่จะทำลายไม่เพียงสายใยแห่งสังคมมนุษย์เท่านั้น แต่ทว่าจะทำลายแม้แต่สิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุอันเป็นที่มั่นอาศัยอยู่อีกด้วย เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ถ้าหากมนุษย์ไม่เลือกเอาการทำให้รู้ไม่ชี้ต่อคุณค่าทางด้านจิตใจของชีวิต และถ้าหากศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าของเขาได้ลดหย่อนลงแล้ว พัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์นี้ ก็คงไม่ก่อให้เกิดเป็นอันตรายแก่ความเป็นอยู่ของเขา ความรู้สึกตัวว่ามีพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่อาจช่วยมนุษยชาติไว้ได้ ซึ่งหมายความว่า อำนาจทั้งปวงที่มนุษยชาติมีอยู่ จะต้องเอามาใช้ให้สอดคล้องต้องกันกับมาตรฐานทางจริยศาสตร์ที่บรรดาครูที่ได้รับการบันดาลใจที่พวกเราได้รู้จักกันในนามของนักหรือศาสตพยากรณ์ของศาสนาต่างๆ กำหนดไว้ เราในฐานะเป็นชาวปากีสถาน มิได้มีความละอายในข้อเท็จจริงที่ว่า เราเป็นมุสลิมอย่างสุดหัวใจ และเราเชื่อว่าโดยการยึดมั่นอยู่กับศาสนาและอุดมคติของเราในแง่ที่เราจะสามารถให้สวัสดิภาพแก่โลกได้อย่างแท้จริง เพราะฉะนั้น ท่านที่นับถือทั้งหลาย ท่านคงจะสังเกตเห็นว่า ข้อความเบื้องต้นแห่งมตินั้นเกี่ยวกับการยอมรับข้อเท็จจริงอย่างจริงจังและแน่นอนที่ว่าอำนาจหน้าที่ทั้งปวงจะต้องเป็นประโยชน์ต่อพระผู้เป็นเจ้า นับว่าเป็นความจริงที่เดียวที่ข้อเท็จจริงนี้ขัดแย้งโดยตรงกับแผนการปกครองของพวกถือลัทธิ มาคิอาเวลลิ (Machiavellian) ที่ถือว่าคุณค่าทางด้านจิตใจและทางจริยศาสตร์ไม่ควรมีส่วนในการปกครองประชาชน และดังนั้นก็นับว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยที่จะทำให้เราละเลิกถึงข้อเท็จจริงที่ว่ารัฐควรเป็นเครื่องมือแห่งความดีงามไม่ใช่เป็นเครื่องมือแห่งความชั่วร้าย แต่พวกเราประชาชนชาวปากีสถานกล้าที่จะเชื่อถืออย่างมั่นคงว่าเราควรใช้อำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องต้องกันกับมาตรฐานที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อว่าจะไม่เอามาตรฐานนั้นมาใช้ผิดๆ อำนาจหน้าที่ทั้งปวงเป็นความรับผิดชอบที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่พระ

*Frankenstein เป็นนามของนักเรียนแพทย์หนุ่มในนวนิยายซึ่งสร้างชีวิตของสัตว์ประหลาดจากซากศพ แล้วในที่สุดสัตว์ประหลาดนั้นก็ได้ฆ่าเขาเสีย ต่อมาคำนี้ใช้หมายถึงสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผู้คิดขึ้นมา หรือคนที่ถูกฆ่าตายด้วยประติษฐกรรมของตนเอง

๙๒๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ผู้เป็นเจ้าของทรงมอบหมายให้เราโดยทรงมีพระราชประสงค์จะให้เราใช้อำนาจหน้าที่นั้นเพื่อให้บริการแก่มนุษย์ทั้งหลาย ดังนั้นอำนาจหน้าที่นั้นก็จะยังไม่เป็นตัวแทนแห่งลัทธิพระราชย์หรือความเห็นแก่ตัว อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะชี้ให้เห็นว่า ข้อนี้มีได้เป็นการขบถทฤษฎีที่ตายไปแล้วที่เกี่ยวกับเทวสิทธิของกษัตริย์หรือผู้ปกครองบ้านเมืองให้กลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีก เพราะเพื่อให้สอดคล้องต้องกันกับเจตนารมณ์ของศาสนาอิสลาม คำปรารภจึงได้ยอมรับความจริงอย่างเต็มที่ว่า พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงมอบอำนาจหน้าที่ให้แก่ประชาชน และได้ทรงมอบให้แก่ใคร่ และว่าทั้งนี้ก็เพื่อประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าใครจะเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่นั้น

เพราะเหตุผลข้อนี้เอง จึงได้เขียนไว้ในมติดอย่างชัดเจนว่า รัฐจะเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ทั้งปวงโดยทางผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามานี้เป็นสาระสำคัญจริง ๆ ของประชาธิปไตย เพราะระบอบประชาธิปไตยได้ยอมรับว่าประชาชนเป็นผู้รับอำนาจหน้าที่ทั้งปวง และในประชาชนทั้งหลายนี้แหละที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจ

ท่านที่เคารพทั้งหลาย, เมื่อที่นี้ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่า ประชาชนเป็นผู้รับอำนาจที่แท้จริง ตามธรรมดาแล้วการที่ประชาชนเป็นผู้รับอำนาจที่แท้จริงนี้ย่อมขจัดอันตรายใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากการสถาปนาอำนาจเทวธิปไตยขึ้นมา นับว่าเป็นความจริงที่ว่าตามตัวหนังสือแล้ว เทวธิปไตยหมายถึงรัฐบาลของพระผู้เป็นเจ้า แต่ในแง่นี้ เทวธิปไตยเป็นเครื่องหมายแสดงว่าจักรวาลทั้งสิ้นเป็นเทวธิปไตย เพราะว่ายังจะมีมุมใด ๆ ในการสร้างสรรค์ทั้งสิ้นที่อำนาจหน้าที่ของพระผู้เป็นเจ้ามิได้มีอยู่หรือไม่? แต่ในด้านเทคนิคแล้ว เทวธิปไตย หมายถึง การปกครองโดยพวกพระที่ได้บวชแล้วซึ่งจะเป็นผู้ใช้อำนาจในฐานะเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพิเศษจากพวกที่อ้างว่าได้รับสิทธิมาจากตำแหน่งที่เกี่ยวกับพระ ข้าพเจ้าไม่สามารถจะเน้นถึงข้อเท็จจริงให้มากจนเกินไปว่า มโนคติเช่นนั้นเป็นเรื่องที่แปลกสำหรับศาสนาอิสลามอย่างที่สุด ศาสนาอิสลามมิได้รับรองความเป็นพระหรืออำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับพระแต่อย่างใดเลย และดังนั้นปัญหาเกี่ยวกับเทวธิปไตยจึงมิได้เกิดขึ้นในศาสนาอิสลามเลย ถ้าหากจะมีใครก็ตามที่ยังใช้คำว่า “เทวธิปไตย” ในความหมายเดียวกับแผนการปกครองของปากิสถานแล้ว พวกเขาย่อมเชื่อว่ากำลังให้แรงงานภายใต้ความเข้าใจผิดอย่างน่าเศร้าใจ หรือปล่อยตัวปล่อยใจไปตามคำโฆษณาชวนเชื่อที่ประหลาดยิ่ง

ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย, ท่านคงจะสังเกตเห็นว่า มติว่าด้วยวัตถุประสงค์นั้นได้เน้นถึงหลักการแห่งประชาธิปไตย เสรีภาพ สมภาพ ความอดทน และความยุติธรรมทางด้านสังคม และต่อไปก็นิยามหลักการเหล่านั้นโดยการกล่าวว่าเราจะต้องรักษาหลักการเหล่านี้ไว้ในรัฐธรรมนูญ

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๒๕

ในฐานะที่เป็นหลักการที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้ นับว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องจำกัดความหมายของคำเหล่านี้ เพราะโดยทั่วๆ ไปแล้วเรานำเอามาใช้ในข้อความที่ออกจะหละหลวมอยู่มาก ตัวอย่างเช่น มหาอำนาจตะวันตกและโซเวียตรุสเซียได้อ้างว่าระบบของตนถือประชาธิปไตยเป็นหลัก และยังเป็นความรู้ที่ธรรมดาสามัญทั่วไปอีกว่าแผนการปกครองประเทศเหล่านั้นเมื่อว่าโดยแก่นแท้แล้วนับว่าแตกต่างกัน...เมื่อเราใช้คำว่าประชาธิปไตยในแง่ของศาสนาอิสลามแล้วคำนี้ได้แทรกซึมทั่วไปในทุกโฉมหน้าแห่งชีวิตของเรา คำว่าประชาธิปไตยเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองของเราและสังคมของเราด้วยความสมเหตุสมผลพอๆ กัน เพราะสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ศาสนาอิสลามอำนวยความสะดวกให้ก็คือมโนคติที่ว่าคนทั้งปวงย่อมเสมอภาคกัน ศาสนาอิสลามไม่รับรองความแตกต่างใดๆ ที่ถือเอาเชื้อชาติ สี หรือชาติกำเนิดเป็นหลัก แม้ในสมัยที่ศาสนาอิสลามเสื่อมลง สังคมอิสลามก็ยังพ้นจากความลำเอียงที่ทำให้ความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ ในส่วนต่างๆ ของโลกต้องเสียไป ในทำนองเดียวกัน เรามีบันทึกสำคัญในเรื่องความอดทนเพราะไม่มีระบบการปกครองใดๆ แม้ในสมัยกลางที่ชนกลุ่มน้อยจะได้รับการพิจารณา และมีเสรีภาพอย่างเดียวกันเหมือนที่พวกเขาได้รับในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม เมื่อพวกเขาไม่เห็นด้วยที่เป็นคริสต์ศาสนิกกับพวกมุสลิมถูกทรมานและถูกขับออกจากบ้านเรือนของตน เมื่อพวกเขาถูกล่าดูล่าสัตว์และถูกเผาในฐานะเป็นอาชญากร ซึ่งแม้แต่อาชญากรก็ไม่เคยถูกเผาในสังคมอิสลามเลยนั้น ศาสนาอิสลามได้ให้ที่พึ่งพาอาศัยแก่ผู้ที่ถูกประหัตประหาร และผู้ที่หนีมาจากระบบการปกครองแบบทรวาซีย์ นับว่าเป็นข้อเท็จจริงแห่งประวัติศาสตร์ที่เป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีที่ว่า เมื่อลัทธิแอนตี้พวกยิวและอาหรับ (anti-Semitism) ทำให้พวกยิวถูกขับไล่ออกจากประเทศต่างๆ ในยุโรป ก็จักรวรรดิออตโตมานนี่แหละที่ได้ให้ที่พึ่งพิงแก่พวกยิวเหล่านั้น ข้อพิสูจน์ที่สำคัญที่สุดที่แสดงให้เห็นความอดทนของประชาชนชาวมุสลิมอยู่ที่ข้อเท็จจริงที่ว่า ไม่มีประเทศมุสลิมใดๆ ที่ชนกลุ่มน้อยที่เข้มแข็งมิได้มีอยู่ และที่ประชาชนกลุ่มน้อยนั้นไม่สามารถดำรงรักษาศาสนาและวัฒนธรรมของตนไว้ได้ ที่สำคัญที่สุดก็คือ ในทวีปน้อยๆ แห่งอินเดียที่ชาวมุสลิมใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่มีขอบเขตจำกัดนั้น สิทธิของพวกที่มีโซมุสลิมก็คงได้รับการทะนุถนอมและคุ้มครองอยู่ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย, ข้าพเจ้าอาจชี้ให้เห็นได้ว่าการอุปถัมภ์ของพวกมุสลิมนี้เองภาษาพื้นเมืองมากมายหลายภาษาจึงได้พัฒนาอยู่ในอินเดีย เพื่อนของข้าพเจ้าหลายคนจากแคว้นเบงกอลคงจะจำได้ว่า เพราะการเร้าใจของผู้ปกครองบ้านเมืองที่เป็นมุสลิมนี้แหละจึงได้มีการแปลคัมภีร์ศาสนาฮินดูจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาเบงกาลีเป็นครั้งแรก ความอดทนที่ศาสนาอิสลามเผชิญหน้าอยู่นี้เองที่ทำให้ชนหมู่น้อยมิต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก แดมยังได้รับความเคารพนับถือ และได้รับโอกาสที่จะพัฒนาความคิดและวัฒนธรรมของตนอีกด้วย ดังนั้น

อาจก่อให้เกิดความรุ่งโรจน์แก่ประชาชาติทั้งสิ้นยิ่งขึ้น ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย, ในเรื่องความยุติธรรมทางสังคมก็เช่นกัน ข้าพเจ้าพอจะชี้ให้เห็นได้ว่าศาสนาอิสลามมีส่วนช่วยเหลือที่สำคัญที่จะต้องทำอยู่อย่างหนึ่ง ศาสนาอิสลามเผชิญหน้ากับสังคมที่ความยุติธรรมทางสังคมมิได้หมายถึงการให้ทานหรือการใช้เครื่องแบบทหารแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเลย ความยุติธรรมทางสังคมของศาสนาอิสลามถือเอากฎหมายที่เป็นพื้นฐานและมีในภาพที่รับประกันว่ามนุษย์จะต้องมีชีวิตที่ปราศจากความต้องการและมีเสรีภาพมากมายเป็นหลัก ด้วยเหตุผลข้อนี้เองที่เราได้นิยามความหมายของหลักการว่าด้วยประชาธิปไตย เสรีภาพ สมภาพ ความอดทน และความยุติธรรมทางสังคมอีกต่อไปอีกโดยการให้ความหมาย ซึ่งพวกเราเห็นว่าลึกซึ้งกว่าและกว้างกว่าความหมายปกติของคำเหล่านี้

อนุมาตราต่อไปแห่งมตินั้นกำหนดไว้ว่าจะต้องทำให้ชาวมุสลิมมีความสามารถที่จะดำเนินชีวิตทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวมให้สอดคล้องต้องกันกับคำสอนและความต้องการของศาสนาอิสลามที่มีอยู่ในคัมภีร์กุรอ่านและสุนนะ เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ผู้ที่มีไม้มุสลิมใดๆ ไม่ควรจะมีข้อคัดค้านใดๆ ถ้าหากเราทำให้ชาวมุสลิมมีความสามารถที่จะดำเนินชีวิตให้สอดคล้องต้องกันกับคำสอนแห่งศาสนาของตนได้ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย, ท่านคงจะสังเกตเห็นแล้วว่า รัฐมิใช่การแสดงบทบาทแห่งผู้สังเกตการณ์ที่เป็นกลางที่มุสลิมอาจมีเสรีภาพในการนับถือและการปฏิบัติตามศาสนาของตนเท่านั้น เพราะทำที่เช่นนั้นในส่วนของรัฐแล้วคงเป็นการปฏิเสธอุดมคติที่กระตุ้นให้มีความต้องการรัฐปาเกิสถานและอุดมคติเหล่านี้แหละที่ควรถือว่าเป็นดุคติลาภุข์ของรัฐที่เราต้องการจะสร้างขึ้นมา รัฐจะสร้างเงื่อนไขเช่นนั้นขึ้นมาในฐานะเป็นตัวนำไปสู่การสร้างสังคมอิสลามที่แท้จริง ซึ่งหมายความว่ารัฐจะต้องแสดงบทบาทเชิงบวกในความพยายามนี้ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย, ท่านคงจำได้ว่า ไกดิ อาซัม (Qaid-i-azam) และผู้นำคนอื่น ๆ ของสันนิบาตมุสลิมมักจะออกประกาศที่แน่นอนว่าความต้องการรัฐปาเกิสถานของชาวมุสลิมถือข้อเท็จจริงที่ว่ามุสลิมมีวิถีชีวิตอย่างเดียวและหลักประพจน์อย่างเดียวยเป็นหลัก พวกมุสลิมยังได้เน้นถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ศาสนาอิสลามมีเพียงเป็นสัมพันธภาพระหว่างปัจเจกชนกับพระผู้เป็นเจ้าของเขาซึ่งไม่ควรจะมีผลกระทบกระเทือนต่อการทำงานของรัฐไม่ว่าในทางใดเท่านั้น ความจริงศาสนาอิสลามได้กำหนดทิศทางที่เฉพาะสำหรับพฤติกรรมทางสังคมไว้ และหาวิธีที่จะแนะแนวสังคมให้มีทัศนคติมุ่งไปยังปัญหาที่เผชิญหน้าอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ศาสนาอิสลามมีเพียงเป็นเรื่องความเชื่อและความประพฤติส่วนตัวเท่านั้น อิสลามยังหวังที่จะให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามสร้างสังคมเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะมีชีวิตที่ดีงามดังที่ชาวกรีกชอบเรียกอีกด้วย แต่มีข้อแตกต่างกันอยู่ตรงที่ว่า

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๑๒๗

ชีวิตที่ดี ของอิสลามถือคุณค่าทางด้านจิตใจเป็นมูลฐานที่สำคัญ เพราะวัตถุประสงค์ที่จะเน้นถึงคุณค่าเหล่านี้และทำให้คุณค่าเหล่านี้สมเหตุสมผล จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องเป็นผู้บงการและแนะนำกิจกรรมของพวกมุสลิมในลักษณะการที่จะก่อให้เกิดระเบียบทางสังคมใหม่โดยถือหลักการที่เป็นสาระสำคัญของศาสนาอิสลามเป็นหลัก ทั้งนี้รวมทั้งหลักการเกี่ยวกับประชาธิปไตย เสรีภาพ สมภาพ ความอดทน และความยุติธรรมทางสังคมด้วย หลักการเหล่านี้มิได้ทำให้คำสอนของศาสนาอิสลามที่ก่อเป็นรูปคัมภีร์กุรอ่านและสุนนะฮ์ต้องเสียหาย ไม่อาจมีมุสลิมใด ๆ ที่ไม่เชื่อว่าพระวจนะของพระผู้เป็นเจ้าและชีวิตของนบีเป็นบ่อเกิดที่เป็นมูลฐานแห่งการจรรโลงใจของเขา ในบ่อเกิดแห่งการจรรโลงใจเหล่านี้ ก็มีได้มีความเห็นที่แตกต่างกันใด ๆ ในหมู่ชาวมุสลิม และไม่มีนิกายใด ๆ ในศาสนาอิสลามซึ่งมิได้เชื่อถือในความสมเหตุสมผลแห่งบ่อเกิดที่เป็นมูลฐานแห่งการจรรโลงใจเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรมีมโนภาพผิด ๆ ใด ๆ อยู่ในจิตใจของนิกายใด ๆ ซึ่งอาจมีอยู่ในชนกลุ่มน้อยในปากีสถานในส่วนที่เกี่ยวกับความตั้งใจของรัฐ รัฐจะแสวงหาวิถีทางที่จะสร้างสังคมอิสลามที่ปราศจากความแตกแยกขึ้น แต่ข้อนี้มิได้หมายความว่า จะเป็นการกันขอบเขตเสรีภาพแห่งนิกายใด ๆ ของพวกมุสลิมในเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อถือของเขาเลย ไม่มีนิกายใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นนิกายใหญ่หรือนิกายเล็ก จะได้รับอนุญาตให้บังคับบัญชาคนิกายอื่น ๆ ได้ และในเรื่องที่เป็นภายในของตนเอง และเรื่องความเชื่อถือตามลัทธินิกายแล้ว ทุกนิกายจะได้รับอิสระและเสรีภาพมากที่สุดที่จะมากได้ ความจริงเราหวังว่านิกายต่าง ๆ จะปฏิบัติให้สอดคล้องต้องกันกับความปรารถนาของนบีที่ตรัสว่า ความแตกต่างแห่งความเห็นในหมู่สาวกนั้นเป็นความดี เพราะจะทำให้เราทำความแตกต่างกันเหล่านั้นให้เป็นบ่อเกิดแห่งความเข้มแข็งแก่ศาสนาอิสลามและปากีสถาน มิใช่เอาความแตกต่างกันเหล่านั้นมาใช้เพื่อเห็นแก่ผลประโยชน์แคบ ๆ ซึ่งจะทำให้ทั้งปากีสถานและศาสนาอิสลามต้องอ่อนแอลง ความแตกต่างแห่งความเห็นมักนำไปสู่ความคิดที่มาจากรากฐานเดียวกันและความก้าวหน้าบ่อย ๆ แต่ข้อนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเราไม่ยอมให้ความแตกต่างเหล่านั้นมาปิดบังความเห็นของเราเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางที่แท้จริง ซึ่งเป็นการรับใช้ศาสนาอิสลามและทำให้วัตถุประสงค์ของศาสนาอิสลามขยายตัวออกไป จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ข้อนี้ยอมมหาทางทำให้พวกมุสลิมได้โอกาสที่พวกเขาแสวงหาอยู่ ตลอดเวลาหลายสิบปีที่ศาสนาอิสลามเสื่อมลงและต้องเป็นเมืองขึ้นเขานี้ ทั้งนี้เพื่อจะได้พบเสรีภาพที่จะสร้างแผนการปกครองที่อาจพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นห้องทดลองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่า ศาสนาอิสลามมิเพียงเป็นพลังก้าวหน้าประการหนึ่งในโลกเท่านั้น แต่ทว่ายังช่วยเยียวยารักษาโรคภัยต่าง ๆ มากมายหลายชนิดที่มนุษยชาติกำลังได้รับทุกข์ทรมานอยู่อีกด้วย

คณะทูตของปากีสถานในเอเชีย

ใน พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อมหาวิทยาลัยคันซัสซิตี (Mo.) ประสาทปริญญาเกิตติมศักดิ์ให้แก่ท่านลืออาวัต อาลี ข่าน นั้น ท่านได้กล่าวสุนทรพจน์เรื่อง *ปากีสถาน, หัวใจของเอเชีย* ดังที่ได้คัดข้อความบางตอนมาลงไว้ ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าท่านมีความตระหนักใจดีว่า ปากีสถานจะดำรงอยู่ในฐานะเป็นป้อมปราการแห่งอุดมคติทางด้านศาสนาและแบบประชาธิปไตยอยู่ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ทั้งในด้านการเมืองและสังคมที่กำลังสั่นสะเทือนเอเชียทั้งปวงอยู่

(จากเรื่อง *ปากีสถาน, หัวใจของเอเชีย*, ของลืออาวัต อาลี ข่าน หน้า ๕๕-๖๑)

ปากีสถานเป็นรัฐใหม่รัฐหนึ่ง หรือจะให้จริงยิ่งไปกว่านั้นก็ต้องว่า เป็นประชาธิปไตยแบบหนึ่ง ในฐานะเป็นประชาธิปไตย ปากีสถานก็ยังมีอายุไม่ครบ ๓ ขวบทีเดียว มีอยู่เวลาหนึ่งที่เมื่อประเทศของท่านที่ปรารถนาประเพณีเกี่ยวกับเสรีภาพ อธิปไตยและประชาธิปไตยของประชาชนได้หยั่งรากลงมั่นคงแล้ว เป็นประชาธิปไตยใหม่และยังเด็กอยู่ และความจำถึงเรื่องการทำหน้าที่ต่อผู้เพื่ออธิปไตยยังคงสถิตอยู่ในความทรงจำของคนทั้งหลายอยู่ ถ้าหากท่านสามารถสร้างเวลาเหล่านั้นขึ้นในจินตนาการของท่านแม้สักครู่เดียว ท่านก็จะอ่านประวัติศาสตร์ปากีสถานและสามปีแรกแห่งชีวิตใหม่ของปากีสถานได้หลายทางด้วยกัน

จนกระทั่งเมื่อสามปีที่แล้วมานี้ ปากีสถานเป็นเพียงอุดมคติและความปรารถนาอย่างหนึ่งเท่านั้น ในชมพูทวีปที่มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาลที่ ภารตประเทศ (อินเดีย) และปากีสถานตั้งอยู่ทุกวันนี้ และที่บริติชครอบครองอยู่นี้ มีชาวมุสลิมตั้งร้อยล้านคนอาศัยอยู่ ชาวมุสลิมเหล่านี้ถือเอาโลกส่วนนี้เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตนมาหลายร้อยปีแล้ว พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับพวกอื่นๆ อีก ๓๐๐ ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นฮินดูที่เข้ามาสู่อนุทวีปนี้ก่อนกว่าพวกมุสลิม โดยเหตุที่วันเพื่อเสรีภาพของประชาชน ๔๐๐ ล้านคนใกล้เข้ามาแล้ว ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดขึ้นทุกทีว่า เมื่อการปกครองของบริติชสิ้นสุดลง ชาวมุสลิมราว ๑๐๐ ล้านคนคงจะต้องมีชีวิตใหม่ในฐานะชนหมู่น้อยทางการเมืองไปตลอดกาล ประสบการณ์ที่มีมาเป็นเวลานานและประวัติศาสตร์ที่มีมาเป็นเวลาหลายร้อยปีได้สอนพวกเขาไว้ว่า ภายใต้การปกครองของชนหมู่มากที่มีจำนวน ๓ ต่อ ๑ นี้ การได้รับเสรีภาพจากการปกครองของบริติชสำหรับพวกมุสลิมแล้วหาใช่เสรีภาพไม่ เป็นแต่เพียงการเปลี่ยนเจ้านายเท่านั้นเอง...

แล้วพวกเขาก็เชื่อ (ก่อนที่จะมีปากีสถาน) และบัดนี้ก็ยังเชื่ออยู่ว่า ความต้องการของ

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๒๙

มุสลิมในอินเดียที่อยู่ภายใต้การปกครองของบริติชในอันที่จะมีรัฐของตนแยกออกไปเป็นเอกเทศ ทั้งโดยการถือมนุษย์และภูมิรัฐศาสตร์เป็นหลักนั้นนับว่าเป็นความต้องการที่มีเหตุผลมากสำหรับชาวมุสลิมนับจำนวนล้าน ๆ คนแล้ว ก็หมายเพียงโอกาสที่จะมีเสรีภาพที่แท้จริงและการปกครองตนเองเท่านั้น สำหรับชาวฮินดูหลายล้านคน ก็นับว่าให้อิสระเช่นเดียวกันในอันที่จะพัฒนาวัฒนธรรมของตนเอง โดยไม่ต้องมีความไม่พอใจตลอดเวลาของชนหมู่น้อยที่มีจำนวนมากและที่ไม่อาจจัดการได้มาเป็นเครื่องกีดขวาง ถ้ามองจากทัศนะเกี่ยวกับสันติสุขของโลกแล้ว การสร้างรัฐอิสระและเมื่อเปรียบเทียบแล้วเป็นเอกพันธ์ขึ้นมาสองรัฐแทนที่จะเป็นรัฐที่ไม่มีความสบายอกสบายใจและอยู่ย่ำรัฐเดียว พร้อมกับมีความเครียดและความเค้นอยู่ภายในการเมืองซึ่งเป็นจตุรกายะนั้นนับว่าเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่อาจก่อให้เกิดการสร้างสรรค์เอเชียใหม่ที่มีเสถียรภาพขึ้น ผู้ที่มีความรักสันติภาพทั้งชายและหญิงที่โหม่นล้นต่อความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างปากีสถานและภารตประเทศ และก็ไม่มีใครที่จะโหม่นล้นเท่าพวกเรา อย่างน้อยที่สุดก็ควรได้รับการปลอบประโลมใจนี้ว่า ปากีสถานมิได้ถูกแบ่งแยกออกจากอินเดียที่บริติชปกครองส่วนที่เหลือมากยิ่งไปกว่ารอยร้าวที่รุนแรงและอันตรายที่จะปรากฏในอนาคตอันเป็นผลเนื่องมาจากกลียุคที่บอกไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นจึงอาจเป็นไปได้ที่การสร้างรัฐปากีสถานขึ้นมาจะทำให้สิ่งที่อาจเป็นแดนอันตรายตลิดออกไปในเอเชียหมดไป

แต่ที่ได้ทำไปแล้วก็มากกว่านั้น จงพิจารณาดูประเทศต่าง ๆ ในเอเชียไปทีละประเทศสิ ในเกือบทุกหนทุกแห่งท่านจะพบลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรง ความล้าหลังอย่างมากมาย ความทนต่อการปกครองของพวกจักรวรรดินิยมไม่ไหว และในบางประเทศก็จะพบการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่มากนักน้อย แต่ในหลายประเทศที่เดียวที่ท่านจะพบความเครียดภายในบ้านเมือง ความสงสัยทางด้านศีลธรรม ความขัดแย้งกันในด้านอุดมการณ์ ความหวาดหวั่น ความลังเลใจ และความสับสน ประชาธิปไตยแบบอีหลุขลุลักษณ์และความสับสนในด้านอุดมการณ์ได้ก่อให้เกิดความกังวลใจอย่างใหญ่หลวงแก่รัฐบาลต่าง ๆ ในเอเชีย แก่ประชาชนต่าง ๆ ในเอเชีย และแก่ประชาชนผู้รักสันติและผู้มีใจซื่ออยู่กับโลกทุกหนทุกแห่งในท่ามกลางสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ปากีสถานก็ยังคงยืนหยัดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันอยู่ได้ ที่ปากีสถานยังคงยืนหยัดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันอยู่ได้ก็เพราะประชาชนของปากีสถานไม่มีความสับสนทางด้านจิตใจที่ก่อให้เกิดความแตกแยกและเงาที่น่าสะพรึงกลัวในอนาคตตนเอง ประชาชนชาวปากีสถานได้เลือกส่วนที่ตนหมายไว้เพื่อตนด้วยตนเอง ทั้งนี้โดยอาศัยความเชื่อถือและการตัดสินใจแบบง่าย ๆ ที่ปฏิบัติตามได้และชัดเจน ในบรรดาความเชื่อถือเหล่านั้น ความเชื่อถือที่ดีที่สุดก็คือความเชื่อถือในอำนาจอธิปไตยอันสูงสุดของพระเจ้าเป็นเจ้า ความเชื่อถือในความเสมอภาคของมนุษย์ ความเชื่อถือในการปกครอง

ของประชาธิปไตย และสิทธิของประชาชนที่จะถูกปกครองโดยผู้แทนที่ตนเลือกขึ้นมาโดยสมัครใจ ความเชื่อถือในจุดหมายปลายทางของปัจเจกบุคคลในเสรีภาพที่เป็นพื้นฐานของชายหญิงทุกคน ในสิทธิของปัจเจกชนทุกคนในอันที่จะได้รับผลที่เกิดจากความพยายามด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของตนเอง ความเชื่อถือในความเคารพในชีวิตและเสรีธรรมของมนุษย์ ความเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์แห่งบ้านเกิด ความเชื่อถือในสันติภาพสากล นอกจากความเชื่อถืออย่างรุนแรงพอๆ กันในการต่อต้านการก้าวร้าว ทรราชย์ และการแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตัวโดยทำลายประโยชน์ของผู้อื่น เราไม่จำเป็นต้องอยากได้ หรือพร่ำสอนความเชื่อถือเหล่านี้หลังจากที่ได้วางรากฐานรัฐใหม่ของเราแล้ว ตรงข้ามเราได้สร้างรัฐใหม่ขึ้นมาก็เพราะเราต้องการมีความเชื่อถือเหล่านี้โดยปราศจากการอยู่ด้วยกัน เพราะความใกล้ชิดกันแห่งวิถีชีวิตที่ขัดแย้งกันแบบอื่นๆ และโดยไม่มีการถูกขัดขวางเพราะการที่วิถีชีวิตที่ขัดแย้งกันแบบอื่นๆ มีอำนาจเหนือ พวกเราเห็นว่า การไม่เป็นประชาธิปไตย หรือการไม่รับรู้สิทธิของปัจเจกบุคคลไม่ว่าจะเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติ ความเชื่อถือ หรือการแสดงออกก็ตาม หรือการคุกเขาให้แก่การย่ำยี นับว่าเป็นการทำลายอุดมคติจริงๆ ที่บันดาลใจเราให้มีความต้องการรัฐปากีสถานอย่างสมบูรณ์

ความรู้สึกรุนแรงในเรื่องวัตถุประสงค์นี้และศรัทธาอย่างมั่นคงนี้ ในระยะเวลา ๓ ปีที่ผ่านมาได้รับการสาธิตในหลายวิธีด้วยกันซึ่งทำให้พวกที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์และเพื่อน ๆ ของเราแปลกใจมาก และในบางวิถีทางก็ไปไกลเกินความคาดฝันของเราด้วยซ้ำ เมื่ออินเดียที่อยู่ภายใต้การปกครองของบริติชถูกแยกออกไป พวกเราชาวปากีสถานก็ได้รับการขอรับรองให้ตั้งรัฐใหม่เพื่อประชาชน ๘๐ ล้าน ภายในระยะเวลาสองเดือน เราไม่มีอาวุธยุทโธปกรณ์ ส่วนแบ่งที่เราจะพึงมีพึงได้จากอาวุธยุทโธปกรณ์ของอินเดียที่อยู่ในความปกครองของบริติชที่เราจะได้รับตามที่มีปรากฏอยู่ในกระดาษนั้น ส่วนใหญ่เรายังไม่ได้รับเลยทั้งๆ ที่สามปีได้ผ่านพ้นไปแล้ว พวกเราที่เป็นประชาชนที่ล้าหลัง ไม่มีอุตสาหกรรม ไม่มีนายช่างหรือวิศวกร และโดยภาคปฏิบัติแล้ว เราไม่มีพ่อค้า ภายในสองสามเดือนที่ปากีสถานได้รับอิสรภาพมา ผู้ที่ลี้ภัยที่ไม่มีบ้านอยู่อาศัยจำนวน ๗ ล้านคน ซึ่งถูกขับไล่ออกจากอินเดียก็ได้หลังไหลมาหาเราด้วยชะตากรรมที่น่าสังเวชทั้งนี้ก็เพื่อแสวงหาที่พักพิง ถ้าหากมิใช่เพื่อเอกภาพของประชาชนของเราแล้ว เราอาจต้องดิ้นรนแต่ทุกวันนี้หลังจากที่สามปีได้ผ่านไปแล้ว เรามีความเข้มแข็งยิ่งกว่าเดิม และทั้งๆ ที่มีเวลาที่ต้องกลัดกลุ้มอยู่บ้างในเมื่อสิทธิระหว่างชาติของเราและเสรีภาพของเราดูเหมือนจะตกอยู่ในอันตราย แต่เราก็น่าจะมีเสรีภาพอยู่

อะไรเล่าที่เป็นความต้องการที่เสรีภาพของเราบังคับให้เราทำ? หน้าที่ประการแรก

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๓๑

ของเราก็คือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อตัวเราเอง ข้าพเจ้ามิได้กล่าวข้อนี้เพราะเจตนาที่เห็นแก่ตัวหรือเพราะความรักชาติอย่างรุนแรงเลย เสรีชนจะต้องธำรงรักษาเสรีภาพของตนไว้เป็นประจำแรก มิฉะนั้นแล้วพวกเขาจะไม่ทำให้ชื่อเสียงที่ดีของเสรีชนทั้งชายหญิงทั่วโลกต้องเสื่อมเสีย แต่การที่จะธำรงรักษาเสรีภาพไว้นั้นจำเป็นต้องปรารถนาความรอบคอบอยู่ตลอดเวลา **“เสรีภาพมิได้ลดลงมาหาประชาชน ประชาชนจะต้องยกตัวเองขึ้นไปหาเสรีภาพ ก่อนที่เราจะมีความชื่นชมยินดีเราจะต้องได้รับผลเสียก่อน”** เสรีภาพที่หมายถึงเสรีภาพเฉพาะที่ได้รับจากการปกครองของต่างด้าวนั้นนับว่าเป็นมโนคติที่เป็นโบราณแล้ว ไม่ใช่เพียงรัฐบาลเท่านั้นที่ควรเป็นเสรี แต่ประชาชนเองก็ควรเป็นไทแก่ตัวด้วย และไม่มีเสรีภาพใดๆ จะมีคุณค่าที่แท้จริงต่อสามัญชนทั่วไปไม่ว่าชายหรือหญิง นอกจากเสรีภาพนั้นจะหมายถึงความหลุดพ้นจากความต้องการ ความพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ความพ้นจากอวิชชาเท่านั้น นี่นับว่าเป็นภาระหนักที่เผชิญหน้าเราอยู่ ถ้าหากเราถือฐานะที่ขอบธรรมของเราในโลกสมัยอยู่ เราไม่อาจทำให้นาฬิกาหมุนกลับได้ และดังนั้น **“พวกเรา”** นี่แหละที่จะต้องก้าวไปข้างหน้าให้เร็วเป็นสองเท่า โดยเบนแหล่งทรัพยากรทั้งปวงของเราและพลังงานของเราทั้งหมดให้หันมาหาวัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่งนี้ นักศึกษาประวัติศาสตร์มีความสนใจว่า ในระหว่างเวลา ๒๐๐-๓๐๐ ปีที่ผ่านมาซึ่งเราตกอยู่ในความปกครองของต่างด้าวนั้น ประชาชนของเราก้าวไม่ทันกับความก้าวหน้าของอารยธรรมเลย ในระยะเวลา ๒๐๐-๓๐๐ ปีนี้แหละที่อารยธรรมตะวันตกที่ท่านได้ภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสเป็นผู้ถือคอบของมันนั้น ได้ค้นพบประโยชน์ที่ได้รับจากวิทยาศาสตร์ซึ่งแม้ว่าจะไม่ใช่ของใหม่ แต่ก็ตกอยู่ในจังหวะที่เร็วมาก และมีขนาดใหญ่โตมโหฬารพอที่จะทำให้อารยธรรมหันเหไปได้ นี่เป็นวัฏภาค (phase) ที่ประชาชนของเราต้องสูญเสียไปด้วยเหตุผลหลายอย่างด้วยกัน ผลลัพธ์ก็คือว่า ทุกวันนี้เราพบชาติต่างๆ มากมายเกิดขึ้นมา ในที่สุดชาติที่เป็นเสรีในเอเชียที่มีแหล่งทรัพยากรทางด้านวัตถุและด้านจิตใจที่ยังด้อยพัฒนามากและมีมาตรฐานการครองชีวิตต่ำมากเสียจนกระทั่งมโนธรรมของโลกไม่ควรพอใจที่จะปล่อยให้มันเฉื่อยชาอยู่เช่นนั้น ศรัทธาที่มั่นคงแบบโบราณของเราซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดความเข้มแข็งของเราในด้านอุดมการณ์ในสมัยใหม่ที่ไม่น่าสบายนี้ จะต้องเอาชนะกับความแข็งแกร่งในด้านริเริ่มของเทคโนโลยีสมัยใหม่ นี่เป็นการสังเคราะห์ที่เราจะต้องบรรลุถึงในระยะเวลาอันรวดเร็วมาก ไม่ใช่เพื่อเห็นแก่ความก้าวหน้า แต่ทว่าเพื่อเห็นแก่สันติภาพของโลกเองด้วย

สำหรับตัวข้าพเจ้าเองแล้ว มีความเชื่ออย่างจริงจั่งว่าสงครามและสันติภาพและความก้าวหน้าและความมั่งคั่งทุกวันนี้เป็นสิ่งที่แบ่งแยกออกจากกันมิได้ ประชาชนชาวเอเชียมากมายหลายล้านคน ซึ่งเป็นทายาทแห่งวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณ หลังจากที่ได้ถูกกดขี่มาเป็น

เวลาหลายร้อยปีแล้ว ก็ได้ก้าวเข้ามาสู่ยุคแห่งลัทธิชาตินิยมที่เป็นพลวัตแบบใหม่ ชาวเอเชียส่วนใหญ่เคยมองดูตะวันตกจากตำแหน่งของประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครอง และมองพันด้านที่น่าดึงดูดใจน้อยกว่าของสิ่งที่พวกเขาคิดว่าเป็นอารยธรรมตะวันตกเพียงเล็กน้อย แต่เสรีภาพที่พวกเขาเพิ่งได้รับมาใหม่ ๆ ได้ทำให้ทัศนคติของพวกเขาถูกต้องและพวกเขาสามารถมองเห็นทั้งโลกตะวันตกและสิ่งแวดล้อมของตนเองในส่วนลึกที่ถูกต้องมากขึ้น เมื่อในแง่หนึ่งพวกเขาเต็มไปด้วยความพึงพอใจที่ได้เห็นความเจริญก้าวหน้าของอารยธรรมในประเทศใหญ่ ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา พวกเขาก็ยังอดทนต่อความทุกข์และความล้าหลังของตนเองไม่ได้มากขึ้น และกำลังแสวงหาขอบเขตเพื่อนิมิตหมายแห่งวันที่สดใส พวกเขามองเห็นความแตกต่างกันอย่างมากมายระหว่างมาตรฐานการครองชีวิตของเขาเองกับมาตรฐานการครองชีวิตในโลกตะวันตกอย่างรวดเร็ว ความไม่มีความสมดุลนี้ในหลายทางที่เดียวที่นับว่าเป็นการทำให้เกิดความไม่สงบมากที่สุด และมีเชื้อแห่งลัทธิที่พยากรณ์ไม่ได้อยู่ในความไม่สงบนั้น เพื่อเห็นแก่สันติภาพของโลกเพื่อเห็นแก่อารยธรรมของโลก เราจะต้องทำเอเชียให้มีเสถียรภาพ เพื่อที่จะได้จัดความไม่พอใจให้หมดไปและเชื้อแห่งความยุ่งยากต่าง ๆ ก็จะถูกกำจัดให้หมดสิ้น โดยการครองชีวิตที่ดีกว่าและสะอาดกว่า ซึ่งมีความหมายไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการทำประชาชนของเอเชียให้สามารถมีความเชื่อมั่นดีต่อความก้าวหน้าแห่งเสรีภาพและประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ ในสถานการณ์เช่นนี้เราเห็นว่าบทบาทของปากิสถานเป็นบทบาทแห่งการท่าองค์ประกอบที่สำคัญในส่วนที่ล้าหลังและที่ไม่เป็นที่พอใจของโลกให้มีเสถียรภาพ เราหวังว่าจะเป็นผู้สามารถที่แสดงบทบาทนี้ได้สำเร็จโดยอาศัยศรัทธาอย่างมั่นคงในพระผู้เป็นเจ้า ในประชาธิปไตยและในเอกภาพของเราเองโดยอาศัยแหล่งทรัพยากรบนผืนแผ่นดินและในน้ำของเรา และโดยอาศัยเจตจำนงที่จะทำงานของเรา ในจุดประสงค์ต่าง ๆ เหล่านี้แหละที่ปากิสถานยืนหยัดอยู่อย่างมั่นคง

แต่อะไรเล่าที่เป็นบทบาทของโลกตะวันตกในสถานการณ์นี้? นั่นก็คือการที่จะต้องสาธิตว่าประชาธิปไตยที่แท้ในการสร้างมโนภาพที่แท้จริงแล้ว ก็คือประชาธิปไตยระหว่างชาติและมีได้โดยความรับผิดชอบของคนที่ทั้งเพื่อธำรงรักษาสันติภาพของโลกไว้ นั่นเอง นั่นคือประชาธิปไตยจะต้องมีความรับผิดชอบนี้โดยไม่เกรงกลัวผู้รุกรานไม่เพียงเฉพาะคนนี้หรือคนนั้นเท่านั้น แต่ทว่าไม่เกรงกลัวต่อการรุกรานทุกหนทุกแห่งด้วย และประชาธิปไตยจะต้องมีทัศนะเชิงสร้างสรรค์มิใช่เพียงทัศนะที่ดื้อดึงเท่านั้น เราเข้าใจบทบาทของโลกตะวันตกว่าเป็นบทบาทที่รุ่งโรจน์แห่งการมีส่วนต่อชุมชนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันยิ่งใหญ่ร่วมกับพวกที่ไม่ได้รับโอกาส แต่ทว่าก่อให้เกิดเป็นบทบาทอันสำคัญแห่งประชากรของโลก และถ้าปราศจากความก้าวหน้าของประชากรเหล่านี้แล้ว โลกก็จะเดินโขกเขยกไปด้วยขาเพียงข้างเดียวเท่านั้น ข้าพเจ้าได้พบคนที่

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๑๓๓

มีใจกว้างขวาง และมีความคิดความอ่านเป็นจำนวนมากในประเทศของท่าน ซึ่งบุคคลเหล่านี้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงวัตถุประสงค์ที่มีค่าควรแก่การเจริญรอยตามในเรื่องธุรกิจระหว่างชาติ ทุกวันนี้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงแน่ใจได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของท่านย่อมถือว่าการเกิดมีระบอบประชาธิปไตยของปากีสถาน ความก้าวหน้าของปากีสถานและพัฒนาการในอนาคตมีความสำคัญต่อเอเชียมาก เพราะพวกเขาจะมีความตระหนักใจว่า ความเข้มแข็งของปากีสถานจะเป็นลางแห่งสันติภาพที่น่ายินดียิ่ง

หลักอนุรักษนิยม

พลังทางอนุรักษนิยมที่มีอำนาจมากที่สุดในประเทศปากีสถานทุกวันนี้ มีพวกอุละมาหรือนักเทววิทยาของศาสนาอิสลามเป็นตัวแทน พวกอุละมาก็คือพวกที่ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญอิสลามและระบบกฎหมายที่ยึดมั่นอยู่กับกฎหมายตามจารีตประเพณีของศาสนาอิสลาม ในชนกที่สำคัญคนหนึ่งทีสนับสนุนทัศนะนี้ได้แก่ **ซุเอยด์ อาบูล อาลา มาดูดี** (Abū'l A'la Maudoodi : พ.ศ. ๒๔๔๖-) ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์มากกว่าที่จะเป็นนักเทวนิยม ท่านมาดูดีซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อที่ท่านมีสำนวนพูดภาษาอูรดูที่ชัดเจนและสละสลวยนั้นได้อุทิศตัวเองเพื่อการศึกษาของชาวมุสลิมและได้รับความเคารพนับถือในเรื่องความเห็นแม้ในวงการของผู้ที่มีความรู้มากที่สุด ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ ท่านได้ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง *สงครามศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาอิสลาม* (อัลญิฮาด ฟิลิสลาม) และใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านก็ได้เริ่มเขียนหนังสือเรื่อง *Exegesis of the Qur'an* (การอนุมานกุล กุรอาน) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการอภิปราย ว่าด้วยเรื่องราวในศาสนาอิสลาม บทย่นที่เป็นหลักของท่านมาดูดี ก็คือว่าพวกมุสลิมที่เจริญรอยตามอุดมคติของตนอย่างได้ผลจะต้องมีความจงรักภักดีอยู่อย่างเดียวนั่น คือ จงรักภักดีต่อศาสนาของตน ท่านได้วิพากษ์วิจารณ์นักเทววิทยาที่ห่มเทพริพย์สมบัติของตนให้แก่สภาองเกรสแห่งชาติของอินเดีย แต่ความที่ท่านเป็นผู้ที่ประชาชนนิยมนับถือมากเช่นนี้ทำให้ท่านเสื่อมลงอย่างมากทีเดียวในเมื่อท่านมีทัศนคติที่ไม่เห็นออกเห็นใจต่อขบวนการเพื่อสร้างปากีสถาน ท่านมาดูดีได้ย้ายสำนักงานกลางไปยังเมืองปาทานโกต (Pathankot) ในปัญจาบตะวันออก และตั้งศูนย์กลางอยู่ที่นั่น ศูนย์กลางแห่งนี้ได้รุ่งเรืองเรื่อยมาจนกระทั่งได้มีการแบ่งแยกอินเดียกับปากีสถานออกจากกันในฐานะที่เป็นผลลัพธ์แห่งความยุ่งยากกลับสนนี้ ท่านและพวกเพื่อนจึงได้อพยพหนีเอาตัวรอดไปอยู่ที่ปากีสถาน ซึ่ง ณ ที่นั่นท่านได้กลายเป็นผู้สนับสนุนรัฐใหม่อย่างแข็งขัน

ท่านมาดูดีได้ตั้งขบวนการที่เรียกว่าสมาคมอิสลาม (*ยะมาอะติฮิสลามียะ*) ขึ้น เพื่อเผยแพร่

๕๓๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

แพร่มนคติเกี่ยวกับการฟื้นฟูศาสนาอิสลามที่แท้จริงขึ้นมาใหม่ในหมู่ของมุสลิมทั้งหลายในปากีสถาน ขบวนการนี้ได้ขัดแย้งกับรัฐบาลอยู่ตลอดมาตั้งแต่ต้น ทั้งนี้เพราะสมาคมนี้หันไปทางการเมือง สมาคมนี้ตกอยู่ในความปั่นป่วนตลอดเวลา เพราะการประกาศใช้รัฐธรรมนูญอิสลาม มโนคติของท่านเมาดูดีเป็นแบบที่มีพื้นฐานที่ตึกกว่ามโนคติของสันนิบาตมุสลิม และพรรคการเมืองของมุสลิมพรรคอื่น ๆ บางครั้งพรรคของท่านก็ได้รับชัยชนะได้ที่นั่งปลื้มอยู่ในการเลือกตั้งตามจังหวัดต่าง ๆ แต่นี่มิได้เป็นตัวแทนความเข้มแข็งที่แท้จริงของพรรคนี้เลย ทั้งนี้ก็เพราะพรรคนี้มีคนงานเป็นจำนวนมากมายแทรกซึมอยู่ในโรงเรียนและวิทยาลัยทั้งปวง อยู่ตามโรงงาน สถานที่ราชการ ตามเมือง และหมู่บ้านต่าง ๆ อีกมากมาย พรรคได้ทำหน้าที่บรรเทาทุกข์และให้การรักษายาบาลในอาณาบริเวณที่แร้นแค้นหรือที่ได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ งานส่วนใหญ่ได้รับเงินอุดหนุนจากเงินที่ได้จากการขายวรรณกรรมของพรรค โดยเฉพาะข้อเขียนของท่านเมาดูดีเองซึ่งเป็นงานที่มีผู้สนใจอ่านกันมาก

ชเยด อาบูล อาลา เมาดูดี

กฎหมายและรัฐธรรมนูญอิสลาม

(จากเรื่อง กฎหมายและรัฐธรรมนูญอิสลาม, ของเมาดูดี, ตั้งแต่หน้า ๑๔ เป็นต้นไป)

ความเสื่อมของพวกมุสลิมที่เริ่มต้นด้วยความเฉื่อยช้า ในเรื่องขอบเขตแห่งความรู้และการศึกษา การค้นคว้าและการค้นพบ และความคิดและวัฒนธรรม ในที่สุดก็ถึงซึ่งความหายนะ ในเรื่องความแตกแยกทางด้านการเมืองของเรา ทำให้ประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากตกเป็นทาสของมหาอำนาจ จักรวรรดินิยม ที่มีได้นับถือศาสนาอิสลาม การเป็นทาสทางการเมืองทำให้เกิดมีปมด้อย และมีผลเป็นความเป็นทาสทางด้านพุทธิปัญญา ซึ่งในที่สุดจะกวาดโลกมุสลิมไปหมดสิ้นมากเท่าที่แม้แต่ประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเหล่านั้นซึ่งสามารถที่จะคงรักษาเสรีภาพทางการเมืองไม่สามารถหลีกเลี่ยงนี้ให้พ้นอิทธิพลอันชั่วร้ายของพุทธิปัญญานั้น ได้ผลชั้นอันตึ่มะแห่งสถานการณ์อันชั่วร้ายเช่นนี้ก็คือว่าเมื่อพวกมุสลิมตื่นขึ้นมาเรียกร้องหาความก้าวหน้าอีกครั้งหนึ่ง พวกเขาก็ไม่มีความสามารถที่จะมองดูสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากจะใช้กระຈຈສິแห่งความคิดของตะวันตกส่องดูเท่านั้น ไม่มีอะไรที่มีใช้ตะวันตกที่จะสามารถบันดาลให้พวกเขามีศรัทธาได้

แนวโน้มไปสู่ลัทธิที่ทำให้แบบตะวันตกนี้ก็เป็นผลลัพธ์แห่งความพอใจซึ่งเกิดจากพวก

ผู้นำทางศาสนาอิสลามด้วยเหมือนกัน พวกเขาซึ่งตกเป็นเหยื่อแห่งความเสื่อมที่กำลังแพร่หลาย อยู่ซึ่งได้ห้อมล้อมโลกมุสลิมไว้อย่างสิ้นเชิงนั้นเป็นผู้ไม่สามารถในอันที่จะมีความคิดริเริ่มขบวน การเชิงสร้างสรรค์ใด ๆ หรือทำการปฏิวัติขั้นใด ๆ ที่จะสามารถต่อสู้กับความชั่วร้ายที่มีผลกระทบ กระเทือนต่อสังคมมุสลิมได้ ตามธรรมดาแล้วความไม่พอใจนี้ทำให้พวกมุสลิมที่ไม่มีความพอใจ หันเหไปหาระบบชีวิตนั้นซึ่งมีเสน่ห์พอที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จในโลกสมัยใหม่ได้ ดังนั้นพวกเขาจึงได้เอาความคิดสมัยใหม่และวัฒนธรรมใหม่ ๆ ของตะวันตกมาใช้ทั้งด้านและได้หลบลูหลบลับ ตาเลี่ยนแบบศีลธรรมและกิริยามรรยาทแบบตะวันตก ในเมื่อเพิ่งถึงเรื่องอำนาจและการควบคุม ประชาชนแล้ว พวกผู้นำทางศาสนาได้ถูกผลักดันให้ไปอย่างช้า ๆ แต่ทว่าอย่างมั่นใจและก็ถูก พวกที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาของตนทั้งปวงและเปี่ยมไปด้วยเจตนารมณ์เกี่ยวกับความคิด แบบสมัยใหม่และอุดมคติแบบตะวันตกเข้าแทนที่ นั่นคือเหตุผลที่เราแสวงหาสิ่งที่ประเทศที่ นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากมีตำแหน่งที่ให้แก่วิธีที่มีมุสลิมในรัฐที่นับถือศาสนาอิสลาม แท้ ๆ ในอดีตกาลเมื่อไม่นานมานี้ ไม่ว่าจะล้มเลิกกฎหมายอิสลามอย่างสิ้นเชิง หรือจำกัดขอบ เขตการปฏิบัติงานอยู่ในวงแห่งเรื่องส่วนตัวแท้ ๆ แต่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง

ในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามที่ได้รับความลำบากจากการที่มีชาวต่างด้าวมา มีอำนาจเหนือทั้งปวงนั้น ภาวะผู้นำแห่งขบวนการทางการเมืองและทางวัฒนธรรมได้ตกอยู่ในกำ- มือของพวกที่ไม่มีภูมิหลังทางศาสนาอิสลามทั้งปวง พวกเขาจะนำเอาคำสอนเกี่ยวกับ *ลัทธิชาตินิยม* มาใช้ทั้งด้าน โดยมุ่งใช้ความพยายามที่จะเข้าไปหาสาเหตุแห่งอิสรภาพ “แห่งชาติ” และ ความอุดมสมบูรณ์ตามแนวโลก ๆ และพยายามลอกแบบประเทศชาติที่เจริญก้าวหน้าในสมัย ของเรานี้ไปทีละขั้น ๆ ดังนั้น ถ้าหากท่านสุภาพบุรุษเหล่านี้ต้องหวั่นเสียวเพราะความต้องการรัฐ- ธรรมนูญอิสลามและกฎหมายอิสลามละก็ นั่นเป็นเรื่องธรรมดาของพวกเขา ทั้งยังเป็นธรรมดาที่ พวกเขาจะเปลี่ยนประเด็นหรือปิดบังประเด็นนั้นเสีย ทั้งนี้เพราะพวกเขาไม่รู้เรื่องแม้แต่เรื่อง ก.ข. ของชะรีอาแห่งศาสนาอิสลาม การศึกษาและพัฒนาการทางด้านพุทธิปัญญาของพวกเขาทำให้ พวกเขากลายเป็นคนแปลกหน้าไปจากเจตนารมณ์และเค้าโครงแห่งอุดมการณ์ของศาสนาอิส- ลามอย่างสิ้นเชิงจนกระทั่งเป็นไปได้ที่พวกเขาจะเข้าใจความต้องการเช่นนั้นแม้แต่น้อย

เมื่อเพิ่งถึงภาวะผู้นำทางศาสนาของพวกมุสลิมแล้วก็ไม่มีทางใดที่จะเป็นไปได้ดีกว่านั้น ทั้งนี้เพราะสถาบันทางศาสนาของเราผูกพันอยู่กับบรรยากาศทางด้านพุทธิปัญญาสมัย ๔๐๐ ปี ล่วงมาแล้ว จึงมีผลทำให้พวกเขาไม่สามารถสร้างผู้นำทางด้านความคิดและการกระทำตามแบบ ศาสนาอิสลามเช่นนั้นที่จะทำให้สามารถบริหารธุรกิจของรัฐสมัยใหม่โดยอาศัยหลักการแห่ง

ศาสนาอิสลามได้ นี่แหละที่เป็นอุปสรรคที่แท้จริงมากประการหนึ่งเผชิญหน้าประเทศต่าง ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลามในอันที่จะก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางแห่งการปฏิวัติศาสนาอิสลาม

นี่เป็นสถานการณ์ที่ได้รับอยู่ทั่วไปในโลกมุสลิม และคอยขัดขวางวิถีทางที่จะสถาปนารัฐธรรมนูญอิสลามขึ้นมา แต่กรณีของปากีสถานมิได้เป็นอย่างเดียวกับกรณีของประเทศมุสลิมอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่มีสถานการณ์บางอย่างที่ละม้ายคล้ายคลึงกันก็ตาม ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะ เราได้รัฐปากีสถานมาก็เพราะวัตถุประสงค์ที่จะมีบ้านเกิดเมืองนอนของอิสลามเอง สำหรับสิบปีที่ผ่านมา เราต้องต่อสู้โดยไม่หยุดยั้งเพื่อให้ยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่าเราเป็นประชาชาติที่แยกออกมาประชาชาติหนึ่ง ทั้งนี้เพราะพวกเรายึดมั่นอยู่ในศาสนาอิสลามนั่นเอง เราได้เคยประกาศมาจากที่สุดแห่งบ้าน (house-tops) แล้วว่าเรามีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปของเราเอง และว่าเรามีทัศนะโลกทัศน์เกี่ยวกับชีวิต และหลักเกณฑ์การครองชีวิตที่มีพื้นฐานแตกต่างไปจากหลักเกณฑ์การครองชีวิตของพวกที่ไม่ใช่มุสลิม พวกเราทั้งปวงมีความต้องการที่จะมีบ้านเกิดเมืองนอนแยกออกไป ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแปลอุดมคติตามแบบอิสลามให้กลายเป็นภาคปฏิบัติจริง ๆ และประการสุดท้าย หลังจากที่ได้ต่อสู้ดิ้นรนอย่างยากลำบากมาเป็นเวลานาน ซึ่งในการต่อสู้ดิ้นรนนี้ เราจะต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมากมาย และในเมื่อคำนึงถึงเกียรติและความบริสุทธิ์ของพวกผู้ญะเป็นจำนวนมากของเราแล้วเราก็ต้องได้รับความอับอายขายหน้ามาก เราประสบความสำเร็จในการบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่เราหวัง นั่นคือประเทศปากีสถานนี้ ถ้าหากหลังจากที่ได้มีการเสียสละที่มีค่ายิ่งเหล่านั้นทั้งหมดแล้ว เรายังไม่บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงและเป็นอันติมะในอันที่จะทำศาสนาอิสลามให้เป็นความแท้จริงทางด้านรัฐธรรมนูญทางภาคปฏิบัติซึ่งบันดาลใจเราให้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐปากีสถาน การต่อสู้ดิ้นรนของเราทั้งสิ้นก็จะกลายเป็นหมันไป และการเสียสละของพวกเราทั้งปวงก็จะไร้ความหมาย

ความจริง ถ้าหากเราจะนำรัฐธรรมนูญแบบโลก ๆ ที่ไม่มีพระผู้เป็นเจ้ามาใช้แทนรัฐธรรมนูญอิสลาม และถ้าหากเราจะเอาประมวลลักษณะกฎหมายอาญาแบบบริติชมาบังคับใช้แทนชะรีอาของอิสลามแล้ว อะไรเล่าจะเป็นความรู้สึกในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งบ้านเกิดเมืองนอนที่แยกออกมา? เราอาจมีบ้านเกิดเมืองนอนของมุสลิมโดยไม่ต้องมีรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายอาญาแบบนั้นก็ได้ ในทำนองเดียวกัน ถ้าเราตั้งใจจะสนับสนุนส่งเสริมโครงการทางด้านสังคมนิยมใด ๆ เรายังจะประสบผลสำเร็จได้ถ้าเราร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคสังคมนิยมของอินเดียโดยไม่ต้องทำให้ประเทศชาติต้องตกอยู่ในสงครามนองเลือดและความยากลำบากสุดประมาณนี้เลย

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๓๗

ข้อเท็จจริงก็มีอยู่ว่า เราพร้อมที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญอิสลาม และไม่ยอมกลับคำต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าต่อหน้ามนุษย์ และ ณ แทนประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคหรือไม่ และอุปสรรคนั้นจะใหญ่หลวงเพียงใดก็ตาม เราจะต้องเดินรุดหน้าต่อไปเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางแห่งรัฐอิสลามที่สมบูรณ์เต็มที่ในปากีสถาน

กฎหมายอิสลามกับความต้อการสมัยใหม่

(จากเรื่อง กฎหมายอิสลามกับรัฐธรรมนูญ, ของเมาดูดี, ตั้งแต่หน้า ๓๘ เป็นต้นไป)

วัตถุประสงค์ข้อแรกที่กำหนดไว้ก็คือว่า โดยเหตุที่กฎหมายอิสลามได้สร้างขึ้นเมื่อ ๑,๓๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ตามความต้องการของสังคมบุพกาล กฎหมายเหล่านั้นจึงไม่อาจเป็นประโยชน์ใด ๆ ต่อรัฐสมัยใหม่ในสมัยของพวกเราได้เลย

ข้าพเจ้าสงสัยเป็นอย่างมากว่าประชาชนผู้ยึดถือวัตถุประสงค์นี้เป็นหลักจะมีความคุ้นเคยกับความรู้เบื้องต้นแห่งกฎหมายอิสลามหรือไม่ อาจเป็นไปได้เหมือนกันว่าพวกเขาอาจเคยได้ยินมาจากที่ใดที่หนึ่งบ้างว่าสิ่งที่เป็พื้นฐานแห่งกฎหมายอิสลามได้ถูกวางเป็นกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นเมื่อ ๑,๓๐๐ ปีที่แล้วมาแล้ว และพวกเขาจึงสันนิษฐานเอาว่ากฎหมายนี้ยังคงสถิตอยู่ตั้งแต่นั้นมา และไม่อาจตอบสนองความต้องการแห่งภาวะต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ของโลกสมัยใหม่ได้ ในการสร้างมโนภาพผิด ๆ นี้ พวกเขาก็สันนิษฐานต่อไปอีกว่า กฎหมายอิสลามย่อมจะไม่เหมาะสมกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน และจะคอยยุดล่อแห่งความก้าวหน้าไว้ แต่นักวิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้หาได้เข้าใจโดยด่องแท้ไม่ว่า กฎหมายที่บัญญัติไว้เมื่อ ๑,๓๕๐ ปีที่แล้วมามีได้มีอยู่อย่างไรความหมายเลย กฎหมายเหล่านั้นได้กลายเป็นส่วนหรือเนื้อหาแห่งชีวิตของสังคมมุสลิมและก่อให้เกิด “รัฐ” ที่ดำเนินอยู่ได้โดยอาศัยกฎหมายเหล่านี้เอง ตามปรกติแล้ว ข้อนี้ได้อำนวยให้ซึ่งโอกาสที่จะวิวัฒน์กฎหมายอิสลามมาตั้งแต่ต้นทีเดียว ดังที่ได้ถูกนำมาใช้ในเรื่องประจำวันโดยอาศัยกระบวนการ ตะวิล (Ta'wil) กียาส (Qiyās) อิัจติฮาด (Ijtihad) และอิสติฮซาน (Isihsān) ฉะนั้น

หลังจากที่เริ่มต้นมาแล้วไม่นานนัก ศาสนาอิสลามก็ดึงดูดใจชาวโลกที่ศิวิไลซ์เกือบครึ่งหนึ่งตั้งแต่มหามุรปาชิฟิกไปจนจรดมหามุรแอตแลนติกได้ และในระหว่าง ๑,๒๐๐ ปีต่อมา กฎหมายอิสลามก็การบริหารธุรกิจของรัฐอิสลามทั้งปวงสืบต่อมา เพราะฉะนั้น กระบวนการวิวัฒน์กฎหมายอิสลามนี้จึงมิได้หยุดยั้งแม้เพียงชั่วครู่จนกระทั่งถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๔

๙๓๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ทั้งนี้เพราะกฎหมายอิสลามต้องเผชิญกับการท้าทายของเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ จนนับไม่ถ้วนที่เผชิญหน้าประเทศต่างๆ ในชั้นต่างๆ ของประวัติศาสตร์แม้ในทวีปน้อยคือ อินเดีย-ปากีสถานของเราก็ ประมวลกฎหมายแพ่งและกฎหมายลักษณะอาญาก็ยังคงทันสมัยอยู่จนกระทั่งถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕

ดังนั้นจึงเฉพาะเมื่อร้อยปีที่ล่วงมานี้เองที่กฎหมายอิสลามไม่มีผลบังคับ และไม่มีใครเหลียวแล แต่ที่ *ประการแรก* ช่วงระยะเวลาที่มีได้ก่อให้เกิดช่องว่างใหญ่นักและเราก็อาจคาดหมายส่วนที่สูญเสียไปด้วยความพยายามอย่างแรงกล้าจริงๆ ได้โดยง่าย *ประการที่สอง* เรามีบันทึกเรื่องพัฒนาการเกี่ยวกับธรรมศาสตร์แต่ละศตวรรษอย่างสมบูรณ์ และจึงไม่อาจมีพื้นฐานใดๆ ที่จะทำให้รู้สึกสับสนหรือเกิดความทุกข์โศกขึ้นมาอย่างจริงๆ จังๆ ใดๆ เลย และวิถีทางที่จะไปสู่ความก้าวหน้าทางด้านกฎหมายของเราจึงนับว่ารุ่งโรจน์อยู่แล้ว

ในทันทีที่เรายึดหลักการที่เป็นพื้นฐานและข้อเท็จจริงที่เป็นมูลฐานเกี่ยวกับวิวัฒนาการแห่งระบบกฎหมายอิสลาม เราไม่อาจมีความสงสัยอยู่ต่อไปว่ากฎหมายนี้จะเป็นการตอบสนองความเร่งเร้าของสังคมที่กำลังก้าวหน้าทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังที่ได้เคยมีมาแล้วในอดีตเลย เฉพาะพวกผู้ที่เคียดระแวงเพราะความโง่เขลาเท่านั้นจึงจะตกเป็นเหยื่อแห่งเรื่องเหลวไหลเช่นนั้น ส่วนพวกที่ยึดมั่นอยู่กับศาสนาอิสลามและกฎหมายอิสลามย่อมเข้าใจถึงขีดความสามารถที่จะเจริญก้าวหน้าของศาสนาอิสลามได้ และพวกที่มีแม้แต่ความรู้คร่าวๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์แห่งพัฒนาการของศาสนาอิสลามก็ไม่เคยสงสัยว่าศาสนาอิสลามจะเป็นระบบชีวิตที่โบราณหรือคร่ำครึซึ่งไม่สามารถจะก้าวไปทันกับความก้าวหน้าแห่งประวัติศาสตร์เลย

การค่อยๆ ปฏิรูป

(จากเรื่อง *กฎหมายอิสลามกับรัฐธรรมนูญ*, ของเมาดูดี, ตั้งแต่หน้า ๔๗ เป็นต้นไป)

ถ้าหากเราปรารถนาจะเห็นอุดมคติทางศาสนาอิสลามของเราถูกแปลออกมาเป็นความแท้จริงจริงๆ แล้ว เราก็ไม่ควรมองข้ามกฎธรรมชาติที่ว่า ความเปลี่ยนแปลงที่มั่นคงทั้งปวงในชีวิตรวมๆ ของประชาชนนั้นค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป ยิ่งมีความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วเพียงใด ชีวิตรวมๆ ของประชาชนก็มีอายุสั้นลงเพียงนั้น สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรนั้น นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ควรจะไม่มอดคิดจนเกินไป และไม่ควรมีการเข้าถึงแบบที่ขาดดุลยภาพ

ตัวอย่างที่ดีที่สุดแห่งการค่อยๆ เปลี่ยนแปลงนี้ก็คือการปฏิวัติที่ในปี (ขอสันติจงมีแต่

ปาเกิสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๓๙

พระองค์) ได้ทรงนำมาใช้ในประเทศอาระเบีย ผู้ที่มีความคุ้นเคยแม้กับประวัติแห่งความสำเร็จของนบีแม้เพียงผิว ๆ ก็จะสามารถอ่านนบีได้ทรงเอากฎหมายอิสลามทั้งหมดมาบังคับใช้ในคราวเดียวพร้อมกันหมด แทนที่จะนำเอามาบังคับใช้ในคราวเดียว พระองค์กลับค่อย ๆ เตรียมสังคมไว้เพื่อรอการบังคับใช้กฎหมายอิสลามเหล่านั้น ท่านนบี (ซอฮันดีจงมีแด่พระองค์) ได้ทรงถอนรากถอนโคน การปฏิบัติแห่ง “ยุคอวิชา” ขึ้นมาทีละอย่าง ๆ แล้วก็ทรงเอาหลักการว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์แบบกลาง ๆ ใหม่ ๆ มาใช้แทนหลักปฏิบัติเหล่านั้น นบิ์ทรงเริ่มใช้ความพยายามของพระองค์ทำการปฏิรูป โดยการอบรมพร่ำสอนให้มีความเชื่อถือในหลักที่เป็นพื้นฐานแห่งศาสนาอิสลาม นั่นคือ เอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า ชีวิตในโลกหน้า และสถาบันว่าด้วยความเป็นนบี และด้วยการชักจูงประชาชนให้ครองชีวิตอย่างมีธรรมะและมีเมตตากรุณา ผู้ที่ยอมรับคำสอนนี้ พระองค์ก็จะทรงฝึกฝนให้เชื่อและปฏิบัติตามวิถีชีวิตของอิสลาม เมื่อข้อนี้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมากแล้ว องค์นบีก็ทรงดำเนินการต่อไปอีกขั้นหนึ่ง และทรงตั้งรัฐอิสลามขึ้นมาในเมืองเมดินะ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ชีวิตทางสังคมของบ้านเมืองสอดคล้องต้องกันกับแบบอย่างอันดีของศาสนาอิสลาม...

เมื่อมาถึงสมัยของเราเอง และถึงประเทศของเราเอง คือปากีสถานบ้าง ถ้าเราปรารถนาจะประกาศใช้กฎหมายอิสลาม ในที่นี้ก็คงจะมีได้หมายถึงอะไรที่น้อยไปกว่าการรื้อเค้าโครงใหม่ทั้งสิ้นที่บิดิษเจ้านายของท่านได้สร้างไว้ และสร้างเค้าโครงใหม่ขึ้นมาแทนที่ เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ข้อนี้เราไม่อาจประสบความสำเร็จโดยเพียงการประกาศใช้อย่างเป็นทางการหรือโดยอาศัยกฎหมายที่ออกทางสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่ามันเป็นภาระที่ใหญ่หลวงและต้องการงานที่หนักและมีระบบเป็นจำนวนมากโดยมีโครงการที่รวมถึงทั้งปวงเข้าไว้หมดเป็นมูลฐาน ตัวอย่างเช่น เราต้องการปฐมนิเทศระบบการศึกษาของเราใหม่หมด ในปัจจุบันนี้ เราพบสถาบันการศึกษาสองประเภทที่วิ่งคู่ขนานไปพร้อม ๆ กันในประเทศของเรานั้นคือ “มัทราซหฺ” (madrasahs) ทางศาสนาซึ่งเป็นสถาบันแบบเก่ากับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยฆราวาสซึ่งเป็นสถาบันสมัยใหม่ ไม่มีสถาบันใดเลยที่สามารถผลิตประชาชนที่ต้องการจะบริหารรัฐอิสลามสมัยใหม่ได้ โรงเรียนแบบเก่าก็ดึงไปทางลัทธิอนุรักษนิยมเสียจนกระทั่งไม่ยอมติดต่อกับโลกสมัยใหม่เอาเสียเลย การศึกษาของโรงเรียนแบบเก่าก็ขาดจากปัญหาชีวิตภาคปฏิบัติ และดังนั้นจึงกลายเป็นหมันและไม่มีชีวิตชีวาอะไร ดังนั้นโรงเรียนแบบเก่าจึงไม่สามารถผลิตประชาชนที่สามารถจะทำหน้าที่รับใช้ อย่างเช่น เป็นผู้พิพากษาและนายอำเภอของรัฐสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าได้เลย สำหรับสถาบันฆราวาสสมัยใหม่ของเรานั้น ก็ผลิตประชาชนที่ไม่รู้เรื่องแม้กระทั่งเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นของศาสนาอิสลามและกฎหมายอิสลาม นอกจากนั้น ยังยากที่เราจะพบ

๙๔๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

บุคคลเช่นนั้นในหมู่บุคคลที่มีภาวะทางด้านจิตใจมิได้รับความกระทบกระเทือนจากความพอใจที่เป็นพิษและอคติทางวัตถุนิยมของการศึกษาของฆราวาสสมัยใหม่โดยตลอด

ยังมีความยากลำบากอีกประการหนึ่ง คือเมื่อร้อยปีที่ล่วงมาหรือราวๆ นั้น เรามีได้นำเอากฎหมายอิสลามมาบังคับใช้ ดังนั้นประมวลกฎหมายของเราจึงเสื่อมลง และต้องล่าช้าไม่ทันต่อกาลเวลา แต่ความต้องการอย่างเร่งด่วนของเราก็คือ จะต้องนำเอากฎหมายของอิสลามมาใช้ให้ทันกับพัฒนาการล่าสุดแห่งยุคสมัยใหม่ จึงนับว่าเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ข้อนี้คงต้องการการทำงานที่หนักมากทีเดียว

อย่างไรก็ดี ยังมีการก้าวกระโดดที่ยิ่งใหญ่นั่นอยู่อีกอย่างหนึ่ง แบบกระสวนชีวิตทางด้านศีลธรรม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของเรา ที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นทาสมหาอำนาจต่างด้าว และทำให้อิทธิพลของศาสนาอิสลามสิ้นไปเป็นเวลานานนั้น ได้ประสบความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง และทุกวันนี้ก็ถูกขจัดออกไปจากอุดมคติของอิสลามเสียมากต่อมากแล้ว ในสถานการณ์เช่นนี้ ถ้าหากจะเป็นไปได้แล้ว ศาสนาอิสลามก็ไม่อาจมีผลพอกที่จะเปลี่ยนแปลงเค้าโครงกฎหมายของประเทศได้หมดในทันทีทันใด ทั้งนี้เพราะแบบกระสวนชีวิตทั่วๆ ไปและเค้าโครงทางกฎหมายก็จะเป็นเสมือนอยู่คนละขั้วโลก และความเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายก็จะต้องได้รับชะตากรรมแห่งหน่อต้นไม้ที่ปลูกไว้ในดินที่ไม่เหมาะสม และต้องเผชิญกับลมฟ้าอากาศที่ไม่ถูกโรคกัน เพราะฉะนั้นจึงหนีไม่พ้นที่ว่า การปฏิรูปที่ต้องการนั้นควรจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป และการเปลี่ยนแปลงในเรื่องกฎหมายควรจะมีผลกระทบกระเทือนในลักษณะการที่จะทำให้เกิดดุลยภาพกับความเปลี่ยนแปลงชีวิตทางด้านศีลธรรม การศึกษา สังคม วัฒนธรรม และการเมืองอย่างเป็นที่น่าพอใจ

บ่อเกิดแห่งกฎหมายอิสลาม

เมาดูดีเห็นว่า กฎหมายอิสลามมิได้เป็นแบบสถิต คือแบบอยู่คงที่ แต่ท่านก็ยอมรับว่า ถ้าหากจะใช้กฎหมายอิสลามเป็นกฎหมายที่เป็นพื้นฐานของปากีสถานละก็ ก็จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายอิสลามเสียใหม่

(จากเรื่อง กฎหมายอิสลามกับรัฐธรรมนูญ, ของเมาดูดี, ตั้งแต่หน้า ๙๙ เป็นต้นไป)

ประการแรกเราควรเข้าใจลักษณะแห่งปัญหาที่เผชิญหน้าเราให้ชัดเจนก่อน เมื่อเรากล่าวว่าประเทศนี้ควรมีรัฐธรรมนูญแบบอิสลามนั้น เราได้หมายความว่า เรามีรัฐธรรมนูญของ

อิสลามในแบบที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และว่าสิ่งที่เราปรารถนาจะทำก็คือการนำเอากฎหมายอิสลามมาบังคับใช้เท่านั้น แกนกลางของปัญหาก็อยู่ที่ว่า เราต้องการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรให้เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร สิ่งที่เราเรียกรัฐธรรมนูญอิสลามนั้นความจริงเป็นรัฐธรรมนูญที่มีได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรที่ได้มาจากแหล่งเกิดเฉพาะเจาะจงบางอย่าง และจากแหล่งเกิดนี้แหละที่เราต้องวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญฉบับที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ทันกับความต้องการของประเทศเราในปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญที่มีได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็ไม่มีอะไรที่ผิดกว่าใครๆ หมดยุคหรือที่แปลกประหลาดสำหรับชาวโลกเลย ความจริงจนกระทั่งถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ที่เค้าโครงแห่งการปกครองทั่วโลกถือเอารัฐธรรมนูญที่มีได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก และแม้ในปัจจุบัน รัฐบาลอังกฤษก็บริหารบ้านเมืองโดยไม่มีรัฐธรรมนูญที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรเลย สำหรับรัฐธรรมนูญที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น แม้หากรัฐบาลที่ยิ่งใหญ่นี้ปรารถนาจะมีรัฐธรรมนูญที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ก็จำต้องอาศัยแหล่งเกิดต่างๆ แห่งรัฐธรรมนูญที่มีได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรของตน เพื่อรวบรวมเนื้อหารัฐธรรมนูญที่มีได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น และแล้วก็ประมวลเป็นทำนองมาตราต่างๆ ขึ้น ความต้องการของเราในขณะนี้เกือบจะเป็นแบบเดียวกันนั้นแหละ

รัฐธรรมนูญอิสลามที่มีได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรมีแหล่งเกิดอยู่ ๔ แหล่งด้วยกัน คือ :

๑. **คัมภีร์กุรอาน** นับว่าเป็นแหล่งกำเนิดแหล่งแรกและแหล่งประถม ซึ่งเป็นดุจดังว่าได้รับคำสั่งและคำสอนที่เป็นพื้นฐานทั้งปวงมาจากพระผู้เป็นเจ้า คำสั่งและคำสอนเหล่านี้ครอบคลุมไปถึงลำดับต่างๆ ทั้งสิ้นแห่งความมีอยู่ของมนุษย์ ในคัมภีร์กุรอานมีไม่เพียงคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ทว่ายังรวมถึงหลักการต่างๆ ที่ทำให้โฉมหน้าทั้งปวงแห่งชีวิตมนุษย์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปอย่างมีระเบียบด้วย ในคัมภีร์กุรอานนั้นยังชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนอีกว่า ชาวมุสลิมควรพยายามสร้างสรรค์และสถาปนารัฐของตนเองขึ้นหรือไม่ และทำไมจึงต้องสร้างสรรค์และสถาปนาขึ้นมาด้วย

๒. **คัมภีร์สุนนะ** นับว่าเป็นแหล่งกำเนิดแหล่งที่สอง คัมภีร์สุนนะแสดงให้เห็นวิถีทางที่ท่านนบี (ขอสันติจงมีแด่พระองค์) ได้แปลเจตนารมณ์ทางด้านอุดมการณ์ของศาสนาอิสลามให้เป็นชีวิตภาคปฏิบัติ และพัฒนาเจตนารมณ์นั้นให้เป็นระเบียบทางสังคมเชิงบวกให้สอดคล้อง

ต้องกันกับคำสั่งที่มีอยู่ในคัมภีร์กุรอ่าน ขั้นสุดท้ายก็วิวัฒน์เจตนารมณ์นั้นให้เป็นรัฐที่สมบูรณ์เต็มที่ สิ่งเหล่านี้เราจะทราบได้จากคัมภีร์สุนนะ และจากคัมภีร์สุนนะเท่านั้น และจากคัมภีร์สุนนะนี้เราก็จะได้เรียนรู้ถึงวิธีที่จะสืบรู้แนถึงเหตุผล ข้อความและความหมายที่ถูกต้องแห่งคำสั่งตามคัมภีร์สุนนะ อีกประการหนึ่งคัมภีร์สุนนะเป็นการเอาหลักการในคัมภีร์กุรอ่านมาใช้ในภาคปฏิบัติต่อความเป็นอยู่ทางสังคมของมนุษยชาติ และดังนั้นเราก็อาจได้รับเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติก่อนที่หาคำมาได้ซึ่งมีจำนวนมากมายอย่างที่สุดที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญอิสลามจากแหล่งกำเนิดที่สำคัญมากนี้

๓. **สัญญาของซิลลาฟัต อีราซิดาห์^๑** ก่อให้เกิดเป็นแหล่งกำเนิดที่สาม หลังจากที่ท่านนบีได้สิ้นพระชนม์แล้ว กาลิฟที่ซอเบธรรมก็ได้ดำเนินการปกครองรัฐอิสลามตามปริมปราเพณีของอิสลามเป็นอย่างดีที่สุด และหนังสืออะดิธ หนังสือประวัติศาสตร์ และหนังสือชีวประวัติก็เพียบพร้อมไปด้วยเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติก่อนที่นับว่านาลานดาลานใจในยุคทองนั้น ในศาสนาอิสลามได้เป็นที่ยอมรับนับถือกันมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า การแปลความหมายคัมภีร์กุรอ่าน และคัมภีร์สุนนะที่ได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากทุกฝ่าย (ศัพท์เทคนิคเรียกว่า อิจมา) และการตัดสินของกาหลิบที่เกี่ยวกับปัญหาทางด้านรัฐธรรมนูญและทางศาลที่ทุก ๆ ฝ่ายยอมรับนั้นควรจะผูกพันต่อทุกคนและทุกกาลเวลา อีกประการหนึ่ง การแปลความหมายเช่นนั้นและการตัดสินเช่นนั้น จะต้องเป็นที่ยอมรับกันทั้งหมด (in toto) เช่นเดียวกับความสอดคล้องกันแห่งทุก ๆ ฝ่ายในเรื่องใด ๆ ก็เท่ากับการอธิบายเรื่องกฎหมายอย่างมีหลักเกณฑ์นั่นเอง ไม่ว่าในที่ใดที่พวกเขามีความเห็นแตกต่างกัน ก็นับว่าเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าในที่นั้นมีการตีความหมายเป็นสองนัยหรืออาจมากน้อยกว่านั้นก็ได้โดยแท้ และฝ่ายหนึ่งอาจทำให้อีกฝ่ายหนึ่งพอใจ โดยถือการให้เหตุผลที่ดีเป็นหลักก็ได้ แต่ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความสอดคล้องต้องกันโดยทั่ว ๆ ไป การตัดสินก็ต้องเป็นแบบที่เต็มไปด้วยเหตุผลเท่านั้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และจะต้องเป็นที่ยอมรับนับถือกันว่าเป็นกฎข้อบังคับที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ โดยเหตุนี้ ทุก ๆ ฝ่ายเป็นสาธุศิษย์โดยตรงของนบี ที่นบิ์ทรงฝึกฝนมาด้วยพระองค์เอง ความสอดคล้องโดยทั่ว ๆ ไปของสาธุศิษย์เหล่านั้นในเรื่องการแปลความหมายและการตัดสินจึงนับว่าพ้นจากโอกาสที่จะมีความผิดพลาดบกพร่องแม้จะน้อยนิดอย่างที่สุดได้

๔. **กฎข้อบังคับของนักกฎหมายคนสำคัญ ๆ** ถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดแหล่งที่สี่ กฎ

^๑ซิลลาฟัต อีราซิดาห์ เป็นช่วงเวลาที่กำลังสงบศึกแรกปกครองหลังจากที่นบิ์สิ้นพระชนม์แล้ว เรียกกันว่า รับบิลิก ซึ่งมีอายุอยู่ ๓๐ ปี

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๔๓

ข้อบังคับเหล่านี้เป็นการตัดสินใจของพวกนักกฎหมายชั้นสูงๆ ในเมื่อคำนึงถึงปัญหาทางด้านรัฐธรรมนูญแบบต่างๆ ที่มีอยู่ในสมัยนั้น การตัดสินใจเหล่านั้นอาจไม่สมเหตุสมผลเป็นนิรันดร์ แต่ก็ยังไม่มีใครสามารถคัดค้านว่า การตัดสินใจเหล่านี้มีสิ่งที่เป็นพื้นฐานแห่งการแนะแนวที่ดีที่สุดสำหรับที่จะเข้าใจรัฐธรรมนูญอิสลามที่ถูกต้องได้

เพราะการเขียนรัฐธรรมนูญแห่งรัฐอิสลามนั้น เราจะต้องรวบรวมเนื้อหาที่ตรงประเด็นมาจากแหล่งกำเนิดทั้งปวง ในวิถีทางเดียวกันกับประชาชนชาวอังกฤษ ถ้าหากพวกเขามีความโน้มเอียงที่จะทำรัฐธรรมนูญของเขาให้เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมา พวกเขาจะต้องอ้างการตัดสินใจและสัญญาไปถึงกฎหมายที่รวบรวมมาจากข้อวินิจฉัยที่ศาลได้วางไว้เป็นลำดับมา (Common Law) และจากกฎหมายนั้น และจากการวินิจฉัยของศาลที่เกี่ยวกับปัญหารัฐธรรมนูญก็มีบันทึกข้อวินิจฉัยทั้งปวงไว้

อุลละมา

การประชุมของนักเทววิทยา ผู้คงแก่เรียนซึ่งเป็นตัวแทนสำนักคิดของอิสลามทุกสำนักได้เปิดประชุมเมื่อวันที่ ๒๑-๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๙๔ ได้มีผู้สนับสนุนเป็นเอกฉันท์ว่า จะต้องเอาหลักการต่อไปนี้บรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งรัฐอิสลาม แม้ว่าทัศนะของนักเทววิทยาเหล่านั้นจะมีได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วๆ ไป แต่ก็นับว่าเป็นนัยสำคัญในฐานะที่เป็นการแสดงออกซึ่งพลังอนุรักษ์นิยมมากที่สุดในปากีสถานทุกวันนี้

หลักการที่เป็นมูลฐานแห่งรัฐอิสลาม

รัฐธรรมนูญของรัฐอิสลามควรเข้าใจหลักการขั้นมูลฐานต่อไปนี้ :

๑. เราจะต้องยืนยันว่าพระอัลเลาะห์ ผู้เป็นใหญ่เหนือจักรวาลพระองค์เดียวเท่านั้น ทรงมีอำนาจอธิปไตยอันติมะเหนือธรรมชาติทั้งปวง

๒. กฎหมายว่าด้วยที่ดินจะต้องถือคัมภีร์กูรานและคัมภีร์สุนนะเป็นหลัก และจะต้องไม่ออกกฎหมายหรือระเบียบในด้านการบริหารใดๆ ให้ขัดแย้งกับคัมภีร์กูรานและคัมภีร์สุนนะ

หมายเหตุอธิบายเพิ่มเติม ถ้าจะมีกฎหมายใดๆ บังคับใช้ในประเทศ ซึ่งนับว่าขัดแย้งกับคัมภีร์กูรานหรือคัมภีร์สุนนะแล้ว ก็จำเป็นจะต้องเขียนไว้ (ในรัฐธรรมนูญ) ว่า กฎหมายเช่นนั้นจะต้องค่อยๆ ปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องต้องกันกับกฎหมายอิสลามภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือมิฉะนั้นก็จะต้องเลิกล้มไป

๓. รัฐจะต้องไม่ถือเอาในภาพทางภูมิศาสตร์ ทางชาติพันธุ์ ทางภาษา หรือทางวัตถุอื่นใดเป็นหลัก แต่ทว่าจะต้องอยู่บนหลักการและอุดมคติที่ก่อให้เกิดเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขแห่งอุดมการณ์อิสลามเท่านั้น

๔. เป็นภาระที่รัฐจะต้องคุ้มครองคนถูก (มะรุฟ) และปราบปรามคนผิด (มุนการ์) ดังที่มีอยู่ในคัมภีร์กุรอ่านและคัมภีร์สุนนะ จะต้องใช้มาตรการที่จำเป็นทั้งปวงเพื่อฟื้นฟูและทำให้กระสวนแบบวัฒนธรรมของศาสนาอิสลามและจะต้องดำเนินการด้านการศึกษาของอิสลามให้สอดคล้องต้องกันกับความต้องการของสำนักคิดต่าง ๆ ที่รับรองกันอยู่แล้ว

๕. ควรจะเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะทำให้พันธะแห่งเอกภาพและภราดรภาพในหมู่ชาวมุสลิมทั่วโลกมีความเข้มแข็งมั่นคงขึ้น และยับยั้งมิให้แนวโน้มที่เต็มไปด้วยความอิจฉาริษยากันอันมีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ หรือภาษา หรือเขตแดน หรือการพิจารณาทางด้านวัตถุอื่นใดเป็นมูลฐานเจริญเติบโตขึ้นมาในหมู่ชาวมุสลิม ทั้งนี้ก็เพื่อธำรงรักษาและทำให้เอกภาพของ "มิลลัตอัล-อิสลามียาห์" (ประชาคมมุสลิม) มั่นคงยิ่งขึ้น

๖. รัฐบาลควรรับผิดชอบในอันที่จะรับประกันว่าจะจัดหาสิ่งจำเป็นอันเป็นมูลฐานแห่งมนุษยชาติ นั่นคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และการศึกษาให้แก่พลเมืองทุกคนผู้ที่สามารถจะดำรงชีพได้ชั่วคราวหรือถาวรอันเนื่องมาจากการไม่มีงานทำ การเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเหตุผลอื่น ๆ และไม่ทำให้เห็นความแตกต่างในเรื่องศาสนาหรือเชื้อชาติในแง่หนึ่ง

สิทธิของพลเมือง

๗. พลเมืองควรมีสิทธิทุกอย่างตามที่กฎหมายอิสลามระบุไว้ นั่นคือกำหนดภายในแห่งกฎหมาย พวกเราจะต้องได้รับความมั่นใจว่าจะได้รับความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และเกียรติยศ เสรีภาพในเรื่องการถือศาสนาและความเชื่อถือ เสรีภาพในการเคารพบูชา เสรีภาพแห่งบุคคล เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการเคลื่อนไหว เสรีภาพในการสังสรรค์ เสรีภาพในการประกอบอาชีพ ความเสมอภาคในด้านโอกาส และสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากบริการสาธารณะ

๘. ไม่ว่าในกาลไหน ๆ จะไม่มีพลเมืองคนใดเลยที่จะถูกตัดสิทธิทั้งปวงนี้ นอกจากโดยกฎหมายเท่านั้น และไม่มีพลเมืองคนใดจะถูกลงโทษ เพราะข้อกล่าวหาใด ๆ โดยไม่เปิดโอกาสให้เขาได้กล่าวแก้ข้อหา และโดยมิได้รับการพิจารณาตัดสินจากศาล

๙. สำนักความคิดของพวกมุสลิมที่ได้รับการรับรองแล้วจะมีเสรีภาพในทางศาสนาอย่างเต็มที่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย พวกเขาจะมีสิทธิที่จะสั่งสอนศาสนาแก่ศาสนิกชนของ

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๕๔๕

เขาและมีเสรีภาพที่จะโฆษณาเผยแพร่ทัศนะของตน เรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายส่วนบุคคล (Personal Law) จะต้องได้รับการปฏิบัติให้สอดคล้องต้องกันกับประมวลพระธรรมศาสตร์ (ฟิกห์) ซึ่งเป็นที่เคารพของพวกเขาและจะเป็นที่น่าปรารถนาที่จะเตรียมเพื่อการบริหารเรื่องต่างๆ ทำนองนั้น โดยอาศัยผู้พิพากษา (กาดิส) ที่พวกเขาเคารพนับถือ

๑๐. พลเมืองของรัฐที่มีเชื้อชาวมุสลิม ก็จะมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการบูชาอย่างเต็มที่ มีเสรีภาพในการดำรงชีวิตวัฒนธรรมและการศึกษาศาสนา ทั้งนี้ภายในขอบเขตแห่งกฎหมายในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายส่วนบุคคลทั้งปวง พวกเขาจะได้รับการปฏิบัติให้สอดคล้องต้องกันกับหลักเกณฑ์ การใช้และจารีตทางกฎหมายของเขาเอง

๑๑. พันธกรณีทั้งปวงที่รัฐจะต้องปฏิบัติต่อพลเมืองที่มีเชื้อชาวมุสลิม ภายในขอบเขตแห่งกฎหมายนั้นจะได้รับเกียรติอย่างเต็มที่ พวกเขาจะมีสิทธิเสมอด้วยพลเมืองที่เป็นมุสลิมตามที่ได้ระบุไว้ในข้อ ๗ ทุกประการ

การปกครองรัฐ

๑๒. หัวหน้าผู้ปกครองบ้านเมืองจะต้องเป็นมุสลิมผู้ชายเสมอไป ซึ่งเป็นบุคคลที่ประชาชนหรือผู้ที่ประชาชนเลือกมามีความไว้วางใจว่าจะมีความเมตตากรุณา มีการศึกษาดี และมีความยุติธรรมในการวินิจฉัยตัดสิน

๑๓. ความรับผิดชอบต่อการบริหารบ้านเมืองในเบื้องต้นจะต้องยกให้แก่หัวหน้าผู้ปกครองบ้านเมือง แม้ว่าเขาจะแบ่งอำนาจบางส่วนให้แก่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด ๆ ก็ตาม

๑๔. หน้าที่ของหัวหน้าผู้ปกครองบ้านเมืองจะต้องไม่เป็นแบบอัตตาธิปไตย แต่จะต้องเป็นแบบมีคณะที่ปรึกษา (ศุราอ) นั่นคือ เขาจะปฏิบัติหน้าที่ของเขาด้วยการปรึกษาหารือกับบุคคลที่มีตำแหน่งรับผิดชอบในคณะรัฐบาลและกับผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามาเสมอไป

๑๕. หัวหน้าผู้ปกครองบ้านเมืองไม่มีสิทธิที่จะดใช้รัฐธรรมนูญทั้งหมดหรือแม้แต่เพียงบางส่วน หรือดำเนินการบริหารบ้านเมืองในวิถีทางอื่น แต่จะต้องบริหารบ้านเมืองโดยถือมีคณะที่ปรึกษาเป็นหลัก

๑๖. คณะบุคคลที่มีอำนาจที่จะเลือกหัวหน้าผู้ปกครองบ้านเมือง จะต้องมีสิทธิที่จะปลดเขาออกจากตำแหน่งโดยอาศัยเสียงข้างมากได้ด้วย

๑๗. ในด้านสิทธิของประชาชน หัวหน้าผู้ปกครองบ้านเมืองก็มีสิทธิในระดับเดียวกับชาวมุสลิมอื่นๆ และจะไม่เป็นบุคคลที่อยู่เหนือกฎหมาย

๑๘. พลเมืองทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นสมาชิกคณะรัฐบาล เป็นข้าราชการ หรือสามัญชนก็ตาม จะต้องอยู่ภายใต้ตัวบทกฎหมายและการพิจารณาตัดสินของศาลเช่นเดียวกัน

๑๙. อำนาจตุลาการจะต้องแยกออกจากอำนาจบริหาร และเป็นอิสระจากอำนาจบริหารเพื่อที่อำนาจฝ่ายบริหารจะได้ไม่อาจเข้าไปมีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของฝ่ายตุลาการ

๒๐. การโฆษณาเผยแพร่ทัศนะและอุดมการณ์เช่นนั้น ในฐานะที่ได้รับการคาดหมายว่าจะเป็นการบ่อนทำลายหลักการอันเป็นมูลฐานและอุดมคติที่เป็นหลักของรัฐอิสลามแล้ว จะต้องถูกห้าม

๒๑. แดนหรือภาคต่าง ๆ ของประเทศจะต้องถือว่าเป็นหน่วยการปกครองของรัฐหนึ่ง ๆ หน่วยการปกครองเหล่านั้นจะต้องไม่เป็นหน่วยทางเชื้อชาติ ทางภาษา หรือเผ่าต่าง ๆ แต่จะเป็นอาณาบริเวณทางด้านการบริหาร ซึ่งอาจได้รับอำนาจภายใต้อำนาจสูงสุดของศูนย์กลาง ซึ่งอาจมีความจำเป็นเพื่อสะดวกในด้านการปกครอง หน่วยปกครองเหล่านี้จะไม่มีสิทธิที่จะแยกดินแดนออกไป

๒๒. การตีความรัฐธรรมนูญ ซึ่งขัดแย้งกับข้อความในคัมภีร์กุรอ่านหรือคัมภีร์สุนนะห์ ไม่ถือว่าสมเหตุสมผล

การเข้าถึงอย่างเสรี

สำนักคิดที่มีอิทธิพลสำนักหนึ่งในปากีสถานซึ่งมีความเห็นแตกต่างไปจากพวกอูลมะฮ์ ออร์ธอดอกซ์เชื่อในการแปลความหมายหลักการที่มีอยู่ในคัมภีร์กุรอ่าน และปรัมาปราชญ์ของนบีที่รุนแรงมากกว่า นั่นคือสำนักนี้ไม่ได้แย้งเรื่องความเชื่อถือแบบออร์ธอดอกซ์ในเรื่องความสมเหตุสมผลแห่งหลักการที่เป็นมูลฐานของศาสนาอิสลาม ทั้งไม่ปฏิเสธความคิดสมัยแรกเกี่ยวกับหลักการที่เป็นมูลฐานของศาสนาอิสลามทั้งปวง แต่ยืนยันว่าการแปลความหมายหลักการเหล่านี้ ควรจะพ้นจากข้อผูกมัดแห่งความเห็นที่ได้รับเป็นมรดกตกทอดมา และควรยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็นแห่งกาลเวลา ดังนั้นความแตกต่างกันระหว่างการเข้าถึงแบบอนุรักษนิยมและแบบเสรีนิยม จึงมิได้เป็นความแตกต่างกันในด้านหลักการแต่ทว่าเป็นความแตกต่างกันในขีดขั้นเท่านั้น

ข้อความที่คัดเลือกเอามารวมไว้ ณ ที่นี้นั้นได้มาจากสุนทรพจน์และข้อเขียนของ อิซ-ดิอาก ฮุเซน กุเรชี (Ishu'āg Husain Qureshi) ผู้ซึ่งได้รวบรวมข้อความเรื่องความเจริญเติบโต

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๔๔๗

แห่งลัทธิชาตินิยมปากีสถานตอนนี้อยู่ที่ทอราเรย์ เกิดที่อินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ และจบการศึกษาที่มหาวิทยาลัยเดลีและมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่ง ณ ที่นั่นท่านได้เป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มราห์มัด อาลี แม้ท่านจะเป็นนักศึกษา ท่านก็มีส่วนในขบวนการไม่ให้ความร่วมมือแก่อังกฤษและขบวนการขีลาฟัต และดังนั้นจึงได้กลายเป็นกรรมการสภาองค์กรส อ่าเกอฮิดาห์ และกรรมการขีลาฟัตระดับจังหวัดที่รัฐยูไนเต็โปรวินซ์ (ปัจจุบัน คือแคว้นอุตตรประเทศ) ในฐานะเป็นผลลัพธ์แห่งความพยายามของท่านในนามของสันนิบาตมุสลิม ในเวลาใกล้จะมีการแบ่งแยกรัฐนั้นท่านได้รับเลือกเข้าสู่สภาว่างรัฐธรรมนูญของอินเดียในฝ่ายสันนิบาตมุสลิม และต่อมาก็ได้รับเลือกเข้าสู่สภาว่างรัฐธรรมนูญปากีสถานเรื่อยมา จนกระทั่งสภานี้ได้ถูกยุบไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ ท่านกูเรซีซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เข้าร่วมในคณะรัฐบาลปากีสถาน ได้ก้าวจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการขึ้นสู่ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการเต็มที่ (พ.ศ. ๒๔๙๔-๒๔๙๗) ท่านกูเรซีซึ่งเป็นผู้เขียนหนังสือมากมายเกี่ยวกับสถาบันและวัฒนธรรมอินโด-มุสลิม นี้ ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการทางประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยเดลีและมหาวิทยาลัยละฮอร์ และเมื่อไม่นานมานี้ท่านก็ได้เดินทางไปสหรัฐอเมริกา ในฐานะเป็นศาสตราจารย์รับเชิญ (visiting professor) ของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย

อิชติอาก ฮุเซน กูเรซี

หลักการที่เป็นพื้นฐานแห่งแผนการปกครองของอิสลาม

(จาก หนังสือระเบียบการประชุม, ในการประชุมทางรัฐศาสตร์ ออล-ปากีสถาน, พ.ศ. ๒๔๙๓, สุนทรพจน์ของประธานการประชุมสมัยที่ ๓, หน้า ๑-๕)

รัฐธรรมนูญของประเทศจะต้องสะท้อนให้เห็นอุดมคติที่ประชาชนต้องการใช้เป็นมูลฐานแห่งชีวิตทางการเมืองของตน ในปากีสถานอุดมคติเหล่านี้ไม่เคยปรากฏว่าเป็นเรื่องที่จะต้องเอามาโต้กันหรือเป็นเรื่องที่กำกวมเลย และบัดนี้ก็ได้เริ่มต้นอย่างชัดเจนแล้วในมิติที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ซึ่งได้ผ่านรัฐสภาแล้ว ซึ่งพวกท่านทุกคนก็คุ้นกับมตินี้ดีอยู่แล้ว ลักษณะสำคัญที่เด่นที่สุดแห่งมิติที่ว่าด้วยวัตถุประสงค์ก็คือว่า รัฐธรรมนูญปากีสถานจะต้องถืออุดมคติของศาสนาอิสลามเป็นหลัก ข้าพเจ้าปรารถนาจะชี้ให้เห็นว่าการที่จะทำให้การตัดสินใจนี้มั่นคงยิ่งขึ้นจำต้องมีความระมัดระวังอย่างที่สุดและจะต้องเต็มไปด้วยความยากลำบากที่น่าสะพรึงกลัว เมื่อกล่าวอย่างกว้างๆ แล้ว เราก็มีความคุ้นเคยกับอุดมการณ์ของศาสนาอิสลามอย่างเต็มที่ แต่เราไม่สามารถตามทันความเจริญก้าวหน้าของโลกในด้านการพัฒนาสถาบันทางการเมืองและเค้าโครง

ทางสังคมเลย บัดนี้เราต้องเผชิญกับภาระที่สำคัญยิ่งในการที่จะนำเอาอุดมการณ์ของเรามาใช้กับความต้องการสมัยใหม่ในทันทีทันใด... ถ้าหากศาสนาอิสลามเป็นเพียงประมวลกฎหมายที่แห้งแล้งบางอย่างหรือแม้แต่เป็นเพียงมโนภาพทางกฎหมายเท่านั้น บางทีก็คงจะง่ายพอที่จะหามาใช้ในวงชีวิตทางการเมืองได้ แต่ศาสนาอิสลามเป็นพลังพลวัตคือที่เคลื่อนไหวอยู่เรื่อย เป็นมโนภาพเกี่ยวกับชีวิต ไม่ใช่เกี่ยวกับกฎหมาย เป็นการแนะแนวเพื่อให้เกิดกระแสธารแห่งความคิดและการกระทำ มิได้เป็นประมวลการกระทำแบบสถิต คืออยู่นิ่งๆ อีกประการหนึ่ง ศาสนาอิสลามเป็นอุดมการณ์ที่มีชีวิตชีวาและเป็นแบบพลวัตมิได้เป็นการรวบรวมคำสั่งและคำห้ามที่ไม่ก้าวหน้าและเป็นแบบสถิตซึ่งใช้ไม่ได้แล้วเลย ศาสนาอิสลามต้องการให้มีการตีความหมายใหม่ทุกๆ ชั้นแห่งการพัฒนาของเรา และไม่อาจพอใจอยู่กับเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติก่อนและธรรมเนียมในอดีต ศาสนาอิสลามมิได้ทอดทิ้งเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติก่อนและปรีมปราประเพณี แต่ทว่าได้นับถึงเรื่องการคลี่คลายสัญญาตัญญาณเชิงสร้างสรรค์ของมนุษยชาติให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการนิรันดร์ตามที่การดลใจได้จำกัดความไว้ ศาสนาอิสลามกำจัดขอบเขตความรอบคอบของมนุษย์ไว้ภายในขอบเขตแห่งความชอบธรรมทางด้านศีลธรรมและด้านจิตใจ แต่ทว่าภายในขอบเขตที่จำกัดเหล่านี้ ศาสนาอิสลามก็ได้ให้เสรีภาพอย่างเต็มที่แก่เจตนารมณ์ของมนุษย์ในอันที่จะแสวงหาวิธีใหม่ที่จะทำให้ความพยายามเชิงสร้างสรรค์สัมฤทธิ์ผลอย่างเต็มที่ถ้าหากการวิเคราะห์เจตนารมณ์ของศาสนาอิสลามนี้เป็นการถูกต้อง ท่านก็คงเข้าใจว่าภารกิจที่ยากลำบากอะไรที่เราจะต้องประสบในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นี้ โดยการประกาศให้โลกทราบว่ารัฐธรรมนูญของเราจะถือเอาหลักการศาสนาอิสลามเป็นมูลฐาน เพราะเราจะต้องตีความหมายหลักการเหล่านี้ ให้สอดคล้องต้องกันกับสิ่งทั้งปวงที่ดีที่สุดและลึกซึ้งในความคิดของมนุษยชาติทุกวันนี้

อย่างไรก็ตาม เราอาจถูกพลังที่ขัดแย้งกันตึงไว้ทุกฝีก้าวก็ได้ อีกประการหนึ่ง เรามีกลุ่มบุคคลที่ดูเหมือนจะคิดว่าเป็นไปไม่ได้อีกต่อไปแล้วที่จะไปให้เกินสถาบันหรือแม้แต่การปฏิบัติที่ได้นำมาใช้ในศาสนาอิสลามสมัยแรกๆ ซึ่งเป็นสมัยที่มีภาวะแตกต่างกันอย่างมากมายบุคคลเหล่านี้คงต้องการให้เราสร้างสังคมซึ่งไม่มีอยู่ต่อไปแล้ว และสร้างแบบแผนการปกครองที่เหมาะสมกับสังคมนั้นขึ้นมาใหม่ พวกเขาคงจะทำให้เราเชื่อว่าสิ่งทั้งปวงที่ได้ทำไปในสมัยนั้นนับว่าเป็นการแปลความหมายศาสนาอิสลามเป็นครั้งสุดท้าย และ (ว่า) เป็นไปไม่ได้ที่พุทธบัญญัติของมนุษย์จะออกนอกกลุ่มออกทางไปจากการตีความครั้งสุดท้ายนั้นในด้านรายละเอียดฐานะนี้นับว่าผิดหลักเหตุผลดังที่ข้าพเจ้าจะพยายามแสดงให้เห็นโดยย่อๆ ถ้ามีผู้บอกให้เราปฏิบัติตามหลักการที่แนะแนวพวกผู้สร้างสรรค์สาธารณรัฐหลังจากที่ในปีได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ก็

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๔๔๔

ไม่อาจมีความแตกต่างกันในด้านความเห็นระหว่างพวกเขาได้ แต่เมื่อเขาหวังจะให้เราพบเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติตามล่วงหน้าสำหรับการกระทำทุกอย่างหรือทุก ๆ สถาบันแล้ว ก็คือเขาขอร้องให้เราทำในลักษณะการที่มีใช้เป็นแบบอิสลามอย่างที่สุด เราจะต้องทำให้แตกต่างไปจากหลักการและวิธีที่จะแสดงหลักการออกมา จากเจตนารมณ์และแบบฟอร์มที่การกระทำทำให้เจตนารมณ์เต็มเปี่ยมจะต้องเกิดขึ้นในเหตุการณ์เหล่านั้น ข้าพเจ้าจะแสดงแนวเทียบให้ท่านเข้าใจในเมื่อบุคคลพูดว่า **ฮัจญ์** (การจาริกแสวงบุญไปยังเมืองมักกะฮ์) เป็นพันธกรณีในทางศาสนา นั้นกำลังกล่าวถึงความจริง เขาก็คงไม่มีความรู้สึกที่ว่า ถ้าหากเขายืนยันว่าเราจะต้องเดินทางโดยอูฐ มิใช่โดยยานพาหนะขนส่งสมัยใหม่ ๆ ใด ๆ ทั้งสิ้น ข้าพเจ้าจะต้องเน้นว่า รัฐธรรมนูญเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง เป็นยานพาหนะที่จะทำให้เราบรรลุถึงจุดหมายปลายทางเท่านั้น ที่ว่า รัฐธรรมนูญควรเป็นดุจสิ่งที่อาจรับใช้เพื่อจุดประสงค์เหล่านี้ ข้อนี้นับว่าเป็นความจริง แต่เราก็ควรถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายในตัวเองด้วย...

มโนภาพทางด้านศีลธรรมแห่งประชาชนของเราถือเอาคำสอนแห่งศาสนาของเราเป็นหลัก ดังนั้น ถ้าหากแผนการปกครองของปากีสถานจะต้องตกอยู่บนพื้นฐานที่มั่นคงแห่งอุดมการณ์ทางศาสนาแล้ว ก็ย่อมไม่มีพลังกระตุ้นใด ๆ ทั้งสิ้น จะมีก็แต่พลังของศาสนาอิสลามที่สามารถทำให้เป็นมูลฐานได้เท่านั้น การที่จะขอให้ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างสุดหัวใจจะเลียดต่อหลักความเห็นขั้นสูงสุดในการสร้างโครงร่างรัฐธรรมนูญของตนนั้น ก็เท่ากับเป็นการแนะนำให้เขาฆ่าตัวตายนั่นเอง เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรจะมีความสงสัยใด ๆ อยู่ในจิตใจของชาวปากีสถาน ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็นมุสลิมหรือไม่ก็ตาม แบบแผนการปกครองที่ยินยงเท่านั้นที่อาจรับประกันว่าจะให้ความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมแก่คนทั้งปวงและอาจทำให้การอำนวยสวัสดิการแก่มนุษยชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญของการศาสนาอิสลามเป็นมูลฐาน เพื่อเห็นแก่ประชาชนหยิบมือหนึ่งที่อาจไม่เชื่อในศาสนาอิสลาม หรือในความอาจเป็นไปได้ที่เป็นพลวัตของศาสนาอิสลามเราจึงไม่อาจมองข้ามความต้องการที่เป็นสัจจะสำคัญนี้ไปได้

ดังนั้น บทสรุปที่มีเหตุผลเกิดขึ้นมาก็มีเพียงว่า สภาร่างรัฐธรรมนูญนับว่าเป็นฝ่ายถูกในการที่กำหนดเอาอุดมคติของศาสนาอิสลามเป็นวัตถุประสงค์หลักที่จะต้องบรรลุถึงไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่เราจะต้องแปลความหมายอุดมคตินี้ให้เป็นแบบพลวัตอย่างมีเหตุผล ในเรื่องการแปลความหมายนี้แหละ สมดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาก่อนแล้วว่าเราจะต้องประสบความสำเร็จลำบากลำบากทีเดียว ประการหนึ่งก็คือว่า ผู้ที่วิพากษ์วิจารณ์ทัศนคติของข้าพเจ้าอาจถามข้าพเจ้าถึงวิธีที่จะทำให้สัจจะสำคัญแตกต่างจากแบบฟอร์ม อีกประการหนึ่ง จะเป็นไปได้มากน้อย

เพียงใดในอันที่จะนิยามหลักการที่ควรจะกระตุ้นแบบแผนการปกครองแบบอิสลาม และเราจะไปได้ไกลเพียงใดในอันที่จะเพิกเฉยต่อเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติล่วงหน้าโดยไม่ทำให้หลักการเสียหาย? นับว่าโชคดียิ่งนัก トラบเท่าที่ข้าพเจ้าอาจมองเห็นได้ ปัญหานี้ในของเราได้ตอบให้เราทราบในลักษณะการที่ลึกกลับที่สุด บางทีก่อนที่จะพระองค์จะสิ้นพระชนม์ ในการทำอัญญ์ครั้งสุดท้ายของพระองค์มีผู้ประกาศว่าพระองค์ทรงปฏิบัติภารกิจในการเผยแพร่ศาสนาได้อย่างเต็มเปี่ยม โดยการเปิดเผยเป็นร้อยกรองที่ได้นำความสมบูรณ์แห่งศรัทธามาให้ชาวมุสลิมทั้งหลาย ในตอนนั้น นบีทรงทราบโดยดั่งแท่นเดียวกับสานุศิษย์ของพระองค์ว่า งานเผยแผ่ศาสนาของพระองค์เต็มรอบแล้ว ชีวิตของพระองค์ในโลกนี้ก็ถึงวาระสุดท้ายด้วยเช่นกัน และพระองค์ยังมิได้ทรงกำหนดสถาบันทางการเมืองใดๆ ให้แน่นอน หรือทรงวางแบบการปกครองที่แน่นอนใดๆ ให้ประชาชน ข้อนี้ข้าพเจ้าหมายความว่า นบีเมื่อได้ประทอนอุดมการณ์แก่ประชาชนของพระองค์ โดยการประทานคำแนะนำสั่งสอนและโดยการดลใจแล้ว พระองค์ก็ทรงเว้นจากการกำหนดกฎข้อบังคับที่ปฏิบัติยากๆ และตายตัวเพื่อจัดตั้งเครื่องกลไกการปกครองหรือการบริหารประชาชนของพระองค์ ประมวลหลักการที่สมบูรณ์บัดนี้อยู่ในกำมือของประชาคมแต่มิได้ผูกมัดไว้ด้วยกฎข้อบังคับที่แข็งแลงใดๆ ในลักษณะที่จะนำเอาหลักการเหล่านั้นไปใช้กับความต้องการของรัฐบาล พื้นฐานแห่งแบบแผนการปกครองได้มีอยู่แล้วในคัมภีร์กูรานและในคำสอนของนบี นั่นคือ จะต้องสร้างกฎหมาย (โครง) ให้สอดคล้องต้องกันกับความต้องการของอนุชนรุ่นต่อๆ ไป โดยอาศัยเจตนารมณ์เชิงสร้างสรรค์ของประชาชนชาวมุสลิมผู้ถือคำสอนของศาสนาอิสลามเป็นเครื่องแนะแนวทาง การกระทำของนบีผู้ทรงเป็นบุคคลตัวอย่างที่สำคัญนี้มิเป็นการแนะแนวทางที่แจ่มแจ้งแก่เราดอกหรือ? การกระทำนั้นมิได้ชี้ให้เราเห็นว่า สำหรับการแนะแนวในเรื่องการวางโครงร่างรัฐธรรมนูญเพื่อปากีสถานนั้น เราควรหันไปหาหลักการที่มีอยู่ในคำสอนแห่งคัมภีร์กูรานและของนบี และควรดูเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติก่อนในฐานะเป็นการแปลความหมายหลักการเหล่านั้นแบบไม่จีรังดอกหรือ? .

トラบเท่าที่เรื่องราวเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญที่ต่างหากจากพฤติกรรมทางด้านศีลธรรม และกฎข้อบังคับเกี่ยวกับความประพฤติในเหตุการณ์บางอย่างยังเกี่ยวข้องอยู่ เราก็พบหลักการที่พรรณนาไว้ในคัมภีร์กูรานอย่างชัดเจนอยู่ ๒ หลักการด้วยกัน หลักการแรกก็คือว่า ชาวมุสลิมทั้งหลายควรเชื่อฟังพระผู้เป็นเจ้า นบีและพวกมุสลิมที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ปกครองพวกเขา อีกหลักการหนึ่งซึ่งมีกล่าวซ้ำอยู่ในที่ต่างๆ หลายแห่งก็คือว่า ชาวมุสลิมทั้งหลายควรให้ความร่วมมือในเรื่องความชอบธรรมและความยุติธรรม ไม่ควรให้ความร่วมมือในเรื่องที่ไม่ชอบธรรมและความอยุติธรรม มีหลักการตามรัฐธรรมนูญที่สำคัญๆ หลายประการซึ่งก่อให้เกิด

เกิดเป็นหลักการขั้นมูลฐานแห่งการปกครองที่ดี คำสอนบทแรกที่แปลกันไว้อย่างถูกต้องหมายความว่า หน้าที่ประการแรกของชาวมุสลิมก็คือ หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อพระผู้เป็นเจ้า และเขาไม่ควรทำอะไรที่จะเป็นการขัดแย้งกับหน้าที่นั้น ไม่ว่าจะต้องเสียสักเท่าใดก็ตาม เขาไม่ควรประนีประนอมความจงรักภักดีของเขากับคำสั่งที่ขัดแย้งแห่งคัมภีร์กุรอานและคำสอนของนบี โดยการเชื่อฟังคำสั่งที่ไม่ใช่แบบอิสลามใด ๆ ของรัฐ อีกประการหนึ่ง รัฐบาลที่แท้จริงไม่เคยขอให้ประชาชนดำเนินตามนโยบายที่มิใช่เป็นอิสลามหรือปฏิบัติตามคำสั่งที่ฝ่าฝืนศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน และข้อนี้ได้ถูกทำให้มันคงยิ่งขึ้นไปอีกด้วยคำสอนบทที่สองที่ข้าพเจ้าได้คัดมาแสดงให้เห็นแล้ว มูลฐานแห่งการกระทำของมนุษย์ควรเป็นแบบที่มีศีลธรรม มิใช่เพียงเป็นแบบการเมืองเท่านั้น ไม่ควรจะมีการเริดร้าวกันระหว่างศีลธรรมที่เป็นพื้นฐานกับกิจกรรมทางการเมือง ข้อนี้ย่อมอ้างอิงถึงทั้งรัฐและปัจเจกบุคคล ดังนั้นรัฐมุสลิมก็ควรสร้างกรอบนโยบายของตน ซึ่งจะไม่กลายเป็นเครื่องยนต์แห่งการกดขี่ในบ้านเมืองหรือเป็นผู้สนับสนุนความอยุติธรรมในต่างประเทศ ปัจเจกชนควรงดเว้นจากกิจกรรมใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม ไม่ยุติธรรม หรือไร้ศีลธรรมเสีย เขาจะต้องไม่ปฏิเสธที่จะทำหลักการทางด้านศีลธรรมของเขาให้ด้อยกว่าข้อพิจารณาอื่น ๆ ทักษะซึ่งนำไปสู่การแปลความหมายทางตรรกศาสตร์นี้ย่อมให้สิทธิที่ไม่เชื่อฟังแก่ปัจเจกชน แต่เขาก็ควรมีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่าเขาอยู่ในฝ่ายถูก ถ้าหากเขามีความสงสัย เขาก็จะต้องเชื่อฟังรัฐบาลซึ่งจะทำให้พันธะแห่งระเบียบวินัยและเอกภาพไม่ต้องถูกทำลายให้ขาดสะบั้นลง ดังนั้น โดยอาศัยการเน้นถึงเรื่องความชอบธรรมสองชั้นนี้เองที่ศาสนาอิสลามพยายามสร้างแบบแผนการปกครองที่ชอบธรรม แต่เมื่อได้ให้แบบแผนการปกครองที่ชอบธรรมแล้ว อิสลามก็หวังจะได้มีระเบียบวินัยที่สมบูรณ์ ณ ที่ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ถ้าในการเชื่อฟังคำสั่งหนึ่ง เขาจะต้องฝ่าฝืนคำสั่งของพระผู้เป็นเจ้าละก็ เขาจะต้องไม่เชื่อฟังคำสั่งนั้น แต่ในเหตุการณ์อื่น ๆ ทั้งปวง เราจะต้องปฏิบัติตามคำบงการของรัฐบาล

แต่ก็ควรจะเน้นว่า 'สิทธิที่ไม่น่าเชื่อฟังนั้นจะเอามาใช้ได้ก็เฉพาะในเหตุการณ์ที่ผิดธรรมดาอย่างที่สุดเท่านั้น นับว่าเป็นไปได้เหมือนกันที่จะถือว่าสิทธินี้ไม่มีอยู่ เราก็คอาจให้เหตุผลว่า เมื่อได้วางหลักเกณฑ์ทางด้านศีลธรรมอย่างหนักหน่วงเพื่อรัฐไว้แล้ว ศาสนาอิสลามก็มีได้เผชิญหน้ากับเหตุการณ์ใด ๆ ซึ่งในเหตุการณ์นั้นศาสนาอิสลามอาจเขียนแซ่ไปจากวิถีทางที่ถูกอย่างเห็นได้ชัด ๆ คำสั่งให้เชื่อฟังนั้นเป็นคำสั่งเชิงบวก เราอาจลงมือเห็นได้ก็แต่สิทธิที่จะไม่เชื่อฟังเท่านั้น ความจริงถ้ารัฐถูกขัดขวางมิให้ไม่เชื่อฟังคำสั่งของศาสนาอิสลามอย่างได้ผลแล้ว สิทธิที่จะไม่เชื่อฟังก็คงหมดไปโดยอัตโนมัติ แต่ศาสนาอิสลามได้ให้เครื่องป้องกันที่มีผลที่จะทำให้รัฐไม่เขียนแซ่ไปจากวิถีทางที่ถูกแล้วหรือ? เมื่อว่าตามหลักกฎหมายแล้ว เราก็คอาจวางกำหนดกฎ

เกณฑ์ลงไปได้ว่า คณะผู้พิพากษาคงจะมีอำนาจหน้าที่ที่จะประกาศการกระทำใด ๆ ของรัฐบาลว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งคำวินิจฉัยนั้นคงจะเป็นข้อผูกมัด แต่ก็ไม่เคยมีการจัดตั้ง หรือคิดจะตั้งเจ้าหน้าที่เช่นนั้นขึ้นมาเลย เหตุผลง่าย ๆ ก็คือว่า ศาสนาอิสลามมิได้ให้อำนาจทางการเมืองแก่คณะผู้พิพากษาหรือพวกหมอกฎหมาย ข้อนี้จึงนับว่าลางรอยกับการที่ศาสนาอิสลามไม่ยอมตั้งชนชั้นนักบวชขึ้นมา อิสลามเป็นศาสนาที่ไม่มีพระ อิสลามเป็นศรัทธา (Faith) ไม่ใช่ศาสนาจักร (Church) อิสลามไว้วางใจผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และไม่แสวงหาทางที่จะจัดตั้งมนุษย์ผู้พิทักษ์รักษาความรู้สำนักผิดชอบของศาสนิกชนทั้งหลาย

ข้อนี้ นับว่าสอดคล้องต้องกันกับไหวพริบทางการเมืองที่สำคัญยิ่งที่ลัทธิคำสอนแบบเสรีนิยมของอิสลามได้แสดงไว้ในเรื่องอื่น ๆ รัฐจะต้องคงเป็นรัฐมุสลิมอยู่บ้าง และชั่วระยะเวลาที่ประชาชนเป็นมุสลิม เราไม่อาจเอารัฐอิสลามมาบังคับใช้กับประชาชนที่มีได้นับถือศาสนาอิสลามได้ เพราะฉะนั้นศาสนาอิสลามจึงเพ่งอยู่ที่ความจำเป็นที่จะทำประชาชนให้เป็นมุสลิมที่แท้จริง และด้วยวัตถุประสงค์ข้อนี้เอง ศาสนาอิสลามจึงได้วางกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ว่า ในหมู่พวกที่นับถือศาสนาอิสลามนั้น ควรจะมีกลุ่มบุคคลที่ซูดงประทับแห่งศาสนาอิสลามที่แท้จริงไว้ และเทศนาสั่งสอนเรื่องความชอบธรรมและความเชื่อที่แท้โดยอาศัยศีลและตัวอย่างของพวกเขา แต่บุคคลเหล่านี้จะต้องไม่ได้รับอำนาจทางการเมือง เพราะศาสนาอิสลามไม่เชื่อในการบังคับ ซึ่งจะทำให้วัตถุประสงค์ของตนเองต้องเสียหาย เพราะฉะนั้นการคุ้มครองที่แท้จริงที่จะไม่ทำให้รัฐต้องเขื่อนแควไปจากวิถีแห่งศีลธรรม จึงนับว่าเป็นเครื่องจักรกลที่มีผลในอันที่จะเผยแพร่ความรู้ที่แท้จริงออกไป ซึ่งจะทำให้มวลชนยึดมั่นอยู่กับอุดมคติของศาสนาอิสลาม เมื่อได้อ่านวยให้เช่นนี้แล้วศาสนาอิสลามก็มอบความไว้วางใจให้แก่ประชาชนที่จะดำเนินการปกครองให้สอดคล้องต้องกันกับคำสอนของศาสนา

เพราะฉะนั้นจึงต้องจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาบนมูลฐานที่จะทำให้เป็นไปได้ว่าการตัดสินใจทั้งปวงควรเป็นผลลัพธ์แห่งการปรึกษาหารือกัน ข้อนี้ย่อมนำข้าพเจ้าไปสู่หลักการที่เป็นพื้นฐานหลักที่สามซึ่งได้นิยามไว้ในคัมภีร์กูรานชัดเจนแล้ว อิสลามหวังจะให้ชาวมุสลิมดำเนินธุรกิจของตนให้มีระเบียบโดยอาศัยการปรึกษาหารือกันซึ่งนับว่าเป็นมูลฐานแห่งประชาธิปไตย ในความคิดเรื่องการปรึกษาหารือกันนี้ได้มีความคิดที่แฝงอยู่ว่า ทักษะของคนส่วนใหญ่จะได้แพร่ไปทั่ว และความเห็นส่วนบุคคลจะได้อยู่ภายใต้ระเบียบวินัยและความต้องการที่จะมีเอกภาพ

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๕๕๓

อำนาจอธิปไตยในรัฐอิสลามที่แท้จริง

ข้อความที่คัดมาจากสุนทรพจน์ของท่านกูเรชีในฐานะที่เป็นประธานการประชุมทางรัฐศาสตร์ ออล-ปากีสถาน ครั้งที่สอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ นี้ มุ่งไปในด้านข้ออ้างของพวกอูละมาที่จะผูกขาดการมีอำนาจตีความกฎหมายอิสลาม คือ “ซารู” (ชะรีอา) แต่เพียงผู้เดียว ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยของผู้ประพันธ์นั้นมีนักการเมืองชั้นนำส่วนใหญ่ในปากีสถานเห็นร่วมด้วย

(จาก หนังสือระเบียบการประชุม, ในการประชุมทางรัฐศาสตร์ ออล-ปากีสถาน ครั้งที่ ๒, พ.ศ. ๒๔๙๔, สุนทรพจน์ของประธานการประชุมสมัยแรก, หน้า ๒-๔)

อำนาจอธิปไตยทางการเมืองในปากีสถานก็คล้ายๆ กับในประเทศอื่นๆ นั่นคือได้แก่ประชาชน ข้อนี้มิได้ขัดแย้งกับอำนาจอธิปไตยของพระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นอำนาจอธิปไตยในจักรวาล และเจตจำนงของพระองค์ก็ไม่อาจที่ใครจะทำทลายได้แน่นอน พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นอำนาจอธิปไตยในทุกๆ ประเทศทั้งที่เป็นประเทศมุสลิมและมีไม่มุสลิม ทั้งพระองค์ยังทรงเป็นอำนาจอธิปไตยในประเทศสังคมนิยมทั้งหลายที่อำนาจอธิปไตยของพระองค์ถูกท้าทายและความมีอยู่ของพระองค์ก็ถูกปฏิเสธว่าพระองค์ทรงอยู่ในประเทศต่างๆ ที่ประชาชนนมัสการพระองค์วันละห้าครั้ง ซึ่งเป็นการยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า พระองค์ทรงเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดโชคชะตาของพวกเขาเหล่านั้นแต่เพียงพระองค์เดียว ทรงเป็นผู้สร้างสรรพ และเป็นเจ้านายของบุคคลเหล่านั้น แต่เมื่อเราพูดถึงอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง มโนคตินี้มีได้อยู่ในประเด็นเลย ทั้งๆ ที่มีอำนาจอธิปไตยของพระผู้เป็นเจ้า แต่ก็มีรัฐต่างๆ ประชาชาติต่างๆ และประชาคมต่างๆ อีกมากมายที่ไม่ยอมรับว่าพระองค์ทรงมีอยู่ จึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่เข้าใจไม่ได้ ซึ่งก็อาจเป็นไปได้ที่ประชาชนของปากีสถานจะเลิกล้มถือพระผู้เป็นเจ้าในลักษณะแห่งเสรีภาพที่พระผู้เป็นเจ้าผู้สร้าง-สรรค์ประทานให้แก่มนุษย์นี้แหละ เขาจึงควรมีเสรีภาพที่จะทำให้สอดคล้องต้องกันกับความเชื่อถือและหลักความเห็นของเขา พระผู้เป็นเจ้าทรงห้ามไว้ว่า ถ้าหากประชาชนชาวปากีสถานออกนอกกลุ่มออกทางไปจากวิถีแห่งศีลธรรมแล้ว ก็เชื่อว่าอำนาจอธิปไตยของพระผู้เป็นเจ้าจะหมดไปไม่ แต่อำนาจหน้าที่ของประชาชนนั้นแหละจะบัญชาให้ชีวิตในประเทศดำเนินไปในทางต่างๆ ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะฉะนั้นในความรู้สึกแบบโลกๆ แล้ว ประชาชนชาวปากีสถานในปัจจุบันนี้จึงมีอำนาจหน้าที่สุดท้าย แม้นในอันที่จะตัดสินว่าพวกเขาจะเป็นมุสลิมหรือไม่ เพราะฉะนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าประชาชนชาวปากีสถานเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยเช่นเดียวกับประชาชนประเทศอื่นๆ เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะว่าถ้าเขาปรารถนา เขาก็อาจตัดสินอะไรก็ได้ ซึ่ง

อาจตัดสินใจได้ดีกว่าหรือเร็วกว่าก็ได้

มโนภาพเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยทางกฎหมายนับว่ายังมั่นคงแข็งแรงอยู่ในบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของศาสนาอิสลามมากที่สุดทีเดียว เมื่อมองดูอดีต ชาวมุสลิมก็ได้รับรองอำนาจอธิปไตยของกฎหมายอิสลาม ไม่ยอมให้อำนาจหน้าที่ใดๆ อยู่ระหว่างกฎหมายกับความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา กฎหมายของอิสลามคือ “ชาเราะ” นั่นถือกันว่าเป็นอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายขั้นสุดท้ายในประเทศมุสลิมทั้งปวง ผู้ที่มีอำนาจด้านบริหารสูงสุดในแผ่นดินคือ กาลิบสำหรับเรื่องนั้นก็คือองค์คัลฟีเองนั่น ไม่ถือว่าสูงส่งกว่ากฎหมาย กฎหมายจะนำมาใช้กับทุกๆ คนได้เท่าๆ กัน เพราะการสร้างมโนภาพเกี่ยวกับกฎหมายของอิสลามนั้นแตกต่างจากการสร้างมโนภาพของตะวันตก ในตะวันตก กฎหมายเป็นเจตจำนงแห่งอำนาจอธิปไตย ในขณะที่นับถือศาสนาอิสลาม กฎหมายเป็นเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า ในแง่นี้ เราอาจกล่าวว่าศาสนาอิสลามยอมรับอำนาจอธิปไตยของพระผู้เป็นเจ้า และดังนั้นในแง่ที่จำกัดแล้ว รัฐมุสลิมจึงเป็นรัฐเทวอธิปไตย แต่คำว่า เทวอธิปไตย ได้มีผู้นำเอาไปใช้ผิดๆ ในหลายประชาคมเช่นเดียวกับคำว่าพระผู้เป็นเจ้าเหมือนกัน และดังนั้นจึงไม่ควรนำมาใช้กับรัฐอิสลาม เทวอธิปไตยในตะวันตกเป็นอาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้าที่อำนาจหน้าที่ตกอยู่กับพระที่ได้รับการบวชเป็นพิเศษ พระเหล่านี้จะใช้อำนาจหน้าที่ในนามของพระผู้เป็นเจ้า นีมีโซมโนภาพของอิสลาม อิสลามไม่มีพระ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีตัวแทนพิเศษของพระผู้เป็นเจ้าที่จะบริหารกฎหมายที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงของพระองค์

คงจะมีอะไรที่น่าสนใจอยู่บ้างที่เราจะวิเคราะห์พื้นฐานที่ศาสนาอิสลามเผชิญหน้าอยู่ และจัดหลุมพราง (อันตราย) ที่มีอยู่เพราะความไม่ระมัดระวังในการสืบสวนค้นคว้านี้ ศาสนาอิสลามได้เผชิญหน้ากับประชาชนชาวมุสลิมคนหนึ่งที่ได้รับการแนะนำจากคำสอนแห่งศาสนาอิสลามในการที่จะดำเนินศาสนกิจให้มีระเบียบ เพื่อความสะดวก ในสมัยแรกๆ ประชาคมนี้จึงได้เลือกผู้บริหารชั้นสูงเรียกว่า กาลิบ ขึ้นเพื่อบริหารงานธุรกิจของรัฐในนามของประชาคม ผู้บริหารรัฐผู้นี้ อันได้แก่กาลิบและต่อมาก็สุลต่านนั้น เป็นเพียงตัวแทนเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนและประชาชนที่เป็นมุสลิมตามธรรมดาแล้วมีความต้องการให้กาลิบหรือสุลต่านดำเนินการบริหารบ้านเมืองให้สอดคล้องต้องกันกับความเชื่อถือและหลักความเห็นของตน “ซารุ” ได้รวมเอาหลักการสำคัญๆ ๓ หลัก หลักการที่แน่นอน ๒ หลัก และหลักการที่เปลี่ยนแปลงได้หลักหนึ่งเข้าไว้ในตน หลักการที่แน่นอนก็คือ คัมภีร์กูรานและฮะดีษที่แท้จริงของนบี ฮะดีษของนบีนั้นพวกมุสลิมมีความเห็นว่ามีได้เป็นการขยายความมากอย่างการแปล

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๕๕

ความหมายหลักการที่กำหนดไว้ใน วะฮีย^๑ (revelation) หลักการที่เปลี่ยนแปลงได้ก็คือ การแปลความหมายหลักการเหล่านี้ ซึ่งเกิดจากการที่นำเอาเหตุผลของมนุษย์มาใช้ ทั้งนี้เพื่อนำเอาหลักการเหล่านั้นมาใช้กับความต้องการของมนุษยชาติที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในภาวะต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้นจึงนับว่าผิดที่จะกล่าวว่า ชารุ เป็นสิ่งที่แน่นอนโดยสิ้นเชิง หลักการสองหลักแรกแห่ง ชารุ นั้น เป็นหลักการที่แน่นอนจริง ๆ แต่ดังที่ข้าพเจ้าได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าหลักการที่สามซึ่งนับว่าจำเป็นที่จะนำเอาหลักการในศาสนาอิสลามมาใช้กับชีวิตของเราเองนั้นจำเป็นจะต้องเป็นหลักก้าวหน้า ในกฎหมายอิสลามที่พวกเราทราบทุกวันนี้ หลักการที่สามนี้มีส่วนช่วยอยู่มากทีเดียว และก็จำเป็นจะต้องได้รับการพิจารณาใหม่เพื่อที่จะนำมาใช้ในเหตุการณ์ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายเช่นนั้น

การยอมรับอำนาจอธิปไตยทางกฎหมายแห่งประมวลกฎหมายนั้นก็มีบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องอยู่บ้างเหมือนกัน : ประการหนึ่ง ก็คือว่า ศาลจะต้องใช้อำนาจอธิปไตยนี้โดยตรงโดยที่อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารจะเข้าไปก้าวก่ายหาได้ไม่ วิธีนี้ในสมัยกลางได้มีผู้นำมาใช้ในประเทศต่าง ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งปวง แต่ทุกวันนี้มีเพียงไม่กี่ประเทศที่ยังมีนโยบายนี้แพร่หลายอยู่ ประเทศมุสลิมที่จำต้องเลิกปฏิบัตินี้ก็มีเหตุผลที่สมควรบางอย่างในอันที่จะต้องปฏิบัติเช่นนั้น ดังที่ข้าพเจ้าได้ชี้ให้เห็นมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า ชารุ ดังที่มีอยู่ทุกวันนี้มีร่างแห่งกฎหมายที่ผู้พิพากษาสร้างขึ้นอย่างมากมาย นับว่าเคราะห์ร้ายอยู่ ที่แนวโน้มในหมู่ผู้พิพากษามุสลิมก็คล้าย ๆ ผู้พิพากษาอื่น ๆ คือมีการตีความโดยถือการตีความต่าง ๆ ในอดีตเป็นหลัก ข้อนี้ นับว่าถูกต้องแล้ว ทั้งนี้เพราะถ้าหากไม่ทำเช่นนั้น ก็คงไม่สามารถรักษาปริมปราประเพณีในระบบกฎหมายของมุสลิมให้คงอยู่สืบไปได้ อย่างไรก็ตาม หลังจากที่หลายร้อยปีได้ผ่านไปพร้อมกับภาวะต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในที่ที่หลักการที่แน่นอนที่ ชารุ ยึดถือเป็นหลักยังคงสมเหตุผลผลอยู่ต่อไปนั้น แนวการให้เหตุผลซึ่งนำไปสู่การแปลความหมายหลักการที่เป็นนิรันดร์เหล่านี้จึงมักจะไม่สอดคล้องกับความก้าวหน้าและความรู้ของมนุษย์ได้สร้างขึ้นมาเสมอไป การปล่อยให้ศาลเป็นผู้ตัดสินอะไรให้สอดคล้องต้องกันกับกฎหมายอิสลามบ้างนั้น จำเป็นจะต้องนิยามความหมายคำว่ากฎหมายอิสลามให้ถูกต้องเสียก่อน และจำเป็นตูดังที่จะต้องแยกเมล็ดข้าวออกจากแกลบฉะนั้น จากมวลชนที่มากมายล้นสนเช่นนั้น จึงมิได้อยู่ภายในวิสัยสามารถของหมอกฎหมายหรือผู้พิพากษาทุกคนที่จะแก้ไขหลักการที่เป็นมูลฐานทั้งหลาย ทั้งนี้

^๑การแนะนำหรือการบอกเล่าที่รวบรวมจิตใจของผู้ได้รับ วะฮียที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์นั้นได้แก่นบีต่าง ๆ ภาษาอังกฤษหมายถึงการเผยหรือการตรัส

เพราะว่าข้อนี้จะเกี่ยวข้องกับการตีความหมายใหม่อยู่ในตัวมันเอง สำหรับเหตุผลเกี่ยวกับภาวะเอกรูป (ลักษณะการที่เหมือนกันและแตกต่างกัน) แล้ว ก็จำเป็นเช่นกันที่ปริมาตรประเพณีตีความควรจะเกิดขึ้น และถ้าหากกฎหมายที่ผู้พิพากษาสร้างขึ้นมาจากหลักการหรือความต้องการของประชาชนแต่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วก็ควรที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดโดยอาศัยองค์การของมนุษย์ที่แตกต่างกันออกไปสักองค์การหนึ่งได้

การวิเคราะห์นี้ย่อมจะนำเราไปสู่ข้อที่จะต้องพิจารณาที่เป็นพื้นฐานซึ่งทุกวันนี้มีหน้าที่พิจารณาตัดสินอำนาจอธิปไตยตามกฎหมายในรัฐธรรมนูญใหม่ของเรา เราควรจะยอมรับข่าว ดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ โดยไม่ต้องตีความหมายใหม่หรือหันเหเปลี่ยนแปลงใหม่หรือไม่? เราควรที่จะมีฝ่ายนิติบัญญัติใหม่ และส่วนใดที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะเข้ามามีส่วนร่วมถ้าหากอำนาจอธิปไตยของ ข่าว เป็นที่ยอมรับนับถือแล้ว? จะเป็นการฉลาดใหม่ที่จะกำหนดขอบเขตอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติที่อาจบังคับใช้ตามรัฐธรรมนูญ? และประการสุดท้าย อะไรเล่าที่จะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจอธิปไตยตามกฎหมายที่เราอาจเลือกในอันที่จะยอมรับ และอำนาจอธิปไตยโดยการเมืองในฝ่ายหนึ่งกับอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงในอีกฝ่ายหนึ่ง?...

ในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งปวงได้เป็นที่ยอมรับนับถือกันแล้วว่า ในหลายแง่ทีเดียวที่ส่วนที่เปลี่ยนแปลงได้ของ ข่าว ต้องการการปรับปรุงใหญ่ใหม่หมดและมูลฐานต่าง ๆ ที่แน่นอนจำต้องปรารถนาการตีความหมายใหม่ ความรู้สึกนี้ได้มีนักเทววิทยาชั้นนำของโลกมุสลิมบางคนเห็นด้วย เพราะฉะนั้น คงจะไม่สอดคล้องกับแนวโน้มที่ก้าวหน้าของศาสนาอิสลามในอันที่จะรับรอง ข่าว ในรูปปัจจุบันนี้ว่า เป็นอำนาจอธิปไตยที่ชอบด้วยกฎหมาย อาจมีผู้ให้เหตุผลว่า ไม่มีความยากลำบากอะไรเลยในอันที่จะยอมรับคัมภีร์กุรอ่านและสุนนะะว่าเป็นอำนาจอธิปไตยที่ชอบด้วยกฎหมายแต่การตีความแตกต่างกันนี้ไม่เพียงจะก่อให้เกิดความยุ่งยากขึ้นมาเท่านั้น แต่จะก่อให้เกิดความไม่ปรองดองกันอีกด้วย ทั้งนี้จนกว่าประชาชนจะยอมรับการตีความหมายอย่างใหม่ วิธีที่จะปรับปรุงแก้ไขการตีความหมายใหม่และทำให้ประชาชนยอมรับนับถือนั้นนับว่าเป็นปัญหาที่แตกต่างออกไปอีกปัญหานึง การตีความนี้จำเป็นต้องมีการค้นคว้าวิจัยมาก จะต้องคิดให้รอบคอบ และโฆษณาเผยแพร่ให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน ถ้าหากเราจะปล่อยให้งานทั้งหมดนี้เป็นหน้าที่ของศาล ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า การตีความจะถือเอาเพียงถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ไม่จำเป็นจะต้องฉลาดหรือดีเลย นอกจากนั้น การที่จะทำให้การตีความหมายนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือกันโดยทั่ว ๆ ไป ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นี้ก็จำเป็นที่เราควรจะนำเอาการตีความหมายทุกอย่างมาให้ประชาชนได้วินิจฉัย ทั้งนี้ก็เพื่อว่าการพิณิจัยของ

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๕๗

ประชาชนที่เอามารวมๆ กันอาจยอมรับการตีความอย่างหนึ่งที่เขาเห็นว่ามีเหตุผลที่สุดก็ได้ นับว่าเป็นหลักการทางด้านนิติบัญญัติซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีประการหนึ่งว่ากฎหมายควรลงรอยกับมโนธรรมทางด้านศีลธรรมของประชาชน มิฉะนั้นจะนำมาใช้ไม่ได้ผล มโนธรรมด้านศีลธรรมของประชาชนอาจโอนเอนไปมาโดยเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการตีความก็เฉพาะโดยอาศัยการอภิปรายถกเถียงกันของประชาชนเท่านั้น กฎหมายที่ได้รับการปฏิบัติในฐานะเป็นสิ่งที่หมอกกฎหมาย นักทฤษฎี นักกฎหมาย หรือผู้พิพากษาสองสามคนรักษาไว้อย่างใกล้ชิดจะค่อยๆ พบว่าตนเองไม่มีความกลมกลืนกับความรู้สึกของประชาชนมากขึ้นทุกที ทศนคติในปัจจุบันของเราที่มีต่อคำบางประการของ “ชาล” จะแสดงให้เห็นจุดประสงค์ของข้าพเจ้าในข้อนี้อย่างเต็มที่ นักทฤษฎีของเราซึ่งเป็นผู้รอบรู้ในปริมปราประเพณีแห่งกฎหมายอิสลามได้ทำให้ดวงประทีปลุกโพล่งอยู่ตลอดเวลา แต่มิได้นำแสงสว่างนั้นไปเผยแพร่ให้แก่ประชาชนเพราะพวกเขาไม่เชื่อใจประชาชน พวกเขาเห็นว่าการตีความหมายหลักการต่างๆ ของศาสนาอิสลามเป็นสิ่งที่เขาจะต้องคุ้มครองรักษาอย่างใกล้ชิด และโดยการไม่ทำให้ประชาชนมีความเชื่อถือก็เท่ากับได้สร้างอ่าวกว้างขึ้นระหว่างความเห็นของพวกเขาเองกับทัศนะของประชาชาติส่วนที่มีสติปัญญา เพราะฉะนั้น ในประเทศมุสลิมทุกประเทศจึงมีอ่าวใหญ่กั้นกลางระหว่างพวกเขาและสำนักอรรถาธิบายกับพวกปัญญาชน เรื่องนี้นับว่าเป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพราะในฐานะเป็นผลลัพธ์แห่งการแบ่งแยกนี้ ศาสนาอิสลามก็สิ้นสุดการแสดงบทบาทที่สำคัญนั้นในชีวิตของประชาชนซึ่งเป็นการยุติธรรมของตน ความขัดแย้งกันรุนแรงเหล่านี้ในประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่งก็ไม่เหมือนกัน และแม้ในประเทศเดียวกันระหว่างชนชั้นหนึ่งกับอีกชนชั้นหนึ่งก็ไม่เหมือนกัน แต่ความขัดแย้งกันนั้น ก็มีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ซึ่งยอมให้มีแต่แห่งความเหลวไหลและความไม่เอาใจใส่ที่นับว่าเป็นอันตรายอย่างที่สุดจริงๆ แต่ความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงนี้นับว่าเป็นโรคภัยอย่างหนึ่งที่จะต้องถอนรากถอนโคนออกจากองค์กรการเมืองของอิสลามให้หมด

นับว่าเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า เฉพาะที่ที่การอภิปรายจะมีได้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตีความหมายใหม่ และการหันเหเปลี่ยนแปลง ชวร ใหม่เท่านั้นที่เป็นเรื่องฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะในฐานะเป็นตัวแทนที่สูงสุดของประชาชน ฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้นที่อาจพูดในนามของประชาชนและยอมรับในสิ่งที่ดูเหมือนจะมีเหตุผลและเหมาะสมจากการให้เหตุผลและการอธิบายที่แสดงออกซึ่งทัศนะต่างๆ กันในนามของประชาชนได้ ผลลัพธ์ที่น่าพอใจอีกประการหนึ่งที่เกิดจากการอภิปรายเหล่านี้ก็จะเห็นว่าปัญหาทุกปัญหามาสู่การวินิจฉัยของประชาชนและจะมีการอภิปรายกันจากนโยบายของพรรคการเมืองที่แถลงต่อประชาชนซึ่งมีหลายล้านอย่าง

และโดยเหตุที่เขาได้ถกเถียงปัญหาต่างๆ นี้เอง ปัญหาเหล่านั้นก็จะจมลงสู่จิตใต้สำนึกของประชาชนและในที่สุดก็กลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งหลักความเห็นของประชาชน ดังนั้นการตีความและหลักความเห็นก็จะไปด้วยกันได้ บางคนก็ได้เสนอแนะว่า รัฐธรรมนูญควรยอมให้พวกนักทฤษฎีและพวกนักกฎหมายที่คงแก่เรียนมีสิทธิที่จะไม่ยอมให้ออกกฎหมายใดๆ ที่พวกเขาเห็นว่าขัดกับ “ชารุ” ข้อนี้คงจะเป็นการถอยหลังเข้าคลองอย่างที่สุด เพราะแล้วความรับผิดชอบในความเข้าใจและตีความหมายศาสนาอิสลามจะจำกัดขอบเขตอยู่ที่คนเพียงสองสามคนมากกว่าจะอยู่ที่ประชาชนชาติทั้งสิ้น ความยากลำบากทั้งปวงซึ่งจะเกิดขึ้น ถ้าหากเราปล่อยให้ศาลเป็นผู้ตีความคัมภีร์กุรอ่านและสุนนะฮ์นั้นจะมีมากยิ่งขึ้น ถ้าหากเราตั้งคณะบุคคลเช่นนี้ขึ้นมามีอำนาจควบคุมกิจการต่างๆ ของฝ่ายนิติบัญญัติ แทนที่จะมีความกลมกลืนกัน ก็คงมีแต่จะก่อให้เกิดความขุ่นเคืองและแม้แต่การขบถจลาจลได้

ได้มีผู้ให้เหตุผลว่าไม่มีใครนอกจากพวกที่มีความรู้ในด้านกฎหมายและเทววิทยาอย่างลึกซึ้งเท่านั้นที่จะมีวิสัยความสามารถที่จะตีความหมายคัมภีร์กุรอ่านได้ ข้อนี้นับว่าเป็นความจริงในความหมายอยู่ที่จำกัด ในเมื่อมาถึงคราวที่จะต้องเอากฎหมายมาใช้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดทางด้านกฎหมายแล้ว ฆราวาสก็ตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบมาก หลักการที่พอเข้าใจได้และการเอาหลักการนั้นมาใช้กับชีวิตของประชาคมอย่างกว้างๆ เมื่อว่าในด้านเทคนิคแล้วไม่ชอบด้วยกฎหมาย เฉพาะนักกฎหมายเท่านั้นที่จะเป็นผู้พิพากษาได้ แต่ผู้ออกกฎหมายไม่จำเป็นต้องเป็นหมอกฎหมายที่ได้รับการฝึกฝนมาแล้วก็ได้ ผู้ออกกฎหมายได้ยอมรับหลักการที่ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายได้ให้รูปแบบทางกฎหมาย และกฎหมายที่ผู้พิพากษาได้สร้างขึ้นก็เจริญงอกงามขึ้นมาตามการออกกฎหมายนั้นนั่นเอง เพราะฉะนั้น จึงเป็นการผิดที่จะคิดว่าเฉพาะพวกอุละมาเท่านั้นที่มีวิสัยสามารถจะออกกฎหมายให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการต่างๆ ที่มีบทบัญญัติไว้ในคัมภีร์กุรอ่านและสุนนะฮ์ นบีมุฮัมมัดเกิดในหมู่ประชาชนที่ล้าหลังและที่ไม่ได้รับการศึกษา พระองค์มิได้ทรงจำกัดงานเผยแพร่ศาสนาไว้เฉพาะแก่ผู้พิพากษาและหมอกฎหมายที่ได้รับการฝึกฝนแล้วเท่านั้น สภานิติบัญญัติอาจผิดพลาดได้เช่นกัน แต่ความผิดพลาดเหล่านั้นอาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ตามกาลเวลา อีกประการหนึ่ง ถ้าหากการตีความหมายในศาสนาอิสลามจะต้องถือคำวินิจฉัยทางการของผู้พิพากษาและนักกฎหมายเป็นหลักอย่างสิ้นเชิงละก็ คงจะต้องกินเวลานานทีเดียวกว่าจะแก้ไขผิดพลาดเหล่านั้นได้ ทั้งนี้เพราะการเข้าสู่การแก้ไขนั้น คงจะต้องเป็นแบบทางการ ไม่ใช่แบบเกลี้ยกล่อมให้เชื่อ เพราะการแก้ไขข้อผิดพลาดให้ถูกต้องได้อย่างรวดเร็วเป็นผลสำเร็จ ก็เท่ากับปล่อยให้สภานิติบัญญัติไว้โดยไม่มีอะไรขัดขวางเลย และคงจะไม่เป็นความฉลาดเลยที่จะจำกัดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของสภานิติบัญญัติ

ปากีสถาน : การก่อตั้งและอนาคต

๙๕๙

ข้อนี้มิได้หมายความว่าผู้เชี่ยวชาญความรู้ในเรื่องศาสนาอิสลามและกฎหมายของเราจะไม่มีอิทธิพลใดๆ เลย ความรู้และความเมตตากรุณาของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นจะเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้แก่ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหลาย ถึงกระนั้น ก็มีความแตกต่างกันอย่างมากมายระหว่างอำนาจหน้าที่ซึ่งความเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่งมีอยู่กับการลงโทษทางกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังอำนาจหน้าที่นั้น ในทันทีที่ความเห็นของคณะผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเล็กๆ เริ่มถูกห่อหุ้มด้วยอำนาจหน้าที่ของกฎหมาย เสรีภาพของมวลชนที่จะเลือกเอาจากบรรดาการตีความต่างๆ ก็เป็นอันหายไปหมด นอกจากนั้นการพูดจูงใจและการอธิบายก็จะลดความเชื่อถือลง การพูดจูงใจและการอธิบายก็จะค่อยๆ หายไปหมด ในการเกิดมีชนชั้นหรือบุคคลคณะหนึ่งที่มีอำนาจหน้าที่ทางศาสนานั้นย่อมมีอันตรายอยู่อย่างหนึ่ง ศาสนาอิสลามจะยอมให้พวกพระเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาไม่ได้เป็นอันขาด ทั้งก็ไม่มีการเร่งเร้าให้มีการแบ่งประชาชนออกเป็นพระและคฤหัสถ์ด้วยเช่นกัน ความจริงก็ไม่มีชนชั้นใดที่ได้รับมอบหมายให้อำนาจหน้าที่ใดๆ ในอันที่จะตีความหลักการต่างๆ ของศาสนาอิสลามเลย เหตุผลเกี่ยวกับทัศนคตินี้ก็คือว่า ความเจริญเติบโตของชนชั้นที่มีอำนาจหน้าที่ทางศาสนา หรือการอนุวัติทางศาสนานั้นได้กีดกันมวลชนไม่ให้ได้รับความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับศาสนา ความรู้ที่แท้จริงกลายเป็นการผูกขาดของคนเพียงไม่กี่คนและก่อให้เกิดความเจียมเยิ่นในหมู่ประชาชนที่เหลือ บางทีก็ถึงกับก่อให้เกิดการต่อสู้กันก็มี แม้ว่าประวัติของพวกอุละมาแห่งศาสนาอิสลามจะปราศจากความรู้ลึกในเรื่องชนชั้นที่มีเจตนาที่เห็นแก่ตัวเป็นมูลฐานอย่างประหลาด แต่ก็ยังมีตัวอย่างมากมายที่การอนุวัติบางอย่างของพวกอุละมาได้ใช้ตำแหน่งของตัวหาประโยชน์เพื่อเป็นเครื่องทำลาย *มัลลัต* (ประชาคมหรือประชาชาติมุสลิม) ศาสนาอิสลามได้เผชิญหน้าพวกมุสลิมในฐานะเป็นสังคมคฤหัสถ์ที่มีความเชื่อถือในหลักการของศาสนาอิสลาม และดังนั้นก็ชื่อว่าปฏิบัติตามศีลของอิสลาม ศาสนาอิสลามได้มอบความไว้วางใจให้แก่มวลชนมุสลิมในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนๆ ศาสนาอิสลามได้อำนวยให้ซึ่งระเบียบวินัย และไปถึงขั้นลงโทษผู้ทำตัวเป็นแกะดำทีเดียว แต่ตราบเท่าที่ชาวมุสลิมในฐานะที่เป็นประชาคมหนึ่งยังเกี่ยวข้องอยู่ พวกเขาก็จะได้รับความไว้วางใจ ไม่ใช่พวกอื่น ในอันที่จะทำตัวเป็นเครื่องมือ ในการปฏิบัติและโฆษณาเผยแพร่นโยบายที่ตนได้แสดงไว้ตามรูปฟอร์มสุดท้ายของคำสอนนั้นด้วยการรักษาศีลและทำตนให้เป็นแบบอย่าง มีปริมปราประเพณีอยู่อย่างหนึ่งของนี่ที่กล่าวว่า ในหมู่ประชาชนของพระองค์แล้วจะไม่มีใครมีความสลดคลั่งใดๆ ในเรื่องความบกพร่องเลย ข้อนี้เป็นเพียงการทำนายเท่านั้น แต่ทว่าเป็นการรวบรวมความเชื่อถือที่ศาสนาอิสลามมอบไว้แก่ผู้นับถือศาสนาอิสลามให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาด้วยถ้าหากประชาชนทั้งมวลเป็นมุสลิมและศรัทธาของเขามั่นคงดี พวกเขาก็จะยอมรับการตีความที่ถูกต้องเองโดย

๔๖๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

สัญญาตญาณ ถ้าหากพวกเขาไม่ยอมรับการตีความที่ถูกต้องและยังยืนยันในสิ่งที่บกพร่องอยู่อย่างตื้อดิ่งแล้ว ก็จะเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าไม่มีอำนาจหน้าที่ใดทำให้เขาถูกต้องได้เลย เพราะฉะนั้น ประชาชนชาวมุสลิมเท่านั้นที่เป็นเจ้าหน้าที่ ซึ่งแนบแน่นย่อมได้รับการแนะนำจากคำแนะนำของพวกเขาผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะตัดสินว่าพวกเขาควรจะปฏิบัติตาม (เชื้อ) การตีความแบบใด แต่การแนะนำก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นการปล่อยให้สถานการณ์บัญญัติไม่มีใครขัดคอก็คือย่อมจะเป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของศาสนาอิสลามโดยแท้

เพราะการนำเอาทัศนคตินี้มาใช้เอง ศาสนาอิสลามจึงได้ปฏิบัติสอดคล้องดั่งกันกับธรรมชาติของมนุษย์ ปรัชญาและศาสนาทั้งปวงอาจเจริญเติบโตขึ้นมาบนความเชื่อมั่นและการที่เจตจำนงของมนุษย์สมัครใจยอมแพ้ต่อคำสอนแห่งปรัชญาและศาสนาได้ ไม่มีมีความเชื่อมั่นหรือศาสนาใดๆ ที่จะบังคับใช้กับประชาชนได้ ความพยายามที่จะทำเช่นนั้น ถ้าไม่มีผลเป็นความล้มเหลว ก็จะต้องเป็นความหายนะ ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ถ้าพิจารณาจากทัศนะแห่งปรัชญาทางการเมืองแล้ว ทัศนคติแห่งศาสนาอิสลามนี้ไม่เพียงแต่จะถูกต้อนเท่านั้น แต่ทว่ายังเป็นสาระสำคัญจริง ๆ แห่งปรัชญาอันยิ่งด้วย จากการวิเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้ว ก็คงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าศาสนาอิสลามได้แสวงหาทางที่จะสถาปนาความกลมกลืนอย่างสมบูรณ์ในระหว่างอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง อำนาจอธิปไตยทางการเมือง และอำนาจอธิปไตยทางกฎหมายขึ้น อำนาจอธิปไตยทางกฎหมายจะเป็นกฎหมายมุสลิม แต่การนิยามความหมายอำนาจอธิปไตยทางกฎหมายนั้นจะอยู่ในมือของสถานการณ์บัญญัติซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนที่จะตัดสินว่าจะนำเอาหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้กับความต้องการของประชาคมในเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างไร ทั้งนี้โดยการพิจารณาอย่างสุรอบรอบคอบและด้วยการอภิปรายถกเถียงกัน ถ้าหากประชาชนชาวปากีสถานเป็นชาวมุสลิมอย่างท่วมท้น และพวกผู้แทนของประชาชนในสถานการณ์บัญญัติเป็นตัวแทนความเห็นและทัศนะของประชาชนแล้ว ก็จะเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า พวกเขาจะเป็นผู้พิทักษ์รักษาคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างซื่อสัตย์ อำนาจอธิปไตยทางการเมืองจะได้แก่ประชาชนผู้ซึ่งจะเป็นผู้เลือกและถอดถอนสถานการณ์บัญญัติและรัฐบาลของพวกเขาเอง เราได้ยอมรับหลักการนี้ไว้ในมติที่ว่าด้วยเรื่องวัตถุประสงค์ของเราแล้ว ซึ่งในมตินั้น เราได้ยอมรับว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจหน้าที่ที่พระเจ้าเป็นเจ้าประทานให้แก่รัฐปากีสถาน อำนาจอธิปไตยที่แท้จริงเมื่อว่าโดยมูลฐานแล้ว ก็จะเป็นหลักการของศาสนาอิสลามซึ่งมีอิทธิพลเหนือจิตใจของประชาชนก็ต่อเมื่อเราได้นำปัญหาต่าง ๆ มาให้ประชาชนพิจารณาและถกเถียงกันได้อย่างเต็มที่เท่านั้น ถ้าเราต้องการให้ศาสนาอิสลามเป็นอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงในปากีสถาน เราก็ต้องทำธาตุมูลของศาสนาอิสลาม

ในการศึกษาของเด็กและประชาชนของเราให้เข้มแข็ง และการศึกษาวิธีหนึ่งก็คือว่าเราจะต้องนำเอาปัญหาต่างๆ ที่เผชิญหน้าประชาคมอยู่มาอภิปรายกันอย่างเปิดเผยโดยยอมให้ทุกคนที่อยากกล่าวอะไรบ้างได้มีโอกาสเข้าร่วมในการอภิปรายนั้น.

บทที่ ๒๘

ทางทฤษฎีที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

ภูมิอากาศทางด้านพุทธปัญญาของอินเดียมักจะยอมให้มโนคติที่แตกต่างกันอย่างมากมายเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาและอยู่ร่วมกันได้เสมอ ความคิดของอินเดียยุคใหม่ได้เปิดเผยให้เห็นแนวโน้มที่เจริญงอกงามนี้ได้มากพอ ๆ กับในสมัยโบราณและสมัยกลางเช่นกัน จะมีความแตกต่างกันที่สำคัญอยู่ที่เพียงประการเดียวเท่านั้น ตามประเพณีที่ปฏิบัติกันสืบ ๆ มานั้น การพิจารณาไตรตรองของชนชั้นที่ได้รับการศึกษา (ทั้งพวกฮินดูและมุสลิม) พังอยู่ที่เรื่องศาสนา แต่ในสมัยที่อังกฤษถอนตัวออกจากทวีปน้อย ๆ นั้น ชาวอินเดียและชาวปากีสถานในตอนแรก ๆ ก็ยุ่งอยู่กับปัญหาด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่รบกวนก่อน

แม้ละทิ้งการเปลี่ยนรูปคุณค่าต่าง ๆ อย่างน่าสังเกตจะได้แทรกซึมเข้าไปในสังคมในช่วงระยะเวลา ๑๕๐ ปีก็ตาม ชาวชนบทที่ท่าไรไถนาและเป็นช่างฝีมือนับเป็นจำนวนร้อยละ ๑๕-๒๐ ได้ก็ยังดำรงชีพอยู่ต่อไป ตามข้อกำหนดกฎเกณฑ์และศีลที่มีระบุอยู่ในคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของตนและความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตตามที่ปฏิบัติกันมาตามประเพณีนั้นพวกเขาก็คงเห็นว่าเป็นเรื่องตลกขบขันและเป็นอันตรายดุจเดียวกับการเดินทางไปยังระบบสุริยะอื่น ๆ ที่ชาวตะวันตกโดยทั่วไปทุกวันนี้เห็นว่าเป็นเรื่องตลกขบขันและเป็นอันตรายจะนั้น นักบุญฮินดูที่แท้จริงเช่นท่านรามณะ มหาฤาษี ในอินเดียได้ก็ยังคงปรากฏตัวเรื่อยมา และการเดินทางจาริกแสวงบุญไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ก็ได้ทวีมากขึ้นพร้อม ๆ กับมีการคมนาคมขนส่งสมัยใหม่ แม้ในหมู่ประชาชนที่ได้รับการศึกษาและมีหัวแบบตะวันตก ก็ใช้ว่าจะไม่มีความสนใจในการพิจารณาไตรตรองทางด้านศาสนา และไม่มีความขาดแคลนข้อเขียนเรื่องราวทางศาสนาเสียทีเดียว

อย่างไรก็ดี บัดนี้อินเดียที่เป็นอิสระก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโลกสมัยใหม่อยู่แล้ว ทุกวันนี้กระแสความคิดได้โน้มหนักไปในทางโลก ๆ โดยจงใจคนทั้งหลายให้หันไปหาภารกิจภาคปฏิบัติที่เกี่ยวข้องอยู่กับการสร้างสรรค์ระเบียบทางสังคมได้ดีขึ้น ได้มีการเสนอคำแนะนำขึ้นมามากมายว่าเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางนี้ คำแนะนำเหล่านั้นบางอย่างก็เก่า บางอย่างก็ใหม่ โครงการสายกลาง ๆ เกี่ยวกับการปฏิรูปสังคมและการค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ท่านรามโมहन รอยเริ่มขึ้นนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญาที่นับว่าเป็นเด่นของพรรคองเกรสที่ปกครองอินเดียทุกวันนี้ พร้อมกันนั้น คำสอนทางด้านสังคมของท่านคานธีที่

รุนแรงยิ่งขึ้นไปอีกก็ยังมีลูกศิษย์ของท่านชื่อ **วิโนบา ภาวะ (Vinobā Bhāve)** นำมาเทศนาสั่งสอนอีก ในความนำของท่านวิโนบา ภาวะ นี้ ขบวนการ “**ภูทาน**” (*การให้ที่ดิน*) ก็ได้บรรลุถึงสัดส่วนที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง

โดยเหตุที่ปริมปราประเพณีเก่าๆ เหล่านี้ รวมทั้งลัทธิชาตินิยมของพวกที่มีหัวรุนแรง ยังคงมีอยู่ในอินเดียที่ได้รับอิสรภาพแล้ว ดังนั้นเมื่อไม่กี่สิบปีมานี้ พวกคนหนุ่มๆ จึงได้เกิดขึ้นมา และแต่ละคนก็ประกาศวิธีทางต่างๆ กันในอันที่จะนำชาติไปสู่อนาคตที่สดใสกว่าเดิม ที่นับว่าน่าสนใจพอๆ ก็คือว่าฤดูหนาวปรัชญาเหล่านี้ซึ่งได้แก่ยุคท่านคานธี ในเมื่อพวกผู้นำหนุ่มๆ เป็นจำนวนมากที่ความรู้สึกอย่างแรงกล้าแห่งขบวนการชาตินิยมนำมาสู่แนวหน้าได้พบวามโนคติของท่าน**มหาตมา คานธี**เป็นแบบสมัยกลางมากพอๆ กับที่พวกเขาชอบบอกชอบใจท่านเป็นส่วนตัว เลี่ยงไม่พ้นที่จิตใจของพวกเขาก็จะแสวงหาโมคติสมัยใหม่ยิ่งขึ้นไปอีกตามแบบฉบับของยุโรป ซึ่งพวกเขาได้ไปอยู่มาเป็นเวลานานในฐานะเป็นนักศึกษาอุดมการณ์ต่างๆ เช่น ลัทธิฟาสซิสต์ ลัทธิสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ดูเหมือนจะสนองความต้องการของอินเดียในสองทางด้วยกัน ไม่เพียงแต่เสนอแบบคอลเลกติวิสต์ที่พวกเขารู้จักดีจะสัญญาว่าจะรักษาช่องโหว่ทางด้านจิตวิทยา และทางเศรษฐกิจระหว่างพวกผู้ดีที่ได้รับการศึกษาซึ่งมีจำนวนน้อยมากกับหมู่มวลชนหมู่ใหญ่ที่ยากจนเท่านั้น แต่พวกสังคมนิยมอังกฤษ พวกฟาสซิสต์เยอรมันและอิตาลี และพวกคอมมิวนิสต์รัสเซียยังได้ให้ความสนับสนุนทางด้านศีลธรรม (และในการช่วยเหลือทางด้านวัตถุบ้าง) แก่ขบวนการเรียกร้องอิสรภาพด้วย

ในบทสุดท้ายแห่งการสำรวจความคิดของอินเดียในช่วงระยะเวลากว่า ๓,๐๐๐ ปีนี้ ลัทธิคำสอนของสำนักต่างๆ ที่มีความคิดเห็นตรงกันข้ามหล้ากัน ไม่ใช่คำสอนทางด้านอภิ-ปรัชญา แต่ทว่าเป็นคำสอนทางด้านปรัชญาทางการเมืองนั้น โฆษกผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงเป็นผู้เสนอลัทธิชาตินิยมอินเดียในรูปแบบที่ดุเดือดที่สุด ลัทธิสังคมนิยมแห่งชาติแบบเผด็จการ ลัทธิสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตย ลัทธิคอมมิวนิสต์สากลที่ชอบใช้วิธีปฏิวัติ ลัทธิคอมมิวนิสต์แห่งชาติที่ใช้นโยบายแบบวิวัฒน์และลัทธิกระจายอำนาจของท่าน**มหาตมา คานธี** ทั้งหมดนี้ต่างก็แข่งขันกันเพื่อครองใจคนทั้งหลายในอินเดียที่ได้รับอิสรภาพแล้ว ถ้าหากจะเป็นไปได้ ลัทธิที่จะกำชัยชนะได้ บางทีในระยะเวลายาวนานอาจพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความสำคัญน้อยกว่าข้อเท็จจริงที่ว่าลัทธิทั้งปวงจะร่วมมือกันค่อยๆ ทำ แต่ทว่าทำอย่างมั่นใจเพื่อใส่เชื้อวามคือการเมืองลงไปบนขมบ่ง คือจารีตประเพณีและความเชื่อถือเก่าๆ

วิ. ดี. สวรรการ : นักชาตินิยมฮินดู

ปรัมปราประเพณีเกี่ยวกับลัทธิชาตินิยมฮินดูที่รุนแรงซึ่งมิได้รับความกระทบกระเทือนจากมโนคติทางการเมืองใหม่ๆ ที่เข้ามาสู่อินเดียภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ แต่ทว่าต้องเป็นโกรธเป็นแค้นเนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองแห่งลัทธิชาตินิยมมุสลิมนั้น ได้ถูกพวกที่มีหัวรุนแรงผู้มีความรู้สึกซึบซาบในอุดมการณ์ของตนอย่างลึกซึ้งกลุ่มหนึ่งดำเนินการให้รุดหน้าสืบไปในยุคหลังที่อินเดียได้รับเอกราชแล้ว ผู้แสดงลัทธิและนักทฤษฎีที่เด่นที่สุดแห่งอุดมการณ์นี้ในระยะไม่กี่สิบปีมานี้ก็ได้แก่ ท่านวินายก ทาโมธาร์ สวรรการ (Vinayak Damodar Savarkar) ท่านสวรรการเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖ และเป็นจิตปาววันพรหมณ์เช่นเดียวกับเพื่อนร่วมแคว้นมหาราษฏร์คือ ท่านรานะเด ท่านโคชะเล และท่านดิลก ท่านเป็นบุตรคนที่สองของเจ้าของที่ดินที่มีชื่อเสียงทั้งในความเป็นนักปราชญ์ด้านภาษาสันสกฤตและการศึกษาแบบตะวันตก อุบัติการณ์สองอย่างตั้งแต่ในสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กอยู่ นับว่าเป็นลางบอกถึงการที่ท่านจะเป็นปรปักษ์กับพวกที่ท่านถือว่าเป็นศัตรูของลัทธิฮินดูจนตลอดชีวิตตอนที่ท่านมีอายุได้ ๑๐ ขวบ เมื่อได้ทราบว่ามีกบฏจลาจลระหว่างฮินดูกับมุสลิมถึงขั้นนองเลือดขึ้นในแคว้นยูไนเต็ดโปรวินซ์ ท่านก็ได้พาเพื่อนนักเรียนด้วยกันจำนวนหนึ่งไปเฝ้าก่อนหินระดมขว้างสุหร่าในหมู่บ้าน เมื่ออายุได้ ๑๖ ปี ความโกรธที่เนื่องมาจากพวกก่อการร้ายชาวมหาราษฏร์สองคนถูกแขวนคอ ได้ทำให้ท่านปฏิญาณว่าจะอุทิศชีวิตเพื่อขับไล่อังกฤษออกไปจากอินเดีย

พอเข้าวิทยาลัยเฟอร์กัสสัน (Fergusson) ที่เมืองปูนาได้แล้ว สวรรการก็ได้ก่อตั้งสมาคมผู้รักชาติขึ้นในหมู่เพื่อนฝูงอย่างรวดเร็ว ท่านได้ใช้บทกวี บทความ และสุนทรพจน์ชี้แจงให้พวกเพื่อนฝูงระลึกถึงความรุ่งโรจน์ในอดีตของอินเดีย และความต้องการที่จะให้อินเดียกลับได้รับเสรีภาพใหม่อีก พ.ศ. ๒๔๔๘ ท่านได้จัดให้มีการเผาเสื้อผ้าที่เป็นแบบต่างชาติครั้งใหญ่ขึ้น และได้ชักชวนให้ท่านดิลกพูดกับฝูงชนที่กระจัดกระจายอยู่รอบๆ กองไฟใหญ่นั้น เพราะเหตุนี้เองท่านจึงถูกไล่ออกจากวิทยาลัย แต่ด้วยความช่วยเหลือของท่านดิลก ท่านจึงได้รับทุนจากผู้รักชาติชาวอินเดียในกรุงลอนดอนคนหนึ่งให้ไปศึกษาที่กรุงลอนดอน ซึ่งชาวอินเดียผู้นี้ทราบดีว่าท่านสวรรการคงจะไม่มีโอกาสเข้ารับราชการแน่

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๙ ถึง ๒๔๕๓ ท่านสวรรการหนุ่มซึ่งอยู่ในร่างของนักศึกษากฎหมายได้ไปกระตุกหนวดสิงโตอังกฤษถึงในถ้ำที่เดียว กลุ่ม *ฮินเดียใหม่* ของท่านได้ศึกษาศิลปะการทำลู่กระเบิดจากนักปฏิวัติชาวรัสเซียคนหนึ่งที่อยู่ในกรุงปารีส และได้วางแผนการที่จะปลง

ทางทาสที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๙๖๕

ชีวิต ลอร์ดเคอร์สัน ซึ่งพวกเขาเกลียดชังมาก สมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มนี้ได้ทำให้กรุงลอนดอนต้องตกตะลึง ในเมื่อเขาได้ยิงข้าราชการคนสำคัญคนหนึ่งของสำนักงานฝ่ายอินเดียตายแล้วก็เดินไปสู่ทะเลแกลงด้วยความภาคภูมิใจ อีกสองสามเดือนต่อมา ตัวท่านสวามิภักดิ์เองก็ถูกจับกุม แต่ในตอนนั้นท่านได้ตีพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับการตีความหมายการขัดขืนคำสั่งและการจลาจลปี พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๔๐๑ ตามแบบชาตินิยม โดยให้ชื่อเรื่องหนังสือชื่อว่า *สงครามกู้อิสรภาพของอินเดียครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐*

เมื่อเรือซึ่งพาท่านกลับมาอินเดียเพื่อขึ้นศาลได้หยุดแวะที่เมือง มาร์เซิลล์ (Marseilles) ท่านสวามิภักดิ์ได้ก่ออุบัติเหตุการณ์ระหว่างชาติขึ้นโดยการว่ายน้ำไปขึ้นฝั่ง และขอลี้ภัยอยู่บนผืนแผ่นดินฝรั่งเศส ในที่สุดศาลโลกกรุงเฮก (The Hague International Tribunal) ก็ได้ตัดสินว่าการที่เจ้าหน้าที่อังกฤษจับตัวท่านได้อีกนั้น เป็นเรื่องผิดปรกติธรรมดา แต่ก็สมควรแล้ว แต่ในตอนนั้นท่านได้ถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิตสองครั้งแล้ว พ.ศ. ๒๔๕๕ ท่านสวามิภักดิ์ได้ถูกส่งตัวไปยังเกาะอันดามัน (“เกาะนรก” ของอินเดีย อยู่ในอ่าวเบงกอลด้านศูนย์สูตร) ที่เกาะนี้เองท่านได้พบพี่ชายของท่านซึ่งเป็นผู้ก่อการร้ายที่ลือชื่อคนหนึ่งซึ่งได้ถูกส่งตัวไปไว้ที่นั่นก่อนหน้าท่านแล้ว

ความปั่นป่วนวุ่นวายในอินเดียได้ทำให้ท่านได้รับการปลดปล่อยให้พ้นจากการถูกจำกัดเขตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ แต่การเคลื่อนไหวของท่านยังอยู่ในวงจำกัดจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ และท่านยังถูกห้ามมิให้เข้าไปมีบทบาทในวงการเมืองด้วย ท่านเนห์รู ท่านสุภาส จันทรอโบส และท่านรามโมहन รอย ต่างก็ได้ส่งสารไปแสดงความชื่นชมยินดีต่อการที่ท่านได้กลับมาสู่วงการเมืองได้ในที่สุด และอินดุมหาสยาซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ และเป็นพรรคประชาคมฮินดูที่ใหญ่ที่สุดก็ได้เลือกท่านเป็นประธานติดต่อกันเป็นเวลาถึง ๗ ปี จนกระทั่งความเสื่อมโทรมทางด้านสุขภาพได้บังคับให้ท่านต้องลาออกจากตำแหน่ง

ท่านสวามิภักดิ์ ซึ่งมีความตั้งใจจะรวมฮินดูจักรและทำให้ฮินดูจักรเข้มแข็งนี้ได้ประกาศสนับสนุนให้จัดเครื่องกีดขวางระหว่างวรรณะให้หมดไป ยอมให้พวกชนที่ใครจะแตะต้องมิได้ (Untouchables) เข้าไปในโบสถ์ของพวกออร์ทอดอกซ์ได้ และยอมทำให้ฮินดูที่หันไปนับถือศาสนาอิสลามหรือคริสต์ศาสนาหันกลับมานับถือศาสนาฮินดูใหม่ได้ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านได้ประกาศคำขวัญว่า : “จงทำการเมืองทั้งปวงให้เป็นฮินดู และทำฮินดูจักรให้เป็นอาณาจักรทหาร” และได้เร้าใจชาวฮินดูทั้งหลายให้ไปขึ้นทะเบียนเป็นทหารเพื่อศึกษาศิลปะการสงคราม

ท่านสาวรรการและท่านคานธีมีความเห็นไม่ตรงกันนับตั้งแต่คราวที่ท่านทั้งสองได้ตกเียงในกรุงลอนดอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ (ซึ่งอาจช่วยยั่วยู่ให้ท่านคานธีเขียนหนังสือที่มีชื่อมากคือ *ฮินด์ สุวราช* ขึ้นมา) บัดนี้ท่านสาวรรการไม่ปิดบังข้อที่ท่านมีความตระหนักใจดีว่า คำสอนเรื่องอหิงสาของท่านคานธี เป็นคำสอน “ที่เป็นบาปอย่างเต็มที่” เมื่อชั่วโมงที่อินเดียจะได้รับเอกราชจากอังกฤษใกล้เข้ามา ท่านสาวรรการ และมหาสภาได้คัดค้านการที่สันนิบาตมุสลิมต้องการตั้งรัฐปาเกิสถานอย่างหนักหน่วง การที่ท่านคานธีมีความคิดเห็นโอนไปเอียงมาในประเด็นนี้อย่างเห็นได้ชัด และการที่ท่านคานธีอดอาหารหลังจากที่ได้แบ่งแยกประเทศออกเป็นอินเดียและปาเกิสถานแล้วเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ชาวมุสลิมในอินเดียและเพื่อแสดงถึงเจตนาดีที่มีต่อปาเกิสถานนั้นได้ทำให้พวกหัวชาตินิยมฮินดูเป็นจำนวนมากโกรธเป็นฟืนเป็นไฟทีเดียว ในตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๙๑ นักชาตินิยมฮินดูคนหนึ่งได้ใช้ปืนพกยิงท่านคานธีถึงสามนัดเพื่อเป็นการแก้แค้น ทั้งนี้เพราะเขาเห็นว่าท่านคานธีทรยศต่อความมุ่งหมายของฮินดู

มาตกร ชื่อ เอ็น. วี. โกทส์ (N.V. Godse) แม้จะมีได้เป็นสมาชิกของมหาสภาอีกต่อไปแล้ว แต่ก็ยังเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะเป็นผู้ช่วยที่มีความจงรักภักดีต่อท่านสาวรรการ ซึ่งต้องถูกสอบสวนร่วมกับโกทส์ไปด้วย ท่านสาวรรการซึ่งได้รับการปล่อยตัวเพราะไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่ทำให้เห็นว่าท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมนี้ แต่ท่านก็เจ็บป่วยมากเกินไปที่จะดำเนินชีวิตอย่างกระปรี้กระเปร่าได้ ท่านจึงได้กลับไปพักผ่อนอยู่ในบ้านในเมืองบอมเบย์ อุদ্มการณ์ที่ท่านได้ช่วยทำให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมายังคงทำให้องค์การชาตินิยมต่าง ๆ ของฮินดูอื่น ๆ มีชีวิตชีวาขึ้นมาอีก นอกเหนือไปจากฮินดูมหาสภา ซึ่งบัดนี้ได้รวมเอา *ราชฏริยะสุยัมสวองสงฆ์* (องค์การบริการตนเองแห่งชาติ) *ชนสงฆ์* (พรรคประชาชน) และ *รามราชยปรีษท* (สาวกของเทว-อาณาจักร) เข้าไว้ด้วย แม้ว่าจะถูกพรรคคองเกรสข่มรัศมีอยู่มาก แต่การที่องค์การชาตินิยมเหล่านี้เฝ้าหวงความรู้สึกรักชาติและทางศาสนาได้เป็นเหตุทำให้องค์การชาตินิยมเหล่านี้มีฐานะที่มั่นคงอยู่ในวงการเมืองของอินเดียอยู่

วินายก สาวรรการ

ความรุ่งโรจน์แห่งประชาชาติฮินดู

แม้ว่าในระหว่างที่ตกอยู่ในที่คุมขัง ท่านจะมีได้เขียนหนังสืออะไรไว้ แต่ท่านสาวรรการก็ยังได้เขียนไว้ที่กำแพงที่ฉาบปูนขาวในห้องขัง และแล้วก็ทำให้ระลึกถึงนัดเรื่อง “ฮินดูตะ”

(ความเป็นอินเดีย) ของท่าน ตอนสุดท้ายของหนังสือนี้ ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ท่านได้อ้างถึงวิถีทางทางด้านภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ วัฒนธรรม จำนวนคนและศาสนาที่ประชาชาติอินเดียเหนือกว่าแผนการปกครองอื่น ๆ ทั้งปวงไว้อย่างภาคภูมิใจ

(จากเรื่อง *ฮินดูตวะ*, ของสารวรรการ, หน้า ๑๐๔-๑๖)

ตราบเท่าที่เรามิได้ยอมให้มีการพิจารณาถึงอรรถประโยชน์ใด ๆ ที่จะเป็นผลร้ายต่อการสอบถามของเรา แต่เมื่อได้มาถึงที่สุดแล้วก็เชื่อว่าไม่มีสถานที่ที่จะดูว่าคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เราพบว่าเป็นสาระตละสำคัญของ *ฮินดูตวะ* คือคุณลักษณะที่มีต่อความเข้มแข็ง ความเชื่อมั่น และความก้าวหน้าของประชาชนของเราไปไกลแค่ไหนแล้ว สาระตละสำคัญเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นพื้นฐานที่กว้างขวางลึกซึ้งเข้มแข็ง ที่เมื่อดำรงอยู่บนพื้นฐานนี้แล้ว ประชาชนชาวฮินดูก็จะสามารถสร้างอนาคตที่อาจเผชิญหน้าและขับไล่การโจมตีของลมนที่พัดได้มาทั้งปวงได้หรือไม่ หรือเชื้อชาติฮินดูจะยืนหยัดอยู่บนเท่าที่ทำได้ด้วยดินเหนียวได้หรือไม่?

ประชาชาติสมัยโบราณบางชาติได้สร้างกำแพงยักษ์ขึ้นมาเพื่อทำทั้งประเทศให้กลายเป็นดงประสาทที่มีป้อมปราการโดยรอบ ทุกวันนี้กำแพงของประชาชาติโบราณเหล่านั้นได้ถูกเหยียบย่ำเป็นผงคลีไปแล้ว หรือพอมองเห็นเป็นเนินดินกระจัดกระจายอยู่ที่นั่นบ้างที่โน้นบ้างเพียงไม่กี่แห่ง แต่ประชาชนที่กำแพงนั้นหมายจะคุ้มครองก็มองไม่เห็นเลย! เพื่อนบ้านสมัยโบราณของเราคือจีนได้ใช้แรงงานหลายชั่วอายุคนสร้างกำแพง กำแพงป้อมปราการล้อมรอบจักรวรรดิซึ่งนับว่าเป็นกำแพงป้อมปราการที่กว้างขวางสูงใหญ่และแข็งแรงมากและนับว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์อย่างหนึ่งของโลก แต่ถึงกระนั้นกำแพงยักษ์นั้นก็ได้จมลงไปเพราะน้ำหนักรองมันเอง ดุจดั่งสิ่งมหัศจรรย์ของมนุษย์ทั้งปวง แล้วจงหันมาดูกำแพงป้อมปราการของรรมชาติบ้างซิ! เทือกเขาหิมาลัยเหล่านี้มิได้ตั้งอยู่ที่นั่นในฐานะเป็นผู้ที่สมปรารถนาเลย เทือกเขาหิมาลัยได้ปรากฏแก่กวีสมัยพระเวทจินใด ก็ปรากฏแก่พวกเราทุกวันนี้ฉันเดียวกัน เหล่านี้คือกำแพงป้อมปราการ *ของเรา* ที่ทำให้ทวีปน้อย ๆ อันกว้างใหญ่ไพศาลนี้กลายเป็นปราชสทที่น่าสบาย

ท่านจงหนีบเอาถังขึ้นมามากน้ำใส่ดูให้เต็มแล้วก็เรียกมันว่าคูรอบป้อมปราสาท จงดูนั่นนะ วรคุณเทพทรงใช้พระหัตถ์ข้างเดียวผลักทวีปต่าง ๆ ออกจากกัน และทำให้ช่องว่างนั้นเต็มเปี่ยมด้วยการหลั่งน้ำทะเลลงไปในทะเล! มหาสมุทรอินเดียพร้อมทั้งอ่าวเล็กใหญ่ นี่จึงเป็นดงคูรอบป้อมปราสาท *ของเรา*

เหล่านี้คือเส้นเขตแดนของเราที่จะนำประโยชน์จากผืนแผ่นดินใหญ่และตามเกาะแก่ง

ต่าง ๆ มาให้เรา

อินเดียซึ่งเป็นธิดาของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่พระองค์ทรงทำให้มั่งคั่งสมบูรณ์นี้ คือมาตุภูมิของเรา แม่น้ำของอินเดียก็ลึกและมีน้ำตลอดปี แผ่นดินก็เหมาะแก่การคราดการไถ และท้องทุ่งก็เต็มไปด้วยรวงข้าวสีทอง สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตก็มีเพียงเล็กน้อย และธรรมชาติที่อบอุ่นน่าสบายก็อำนวยความสะดวกต่าง ๆ แทบทุกอย่างที่ต้องการให้ อินเดียซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้พรรณสัตว์ทราบดีว่าตนเป็นหนึ่งในแหล่งกำเนิดแห่งแสงสว่างและความร้อนโดยตรง นั่นคือดวงอาทิตย์ อินเดียพึงพอใจไม่เพียงแผ่นดินที่มีน้ำแข็งปกคลุมเท่านั้น ดินแดนเหล่านั้นยังอุดมสมบูรณ์และแถบดินที่เยือกแข็งของดินแดนเหล่านั้นก็น่าชื่นชมยินดี ถ้าบางครั้งความร้อนทำที่นี้ “ให้อ่อนเพลีย” ไปบ้าง บางคราวความเย็นก็ทำที่นั่นให้เย็นเยียบไป ถ้าความเย็นก่อให้เกิดแรงงานที่ต้องใช้กำลัง ความร้อนก็จัดความจำเป็นอย่างมากมายของแรงงานนั้นออกไปได้มากทีเดียว อินเดียพอใจในความกระหายที่เราร้อนยิ่งกว่าพอใจในลำคอที่แห้งผาก พวกที่ยังไม่มี ก็ขอให้เขาพอกพองใจในการใช้กำลังที่จะให้ได้มันมา แต่สำหรับพวกที่มีแล้วก็ขอให้เขาได้ความสุขสบายจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการมีจริง ๆ บาทหลวงธอมัส (Thames) มีเสรีภาพในอันที่จะทำงานด้วยความเร็วอย่างร้อนรนโดยพันมันไว้ในผืนผ้าที่เย็นเยียบของเรา อินเดียรักที่จะไปเยี่ยมเยียนบันไดทำน้ำ (ghat) ของเธอ และเฝ้าดูเรือของตนที่แล่นอยู่ในแม่น้ำคงคา บนแม่น้ำที่ดูระยิบระยับด้วยแสงจันทร์ ด้วยไถ นกยูง ช้าง และ คีตา นี่แหละที่อินเดียปรารถนาจะนำประโยชน์ใด ๆ ก็ได้ที่แถบดินที่หนาวมากพอกพองใจมาให้ อินเดียทราบว่าตนไม่อาจมีสิ่งทั้งปวงตามวิถีทางของตนเองได้ ส่วนของอินเดียเขียวชะอุ่มและมีร่มเงา ฉางของอินเดียเต็มไปด้วยพืชพรรณธัญญาหาร น้ำของอินเดียใสแจ๋วดุจแก้วผลึก ดอกไม้ของอินเดียมีกลิ่นหอม ผลไม้ของอินเดียมีรสหวานฉ่ำ และสมุนไพรของอินเดียสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ แปรของอินเดียได้จุ่มลงไปในสีแห่งรุ่งอรุณทัย และขลุ่ยของอินเดียมีเสียงเข้ากับดนตรีของโคกุล^{*} อินเดียนับว่าเป็นธิดาของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่อุดมสมบูรณ์จริง ๆ

ไม่มีประชาชนชาติใดไม่ว่าอังกฤษหรือฝรั่งเศส ยกเว้นจีนและบางที่ก็อเมริกันด้วย ที่จะมีแผ่นดินที่มีความเข้มแข็งและอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติเสมอด้วย สินธุสถาน (Sindhustan) ประเทศชาติซึ่งเป็นธรรมดาสามัญหลังหนึ่งนับว่าเป็นสารัตถะสำคัญประการแรกแห่งการที่จะ

^{*}Gokul หมายถึงหมู่บ้านใกล้เมืองมถุรา ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นที่ที่พระกฤษณะประทับอยู่ในสมัยที่ทรงพระเยาว์

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๙๖๙

เป็นชาติที่เข้มแข็งมีเสถียรภาพ และประเทศเราก็คคล้ายๆ กับประเทศทั้งหลายทั้งปวงในโลกคือ ยากที่ประเทศใดจะขึ้นหน้าในด้านวิสัยความสามารถที่จะให้ดินที่เหมาะสมแก่ความเจริญเติบโตของ ประชาชาติใหญ่ๆ เป็นพิเศษ พวกเราชาวฮินดูซึ่งมีบทความเกี่ยวกับศรัทธาเรื่องแรกเป็นความ รักที่เรามีต่อปิตุภูมินั้นได้มีความผูกพันที่เป็นตุ้จเครื่องรางที่เข้มแข็งที่สุดที่สามารถผูกมัดไว้อย่าง ไกลชิด และทำให้ประเทศชาติมั่นคงและเอาใจจดใจจ่อและทำให้ประเทศชาติบรรลุถึงสิ่งต่างๆ ที่ ยิ่งใหญ่กว่าเดิมอยู่ในความรักนั้น

สารัตถะสำคัญประการที่สองของฮินดูคือ ยังได้ประมาณอำนาจที่ซ่อนเร้นแห่งความ เชื่อมแน่นและความยิ่งใหญ่แห่งชาติสูงยิ่งขึ้นไปอีก ไม่มีประเทศใดในโลกยกเว้นประเทศจีนเช่น เคย ที่จะมีประชาชนที่มีเลือดเนื้อเชื้อไขเป็นเอกพันธ์ ทั้งยังเป็นประเทศที่เก่าแก่และเข้มแข็งอยู่ ทั้งในด้านจำนวนและความสำคัญอีกด้วย ชาวอเมริกันที่เราพบว่ามีอคติคล้ายๆ เราในเรื่อง ทายสมบัติหรือพรสวรรค์เกี่ยวกับมูลฐานทางด้านภูมิศาสตร์ที่พิเศษแห่งความเป็นชาติก็เช่นกัน คือได้ถูกทิ้งไว้เบื้องหลังอย่างไม่มีปัญหาอะไร พวกที่ถือศาสนาโมฮัมหมัดก็ไม่มีเชื้อชาติเช่นเดียวกับพวกคริสต์ศาสนิกชนเหมือนกัน พวกที่ถือศาสนาโมฮัมหมัดและคริสต์ศาสนานับว่าเป็นหน่วย ทางด้านศาสนา ยังไม่จัดว่าเป็นหน่วยทางด้านเชื้อชาติหรือสัญชาติ แต่ถ้าเป็นไปได้ พวกเราชาว ฮินดูทั้งปวงเป็นสามพวกที่ถูกนำมารวมเข้าด้วยกันและอยู่ภายใต้หลังคาโบราณและที่เป็นธรรม- ศาสนามัญร่วมกันของเรา ความเข้มแข็งทางด้านจำนวนแห่งเผ่าพันธุ์ของเรานับว่าเป็นทรัพย์สิน สมบัติที่ไม่อาจตีราคาให้สูงเกินไปได้

แล้ววัฒนธรรมเล่า? ชาวอังกฤษและอเมริกันรู้สึกตัวว่าพวกเขาเป็นญาติพี่น้องกัน เพราะพวกเขามีเชื้อสเปียร์ร่วมกัน แต่มีใช้เฉพาะกาลิลาส หรือ ภัส (Bhas) เท่านั้น แต่ โอ, ฮินดู ทั้งหลาย! ท่านมีรามายณะ และมีมหาภารตะร่วมกัน และมีพระเวทร่วมกัน ! เพลงประจำชาติ บทหนึ่งที่เขาสอนเด็กอเมริกันร้องนั้นพยายามที่จะให้เด็กเหล่านั้นมีความรู้สึกเกี่ยวกับความนึก ว่าตนเองสำคัญเป็นนิรันดร์ ทั้งนี้โดยชี้ให้เห็นเวลาตั้งร้อยปีที่บอกถึงสองครั้งว่าอยู่เบื้องหลังประ- วัติศาสตร์ของพวกเขา พวกฮินดูมิได้นับปีเป็นศตวรรษๆ แต่ทว่าเป็น ยุค และ ภัลปี และถาม ด้วยความประหลาดใจว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นเผ่าพันธุ์รุษ (คือ พระราม) อาณาจักรอโยธ- ยาไปไหนเสียเล่า? ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นเผ่าพันธุ์รุษ (คือ พระกฤษณะ) อาณาจักรมถุราหาย ไปไหนเสียเล่า!!” เขามีได้พยายามจะเร้าความรู้สึกเรื่องความนึกว่าตนเองสำคัญ (ความหยิ่ง ความอวดดี) มากเท่าๆ กับความรู้สึกเกี่ยวกับส่วนลัดซึ่งได้แก่ลัทธิธรรม และข้อนั้นบางทีจะทำให้ เขามีอายุยืนยาวกว่ารามเสส (Ramses) และ เนบูซัดเนซซาร์ (Nebuchadnezzar) ถ้า

๔๗๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ประชาชนไม่มีอดีต เขาก็จะไม่มีอนาคต แล้วประชาชนที่ได้สร้างวีรบุรุษจำนวนมากมายจนไม่มีที่สิ้นสุด และผู้ที่บูชาวีรบุรุษ และผู้ที่มีจิตสำนึกว่าได้ต่อสู้และพิชิตกาลังทหาร ซึ่งมีอำนาจพอที่จะทำลายประเทศกรีกและกรุงโรมลงได้ ที่สามารถจะทำให้กษัตริย์ฟาโรห์ทั้งหลายและอินคา (Incas) ทั้งหลายถึงตายได้นั้นมีการรับประกันเกี่ยวกับความยิ่งใหญ่แห่งอนาคตของตนอยู่ในประวัติศาสตร์ที่ทำให้มั่นใจได้ยิ่งกว่าที่ประชาชนอื่นๆ ในโลกมีอยู่เสียอีก

นอกจากวัฒนธรรมแล้ว พันธะแห่งดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามีความแข็งแกร่งมั่งคั่งยิ่งกว่าสายไซแห่งมาตุภูมิเสียอีก ขอให้ดูพวกที่นับถือศาสนาโมฮัมมัด (มุสลิม) ที่พวกเขาเห็นว่าเมืองมักกะฮ์ (เมกกะ) มีความแท้จริงที่น่าเกรงขามยิ่งกว่าเดลี หรืออัครเสวยอีก พวกที่ถือศาสนาโมฮัมมัดบางคนมิได้ถือว่าเป็นความลับอะไรเลยที่ตนจะต้องผูกพันต่อการเสียสละอินเดียทั้งปวง ถ้าหากว่าการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อความรุ่งโรจน์ของศาสนาอิสลาม หรือ (ถ้าการกระทำนั้น) สามารถทำให้เมืองแห่งนบีของพวกเขาปลอดภัยได้ จงดูพวกยิวซี ไม่มีศตวรรษแห่งความอุดมสมบูรณ์หรือความรู้ลึกบุญคุณต่อร่มไม้ชายคาที่เขาพบจะสามารถทำให้พวกเขายึดมั่นอยู่กับศตวรรษต่างๆ มากมายที่พวกเขาอาศัยอยู่มากกว่า หรือแม้แต่พอๆ กัน ความรักของพวกเขาได้ถูกและจำเป็นจะต้องถูกแบ่งไปให้ระหว่างดินแดนที่พวกเขาเกิดกับดินแดนที่บรรดานบีทั้งหลายของพวกเขาประสูติ ถ้าความฝันของพวกที่สนับสนุนให้อิวอพยพไปอยู่ในปาเลสไตน์ (Zionist) เป็นความจริงขึ้นมา คือถ้าปาเลสไตน์กลายเป็นรัฐยิว และมันจะทำให้พวกเราตีอกตีใจมากเกือบพอๆ กับสหราชอาณาจักรแล้วละก็ พวกเราซึ่งก็คล้ายๆ กับพวกที่ถือศาสนาโมฮัมมัด คงจะสนใจในดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ของตนเหนือดินแดนแห่งมาตุภูมิของตนในอเมริกาและยุโรปเป็นธรรมดา และในกรณีเกิดสงครามระหว่างประเทศที่พวกเขาคือว่าเป็นมาตุภูมิกับรัฐยิวแล้ว พวกเขาก็คงเอาใจช่วยรัฐยิวมากกว่าเป็นธรรมดา ทั้งๆ ที่ตัวเขาจะมีได้เดินทางไปยังรัฐยิวนั้นก็ตาม ประวัติศาสตร์เต็มไปด้วยตัวอย่างแห่งการทอดทิ้งที่จะอ้างถึงสิ่งที่เป็นปัจเจกทั้งหลาย พวกทำสงครามครูเสดก็เช่นกันได้เป็นพยานให้เห็นอิทธิพลอย่างน่าอัศจรรย์ที่ดินแดนศักดิ์สิทธิ์มีต่อประชาชนที่ถูกแยกอย่างกว้างๆ เป็นเชื้อชาติ สัญชาติ และภาษา เพื่อผูกมัดพวกเขาเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เพราะฉะนั้น ภาวะต่างๆ ทางด้านอุดมคติ ซึ่งภายในภาวะเหล่านี้ประชาชนได้อาจบรรลุความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและเราก็คงพบสิ่งอื่นๆ ที่พอๆ กัน คือความสมัครสมานสามัคคีในกรณีของประชาชนเหล่านั้นที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่พวกเขาบูชา ซึ่งเป็นดินแดนของบรรพบุรุษของพวกเขา ซึ่งก็ถือว่าเป็นดินแดนแห่งเทพยเจ้าและเทพยดาฟ้าดิน เป็นดินแดนของพวกเขา

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๔๗/๑

ฤาษีและนบีทั้งหลายด้วย ฉากต่างๆ แห่งประวัติศาสตร์ของพวกเขาเหล่านั้นก็เป็นฉากแห่งเทพนิยายของพวกเขาด้วย

พวกอินดูก็คือประชาชนที่เต็มไปด้วยภาวะต่างๆ ตามอุดมคติเหล่านั้นที่พร้อมกันนั้นก็เป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความสมัครสมานสามัคคีกันและความยิ่งใหญ่ แม้แต่ชาวจีนก็ได้เติมเปี่ยมไปด้วยภาวะต่างๆ เช่นนั้น ถ้าหากพวกยิวประสบผลสำเร็จในการสร้างรัฐของตนขึ้นที่นั่น เฉพาะอาระเบียและปาเลสไตน์เท่านั้นที่เราอาจกล่าวว่ามีผลประโยชน์ที่ไม่มีใครเสมอเหมือนนี้ แต่อาระเบียเป็นประเทศที่น่าสงสัยอย่างยิ่งอย่างจะหาอะไรมาเปรียบมิได้ในเรื่องสาร์ตตะสำคัญตามธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และด้านจำนวนของประชาชนที่ยิ่งใหญ่ และแม้หากความฝันของพวกที่สนับสนุนให้ยิวอพยพไปอยู่ในปาเลสไตน์หรือไซออนิสต์ (Zionists) จะเป็นความจริงขึ้นมาในรัฐปาเลสไตน์ละก็ พวกเขาก็จะต้องกำลังขาดแคลนในด้านสาร์ตตะสำคัญเหล่านั้นด้วยเหมือนกัน

ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี ตุรกี เปอร์เซีย ญี่ปุ่น อัฟกานิสถาน อียิปต์สมัยทุกวันนี้ [สำหรับพวกที่สืบเชื้อสายเก่าแก่มาจากพวก ปุนโต (Punto) และอียิปต์ของพวกนั้นได้สูญสิ้นไปนานแล้ว] และรัฐในแอฟริกาอื่นๆ เม็กซิโก เปรู ชิลี (ไม่กล่าวถึงรัฐและชาติต่างๆ ที่มีขนาดเล็กกว่าประเทศต่างๆ เหล่านี้) แม้ว่าจะมีเชื้อชาติเป็นเอกพันธุ์กันไม่มากนักน้อยแต่ก็ตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสมน้อยกว่าพวกเราทั้งในด้านสาร์ตตะสำคัญทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และด้านจำนวนประชากร นอกจากจะขาดทายสมบัติหรือพรสวรรค์ที่ไม่มีใครเสมอเหมือนแห่งมาตุภูมิที่น่าเคารพนับถือแล้ว ในบรรดาประชาชาติที่ยังเหลืออยู่นั้น รุสเซียในยุโรป และสหรัฐอเมริกา แม้ว่าในด้านภูมิศาสตร์จะมีทายสมบัติหรือพรสวรรค์ดีพอๆ กับเรา แต่ก็ยังจนกว่าในด้านสิ่งที่จำปรารถนาอื่นๆ แห่งความเป็นชาติเกือบทุกอย่าง มีเฉพาะประเทศจีนที่มีไม่ตรึงระหว่างชาติในปัจจุบันนี้เท่านั้น ที่มีทายสมบัติหรือพรสวรรค์ในด้านสาร์ตตะสำคัญทางด้านภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และจำนวนประชากรพิเศษพอๆ กับพวกอินดู เฉพาะในการมีภาษาที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกัน ที่ศักดิ์สิทธิ์และสมบูรณ์ร่วมกัน คือภาษาสันสกฤต และมีมาตุภูมิที่น่าบูชานี้เองที่พวกเรานับว่ามีโชคมากกว่าในเมื่อคำนึงถึงสาร์ตตะสำคัญที่ก่อให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแห่งชาติ

ดังนั้น สาร์ตตะสำคัญที่แท้จริงแห่ง *ฮินดูตวะ* ตามที่แสดงเค้าโครงให้เห็นนี้จึงนับว่าเป็นสาร์ตตะสำคัญแห่งความเป็นชาติตามอุดมคติด้วยเหมือนกัน ถ้าเราจะทำ เราก็อาจสร้างพื้นฐานแห่ง *ฮินดูตวะ* ในอนาคตให้ยิ่งใหญ่กว่าสิ่งที่ประชาชนอื่นใดในโลกจะฝันถึงได้ ยิ่งใหญ่แม้

กว่าอดีตของตนเองด้วย ซึ่งจะทำให้เราสามารถใช้อิทธิพลของเราให้เป็นประโยชน์ได้! เพียงขอให้ประชาชนของเราระลึกถึงการรวมเข้าด้วยกันที่ยิ่งใหญ่เป็นระเบียบของกาลเวลา สันนิบาตชาติมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตร ลัทธิแพน-อิสลาม ลัทธิแพน-สลาฟ ลัทธิแพน-เอธิโอเปีย ชาติเล็ก ๆ ทั้งปวงนี้กำลังหาวิธีที่จะทำให้นานเข้าร่วมมือกันเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ขึ้น ซึ่งนับว่าเหมาะสมในการที่จะต่อสู้เพื่อความมีอยู่และอำนาจ พวกที่ตามธรรมชาติและตามประวัติศาสตร์แล้วไม่มีประโยชน์ทางด้านประชากรหรือทางภูมิศาสตร์หรือทางเชื้อชาติ กำลังแสวงหาทางที่จะมีส่วนแบ่งในด้านประโยชน์เหล่านั้นกับชาติอื่น ๆ ขอความพินาศจงมีแต่ผู้ที่มีสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นตามลัทธิที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมี แต่ไม่รู้จักสิ่งเหล่านั้นหรือที่เลวร้ายยิ่งไปกว่านั้นก็คือเกลียดชังสิ่งเหล่านั้นอีกด้วย! ประชาชาติต่าง ๆ ของโลกกำลังพยายามกันอย่างสุดกำลังในอันที่จะหาสถานที่เพื่อที่จะได้รวมกันเป็นอย่างนี้บ้างอย่างนั้นบ้างเพื่อรุกรานผู้อื่น : โอ, ชาวฮินดูทั้งหลาย! จะมีใครในพวกท่านไม่ว่าจะเป็นผู้ที่นับถือศาสนาเชน หรือสมาชิกลัทธิ (สมาชิกลัทธิพราหมณ์ หรือ อารยสมาธิ) หรือ สนาตนิ (ฮินดูออร์ทอดอกซ์) หรือลัทธิหรือพวกย่อย ๆ อื่นใดที่สามารถแยกตัวท่านเองออกมาหรือออกมาเสียจากการรวมตัวกันและทำลายการรวมกันแบบโบราณตามธรรมชาติและแบบองค์กรที่มีเรียบร้อยแล้วได้บ้าง? คือท่านจะแยกตัวออกจากการรวมที่มีได้มีพันธมิตรอยู่กับเศษกระดาษาใด ๆ หรืออยู่กับเหตุฉุกเฉินใด ๆ เพียงอย่างเดียว แต่ทว่ามีพันธมิตรอยู่กับความผูกพันทางด้านสายเลือด ชาติกำเนิด และวัฒนธรรมได้บ้างไหม? ถ้าท่านสามารถก็จงทำให้พันธมิตรเหล่านั้นเข้มแข็งขึ้นเถิด จงกระชากเครื่องกีดขวางที่เป็นประโยชน์ต่อวรรณและประเพณีนิยายน้อยใหญ่ลงเสีย แล้วเรื่องการรับประทานร่วมกันเล่า? แต่การแต่งงานกันระหว่างแคว้นต่อแคว้น ระหว่างวรรณต่อวรรณ จะได้รับการเร่งเร้าก็เฉพาะ ณ ที่ที่เครื่องกีดขวางต่าง ๆ ไม่มีอยู่เท่านั้น แต่ถ้าหากในที่ใดมีเครื่องกีดขวางระหว่างพวกลัทธิกับพวกสนาตนิ ระหว่างพวกนับถือศาสนาเชนกับพวกไวษณพ ระหว่างพวกลัทธิค้ายัตกับพวกที่มีลัทธิค้ายัต^๒ ณ ที่นั้น อัตวินิบาตกรรมย่อมมีแก่ผู้ที่พยายามตัดพันธะเกี่ยวกับการสมรส ขอให้ชนหมู่น้อยระลึกถึงว่าพวกเขาควรจะตัดถึงไม้ที่พวกเขาเหยียบอยู่หรือไม่ จงทำพันธะทุกอย่างที่ผูกมัดท่านไว้กับองค์กรใหญ่ให้มันคง ไม่ว่าจะเพราะสายเลือดหรือภาษาหรืองานเทศกาลที่เป็นธรรมดาสมาญร่วมกัน และงานเลี้ยงหรือความรักทางด้านวัฒนธรรมที่ท่านยึดมั่นอยู่กับมาตุภูมิร่วมกันก็ตาม ขอให้สายเลือดฮินดูโบราณและประเพณีนี้จงหลั่งออกมาจากเส้นโลหิตหนึ่งไปสู่อีกเส้นโลหิตหนึ่ง... จนกระทั่งในที่สุดประชาชนชาวฮินดูจะละลายหายไปในส่วนทั้งหมดที่แบ่งแยกไม่ได้จนกว่าเชื้อชาติ

^๒พวกลัทธิค้ายัต คือ พวกที่บูชาพระศิวะโดยเฉพาะ

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๙๗๓

ของเราจะมั่งคั่งแข็งแรงและคมดุงเหลือเฟือ

เพียงเหลียวดูอดีตสักหน่อยแล้วก็หันมาดูปัจจุบัน : ลัทธิแพน-อิสลามในเอเชีย สัน-นิบาตการเมืองในยุโรป ขบวนการแพน-เอธิโอเปียในแอฟริกาและในอเมริกา แล้วจึงดูซี โอ, ชาวฮินดูทั้งหลาย ถ้าหากอนาคตของท่านมิได้ผูกพันอยู่กับอนาคตของอินเดียอย่างสิ้นเชิงแล้วอนาคตของอินเดียในขั้นสุดท้ายก็จะต้องผูกพันอยู่กับความเข้มแข็งของฮินดู เรากำลังพยายามทำอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อพัฒนาวิญญาณและความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการที่จะยึดมั่นอยู่กับส่วนทั้งหมดที่ยิ่งใหญ่กว่า ซึ่งโดยวิธีนี้ พวกฮินดู พวกมุสลิม พวกปาร์ซี พวกคริสต์ศาสนิกและพวกยิวจะรู้สึกว่าพวกเขาเป็นชาวฮินดูก่อน และสิ่งอื่นๆ ทุกอย่างก็จะตามมาทีหลัง แต่ไม่ว่าความก้าวหน้าใด ๆ ที่อินเดียอาจได้ทำไปแล้วเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางนั้น สิ่งหนึ่งก็ยังคงเกือบจะเป็นความจริงที่มองเห็นได้ง่ายๆ ไม่ใช่ในเฉพาะในอินเดียเท่านั้น แต่ทั่วทุกหนทุกแห่งในโลกที่ประชากรชาติย่อมต้องการพื้นฐานสำหรับที่จะยืนหยัด และสละสลวยสำคัญสำหรับของชีวิตแห่งชาติก็คือชีวิตแห่งพลเมืองของตนส่วนนั้นซึ่งผลประโยชน์ ประวัติศาสตร์ และประเพณีอันของเขาผูกพันอย่างใกล้ชิดต่อแผ่นดินอย่างที่สุด และดังนั้นย่อมอำนวยให้ซึ่งพื้นฐานที่แท้จริงแก่เค้าโครงของรัฐแห่งชาติของพวกเขา จนถึงเอาเรื่องตฤกเป็นตัวอย่าง พวกเดิร์กหนุ่ม หลังจากที่ได้ทำการปฏิวัติแล้ว ก็ต้องเปิดรัฐสภา และสถาปนาทางทหารของตนให้แก่พวกอาร์เมเนียนและพวกคริสต์ศาสนิกชนโดยถือมูลฐานที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาและที่เป็นเรื่องของโลก ๆ โดยเฉพาะเป็นหลัก แต่เมื่อเกิดสงครามกับเซอร์เวียขึ้น พวกคริสต์ศาสนิกชนและพวกอาร์เมเนียนก็ระส่ำระสายลงเลิใจก่อน แล้วหลายนกของพันธุ์ที่มีพวกนี้อยู่ด้วยกันนี้ไปเข้ากับพวกเซอร์เวียซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการเมือง เชื้อชาติและศาสนาใกล้ชิดกับพวกเขามากกว่า จึงพิจารณาดูอเมริกาบ้าง เมื่อเกิดสงครามกับเยอรมันขึ้น อเมริกาก็ต้องเผชิญหน้ากับอันตรายที่เนื่องมาจากการต้องห่างเหินพลเมืองที่เป็นเยอรมันของตนในทันที ส่วนพลเมืองที่เป็นนิโกรในอเมริกาก็มีความเห็นอกเห็นใจพวกพี่น้องของตนในแอฟริมากว่าเพื่อนร่วมชาติที่เป็นผิวขาว ในขั้นสุดท้ายรัฐบาลอเมริกันก็ต้องยืนหยัดอยู่หรือห่างเหินโชคต่างๆ แห่งส่วนประกอบที่เป็นแองโกล-แซกซอน สำหรับพวกฮินดูแล้ว พวกเขาเป็นประชาชนที่มีอดีต อนาคต และปัจจุบัน ผูกพันอยู่กับพื้นแผ่นดินฮินดูสถานอย่างใกล้ชิดในฐานะที่เป็น “ปิตฤภู” (ปิตฤภูมิ) และเป็น “ปฺณยภู” (ดินแดนศักดิ์สิทธิ์) พวกเขาได้ก่อให้เกิดเป็นพื้นฐานหินดาน กำลังหนุนของรัฐอินเดีย เพราะฉะนั้น แม้จากทัศนะเกี่ยวกับความเป็นชาติของอินเดีย โอ, ชาวฮินดูทั้งหลาย พวกท่านจะต้องมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันและทำให้ความเป็นชาติฮินดูเข้มข้นขึ้น อย่าปายความผิดที่ป่าเถื่อนให้แก่ผู้รักชาติที่มีเชื้อฮินดูของ

เราคนใดเลย ความจริงก็คืออย่าป้ายความผิดให้แก่ใครในโลก นอกจากในกรณีที่เป็นการป้องกันตนเองอย่างยุติธรรมและรีบด่วน เพื่อรักษาเชื้อชาติและแผ่นดินของเราเท่านั้น จงแสดงให้เห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่คนอื่น ๆ จะชักจูงเราให้ออกนอกส่นนอกทาง หรือทำให้เราต้องถูกโจมตีโดยไม่รู้ตัวจากลัทธิ แพน-อิสม์ ไต ๆ ที่กำลังต่อสู้ดิ้นรนจากภาคพื้นทวีปหนึ่งไปยังอีกภาคพื้นทวีปหนึ่ง ทรายใดที่ประชาคมอื่น ๆ ในอินเดียหรือในโลกมิได้วางแผนเพื่ออินเดียก่อนหรือเพื่อมนุษยชาติ ก่อนแต่ประชาคมทั้งปวงกำลังยุ่งอยู่กับการจัดตั้งสัมพันธมิตรทั้งฝ่ายรุกและฝ่ายรับ และรวมกันโดยอาศัยพื้นฐานทางเชื้อชาติหรือศาสนาหรือประชาชาติที่แคบ ๆ อย่างสิ้นเชิง ทรายนั้น อย่างน้อยที่สุดก็ทรายนั้น โอ, ชาวฮินดูทั้งหลาย ถ้าท่านสามารถถึงทำพันธะที่หยาบหยาบเหล่านั้นให้เข้มแข็ง ซึ่งพันธะเหล่านั้นก็คล้าย ๆ เส้นประสาทที่ถูกท่านไว้ในภาวะทางสังคมที่เป็นองค์กรหนึ่ง พวกท่านซึ่งเหมาะแก่การที่จะทำอัตวินิบาตกรรม จงพยายามตัดพันธะเหล่านั้นที่จำเป็นที่สุด และกล้าที่จะไม่ใช้ชื่อฮินดู จะพบว่าในการกระทำเช่นนั้น พวกเขาได้ชื่อว่าได้ตัดตัวเองออกจากแหล่งชีวิตและความเข้มแข็งทางด้านเชื้อชาติของเราด้วยราคาที่แพงที่สุด

การที่สารัตถะเกี่ยวกับความเป็นชาติเหล่านี้เพียงสองสามอย่างที่เรพบว่าได้ก่อให้เกิดเป็น *ฮินดูตวะ* นั้นย่อมสามารถทำให้ชาติเล็ก ๆ เช่น สเปน และโปรตุเกสสามารถทำตนให้เป็นดุจสิงโตอยู่ในโลกได้ แต่เมื่อเงื่อนไขตามอุดมคติทั้งหมดนั้นมีอยู่ ณ ที่นี้แล้ว ยังมีอะไรในโลกมนุษยที่พวกฮินดูไม่อาจประสบผลสำเร็จอยู่อีกหรือ?

ประชาชน ๓๐ โกฏิ (๓๐๐ ล้าน) ซึ่งมีอินเดียเป็นมูลฐานแห่งการปฏิบัติงาน มีอินเดียเป็นปิตุภูมิและเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ มีประวัติศาสตร์เช่นนั้นอยู่เบื้องหลังได้รวมเข้าไว้ด้วยกันโดยอาศัยพันธะแห่งสายเลือดและวัฒนธรรมที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกัน อาจบ่งการเงื่อนไขข้อตกลงของตนต่อโลกทั้งมวลได้ ชาวฮินดูเมื่อเขาจะเลิกเป็นฮินดูนั้น นับว่าเป็นเรื่องที่ใหญ่โตที่สุด และกษัตริย์หนึ่งก็ได้อ้างเอาโลกทั้งมวลเป็นเมืองพาราณสี... หรือ ตูกระรัม (Tukaram) คนหนึ่งอุทานว่า : “ประเทศชาติของฉันนะหรือ? โอ, พี่น้องทั้งหลาย ขอบเขตแห่งจักรวาล คือที่ที่พรหมแดนแห่งประเทศของฉันมีอยู่ละ”

สุภาส จันทรโบส : ผู้นำทางสังคมนิยมแห่งชาติ

“การระลึกแรกสุดที่ข้าพเจ้าระลึกได้ก็คือว่า ข้าพเจ้าเคยรู้สึกคล้ายกับว่าเป็นภาวะที่ไม่มีความสำคัญอะไรเลยโดยตลอด” นี่เป็นข้อความที่คนคนหนึ่งที่รุ่งโรจน์ขึ้นมาเป็นบุคคลที่มี

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๙๗๕

ความเห็นขัดแย้งกับคนอื่น ๆ มากที่สุดคนหนึ่งในวงการเมืองอินเดียสมัยใหม่ **สุภาส จันทรโบส** (Subhās Chandra Bose : พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๔๘๘) ซึ่งเป็นบุตรชายคนที่ ๖ และเป็นลูกคนที่ ๙ ของนักกฎหมายชาวเบงกาลีที่ประสบความสำเร็จในแคว้นโอริสสา นับตั้งแต่ยังเป็นเด็กมาทีเดียว ได้แสดงให้เห็นความปรารถนาอยากจะเป็นคนเก่งอย่างแรงกล้า ตลอดเวลาที่ท่านศึกษาเล่าเรียนอยู่นั้น ท่านค่อย ๆ ก้าวขึ้นมาสู่ตำแหน่งสุดยอดของคนชั้นเดียวกัน ท่านได้รับการศึกษาชั้นประถมที่โรงเรียนของมิชชันนารีแบบติสต์ แต่บิดามารดาของท่านได้ยื่นกรานให้ท่านศึกษาชั้น-สกฤตไปพร้อม ๆ กันด้วย เมื่ออายุได้ ๑๕ ปี ท่านสุภาส จันทรโบส ก็ได้พบอุดมคติในเรื่องการชำระตนให้ผ่องแผ้วและการรับใช้สังคมอยู่ในข้อเขียนของท่านสวามี วิเวกานันทะ หลังจากนั้นไม่นานนัก ในฐานะที่เป็นนักศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยเพรซิเดนซี แห่งมหาวิทยาลัยกัลกัตตา ท่านก็ได้กลายเป็นผู้ชื่นชมยินดีต่อลัทธิชาตินิยมลึกลับของท่านออโรพินโท **โมษะ** อย่างมากมาย

ท่านสุภาส จันทรโบส ได้เจริญเติบโตเป็นหนุ่มขึ้นมาในระหว่างสงครามโลกครั้งแรก และท่านชอบชีวิตทหาร จึงได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกหน่วยกำลังป้องกันอินเดียที่มหาวิทยาลัยกัลกัตตา หลังจากได้ศึกษาจบปริญญาตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ แล้ว บิดาก็ส่งท่านไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ทั้งนี้ก็เพื่อเตรียมลู่ทางให้ท่านกลับมารับราชการฝ่ายพลเรือนของอินเดีย ท่านสามารถสอบผ่านชั้น I.C.S. ซึ่งเป็นขั้นที่เข้มงวดกวดขันมากได้ แต่อีกสองสามเดือนต่อมา ท่านก็ลาออกจากราชการและกลับมายังอินเดียเพื่อเข้าร่วมขบวนการไม่ให้ความร่วมมือแก่อังกฤษ ซึ่งในตอนนั้นนับว่าเป็นขั้นที่รุนแรงที่สุด

อาชีพของท่านสุภาส จันทรโบส เป็นทั้งคู่ปรับและคู่ขนานกันไปกับอาชีพของบุคคลรุ่นราวคราวเดียวกับท่านคือ ท่านยวาระหาราล เนห์รู (Jawaharlāl Nehru) ทั้งคู่ต่างก็เริ่มอาชีพอยู่ภายใต้ความโอบอุ้มของรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรที่ดีเด่น คือ ท่านสุภาส จันทรโบส อยู่ภายใต้ความโอบอุ้มของนักกฎหมายชาวเบงกาลี ชื่อ จิตตรันชัน ทาส (Chittaranjan Dās) และท่านเนห์รูอยู่ภายใต้ความโอบอุ้มของบิดา คือ ท่านโมติลาล เนห์รู (Motilāl Nehru) ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของท่านจิตตรันชัน ทาส ทั้งท่านสุภาส จันทรโบส และท่านยวาระหาราล เนห์รู ต่างก็เฝ้าให้สหราชอาณาจักรนำเอาจุดหมายปลายทางเพื่อเอกราชอย่างสมบูรณ์มาใช้ (คิดค้นฐานะเป็นรัฐประเทศราช) ในตอนกลางทศวรรษที่ ๗ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ท่านทั้งสองมีความสนใจในการเผยแผ่ร่วมในคติทางสังคมและในการที่จะชักนำคนหนุ่มสาวของประเทศให้มาเข้าร่วมในขบวนการชาตินิยม อย่างไรก็ดี ในตอนที่ท่านได้เป็นโฆษกสำหรับแคว้นเบงกอลในกลางทศวรรษที่ ๘ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นั้น ท่านสุภาส จันทรโบส ทนต่อภาวะผู้นำของท่านมหาตมา คานธี

๔๗๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ไม่ไหวมากขึ้นทุกที และตัวท่านชอบท่านเนห์รู มากกว่า ในที่สุด ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ท่านก็ไม่ยอมเชื่อฟังท่านคานธีอย่างเปิดเผยโดยสมัครเข้าแข่งขันชิงตำแหน่งประธานสภาองเกรสเป็นสมัยที่สองและเสนอให้มีการต่ออายุการไม่เชื่อฟังใหม่ภายใต้คำบงการของท่าน แม้จะได้รับเลือกเข้ามาใหม่อีกครั้งหนึ่ง ท่านสุภาส จันทรโบส ก็ถูกขัดขวาง เพราะท่านคานธีไม่ให้ความร่วมมือในโครงการของท่านซึ่งทำให้ท่านต้องลาออกเพียงในระยะเวลาสองสามเดือนต่อมา และได้ตั้งพรรคฝ่ายซ้ายของท่านขึ้นมาเอง เป็นพวกก้าวไปข้างหน้า (Forward Bloc)

ใน พ.ศ. ๒๔๘๔ ท่านสุภาส จันทรโบส ซึ่งหลบหนีจากความระแวงระวังของเจ้าหน้าที่ตำรวจไปได้อย่างอัศจรรย์ หลังจากที่ถูกปล่อยตัวออกจากที่คุมขังเป็นครั้งที่ ๑๑ แล้ว ท่านก็ได้เดินทางผ่านอัฟกานิสถานและรัสเซียไปยังเยอรมนี ท่านพอออกพอใจลัทธิฟาสซิสต์มานานแล้ว และในระหว่างที่ท่านเยือนยุโรปในทศวรรษที่ ๘ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นั้น ท่านได้พบกับมุสโสลินีหลายครั้ง ที่นี่ท่านก็ไปพบฮิตเลอร์ และได้รับความสนับสนุนจากฮิตเลอร์ในอันที่จะสร้างกองทัพแห่งชาติอินเดียขึ้น โดยประกอบด้วยทหารและข้าราชการที่ถูกจับ พ.ศ. ๒๔๘๖ เรือดำน้ำเยอรมันลำหนึ่งได้พาท่านมายังอินโดนีเซีย จากอินโดนีเซียท่านก็เดินทางโดยเครื่องบินไปยังประเทศญี่ปุ่น นายพลโตโจเต็มใจให้ความร่วมมือแก่ท่าน และในไม่ช้าท่านก็กลับมายังเอเชียอาคเนย์เพื่อจัดตั้งกองทัพแห่งชาติของอินเดียขึ้นที่นั่น ในฐานะเป็นการเสี่ยงทางด้านการทหาร กองทัพแห่งชาติของอินเดีย (I.N.A.) จึงไม่มีผลอะไร แต่ก็ทำให้อังกฤษมีความคลางแคลงใจต่อความจงรักภักดีของกองทัพอินเดียที่อังกฤษต้องพึ่งพาอาศัยในการปกครองอินเดียเป็นอย่างมากทีเดียว

ดูเหมือนท่านสุภาส จันทรโบส จะมองเห็นภาพตัวเองเป็นท่านฟือเรอร์ (Führer) แห่งอินเดีย กองทหารและพวกที่ชอบพอกันก็มักจะเรียกท่านว่า เนตาจี คือ ท่านผู้นำ มีข่าวลือว่าท่านยังมีชีวิตอยู่ในอินเดีย ทั้ง ๆ ที่มีข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้วว่าท่านได้ถึงอนิจกรรมในคราวที่เครื่องบินตกที่เกาะไดห์วัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ ถ้าหากท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็มีความสงสัยอยู่เพียงเล็กน้อยว่าท่านคงทำให้การเจรจาประนีประนอมกันทางการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต้องยุ่งยากมากทีเดียว การที่ท่านสุภาส จันทรโบส มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการที่ท่านเรียกร้องให้มีลัทธิชาตินิยมที่เสมือนศาสนาอยู่ตลอดเวลา แต่ท่านได้เพิ่มเสน่ห์แห่งระเบียบวินัยทางทหารภายใต้ผู้นำที่น่าตื่นเต้นคนหนึ่งให้แก่ปริมปราประเพณีที่รุนแรง ความตายของท่านและความล้มเหลวของลัทธิฟาสซิสต์ภายนอกประเทศ ทำให้ช่วงระยะเวลาอันสั้นแห่งการที่อินเดียสนใจในอุดมการณ์ทางสังคมนิยมแห่งชาติต้องปิดฉากลงในทันทีทันใด

สุภาส จันทรโบส

ปรัชญาลัทธิกัมมันต์

ท่านสุภาส จันทรโบส เมื่อกล่าวปราศรัยในที่ประชุมนักศึกษาเมื่อทศวรรษที่ ๗ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ได้โจมตีทฤษฎีทั้งของท่านคานธี และของท่านอโรรพินโท ที่มีแนวโน้มในทางที่จะอยู่เฉยๆ และแอนตี้สมัยใหม่ ท่านซึ่งเน้นถึงความสำคัญแห่งภาวะผู้นำที่ดีได้เรียกร้องให้มองดูชีวิตในด้านที่ดีและแบบที่ชวนวิพากษ์

(จากเรื่อง เนติพิพัตต่อประชาชนติ, หน้า ๔๔-๔๗)

เมื่อข้าพเจ้ามองดูรอบๆ ตัวเอง ข้าพเจ้าก็ได้ถูกสองขบวนการและสำนักคิดสองสำนักดีเอา ไม่ว่าข้าพเจ้าจะเป็นคนเล็กๆ และไม่มี ความสำคัญสักเพียงใดก็ตาม ก็นับว่าเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องพูดถึงขบวนการและสำนักคิดเหล่านั้นอย่างเปิดเผย และอย่างไม่ต้องเกรงกลัวอะไร ข้าพเจ้ากำลังอ้างถึงสำนักคิดสองสำนัก ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่สฟาร์มตี (Sabarmati) และที่ปอนดิเชรี (Pondichery) ข้าพเจ้ามิได้พิจารณาถึงปรัชญาที่เป็นพื้นฐานของสำนักคิดทั้งสองนี้เวลานี้มิใช่เวลาที่จะมาพิจารณาไตร่ตรองทางด้านอภิปรัชญา ข้าพเจ้าจะพูดกับพวกท่านในวันนี้ในฐานะที่เป็นนักปฏิบัตินิยม (pragmatist) ในฐานะบุคคลที่จะพิจารณาตัดสินคุณค่าภายในแห่งสำนักคิด (มิใช่) จากทัศนะทางอภิปรัชญา แต่ทว่าจากประสบการณ์เกี่ยวกับผลที่แท้จริงและผลที่จะติดตามมาต่อไป

ผลที่แท้จริงแห่งการโฆษณาที่สำนักคิดปอนดิเชรีปฏิบัติอยู่นั้น นับว่าเป็นการสร้างความรู้สึกและความประทับใจที่ไม่มีอะไรจะสูงส่งกว่าหรือประเสริฐกว่าการไตร่ตรองอย่างสงบเลยที่ว่า โยคะ หมายถึง **ปราณายมะ** (Pranayama) และ **ศุยาน** ที่ว่าในขณะที่เราอาจยอมให้การกระทำเป็นการกระทำที่ดี การโฆษณานี้ได้ทำให้คนเป็นจำนวนมากลืมนึกไปว่า ความก้าวหน้าทางด้านจิตใจภายในภาวการณ์ต่างๆ ในปัจจุบันจะเป็นไปได้ก็โดยการกระทำที่ไม่หยุดยั้งและไม่เห็นแก่ตัวเท่านั้น ว่าวิถีทางที่ดีที่สุดในอันที่จะเอาชนะธรรมชาติ ก็คือต้องต่อสู้กับธรรมชาติ และว่านับว่าเป็นความอ่อนแอที่จะแสวงหาที่พึ่งในการนั่งเข้าฌาน ในเมื่อเรามีอันตรายและความยากลำบากต่างๆ ล้อมอยู่รอบด้าน

ลัทธิไม่ดิ้นรน (Parsivism) นี้แหละ หาใช่ลัทธิปรัชญาหรือลัทธิที่แท้จริงใด ๆ ไม่ ที่สำนักคิดเหล่านี้พร่ำสอน ซึ่งนับว่าเป็นลัทธิที่ข้าพเจ้าคัดค้าน ในดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ของพวกเขา

นี้ อาศรมต่าง ๆ มีใช้สถาบันใหม่ และพวกฤๅษีชีไพรและพวกโยคีทั้งหลายก็ได้เป็นปรากฏการณ์ที่เป็นนวนิยายเลย พวกท่านเหล่านั้นได้เคยมีและจะคงมีอยู่ในฐานะที่มีเกียรติในวงสังคมต่อไป ถ้าหากเราจะสร้างอินเดียเสรีที่มีความสุขและยิ่งใหญ่ขึ้นใหม่ในทันทีทันใดละก็ มีใช้การนำของท่านเหล่านั้นดอกที่เราจะต้องตาม

สหายทั้งหลาย, ท่านจะต้องให้อภัยข้าพเจ้า ถ้าหากว่าในการที่ข้าพเจ้าพูดออกไปนี้ ข้าพเจ้าได้เหยียบย่ำลบหลู่ความรู้สึกของท่านดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาเมื่อครู่นี้ ข้าพเจ้ามิได้พิจารณาถึงปรัชญาที่เป็นพื้นฐานของสำนักคิดทั้งสองนี้แม้แต่น้อยเลย นอกจากพิจารณาถึงผลที่แท้จริงจากทัศนะแบบปฏิบัตินิยมเท่านั้น ในอินเดียทุกวันนี้ พวกเราต้องการปรัชญา **ลัทธิกัมมันต์ (Activism)** เราจะต้องได้รับความบันดาลใจจาก **ลัทธิสุนิยม (Optimism)** ที่จริงจิง เราจะต้องมีชีวิตอยู่ในภาวะการณ์ปัจจุบัน และจะต้องปรับตัวเราให้เข้ากับภาวะการณ์สมัยใหม่ เราไม่สามารถอยู่ในมุมที่โดดเดี่ยวของโลกตามลำพังได้อีกต่อไปแล้ว เมื่ออินเดียเป็นอิสระ อินเดียก็จะต้องต่อสู้กับข้าศึกสมัยใหม่ ด้วยวิธีการสมัยใหม่ทั้งในด้านการเศรษฐกิจและการเมือง สมัยที่ใช้เกวียนหมดไปแล้วและจะหมดไปตลอดกาล อินเดียเสรีจะต้องเตรียมตัวเพื่อภาวะนิรันดรออยู่ตราบเท่าที่โลกทั้งมวลยังมีได้ยอมรับนโยบายลดอาวุธด้วยความเต็มใจ

ข้าพเจ้ามิใช่บุคคลในจำพวกที่มีความกระตือรือร้นที่จะรับลัทธิสมัยใหม่เสียจนกระทั่งลืมความรุ่งโรจน์ในอดีต เราจะต้องยืนหยัดอยู่ในอดีตของเรา อินเดียมีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งต้องพัฒนาไปตามแนวทางที่เด่นชัดของตนเองต่อไป ในด้านปรัชญา วรรณคดี ศิลปะ วิทยาศาสตร์ นั้น เราก็มีบางสิ่งบางอย่างใหม่ ๆ ที่จะให้แก่โลกซึ่งโลกก็รอคอยอยู่ด้วยความกระตือรือร้นเมื่อพูดสั้น ๆ ก็คือ เราจะต้องบรรลุถึงซึ่งการสังเคราะห์ นักคิดและนักทำงานที่ดีที่สุดของเราบางคน... พร้อมทั้งรับภาระที่สำคัญนั้น เราจะต้องต่อต้านการเรียกร้องให้ “หันกลับไปหาพระเวท” ในด้านหนึ่ง และต่อต้านความบ้าคลั่งอย่างไร้ความหมายไปตามสมัยนิยมและความเปลี่ยนแปลงของยุโรปสมัยใหม่ในอีกด้านหนึ่ง นับว่าเป็นการยากลำบากมากที่จะจำกัดขอบเขตขบวนการที่ยังมีอยู่ภายในขอบเขตที่เหมาะสม แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อว่า ถ้าหากพวกผู้บุกเบิกและผู้นำขบวนการจะดำเนินไปในทางที่ถูกต้องแล้ว สิ่งทั้งหลายก็จะเข้ารูปเข้ารอยดีเองในระยะเวลาอันสมควร

การสังเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิฟาสซิสต์เข้าด้วยกัน

ท่านสุภาส จันทรโบส ซึ่งเขียนไว้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้กล่าวถึงความกระตือรือร้นของท่านในอันที่จะสร้างการสังเคราะห์อุดมการณ์ใหม่ ๆ ที่เป็นไปในทางรวมอำนาจไว้ในมือบุคคล

ทางนกสายที่จะนำไปสู่ออนาคตของอินเดีย

๔๗๔

หนึ่งหรือพรรคหนึ่งของยุโรปเข้าไปในอินเดีย เมื่อดูอย่างผิวเผินๆ แล้วจะเห็นว่าท่านได้ปฏิเสธความหวังที่จะรักษาระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่ท่านเนห์รูยังคงยึดมั่นอยู่ ทั้งๆ ที่ตัวท่านเองก็เห็นชอบกับอุดมคติของลัทธิคอมมิวนิสต์

(จากเรื่อง การต่อสู้ของอินเดีย, ค.ศ. ๑๙๒๐-๑๙๓๔, ของสุภาส จันทรโบส, หน้า ๓๔๕-๔๗)

ปัญหาที่ติดริมฝีปากของคนทุกคนในยุโรปก็คือว่า “อะไรเล่าคืออนาคตของลัทธิคอมมิวนิสต์ในอินเดีย?” ในข้อนี้ นับว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะอ้างความเห็นที่ท่านบัณฑิตยาระหะราล เนห์รู ได้แสดงไว้ ซึ่งสำหรับท่านเนห์รูผู้นี้ นับว่าเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่เคารพนับถืออยู่ในอินเดียทุกวันนี้ ตามความเห็นของผู้เขียน (ปัจจุบัน) จะเป็นที่ยอมรับอยู่ก็เฉพาะแต่ท่านมหาตมา คานธี เท่านั้น ในข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ท่านได้กล่าวว่า : “ข้าพเจ้าเชื่อจริงๆ ว่า เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว การเลือกต่อหน้าโลกทุกวันนี้ก็คือการเลือกเอาระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์บางรูปแบบกับลัทธิฟาสซิสต์บางรูปแบบ และข้าพเจ้าทั้งปวงขอเลือกเอาแบบแรก นั่นคือลัทธิคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าไม่ชอบลัทธิฟาสซิสต์อย่างแรงกล้า และความจริงข้าพเจ้าก็ได้คิดว่าลัทธิฟาสซิสต์เป็นอะไรที่มากเกินไปกว่าเป็นความพยายามที่ยหยาบช้าและป่าเถื่อนของระบอบนายทุนปัจจุบันในอันที่จะรักษาตัวเองไว้อย่างสุดชีวิต. ไม่มีทางสายกลางระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิฟาสซิสต์ เราจะต้องเลือกเอาอย่างหนึ่งในระหว่างสองลัทธินี้ และข้าพเจ้าก็เลือกเอาอุดมคติแบบคอมมิวนิสต์ ในเมื่อคำนึงถึงวิธีการและการเข้าสู่อุดมคตินี้แล้ว ไม่ใช่ข้าพเจ้าจะเห็นพ้องกับสิ่งที่พวกคอมมิวนิสต์ออร์ธอดอกซ์ได้ทำลงไปแล้วไปเสียหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ข้าพเจ้าคิดว่าวิธีการเหล่านี้จะต้องปรับตัวมันเองให้เข้ากับภาวการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ และในประเทศต่างๆ ก็อาจต่างกันไป แต่ข้าพเจ้าก็คิดจริงๆ ว่าอุดมการณ์ที่เป็นมูลฐานของลัทธิคอมมิวนิสต์และการตีความประวัติศาสตร์ตามแบบวิทยาศาสตร์ของลัทธินี้ นับว่าดีจริงๆ ”

ทัศนคติที่แสดงออกมานี้ ผู้เขียน (ปัจจุบัน) มีความเห็นว่าเมื่อว่าตามพื้นฐานแล้วนับว่าผิด มิฉะนั้นเราก็จะอยู่ที่ปลายสุดแห่งขบวนการวิวัฒนาการ หรือมิฉะนั้นเราก็ต้องปฏิเสธวิวัฒนาการหมด ไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่จะถือว่า เราจะจำกัดขอบเขตการเลือกของเราแค่ลัทธิสองลัทธิเท่านั้น ไม่ว่าเขาจะเชื่อในลัทธิของเฮเกล หรือของเบิร์กแลน หรือทฤษฎีวิวัฒนาการอื่นใด ๆ ก็ตาม ไม่มีกรณีใดเลยที่เราต้องการคิดว่าการสร้างสรรค์ถึงจุดจบแล้ว เมื่อพิจารณาทุกสิ่งทุกอย่าง เขาก็จะมีความโน้มเอียงไปในทางที่จะถือว่า โฉมหน้าต่อไปในประวัติศาสตร์โลกจะก่อให้เกิดการสังเคราะห์ระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิฟาสซิสต์ขึ้น และจะเป็นเรื่องแปลกประหลาด

ใหม่ ถ้าหากการสังเคราะห์นั้นเกิดขึ้นในอินเดีย? ทศณะนี้ได้มีปรากฏอยู่ในบทนำที่ว่า ทั้งๆ ที่เมื่อว่าในด้านภูมิศาสตร์แล้วอินเดียจะอยู่โดดเดี่ยว แต่การตื่นตัวของอินเดียก็เกี่ยวข้องกับความเจริญก้าวหน้าในส่วนต่างๆ ของโลกอยู่ ข้อเท็จจริงและบุคคลต่างๆ ก็ได้มีกล่าวถึงเพื่อทำทศณะนั้นให้มีสาระยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องประหลาดใจอะไร ถ้าหากจะทำการทดลองซึ่งนับว่ามีความสำคัญต่อโลกทั้งปวงขึ้นในอินเดีย โดยเฉพาะเมื่อเราได้เห็นด้วยตาเราเองว่าการทดลองอีกอย่างหนึ่ง (นั่นคือการทดลองของท่านมหาตมา คานธี) ที่ได้ทำขึ้นในอินเดียนั้นได้ก่อให้เกิดความสนใจอย่างลึกซึ้งขึ้นทั่วทุกมุมโลก

ทั้งๆ ที่มีข้อขัดแย้งในระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิฟาสซิสต์ แต่ก็มีร่องรอยบางประการที่เข้ากันได้ ทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิฟาสซิสต์ต่างก็เชื่อว่ารัฐสูงสุดเหนือปัจเจกบุคคลด้วยกัน ทั้งสองลัทธิต่างก็ประณามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาด้วยกัน ทั้งสองลัทธิเชื่อในการปกครองระบบพรรคเหมือนกัน ทั้งสองลัทธิเชื่อในระบบเผด็จการของพรรคและในการปราบปรามชนหมู่น้อยที่ไม่เห็นพ้องกับตนด้วยวิธีการรุนแรง ทั้งสองลัทธิเชื่อในการสร้างประเทศใหม่ให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมตามโครงการอย่างเดียวกัน ร่องรอยที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันนี้ย่อมก่อให้เกิดเป็นมูลฐานแห่งการสังเคราะห์ใหม่ การสังเคราะห์นั้นผู้เขียนเรียกว่า *สัมยวาท* ซึ่งเป็นคำอินเดียตามตัวอักษรหมายถึง *ลัทธิสังเคราะห์หรือสมภาพ* คงจะต้องเป็นภาระของอินเดียที่จะทำงานเพื่อการสังเคราะห์นี้

ประกาศตั้งรัฐบาลชั่วคราวแห่งอะชาต อินด์

อาซีฟของท่านสุภาส จันทรโบส ขึ้นถึงจุดสูงสุดเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งเป็นวันที่ท่านประกาศตั้งรัฐบาลชั่วคราวแห่งอินเดียเสรีจากเมืองลิงคโปร์ โดยตัวท่านเองดำรงตำแหน่งเป็น “**ประมุขของประเทศ เป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และผู้บัญชาการทหารสูงสุดแห่งชาติของอินเดีย**” การประกาศของท่านในโอกาสนั้น นับว่าเป็นการเริ่มโครงการและการเรียกร้องของกองทัพแห่งชาติของอินเดีย (I.N.A.)

(จากเรื่อง *เนตาจิพบกับประชามติ*, หน้า ๓๑๕-๑๘)

การปกครองอินเดียของอังกฤษหลังจากที่ได้กระตุ้นชาวอินเดียให้หมดความกลัวเพราะลี้หนีด้วยการหลอกลวง และทำให้ชาวอินเดียอดอยากและตายด้วยการปล้นสะดมและ

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๔๘๑

แย่งชิงแล้ว ก็ได้ใช้หนี้ความผิดต่อความปรารถนาดีของประชาชนชาวอินเดีย และบัดนี้ก็ดำรงชีวิตอยู่อย่างล่อแหลมอันตราย อินเดียต้องการแต่เปลวไฟที่จะทำลายร่องรอยสุดท้ายแห่งการปกครองที่ไม่อำนวยความสะดวกให้เท่านั้น การที่จะจุดเปลวเพลิงนั้นขึ้นเป็นภาระแห่งกองทัพปลดแอกของอินเดีย กองทัพปลดแอกของอินเดียซึ่งมั่นใจว่าจะได้รับความสนับสนุนด้วยความเห็นอกเห็นใจจากประชาชนพลเรือนที่อินเดียและกองทัพอินเดียของอังกฤษส่วนใหญ่ และได้รับความสนับสนุนจากสัมพันธมิตรที่กล้าหาญและไม่มีใครที่จะเอาชนะได้ในต่างประเทศ ซึ่งอาศัยความเข้มแข็งของตนเป็นอันดับแรกนั้นมีความมั่นใจในอันที่จะทำให้บทบาททางประวัติศาสตร์ของตนเต็มเปี่ยมได้

บัดนี้รุ่งอรุณแห่งเสรีภาพอยู่ใกล้เอื้อมแล้ว เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะตั้งรัฐบาลชั่วคราวของตนขึ้นมาเอง และทำการต่อสู้เป็นครั้งสุดท้ายได้ร่วมกับแห่งรัฐบาลนั้น แต่เพราะบรรดาผู้นำอินเดียทั้งปวงต้องตกอยู่ในที่คุมขัง และประชาชนในอินเดียก็ไม่มีอาวุธเลย จึงเป็นไปได้ที่เราจะจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นภายในประเทศอินเดียหรือทำการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธภายใต้โล่แห่งรัฐบาลนั้นได้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสันนิบาตอินเดียอิสระในเอเชียตะวันออกซึ่งได้รับความสนับสนุนจากชาวอินเดียทั้งในอินเดียและในต่างประเทศจะต้องรับภาระนี้ นั่นคือภาระในอันที่จะจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวแห่ง **อะซาด ฮินด์** (Azad Hind = อินเดียอิสระ) ขึ้น และในอันที่จะทำการต่อสู้เป็นครั้งสุดท้ายเพื่อเสรีภาพ ทั้งนี้โดยความช่วยเหลือของกองทัพปลดแอก (นั่นคือ Azad Hind Fauj หรือกองทัพแห่งชาติอินเดีย) ที่สันนิบาตได้จัดตั้งขึ้น

เมื่อสันนิบาตอินเดียอิสระได้ตั้งรัฐบาลชั่วคราวแห่ง **อะซาด ฮินด์** ขึ้นมาแล้ว พวกเราก็เข้าปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบที่ตกทอดมายังพวกเราอย่างเต็มที่ เราขออ้อนวอนให้พระผู้เป็นเจ้าประทานพรให้การทำงานและการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความรอดพ้นแห่งมาตุภูมิของเราเป็นผลสำเร็จ และประทานพรให้แกสหยาของเราร่วมต่อสู้เพื่อเสรีภาพ เพื่อสวัสดิภาพ และเพื่อยกฐานะของตนให้อยู่ในหมู่ของประชาชาติต่างๆ ของโลก

รัฐบาลชั่วคราวได้รับสิทธิที่จะอ้างว่าได้รับความจงรักภักดีจากชาวอินเดียทุกคน รัฐบาลชั่วคราวให้คำรับรองว่าจะให้เสรีภาพทางศาสนา ให้สิทธิและโอกาสแก่พลเมืองทั้งปวงเท่าเทียมกัน รัฐบาลชั่วคราวประกาศความตั้งใจอย่างมั่นคงที่จะดำเนินการเพื่อความสุขและความมั่งคั่งของประชาชาติทั้งหมด และทุกๆ ส่วนของประเทศจะทะนุถนอมเด็ก ๆ ของชาติทุกคนให้เท่าเทียมกัน และจะไม่คำนึงถึงความแตกต่างกันทั้งปวงที่รัฐบาลต่างด้าวในอดีตได้เพาะเชื้อให้ไว้ อย่างฉลาดแกมโกง

ในนามของพระผู้เป็นเจ้า ในนามของบรรพบุรุษ ผู้ซึ่งได้หล่อหลอมประชาชนชาวอินเดียให้เป็นชาวเดียวกัน และในนามของวีรบุรุษที่ตายไปแล้วผู้ซึ่งถ่ายทอดปรัมปราประเพณีเกี่ยวกับคติวีรบุรุษและการยอมสละชีวิตให้เป็นมรดกตกทอดมาจวบจนเรา เราเรียกร้องให้ประชาชนชาวอินเดียชุมนุมกันอยู่รอบๆ ธงของเรา และต่อสู้เพื่อเสรีภาพของอินเดีย เราเรียกร้องให้พวกเขาต่อสู้กับอังกฤษและพันธมิตรของอังกฤษในอินเดียทั้งปวงเป็นครั้งสุดท้าย และดำเนินการต่อสู้ดิ้นรนด้วยความกล้าหาญและอดทน และด้วยศรัทธาในอันที่จะได้รับชัยชนะในขั้นสุดท้ายให้เต็มที่จนกว่าเราจะขับไล่ข้าศึกออกไปจากผืนแผ่นดินอินเดีย และประชาชนชาวอินเดียจะเป็นชาติเสรีอีกครั้งหนึ่ง

ยวาทะหะรลาล เนห์รู : นักสังคมนิยมประชาธิปไตย

ท่านยวาทะหะรลาล เนห์รู ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากพวกพราหมณ์ในแคชเมียร์ (Kashmiri) นี้เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ที่เมืองอัลลาหะบาห์ (Allahabad) ซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ตรงที่แม่น้ำคงคา (Ganges) และยมนา (Jumna) มาสบกัน บรรพบุรุษของท่านได้มาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่เมืองเดลีและรับราชการอยู่ในราชสำนักจักรพรรดิแห่งราชวงศ์โมกุล แต่บิดาของท่านชื่อโมติลาล เนห์รู ได้ย้ายไปอยู่ที่เมืองอัลลาหะบาห์ แล้วก็กลายเป็นนักกฎหมายที่มั่งคั่งและประสบความสำเร็จในศาลสูงที่เมืองนั้น ท่านยวาทะหะรลาล เนห์รู ได้เขียนเรื่องราวตอนที่ท่านเป็นเด็กไว้ว่า “เฉพาะลูกของคนมีเงินเท่านั้นที่มักจะเสียคน โดยเฉพาะในอินเดีย” ท่านซึ่งเป็นลูกแก้วตาของบิดาได้ศึกษาอยู่ที่บ้านกับครูทั้งหญิงและชายหลายคนด้วยกัน เมื่อท่านอายุได้ ๑๕ ปี บิดาจึงได้ส่งท่านไปเรียนที่โรงเรียนแฮร์โรว์ (Harrow) พออายุได้ ๑๗ ปี ท่านก็เข้ามหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ได้ และเมื่ออายุได้ ๒๐ ปี ท่านก็เดินทางไปยังกรุงลอนดอนเพื่อทำปริญญาทางกฎหมายที่อินน์ส ออฟ คอร์ต (Inns of Court) ซึ่งเป็นสถาบันที่ท่านสามารถได้เคยศึกษามาเมื่อ ๒๐ ปีก่อนหน้านี้ หลังจากที่อยู่学英语เป็นเวลาถึง ๗ ปีแล้ว ท่านยวาทะหะรลาล เนห์รู ก็เดินทางกลับอินเดียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ และได้เอาวิชากฎหมายไปใช้อยู่กับบิดา

ท่านโมติลาล เนห์รู มีบุคลิกภาพที่ทรงอำนาจอย่างหนึ่งและมีท่าทางเป็นผู้ดีและบุตรของท่านก็พอออกพอใจในตัวท่านอย่างเหลือล้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่าท่านยวาทะหะรลาล เนห์รู ได้เข้ามาสู่วงการเมืองด้วยความสมัครใจของท่านเอง แต่ตำแหน่งของบิดาในฐานะเป็นผู้ที่มีหัวไม่รุนแรงชั้นนำในสภาองเกรสแห่งชาติของอินเดียได้ดึงดูดใจท่านอย่างไม่มีอะไรจะมารังได้ ท่านได้เข้าร่วมสภาองเกรส และเริ่มพูดในสมัยประชุมต่างๆ ต่อเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ซึ่งเป็นปีที่ท่าน

คานธีได้เริ่มขบวนการไม่ให้ความร่วมมือแก่การปกครองของอังกฤษอย่างจริงจังนี้เองที่ท่านยา-
วะหะร์ลาล เนห์รู จึงได้มีโอกาสแสดงพลังของท่านได้อย่างเต็มที่ ท่านได้ตระเวนไปตามหมู่บ้าน
และชนบทต่างๆ ที่อยู่ห่างไกล ทำให้ท่านได้พบเห็นความยากลำบากของพวกชาวไร่ชาวนา
ท่านได้จัดตั้งพวกคนงานอาสาศัมคร และได้แสดงสุนทรพจน์ต่อคณะผู้รักชาติเป็นจำนวนมาก
มาที่มาร่วมประชุมกัน ท่านได้บอกว่า “ข้าพเจ้ามีประสบการณ์ต่อความตื่นเต้นแห่งความรู้สึก
ของมวลชน อำนาจแห่งการที่มีอิทธิพลเหนือมวลชน” และอำนาจนี้แหละที่เป็นดุจลูกกุญแจ
สำคัญดอกหนึ่งที่ทำให้ท่านประสบผลสำเร็จในฐานะเป็นผู้นำแห่งชาติ จุดสูงสุดแห่งกิจกรรมของ
ท่านมาถึงเป็นครั้งแรกในหลายๆ ครั้งในอาชีพของท่านก็เมื่อท่านยินดีที่จะต้องติดคุกในฐานะ
เป็นนักโทษการเมือง

ท่านยาวะหะร์ลาล เนห์รู ได้รับความผิดหวัง เพราะการที่ท่านคานธีได้หยุดพักขบวน
การไว้ชั่วคราวในทันทีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ หลังจากที่ได้มีความรุนแรงเกิดขึ้น และในปีต่อๆ มา
ท่านก็รู้สึกว่าตัวเองกำลังคลำหาการวิเคราะห์ปัญหาที่ชัดเจนกว่าและการแก้ปัญหาของอินเดียที่
อาจพยากรณ์ได้ถูกต้องกว่า การคลำหาการวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่จิตใจแบบมีลัทธิญาณ
และมีศีลธรรมของท่านมหาตมา คานธี จะมีอำนาจให้ การที่ท่านเดินทางไปยุโรป เพื่อสุขภาพ
ของภริยาท่านเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๐ ทำให้ท่านได้ภาพที่มีสัดส่วนดีใหม่ ๆ ในเรื่องความขัด
แย้งระหว่างลัทธิชาตินิยมอินเดียกับการปกครองของอังกฤษ การได้สนทนากับพวกสังคมนิยม
และคอมมิวนิสต์ในยุโรป โดยเฉพาะในที่ประชุมของสันนิบาตประชาชนที่ถูกกดขี่ (League of
Oppressed Peoples) ที่กรุงบรัสเซลส์ ได้ทำให้ท่านตระหนักดีว่า ความขัดแย้งกันระหว่างชาติ
ที่สำคัญก็คือ ความขัดแย้งระหว่างลัทธิจักรวรรดินิยมทุน กับลัทธิสังคมนิยมที่แอนตี้ทุน
การที่ท่านได้ไปเยือนรัสเซียเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ ทำให้ท่านรู้สึกประทับใจต่อการบรรลุผลสำเร็จ
แห่งระบบโซเวียต และรู้สึกประทับใจต่อผลประโยชน์ที่เป็นธรรมตามสามัญร่วมกันแห่งรัสเซีย
และอินเดียในการเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิจักรวรรดินิยมของอังกฤษ

เมื่อได้กลับมายังอินเดียอีกครั้งหนึ่ง ท่านยาวะหะร์ลาล เนห์รู ก็ได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจให้
แก่การต่อสู้ดิ้นรนแห่งชาติด้วยความกล้าหาญใหม่ ๆ เพราะบัดนี้ท่านมองเห็นว่าการต่อสู้นี้เป็น
ส่วนหนึ่งแห่งขบวนการทั่วโลกในอันที่จะปลดปล่อยมนุษย์ให้พ้นจากการกดขี่และการขูดรีดทุกชนิด
ท่านมีความประสงค์ที่จะให้สภาองเกรสประกาศจุดหมายปลายทางขั้นสุดท้ายของตน ไม่ใช่ใน
ฐานะเป็นประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ (อย่างที่บิดาของท่านต้องการ) แต่ทว่าเพื่ออิสรภาพ
อย่างสมบูรณ์ ท่านยาวะหะร์ลาล เนห์รู ได้รับความสนับสนุนจากท่านสุภาส จันทรโบส และคน

อื่น ๆ และท่านมหาตมา คานธีก็ยอมรับความต้องการของบุคคลเหล่านั้นอย่างฉลาด ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้ขบวนการชาตินิยมต้องแตกแยกเป็นพวกที่มีหัวไม่รุนแรงกับพวกที่มีหัวรุนแรงอย่างที่เคยมีมาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ท่านมหาตมา คานธีได้พูดจูงใจให้สภาคองเกรสยอมรับท่าน ยาวะหะร์ลาล เนห์รูเป็นประธานในตอนเย็นของการรณรงค์เพื่อไม่ให้ประชาชนเชื่อฟังอังกฤษทั่วประเทศเป็นครั้งที่สองซึ่งดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๗

นับตั้งแต่ตอนนี้เป็นต้นไป คนทั้งหลายต่างก็เห็นว่าท่านยาวะหะร์ลาล เนห์รู เป็น ทายาทที่แท้จริงของท่านคานธีมากยิ่งขึ้น การอุทิศชีวิตจิตใจเพื่อเสรีภาพของอินเดียและความ เห็นอกเห็นใจคนจนของชาติได้ทำให้ท่านทั้งสองนี้มีพันธะต่อกันอย่างที่จะไม่มีอะไรทำให้สลายลงได้ แต่ในทัศนคติต่าง ๆ ที่ท่านทั้งสองนี้มีต่อปัญหาอื่น ๆ แล้ว ท่านเนห์รูและท่านคานธีเหมือนอยู่ กันคนละขั้วโลกทีเดียว ศาสนาไม่มีความหมายอะไรต่อท่านเนห์รู แต่สำหรับครูของท่าน (คือ ท่านคานธี) แล้ว ศาสนานับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น ท่านคานธีถือว่าหลัก อหิงสาและการดำรงชีวิตอย่างง่าย ๆ เป็นจุดมุ่งหมายในตัวเอง แต่ท่านเนห์รูถือว่านั่น เป็นเพียงวิธีปฏิบัติที่สะดวกในการต่อสู้ดิ้นรนทางการเมืองเท่านั้น อินเดียในอุดมคติของ ท่านมหาตมา คานธีก็คือครอบครัวแบบกระจายอำนาจแห่งหมู่บ้านต่าง ๆ ที่พอเลี้ยงตัวเอง ได้ ส่วนอินเดียในอุดมคติของท่านยาวะหะร์ลาล เนห์รู ก็คือรัฐสมัยใหม่แบบรวมอำนาจที่มีโครงการเศรษฐกิจทางด้านอุตสาหกรรม แต่ทั้ง ๆ ที่ท่านทั้งสองนี้จะมีพหุปัญญาแตกต่างกัน แต่ท่านเนห์รูก็พบความเป็นมิตรที่ซื่อสัตย์และที่ปรึกษาที่เฉลียวฉลาดในตัวท่านคานธี ครั้งหนึ่ง ท่านเนห์รูได้โทรเลขไปถึงท่านคานธีว่า “กระผมรู้สึกว่าได้หายเข้าไปในประเทศที่ประหลาด ซึ่งเป็นประเทศที่ท่านเท่านั้นเป็นที่หมายที่กระผมคุ้นเคย...” และเมื่อท่านมหาตมา คานธี ถูก ลอบสังหารแล้ว ท่านก็คร่ำครวญว่า “ประทีปแห่งชีวิตของพวกเขาได้ดับเสียแล้ว และจะมีแต่ ความมืดปกคลุมไปทั่วทุกหัวระแหง”

อินเดียนับว่าโชคดีที่ท่านยาวะหะร์ลาล เนห์รู เป็นนายกรัฐมนตรี นับตั้งแต่ได้รับ เอกราชเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ มา เพราะท่านได้อำนวยให้ซึ่งภาวะผู้นำแบบพลวัตที่จำเป็นต่อการที่ จะผดุงเอกภาพของชาติไว้ และในอันที่จะทำให้ประเทศชาติมีความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ รวดเร็วยิ่งขึ้น การที่ท่านเป็นผู้อุปถัมภ์ *กัวลิ่งฝ่ายที่สาม* ของชาติต่าง ๆ ที่เป็นกลาง และบทบาท ของท่านในฐานะเป็นคนกลางคอยไกล่เกลี่ยระหว่างค่ายประชาธิปไตยแบบตะวันตกกับค่ายคอม-มิวนิสต์นั้นนับว่า ได้ยกฐานะของอินเดียในด้านธุรกิจของโลกให้สูงขึ้น ในข้อความที่ท่านกล่าว ในที่ชุมนุมชน ถ้าหากท่านจะมีแนวโน้มไปในทางวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายตะวันตกมากกว่าฝ่ายคอม-

ทางทฤษฎีที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๔๔๕

มิวนิสต์ละก็ เราก็ควรระลึกไว้ว่า ท่านยังคงเป็นนักสังคมนิยมที่ตระหนักแน่วอยู่ พร้อมกันนั้น การที่ท่านต้องผูกมัดตัวอยู่กับการค้าจุนรัฐบาลแบบมีรัฐสภา และป้องกันเสรีภาพของประชาชน ในระหว่างที่ท่านมีชีวิตอยู่นั้นได้ก่อให้เกิดเป็นหลักรุ่นที่สำคัญที่สุดหลักหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยในอินเดีย

ยวาทะหะรึลาล เนห์รู

ลัทธิประชาคมลัทธิถอยหลังเข้าคลอง

ท่านเนห์รู เกลียดชังกลุ่มการเมืองที่วางพื้นฐานแห่งอำนาจของตนไว้ที่ความเป็นสมาชิกประชาคมทางศาสนาประชาคมใดประชาคมหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นประชาคมฮินดู มุสลิม หรือสิกข์ ก็ตาม การที่ท่านตัดสินใจจะให้อินเดียซึ่งได้รับอิสรภาพแล้วเป็นรัฐฆราวาสย่อมแสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งในการโจมตี **ลัทธิประชาคมนิยม (Communalism)** อยู่ในบทความที่ท่านเขียนไว้ในทศวรรษที่ ๔ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ต่อมาท่านได้ใช้เหตุผลอย่างเดียวกันนี้ในการคัดค้านท่านจินนาห์ที่จะแยกประเทศออกไปเป็นรัฐมุสลิม

(จากเรื่อง *บทความและข้อเขียนเมื่อไม่นานมานี้*, ของเนห์รู, หน้า ๗๖-๗๗)

เมื่อว่าโดยแก่นแท้แล้ว **ลัทธิประชาคมนิยม** เป็นการล่าเพื่อหาความนิยมจากพรรคที่สาม อันเป็นอำนาจที่ปกครองบ้านเมืองอยู่ พวกประชาคมนิยมสามารถเฉพาะในการคิดโดยอาศัยการสืบเนื่องแห่งการปกครองของต่างด้าว และพยายามอย่างที่สุดที่จะให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มของตนโดยเฉพาะ จงลบล้างอำนาจของต่างด้าวและการให้เหตุผล และความต้องการแบบประชาคมให้สูญสิ้นไป ทั้งอำนาจต่างด้าวและพวกนิยมลัทธิประชาคมในฐานะเป็นตัวแทนชนชั้นสูงไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสาระสำคัญแห่งโครงสร้างทางการเมืองและการเศรษฐกิจ ทั้งสองพวกนั้นต่างก็มีความสนใจในการพิทักษ์รักษาและการเพิ่มพูนผลประโยชน์ดั้งเดิมของตน เพราะเหตุนี้เองทั้งสองพวกนั้นจึงไม่สามารถขบปัญหาเกี่ยวกับการเศรษฐกิจที่แท้จริงซึ่งเผชิญหน้าประเทศชาติอยู่ เพราะการแก้ปัญหาเหล่านี้คงจะเป็นการทำให้โครงสร้างทางสังคมปัจจุบันเสียหาย สำหรับสองพวกนั้นนโยบายเกี่ยวกับการไม่แยแสต่อประเด็นที่แท้จริง ซึ่งมีลักษณะคล้ายนกกระจอกเทศนี้ผูกพันอยู่กับจุดมุ่งหมายในเรื่องความหายนะ ข้อเท็จจริงและพลังทางเศรษฐกิจมีอำนาจมากกว่ารัฐบาลและจักรวรรดิ และถ้าหากเราไม่เอาใจใส่มันแล้ว ก็มิแต่จะได้รับอันตรายฝ่ายเดียว

ดังนั้นลัทธิประชาคมจึงได้กลายเป็นอีกชื่อหนึ่งแห่งปฏิริยาทางการเมืองและทางสังคม และรัฐบาลอังกฤษซึ่งเป็นที่ยึดมั่นสุดท้ายแห่งปฏิริยานี้ในอินเดียตามปกติจะให้ความคุ้มครองแก่ พันธมิตรที่มีประโยชน์ ได้มีผู้เขียนร່อยรอยที่ผิด ๆ ขึ้นเพื่อทำให้ประเด็นสับสน เราได้รับคำบอกเล่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมอิสลามและวัฒนธรรมฮินดูเกี่ยวกับศาสนาและจารีตประเพณีเก่า ๆ เกี่ยวกับความรู้โรจนในอดีตและอื่น ๆ อีกในทำนองนี้อีกมากมาย แต่เบื้องหลังสิ่งทั้งปวงนี้ก็มีปฏิริยาทางการเมืองและทางสังคมอยู่ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องต่อสู้กับลัทธิประชาคมนิยมทุกแนว และจะต้องไม่ยอมอ่อนข้อให้แม้แต่ฝ่ายใด เพราะลักษณะภายในของลัทธิประชาคมนิยมนั้น เรายังไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้พอ มันมักจะนวนายนาต่ออยู่ในสิ่งที่ผิด ๆ และมักจะเข้าไปในบุคคลที่ไม่มี ความระมัดระวังเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นความจริงที่ไม่ต้องสงสัยอะไรที่ว่าสมาชิกรัฐสภาของเกรทเป็นจำนวนมากเกือบจะต้องพ่ายแพ้ต่อลัทธินี้ไปเป็นบางส่วนโดยไม่รู้สึกรู้ส และพยายามที่จะทำให้ลัทธิชาตินิยมของเขาสอดคล้องต้องกันกับลัทธิแคบ ๆ แบบดอยหลังเข้าคลองนี้ ความนิยมต่อลักษณะที่แท้ของลัทธิประชาคมนิยมอย่างแท้จริงคงจะแสดงให้เห็นว่า ไม่อาจมีพื้นฐานที่เป็นธรรมดาสมาญร่วมกันใด ๆ ในระหว่างลัทธิทั้งสองนี้ ลัทธิทั้งสองนี้เป็นลัทธิที่แตกต่างกัน นับว่าถึงเวลาแล้วที่สมาชิกรัฐสภาของเกรทและคนอื่น ๆ ที่ทำการติดพันกับฮินดู มุสลิม หรือลัทธิหรือลัทธิประชาคมอื่น ๆ ควรจะเข้าใจฐานะนี้และเลือกเอาเอง ไม่มีใครดอกที่จะเลือกเอาสองทางและการเลือกก็อยู่ระหว่างความก้าวหน้าทางการเมืองและทางสังคม และปฏิริยาที่เข้มแข็ง การสังสรรค์กับลัทธิประชาคมนิยมแบบใดแบบหนึ่งย่อมหมายถึงการทำให้พลังแห่งปฏิริยาและลัทธิจักรวรรดินิยมบริติชในอินเดียเข้มแข็งขึ้น หมายถึงการต่อต้านความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางเศรษฐกิจและการอดทนต่อความหายนะที่น่าสะพรึงกลัวในปัจจุบันแห่งประชาชนของเรา หมายถึงการไม่รู้ประสีประสาต่อพลังและเหตุการณ์ของโลกเอาเสียเลย

ทัศนคติโลกของนักสังคมนิยมคนหนึ่ง

ในสุนทรพจน์ที่ท่านกล่าว ในฐานะเป็นประธานสภาของเกรท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ท่านเนห์รูได้ประกาศต่อสภาอย่างเปิดเผยว่าท่านมีศรัทธาในลัทธิสังคมนิยม ทั้งเหตุการณ์ระหว่างชาติและปัญหาในบ้านของอินเดียนั้นท่านเห็นว่าดูเหมือนจะเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าลัทธิสังคมนิยมในฐานะเป็นลัทธิทางการเมืองมีความสำคัญเหนือกว่า พร้อมกันนั้นท่านเนห์รูก็ได้เน้นถึงความสำคัญแห่งเสรีภาพของประชาชนและความสำคัญของการพูดจาใจมากกว่าการบังคับ แต่ท่านไม่ค่อยเอาใจใส่ต่อข้อเท็จจริงที่ว่า คุณค่าทางประชาธิปไตยเหล่านี้ไม่ค่อยจะมีอยู่

ทางหกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๔๘๗

ในรัฐที่ท่านถือเป็นแบบอย่างคือโซเวียตรัสเซียเลย

(จากเรื่อง สุนทรพจน์ที่สำคัญ ๆ ของยวหาระวัลล เนห์รู, หน้า ๔-๖, ๘, ๑๒-๑๔)

ในระหว่างเวลาภายหลังสงครามโลกที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นทั่วไปแล้ว ก็เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านการปฏิบัติขึ้นในยุโรปและเอเชีย และการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเสรีภาพทางด้านการเศรษฐกิจที่มีมากมายในยุโรป และลัทธิชาตินิยมแบบก้าวหน้าในประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ก็ได้มีการขึ้น ๆ ลง ๆ และบางทีก็ดูเหมือนว่าแรงเร่งรื้อให้ทำการปฏิบัติได้ทำให้ตัวมันเองหมดกำลังไป และสิ่งต่าง ๆ ก็กำลังสงบลง แต่ภาวะทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นสิ่งที่น่ากังวลที่ไม่อาจมีการยุติใด ๆ ได้ โครงสร้างที่มีอยู่ก็จะมีอยู่กับเงื่อนไขใหม่ ๆ เหล่านี้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว และความพยายามที่จะทำเช่นนั้นทั้งหมดก็จะสูญเปล่าไม่มีผลอะไรเลย จะเกิดความขัดแย้งกันทั่วไปทุกหนทุกแห่งและการตกต่ำที่สำคัญ ๆ ก็จะมีทั่วทั้งโลก และจะมีความเสื่อมโทรมมากลงทุกที ทุกหนทุกแห่งยกเว้นดินแดนของสาธารณรัฐโซเวียตโซเชลิสต์ที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลซึ่งแตกต่างจากโลกที่เหลือเท่านั้นและที่มีความก้าวหน้าอย่างน่าพิศวงในทุกทิศทุกทาง ระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์กันสองระบบได้เผชิญหน้ากันในโลก และแม้ว่าระบบทั้งสองนี้จะอดทนให้กันและกันได้ชั่วคราวช่วยยาม แต่ก็มีความเป็นปฏิปักษ์กันแฝงอยู่ในระบบทั้งสองนี้ และระบบทั้งสองนี้ก็มีบทบาทสำคัญอยู่ในเวทีของโลก ระบบหนึ่งเป็นระบบนายทุนซึ่งได้พัฒนาเป็นลัทธิจักรวรรดินิยมอันมหิพาอย่างไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ซึ่งเมื่อได้กลืนโลกอาณานิคมเข้าไปจนหมดแล้ว ก็มุ่งเข่นฆ่าที่จะกินกันและกันต่อไปอีก พวกที่ยังมีอำนาจอยู่แต่กลับสงครามที่อาจทำให้ทรัพย์สินสมบัติของพวกเขาเป็นอันตรายก็ยังคงมีความขัดแย้งกันเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และเตรียมทำสงครามกันอยู่อย่างเร่าร้อน พวกเขาไม่สามารถแก้ปัญหาที่คุกคามพวกเขาได้ยอมตนให้เสื่อมโทรมลงอย่างช้า ๆ อย่างช่วยไม่ได้ อีกระบบหนึ่งก็คือระบบสังคมนิยมใหม่ของสหสาธารณรัฐโซเวียตโซเชลิสต์รัสเซียซึ่งได้ก้าวหน้ามากขึ้นทุกที แม้ว่าจะต้องลงทุนอย่างมากมาอย่างน่าสะพรึงกลัวเพียงใดก็ตาม และเป็นระบบที่ปัญหาเกี่ยวกับโลกนายทุนได้ยุติลงหมดแล้ว

ลัทธินายทุนในคราวที่ต้องได้รับความยากลำบากก็หันไปหาลัทธิฟาสซิสต์ พร้อมกับการกดขี่อย่างทารุณโหดร้ายต่อสิ่งที่อารยธรรมตะวันตกสนับสนุนอย่างออกหน้าออกตา แม้ในบ้านเกิดเมืองนอนของลัทธินายทุนเองบางแห่งลัทธินายทุนก็ได้กลายเป็นสิ่งที่เงาของมันคือลัทธิจักรวรรดินิยมได้มีอยู่ในประเทศอาณานิคมที่อยู่ภายใต้การปกครองมาเป็นเวลานานแล้ว ดังนั้นลัทธิฟาสซิสต์และลัทธิจักรวรรดินิยมจึงดำรงอยู่ในฐานะเป็นดุจหน้าสองหน้าของลัทธินายทุนที่กำลังเสื่อมลง (ในบัดนี้) และแม้ในหลาย ๆ ประเทศ ลัทธิทั้งสองนี้จะแตกต่างกันไปตามลักษณะ

แห่งชาติและภาวะทางเศรษฐกิจและการเมืองก็ตาม แต่ลัทธิทั้งสองนี้ก็เป็นตัวแทนพลังแห่งปฏิกริยาอย่างเดียวกัน และสนับสนุนกันและกัน และพร้อมกันนั้นก็ขัดแย้งกันเอง เพราะความขัดแย้งกันเช่นนั้นได้มีแฝงอยู่ในลักษณะที่แท้จริงของลัทธิทั้งสองนั้น ลัทธิสังคมนิยมทางตะวันตกกับลัทธิชาตินิยมที่กำลังรุ่งเรืองขึ้นมาของประเทศต่าง ๆ ทางตะวันออกและประเทศที่เป็นเมืองขึ้นอื่น ๆ ย่อมต่อต้านการที่ลัทธิฟาสซิสต์กับลัทธิจักรวรรดินิยมจะรวมเข้าด้วยกันนี้ เราจะต้องระลึกไว้ว่าลัทธิชาตินิยมในตะวันออก เมื่อว่าโดยสาระสำคัญแล้วแตกต่างจากลัทธิชาตินิยมใหม่และแคบ ๆ อย่างน่าสะพรึงกลัวของประเทศฟาสซิสต์ทั้งหลายมาก ลัทธิชาตินิยมทางตะวันออกเป็นการเร่งเร้าทางประวัติศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพ ส่วนลัทธิชาตินิยมของประเทศฟาสซิสต์ทั้งหลายเป็นที่พึงสุดท้ายของพวกถอยหลังเข้าคลอง

ดังนั้นทุกวันนี้เราจึงเห็นโลกถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ๒ กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มจักรวรรดินิยมกับฟาสซิสต์พวกหนึ่ง กลุ่มสังคมนิยมกับชาตินิยมอีกพวกหนึ่ง สองกลุ่มนี้ก็มิอะไรที่เชื่อมล้ากันอยู่บ้าง และยากที่จะลากเส้นแบ่งเขตกลุ่มทั้งสองนี้ให้เด็ดขาดลงไปได้ ทั้งนี้เพราะในระหว่างมหาอำนาจฟาสซิสต์กับมหาอำนาจจักรวรรดินิยมนั้น ก็มีความขัดแย้งกันอยู่และลัทธิชาตินิยมของประเทศที่เป็นเมืองขึ้นเขา บางทีก็มีแนวโน้มไปในทางลัทธิฟาสซิสต์ แต่ก็คงยังมีการแบ่งแยกที่สำคัญ ๆ อยู่ และถ้าหากเราจะจดจำไว้ได้ก็จะเป็นการง่ายยิ่งขึ้นที่เราจะเข้าใจภาวะต่าง ๆ ของโลกและฐานะของเราเองในภาวะต่าง ๆ ของโลกนั้น

แล้วพวกเรา พวกเราที่ใช้แรงงานเพื่ออินเดียเสรีจะยืนอยู่ตรงไหนเล่า? เราจะต้องยืนอยู่กับพลังก้าวหน้าของโลกที่เข้าร่วมการต่อสู้กับลัทธิฟาสซิสต์และลัทธิจักรวรรดินิยมอย่างเลื่องไม่แพ้ เราจะต้องจัดการกับลัทธิจักรวรรดินิยมโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นลัทธิที่เก่าที่สุดและแผ่ไปไกลที่สุดของโลกสมัยใหม่แต่ก็ทรงอำนาจมาก ลัทธิจักรวรรดินิยมเป็นเพียงโฉมหน้าด้านหนึ่งของลัทธิจักรวรรดินิยมโลก และนั่นเป็นการให้เหตุผลขั้นสุดท้ายเพื่ออิสรภาพของอินเดีย และเพื่อที่เราจะแยกตัวออกจากการเกี่ยวข้องกับจักรวรรดิบริติช ในระหว่างลัทธิชาตินิยมอินเดีย เสรีภาพของอินเดีย และลัทธิจักรวรรดินิยมบริติชนั้นไม่อาจมีพื้นฐานที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันเลย และถ้าหากเรายังคงอยู่ในอัมฤจักรวรรดินิยมต่อไปแล้ว ไม่ว่าชื่อหรือฐานะของเรา ไม่ว่าความคล้ายคลึงแห่งอำนาจทางการเมืองในภายนอกที่เราอาจมีเป็นอันใดก็ตาม เรายังคงจางก้ำไม่ได้เต็มที่และถูกจำกัดขอบเขต ต้องเป็นพันธมิตรกับพวกถอยหลังเข้าคลองและอยู่ใต้อำนาจของพวกถอยหลังเข้าคลอง และผลประโยชน์ที่ไม่เปลี่ยนแปลงทางการเงินที่มากมายของโลกนายทุนอยู่เรื่อยไป การเอามวลชนเป็นจำนวนมากของเราไปให้ให้เป็นประโยชน์แก่ตัวก็จะยังคง

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๔๘๔

มีอยู่ต่อไป และปัญหาทางด้านสังคมที่มีความสำคัญต่อชีวิตที่เผชิญหน้าเราอยู่ก็ยังคงแก้ไขไม่ได้ อยู่อีก แม้ว่าเสรีภาพทางการเมืองที่แท้จริงจะอยู่สุดเอื้อมของเรา แต่ก็ยังมีมากกว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบถอนรากถอนโคน

แต่ข้าพเจ้าจะต้องพูดถึงสิ่งหนึ่งสักสองสามคำ เพราะข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมากที่สุดสิ่งหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่ามีความสำคัญ นั่นคือการทำให้ประชาชนในอินเดียไม่มีเสรีธรรมซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าเกรงขามมาก รัฐบาลที่ต้องฟังพาดำคำพระราชาบัญญัติแก้ไขกฎหมายอาญาและกฎหมายต่าง ๆ ในทำนองนั้น รัฐบาลที่บีบบังคับการพิมพ์และวรรณกรรม รัฐบาลที่ประกาศห้ามองค์การต่าง ๆ ตั้งร้อย ๆ องค์การ รัฐบาลที่เอาประชาชนไปขังไว้โดยมิได้มีการไต่สวน และรัฐบาลที่ทำการอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งกำลังบังเกิดอยู่ในอินเดียทุกวันนี้ นับว่าเป็นรัฐบาลที่ได้สิ้นสุดที่จะมีแม้แต่เงาแห่งการแสดงความจำเป็นว่าควรจะมีอยู่ต่อไป ข้าพเจ้าไม่เคยสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับภาวะต่าง ๆ เหล่านั้นได้เลย ข้าพเจ้าเห็นว่าภาวะต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นสิ่งที่สุดแสนจะทนทานได้ และข้าพเจ้ายังพบเพื่อนร่วมชาติของข้าพเจ้าเองเป็นจำนวนมาก พึงพอใจต่อภาวะต่าง ๆ เหล่านั้น บางคนก็ถึงกับสนับสนุนภาวะต่าง ๆ เหล่านั้นเสียอีก บางคนซึ่งเป็นพวกที่เหยียบเรือสองแคมได้วางตัวเป็นกลางในเวลาที่มีการถกเถียงปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น และข้าพเจ้าเองก็รู้สึกประหลาดใจว่ามีอะไรที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันในระหว่างพวกเขา กับข้าพเจ้าและพวกที่คิดคล้าย ๆ ข้าพเจ้า พวกเราในสภาของเกรสตันรับการร่วมมือทุกอย่างในการที่จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเสรีภาพของอินเดีย ประดุจของพวกเราเปิดรับคนทุกคนที่สนับสนุนเสรีภาพนั้นและต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม แต่ประดุจของเราไม่เปิดรับพวกที่เป็นพันธมิตร (ของ) ลัทธิจักรวรรดินิยมและพวกที่สนับสนุนการกดขี่ และพวกที่เข้าข้างรัฐบาลอังกฤษในการบีบบังคับเสรีธรรมของประชาชน เราเป็นฝ่ายค่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาลอังกฤษ...

บางทีท่านคงจะประหลาดใจในวิถีทางที่ข้าพเจ้าเกี่ยวข้องกับภูมิหลังแห่งภารกิจการระหว่างชาติและมีได้แต่จะต้องปัญหาโดยตรงที่เต็มเปี่ยมอยู่ในจิตใจของท่านอยู่บ้าง ท่านอาจทำให้ผู้ที่ใจร้อนลุกฮือขึ้นมา แต่ข้าพเจ้าตระหนักดีว่า วิถีทางที่ถูกต้องในอันที่จะมองดูปัญหาของเราเอง ก็คือการดูปัญหาเหล่านั้นในที่ที่เหมาะสมของมันในปัญหาของโลก ข้าพเจ้าตระหนักใจดีว่ามีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิดระหว่างเหตุการณ์ของโลก และปัญหาแห่งชาติของเราก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งแห่งปัญหาโลกของลัทธิจักรวรรดินิยมนายทุน การมองดูเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์แยก ๆ กัน และโดยไม่เข้าใจซึ่งถึงความเกี่ยวข้องระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นจะต้องนำเราไปสู่การก่อรูปทัศนคติที่เอาแน่ไม่ได้และที่ผิดพลาดจนมองดูทัศนียภาพอันกว้างใหญ่ไพ-

ศาลแห่งความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยทุกวันนี้ที่กำลังทหารอันเกรียงไกรกำลังจับใจจับพริบกัณอยู่และสงครามอันน่าสะพรึงกลัวก็กำลังทำขอบฟ้าของโลกให้มีมดมนอยู่ ประชาชนที่เป็นเมืองขึ้น ก็กำลังต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเสรีภาพ และลัทธิจักรวรรดินิยมก็กำลังปราบปรามอยู่ ชนชั้นที่ถูกขูดรีดก็กำลังเผชิญหน้ากับชนชั้นที่ขูดรีด และกำลังแสวงหาเสรีภาพและความเสมอภาค ลัทธิจักรวรรดินิยมอิตาลีกำลังทิ้งระเบิดและฆ่าพวกเอธิโอเปียผู้กล้าหาญอยู่ ลัทธิจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น ก็กำลังรุกรานอยู่ในจีนเหนือและมองโกเลีย ลัทธิจักรวรรดินิยมอังกฤษที่แสดงความโง่เขลาคุกคามประเทศอื่น ๆ ที่ประพดติมิชอบนั้นตนเองก็ยังคงดำเนินเช่นเดียวกันนั้นเองในอินเดียและตามชายแดน และเบื้องหลังนี้ก็คือระบบทางเศรษฐกิจที่กำลังเสื่อมลงทั้งปวงที่ทำให้ความขัดแย้งกันทั้งหมดนี้รุนแรงยิ่งขึ้น เราจะไม่สามารถมองเห็นความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นองค์การในทัศนียภาพต่าง ๆ ทั้งปวงนี้บ้างหรือ? ขอให้เราพยายามพัฒนาความรู้สึกทางด้านประวัติศาสตร์ เพื่อที่เราจะได้มองเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเป็นอยู่อย่างได้สัดส่วนที่เหมาะสม และเข้าใจความสำคัญที่แท้จริงของเหตุการณ์เหล่านั้น แล้วเราก็จะสามารถมีความพึงพอใจต่อความก้าวหน้าของประวัติศาสตร์และการก้าวไปพร้อม ๆ กับประวัติศาสตร์ได้

ข้าพเจ้าเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่าในสุนทรพจน์นี้ข้าพเจ้ากำลังก้าวไปเกินขอบเขตการพูดของประธานสภาองค์การอยู่บ้างเล็กน้อย แต่ข้าพเจ้าก็ไม่สามารถให้พวกท่านเอาข้าพเจ้าไปไว้ภายใต้การอ้างสิทธิที่ผิด ๆ ใด ๆ และเราจะต้องมีความจริงใจอย่างที่สุดต่อกัน พวกท่านส่วนมากจะต้องทราบทัศนะของข้าพเจ้าในเรื่องสังคมและเศรษฐกิจดี ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าได้แสดงทัศนะเหล่านั้นอยู่บ่อย ๆ แต่ท่านก็ยังเลือกข้าพเจ้าเป็นประธานอยู่ดี ข้าพเจ้ามิได้ถือเอาการเลือกข้าพเจ้าเป็นประธานนั้น ว่าหมายถึงว่าพวกท่านทั้งปวงหรือพวกท่านส่วนใหญ่เห็นชอบกับทัศนะต่าง ๆ เหล่านั้น แต่ข้าพเจ้าถือว่าข้อนี้หมายถึงทัศนะเหล่านั้นกำลังแพร่สะพัดอยู่ในอินเดียและว่าพวกท่านส่วนมากคงจะกรุณาพิจารณาทัศนะเหล่านั้นสักเล็กน้อย

ข้าพเจ้าตระหนักใจเป็นอย่างดีว่า กฎเกณฑ์ที่จะไขไปสู่การแก้ปัญหาของโลก และของอินเดียมีอยู่ในลัทธิสังคมนิยมเพียงลัทธิเดียวเท่านั้น และเมื่อข้าพเจ้าใช้คำนี้ ข้าพเจ้าใช้ไม่เฉพาะในวิถีทางที่โง่เขลาสุหนานอย่างเคลือบคลุมเท่านั้น แต่ที่ว่าในแง่เศรษฐกิจที่มีเหตุผลตามแบบวิทยาศาสตร์ด้วย อย่างไรก็ตามลัทธิสังคมนิยมก็เป็นอะไรบางอย่างที่ยิ่งกว่าลัทธิคำสอนทางด้านเศรษฐกิจ ลัทธิสังคมนิยมเป็นปรัชญาชีวิตและดังนั้นจึงชวนใจข้าพเจ้าด้วย ข้าพเจ้ามองไม่เห็นทางที่จะยุติความยากจนข้นแค้น การที่คนว่างงานซึ่งมีอยู่มากมาย การทำให้ต้องอับอายขายหน้า และการที่ประชาชนชาวอินเดียต้องเป็นข้าเขา นอกจากโดยอาศัยลัทธิสังคมนิยม

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๙๙๑

เข้าช่วยเลย ลัทธิสังคมนิยมมันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบปฏิวัติที่กว้างขวางในโครงสร้างทางการเมืองและทางเศรษฐกิจของเรา เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่ไม่เปลี่ยนแปลงในที่ดินและในอุตสาหกรรมเช่นเดียวกับในเรื่องระบบรัฐเจ้าขุนมูลนายและแบบอัตตาธิปไตยของอินเดีย ข้อนี้หมายถึงการยุติเรื่องทรัพย์สินสมบัติส่วนตัว นอกจากในแง่ที่จำกัดแห่งหนึ่งเท่านั้น และการเอาอุดมคติเกี่ยวกับการร่วมกันมาใช้ซึ่งเป็นอุดมคติที่สูงกว่ามาแทนระบบหากำไรในปัจจุบัน ในขั้นสูงสุดหมายถึงความเปลี่ยนแปลงในด้านลักษณะเวค นิสัย และความปรารถนาของเรา เมื่อกล่าวโดยย่อแล้ว ก็หมายถึงอารยธรรมใหม่ ซึ่งในขั้นแรกเหง้าของมันแล้วแตกต่างจากระบบนายทุนปัจจุบัน เราอาจเหลือบเห็นอารยธรรมใหม่นี้ในดินแดนของสหสาธารณรัฐโซเวียตโซเชลิสต์รัสเซียอยู่บ้าง มีอะไรหลายอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศนั้นที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องเป็นทุกข์มาก และซึ่งข้าพเจ้ามิได้เห็นพ้องด้วยเลย แต่ข้าพเจ้าก็มองดูการคลี่คลายที่ยิ่งใหญ่และมีเสน่ห์เร้าใจนั้นว่าเป็นลักษณะสำคัญที่สุดเท่าที่จะดีที่สุดในยุคที่ชวนให้สลดใจนี้ ถ้าหากอนาคตเต็มไปด้วยความหวัง ส่วนใหญ่ก็คงเนื่องมาจากโซเวียตรัสเซีย และสิ่งที่โซเวียตรัสเซียได้ทำลงไป และข้าพเจ้าก็ตระหนักใจดีว่า ถ้าหากความหายนะอย่างใหญ่หลวงของโลกบางอย่างมิได้เข้ามาแทรกแซงแล้วอารยธรรมนี้ก็จะแพร่สะพัดไปยังดินแดนอื่น ๆ และทำให้สงครามและการขัดแย้งกันที่ลัทธินายทุนก่อให้เกิดขึ้นยุติลงได้

ข้าพเจ้าไม่ทราบวาระบบใหม่นี้จะมาถึงอินเดียอย่างไรหรือเมื่อไร ข้าพเจ้าสร้างจินตภาพเอาไว้ว่าทุก ๆ ประเทศจะวางรูปแบบใหม่นั้นไปตามวิถีทางของตนเอง และปรับระบบนั้นให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษแห่งชาติของตน แต่มูลฐานที่เป็นสัจจะสำคัญของระบบนั้นจะต้องคงอยู่และเป็นการเชื่อมต่อในระบบของโลกซึ่งจะเกิดขึ้นมาจากความกำกวมหลอหลามในปัจจุบันนั้น

ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่าลัทธิสังคมนิยมเป็นเพียงลัทธิคำสอนทางด้านเศรษฐกิจที่ข้าพเจ้าชอบพอชอบใจเท่านั้น แต่ทว่าลัทธิที่มีความสำคัญต่อชีวิตซึ่งข้าพเจ้ารับไว้อย่างสุดหัวใจและแบบถาวรหวัททีเดียว ข้าพเจ้าทำงานเพื่ออิสรภาพของอินเดีย ก็เพราะนักชาตินิยมในตัวข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะอดทนต่อการที่ชาวต่างด้าวจะมีอำนาจบังคับบัญชาได้ ข้าพเจ้าทำงานเพื่ออิสรภาพของอินเดียยิ่งไปกว่านั้นอีก ทั้งนี้ก็เพราะข้าพเจ้าเห็นว่ามันเป็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจขั้นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ข้าพเจ้าอยากให้อภิศวรรคกลายเป็นองค์การทางสังคมนิยม และร่วมมือกับกองทัพอื่น ๆ ที่กำลังทำงานเพื่ออารยธรรมใหม่อยู่ในโลก แต่ข้าพเจ้าทราบโดยถ่องแท้ว่า ส่วนใหญ่ของสมาชิกในอภิศวรรคที่มีอยู่ในทุกวันนี้อาจยังไม่พร้อมที่จะก้าวไปไกลถึงขนาดนั้น พวกเราเป็นองค์การชาตินิยม และเราคิดและทำงานตาม

โครงการชาตินิยม บัดนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดอย่างเพียงพอแล้วว่า ข้อนี้นับว่าแคบเกินไปแม้สำหรับวัตถุประสงค์ที่จำกัดแห่งอิสรภาพทางการเมือง และดังนั้นพวกเราย่อมพูดถึงมวลชนทั้งหลายและความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของมวลชนเหล่านั้น แต่พวกเราส่วนมากก็ยังลังเลใจในอันที่จะก้าวไปอีกขั้นหนึ่งซึ่งอาจทำให้ผลประโยชน์ที่ได้รับบางอย่างเสียไป ทั้งนี้ก็เพราะภูมิหลังแบบชาตินิยมของเรานั้นเอง ผลประโยชน์เหล่านั้นส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมต่อสู้กับเรา และเราอาจหวังว่าจะได้ผลประโยชน์เพียงเล็กน้อยจากผลประโยชน์เหล่านั้น นอกจากการคัดค้านแม้ในเรื่องการต่อสู้ดิ้นรนทางการเมืองเท่านั้น

โดยเหตุที่ข้าพเจ้าปรารถนาจะให้ลัทธิสังคมนิยมเจริญก้าวหน้าอยู่ในประเทศนี้อย่างมากมาย ข้าพเจ้าจึงไม่มีความปรารถนาที่จะใช้อำนาจเสนอประเด็นนี้เข้าสู่สภาองเกรส ซึ่งจะให้เกิดความยุ่งยากขึ้นในวิถีทางแห่งการต่อสู้ดิ้นรนเพื่ออิสรภาพของเรา ข้าพเจ้าจะร่วมมือกับบุคคลทั้งปวงที่ทำงานเพื่ออิสรภาพด้วยความยินดีและด้วยความเข้มแข็งทั้งปวงที่มีอยู่ในตัวข้าพเจ้า แม้ว่าเขาเหล่านั้นจะเห็นพ้องกับการแก้ปัญหาตามแบบสังคมนิยมก็ตาม แต่ข้าพเจ้าจะปฏิบัติเช่นนั้นซึ่งเป็นการกล่าวถึงฐานะของข้าพเจ้าอย่างเปิดเผย และหวังว่ากาลเวลาจะกลับใจสภาองเกรสและประเทศชาติให้หันไปหาลัทธิสังคมนิยมได้ เพราะว่าโดยอาศัยการแก้ปัญหาแบบสังคมนิยมเท่านั้นที่ข้าพเจ้าเห็นว่าจะทำให้อินเดียบรรลุถึงซึ่งอิสรภาพได้

เรื่องธรณีประตู่แห่งศักราชใหม่

ท่านเนห์รูซึ่งเป็นยิ่งกว่าชาวอินเดียที่สมัยใหม่ที่สุดทั้งหลายนั้นได้มีและปลุกฝังการมองดูอดีตแห่งประเทศของตนอย่างลึกซึ้ง ประวัติศาสตร์แห่งนี้ได้ปรากฏอยู่ในสุนทรพจน์ที่ท่านแสดงต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ดังที่สภาได้เตรียมตัวเพื่อรับเอา “การประกาศวัตถุประสงค์” มาเป็นมูลฐานของตน อย่างไรก็ตามดิฉันว่าเป็นเรื่องสำคัญมากจะสังเกตว่าตัวอย่างทั้งสามที่ท่านอ้างว่าเป็นแบบสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้นท่านมิได้เอามาจากประวัติศาสตร์อินเดียทั้งหมด แต่ทว่าเอามาจากประวัติศาสตร์ตะวันตกด้วย

(จากเรื่อง *อิสรภาพและภายหลังที่ได้อิสรภาพแล้ว*, ของเนห์รู, หน้า ๓๔๖-๔๘)

ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย, ในฐานะที่ข้าพเจ้าได้มายืนอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพเจ้ารู้สึกว้าวน้ำหนักแห่งลักษณะการทั้งปวงของสิ่งทั้งหลายได้ห้อมล้อมข้าพเจ้าเต็มไปหมด เราอยู่ ณ ที่สุดแห่งศักราช และบางทีในไม่ช้าไม่นานนี้ เราจะก้าวขึ้นสู่ยุคใหม่แล้ว และจิตของข้าพเจ้าก็กลับไปหา

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๙๙๓

อดีตที่ยิ่งใหญ่ของอินเดียไปถึง ๕,๐๐๐ ปีแห่งประวัติศาสตร์ของอินเดีย นับตั้งแต่อาทิตยอุทัยแห่งประวัติศาสตร์ซึ่งอาจพิจารณาเห็นว่าเกือบจะเป็นรุ่งอรุณแห่งประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เรื่อยมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ อดีตทั้งหมดนั้นได้มาห้อมล้อมข้าพเจ้าและทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสำราญและพร้อมกันนั้น ก็มีอะไรบางอย่างมาบีบข้าพเจ้าไว้ ข้าพเจ้าเป็นผู้มีค่าควรแก่อดีตนั้นไหม? เมื่อข้าพเจ้าคิดถึงอนาคตก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าหวังว่าจะได้อนาคตที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นอีก เมื่อดำรงอยู่บนคมดาบแห่งปัจจุบันระหว่างอดีตที่ยังยงกับอนาคตที่ยิ่งใหญ่กว่า ข้าพเจ้าก็ตัวสั่นเล็กน้อยและรู้สึกว่ามีการะที่ยิ่งใหญ่นี้ท่วมทับตัวเราอยู่ เรามา ณ ที่นี้ ณ ขณะที่แปลกประหลาดในประวัติศาสตร์ของอินเดีย ข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่ข้าพเจ้ารู้สึกจริงๆ ว่ามีเวทมนตร์บางอย่างอยู่ในขณะที่จะเปลี่ยนจากเก่ามาเป็นใหม่นี้ คืออะไรบางอย่างแห่งเวทมนตร์นั้น ที่เขาจะเห็นก็ต่อเมื่อกกลางคืนอาจกลายเป็นกลางวัน และแม้แต่กลางวันก็อาจเป็นวันที่มีเมฆครึ้มไปหมดก็ได้ มันจะต้องเป็นวันที่ไม่มีเมฆหมอกที่เราอาจมองเห็นดวงอาทิตย์อีก เพราะทั้งหมดนี้เองข้าพเจ้าจึงพบความยากลำบากเพียงเล็กน้อยในการที่จะกล่าวสุนทรพจน์ในสภานี้ และแสดงมโนคติทั้งปวงของข้าพเจ้าต่อสภา และข้าพเจ้ารู้สึกว่าในระยะเวลาหลายพันปีสืบเนื่องกันมานี้ ข้าพเจ้ามองเห็นภาพบุคคลที่ยังยงทั้งหลายที่ได้มาแล้วก็จากไป และข้าพเจ้าได้เห็นเพื่อน ๆ ของเราเป็นจำนวนมากที่ได้ใช้แรงงานเพื่อเสรีภาพของอินเดียติดต่อกันเรื่อยมา และบัดนี้เรายืนอยู่บนขอบแห่งยุคที่กำลังผ่านไปนี้ พยายามใช้แรงงานเพื่อนำยุคใหม่เข้ามา ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสภาองเกรสคงจะรู้สึกถึงความน่าชวนลูกชนพองแห่งขณะนี้และจะพยายามใช้การปฏิวัติที่ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจที่จะดำรงอยู่ในเบื้องหน้าในลักษณะการที่จริงจังอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าเชื่อว่าการแปรญัตติอีกมากมายกำลังจะมาสู่สภา ข้าพเจ้ามิได้เห็นคำแปรญัตติส่วนใหญ่เหล่านั้นเลย เป็นการเปิดโอกาสให้สภา ให้สมาชิกของสภานี้ ที่จะแปรญัตติใด ๆ และเป็นเรื่องที่สภาจะยอมรับหรือไม่ยอมรับการแปรญัตตินั้น แต่ข้าพเจ้าก็ขอแนะนำด้วยความเคารพว่า เวลานี้มีไช้เวลาที่เราจะแก้เทคนิคและแก้กฎหมายในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ในเมื่อเรามีสิ่งใหญ่ ๆ เผชิญหน้าเราอยู่ คือมีเรื่องใหญ่ ๆ ที่จะพูด และมีเรื่องใหญ่ ๆ ที่จะทำ และดังนั้นข้าพเจ้าจึงหวังว่าสภาจะพิจารณามตินี้ด้วยน้ำใจอันกว้างขวาง และคงจะไม่พำเวลาให้หมดไปด้วยการทะเลาะ และต่อล้อต่อเถียงกันด้วยความ

ทั้งข้าพเจ้ายังคิดถึงสภาร่างรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ที่ได้เคยมีมาก่อนแล้ว และคิดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในการสร้างชาติอเมริกันที่ยิ่งใหญ่ในเมื่อบิดาของชาตินั้นพบและวางรูปรัฐธรรมนูญที่ทนต่อการพิสูจน์มาเป็นเวลานานปี คือมากกว่า ๑๕๐ ปี และคิดถึงชาติใหญ่ ๆ ที่ได้ประสบผลซึ่งได้ถูกสร้างขึ้นมาจากบนมูลฐานแห่งรัฐธรรมนูญนั้น จิตของข้าพเจ้านึกไปถึงการปฏิวัติที่ยิ่งใหญ่ที่เกิด

ขึ้นมากกว่า ๑๕๐ ปีแล้วนั้น และนี่ก็ไปถึงสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ได้ประชุมที่กรุงปารีสซึ่งเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยความกรุณาและน่ารัก ซึ่งได้ต่อสู้กับศึกสงครามเพื่อเสรีภาพมาหลายครั้งหลายหนแล้ว จิตของข้าพเจ้านี้ก็ไปถึงความยากลำบากต่าง ๆ ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญต้องเผชิญนับตั้งแต่จากองค์พระมหากษัตริย์และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ลงมาทีเดียวและก็ยังคงเผชิญหน้าอยู่ต่อไปอีก สภาจะต้องจดจำไว้ ว่าเมื่อความยากลำบากนี้มาถึงและแม้แต่ห้องสำหรับประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้นก็ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้เป็นที่พักประชุม พวกเขาต้องพากันไปยังสนามเทนนิสกลางแจ้งแล้วก็ประชุมกันที่นั่น และได้ทำสัตย์ปฏิญาณ ซึ่งเรียกว่า *สัตย์ปฏิญาณที่สนามเทนนิส* พวกเขา ยังคงประชุมกันต่อไปโดยไม่คำนึงถึงพระมหากษัตริย์ โดยไม่คำนึงถึงบุคคลอื่นใดทั้งสิ้น และไม่ยอมแยกย้ายกันจนกว่าภาระที่พวกเขารับอยู่จะประสบผลสำเร็จเสียก่อน ข้าพเจ้าว่าเพราะเจตนารมณ์ที่เอาจริงเอาจังนั่นเองที่ทำให้เราได้มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ และเชื่อมั่นว่า ไม่ว่าเราจะประชุมกันในห้องโถงนี้หรือในห้องโถงอื่น หรือในทุ่งนาหรือในตลาดก็ตาม พวกเราก็จะไปประชุมกัน และทำงานของเราสืบไปจนกว่างานนั้นจะเสร็จสิ้น

แล้วจิตของข้าพเจ้าก็หวนระลึกไปถึงการปฏิวัติเมื่อไม่นานมานี้ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบใหม่ขึ้นรัฐหนึ่ง นี่ก็ไปถึงการปฏิวัติที่เกิดในรัสเซีย และจากการปฏิวัตินั้นเองก็เกิดมีสหภาพสาธารณรัฐโซเวียตโซเชลลิสต์ขึ้น นี่ก็ไปถึงมหาประเทศอำนาจที่ยิ่งใหญ่อีกประเทศหนึ่งที่กำลังแสดงบทบาทที่น่าสะพรึงกลัวอยู่ในโลก ไม่ใช่เป็นเพียงมหาประเทศที่ยิ่งใหญ่เท่านั้น แต่สำหรับพวกเราในอินเดียแล้ว ถือว่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านประเทศหนึ่งด้วย

ดังนั้น จิตของเราจึงนึกไปถึงตัวอย่างที่สำคัญ ๆ เหล่านี้และพวกเราก็หาวิธีที่จะศึกษาจากความสำเร็จของประเทศเหล่านั้นและเพื่อหลีกเลี่ยงข้อที่ประเทศเหล่านั้นเคยผิดพลาดมาแล้ว แต่บางทีเราก็อาจไม่สามารถหลีกเลี่ยงความผิดพลาดได้เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะมาตรการแห่งความผิดพลาดบางอย่างมีแฝงอยู่ในความพยายามของมนุษย์อยู่แล้ว อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าแน่ใจว่าเราจะต้องก้าวหน้าต่อไปไม่ว่าจะมีอุปสรรคและความยากลำบากสักเพียงใดก็ตาม และเราจะบรรลุถึงและพบว่าความฝันที่เราได้ฝันมานานแล้วได้กลายเป็นความจริงขึ้นมา

บทบาทของอินเดียในภารกิจของโลก

ท่านเนห์รูซึ่งมีความเห็นตรงกันข้ามกับทฤษฎีของท่านเกทัป ท่านวิเวกานันดะ ท่านตะกอร์ และคนอื่น ๆ ที่เห็นว่าอินเดียเป็นประเทศที่สำคัญในโลก ส่วนใหญ่เนื่องมาจาก ภาวะทางด้านวิญญาณ ของตน เห็นว่าอินเดียเป็น *ยักระ* แห่งธุรกิจของโลก ซึ่งเพิ่งจะงั้วเงี่ยขึ้นมา

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๔๔๕

และสามารถที่จะดำรงอยู่ในฐานะเท่าเทียมกันกับประเทศอื่น ๆ

(จากเรื่อง อิศราภาพและหลังจากได้อิศราภาพแล้ว, ของเนห์รู, หน้า ๒๓๑-๓๓)

ปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในปัจจุบันนี้ก็คือ การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างเอเชียกับยุโรปเสียใหม่ เมื่อเราพูดถึงเอเชียก็ขอให้ระลึกไว้ว่าอินเดียต้องแสดงบทบาทที่สำคัญยิ่งในเอเชียอย่างที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้มิใช่เพราะเป็นความทะเยอทะยานของอินเดียเลย แต่เป็นเพราะพลังแห่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เพราะภูมิศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์ และเพราะสิ่งอื่น ๆ อีกมากมายหลายอย่างด้วยกัน และมีมิใช่เพียงแค่นั้นเท่านั้น อินเดียยังได้กลายเป็นที่ที่แนวโน้มต่าง ๆ และพลังต่าง ๆ มาพบกันชนิดหนึ่ง และเป็นสถานที่พบกันระหว่างสิ่งที่อาจเรียกอย่างหยาบ ๆ ว่าตะวันออกกับตะวันตกด้วย

จงดูแผนที่ชี้ ถ้าหากท่านจะพิจารณาถึงปัญหาใด ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อตะวันออกกลางแล้ว อินเดียก็ต้องปรากฏอยู่ด้วยอย่างมีต้องสงสัย ถ้าหากท่านจะต้องพิจารณาปัญหาใด ๆ ที่เกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์ละก็ ถ้าปราศจากอินเดียเสียแล้ว ท่านก็ไม่อาจพิจารณาได้ เกี่ยวกับตะวันออกไกลก็เช่นกัน คือจะขาดอินเดียเสียมิได้ แม้ตะวันออกกลางจะมีได้เกี่ยวข้องกับเอเชียอาคเนย์โดยตรง แต่ทั้งตะวันออกกลางและเอเชียอาคเนย์ต่างก็เกี่ยวข้องกับอินเดียอยู่ ถ้าหากท่านจะคิดโดยอาศัยองค์การเฉพาะแคว้น ๆ ในเอเชียแล้ว ท่านก็ต้องเกี่ยวข้องกับภูมิภาคต่าง ๆ ด้วย และไม่ว่าท่านจะคำนึงถึงภูมิภาคต่าง ๆ หรือไม่ก็ตาม แต่ท่านก็ไม่อาจเพิกเฉยต่อความสำคัญของอินเดียได้

ปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในปัจจุบันนี้ ก็คือการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างเอเชียกับยุโรปเสียใหม่ ในอดีต โดยเฉพาะโดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง ตะวันตกจึงไม่ได้คำนึงถึงเอเชียเลย หรือมิได้ให้น้ำหนักที่สมควรแก่เอเชียเลย เอเชียจึงได้ล้าหลังจริง ๆ และผลลัพธ์ที่นับว่าเคราะห์ร้ายประการหนึ่งก็คือ แม้แต่พวกรัฐบาลทั้งหลายก็ไม่ยอมรับรองความเปลี่ยนแปลงที่กำลังมีอยู่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าในบัดนี้ได้มีการยอมรับรองความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างมากมายแล้ว แต่ถึงกระนั้น ก็ยังไม่เพียงพออยู่ดี แม้ในสภาพต่าง ๆ ขององค์การสหประชาชาติ ปัญหาต่าง ๆ ของเอเชีย ทศนะของเอเชีย ลู่ทางเข้าสู่เอเชีย ก็ไม่ประสบผลในอันที่จะก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจได้เท่าที่ควร มีอยู่หลายทางที่จะชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่อาจเรียกว่า ลู่ทางเข้าสู่เอเชียกับลู่ทางเข้าสู่ยุโรป เอเชียทุกวันนี้เดิมก็เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราอาจเรียกว่าปัญหาของมนุษย์ที่ใกล้ชิด ในแต่ละประเทศของเอเชียซึ่งเป็นประเทศด้อยพัฒนาไม่

มากก็น้อยนั้น ปัญหาที่สำคัญก็คือปัญหาเกี่ยวกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม การศึกษา และสุขภาพ เราต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ เหล่านี้ เราเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องอำนาจการเมือง (power politics) ในความรู้สึกของพวกเราแล้ว บางทีพวกเราบางคนอาจคิดถึงอำนาจทางการเมืองนั้น ก็ได้

ไม่ต้องสงสัยเลยว่ายุโรปก็เกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ เหล่านี้ในภูมิภาคที่ได้รับความเสียหายด้วยเหมือนกัน ยุโรปก็มีมรดกที่ได้มาจากการขัดแย้งกันแห่งอำนาจและที่เกิดจากปัญหาที่มาจากการมีอำนาจเหมือนกัน พวกเขาเกรงว่าจะสูญเสียอำนาจนั้น และความกลัวของบางประเทศที่กำลังมีอำนาจทวีมากขึ้น และกำลังโจมตีประเทศหนึ่งหรือประเทศอื่นๆ อยู่ ดังนั้น ลู่ทางเข้าสู่ยุโรปจึงเป็นมรดกที่ได้มาจากการขัดแย้งกันในอดีตของยุโรป

ข้าพเจ้ามิได้หมายจะกล่าวว่า พวกเราในเอเชียเมื่อว่าในด้านจริยศาสตร์หรือด้านศีลธรรมแล้วไม่ว่าจะในทางใดก็นับว่าสูงส่งกว่าประชาชนของยุโรปทั้งนั้น ในบางวิถีทาง ข้าพเจ้าก็สร้างจินตนาการเอาว่าพวกเราเลวกว่า แต่ก็มีมรดกที่ตกทอดมาจากการขัดแย้งกันในยุโรปประการหนึ่ง ในเอเชียอย่างน้อยที่สุดก็ในขณะนี้ มิได้มีมรดกเช่นนั้นเลย ประเทศต่างๆ ในเอเชียอาจมีการทะเลาะเบาะแว้งกับประเทศเพื่อนบ้านที่นี้บ้างที่นั่นบ้าง แต่ก็มิได้มีมรดกที่เป็นมูลฐานใด ๆ ที่ได้มาจากการขัดแย้งกันดังที่ประเทศต่างๆ ในยุโรปมีอยู่เลย ข้อนั้นนับว่าเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของเอเชีย และคงจะเป็นการโง่เขลาหากที่เดียวถ้าประเทศต่างๆ ในเอเชียเช่นอินเดียจะถูกลากเข้าไปสู่ความตื่นตัวที่เกิดจากการขัดแย้งกันในยุโรป เราอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าโลกมีความโน้มเอียงที่จะกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่เรื่อย ๆ คือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในด้านสันติภาพและกิตติเหมือนจะเป็นหนึ่งในเรื่องสงครามด้วยเหมือนกัน ไม่มีใครที่จะสามารถกล่าวได้ว่าประเทศใด ๆ ก็อาจคงอยู่ต่างหากในเมื่อมีความไกลหลอลหลอนอยู่อย่างหนึ่ง แต่เขาก็คงวางนโยบายมุ่งตรงไปยังการที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกันนี้และการที่จะต้องพัวพันอยู่ในความขัดแย้งกันนั้น

ดังนั้นจุดมุ่งหมายที่ข้าพเจ้าปรารถนาจะให้สภาระลึกถึงก็คือว่า : ประการแรก การที่อินเดียอุบัติขึ้นมาในธุรกิจของโลกนั้นนับว่าเป็นอะไรบางอย่างที่จะมีผลอันสำคัญในประวัติศาสตร์ของโลก พวกเราซึ่งบังเอิญอยู่ในคณะรัฐบาลอินเดียหรือในสภานี้ เมื่อเปรียบเทียบกับโลกแล้วก็นับว่าเป็นคนที่มีร่างเล็กมาก แต่พวกเราได้รับมอบหมายให้ทำงานในเวลาที่ยังเด็กกำลังเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นยักษ์ใหญ่อีกวาระหนึ่ง ดังนั้นเพราะเหตุนี้เอง ทั้ง ๆ ที่ตัวเราเองยัง

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๙๙๗

เล็กน้อย แต่เราก็ต้องทำงานเพื่อสาเหตุที่สำคัญ ๆ หลายประการ และบางทีก็จะต้องยกตัวเราเองขึ้นไว้ในกระบวนการด้วย

เอ็ม. เอ็น. รอย : จากคอมมิวนิสต์ระหว่างชาติมาเป็นนักมนุษยธรรมที่มีหัวรุนแรง

บางทีสิ่งที่ชะงัดที่สุดแห่งอุดมการณ์ทางการเมืองที่เข้าสู่อินเดียในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ จะมีได้มาจากยุโรป แต่ทว่าคงผ่านรัสเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่แต่ก่อนนั้นชาวอินเดียติดต่อกับโดยตร้อยน้อยมาก ท่านวลาดีมีร์ ไอ. เลนิน (Vladimir I. Lenin) ได้มองเห็นขบวนการชาตินิยมในเอเชียว่าเป็นเครื่องประกอบที่มีประโยชน์ต่อการปฏิวัติที่ท่านหวังว่าจะกวาดล้างยุโรปมาเป็นเวลานานแล้ว พรรคบอลเชวิค (Bolshevik) ของท่านเมื่อยึดอำนาจในรัสเซียได้ในวันที่ทันใดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ แล้ว ก็สนับสนุนสิทธิของประชาชนที่เป็นเมืองขึ้นเขาให้เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์จากการปกครองของต่างดาว แม้ว่าความระแวงระไวของอังกฤษจะได้ป้องกันไม่ให้วาระกรรมคอมมิวนิสต์เข้าสู่จักรวรรดิอินเดียอย่างเปิดเผยและมากเกินไป แต่ข่าวที่ว่า บอลเชวิครัสเซียยื่นมือพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ชาวอินเดียเพื่อให้บรรลุถึงจุดความมุ่งหมายนั้น ได้ทำให้ชาวอินเดียเป็นจำนวนมากที่ถูกเนรเทศไปอยู่ทั่วโลกเกิดมีความหวังขึ้นมาใหม่

ในบรรดาบุคคลเหล่านี้บุคคลหนึ่งก็คือ ท่านนเรนทราธ ภักฐาจารย์ (Narendranāth Bhattachārya : พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๙๗) ผู้ซึ่งได้ออกจากอินเดียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ เพื่อไปติดต่อกับตัวแทนชาวเยอรมันในเกาะชวาเพื่อนำอาวุธไปใช้ในการก่อกบฏในอินเดีย แผนการนี้ได้ล้มเหลวลง ท่านจึงมุ่งหน้าไปทางตะวันออกไปยังสหรัฐอเมริกา และไปตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ประเทศเม็กซิโกโดยใช้ชื่อใหม่ว่า **มานเพนทราธ รอย (Mānabendra Nāth Roy)** เมื่อท่านได้รับข่าวเกี่ยวกับการปฏิวัติของพวกบอลเชวิค ในเบื้องต้นท่านก็ช่วยตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เม็กซิกันขึ้น แล้วก็รีบเร่งเดินทางไปยังกรุงมอสโก ที่กรุงมอสโกนั้น ท่านได้ทำสิ่งที่ทำให้ท่านเลนินเกิดรู้สึกพึงพอใจมากจนถึงกับท่านเลนินได้ตั้งท่านกรรมการบริหารพรรคคอมมิวนิสต์ระหว่างชาติที่เพิ่งตั้งขึ้นมาใหม่ ๆ ท่านรอยได้ยุ่งอยู่กับงานที่ตาชเคนต์ (Tashkent) เอเชียกลางอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อฝึกฝนชาวอินเดียที่เดินทางเข้าไปในรัสเซียโดยผ่านทางอัฟกานิสถานให้ชำนาญในด้านการปฏิวัติ อาชีพของท่านในฐานะที่เป็นผู้นำคอมมิวนิสต์ระหว่างชาติได้ขยายเวลาออกไปจนตลอดทศวรรษที่ ๗ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ แต่หลังจากที่ท่านดำเนินงานทางการเมืองที่ประเทศจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยไม่ได้ผลและเมื่อสลาตินมีชัยชนะเหนือทรอตสกีแล้ว ท่านก็ตกอันดับและได้เดินทางจากรัสเซียเข้าไปยังเยอรมนี

ท่านรอยซึ่งตัดขาดจากการติดต่อกับคอมินเทิร์น (Comintern) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ แล้วก็เดินทางเข้าไปในอินเดียโดยไม่เปิดเผยนาม แต่ก็ถูกเจ้าหน้าที่อังกฤษจับตัวได้และเอาไปขังคุกไว้เป็นเวลาถึง ๖ ปี เมื่อได้รับการปลดปล่อยแล้ว ท่านก็พยายามจัดตั้งพรรคมาร์กซิสต์ที่ไม่ใช่สตาลินิสต์ (non-Stalinist Marxist party) ขึ้นภายในสภาองเกรสแห่งชาติของอินเดียนั้นเอง ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านได้คัดค้านท่านคานธีและท่านเนห์รูซึ่งท่านเรียกว่าเป็นเครื่องมือของลัทธิฟาสซิสต์อินเดีย และสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่ออินเดียได้รับอิสรภาพแล้ว ท่านก็ละทิ้งลัทธิมาร์กซิสต์ และแสวงหาลัทธิมนุษยธรรมแบบมีเหตุผลและแบบโลก ๆ ของยุโรป มาใช้เป็นมูลฐานระบบแห่งสังคมใหม่

แม้จะปลดเปลื้องลัทธิคอมมิวนิสต์ออกไปแล้ว ท่าน เอ็ม. เอ็น. รอยก็ยังคงเป็นบุคคลระหว่างชาติอยู่จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตและกลุ่มที่ถือหลักมนุษยธรรมอย่างรุนแรงที่ท่านได้ก่อตั้งขึ้นมาก็มีความสัมพันธ์กับกลุ่มต่าง ๆ แบบเดียวกันนั้นในโลกอัสตงคตประเทศอยู่ นับว่าเป็นความสำคัญอยู่ที่ท่านยังคงความเชื่อถือในลัทธิวัตถุนิยมนับตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นคอมมิวนิสต์ไว้และยังคงมีความสงสัยอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับทัศนะของศาสนาที่มีต่อชีวิตซึ่งได้มีบทบาทที่เด่นอยู่ตลอดประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของอินเดีย ความจริงแล้วสิ่งทีคนอื่น ๆ เห็นว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ในอินเดียนั้นนั่นแหละที่ท่านต้องการให้เปลี่ยนแปลงมากที่สุด

माणपेठरनाठ रय

การต่อสู้ดิ้นรนต่อต้านจักรวรรดินิยมในอินเดีย

บทความเรื่องนี้ที่ท่านรอยได้เขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ นั้นนับว่าเป็นแบบการแสดงออกซึ่งความหวังเพื่อให้มีการปฏิวัติอินเดีย ความเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงในอันที่จะทำการปฏิวัตินั้น ก็สืบเนื่องมาจากผลงานของพวกกรรมกรและชาวไร่ชาวนาซึ่งก่อนหน้านี้ยังมิได้จัดให้เข้ารูปเข้ารายนั่นเอง

[จาก บทความเรื่อง การต่อสู้ดิ้นรนต่อต้านจักรวรรดินิยมในอินเดีย, ของเอ็ม.เอ็น.รอย ในหนังสือชื่อ คอมมิวนิสต์ระหว่างชาติ, เล่ม ๖ (พ.ศ. ๒๔๖๗) หน้า ๘๓, ๘๒-๘๓]

การที่อังกฤษค่อย ๆ เข้ามามีอำนาจอยู่ในอินเดียอย่างช้า ๆ แต่ทว่ามันคงนั้น บัดนี้ กำลังจะถูกบ่อนทำลายลง นับว่าเป็นความจริงที่ว่าขบวนการทางประวัติศาสตร์นี้มีได้เป็นไปอย่างรวดเร็วดังที่คนเป็นจำนวนมากหวังหรือแม้แต่พยากรณ์ไว้ อย่างไรก็ตามขบวนการนั้นก็

ทางทาสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๔๔๔

กำลังดำเนินอยู่ต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง ความตกต่ำที่ติดตามความล้มเหลวแห่งขบวนการไม่ให้ความร่วมมือที่ยิ่งใหญ่มาในทันทีทันใด และกินเวลาค่อนข้างนานกว่าจะยุติลงได้นั้น จะทำให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกก็มีได้โดยอาศัยกรรมวิธีแบบปฏิวัติอย่างจริงจังเลย แต่ทว่าโดยอาศัยความพยายามอย่างพร้อมเพรียงกันของพวกชนชั้นกลางในอันที่จะทำลายตำแหน่งที่สมบูรณของลัทธิจักรวรรดินิยมตามแนวทางประชาธิปไตย การพัฒนาขั้นนี้ได้เคยมีมาแล้วในระหว่างเวลา ๑๒ เดือนที่ผ่านมา และได้ถึงจุดสุดยอดในการยั่วยุทางการเมือง ซึ่งมีเพียงทำให้ชนชั้นกลางหัวชาตินิยมวงงเท่านั้น แต่ยังทำให้รัฐบาลอังกฤษตกอยู่ในฐานะที่ต้องอึดอัดใจอีกด้วย บางทีเราก็คงต้องเอาการกระทำที่แน่นอนบางอย่างจากฝ่ายหนึ่งหรืออีกฝ่ายหนึ่งมาทำลายการยั่วยุกันนี้ลง พวกนักชาตินิยมเห็นว่าจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจประนีประนอมกับลัทธิจักรวรรดินิยม หรือไปให้ไกลกว่านั้นอีกสักสองสามขั้นเพื่อให้ถึงการปฏิวัติไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง อนึ่ง ลัทธิจักรวรรดินิยมได้เผชิญหน้ากับทางที่ยอมให้เลือก นั่นคือจะปลอบโยนพวกชนชั้นกลางหัวชาตินิยมด้วยการยินยอม หรือจะเอานโยบายเบียดเบียนและหลอกลวงให้ได้อย่างเปิดเผย

นับว่าเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าอะไรควรจะเป็นลักษณะแห่งกิจกรรมของเรา เมื่อสนับสนุนพวกชนชั้นกลางหัวชาตินิยมให้ทำการต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมทุกประการนั้น พวกเราเห็นควรเรียกระดมพลงานแบบปฏิวัติของมวลชนที่พวกชนชั้นกลางหัวชาตินิยมไม่กล้าจะต้องการทำลัทธิชาตินิยมชนชั้นกลางให้แข็งแกร่งรวดเร็วอยู่รอบๆ โครงการปฏิรูปนั้นนับว่าได้ถึงบริเวณนี้ไว้อย่างชัดเจน นับว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ขบวนการแห่งชาติของอินเดียที่จะมีพรรคการเมืองที่เรียกร้องให้แยกอินเดียออกจากจักรภพอังกฤษ พวกหัวชาตินิยมซึ่งเจริญรอยตามพวกชนชั้นกลางมาจนกระทั่งบัดนี้จะเข้าสู่พรรคนี้ก็เพราะโครงการแห่งลัทธิปฏิรูปที่พวกชนชั้นกลางสนับสนุนนั้นได้ปล่อยปลະละเลยผลประโยชน์ของพวกหัวชาตินิยมหมด การช่วยจัดตั้งพรรคลัทธิชาตินิยมปฏิวัติขึ้นมานี้นับว่าเป็นภาระรับผิดชอบของเรา สถานการณ์ทางด้านวัตถุวิสัยก็สุกอมแล้ว แม้ว่าจะมีความยากลำบากทางด้านจิตวิสัยอยู่มากมายก็ตาม มวลชนทั้งหลายนับว่าเป็นพวกที่ต้อตึงมาก พวกชาวไร่ชาวนาก็เป็นวัสดุที่ไวไฟจริง ๆ ส่วนพวกกรรมกรในเมืองก็แสดงให้เห็นว่าพวกเขามีความกระตือรือร้นที่จะทำการปฏิวัติเมื่อมีโอกาส ขบวนการแห่งชาติที่จะรวมพวกหัวปฏิวัติทั้งปวงเข้าด้วยกันเป็นกองทัพต่อต้านจักรวรรดินิยมนี้กำลังดำเนินไปด้วยความมั่นคงยิ่ง ความล้มเหลวของลัทธิชาตินิยมชนชั้นกลาง ดังที่การยั่วยุกันในสภาผู้แทนราษฎรแสดงออกมาให้เห็นนั้นมีแต่จะเป็นการเน้นให้เห็นถึงขบวนการนี้แต่ฝ่ายเดียว ประชาชนจะเห็นว่าโครงการปฏิรูปของพวกชนชั้นกลางมิได้นำไปสู่ที่ใดเลย ศูนย์ถ่วงแห่งขบวนการชาตินิยมจะถูกยกกลับไปไว้ ณ ที่ที่เหมาะสมของมัน นั่นคือการกระทำของมวลชน ในทันทีที่พวกลูก

๑๐๐๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

แถวของกำลังชาตินิยมไม่ได้รับการปลดปล่อยให้พ้นจากภาวะผู้นำปฏิรูปของพวกชนชั้นกลาง พวกเขาจะเริ่มจะเจริญรอยตามมาตรฐานแห่งการปฏิบัติ เพราะในกรณีนั้นการปฏิบัติจะทำให้พวกเขาตระหนักใจว่า เราไม่อาจทำการต่อสู้ดิ้นรนต่อต้านจักรวรรดินิยมได้สำเร็จในทางที่แตกต่างกันเลย มีเครื่องแสดงทุกอย่างที่แสดงว่าสิ่งทั้งหลายกำลังเคลื่อนไปในทิศทางนั้น และว่าขบวนการอินเดียขั้นต่อไปจะต้องเป็นการก้าวหน้าไปหาการปฏิวัติครั้งใหญ่

การปฏิวัติ-นับว่าเป็นเรื่องที่จำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความเชื่อในการที่พวกกรรมกรจะทำการปฏิวัติอย่างไม่มีทางเลี่ยงได้นับว่าเป็นคำสอนที่เป็นหลักสำคัญในความเชื่อถือลัทธิคอมมิวนิสต์ ท่านเอ็ม. เอ็น. รอย ได้ประกาศตัวเองเป็นผู้รับใช้ขบวนการทางประวัติศาสตร์นี้ อังกฤษต่างหากที่จะต้องถูกดำเนินในการที่ไม่ให้ความร่วมมือแก่การปฏิวัติที่ไม่มีทางเลี่ยงได้ หากท่านไม่ ท่านได้ยืนยันไว้ในบทความว่า ท่านตั้งใจ (แต่ไม่ได้รับอนุญาต) ที่จะทำการทดลองเพื่อร่วมหัวกันคิดอุปายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔

(จากหนังสือเรื่อง ข้าพเจ้ากล่าวโทษ, ของเอ็ม. เอ็น. รอย, หน้า ๒๖-๒๗, ๒๘-๒๙)

ประจักษ์พยานย่อมพิสูจน์ให้เห็นว่า ข้าพเจ้าได้ชี้ให้เห็นว่าจะต้องมีความเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติในภาวะทางสังคมและการเมืองในอินเดียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และพิสูจน์ให้เห็นว่าสวัสดิภาพแห่งมวลชนที่เหินห่างนั้นขึ้นอยู่กับปฏิวัติ ข้าพเจ้าได้ทำงานเพื่อสวัสดิภาพของมวลชนชาวอินเดีย และได้เร่งเร้าให้จัดอุปสรรคขวากหนามทั้งปวงให้หมดไปในวิถีทางที่จะทำให้บรรลุถึงซึ่งจุดหมายปลายทางนั้น ข้าพเจ้าจัดตั้งพรรคชนชั้นคนงานเพราะว่าพรรคชนชั้นคนงานนั้นมีความจำเป็นต่อการปลดแอกมวลชน จากความเป็นทาสทางการเมือง จากการถูกขูดรีดในด้านเศรษฐกิจและความเสื่อมโทรมทางด้านสังคม พรรคนี้จึงมีความจำเป็นทางด้านประวัติศาสตร์และมีหน้าที่ทางด้านการปฏิวัติในทางประวัติศาสตร์ หากได้เป็นการร่วมหัวกันคิดอุปายหรือเป็นอาวุธในการร่วมหัวกันคิดอุปายแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเลย กษัตริย์อังกฤษและอำนาจอื่นใดที่เป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญก้าวหน้า และความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์แห่งมวลชนชาวอินเดียแล้วจะต้องออกไปให้หมด

และ การที่เราพยายามตั้งพรรคคนงานและพวกชาวไร่ชาวนาขึ้นมานี้คงจะเป็นการเสี่ยงที่เต็มไปด้วยการเสียสละนั้น ภาวะของมวลชนได้พบว่าเป็นสิ่งที่โจทก์ คือประชาชนได้สร้างจินตภาพไว้ ในสุนทรพจน์เปิดประชุมสภา ท่านได้บอกที่ปรึกษากฎหมายว่า พวกชาวไร่ชาวนา

ทางหลายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๐๑

อินเดียมีความสุขในความทุกข์ของตน และว่าข้าพเจ้ากำลังพยายามรังสรรค์ความสุขของพวกเขา เพื่อวัตถุประสงค์ที่เลวร้ายบางอย่างของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้เคยให้ข้อเท็จจริงและภาพสองสามอย่างเพื่อแสดงว่า “พวกชาวไร่ชาวนาที่มีความสุข” ดำรงชีวิตอยู่เฉพาะในจินตนาการของโจทก์คือประชาชนเท่านั้น นอกเสียจากว่าสุภาพบุรุษจะเสียงเอะถุนซึ่งว่าเขาถึงกินน้อยเท่าใด เขาก็ยิ่งเหนื่อยยากมากกว่านั้น (และ) เขาก็ยังมีความสุขมากกว่านั้นมาใช้

ความจริงรัฐบาลก็คัดค้านโครงการเศรษฐกิจที่ไม่มีอันตรายอย่างที่สุด เพราะการที่รัฐบาลจะต้องใช้อำนาจบังคับคงจะหมายถึงการที่จะต้องสูญเสียให้แก่ลัทธิจักรวรรดินิยม และพวกสัมพันธมิตรของลัทธิจักรวรรดินิยมที่เป็นชาวอินเดีย พวกเจ้าชาย พวกราชาที่ดิน คนใหญ่ ๆ โต ๆ และพวกนายทุน เพราะฉะนั้น การเข้าใจโครงการนั้นอย่างแจ่มแจ้งจึงจำเป็นต้องหมายถึงการละเมิดกฎหมายของรัฐบาลจักรวรรดินิยม หน้าที่ของกฎหมายก็คือจะต้องยึดมวลชนไว้ในระดับที่อดอยากแทบตายเพื่อที่ลัทธิจักรวรรดินิยมต่างดาวและชาวพื้นเมืองที่เป็นพันธมิตรของลัทธินั้นจะได้รุมรวยขึ้นมา และเพื่อปราบปรามความพยายามของมวลชนที่จะก้าวขึ้นมาเหนือภาวะต่าง ๆ ในปัจจุบัน

ข้าพเจ้ามิได้เทศนาเรื่องการปฏิวัติอย่างรุนแรง ข้าพเจ้าได้เคยยืนยันแล้วว่า การปฏิวัติเป็นความจำเป็นทางประวัติศาสตร์อย่างหนึ่ง พลั้งแห่งความก้าวหน้าทางสังคมที่ขึ้น ๆ ลง ๆ ได้ถึงยุคที่จะต้องระเบิดออกอย่างรุนแรงแล้ว เรื่องที่เกิดจากการที่ของเก่าต่อต้านของใหม่ การปฏิวัติที่ใกล้จะมาถึงได้สร้างพวกผู้นำที่บังคับเหตุการณ์ต่าง ๆ และนำมาซึ่งความขัดแย้งกันที่แก้รอบแล้ว ภารกิจของกองระวังหน้าฝ่ายปฏิวัติ ก็คือการเร่งขบวนการทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากความจำเป็นเชิงวัตถุวิสัยให้มีเร็วขึ้น พวกผู้นำเหล่านั้นจะต้องจัดตั้งกำลังกองทัพปฏิวัติขึ้น และนำกองทัพนั้นไปสู่ชัยชนะ ข้าพเจ้าได้เคยทำหน้าที่เป็นผู้นำแห่งการปฏิวัติอินเดียมาแล้ว แต่การปฏิวัติเองหาใช่เป็นการประดิษฐ์คิดค้นของข้าพเจ้าไม่ แต่ทว่าเกิดจากภาวะทางด้านประวัติศาสตร์ของประเทศ ข้าพเจ้าเป็นเพียงบุคคลผู้หนึ่งที่เข้าใจการปฏิวัติดีกว่าคนอื่น ๆ เท่านั้น

ข้าพเจ้ามิได้ถือว่าเป็นความล้มเหลวในการที่ข้าพเจ้าพิจารณาตัดสินช่วยจัดแจงให้มีการปฏิวัติที่ยิ่งใหญ่ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นเพื่อกรุยทางแห่งเสรีภาพ ความก้าวหน้าและความมั่งคั่งต่อหน้ามวลชนชาวอินเดียทั้งผอง การปฏิวัติที่ใกล้จะมาถึงนี้ นับว่าเป็นความจำเป็นทางประวัติศาสตร์ประการหนึ่ง เงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดมีการปฏิวัติขึ้นมานั้นกำลังสุกงอมอยู่อย่างรวดเร็ว การที่พวกล่าอาณานิคมชุดรีดประเทศชาติได้ก่อให้เกิดภาวะต่าง ๆ เหล่านั้นขึ้น ดังนั้นข้าพเจ้าจึงไม่รับผิดชอบต่อการปฏิวัตินั้น ทั้งคอมมิวนิสต์ระหว่างชาติก็ต้องรับผิดชอบต่อการปฏิวัตินั้น

๑๐๐๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

เช่นกัน ลัทธิจักรวรรดินิยมจะต้องรับผิดชอบต่อการปฏิวัติ เพราะฉะนั้น การลงโทษของข้าพเจ้าจะไม่หยุดยั้งการปฏิวัติลงได้เลย ลัทธิจักรวรรดินิยมได้สร้างเครื่องชุดหลุมฝังศพตนเอง นั่นคือกำลังกองทัพปฏิวัติแห่งชาติขึ้นมา พวกผู้นำเหล่านี้จะทำงานสืบต่อไปจนกว่าภารกิจทางด้านประวัติศาสตร์ของพวกเขาจะสัมฤทธิ์ผล ไม่มีกฎหมายใดๆ ที่จะสามารถบีบบังคับพวกผู้นำเหล่านี้ได้ ไม่ว่าการอนุมัติที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายนั้นจะรุนแรงเพียงใดก็ตาม

คำสอนของอินเดียที่มีต่อโลก

ในบทความที่เผด็จรอนที่สุดเรื่องหนึ่งของท่าน เอ็ม. เอ็น. รอย ได้แสวงหาวิธีที่จะทำลายข้อสังเกตของประชาชน ที่ว่าภาวะทางด้านจิตใจของอินเดียโดยทั่วๆ ไปและลัทธิของท่านคานธีโดยเฉพาะนั้นมีคำสอนที่สำคัญต่อชาวโลกอยู่อย่างหนึ่ง ตรงข้ามท่านกลับให้เหตุผลว่าโดยการดำเนินตามปรัชญาของลัทธิวัชรุนิยม (ที่ความคิดของอินเดียโบราณได้แสดงออกมาเช่นกัน) เท่านั้น ที่อารยธรรมสมัยใหม่จะก้าวรุดหน้าไปได้

[จากเรื่อง คำสอนของอินเดีย (ข้อความส่วนต่างๆ แห่งอนุทินของนักโทษผู้หนึ่ง) เล่ม ๒, ของเอ็ม. เอ็น. รอย; หน้า ๑๙๐-๙๑, ๒๐๙-๑๑, ๒๑๗-๑๘]

ความจริง “ความเสื่อมของตะวันตก” ก็คือความเสื่อมของลัทธินายทุนเท่านั้นเอง วิฤติการณ์แห่งอารยธรรมตะวันตกหมายถึงเพียงการที่ระบบสังคมของคนชั้นกลางแตกแยกกันเท่านั้นเอง ในคำอธิบายนั้น ปรากฏว่า “คณะทูตทางวิญญาณ” ของอินเดีย เป็นคณะทูตที่มีวัตถุประสงค์ทางโลกีย์ นั่นคือเพื่อช่วยเหลือให้มีระบบสังคมที่มีความรักเงิน และความกระหายอำนาจเป็นหลัก มิได้มีการเสนอแนะให้ผู้ที่มีความเชื่อถือในคณะทูตทางวิญญาณของอินเดียมีความสำนึกถึงการที่ตนจะนำมาซึ่งการปฏิวัติเลย บางทีในพวกนั้นอาจมีสักสองสามคนที่มีความรู้สึกเช่นนั้น ส่วนใหญ่จะต้องมีความรู้สึกต่อต้านลัทธินายทุนด้วยความจริงใจ แต่ความรู้สึกต่อต้านนั้นไม่จำเป็นจะต้องก่อให้เกิดความปรารถนาที่จะก้าวไปให้ไกลกว่าลัทธินายทุนเลย การต่อต้านนั้นย่อมบ่งถึงความยึดมั่นอยู่กับภาวะทางสังคมแบบก่อนที่จะมีลัทธินายทุนซึ่งเป็นแบบที่อยู่ในอุดมคติของเรา ดังนั้นเมื่อว่าทางด้านวัตถุวิสัยแล้ว ก็นับว่าเป็นหลักฐานที่แสดงถึงทัศนคติทางสังคมแบบปฏิวัติ เราจะตัดสินคุณค่าแห่งปรัชญาได้ก็โดยอาศัยบทบาททางประวัติศาสตร์และนัยทางด้านสังคม ความจริงใจหรือสิ่งอื่นของพวกผู้สนับสนุนคนสำคัญทางการปฏิญาณนั้นนับว่าอยู่นอกจุดประสงค์

อย่างไรก็ดี พวกผู้เทศนาแห่ง “คณะทูตโลก” ของอินเดีย ได้ยืนหยัดในการยืนยัน

ตามลัทธิคำสอนที่ว่าปรัชญาอินเดียแตกต่างจากลัทธิมนคตินิยมของตะวันตก หลักการอันเป็นพื้นฐานแห่งปรัชญาฝ่ายมนคตินิยมพร้อมกับการสำรวจภูมิหลังสมัยกลาง และสมัยก่อนคริสต์ศาสนา ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การยืนยันนี้ไม่มีพื้นฐานใดๆ อย่างสิ้นเชิง ในขณะที่โฉมหน้าทางด้านอาเวคแห่งการนึกถึงเอาแบบอินเดียพอที่ลัทธิลึกลับทางคริสต์ศาสนาจะสู้ได้ ถ้าหากไม่ถึงกับจะเดินหน้า แต่เมื่อว่าทางด้านพุทธิปัญญาแล้ว ก็ยากที่จะอ้างว่าการนึกถึงเอาแบบอินเดียเหนือกว่าลัทธิมนคตินิยมของตะวันตกไม่ว่าจะเป็นสมัยใหม่หรือสมัยเก่าก็ตาม แต่เมื่อคำนึงถึงความคิดฟุ้งซ่านที่เหลือจะเข้าใจได้แล้ว จิตของตะวันตกก็อุดมสมบูรณ์ไม่น้อยไปกว่ากันเลย นักปราชญ์คนสำคัญของกรุงเอเธนส์ พวกๆ ๒๓ แห่งอะเล็กซานเดรีย พวกนักบุญแห่งคริสต์ศาสนา พวกพระสมัยกลาง นั่นคือบันทึกที่อาจพบกับการแข่งขันที่นาคาคูมิใจ ในปัญหาเรื่องคำสอนทางด้านศีลธรรมนั้น คริสต์ศาสดาจารย์อยู่บนพื้นฐานที่แข็งแกร่งแห่งปริมปราประเพณีของพวกยิว พวกถือตามหลักคำสอนของโสกราตีส และของพวกสโตอิกอย่างที่ไม่มีความจะเอาชนะได้เลย เราควรจะตำหนิตะวันตกลัทธิใหม่ว่ามิได้ดำเนินชีวิตไปตามหลักการอันประเสริฐเหล่านั้นไหม? เราจะสามารถทำให้อินเดียปลดปล่อยตนให้พ้นจากข้อกล่าวหาคล้ายๆ กันนั้นได้ไหม? การอ้างว่าประชาชนชาวอินเดียทั้งหมดเมื่อว่าในด้านศีลธรรมแล้วนับว่าทุจริตน้อยกว่า ทางด้านอารมณ์ก็มีความบริสุทธิ์มากกว่า 'ทางด้านอุดมคติก็เกินไปในทางโลกิย์น้อยกว่า หรือเมื่อกล่าวโดยย่อๆ ทางด้านจิตใจก็มีระดับสูงกว่า บุคคลในสังคมตะวันตกนั้นนับว่าตั้งอยู่บนฐานแห่งการไม่คำนึงถึงความแท้จริงที่นับว่าป่าเถื่อนมาก

แบบคำสอนโลกของอินเดียที่มีผู้เห็นพ้องเป็นธรรมดาสามัญมากที่สุด ก็คือลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธี ลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธี มิเพียงเป็นเด่นเหนืออุดมการณ์ทางชาตินิยมเท่านั้น ลัทธินี้ยังได้ส่งเสียงกึกก้องอยู่ภายนอกประเทศอินเดียอีกด้วย ดูเหมือนจะเป็นลัทธิลึกลับในการทำคนให้มีศีลธรรมของท่านคานธีนี้เอง ที่ความคิดของอินเดียได้เป็นที่สนอกสนใจของชาวโลก เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์ลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธีนี้เองที่จะให้ในคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับธรรมชาติที่แท้จริงแห่งคำสอนของอินเดียที่มีต่อโลก

แต่ลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธีมิได้เป็นระบบความคิดที่ประสานกันเลย ในลัทธิคำสอนนั้นมีปรัชญาอยู่เพียงนิดหน่อยเท่านั้นเอง ในท่ามกลางคนที่ชอบพูดซ้ำๆ ซากๆ และมีความขัดแย้งในตัวเองที่ปราศจากความหวังนั้น ลัทธินี้ได้กล่าวซ้ำๆ ซากๆ ถึงบันทึกที่คงตัวอย่างหนึ่ง นั่นคือการสร้างมโนภาพเกี่ยวกับศีลธรรมที่ถือศรัทธาตามลัทธิคำสอนเป็นมูลฐาน แต่สิ่งที่ท่านมหาตมา คานธีเทศนาสอนนั้นเดิมก็เป็นศาสนาที่ว่าความเชื่อในพระผู้เป็นเจ้าเป็น

เพียงผู้แนะแนวในชีวิตที่พอเชื่อถือได้เท่านั้นเอง ข้อเท็จจริงที่ว่า แม้ในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ อินเดียก็ยังถูกลัทธิคำสอนที่ไม่เพียงสาของท่านคานธีจริงใจได้นั้นย่อมพูดเพื่อความถอยหลังทางด้านวัฒนธรรมของมวลชนชาวอินเดีย ความละเอียดลึกซึ้งของปรัชญาฮินดูหาได้เป็นเครื่องมือสำหรับวัดระดับพุทธิปัญญาของประชาชนชาวอินเดียทั้งหมดไม่ เด็กที่มีสมองดีซึ่งเป็นลูกของพวกเขาผู้ดีผู้มีสติปัญญาที่ถูกตามใจซึ่งมีอำนาจและเอกสิทธิ์ร่วมกับชนชั้นปกครองในทางโลกต่างหากที่เป็นเครื่องมือวัด แต่ก็ยังคงถูกจำกัดขอบเขตอยู่ในวงแคบๆ ของผู้มีสติปัญญาซึ่งพยายามเอาความละเอียดลึกซึ้งของปรัชญาฮินดูใส่ลงบนเครื่องเคลือบบางๆ คือลัทธิสมัยใหม่ และมีได้เป็นตัวแทนอะไรยิ่งไปกว่าโรคคิดถึงบ้านเลย การที่ท่านมหาตมา คานธีเป็นที่รักของประชาชนทั่วๆ ไป และการยอมรับการเล่นโลดโผนของท่านว่าเป็นปรัชญาของมนุษย์ที่นับว่าสูงสุดโดยไม่มีที่ติเลยนั้นเท่ากับเป็นการทำให้ลัทธิที่ว่าประชาชนชาวอินเดียทั้งมวล เมื่อว่าในด้านศีลธรรมและด้านจิตใจแล้วนับว่าสูงส่งกว่าชาวตะวันตกเป็นไปไม่ได้ ข้อเท็จจริงก็มีอยู่ว่า ประชาชนชาวอินเดียส่วนใหญ่หมกมุ่นอยู่ในเรื่องโชคลางทางศาสนา มิเช่นนั้นแล้ว ลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธีก็คงไม่มีภูมิหลังทางด้านสังคม และคงจะสูญหายไปก่อนหน้านี้เสียนานแล้ว ประชาชนชาวอินเดียส่วนใหญ่ไม่มีความเข้าใจปัญหาทางปรัชญาหรือเกี่ยวข้องกับการเคาะทางด้านอภิปรายมากกว่าปัญหาด้านวัตถุเลย ประชาชนชาวอินเดียส่วนใหญ่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ตามธรรมชาติสามัญต่างก็หมกมุ่นอยู่กับเรื่องชีวิตในทางโลกๆ และในฐานะเป็นผู้ล้าหลังในด้านวัฒนธรรม ก็จำเป็นจะต้องคิดโดยอาศัยศาสนาเป็นหลักเข้าใจอุดมคติทางโลกๆ ของตน เข้าใจเรื่องประธานของตนในรูปศาสนา ศรัทธาเป็นหลักสำคัญแห่งความมีอยู่ของพวกเขา อุปาทานเป็นผู้แนะแนวชีวิตที่เขาเชื่อถือ และโชคลางเท่านั้นที่เป็นปรัชญาของพวกเขา

ลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธี เป็นการสะท้อนให้เห็นภูมิหลังทางสังคมนี้ตามแบบอุดมการณ์ ลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธี ได้จูงใจมวลชนไม่ใช่ในฐานะเป็นปรัชญา แต่ทว่าในฐานะเป็นศาสนา ท่านมหาตมา คานธี มิได้เป็นปรัชญาเมธีหรือนักศีลธรรมที่กลายเป็นรูปเคารพของประชาชนชาวอินเดีย มวลชนชาวอินเดียได้ให้ความเคารพนับถือแต่ท่านมหาตมา คานธี ในฐานะเป็นแหล่งกำเนิดปรัชญาที่เปิดเผยให้เห็นแล้วและในฐานะเป็นตัวแทนแห่งอำนาจอนินิหารต่าง ๆ มูลฐานทางด้านสังคมแห่งลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธี ก็คือความล้าหลังทางด้านวัฒนธรรม หลักสำคัญทางด้านพุทธิปัญญาแห่งลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธี ก็คือการถือโชคลาง...

ดังนั้นเมืองในอุดมคติ (ยูโทเปีย) ของลัทธิคานธี ก็คือสังคมสถิต ซึ่งได้แก่สถานะ

แห่งการอยู่เฉยๆ ทางสังคมอย่างสมบูรณ์ ที่ชื่อว่าเป็นเมืองในอุดมคติ (ยูโทเปีย) ก็เพราะว่าเมืองอย่างนั้นไม่อาจกลายเป็นความจริงขึ้นมาได้เลย การอยู่เฉยๆ อย่างสมบูรณ์ก็เท่ากับความตายนั่นเอง ในตอนเริ่มต้นจะต้องเลิกต่อต้านระเบียบที่ตั้งมั่นแล้วทั้งหมด ข้อนั้นคงให้การรับประกันสัมบูรณ์ต่อฐานะเดิม (status quo) ชนชั้นปกครองคงจะดเว้นการใช้กำลังเพียงเพราะว่าไม่มีความจำเป็นอะไร อำนาจและเอกสิทธิ์ของชนชั้นปกครองซึ่งไม่มีปัญหาอะไรเลยนั้น ก็คงไม่ต้องการการต่อต้านอย่างเข้มแข็งใด ๆ แต่ว่าภาพทั้งดงามนี้จะวาดได้ก็โดยอาศัยมือที่เย็นเฉียบคือความตายเท่านั้น ชีวิตย่อมแสดงตัวมันออกมาในฐานะเป็นการเคลื่อนไหว เมื่อว่าเฉพาะรายๆ แล้วก็ในองศา (เทศะ) และเมื่อว่าอย่างรวมๆ แล้วก็ในกาละ และการเคลื่อนไหวย่อมบ่งถึงว่ามีอุปสรรคอยู่ตามทางอย่างมากมาย การไม่ปรากฏว่ามีการต่อต้านเพื่อระเบียบที่ตั้งมั่นแล้วทั้งหมดนั้นคงหมายถึงการทำให้ชีวิตทางสังคมหมดไป สันติภาพที่สมบูรณ์จะครอบงำก็เฉพาะในหลุมฝังศพเท่านั้น

อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้เทศนาสอนหรือผู้ที่เปลี่ยนลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธี คงไม่มีใครที่มีความเหนียวแน่นในอันที่จะนำเอาลัทธิของตนไปยังที่สุดโต่ง ในทางทำลาย ในความกล้าหาญแบบนั้น คงจะมีอำนาจที่น่ากลัวบางอย่างแฝงอยู่ แต่ด้วยความสมบูรณ์แห่งมาตรฐานของตนเอง ลัทธิคำสอนของท่านมหาตมา คานธี จึงยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิ่งที่สัมพัทธ์ได้ ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือว่า ลัทธิคานธีได้พรรณนาถึงวิธีที่จะเยียวยารักษาความชั่วร้ายของโลกในทางภาคปฏิบัติ เมื่อว่าในแง่ปรัชญาแล้ว ลัทธิคานธีก็เป็นลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และการเยียวยารักษาที่แนะไว้ก็คือโครงการถอยหลังเข้าคลองในอันที่จะใช้กำลังรักษาสังคมไว้ในภาวะที่สถิต ลัทธิคานธีได้ให้โครงการนี้ก็เพราะมันเป็นหัวใจแห่งอุดมการณ์ที่พัฒนาอยู่บนภูมิหลังแห่งสังคมสถิต

แต่คำสอนทางด้านจิตใจของอินเดีย ในขณะที่กำลังแสวงหาเสียวก้องในชาปรัทัก พังแห่งสังคมพื้นเมืองนั้นก็อาจมีการร้องเรียนที่แน่นอนใด ๆ ต่อโลกอารยธรรมสมัยใหม่เลยในคำสอนนั้น สังคมจะต้องมีศักยภาพที่จะทำให้มันไม่ต้องตกลงไปในสถานะแห่งการอยู่เฉยๆ อารยธรรมสมัยใหม่เป็นกระบวนพลวัต อารยธรรมนั้นจะต้องก้าวไปข้างหน้า ไม่เฉพาะมวลชนเท่านั้น แม้แต่ผู้ปกครองบ้านเมืองที่เป็นนายทุนของตะวันตกก็จะต้องปฏิเสธอุดมการณ์เกี่ยวกับการอยู่เฉยๆ ทางสังคม ความจริงในลักษณะพลวัตแห่งอารยธรรมนี้ซึ่งพัฒนาอยู่ภายใต้ลัทธิของอารยธรรมนั้น ก็มีคูเวรคือลัทธินายทุนอยู่ด้วย ลัทธินายทุนไม่อาจนำอารยธรรมให้ก้าวหน้าต่อไปได้ ทั้งก็ไม่อาจดึงอารยธรรมกลับมาหาสถานะสถิตอย่างถาวรในฐานะเป็นการรับประกัน

ความมีอยู่ที่เป็นไปติดต่อกันได้ เพราะฉะนั้น ความซึ่งจึงเป็นความก้าวหน้าแห่งอารยธรรมสมัยใหม่เหนือพรมแดนลัทธินายทุน ปรัชญาทางด้านวัตถุนิยมสาดแสงไปยังความซึ่งแห่งภาพของมนุษย์นั้น ตรงข้าม คำสอนทางด้านจิตใจของอินเดียคงจะสอนตะวันตกให้หันกลับไปหาจุดหมายปลายทางที่พอจะเชื่อมถึงได้ และกลับหลุดเข้าไปในลัทธิปาเถียนสมัยกลาง

ลัทธิมนุษยธรรมที่รุนแรง

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านเอ็ม. เอ็น. รอย ได้เสนออุดมคติทางการเมืองที่สำคัญ ๆ ของท่านอย่างย่อ ๆ ซึ่งอุดมคตินี้ปรากฏว่ามีอยู่ไม่ใช่น้อยในลัทธิคำสอนที่เชื่อกันสืบ ๆ มาหรือลัทธิคำสอนของมาคิอาเวลลี แต่ทว่าในเหตุผลและศีลธรรมของมนุษยชาติ

(จากเรื่อง *ลัทธิมนุษยธรรมใหม่* : ประกาศ, ของเอ็ม. เอ็น. รอย, หน้า ๓๔-๔๗)

ปัญหาที่สำคัญเหนือปัญหาทั้งปวงก็คือว่า : เราจะทำการเมืองให้มีเหตุผลได้ไหม? คำตอบยืนยันต่อปัญหาที่ขัดแย้งกันนี้คงไม่ทำให้เราไปไกลจนเกินไป นอกเสียจากว่า เราจะทำให้ลัทธิเหตุผลนิยมแตกต่างไปจากมโนภาพเกี่ยวกับเหตุผลทางด้านอภิปรัชญาเท่านั้น การที่จะเอาการร้องเรียนต่อเหตุผลประเภทลึกลับเข้าไปแทนที่จักรวาลวิทยาว่าด้วยสาเหตุสุดท้าย (teleology) ของลัทธิวัตถุนิยมมาร์กซิสต์นั้นคงไม่เป็นการก้าวหน้าอะไรเลย

ปัญหาที่มาจากรากฐานเดียวกันก็คือปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับศีลธรรม การปฏิบัติในทางการเมืองแบบปฏิวัติจะต้องมีข้อวินิจฉัยของพวกเขูตเป็นมัคคุเทศก์ คือจุดมุ่งหมายย่อมอ้างเหตุผลสนับสนุนวิธีการกระนั้นหรือ? การอนุญาตขั้นสุดท้ายให้ทำการปฏิวัติเป็นการร้องเรียนทางด้านศีลธรรมคือการร้องเรียนเพื่อขอความยุติธรรมทางสังคม เมื่อว่าในแง่ตรรกศาสตร์แล้ว คำตอบปัญหาข้อหลังนั้นจะต้องเป็นไปในทางปฏิเสธ นับว่าเป็นเรื่องที่น่าสงสัยอยู่มากกว่าเราจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ทางด้านศีลธรรมโดยวิธีที่ไร้ศีลธรรมได้ไหม ในขณะที่วิกฤติเมื่อประเด็นส่วนใหญ่เกี่ยวข้องอยู่ และเมื่อสิ่งต่าง ๆ ส่วนมากอยู่ในระหว่างเสียความประนีประนอมกันชั่วคราวบางอย่างในด้านพฤติกรรมนั้นอาจเป็นสิ่งที่ยอมให้มีได้ แต่เมื่อการปฏิบัติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักการด้านจริยศาสตร์ และคุณค่าของมนุษย์ตามปรมิปปาประเพณีได้รับการจัดทำให้มีเสถียรภาพในฐานะเป็นลักษณะสำคัญที่ถาวรแห่งระบอบปฏิวัติ วิธีการก็ย่อมชนะจุดมุ่งหมาย เพราะฉะนั้น การปฏิบัติในทางการเมืองของลัทธิคอมมิวนิสต์จึงมีได้นำโลกหรือแม้แต่ชนชั้นกรรมกรไปไกล่ระบบใหม่แห่งเสรีภาพและความยุติธรรมทางสังคม ณ ที่ใด

ทางทฤษฎีที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๐๗

เลย ตรงข้าม กลับผลลัพท์ปฏิบัติ ทั้งที่เป็นพฤติกรรมและมีใช้กรรมกร ให้ตกอยู่ในความรู้สึก
สับสนทางด้านพุทธิปัญญา ความกำห่อลหม่นทางด้านจิตใจ ความยุ่งยากทางอารมณ์ และ
ความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรมโดยทั่ว ๆ ไป

ในการที่จะเอาชนะวิกฤติการณ์นี้ พวกที่ต่อสู้เพื่อระเบียบของโลกใหม่จะต้องหันไป
หาปรมิปราระเพณิแห่งลัทธิมนุษยธรรมและลัทธินิยมความรุนแรงทางด้านศีลธรรม การจรร-
โลงใจเพื่อให้เกิดปรัชญาเกี่ยวกับการปฏิบัติใหม่จะต้องดำเนินมาจากบ่อเกิดเหล่านั้น พวกที่มีหัว
รุนแรงสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ซึ่งได้รับความกระตุนใจจากหลักการทางด้านมนุษยธรรมของ
ลัทธิปัจเจกนิยมได้มองเห็นอย่างถ่องแท้ถึงความอาจเป็นไปได้แห่งลัทธิเหตุผลนิยมแบบฆราวาส
วิสัยและจริยศาสตร์เชิงเหตุผลนิยม พวกเราได้เฝ้าการศึกษาเรื่องมนุษย์และสังคมมาประยุกต์ใช้
เป็นหลักการและวิธีการเกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ ทางด้านกายภาพ ความรู้เชิงตระหนักแน่เกี่ยวกับ
ธรรมชาติทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าสมัยเมื่อร้อยปีมาแล้ว การเข้าสู่
ปัญหาเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ตามแบบวิทยาศาสตร์อย่างรุนแรงและความสัมพันธ์กันเป็น
ภายในก็ดูจะมีความสำเร็จมากกว่า ทุกวันนี้เราอาจเริ่มต้นด้วยความตระหนักใจว่า เป็นเวลา
นานมาแล้ว นับตั้งแต่ที่มนุษย์เผล่ออกมาจากป่าแห่งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เราอาจทำให้
ความสัมพันธ์ทางสังคมกลมกลืนกันได้อย่างมีเหตุผล และว่าเพราะฉะนั้น ความนิยมคุณค่าทาง
ด้านศีลธรรมอาจทำให้สอดคล้องต้องกันกับความพยายามเพื่อเอาระบบใหม่แห่งเสรีภาพตาม
แบบประชาธิปไตยมาแทนที่ฐานะเดิม แบบที่ไม่บริสุทธิ์และผูกพัน ระเบียบทางด้านศีลธรรมจะ
เป็นผลเนื่องมาจากสังคมที่จัดตั้งขึ้นอย่างมีเหตุผล เพราะฉะนั้น เมื่อมองดูในท้องเรื่องแห่ง
การที่มนุษย์เกิดขึ้นมาจากภูมิหลังแห่งจักรวาลทางด้านกายภาพที่มีความกลมกลืนกันแล้ว โดย
แก่นแท้มนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่มีเหตุผล และดังนั้นก็ถือว่าเป็นสัตว์ที่มีศีลธรรม ศีลธรรมเกิดจาก
ความปรารถนาอย่างมีเหตุผลเพื่อให้เกิดมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่กลมกลืนกันและมีคุณ
ประโยชน์ต่อกัน

มนุษย์มิได้เกิดขึ้นมาในโลกโดยที่ไม่มีแหล่งกำเนิดใด ๆ เลย มนุษย์เกิดมาจากภูมิ
หลังแห่งสากลโลกทางกายภาพ โดยอาศัยกระบวนการวิวัฒนาการทางด้านชีววิทยามาเป็นเวลา
นาน สายสะดือไม่เคยขาดเลย : นั่นคือมนุษย์พร้อมด้วยจิตใจ สติปัญญา เจตจำนงของเขายังคง
เป็นส่วนที่จะแบ่งแยกออกมิได้ของสากลโลกทางด้านกายภาพ สากลโลกทางด้านกายภาพเป็น
จักรวาลซึ่งเป็นระบบที่ปกครองด้วยกฎหมาย เพราะฉะนั้น ความเป็นและความกลายเป็นของ
มนุษย์ อารมณ์ เจตจำนง มโนคติของมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่จะพิจารณากำหนดได้เช่นกัน เหตุผล

ในตัวมนุษย์ก็คือเสี่ยงก้องแห่งความบรรสานของสากลโลก เราจะต้องอ้างศีลธรรมย้อนไปหาความเป็นผู้มีเหตุผลในภายในของมนุษย์ต่อเมื่อเป็นเช่นนั้นเท่านั้น มนุษย์จึงอาจเป็นผู้ที่มีเหตุผลที่เป็นไปเองตามธรรมชาติและด้วยเจตนาได้ เหตุผลเป็นเพียงการอนุมัติเพื่อศีลธรรมซึ่งเป็นการร้องเรียนต่อมโนธรรมเท่านั้น และโดยนัยกลับกัน มโนธรรมก็เป็นการดูสิ่งแวดล้อมตามสัญชาตญาณ และเป็นปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมในการวิเคราะห์ครั้งสุดท้าย มโนธรรมก็ไม่มีอะไรที่ลึกลับหรือทำให้ต้องงวยงงสงสัยเลย มโนธรรมเป็นหน้าที่ทางชีววิทยาอย่างหนึ่งในระดับของความรู้สึกเช่นเดียวกับหน้าที่ทางกลศาสตร์ ฉะนั้น ความเป็นผู้มีเหตุผลในภายในของมนุษย์เป็นเพียงการรับประกันว่าจะมีระเบียบที่กลมกลืนกันซึ่งจะเป็นระเบียบทางด้านศีลธรรมด้วยเท่านั้นเอง ทั้งนี้ก็เพราะศีลธรรมเป็นหน้าที่ที่มีเหตุผล เพราะฉะนั้นวัตถุประสงค์แห่งความพยายามทางด้านสังคมจึงควรเป็นว่าเพื่อทำมนุษย์ให้มีมโนธรรมเกี่ยวกับความเป็นผู้มีเหตุผลในภายในของตนยิ่งขึ้น

ความพยายามเพื่อจัดตั้งสมาคมขึ้นมาใหม่ จะต้องเริ่มจากหน่วยแห่งสังคม นั่นคือจากรากเหง้าทีเดียว ความพยายามที่จะพัฒนาปรัชญาการปฏิบัติใหม่โดยถือเอาส่วนประกอบสำคัญแห่งมรดกของมนุษย์ทั้งสิ้นเป็นมูลฐานเช่นนั้น และแล้วตั้งนั้นเราก็อาจเรียกการต่อเติมทฤษฎีให้ละเอียดขึ้น และการตั้งกฎเกณฑ์ในเรื่องหลักการเกี่ยวกับภาคปฏิบัติแห่งการกระทำทางการเมืองและการสร้างการเศรษฐกิจขึ้นมาใหม่ว่า ลัทธิที่นิยมความรุนแรง (Radicalism) ได้

ลัทธินิยมความรุนแรง (Radicalism) มิได้คิดในแง่ของชาติหรือชนอะไรเลย การกิจของลัทธินี้ก็คือมนุษย์ ลัทธินี้เข้าใจเสรีภาพว่าเป็นเสรีภาพของปัจเจกชน เพราะฉะนั้น เราอาจเรียกลัทธินี้ว่า ลัทธิมนุษยธรรมใหม่ ที่ว่าใหม่ก็เพราะเป็นลัทธิมนุษยธรรมที่มั่งคั่งที่มีการเสริมกำลังใหม่ และมีการต่อเติมให้ละเอียดขึ้นโดยอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับในศตวรรษต่างๆ แห่งอารยธรรมสมัยใหม่

ลัทธิมนุษยธรรมเป็นลัทธิที่ไม่มีชาติหรือภาษาเป็นเครื่องผูกมัด มิได้เป็นลัทธิที่วิ่งไปตามยูโทเปียแห่งลัทธิระหว่างชาติซึ่งสมมุติว่ามีรัฐแห่งชาติอัตโนมัติไว้ล่วงหน้า ลัทธิมนุษยธรรมเกิดจากความปรารถนาที่เป็นบุญเป็นกุศลหรือความคิดที่เต็มไปด้วยความปรารถนาดีอย่างอื่น จักรภพของผู้ชายและผู้หญิงที่เป็นเสรีตามแบบสากลคือไม่มีชาติหรือภาษาเป็นเครื่องผูกมัดนั้นเป็นความอาจเป็นไปได้ อันจะเป็นประชาคมทางด้านจิตใจ มิได้ถูกจำกัดขอบเขตด้วยเขตแดนแห่งรัฐแห่งชาติต่างๆ คือ รัฐนายทุน รัฐฟาสซิสต์ รัฐคอมมิวนิสต์ หรือรัฐอื่นๆ ซึ่งจะค่อยๆ

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๐๕

หายไปเมื่อมาติดต่อกับลัทธิมนุษยธรรมแบบที่ไม่มีชาติหรือภาษาเป็นเครื่องผูกมัด นั่นคือภาพอนาคตของมนุษยชาติแบบลัทธินิยมความรุนแรง

การร้องเรียนของลัทธิคอมมิวนิสต์ “แห่งชาติ”

การเลียนแบบอันนับว่าเป็นแบบฟอร์มที่ถูกต้องที่สุดแห่งการทำให้ภาคภูมิใจ ยุโรป ตะวันตกและอเมริกาควรมีความภาคภูมิใจในข้อเท็จจริงที่ว่า พวกผู้ดีที่ได้รับการศึกษาของอินเดีย ในปัจจุบันนี้มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะขจัดความไม่เสมอภาคที่มีอยู่แต่โบราณกาลให้หมดไปจากสังคมของตน ปรารถนาจะสร้างสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ และทำอินเดียให้เป็นรัฐแห่งชาติที่เข้มแข็ง เมื่อประชาชาติใหม่ไม่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าเช่นนั้น แต่ก็พบว่าในการที่จะแข่งขันเพื่อความเป็นประเทศสมัยใหม่นั้น ตนได้ถูกทอดทิ้งให้อยู่ล้าหลังเสียสุดฤทธิ์ทีเดียว ซึ่งก็เป็นธรรมดาที่จะต้องมีการปฏิริยาโดยการทำความพยายามอย่างหมดความกลัวเพราะสิ้นหวัง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ “เทียมทัน” กับประเทศต่าง ๆ ที่เหลือในโลก ความสำเร็จแห่งความพยายามในทำนองเดียวกันนั้น ที่ประชาชาติอื่น ๆ ที่มალ่าได้รับจึงเกี่ยวข้องกับสร้างควบคู่ไปอย่างลึกซึ้งซึ่งให้แก่ผู้ที่แข่งขันเมื่อไม่นานมานี้ ประมาณสัก ๕๐ ปีที่แล้วมา อินเดียรู้สึกตื่นเต้นมากที่ญี่ปุ่นสามารถเอาชนะชนะเหนือรุสเซียในสมัยพระเจ้าซาร์ได้ ทุกวันนี้ ปัญญาชนชาวอินเดียส่วนใหญ่มองเห็นโซเวียตรุสเซียและจีนคอมมิวนิสต์เป็นแบบอย่างเพื่อพัฒนาประเทศของตนในอนาคต

อารมณ์ที่ประกอบด้วยการต่อสู้แบบชาตินิยมและความพอใจต่อความล้มเหลวของลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งหลายที่สมควรจะเรียกว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์ “แห่งชาติ” ได้ ลัทธิคอมมิวนิสต์เมื่อไม่เอาตัวเองเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการร่วมนัดกันคิดอุบายแห่งชาติที่ฟานเอ็ม. เอ็น. รอย ได้แสดงบทบาทเป็นเด่นอยู่ก็ได้ให้สัญญาณว่าจะทำประเทศที่เป็นอิสระในทางการเมืองแต่หวาดหวั่นพัฒนาในด้านการเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้นและทันสมัยขึ้น ตามโครงการเกี่ยวกับการทำประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมเป็นขั้น ๆ และการจัดองค์การทางสังคมขึ้นใหม่ตามแบบคอมมิวนิสต์ ลัทธิคอมมิวนิสต์แห่งชาติแตกต่างจากลัทธิสังคมนิยมประชาธิปไตย ซึ่งมีอะไรที่เป็นธรรมดาสามัญร่วมกันอยู่มาก แตกต่างกันอย่างเฉพาะในแง่ที่ว่า การเริ่มอัตราเร่งนี้เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงของประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภาและเสรีภาพของพลเมือง

จำนวนประชากรอินเดียที่มีอย่างมากมายล้นเหลือ ซึ่งบัดนี้มากกว่า ๓๔๐,๐๐๐,๐๐๐ คน

๑๐๑๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

นั้นดูเหมือนจะให้ประสบการณ์ที่ไม่เข้าเรื่องกันแห่งประเทศไทยต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ประชากรจำนวนน้อยมากได้ใช้ดินแดนและแหล่งทรัพยากรทางด้านแร่ธาตุที่มีอยู่มากมายให้เป็นประโยชน์ในระยะเวลาหลายร้อยปีในระหว่างที่อยู่ตามลำพังโดดเดี่ยวไม่มีใครไปรบกวน รัฐวิสาหกิจเสรีของอินเดียที่เผชิญกับปัญหาเร่งด่วนมากกว่า และพร้อมสรรพไปด้วยแหล่งทรัพยากรที่มีน้อยกว่าย่อมขาดวิสัยสามารถในอันที่จะดำเนินการตามโครงการพัฒนาซึ่งเป็นโครงการใหญ่ตามที่สถานการณ์ต้องการได้ และประชาชนสนใจน้อยกว่าและเป็นการผูกขาดมากกว่าอเมริกา อินเดียได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศด้วยความสำนึกในบุญคุณ แต่ในอินเดีย อดคิดคือความลำเอียงที่มีต่อพวกลัทธินายทุนโดยทั่ว ๆ ไป และพวกนายทุนตะวันตกโดยเฉพาะนั้นได้ฝังรากลงลึกมาก

นายกรัฐมนตรีเนห์รู ในเวลาที่กล่าวถึงข้อสงสัยเหล่านี้ ครั้งหนึ่งได้อธิบายว่านับว่าเป็นผลผลิตแห่งการยืนยันที่จะยึดมั่นอยู่กับสภาคุ่มครองอาชีพแบบเก่า ๆ ท่านได้เขียนถึงเรื่องวัฒนธรรมตามปรัมปราประเพณีของอินเดียไว้ว่า : “วัฒนธรรมตามปรัมปราประเพณีเป็นการต่อสู้กับฝ่ายข้าศึกใหม่และมีอำนาจทุกอย่าง นั่นคืออารยธรรมพ่อค้า (bania) ของพวกตะวันตกที่เป็นพวกนายทุนอย่างเงียบ ๆ และอย่างจนตรอก วัฒนธรรมปรัมปราของอินเดียนี้จะตกอยู่ในอำนาจของผู้นำใหม่นี้ ทั้งนี้ก็เพราะตะวันตกได้นำเอาวิทยาศาสตร์เข้ามา และวิทยาศาสตร์ก็นำเอาอาหารมาให้คนตั้งหลายล้านคนที่กำลังหิวโหย แต่ตะวันตกก็นำเอายาสำหรับแก้พิษแห่งความชั่วร้ายของอารยธรรมที่เป็นเสมือนฆาตกรนี้มาให้ด้วยเหมือนกัน นั่นคือหลักการต่าง ๆ แห่งลัทธิสังคมนิยมแห่งการสหกรณ์และบริการต่อประชาคมเพื่อสิ่งที่ดีงามร่วมกัน ข้อนี้มีใช้ว่าไม่เหมือนอุดมคติเกี่ยวกับการรับใช้ตามแบบของพราหมณ์เก่า ๆ นัก แต่ที่ว่ามันหมายถึง การทำเช่นนั้น ทุกกลุ่ม ให้เป็นพราหมณ์ (ไม่ใช่ในแง่ศาสนาอย่างแน่นอน) และเลิกการแบ่งแยกในเรื่องวรรณะเสีย” ดังนั้นลัทธินายทุนจึงได้สังสรรค์กับปรัมปราประเพณีของพวกไวศยะ พวกที่ต่ำที่สุดของวรรณะ ทวิชชาติ สามวรรณะ และลัทธิสังคมนิยมหรือลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ได้สังสรรค์กับปรัมปราประเพณีของพราหมณ์ที่มีเอกลักษณ์มากกว่า

ชาวอินเดียก็เหมือนประชาชาติทุก ๆ ชาตินั้นเอง คือมีแนวโน้มไปในทางที่จะดูโลกภายนอกตั้งที่มันสะท้อนภาพให้เห็นในกระจกเงาคือมโนภาพที่ตนเองสร้างไว้ก่อน คนเป็นจำนวนมากพบว่าภาพจำลองลัทธิสังคมนิยมตามแบบมโนคตินิยม ซึ่งตรงข้ามกับลัทธินายทุนแบบวัตถุนิยมนี้ช่วยในการตีความหมาย สงครามเย็น ระหว่างโซเวียตรุสเซียกับสหรัฐอเมริกา มาก การที่ประเทศจีนกระโจนเข้าสู่ค่ายคอมมิวนิสต์นับว่าทำให้ค่ายคอมมิวนิสต์มีเกียรติสูงขึ้น

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๑๑

และได้ทำความรู้สึกเกี่ยวกับแพน-เอเชียในอินเดียสูงขึ้นด้วย อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัสเซียกับจีน เห็นอกเห็นใจกัน ก็คือในประเทศทั้งสองนี้ไม่มีความรู้สึกว่ามีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติมากนัก ประการสุดท้ายมีข้อเท็จจริงที่ง่าย ๆ ที่ในสมัยใหม่นี้ ชาวอินเดียมีความคุ้นเคยกับการอ่าน และการท่องเที่ยวไปยังยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือมากกว่าที่จะคุ้นเคยต่อการอ่านและท่องเที่ยวไปในประเทศเพื่อนบ้านที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองนี้ ความคุ้นเคยอาจก่อให้เกิดความดูถูกดูแคลนอันใด ความเห็นห่าง (ในกรณีนี้หมายถึงการเห็นห่างทางด้านจิตวิทยามากกว่าทางด้านภูมิศาสตร์) ก็อาจก่อให้เกิดความหลงใหลเช่นนั้น นโยบายในการสร้างมิตรภาพกับโซเวียตรัสเซียและสาธารณรัฐประชาชนจีนของนายกรัฐมนตรีเนห์รู ทำให้เป็นไปได้ที่พรรคคอมมิวนิสต์ในอินเดีย จะร้องเรียนหาความรู้สึกแบบชาตินิยม โดยการสนับสนุนบทบาทของอินเดียในธุรกิจของโลกตั้ง ที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นอย่างกึกก้อง แต่ในด้านนโยบายภายในประเทศ พวกคอมมิวนิสต์ได้เกิดขึ้น มาในฐานะเป็นพรรคฝ่ายค้านที่เข้มแข็งที่สุดต่อรัฐบาลของพรรคองเกรส ความมีประสิทธิผล แห่งโครงการคอมมิวนิสต์แห่งชาติได้มีการสาธิตแสดงให้เห็นในคราวเลือกตั้งทั่วประเทศเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งในครั้งนั้นพวกคอมมิวนิสต์ได้ที่นั่งส่วนใหญ่ในสภานิติบัญญัติของรัฐเกรลา (Kerala) มากพอที่จะคุมสภาของรัฐนั้นไว้ได้โดยที่ไม่มีใครคาดฝันมาก่อนเลย

เมื่อว่าในระดับส่วนบุคคลแล้ว การที่อุดมคติแบบชาตินิยมกับแบบคอมมิวนิสต์ รวมกันได้นั้นนับว่าได้ร้องเรียนต่อพวกปัญญาชนที่ได้ดำรงชีวิตแบบตะวันตกเป็นจำนวนมาก ซึ่ง คงจะขอให้มีการปรับปรุงระบอบการปกครองที่ยากลำบากของสามัญชนทั้งหลายให้ดีขึ้น ปัญญาชน เหล่านั้นที่คุ้นเคยต่อมาตรฐานทางด้านศีลธรรมและความอยู่ดีกินดีทางด้านวัตถุแบบชนชั้นกลาง มักรู้สึกขมขื่นต่อช่องโหว่ระหว่างชีวิตของพวกเขากับชีวิตของพวกเขาและพวกกรรมกรในเมือง ต่าง ๆ ที่มีได้ดำรงชีวิตแบบตะวันตก ที่มีได้รับการศึกษาและจนลงทุกที ลัทธิคำสอนที่เน้นถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างพวกผู้ที่ได้รับการศึกษา กับ “มวลชน” นั้นได้บรรเทาความรู้สึกถึงโทษที่เนื่องจากการที่พวกผู้ดีห่างเหินมวลชนลง พวกเขาได้สัญญาว่าจะมีการจ้ำจั่นอย่าง เต็มที่และให้ความหวังที่จะเปลี่ยนรูปอินเดียที่เป็นหมู่บ้าน (ซึ่งพลเมือง ๘๕% อาศัยอยู่) ใน จินตภาพของผู้ที่อยู่ในเมืองแบบตะวันตกมากกว่าที่จะทำชนหมู่น้อยที่ดำรงชีวิตแบบตะวันตกใน จินตภาพของชนหมู่มากที่เป็นชาวไร่ชาวนาดังที่ท้านคานธีได้เสนอไว้

เพื่อแสดงให้เห็นการร้องเรียนบางอย่างแห่งลัทธิคอมมิวนิสต์แห่งชาติจึงได้เลือกนักเขียน ขึ้นมาสองคน ซึ่งต่างก็มีได้เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เลย แต่ทว่าเมื่อเพ่งในด้านเนื้อหาแล้ว แต่ละคนก็มีความเห็นพ้องกับโฉมหน้าตามแนวลัทธิคอมมิวนิสต์แห่งชาติไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง

๑๐๑๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

หรืออาจมากกว่าหนึ่งโหมหน้าก็ได้ คริสต์ศาสนิกชนชาวอินเดียชื่อ เจ.ซี. กุมารัปปะ (J.C. Kumarappa) ซึ่งได้ปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์มาจากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (สหรัฐอเมริกา) และเมื่อกลับมาสู่อินเดียก็กลายเป็นผู้ให้บรรณาทิบายทฤษฎีการเศรษฐกิจตามแบบของท่านคานธี ชำนาญ และเป็นหัวหน้าโครงการอุตสาหกรรมที่ทำด้วยมือตามหมู่บ้านของท่านคานธี แม้ท่านจะมีได้เข้าชื่อในการเน้นให้ทำอินเดียให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างเร่งด่วน แต่ท่านก็ยอมรับการวินิจฉัยของพวกคอมมิวนิสต์แห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับสถานการณ์ของโลก และเห็น “การเพทุบายแบบอเมริกัน” เป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศของตน

โรเมศ ธาปาร์ (Ramesh Thapar) ได้แสดงทัศนะที่เข้าใจง่ายกว่าและเป็นแบบสุนิยมมากกว่าออกมา ทั้งนี้เพราะท่านหวังจะให้ค่อย ๆ เกิดมีระเบียบทางสังคมนิยมไปทั่วโลก ธาปาร์ได้ทำหน้าที่เป็นบรรณาทิกการนิยสารรายสัปดาห์ของพรรคคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๔ (ซึ่งเป็นยุคที่พวกหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่ต้องซุกซ่อนตัว หรือมีจะนั้นก็อยู่ในที่คุมขัง) และเป็นเลขานุการคณะผู้แทนอินเดียที่ไปร่วมประชุมสภาสันติภาพที่กรุงวอร์ซอ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ ข้อเขียนของท่าน แม้บางทีจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ก็ดูเหมือนจะมีอิทธิพลต่อนโยบายของพรรคอยู่บ้าง ข้อเท็จจริงนี้เมื่อว่าในตัวเองแล้วก็เป็นเครื่องหมายบอกถึงความสำคัญที่จะทำให้พรรคเขาสนใจปัญหาชนชาวอินเดียทั้งปวงได้ ซึ่งนับว่าเป็นภาระที่ต่อมาทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ได้รับความสำเร็จอย่างน่าประหลาด

เจ.ซี. กุมารัปปะ

แผนการของอเมริกันที่มีต่ออินเดีย

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ หนังสือเล่มหนึ่งชื่อ *เงาอเมริกันเหนืออินเดีย* (American Shadow Over India) ซึ่งแปลความหมายกิจกรรมของอเมริกาในอินเดียในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการค้า การลงทุน การให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมด้านการสืบราชการลับ การโฆษณา การเผยแพร่คริสต์ศาสนา ภาพยนตร์ และหนังสือ ว่าเป็นการทำลายล้างอินเดีย ทางเลือกที่เป็นผลติดตามมาก็คือบทบาทที่ท่าน เจ. ซี. กุมารัปปะ เขียนให้หนังสือนี้

(จากเรื่อง *เงาอเมริกันเหนืออินเดีย*, ของแอล. นาตราชนัน, หน้า xi-xiii)

ในหลายศตวรรษที่ผ่านมา ทุก ๆ ชาติมีเสรีธรรมที่จะแสดงวิถีชีวิต ความคิด และวัฒนธรรมแห่งชาติของตนออกมา เสรีภาพนี้ได้ถูกพวกหัวหน้าเผ่าเหล่าต่าง ๆ ที่เป็นพวกทางบ้านใกล้

ทางทาสยที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๑๓

เรือนเคียงซึ่งสืบสายในด้านการปล้นสะดมเท่าที่จะทำได้มาจากประชาชนที่มั่งคั่งขัดจ้งหระเป็นระยะ ๆ มา พวกลูกน้องของพวกเขา ก็คอยหนุนหลัง ในบางกรณีก็จะตั้งราชวงศ์ของตนเองขึ้นมา

นับตั้งแต่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา ความทะเยอทะยานส่วนบุคคลเหล่านี้ได้เปิดทางให้นำเอาคนที่อ่อนแอมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเป็นล่ำเป็นสัน ข้อนี้ก็จะกระทำได้อีก โดยการทำให้อะไรที่ไม่ระวังเป็นกลุ่ม ๆ บ้าง เป็นหน่วย ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์บ้าง หรือประชากรชาติทั้งหมดบ้าง วิธีการที่เอามาใช้ก็เรียกชื่อกันไปต่าง ๆ นานาตามลักษณะของมัน แต่ในด้านผลแล้ว ก็เป็นอย่างเดียวกันหมด นับว่าเป็นการทำให้วัตถุดิบหรือแรงงานสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เครื่องจักรกลส่วนใหญ่มีความปลอดภัย นี่เป็นพัฒนาการเหนือความเป็นทาสส่วนบุคคล สภาพของผู้เป็นข้าแผ่นดิน หรือลัทธิเจ้าขุนมูลนาย

อังกฤษได้มาอินเดียพร้อมด้วยภูมิหลังแบบเจ้าขุนมูลนาย ดังนั้นความสัมพันธ์ที่อังกฤษมีต่ออาณานิคมจึงมีลักษณะไปตามระเบียบสังคมผสมกับเศรษฐกิจ ซึ่งมาในรูปของลัทธิจักรวรรดินิยมทางการเมือง ลัทธิจักรวรรดินิยมทางการเมืองที่มีหน้าที่บางอย่างต่อประชาชาติที่อยู่ภายใต้ปกครองแม้กระทั่งการเอาประชาชาตินั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองนั้นนับว่าเป็นวัตถุประสงค์ชั้นอันติมะ วิธีนี้มีความรับผิดชอบต่อการปกครองที่ดีที่มีต่อ “ประเทศที่เรียกกันว่านครหลวง”

หลังจากนั้นไม่นานนัก ชาวอเมริกันก็มาถึงอินเดีย พวกอเมริกา มาปรากฏตัวพร้อมด้วยประเด็นความเป็นทาส ดังนั้นแบบการปกครองประเทศที่ด้อยพัฒนาของอเมริกันจึงมีสีแดงต่างไปจากแบบอังกฤษ พวกเขากำลังเจริญรอยตามลัทธิจักรวรรดินิยมแบบเงินทุน ซึ่งในด้านภาคปฏิบัติแล้ว ไม่มีการรับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของพวกที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจเลย

อีกประการหนึ่ง ในตอนนี้ ก็มีความพยายามอยู่ประการหนึ่งในอันที่จะรวบรวมประชาชาติต่าง ๆ ของโลกเข้าไว้ด้วยกันภายใต้อุดมการณ์ที่แพร่หลายไปทั่วสองอุดมการณ์ คือ อุดมการณ์ว่าด้วยวิสาหกิจส่วนบุคคลหรืออุดมการณ์เพื่อความยุติธรรมในทางสังคมในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อคนที่เปลี่ยนลัทธิหรือจิตใจนี้ โลกได้ถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ที่ต่อสู้แข่งขันชิงดีชิงเด่นกันสองกลุ่ม สหรัฐอเมริกาสับสนุนวิสาหกิจส่วนตัว โดยถือเอาทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวซึ่งจะนำไปสู่ผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ส่วนสหภาพสาธารณรัฐโซเวียตโซเชลลิสต์รัสเซีย สนับสนุนความยุติธรรมทางสังคม โดยถือความเสมอภาคของมนุษย์และความต้องการขั้นมูลฐานเป็นหลัก ดังนั้นจึงเท่ากับถือความเสมอภาคในโอกาสต่าง ๆ แห่งชีวิตเป็นหลัก

๑๐๑๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ทั้งสองค่ายนี้กำลังทำให้โลกแตกแยกออกเป็นค่ายใหญ่ ๆ สองค่าย รัสเซียกำลังทำงานเผยแพร่เจตนารมณ์โดยการปฏิบัติสิ่งที่ดีที่ตนเทศนาสอน และแสดงทฤษฎีของตนโดยการทดลอง และดังนั้นก็เชื่อว่าต่อสู้เพื่อรวบรวมสวากให้ได้มากด้วยการทำเพื่อนบ้านใกล้เคียงให้มีความเชื่อมั่น

สหรัฐอเมริกากำลังดำเนินการตามแผนการต่าง ๆ เพื่อดักจับประชาชาติต่าง ๆ โดยอาศัยการหลอกลวง การบังคับ การขู่เข็ญและโดยการเอาเงินเข้าล่อ วิธีการเหล่านี้มิได้คาดว่าจะทำให้เหยื่อของตนหลุดมือไปเลย แต่เพื่อทำให้วัตถุประสงค์ชั่วร้ายดำเนินต่อไปดุจแมงมุมชักใย ฉะนั้น ไยย่อมถูกชักเป็นอย่างดีและชัดเจนเพื่อที่ว่าเหยื่อยากจะเข้าใจโดยต้องแหว่อะไรกำลังเกิดขึ้นและการดิ้นรนทั้งปวงของมันก็มีแต่จะทำให้มันถึงวาระสุดท้ายเร็วขึ้นเท่านั้นเอง

นับว่าโชคไม่ดีเลยที่ประชาชนทุกวันนี้มีฐานะยิ่งยวดมากเกินไปที่จะหยุดและสังเกตดูว่าอะไรกำลังจะเกิดอยู่รอบ ๆ ตัวเขาบ้าง ความรีบเร่งและความวุ่นวายแห่งชีวิตยากที่จะทำให้เขามีเวลาร่างพochtที่จะลุกขึ้นยืนดูสิ่งรอบ ๆ ตัวเขาและประเมินค่าสถานการณ์ได้ จึงได้มีผู้ถือเอาประโยชน์จากการกดดันของชีวิตนี้ เพื่อทำให้ถึงวาระสุดท้ายเร็วขึ้น

นับเป็นเวลากว่า ๑๕๐ ปีมาแล้ว ที่สหรัฐอเมริกา กำลังขยายตาข่ายทางการเงินของตนไปทั่วโลก อินเดียเป็นอะไรบางอย่างในฐานะที่มีผู้คุ้มครอง เพราะอังกฤษได้ยกผลประโยชน์และความหวงแหนผลประโยชน์ให้ ต่อมาวิธีที่ให้ความคุ้มครองนี้ได้ถูกยกเลิก และอินเดียก็เสนอให้ที่โล่งแจ้งสำหรับจะได้ใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างปราศจากจากความเมตตาปรานี เป็นเรื่องที่น่าเศร้าใจที่ว่าข้อนี้ควรจะเกิดขึ้นภายใต้ความนำของผู้รักชาติที่มีระเบียบของท่านเนห์รู เพทูบายของอเมริกันที่ทำงานโดยได้รับความช่วยเหลือจากจิตวิทยาสมัยใหม่นับว่ามีผลน้อยเหลือเกินสำหรับบุรุษผู้ตรงไปตรงมา ผู้เป็นคนง่าย ๆ และไว้เนื้อเชื่อใจได้

เพราะฉะนั้น จึงนับว่าเป็นความจำเป็นมากทีเดียวที่บุคคลตามท้องถิ่นจะได้รับการบอกเล่าด้วยดีถึงสิ่งที่กำลังมาดักเขาอยู่ ดังนั้นจึงนับว่าเป็นคุณประโยชน์ต่ออินเดียที่ว่าควรจะให้ข่าวสารอย่างเต็มที่ในสนามเล็ก ๆ พร้อมกับที่อ้างอิงและเอกสารต่าง ๆ โดยไม่ต้องมีการให้เหตุผลโต้แย้งกันมากนัก หนังสือเล่มเล็ก ๆ นี้เป็นดุจเหมืองแห่งข่าวสารเช่นนั้น ผู้ประพันธ์ได้ทำให้เราเป็นหนี้ต่อความยากลำบากที่ท่านได้รับในการรวบรวมวัสดุที่มีค่าและวางมันไว้ให้เราใช้สอยได้ในแบบที่เข้าใจได้ง่าย ท่านได้ชี้ให้เห็นร่องรอยแห่งการเล่นเล่ห์เพทุบายของอเมริกันในอันที่จะเอาอินเดียเข้าไปในทางการเงินของตนมากกว่าหนึ่งร้อยปีแล้ว ถ้าเราไม่ทำตัวเองให้เป็นประโยชน์ด้วยการเตือนเป็นครั้งคราวแล้ว เราก็คงจะได้รับโศกนาฏกรรมอย่างที่เกิดแก่เกาหลีมาเสีย

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๑๕

นานแล้ว ขอให้เราตื่นขึ้นและระมัดระวังก่อนที่จะสายเกินไป

โรเมส ธาปาร์

อนาคตทางสังคมนิยมของอินเดีย

ในบทสรุปของหนังสือเรื่อง *อินเดียตรงหัวเลี้ยวหัวต่อ* นั้น ท่านโรเมส ธาปาร์ ได้อธิบายให้เห็นภาพลัทธิสังคมนิยม (ใช้คำดูดั่งที่พวกคอมมิวนิสต์ใช้เพื่อแสดงชั้นกึ่งกลางระหว่างลัทธินายทุนกับลัทธิคอมมิวนิสต์แท้ๆ) ที่ได้สถาปนาไว้ทั่วโลก ท่านได้แสดงนัยไว้ โดยการวิพากษ์วิจารณ์ “ความชั่วร้ายแห่งการปฏิบัติแบบสตาลิน” ไว้ว่า ท่านหวังจะให้ระเบียบของโลกใหม่มีคุณค่าทางประชาธิปไตยเป็นมูลฐาน

(จากเรื่อง *อินเดียตรงหัวเลี้ยวหัวต่อ*, ของโรเมส ธาปาร์, หน้า ๒๕๙-๖๔)

แต่ละประเทศ และประชาชนแต่ละคน ต่างก็มีประวัติศาสตร์สภาพการณ์และมโนภาพของตนเอง พวกเขาซึ่งได้รับการศึกษาจากอดีตและปัจจุบันย่อมฉายประสบการณ์เข้าไปในอนาคต ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้เข้าใจกระบวนการซึ่งจะพิมพ์แบบเหตุการณ์ต่างๆ ที่ยังมีได้บันทึกเอาไว้

อินเดียเป็นสนามที่กำลังจะได้รับรางวัลสำหรับการศึกษาและนึกถึงเอาเช่นนั้น บางทีจะไม่มีประชาชนอื่นใดในโลกที่ได้พบว่าตัวเองตกอยู่ในสถานการณ์ที่น่าสนใจเช่นนั้น ยิ่งขึ้นไปกว่านั้นอีกก็คือ เมื่อเอาอินเดียไปเปรียบเทียบกับภาพที่ได้ส่วนลัดที่ใกล้ชิดในเบื้องหน้าผู้มีอำนาจเหล่านั้นที่กำลังสร้างเหตุการณ์ต่างๆ ในโลกขึ้นทุกวันนี้

ในสหรัฐอเมริกา ผู้ที่มีความรู้แจ่มแจ้งอาจรู้สึกทรมานใจต่อการประหัตประหารศัตรูการเมืองโดยวิธีแก้งอย่างการปราบแม่ดในสมัยก่อนของแมคคาร์ธี (McCarthy) มวลชนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยอาจได้รับการทรมานเพราะการติดต่อระหว่างชาติของกระทรวงการต่างประเทศ แต่บัดนี้พวกเขากำลังเริ่มต้นหาสมมุติฐานแห่งความผิดปกติเหล่านี้อยู่ ถ้าหากความอุดมสมบูรณ์ทำให้ความรู้สึกของพวกเขาผิดมัวไป ทำให้พวกเขาไม่มีอำนาจที่จะต่อต้านนโยบายต่างๆ ซึ่งมีแต่จะทำให้ได้รับความหายนะในการให้เหตุผลขั้นสุดท้ายแล้ว ความตื่นตัวในหมู่พวกเขาย่อมทราบจริง ๆ ว่าสังคมนิยมจะหายไปสิ้นไม่ช้าก็เร็ว แต่ละวัน ๆ เขาจะยกแค้นดาขึ้น นโยบายสงครามเย็นกำลังย้อนกลับมาเล่นงานพวกที่ก่อให้เกิดสงครามเย็นขึ้น นับว่าเป็นภูมิอากาศที่ความคิดของ แฟรงกลิน เดลาโน รูสเวลต์ (Franklin Delano Roosevelt) ซึ่งทั้งแข็งเป็น

๑๐๑๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

เหล็กกล้าและคมกริบจะได้รับชัยชนะอีก

บริเตนใหญ่ซึ่งไม่บริสุทธิ์และผูกพันเพราะความด้อยระหว่างชาติมาเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว ได้ทำผิดพลาดที่สั่งให้นายของตนข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกไป จักรวรรดิอังกฤษได้ลดขนาดเหลือเล็กลง และบางที่อาหารอันโอชะก็ถูกย่อยโดยหุ้นส่วนอาวุโสในลัทธิจักรวรรดินิยมแบบจำกัด ที่นี้บ้าง ที่โน่นบ้าง ความนึกคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่บ้านกับอัตตาธิปไตยที่โหดร้ายในต่างประเทศมิได้บันดาลใจอะไรต่อไปอีกแล้ว ประชาชนชาวบริติชจะต้องหันกลับไปหาบ้านเกิดเมืองนอนที่เป็นเกาะของตนอีก แล้วพวกเขาก็จะศึกษาถึงวิธีที่จะดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินที่เป็นของพวกเขาเอง

สำหรับฝรั่งเศสก็ได้มีการเปลี่ยนรูปเรียบร้อยแล้ว ส่วนในทวีปแอฟริกาทุกวันนี้ เรากำลังเฝ้าดูความพยายามอย่างเป็นบ้าเป็นหลังครั้งสุดท้ายของแอฟริกา เพื่อที่จะคงเครื่องประดับของ “มหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่” ไว้ แต่ประชาชนชั้นคนงานของดินแดนที่เป็นทาสสมบัตินั้น บัดนี้ได้รู้โดยต้องแท้แล้วว่า เครื่องประดับยศเหล่านี้เป็นเพียงสายโซ่ที่คอยดึงความเต็มเปี่ยมแห่งความฝันมากมายให้กลับมา ไยแมงมุมกำลังถูกกำจัดให้หมดไป เราได้ยินเสียงใหม่ที่เข้มแข็งเสียงหนึ่งประกาศวิธีทางที่จะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่ที่แท้จริงและเป็นนิรันดร์

ประเทศเยอรมนีและญี่ปุ่น ซึ่งพิทักษ์รักษาความเข้มแข็งทางด้านอุตสาหกรรมแห่งผู้มีปรีชาสามารถเลิศล้ำทั้งหลายไว้ ได้รักษาบาดแผลที่เกิดจากการเสียโชคด้านการทหารที่นับว่ามีราคาแพงมาก ปัญหาในบ้านในเมืองของประเทศทั้งสองนี้มีอยู่มากมายแต่ก็อยู่ในวิสัยที่ประเทศทั้งสองจะแก้ได้ ที่นับว่าสำคัญมากก็คือโรงแสงสรรพาวุธของตะวันตกและตะวันออกเหล่านี้ในปัจจุบันนี้ สุดแล้วแต่ความก้าวหน้าที่เป็นไปอย่างสันติของประเทศทั้งสองนั้น อนาคตของประเทศทั้งสองนี้มิได้ถูกเล่นเหลี่ยมของจักรวรรดิทำให้มืดครึ้มเลย แต่ทว่าต้องมีมนไปบ้างก็เพราะเหตุผลเกี่ยวกับความตึงเครียดระหว่างชาติ และการที่ต่างชาติเข้าไปแทรกแซงเท่านั้นเอง

ประเทศจีนซึ่งบัดนี้ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง นับว่าเป็นแหล่งแห่งความหวังที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่ง ประชาชนโบราณเหล่านี้ได้ต่อสู้กับคนแปลกๆ มากมายนาน และบัดนี้ก็ทำงานด้วยความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะทำประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาลให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๕ พวกเขาก็จะขึ้นหน้าประเทศอื่นๆ ที่เหลือในเอเชียในด้านพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่พวกเขาสามารถทำได้ ดังนั้น ก็เพราะพวกเขาพบอาวุธที่จะทำให้มีชัยชนะเหนือโคกนาฏกรรมและความหายนะที่มนุษย์ได้ก่อให้เกิดขึ้น ไม่มีอุปสรรคใด ๆ ไม่มีข้อ

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๑๗

บกพร่องใด ๆ ที่จะหยุดยั้งความก้าวหน้าของพวกเขาได้

แม้ว่าความก้าวหน้าของประชาชนชาวโซเวียตจะมีมากกว่า นั่นคือในเมื่อพวกเขาได้ชำระล้างสังคมของเขาให้หมดจดจากความชั่วร้ายแห่งภาคปฏิบัติตามแบบสตาลิน การปฏิบัตินี้ได้บิดเบือนชีวิตของพวกเขาและชีวิตของพวกที่เป็นพันธมิตรกับเขาในยุโรปตะวันออก ซึ่งอาจต้องใช้เวลานานและอาศัยความกล้าอยู่สักหน่อยจึงจะเอาชนะการบิดเบือนเช่นนั้นได้ การกิจยังมีอยู่อีกมากมายแต่ความพยายามก็มีมากเช่นกัน

อินเดียเสรีซึ่งเกิดขึ้นมาในยุคหัวเลี้ยวหัวต่ออย่างสำคัญและในยุคแห่งการเริ่มต้นเดินทางไปสู่อนาคตที่ใ่อะไรซึ่งมักจะเป็นอดีตของประชาชนที่ก้าวหน้าไปมากมายแล้วนั้น รู้สึกว่าได้รับความกระตือรือร้นจากอารมณ์และประสบการณ์ทั้งปวงนี้ มีอยู่คราวหนึ่ง เมื่ออินเดียได้ทำให้อารยธรรมบนฝั่งแม่น้ำสินธุและแคว้นน้อยใหญ่แห่งแม่น้ำสินธุก้าวหน้าไปไกลมาก ทุกวันนี้ อินเดียก็ศึกษาและเมื่ออินเดียเอาอย่าง อินเดียก็นำเอาประสบการณ์ของประชาชนอื่นๆ มาพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์อย่างได้ผล

กระบวนการนี้ นับหรือศาสตาดพยากรณ์ และผู้มีทัศนภาพของอินเดียได้แปลความหมายตามทัศนคติที่น่าเคารพของบี หรือศาสตาดพยากรณ์ และผู้มีทัศนภาพเหล่านั้น เราจะต้องแสวงหาวิธีการตีความหมายแบบที่ใช้พุทธปัญญา และอยู่กับร่องกับรอยอย่างที่สุด

หัวเลี้ยวหัวต่อที่อินเดียกำลังประสบอยู่นี้ก็คือหัวเลี้ยวหัวต่อที่นับตั้งแต่สมัยใช้มูลโคมาจนกระทั่งถึงสมัยปรมาณู ตามธรรมดาแล้ว คุณค่าและปริมปราประเพณีมากมาย มโนภาพและการปฏิบัติจะทำให้มีประสบการณ์ในเรื่องความสันตะเทือนอย่างรุนแรง แต่ถ้าหากประสบการณ์จะมีประโยชน์อะไรบ้างแล้ว เราก็จะทำให้เกิดมีหัวเลี้ยวหัวต่อได้อย่างรวดเร็ว และโดยมีต้องมีการเสียสละอย่างที่เราชาติอื่นๆ ต้องประสบมาแล้ว นับว่าเป็นความจริงที่คนในชั่วอายุนี้ถูกหลงใหลให้ทำงานหนัก แต่อย่างน้อยที่สุดเขาก็จะต้องทราบ ว่า ความพยายามเกี่ยวโยงกับการสร้างสรรค์สังคม ซึ่งจะแตกต่างจากป่าช้าแห่งลัทธินายทุนที่คุ้นเคยมากทีเดียว นี่เป็นข้อเท็จจริงที่เด่นในสมัยเรา เป็นข้อเท็จจริงที่จะก่อให้เกิดทัศนคติและการกระทำขึ้นมา

ทุกวันนี้ในประเทศที่อาจมีความตึงเครียดทางด้านภาษาอย่างรุนแรง ฟุ้งนี้อาจมีความบาดหมางกันระหว่างฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้ วันต่อ ๆ ไป อาจมีการสร้างเล่ห์กระเท่ห์ต่าง ๆ ระหว่างชาติ ต่อต้านเรื่องเสรีภาพและอำนาจอธิปไตยของประเทศ อาจมีเหตุการณ์ที่วิกฤติยิ่งกว่านั้นอีกก็ได้ แต่ความสับสนและความไม่แน่นอนจะต้องผ่านไปอย่างแน่นอนเช่นเดียวกับเมื่อ

๑๐๑๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

มีกลางวันแล้วก็ต้องมีกลางคืนฉะนั้น เรามีชีวิตอยู่ในยุคที่วิทยาศาสตร์กับการวางแผนตามหลักวิทยาศาสตร์กำลังมีชัยชนะเหนืออนาธิปไตยตามปรัมปราประเพณีอย่างมั่นคงในทุก ๆ ด้าน

เราได้เห็นวิธีที่นโยบายของอินเดียทั้งนโยบายต่างประเทศและนโยบายภายในประเทศ ในระหว่างสิบปีแรก หลังจากที่ได้รับอิสรภาพแล้ว ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากข้อเท็จจริงแห่งศรัทธาของเรา กระบวนการในการสร้างให้เป็นรูปร่างขึ้นมาจะดำเนินไปสู่ช่องแคบพร้อมกับความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และกำลังเคลื่อนไหวในฐานะเป็นสนามแห่งความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการเมือง การทำให้แคบจะเห็นได้มากที่สุดก็ในโลกแห่งอาณานิคมแบบก่อน ๆ ซึ่งเป็นโลกที่ปรัชญาแบบสุนัขกัดกินสุนัข* (dog-eat-dog) ไม่มีความหมายอะไรอีกแล้ว และไม่มีชนกลุ่มใหญ่ ๆ ที่ตั้งมั่นแล้วในอันที่จะประกาศปรัชญานั้นอย่างได้ผลต่อไปอีก นอกจากนั้น ถ้าหากจะทำความพยายามเช่นนั้นละก็ ความก้าวหน้าแห่งเทคโนโลยีทางโลกสังคมนิยมและความสามารถของโลกสังคมนิยมในอันที่จะช่วยเหลือเอเซียก็จะทำลายความอาจเป็นไปได้ที่ปรัชญาเช่นนั้นจะกลายเป็นที่นิยมยกย่องกันอย่างแพร่หลายลงหมดสิ้น อินเดียกำลังต่อสู้ตามวิถีทางที่ได้รับการแผ้วถางโดยกระบวนการแห่งประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่อดีตของตนเองและอดีตของประเทศอื่นๆ ทำให้อินเดียอาจมีได้

ความก้าวหน้าไปสู่ลัทธิสังคมนิยมของอินเดีย วิธีชีวิตที่มีระเบียบและยุติธรรมอาจเต็มไปด้วยสันติสุขและมีกำลัง ในหลายวิถีทางด้วยกันที่ได้มีการวางรากฐานไปตามวันเวลาแต่ละวันที่ผ่านไปในด้านหนึ่ง มาตรการทางสังคมนิยมกำลังถูกขยายตัวให้กว้างออกไป และในอีกด้านหนึ่ง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของมวลชนที่กำลังทวียิ่งขึ้นทุกทีได้ก่อให้เกิดการยอมให้นำเอามาตรการเหล่านั้นมาใช้และสนับสนุนมาตรการเหล่านั้น ถ้าหากชนกลุ่มน้อยนิดพยายามขัดขวางเขาจะประสบความสำเร็จก็เพียงก่อให้เกิดการทำให้ตลาดเคลื่อนไหวเพียงชั่วคราวเท่านั้น ถ้าชนหมู่น้อยกลุ่มเดียวกันนี้หาทางที่จะทำให้มีความคลาดเคลื่อนอย่างถาวรละก็ พวกเขาก็จะรู้แจ้งในราคาของมันที่ว่าพิจารณาตัดสินของประชาชนนั้นไม่อาจมีใครเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับได้นานนัก

ในหลายแห่งหลายมุมด้วยกันที่อินเดียจะนำการทดลองไปสู่ความลึกลับแห่งหัวเลี้ยวหัวต่อใหม่ที่จะนำไปสู่ลัทธิสังคมนิยมนี้ เพราะอินเดียล้าหน้าผู้อื่นซึ่งกำลังก้าวหน้าไปในทิศทางเดียวกันกับตน คือ อินโดนีเซีย พม่า อียิปต์ และชาติที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่ๆ อีกมากมายหลายชาติ

* หมายถึง นโยบายล่าเมืองขึ้นที่ใครก็ได้กัดกินเอา (โดยใช้อำนาจ) เหมือนสุนัขกัดกินสุนัข บัดนี้ทำอย่างนั้นไม่ได้แล้ว โลกสังคมนิยมใหม่ก็ไม่มีนโยบายเช่นนั้น มีแต่จะช่วยเหลือเอเซียและแอฟริกาเสียอีก

ทางสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๑๙

เป็นที่แน่ใจว่าได้ว่าพัฒนาการที่ไม่มีใครเสมอเหมือนในด้านรัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์จะต้องเกิดขึ้น พัฒนาการเหล่านั้นต้องการความเข้าใจเชิงสร้างสรรค์อย่างลึกซึ้งมาก เพราะพัฒนาการเหล่านั้นไม่สามารถใช้ความรู้สึกตามภาษารรรรมดาสามัญอธิบายได้ พวกที่มีความสงสัยในข้อนี้ควรจะจำไว้ว่า ปีแรกๆที่ได้รับเสรีภาพของประเทศต่างๆ เช่น อินเดีย อินโดนีเซีย พม่า และอียิปต์ได้อำนวยให้ซึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นเช่นนั้นมากมายหลายอย่างด้วยกัน

อินเดียซึ่งก็เป็นแบบเดียวกับประเทศอื่นๆ จะรู้สึกว่าคุณมีความรุ่งโรจน์เพราะประสบการณ์ใหม่ ๆ ความเครียดเพราะต้องเผชิญกับปัญหาใหม่ ๆ และความปิติยินดีที่ตนได้พบวิธีแก้ปัญหามใหม่ ๆ อินเดียมีต้องผ่านประสบการณ์ที่แสดงใจที่เนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมสมัยแรก ๆ เลย อินเดียไม่ต้องการทำความเข้าใจกับที่ประเทศอื่นๆ เคยทำมาแล้ว อินเดียสามารถมองไปข้างหน้าทางด้านเนื้อสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็วดุจสายฟ้าแลบ เพราะอินเดียได้เริ่มต้นเดินทางเข้าสู่ยุคปรมาณูที่สามารถทำให้เป็นไปได้ด้วยความสำเร็จแห่งวิทยาศาสตร์ของโลก

การที่จะรู้แจ้งว่าข้อนี้หมายความว่าอะไร เขาจะต้องพิจารณาถึงวิธีที่ค้นพบไฟ พบล้อ พบโลหะใหม่ ซึ่งทำให้เรื่องราวของมนุษย์ต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างน่าพิศวง จะเป็นการมั่นใจมากมายเพียงใดที่พลังงานปรมาณูกับการเอาพลังงานปรมาณูมาใช้จะมาพบกัน เพราะนับเป็นครั้งแรกที่วิทยาศาสตร์ได้ให้พลังงานที่ไม่มีขอบเขตจำกัดในอันที่จะเปลี่ยนรูปทะเลทราย ภูเขา และมหาสมุทรแก่เรา พลังงานนี้แหละที่ได้ซ่อนเร้นอยู่ในหยดน้ำเล็กๆ มาเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว บัดนี้ ขอบเขตแห่งความพยายามได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาลมาก แม้แต่ดวงดาวในห้วงอวกาศและที่พ้นออกไป เราก็อาจไปถึงได้

สิ่งที่ทั้งหมดนี้หมายถึงนั้นออกจะเร็วเกินไปที่จะกล่าวถึงบทสรุปบทหนึ่งเป็นบทสรุปที่ไม่อาจหนีได้พ้น จึงได้กลายเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่จะรักษาและคุ้มครองความอาจเป็นเป็นไปได้ที่จะมีพัฒนาการเช่นนั้น เฉพาะองค์การทางสังคมแบบวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่อาจทำสิ่งนี้ได้ เราจะบรรลุถึงองค์การนั้นโดยไม่เสียสละความสัมฤทธิ์ผลที่ยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติได้อย่างไร? นี่เป็นภารกิจที่สำคัญเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง การเศรษฐกิจ ทางสังคมและทางด้านวัฒนธรรม

ประวัติศาสตร์ย่อมชี้ให้เห็นว่าบรรพบุรุษของเราได้ควบคุมธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ไว้ได้แล้วก็นับว่าแปลกประหลาดมากที่บรรพบุรุษเหล่านั้นได้สูญเสียการควบคุมเหนือการที่ตนเองมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน พวกเขาได้กลายเป็นเหยื่อที่ช่วยไม่ได้ของกำลังกองทัพที่มากมายมหาศาลและมักจะจับต้องไม่ได้ ซึ่งทำให้พวกเขาต้องตกอยู่ในความขัดแย้งกันอย่างนองเลือด

การต่อสู้ดิ้นรนในเรื่องชนชั้น การต่อสู้ในเรื่องเชื้อชาติและประชาคม และสงครามระหว่างชาติ

แต่ประวัติศาสตร์ก็จะบันทึกถึงข้อเท็จจริงที่เด่นชัดของปัจจุบันนี้ไว้ด้วย นั่นคือความพยายามที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ ของมนุษย์ทั้งปวง นับว่าเป็นความพยายามในอันที่จะป้องกันโลกสมัยปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ให้พ้นจากการทำลายล้างของระเบิดปรมาณู

แล้วก็นับว่าเป็นไปได้ไหมที่ว่า ผู้ที่เรียนจากประสบการณ์ที่ยังมีชีวิตชีวาวุฒินี้ จะประสบผลสำเร็จในอันที่จะเอาชนะได้ด้วยเหตุผล และดังนั้น ก็ด้วยอำนาจอื่น ๆ ในสังคมที่ก่อนหน้านี้เคยทำให้เขาต้องยากจน หิวโหย และโง่เขลา ได้โดยสันติวิธี?

คำตอบก็อยู่ที่พวกเราเอง เราอาจทำโลกของเราให้ลุกเป็นไฟ หรือสร้างไฟขึ้นบนโลกอย่างที่เราไม่เคยทำมาก่อนก็ได้

วิโนปา ภาวะ : ผู้นิยมการกระจายอำนาจตามแบบคานธี

ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่นั้น ท่านคานธีได้เน้นไว้ว่า หลักการผ่าฝืดเกี่ยวกับเรื่องความจริงและอหิงสาของท่านอาจแก้ปัญหาของมนุษยชาติที่แตกต่างกันอย่างมากมายได้ นับตั้งแต่อินเดียได้รับอิสรภาพทางการเมืองเป็นต้นมา การนำเอาหลักการเหล่านี้มาใช้ในการด้านสังคมและเศรษฐกิจนั้น กำลังดำเนินไปโดยกลุ่มลูกศิษย์ที่อุทิศชีวิตจิตใจให้กลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง ผู้นำของกลุ่มนี้ก็คือ พราหมณ์ชาวแคว้นมหาราษฏร์ชื่อวิโนปา ภาวะ ซึ่งมักจะเรียกกันโดยทั่วไปว่า อาจารย์ “ครู” หรือ “อุปัชฌาย์”

ท่านวิโนปา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ ท่านได้ใช้ชีวิตในตอนหนุ่ม ๆ ระยะเวลาหนึ่งเดินธุดงค์จาริกแสวงบุญไปยังเมืองไว (Wai) ณ ดันแม่น้ำกฤษณา (Kistna) มารดาของท่านเป็นหญิงใจบุญสุนทานและโอบอ้อมอารี บิดาของท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการทอผ้าและต้องการให้พวกลูก ๆ ของท่านไปศึกษาความรู้ชั้นสูงในประเทศอังกฤษ ท่านวิโนปา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในตอนแรก ๆ เมื่อยังอยู่ในวัยรุ่นหนุ่มท่านมีแนวโน้มไปในทางเป็นนักบวชนั้นต่อมาได้เลิกศึกษา เขาประกาศนียบัตรที่สำคัญ ๆ หหมด และได้เริ่มออกเดินทางไปยังเมืองพาราณสีที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อท่านได้อ่านหนังสือพิมพ์ตอนที่ลงคำบรรยายต่อสาธารณชนของท่านคานธี (ซึ่งตอนนั้นเพิ่งกลับมาจากแอฟริกาได้ใหม่ ๆ) ท่านก็รู้สึกติดอกติดใจในโครงการของท่านคานธีในอันที่จะรวมศีลธรรมและการเมืองเข้าด้วยกัน จนเป็นผลทำให้ท่านต้องเข้าร่วมอาศรมของท่านคานธีที่ชาบาร์ม-

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๒๑

ดี (Sabarmati) ซึ่งอยู่ใกล้เมืองอาหมเดบาต (Ahmedabad)

ท่านวินโพา ทำให้ตนมีชื่อเสียงขึ้นมาได้ก็ด้วยการบำเพ็ญทุกรกิริยาและการที่ท่านเป็นบุคคลที่เชื่อถือได้ และท่านคานธีก็ส่งท่านไปยังวรรณะ ในอินเดียภาคกลาง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ เพื่อเปิดอาศรมใหม่ที่นั่น ในตอนเริ่มต้นขบวนการไม่เชื่อฟังแบบสุภาพ พ.ศ. ๒๔๘๓ ท่านคานธีได้เลือกท่านวินโพา เป็น *สตัยครห์* (ผู้ปฏิบัติ “สัตยาเคราะห์”) คนแรกที่ถูกศาลสั่งจำ ในระหว่างเวลาที่ท่านถูกคุมขังในปีต่อ ๆ มา ท่านวินโพา ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ในภาษาสันสกฤตดีอยู่แล้ว ก็ได้เริ่มศึกษาภาษาอาหรับและภาษาทรวิตของอินเดียได้อีกสี่ภาษา หลังจากที่ท่านคานธีถูกฆาตกรรมแล้ว โดยทั่ว ๆ ไปคนทั้งหลายก็มองเห็นว่า ท่านวินโพานี้เป็นทายาทและผู้สืบต่อท่านมหาตมา คานธีทั้งในทางทฤษฎีและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับหลักอหิงสา

ใน พ.ศ. ๒๔๙๔ ขณะที่ท่านเดินผ่านไปยังบริเวณที่กำลังเดือดร้อนแห่งแคว้นไฮเดอราบาต (Hyderabad) นั่นเองที่ท่านวินโพาได้หาทางออกให้แก่พวกราชาที่ดินที่ขอบขู่เข็ญ และมั่งมีขึ้นมาด้วยความคดโกง ซึ่งพวกผู้นำคอมมิวนิสต์ในสวนนี้ของอินเดียกำลังยุยงส่งเสริมอยู่ ท่านวินโพาซึ่งเน้นถึงการบริจาคด้วยความสมัครใจ ได้ขอที่ดินจากผู้เจ้าของที่ดินซึ่งมีที่ดินเกินต้องการ ทั้งนี้เพื่อเอาที่ดินนั้นมาแบ่งให้แก่พวกที่ไม่มีที่ดินเลย วิธีบริจาคทรัพย์สมบัติแบบใหม่ของท่านนี้ได้เป็นที่สนใจของพวกราชาที่ดินส่วนใหญ่ของแคว้นไฮเดอราบาตที่มีฐานะมั่นคงแล้ว พวกราชาที่ดินในแคว้นอื่น ๆ อีกมากมายหลายแคว้นที่ท่านวินโพาได้เคยเดินทางด้วยเท้าผ่านมาแล้วได้ตอบสนองพื้นฐานทางด้านจริยศาสตร์ และทางศาสนาด้วยเหมือนกัน ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้มีผู้บริจาคที่ดินมากกว่า ๔ ล้านเอเคอร์ (ประมาณ ๑๐ ล้านไร่) รวมทั้งหมู่บ้าน ๒,๕๐๐ หมู่ แก่ขบวนการ “ภูทาน” (ให้ที่ดิน) แม้ว่าในระยะนั้นเพียงหนึ่งในเจ็ดของที่ดินจะแบ่งกันใหม่ก็ตาม

ปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังคณะทูต ภูทาน เมื่อว่าโดยสาระสำคัญแล้ว ก็คือปรัชญาของท่านคานธีนั่นเอง เพราะสำหรับท่านวินโพาเองแล้ว ก็คล้าย ๆ ครูก่อนหน้าท่านนั่นเอง คือแสวงหาสังคมที่ปกครองด้วยความรักแทนที่จะปกครองด้วยการบังคับขู่เข็ญ และคิดคำนึงถึงอินเดียที่ประกอบด้วยประชาคมตามหมู่บ้านที่อาจเลี้ยงตัวเองได้ ที่มีการประสานงานกันเป็นตาข่าย : แม้ท่านจะเห็นพ้องกับพวกคอมมิวนิสต์ในความปรารถนาที่จะทำรัฐ “ให้ว่างโรยไป” ในที่สุด แต่โครงการขยายอำนาจออกไปยังส่วนภูมิภาคอย่างรุนแรงของท่านนับว่าตรงข้ามกับความตั้งใจอย่างแน่วแน่ของพวกคอมมิวนิสต์ในอันที่จะรวบรวมอำนาจทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองเข้าไว้ในมือของพรรคที่ผูกขาดเพียงพรรคเดียว

วิโนปา ภาเว

ลัทธิคอมมิวนิสต์กับสรวุททัย

คำว่า สรวุททัย ซึ่งแปลว่า สวัสดิภาพของปวงชน นั้น ท่านคานธีเป็นผู้บัญญัติขึ้นเพื่อแสดงถึงขอบเขตแห่งความพยายามในอันที่จะยกระดับฐานะทางสังคมและของชาวชนบทให้สูงขึ้นของท่าน ในสุนทรพจน์ที่ท่านแสดงต่อพวกคนงานที่นิยมในลัทธิคานธีในแคว้นเกราลา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ท่านวิโนปาได้เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และวิธีการของ สรวุททัย กับของลัทธิคอมมิวนิสต์ และได้พบว่าทั้งสองลัทธินี้มีสาระด้อยสำคัญอย่างเดียวกัน ข้อสังเกตเหล่านี้ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การที่ท่านวิโนปาไม่ได้สนใจต่อการปกครองแบบรัฐสภาเลย และพร้อมกันนั้นก็ไม่มีความเห็นที่แตกต่างไปจากพวกคอมมิวนิสต์เลย ยกเว้นเฉพาะการที่พวกคอมมิวนิสต์จะใช้วิธีการที่รุนแรงเท่านั้น นั้นมิได้ก่อให้เกิดความอกสั่นขวัญหนีขึ้นในหมู่ของพวกที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภาในอินเดียแม้แต่น้อยเลย

[จากเรื่อง ลัทธิคอมมิวนิสต์กับสรวุททัย, ของท่านภาเว, ตีพิมพ์ใหม่จากเรื่อง สรวุททัย ฉบับเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๐, ในวารสารชื่อ "ยุคใหม่, นิตยสารการเมืองรายเดือนของพรรคคอมมิวนิสต์", ปีที่ ๖, เล่มที่ ๑๐, (ตุลาคม ๒๕๐๐), หน้า ๔๑-๔๕]

บางคนก็คิดว่า พวกคอมมิวนิสต์ก็คือพวกที่เชื่อถือในเรื่องการใช้วิธีการรุนแรงและในโครงการทำลายล้าง ในระหว่างทัศนะของข้าพเจ้ากับทัศนะของพวกคอมมิวนิสต์นั้น มีข้อแตกต่างกันอยู่หลายประการ ข้าพเจ้าได้บอกพวกคอมมิวนิสต์ทั้งหลายว่า อุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์นับว่าเป็นอุดมการณ์ที่น่านำมาพิจารณาอยู่เหมือนกัน อุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์มีมโนคติที่สำคัญอยู่ประการหนึ่งที่เรามีได้พบว่ามีอยู่ในอุดมการณ์ก่อนหน้านี้ใด ๆ เลย แต่ข้าพเจ้าไม่ต้องการอธิบายในแง่นี้ ข้าพเจ้าได้เขียนบทความสั้น ๆ เรื่องหนึ่งบรรยายถึงลัทธิคอมมิวนิสต์ไว้หมดแล้ว ในบทความนั้นข้าพเจ้าอ้างถึงมาร์กซ์ว่าเป็น "มหามุณี" หรือนักบุญที่ยิ่งใหญ่ โดยการอ่านเรื่องของมาร์กซ์ก็ได้เกิดมีความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงขึ้นในจิตใจของประชาชนนับไม่ถ้วน แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกประหลาดใจที่ได้ฟังมาว่า พวกคอมมิวนิสต์ไม่เชื่อในเรื่องความเปลี่ยนแปลงของจิต ข้อนี้ นับว่าเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่ง ซึ่งในจุดนี้ข้าพเจ้ามีความเห็นแตกต่างจากพวกคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าถามพวกเขาว่า ทำไมพวกเขาจึงกล่าวว่า ไม่มีข้อใด ๆ สำหรับความเปลี่ยนแปลงแห่งจิตใจอยู่ในปรัชญาของพวกเขา ในเมื่อชีวิตของพวกเขาเองก็เป็นตัวอย่างในเรื่องความเปลี่ยนแปลงของหัวใจอยู่แล้ว และดังนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ลำพังลัทธิคอมมิวนิสต์เองนั้นดีและเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง แต่อะไรเล่าคือวิธีการที่จะทำให้รู้แจ้งลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น?

ทางทาสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๒๓

บางคนเชื่อว่า มี สัตยยุค (ยุคแห่งความจริง) อยู่ยุคหนึ่ง ซึ่งในยุคนี้จะไม่มีความต้องการรัฐอีกเลย บางคนเชื่อว่าไม่เคยมีสัตยยุคมาก่อนเลย แต่ทว่าจะมีในโอกาสต่อไป และมีพันธะว่าสัตยยุคเป็นเรื่องของอดีตนั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นพวกที่นิยมในปรมิปปาประเพณี พวกที่เชื่อว่าสัตยยุคยังไม่มาถึงก็คือพวกคอมมิวนิสต์ ทั้งพวกที่เชื่อในปรมิปปาประเพณีและพวกคอมมิวนิสต์ต่างก็มีความเชื่อถือนในเรื่องสัตยยุคด้วยกันทั้งคู่ พวกหนึ่งอธิบายว่า สัตยยุคได้ผ่านพ้นไปแล้ว แต่อีกพวกหนึ่งอธิบายว่า สัตยยุคยังไม่มาถึง แต่ข้าพเจ้าจะกล่าวอย่างไรเล่า? อดีตหรืออนาคตต่างก็มีได้อยู่ในมือของข้าพเจ้าเท่านั้น ปัจจุบันเท่านั้นที่อยู่ในมือของข้าพเจ้า และดังนั้นข้าพเจ้าจึงต้องการทำสัตยยุคให้เป็นความแท้จริงขึ้นมาในปัจจุบันนี้...

สมาชิกพรรคชนสงฆ์ (Jana Sangh Party) บางคนได้เคยมาหาข้าพเจ้า พวกเขาเคยบอกข้าพเจ้าว่า : “ท่านพูดถึงเรื่องอหิงสาแต่ในสมัยกสิยคนเราจะเอาอหิงสามาใช้ไม่ได้เลย อหิงสาอาจเอามาใช้ได้ก็เฉพาะในสัตยยุคในอดีตเท่านั้น” พวกนี้เป็นพวกที่เชื่อในปรมิปปาประเพณี พวกเขาไม่เชื่อว่าอหิงสาจะเข้ากับปัจจุบันได้ดีเลย ดังนั้นพวกเขาจึงคัดค้านเรา ส่วนพวกคอมมิวนิสต์คัดค้านเราด้วยการกล่าวหาว่าพวกเราเป็นเพียงผู้ท่องเทียวอยู่ในเกาะยูโทเปียเท่านั้น พวกเขาพูดว่า : “สำหรับปัจจุบันเราจะต้องเตรียมตัวเอาความรุนแรงมาใช้ แต่ในที่สุดอหิงสาก็จะแพร่หลายไปเอง นั่นคือเพื่อบรรลุถึงอหิงสาในขั้นสุดท้ายนั้น เราต้องใช้ความรุนแรงชนิดหน้อยในปัจจุบันนี้ และเราจะต้องเตรียมตัวเพื่อใช้ความรุนแรงนั้นให้พร้อม เพราะฉะนั้น ท่านจะต้องเลือกการใช้อหิงสาของท่านออกไปอีกสักหน้อย” แต่ถ้าหากเราเตรียมกายเตรียมใจเพื่อใช้ความรุนแรงบ้างในวันนี้ โดยหวังว่าความไม่รุนแรง (อหิงสา) จะมาถึงในขั้นต่อไปที่ค่อนข้างจะอีกนานแล้ว ก็เป็นไปได้ที่เราคงจะไม่พบอหิงสาเลย ในแง่นี้แหละที่เรามีความเห็นแตกต่างกัน

เกี่ยวกับการสร้างมโนภาพเรื่องสัตยยุคนี้มิได้มีความแตกต่างกันใด ๆ ในระหว่างเราเลย ไม่มีความแตกต่างใด ๆ ในการสร้างมโนภาพของเราที่เกี่ยวกับระเบียบสังคมในอุดมคติและลักษณะของสังคมเลยเช่นกัน เมื่อกล่าวเช่นนี้ก็เท่ากับข้าพเจ้าได้ผ่านพ้นข้อแตกต่างกันเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปได้ พวกคอมมิวนิสต์อธิบายถึงระเบียบของสังคมใหม่ที่จะมาถึงหรือมโนภาพเกี่ยวกับสัตยยุค ในทำนองเดียวกันกับที่พวกนิยมในปรมิปปาประเพณีอธิบายเรื่องสัตยยุคและสวรรค์ของตนไว้ ข้าพเจ้าขอให้พวกนิยมปรมิปปาประเพณีแสดงให้เห็นข้าพเจ้าเห็นขึ้นต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่สวรรค์ที่ตั้งดูดีใจข้าพเจ้ามาก พวกเขากล่าวว่า : “พวกเราอาจแสดงขึ้นต่าง ๆ ให้ท่านเห็นได้ แต่ท่านจะเห็นสวรรค์ได้ก็เมื่อตายแล้วเท่านั้น” ดังนั้น ถ้าเราปรารถนาจะบรรลุถึงสวรรค์ของพวกเขา เราก็จะ

๑๐๒๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ต้องตายเสียก่อน แล้วความหวังอะไรเล่าที่สวรรค์นั้นจะมีประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ถ้าข้าพเจ้าไม่อาจบรรลุถึงสวรรค์นั้นได้ ทั้งๆ ที่สวรรค์ของพวกเขาจะดึงดูดใจข้าพเจ้าได้มากก็ตาม?

ข้าพเจ้าได้ขอให้พวกคอมมิวนิสต์บอกข้าพเจ้าถึงวิธีที่จะบรรลุถึงสวรรค์ของพวกเขา พวกเขาตอบว่า บัดนี้ข้าพเจ้าควรจะต้องเตรียมตัวเพื่อใช้ความรุนแรงและการฆ่าฟันกันบางอย่าง คนหนึ่งกล่าวว่า เราจะบรรลุถึงสวรรค์ได้ก็ต่อเมื่อตายไปแล้วเท่านั้น และอีกคนหนึ่งก็บอกข้าพเจ้าว่า สวรรค์จะมาถึงหลังจากที่ข้าพเจ้าได้ฆ่าใครสักคนหนึ่งแล้ว เพราะฉะนั้น ทั้งสองทางนั้นมิได้ปรากฏว่าช่วยอะไรข้าพเจ้าได้เลย

พวกคอมมิวนิสต์เองก็รู้สึกว่ามีคำถามมากมายอยู่ในใจเหมือนกันในอันที่จะเข้าใจพวกเขา พวกเขาบอกเราว่า : “สิ่งที่ท่านเทศนาสอนนั้นวิเศษและดีจริงๆ แต่ท่านก็มีโชບุคคลคนแรกที่เทศนาสอนเช่นนี้ ก่อนหน้าท่านเกิดนับเป็นเวลาหลายร้อยปีนั้น พวกศาสดาพยากรณ์และฤๅษีทั้งหลายก็ได้เกิดขึ้นมาแล้วก็จากไปเหมือนกัน ท่านเพียงแต่กล่าวซ้ำสิ่งที่นักบิณฑบาตศาสดาพยากรณ์และฤๅษีทั้งหลายเหล่านั้นเคยกล่าวมาแล้วเท่านั้น ท่านจะประสบความสำเร็จหรือไม่เมื่อพระพุทธรูปและพระเยซูคริสต์เจ้าเองก็ยังไม่อาจประสบความสำเร็จได้? คัมภีร์ไบเบิลก็ได้แปลออกมาแล้วทั้งภาษาแล้ว! แม้พวกทหารที่ทำงานอยู่ในกองทัพก็มีคัมภีร์ไบเบิลติดกระเป๋ ในเมื่อพวกเขาต่อสู้และตายไป พวกเขามักจะมีพระนามของพระเจ้าเป็นเจ้าติดริมฝีปากและอ่านคัมภีร์ไบเบิลในวันอาทิตย์อยู่เสมอ แต่ในวันอื่นๆ ที่เหลือ เขาก็ลืมคัมภีร์ไบเบิลหมด โลกก็ดำเนินไปในวิถีทางนี้แหละ การเทศนาสั่งสอนของท่านจะมีผลอะไรเล่า? ถ้าหากสิ่งที่ท่านพูดเป็นอะไรบางอย่างที่กำลังจะเกิดขึ้นจริงๆ ละก็ ท่านอาจแสดงสิ่งนั้นต่อหน้าพวกเราได้ แต่พวกเราไม่มีศรัทธา” ความยากลำบากของพวกเขาก็คือว่า พวกเขาไม่อาจยอมรับสิ่งที่พวกเราพูดทั้งๆ ที่มโนคติของพวกเขาอาจสมบูรณ์และน่าสนใจก็ตาม แต่อะไรเล่าคือประโยชน์ในการเที่ยวโต้แย้งเรื่อยไปแบบนี้?

ถ้าหากเรามีความตระหนักใจว่า เราอาจสร้างกำลังใหม่ขึ้นมาทางมโนคติของเรา เราก็จะต้องตัดสินใจเสียแต่บัดนี้ แม้ว่าข้าพเจ้าจะมีได้หวัง (ไม่มีความหวังเกี่ยวกับกำลังใหม่นั้นเลย) ในเมื่อการให้ที่ดินครั้งแรกมีขึ้นที่ **โปจัม ปัลลี (Pocham Palli)** ข้าพเจ้าก็คิดอย่างลึกซึ้งถึงความสำคัญแห่งปฏิบัติการนี้ตลอดคืนนั้นทั้งคืนเลย ข้าพเจ้าคิดว่า เขาจะต้องซื้อบ่ออะไรบางอย่างในเรื่องนี้เป็นแน่ ด้วยศรัทธาบางอย่างในวิชาเลขคณิตดุจดั่งในพระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าก็เริ่มคำนวณทีเดียว ข้าพเจ้าคิดว่า ที่ดินราวๆ ๕๐ ล้านเอเคอร์ (๑๒,๕๐๐,๐๐๐ ไร่) ที่ได้มาโดยวิธีนี้คงจะแก้ปัญหาเรื่องที่ดินได้ แต่ข้าพเจ้าก็ยังคงมีความสงสัยและความกลัวอยู่ว่าจะเป็นไปได้

ทางนกสายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๒๕

อย่างไรที่ข้าพเจ้าจะได้ที่ดินถึง ๕๐ ล้านเอเคอร์ แม้ว่าในวันนั้นข้าพเจ้าจะได้ที่ดินถึง ๑๐๐ ล้านเอเคอร์ (๒๕๐ ล้านไร่) ก็ตาม เมื่อข้าพเจ้าเริ่มคิดว่าข้อนั้นอาจเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ภาพของพวกเขาคอมมิวนิสต์ก็เข้ามาสู่จิตใจข้าพเจ้าทันที ข้าพเจ้าได้เคยทราบถึงการกระทำอันรุนแรงของพวกเขาคอมมิวนิสต์เหล่านั้นมาแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าไม่ต้องการจะนำมาอธิบายในที่นี้ ถ้าหากข้าพเจ้าไม่ได้ที่ดินโดยวิธีการพูดชักชวนและความรักแล้ว ข้าพเจ้าก็คิดว่าข้าพเจ้าควรมีศรัทธาในพวกเขาคอมมิวนิสต์และควรจะให้เขาอย่างพวกนั้น ถ้าหากวิธี *สรวุทัย* นี้เป็นไปได้ เราก็จะต้องยอมรับว่าพวกเขาคอมมิวนิสต์เท่านั้นที่อาจบรรลุสมตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้นพวกเราจึงนับว่าเข้ามาใกล้กันแล้ว จุดสองจุด ณ ที่สุดแห่งวงกลมย่อมอยู่ใกล้กัน จุดที่วงกลมสิ้นสุดลงก็นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของวงกลมด้วยเหมือนกัน สิ่งที่อยู่ใกล้ที่สุดย่อมเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ที่สุดด้วยเหมือนกัน

แม้ลัทธิคอมมิวนิสต์จะยอมให้ใช้วิธีรุนแรงได้ แต่เราก็ต้องยอมรับว่าความกรุณาออกที่จริงใจให้ทำเช่นนั้น ข้อนี้นับว่าเป็นการขัดแย้งกันอยู่ในตัว ความกรุณาเป็นพลังเหตุผล แต่ศรัทธาย่อมมีอยู่ในความรุนแรง ข้อขัดแย้งกันอยู่ในตัวนี้มีใช้เรื่องอดีตที่ผ่านมาเมื่อไม่ช้าไม่นานนี้เลย ความขัดแย้งกันในตัวนี้ได้มีมานับตั้งแต่อดีตที่ระลึกไม่ได้แล้ว ในหนังสือ *คิดประจักษ์* หรือ *คิดประพจน์* (หนังสืออุรธาธิบายคิตาของวินิพา) ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ว่า ผู้เผยแพร่วัทธิของศาสนาที่ยิ่งใหญ่จะต้องถืออาวุธและต่อสู้ ๒๑ ครั้ง ความขัดแย้งกันนี้มีอยู่ในปรสุราม (วีรบุรุษของพวกเขาพราหมณ์ผู้เป็นอวตารของพระวิษณุ ซึ่งได้ปลงพระชนม์กษัตริย์เสียหลายพันองค์) ซึ่งเป็นอวตารแห่งความกรุณา ปรสุรามมีขวานอยู่ในมือ นับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นมาก็ได้มีความขัดแย้งกันนี้อยู่ในโลก เราจะต้องตัดตรงนี้ทิ้ง เราจะต้องแสดงอำนาจทั้งแห่งความรักและสันติภาพ

อะไรเล่าที่กำลังเกิดขึ้นในทุกวันนี้? พวกที่สวดอ้อนวอนถึงสันติสามครั้งก็เพื่อฐานะเดิมที่ไม่มีอะไรที่ควรจะต้องเปลี่ยนแปลง พวกเขากลัวความเปลี่ยนแปลง อีกประการหนึ่ง พวกที่ต้องการทำการปฏิวัตินั้นไม่ต้องการระเบียบวินัยเกี่ยวกับบอหิงสาเลย พวกเขามีได้เป็นพวกที่เชื่อถือในเรื่องความรุนแรง หรือในบอหิงสาแต่อย่างใดเลย ความกรุณาเท่านั้นที่ทำให้พวกเขาต้องเคลือบไหว แต่ว่าการที่ผู้ที่มีความกรุณาต้องใช้ความรุนแรงนั้น มิได้เป็นความขัดแย้งใหม่ในปัจจุบันนี้เลย ทั้งเราก็ไม่ควรจะต้องประหลาดใจอะไรด้วย พวกเขากล่าวว่า : “ชีวิตทั้งปวงเต็มไปด้วยความขัดแย้งกัน ไม่มีสิ่งที่เป็นปัจเจกใดๆ ที่ไม่มีความขัดแย้งกันเลย เพราะฉะนั้น เราจึงต้องพักบอหิงสาไว้ชั่วคราวก่อน และยอมรับเอาความรุนแรงบางอย่างมาใช้ ความรุนแรงเป็นวิธีที่โบราณเก่าแก่ที่สุดและมีมาตั้งแต่ต้นทีเดียว แต่สิ่งที่เราต้องการก่อให้เกิดขึ้นในที่สุดก็คือบอหิงสา” พวกเขาเชื่อว่าความรุนแรงได้มีแพร่ไปทั่วนับตั้งแต่ต้นแล้ว และถ้าหากเราจะ

๑๐๒๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

ทำให้มีสันติภาพที่มั่นคงถาวรได้แล้ว สันติภาพนั้นก็คงจะเป็นสันติภาพถาวรและเป็นนิรันดร์ แต่พวกเขารู้สึกว่าเราอาจก่อให้เกิดอหิงसानิรันดร์ได้ก็โดยการให้ความรุนแรงบางอย่างในชั้นกลางๆ ซึ่งเป็นขั้นที่พวกเรากำลังดำรงชีวิตอยู่นี้แหละ พวกเขากล่าวว่า : “ท่านอาจมีความเชื่อถือในเรื่องอหิงสา (แต่) ในขณะนี้ท่านจะต้องมีอาวุธ ท่านไม่รู้สึกรู้ว่า สำหรับคนจนและเพื่เห็นแก่คนจนแล้ว ท่านไม่อาจใช้วิธีรุนแรงนิดหน่อย? ถ้าหากท่านไม่ปฏิบัติ (เช่นนั้น) ท่านก็จะเป็นผู้ที่ช่วยไม่ได้ตลอดไป” การคัดค้านแนวนี้ นับว่ามีค่าควรแก่การพิจารณาอยู่เหมือนกัน

พวกที่แสวงหาสันติภาพย่อมคงสถานะเดิมไว้ และพวกที่ชอบปฏิวัติก็กลายเป็นพวกที่ใช้ความรุนแรง เราเป็นพวกปฏิวัติ แต่เราปรารถนาจะทำโดยทางสันติ นับว่าจำเป็นที่เราจะต้องรับผิดชอบต่อการที่จะแสดงให้เห็นว่า เราอาจแก้ปัญหาทุกประเด็นในโลกนี้ได้โดยสันติวิธี ข้าพเจ้าพูดต่อที่ประชุมใหญ่แห่งพวกเสรี (ผู้ทำงานก่อสร้าง) นี้ ความล้มเหลวอันหนึ่งในระหว่างหกปีที่ผ่านมาทำให้พวกเขารู้สึกว่า การปฏิวัติจะเป็นไปได้ก็โดยอาศัยสันติวิธีเท่านั้น พวกที่เชื่อว่าการปฏิวัติโดยอาศัยสันติวิธีเป็นไปไม่ได้ (คือพวกคอมมิวนิสต์) มีความสงสัยว่าการปฏิวัติโดยอาศัยสันติจะเป็นไปได้หรือไม่ ถ้าหากข้อนี้เป็นผลลัพธ์แห่งการกระทำในระยะหกปีที่ผ่านมาของเราละก็ ข้าพเจ้าก็คิดว่าข้อนี้ย่อมเป็นอะไรที่ยิ่งกว่าสิ่งที่เราคาดหวังไว้

การสละโลกเป็นพลังเพื่อความดีทางสังคม

อุดมคติโบราณเกี่ยวกับการสละทรัพย์สินสมบัติทางโลกนั้นได้มีความเต็มเปี่ยมไปด้วยวัตถุประสงคใหม่อย่างหนึ่งในโครงการของท่านวินโพา นอกจากการให้ที่ดินแก่ผู้ที่ไม่มียี่ดินแล้ว ท่านก็ยังขอร้องให้สละทรัพย์สินสมบัติหนึ่งในหกของตนๆ เพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อประชาคม (สัมปตติทาน) และประการสุดท้ายก็คืออุทิศชีวิตของตนเพื่อรับใช้คนจน (ชีวทาน)

(จากเรื่อง วินโพากับคณะทูตของท่าน, ของรามภาอิ, หน้า ๑๘๑, ๑๘๒, ๑๘๔)

เราถือว่าการขโมยเป็นอาชญากรรม แต่ยินยอมให้แก่พวกที่เรงเร้าให้มีการกระทำที่แอนตี้สังคมนี้โดยการรวบรวมเงินให้เป็นกองใหญ่ๆ ขึ้นมาในคัมภีร์อุปนิษัทมีอยู่เรื่องหนึ่งที่พระราชตราว่า : ในอาณาจักรของเรา ไม่มีขโมยหรือคนโลภเลย เท่าที่เราทราบ คนโลภหรือคนที่เห็นยวนี้แหละที่ก่อให้เกิดมีขโมยขึ้นมา เราลงโทษพวกขโมยให้ตายอยู่ในคุกในตะราง แต่เราปล่อยให้พวกที่สร้างขโมยขึ้นมาลอยนวลอยู่พร้อมกับมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ พวกเรามีที่นั่งอันทรงเกียรติ และเป็นผู้มีหน้ามีตาได้รับความเคารพนับถืออยู่ในวงสังคม นี่หรือความยุติธรรม?...

ทางหลายที่จะนำไปสู่อนาคตของอินเดีย

๑๐๒๗

กรมกองต่างๆ ของรัฐบาลที่เกี่ยวกับการบริหารซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก และกรมกองอื่นๆ นั้นเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “บริการ” และก็มีบริการแบบนี้อยู่มากมาย : คือบริการฝ่ายพลเรือน บริการทางการแพทย์ บริการทางด้านการศึกษา ข้าราชการฝ่ายบริการทางด้านพลเรือนได้รับเงินเดือนเป็นเลขสี่ตัว (คิดเป็นพันๆ รูปีต่อเดือน) ส่วนพวกผู้เป็นนาย ซึ่งเป็นคนจนของประเทศที่พวกข้าราชการบอกว่าจะรับใช้นั้นต้องดำรงชีวิตอย่างน่าสงสารด้วยเงินเพียงวันละ ๘ แอนนา (ครึ่งรูปี) เท่านั้น นับว่าเป็นความขัดแย้งกันที่น่าเศร้าสลดที่ว่าพวกที่มีเงินเป็นหลักๆ (คือเป็นแสนๆ รูปี) เรียกว่า ผู้รับใช้ ส่วนพวกที่ผลิตอาหารให้แก่ประเทศชาติถือว่าเป็นคนเห็นแก่ตัวที่ทำงานเพื่อสร้างฐานะของตนให้รุ่มรวยขึ้นมา...

เพื่อที่จะยุติการหลอกลวงนี้ลง ข้าพเจ้าจึงได้สร้างมโนคติเกี่ยวกับที่ดินที่ควรจะเป็นสมบัติของคนทั้งปวงร่วมกันขึ้น ทั้งที่เรามีที่ดิน ทรัพย์สินสมบัติ และสติปัญญา ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราจะต้องมอบให้แก่สังคมทั้งหมด...

ทุกวันนี้ ผู้ที่มีเงินก็มีความกังวลใจด้วยเหมือนกัน แม้เขาอาจหาเงินได้ แต่เขาก็ต้องสูญเสียอะไรบางอย่างที่มีค่ายิ่งกว่าเงินนั่นคือ ความรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ความรักเพื่อน และเพื่อนบ้าน นั่นคือเหตุผลที่ว่าแม้พวกที่มีเงินก็ไม่มีความสบายในสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ทั้งคนมีและคนจนต่างก็ไม่มีความสุขด้วยกันทั้งสิ้น การที่จะเยียวยารักษาได้ก็โดยการเปลี่ยนระเบียบและสถานที่โดยใช้ความไม่มีใครเป็นเจ้าของเป็นมูลฐาน...

มีอยู่สิ่งหนึ่งที่เราจะสาธิตแสดงได้โดยอาศัย *สมบัติที่ดิน* นั่นคือความไม่มีใครเป็นเจ้าของนับว่าเป็นกำลังอย่างหนึ่งเพื่อความตึงตังทางสังคม เราได้ทราบมานานแล้วว่า ความไม่มีใครเป็นเจ้าของได้ก่อให้เกิดการทำให้ปัจเจกบุคคลให้บริสุทธิ์ เราจะต้องทราบโดยถ่องแท้ว่า มันอาจรับใช้ในฐานะเป็นวิธีการที่มีอำนาจเพื่อทำให้เกิดการกินดีอยู่ดีทางสังคมด้วยเหมือนกัน เราจะต้องพิสูจน์ว่า ความไม่มีใครเป็นเจ้าของมิได้มีผลเพียงเฉพาะทางด้านจิตใจเท่านั้น แต่ยังอาจช่วยเราในการสร้างสรรค์ชีวิตทางโลกๆ ให้ดีขึ้นและรุ่มรวยขึ้นอีกด้วย มูลนิธิคานธีอนุสรณ์ได้รวบรวมเงินได้ ๑๐๐ ล้านรูปี แต่ว่าแม้จะมีเงินสัก ๑,๐๐๐ ล้านรูปี ก็หาได้ทำให้พวกเราทั้งปวงพอใจไม่ ความต้องการเวลาเป็นการทำให้ความมั่งคั่งของพวกเราทั้งปวงเป็นไปในทุกๆ แบบ และเข้าสู่การรับใช้สังคม วิถีทางแบบ *สมบัติที่ดิน* จะทำทุกๆ บ้านให้กลายเป็นธนาคารที่สังคมอาจถอนเงินออกอย่างเสรีเพื่อสนองความต้องการทุกอย่างของสังคม และเพราะสิ่งที่ให้ไปนั้นจะถูกนำไปใช้ตามท้องถื่น *สมบัติที่ดิน* จะทำให้ได้โครงการที่จะทำงานได้ง่ายมาก *สมบัติที่ดิน* จะนำไปสู่การสร้างคามเข้มแข็งแบบรวมๆ ของประชาชนโดยตรง *สมบัติที่ดิน* จะทำให้พวกเขา

๑๐๒๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย

รวมกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว และใช้พลังงานที่มีมากมายมหาศาลเพื่อความพยายามในเชิงสร้างสรรค์ เราทราบว่าการปฏิบัติเพื่อความเสมอภาคและการเสียสละเป็นการดี แต่เราจะต้องมองดูการกระทำใหม่อีกครั้งหนึ่ง และเห็นว่าการปฏิบัติเพื่อความเสมอภาค และความเสียสละนั้นเป็นกำลังเพื่อเสริมสร้างสวัสดิภาพของสังคม.

ดรรชนี

ก	ก	ก	ก
กฎจักรวาล	๗, ๑๑, ๑๒, ๒๔๑	กฤษฎีกา	๑๕
กฎธรรมชาติ	๕๕, ๘๒, ๑๓๔, ๓๙๖	กนาทะ	๒๔๒
กฎนิรันดร์	๖๔, ๑๔๖, ๒๒๖	กนิษกะ, พระเจ้า	๔๐
กฎศักดิ์สิทธิ์	๒๐๙, ๒๑๒, ๒๑๓, ๒๑๗, ๔๐๗, ๔๑๐, ๔๑๑, ๔๔๓	กบฏ	๔๔๔, ๔๔๗, ๕๐๙, ๕๑๗-๕๑๙, ๕๒๒, ๕๓๐
กฎศีลธรรม	๒๔๑	กบิล	๓๐๖, ๓๑๙, ๓๓๙, ๗๙๕
กฎสวรรค์	๔๑๒	กบิละ	๒๔๓
กฎสากล	๖๔	กพิรุ	๓๖๔-๓๖๖, ๕๕๑, ๕๕๖, ๕๖๑, ๕๖๙, ๖๓๘, ๘๓๐, ๘๙๘
กฎสากลจักรวาล	๒๔๔	กมลาลัน	๒๙๙
กฎหมาย	๒๒๑, ๒๔๒, ๒๔๓, ๒๕๑, ๔๑๘, ๔๕๐, ๔๗๐-๔๗๓, ๕๒๐, ๕๙๓, ๖๐๕, ๗๖๘, ๗๗๗	กยัสถะ	๗๓๑
กฎหมาย, นัก	๘๖, ๔๑๑, ๕๕๐, ๔๗๗, ๔๗๘, ๘๒๗	กรณะ	๒๓๑, ๓๐๒
กฎหมาย, ระบบ	๓๙๐	กรรณ	๒๔๐, ๓๐๐
กฎหมาย, สำนัก	๔๑๑	กรรณตกะ	๓๖๐
กฎหมายแพ่ง	๒๒๒, ๒๔๐	กรรณตกะ, ดนตรี	๓๖๑
กฎหมายรัฐธรรมนูญ	๔๑๑	กรรณตกะ, ภาษา	๓๖๑
กฎหมายศักดิ์สิทธิ์	๒๑๒, ๒๒๐-๒๒๒, ๒๒๔-๒๒๖, ๒๓๘, ๔๑๔, ๔๓๓, ๔๖๙, ๔๗๖-๔๗๙, ๔๘๔, ๔๙๔, ๕๑๒, ๕๒๐, ๕๒๔	กรรมกัณฑ์	๓๐๕
กฎหมายอาญา	๒๒๒, ๒๔๓, ๔๑๑	กรรมฐาน	๙๙, ๑๑๐, ๑๒๐, ๔๒๖
กฎหมายอิสลาม	๔๑๖	กรรมนิยม, ลัทธิ	๒๘๖, ๒๘๗
กรู๊ปนิชั	๒๔๑	กรรมโยคะ	๒๘๗, ๒๙๑, ๒๙๓, ๓๓๒
		กรรมโยคิน	๘๖๙
		กรรมันตะ	๒๖
		กรรมเมณฑริย์	๒๙๑, ๒๙๒
		กรีก	๔, ๓๙, ๔๑, ๑๑๙, ๒๔๑, ๓๙๔, ๔๙๗, ๕๒๗, ๖๑๒, ๗๐๕, ๗๘๕
		กรีก, กษัตริย์	๑๑๐, ๑๑๔, ๑๕๑, ๑๕๓
		กรีก, ชาว	๑๓๓, ๑๔๘, ๖๓๓, ๖๓๖, ๖๖๗

๑๐๓๐

กรีก, ปรัชญา ๓๔๔, ๓๔๑, ๔๔๗, ๗๔๓
 กรีก, ภาษา ๖๑๐, ๖๒๔
 กรีก, สมัย ๗๗
 กรีซ ๔๕, ๑๕๐, ๓๔๔, ๕๒๑, ๖๓๒,
 ๗๒๙, ๘๒๐, ๘๗๘, ๙๗๐
 กรุณาสัญญา ๑๒๐
 กฤตยาญค ๒๒๗, ๒๔๖
 กฤษณาสดุดี ๓๕๓
 กฤษณะ ๓๕๐
 กฤษณะ, พระ ๑๙๘, ๒๑๐, ๒๑๒, ๒๑๓,
 ๒๔๐, ๒๔๔, ๒๘๖-๒๘๙,
 ๒๙๑, ๒๙๔, ๒๙๖, ๒๙๘,
 ๓๑๒, ๓๓๑, ๓๓๓, ๓๔๘,
 ๓๖๓, ๓๖๙, ๔๕๒, ๕๕๖,
 ๖๘๐, ๖๘๒, ๖๙๕, ๙๖๙
 กฤษณา, แม่น้ำ ๑๐๒๐
 กฤษณาสดุดี ๒๐๗
 กลละ ๑๘๙
 กลิงค์ ๑๕๐, ๑๕๑, ๑๕๓
 กลิงคราษฎร์ ๔๒
 กลียุค ๔๗, ๒๒๗, ๒๒๘
 กลุ่มรุทระ ๒๔๕
 กลุ่มวสุ ๒๔๕
 กลุ่มอาทิตย์ ๒๔๕
 กวาลิเออร์ ๗๙๒
 กวินิพนธ์ ๒๐๑, ๒๖๖, ๒๖๙-๒๗๑,
 ๒๗๔, ๒๗๖, ๓๕๔
 กษร ๓๐๓
 กษัตริย์ ๒๓๑

กษัตริย์ ๑๗, ๔๗, ๖๙, ๗๐, ๗๔, ๗๙,
 ๘๙, ๙๐-๙๓, ๙๕, ๙๖, ๙๘,
 ๑๓๒, ๑๓๖, ๑๓๘-๑๔๒,
 ๑๔๘, ๑๔๙, ๑๕๕, ๑๕๖,
 ๒๒๘, ๒๔๔, ๕๑๓, ๕๒๗,
 ๗๖๙, ๗๘๖, ๘๐๘, ๘๘๘
 กษัตริย์, วรรณะ ๑๐๓, ๒๕๕, ๕๕๒
 กอสเปิล ๑๖๘
 กะบุลยัต ๗๙๘
 กะพีร์ ๒๐๑, ๒๐๒, ๒๐๗, ๔๔๗
 กะยุสตุ ๖๑๗
 กะลาม ๓๔๔
 กะลาส ๒๖๓
 กัตตา ๓๑๒
 กัตตุภาพ ๓๐๒
 กันนทะ, ภาษา ๓๕๕, ๓๖๐
 กัมบัน ๓๕๕
 กัมโพชะ, ชาว ๑๔๘
 กัมมันต์ ๑๖๓
 กัมมันต์, ลัทธิ ๙๗๘
 กัมมันตภาพ ๑๘๓, ๒๖๘, ๒๗๑, ๒๗๓,
 ๒๗๔, ๒๗๗, ๒๘๓, ๓๒๑,
 ๓๒๒, ๔๒๒
 กัลกัตตา ๓๕๖, ๕๗๗, ๕๘๙, ๕๙๐, ๕๙๕,
 ๕๙๖, ๖๐๓, ๖๑๐, ๖๑๙, ๖๒๗,
 ๖๔๐, ๖๔๑, ๖๔๔, ๖๕๗, ๖๘๐,
 ๖๙๑, ๗๒๔, ๗๓๑, ๗๖๓, ๗๗๒,
 ๗๗๗, ๗๙๑, ๗๙๒, ๘๕๙, ๘๖๑
 กัลกัตตา, มหาวิทยาลัย ๗๒๓, ๗๒๔

กัณ	๗๖๓, ๙๗๕	กายัสถ์	๖๙๑
กัญจิปุระ	๔๔๙, ๕๔๑	การกบฏ	๔๙๑, ๖๒๒, ๗๐๗, ๗๖๕, ๗๗๔
กัญจี	๒๐๕, ๓๕๘	การณะ	๓๐๒
กาดาริยะ	๔๐๖	การณะตกะ	๒๐๗
กาดลวี	๓๙๒	การตาริปุรี	๕๕๓
กาดิรี, นิกาย	๔๔๘, ๔๕๖, ๕๕๑	การถือศีลออก	๓๙๙, ๔๑๖, ๔๒๐, ๔๙๖, ๕๐๐, ๕๓๔, ๕๕๖
กาดิส	๓๘๔, ๓๘๘, ๔๔๙, ๙๔๕	การบาละ	๓๗๙
กาปะ	๓๖๔	การบาลา	๔๒๕
กาบุล	๓๗๑, ๓๗๒, ๔๔๙	การมาเตียน	๓๗๙-๓๘๑
กาเบรียล	๓๗๕, ๓๙๒, ๔๔๔	การมาเตียน, นิกาย	๓๘๘
กาพยประกาศ	๒๗๔	การเมือง	๕๗, ๘๙, ๙๔, ๙๘, ๑๓๒, ๑๓๓, ๒๔๐-๒๔๓, ๒๔๘, ๒๕๓, ๒๕๖, ๓๗๓, ๓๗๔, ๓๗๙, ๓๘๓, ๓๘๕, ๓๘๗, ๓๘๘, ๔๔๗, ๔๔๘, ๔๕๐, ๔๙๑, ๕๒๘
กาม	๓๔๖, ๓๕๗	การเมือง, นัก	๙๕, ๒๑๗
กามคุณ	๑๐๕	การยะ	๓๐๒
กามตันหา	๑๐๑, ๑๐๕	การจี้, เมือง	๙๐๘, ๙๐๙
กามศสตร์	๒๑๗, ๒๑๘, ๒๖๒, ๒๖๓	การิกะ	๓๑๒
กามสุขัลลิกานุโยค	๑๐๕	การิม	๓๖๖
กามสูตร	๒๖๓	กาลปักษ์	๖๐
กามะ	๘๓	กาลิฆาต	๖๔๔
กามันทกีนิตติสาระ	๒๔๒, ๒๔๓	กาลิหาต	๑๓, ๕๐, ๒๑๖, ๒๑๙, ๖๑๕, ๙๖๙
กามารมณ	๖๐, ๑๐๑, ๑๒๖, ๑๔๒, ๑๔๔, ๑๙๙, ๒๐๑, ๒๐๒, ๒๒๘, ๒๖๒	กาลิเลโอ	๗๓๐
กามะสมุจจาจาร	๑๒๘	กาลี	๒๑๐, ๖๔๐, ๖๔๑-๖๔๓, ๗๐๖
กาโมทก	๑๑, ๒๕	กาวยประกาศ	๒๐๖
กายกรรม	๘๙๙	กาสิปฏิกะ	๓๕๑
กายคตาสติ	๑๒๐		
กายประสาท	๑๐๗		
กายวิภาค	๖๒๗		
กายวิภาควิทยา	๖๓๐		

๑๐๓๒

ภาษาฤๅษณะ	๓๐๕	กูรกันจ์	๓๘๓
ภาษาฤๅษณะ	๓๑๑	กูรุกราน, ตระกูล	๕๔๗
ภาษาพัสดร์	๔๗, ๑๓๒, ๑๔๑	กูรนาต	๖๑๕
กาหลิป ๓๗๘, ๓๘๕, ๓๘๘, ๓๙๘, ๔๐๒, ๔๗๘, ๔๘๙, ๔๙๐, ๔๙๓, ๕๓๙, ๕๔๒, ๕๔๗, ๙๕๔		กูรฮาน, คัมภีร์	๘๖, ๓๗๕-๓๘๐, ๓๘๕, ๓๙๐, ๓๙๓, ๓๙๘-๔๐๑, ๔๐๓-๔๐๕, ๔๑๐, ๔๑๑, ๔๑๔-๔๑๗, ๔๒๐, ๔๒๕, ๔๓๗, ๔๔๒, ๔๕๕-๔๖๐, ๔๖๓, ๔๖๔, ๔๖๘, ๔๗๐, ๔๗๓, ๔๗๗, ๔๙๖, ๕๓๔, ๕๓๗, ๕๓๙, ๕๔๐, ๕๖๓, ๖๐๓, ๘๐๒, ๘๐๔, ๘๑๐, ๘๑๑, ๘๑๔-๘๑๗, ๘๒๐, ๘๒๕, ๘๓๗, ๘๔๒, ๘๕๕-๘๖๐, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๖๘, ๘๗๐, ๘๗๓, ๘๗๗, ๘๙๖, ๙๓๔, ๙๓๗, ๙๓๙, ๙๔๐, ๙๖๓, ๙๖๔, ๙๖๘, ๙๗๐, ๙๗๓, ๙๗๗, ๙๙๖, ๙๙๙,

ภูษานะ, จักรวรรดิ	๑๖๑
ภูษานะ, ราชวงศ์	๑๘๗
ภูสินาร	๙๗
ภูทละ สังคเมศวร	๓๖๐
ภูทาล อาลวาทิ	๓๕๗
ภูลี กุตบ์ ขาห์	๔๔๗
ภูลิน	๖๑๖
เกรวาลปุระ	๑๕๓
เกรวาลา, รัฐ	๑๐๑๑
เกรวลิน	๔๘
เกรวรี	๗๗๕, ๗๗๖
เกรอิชา	๒๖๓
เกรวิลียอรรธศาสตร์	๒๑๗, ๒๕๔
เกรวิลียะ	๙๓, ๒๐๕, ๒๔๑, ๒๔๓, ๒๔๔, ๒๕๓, ๒๕๘
เกรวิลียะ	๓๓๙
เกรนเดยะ	๒๘๙, ๒๙๒, ๒๙๗, ๓๐๐-๓๐๒
เกรพ	๒๔๐, ๒๔๕, ๒๔๘, ๗๗๙
เกรคิกสูตร	๒๒
เกรเมเนท	๒๗๑
โกทส์, เอ็น. วี.	๙๖๖
โกมุติ	๓๕๘
ไกลคองดา	๔๔๗
ไกลล, แคว้น	๔๒
โกนร่าน	๓๗๕
โกซาร์, ตระกูล	๔๘๘
โกซาริยาน์	๔๐๘
ไกติ อาซิม	๙๑๒, ๙๒๒
ไกรลาส	๓๖๔, ๖๗๑, ๖๗๒

ไกวัลย์	๔๘, ๕๔, ๕๗, ๗๗, ๒๘๓

ข

ขงจื้อ	๔๑
ขะอีร์ อุล-มะญาลิส	๓๙๙
ขันธ	๑๐๐, ๑๐๘, ๑๔๘
ขันธกุมาร	๒๙๗
ขาที	๘๙๖
ข่าน, ขุเยต อาหมัด	๘๐๐
ข่าน, มิรซา อาบู ตาเลบ	๕๘๙
ข่าน, ลีอากวัต อาลี	๙๒๐, ๙๒๑, ๙๒๘
ขาริณิ, นิกาย	๓๘๒
ขาริณิ	๓๙๒
ขาลิสะ	๕๖๔, ๕๖๕, ๕๗๑, ๕๗๓
ขิลาลัต, ขบวนการ	๕๗๙, ๘๓๔, ๘๓๖, ๘๓๗, ๙๑๐, ๙๔๗
ขิลาลัต, อีราซิดานี	๙๔๒
ขูดาย-นามะ	๓๘๕
ขุททกนิกาย	๑๐๔
ขุททกปาฐะ	๑๒๔
ขุททะ	๑๓๙
ขุนพลแก้ว	๑๔๐
ขุระชาน	๔๔๓
ขุสรา	๔๘๖, ๔๘๘
เขมร	๑๐๒
ไซจะ	๘๔๖

ค

คิงคา	๔๒, ๔๗, ๕๑, ๙๘, ๓๕๑

๑๐๓๔

	๕๐๗, ๕๙๖, ๖๘๐, ๗๒๘, ๘๕๖, ๙๖๘, ๙๘๒
คนธรร	๔๘
คนาจารย์	๓๓๕, ๓๕๕
คณิตศาสตร์	๕๐, ๕๗, ๓๘๒, ๖๒๗, ๖๓๐, ๖๕๔, ๗๑๒, ๗๔๗
คนธรร, พระ	๓๓๓, ๗๗๕
คนธรรพ์	๒๐
คนธรรพวิภา	๒๓๕
คยา, ตำบล	๙๗, ๑๐๕, ๓๕๑
ครันท์ สานิต	๕๖๕, ๕๗๒
ครวระ	๓๓๖, ๓๓๙
คริปส์	๕๘๐, ๙๐๔
คริสต์จักร	๑๙๒, ๖๕๕
คริสต์ศาสนา	๕๐, ๗๓, ๘๖, ๑๒๐, ๑๖๖, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๙๒, ๑๙๖, ๓๘๑, ๓๙๑-๓๙๓, ๔๑๘, ๔๒๐, ๔๕๒, ๕๘๗, ๖๐๔, ๖๐๗-๖๑๓, ๖๓๕, ๖๓๘, ๖๓๙, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๔๙, ๖๕๔, ๖๕๕, ๖๖๐, ๖๖๑, ๖๖๓, ๖๖๖, ๖๖๗, ๖๖๙, ๖๗๔, ๖๗๖, ๗๔๘, ๗๙๒- ๗๙๔, ๘๐๕, ๘๒๙, ๘๗๑, ๘๗๒, ๘๙๘, ๙๐๐, ๙๖๙
คริสต์ศาสนิก	๑๕๘, ๑๖๑, ๑๖๖, ๕๘๒, ๕๘๖, ๕๙๕, ๕๙๗, ๖๖๙
คริสต์ศาสนิกชน	๓๙๒, ๔๒๓, ๔๓๗, ๕๐๓, ๕๐๕, ๕๘๒, ๕๘๖, ๕๘๗,

	๖๐๘, ๖๑๓, ๖๓๙, ๖๖๐, ๖๖๑, ๖๗๒-๖๗๔, ๖๘๖, ๗๒๖, ๗๒๗, ๗๕๕, ๗๕๖, ๙๐๔, ๙๐๖, ๙๖๙, ๙๗๓
คริสต์เตียน	๔๔๗
ครูเสด, สงคราม	๖๓๔, ๙๗๐
คฤหบดี	๙๘
คฤหบดีสูตร	๒๒๑
คฤหัสถ์	๔๓, ๕๐, ๕๓, ๕๕, ๕๖, ๖๑, ๖๗, ๙๑, ๙๘, ๑๒๐, ๑๒๑, ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๖, ๑๒๗, ๑๒๘, ๑๔๗, ๑๕๐, ๑๕๕, ๑๕๙, ๑๖๕, ๑๙๒, ๑๙๗, ๒๐๑, ๒๑๒, ๒๒๔, ๒๒๖, ๒๓๔, ๒๓๕, ๒๓๗, ๒๔๓, ๒๖๒, ๔๒๖, ๖๗๑
คลาสิก, ไฮต์	๗๑๕
คลาสสิก, ยุค	๒๑๓
คลีนเรส	๕๙๘
คลีฟ	๕๗๗
ควงโพธิ์	๙๗, ๑๐๕
ควาญะ บาเยซิด	๔๓๔
ควาญะ มูฮิน อุดดิน ชิชาติ	๓๘๙
ควาญะ อิมาม มุฮัมมัด ไตยาร์	๔๐๑
ควารัม	๔๙๖
ควินิน	๗๔๖
คนบดีแก้ว	๑๔๐
คนบดีรัตน์	๑๔๐
คองเกรส, สภา	๕๘๐, ๗๐๙, ๗๑๐, ๗๑๒,

๗๑๘, ๗๑๙, ๗๒๓, ๗๒๕,	
๗๒๗-๗๒๙, ๗๓๒, ๗๕๖,	
๗๖๐, ๗๖๒, ๗๖๖-๗๗๘,	
๗๘๑, ๗๘๔, ๘๐๒, ๘๐๗-	
๘๐๙, ๘๓๗, ๘๔๓, ๘๗๒,	
๙๐๐, ๙๐๙, ๙๑๐, ๙๑๖,	
๙๗๕, ๙๗๖, ๙๘๒, ๙๘๖,	
๙๘๙, ๙๙๒, ๙๙๓	
คอนเซอรวีดีฟ, พรอค	๘๐๗
คอมมิวนิสต์, ลัทธิ	๙๐๓, ๙๖๓, ๙๗๘-
	๙๘๐, ๑๐๐๖, ๑๐๐๙, ๑๐๒๒
คอสีเฟ	๕๗๗
คะเนจ	๑๓๓, ๒๐๕
คะราจ	๕๐๕
คัจจิ	๘๔๖
คัฟ อุล-เมาะหฺจุบ	๔๒๗, ๔๒๘, ๔๓๒,
	๔๓๖, ๔๔๐, ๔๔๒, ๔๔๓
คันซัสซิตี, มหาวิทยาลัย	๙๒๘
คันธาระ, แคว้น	๓๒๖
คันธาระ, เมือง	๓๘
คัพโภทร	๓๐๒
คัมภีร์คักดีลธิ	๓๕๗, ๓๖๑, ๔๑๔, ๔๑๖,
	๔๖๙-๔๗๒, ๔๗๘, ๔๘๔,
	๔๙๓, ๔๙๔
คาทอลิก	๗๙๒, ๗๙๔
คานธรวพ	๒๓๕
คานธี	๕๘๐, ๖๔๐, ๖๙๒, ๗๕๓, ๗๖๑,
	๗๗๗, ๗๘๕, ๘๓๖-๘๓๘,
	๘๔๙, ๘๕๐, ๘๖๖, ๘๗๖,

๘๗๗, ๑๐๒๐-๑๐๒๒	
คานธี, โมหันทาส ะรามจันทร์	๘๖๙
คานธี, โมหันทาส เค.	๕๗๘, ๘๗๔
คานธี, มหาตมา	๒๐, ๕๐, ๒๒๑, ๓๕๕,
	๗๑๓, ๗๓๓, ๗๕๑, ๗๖๒,
	๘๒๖, ๘๕๙, -๘๖๑, ๘๖๕,
	๘๗๔, ๘๘๔, ๘๙๑, ๘๙๘,
	๙๐๐, ๙๐๑, ๙๑๐, ๙๖๓,
	๙๗๖, ๙๘๐, ๙๘๓, ๙๘๔,
	๑๐๐๓-๑๐๐๕
คานธี, เอ็ม. เค.	๗๔๘
คานาริส, ภาษา	๕๐
คามนิคม	๑๔๗
คาริไญต์	๕๔๓
คิซมญู	๑๔๖
คิซร์ ชาน ซิรวานี	๕๕๐
คิวิค-อ์ฟซา	๕๕๑
คิวิธ โคปาละ	๓๖๓
คิตคาถา	๕๕๗
คิตประพจน์	๑๐๒๕
คิตประวจนะ	๑๐๒๕
คิตะ	๓๕๖
คิตัญชลี	๕๗๙, ๘๕๑, ๘๕๕
คิตา	๓๕๔, ๓๕๕, ๓๖๑,
	๗๐๔, ๘๗๑, ๙๖๘
คุชราต	๔๙, ๘๙, ๓๖๒, ๓๗๒, ๔๐๘,
	๔๕๒, ๖๖๙, ๖๘๐, ๘๔๖,
	๘๔๙, ๘๕๖, ๘๗๐
คุชราตี, ภาษา	๕๐, ๘๔๖, ๘๗๙

๑๐๓๖

คุหาเกศ	๒๙๗
คุณธรรมาท	๘๔
คุตปะ	๔๙๔
คุปตะ, จักรวรรดิ	๑๘๗.
คุปตะ, ยุค	๒๐๕
คุปตะ, ราชวงศ์	๑๙๓, ๑๙๔, ๑๙๖, ๒๐๕, ๒๑๓, ๒๑๔, ๒๒๑, ๒๒๒, ๒๔๒, ๒๔๓, ๒๔๕
คุปตะ, สมัย	๒๑๔
คุรุณี	๕๖๒, ๕๗๓
คุรุ	๒๐, ๓๑, ๑๙๕, ๓๐๙, ๓๓๓, ๓๖๖, ๕๕๖, ๕๕๗, ๕๕๙, ๕๖๖, ๕๖๘, ๕๗๐, ๖๘๙
คุรุเทพ บะหาตุรี	๕๖๔
คุสรา, เจ้าชาย	๕๖๙
เคป โคโลนี	๗๕๓
เคมบริดจ์, มหาวิทยาลัย	๗๘๓, ๗๙๒, ๘๑๐, ๘๔๗, ๘๗๕
เคมี	๖๒๗, ๖๓๐
เคตมธรรมสูตร	๒๓๙
เคทบาท	๓๑๑
เคารี, เจ้าแม่	๗๐๖
เคอร์สัน, ลอร์ด	๙๖๕
แคชเมียร์	๒๐๖, ๒๖๘-๒๗๑, ๓๓๓, ๓๖๓, ๓๗๒, ๓๘๙, ๔๗๙, ๗๖๙, ๙๐๓, ๙๘๒
โคกุล	๙๖๘
โคทะเล	๗๓๑, ๗๓๓, ๗๔๘, ๗๕๑, ๗๕๖, ๗๖๒, ๗๗๔, ๗๗๕,

๗๗๙, ๘๗๑, ๙๐๙, ๙๖๔	
โคทะเล, โคปาล กฤษณะ	๗๕๗, ๗๕๘
โคทะเล, จี. เค.	๕๗๙, ๗๑๐, ๗๕๗
โคชิน	๒๐๕
โคตมพุทธเจ้า	๑๖๐, ๑๖๑
โคตมพุทธเจ้า, พระ	๑๐๒
โคตมะ	๒๘๒
โครปอดกีน	๘๗๑
โคปาล	๕๕๕
โคปาละ	๓๖๖
โคมินเทิร์น	๙๙๘
โครัทกรรม	๒๔๘
โคลง	๖๐๑
โคลัมเบีย, มหาวิทยาลัย	๙๔๗, ๑๐๑๒
โควรรณะ, ภูเขา	๒๘๔
โควินทลิ่ง, คุรุ	๕๖๔-๕๖๖, ๕๗๑, ๕๗๒
โควินทะ	๓๕๐
โคอินทวัล	๕๖๒
โคอะเนี่ยน	๔๕๒

ม

มรุ	๓๖๗
มราวาสวิสัย	๕๖, ๗๓๕, ๗๖๓
มอริ	๓๗๑
มอริติ	๓๗๑, ๓๗๓, ๓๘๓, ๓๘๖, ๓๘๗
มอริติ, พวง	๓๘๕, ๔๗๘, ๕๓๙
มอริติ, สุลต่าน	๔๑๓
มัทนิน	๓๘๘, ๔๑๓, ๔๒๗, ๔๙๖, ๕๓๙
มัทนาวิติ	๓๗๑

มัชนิน	๓๘๓	จักรทิพย์	๑๔๑, ๑๔๒
มัชนิน	๓๗๑	จักรพรรดิ	๔๒, ๕๔, ๑๓๓, ๑๔๒, ๑๕๐,
มัสนาวิต	๓๘๑		๓๘๖, ๔๕๑, ๕๒๒, ๕๔๖,
มาชานชาน	๓๘๓		๕๔๗, ๕๘๓
มาต, แคว้น	๗๓๑	จักรพรรดิราช	๙๐, ๑๔๐-๑๔๒, ๑๔๕
มานประสาท	๑๐๗, ๑๗๖	จักรพรรดิราช, พระเจ้า	๑๔๕
มานาวิต	๓๗๑	จักรรัตนะ	๑๔๐
มาลิป	๘๑๒	จักรราศี	๔๐๘
มาชนี, เมือง	๒๑๓	จักรวรรดิ	๕๒๑, ๕๓๕, ๗๗๙
มิยธ อุด-ดิน, สุลต่าน	๔๑๓	จักรวาล	๕-๙, ๑๑, ๑๓-๑๕, ๑๗, ๑๙,
มิยาสุปรี	๔๒๗		๒๔, ๒๘, ๒๙, ๔๔, ๕๒-๕๖,
เมอร์	๒๑๓		๗๙-๘๔, ๙๙, ๑๐๐, ๑๐๒, ๑๓๔,
โมษ, ออโรฟินโท	๕๗๙, ๗๘๓,		๑๓๖, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๙๕, ๒๑๐,
	๗๘๕, ๙๗๕		๒๒๓, ๒๒๖, ๒๒๗, ๒๗๑, ๒๗๓,
			๒๗๘, ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๖, ๓๐๖,
			๓๐๗, ๓๐๙, ๓๑๑, ๓๒๙, ๓๓๒,
			๓๔๙, ๓๕๐, ๓๖๘, ๔๒๕, ๔๓๐,
			๔๓๒, ๔๔๒, ๖๙๖, ๗๐๖, ๗๘๒
จตุรวรรค	๒๑๕	จักรวาล, ระบบ	๑๐
จรมะ	๑๔๕	จักรวาลวิทยา	๕, ๖, ๘, ๑๗, ๑๙, ๒๐,
จริยศาสตร์	๕๕, ๘๐, ๑๒๐, ๑๓๓, ๑๙๕,		๒๙, ๘๒, ๑๖๑, ๔๐๗
	๒๐๒, ๒๑๑, ๒๑๕, ๒๒๑,		
	๒๒๒, ๒๘๕, ๒๘๘, ๓๐๗,		
	๓๘๖, ๔๐๕, ๔๑๑, ๕๒๒,	จักรวาลศาสตร์	๓๓๑
	๖๐๗, ๖๓๒, ๖๕๔, ๘๒๘	จักรทิพย์	๒๙๘
จริยศาสตร์, ระบบ	๑๙๐	จักรวิญญาน	๑๐๗
จริยวัตร	๒๑๗, ๓๗๖	จันทาล	๑๘๙, ๒๓๑
จลาจล	๕๑๗, ๕๒๘, ๕๒๒, ๕๒๙	จันทรคุปต์	๓๙, ๔๘, ๒๔๒
จะหาน-ฐูช	๓๗๑	จันทรคุปต์, กษัตริย์	๓๙
จักร	๓๓๕	จันทรคุปต์, จักรพรรดิ	๔๘
จักรแก้ว	๑๔๐	จันทรคุปต์, พระเจ้า	๑๓๓, ๒๔๑

๑๐๓๘

จันทร์คุปต์ที่ ๑, พระเจ้า	๒๐๕
จันทร์คุปต์ที่ ๒, พระเจ้า	๒๐๕
จันทร์ชัตเตอร์จี, บังกิม	๗๖๒, ๗๖๔, ๗๘๓, ๗๙๑, ๘๕๑
จันทร์โบล, สุกาส	๕๘๐, ๙๖๕, ๙๗๔-๙๘๐, ๙๘๓
จันทร์ปาน, เพป็น	๗๙๓
จันทร์เสน, เกซิป	๕๗๘, ๖๓๙, ๖๔๒, ๖๔๗, ๖๕๔, ๖๕๕, ๖๖๐, ๖๘๐, ๖๘๕, ๗๒๔, ๗๓๒, ๗๙๒, ๗๙๓, ๘๖๗
จัมปัดไรเซน	๘๖
จาดรงคเสนา	๑๔๑
จานิซซารี	๕๒๘
จapie อุล-อุลุม	๔๑๓
จาปเวท	๒๕๙
จาร์วาก	๓๐๗
จาร์กแสวงบุญ	๔๑๖, ๕๓๔
จาร์กแสวงบุญ, นัก	๔๒๒, ๔๓๒, ๔๔๔
จาร์รีด	๓๗๖
จาร์รีนิยม	๓๗๓
จาร์รีประเพณี	๕๔, ๓๗๖, ๓๘๕, ๓๙๓, ๓๙๗, ๔๐๒-๔๐๔, ๔๐๗, ๔๑๖, ๔๔๘, ๕๐๖, ๘๐๗
จาลุกยะตะวันตก, อาณาจักร	๒๐๕
จาลุกยะตะวันออก, อาณาจักร	๒๐๕
จาลุกยะที่ ๒, ราชวงศ์	๒๐๖
จิตตวิสุทธิปกรณ์	๑๙๙
จิตปาวัน, วรรณะ	๗๓๑, ๗๗๔

จิตนิยม	๑๐๒
จิตวิทยา	๔๓, ๘๖, ๙๙, ๑๐๒, ๑๐๔, ๒๘๓
จิตวิสัย	๑๖๓, ๑๖๔, ๔๖๑
จิตสาณ	๓๘๐
จินตกวีนิพนธ์	๒๖๖
จินตนาการ	๒๗๗, ๔๐๕, ๔๔๐, ๔๔๒
จินตภาพ	๒๗๖, ๒๘๓, ๓๓๐, ๔๖๔
จินนาร์	๘๑๓, ๘๓๔
จินนาร์, มุฮัมมัด อาลี	๕๘๐, ๘๓๔, ๙๐๘, ๙๑๒
จีน	๔๑, ๑๐๓, ๑๑๙, ๑๖๑, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๘๘, ๑๙๓, ๑๙๕, ๒๐๕, ๗๙๕, ๘๐๖, ๘๑๙, ๙๖๗-๙๖๙
จีน, ประเทศ	๑๙๒, ๑๙๓, ๘๕๑, ๘๖๘, ๑๐๑๖
จุลลุนดูร์	๕๕๑
เจงกิสข่าน	๓๘๓, ๔๔๗, ๖๑๑, ๗๗๘
เจตจำนง	๘๒, ๘๓, ๓๙๖, ๔๑๐, ๔๑๒, ๔๒๔, ๔๓๒, ๔๓๘, ๔๔๐, ๔๔๒, ๔๗๖, ๔๗๗, ๕๓๗, ๕๘๘, ๗๘๐
เจตจำนงสวรรค์	๒๘๘
เจตจำนงเสรี	๓๙๔, ๔๐๕, ๕๕๕, ๕๙๖
เจตนารมณ์	๒๑๗, ๒๖๒, ๕๒๓, ๖๕๔, ๗๑๗, ๗๕๕-๗๕๗, ๗๙๖
เจตภูต	๙๓, ๑๖๔, ๑๙๑, ๒๓๕, ๒๓๖, ๒๓๙, ๒๘๒, ๕๓๓, ๕๔๗
เจตสิก	๑๐๐, ๑๑๖
เจตียสถาน	๑๔๖
เจฟเฟอร์สัน	๖๐๙

๑๐๓๙

เจ้าแม่กาฬ	๓๖๘, ๖๔๒
เจ้าลัทธิ	๕๗, ๕๔
โจละ	๑๕๓
โจละ, ประเทศ	๓๖๐
โจละ, ราชาวงศ์	๒๑๓, ๒๑๔
โจฬะ, อาณาจักร	๒๐๖
โจตยะ	๔๑
โจตันยะ	๒๐๗, ๓๑๒, ๓๖๗, ๔๔๗, ๖๘๖

ฉ

ฉันท	๑๘
ฉันทลักษณะ	๒๗๓
ฉันทาคติ	๑๒๘
ฉาตภย	๑๘๙
ฉานโทคยอุปนิษ	๓๒, ๓๕, ๒๗๗
ฉานโทคยะ	๒๖๕
ฉิดอร์	๓๗๒
ฉะสุตร	๕๗

ช

ชคันนาก	๒๗๗, ๗๓๔
ชญานทเว	๓๖๒
ชญานสัมพันธ	๓๕๗
ชญานเนศวร	๒๐๖, ๓๖๒
ชญานเนศวรี	๒๐๖, ๓๖๒
ชนก, ท้าว	๒๙๓
ชนาตริกะ	๔๗
ชบยชญะ	๒๓๕
ชมพุกวีน	๓, ๔, ๔๒, ๔๗, ๘๖,

ชัยพร	๓๐๐
ชวา	๑๙๓
ชะญะระ	๔๘๔, ๔๙๓
ชะญะระ-ยิ-อันชวา	๔๗๙
ชะรฟ์ อุด-ดิน เยาะห์ยา, เซค	๔๒๗
ชะราค	๔๐๗, ๔๐๘
ชะรืออา	๓๗๘, ๓๘๐, ๓๘๘, ๓๙๐, ๔๐๗, ๔๑๑, ๔๑๒, ๔๑๔, ๔๒๐, ๔๒๓, ๔๒๘, ๔๓๓, ๔๔๑, ๔๖๐, ๔๖๔, ๔๖๕, ๔๗๖, ๔๘๒, ๔๙๓, ๔๙๔, ๕๑๙, ๕๒๐, ๕๒๔, ๙๓๕, ๙๕๓
ชะรืออา, ระบบ	๔๗๔
ชะนางคิริ	๕๕๖, ๕๒๑
ชะนางคิริ, จักรพรรดิ	๓๗๒, ๔๐๒, ๔๐๗, ๔๖๑, ๔๖๗, ๕๖๓
ชะฮาดัด	๔๑๓, ๔๑๘
ชคนนากบัณฑิต	๒๗๑
ชัตตารี, นิกาย	๔๔๗
ชัยสิงห์	๘๙
ชัยสิงห์, พระเจ้า	๘๙
ช้างแก้ว	๑๔๐
ชาดก	๑๐๑, ๑๐๔, ๑๒๐, ๑๓๒, ๑๕๙
ชาติชั้น, ระบบ	๒๒๒
ชาตินิยม, นัก	๗๘๗, ๗๘๘
ชาตินิยม, ลัทธิ	๕๙๗, ๖๐๑, ๖๒๐, ๖๒๓, ๖๗๐, ๗๖๒-๗๖๔, ๗๘๔, ๗๘๗, ๗๘๘, ๗๙๑, ๘๒๕, ๘๓๙, ๘๔๒, ๘๕๒, ๙๓๕

๑๐๔๐

ขาตินิยมอินเดีย, ลัทธิ	๗๑๑	ชีวทาน	๑๐๒๖
ชาติพันธุ์	๒๒๓	ชีวามัน	๒๔๙, ๒๙๐
ชาติวุยาสถา	๒๒๒	ชีวามมา	๓๐๓
ชาฟีอี	๔๑๘, ๔๕๐, ๕๐๕	ชีอา	๓๗๙, ๔๔๙, ๔๕๑, ๔๖๑,
ชาฟีไอดี, พวก	๕๐๕		๔๗๘, ๕๒๑, ๕๔๓
ชารุ	๙๕๓-๙๕๘	ชีอา, นิกาย	๓๘๒, ๓๘๘, ๕๕๖
ชาลคาม	๖๔๔	ชีอา, พรรค	๓๗๙
ชาน	๕๒๒	ชีอา, ลัทธิ	๔๔๗
ชาน ชะหาน	๔๕๖	ชีไอดี	๔๕๔
ชาน ชะฮาน, จักรพรรดิ	๓๗๒	ชีไอดีชาฟาวิตเปอร์เซีย	๔๔๗
ชานฟูรุช	๔๘๐	เชคโกสโลวะเกีย	๙๑๕
ชานรารี	๕๒๒	เชคซูฟี	๔๒๖, ๕๓๙
ชานะลี-อุลลาห์	๓๗๒, ๓๗๔, ๓๙๐,	เชค นิซาม อุด-ดิน	๔๔๖
	๔๖๘, ๔๖๙, ๔๗๔	เชค นิซาม อุด-ดิน เอาเลีย	๔๔๔, ๔๔๖
ชานสุวาร์	๕๒๒	เชค วิเชียร์ มาลิก, เจ้าชาย	๕๓๑
ชานันชาน	๕๔๗	เชตกะ	๔๗
ชิดาโก, เมือง	๖๙๒, ๖๙๘	เชตวัน	๑๑๕
ชิตตี, นิกาย	๔๒๗, ๔๓๕, ๔๔๘, ๕๕๑	เชน	๕๑, ๕๕-๕๘, ๖๑, ๖๖, ๖๗,
ชิตาละ	๓๘๙		๗๓, ๗๗, ๗๙, ๘๐, ๘๒, ๘๔,
ชินภัทร	๘๔		๘๖, ๙๐, ๙๓, ๙๕
ชินเสน	๘๒, ๒๐๖	เชน, ลัทธิ	๔๘, ๕๖, ๒๐๙
ชินะ	๔๘	เชน, ศาสนา	๓๙-๔๒, ๔๕, ๔๗-๕๘,
ชิบลี	๔๒๙		๖๒, ๖๔, ๖๖, ๖๘, ๖๙,
ชีวหาประสาท	๑๐๗		๗๑, ๗๓, ๗๗-๘๒, ๘๔,
ชิลี	๙๗๑		๘๙, ๙๑, ๙๓, ๙๔, ๙๗,
ชีปะขาว	๔๙		๑๓๔, ๒๐๙, ๒๑๑-๒๑๓,
ชีเปลือย	๔๙		๒๖๓, ๒๘๔, ๓๕๔, ๓๕๖,
ชีวะ	๕๑-๕๓, ๖๑-๖๕,		๕๘๒, ๘๗๐, ๙๗๒
	๗๑, ๘๑, ๘๓, ๘๔	เชร์ชาน์ซูร์	๓๗๒

๑๐๔๑

เซล์มสฟอร์ด	๙๑๐
เซสเนีย, พันเอก	๗๕๑
เซอร์เบต	๗๗๐
เซลากุยะ, ราชวงศ์	๘๙
ไซคชะตา	๔๔, ๕๕, ๑๑๔, ๑๘๙, ๒๕๓, ๒๕๕, ๕๙๔, ๕๙๖, ๖๖๕, ๖๖๘
ไซมินิ	๓๐๕

ช

ชเยด อานมัต	๘๐๑-๘๐๓
ชเยด อานมัต ข่าน, เซอร์	๘๐๘
ชอห์ล ปี. อับดุลลาห์	๔๒๙
ชะกาต	๓๘๑, ๓๙๒, ๔๙๖, ๕๐๐
ชะกาฮู	๔๑๗
ชะคะเรียะ, เซด	๔๕๒
ชะลิม, เจ้าชาย	๕๒๑
ชะฮีน	๓๗๘
ชัชชาเนียน, ชาว	๕๔๑, ๘๒๐
ชัคร์	๔๔๙
ชัยยิด	๕๒๐
ชาชาเนียน, อาณาจักร	๑๖๖
ชาตาน	๕๓๔
ชาเปียน	๕๐๓
ชาฟิไคต์, สำนัก	๓๘๔
ชามินดาร์	๕๕๒
ชาร์, พระเจ้า	๑๐๐๙
ชาร์ดซ์	๔๕๒
ชาวาลุสตระ	๔๑
ชาเวียร์, เซนต์ฟรานซิส	๒๐๗

ชาฮิน ชาหิฟ	๕๗๓
ชีเซโร, ภาษา	๖๓๔
ชิดเนีย, แอลเจอร์นอน	๗๒๖
ชินด์	๓๗๑, ๓๘๑, ๔๒๗, ๗๙๒, ๘๓๒, ๘๕๖, ๙๐๓
ชิฟฟิน	๓๙๒
ชิมมี	๓๘๖, ๔๑๘, ๔๑๙, ๕๐๓, ๕๐๕, ๕๐๖
ชีร์ฮินด์	๓๗๔, ๔๖๐, ๔๗๔
ชีสดาน	๓๘๙
ชีอา อุด-ดิน บารนี	๓๘๓, ๔๒๗, ๔๗๙, ๔๘๔, ๕๐๓, ๕๓๑, ๕๓๗
ชีบะไวห์	๓๘๒
ชีปอย	๕๗๘, ๗๖๙, ๘๐๐
ชีร์อิคบาร์	๔๖๐
ชีร์ฮินด์	๓๙๐, ๔๔๘
ชีเรย์	๓๗๘, ๓๙๒, ๔๖๐, ๔๘๘, ๘๑๙
ชีเรย์, ภาษา	๔๖๐
ชีลี, ศาสตราจารย์	๗๘๐
ชุลเลจ	๕๕๑
ชุล ฮิจญะ	๔๔๖
ชูฟี	๓๘๙, ๓๙๒, ๓๙๗, ๔๒๐, ๔๒๑, ๔๒๖, ๔๒๙, ๔๓๒, ๔๓๕, ๔๓๖, ๔๔๐, ๔๔๑, ๔๕๔, ๔๕๖, ๕๓๑, ๕๕๒, ๕๕๖, ๕๖๑, ๘๑๑, ๘๑๒, ๘๑๕
ชูฟี, นิกาย	๓๘๕, ๔๐๖, ๔๒๖, ๔๔๓, ๔๔๗

๑๐๔๒

ซูฟี, ลัทธิ	๓๖๔, ๓๙๗, ๓๙๙, ๔๒๑, ๔๒๔-๔๒๗, ๔๕๐, ๔๕๒, ๔๖๑, ๔๖๕, ๔๖๘
เซนตูลูค	๑๖๘
เซนานา	๗๖๙
เซลบุก วาเซียร์ นิซาม อัล-มุลค์	๓๙๗
เซอร์เวีย	๙๗๓
แซกซอน	๖๓๔
ไซโฟเคลส	๖๓๖
ไซโรอัสเตอร์, ลัทธิ	๔๕๕, ๕๐๓, ๗๑๑
ไซโรอัสเตอร์, ศาสนา	๑๕๙, ๕๘๒, ๙๐๐
ไซโลมอน	๔๙๐
ไซเธียน	๑๑๙, ๑๕๘
ไซยิด	๕๓๑
ไซออนิสต์	๙๗๑

ณ

ณาน	๓๓๕, ๖๘๗, ๗๘๒
ณายกะ	๑๓๙

ญ

ญะบะรุต	๔๓๓, ๔๓๔
ญะฟาร์ ซาดิก, อิหม่าม	๔๐๖
ญะฟาร์, อิหม่าม	๔๐๖
ญะมาดี อุลเอาวัล	๔๔๕
ญะลาล อุด-ดิน เดวานี	๕๒๒
ญะลาลี	๕๒๒
ญากีร์	๕๑๙
ญาซาร์เตส	๓๘๓

ญานัทศน์	๔๒๒, ๔๓๕, ๕๘๓, ๕๙๐, ๖๔๕

ญานวิทยา	๗๙, ๘๘, ๓๐๙, ๔๓๓, ๔๓๖

ญานเนนทรีย์	๒๙๒

ญาบารัต	๔๐๖

ญิชยะ	๕๐๓-๕๐๕

ญี่ปุ่น	๑๖๓, ๑๖๔, ๑๙๕,

	๙๗๑, ๑๐๐๙, ๑๐๑๖

ญูญนิยม, ลัทธิ	๑๙๒

ฐ

ฐากูรฆร	๗๙๗

ฐากูร	๓๖๔

ฐานนิยม	๔๐๔, ๔๐๙, ๔๓๒, ๔๗๕

ด

ดวงจันทร์	๑๓๖, ๗๒๑, ๗๙๖

ดวงอาทิตย์	๕, ๙, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๒๐,

	๒๙, ๓๑, ๑๓๖, ๗๙๖, ๘๐๔

ดอว์ดี	๗๑๑

ดะบัสตาน-อิ-มะชาฮิบ	๔๕๓, ๔๕๔

ด้นด้นกัน	๓๗๑

ดาตู	๕๕๑, ๕๖๑

ดาร์วิน, ลัทธิ	๗๐๘

ดารา ซิกอนี	๓๗๒, ๓๘๙, ๓๙๐, ๔๔๘,

	๔๕๖, ๔๕๘-๔๖๐, ๕๖๑

ดาราศาสตร์	๕๐, ๖๓๕, ๗๐๑, ๘๐๔

ดาราศาสตร์, นัก	๕๒๘, ๕๓๐

ดาวเคราะห์	๑๘๘, ๑๘๙

๑๐๔๓

ดาวฤกษ์	๑๘๘, ๑๘๙	ตภาคคณฺหุสฺตร	๑๗๕
ดาฤษณา	๓๐๒	ตบะ ๒๐, ๓๑, ๒๒๐, ๒๒๗, ๓๐๑, ๓๔๒	
ดิเนย	๙๐๖, ๙๐๗	ตมะ ๓๐๒, ๓๐๖, ๓๑๔-๓๑๖	
ดิน-อิ-อิลาฮี	๔๔๙	ตยาคราช ๒๐๗, ๒๗๙, ๓๖๙	
ดึกดำบรรพ์, คาสตร์	๕๖	ตยาคะ ๓๓๑	
ดึกดำบรรพ์, สมัย	๑๗	ตรรกนุยายะ, ลัทธิ ๓๐๙, ๓๑๐	
ดือแปลย์	๕๗๗, ๕๘๓-๕๘๕, ๕๘๗, ๕๘๘	ตรรกคาสตร์ ๒๔, ๔๖, ๕๓, ๗๗, ๑๖๐, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๗๗, ๑๙๕, ๒๒๕, ๒๔๙, ๒๘๖, ๒๘๗, ๒๘๘, ๓๐๗, ๓๐๘, ๔๖๒, ๔๗๓, ๕๕๔, ๖๖๕-๖๖๗, ๗๔๗	
ดุลงภาพ	๒๕๖, ๒๖๐, ๔๑๓, ๕๓๘	ตรรกคาสตร์, นก ๑๖๔, ๒๖๐	
ดุกอลต์ สัจจต	๕๙๘	ตริปาลี, เมือง ๘๓๕	
เดกกัน	๔๘, ๔๙, ๓๗๑, ๔๔๗, ๗๗๕	ตริกาย ๑๖๐, ๑๗๘, ๑๗๙	
เดกกัน, แคว้น	๑๙๖, ๒๐๕	ตริเอกานูภาพ ๓๙๓, ๔๕๒, ๔๕๘, ๖๐๓, ๖๐๔, ๖๑๓	
เดกกัน, อาณาจักร	๒๐๕	ตฤศลา ๔๗	
เดกกันกลาง	๒๐๖	ตฤษณา ๓๐๒	
เดกกันตะวันตก	๒๐๖	ตฤษณ์ตติลาภาบุรุษจิต ๙๐	
เดมอคริตุส	๔๕	ตอลลตอย ๘๗๑	
เดโรซิโอ	๕๙๖, ๕๙๗, ๖๐๐, ๖๐๑	ตอว์บัต ๕๓๓	
เดลี ๓๗๑, ๓๗๒, ๓๘๓, ๓๘๗, ๓๙๙, ๔๒๗, ๔๖๘, ๔๘๐, ๕๐๓, ๖๕๗, ๗๖๙, ๘๐๐, ๘๓๒, ๘๔๕, ๘๔๖, ๙๐๑, ๙๔๗, ๙๗๐		ตกะอ์ (ฐาถูร) ๘๔๙, ๘๕๐	
เดลี, สุลต่าน	๓๗๒	ตกะอ์, ทวารกนาก ๖๔๑	
เดวิด	๔๒๙, ๔๙๐	ตกะอ์, เทพนทรนาก ๕๗๘, ๖๓๙, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๕๔, ๘๕๐	
เดาลัด ข่าน ลอติ	๕๕๓	ตกะอ์, รพินทรนาก ๑๓, ๕๗๙, ๘๕๐-๘๕๓	
ด			
ตติยสังคายน	๙๙	ตกะอ์ (ฐาถูร), รพินทรนาก ๓๖๔	
ตตดา	๑๖๔, ๑๗๘, ๑๘๒, ๑๘๓	ตกะบะกาด-อิ-อัครบารี ๕๔๖	
ตภาค	๑๙๑		

๑๐๔๔

ตะบะรี	๕๓๘	ตาชเคนต์	๙๙๗
ตะบิ	๔๓๙, ๔๔๐	ตาชิตุส	๖๓๔
ตะเยพจี, ตระกุล	๘๔๖	ตาหิพย์	๑๕๘
ตะรีกะ	๓๙๐, ๔๒๑, ๔๓๒, ๔๖๕	ตาบู	๒๒๓
ตะวิล	๙๓๗	ตาเมอ์เลน	๗๗๘
ตะหาฟุต อัล-ตะหาฟุต	๓๙๖	ตาเลบ, อามู	๕๗๗, ๕๘๙-๕๙๓,
ตะหาฟุต อัล-พะลาซิพะ	๓๙๖		๕๙๕, ๘๐๐
ตักกศิลา	๑๕๔	ตารา	๑๙๕
ตัจริด	๔๓๑	ตาริค-อิ-ฟิรุช ซาฮี	๕๓๗
ตัจนีห์	๔๔๐	ตาริค อุล-รุซูล วัล มุลูก	๕๓๘
ตั้นนา	๑๙, ๓๐, ๓๒, ๓๓, ๗๑, ๙๙,	ตาริคี ฟิรุช ซาฮี	๔๘๐
	๑๐๐, ๑๐๕, ๑๐๗, ๑๑๖, ๑๑๘,	ตาริม	๓๘๕
	๑๒๐, ๑๓๕, ๑๓๖, ๑๖๘, ๑๙๖,	ตาสุค-อิ-ตีมูรี	๕๓๕
	๒๐๐, ๒๑๐, ๒๔๖, ๒๗๓, ๓๐๒,	ตาทรีบ อุลอ์ซราก	๘๐๒
	๓๑๖, ๓๓๑	ติกนิบาต	๑๐๔
ตัตตวรีย	๓๔๕	ติรุกโกวิตุร	๓๕๘
ตันโจร์	๒๐๖	ติรุกจตุกัม	๓๕๗
ตันโจร์, ทะเล	๓๖๐	ติรนาวกกรษุ	๓๕๖
ตันตระ	๑๙๑, ๑๙๔, ๑๙๕, ๑๙๖,	ติรมังโกมันนร	๓๖๐
	๒๑๑, ๓๓๓, ๓๓๕, ๓๔๓	ติรวัลลัวร์	๒๔๓
ตันตระ, คัมภีร์	๒๗๘	ติรวายโมลี	๓๕๙
ตันตระ, นิกาย	๑๙๕, ๑๙๖	ติลก	๗๓๑, ๗๓๒, ๗๖๒, ๗๗๕-๗๗๗
ตันตระ, ลัทธิ	๔๐, ๑๙๔, ๑๙๕,		๗๘๑, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๙๓, ๘๐๙,
	๑๙๙, ๒๐๑, ๒๐๖		๘๗๑, ๘๗๒, ๙๖๔
ตันตระสหัชยาน, นิกาย	๔๐	ติลก, บาล คังคาธาร	๕๗๙, ๗๗๔, ๗๗๗
ตัพริด	๔๓๑	ติลกวาดี	๓๕๖
ตั่วกู	๓๖๑, ๓๖๒, ๓๖๗	ตีมูร์	๔๔๗, ๔๗๙, ๕๓๕
ตั่วตน	๘๑๑, ๘๑๒, ๘๑๕, ๘๑๗, ๘๒๑	ตีมูร์, จักรพรรดิ	๓๗๒
ตาจ อุด-ดิน, เซค	๔๕๒	ตีมูร์, เฒ่า	๕๔๗

ติรังกกร	๔๗, ๕๔, ๕๗, ๖๖, ๘๒, ๙๐
ติวะติละไก	๑๗๘
ตุการาม	๒๐๗, ๓๖๒
ตุรกี	๑๙๘, ๖๑๑, ๘๑๑, ๘๑๙, ๘๒๔, ๘๕๓, ๘๕๗, ๙๗๑, ๙๗๓
ตุลลี	๓๖๗
ตุลลิสทาส	๒๐๗, ๓๕๕, ๓๖๗
ตุส	๓๙๗
ตุสตาร์	๔๒๙
ตุซุกิ-ตีมูรี	๔๙๗, ๕๐๖
เตลัค	๒๗๙, ๓๖๙
เตลัค, ตระกูล	๓๖๙
เตอริกิสถาน	๕๓๘
เต้า, ลัทธิ	๑๖๒, ๑๘๕
เตาฮีด	๔๕๗
เตาฮีด-อิ-ลญูดี	๔๖๒
เตาฮีด-อิ-ซุซุดี	๔๖๒
เติร์ก	๒๑๓, ๓๗๑, ๓๗๘, ๓๘๕, ๓๘๖, ๔๒๐, ๕๒๗, ๕๒๘, ๕๘๙, ๘๒๒, ๘๓๕
โตดาร์ มัล	๔๔๙
โตสลี	๑๕๔
โตซสะ	๓๑๖
โตตุตริยะ	๒๖
โตตุตริยอาร์ณกะ	๒๒๔
โตตุตริยอุปนิษั	๓๑
โตตุตริยะ	๒๖๕
ไตรดายุค	๒๒๗
ไตรเพท	๒๒๖, ๒๓๕, ๒๔๘, ๒๕๒, ๒๕๙

ไตรภาคี	๓๑๗, ๓๓๘
ไตรภาคีแห่งปทารถะ	๒๐๖
ไตรมิตร	๓๗
ไตรลักษณะ	๑๐๐
ไตรโลก	๒๙๓, ๓๐๓
ไต้หวัน, เกาะ	๙๗๖

ณ

ณราวาท	๕๗, ๙๗, ๑๐๕, ๑๑๗-๑๒๐, ๑๒๖, ๑๓๒, ๑๖๕, ๑๗๖, ๑๘๕, ๑๙๓, ๒๑๓
ณราวาท, นิกาย	๙๘, ๑๐๒, ๑๐๓
ณราวาท, ลัทธิ	๔๙, ๑๒๓

ท

ทมยันตี	๗๐๖
ทมิฬ	๔๙, ๗๒, ๗๓, ๑๗๗, ๒๐๖, ๓๔๕, ๓๕๖
ทมิฬ, กษัตริย์	๗๓
ทมิฬ, ประเทศ	๓๖๙
ทมิฬ, ภาษา	๒๔๓, ๓๕๔, ๓๕๕
ทมิฬ, วรรณคดี	๒๔๓
ทมิฬ-นาท	๓๕๖
ทยา	๗๑
ทยานันทะ	๗๗๕
ทยานันทะ, สวามี	๕๗๘, ๖๓๙, ๖๗๖, ๖๗๗
ทยาฬทาส	๕๗๓
ทรรณะ	๒๖, ๒๗, ๓๔๓

๑๐๔๖

ทรวา	๓๙๑, ๔๙๐, ๔๙๗, ๕๒๑, ๕๔๒, ๗๐๐	ทัตตะ, นเรนทราณ	๖๙๑, ๗๙๒
ทรวา	๔๘๒, ๕๒๐, ๗๓๙	ทันทิน	๒๖๙
ทรวา, ระบบ	๕๐๖	ทัศนคติ	๔๗๔
ทรวา, ลัทธิ	๔๘๓, ๔๘๖, ๕๐๖, ๕๐๘, ๕๔๒, ๘๑๑, ๘๕๖, ๘๖๕, ๘๘๓, ๘๘๖, ๙๒๔	ทัศนภาพ	๔๓๐, ๔๓๑, ๔๖๒
ทรวาเนย	๓๘๓, ๔๑๖	ทัพนเนมิ	๑๔๐
ทรวาสวาล	๗๕๓	ทัพนเนมิ, พระเจ้า	๑๔๐, ๑๔๑, ๑๔๕
ทรวา	๑๙๖, ๒๑๓, ๓๖๐, ๘๕๖, ๙๐๔, ๙๐๖	ทัวารณ	๒๙๙
ทรวา, ภาษา	๓๕๕, ๑๐๒๑	ทัวารุโลกपाल	๑๘๗
ทวันธรรม	๒๙๕	ทัวมหาราช	๑๘๗, ๑๘๘
ทวัน	๑๕	ทาส	๗, ๑๗
ทวาทศคี	๓๗๙, ๓๘๐	ทาส, จิตตรันชน	๙๗๕
ทวาทศยุค	๒๒๗	ทาสวรรณะ	๒๒๓
ทวารบาล	๖๔๖	ทาสะ	๑๖
ทวาชชาติ	๒๒๘, ๒๓๐, ๒๓๕, ๒๓๗, ๑๐๑๐	ทักมพร	๔๙, ๕๕
ทวาชชาติ, วรรณะ	๒๒๘	ทักมพร, นิกาย	๔๐, ๔๘, ๔๙, ๕๕, ๘๐, ๘๒, ๙๒
ทวาชะ	๒๓๒, ๗๙๔	ทินนาคะ	๑๖๔
ทวินิยม	๒๑๐, ๓๐๑, ๓๓๓	ทิเบต	๔๐, ๑๐๓, ๑๙๓, ๑๙๘, ๒๐๙, ๓๕๔, ๖๐๓
ทวิภาพ	๓๓๐, ๔๔๑	ทิพญาณ	๔๒๕
ทศกัณฐ์	๒๗๔	ทิพยจักขุ	๑๖๕
ทศนิยม	๓๘๒	ทิพยภาวะ	๔๓๗
ทศรณ, พระเจ้า	๒๒๐	ทิพยวิถิ	๔๓๔
ทักษะ	๒๗๘, ๕๓๔, ๕๓๙	ทิพยวิมาน	๔๓๔
ทันทนิตศาสตร	๒๔๘	ทิพยวิวาร์	๓๕๘
ทัตต์, ไมเคิล	๕๙๗	ทิพยอาภา	๔๓๕
		ทิพยอำนาจ	๒๓
		ทิพยโสภา	๕๖๘
		ทิสึปะ, กษัตริย์	๒๑๙

ทิวะ ประพันธ์	๓๕๖	เทพเจ้า	๓-๖, ๑๓, ๑๕, ๕๕, ๘๔, ๙๙,
ทิมิกาย	๔๓, ๑๐๓, ๑๐๙, ๑๑๗, ๑๒๑, ๑๒๗, ๑๓๔, ๑๓๖, ๑๔๐, ๑๔๖		๑๑๙, ๑๓๒, ๑๓๔, ๑๕๑, ๑๕๘, ๑๕๙, ๒๑๑, ๒๕๑, ๔๑๓
ที่สุดโต่ง	๙๗, ๑๐๕	เทพนคร	๗๔
ทฤษเอนา	๑๑๒	เทพนิยาย	๔, ๕, ๗-๙, ๑๓-๑๕, ๑๗, ๑๙, ๒๓-๒๕, ๒๘, ๖๙, ๑๑๙, ๒๓๕, ๒๔๕, ๒๔๘, ๒๗๓, ๒๗๔
ทฤษสมุทัยอริยสัจ	๑๐๕		
ทฤษอริยสัจ	๑๐๕	เทพบิดร	๗, ๑๐, ๑๑, ๑๘๘, ๑๘๙
ทฤษ	๑๐๐	เทพบุตร	๑๘๙
ทฤษกริยา	๔๓, ๔๘, ๕๒, ๗๒, ๗๕, ๙๗, ๙๘, ๑๐๕, ๓๓๑, ๓๔๙, ๓๖๑, ๔๓๐, ๖๕๙, ๖๘๐, ๖๘๙, ๗๐๒	เทพปัญญา	๑๘๖
ทฤษ		เทพมารดา	๗, ๑๐, ๑๑, ๑๘๘, ๑๘๙, ๓๔๗
ทฤษ	๕๒		
ทฤษ	๔๓, ๗๓, ๑๖๒	เทพยเจ้า	๕๕๖, ๗๓๔, ๗๗๓, ๗๗๕, ๗๘๒, ๗๙๕
ทฤษ, ยุค	๒๑๑		
ทฤษ, ลัทธิ	๑๘๔	เทพยดา	๕, ๑๘, ๗๓, ๘๑
ทฤษภิกษุภย	๔๘, ๕๑๖, ๕๘๕, ๗๑๓, ๗๑๗, ๗๑๘, ๗๘๕	เทพฤๅษี	๒๓๔
		เทพวิวาน์	๒๓๔
ทฤษ	๗๖๘	เทพศิลป์	๒๖๕
ทฤษโยธน์	๒๘๕	เทพี	๓๓๓, ๔๕๑, ๗๐๔, ๗๐๖
ทฤษณะ-ทฤษมา	๕๔	เทพี, ลัทธิ	๑๙๙
ทฤษณะ-สฤษมา	๕๔	เทวกำเนิด	๒๔๕, ๒๔๖
ทฤษมา	๕๔	เทวดา	๔๓๓
ทฤษ ๒๕๙		เทวดาพลี	๒๓๖
ทฤษสวรรค์	๑๐, ๓๙๘, ๔๐๐, ๔๐๑, ๔๐๙, ๔๔๓, ๔๖๖, ๔๘๓, ๔๙๓	เทวทูต	๔๕๘
		เทวนาครี, อักษร	๘๔๘
เทพ	๗๐๔, ๗๐๖	เทวนิยม	๗๓, ๘๒, ๒๑๒, ๒๑๓, ๒๘๒, ๒๘๓, ๓๐๑, ๓๐๗, ๓๑๒, ๓๓๓, ๓๓๙, ๓๔๕, ๙๙๓
เทพครู	๓๖๔		
เทพจ้านง	๘๒		
เทพจิต	๘๒	เทวนิยม, ลัทธิ	๔๙, ๘๑, ๒๑๒, ๓๓๐,

๑๐๔๘

	๔๙๑, ๕๙๘, ๖๔๒, ๖๔๘
เทวบัญชา	๗๒๖
เทวบุตร	๑๘๗, ๑๘๘
เทวรูป	๒๑๐, ๒๑๑, ๔๕๒, ๕๐๕, ๕๐๗, ๕๙๖, ๖๔๔, ๖๔๕, ๖๔๗, ๖๕๔, ๖๗๐, ๖๙๔, ๖๙๕, ๗๗๔
เทวโลก	๑๔๕
เทววิทยา	๘๖, ๙๙, ๑๖๑, ๓๘๒, ๓๘๔, ๓๘๗, ๓๙๓, ๓๙๕, ๓๙๗, ๓๙๘, ๔๐๕, ๔๒๐, ๔๒๔, ๔๓๗, ๔๕๒, ๔๙๐, ๖๐๕, ๖๑๐, ๖๖๓, ๖๖๖, ๖๗๓, ๘๐๒, ๘๐๕, ๘๐๖, ๘๒๓, ๘๒๕
เทววิทยา, นัก	๓๘๗, ๓๘๙, ๓๙๐, ๔๑๑, ๔๑๓, ๔๒๐, ๔๕๙, ๕๕๓, ๖๐๓, ๘๒๗, ๙๔๓, ๙๕๖, ๙๕๗
เทววิทยา, สำนัก	๓๙๓
เทววิทยาแบบสกอลาสติก	๔๖๘
เทววิทยามุสลิม	๓๙๔
เทววิทยาสกอลาสติก	๔๒๖
เทววิทยาออร์ทอดอกซ์, นัก	๔๒๓
เทวศรัทธา	๓๗๒
เทวศักราช	๕๔๖
เทวสถาน	๒๑๓, ๕๐๕, ๕๗๑
เทวสมาคม	๖๔๑
เทวศาสตร์	๓๗๖
เทวทูติ	๓๓๙
เทวาริเทพ	๓๕๒, ๓๕๔
เทวาริปไตย	๙๒๔, ๙๕๔

เทวานัมปิยติส, พระเจ้า	๓๙
เทวานัมปิยทัสสี, พระเจ้า	๑๕๐-๑๕๕
เทวานุมัติ	๑๔๗
เทวาลัย	๔, ๒๑๑, ๓๖๓, ๕๐๕, ๖๔๔, ๖๗๑, ๗๓๘
เทวี	๓๓๕
โทรณะ	๒๔๐, ๒๙๙, ๓๐๐
โทสะ	๓๓๗, ๓๖๗
โกลาตติ	๑๒๘
โทหาโกศ	๑๙๕, ๒๐๒
โทหาโกศะ	๒๐๖
ไทกริส, แม่น้ำ	๗๒๘
ไทย	๑๐๒
โหม้	๙๑๓
ไทวดนียม	๓๑๙
ไทวดะ	๓๓๓
ไทวระ	๒๖
ไทวะ	๒๓๔
ธ	
ธตรฐ, ท้าว	๑๘๗
ธัญชัย, ท้าว	๒๙๖, ๒๙๗, ๒๙๙
ธูยาน	๙๗๗
ธรรณีประตูลวรรค์	๔๓๑
ธรรมกาย	๑๖๑, ๑๖๒, ๑๗๘, ๑๘๔, ๑๘๕, ๑๙๔, ๒๙๒,
ธรรมจักร	๑๕๙, ๑๘๗
ธรรมชาติวิทยา	๓๙๖
ธรรมทูต	๓๘๙, ๗๗๑

ธรรมเทพ	๒๑๖	ธาตุมูล	๒๙
ธรรมธาตุ	๑๘๕	ธาตุลม	๔๕, ๑๑๕
ธรรมนคร	๑๑๙	ธาตุสากล	๑๑๕
ธรรมนิรันดร์	๒๑๕	ธาณุ	๑๖
ธรรมบุญ	๑๓๓	ธาร์ปา, ไรมะศ	๑๐๑๒, ๑๐๑๕
ธรรมบท	๑๐๔, ๑๒๖	ธีรชน	๒๔๘
ธรรมบุตร	๒๑๖	ธีโอโซฟี, สยามคม	๖๔๐
ธรรมปาละ, กษัตริย์	๔๐	ธีโอโซฟีสต์, พาก	๘๗๐
ธรรมปาละ, พระเจ้า	๑๓๓	ดุรงค์	๓๕๔, ๓๖๖, ๓๘๗
ธรรมยุทธ	๒๔๐	เฮอร์ส, บาทหลวง	๙๖๘
ธรรมวาทิ	๑๔๗	โธมัส, เซนต์	๗๙๓
ธรรมวิชัย	๑๓๓, ๑๓๔, ๑๔๐		
ธรรมวิถี	๑๒๖		
ธรรมศาสตร์	๒๑๗, ๒๒๐, ๒๒๑, ๒๒๕, ๒๔๐, ๒๕๑, ๒๕๒, ๒๖๓, ๕๓๙	นบี	๓๗๗, ๓๗๘, ๓๘๒, ๓๘๕, ๓๙๐, ๓๙๓, ๓๙๗, ๓๙๘, ๔๐๐-๔๐๙, ๔๑๑, ๔๑๒, ๔๑๔, ๔๑๕, ๔๑๖, ๔๔๓, ๔๔๔, ๔๕๐, ๔๕๓-๔๕๕, ๔๕๘, ๔๕๙, ๔๖๓, ๔๖๖, ๔๗๐, ๔๗๑, ๔๗๓, ๔๗๗, ๔๘๑, ๔๘๒, ๔๘๘, ๔๙๑, ๔๙๓, ๔๙๖, ๔๙๗, ๕๐๐-๕๐๒, ๕๐๗, ๕๑๐, ๕๓๑, ๕๓๒, ๕๓๗, ๕๓๙-๕๔๑, ๕๔๓, ๕๔๘, ๕๕๖, ๖๑๓, ๖๖๕, ๖๗๔- ๖๗๖, ๗๓๗, ๘๐๒-๘๐๔, ๘๐๖, ๘๑๘, ๘๒๒, ๘๓๐, ๙๑๙, ๙๒๓, ๙๒๘, ๙๓๘, ๙๓๙, ๙๔๒, ๙๔๘, ๙๕๐, ๙๕๑, ๙๕๔, ๙๕๘, ๙๕๙, ๙๗๐, ๙๗๑, ๑๐๑๕, ๑๐๑๗
ธรรมศาสตร์, คัมภีร์	๒๓๐, ๒๔๓		
ธรรมสังคิตีสูตร	๑๘๑		
ธรรมสันตติ	๑๑๓		
ธรรมสูตร	๒๒๑		
ธรรมารมณ	๑๐๐		
ฤทธิราชฎี	๒๙๙		
ฤทธิราชฎี, ทำว	๑๘๗		
ฐานิ	๒๗๐, ๒๗๕		
ธอล	๕๐๔		
ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	๑๐๕		
ธาตุ	๘, ๒๙, ๔๕, ๑๑๖		
ธาตุดิน	๔๕, ๑๑๕		
ธาตุน้ำ	๔๕, ๑๑๕		
ธาตุไฟ	๔๕, ๑๑๕		

๑๐๕๐

นมัสการ	๔๙๖
นมาช	๔๑๖, ๔๙๖, ๕๐๐, ๕๓๔, ๕๕๖
นมิ, กษัตริย์	๖๙
นมิ, ราชฤๅษี	๖๙-๗๑
นยวาท	๗๗, ๗๘
นยวาท, ลัทธิ	๗๘, ๒๘๒
นยายศาสตร์	๖๒๙
นยายะ, ลัทธิ	๓๐๗, ๓๐๘, ๓๑๐, ๓๓๔
นยุณะ	๒๕
นรก	๑๗๕, ๑๗๗, ๓๙๗, ๔๐๐, ๔๐๘, ๔๓๖, ๔๔๑, ๔๙๗
นรสิงห์	๓๕๙
นรสิงห์ปุราณะ	๓๕๑
นรหริ, พระ	๗๙๕
นล, พระ	๙๑
นอชิววัน	๕๔๑
นอแมต	๓๘๓
นอร์มัน	๖๓๔
นอร์มัน-ฝรั่งเศส	๖๓๔
นอร์มัน แมคคลอยด์, ดร.	๖๖๔
นอร์เวย์, ชาว	๑๗
นะคีร์	๔๐๐
นะซีร์ อุด-ดีน มุฮัมมัด ชีวาม	๔๒๗
นะซีฮัด อุล-มุลูก	๕๐๗
นะติม	๔๗๙
นักขัตฤกษ์	๒๖๕
นักขัตฤกษ์, วัน	๓๔๔
นักขบันดี, นิกาย	๔๔๘, ๔๖๐
นักบวช	๕, ๒๓, ๒๔, ๓๑, ๔๔, ๔๗,

๕๕, ๕๖, ๖๗, ๖๙, ๗๐, ๘๔, ๘๖, ๑๐๘, ๑๒๑, ๑๓๙, ๑๔๑, ๑๕๐, ๑๕๑, ๑๕๕, ๔๕๘	
นักบวชเปลื้อง	๔๘
นักบุญ	๒๖๖, ๓๕๕-๓๕๖, ๓๕๘, ๓๖๑, ๓๖๔, ๔๐๙, ๔๒๓, ๔๒๕-๔๒๗, ๔๓๖, ๔๔๓, ๔๖๕, ๔๗๔
นักประพันธ์	๔๗๘, ๕๐๓, ๕๐๗, ๕๐๙, ๕๔๔
นักปราชญ์	๑๙, ๒๘-๓๐, ๓๕, ๓๖, ๔๑, ๔๓, ๗๐, ๗๑, ๙๓, ๓๓๖, ๓๘๗, ๕๕๐, ๕๕๑, ๔๗๙, ๔๙๓, ๔๙๔, ๕๐๔, ๕๑๒, ๕๑๖, ๕๒๑, ๕๒๗, ๕๒๘, ๕๓๐, ๕๓๒
นักพรต	๑๐, ๓๖๕, ๕๔๗
นักกรบ	๘, ๑๕, ๑๗, ๔๗, ๗๖, ๕๐๔, ๕๒๙, ๕๓๐
นักศพนดี	๕๕๑
นักสิทธิ	๒๙๙
นัฏ	๔๗๒
นันทะ	๓๖๖
นันทิสูต	๕๗
นัมมาลาว	๓๕๙
นัยนามธรรม	๒๖๘, ๔๒๐
นาค	๔๑
นาคปัตตินา	๓๖๐
นาครกะ	๒๖๓
นาคเสน	๑๑๐, ๑๑๒
นาคเสน, พระ	๑๑๐-๑๑๔, ๑๑๘,

	๑๒๒, ๑๒๓	นาลทินานนุรุ	๗๒
นาคราช	๔๐, ๑๖๑, ๑๖๒	นาลทิยา	๗๓
นางแก้ว	๑๔๐	นาลันทา, เมือง	๔๐, ๑๙๓
นางมุตติ ดายาห์	๔๐๘	นาสูต	๔๓๓, ๔๓๔
นาซีร์ อุด-ดิน ชีราต, เขต	๓๙๙	นาโอโรจิ, ทาหาภาอิ	๗๑๐-๗๑๒, ๗๗๗
นาฏยศาสตร์	๒๖๗, ๒๖๘, ๒๗๑		๙๐๘, ๙๐๙
นาฏ	๓๕๖	น้ำใส	๕, ๕, ๑๒, ๑๕, ๒๓, ๒๖, ๒๓๕
นาตาล, เมือง	๗๕๓	น้ำอมฤต	๓๕๒, ๓๖๓, ๕๖๔
นาท	๓๕๖	นิกายลี้กลับ	๔๒๗
นาทนามกริยา	๓๖๑	นิครนถ์ นาฏบุตร	๔๕, ๔๗
นาทพรหม	๒๗๘	นิคาเตอร์, เซลิกุส	๓๙
นาทะ	๓๕๖	นิเคราะห์	๒๙๕
นาทรี ซาห์	๓๗๒	นิโคลาส, เซนต์	๖๓๔
น่านัก	๔๔๗, ๕๕๐, ๕๕๑, ๕๕๔, ๕๕๕, ๕๕๘-๕๖๐, ๕๖๒, ๕๖๖-๕๖๘, ๕๗๐, ๖๓๘, ๗๒๖	นิจิเรน	๑๖๔
น่านัก, ครู	๓๗๒, ๓๗๓, ๕๕๗	นิชาปุระ	๓๘๓
นามพัร	๓๕๕	นิชัม, เจ้า	๘๔๕
นามซรี, ขบวนการ	๕๗๓	นิชาม อุดดิน	๔๔๕
นามธรรม	๘๘, ๑๑๓, ๒๕๘, ๒๘๒, ๔๕๓	นิชาม อุด-ดิน อาหะหมัด	๕๕๖
นายขมังธนู	๑๙๖	นิชาม อุด-ดิน เออลิยา	๔๒๗
นายธนาคร	๕๐๕	นิชาม อุล-มุลค์	๕๐๗
นายนาฏ	๓๕๖	นิชามิยะ มัทระสะ, สำนัก	๓๙๗
นายนาฏ	๒๐๖	นิตซ์เซ	๘๑๑, ๘๒๔
นาทะ	๓๓๓, ๓๓๕, ๓๓๖	นิติบัญญัติ	๒๔๑, ๔๗๖
นาทอท	๕๖๐	นิติศาสตร์	๓๗๗, ๓๘๒, ๓๘๔, ๓๙๗, ๔๑๑, ๔๑๖, ๔๖๘, ๔๗๑, ๔๙๓, ๖๓๒
นารายณ์	๑๙๗, ๓๕๐, ๓๖๐	นิติศาสตร์, ระบบ	๔๑๑
นารายณ์, พระ	๒๔๗, ๓๔๙, ๓๕๒	นิติศาสตร์, สำนัก	๓๘๔, ๓๘๘
นารายณ์	๘๖๑	นิติศาสตร์อุรธอดอกซ์, สำนัก	๓๙๘

๑๐๕๒

นิทัศน์	๗๙, ๒๗๒, ๒๗๔
นิบาต	๑๐๓
นิพจน์	๒๖๕, ๒๗๐
นิพพาน	๔๘, ๕๔, ๗๗, ๙๙, ๑๐๑, ๑๐๒, ๑๐๕, ๑๐๙, ๑๑๐, ๑๑๔, ๑๑๖, ๑๑๘, ๑๑๙, ๑๒๐, ๑๒๕, ๑๔๕, ๑๕๘, ๑๖๐, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๖, ๑๗๐, ๑๗๙, ๑๘๓, ๑๙๔, ๑๙๙, ๒๐๒, ๒๐๓
นิมพารกะ	๓๑๒, ๓๓๔
นิมิต	๕๖๔
นิยมนะวันออก, กลุ่ม	๖๒๒
นิยมนังคภพ, กลุ่ม	๖๒๒
นิยติ	๔๔
นิโยคะ	๘๘๐
นิรณัย	๓๓๐, ๗๔๓, ๗๔๔
นิรนาม	๓๖๙
นิรมาณกาย	๑๖๑, ๑๗๘, ๑๗๙
นิรยาบาย	๑๓๙
นิรยุกติ	๘๔
นิรณการิส	๕๗๓
นิรันดร	๔, ๕๓, ๕๖, ๗๗, ๘๑, ๘๖, ๙๕, ๑๐๐, ๑๐๒, ๑๐๘, ๑๓๕, ๑๖๑, ๑๘๐, ๑๘๕, ๑๘๖, ๒๐๙, ๒๑๒, ๒๖๒, ๒๘๑, ๒๘๖, ๓๑๗, ๓๒๔, ๓๔๖, ๓๔๗, ๓๗๕, ๓๙๑, ๓๙๔, ๓๙๖, ๓๙๘, ๔๐๐, ๔๐๓, ๔๐๕, ๔๑๕, ๔๒๘, ๔๓๖, ๔๔๐, ๔๖๐, ๔๗๕

นิรันดร, คัมภีร์	๓๙๓
นิรุกติศาสตร์	๒๔, ๕๐, ๗๙, ๒๔๘, ๓๒๔
นิโรธคามินิปฏิบัติอาจริยสัง	๑๐๖
นิโรธจริยสัง	๑๐๕
นิเวศ	๓๕๖, ๕๗๙
นิเวศน์	๕๙๕
นิเวศน์	๘๗๓
นิเวศน์	๖๙๕
นิเวศน์	๔๓๒
นิเวศน์	๒๑๕
นิเวศน์	๒๘๒
นิเวศน์	๓๙๗
นิเวศน์	๒๓๑, ๒๓๒
นิเวศน์	๙๒, ๙๔
นิเวศน์	๒๔๙
นิเวศน์	๒๔๓, ๒๕๔
นิเวศน์	๓๕๐
นิเวศน์	๓๘๐
นิเวศน์	๑๙๒, ๓๙๕, ๔๒๕
นุชาต อุล อรรวาท	๔๕๒
นุชาต	๔๕๒
นุชาต-ดิน มุฮัมมัด คะกานี	๔๗๙, ๕๐๙, ๕๑๐
เนกขัมมะ	๒๙๑
เนชรี	๘๐๒
เนตาลี	๙๗๖
เนติบัณฑิต	๘๑๐, ๙๐๙
เนบุซัดเนสซาร์	๙๖๙
เนปาล	๔๐, ๔๘

เนปาล, ประเทศ	๑๙๓, ๑๙๖, ๑๙๘	ปะกา	๔๓๖
เนเมซิส	๔๘๐	ปะดาอุนี้	๔๕๐, ๔๕๔, ๕๔๕
เนสตอเรียน	๔๓๗, ๔๔๗	ปัชรา	๓๘๓
เนสตอเรียน, นิกาย	๑๖๖, ๒๐๕, ๕๘๒	บังกิม	๗๖๓-๗๖๕, ๗๗๒, ๗๘๔, ๗๙๗
เนห์รู	๘๓๘, ๙๖๕, ๙๗๙	บัญญัติ, นัก	๕๓๕
เนห์รู, โมติลาล	๙๗๕, ๙๘๒	บัญญัติกรรม	๔๐๐
เนห์รู, ยาวะหะร์ลาล	๘๕๐, ๙๗๕, ๙๘๒-๙๘๕	บัญญัติสวรรค์	๔๗๘
เนื้อสาร	๘๗	บัณฑิตชน	๓๐๓
โนเบล, รางวัล	๕๗๙, ๘๕๕	บันฑิปป	๕๑๙
โนเบิล, มาร์กาเรต	๖๔๐	บัลย์	๓๘๓
โนอา	๕๔๗	บัลขาน, แหลม	๙๑๕
โนคมนัย	๗๘	บัลบัน	๕๒๘
		บัลบัน, สุลต่าน	๔๘๐
		บัลจูน	๖๘๒
		บัลวันท์	๕๖๖
		บาตินี	๓๘๐
บรมคิตี	๓๐๑	บาทหลวง	๔๕๒
บรมสุขุ	๓๒๕	บาทหลวงเยซุอิต	๔๔๙
บรรพชิต	๕๕, ๖๙, ๙๘, ๑๐๕, ๑๒๓	บานไม่รู้โรย, ดอก	๖๐๑
บรรพบุรุษ	๔๕	บาบิโลเนีย	๘, ๗๒๘
บรัสเซลส์	๙๘๓	บาบูร์	๓๗๒
บริติช	๕๗๓, ๗๐๗, ๗๐๘, ๗๖๑, ๗๗๒, ๗๗๔, ๗๗๙, ๗๘๖, ๗๙๙, ๘๐๕, ๘๐๖, ๘๐๙, ๘๕๖-๘๕๘, ๙๐๖	บาร์นี	๓๗๑, ๓๙๕, ๔๘๐, ๕๐๓, ๕๐๗, ๕๑๔, ๕๑๗-๕๑๙, ๕๓๒, ๕๓๔, ๕๓๕
บริสตอล	๖๐๔	บาร์ด, เวลท์	๗๒๗
บอมเบย์	๓๕๖, ๕๗๘, ๖๕๔, ๖๗๐, ๗๑๑-๗๑๓, ๗๓๑, ๗๓๒, ๗๔๘, ๗๕๒, ๗๘๗, ๘๔๖, ๙๐๙	บาร์มี	๑๗๕
บอลเชวิค	๙๙๗	บาโรดา	๗๑๒, ๗๘๓
		บาโรดา, วิทยาลัย	๗๘๔
		บาลบัน, สุลต่าน	๓๗๑

๑๐๕๔

บาลี, ภาษา	๑๐๓, ๑๐๔, ๑๙๑
บาลุขีสถาน	๘๓๒, ๙๐๓
ปิอุย	๖๘๖
ปัสมัลลาร์	๔๕๘
บุคลาธิษฐาน	๕, ๘, ๑๗, ๑๘๖, ๑๙๕, ๑๙๖, ๒๑๒, ๒๒๕
บุคลิภาพ	๓๔๖, ๓๔๗, ๔๓๗, ๘๒๕, ๘๒๖
บุชฌุมิหรี	๕๔๑
บุทคล	๑๐๑
บุยิด	๔๗๗
บุชาเทพี, ลัทธิ	๑๙๔
บุชารูปเคารพ, ลัทธิ	๓๖๔
บูรณาการรวมหน่วย	๔๙๐
บุรพทิศ	๖๒๖, ๖๓๓, ๖๙๕
บุรุษาน อุด-ดิน	๔๔๗
เบคอน	๖๓๐
เบงกาลี, ชาว	๕๙๖, ๗๒๓, ๗๖๒-๗๖๔, ๗๗๐, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๙๑
เบงกาลี, พวก	๘๐๘, ๙๒๕
เบงกาลี, ภาษา	๑๙๖, ๒๐๑, ๖๐๓, ๖๐๔, ๖๐๖, ๖๐๙, ๖๘๐, ๗๐๑, ๗๖๒-๗๖๔, ๘๔๖, ๘๕๓
เบงกอล	๑, ๔๐, ๑๓๓, ๑๙๓, ๑๙๖, ๑๙๘, ๒๐๖, ๒๐๗, ๓๑๒, ๓๖๗, ๓๖๘, ๓๗๒, ๕๗๗, ๖๐๓, ๖๑๐, ๖๒๖, ๖๕๔, ๖๕๕, ๖๖๙, ๖๗๙, ๖๘๐, ๗๒๔, ๗๓๑, ๗๖๑, ๗๖๓, ๗๘๕,

เบงกอล, แคว้น	๑๙๘, ๕๘๙, ๖๑๖, ๗๐๘, ๗๒๓, ๗๖๑, ๗๖๓, ๗๖๕, ๗๗๖, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๙๒, ๘๐๙, ๘๓๓, ๘๔๙
เบญจันธิ์	๑๐๑, ๑๘๓
เบิร์กลีย์	๑๖๓
เบิร์กลีย์, ปิซอป	๑๖๓
เบิร์กตัน	๘๑๑, ๙๗๙
แบกแดด	๓๙๗, ๔๒๑, ๔๒๔, ๕๓๑, ๕๓๒
แบคเตรีย	๑๕๘
โบราณคดี	๓, ๑๙๖, ๒๐๙
ไบชานติอุม	๓๘๒
ไบแซนไทน์	๔๘๘
ไบแซนไทน์, อาณาจักร	๔๓๗
ไบเบิล, คัมภีร์	๘๖, ๓๓๑, ๖๐๘, ๖๙๓, ๙๐๒, ๑๐๒๔
ไบรน์ ชาน	๔๔๗

ป

ปฤษะ กัจจายณะ	๔๕
ปฐาลัม	๔๕๙
ปฐิศาหน	๔๑๗
ปฐิจสมุปบาท	๑๐๐, ๑๐๖, ๑๗๗
ปฐิจสมุปบาท, กฏ	๑๐๐
ปฐิรูป, นัก	๔๙, ๑๙๗, ๕๘๖
ปฐิโถม	๕๕, ๑๐๖
ปฐุมกษัตริย์	๑๓๖, ๒๔๗

ปฐมเทศนา	๑๙๖	ประจักษ์ภาวะ	๓๙๖, ๔๖๓
ปฐมนิเทศ	๒๔๐	ประชาคม	๘, ๔๙, ๘๖, ๒๔๔,
ปฐมยาม	๑๑๓		๒๕๔, ๓๗๙, ๖๒๖,
ปฐมสังคยานา	๓๙		๗๓๐, ๘๓๑, ๘๓๒
ปฐมสาเหตุ	๓๑๕	ประชาคม, ลัทธิ	๙๘๕
ปฏัญชลี	๒๘๓, ๓๐๗	ประชาธิปไตย	๑๓๓
ปิโตเลมี, กษัตริย์	๑๕๑	ประชาชน	๒๗๐, ๒๗๔, ๒๗๖,
ปทานุกรม	๒๗๓		๓๐๙, ๓๑๕, ๔๔๐
ปธานโกต, เมือง	๙๓๓	ประชาธิปไตย	๒๑
ปฐวีวชา	๖๗๑	ประชาธิปไตย, เทพ	๓๒
ปรมัตถ์	๑๖๒	ประชาธิปไตย, พระ	๓๓-๓๕, ๒๔๖
ปรมัตถสัง	๑๖๒	ประชาธิปไตยวิวัฒน์	๒๓๔
ปรมาณู	๘๐, ๘๑, ๘๘, ๑๐๒,	ประชาธิปไตย	๒๓๔
	๒๘๒, ๓๒๖, ๓๙๖, ๔๑๐	ประชาโลก	๒๙๓
ปรมาณู, ทฤษฎี	๓๐๗	ประทักษิณ	๒๕๑
ปรมาณู, นัก	๔๕	ประเทศะ	๘๑
ปรมาตมัน	๒๖๒, ๒๖๕, ๒๘๕,	ประพจน์	๕๓
	๒๙๒, ๓๑๑, ๓๓๔,	ประเพณีปริมปรา	๔๔๘
	๓๓๖, ๖๗๙, ๗๘๒	ประเพณีอินเดีย	๕๘๖
ปรมาตมา	๓๐๒, ๓๐๓, ๓๐๗	ประมาณะ	๓๐๗
ปรเมศวร	๒๙๘, ๗๘๓	ประเมยะ	๓๐๘
ปรรูป	๓๔๘	ประยาณะ	๓๕๑
ปรโลก	๓๔๔	ประจักษ์ภาวะ	๘๐
ปฐมาท	๓๐๓	ประจักษ์ภาวะ	๒๑๕
ปฐมิต	๙๐๕	ประจักษ์ภาวะ	๕๓๘, ๕๔๖
ประภฤติ	๒๘๘, ๒๙๑, ๒๙๔, ๒๙๗,	ประจักษ์ภาวะ	๓, ๗-๙, ๑๔, ๔๕, ๙๐,
	๓๐๒, ๓๐๖, ๓๐๗, ๓๑๐,		๙๗, ๙๘, ๑๐๒, ๑๓๓,
	๓๑๓-๓๑๕, ๓๑๗-๓๒๐		๑๕๘, ๑๖๙, ๒๒๒, ๒๔๕,
ประภีรณกะ	๕๗		๒๔๘, ๒๖๒, ๒๘๕, ๓๗๓,

๑๐๕๖

๓๔๑, ๓๔๒, ๔๐๓, ๔๑๒,	ปรัชญาฮินดู	๓๗๓
๔๑๓, ๔๒๐, ๔๓๕, ๕๓๗-	ปรัชญาฮินดู, สำนัก	๒๘๓
๕๔๖, ๖๓๓, ๖๓๕, ๖๕๗,	ปรัถานูมาน	๓๒๗
๖๙๖, ๗๑๓, ๗๒๕, ๗๖๐, ๗๗๙	ปรัถยักษ์	๓๐๗
ประวัติศาสตร์, นัก	ปรัถยุมนรูป	๓๔๘
๔๗, ๑๕๘, ๓๗๑,	ปรัถปะ	๒๙๘
๓๘๓, ๓๘๔, ๔๒๗,	ปรัถปราชะเพณี	๑๗, ๒๒, ๒๓, ๒๑๒,
๔๔๙, ๕๔๐, ๕๔๓, ๖๒๔		๒๒๑, ๒๒๒, ๒๒๗,
ประวัติศาสตร์, สมัย		๓๓๕, ๓๖๔, ๓๗๖-
ประวัติศาสตร์, หนังสือ		๓๗๘, ๓๘๒, ๔๐๑,
ประสาท		๔๑๔, ๔๑๕, ๔๒๔,
		๔๕๑, ๔๕๓, ๔๖๘,
ประสาทสัมผัส		๔๙๐, ๔๙๔, ๔๙๖,
ประสิทธิภาพ		๕๐๔, ๕๒๐, ๕๓๙,
ปรัชญานัย		๕๔๐, ๕๔๓, ๗๐๒
ปรัชญา		๓๔๕
๔, ๖, ๒๘, ๘๐, ๘๒, ๙๐,	ปรากฏ	
๑๐๒, ๑๐๓, ๑๖๑, ๑๖๓,	ปรากฏ, ภาษา	๕๐, ๕๖-๕๘, ๘๑, ๘๔,
๑๖๔, ๑๙๖, ๒๑๒, ๒๒๑,		๙๐, ๙๔, ๑๐๓, ๑๕๐
๒๔๘, ๒๘๗, ๒๘๘, ๓๐๑,	ปราณยมะ	๙๗๗
๓๐๗, ๔๕๐, ๖๓๑, ๖๕๔, ๖๖๐	ปรารถนา สมาส	๗๓๒
ปรัชญา, ระบบ	ปราสังคิกะ	๑๖๒
๑๙๒, ๑๙๖, ๒๑๓, ๓๐๕-	ปราสาท	๕๙๒
๓๐๗, ๓๓๓, ๓๔๕,	ปริณามะ	๓๐๙
ปรัชญา, สำนัก	ปริณายก	๒๕๙, ๒๖๐
๒๑๔, ๒๘๓, ๓๓๓-๓๓๕	ปริณายกรัตนะ	๑๔๐
ปรัชญาปารมิตา	ปรินิพพาน	๙๗, ๙๘, ๑๐๔, ๑๑๗, ๑๑๘
๑๘๖, ๑๘๗	ปรัชญาญาณ	๕๒, ๖๕, ๗๕, ๑๑๙, ๑๕๙,
ปรัชญาเมธี		๑๖๕, ๑๖๗, ๑๖๘, ๔๐๘,
๔๐, ๔๑, ๘๐, ๘๖, ๑๖๒,		๔๔๐, ๔๔๒, ๔๕๔, ๔๕๕,
๑๖๔, ๑๘๔, ๑๙๗, ๒๐๖,		
๒๐๗, ๒๖๙, ๒๘๓, ๒๘๗,		
๓๒๖, ๓๙๕, ๓๙๖, ๔๕๓, ๔๙๗,		
๕๓๐, ๕๙๕, ๕๙๘, ๖๒๔, ๖๙๔		
ปรัชญาอินเดีย		
๓๐๘, ๓๑๑		

๑๐๕๗

	๔๘๒, ๕๐๘, ๕๒๓, ๕๓๔,
	๕๓๕, ๕๕๕, ๖๕๐, ๖๕๙,
	๖๘๗, ๖๙๕, ๗๒๐-๗๒๒, ๗๖๘
ปฤถวิราช	๓๗๑
ปฤจจวาท	๗๕๔
ปวารณา	๕๕
ปหาระ	๖๗๑
ปหานสัญญา	๑๒๐
ปอนดิเชรี, เมือง	๕๗๗, ๕๘๔, ๕๘๗,
	๕๘๘, ๗๘๔, ๗๗๗
ปอยไห	๓๕๘
ปะดรี ซาหนีพ	๖๗๕
ปะนีปัต	๓๗๒, ๔๕๒
ปัจเจก	๖๕, ๗๗, ๗๘, ๑๐๑
ปัจเจกชน	๕, ๓๘๕
ปัจเจกนิยม	๒๘๕
ปัจเจกนิยม, ลัทธิ	๘๒๖
ปัจเจกบุคคล	๒๙, ๔๖, ๕๐, ๕๕, ๕๖,
	๗๘, ๗๙, ๙๙, ๑๐๐, ๑๑๐,
	๑๒๖, ๑๖๓, ๑๖๙, ๒๒๒-๒๒๔,
	๒๔๖, ๓๗๗, ๔๐๖, ๔๑๓, ๔๓๗
ปัจเจกภาพ	๖, ๘๗
ปัจเจกอาตมัน	๓๑๒
ปัจเจกสมณะ	๑๑๕
ปัจเจกยาม	๑๑๓
ปัจเจกวาจา	๖๕๓
ปัจเจกโอรส	๑๑๖-๑๑๘
ปัจเจกตันตระ	๓๕๒
ปัจเจกดี	๖๘๑, ๖๘๔

ปัจเจกศีล, พระ	๑๐๕
ปัจเจกศีลสถานศึกษา ปรัชญา	
ปารมิตา	๑๖๕
ปัจเจก	๗, ๓๘๑, ๔๑๓, ๔๒๗, ๔๖๐,
	๕๕๑, ๕๕๓, ๕๖๒, ๖๗๐,
	๗๒๔, ๗๒๖, ๘๑๐, ๘๓๓,
	๘๕๖, ๙๐๓, ๙๒๐
ปัจเจกตะวันออก, แคว้น	๕๕๑, ๕๗๔
ปัจเจกจักร	๑๗๗
ปัจเจกชน	๑๗
ปัจเจกญาณ	๔๒๓
ปัตนา	๔๒, ๔๘, ๙๙
ปัตลวะ, กษัตริย์	๒๐๕, ๓๕๖
ปัตลวะ, ราชวงศ์	๒๑๓, ๒๑๔, ๓๕๔, ๓๕๖
ปากีสถาน	๑๙๙, ๔๖๙, ๕๘๐, ๖๐๑,
	๘๑๐, ๙๐๓, ๙๐๘, ๙๑๒,
	๙๑๖-๙๒๕, ๙๒๘-๙๓๐, ๙๓๓,
	๙๓๔, ๙๓๖, ๙๔๙, ๙๕๓, ๙๖๐
ปาฏลีบุตร	๔๒, ๔๘, ๙๙, ๑๕๒
ปาณทกะ	๑๕๓
ปาณทพ	๒๔๐, ๒๘๕, ๒๘๘, ๗๗๙
ปาณทยะ	๒๐๖, ๓๕๗
ปาณทยะ, กษัตริย์	๓๕๗
ปาณทยะ, ราชสำนัก	๓๕๗
ปาณท	๙๑
ปาณะ	๑๒๑
ปาณาทิมาต	๑๒๘
ปาณิ	๑๖
ปาณินิ	๓๒๘

๑๐๕๘

ปาณิปุต	๗๒๖	ปีศาจวิวาร์	๒๓๕
ปาด	๕๒๒	ปูนยง	๙๗๓
ปาดซาห์	๕๒๒	ปูนรรจิจิป-ปัตตุ	๓๕๘
ปาเดอร์	๔๕๒	ปูนโต, พวก	๙๗๑
ปาเกีย	๑๕๘	ปูนภพ	๓๕๕, ๖๒๔
พานิปัต, เมือง	๘๐๐	ปูนทรทาส	๒๐๗, ๓๖๑
ปาปะ	๔๕๒	ปูนณะ, คัมภีร์	๕๗, ๘๒, ๒๒๕, ๒๓๕,
ปาร์ซี	๔๔๙, ๗๐๕, ๗๑๑, ๗๒๖, ๗๒๗,		๒๖๕, ๒๗๘, ๓๓๑, ๓๓๙,
	๗๕๖, ๙๐๔, ๙๐๘, ๙๗๓		๓๔๕, ๓๕๕, ๖๗๑, ๗๙๕
ปารถ	๒๙๐, ๒๙๒, ๒๙๓, ๒๙๕,	ปูนณะ, ยุค	๗๓๔
	๒๙๗, ๒๙๘, ๓๐๑, ๓๐๓	ปูนโคหัตม	๔๕๑
ปารมิตาสูตร, ปรัชญา	๑๖๔	ปูนสุกุต	๒๒๓
ปารยุศนา	๕๕	ปูนสุกตะ	๓๔๔
ปารศพ	๔๗	ปูนชะ	๑๗, ๑๘, ๓๑, ๓๓, ๒๒๓,
ปารศวนาถ	๓๙		๒๒๘, ๒๒๙, ๓๑๐
ปารศวะ	๒๓๑	ปูนษารุณะ	๒๑๕, ๒๑๗
ปาริอาห์	๕๘๗, ๕๘๙	ปูนโชตตมะ	๓๐๓
ปาละ	๒๐๖	ปูนีหิต	๑๙๘, ๒๔๔, ๒๕๑,
ปาละ, ราชวงศ์	๑๙๓, ๑๙๗		๒๕๒, ๒๕๙, ๒๙๘
ปาลาด	๒๓๓	ปูนทุ, ภาษา	๘๔๕, ๘๔๗
ปาเลสไตน์	๙๗๐, ๙๗๑	ปูนยมิตร ศุงคะ, กษัตริย์	๓๙
ปาวา	๔๘	ปูนยมิตร สูงคะ	๒๔๒
ปิตุภูมิ	๗๒๖, ๙๗๓, ๙๗๔	ปูนา, เมือง	๗๓๑, ๗๓๒, ๗๔๗,
ปิตุปุตรสมาคมสูตร	๑๗๔		๗๔๘, ๗๕๘, ๗๗๕
ปิตุภู	๙๗๓	ปูนกัลลป	๔๔
ปิตุภูมิตรสมาคม	๑๘๒	ปูนมีมามสา	๒๔๙, ๓๐๕, ๓๐๖,
ปินทะรี, พวก	๗๑๓		๓๒๓, ๖๗๘
ปีศาจ	๕๗, ๑๘๒, ๔๐๘, ๔๕๓, ๔๘๑,	ปูนมีมามสา, ลัทธิ	๓๐๙, ๓๒๓, ๓๒๘
	๕๕๕, ๖๗๔, ๖๗๕, ๘๑๔	ปูนาน	๒๔๕

๑๐๕๕

ปูซาน	๒๓๓	โปสตะ	๕๕
เปยุ	๓๕๘	ไปศาจะ	๒๓๕
เปริยาลวาร์	๓๕๙		
เปรู	๙๗๑	ฝ	
เปเรียดิโมลี	๓๖๐	ผรุสวาจา	๑๔๔
เปชวา	๗๓๑, ๘๐๘	ผัสสะ	๑๐๗
เปอร์เซีย ๔๑, ๒๐๙, ๓๘๒, ๓๘๕, ๔๒๔,		ผฏฐัพพะ	๑๐๐
๔๔๙, ๔๘๔, ๕๒๒, ๕๒๖, ๖๑๑,			
๗๐๗, ๗๑๑, ๘๐๕, ๘๒๒, ๘๒๔,		ฝ	
๘๔๓, ๘๔๔, ๘๔๖, ๘๔๗, ๙๗๑		ฝรังเศส ๗๒๙, ๗๔๓, ๗๔๖, ๗๘๔, ๙๗๑	
เปอร์เซีย, กษัตริย์	๔๘๗		
เปอร์เซีย, จักรพรรดิ	๔๘๖	พ	
เปอร์เซีย, เจ้าชาย	๕๙๐	พงศาวดาร	๕๔๐, ๕๔๖
เปอร์เซีย, ชาว	๕๘๙, ๖๒๕	พจนานุกรม	๔๑๑, ๔๑๕
เปอร์เซีย, ประเทศ	๑๖๖, ๑๖๘, ๔๘๗	พม่า	๑๐๒, ๓๕๔, ๑๐๑๘, ๑๐๑๙
เปอร์เซีย, ภาษา	๓๘๕, ๓๘๖, ๔๖๐,	พรด	๕, ๒๔๔, ๒๙๗
๔๖๘, ๕๓๗, ๕๙๐, ๖๐๓,		พรสวรค์	๔๓๐
๖๒๑, ๖๒๓-๖๒๖, ๘๑๒		พรหม	๑๓๕, ๑๔๗, ๒๓๔, ๒๙๒,
เปอร์เซีย, ราชาวงศ์	๔๕๓	๓๐๕, ๓๖๕, ๖๕๓, ๖๗๙	
เปอร์เซีย, อ่าว	๓๘๐	พรหม, พระ	๑๓๔, ๑๓๕, ๑๔๘, ๑๕๙,
แปซิฟิก, มหาสมุทร	๖๖๘, ๙๓๗	๑๘๘, ๒๑๒, ๒๓๙, ๒๔๖,	
ไปจิม บัลลี	๑๐๒๔	๒๗๑, ๒๗๓, ๒๗๘, ๒๘๗,	
ไปป	๓๗๙, ๔๕๒, ๔๗๗	๒๙๙, ๓๐๕, ๔๕๒, ๔๕๙, ๖๗๘	
โปรตุเกส	๔๔๙, ๕๘๑, ๕๙๕,	พรหมจรรย์	๒๐, ๒๑, ๒๘, ๓๓, ๓๕,
๗๐๕, ๙๑๕, ๙๗๔		๔๔, ๙๐, ๑๒๑, ๑๔๕,	
โปรเตสแตนต์	๔๙, ๗๙๒	๒๓๒, ๒๓๔, ๘๘๙	
โปรเตสแตนต์, นิกาย	๑๒๐, ๕๙๕,	พรหมจารี	๒๐, ๒๑, ๙๐, ๒๒๔, ๒๓๓,
๖๑๐, ๗๙๑		๒๓๔, ๒๓๘	
ไปแลนด์	๙๑๕	พรหมณ์สบัติ, พระ	๘

๑๐๖๐

พรหมเดช	๗๘๖	พระธรรมทูต	๙๙
พรหมทายาท	๑๔๘	พระธาตุ	๙๘
พรหมภาวะ	๒๑	พระนางนันทา	๓๔๖
พรหมลิขิต	๔๔, ๕๕	พระนางภูมิ	๓๔๖
พรหมโลก	๑๓๕, ๑๔๕	พระนางแม่รี	๔๓๗
พรหมวิมาน	๒๓๕	พระนางลักษมี	๓๔๖
พรหมวิหาร	๑๒๔	พระนาม	๕๕๘, ๕๖๘
พรหมวิหารธรรม	๑๒๐, ๑๒๔	พระนิพพาน	๑๓๙
พรหมสูตร	๓๒๐	พระบรมราชโองการ	๕๓๘
พรหมัน	๕, ๘, ๙, ๑๒, ๒๐, ๒๑, ๒๓, ๒๔, ๓๑-๓๕, ๑๖๑, ๑๖๔, ๒๑๐-๒๑๒, ๒๒๙, ๒๓๐, ๒๓๕, ๒๓๙, ๒๔๕, ๒๔๗, ๒๖๗, ๒๗๘, ๓๐๖, ๓๐๘-๓๑๒, ๓๒๓, ๓๒๖-๓๓๐, ๓๓๖, ๔๕๙, ๖๔๙, ๖๕๐, ๖๕๓, ๖๙๐, ๗๘๒	พระบรมราชินี	๕๘๙
พรหมานตะ	๙	พระบรมศาสนา	๑๙๔
พรหมาน	๖, ๒๓	พระบัญญัติ	๓๙๕, ๔๔๒, ๕๐๒
พรหมี่	๕๔	พระปชาบดี	๒๙๒
พระกฤษณะ, ลัทธิ	๒๘๔, ๒๘๕, ๒๘๘, ๓๐๓	พระปัจเจกพุทธเจ้า	๑๖๐, ๑๖๖
พระคริสตธรรม, คัมภีร์	๔๕๒	พระผู้เป็นเจ้า	๑๑๑, ๑๑๒, ๑๒๒, ๑๖๔, ๒๑๐, ๒๑๓, ๒๒๙, ๒๖๒, ๒๗๖, ๒๗๙, ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๖, ๒๘๗, ๒๙๖ ๓๐๐, ๓๐๑, ๓๐๗, ๓๐๘, ๓๒๖, ๓๓๒-๓๓๔, ๓๓๖-๓๓๙, ๓๔๑-๓๔๓, ๓๔๖, ๓๔๘-๓๕๐, ๓๕๒, ๓๕๗, ๓๕๙-๓๖๕, ๓๖๙, ๓๗๕, ๓๗๖, ๓๗๙, ๓๘๐, ๓๘๒, ๓๘๔, ๓๘๕, ๓๙๐, ๓๙๒-๓๙๗, ๔๐๐, ๔๐๑, ๔๐๓-๔๐๕, ๔๐๗, ๔๐๙-๔๑๖, ๔๒๐-๔๒๓, ๔๒๕, ๔๒๘-๔๓๖, ๔๓๘, ๔๓๙, ๔๔๒, ๔๔๔,
พระคาทอลิก	๔๔๙		
พระเจ้า	๓๘๕		
พระเจ้าแผ่นดิน	๓๓๑		
พระไตรปิฎก	๙๘, ๑๐๓, ๑๑๙, ๑๒๐, ๑๒๗		
พระไตรปิฎก, คัมภีร์	๙๘, ๑๐๔, ๑๒๗		

[illegible]

๑๐๖๒

พระวินัย	๔๘, ๑๐๓
พระวินัยปิฎก	๑๐๓, ๑๐๔
พระเวท	๓-๕, ๗-๙, ๑๓, ๒๒, ๒๓, ๒๕, ๒๘, ๓๑, ๓๖, ๔๒, ๑๔๗, ๒๐๗, ๒๑๑, ๒๑๒, ๒๒๑, ๒๒๙, ๒๓๒, ๒๓๔, ๒๓๕, ๒๔๘, ๒๕๒, ๒๕๙, ๒๗๓, ๒๘๔, ๒๘๖, ๒๙๒, ๒๙๕, ๓๐๕, ๓๐๘, ๓๑๙, ๓๒๙, ๓๓๖, ๓๔๙, ๓๕๐, ๓๖๗, ๖๔๒, ๖๔๙, ๖๕๙, ๖๖๘, ๖๖๙, ๖๙๔, ๗๐๓, ๙๖๙, ๙๗๘
พระเวท, คัมภีร์	๕-๗, ๑๐, ๑๓, ๑๔, ๑๗, ๑๙, ๒๐, ๒๓, ๒๘-๓๐, ๔๑, ๒๑๑, ๒๑๓, ๒๒๑, ๒๒๓, ๒๒๕-๒๒๗, ๒๔๘, ๒๖๕, ๒๗๔, ๒๘๕, ๒๘๗, ๓๐๕-๓๐๗, ๓๒๓, ๓๒๙, ๓๓๕, ๓๓๖, ๕๕๖, ๕๘๘, ๖๐๓, ๖๐๕, ๖๐๖, ๖๒๙, ๖๓๕, ๖๓๙, ๖๔๕, ๖๗๐, ๖๗๓, ๖๗๖-๖๗๙, ๖๘๔, ๖๙๙, ๗๐๐, ๗๗๖
พระเวท, ยุก	๗๓๔
พระเวท, ศาสนา	๒๔๘, ๒๘๔, ๗๘๒
พระเวท, สัมม	๑, ๔, ๗, ๘, ๔๒
พระเวท, สำนึก	๒๘๒
พระศรี	๓๓๒
พระศรีลักษมี	๓๔๗
พระศรีอริยเมตไตรย	๑๔๐, ๑๔๕

พระคังกร	๒๙๘
พระสมณโคดม	๑๒๑, ๑๔๗-๑๔๙
พระสวาก	๙๗
พระสิทธัตถโคตมพุทธเจ้า	๑๖๑
พระสิทธัตถโคตมะ	๑๖๑
พระสุตตันตปิฎก	๑๐๓, ๑๐๔
พระสุตร	๑๐๓, ๑๐๔, ๑๐๖, ๑๒๑, ๑๔๐, ๑๗๗, ๑๘๗
พระอภิธรรม	๑๐๓
พระอภิธรรมปิฎก	๑๐๔
พระอรหัน	๒๙๑
พระอรหันต์	๗๑, ๗๒, ๑๑๐, ๑๒๐, ๑๔๐, ๑๔๖, ๑๖๐, ๓๓๓
พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า	๑๘๕
พระอวโลกิเตศวร	๑๖๑
พระอาทิตย์	๒๓๖, ๓๓๓, ๓๔๓
พระอินทร์	๔๖๐
พราหมณ์	๙, ๑๗, ๑๘, ๒๓, ๓๐, ๓๑, ๓๖, ๔๑, ๔๓, ๕๖, ๑๐๘, ๑๓๒, ๑๓๔, ๑๓๙, ๑๓๘, ๑๔๗-๑๕๑, ๑๕๕, ๑๙๒, ๑๙๗, ๒๑๒, ๒๒๔, ๒๒๘, ๒๒๙, ๒๓๐, ๒๕๑, ๒๘๕, ๓๔๙, ๔๕๑, ๕๐๕, ๕๒๗, ๖๐๕, ๖๐๗, ๖๖๗, ๘๐๘
พราหมณ์, วรรณะ	๖, ๑๐๓, ๑๓๙, ๒๐๙, ๒๓๒
พราหมณ์, ศาสนา	๑, ๓, ๖, ๒๐, ๒๖, ๒๘, ๒๑๐, ๒๑๒,

๑๐๖๓

๒๒๐, ๒๒๑, ๒๒๓,	พลัสสี่, สงคราม	๓๗๒, ๕๗๗, ๗๗๐
๒๘๔, ๒๘๗, ๓๕๔	พลี	๓๓๙
พราหมณ์ปุราณะ ๓๔๙	พลีกรรม	๓๕๑
พราหมณะ ๑, ๔, ๕, ๒๓, ๔๒, ๒๒๐	พลวราช	๓๖๐
พราหมณะ, คัมภีร์ ๔, ๒๓, ๒๔, ๒๘,	พุ่มณี, ระบบสุลต่าน	๓๗๑
๒๙, ๒๑๑, ๒๖๕, ๒๗๗	พทุเทนิยม	๒๑๐, ๕๐๓, ๕๐๔
พราหมณะ, ยุค ๒๑๑	พทุเทนิยม, พวก	๕๐๖
พราหมณะ, สมัย ๒๘	พทุเทนิยม, ลัทธิ	๔๙๑
พราหมณ์ ๑๔๘	พทุนิยม ๒๘๒, ๓๐๗, ๓๑๐, ๓๑๙	
พราหมะ, ลัทธิ ๖๙๐	พทุนิยม, ลัทธิ ๕๐๔	
พราหมัน ๒๓	พะเนอวีจี ๗๒๓, ๗๒๕, ๘๗๑	
พราหมาน ๒๓	พะเนอวีจี, กาลิ จัน ๗๙๑	
พราหโม, พวก ๗๓๓	พะเนอวีจี, สุเรนทรนาถ ๕๗๘, ๗๑๐,	
พราหโม, ศาสนา ๖๕๐	๗๒๔, ๗๒๕, ๗๙๒	
พราหโม สมาส ๕๗๗, ๕๗๘, ๖๐๓,	พันธกรณี ๒๘๖, ๓๐๘, ๕๐๒	
๖๓๙, ๖๔๑, ๖๔๒,	พันธกรรม ๑๙๕, ๑๙๖, ๒๖๒, ๒๙๓,	
๖๔๗, ๖๔๘, ๖๕๔,	๔๒๓, ๔๓๐, ๕๐๑, ๕๐๓	
๖๕๕, ๖๖๑, ๖๘๔-	พันธนาการ ๗๔	
๖๘๖, ๖๙๐, ๗๓๑,	พามบาซาร์ ๖๘๓	
๗๙๒, ๘๔๙, ๙๗๒	พานิษกรรม ๒๒๙, ๒๔๘, ๗๔๔	
พยาส ๖๐๕	พาทรายณะ ๓๐๕, ๓๒๐	
พฤติภาพ ๔๐๔	พาราณสี ๑๐๕, ๑๔๕, ๑๙๖, ๓๕๑,	
พฤททวัน ๓๓๖	๓๖๔, ๖๐๓, ๖๔๒, ๗๐๖,	
พฤททวันยกอุปนิษท ๒๙, ๖๑๕	๙๗๔, ๑๐๒๐	
พฤททวันยกะ ๒๙, ๒๖๕	พิเทศ ๗๗๗	
พฤทส์บดี ๒๙๘	พินทุสาร, พระเจ้า ๓๙	
พฤทส์บดี, เทพ ๒๓๔	พินศัย ๔๗๑, ๔๘๑, ๕๑๓,	
พลเทวะ ๒๐๗, ๓๑๒	๕๔๑, ๖๕๒, ๗๐๔	
พลวัต ๙๙		

๑๐๖๔

พิมพ์สาร, พระเจ้า	๓๙, ๔๒
พิลาละ	๒๓๓
พินาร	๑, ๔๐-๔๒, ๔๗, ๖๙, ๙๗, ๑๓๓, ๑๙๓, ๑๙๖, ๑๙๘, ๒๐๖, ๔๒๗
พินารี มัล	๔๔๙
พีชปุระ	๔๔๗
พีร์	๓๖๖, ๕๕๖, ๕๖๙
พีร์	๔๒๖
พีร์มิต	๒๐๙, ๓๘๖, ๘๒๐
พุทธกาล, สมัย	๑๑๐
พุทธคยา	๑๙๘
พุทธโฆสะ, พระ	๑๐๔
พุทธโฆสะจารย์, พระ	๑๔๖
พุทธจริต	๔๐, ๑๗๓
พุทธจักร	๑๔๕
พุทธเจติยสถาน	๑๙๒
พุทธบริษัท	๑๙๘
พุทธพจน์	๙๗, ๑๐๔, ๑๐๙, ๑๑๗, ๑๒๗, ๑๓๔, ๑๓๖, ๑๔๐, ๑๔๕, ๑๖๔, ๑๗๖, ๑๘๗
พุทธมามกะ	๑๕๙
พุทธศาสนา	๘๐, ๙๙, ๑๒๐, ๒๔๐, ๖๕๙, ๘๕๒, ๙๐๐
พุทธศาสนิกชน	๔๗, ๔๙, ๙๗, ๙๘, ๑๐๑, ๑๐๘, ๑๓๒, ๑๔๖, ๑๔๗
พุทธสถาน	๑๗๕, ๑๙๓
พุทธาวาส	๑๙๓
พุทธิ	๒๙๖, ๓๐๓, ๓๒๐
พุทธปัญญา	๒๙, ๓๑, ๔๑, ๔๓, ๕๑,

	๙๗, ๒๑๒, ๒๑๗, ๒๒๙,
	๓๐๖, ๓๐๗, ๓๑๒-๓๑๘,
	๓๒๖, ๓๕๑, ๓๘๒, ๓๙๗, ๔๑๖, ๔๓๑, ๔๔๐, ๔๕๓, ๔๘๒, ๕๔๑, ๕๔๖, ๕๙๖, ๖๐๓, ๘๒๓, ๘๒๔,
เพทนาการ	๘๗, ๒๖๙
เพลโต	๑๑๐, ๓๙๕, ๕๒๒
เพาธายนเคราตสูตร	๒๖
เพาธายนเคราตตะ, คัมภีร์	๒๖
เพาธายนะ	๒๖
เพียวรัตน์	๕๕๕, ๕๕๖
แพทยศาสตร์	๖๓๕
แพทย์สวรงค์	๒๓๓
แพน-สถาฟ, ลัทธิ	๙๗๒
แพน-อิสลาม, ลัทธิ	๘๑๘, ๙๗๒, ๙๗๓
แพน-เอธิโอเปีย, ลัทธิ	๙๗๒, ๙๗๓
แพศย์	๑๓๙, ๑๔๘, ๒๒๖, ๒๒๘, ๒๕๔, ๓๐๑, ๕๒๗
แพศย์, วรรณะ	๑๓๙, ๘๗๐
โพธิสัตว์	๑๙๒
โพธิสัตว์, พระ	๕๕, ๑๐๒, ๑๒๓, ๑๕๘, ๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๕-๑๖๗, ๑๗๒, ๑๗๔-๑๗๖, ๑๘๓, ๑๘๔, ๑๘๗, ๑๙๑, ๑๙๕
โพธิสัตว์บารมี	๑๖๖, ๑๖๗
ไพศาล	๔๗
ฟ	
ฟะกัร	๔๕๘

พระดาบะ-ยิ-ญะหวนดารี	๔๗๙, ๔๘๐,
๔๘๕, ๔๙๐, ๔๙๑, ๔๙๔,	
๔๙๖, ๕๐๓, ๕๐๗, ๕๑๑,	
๕๑๓, ๕๑๔, ๕๑๗, ๕๑๙,	
๕๓๑, ๕๓๒, ๕๓๔	
พะนา	๔๒๒, ๔๓๖, ๔๖๑, ๔๖๒
พะลาชีพะ	๔๙๖, ๕๒๑
พะวาอิด อุล-ฟุอาด	๓๙๙, ๔๒๗, ๔๔๔
พัชร-อุด-ดิน อัล-ราชี	๔๑๓
พัชร อุด-ดิน มุบารัค ข่าน	๔๗๙
พัชร อุดดิน อัล-ราชี	๔๐๐
พัชร-มูดีร์	๔๘๔, ๔๙๓
พัชรปุร	๔๕๐
พัชรปุร ลิกรี	๔๔๙
พากีร์	๘๘๐
พากีห์	๓๙๘
พาดิมา	๓๗๙
พาดิมิด	๓๘๐
พาโรห์	๘๗๘, ๙๗๐
พาสซัสต์, ลัทธิ	๙๖๓, ๙๗๖, ๙๗๘- ๙๘๐, ๙๘๗, ๙๘๘
พาเนียน	๑๓๓, ๑๓๔, ๑๙๓, ๒๐๕
พิกัน	๙๔๕
พีร์เดาซี, นิกาย	๔๒๗, ๔๓๕
พีโร	๕๙๘
พิลิกส์	๘๐, ๑๐๒, ๓๐๗
พิลิกส์สัมพัทธ์	๘๐
พีม	๓๘๔
พีรุช ข่าน	๕๐๗

พีรุช ข่าน ตุมลุก	๓๗๒, ๓๘๘
พีรุช ข่าน ตุมลุก, สุลต่าน	๔๘๐
เพอร์กิสสัน, วิทยาลัย	๗๔๗, ๗๗๕, ๙๖๔
แฟรงแกนสไตน์	๙๒๓
ไฟซี	๔๔๙, ๔๖๐
ไฟซี, กวี	๕๒๑

ภ

ภควิศิตา	๒๐๙, ๒๑๒, ๒๑๖, ๒๒๘, ๒๖๕, ๒๘๕-๒๘๘, ๒๙๓, ๒๙๖, ๓๐๑, ๓๐๓, ๓๐๖, ๗๘๑-๗๘๓, ๘๗๐
ภควิศิตา, คัมภีร์	๒๐๕, ๒๘๓, ๒๘๔, ๒๘๖-๒๘๘, ๒๙๖, ๓๑๙, ๓๖๒, ๖๔๐, ๖๙๕, ๗๐๔, ๗๗๖, ๗๘๑
ภควาน	๖๘๕
ภยาคติ	๑๒๘
ภรด	๒๔๖, ๒๖๗, ๒๖๘, ๒๗๑, ๒๗๕
ภรด, เฝ้า	๒๘๕, ๒๘๙
ภราดรภาพ	๑๒๐, ๖๖๐, ๖๖๘, ๗๓๖
ภวต้นหา	๑๐๕
ภวานันทะ	๗๖๕-๗๗๒
ภักดี, ลัทธิ	๒๑๓, ๒๑๔, ๒๒๑
ภักตะ	๖๘๑, ๖๘๒
ภักติ	๒๒๐, ๒๘๗, ๒๙๖, ๓๐๑, ๓๑๒, ๓๑๙, ๓๓๑, ๓๓๔-๓๔๓, ๓๔๕, ๓๔๗, ๓๔๙, ๓๕๒-๓๕๔, ๓๕๗, ๓๖๑, ๓๖๗, ๓๖๘, ๕๕๓, ๕๕๕, ๗๘๒

๑๐๖๖

ภักติ, ขบวนการ	๓๓๓, ๓๔๕, ๕๕๑, ๕๕๒, ๕๖๑	ภักษะ	๓๒๐
ภักติ, ลัทธิ	๒๙๖, ๓๓๒	ภาษาศาสตร์	๒๔
ภักติ, สำนัก	๓๓๓	ภาษาพื้น	๔๑๖
ภักติมีมามสา	๓๓๓	ภาษาพื้นดิน	๕๐๔
ภักติโยคะ	๒๘๖, ๓๔๐	ภาสกร	๓๑๑, ๓๓๔
ภักติสูตร	๓๓๕	ภาอิทรา	๕๗๓
ภังคี	๗๘	ภิกษุ	๕๓, ๕๖, ๖๗, ๗๒, ๙๕, ๙๘, ๙๙, ๑๐๓, ๑๐๖, ๑๐๘-๑๑๐, ๑๑๔, ๑๑๖, ๑๑๘, ๑๒๑, ๑๓๒, ๑๓๓, ๑๔๐
ภักฏนายก	๒๖๗, ๒๖๙, ๒๗๕	ภิกษุณี	๑๐๓, ๑๗๗
ภักฏะ ลอละละตะ	๒๗๕	ภิกษุสงฆ์	๑๔๕
ภักฏาจารย์, นเรนทรนาถ	๙๙๗	ภิชมะ	๒๔๐, ๒๔๖, ๒๙๙, ๓๐๐
ภักทรพาหุ	๔๘	ภุตตปิศาจ	๔๐๙, ๔๑๓
ภาควัดปุราณะ	๓๓๑, ๓๓๙, ๓๔๙	ภุตัม	๓๕๘
ภาควัด ปุราณะ, คัมภีร์	๒๐๖	ภุตาทิ	๓๑๖
ภามหะ	๒๖๙	ภูติ	๒๙๐, ๒๙๘, ๓๐๐
ภารต	๒๘๕, ๒๙๐, ๓๐๒, ๓๐๓	ภุทาน	๙๖๓, ๑๐๒๑
ภารตประเทศ	๙๒๘	ภุมิศาสตร์	๓๕๖, ๔๓๒, ๖๓๓, ๗๐๑
ภารตวิหริ	๓๐๘	เกท-อเกท	๓๑๑
ภารต	๑๕๙	โกษะ, พระเจ้า	๒๐๖, ๒๗๐
ภาวนิยม, ลัทธิ	๑๖๒	โกรุกุ	๓๒๗
ภาววิทยา	๑๖๒		
ภาวะทิพย์	๓๔๓		
ภาวะนิรันดร์	๔๐๖, ๕๓๒		
ภาวะประจักษ์	๕๒๖		
ภาวะปัจเจก	๔๓๑		
ภาวะพหุนิยม	๓๑๙		
ภาวะสถิต	๒๒๒		
ภาวะสัมบูรณ์	๑๖๒		
ภาเว, จินาพา	๙๖๓, ๑๐๒๐, ๑๐๒๒		

ม

มคธิ	๓๙, ๔๒, ๙๘, ๙๙, ๑๐๒, ๑๐๓, ๑๔๖, ๒๐๕, ๒๓๑, ๒๔๒, ๗๖๙
มณีแก้ว	๑๔๐
มณีเมกะไล	๑๗๗, ๑๗๘
มณีเมขลา	๑๗๗
มณีรัตน	๑๔๐

มฤระ	๒๐๖	มโนประสาท	๑๐๗
มฤระ บาบู	๖๘๒-๖๘๔	มโนภาพ	๖-๘, ๑๐, ๒๘, ๒๙, ๗๘, ๘๖,
มฤรา, อาณาจักร	๙๖๙		๙๑, ๑๑๘, ๑๖๓, ๒๑๕, ๒๒๒,
มฤโร, เมือง	๒๐๖, ๓๕๗		๒๒๓, ๒๒๕, ๒๒๗, ๒๔๔, ๒๖๕,
มฤรส	๑๑		๒๘๖, ๓๐๙, ๓๑๐, ๓๓๓, ๓๙๓,
มนตรี	๒๔๔		๓๙๖, ๔๐๕, ๔๗๘, ๕๒๒, ๖๗๘, ๗๐๓
มนุษยชาติ	๔๔๒, ๔๔๓, ๕๒๒, ๕๒๕,	มมังการ	๒๙๔, ๓๐๔, ๓๒๑
	๕๒๙, ๕๓๗, ๕๔๗, ๖๐๘, ๖๙๗	มรณสัญญา	๑๒๐
มนุษยธรรม	๙๓, ๑๒๐, ๓๕๘,	มรติย	๕, ๑๑, ๓๕, ๑๕๘, ๑๘๘, ๑๙๙,
	๔๔๔, ๗๑๔, ๗๑๘		๒๒๗, ๒๔๕, ๒๔๗, ๓๖๑, ๖๕๒
มนู	๒๒๑, ๒๒๖	มราณะ	๗๐๗
มนู, พระ	๒๓๐	มราณา	๕๘๔, ๗๐๗, ๗๗๕,
มนุสมฤติ	๙๓, ๒๒๑, ๒๒๖, ๒๔๒, ๒๔๕		๘๐๐, ๘๐๘, ๘๐๙
มโนกรรม	๘๙๙	มราณา, แคว้น	๘๐๙
มโนคติ	๓, ๔, ๘, ๙, ๑๗, ๒๘, ๔๒, ๕๑,	มราณา-กุนพี, วรรณะ	๗๓๑
	๖๙, ๗๗, ๘๘, ๘๙, ๑๐๑, ๑๐๔,	มราณา เปชวา	๕๗๗
	๑๒๖, ๑๓๒, ๑๕๙, ๑๖๑, ๑๙๑,	มราณี	๓๖๒, ๗๗๕
	๑๙๒, ๒๐๐, ๒๒๒, ๒๔๕, ๒๖๙,	มราณี, ภาษา	๓๖๒, ๘๔๖
	๒๗๐, ๒๗๑, ๒๗๗, ๒๘๑, ๓๑๐,	มรจี	๒๙๘
	๓๒๙, ๓๓๒, ๓๔๙, ๓๙๖, ๔๒๔-	มรุตเทพ	๒๙๘
	๔๒๖, ๔๔๐, ๔๔๘, ๔๕๔, ๔๖๔,	มฤคบุตร, เจ้าชาย	๖๑
	๔๗๗, ๕๒๑, ๕๒๒, ๕๒๖, ๕๒๗,	มูเลจนะ	๒๒๘
	๕๓๘, ๕๙๕, ๕๙๖, ๖๘๕, ๖๙๓,	มหันต์, พวก	๕๗๔
	๗๐๐, ๗๐๓, ๗๐๔, ๗๐๘	มหากวี	๕๐
มโนคตินิยม	๘๔, ๑๘๓, ๒๖๘, ๓๐๙	มหากาพย์	๑๓, ๒๑๕, ๒๑๑, ๒๑๕, ๒๑๖,
มโนคตินิยม, ปรัชญา	๑๙๐		๒๑๘, ๒๒๐, ๒๒๑, ๒๔๕, ๒๔๖,
มโนคตินิยม, ลัทธิ	๑๖๓, ๓๑๐		๒๖๕, ๒๖๖, ๒๗๔, ๒๘๕, ๒๘๘,
มโนจักขุ	๑๘๕		๓๓๐, ๗๙๑
มโนธรรม	๔๗๖	มหาครู	๒๑

๑๐๖๘

มหาจักรพรรดิ	๑๙๓, ๕๔๖	มหายาน	๘๔, ๑๐๒, ๑๑๗, ๑๑๙, ๑๕๘,
มหาจักรพรรดิราช	๙๘		๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๔, ๑๖๕, ๑๗๓,
มหาชนก, ท้าว	๖๘๔		๑๗๘, ๑๘๓, ๑๘๕, ๑๘๖, ๑๘๘,
มหาตมัน	๓๓๗, ๓๔๒		๑๙๑, ๑๙๔, ๑๙๖, ๑๙๙
มหาทานาธิบตี	๙๒	มหายาน, นิกาย	๔๐, ๙๙, ๑๐๒
มหาเทพ	๑๕๘, ๒๑๘, ๒๕๗, ๔๕๒	มหายาน, ลัทธิ	๕๕, ๘๒, ๑๐๒,
มหาเทพ, พระ	๒๗๙		๑๒๓, ๑๒๔
มหาเทวี	๒๑๐	มหายานสูตรลังการสูตร	๑๗๘
มหาบุรุษ	๑๕๘, ๗๓๗	มหาพุทธสังคราม	๒๘๗
มหาปรัชญาปารมิตา	๑๘๓	มหารถ	๒๙๑
มหาปราชญ์	๑๕๘	มหาราชกวี	๒๐๗, ๓๕๕, ๓๖๒, ๗๐๘,
มหาปรินิพพานสูตร	๑๑๖, ๑๔๕		๗๓๑, ๗๔๗, ๗๗๔, ๗๗๕,
มหาปุราณะ	๘๒, ๒๐๖		๗๘๔, ๘๗๓, ๙๖๔
มหาปุราณะ, คัมภีร์	๘๒	มหาราชกวี, ชาว	๓๖๒, ๗๓๑
มหาพรหม	๑๓๕, ๑๕๘, ๓๐๒, ๓๐๕	มหาฤาษี	๗๑, ๖๔๒, ๗๐๖
มหาพรหม, ท้าว	๒๗๒, ๒๗๗	มหาวิหาร	๑๑๕, ๑๙๘
มหาพาลิปทะ	๓๕๘	มหาวิจิตร	๙๐
มหาพนา	๒๙๐, ๒๙๔, ๓๐๒	มหาวิระ	๔๗-๔๙, ๕๑, ๕๔, ๕๕,
มหาภารตยุทธ	๑, ๒๐๕, ๒๑๕, ๒๒๐,		๕๗-๕๙, ๖๓, ๖๙, ๗๒,
	๒๘๕, ๒๘๗		๗๗, ๘๔, ๙๐, ๑๗๗
มหาภารตยุทธ, คัมภีร์	๒๘๕	มหาศูนยตา	๑๖๒
มหาภารตะ	๒๑๒, ๒๔๐, ๒๔๒, ๒๔๖,	มหาสกา	๔๒
	๒๖๕, ๒๖๖, ๓๓๑, ๔๔๙,	มหาสมมต	๑๓๘
	๔๕๑, ๕๕๖, ๗๗๙, ๙๖๙	มหาสังฆิกะ, นิกาย	๙๘, ๑๐๒
มหาภารตะ, มหาภักย์	๙๓, ๗๙๑, ๘๖๕	มหาสัตว์	๑๖๗
มหาภิเนษกรรม	๑๙๒	มหินทเถระ, พระ	๓๙, ๙๙
มหาเมะ, พระ	๔๕๒	เมณฑร	๗๖๕-๗๗๒
มหาญญ	๗๘๖	เมณฑรรวม	๓๕๖
มหาญญพิธี	๒๒๖	เมศวรร, พระ	๒๗๙

มเหศักดิ์	๘๓	มะหะหมุด, สุลต่าน	๔๙๗, ๕๐๗
มองโกล	๓๘๒-๓๘๔, ๔๒๐	มะหาดานี, เซค	๔๗๙
มองโกล, ชาว	๔๗๘	มะไหเม็ด, พระ	๘๗๗
มอนตากิว	๙๑๐	มักกะฮ์	๓๘๐, ๔๐๒, ๕๓๔, ๕๖๙, ๕๘๙, ๕๙๒, ๘๓๖, ๙๔๙, ๙๗๐
มอนตากิว-เชลล์มสฟอร์ต,			
การปฏิรูป	๕๗๙, ๗๒๕	มักขลิโคสาล	๔๔
มอร์	๖๓๔	มักคุม-อุล-มุลค์	๔๕๐
มอร์เลย์-มินโต	๕๗๙	มักตูบาด	๔๖๑, ๔๖๒, ๔๖๔
มอลวี	๖๗๒	มักตูบาด-อิ-ชาดี	๔๓๐, ๔๓๑, ๔๓๕
มอลานา เบอร์ฮาน		มัฆวาน, ท้าว	๓๕
อุด-ดิน มาร์ฆีนานี	๔๑๖	มังสจักษุ	๔๒๙, ๔๓๐
มอลโก, ชาว	๖๓๔	มังสวิริติ	๙๓, ๑๐๓, ๑๗๖
มะกามาต	๔๒๒	มังสวิริติ, ลัทธิ	๑๐๓, ๑๕๒
มะคอเลย์	๕๗๗, ๖๒๒, ๖๓๐, ๖๓๔, ๖๓๕, ๖๓๘, ๗๐๙	มัจจุราช	๒๘๑, ๓๔๕, ๗๖๙
มะคอเลย์, โรมัส บาบิงตัน	๖๒๒	มัชฌิมนิกาย	๑๐๓, ๑๐๖, ๑๑๕, ๑๔๗
มะคา	๔๒๒	มัชฌิมาภิกขุ	๑๑๓
มะเซดอน	๓๙	มัชฌิมาภิกขุ	๕๕๓
มะเดื่อ	๒๖	มัชฌิมาปฏิบัติ	๙๗, ๑๐๕
มะเดื่อ, ผล	๓๗	มันทเล, เมือง	๗๗๖
มะนัด	๔๗๓	มัทรซาร์	๙๓๙
มะนีร์	๔๒๗	มัทราส	๓๕๖, ๓๕๘, ๖๔๐, ๖๔๗, ๗๓๑, ๘๐๘
มะรีฟัด	๔๒๑	มัธวะ	๓๑๒, ๓๓๔
มะละบาร์	๕๘๑	มัธวาจารย์	๓๑๑
มะลาฏุต	๔๓๓, ๔๓๔	มันชะ	๕๖๒
มะลาต	๔๘๐	มันชัย	๕๑๙, ๕๔๗
มะหะมุด	๔๒๗	มันตระ	๓๒๙
มะหะหมุด	๓๘๘, ๔๘๘, ๔๙๖, ๕๓๙	มัมมตะ	๒๔๗
มะหะหมุด, พระ	๕๐๕, ๕๑๘	มัลคอล์ม	๕๗๓

๑๐๗๐

มัลลัต	๙๕๙	มารโลก	๑๔๕
มัลลีนาค	๕๐	มาร์วานิด	๔๘๙
มัลลุ ข่าน	๕๐๗	มาร์สมัน, โจซัว	๖๑๐
มัลวะ	๒๗๐	มาลวา	๒๐๖
มากัส, กษัตริย์	๑๕๑	มาลาบาร์, ทะเล	๕๗๗
ม้าแก้ว	๑๔๐	มาลิก อิบน์ อะนัส	๓๘๔
มาคระ	๒๓๑	มาลิโกต์, สำนัก	๓๘๔
มาคิอาเวลลี	๙๒๓, ๑๐๐๖	มาลิก	๔๑๘
มาฐ	๓๕๕	มาลิก วิเชียร์, สุลต่าน	๕๔๑, ๕๔๒
มานิกกวาจกร	๒๐๖	มาวาลี	๓๗๙
มารยมิกะ	๑๖๒-๑๖๔, ๑๘๓, ๑๙๖	มาสกี	๑๕๑
มารยมิกะ, นิกาย	๔๐	มาหุมุด	๓๗๑
มารยมิกะ, สำนัก	๑๖๑	มาร์ซาร์	๔๔๙
มารวะ	๓๖๘	มาหิษะ	๒๓๑
มารวะอาจารย์	๒๐๖	มิจฉาธิฐิ	๔๓, ๔๔, ๑๐๖, ๑๑๙, ๑๖๕,
มานิกกวาจกร	๓๕๗		๑๖๗, ๒๒๖, ๓๙๐, ๔๑๒,
มานุษยเทพรูปนิยม	๓๙๕, ๔๓๗,		๔๒๑, ๔๓๙, ๔๕๖, ๖๐๖
	๔๔๐, ๔๔๓	มิจฉาธิฐิบุคคล	๔๓, ๔๔, ๓๙๐, ๕๒๐
มานุษยศาสตร์	๔๑๐	มิชชันนารี	๖๐๓, ๖๐๗, ๖๑๒,
มามมตะ	๒๐๖		๖๔๒, ๖๖๐, ๖๙๑
มามูน, กาหลิบ	๕๓๐, ๕๓๑	มิตรปฏิรูป	๑๒๙
มายา	๑๒, ๑๕, ๑๘๑, ๑๘๒, ๒๑๐,	มิตรภาพ	๑๒, ๑๒๐, ๑๒๑, ๑๔๐, ๔๑๐
	๓๑๐, ๓๑๙, ๓๔๔, ๔๗๔, ๕๕๕	มิตระ, พระ	๑๒
มายากร	๑๕, ๑๔๒	มิติ	๘๑
มาร	๒๙๗	มิติลา, เมือง	๖๙, ๗๐, ๒๒๕, ๗๖๙
มาร์ชาด อุล-อะบัด	๔๐๙	มินโต, ลอร์ด	๘๐๙
มาร์เชลล์, เมือง	๙๖๕	มินฮาจ อุล-ชีราจ ญูญานี	๓๘๓
มาร์ทาน	๕๕๓	มิลตัน	๖๓๖
มาร์ฟ	๓๘๓	มิลล์, จอห์น สจ๊วต	๘๐๗

มิลลดา	๔๑๘	มูทิ	๗๙๗
มิลกษะ	๒๒๘	มูทิตา	๑๑๖
มิลินท์, กษัตริย์	๔๐	มูทิตาสัญญา	๑๒๐
มิลินท์, พระยา	๑๑๐-๑๑๔, ๑๑๘, ๑๒๒, ๑๒๓	มุนคาร์	๔๐๐
มิลินทปัญหา	๑๐๔, ๑๑๐, ๑๑๒-๑๑๔, ๑๑๘, ๑๑๙, ๑๒๑, ๑๒๒	มุนตะคัป อุต-ตะวาริค	๔๕๔, ๕๒๔, ๕๓๗
มิอาน มีร์ชา	๔๕๖	มูนี	๓๐๓
มีมามสา	๓๐๕, ๖๒๙	มูบารัค, เชค	๕๒๑
มีมามสา, ลัทธิ	๒๘๓, ๓๐๘, ๓๑๐, ๓๑๑, ๓๒๓	มูบารัค นาโกรี, เชค	๔๔๙
มีร์ มุฮัมมัด, เชค	๔๔๘	มูฟตี	๔๔๙
มีร์ ฮับช	๔๕๐	มูฟตีส	๓๘๘
มีระ คิรามิ	๔๔๔, ๔๔๕	มูรญีอิ	๓๙๒
มีรา พาอี	๒๐๗	มูราด, เจ้าชาย	๔๕๒
มีราบาอี	๓๖๒	มูรีด	๔๒๖, ๕๕๖
มิลเลอร์, แมกซ์	๖๔๐	มุลตัน	๓๘๓, ๓๘๘
มุกติ	๒๘๒, ๓๐๘, ๓๓๔, ๖๗๓	มุลลา	๔๕๑
มุกุนทมาลา	๓๔๙	มุลลา ชาร์	๔๕๘
มุขปาฐะ	๔๐	มุลลา ชาร์ ปะดักขานี	๔๕๖
มุขมนตรี	๒๕๑, ๒๕๙	มุสลิม	๔๙, ๑๓๓, ๑๕๘, ๑๗๖, ๑๙๖-๑๙๘, ๒๐๙, ๒๑๔, ๒๖๕, ๒๗๖, ๓๗๘, ๓๘๑, ๓๘๒, ๓๘๗, ๓๙๑, ๓๙๒, ๔๐๗, ๔๑๐, ๔๑๖, ๔๑๗, ๔๑๙, ๔๒๐, ๔๒๓, ๔๒๗, ๔๔๗, ๕๑๙, ๕๓๒, ๕๕๗, ๕๖๑, ๕๙๐, ๕๙๕, ๖๑๐, ๖๓๘, ๖๖๑, ๖๗๒, ๗๐๘, ๗๑๐, ๗๔๒, ๗๕๖, ๗๖๑, ๗๖๔, ๗๗๐-๗๗๒, ๗๙๙, ๘๐๖, ๘๑๓, ๘๔๔, ๙๐๐, ๙๑๖, ๙๗๐, ๙๘๖
มุขานะดัต	๔๔๐	มุสลิม, กษัตริย์	๕๐๓, ๕๐๔, ๗๖๙, ๗๗๒
มุคตะ	๔๘๖	มุสลิม, แคว้น	๓๗๒
มุคาบะลัต อู มูวาญะหัต	๔๔๐		
มุจดาหิด	๔๑๔, ๔๕๔, ๕๒๕		
มูญชะ	๒๓๓		
มูญาซีไลด์	๓๘๕, ๓๙๓, ๔๙๖, ๕๕๓		
มูญทกะอุปนิษัต	๓๐		
มูทรา	๓๔๔		

๑๐๗๒

มุสลิม, ชาว	๔๑๓, ๖๘๐, ๗๘๕	มุสตาฟา	๑๒๘
มุสลิม, นักปรัชญา	๓๘๔	มุฮัมหมัด-อิ-ฟาตี	๔๕๔, ๕๕๓
มุสลิม, นักปราชญ์	๔๙๓	มุหะรรัม	๔๔๖
มุสลิม, แบบ	๔๗๖	มุห์ลรัม	๗๗๕
มุสลิม, ประเทศ	๓๗๔, ๓๗๕, ๓๗๗, ๓๗๘, ๓๘๙, ๓๙๐, ๓๙๒, ๓๙๓, ๔๑๒, ๔๑๓, ๔๑๕, ๔๔๒, ๔๕๖, ๕๔๑, ๗๗๕	มุอาวิยะ	๓๗๘, ๔๘๙
มุสลิม, พวก	๔๖๗, ๔๗๖, ๕๐๒, ๕๐๖, ๕๕๔, ๖๒๓, ๖๗๒, ๗๒๓, ๗๒๕, ๗๖๕, ๗๗๒, ๗๗๕, ๘๐๐, ๘๐๑, ๘๐๖, ๘๐๘, ๘๐๙, ๘๑๘, ๘๑๙, ๘๒๑, ๘๒๘, ๙๐๔, ๙๐๖, ๙๑๔, ๙๑๕, ๙๖๒, ๙๗๓	มุฮัมหมัด	๓๙๒, ๔๔๑, ๔๕๘, ๔๙๐, ๕๙๐, ๕๙๑, ๘๗๗
มุสลิม, รัฐบาล	๓๘๑	มุฮัมหมัด, นบี	๓๗๑, ๓๗๖, ๘๑๒
มุสลิม, ราชอาณาจักร	๓๘๑	มุฮัมหมัด, พระ	๓๗๖-๓๘๐, ๔๐๐, ๔๐๒, ๔๐๘-๔๑๐, ๔๑๓, ๔๒๑, ๔๒๕, ๔๓๓, ๔๔๓, ๔๕๘, ๕๑๙, ๕๒๐, ๕๕๖, ๖๒๕, ๖๘๐
มุสลิม, สังคม	๔๑๐	มุฮัมหมัด ซอว์ดี, เชค	๔๔๗
มุสลิม, สันนิบาต	๕๗๙, ๕๘๐, ๗๖๑, ๙๐๐, ๙๐๙, ๙๑๘	มุฮัมหมัด บากีร์ ชาน	๔๗๙, ๕๓๕
มุสลิม, อาณาจักร	๔๗๙	มุฮัมหมัด บี. ฟัลลัล-บัลดี	๔๔๓
มุสลิมชะรีอา, สหประชา	๔๑๓	มุฮัมหมัด บี. วะลี	๔๒๙
มุสลิมเดลี	๕๒๗	มุฮัมหมัด มุกิม	๕๕๖
มุสลิมเบงกาลี	๕๒๗	มุฮัมหมัด มุญีร วะญีบ อะดีบ	๓๙๙
มุสลิมอาลีเคระห์, มหาวิทยาลัย	๘๐๒	มุฮัมหมัด อัล-มาห์ดี	๓๗๙
มุสลิมอาหรับ, พวก	๕๓๗	มุฮัมหมัด อิบน์ กาซิม	๓๗๑, ๓๘๑
มุสลิมอินเดีย, ประเทศ	๔๔๘	มุฮัมหมัด อิบน์ ซาม	๔๑๓
มุสลิมณี, ภาษา	๘๔๖	มุฮัมหมัด อิบน์ ตุมลุก	๔๗๙
มุสลิมณี	๙๗๖	มุฮัมหมัด อิบน์ ตุมลุก, สุลต่าน	๓๗๑
		มุฮัมหมัด อิบน์ อะลัด ญาลาล	
		อุต-ดิน อัล-เดวานี	๕๒๘
		มุฮัมหมัด อิบน์ อิดริส อัล-ซาฟีอี	๓๘๔

๑๐๗๓

มุฮัมมัด อิบน์ อิสมาอิล	๓๗๙	๕๑๒, ๕๑๖, ๕๑๙
มุฮัมหมัด	๔๗๖	๕๒๔
มุฮัมหมัด, พระ	๔๖๗, ๔๘๓, ๕๓๗, ๕๔๙	๑๓
มุฮัมหมัด บี. อัลลาม	๔๖๙	๑๐๑๕
มุซา อัล-กาซิม	๓๗๙	๘๙๒
มูรธาวิลิกตะ	๒๓๑	๓
มุลสูต	๕๗, ๖๑	๕๙๒
มุลาราร	๓๔๔	๒๙๕
มุห์ซิน-อิ-ฟานี	๔๔๙	๒๘, ๔๓, ๔๖, ๔๗, ๖๐, ๘๙,
มุห์ยียุดดีน อิบน์อัล-อะระบีย์	๔๒๔	๒๑๐, ๒๑๕- ๒๑๗, ๒๖๓,
มูฮาร์รอม	๓๗๙	๒๘๑-๒๘๓, ๒๘๖, ๓๐๘,
มุเอซซิน	๕๐๒, ๘๒๐	๓๓๔, ๖๗๔, ๗๘๖
เมกกะ	๓๘๐, ๓๘๑, ๓๙๒, ๔๐๒, ๔๙๔,	ไมกุล ๓๗๒, ๓๘๖, ๔๒๖, ๔๔๗, ๔๔๘
	๕๓๔, ๕๘๙, ๕๙๒, ๙๗๐	ไมกุล, กษัตริย์ ๓๗๒
เมกัสเธเนส	๓๙, ๑๓๓, ๑๓๔	ไมกุล, จักรพรรดิ ๔๔๘, ๗๗๕, ๘๐๙
เมกซิโก	๙๗๑, ๙๙๗	ไมกุล, จักรวรรดิ ๓๗๒, ๓๘๖, ๓๘๗,
เมดินะ	๓๗๘, ๓๙๒, ๘๓๖, ๙๓๙	๔๖๘, ๕๐๓, ๕๒๔, ๗๐๗
เมตดสูต	๕๕	ไมกุล, เจ้าชาย ๔๔๘
เมตดาพรหมวิหาร	๑๒๔	ไมกุล, พวก ๕๗๒, ๕๙๐
เมตดาสัญญา	๑๒๐	ไมกุล, ราชวงศ์ ๓๘๕, ๔๔๗, ๔๔๘,
เมณธรรม	๑๒๑	๔๗๙, ๕๒๑, ๕๒๒,
เมนานเดอร์	๔๐, ๑๑๐	๕๒๘, ๕๖๔, ๗๙๙, ๙๘๒
เมโสโปเตเมีย	๓, ๘	ไมกุล, ราชสำนัก ๓๘๑, ๕๘๑, ๕๘๒
เมาดูตี, ซุเยด อาบูล อาลา	๙๓๓, ๙๓๔	โมฆบุรุษ ๑๐๖
เมารยวงศ์	๒๔๑	โมนาด ๕๒
เมารยะ	๒๔๒	โมเสส ๓๙๕, ๔๕๙, ๔๙๐,
เมารยะ, ราชวงศ์	๓๙, ๔๘, ๙๘, ๑๓๓,	๖๖๕, ๖๖๖, ๖๖๘
	๑๕๐, ๒๔๑, ๒๔๒	โมหะ ๗๑, ๓๓๗, ๓๖๗, ๕๕๕
เมอาซิยะ-ยิ-ญะหางคีรี	๔๗๙, ๔๘๓,	โมหะเหม็ด ๗๐๐

๑๐๗๔

โมหาคติ	๑๒๔
โมฮัมมัด, ศาสนา	๙๖๙, ๙๗๐
โมฮัมมัดตัน แองโกล-โอรีเยนเตล,	
วิทยาลัย	๘๐๑
ไมเซอร์	๖๙๔
ไมเซอร์, แควัน	๔๙, ๓๖๐
ไมละโปเร	๓๕๔

ย

ยทุรวาท	๔, ๒๔๘, ๖๑๕
ยทุรวาท, คัมภีร์	๒๗๑, ๔๕๙, ๖๗๓
ยทุรวาทดำ	๒๖
ยมเทพ	๕
ยมนา	๔๐๗, ๕๕๖, ๘๕๖, ๙๘๒
ยวนฉ่าง	๑๙๓, ๑๙๔, ๒๐๕
ยอร์จ, ลอยด์	๘๓๕
ยะไข่	๖๑๒
ยะซีต	๔๘๙
ยะซีตี	๔๘๙
ยะมัน	๔๘๘
ยักซ์	๔๑, ๒๙๗, ๙๙๔
ยักษณี	๖๐
ยักญีปวิต	๖๔๒, ๖๕๕, ๘๕๑
ยัญกรรม	๒๗๓, ๓๑๓
ยัญพิธี	๑๘, ๒๕-๒๗, ๒๙- ๓๑, ๓๔, ๔๑, ๔๓, ๒๑๐, ๒๒๓, ๒๓๓, ๒๒๗, ๒๒๙, ๒๕๑, ๒๘๖, ๒๙๒, ๓๐๐, ๓๑๑-๓๑๓
ยันตร์	๓๓๕

ยาชุนวาลกยสมฤติ	๒๑๖, ๒๒๑, ๒๓๕, ๒๗๗
ยาชุนวาลกัย	๒๐๕, ๒๑๖, ๒๒๑, ๒๒๑, ๒๒๔, ๒๔๓
ยาซีต	๓๗๘
ยาทวะ, เผ่า	๒๘๔
ยารวประกาศ	๓๑๑
ยามุนะ	๓๕๓
ยามุนะอาจารย์	๒๐๖
ยิปซี	๑๖
ยิมนาสติก	๒๖๓
ยิว	๑๕๘, ๑๖๖, ๑๘๖, ๕๐๕, ๖๑๒, ๖๖๗
ยิว, ชาว	๕๐๓
ยิว, ศาสนา	๓๘๑
ยิวยิตสู	๘๘๗
ยุคสมฤติ	๒๒๑
ยุธิษเฐียร	๒๑๖, ๒๔๖, ๒๘๕
ยุโรป	๗๗, ๔๕๒, ๕๙๑, ๖๖๐, ๖๖๗, ๖๗๖, ๖๙๖, ๗๐๕, ๘๐๖, ๘๑๑, ๙๙๕, ๙๙๖
ยุคลิต	๘๐
ยุซุฟ อาติล ชาน์	๔๔๗
ยูดาบ, ศาสนา	๕๘๒
ยูโทเปีย	๔๑๐, ๑๐๐๔, ๑๐๐๕
ยูโทเปีย, ทฤษฎี	๕๒๗
ยูนิตาเรียน	๔๓๙, ๔๕๘, ๔๕๙, ๖๓๘
ยูนิตาเรียน, พวก	๖๐๔
ยูนิตาเรียน, ลัทธิ	๔๕๙, ๖๐๔

๑๐๗๕

ยูเนียนนิสต์, พรรค	๘๐๗	ร	
ยูเฟรติส	๘	ราชะ	๓๐๒, ๓๐๖, ๓๑๔, ๓๑๕
เยชู, พระ ๕๕๒, ๖๑๐, ๖๑๔, ๖๓๙, ๖๖๐,		รณการะ	๒๓๑
๖๖๖-๖๖๘, ๖๘๗, ๘๗๓		รศคังคาคิร	๒๗๗
เยชูคริสตเจ้า, พระ ๖๐๓, ๖๐๙, ๖๑๐,		รสิกะ	๒๖๗
๖๖๐, ๖๖๑, ๖๖๕,		รอมฏอน	๔๙๖
๖๖๘, ๖๗๔, ๖๘๖,		รอย, มาณเพนทรนาถ	๙๙๗, ๙๙๘
๖๘๗, ๗๙๔, ๗๙๕, ๑๐๒๔		รอย, รามไมหัน	๕๗๗, ๖๐๓, ๖๐๔, ๖๐๗,
เยนไต้ล, พวก	๖๖๗	๖๑๐, ๖๑๒, ๖๑๔, ๖๑๘,	
เยรูซาเล็ม	๑๑๙, ๓๗๘, ๘๓๘	๖๒๐, ๖๒๑, ๖๒๖, ๖๓๐,	
เยอรัมนี้	๗๔๓, ๗๔๖, ๘๑๐,	๖๓๘, ๖๓๙, ๖๔๑, ๖๔๒,	
	๙๗๑, ๙๙๗, ๑๐๑๖	๖๔๘, ๖๕๔, ๖๖๐, ๗๓๐,	
เยอรัมมัน, ชาว	๑๗	๗๓๒, ๘๕๒, ๙๖๒, ๙๖๕	
โยคเกษม	๓๐๐	รอย, เอ็ม. เอ็น.	๙๙๘, ๑๐๐๐, ๑๐๐๒,
โยคะ ๔๖, ๑๖๔, ๑๙๕, ๒๒๕, ๒๔๘,		๑๐๐๖, ๑๐๐๙	
๒๘๖, ๒๙๓, ๒๙๕, ๒๙๖, ๓๐๑,		รอลแลนด, โรเมน	๘๖๗
๓๐๔, ๓๐๗, ๓๑๐, ๓๓๖, ๓๔๙,		ระฆ่วงศ์	๒๑๙
๓๖๔, ๖๖๘, ๗๘๔, ๘๖๓, ๙๗๗		ระซิด เชค สะมาน	๔๕๒
โยคะ, พระ	๓๐๔	ระซิดอุตดิน	๓๘๓
โยคะ, ลัทธิ	๒๘๓, ๓๐๗	ระบีอา อัล-อะดะวียะ	๔๒๑
โยคจารย์	๑๖๑	ระบี อัล-อาคิรุ	๔๔๕
โยคจารย์, นิกาย	๔๐	ระยัป, เตือน	๕๒๕
โยคจารย์, สำนัก	๑๙๕	รัฐธรรมนุญ	๕๒๑, ๖๕๗
โยคี ๒๒๕, ๒๗๘, ๒๙๘, ๓๐๓,		รัฐบาล ๒๔๖, ๔๗๘, ๔๘๐, ๔๘๒, ๕๑๖	
๓๓๒, ๓๖๕, ๔๕๓		รัฐศาสดร์	๒๔๐, ๒๔๑, ๒๔๒
โยชาฟัด, เซนต์	๑๙๒	รัฐสภา	๗๑๕
โยเซฟ	๔๙๐	รัตนตรัย	๑๕๙
โยนาก	๖๖๗	รัตนเมฆสูตร	๑๘๓
โยนี	๓๐๒	วันชิต	๕๗๓

๑๐๗/๖

รัศกิน	๘๗๑	ราติกัล, พรรค	๘๐๗
รากษส ๒๓๕, ๒๙๗, ๒๙๘, ๖๗๓, ๗๘๖		รานะเด	๗๓๑-๗๓๓, ๗๔๐, ๗๔๒, ๗๔๕, ๗๔๗, ๗๕๒-๗๕๔, ๗๗๔, ๘๗๑, ๙๖๔
รากษสวิมาน	๒๓๕		
ราชาล พรหมานันทะ	๖๘๒		
รากิเลส	๔๒๙, ๔๕๕, ๔๙๐	รานะเด, มหาเทพโควินทะ	๗๓๑, ๗๓๓
รากสุธาร	๒๗๙	รานะเด, เอ็ม. จี.	๕๗๘, ๗๑๐, ๗๓๑
รากะ	๑๙๖, ๓๓๗, ๓๖๗	ราพนาสูร, ท้าว	๒๒๐, ๒๒๑
ราชคฤห์, เมือง	๓๙, ๑๒๗, ๑๔๖	รามกฤษณะ	๖๘๑, ๖๘๕-๖๘๗, ๗๙๒
ราชคฤห	๗๘๒	ราม, พระ	๑๙๘, ๒๑๐, ๒๒๐, ๒๒๑, ๒๗๔, ๒๗๕, ๓๔๘, ๓๕๕, ๓๖๖-๓๖๘, ๔๕๒, ๕๕๖, ๖๘๐, ๖๘๓, ๙๖๗
ราชจริยาวัตร	๒๘๘		
ราชตระกูล	๑๘๗		
ราชทูต	๒๕๙, ๔๔๔		
ราชธรรม	๒๔๐, ๒๔๒	รามชาน	๕๖๙
ราชนะ	๓๔๔, ๓๔๕	รามจิตติมานัส	๓๖๗
ราชบัณฑิต	๔๕๐	รามทาส	๕๖๒, ๕๖๖, ๕๗๐
ราชบุตร	๒๐๗, ๓๖๒, ๗๐๑	รามทาส, ครู	๕๖๒, ๕๖๕, ๕๖๘
ราชยะ	๑๙	รามนะ มหาฤๅษี	๙๖๒
ราชฤๅษี	๖๙, ๑๔๑, ๑๔๒, ๒๑๖, ๓๐๑	รามประสาท	๒๐๗, ๓๖๘, ๖๘๐
ราชวงศ์	๕๑๖, ๕๑๙, ๕๒๐, ๗๐๗	รามปู้ร์	๘๓๔
ราชสถาน, เมือง	๔๙	รามราชยะ	๒๒๑
ราชสุยะ	๒๔๔	รามเสส	๙๖๙
ราชัน	๓๕๕	รามานุช ๒๐๖, ๓๐๙, ๓๑๑, ๓๓๔, ๗๙๕	
ราชันย์	๑๗, ๑๘	รามายณะ	๒๑๘, ๒๒๐, ๒๒๒, ๒๖๕, ๒๖๖, ๓๖๗, ๔๔๙, ๕๕๐, ๙๖๙
ราชา	๑๓๘		
ราชาธิปไตย	๒๔๔, ๒๔๖, ๒๕๒	รามายณะ, มหาเทพ	๓๓๑, ๓๕๕, ๗๙๑
ราชาธิราช	๒๔๗, ๖๘๕	ราชโมนิ	๖๘๓
ราชาภิเษก	๑๕๐, ๑๕๒, ๑๕๕, ๑๕๖	ราหุล	๑๑๕, ๑๑๖
ราชามาณสิงห์	๔๔๙	ราหุล, พระ	๑๑๕
ราชิยะ	๓๘๘	วิคาร์เดียน, สำนัก	๗๔๓

วิชวาน	๔๘๐	ฤ	
วิตตะ	๔๗๖	ฤค	๔
วิษณูเทวะ	๕๕	ฤคเวท ๑, ๔, ๙, ๑๑, ๑๕, ๑๗, ๑๙, ๒๒๒,	
วิปัลลิก	๔๒	๒๒๓, ๒๔๔, ๒๔๕, ๒๔๘, ๓๒๘	
วิเณศ, ถนณ	๘๙๖	ฤคเวท, คัมภีร์ ๑, ๔, ๕, ๙, ๑๔, ๑๙๑,	
วิทร	๒๑๓, ๒๙๘	๒๖๕, ๒๗๑, ๓๒๘, ๔๕๙	
วิสุต	๘๙๒, ๑๐๑๔	ฤคเวท, สัมมัย	๒๑๒, ๒๖๕
วิรูป	๑๐๐, ๑๑๑, ๑๑๕, ๑๑๘	ฤจ	๑๘
วิรูปันธ	๑๐๐	ฤคสูตตันย	๗๘
วิรูปธรรม	๗๘, ๑๑๓, ๒๕๘, ๒๘๒	ฤค	๕, ๗, ๑๑, ๒๑๕, ๒๘๑
วิรูปารมณ	๔๐๖	ฤค	๑๘, ๒๘, ๔๒, ๑๗๓, ๒๐๙,
วิรูป	๔๓๗	๒๑๘, ๒๒๐, ๒๓๗, ๒๕๑, ๒๙๙, ๖๕๙,	
วิรูป, ราชอาณาจักร	๔๘๘	๖๖๘, ๗๘๙, ๗๙๕, ๗๙๗, ๘๘๐, ๙๗๑	
วิรูป, ญะลาล อุดดิน	๘๑๑	ฤคชีไพร	๔๐๘, ๔๒๑, ๔๒๓
วิรูปเวส, แฟรงกลิน เดลลาโน	๑๐๑๕	ฤคชีไพร, พวง	๕๒๐, ๗๗๑
วิรูปคณิต, นัก	๕๒๘, ๕๓๐		
วิเรตินา	๘๗	ล	
วิเรน	๘๓๐	ลลิตวิสูตระ	๑๗๙
วิเรชบาร์	๔๖๘	ลหุกรรม	๕๒
วิรูป	๔, ๗๒๙, ๗๙๒, ๘๑๙, ๘๗๘	ลอนดอน, กรุง	๕๙๒, ๕๙๔, ๖๐๔,
วิรูปคทาอลิก	๗๙๒		๖๙๒, ๗๑๒, ๗๑๓,
วิรูปคทาอลิก, นิกาย	๗๙๑		๗๒๔, ๘๑๒, ๙๖๔
วิรูปคทาวันออก, อาณาจักร	๔๘๘	ลขว์, เอดเวิร์ด	๗๕๑
วิรูปโบราณ	๖๓๓	ละติน, ภาษา	๖๒๔
วิรูปนาภา	๒๒	ละวาอิห์	๔๕๒
วิรูปนิ	๒๒	ละหิณะ	๕๖๖
วิรูปะรัน	๔๐๘	ละฮอร์	๓๗๑, ๓๘๓, ๔๒๗,
วิรูป	๕๙๘		๘๑๐, ๙๐๔, ๙๑๒
วิรูปาส	๓๖๕	ลักษณภาพ	๕๙๔

๑๐๗๘

ลักษณะการ	๕๘๕	แลนด์เดาน์, ลอร์ด	๗๒๙
ลักษมี	๒๖๕	โลก	๑๐, ๑๑, ๕๕๕
ลักษมี, เทพี	๓๔๗	โลกปริเวทนาการ	๑๐๘
ลักษมี, พระ	๗๖๘	โลกมนุษย์	๓๙๒
ลักเนา	๕๘๙	โลกมุสลิม	๓๘๓, ๔๒๕, ๔๒๖,
ลักกา	๙๙, ๑๐๒-๑๐๔, ๑๓๓, ๑๕๓,		๔๙๖, ๕๒๖, ๕๓๑
	๑๖๑, ๑๗๖, ๒๐๙, ๓๕๔	โลกสงคราม	๒๘๕, ๒๘๖, ๓๓๒
ลักกาวดาร	๑๙๑	โลกสวรรค์	๒๘๓, ๓๐๕, ๓๓๔
ลักกาวดารสูตร	๑๗๖, ๑๙๐	โลกอิสลาม	๓๘๒, ๓๘๔, ๓๘๕,
ลักคาร์	๕๖๒		๓๙๗, ๔๙๖
ลักกูตะ	๔๔๖	โลกจารย์	๒๐๖, ๓๔๕
ลักลา	๒๐๖, ๓๖๓	โลกย์ด	๓๐๗
ลักลวากยานี	๓๖๓	โลกย์วิสัย	๒๙, ๒๑๕, ๒๓๗, ๒๖๘, ๒๘๕,
ลาว	๑๐๒		๔๒๘, ๔๓๒, ๕๘๕, ๕๙๓, ๗๙๘
ลาหุต	๔๓๓, ๔๓๔	โลกย์ไวนาร	๑๕๙
ลิงคะ	๓๑๗	โลดี	๓๗๒
ลิงค้ายด	๙๗๒	โลดี, ระบบสุลต่าน	๓๗๒
ลิงจวี่, เผ่า	๔๒, ๔๗	โลบนิช	๕๒
ลิเบอรัล, พรรค	๘๐๗		
ลีลาวดี ราชบุตตี	๖๑๕		
ลิ่งค์	๓	วจิกรรม	๘๙๙
ลูททะ	๑๓๙	วญวหารนัย	๗๘
ลูเรียนา	๕๕๑	วญวหาร	๒๔๐, ๒๔๓
ลูกประคำ	๖๐๐	วยาส	๓๐๕, ๓๓๖, ๓๓๙, ๗๙๕
ลูเธอร์	๔๒๔	วยาส พาทรายนะ	๖๐๕
เลขคณิต	๔๑๐	วญรูป	๓๔๘
เลนิน, วลาดิมิร์ ไอ.	๙๙๗	วุดะ	๒๔๔
เลาคุน	๗๘๕	วรรณกรรม	๓, ๔๒, ๕๐, ๕๖-๕๘, ๖๑,
เล้าจื่อ	๑๘๕		๖๘, ๗๓, ๘๒, ๙๓, ๑๐๐,

๑๐๗๙

๑๐๓, ๑๐๔, ๑๖๔, ๑๙๕,	วสภี, เมือง	๕๗
๒๑๒, ๓๔๙, ๓๕๕, ๓๖๒,	วสุพันธ์	๔๐, ๑๖๔
๓๙๙, ๖๐๕, ๖๓๑	วอรรชอ, กรุง	๑๐๑๒
วรรณกรรมปุราณะ	วะกิล	๘๘๐
วรรณกรรมวิกฤติ	วะชียุ	๙๕๕
วรรณคดี	วัชชี	๔๒, ๑๔๖
๕, ๔๒, ๑๐๑, ๑๒๐, ๑๒๓,	วัชชี, แคว้น	๑๔๖
๑๒๖, ๑๓๒, ๑๕๐, ๒๒๐,	วัชชี, ชาว	๑๔๕, ๑๔๖
๒๔๒, ๒๔๕, ๒๖๕, ๓๓๕,	วัชรวัชสูตร	๑๖๗
๓๕๖, ๕๒๐, ๖๑๓, ๖๓๑	วัชรยาน	๑๙๔-๑๙๖
วรรณวยาสภา	วัชรยาน, นิกาย	๑๘๖
วรรณสังกร	วัชรยาน, ลัทธิ	๑๙๙
๒๒๖, ๒๓๐, ๒๓๒	วัชระ	๑๔
วรรณ-อาศรม-ธรรม	วัฏจักร	๕๒-๕๕, ๑๕๘,
๒๒๒		๒๑๗, ๒๕๖-๒๘๑
วรรณะ	๑๗, ๔๙, ๑๓๒, ๑๓๔, ๑๓๖,	
๑๓๙, ๑๔๐, ๑๔๗-๑๔๙, ๒๑๓,		
๒๒๒, ๒๒๓, ๒๒๖, ๒๓๐, ๒๔๘,		
๒๙๓, ๒๙๔, ๓๖๔, ๓๖๕, ๕๒๗,	วัฏฏคามณี, พระเจ้า	๑๐๔
๕๒๘, ๕๓๐, ๕๕๗, ๕๖๐, ๖๔๘,	วิคมนตรี	๗๒๒
๖๙๐, ๖๙๔, ๗๐๔, ๗๘๔, ๗๙๕	วิคมนตรีรวม	๑, ๗, ๔๒, ๔๓, ๔๙, ๕๐,
วรรณะ, ระบบ		๒๑๓, ๒๒๒, ๒๖๗, ๒๗๐,
๔๑, ๑๐๓, ๒๐๙, ๒๒๒,		๒๗๑, ๓๕๕, ๓๗๔, ๓๘๒,
๒๒๘, ๔๔๗		๓๘๙, ๔๒๗, ๘๐๗
วรรณมานมหาวิระ	๓๙, ๔๕, ๔๗	
วรสาสน์	๖๑๑, ๖๓๙, ๖๖๑, ๖๖๔	วัตถุนิยม
วราดยัส	๒๘๘	๕๑, ๓๐๗
วรุณ	๗๙๘	วัตถุนิยม, นัก
วรุณ, พระ	๒๔๔, ๓๒๗	๔๔, ๔๖, ๕๙๓
วรุณเทพ	๕, ๗, ๑๑	วัตถุนิยม, ลัทธิ
วรุณเทพ, พระ	๑๑-๑๓	๘๖, ๕๙๒, ๖๙๖,
วฤตระ	๕, ๙, ๑๔-๑๖, ๑๙	๖๙๘, ๘๕๑
วฤตณี, เฝ้า	๒๘๔	วัตถุวิสัย
		๑๐๖, ๑๖๓, ๔๖๑
		วัตถภาค
		๕๓, ๓๔๙, ๙๓๑
		วัตถุปฏิบัติ
		๔๒๓, ๔๘๘
		วัลลภา
		๒๐๗

๑๐๘๐

วัลลภาจารย์	๓๑๒	วิกตอเรีย, พระบรมราชินีนาถ	๗๐๘, ๗๐๙
วัลลการพรหมณ์	๑๔๖	vikar	๒๙๐, ๓๐๗
วากยสัมพันธ์	๑๐๓	วิเคราะห์	๑๘๐, ๑๙๕, ๒๕๓
วากีษะ	๓๕๖	วิชา	๑๔๕
วาก	๘, ๓๐	วิชญานไกรวตันตระ	๒๗๘
วาซีล อิบน์ อะดา	๓๘๒	วิชญานวาท	๔๐, ๑๘๓, ๑๘๕, ๑๙๖
วาทูยาธิ	๒๕๘	วิชญานวาท, สำนัก	๑๖๑, ๑๖๓, ๑๖๔
วาทสยาณะ	๒๐๕, ๒๑๘, ๒๖๓	วิชยนคร	๒๐๖
วาทยศาสตร์, นัก	๒๐๖	วิเชียร	๕๑๒, ๕๑๖, ๕๔๔
วาทวิจารณ์	๑๖๒, ๒๗๓, ๓๑๐, ๓๑๙, ๓๙๙, ๔๐๓	วิญญาน	๑๐๐, ๑๐๖-๑๐๘, ๑๑๑, ๑๑๕, ๑๑๘
วาทศิลป์, นัก	๒๖๙	วิญญานขันธ	๑๐๐
วาทิราช	๒๐๗, ๓๕๓	วิญญานโลก	๑๖๑, ๑๘๕
วานปรัสต์	๒๒๔, ๒๓๘	วิญญานสากล	๓๘๐
วามนปุราณะ	๓๕๐	วิตร	๔๗๒
วามนะ	๒๐๖, ๒๖๙	วิทยาศาสตร์	๒๔, ๘๖, ๒๘๘, ๔๓๖, ๔๕๐, ๖๑๓, ๖๓๑, ๖๓๖, ๖๓๗, ๖๕๙, ๖๖๐, ๗๐๒, ๗๔๓, ๘๐๔, ๘๐๖
วายุ	๑๘, ๗๙๘	วิเทหะ	๒๒๕, ๒๓๑
วาลมิกิ	๓๕๕	วินัย, เทือกเขา	๘๕๐
วาลมิกิ	๒๑๘	วินัยปัตตริกา	๓๖๗
วาลมิกิ, ฤาษี	๓๖๙	วินัยปิฎก	๑๐๓, ๑๐๔, ๑๑๙
วาลเต็น ชีรอล	๗๗๖	วิปัสสนาปัญญา	๑๖๗
วาลโกตาการามา	๕๗๗, ๕๘๑	วิภวตันหา	๑๐๕
วาลูเทพ	๗๙๐	วิภวรูป	๓๔๘
วักขายิตกสัจญญา	๑๒๐	วิภาพ	๘๗
วักรมาทิตยัมหาราช, ท้าว	๗๑๙	วิภาวะ	๒๗๖
วักกรรม	๒๙๕	วิกิษณะ	๓๓๙
วักฤตติการณ	๔๖๙	วิภูติ	๒๙๘
วิกตอเรีย, พระนางเจ้า	๕๗๘, ๖๕๗, ๖๕๘, ๘๗๓		

วิมตินิยม	๑๖๒, ๔๕๑	วิษณุ	๓๓๙
วิมตินิยม, ลัทธิ	๑๙, ๕๙๘	วิษณุ, พระ	๗, ๑๗, ๑๙๗, ๒๑๐-๒๑๒,
วิมาน	๕๐๐		๒๔๗, ๒๗๘, ๒๘๗, ๓๑๑, ๓๓๒,
วิมุตติ	๙๙, ๑๐๐, ๑๔๐, ๑๖๔, ๖๗๓		๓๓๕, ๓๓๙, ๓๕๙, ๓๖๐, ๔๕๒,
วิรัช	๒๔๖, ๒๔๗		๕๕๖, ๗๗๔, ๑๐๒๕
วิราคสัญญา	๑๒๐	วิษณุจิต	๓๕๙
วิราช	๑๘	วิษณุ-นารายณ์, พระ	๓๓๓
วิราช	๔๙	วิษณุปุราณะ	๒๗๘
วิรุฬหก, ท้าว	๑๘๗	วิชัย	๒๘๙
วิรูปักษ์, ท้าว	๑๘๗	วิสา-ภารตี	๔๗๔
วิรูปักษ์, ท้าว	๑๘๗	วิสาละ-ยิ-ยัก-นุมา	๔๕๗
วิโรธสัญญา	๑๒๐	วิสุทธิมรรค	๑๐๔
วิลเลียม โจนส์, เซอร์	๕๗๗, ๖๒๓, ๖๒๔	วิเสท	๒๕๑
วิวรรต	๓๐๙	วิเสสชาติ	๔๔๐
วิวัฒนาการ	๗, ๕๑, ๑๓๖, ๓๐๖, ๓๐๙, ๓๑๔, ๓๑๕	วินาร	๔, ๒๒๑
วิวัฒนาการ, ทฤษฎี	๓๑๑	วินารนิรันดร์	๕๔๗
วิเวก, ลัทธิ	๒๑๕	วีรบุรุษ	๘, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๗๑, ๑๔๐, ๒๒๐, ๒๖๖, ๒๖๗, ๒๗๑, ๒๘๘, ๔๖๘, ๕๓๒, ๖๙๒, ๗๐๕, ๗๙๖
วิเวกานันทะ	๗๘๓, ๗๘๔, ๗๙๒, ๘๕๒, ๙๙๔	วีรโคธะ	๒๐๖
วิเวกานันทะ, สวามี	๕๗๘, ๖๓๙, ๖๙๑, ๖๙๗, ๗๕๕, ๘๖๗, ๙๗๕	วีรโคธะ, ขบวนการ	๓๖๐
วิศรานติ	๒๖๘	เวทนา	๑๐๐, ๑๐๗, ๑๐๙, ๑๑๑, ๑๑๕, ๑๑๘
วิศกรรม	๒๖๓	เวทนาพันธ์	๑๐๐
วิศภารตี, มหาวิทยาลัย	๘๕๑	เวทมนต์คาถา	๙, ๑๗, ๑๙๙, ๒๑๓, ๒๒๓
วิศเวศวร	๓๕๑	เวทนามีมามสา	๓๒๓
วิศิษฎาไพฑูระ	๓๔๕	เวทนามีสุตระ	๓๐๕, ๓๐๖, ๓๑๑, ๓๑๒, ๓๒๐
วิศิษฎาไพฑูระ, สำนัก	๓๑๑	เวทนามีสุตระ, อรรถกถา	๓๑๙
วิเศษะ	๓๐๗		

๑๐๘๒

เวทานตะ ๒๘, ๕๑, ๘๔, ๒๐๗,
๒๔๙, ๒๘๓, ๒๘๗, ๓๐๑,
๓๐๕, ๓๐๖, ๓๑๐, ๓๑๑,
๓๒๖, ๖๐๕, ๖๙๑, ๖๙๘

เวทานตะ, คัมภีร์ ๘๔, ๓๐๕, ๓๐๖, ๓๒๗,
๓๓๕, ๖๒๙, ๖๔๕, ๗๙๖

เวทานตะ, ปรัชญา ๖๙๘

เวทานตะ, ลัทธิ ๓๐๕, ๓๐๙, ๗๘๖, ๗๙๕

เวทานตะเทศิกะ ๓๕๒

เวเนซีย, ศาสตราจารย์ ๘๒๙

เวลล์ ๘๐๗

เวลลาหะ ๕๘๖

เวสสุวรรณ, ท้าว ๑๘๗

เวสสะ ๑๓๙

เวฬุวัน, วิหาร ๑๒๗

ไว, เมือง ๑๐๒๐

ไวฤตะ ๓๑๖

ไวเทหะ ๒๓๑

ไวปลยสูตร ๑๖๔

ไวยากรณ์ ๒๔๘, ๒๔๙, ๓๖๔,
๔๑๕, ๖๒๘

ไวยากรณ์, นัก ๓๐๘

ไวราคุยะ ๓๓๑

ไวโรจนะ, ท้าว ๓๓, ๓๔

ไวศยะ ๑๗, ๑๘, ๑๓๙, ๒๒๖

ไวศวัน, ท้าว ๑๘๗

ไวเศษิกสูตร ๒๒๔

ไวเศษิกะ ๓๐๗

ไวเศษิกะ, นิกาย ๔๕

ไวเศษิกะ, ลัทธิ ๒๘๒, ๓๐๗

ไวษณพ ๒๐๗, ๓๖๗, ๗๙๖, ๙๗๒

ไวษณพ, นิกาย ๘๗๐

ไวษณพ, ลัทธิ ๑๙๓, ๒๑๗, ๓๑๒, ๗๙๕

ศ

ศก ๗๙

ศกะ ๔๐

ศตปถพราหมณะ ๒๔

ศตวรรษ ๕๙๓

ศรณาคติคัพยะ ๓๕๓

ศรีกันณะ ๓๓๔

ศรีจันทร์ ๕๖๑

ศรีธรร เวณกะเตชะ ๓๕๐

ศรี รามกฤษณะ ๕๗๘, ๖๓๙, ๖๗๙,

๖๙๑, ๗๐๔

ศรีวิณ ๒๘๙

ศรีไวษณพ ๓๓๒, ๓๓๓

ศรีไวษณพ, ลัทธิ ๓๔๕

ศรุตติ ๒๒๑

ศรุตติ, ศาสนา ๗๘๒

ศฤงคาร ๒๗๐

ศักติ ๑๙๕, ๒๐๐, ๓๓๓,

๓๓๕, ๓๔๔, ๗๙๐

ศักยภาพ ๘, ๓๔๙

ศักยภาวะ ๓๙๖

ศักราชยิจเราะห์ ๕๙๑

ศังกรเทพ ๓๖๗

ศังกรเทวะ ๒๐๗

ตั้งกรอาจารย์	๑๖๔, ๑๙๗, ๒๐๖, ๒๖๘, ๒๘๒, ๓๐๖, ๓๑๐, ๓๑๑, ๓๑๙, ๓๓๔, ๗๙๕	คิวที้	๗๓๑
คัพท	๓๐๘, ๓๑๐	คิวปฺรานะ	๖๗๑
คัพทนัย	๗๘	คิวภฺชงค์	๓๕๒
คัพทานุกรม	๑๐๓	คิวะ, พระ	๓, ๒๑๐-๒๑๓, ๒๗๘, ๒๙๘, ๓๐๗, ๓๓๓, ๓๓๕, ๓๕๒, ๓๕๖, ๓๖๐, ๓๖๓, ๔๕๒, ๕๕๖, ๖๗๐
คัลยแพทย์	๕๓	คิวาจี	๗๗๕
คากยะ	๔๒	คิวาราดรี	๖๗๑
คากยะ, เผ่า	๙๗	คิวัสโตตราวลี	๓๕๒
คานติ	๓๐๑	คิลธรรม	๑๙๔, ๑๙๕, ๑๙๖, ๒๑๖, ๒๒๑, ๒๘๘, ๔๙๑, ๕๕๕, ๖๓๒
คานตินิเกตัน	๘๕๐	คิลธรรม, กุญ	๒๘๑
คานติบรรพ	๒๔๒	คิลอด	๓๙๒, ๔๙๖
คานทิลยะ	๓๓๓, ๓๓๖, ๓๓๙	คิกษาษฏกะ	๓๔๙
คารุณคเทวะ	๒๐๖, ๒๗๘	คิกษาสมุจจัย	๑๖๖, ๑๗๔
คารีรามีมามสา	๓๒๓	คุกร	๒๐๖
คาสดา	๑๕๘, ๒๘๔	คุกรนีติ	๒๔๒, ๒๔๓, ๒๔๙, ๒๖๓
คาสดาพยากรณ์	๔๑, ๓๗๖, ๓๘๕, ๓๙๓, ๓๙๕, ๓๙๗, ๔๕๐, ๔๕๑, ๔๕๓, ๔๕๙, ๕๓๑, ๕๕๓, ๖๑๓	คุกลปักร	๖๐
คาสนิกิจ	๒๘๔	คุกะ	๓๓๙
คาสนัจกร	๕๕, ๒๔๔, ๒๘๔, ๔๗๖	คุงคะ, ราชวงศ์	๓๙, ๒๑๓
คาสนศาสตร์	๔๖๑, ๕๒๖	คุทริ, ขบวนการ	๙๑๐
คาสนาคริสต์	๕๗๓	คุราอิ	๙๔๕
คาสนิกเชน	๖๗, ๖๘๐	คุทร	๑๘, ๙๑, ๑๓๙, ๑๔๘, ๒๒๓, ๒๒๖, ๒๒๘, ๒๓๐, ๒๔๓, ๒๕๕, ๓๐๑, ๕๒๗, ๖๖๗, ๘๐๘
ลปะ	๑๕๙, ๒๖๒, ๒๖๕, ๒๖๖, ๒๖๘, ๒๗๐-๒๗๒, ๒๗๖, ๒๗๙, ๒๘๖, ๓๑๘, ๓๓๑, ๓๕๑, ๓๕๖, ๓๘๑, ๕๓๓	คุทร, วรรณะ	๑๓๙, ๒๒๓, ๒๔๕, ๓๖๒
ลาจารย์	๑๒๖, ๑๕๐, ๑๕๒-๑๕๖, ๑๙๕	คุนยตา	๑๖๒-๑๖๔, ๑๗๐-๑๘๐, ๑๘๑, ๑๙๖
		คุนยตา, ภัทริ	๑๖๒, ๑๘๑

๑๐๘๔

ศุนยวาท	๑๘๑	๒	
ศุนยวาทิน	๑๖๒	ชาลิก	๒๖
เศรษฐกรรม	๕๒๘		
เศรษฐกิจ	๒๒๘, ๒๓๐, ๒๕๔, ๒๕๙, ๕๒๖	๓	
เศรษฐศาสตร์	๒๔๘, ๒๓๒, ๒๔๒, ๒๔๓	กรรม	๔๔๖
เศรษฐศาสตร์	๒๕	กลจักรวาล	๒๘๙, ๒๙๗
เศรษฐศาสตร์	๒๓, ๒๔	กลเทพบุชา	๒๘๓, ๔๒๓, ๔๒๖, ๔๒๘, ๔๓๕, ๔๕๖, ๔๖๐
เศรษฐศาสตร์	๓๕-๓๘	กลเทพบุชา, ลัทธิ	๒๘๒, ๓๘๙, ๔๒๕, ๔๓๕, ๔๔๘, ๔๕๖
เศรษฐศาสตร์	๔๙, ๕๕	กลอดดี	๖๗๔
เศรษฐศาสตร์, นิยาย	๔๐, ๔๘, ๔๙, ๕๕, ๕๖	กลอดแลนด์	๘๐๗
เศรษฐศาสตร์	๒๑๒	กลอลาสติก	๓๘๗, ๓๙๒, ๓๙๗, ๔๒๖, ๔๖๘, ๗๙๕
เศรษฐศาสตร์	๓๓๙	กลอลาสติก, ลัทธิ	๗๙
เศรษฐศาสตร์	๓๓๔	กลอลาสติกมุสลิม, ลัทธิ	๓๙๓
เศรษฐศาสตร์	๓๓๔	กลันทปุราณะ	๒๗๘
เศรษฐศาสตร์	๓๒๖	กลันทะ	๒๙๗
เศรษฐศาสตร์	๑, ๔, ๕, ๗, ๘, ๑๓, ๑๗, ๑๙, ๒๐, ๒๓, ๓๐, ๓๒, ๕๘, ๖๑, ๖๒, ๗๒, ๗๓, ๘๔, ๙๐, ๙๒, ๙๔, ๑๗๓, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๘, ๑๙๑, ๒๐๑, ๒๓๓, ๒๖๖, ๒๘๘, ๓๔๙, ๓๕๐, ๓๕๖-๓๕๘, ๓๖๑, ๓๖๓, ๖๕๙, ๖๘๕, ๗๖๕, ๗๖๘, ๘๙๘	กลจิต, ราชวงศ์	๑๘๘
เศรษฐศาสตร์	๒๐๖, ๒๖๙	กลุฑ	๗๗
เศรษฐศาสตร์, ลัทธิ	๑๙๗, ๒๖๘, ๓๓๔, ๓๓๕, ๓๕๖, ๓๕๗, ๓๖๓, ๖๖๙, ๗๙๕	กลุฑ เพลล์รัฐบุตร	๔๕
เศรษฐศาสตร์	๓๕๘	กลุฑาครุฑ	๘๗๑
		กลุฑฐาน	๑๒๐
		กลุฑี	๖๑๔
		กลุฑะระรัตน	๓๕๓
		กลุฑานกาวลี	๕๐
		กลุฑานกะ	๕๐
		กลุฑานะของกลุฑี	๒๒๔
		กลุฑาปนิก	๓๐๗

๑๐๘๕

สถาปัตยกรรม	๑๕๙, ๒๖๖	สมรชาติดยกดา	๕๙
สถาปัตยกรรม	๒๖๗	สมุทร	๒๒๐-๒๒๒, ๒๓๘, ๗๘๒
สถิตปรัชาญา	๓๐๓	สมุทร, คัมภีร์	๒๓๕, ๒๘๕
สถิต, นัก	๕๒๘	สมุทร, ยุค	๒๒๑, ๗๓๔
สถูป	๙๘, ๙๙, ๑๕๙, ๑๙๒	สมัยคลาสสิก	๕๒๑
สถูปภัทร	๔๘	สมาธิ	๒๕๕, ๓๐๑, ๓๓๑, ๓๕๑, ๕๕๘, ๕๗๐, ๖๘๐
สนธิยา	๓๔๓, ๗๙๒, ๗๙๖	สมาธิจิต	๒๙๔, ๓๐๗
สนันตธรรม	๗๘๙-๗๙๑	สมาพันธ์รัฐ	๔๒
สนันตธรรม	๑๒๖	สมิธ, จอห์น	๗๘
สนาตธรรม	๒๑๕	สมุทรคุปต์, พระเจ้า	๒๐๕, ๗๐๗
สนาตนี้	๙๗๒	สมุนไพรร	๑๕๓
สนโนวตอน	๗๒๗	สมัย	๔๕๔, ๕๕๗
สปาร์ตา	๘๖๓	สมัย, พระ	๒๒๙, ๒๓๐, ๒๔๗
สเปน	๔๒๕, ๔๔๘, ๗๐๕, ๙๑๕, ๙๗๔	สยาทวักตยะ	๗๗
สพาร์มตี	๙๗๗	สยาทวาท	๗๗, ๗๘
สภาลักษณะ	๑๐๙	สยาทวาท, ลัทธิ	๗๘
สภาวะ	๔๔๐	สยาทสตอวักตยะ	๗๘
สภาผู้แทนราษฎร	๖๓๑	สยาทสติ	๗๗
สภาเสนาบดี	๒๕๓	สยาทสตินาสติ	๗๗
สมณพราหมณ์	๑๓๐, ๑๓๑, ๑๓๔, ๑๓๕, ๑๔๑, ๑๔๓-๑๔๕, ๑๕๖	สยาทสตินาสตยวักตยะ	๗๘
สมณะ	๖๗, ๗๑, ๑๓๔, ๑๕๐, ๑๕๕, ๔๕๑	สยานนาสตยวักตยะ	๗๘
สมบูรณาญาสิทธิราช, ลัทธิ	๗๒๐	สยานนาสติ	๗๗
สมภาพ	๒๙๖, ๓๐๐	สมัยพร	๖๗๖
สมภิวทนาย	๗๙	สรรพสัตว์	๕๙๐
สมมุติฐาน	๘๖	สรรพากร, กรม	๕๐๓
สมรภูมิ	๒๘๘	สรวาสติวาทิน	๑๖๒
สมรรถภาพ	๒๙๑, ๕๑๖	สรวาสติวาทิน, นิกาย	๑๐๒
สมรชาติย์	๕๘	สรวาทัย	๑๐๒๒, ๑๐๒๕

๑๐๘๖

สหะ	๑๙๕, ๒๐๒, ๒๐๖
สหฺสวดี, เจ้าแม่	๒๖๕
สหฺสวดี, ทยานันทะ	๖๖๙, ๖๗๐
สหฺสวดี, นิกาย	๖๖๙
สุวเทศี	๗๖๑, ๗๘๕, ๗๘๖, ๗๙๗, ๘๙๔, ๘๙๗
สุวธรรม	๒๒๘, ๒๘๖, ๒๘๗
สุวธา	๒๓๕
สุวปะชะ, ฤาษี	๓๖๕
สุวภาวะ	๒๘๘
สุวราช	๗๙๗, ๘๖๐-๘๖๕, ๘๖๗, ๘๘๒, ๘๙๔, ๘๙๕
สุววรรค	๑๐, ๑๑, ๑๕, ๒๙๑, ๔๓๐, ๔๓๑, ๔๔๑, ๔๕๑, ๔๗๖, ๔๗๗, ๔๙๗
สุววรรคสุวธารส	๓๖๙
สุวสติภาพ	๑๖๐, ๑๘๘, ๒๕๒, ๓๘๗, ๔๑๐, ๕๐๙, ๕๑๖, ๕๑๘, ๕๒๖
สุวสติกะ	๓
สสารนิยม, ลัทธิ	๒๔๘, ๔๓๘
สสารบรรพกาล	๓๘๐
สหะวะ	๔๐, ๒๐๑
สหธรรมิก	๑๑๐, ๑๑๑
สหบาลกรรมกร, ลัทธิ	๗๔๕
สหฤททย	๒๖๗
สหัญญาณ	๔๑๓, ๔๒๒, ๖๓๙, ๖๔๒, ๖๕๔, ๗๒๙
สหัญยาน	๒๐๑, ๒๐๒
สะคีร์ต อุล-มุลูก	๔๗๙, ๔๘๘, ๕๐๕, ๕๑๐

สะดี	๕๖๒
สะดี, พิริ	๕๗๓
สะบุคติกีน	๓๗๑
สะบุคติกีน, สมัย	๕๕๖
สะมารักันต์	๓๘๓, ๓๘๕
สะรัง	๕๐๗
สะลาตอิมมาฮุดดี	๔๐๑
สะลาบัต	๔๔๐
ลักกะ, ท้าว	๗๙
ลักกรรมรูป	๓๔๘
ลักชะ, พระเจ้า	๑๔๕
ลักซาร	๑๐๐, ๑๐๒, ๑๐๗, ๑๑๑, ๑๑๕, ๑๑๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑, ๑๘๔
ลักซารขันธ	๑๐๐
ลักคณาน	๙๑๐
ลักคณนิยม, ลัทธิ	๘๒๕, ๙๖๓
ลักคะ, หนังสือ	๓๑๒
ลักคายนา	๕๗, ๙๘
ลักคีตขุณามู	๒๗๙
ลักคีตรัตนาก	๒๐๖, ๒๗๘
ลักเคระห์	๒๒๐, ๔๒๕
ลักหมณฑล	๔๘, ๑๑๑, ๑๒๒
ลักฆราช	๔๘
ลักยุตตนิกาย	๑๐๓, ๑๐๕
ลักสการ	๒๒๔, ๒๓๘, ๒๓๙
ลักสาร์วัฏ	๓๐, ๔๔, ๑๖๒, ๑๗๖, ๑๘๔, ๑๙๙, ๒๐๒, ๒๐๓, ๒๘๓, ๒๙๕, ๓๐๒, ๓๐๘, ๕๕๔, ๕๗๐
ลักจกรรม	๔, ๓๒, ๓๓, ๔๓, ๖๔, ๗๐, ๘๖,

๑๐๘๗

๙๙, ๑๐๐, ๑๑๗, ๑๖๒, ๑๙๓,	
๑๙๙, ๒๑๑, ๒๒๑, ๒๒๗, ๒๔๔,	
๒๘๒, ๒๘๓, ๓๐๘, ๓๓๙, ๓๕๕,	
๔๐๗, ๔๒๒, ๔๒๓, ๔๓๒, ๔๓๓,	
๔๕๐, ๔๕๑, ๔๕๓, ๔๕๕, ๔๖๔-	
๔๖๖, ๔๘๗, ๔๙๑, ๕๐๔, ๕๒๐,	
๕๓๗, ๕๔๗, ๕๕๗, ๕๗๐, ๕๙๖, ๖๐๙	
สัจนิยม	๒๘๒, ๓๐๗, ๓๑๐
สัจนิยม, นัก	๓๑๒
สัจยชาติเวค	๒๖๗, ๓๙๐, ๔๕๖, ๔๖๘,
	๕๓๗, ๗๕๓, ๙๙๑
สัจยฐาน	๘๗-๘๙
สัจยญา	๑๐๐, ๑๐๗, ๑๑๑, ๑๑๕, ๑๑๘
สัจยญาขันธ	๑๐๐
สัจยญาประชาคม	๒๔๖
สัจยนิยม	๓๖, ๗๙, ๑๘๒, ๑๘๔,
	๕๗๓, ๕๙๑
สัจยลักษณะ	๒๒, ๒๔, ๒๘, ๑๕๘, ๑๙๖,
	๒๒๐, ๒๒๓, ๒๔๐, ๒๖๒, ๒๘๔,
	๓๓๕, ๓๔๓, ๓๕๑, ๓๖๔, ๖๔๗
สัจยลักษณะ, สัทธ	๓๕๘
สัจ	๙, ๑๙, ๓๕-๓๗, ๒๑๐, ๒๘๒
สัจกฤษฎาวาท	๓๐๙
สัจตวะ	๒๙๖, ๓๐๒, ๓๐๖,
	๓๑๔-๓๑๖, ๓๖๗
สัจตวัคคีย์	๓๗๙
สัจตวิก	๗๘๘
สัจตยครุฑ	๑๐๒๑
สัจตยปุตระ	๑๕๓

สัจตยยุค	๑๐๒๓
สัจตยะ	๒๔๔, ๒๔๕
สัจตยาศระนะ	๘๗๑, ๘๗๒
สัจตยำนันทะ	๗๗๒-๗๗๔
สัจตยวิทยา	๗๓๔
สัจตยวันรภ	๕๑
สัจตยธรรมปฏิกฤษฏ	๑๖๔, ๑๖๘, ๑๗๐
สันโดษ	๒๓๗, ๓๐๓, ๓๐๔, ๓๓๗, ๓๔๒
สันตติ	๑๖๓
สันตติวงค์	๒๔๖, ๔๗๗
สันติ	๒๘๑, ๖๕๔
สันติเทวะ	๑๖๖, ๑๗๔
สันติภาพ	๙๓, ๙๔, ๑๐๓, ๒๕๘, ๖๖๕
สันตีสุข	๓๑, ๑๘๗, ๑๘๘, ๓๙๗, ๖๕๘
สันนยาสัยยะ	๓๐๐
สันนยาสะ	๒๑๐
สันนยาสี	๒๒๔, ๒๓๗, ๒๓๘, ๓๖๕, ๔๖๐
	๖๖๙, ๖๙๑, ๗๐๑, ๗๐๒, ๗๖๕,
	๗๗๒, ๗๙๑, ๗๙๒, ๗๙๗, ๘๖๗
สันสกฤต	๓๖๔
สันสกฤต, ภาษา	๕๐, ๕๗, ๕๘, ๘๐-๘๒,
	๙๐, ๙๒, ๙๔, ๑๐๓, ๑๖๔,
	๑๗๓, ๑๘๘, ๑๙๕, ๒๐๑,
	๒๐๖, ๒๒๑, ๒๓๒, ๒๔๓,
	๒๖๒, ๒๖๓, ๒๘๔, ๓๔๙,
	๔๕๑, ๔๕๕, ๔๖๐, ๖๐๓,
	๖๐๕, ๖๐๙, ๖๒๑, ๖๒๓,
	๖๒๖, ๖๒๘, ๖๓๐-๖๓๒,
	๖๓๕, ๖๔๐, ๖๔๓, ๖๖๙,

๑๐๘๘

๖๘๐, ๖๘๕, ๗๖๓, ๗๗๕,	สัมมาสังกัปปะ	๑๐๕, ๑๐๖
๗๗๖, ๗๘๓, ๗๙๒, ๘๔๗,	สัมมาอาชีวะ	๑๐๕, ๑๐๖
๙๒๕, ๙๗๑, ๑๐๒๑	สัมมิตีเย, นิกาย	๑๐๑
ลัปตันทิ, ดินแดน	สัมโมทนียกถา	๑๑๐, ๑๔๗, ๔๔๕
ลัปตังคี	สัมมยวาท	๙๘๐
ลัทธิโลก อนภิรติสัญญา	สัมฤทธิ์ภาพ	๗๙, ๘๖
ลัทธิสังขารสุ อนิจจสัญญา	สัมหิตา ๔, ๕, ๒๒๐, ๓๐๕, ๓๐๖, ๖๗๙	
ลัทธิพญุตญาณ	สัมหิตา, คัมภีร์	๒๓, ๒๘, ๒๑๑, ๓๓๑
ลัทธิพญู ๕๒, ๕๓, ๑๕๘, ๑๕๙, ๑๖๗,	ลัทธิ	๓๗๑
๑๗๗, ๑๘๗, ๒๙๖, ๓๐๗, ๓๒๔,	ลัทธิเลขา	๗๒
๓๒๕, ๓๒๗-๓๒๙, ๓๙๑, ๖๗๙	ลัทธิจักรวาล	๘
ลัทธิสาจีน	ลัทธิ	๒๙๘
ลัทธิครุณัย	ลัทธิขยการิกะ	๒๐๕, ๓๑๒
ลัทธิบุรณัตถ์	ลัทธิขะ ๕๑, ๒๔๘, ๒๙๕, ๓๐๖, ๓๑๐	
ลัทธิปัตติทาน	ลัทธิขะ, ปรัชญา	๓๐๖, ๓๓๙, ๗๘๒
ลัทธิพัทธ์	ลัทธิขะ, ระบบ	๒๖๘, ๒๘๗
ลัทธิพัทธ์ภาพ	ลัทธิขะ, ลัทธิ	๒๖๘, ๒๘๓, ๓๐๑,
ลัทธิพัทธ์ภาพ ๕๖, ๗๙, ๙๓, ๑๒๐, ๑๒๑,		๓๐๗, ๓๑๒, ๓๓๙
๑๒๖, ๑๓๓, ๑๓๔, ๓๘๙	ลัทธิขะ, สำนัก	๕๑
ลัทธิพัทธ์มิตร	ลัทธิขะ-โยคะ, สำนัก	๓๐๘
ลัทธิโพธิญาณ	ลัทธิวัด, เฝ้า	๒๘๔
ลัทธิภาวะ	ลัทธิ	๑๐๖
ลัทธิโลกกาย	ลัทธิ	๒๘๓, ๓๐๘, ๗๘๗
ลัทธิมากัมมันตะ	ลัทธิ	๑๘
ลัทธิมาทิส	ลัทธิารณรัฐ	๔๒, ๔๗, ๑๓๓, ๑๔๖
ลัทธิมาวาจา	ลัทธิ	๓๖๔
ลัทธิมาวายามะ	ลัทธิลักการะ	๑๗๘
ลัทธิมาสติ ๑๐๕, ๑๐๖, ๑๑๔, ๑๑๕, ๑๒๔	ลัทธิปิณี, ฤาษี	๓๔๖
ลัทธิมาสมาธิ ๑๐๕, ๑๐๖	ลัทธิศิษย์	๕๖๘

สามน	๒๗๘	สิกข์, พวก	๕๗๒, ๘๐๘
สามเวท	๔, ๒๔๘, ๒๔๘, ๓๔๔	สิกข์, ศาสนา	๓๗๒, ๕๕๑, ๕๕๖,
สามเวท, คัมภีร์	๒๗๑, ๔๕๙		๕๖๑, ๕๖๓, ๕๖๖,
สามปิยะ	๓๓๔		๕๖๘, ๕๘๒, ๗๒๖
สายฟ้า	๔, ๑๔-๑๖	สิกข์ คุรทวาร	๕๗๓
สายชยะ	๓๓๔	สิกข์	๔๔๙
สารัตถะสำคัญ	๕, ๕๑, ๙๕, ๙๙-๑๐๑,	สิงคโปร์	๙๘๐
	๑๕๕, ๑๗๙, ๑๘๑, ๑๘๔, ๒๐๙,	สิงคาลมานพ	๑๒๗, ๑๒๘
	๒๑๖, ๒๒๒, ๒๔๕, ๒๕๙, ๒๖๖,	สิงคาลาท	๑๒๗
	๒๖๙, ๒๗๐, ๒๗๖, ๒๘๒, ๒๘๕,	สิงคาลาทสูตร	๑๒๐
	๒๙๓, ๓๔๙, ๓๙๒, ๓๙๔, ๓๙๕,	สิงหล	๑๐๔
	๔๑๖, ๔๒๐, ๔๒๒, ๔๓๗, ๔๔๑,	สิงหล, ชาว	๙๗
	๔๔๒, ๔๕๖, ๔๕๗, ๔๖๑, ๔๗๕,	สิงหลภา	๕๗๓
	๔๗๘, ๔๙๔, ๕๑๔, ๕๓๒, ๕๓๗, ๕๔๖	สิงหละ	๗๙
สารานุกรม	๒๘๕	สิงหลัดโคตมะ	๑๖๑
สาริปุต	๑๖๖	สิงหลัดตะ	๓๙
สาริปุต, พระ	๑๑๕, ๑๖๕	สิงหลัดตะ, พระ	๑๖๑
สารูปยะ	๓๓๔	สิงหลานตะ, คัมภีร์	๓๘๒
สาธคไกรวี	๒๗๙	สิงหลารณ	๔๗
สาธคราม	๗๖๙	สิงหลี	๘๔๖
สาธกษณ	๗๗, ๓๑๓, ๓๑๕	สิงหลุ	๑, ๓, ๔, ๓๗๑, ๓๘๑, ๓๘๓,
สาโลกยะ	๓๓๔		๓๘๕, ๓๘๘, ๔๒๗, ๑๐๑๗
สาวรรการ, วินายก ทาโมธาร	๙๖๔, ๙๖๖	สิงหลุ	๙๐๓
สาวัดดี	๑๑๕, ๑๔๗, ๑๙๖	สิงหลุสถาน	๙๖๘
สาวิตร, เทพ	๑๓	สิงหลาสะ	๔๗๘
สาวิตระ, เทพ	๒๓๓	สิงหลัสต์ นามะ	๕๐๗
สาวิตรี	๒๓๓, ๗๐๒, ๗๐๖	สิงหลิละ	๓๘๙
สาวิตรีฉันท	๒๓๓	สิงหลา	๒๒๐, ๖๘๐, ๖๘๓,
สำนักลิกลับ	๔๖๑		๖๘๔, ๗๐๒, ๗๐๖

๑๐๙๐

สุขเวทนา	๑๐๙
สุขศาลา	๑๒๒
สุขารมณ	๓๖๗
สุขาวดี	๑๖๑
สุคติ	๒๔๓, ๓๐๕
สุคะ, ราชวงศ์	๒๒๑
สุญญา	๑๖๒, ๑๘๗, ๒๐๓
สุญนิยม	๓๑๐
สุตตนิบาต	๑๒๔, ๑๔๗
สุตตันตปิฎก	๑๐๓, ๑๐๔, ๑๑๙, ๑๖๔
สุตตี	๗๑๓
สุททะ	๑๓๙
สุเทพ	๒๙๘
สุนทรมูรติ	๒๐๖, ๓๕๘
สุนทรียภาพ	๒๖๕, ๒๖๗-๒๗๐, ๒๗๒, ๒๗๕, ๒๗๖
สุนทรียศาสตร์	๒๐๖, ๒๖๘
สุนนะ	๓๗๕-๓๗๗, ๓๙๓, ๓๙๙, ๔๑๐, ๔๑๑, ๔๑๔, ๔๑๕, ๔๔๒, ๔๖๙, ๔๗๗, ๔๗๘, ๔๗๙
สุนนะ, คัมภีร์	๔๔๑-๔๔๔, ๔๔๖, ๔๕๖, ๔๕๘
สุนนะ, นิกาย	๔๔๗, ๔๔๘
สุนนี	๓๗๘, ๓๘๑, ๔๗๗, ๕๔๓
สุนนี, นิกาย	๓๘๐, ๓๘๙, ๔๔๙, ๔๗๘, ๔๘๐, ๕๐๗, ๕๓๑, ๕๔๔
สุนนี, ประชาคม	๕๔๔
สุนนี, ลัทธิ	๔๐๒
สุนนีออร์ธอดอกซ์	๓๘๘, ๔๔๙

สุนนีออร์ธอดอกซ์, นิกาย	๔๘๐
สุนนิยม	๑๓, ๑๘๔, ๖๖๑, ๗๔๙
สุนนิยม, ลัทธิ	๙๗๘
สุพรมณียกษัตริย์	๓๕๑
สุพรมณียะ	๓๕๑
สุเมรุ, เขา	๒๙๘
สุราต	๔๙
สุริยคติ	๗, ๑๗
สุริยเทพ	๗, ๑๗, ๒๓๓, ๒๓๕
สุลต่าน	๓๗๑, ๔๒๘, ๔๗๘-๔๘๑, ๔๘๔, ๔๘๕, ๔๘๗, ๔๙๐, ๔๙๓, ๔๙๔, ๕๐๗, ๕๑๐, ๕๑๑, ๕๑๖, ๕๑๗, ๕๒๕, ๕๒๘, ๕๓๙, ๕๔๐
สุลต่าน, ระบบ	๔๗๙, ๔๘๔, ๔๘๖, ๔๙๐, ๕๐๗, ๕๐๙, ๕๑๖
สุลต่าน, สำนัก	๓๘๒, ๓๘๖
สุไลมาน ฟาริส	๕๑๐
สุวรรณฆรรณ	๓๔๔
สุวรรณประภาไสตตมสูตร	๙๓, ๑๘๗, ๑๘๘
สุสมะ-ทุศมา	๕๔
สุสมะ-สุสมา	๕๔
สุสมา	๕๔
สุหระวารตี, นิกาย	๔๒๗, ๔๓๕, ๔๔๘, ๕๕๑
สุเหว่า	๓๖๖, ๓๙๗, ๔๑๒, ๔๒๐, ๔๔๑, ๕๐๒, ๘๓๖
สุตบุตร	๒๙๙
สุตตฤตตังคะ	๖๒
สุตตฤตตังคะ, คัมภีร์	๕๘, ๖๖

สูตรสัมหิตา	๒๗๘
สูตระ	๒๓๑
สูตรทาส	๒๐๗, ๓๖๖
เสถียรภาพ	๑๗๙, ๒๔๙, ๒๘๕, ๓๘๘, ๔๘๓, ๕๐๘, ๕๑๖, ๕๒๒
เสนาบดี	๑๙๗, ๒๔๑, ๒๕๐, ๒๕๔, ๒๕๘-๒๖๑
เสรีชน	๔๑, ๔๑๗, ๔๑๘, ๕๑๔, ๕๒๗
เสรีภาพ	๒๓๖, ๓๘๒, ๓๙๒, ๔๐๓, ๔๑๖, ๔๑๗, ๕๙๖, ๗๑๔, ๘๑๔
เสวัก	๑๐๒๖
เสาตรานติกะ, นิกาย	๑๐๒
เสนาทฤษฎลหรี	๓๕๑
เสาราชฎี	๔๐, ๕๗, ๑๙๓
เสียลโกด, เมือง	๘๑๐
โสกราตีส	๗๗, ๕๙๖
โสตรประสาท	๑๐๗, ๗๐๑
โสเกณี่	๒๖๓
โสเมเทพ	๕
โสเมทวะ	๙๒, ๙๔
โสเมประภา	๙๔, ๙๕
โสยศาสตร์	๑๙๓, ๑๙๔

ห

หญิงแพศยา	๙๐
หตวิกจิตตัญญู	๑๒๐
หนะพี	๔๕๐
หนังสือโคลก	๗๒, ๗๓
หนุมาน	๓๓๙

หมอกฎหมาย	๓๘๗, ๓๙๘, ๔๒๐, ๔๔๕, ๔๗๗, ๕๐๓, ๕๒๑, ๕๒๘
หรรษ์ภูกะ	๒๐๗, ๓๕๓
หรรษะ, พระเจ้า	๑๓๓, ๑๙๓, ๒๐๕, ๗๐๗
หรี	๓๕๐
หรี, พระ	๓๖๖
หริชน	๘๒๗
หริทาส	๓๖๑
หริภัทร	๕๘, ๕๙
หริวงศ์	๒๘๔
หลวงจีน	๑๓๓
หอสุมด	๑๙๘
หะกักต	๔๖๕
หะชัน	๓๗๘, ๔๒๕, ๔๘๙
หะสะนัต อุด-อารีพีน	๔๕๗
หัจญ์	๓๘๑
หัตถกรรม	๗๑๗, ๗๔๔
หัตถิรัตนะ	๑๔๐
หรัโคปินท์	๕๖๔
หายนะ	๗๒๒
หิมาลัย	๔๒, ๕๓๗, ๘๕๑, ๘๕๖
หิมาลัย, ภูเขา	๑๙๘, ๖๔๒, ๖๖๙, ๗๗๔, ๗๙๐, ๗๙๗
หิรัณยครรภ	๘
หีนยาน	๑๕๘, ๑๖๑, ๑๙๓
หีนยาน, นิกาย	๑๐๒
หุเซน	๓๗๘, ๓๗๙
หุนะ	๒๐๕
หุมายัน	๔๔๗

๑๐๘๒

หุมายูณ	๓๗๒, ๔๔๗, ๔๔๘, ๕๔๗
เหตุกภาพ	๓๑๙
เหตุกรรม	๓๐๙
เหตุผล, ลัทธิ	๑๐๒
เหตุผลนิยม	๓๙๓
เหมจันทร	๘๙, ๙๐, ๙๕
เหยยอจี	๔๐
โหราจารย์	๕๘๖
โหราศาสตร์	๒๔๘, ๓๘๒, ๕๘๕, ๖๓๓

อ

อกรรม	๒๙๕, ๔๔๖
อกาลิ	๕๗๓
อกาลิก	๔๓, ๘๒๖
อกุศล	๕๒, ๖๕๒
อกุศลกรรม	๑๔๔, ๕๕๙
อชยาติ	๓๐๙
อคติ	๑๒๘, ๒๗๒, ๔๔๙, ๕๖๐, ๕๑๗, ๗๑๓
อคาร์การ	๗๗๕
องค์าพยพ	๔๓๙
อจีนไทย	๒๙๐
อชัยปาละ	๙๐
อชาตะ	๕๕๗, ๖๗๙
อชาตศัตรู	๒๑๖
อชาตศัตรู, พระเจ้า	๓๙, ๔๒, ๑๔๖
อชิตะ เกสก์มพล	๔๔, ๔๖
อชิวก	๑๙๒
อญยนิยม, ลัทธิ	๓๙๗

อติถิมิ, พระเจ้า	๒๑๙
อติราตระ	๓๒๖
อทินนาทาน	๑๒๑, ๑๒๘
อเทวนิยม	๘๑, ๓๑๐, ๕๙๓, ๕๙๘, ๖๔๓, ๗๓๘
อโหวตะ	๓๑๐, ๓๑๑, ๓๑๙, ๓๓๓, ๘๖๗
อโหวตะ, ปรัชญา	๓๓๔, ๘๖๗
อโหวตะ, ลัทธิ	๒๖๘, ๓๐๖, ๓๐๙, ๓๑๒, ๓๔๕
อโหวตะเอกนิยม, ลัทธิ	๓๐๘
อธรรม	๘๑
อธิปไตย	๒๔๔, ๒๔๕, ๒๕๒, ๒๕๕-๒๕๗, ๒๙๖, ๓๘๕, ๓๘๖, ๕๕๙
อนัตตสัญญา	๑๒๐
อนัตตา	๑๐๐, ๖๙๑
อนันตภาพ	๖๐๘, ๖๕๐
อนันตริยกรรม	๑๘๔
อนันตะ	๕๓, ๑๖๒, ๒๘๑, ๓๖๕, ๓๙๔, ๔๔๒, ๔๕๘, ๕๒๖, ๖๕๑, ๖๖๒, ๖๗๕, ๖๗๙
อนาคาริก	๖๑, ๖๙, ๑๓๕, ๑๓๙, ๑๔๑, ๓๔๒
อนาคิสต์	๘๗๔
อนาโตเลีย	๘๓๕
อนาถบิณฑิกเศรษฐี	๑๑๕
อนาธิปไตย	๑๔๐, ๕๘
อนาธิปไตย, ลัทธิ	๘๗๑
อนิจจสัญญา	๑๒๐

อนิจจัง	๔๓, ๑๐๐, ๑๐๙, ๑๓๕, ๑๖๒, ๒๑๒, ๒๑๖	๓๑๐, ๓๓๐, ๓๔๕, ๖๐๙, ๖๓๒	อภิปรัชญา, ระบบ	๑๖๑
อนิรุทธรูป	๓๔๘	๑๓, ๓๖๖, ๕๕๗, ๗๒๖,	อมตะ	๗๘๒, ๗๘๘
อนุญาตตุลาการ	๓๙๒	๕๖๒, ๕๖๓, ๕๖๕, ๕๖๖	อมรทาส, คุรุ	๑๗, ๓๑, ๓๓-๓๕, ๘๙, ๓๒๙, ๓๓๕, ๖๕๒
อนุฎีกา	๓๙๙	๑๗๙, ๓๔๕	อมฤต	๒๘๙, ๓๕๗
อนุตตรสัมโพธิญาณ	๑๖๗	๘๐	อมฤตจันทร์	๘๐
อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ	๑๗๕	๑๗, ๒๑, ๓๓๕, ๗๙๑	อมฤตภาพ	๑๗, ๒๑, ๓๓๕, ๗๙๑
อนุนิยาย	๑๐๒	๕๕๑, ๕๖๒, ๕๗๙, ๘๕๑	อมฤตสาร	๕๕๑, ๕๖๒, ๕๗๙, ๘๕๑
อนุมาน	๒๖๐, ๒๖๘, ๒๗๐, ๓๐๘, ๓๑๐, ๓๑๓, ๓๒๕	๑๑๙, ๑๖๑	อมิตาภะ, พระ	๑๑๙, ๑๖๑
อนุโยคทวาร	๕๗	๕๒๗, ๖๑๔, ๗๙๕	อเมริกัน, ชาว	๕๒๗, ๖๑๔, ๗๙๕
อนุรักษนิยม	๓๘๔, ๘๐๒, ๙๓๙	๗๑๗	อเมริกัน, สงคราม	๗๑๗
อนุรักษนิยม, ลัทธิ	๑๔๖, ๕๙๗	๗๐, ๒๕๕, ๓๙๑, ๓๙๘, ๔๘๓, ๔๘๗, ๕๕๒	อยุธยา	๒๒๐
อนุสนธิ	๕๓	๕๖๒-๕๖๔, ๕๖๙	อรุณ, คุรุ	๕๖๒-๕๖๔, ๕๖๙
อนุสาวรีย์	๖๐๒	๒๘๗, ๒๘๘, ๒๙๐, ๒๙๒, ๒๙๓, ๒๙๕, ๒๙๘, ๒๙๙, ๓๐๔	อรุณ, ท้าว	๒๘๗, ๒๘๘, ๒๙๐, ๒๙๒, ๒๙๓, ๒๙๕, ๒๙๘, ๒๙๙, ๓๐๔
อนเณกานตวาท	๗๗, ๗๙	๓๔๘	อรรจากรูป	๓๔๘
อนาญมฺหา	๑๒๘	๕๐, ๕๗, ๑๐๓, ๑๐๔, ๓๒๐	อรรณภ	๕๐, ๕๗, ๑๐๓, ๑๐๔, ๓๒๐
อปพรหมชะ, ภาษา	๒๐๑, ๒๐๒	๘๐, ๒๕๔	อรรณภจารย์	๘๐, ๒๕๔
อปภัมชะ, ภาษา	๕๗, ๙๔, ๙๕	๒๓๔, ๒๓๖, ๒๔๙, ๒๕๒, ๒๗๐, ๒๗๒, ๒๗๔, ๒๘๓, ๓๕๗	อรรณภประโยชน์	๒๓๔, ๒๓๖, ๒๔๙, ๒๕๒, ๒๗๐, ๒๗๒, ๒๗๔, ๒๘๓, ๓๕๗
อปรรณตะ	๒๗๘	๕๖	อรรณภมาศ	๕๖
อปรรณนิยธรรม	๑๔๖	๓๒๓	อรรณภวาท	๓๒๓
อปพรหมจรรย์	๑๒๑	๑๓๓, ๒๑๗, ๒๔๐, ๒๔๑, ๒๔๓, ๒๕๒, ๒๖๒, ๒๖๓	อรรณภศาสตร์	๑๓๓, ๒๑๗, ๒๔๐, ๒๔๑, ๒๔๓, ๒๕๒, ๒๖๒, ๒๖๓
อภาวะ	๑๙, ๔๖๒			
อภิขนาธิปไตย	๕๒๗			
อภิธรรมปิฎก	๑๐๓, ๑๐๔			
อภิณหคฺฤปะ	๒๐๖, ๒๖๘-๒๗๑, ๒๗๖			
อภินิหาร	๔๒๖			
อภิปรัชญา	๑๓, ๙๙, ๑๐๒, ๑๐๔, ๑๖๔, ๒๐๙, ๒๖๘, ๒๘๖, ๒๘๗, ๓๐๑,			

๑๐๙๔

อรรถศาสตร์, คัมภีร์	๙๓, ๙๔, ๒๐๕, ๒๔๓
อรรถะ	๘๓
อรรถันต์	๕๐, ๗๘๙
อริยมรรค	๑๐๕, ๑๑๕, ๑๒๓
อริยสัจ	๙๙, ๑๐๕
อรุณ	๑๕
อรุณพรหม	๑๕๘
อรัญชี	๑๙๓
อลิชาเบธ, พระนางเจ้า	๕๗๗
อเลกซานเดอร์, พระเจ้า	๓๙, ๗๒๘
อวกาศ	๖๖๒
อวตาร	๓๓๑, ๓๓๙, ๓๔๗, ๓๔๘, ๓๕๐, ๓๗๙, ๕๕๖, ๖๔๐, ๖๔๗, ๖๖๖, ๗๘๔
อวตาร, ลัทธิ	๑๙๗
อวสรวินิ	๕๔
อวัชยกสูตร	๘๔
อวิชชา	๓๐, ๓๘, ๑๐๐, ๑๐๒, ๑๐๗, ๑๐๘, ๑๑๙, ๑๓๔, ๑๖๘, ๑๘๐, ๓๑๒, ๓๑๖, ๓๑๘, ๓๑๙, ๓๒๒, ๓๔๐, ๔๓๖, ๕๙๘, ๖๗๓, ๗๐๑, ๘๐๖
อวิทยา	๓๑๐
อวิหิงสา	๓๓๙
อโศก, พระเจ้า	๓๙, ๔๒, ๙๓, ๙๘, ๙๙, ๑๐๓, ๑๐๔, ๑๓๓, ๑๓๔, ๑๔๐, ๑๔๖, ๑๕๐-๑๕๖, ๑๗๖, ๑๗๗, ๑๙๑, ๑๙๒
อโศกเทวานัมปิยทัสสี, พระเจ้า	๑๕๑
อโศกมหาราช, พระเจ้า	๑๐๔, ๑๒๖, ๑๙๓,

๒๔๒, ๗๐๗	
อสังกะ	๕๐, ๑๖๔, ๑๗๘
อัสติ	๙, ๑๙, ๓๒, ๓๖, ๒๘๙, ๓๒๖
อัสติการยวาท	๓๐๙
อัสติย	๖๖๓
อัสภัสสนุญา	๑๒๐
อัสทรวินิ	๒๓๕
อัสทรี	๒๙๗
อัสทรี	๓๓, ๓๔, ๑๙๙, ๑๙๑, ๑๙๙, ๒๒๐, ๒๓๕, ๖๗๓
อัสทจักรวาล	๙
อหิงการ	๒๗๐, ๒๙๔, ๓๐๔, ๓๒๑
อหิงสา	๕๐, ๕๕, ๕๖, ๕๘, ๖๔, ๘๖, ๙๐, ๙๓, ๒๑๕, ๒๒๑, ๒๒๔, ๒๒๕, ๓๔๒, ๘๗๐, ๘๙๗-๙๐๐, ๑๐๒๓, ๑๐๒๕
อหิงสา, ลัทธิ	๕๐
อหิวดกโรค	๕๙๗
อภิชพัทธ์, มหาวิทยาลัย	๗๙๒, ๗๒๐
อภิตโตมัน, จักรวรรดิ	๘๑๘, ๘๓๕, ๘๓๖, ๗๒๕
อภิตโตมันเดิร์ก	๕๒๘
อภิชพัทธ์, นิกาย	๓๘๐, ๓๘๘, ๓๘๙, ๔๒๓, ๔๒๕, ๔๒๗, ๔๔๘, ๔๖๙, ๔๗๙, ๕๐๓, ๕๔๔, ๕๕๒, ๕๙๖, ๖๔๘, ๗๓๒, ๗๓๓
อภิชพัทธ์, นิกาย	๓๙๐
อภิชพัทธ์, แบบ	๕๒๑
อภิชพัทธ์, ลัทธิ	๔๐๘, ๔๒๔, ๔๕๖,
อภิชพัทธ์, สำนัก	๓๙๔

๑๐๙๕

อรรถวิธานอักษรสุนัน, ระบบ	๔๔๗
อรรถวิธานอักษรสุนัน, ลัทธิ	๔๔๘
อรรถวิธาน	๓๗๒, ๔๕๖, ๕๗๒, ๗๔๐
อรรถวิธาน, จักรพรรดิ	๔๔๘, ๕๕๒,
	๕๖๔, ๕๘๕, ๗๐๗
อรรถวิธาน	๗๔๔, ๗๔๗, ๗๔๙,
	๗๕๒, ๗๗๗
อรรถ-อินเดีย	๓๕๕
อรรถ-อินเดียมุสลิม,	
สันนิบาต	๘๐๙, ๘๑๓,
	๘๒๗, ๘๔๔, ๙๐๓
อรรถ-อินเดีย	๖๓๓
อรรถ-อินเดีย	๔๕๒
อรรถ-อินเดีย	๙๘๐, ๙๘๑
อรรถ	๔๘๗, ๔๘๘, ๕๒๔
อรรถ, ราชอาณาจักร	๔๘๘
อรรถมูรุม	๔๘๘
อรรถ-อินเดีย	๔๘๕
อรรถ พัลล	๓๗๓, ๔๔๘, ๔๔๙,
	๔๕๒-๔๕๔, ๔๖๐, ๔๗๘, ๔๗๙,
	๕๒๒, ๕๓๐, ๕๓๗, ๕๓๘, ๕๔๗
อรรถ พัลล อัลลามิ	๕๒๑
อรรถ พัลล ญะลาล อุด-ดิน มุฮัมมัด	
อัครบาร์ ปาดชาน มาซี	๕๔๖
อรรถ-อินเดีย อัสมาอีล	๔๗๔
อรรถ	๕๑๑
อรรถ	๔๙๔, ๕๑๙, ๕๒๕, ๕๓๕
อรรถ, ระบบ	๔๗๘
อรรถ-อินเดีย	๔๒๗

อรรถ-อินเดีย ฆิซ	๔๒๗
อรรถ	๔๗๔
อรรถ	๓๘๐
อรรถ อัล-ดิน ฆิซ, สุลต่าน	๓๗๑
อรรถ อุด-ดิน ฆิซ	๓๘๘
อรรถ-อินเดีย, พระเจ้า	๑๕๑, ๒๔๑
อรรถ-อินเดีย, พระเจ้า	๒๔๑
อรรถ-อินเดีย	๓๕๖
อรรถ-อินเดีย	๕๒๑
อรรถ-อินเดีย	๑๖๗
อรรถ	๕๘๐
อรรถ	๒๔๒, ๓๐๓
อรรถศาสตร์	๗๗๕
อรรถศาสตร์, นัก	๕๓๒
อรรถ-อินเดีย	๕๒๒
อรรถ	๗๗๘
อรรถ, พระ	๕, ๘-๑๐, ๑๗, ๑๘,
	๒๔, ๒๕, ๒๓๓
อรรถ-อินเดีย, พระ	๙, ๑๐
อรรถ-อินเดีย	๒๔
อรรถ	๓๗๒, ๔๔๗
อรรถ, จักรพรรดิ	๔๕๐, ๗๑๙
อรรถ, พระเจ้า	๓๘๙, ๓๙๐, ๔๐๓,
	๔๔๘, ๔๔๙, ๔๕๑-๔๕๕, ๔๖๗,
	๕๒๑, ๕๒๒, ๕๒๔, ๕๖๑-๕๖๓,
	๕๘๑, ๗๐๗, ๗๔๐, ๗๔๑, ๘๓๐
อรรถ-อินเดีย	๕๓๗, ๕๓๘, ๕๔๗
อรรถศาสตร์	๓๓๑
อรรถ	๔๖๐, ๕๒๑, ๙๗๐

๑๐๙๖

อักษร, เมือง	๒๐๗	อัตรา	๑๐๐, ๑๐๑, ๑๐๙, ๑๑๐,
อักษราก-อิ-ญะหางคีรี	๔๗๙		๑๙๑, ๒๗๐, ๒๗๑, ๒๙๒,
อักษราก อุช-สุลต่านตี	๕๐๗		๓๑๖, ๓๑๗, ๖๙๒, ๖๙๑
อักษราก-ญะลาลี	๕๒๙	อัตราธิปไตย	๕๓๙, ๕๔๖
อักษราก-ญะหางคีรี	๕๐๙, ๕๑๐	อัตราธิปไตย, ระบบ	๑๓๓
อักษรุต	๙๐๔, ๙๐๖	อัตราธิปไตย	๖๔๑, ๖๔๒
อักษรุต ๑๙๙, ๒๐๙, ๓๑๔, ๕๙๔, ๖๓๑,		อัตราบุคคลภาพ	๙๗, ๙๙, ๑๐๐,
๖๕๗, ๖๕๙, ๖๖๕, ๖๙๐, ๖๙๒,			๑๐๙, ๔๓๑
๗๑๙, ๗๒๙, ๗๔๓, ๗๗๐, ๗๗๓,		อัตราวินิบัติกรรม	๗๒
๗๗๙, ๗๙๓, ๗๙๕, ๗๙๖, ๘๐๗,		อัตรา	๕๓๗
๘๐๙, ๘๙๔, ๙๗๑, ๑๐๑๓		อัตรามัน, เกาะ	๙๖๕
อักษรุต, ภาษา ๕๗, ๘๖, ๖๐๓, ๖๐๖,		อัตรายามินรูป	๓๔๙
๖๐๙, ๖๒๖, ๖๓๑, ๖๓๓,		อัตราวิทยา	๙
๖๓๖, ๖๔๒, ๖๕๔, ๖๙๐,		อัตรา	๒๙, ๓๑, ๑๐๒, ๑๓๖, ๑๙๒,
๖๙๕, ๗๖๐, ๗๖๔, ๗๗๕			๑๙๕, ๒๐๑, ๒๑๐-๒๑๒, ๒๒๙,
อักษร ๔๙, ๕๙, ๕๗, ๖๑, ๖๕			๒๔๔, ๒๖๒, ๒๖๕, ๒๗๙, ๒๘๑,
อักษร, คัมภีร์ ๕๗, ๖๑			๓๐๑, ๓๑๐, ๓๙๗, ๔๙๑, ๕๒๗
อักษร ๕๖๒, ๕๖๖		อัตราอิศุส, พระเจ้า	๑๕๑, ๑๕๓
อักษร, ครู ๕๖๒, ๕๖๓, ๕๖๕		อัตรา	๓๖๙
อักษร, พระ ๑๐		อัตรายาชาติ	๓๐๙
อักษรุตตรนิยาย ๑๐๓		อัตราลันนี, เขต	๔๕๐, ๔๕๑
อักษรียะ ๕๙๙		อัตรา อะชี	๕๑๐
อักษรียภาพ ๗๐๒, ๗๑๗		อัตรา กะตี	๔๔๙
อักษรี ๓๙๙		อัตรา กาศีร์ บะดาอูนี	๕๓๗
อักษรายกะ ๑๓๙		อัตราลลัน อุมาร อัส คัตตาบ	๕๑๐
อักษรี ๔๔๙		อัตรา ฮัก	๔๐๓
อักษรไรต์ ๓๙๔, ๓๙๕		อัตรา ฮัก อัส ดินห์ละวี	๔๐๕, ๔๔๙
อักษรญาณ ๓๐๐, ๓๐๒		อัตรา ฮัก อัส-ดิห์ละวี อัส-บุขารี	๔๐๒
อัตรากิลมถานุโยค ๑๐๕		อัตรา	๓๙๐, ๔๑๒, ๔๒๔, ๕๓๑

๑๐๙๗

อับบาซิดกาหลิบ	๓๘๒-๓๘๔	อัล-มูस्ताซิม	๓๘๓, ๔๗๘
อับบาซิดกาหลิบ, ราชสำนัก	๓๘๒	อัล-ราซี	๕๒๒
อับราฮัม	๕๔๒	อัลลาฮะบัด, เมือง	๘๒๘
อัปตะ	๖๗๘	อัลเลาะห์	๔๖๑, ๕๖๙
อัปปะ	๘๑	อัลเลาะห์, พระ	๓๖๖, ๓๗๕, ๓๘๑, ๓๙๓, ๓๙๔, ๔๐๑, ๔๑๑, ๔๓๔, ๔๗๒, ๔๗๑, ๔๙๓
อัปปาร์	๓๕๖	อัลเลาะห์ รามกาลิม	๕๖๑
อัฟกัน, ชาว	๕๒๗	อัล-วาสิตี	๔๒๓
อัฟกานิสถาน	๑๖๖, ๒๑๓, ๓๘๒, ๓๘๓, ๗๐๗, ๙๗๑	อัล-หะซัน อัล-บาครี	๓๘๒, ๔๒๑
อัมเบอร์	๔๔๙	อัล-อัสฮะรี	๓๘๔, ๓๘๕, ๓๙๔
อัมพัชฐะ	๒๓๑	อัลอัฟมานี, ไชยิด ญะมาล อุดดีน	๙๐๓
อัยยาม	๕๓๗	อัล-อานัษะ	๓๘๐
อัล ชัลอิล	๓๘๒	อัล-เออะคาม อุล-สุลตานิยะยะ	๔๗๘
อัล-มัทซาลี	๓๘๔, ๓๘๕, ๓๘๗, ๓๘๙, ๓๙๐, ๓๙๖, ๓๙๗, ๓๙๙, ๔๐๐, ๔๑๓, ๔๒๒, ๔๒๔-๔๒๖, ๔๔๑, ๕๐๗	อัล-ฮัลลาจ	๔๒๑, ๔๒๓
อัล-ซาฟิอี	๓๗๗, ๔๗๑	อัล-ฮุจวีรี	๔๒๕
อัลญุไน	๓๘๓	อัสวโมะ	๔๐
อัล-ตุอาลี	๓๘๑	อัสวโมล	๑๗๓
อัล-ปะมะวี	๔๗๐	อัสวเมธ	๒๙
อัล-บิรูนี	๓๗๓	อัสวเมธ, พิชี	๒๙, ๒๔๒
อัล-บุขารี	๓๗๘	อัสวิน	๒๓๓
อัล-ไบดาวิ	๔๗๑	อัสเคอัม	๓๙๒, ๔๑๖, ๔๙๖, ๕๐๐
อัล-ฟาราบิ	๕๒๒	อัสฏูฏาษฏะ	๓๕๒
อัล-มาตุรีดี	๓๘๕	อัสฏูฏาษฏะกริกา ปรัชญาปารมิตา	๑๖๕
อัล-มาฆูม	๓๙๔	อัสซัม	๖๓๔
อัล-มาวารุดี	๔๗๘	อัสซัลซัน	๓๘๐
อัล-มินฮาจ	๔๗๑	อัสล์	๔๓๙
		อัสสรัดนะ	๑๔๐
		อัสสลาเยนะ	๑๔๗-๑๕๐

๑๐๙๘

อัสสัม	๒๐๗, ๓๖๗, ๕๖๕, ๘๐๙
อากาศธาตุ	๑๑๕
อาชญาภิ	๓๕๐
อาคม	๒๑๑, ๓๓๕
อาคมประมาณยะ, คัมภีร์	๒๐๖
อาจารย์	๒๔๐
อาจารย์คสุตร	๖๑, ๖๔, ๖๕, ๖๘, ๗๑, ๗๒
อาชญากร	๑๔๘, ๑๘๙
อาชญากรรม	๑๑๒, ๑๓๒, ๑๓๓, ๑๔๐, ๑๘๙, ๕๓๔, ๕๔๒, ๕๔๔
อาชีวก	๔๔, ๔๘, ๕๕, ๙๗
อาณาจักร	๑๘๘, ๑๘๙, ๒๔๔, ๒๕๐, ๒๕๑, ๒๕๖, ๒๕๙, ๒๖๙, ๒๘๔, ๔๕๔, ๕๑๕-๕๑๗, ๕๑๙, ๕๒๒, ๕๓๖
อาณานิคม	๕๓, ๓๘๔, ๓๘๖
อาดัม	๔๓๙, ๕๒๒, ๕๓๒, ๕๓๓, ๖๗๔, ๖๗๕, ๘๑๓
อาดัม, สมัย	๕๐๗
อาดัม	๖, ๒๙, ๓๑-๓๕, ๓๗, ๕๑, ๘๑, ๑๐๑, ๑๐๘, ๑๐๙, ๑๑๔, ๑๖๐, ๒๐๙, ๒๑๐, ๒๒๕, ๒๓๐, ๒๓๕, ๒๖๒, ๒๘๓, ๒๘๕, ๒๙๐, ๒๙๒, ๒๙๘, ๓๐๔, ๓๐๕, ๓๑๐, ๓๑๑, ๓๒๐, ๓๒๑, ๓๓๐, ๓๓๔, ๓๔๐, ๓๔๒, ๓๖๕, ๓๖๘, ๖๔๙, ๖๕๐, ๖๕๖
อาถรรพเวท	๔, ๒๐, ๒๒, ๒๓๕,

	๒๔๐, ๒๔๕, ๒๔๘, ๔๔๙
อาถรรพเวท, คัมภีร์ ๔, ๙, ๒๐, ๒๗๑, ๔๕๙	
อาทิตยเทพ	๒๙๘
อาทิตร์นถ์	๕๕๗, ๕๖๓, ๕๖๕, ๕๖๙, ๕๗๐
อาทิตร์อุทัย	๑๖๗
อาทิตร์สัญญา	๑๒๐
อารยาทิมฬลักษ์มีนฤทัยสูตร	๓๕๐
อาณโหลิกา	๒๗๙
อาณนถ์	๑๑๗, ๑๔๖
อาณนถ์, พระ	๑๔๖
อาณนทเถระ, พระ	๑๑๗
อาณนทมาร	๗๖๕
อาณนทวรรณะ	๒๐๖, ๒๖๙, ๒๗๐
อาณนทศาครัสตวะ	๓๕๐
อาณนทะ	๒๑๐
อาณนทะ รั้งคะ	๕๘๖, ๕๘๘
อาณนทะ รั้งคะ ปิลไล	๕๘๓
อาณาปานสติกัมมัญฐาน	๑๑๕
อาณาปานสติ วิชชายิตกัสสัญญา	๑๒๐
อาบุล พิช ญะลาล อุดดิน มุฮัมมัด	
อัคบาร์ ปาดขาน มาซี	๕๒๕
อาบุ ชัยยิด คุดาบันตะ, สุลต่าน	๕๑๐
อาบุ ชาฮิด	๕๑๐, ๕๑๑
อาบุ ชาฮิด อิบน์ อะบิล แคร์	๔๒๓
อาบุ ดาลิบ-นูเซนี	๔๙๗, ๕๐๖
อาบุ ดาลิบ อัล-ฮุไซนี	๔๗๙, ๕๓๕
อาบุ บาคร์	๔๐๒, ๔๗๗, ๔๙๐
อาบุ บาคร์ ชิดดีก	๔๐๒

๑๐๕๕

อาบู มัสนูร์ ตีมูร์	๕๓๖	อารยธรรม	๒๒๓
อาบู มัสนูร์ อัล-ฮัลลาจ	๕๖๒	อารยสมาท	๕๗๘, ๖๗๐, ๗๓๓,
อาบู มุสลิม มะรุซซี	๕๘๙		๘๐๙, ๙๗๒
อาบู มุซา อับอะรี	๕๑๐	อารยัน	๑, ๔, ๗-๙, ๑๔, ๑๖, ๑๗, ๒๐,
อาบู ยาซิด	๕๓๐		๔๑, ๔๒, ๒๑๓, ๒๒๓, ๒๓๒,
อาบู ยาซิด บิสตামী	๕๖๓		๒๓๕, ๒๔๔, ๗๐๓, ๗๐๕, ๗๗๐
อาบู ยาซิด อัล-บิสตামী	๕๒๓	อารยันสมัยพระเวท	๒๘๔
อาบู หารีระ	๕๐๒	อารยวิภา	๒๓๕
อาบู ฮานีเฟ	๓๘๔	อารย	๒๓๕
อาปะตะ	๒๔	อาระกัน	๖๑๒
อาปะราตุ	๒๔	อาระเบีย	๔๑๓, ๖๓๒, ๘๒๒, ๙๗๑
อาปะ	๒๔	อารันยกะ	๔
อาฟกานิสถาน	๙๐๓	อารันยกะ, คัมภีร์	๔, ๒๘
อาฟกาเนีย	๙๐๓	อารัมภะ	๓๐๙
อาภัสสรพรหม	๑๓๕, ๑๓๖	อาริสโตเติล	๓๙๕, ๕๔๑, ๖๐๓
อาภีระ, เฝ่า	๒๘๔	อารุณิ	๓๗, ๓๓๙
อามาร์	๔๙๐	อารยวิญญาน	๑๖๓, ๑๖๔, ๑๘๔
อายุตนะ	๕๒, ๑๐๐, ๑๐๗, ๑๘๒,	อารวันทาร์	๒๐๖
	๑๘๔, ๓๑๓, ๓๑๕, ๓๒๒	อารวาร์	๓๕๖, ๓๕๘-๓๖๐
อายุรแพทย์	๕๒๘	อารี	๓๗๘, ๓๗๙, ๓๙๒, ๔๗๗,
อาโยคะ	๒๓๑		๔๘๔, ๔๘๙, ๔๙๐
อาร์โนลด์, เซอร์เอดวิน	๑๗๙	อารี, เกาฐี ราห์มัด	๙๐๓
อาร์เมเนีย	๙๗๓	อารี, มุฮัมมัด	๕๗๙, ๘๑๐, ๘๓๔-๘๓๗,
อารยเทวะ	๑๙๙		๘๔๔, ๙๐๙, ๙๑๐
อารยธรรม	๑, ๔, ๙, ๔๑, ๕๔, ๑๔๐,	อารี, ราห์มัด	๙๐๓, ๙๐๔
	๓๗๓, ๓๘๒, ๓๘๓, ๓๘๖,	อารี, อามิรี	๘๑๐
	๕๘๑, ๗๐๐, ๗๐๖, ๗๑๓,	อารีเคราห์, ขบวนการ	๘๐๐
	๗๑๕, ๗๒๐, ๗๙๗, ๘๗๕-๘๘๒	อารีเคราห์, เมือง	๕๗๘
อารยมัน, พระ	๑๒	อารีเคราห์, โรงเรียน	๘๐๘

๑๑๐๐

อาลี ปี. อุษมาน-อัล-นุกลาบิ	๔๓๘
อาลี สุจิตร์, เชค	๔๒๗
อาศรม .	๒๐, ๒๘, ๒๑๒, ๒๒๒, ๒๒๔, ๒๔๘, ๓๕๕, ๓๘๙
อาศวลาณนคฤหยสูตร	๒๓๒, ๒๓๔
อาษมรียะ	๓๐๕, ๓๑๑
อาสังคะ	๓๐๒
อาหมัด, เชค	๔๗๔, ๔๗๕
อาหมัด ชีร์ฮินดี, เชค	๔๖
อาหมัด ชีร์ฮินดี อัล-มะญ์ดิดิต	
อิ-อัลฟี-ษานนี, เชค	๔๖๐
อาหมัดนคร	๔๔๗
อาหมัด อิบน์ ฮันบัล	๓๘๔
อาหมัด, เชค	๔๔๘
อาหรับ	๓๗๖, ๓๘๑, ๓๘๕, ๔๒๐, ๕๒๔, ๘๐๕, ๘๒๒
อาหรับ, เผ่า	๔๗๖
อาหรับ, ภาษา	๓๗๕, ๔๕๒, ๔๖๐, ๔๗๐, ๔๗๑, ๖๒๑, ๖๒๓, ๖๓๐-๖๓๒, ๖๓๕, ๖๓๖, ๘๔๗, ๑๐๒๑
อาหลา	๓๗๕, ๓๘๑
อาหฺเหม็ด, เชค	๓๗๔
อาหฺหมัด, เชค	๓๙๐
อาอิน-อิ-อัคบาร์	๔๕๔, ๔๗๙
อิกบาล	๘๑๐-๘๑๓, ๘๑๕, ๘๑๗, ๘๑๘, ๘๒๕, ๘๒๗, ๙๐๓
อิกบาล, มุฮัมมัด	๕๗๙, ๘๑๐, ๘๑๓
อิจติฮาน	๙๓๗
อิจติฮาด	๔๑๔, ๔๖๙, ๙๓๗

อีจมา	๔๗๒, ๔๗๘
อิซซ อัล-ดีน อัปดัล ฆะลาม	๔๗๔
อิไซอาห์	๑๖๖
อิตติรัดนะ	๑๔๐
อิตวระ	๗๒
อิตาลี	๗๔๓, ๙๗๑
อิตินาสเวท	๒๔๘
อิตินาสะ	๒๓๕
อิทธิปาฏิหาริย์	๑๙๔
อินคา	๙๗๐
อินเดีย	๑, ๓, ๔, ๖, ๗, ๑๔, ๑๕, ๑๗, ๓๙-๔๓, ๔๗, ๔๙-๕๑, ๕๔, ๕๗, ๗๗, ๗๙, ๘๐, ๘๖, ๘๙, ๙๓, ๙๗-๙๙, ๑๐๑, ๑๐๓, ๑๑๐, ๑๓๒-๑๓๔, ๑๔๕-๑๔๗, ๑๕๐- ๑๕๒, ๑๕๕, ๑๕๖, ๑๕๘, ๑๖๑, ๑๘๖-๑๘๘, ๑๙๒, ๑๙๓, ๑๙๕, ๑๙๙, ๒๐๑, ๒๐๙, ๒๒๑, ๒๔๑, ๒๖๕, ๒๖๖, ๒๘๑, ๒๘๓, ๒๘๕, ๓๓๓, ๓๔๕, ๓๕๔, ๓๖๙, ๓๗๑, ๓๗๓, ๓๗๕, ๓๘๑, ๓๘๓, ๓๘๔, ๓๘๗, ๓๙๐, ๓๙๕, ๓๙๙, ๔๐๗, ๔๒๔, ๔๒๖, ๔๒๗, ๔๓๕, ๔๓๗, ๔๔๑, ๔๔๗, ๔๕๐, ๔๕๖, ๔๘๘, ๕๐๓, ๕๐๕, ๕๒๗, ๕๒๘, ๕๔๖, ๕๙๙, ๖๐๑, ๖๒๑, ๖๒๓, ๖๒๕, ๖๓๑-๖๓๓, ๖๕๕, ๖๕๗, ๖๕๙, ๖๗๐, ๖๗๖, ๖๘๐, ๖๙๕, ๗๐๑- ๗๐๓, ๗๐๕-๗๐๗, ๗๑๕, ๗๒๑,

๗๖๔, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๘๗, ๗๘๘,	อินโด-ยูโรเปียน	๔, ๑๐, ๒๓	
๗๙๖-๗๙๘, ๘๐๗, ๘๑๙, ๘๒๖,	อินโด-อารยันใหม่, ภาษา	๓๕๕	
๘๒๘, ๘๓๑, ๘๕๘, ๘๗๒, ๘๗๙,	อินทร์, พระ	๕, ๘, ๙, ๑๔-๑๖,	
๘๘๗, ๘๙๒, ๙๐๙, ๙๔๗, ๙๖๘,		๑๘, ๑๙, ๒๑, ๓๓-๓๕, ๖๙-๗๑,	
๙๗๐, ๙๗๙-๙๘๑, ๙๘๔, ๙๙๕,		๗๙, ๙๓, ๒๔๔, ๒๘๔, ๒๙๘	
๙๙๖, ๑๐๐๙, ๑๐๑๔, ๑๐๑๕, ๑๐๑๙	อินทรี	๕๑, ๖๒, ๑๒๕, ๒๓๘, ๒๕๙,	
อินเดีย, กษัตริย์	๑๑๔, ๑๓๓, ๑๕๕	๒๘๙, ๒๙๑, ๒๙๒, ๒๙๔, ๒๙๘,	
อินเดีย, คัมภีร์	๓๘๒	๓๐๔, ๓๑๓, ๓๑๖, ๓๒๔, ๓๓๗	
อินเดีย, ชาว	๓, ๒๓, ๑๓๓, ๑๓๔,	อินน์ ชะบีน	๔๒๔
๗๐๗, ๗๗๓, ๗๗๕, ๘๒๖	อินน์ ชลห์ ดุสตา	๔๒๓	
อินเดีย, ประวัติศาสตร์	๔๐๓	อินน์ ชาราห์ อัล-ชะบี	๓๘๒
อินเดีย, ปรัชญา	๑๓, ๕๑	อินน์ ชีนา	๓๙๕
อินเดีย, วรรณคดี	๑๓, ๑๘๗	อินน์ ชูห์	๓๘๒
อินเดีย, วัฒนธรรม	๓๘๙	อินน์ รุซิด	๓๙๖, ๕๒๒
อินเดีย, สังคม	๑๐๓	อินน์ อะบิล แคร์	๔๒๓
อินเดียโบราณ, อารยธรรม	๑๙๒	อินน์ อะระบี	๔๐๓, ๔๒๕, ๔๒๖,
อินเดียมุสลิม	๔๒๗		๔๔๘, ๔๖๑
อินโด-กรีก	๔๐	อินน์ อะระบี, เซด	๔๕๒
อินโดนีเซีย	๙๗๖, ๑๐๑๘, ๑๐๑๙	อินน์ อุมาร์ มัรหะบี	๔๐๗
อินโด-บริติช	๕๙๐	อินน์ ดัต	๔๑๖
อินโด-เปอร์เซีย	๕๙๐	อินน์ ดัตคะนะ	๔๕๐
อินโด-มุสลิม	๔๖๑, ๕๓๘, ๕๔๖, ๗๙๙	อิรัก	๘, ๔๒๔, ๕๒๖
อินโด-มุสลิม, การปกครองแบบ	๔๗๘	อิสลามิก	๔๗๘, ๕๒๘
อินโด-มุสลิม, ชาว	๕๐๙	อิสลามิก, สุลต่าน	๓๘๒, ๓๘๘
อินโด-มุสลิม, นักทฤษฎี	๔๗๘, ๕๒๗	อิสลาม	๓๐๗
อินโด-มุสลิม, นักประวัติศาสตร์	๕๓๘	อิสลามิกเวตา	๒๑๐
อินโด-มุสลิม, แบบ	๕๐๗	อิสลามิก-เวตา	๓๕๔
อินโด-มุสลิม, ประชาคม	๔๖๙	อิสลามิก	๕๙๑
อินโด-มุสลิม, พวก	๕๓๗, ๕๓๙	อิสมาอีล อินน์ ญาฟาร์	๓๗๙

କେନ୍ଦ୍ର

[illegible]

อิธิปัตตนมฤคทายวัน	๑๐๕
อิหม่าม	๓๗๙, ๓๘๐, ๓๙๒, ๔๔๔, ๔๗๑, ๕๐๒, ๕๒๒, ๕๔๔, ๕๓๘, ๕๕๖
อิหร่าน	๔, ๕๓๘
อิัจัง	๑๙๓
อิเฮอร์	๘๐, ๓๒๑
อียิปต์	๓๗๘, ๔๘๘, ๘๒๐, ๘๒๔, ๘๓๕, ๙๗๑, ๑๐๑๘, ๑๐๑๙
อิวัสมุส	๔๒๔
อิสข่าน	๓๘๓
อิสตุลมิซ, สุลต่าน	๓๗๑
อิสว	๓๑๙
อิสวรภษณะ	๒๐๕, ๓๑๒
อิสต์อินดิส, หมู่เกาะ	๓๕๖
อิสต์อินเดียน, บริษัท	๓๗๒, ๕๗๗, ๕๗๘, ๕๘๑, ๖๐๔, ๖๑๘, ๖๒๑
อุกระ	๒๓๑
อุซเซนี	๑๕๔
อุต-ดิน อัล-เดอวานี	๕๒๘
อุตมการณ	๓๔๕, ๓๗๔, ๓๘๘, ๓๘๙
อุตมการณวิทยา	๒๔๐, ๒๔๒, ๓๗๓, ๕๓๙
อุตมคติ	๕๖, ๖๗, ๘๙-๙๓, ๑๓๓, ๑๔๐, ๑๖๐, ๑๖๕, ๒๑๓, ๒๑๕, ๒๑๖, ๒๑๘, ๒๒๐, ๒๒๑, ๒๒๒, ๒๒๓, ๒๒๔, ๒๔๐, ๒๖๒, ๒๘๑, ๒๘๖, ๓๐๓, ๔๑๐, ๕๒๗, ๖๘๒, ๖๙๗, ๖๙๘
อุตตมปุระ	๓๕
อุตตรประเทศ	๔๑, ๔๒, ๔๒๗,

๑๑๐๓

๙๒๐, ๙๔๗	อุปเนขัด	๔๖๐	
อุตตรประเทศ, แคว้น	๑๙๖	อุปเนขัด, คัมภีร์	๔๖๐
อุตตรมีมามสา	๓๐๖	อุปมาน	๓๑๓
อุตตรารายานสูตร	๖๒, ๖๗, ๖๙	อุปราช	๖๕๘
อุตบา อิบน์ อาเมอรฺ	๔๐๑	อุปัชฌาย์	๑๑๑
อุตปลทเวะ	๓๕๒	อุปัฏฐาก	๕๓
อุตสรปิณี	๕๔, ๕๕	อุปัชฌาจารย์	๒๕๙, ๔๔๗, ๗๒๙
อุตสาหกรรรม	๕๒๖	อุปารยาย, พรหมพานธัพ	๕๗๙, ๗๙๑, ๗๙๓
อุททลกะอารุณิ	๓๕		๗๙๓
อุทรวะ	๓๓๙	อุป่างคะ	๕๗
อุทรไวราคยะ	๓๖๑	อุป่างคะ, คัมภีร์	๕๗
อุทุมพร	๒๖	อุปาทาน	๑๐๗, ๒๔๖, ๓๓๑, ๔๓๑
อุบัติการณ์	๔๐๔	อุปาทานขันธ	๑๐๕
อุเบกขา	๑๑๖, ๓๑๘	อุปายาส	๑๐๘
อุเบกขาสัตถุญา	๑๒๐	อุมมะ	๔๑๕
อุโบสถศีล	๑๔๑	อุมมายัต	๓๗๖, ๓๗๘
อุปนายณะ	๒๓๒, ๒๓๓	อุมัยยัต	๔๑๒
อุปนิษัฏ	๑, ๕, ๒๙, ๓๕, ๔๑, ๔๓, ๑๖๔, ๒๑๑, ๒๑๒, ๒๒๐, ๓๐๕, ๓๐๖, ๓๒๖, ๔๖๐	อุมัยยัต, สุลต่าน	๔๘๙
อุปนิษัฏ, คัมภีร์	๕, ๖, ๑๙, ๒๘-๓๐, ๔๒, ๑๑๐, ๑๖๑, ๒๑๒, ๒๑๖, ๒๔๑, ๒๖๕, ๒๗๗, ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๕, ๒๘๖, ๓๐๕-๓๐๗, ๓๑๙, ๓๒๐, ๓๒๕, ๓๒๘, ๓๕๔-๓๕๖, ๔๕๘, ๖๔๒, ๗๘๒, ๗๘๓, ๑๐๒๖	อุมายัต	๔๗๗
อุปนิษัฏ, ลัทธิ	๒๑๒	อุมาฏ อิบน์ อับดัล-อะซีซ	๕๐๙
อุปนิษัฏ, สมัย	๒๒๐	อุมาฏ	๔๗๗, ๔๘๕
อุปนิษัฏ, สำนัก	๒๘๒	อุมาฏ, กาหลิบ	๕๐๕
		อุริตุ, ภาษา	๓๗๓, ๘๐๒, ๘๑๒, ๘๓๕, ๘๔๔-๘๔๗, ๙๐๓
		อุลมา	๔๗๒
		อุลโลปะยะ	๒๗๘
		อุล-อิสลาม, เขต	๕๓๑
		อุลละมา	๓๘๗-๓๙๐, ๔๐๘, ๔๒๐, ๔๒๓, ๔๒๔, ๔๔๑, ๔๔๗, ๔๖๑, ๔๘๔,

๑๑๐๔

	๔๘๘, ๕๒๔, ๕๒๖
อุลละมา, พวก	๔๗๖, ๔๗๗
อุลละมาสุนนี	๓๙๘, ๔๔๘
อุลละมาออร์ธอดอกซ์	๓๘๙
อุลละมาออร์ธอดอกซ์, พวก	๔๖๕, ๔๖๗
อุษมาน	๓๗๖, ๔๗๗, ๔๘๕, ๔๙๐
อุรดู, ภาษา	๘๖, ๘๐๒
อุราล, เทือกเขา	๖๖๘
เอกเทพ	๑๖
เอกเทวนิยม	๒๑๐, ๒๑๒, ๔๔๑, ๕๕๒
เอกเทวนิยม, ลัทธิ	๔๓๔, ๔๓๕, ๔๕๔, ๔๕๘-๔๖๐, ๕๖๖, ๖๐๔, ๖๔๒
เอกเทวะ	๕, ๙, ๑๙
เอกนิยม	๘๕, ๒๑๐, ๒๑๒, ๒๖๘, ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๗, ๓๓๓, ๓๓๔, ๔๒๔
เอกนิยม, ลัทธิ	๘๔, ๘๕, ๒๘๒, ๓๐๑, ๔๒๘
เอกพันธุ์	๒๘, ๔๔๐
เอกภาพ	๒๘, ๒๙, ๘๘, ๑๑๒, ๒๔๑, ๒๖๙, ๒๘๔, ๓๐๐, ๓๒๙, ๔๓๙, ๔๔๒, ๔๖๒, ๗๒๖
เอกรูป	๘๕, ๑๗๘, ๑๗๙, ๒๒๗, ๒๗๔, ๒๗๘
เอกลักษณ์	๑๔, ๑๗, ๒๙, ๓๑, ๓๒, ๓๕, ๑๑๒, ๒๑๖, ๒๒๗, ๒๔๔, ๒๖๗, ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๕, ๒๘๗, ๓๐๕, ๓๐๙, ๓๑๑, ๓๑๒, ๓๑๖, ๓๙๔, ๔๖๑
เอกลักษณ์ะ	๓๓๒

เอกสิทธิ์	๒๕๐
เอกอัครราชทูต	๖๕๘
เอกัคตา	๓๐๗
เอเซีย	๑๙๘, ๕๒๖, ๖๖๐, ๖๖๗, ๖๖๘, ๖๙๖, ๙๙๕, ๙๙๖
เอเซียกลาง	๑๕๘, ๑๖๑, ๑๙๒
เอเซียตะวันออกไกล	๑๖๑
เอเซียตึก, สมาคม	๕๗๗, ๖๒๔
เอเซียอาคเนย์	๑๒๒, ๑๙๒, ๒๐๙
เอตวิน อาร์โนลด์, เซอร์	๖๔๐, ๘๗๐
เอเรนส์	๕๙๖, ๘๖๓
เอลฟินสโตน, สถาปน	๗๑๒, ๗๓๒
เอวมกฏนัย	๗๙
เออร์	๘, ๑๗
เอาทุโลนิ	๓๐๕, ๓๑๑
แองโกล-แซกซอน	๙๗๓
แองโกล-อินเดีย	๕๙๕
แอตแลนติก, มหาสมุทร	๖๖๘, ๙๓๗
แอนดริวส์, ซี.เอฟ	๘๕๙
แอนติโกนุส, กษัตริย์	๑๕๑
แอนติโอกุส, พระเจ้า	๑๕๑
แอฟริกา, ทวีป	๕๗๗
แอฟริกาใต้	๖๓๓, ๗๕๓, ๗๕๔, ๘๗๐
ไอชะดิน	๑๓๖, ๑๓๗
ไอซนุกาโร	๕๘๗
ไอซุส	๓๘๓
ไอธ, แคว้น	๕๘๙
ไอธสสววรรค์	๑๘๘
ไอธิสสา	๑๙๘, ๘๕๖, ๙๗๕

ไอน์สไตน์	๘๒๓
ไอริช	๘๐๗
ไอเบเรียน	๙๑๕
ไอเรเนียน	๕, ๕๐, ๕๒๗
ไอร์แลนด์	๖๕๐, ๘๐๗, ๙๑๕

ฮ

ฮอลแลนด์	๘๒๙
ฮะดีษ	๓๗๖-๓๗๘, ๓๘๔, ๔๗๐, ๔๗๓, ๕๕๐, ๙๔๒, ๙๕๔
ฮะดีษ, คัมภีร์	๔๐๓
ฮะนะฟี, นิกาย	๕๐๓
ฮะนะฟี, สำนัก	๔๑๖
ฮะมะดานี, เขต	๔๒๘, ๔๙๘, ๕๐๓, ๕๐๕
ฮะราวี	๕๔๖
ฮักซเลย์	๘๒๔
ฮัจญ์	๙๔๙, ๙๕๐
ฮัซวียะ	๔๓๗
ฮัซวียะ, นิกาย	๔๔๓
ฮัซรัต	๔๕๘
ฮัน	๒๑๓, ๒๒๘
ฮันบาลิต, สำนัก	๓๘๔
ฮาซิม	๔๘๙
ฮาซิมิต	๕๓๑
ฮานาไฟต์	๓๘๘
ฮานาไฟต์, สำนัก	๓๘๔
ฮามิลตัน, ยอร์ก	๗๕๑
ฮาร์ปปะ	๑, ๓
ฮาเร็ม	๔๘๗

ฮาล	๔๒๒, ๔๓๖, ๔๓๘-๔๔๐, ๔๖๕
ฮิจเราะห์, คักราช	๓๗๗, ๓๗๘, ๔๑๒, ๔๒๑, ๔๒๔, ๔๔๕, ๔๔๖, ๔๕๐, ๔๕๘, ๔๖๐, ๕๒๕, ๕๔๖

ฮินญา	๔๐๒

ฮิดายะ	๔๑๗, ๔๑๘

ฮิดเลอร์	๙๗๖

ฮินด์ สุวราช	๘๗๔, ๘๙๑, ๙๖๖

ฮินดี	๓๖๔

ฮินดี, ภาษา	๘๖, ๓๕๕, ๓๖๗, ๘๙๒

ฮินดู ๔, ๕๖-๕๘, ๘๒, ๑๐๓, ๑๐๙, ๑๒๐, ๑๓๒, ๑๔๖, ๑๘๕, ๑๙๓, ๑๙๔, ๑๙๘, ๒๑๕, ๒๑๗, ๒๒๒, ๓๕๖, ๓๖๕, ๓๘๔, ๓๘๖, ๓๘๗, ๔๒๐, ๔๒๗, ๔๕๖, ๕๐๓, ๕๕๗, ๕๖๑, ๖๖๙, ๗๐๔, ๗๐๕, ๗๐๘, ๗๑๐, ๗๔๒, ๗๕๖, ๗๖๑, ๗๖๔, ๗๗๐, ๗๗๕, ๗๘๕, ๗๙๑, ๗๙๒, ๗๙๔, ๘๐๙, ๘๑๓, ๙๐๐, ๙๑๖, ๙๘๖

ฮินดู, กษัตริย์	๑๓๓

ฮินดู, คัมภีร์	๘๖, ๖๖๒

ฮินดู, บัณฑิต	๔๖๐

ฮินดู, ปรัชญา	๓๐๕, ๓๗๓, ๔๕๖, ๕๕๔, ๗๙๒-๗๙๔

ฮินดู, พระ	๑๙๗, ๔๕๑, ๔๖๐, ๕๗๔

ฮินดู, พวง	๕๐๓, ๕๖๐, ๕๖๙, ๕๗๒, ๖๓๖, ๖๖๗, ๖๗๒, ๗๙๙, ๘๐๘, ๘๐๙, ๘๓๒, ๙๐๖,

๑๑๐๖

๙๐๙, ๙๑๔, ๙๑๕, ๙๖๒, ๙๗๓	
ยีนดู, ลิทธิ	๒๐, ๒๘, ๔๕, ๕๔, ๕๖, ๘๖,
๑๓๔, ๑๙๒, ๑๙๔, ๑๙๕, ๑๙๗,	
๑๙๘, ๒๐๑, ๒๐๕, ๒๐๙, ๒๑๐-	
๒๑๔, ๒๑๕, ๒๒๒, ๒๖๒, ๒๘๔,	
๒๙๖, ๓๑๑, ๓๓๐, ๓๓๑, ๓๕๔,	
๓๖๐, ๓๖๔, ๔๐๗, ๔๔๗, ๔๔๘,	
๖๒๔, ๖๓๘, ๖๔๐, ๖๔๒, ๖๔๕,	
๖๕๕, ๖๘๐, ๖๙๐-๖๙๒, ๗๒๓,	
๗๕๕, ๗๖๐, ๙๐๕	
ยีนดู, วรรณะ	๒๒๓
ยีนดู, วัฒนธรรม	๒๑๓, ๒๑๕, ๒๒๒, ๗๘๓
ยีนดู, วิทยาลัย	๕๗๗, ๕๙๖, ๖๐๐, ๖๕๔
ยีนดู, ศาสนา	๓, ๔, ๒๘, ๔๙, ๕๖, ๖๙,
๗๓, ๘๔, ๘๙, ๙๑, ๙๔, ๙๘,	
๑๐๑, ๑๓๓, ๑๓๔, ๑๖๑, ๑๙๑,	
๑๙๗, ๒๐๙, ๒๘๔, ๓๕๔, ๓๕๕,	
๔๔๗, ๔๔๘, ๔๕๒, ๕๐๓, ๕๐๕,	
๕๓๗, ๕๕๑, ๕๕๔, ๕๖๑, ๕๗๓,	
๕๘๗, ๕๙๖, ๖๐๓, ๖๐๖, ๖๑๐,	
๖๑๒, ๖๖๑-๖๖๓, ๖๘๐, ๗๖๐,	
๗๗๓, ๗๗๖, ๗๘๙-๗๙๑, ๗๙๖,	
๘๐๙, ๘๕๒, ๙๐๐, ๙๑๔, ๙๒๕	
ยีนดู, สหภาพ	๗๕๓
ยีนดู, สังคม	๑๓๒, ๕๙๕, ๗๓๐, ๗๓๒
ยีนดู, ตา	๙๖๖, ๙๖๗, ๙๖๙, ๙๗๑, ๙๗๔

ยีนดูธรรม	๑๙๗
ยีนดูโบราณ, ศาสนา	๕๕๖
ยีนดูสถาน	๓๘๓, ๓๘๘, ๕๐๗, ๕๒๔,
๕๒๖, ๕๔๖, ๖๑๐, ๖๑๑	
ยีนดูสถาน, จักรวรรดิ	๕๔๖
ยีนดูธานี	๖๐๖
ยีนดู	๖๓๖
ยีนดู, อัลลัน ออกตาเวียน	๗๒๓
ยีนดู, เอ. โอ.	๗๐๙
ยีนดู	๓๗๒
ยีนดู, อุล-อินด์	๔๐๘
ยีนดู	๔๒๕
ยีนดู	๖๘๐
ยีนดู	๑๖๓
ยีนดู	๓๘๓
ยีนดู	๔๗๘
ยีนดู, กรุง	๙๖๕
ยีนดู	๑๐๐, ๙๗๙
ยีนดู, ลิทธิ	๘๒๔
ยีนดู	๘๒๒
ยีนดู	๔๑
ยีนดู, ภาษา	๔๖๐, ๖๑๐
ยีนดู, โตดัส	๖๓๖
ยีนดู, เปน	๗๒๖
ยีนดู, โรว์	๙๘๒
ยีนดู, เตล	๖๗๖, ๖๗๗